

8,7006

TÖRTÉNELMI TÁR.

ÉVNEGYEDES FOLYÓIRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT,

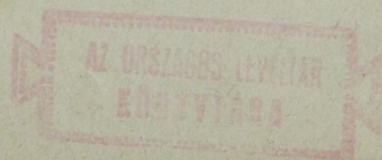
A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

1893-diki ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1893.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

TARTALOM.

	Lap.
Glossarium. Irta : <i>Sasinek</i> F.	1
Kovacsóczy Farkas levelei. (II. bef. közl.) Közli : <i>Szádeczky</i> Lajos	33
Emlékek Barsvármegye hajdanából. (VII. bef. közl.) Közli : <i>Szerémi</i>	52
Az erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvárrt. (III—VI. bef. közl.)	
Közli : <i>Beke</i> Antal	92, 291, 459, 617
Gyulaffi Lestár történeti maradványai. (I. II. bef. közl.) Közli :	
<i>Szilágyi</i> Sándor	109, 193
Cserey Mihály följegyzései. (I. II. bef. közl.) Közli : <i>Ferenczy</i>	
Zoltán	146, 232
Frater György leveles könyve. Közli : —i —r	250
I. Rákóczy György levelezése a brassai bíróval (II. III. bef. közl.)	
Közli : <i>Mika</i> Sándor	307, 505
II. Rákóczy György küzdelmei történetéhez. Közli : <i>Gergely</i> Samu	323
A Draskovichok trakostyáni levéltárából. (I. II. III. bef. közl.)	
Közli : <i>Szerémi</i>	342, 441, 631
Nedeczvára. Irta : <i>Wéber</i> Samu	385
Diplomáciai okmányok II. Rákóczy György uralkodása történeté-	
hez. (I—II. közl.) Közli : <i>Wibling</i> K.	409, 678
Bethlen Gábor és a bányavárosok. Közli : <i>Szilágyi</i> Sándor	474
Vegyes levelek. Közli : <i>Koncz</i> József	522
A Rákóczyak levéltárából. Közli : <i>Szilágyi</i> Sándor	577
A gróf Esterházy család pápai levéltára. Közli : <i>Reizner</i> János ...	601
Oklevelek Erdély történetéhez Udvarhelymegye levéltárából.	
(III. bef. közl.) Közli : <i>Barabás</i> D.	648
II. Rákóczy György fejedelemsége történetéhez. Közli : <i>Kvacsala</i>	
János	673

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Történelmi emlékek Bornemisza Anna fejedelemnő írásai közül.	
(II. közl.) Közli : <i>Jakab</i> Elek	161
Kendy Gáborné, Révay Kata végrendelete. Közli : <i>Merényi</i> Lajos	175
Zólyom város számadásaiból. Közli : <i>Sasinek</i> Ferencz	361

	Lap.
Magyarországi szövetkezett ötvös czéhek. Közli: <i>Mihalik</i> József ...	368
A sárospataki lakatosok, bádigosok, óráskók stb. czéhlevele 1608-ból.	
Közli: <i>Zoványi</i> Jenő	373
Adatok Szt.-György város levéltárából	534
A kassai református iskola törvényei 1656-ból. Közli: <i>Révész</i>	
Kálmán	550

VEGYES KÖZLÉSEK.

Historiai jegyzések. Közli: <i>Veress</i> Endre	185
Rákóczy Lajos levele a beszterczei tanácshoz. Közli: <i>Veress</i> Endre	186
Hunyadvármegyei nagy éhségnek leírása. Közli: <i>Veress</i> Endre	187
A czéhek történetéhez. Közli: Ifj. <i>Kemény</i> Lajos	187
Kassa város levéltárából. Közli: Ifj. <i>Kemény</i> Lajos:	
Szüney István javai	188
Az ipar történetéhez (I. II.)	191
Kassa város levéltárából	377
János király levelezéséből	378
Kassa város statutumai a XVI. század második feléből	380
A kassai levéltár XVI-ik századi lajstroma	383
Erzsébet királyné levele az udinei polgárokhoz. Közli: <i>Sasinek</i> F.	377
Theököly Imre patense Zemplénmegyéhez. Közli: <i>Új</i> István	384
Erdély emlékérméi. (I. II. bef. közl.) Összeállították: <i>Posta</i> Béla	
és <i>Tergina</i> Gyula	559, 720
Moson város tanácsának kérelme Nádasdy Ferencz grófhoz. Közli:	
<i>Illéssy</i> János	575
A Rezneki-család. Közli: Ifj. <i>Reissig</i> Ede	709
Szabolcsvármegye főispánjai. Közli: <i>Kandra</i> Kabos	714
Adat a végek viszonya történetéhez. Közli: <i>Kammerer</i> Ernő	736
Levéltári tarlózatok. Közli: <i>Iványi</i> István	736
Hely-, név- és tárgymutató	739

8/7906

M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya
Cs. Sándor Imre
gyűjteménye
1934. év 40. szám.

GLOSSARIUM.

Valamint okleveleinkben, úgy kútfőinkben sok — helyesen vagy helytelenül írt — nemlatin szó fordul elő, melynek eredetisége vagy értelme homályos, néha annyira, hogy maga a szöveg is amiatt kétes vagy érthetetlen. Ily szavak megvilágosítása vagy megfejtése annival szükségesebb, minthogy azok a latin és görög nyelv elhanyagolása miatt idővel talán homályban maradnának. Ezen okból azt tartom, hogy a történelem kedvelőjének jó szolgálatot teszek, ha az ilyféle szavakat, melyeket magam számára eddig feljegyeztem, ezen becses folyóiratban tehetségem szerint megfejttem vagy felvilágosítom. Reményem, hogy találkozni fognak, kik ezen gyűjteményemet gyarapítani és tisztázni fogják, hogy majd egy tökéletesebb, betűrendes Glossarium jöheszen létre.

András királyról ezt olvassuk: At rex Andreas post haec cito incidit in paralysim et tam nivali, quam estivali tempore super *trabam* ferebatur. Podhradczky hozzácsatolta ezen észrevételt: *Traba*, vox Du Fresne ignota; videtur autem purpurea sedes aut lectus portatilis, ac ex *Trabea* detorta; quae toga erat per totum purpurae fasciis, virgisque latioribus, velut trabibus transversis distincta, unde ei et nomen. Őt ezen elhibázott fejtegetésre Haugen ezen szavai vitték: In dem fiel könig Andreas in eine grosse kranckheyt, also das man ihn in einer rosspar furen und in einem sessel tragen müst.¹⁾ Lám mit tesz egy toll- vagy sajtóhiba! Itt nem *traba*, hanem *traha* (Schlitten, Schleppholz; tótul sánky, vlače; szánkó, vontatófa) olvasandó. Ilyen nyári szánok (vlač) Felső-Magyarországban most is használatban vannak a takarmány hegyről leszállítására. Hogy csak ezen értelemben veendő a fennidézett szöveg, kiki átlátja.

Egy 1198. évi oklevélben ez fordul elő: Item de pellibus *Squirionorum* duorum millium sex pondera soluuntur. Mi az a

¹⁾ Chronicon Budense ap. Podhradczky. Budae, 1838. pag. 113.

Squirio? Annyi mint Sciurus, Σκίουρος, Eichhörnchen, Eichkatzel, mókus, tótul veverka. A kereskedés a mókusbőrrel tekintélyes lehetett, mert azzal fizettetett pénz helyett az adó a kozárokknak.¹⁾

Ugyanazon oklevélben áll: de singulis oneribus cumulorum, qui *Bytel* vocantur, et de Henerices²⁾ solvitur unus frisaticus. Hogy Bytel alatt a cseh pytel (Sack, zsák) értetődik, azt nem is kell magyarázni.

Okleveleinkben többször említettnek acones vagy akones. Így az 1240. évben: De Poloznik 50 cubulos vini cum magno cubulo, qui vulgo *Ako* vocatur. Hasonlóképen a cseh oklevelekben olvassuk: Mensura cerevisiae, quae vyedro seu *okov* vulgariter vocatur. Használatra nézve úgy magyar, mint szláv nevezet, de eredetére nézve szláv. Eredetileg egy körülvasalt faedény (ein mit Reifen umschmiedetes Gefäss), azután vízmerítő (Waserschöpfer), kútveder (Brunneimer), de később mérő (urna, der Eimer) helyett használtatott.³⁾

Ugyanazon oklevélben az akóval össze van kapcsolva a cubulus. Ez nem felel meg a magyar köbölnek, hanem a cseh kbelnek; mert a *köböl* csak száraz tárgyaknál, *kbel* pedig folyékonyaknál használtatik. A szláv sz. írásban kbel vagy kbelec a latin modius helyett áll (Luc. 11, 33). Valjon a kbel latin(?) cupa, cupellus szóból származott, vagy megfordítva, azt függőben hagyom.⁴⁾ Eredetileg a kivájt fából készült forrásgárgya (Quellenbecken). Onnét származnak a Kbel (hibásan Gbel, Egbel) és Kbelany nevű szláv helységek.

Dusenicus vagy dusinicus meg van fejtve Kollár ezen szavaiban: Testamentales praeterea appellabantur Exequiales et Dusenici, et Exequiales quidem, quod singulis annis, die, quo exequiae heri celebratae sunt, certa dona ecclesiae vel monasterio offerre tenebantur; quapropter etiam Slavis appellati fuere Dušenici; *duša* enim illis animam significat: unde Dušenicus derivatum servum notat, animae salutis causa sacerdoti relictum. Ily értelemben megvan a csehországi okmányokban és maig is fenáll az oroszoknál és szerbeknél.⁵⁾ A szláv dušenicus helyett áll némely oklevelekben a magyar torló, t. i. az elhunyt

¹⁾ *Fejér*: Cod. dipl. VII. 5, 143. *Lexicon manuale* ap. Migne pag. 2096. *Bielowski*: Mon. Pol. Hist. I, 564.

²⁾ *Knauz*: Monum. Strig. II. 240. az eredetiből adván ki az oklevelet Henerices helyett »scemere«-t ír. Szerk.

³⁾ *Fejér*: IV. I., 193. *Wenzel*: Árpádkori új okmánytár XII. 571. *Brandl*: Glossarium p. 199.

⁴⁾ *Brandl*: Glossarium p. 89.

⁵⁾ Dusinicum exequialem monasterio reliquerat. *Endlicher*: Registrum de Varad p. 730 (353). *Fejér*: IX. 7, 647 et 654. *A. Kollár*: Hist. R. Hung. Amoen V. 2, 154. *Brandl*: Glossarium p. 43. *Wenzel*: III. 99.

ura lelkéért tort (den Schmaus) adó jobbágy.¹⁾ Ha a pap szó *lelkész* helyett nem kapott volna lábra, ezt jobban lehetne torló helyett használatba tenni.

Nagyon szembetűnő, hogy a hunoknál is megvolt a *strava*, azaz a halotti tor,²⁾ és a *dochia*, azaz halotti áldozat.³⁾ A *strava* (commessatio, Zehrung, Todtenschmaus, halotti tor) szó tökéletesen szláv; a *dochia* pedig közel áll a szláv *dušie*, *zádušie* (Seelenopfer) szóhoz.

Dušenicus személynévvel kapcsolatban áll a *Dusnok* szó, mely alatt azon telek értetődik, melynek haszonvevéséből a jobbágy a halotti tort adni kötelezve volt.⁴⁾

Mit jelent hazai okmányainkban a *Boj* szó, maga az okmány mondja, hogy az duellum iudiciale vulgo sic dictum.⁵⁾ Annak a magyar baj szóval semmi köze. Szláv szó az. Származik a szláv igétől bojovat (küzdeni, vívni, kämpfen), s így boj küzdést, vívást vagy viadalmat (Kampf) jelent. A magyar párbaj vagy annyit jelent mint párboj, azaz duellum inter par virorum (Zweikampf, sűboj), vagy perboj, azaz a pert eldöntő boj (küzdés).

A nagyváradi Regestrumban sokszor fordulnak elő ezen szavak: Discutiens ad Pravdam, per Pristaldum misit Varadinum. Az ordaliák, t. i. a babonás égő vas, forró víz sat. által az igazság nyomozása, *Pravda* neveztetett. Ha a bíró bizonyíték hiánya miatt nem tudott ítéletet hozni, a pörlekedőket a nagyváradi vagy más káptalanba küldötte, hogy az igazság ferro candenti aut aqua bullienti eldöntessék (?). Minthogy a szláv pravda szó a magyarban igazságot jelent, fölösleges volna a Pravda szláv eredetét bizonyítani.

Ugyanazon Regestrumban és okleveleink sok helyén olvasuk a Pristaldus szót. Hiába keresünk benne valami peroldót, mert ő nem ítél, és igen szembe tűnik benne a szláv Pristalec,

¹⁾ Exequiatores, qui Turlouk vulgariter vocantur. *Fejér*: IX. 7, 704. *Krajner*: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns. Wien, 1872. S. 444. *Slovenský Letopis* II. 105. IV. 267.

²⁾ Stravam super tumulum eius (Attilae), quam apellant ipsi, ingenti commensatione concelebrant. Jornandes.

³⁾ Patri mortuo (dochia eorum lingua vocant, quae in iustis mortuorum observari apud eos solent), illos, inquam, miseros (Hunnos) in medium proferens una cum paternis equis, barbara voce jussit hinc abeuntes patri suo renunciare, quantam ipsi etc Menander ap. Migne: Const. Porph. tomo 113. pag. 906.

⁴⁾ Exequiatores . . . super terra Dusnuk vocata existentes. *Fejér*: IX. 7, 704. Dusnik, Dusnuk, Dusnuky, Dussunc. *Wenzel*: VI. 567. I, 27. VII. 330. I. 152.

Dusnok a személyt is jelenti, még pedig főleg magyaros formája a dusniknak. Szerk.

⁵⁾ *Wenzel*: I, 283.

Innét a baj, magyaros formája a boj-nak.

Szerk.

melynek megfelel az Assistens vagy Exequutor (végzés végrehajtója); mert ő küldetett ki a végzés végrehajtására, és a végzés végrehajtásánál jelen volt.¹⁾ Ily Pristaldus mint királyi tisztviselő előjön a lengyeleknél is.²⁾ Ahhoz hasonló a Pristav, mely az oroszoknál majd felügyelőt, majd nyomozó bírót,³⁾ a szerbeknél pedig törvényszéki tisztet (Gerichtsadjunct) jelent.

Tergovina, oroszul trgovina, szerbül trgovina, tótul trhovina, torg, trg és trh (vásár) szóból eredt és a vásáros eladóktól fizetendő vásárpénzt jelenti.⁴⁾

Horozta találtatik a tót chrast és orosz chvorost szóban, latinul fructum, magyarul bokor, németül Reisgesträuch.⁵⁾

Obstagium, tótul obstávka, magyarul szó szerint körülállítás, tulajdonképen elfogatás, fogságba adás (Arrestatio) vagy elkoboztatás (Pfändung). Ha valaki adósságát nem fizette, az eladónak vagy a kölcsöntadónak jogában állt vagy az adóst vagy pedig az ő lakhelyébe tartozót fogság alá vetni, míg a hitelezőnek elég nem tétetik.⁶⁾

Porosz hibás írás e helyett povoz, kocsi adás, Vorspann, vectura.

Iztra, óbolgárul iztruga, szlávul strha, struga, strž, és stržka, árok, Wassergraben, vízrekesz, Wasserhalt.⁷⁾ A homlokán álló »i« találtatik más idegen, de meghonosított szavakban is; p. o. iskola, István sat.

Dubodel származik a tót dub, tölgy, Eichbaum és del, rész, Theil, tehát dubo-del annyit tesz, mint az erdőnek tölgyfai része, Eichwaldtheil.⁸⁾

Koachi, tulajdonképen Kováči, származik a Kováč tót szóból, többes számban Kováči; átment a magyar nyelvbe is. Itten vagy jelenti a több számban együtt lakó kovácsokat (kovači), vagy a kovácsok lakóhelyét (Kovácsfalva). Tót nyelvben gyakran a személynév többes számban helynév helyett használtatik; p. o. Uhry

¹⁾ Per Pristaldos (qui fuerunt olim executores iudicium in Capitulis) in Capitula ad examen ferri candentis mittebantur. Jongelini, Centuria IV. Rer. Hung. p. 22.

²⁾ *Bielowski*: Monumenta Pol. Hist. I. 437.

³⁾ Officium (Pristaldorum in Hungaria) inter cetera, detinere fures usque decisionem causae eorum. *Czinár*: Index pag. 365.

⁴⁾ Tributum, vulgo Tergovina. *Fejér*: Cod. dipl. X. 5, 256.

⁵⁾ Ad finem fructuum, quae Celg-Horozta. *Fejér*: Cod. dipl. III. 226. Betűrendes Névmutató *Wenzel Gusztáv*, Árpádkori új okmánytárához 287 és 303 l.

⁶⁾ *V. Brandl*: Glossarium p. 185. Több ide vágó irat fordul elő a körmöczbányai levéltárban. In obstagium in castro in Dunauetz reponantur, nec aliunde recedere debent, donec castrum Lublyo fuerint restituenda. *Fejér*: C. d. X. 5, 301.

⁷⁾ Nec non ad clausuram aquae ultra ibit, quod dicitur vulgo Iztra. *Fejér*: C. d. III. 2, 39.

⁸⁾ Quoddam lyget, quod vocatur Dubo del. *Fejér*: C. d. IV. 1, 290.

(Hungari), Uhorsko (Hungaria) helyett.¹⁾ Előfordul Kovadni alakban is.²⁾ A tót kovadna kovácsműhelyt jelent.

Besunci, tulajdonképen pesunci, caniferi, canigeri, canum custodes, die Hundsfütter, magyarul peszérek (hibásan peczérek). származik a tót pes (canis, der Hund) szóból és a földesúri kutyatartókat jelenti. Lakhelyük Psáry (Hundsdorf), és a kutyák tartására fizetett adó psárské (kutyaadó) neveztetett.³⁾

Stupi vagy stupy, törőmalom, die Stampfmühle. Ezen szó nemcsak az oroszoknál és szerbeknél van használatban, de különösen a tótoknál tölgyfahéjat törő malmokat jelent.⁴⁾

Priekopa, fossatum, árok, der Graben, nemcsak szláv, de különösen tót szó, mint azt a benne előforduló diphthongus »ie« mutatja.⁵⁾

Zulusina, zuluzma, zvlusmoa, zalusma, zolusma etc. Ha ezen kifejezések azonosak a latin descensus szóval, úgy itt nem más mint a szláv zolazina t. i. vagy beszállás (zolaz) vagy szállásadás (zolazina) avagy a beszállás helyett fizetett adó (zolazina). Származik a zolazit (leszállni a házba, absteigen, einkehren) igéből.⁶⁾

Uzbeg, szerbül Zbeg, oroszúl Bjeglec, tótúl ubehlik, zběh, profugus, elszökött, Entlauffener; a szláv zbehnūt, izbegnūt (elszökni, entlaufen) igétől,⁷⁾ az uraságot elhagyó alattvaló.

Vojevoda, vojvoda, dux exercitus, seregvezető, Heerführer; a szláv voj (sereg) és vodec (vezető) szavakból.⁸⁾

Beleknegini neveztetett Géza felesége,⁹⁾ sz. István anyja,

¹⁾ Terra fabrorum Regis Kovachi. *Fejér*: VI. 2, 379. Villa Kovacsi. X. 2, 165.

²⁾ *Fejér*: C. d. I, 430.

³⁾ Caniferis nostris de Somog, quos vulgaris locutio Besuncos apellat. *Bartal*: Comment. I, 269. *Bárdosy*: Annal. Scep. pag. 359. V. *Brandl*: Glossarium pag. 280. Peszerany falu Barsmegyében. Pezer. *Wenzel*: Á. O. XI. 103.

⁴⁾ Molendinum, quod vulgariter stupi dicuntur. Thuróc-Sz.-Mártoni okmány. Letopis Matice Slovenskej 1874. I, 72. V. *Brandl*: Glossarium p. 325.

⁵⁾ Priekopa, fossatum, in comitatu Nitriensi. *Fejér*: C. d. IV. 1, 472. an. 1247.

⁶⁾ A solutione *descensus* Banalis, quod Zulusina dicitur. Dipl. an. 1267. Sokszor eléjön az okmányokban.

⁷⁾ Uzbeg, id est profugus. Corpus Juris Hungarici (1779). Decr. S. Ladislai. Homo fugitivus. *Endlicher*: pag. 345.

⁸⁾ Wayvođa e sclavonico bellidux. Corpus Juris Hung. ad an. 1403. Turcarum gens olim prope Chazariam habitabat in loco, cui cognomen Lebedias a primo ipsorum voevoda (βοεβοδον), qui nomine quidem Lebedias apellabatur, dignitate vero, quemadmodum reliqui eius successorres voevodus vocabatur. Const. Por. de adm. imp. c. 38. *Hunfalvy*: Die Ungern oder Magyaren. Wien u. Teschen, 1881. S. 63. Az orosz »ë« mint »je« ejtetik ki, tehát voëvod = vojevod.

⁹⁾ Uxor autem eius (Gesae) Beleknegini, id est »pulchra domina« sclavonice dicta. Ditmar ap. *Bielowsky*: Mon. Pol. Hist. I. 313.

Adléta.¹⁾ Ditmar valamint más neveket, úgy ezt is helytelenül etymologizálja. Beleknegini nem pulchra domina (bella donna), hanem Vele-Knagina, tótul Vele-Kñahyna, oroszúl Velikaja Knjagina, lengyelül Wielka Księżna, magna Principissa, nagyherzegnő, Grossfürstin.

Waic, sz. István keresztnéve,²⁾ mely nem más, mint Wác, Wácslaw, Wenceslaw.³⁾ Ilyen nevet viselt azon remete is, kiről Vác város neveztetett.⁴⁾ Minthogy németben nincs accentus, ez »i« betű által pótoltatott.⁵⁾ Midőn sz. István elfogadta az uniót a római pápával, keresztnéve latinra fordíttatott.⁶⁾ Így vélekedett Ipolyi szintén.⁷⁾

Pecia,⁸⁾ segmentum, kisebb darab, falat, folt, Abschnitt, Rest, Kleinstück (vom Tuch).

Dornus,⁹⁾ frustum, darab, egész darab (posztó), ganzes Stück (vom Tuch).

Reketya,¹⁰⁾ a cseh és tót rokyta vagy rakyta, tövisbokor, Sanddorn, Stacheldorn.

Stamen,¹¹⁾ barbar-latin szó, mely sto igéből eredt, de tótból

¹⁾ Iste Mesco habuit sororem, nomine Adilheidem, quam Jesse rex Ungariae accepit in uxorem, quae cum esset christiana (= romanocatholica), virum suum Yesse convertit ad (romanocatholicam) fidem Christi. Ista post visionem, per beatum Stephanum prothomartyrum sibi revelatam, concepit et genuit Stephanum, regem Ungariae anno d. 975. Breve Chron. Sil. ap. Stenzel p. 34.

²⁾ Imperatoris autem praedicti (Ottonis) gratia et hortatu gener Henrici, ducis Bawariorum, Waic in regno suimet (Hungariae) episcopales cathedras faciens etc. Thietmar ap. *Bielowsky*: Mon. Pol. Hist. I. 264.

³⁾ Wácslaw az utolsó rag elhagyása után Wác. A »slav« rag hasonlóképen elhagyatik kutfőinkben más neveknél is; p. o. Gesa-slav, Belo-slav.

⁴⁾ Descenderunt circa Vaciam. Fuit autem ibi magna silva, et nemo in ea manserat, preter unum heremitam, nomine Vach, sancte vite, et cuius nomine dux Geysa illi civitatem, postea ibi constructe, nomen imposuit. Chron. Bud. ap. *Podhradczky* pag. 144. Tehát Vác nem pogány név! Eremita Vacius. Turóczi, Szentiványi: Paralip. ad 11. Jan. Cnf. művem: Dejiny počiatkov Uhorska. V. Skalici, 1868. str. 88. *Korabinský*: Lexicon S. 815.

⁵⁾ Analog eset éppen a Vác város nevéénél, mely németül Stadt Waitzen íratik.

⁶⁾ Vác = Wácslav = Wenceslav = Venec (Στεφανον, corona, koszorú) = Στεφανος, Stephanus.

⁷⁾ Egyházi beszédében, melyet aug. 20-án 1864. évben mondott Bécsben a kapuczinusok templomában.

⁸⁾ Unam peciam panni de dorni (?) *Fejér*: C. d. VII. 5, 451. an. 1280.

⁹⁾ Hasonl. az utolsó jegyzettel. Lexicon manuale ad SS. mediae et infimae latinitatis. Migne. Paris, 1858. pag 760.

¹⁰⁾ In dumo, qui vulgariter reketya dicitur. *Fejér*: Cod. dipl. VII. 5, an. 1276.

¹¹⁾ Unum stamen panni, septem florenos auri valens. *Fejér*: C. d. X. 5, 58.

(postavec, die ganze Tuchwebe) fordítottatott latinra. Ezen postav vagy postavec szóból származik a magyar posztó.

Gira, tulajdonképen Gura (mert az oroszok az »y« betűt »u« magánhangzónak olvassák) kutfőinkben gyakran előfordul (solga gurii), várost vagy mezővárost, nem pedig gyűrűt jelent.¹⁾

Weroecze érthetetlennek látszott, ámbár a Corpus Juris Hungarici maga mondja, hogy az parva valva vagy porta, s így tót szó: vereje (valva), dvere (porta), diminutive: verejce (valvula), dverice (portula).²⁾

Zaskodníci hibásan Zaskorníci, cseh okmányokban zaskodnáchasa, kárttevő cseléd, schadenmachende Gesinde; gyalog fegyveresek, kik háború idejében zsoldért szolgáltak, béke idejében rablásból éltek.³⁾

Babkones, cseh, de Magyarországon is használt apró pénzek. Három babka (fillér, Pfénig) tett egy krajczárt,⁴⁾ azért a tótoknál trojnik (Dreiling) nevet is viselt. Csekély névértéke miatt mai napig is megvan a közmondásban: »Babka k babce, budú kapce« vagy »krpce«, az az: Kiméld a fillért, sarura teszel szert.

Camerarius ugyanaz mint Tavernicus.

Vojnici és Vojnikones⁵⁾ a tót vojna (háború, Krieg, bellum) szóból eredt és fegyveres népet (Kriegsleute) jelent.

Tavernicus-t Hunfalvy is szláv szónak mondja ugyan, de meg nem fejti.⁶⁾ Kapcsolatban áll a dvere és dverník szóval.⁷⁾ Rangja csak a szövegből határozható meg, és ugyan: a) tavernici, dverníci, (camerarii, portások, kamarások, die Thortributzahlenden), kik a királyi kamarának ajtóadót fizettek⁸⁾;

¹⁾ Ineunte Novembri mense, quamprimum eorum princeps cum universa Russorum gente egrediuntur Kiavo (Kiew) et in oppida proficiscuntur, quae Gyra apellantur. Const. Por. de adm. imp. c. 9. Migne tomo 113. pag. 178.

²⁾ Unam valvam seu parvam portam, vulgo Weroecze dictam. Corpus Juris Hungarici ad an. 1411. V. *Brandl*: Glossarium pag. 359

³⁾ Qui in suis arcibus satellites praedones et Zaskornikos alunt. Corpus Juris Hung. Decr. an. 1548. art. 49. *Brandl*: Glossarium p. 382. Zaskodnicorum (quod hungarice malefactor audit). Dipl. a. 1559. Sl. Letopis V. 271.

⁴⁾ Nummi vero bohemic, qui babkones vocantur terni pro uno krucifero, quem admodum in Boemia, ita etiam in Ungaria ubique accipiuntur. Decr. an. 1548. art. 51. §. 3. *Brandl*: Glossarium p. 3.

⁵⁾ Wojnicis comitatum Walko, Posega, Temes et Toronthal subsidium relaxetur. Decr. an. 1525. art. 24. Misimus Vojnikones nostros. Várady Péter bács-kalocsai érseknek. 1392. évi levele ap. *Katona*: Hist. metr. Col. Eccl. I. 482.

⁶⁾ Die Ungern. Wien und Teschen, 1881. S. 151.

⁷⁾ Lásd fenn: Weroecze.

⁸⁾ Vduornici et tauernici, ac ceteri servilis conditionis homines regiae et reginali Maiestati subiacentes. *Fejér*: C. d. V. 2, 123. an. 1263. Nobis de qualibet ville *porta* (dvere) quatuor pondera, cum statera loci, persolvere

b) tavernici, kik az ajtóadót behajtották¹⁾; c) supremus Camerarius vagy Magister Tavernicorum (naddverník), ki az ajtóadót szedette, a királyi kincstárba (camera regia) beszolgáltatatta és kezelte.²⁾

Janitores, a latin janua (ajtó, dvere) szóból eredt és azonos a Tavernici (dverníci) nevezettel.

Udvornici, a szláv dvôr, dvuor és dvûr, vagy a magyarosított udvar (aula, der Hof) szóból származik. Itt is csak a szöveg határozhatja meg az értelmet, milyen önállóságot és egyszersmind alattvalóságot (conditio) jelent; és ugyan: a) regales udvornici, cseh okmányokban dvoráci (Hofbauer), kik saját gazdasággal birtak és csak a királynak vagy királynénak adóztak³⁾; b) dominales udvornici, kik földesuruknak adóztak⁴⁾; c) servi udvornici, talán bérese, a kik a földesúr földjét művelték.⁵⁾

Fiscalini ugyanaz, mint udvornici.⁶⁾

Conditionarii ugyanaz mint udvornici.

Vosc, Vosca, Woska többes számban Wozciani, curriperi, plaustrarii, kocsigyártók, kocsitadók, Wagner, Fuhrleute; a tót vóz (kocsi) szóból eredt.⁷⁾

Curriperi ugyanaz mint Wozciani.

teneantur, sive plurime sint mansiones in curia. *Endlicher*: pag. 443. Pondera, quae ad lucrum camerae nostrae colliguntur. *Fejér*: C. d. III. 2, 88. an. 1226.

¹⁾ Duos Thauarnicos nostros, ad exigenda victualia . . . missos in ipsa villa Ladan dicatores et exactores victualium nostrorum captivasset. *Fejér*: C. d. VII. 2, 98. an. 1283.

²⁾ Quod cum magnus Bikach . . . supremus Camerarius noster, sive Magister Tauernicorum nostrorum. *Fejér*: C. d. II. 120. an. 1145. *V. Brandl*: Glossarium pag. 102.

³⁾ Bela . . . rex . . . qui conditionarii sive Udvornici sunt nostri, et secundum suam conditionem dimidium collectam et dimidium tributum soluere debent, cum terris eorum et vineis sub eadem libertate, in qua apud nos fuerunt. *Fejér*: Cod. d. VII. 5, 345. an. 1266. Udvornicorum regalium terrae, ad praedia regia pertinentes, ad iurisdictionem regiam devolvantur. *Wenzel*: Á. O. V. 1. Bela . . . rex . . . ut eis in quadam terra nostra udwornicali Wsol vocata, super qua olim datores scutellarum wdhwornicalium dicebantur residere . . . dignaremur providere. *Fejér*: C. d. III. 1, 396. VII. 1, 332.

⁴⁾ Praedicti conditionarii seu udvornici circa solutionem decimarum eundem modum tenere debent, quem hactenus tenuerunt, cum nobis udvornicorum consueta servitia exhiberent. Dipl. Belae regis. *Fejér*: VII. 5, 345. an. 1266.

⁵⁾ Oduornicorum servorum . . . et isti tenentur arare, et ad consimilia servitia, sicut udvornici de Hymud. Cod. Árpád. II. 17. *V. Brandl*: Glossarium p. 43. *Krajner*: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns Wien, 1872. S. 413

⁶⁾ *Krajner*: Die urspr. Staatsverfassung S. 147.

⁷⁾ *Wenzel*: Á. O. I. 118. II. 4. Cum illis, qui Wozciani dicuntur. Letopis Matice Slovenskej 1867. II. 70 et 73. Cod. dipl. Árp. II. 8. *Fejér*: C. d. V. 3, 126 et 216; VII. 5, 314. I. 438. II. 78.

Plaustrarii ugyanaz mint Wozciani.

Zuanus salium, a tót és cseh zvan, sókő, Salzstük vagy egy kő só, Salzstein.¹⁾

Supanus, zupanus (ispan, Gespan), a szlávoknál és mindazoknál, hol a szláv kormányzói mód divatban volt, felsőbb és alsóbb rangú tisztséget jelent.²⁾ Általánosan véve urat (pán, dominus, Herr) jelent,³⁾ különösen pedig a megye kormányzóját (comes, Gaugraf), sereg vezetőjét (bellidux, Heerführer), község-elöljáróját (bíró, knez, Gemeindevorsteher), uradalmi cseléd parancsnokát (der Schaffer), sőt a délszlávoknál lelkészt (plebanus, Pfarrer) is.

Nádorispán, megrövidítve nádor, hibásan nándor (comes palatii, der Palatin) szláv naddvorný župan szavakból származik⁴⁾ és a királyi udvarcseléd parancsnokát vagy az udvarnokok feletti ispánt jelenti.

Zupania,⁵⁾ megye, terület, udvar (Gau, Kreis, Hof), hol az ispán működött.

Gylas,⁶⁾ így neveztetett az Árpád utáni első főtiszt. Némelyek gyűlést keresnek benne, de helytelenül, mert gylas egy személy, nem pedig több személyből álló gyülekezet. Mások bírót látnak benne, mert Konstantin császár azt mondja, hogy gylas és karchas »judicum vicem obtinent«; de gylas és karchas különböző tisztségek voltak, és pedig a gylas fensőbb, a karchas alsóbb

¹⁾ Vox (inter Slavos et Bohemos hodieque usitata). *Czinár*: Index alphabeticus Cod. dipl. Pestini, 1866. pag. 515. Zuanus, mensura salis. *Fejér*: C. d. III. 1, 457. Nomen salium magnorum. *Fejér*: C. d. II. 69. III. 2, 19. 1.

²⁾ Principes vero, ut ajunt, hae (Slavorum) gentes non habent praeter zupanos senes, quemadmodum et reliqui Slavorum populi. Const. Por. de adm. imp. c. 29. Ex ducibus (Ungarorum), quos ipsi zupanos vocant, quinque. *Migne*: Patrol. graeco-lat. tomo 133. pag. 642. Jupanos (francia kiejtéssel, zsupanos), id est Comites. Presbyter Diocleas, Letopis Matice Slovenskej 1869. I. 63. Literaria instrumenta filiorum Wojk, quorum vigore Spanatum sive Knezatum in iam fata terra tenuerunt. Horváth Mihály kisebb munkái. Pest, 1868. I. 161. Seniores villarum, quos lingua sua vocant supanos. Markers, Burggrafenthum Meissen. S. 133. L. Pič: Der nationale Kampf. S. 239.

³⁾ Zupan szó megfejtetlennek nyilvánítatik, vagy különféleképp magyaráztatik. *V. Brandl*: Glossarium p. 392. *Schumi*: Archiv für Heimatkunde. Laibach, 1882. S. 18. Minthogy ezen szó eredete szerint szláv, azt tartom, hogy csak szláv nyelvből világosítható fel. Supan úgy származhatott a »sú« (con, mit, су) és »pán« szavakból mint sú-sed (Mit-bewohner), sú-druh (Mit-gesell), sú-stava (constitutio) sú-hrn (con-gregatio) stb.

⁴⁾ *P. Hunfalvy*: Die Ungarn. Wien und Teschen, 1881. S. 148.

⁵⁾ Divisa autem est eorum (Chrobatorum) regio in Zupantias undecim. Const. Porph. de adm. imp. c. 40.

⁶⁾ Habent autem (Turcae) primum ducem exercitus principem e pro-sapia Arpade, cum quo duo alii (helyesebben: duos alios): gylam et karcham, qui iudicum vicem obtinent. Const. Por. de adm. imp. c. 40.

tisztség vala.¹⁾ Hogyha gylas bíró volt, karchas nembíró vala. A görög *κριτος* és *judex* nem mindég bírót, hanem főméltóságot jelentett.²⁾ Ha a szöveg összefüggését szem előtt tartjuk, akkor a Konstantinus császár szavai következő értelmet adnak: *Habent autem Turcae primum ducem exercitus principem e prosapia Arpade; cum quo (habent) alios duos (duces exercitus): gylam et karcham.* Ebből látszik, hogy az első *dux exercitus* Árpád vagy utóda, második *dux exercitus* a Gylas, harmadik *dux exercitus* a Karchas. Ha már megfontoljuk, hogy egy háborúban az *étel* és *ital* a fő ügy, úgy megtaláljuk a gylas és karchas jelentését, és ugyan — természetesen csak — a görög nyelvben. *ὑληος*, *canistrum*, kenyérkosár, kenyértarisznya, Kober der Soldaten zum Mundbedarf. *Καρχήσιον*, *poculum*, pohár, Becher mit hohem Henkeln. Így tehát a Gylas, *magister dapiferorum*, asztalnok, a sereg ételéről, a Karchas, *magister pincernarum*, pinczester, a sereg italáról gondoskodott.³⁾

Karchas, mint az előbbiből kitetszik, semmi *bíró*, semmi tót *karháč* (büntető, feddő, der Züchtigende, Strafende), semmi magyar karok (és rendek), semmi *kártitélő* bíró, hanem pinczester, *magister pincernarum*.

*Litiscarii, liciscarii, custodes liciscarum, agarászok, chrtári, Windspiel, Windhundhüter.*⁴⁾

Gentilis szó hallatára közönségesen pogányra gondolunk; pedig ez a régi iratokban annyi mint földi (*Landsmann*), nemzeti (*national*) vagy egy törzsből, ugyanazon nemzetből való.⁵⁾

Christianus a görög és óhitű forrásokban csak görög és óhitű, latin és római katolikus forrásokban csak római katolikus embert jelent.⁶⁾

¹⁾ *Bultzus autem hic Karchas filius est Kale Karchae, estque Kale nomen proprium, cum Karchas sit dignitas, quemadmodum et gylas, quae (dignitas gylae) tamen major est, quam (dignitas) Karchae.* 96.

²⁾ *Judex, qui e senatu est, qui inter procures et magnates numeratur etc. Lex. man. ad SS. mediae et infimae latinitatis. Migne. Paris, 1858. pag. 1236.* Az ó-testamentomi *Liber Judicum*, *Bírák könyve*, das *Buch der Richter* nem szó szerint bírókat jellemez, hanem az israeliták kormányzóit.

³⁾ Mózes 1. könyve 40, 1.

⁴⁾ *Lycisca, Lex. man. ad SS. mediae et infimae latinitatis ap. Migne pag. 1326.* *Comitante lycisca, quod est genus canum jubis inflexis, villosum et fortissimum. SS. RR. Bruns. ed. Leibnitz I. c. 2. Dr. Sieniański: Dzieje Slowiam. Gniezno, 1881. str. 23. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I. 348.*

⁵⁾ *Gentilis, qui ex eadem gente est. Lex. man. ap. Migne pag. 1038.* *Quos ubi viderunt Romani, qui illic (Salonae) excubias agebant, conspectis vexillis et armatura gentiliū suorum, gentiles eos esse suos arbitrati etc. Const. Por. de adm. imp. c. 29.*

⁶⁾ *Raimundum . . . proclamare, imperatorem Alexium paganum esse paganorumque auxiliatorem. Anna Comnena ap. Migne tomo 131. pag. 878.* *Adeo stolidi sunt (Graeci), ut aperte latinos haereticos esse dicant . . . neque,*

Strugar, villa torneatorum, hol a faragók (tót struhári, szerb strugári, Drechsler) laktak, a szláv strúhat, strugat igéből. Megmagyarosítva: esztergál (szláv ostrugal. körül faragta) és Sztregova Nógrád megyében ¹⁾; tótul Streháre helytelenül Struhári vagy Struháry helyett.

Vrusku, Uruzko, Ruzka, Petra Russica (orosz barlang, ruská pečera) remete lak.²⁾ A szerzetesek vagy együtt laktak (coenobitae) vagy barlangokban (eremitae). A görög (Kyrill) szertartás »ritus ruziae linguae«, s azért ezen szertartású szerzetesek »monachi ruzii« vagy »ruziskij Kaluger« nevezettek.

Calugeri, (görög) kyrill szertartású szerzetesek, καλος γερων, (szép öreg) szavakból, még 1638. évben voltak a győri egyház-megyében.³⁾

Hazucha, szláv felső öltöny, Oberrock,⁴⁾ és

Župica, benső öltöny, Unterrock⁵⁾; talán diminutivum a župa és župan (Schlafrock) szóból.

Šuba, az oroszoknál, szerbeknél és lengyeleknél felső bőr-öltöny, Pelzoberrock.⁶⁾

Μεγρορετος, Interamnia, Medzirieč, horvátul Medjurieč, folyók köze, ein Land zwischen Flüssen,⁷⁾ a medzi, orosz междy, horvát medju (között, zwischen) praepositíóból és rieka (folyó, Fluss) szóból.

Mega, megye, Gau, medzi, a horvát medju (között, zwischen) praepositíóból, vagy az ebből származott medza, ószláv mezda, horvát és szerb medja szóból eredt és közt, tulajdonképen a szántóföldek közötti gyepes határt, der Rain, die Gränze, Markung jelent. Okmányainkban és a magyar nyelvben annyi mint

qui cum ipsis communicant, omnino pro Christianis habent. Gennadius, in nota ad Patrolog. graeco-lat. ap. Migne tomo 154. Úgy van okmányainkban is, sőt a magyar köznép mainap is az óhitűeket »pogány Rácznak« mondja.

¹⁾ Strugar, *Fejér*: C. d. IV, 1. 473, 475. Estergur. IV. 1, 285. Stregar. *Wenzel*: Á. O. II. 166. Strogar. XI. 481. Ztorgar, Ztragar. IV. 28. II. 221.

²⁾ Cella monachorum Vruzko vulgariter apellatur. *Fejér*: C. d. VI. 2, 88. an. 1297. Vruzku, cella monachorum Tihaniensium vulgariter nominata. *Wenzel*, Á. O. III. 140. an. 1260. Slovesnost V. *Skalici*, 1863. str. 133.

³⁾ *Péterffy*: Concilia. II. 359.

⁴⁾ Unum vestimentum haczoka, aliud swpycza vocitata. A. Budai káptalan regestái I. 145. Slovesnost V. *Skalici*, 1864. str. 350.

⁵⁾ Lásd az utolsó jegy. Jupa, vestis talaris species. Jupo, ut jupa. »Nullus in ordine sacerdotali constitutus praesumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum jupone, seu alia veste propinquiori camisiae.« Lex. man. ad. SS. mediae et infimae latinitatis. Migne. Paris, 1858. pag. 1240. Zuppa, sagum militare. 96. pag. 2335.

⁶⁾ A budai káptalan regestái 152 l. Slovesnost 351. l. 1865. str. 122. *Biedermann*: Die ung. Ruthenen I. 86.

⁷⁾ Const. Por. de adm. imp. c. 32. ap. Migne tomo 113. pag. 298.

Comitatus, dioecesis és districtus,¹⁾ azaz határvonallal körülírt ország része.

Veznicus, vyznicus (villicus, falusi bíró, Dorfrichter) a tót, cseh ves, szerb vesnica (falu, Dorf) szóból származik.²⁾

Ubrusarus, asztalterítő, Tafeldecker, mapparius, a szláv obrus vagy ubrus (asztalfedő, Tisch Tuch) szóból származik.³⁾

Kenezius, knez, knjaz eredetileg a szlávoknál fejedelmet jelentett, ki mind világi, mind vallási ügyeket vezetett; később megkülönböztetett a fejedelemtől a pap (παππας, popa, sacrificulus, svjaščénik). Azoknál (tót, cseh, morva, lengyel), a kiknél a szláv liturgiával együtt elnyomatott a popa nevezete, a knez szó lelkészre alkalmaztatott; a kiknél (orosz, bolgár, szerb, oláh) a kyrill liturgia megmaradt, a knez vagy knjaz nevezet fensőbb vagy alsóbb rangú tisztet (fejedelem, előljáró) jelent.⁴⁾

Keneziatus vagy kneziatus maga a kerület, hol a knez kormányzott.

Valachi, Volachi, Ουολαχοι, Olahi, Oláhok, die Walachen, jelent vagy oláh nemzetet vagy pásztorokat,⁵⁾ úgy hogy nagyon vigyázni kell, hol értendő az vagy ez.

Vladica, hatalommal bíró, Machthaber, vláda (hatalom, kormány, Macht, Regierung) vagy vladár (hatalommal bíró, parancsoló, Beherrscher, Schaffer) szóból eredt. A régi szláv zadrugában (közös gazdaságban, Hauskommunion, gemeinschaftlicher Hof) a család fejét jelentette, utóbb pedig a lovagot (eques, Ritter) és (óhitűeknél) a püspököt.⁶⁾ Ugy látszik, hogy a Béla király névtelen jegyzőjénél előforduló duca⁷⁾ ezen vladika (ΒΛΑΔΥΚΑ) szóból származtatott.

¹⁾ Mege, id est limes terrae. *Fejér*: Cod. d. IV. 3, 524. *Wenzel*: Á. O. VII. 466

²⁾ Dr. *L. Pič*: Der nationale Kampf. S. 239.

³⁾ Ubrusarus. *Fejér*: C. d. I. 461. Mapparius, cui incumbere mapas canabum, manutergia et similia providere. Lex. man. ap. Migne pag. 1375.

⁴⁾ Paulus Knes (Kinizsi Pál), quo nomine Slavi et ducem et sacerdotem apellant. Cromerus lib. XXIX, 413. ad. an. 1479. *Brandl*: Glossarium pag. 97. Universis Keneziis et Senioribus olachalibus. *L. Pič*: der nationale Kampf S. 140. *L. Pič*: Abstammung der Rumänen S. 141. *Fejér*: C. d. III. 1, 452. an. 1224. IV. 1, 447. an. 1247. X. 1, 87. an. 1383. Cf. advocatus, scultetus, vogt.

⁵⁾ Walochis ipsorum, qui erant pastores. Jo. *Turóczi* I. c. 17. Pastoritiae durati vitae laboribus agrestes iuvenes, quos communis dialectus Vlachos vocare consuevit. Anna Comnena ad an. 1081. V. *Brandl*: Glossarium pag. 354. Cf. Zupanus, Zupania.

⁶⁾ Omnes presbyteros Valachorum per Wladicam (Joannem de Kapha) ordinatos. Ib. S. 220. *Brandl*: Glossarium p. 365. Slovenský Letopis I, 307.

⁷⁾ Comes eiusdem castri (Hung), nomine Laborcy, qui in lingua eorum duca vocabatur. Cap. 13.

Gubati, vastag szűrt hordók, az orosz guba (vastag, goromba szűr, ein zottiger Oberrock) szóból származik, és az 1207. évi okmányban oroszokat jelent.¹⁾

Cliciarii, bort szolgáltatók, Weingeber, kik a király pinczéjébe (clicium, clycium) bort adni kötelesek voltak.²⁾ Úgy látszik, hogy a cseh klíč (klíč, kulcs, Schlüssel) vagy klíčník (klíčár, kulcsár, Beschliesser) szóból eredt.³⁾ Ha így, akkor a bortadók (cliciarii) a bort átszolgáltatták a kulcsárnak (clicius), ki azt a bekulcsolt helyiségbe (clicium, Vorrathskammer) rakatta. Ha ezen megfejtés valakinek nincsen inyjére, fejtse meg azt a görög κλεισαι (zár, Verschliessung) szóból.

Galaseadov⁴⁾ mit jelent, megértjük a helyesebben irt vagy olvasott következő szóból:

Zalasadov,⁵⁾ szállástadók, kik kötelezve voltak vagy szállást adni vagy szálláspénzt fizetni. Lásd: zolazina.

Descensus; lásd: zolazina.

Hospitatio⁶⁾; lásd: zolazina.

Kolnucharii⁷⁾ mit jelent, a Vos lakhelyük neve mondja. Tótúl voz, horvátúl kolo kocsit jelent: tehát kolukári, kocsi-gyártók, curriparae, (Wagenmacher. Lásd: voziani.) Minthogy pedig a tót kuolna, a cseh kůlna kocsiraktárt (Wagenschuppen) is jelent, lehet, hogy kolnucharii annyi mint kocsiraktárőrök, kuol-nukári, Wagenschuppenhüter.

Vámzab⁸⁾ jelenti vagy a vámnál pénz helyett szedett, vagy az udvarnokoktól (mezei gazdáktól) járó (nona, decima etc.) zabot.

Kerep,⁹⁾ talán koráb (καρπαβος), a szlávoknál szokásos egy, a fahéjában (Kora, Rinde) maradt fatörzsből készített hajó

¹⁾ *Fejér*: C. d. III. 1, 149. *Wenzel*: Á. O. I. 132. Bubaci. *Fejér*: C. d. V. 1, 129.

²⁾ *Cliciarii regis. Fejér*: C. d. IV. 3, 207. an. 1264. *Clicium. Fejér*: C. d. IV. 3, 201. an. 1265. *Wenzel*: Á. O. VIII. 262. IX. 77; 547.

³⁾ *Brandl*: Glossarium S. 92.

⁴⁾ *Terram filiorum Jobbagionum castri Pozoniensis, qui vulgo Galaseadov nuncupantur. Fejér*: C. d. IV. 1, 381.

⁵⁾ *Constituti coram nobis iobagiones castri Poseniensis . . . et cum eisdem filii iobagionum, qui vulgo Zalasadov dicuntur. Cod. dipl. Arp. II. 222.*

⁶⁾ *Nullus autem Comes . . . eis invitis in ipsorum villa valeat hospitari; qui autem . . . hospitati fuerint, omnia mercimonia iusto precio debeant comparare. Endlicher*: M. Arp. pag. 446.

⁷⁾ *Wos, villa Kolnuchariorum regionum in comitatu de Kamarun existens. Wenzel*: Á. O. IX. 380. an. 1284.

⁸⁾ *Pabulum, quod vulgo dicitur Vámzab, ad Clicium portare suo modo compellantur. Fejér*: C. D. IV. 3, 201. an. 1265.

⁹⁾ *Fejér*: C. D. VII. 1, 295. an. 1248. Parlamentär, Bécsben, 1888. 10. sz. 7. l.

(Μονοξύλον, Einbäumler), milyent mai napig is látni a Tiszán álló malmoknál.¹⁾

Kozol,²⁾ a szláv kozol vagy kozel (caper, bak, Bock) szóból, mely egyszersmind kazalt (acervus, Triste, Dachsperré) is jelent, metaphorice a felhányt földet (határt) fejezi ki.

Sajcia,³⁾ a szerb šajka (hajó, Schiff) szóból. A rajta levő felfegyverzett hajósok csajkásoknak (die Tschaikisten) nevezettek.

Rether,⁴⁾ azaz a tótoknál használt rychtár (bíró, Dorf-richter).

Pareta,⁵⁾ azaz szláv porota (bíráskodás, ítézés, das Gericht, Geschwornengericht, Schultheissgericht).

Garleta, garla, galeta,⁶⁾ mai napig a juhtenyésztő tótoknál ily nevezés alatt használt, földéllal ellátott faedény (die Gelte) juhsajt (brindza) takarására.

Dotalitium, jegyadomány, Morgengabe; ez jegyi vagy eljegyzési ruhában és paplanban állt.⁷⁾

Vulgaris, de vulgo, közember, der gemeine Mann.⁸⁾

Cippus, Koloda, tótul Klada, die Breche, der Stock, worein der Verbrecher mit den Füßen gesetzt wird.⁹⁾

Terragium,¹⁰⁾ földbér, Grundzins, melyet a mezei gazdák a földes úrnak, a nemes birtokosok a királynak fizettek.

Popularis, lásd vulgaris.

¹⁾ U. o. lásd az előbbi jegyzetet.

²⁾ Kozol, meta terrea. *Fejér*: C. d. VIII. 2., 492. an. 1323.

³⁾ *Fejér*: C. D. IV. 2, 100. an. 1251.

⁴⁾ Paulus villicus vulgo Rether. *Fejér*: C. d. IX. 3, 78.

⁵⁾ *Fejér*: C. d. VIII. 7, 321.

⁶⁾ Habuit etiam secum de florenis fere cum media garleto. Turóczi: *Krajner*: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns. Wien, 1872. S. 708. Galeta, Galatum, Garleta, mensura vinaria aut frumentaria. Lex. man. ad SS. mediae et infimae latinitatis ap. Migne pag. 1013.

⁷⁾ Dotalitiis, que in communi vulgari Teutonicorum Morgengab dicuntur. *Fejér*: C. d. IX. 4, 524. De dote et rebus parafernalibus, jegi ruha et paplani rész dictis. *Fejér*: C. d. VIII. 5, 85. Die Ehe wird als vollzogen angesehen, wenn die Decke (paplan) Mann und Frau beschlägt. *Grimm*: Rechtsalterthümer 1828. S. 440.

⁸⁾ Si maiores sunt, increpati cum dedecore expellantur de ecclesia; si vero minores vel vulgares, in atrio ecclesiae pro tanta temeritate coram omnibus ligentur et corripiantur flagellis ac cesura capillorum. Decret. s. Steph. I. 19.

⁹⁾ Duodecim dies in pane et aqua peniteat in cippo. Decr. s. Ladislai ap. Endlicher c. 25. p. 330.

¹⁰⁾ Rusticus seu iobagio alicuius nobilis si voluerit de possessione domini sui, habita licentia, et iusto ac consueto terragio persoluto, ad possessionem alterius nobilis . . . se causa commorandi transferre valeat. *Fejér*: C. d. VI. 2, 145. Comes Elias *ratione ipsius terrae* assumpsit solvere unum fertonem auri. *Fejér*: C. d. V. 2, 449. Carolus rex . . . hanc gratiam specialem duximus faciendam, quod florenum auri, quem nobis ratione *terragii* praedictae villae Gargou . . . dare tenerentur, eisdem . . . duximus relaxandum. *Fejér*: VIII. 1, 448.

Comitatus néha jelenti a megyei méltóságot, nem pedig a megyét.¹⁾

Parochia, parrochia annyi mint Comitatus²⁾ vagy Dioecesis.³⁾ Dioecesis,⁴⁾ lásd comitatus.

Provincia annyi mint comitatus⁵⁾ vagy districtus.⁶⁾

Tenuta, tenementum, latin teneo (tartom, birom) igéből, birtok, der Besitz.⁷⁾

Foresta,⁸⁾ a német Forst szóból, erdő.

Bucharius ugyan fátvágót (lignator) jelent,⁹⁾ de nálunk (pincerna) pohárnokot;¹⁰⁾ talán a középkori Baccharium (vas vinarium, borhordó) szóval azonos,¹¹⁾ vagy a német Becher (pohár) szóból eredt.

Aratrum, eke, pluch, der Pflug, tulajdonképen szántóföld egy vagy több eke alá. Ezen föld mennyisége különbözött; egy ekére majd 150, majd 130, majd 120 hon esett.¹²⁾

Panceratus (miles), pánczélos, tulajdonképen panczéros, panczérral ellátott katona.¹³⁾

¹⁾ Comites iure comitatus sui tantum fruuntur; cetera ad regem pertinentia: cibiones, tributa, boves et duas partes castrorum rex obtineat. Bulla aurea de an. 1222.

²⁾ Ubi separatur parochia Zala a Bezprem. *Fejér*: C. d. I. 455.

³⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I. 147. Lex. man. ad SS. mediae et inf. latinitatis ap. Migne p. 1261.

⁴⁾ Ut terram unam in parochia Supruniensi . . . et alteram in Albensi sitam dioecesi. *Fejér*: C. d. III. 2, 228.

⁵⁾ In aliquibus provinciis sive comitatibus. *Fejér*: C. d. VII. 5, 363.

⁶⁾ Hospites et Saxones nostri . . . de Scepus Stephanum comitem eorum terrestrem, Hedricum villicum de Suburbio (Podhrad) et Joannem de Olaszy. *Fejér*: C. d. VIII. 2, 57. an. 1317. Et totius universitatis Saxonum, et Jurati ac universi Iudices cum tota communitate Scyps . . . facta in generali congregatione nostrae provinciae. *Fejér*: ib. pag. 210 et 212. Comes et Castellanus, autoritate regia pro tempore constitutus (ipse) vel per Vicecomitem suum, unacum Comite ipsorum Saxonum provinciali. Privil. Car. Rob. p. 59.

⁷⁾ Lexic. man. ad SS. mediae et infimae latinitatis ap. Migne pag. 2176 et 2179.

⁸⁾ Qui duo ultimi comitatus, scilicet Ugocha et Beregh, fuerunt forestae sanctorum Regum. *Fejér*: C. d. V. 1, 157.

⁹⁾ Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 364.

¹⁰⁾ Pincernarum, qui Bucharii apellantur. *Fejér*: C. d. IV. 1, 444.

¹¹⁾ Lex. man. ad SS. med et inf. latin. ap. Migne pag. 261.

¹²⁾ Dedit praedium suum . . . ubi continentur tercenta jugera terrae, ad duo aratra sufficientia. *Fejér*: C. d. III. 1, 264. Centum et triginta jugera terrae, ad usum unius aratri videlicet sufficientia. *Fejér*: C. d. IX. 7, 720. Terram ad unum aratrum sufficientem eximendo a tribus villis a villanis de Nedozer exemimus 40 jugera terrarum . . . a villanis de Hai etiam 40 jugera, item (a) villanis de Diwek similiter 40 jugera. *Fejér*: C. d. IV. 3, 255. *Wenzel*: Á. O. I, 269.

¹³⁾ Singuli sex ex ipsis filiis Jobbagyonum (de Turocz) unum panceratum debeant ad nostrum exercitum destinare. *Fejér*: C. d. IV. 2, 295. Pancerea, lorica, quae scilicet ventrem tegit, quem Galli panse vocant. Lex. man. ap. Migne pag. 1599.

Lanceatus, armatus lancea (lángsa, lándzsa, die Lance), lándzsás.¹⁾

Bacciniferi a középkori baccinus (tál, der Topf) vagy bacchinus (réztál, tótúl medenica, medencze, das Becken, das Kupferbecken) szóból származik: ²⁾ tehát taladók, medenczeadók.

Hodnog, maior exercitus, hadnagy. Hodnogio, hadnagy.)

Contribulis, de eadem tribu, de eadem generatione, consanguineus, vérrokon.⁴⁾

Ceppus, lásd cippus.⁵⁾

Burga, burgus, a várt bekerítő falon kívül létező telepítvény, eine aussen den Burgmauern liegende Ansiedelung, Burgflecken.⁶⁾ Később az ily telepítvény is városnak (civitas) neveztetett.

Burgenses, incolae burgi.⁷⁾

Burgensaticus, burgensatica bona, polgári birtok.⁸⁾

Polgár, Pulgarus, Purgarus, Burger, vagy inkább a burgus szóból származik és annyit tesz, mint incola burgi.⁹⁾ Lásd burga.

¹⁾ Item in expeditione facta sub nostro vexillo quatuor, qui habent terram octo aratrorum sufficientem, unum (lanceatum) mittere debeant decenter armatum. *Endlicher*: p. 460. Exhibuerunt quasdam literas Comitis Scepusiensis et Comitis Nobilium sub decem lanceis servientium. *Fejér*: C. d. VIII. 5, 274. Ha négy szepesi százsz földbirtokos egy lándzsást állított ki, akkor tíz lándzsás negyven földbirtokostól állítatott ki.

²⁾ Baccinus, urceus vel pelvis, mensurae aridorum seu granorum species . . . Bacchinus, ex aere urceus. Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 261. Nos (Ladislau III.) . . . tres mansiones bacciniferorum ducalium in eodem Wesprimiensi suburbio . . . dedimus. Cod. Arp. cont. IV. 53. an. 1275.

³⁾ Civiles castri Borsod . . . Martinus hadnog. Regest. Varad. *Endlicher*: pag. 679.

⁴⁾ Civiles castri Borsod, scilicet Mauricius . . . impetiere Cykirk et fratres suos . . . quod essent eorum contribules. Ib.

⁵⁾ Ceppus, instrumentum ferreum (?), quo reorum pedes constringebantur. Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 565.

⁶⁾ Cum quibusdam temporibus paucis elabentibus, quidam cives de Strigonio pallatia in castro magno in monte cathedrali incepissent construere dicentibus (civibus) inter se: Tu mihi das breviorum sessum aedificandi, et tu eligis ampliorum; nec volumus commorari cum clericis in arctis locis et contiguus montium, propter quod praedictam commutationem (*Fejér*: IV. 2, 37. an. 1249.) revocamus . . . et praedictum pallatium (nostrum) . . . Archiepiscopo perpetuo . . . cum omni plenitudine sui iuris et tota *antiqui castri circuitione* . . . civibus autem nostris dedimus auctoritatem fundandi civitatem in loco sui antiquo et consueto . . . et *burgam* aedificandam. *Fejér*: C. d. IV. 2, 374. an. 1256.

⁷⁾ Et erat in civitate illa (Strigoniensi) *populus* infinitus et *burgenses* ditissimi. *Rogerii*: Carmen mis. *Endlicher* p. 291. V. *Brandl*: Glossarium p. 403. Poloha starého Velehradu. V. Brne, 1862. str. 17.

⁸⁾ Bona sive sint feudalia aut aliarum nobilium personarum, sive sint burgensatica. V. *Brandl*: Glossarium p. 402.

⁹⁾ Quod nostri Emphyotici, vulgari(ter) Pulgari . . . emphytiosini, in vulgo Purgarii. *Fejér*: C. d. X. 6, 743.

Emphiotici, kik szinte polgároknak nevezettek, bizonyos föltétel alatt birták a birtokot mindenkorra és szabadon költözhettek.¹⁾ A görög Εμφυτευσις (Erbpacht) szóból származik.

Civitas, szoros értelemben város, azaz a vár körüli telepítvény (Burgstadt), mely fallal be volt kerítve és magához a várhoz tartozott.²⁾

Castrum eredetileg csak a várat, később a várost is jelentette; valamint a szlávoknál a gorod várat és várost jelentett.³⁾

Civis, városi, vár alatt lakó, várlakó.

Castrensis vagy várlakó, vár alatt lakó, vagy a vár védelméhez tartozó.

Urbs annyi mint castrum és civitas.⁴⁾

Suburbium, locus sub urbe (castro) habitatus, civitas sub castro, váralja, podhrad.⁵⁾

Uarnagio, praefectus urbis, praefectus castris, praefectus civitatis.⁶⁾

Rusticus, rus habens subditus, a várat vagy földes urat illető földdel bíró alattvaló, földes gazda.⁷⁾

Villanus, falusi ember, falusi gazda.⁸⁾ Lásd rusticus.⁹⁾

¹⁾ Praenotati igitur Emphiotici Purgari . . . non discedant de territorio et dominio nostro, donec non locaverit alium in loco sui, nobis et posteris nostris, nec non et vicinis benevolentem, ne bona nostra sint deserta et desolata. Ib. Emphiteosis, praedii vel fundi sub certis conditionibus perpetua locatio. Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 795.

²⁾ Item concessimus civitatem archiepiscopalem (Strigoniensem) exstruendam et congregandam in territorio suo sub castro Strigoniensi et domo archiepiscopali . . . cum omnibus libertatibus, quae congruunt civitati . . . salvo foro et iure Civitatis Strigoniensis, et libertatibus sibi remanentibus; cum Archiepiscopus Strigoniensis civitate careat appropriata et sibi vicinanti, ubi famulorum multitudine se et ecclesiam suam posset defensare. Fejér: C. d. IV. 1, 152. an. 1239. Cf. IV. 2, 37. an. 1249. V. 2, 374. an. 1256. Reg. de Varad ap. *Endlicher* p. 345. (13.).

³⁾ Civiles castris Borsod, scilicet Mauricius, Petrus . . . Martinus hodnog, Sanctus centurio, Petrus urbis praefectus. Reg. de Varad. *Endlicher* pag. 658.

⁴⁾ Petrus urbis praefectus . . . Jordano praefecto castris . . . Comitatus eiusdem civitatis. *Endlicher* pag. 659, 685, 345.

⁵⁾ Collector . . . quidquid colligit, ad civitatem (castrum) eiusdem provinciae (comitatus) congreget, et regis agaso et comitis eiusdem civitatis (castris) in suburbio stabulum faciat. Ib. p. 345.

⁶⁾ *Endlicher* pag. 722. (349.).

⁷⁾ Quod nos . . . duas mansiones castrensis de Zulgageur, et in villa Jeneu commorantes . . . sicut ad castrum pertinebant, iure perpetuo contulimus possidendas. Nomina vero rusticorum sunt haec etc. *Fejér*: C. d. III. 2, 11. Quilibet rusticus seu jobagio alicuius nobilis. *Fejér*: C. d. VI. 2, 362. Rustici, coloni glebae adstricti. Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 1966.

⁸⁾ Villani vero de Pelenka. Regest. de Var. *Endlicher* pag. 663 (97.). Pelenka a tót plenka (die Winde) szóból származik.

⁹⁾ Sciscitando a villanis . . . et si rustici (villae) dixerint. Reg. Var. pag. 341.

Paraszt, a szláv prosty (egyszerű, közönséges, nem nemes) szóból származik és közembert, gemeiner Mann, jelent.

Maior castri, várnagy; maior exercitus, hadnagy; maior villae, bíró.

Villicus, falu bírása.

Rusticum, mezei gazdaság vagy földes gazda telke.¹⁾

Pensa, a latin pendo, appendo (nyomni, wägen) szóból, pénz, mely közvetlenül a szláv peníz szóból eredt.²⁾

Vadium, zálog, a szláv zálog vagy záloh szóból.³⁾

Pincernaria, pincze körüli szolgálat, Kellerdienst.⁴⁾

Pincerna, pincze, a szláv pivnica vagy pivnice szótól. A szláv pivnica értelmé szerint eredetileg sör (pivo) pinczét (Bierkeller) jelentett.⁵⁾

Pincernare, bort megizlelni, mielőtt a királynak sat. az ivásra adatik.⁶⁾

Magister pincernarum, pohárnokmester.⁷⁾

Comes pincernarum,⁸⁾ lásd magister pincernarum.

Comes buchariorum,⁹⁾ l. magister pincernarum és bucharius.

Halaz, villa piscatorum; Halászfalva, Fischerdorf.¹⁰⁾

Ligniferi, fahordók, Holzträger.¹¹⁾

Carpentarii, ácsok, Zimmerleute, kik vagy kocsit (carpentum) készítettek, vagy kocsinak való fát koholtak, vagy a földes úrnak kocsit, kocsiszállítást adtak.¹²⁾ Lásd Wozciani.

¹⁾ Rusticum, quaevis possessio campestris, rustica. Lex. man. med. et inf. lat. ap. Migne p. 1966.

²⁾ Ibrahim ibn Jakûb tanúsága szerint: peňsê. Slov. letopis. V Skalici, 1881. str. 103.

³⁾ Terram quoque, quam a civibus eiusdem castri (Zala) emerat, sive quam in vadio habuerat. *Fejér*: IX. 7, 634.

⁴⁾ Homines praetaxati . . . pincernariae . . . servitutis officio se obligaverunt. *Fejér*: C. d. III. 1, 72.

⁵⁾ Pincerna, cella vinaria. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 1700.

⁶⁾ Lex. man. ad SS. med. et inf. lat. ap. Migne p. 1700.

⁷⁾ Rolando dapiferorum, Mauricio pincernarum magistris. *Fejér*: C. d. IV. 1, 246.

⁸⁾ Servitia, quae nobis, Palatino et Comiti pincernarum consueverunt impendere. *Fejér*: C. d. VII. 5, 303.

⁹⁾ Portionem Palatino et Comiti buchariorum ex parte dictorum vinitorum. *Fejér*: C. d. VII. 5, 303. Hibásan wucharii.

¹⁰⁾ Villas enim Halaz a castro Budrugiensi exemptas, cum piscina et piscatoribus. *Fejér*: C. d. IV. 1, 108.

¹¹⁾ Per ineptam responsionem unius ex ipsis in delaturam lignorum seu ligniferos conditionarios incidissent, et exinde in castrenses . . . Dux Bela eosdem redegisset. *Fejér*: C. d. V. 1, 197.

¹²⁾ Carpentarius, omnis faber lignarius . . . Carpentagium, vecturae onus, quod vasalli domino exolvebant. Opus lignarium, structura materialia. Lex. man. ad SS. med. et inf. lat. ap. Migne p. 439. Tendit ad magnam metam, quae dividit terram carpentariorum civilium. Cod. dip. Arp. I, 237.

Rector comitatum, vármegye ispán.¹⁾

Vicarius, helyettes, náместník, Vertreter.²⁾

Cibrio, csöbör, čber, Zuber,³⁾ mindenféle kimérési faedény.

Veuzhely, loca piscatoria, halászhely a vizen, Fischerplatz.⁴⁾

Castellanus, várispán, Burggraf.⁵⁾

Curialis comes, ugyanaz mint castellanus.⁶⁾

Purcravius (Burggravius) ugyanaz mint castellanus.⁷⁾

Archipreco, főkikiáltó, kinek a kikiáltók alá voltak vetve.

Lásd preco.

Centurio, százados, stotník, csehül setník, Hauptmann, mind a seregben, úgy nemes és városi községben.⁸⁾

Centurionatus jelentette vagy a nemes községet⁹⁾ vagy a századosi (kapitányi) hivatalt.¹⁰⁾

Huro,¹¹⁾ véleményem szerint a német Hauer szóból, szőlőkapásokat jelent.

Vamnag, vámnagy, fővámszedő, nadnijtník, Vorstand der Mautnehmer.¹²⁾

Hospitatio,¹³⁾ lásd Zolazina, descensus.

¹⁾ Comites seu rectores comitatum. *Fejér*: C. d. I, 467.

²⁾ Superque Vicarios et Scabinos, quos (comes) sub se habet, diligenter inquirat et animadvertat, ut officia sua sedulo peragant. *Walter*: II. 103. Vicarius, generatim ille, qui alterius vices agit . . . Mediae aetatis temporibus, qui vicecomitis aut alterius iudicis partes exequitur in pagis vel minoribus oppidis. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne p. 2290.

³⁾ Comites iure comitatus sui tantum fruuntur; cetera, ad regem pertinentia: cibrones, tributa, boves et duas partes castrorum rex obtineat. Bulla aurea. 1222.

⁴⁾ Sedecim loca piscatoria, quae vulgo Veyzhel vocantur. *Fejér*: C. d. IV. 3, 454.

⁵⁾ Custos castri seu domus regiae. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 451. Dicunt nobis Comes Barleus et comes Iruslaus (Jaroslav), castellanus noster de Posonio. *Fejér*: VI. 2, 196.

⁶⁾ Comes Barleus et Iruslaus, frater eiusdem, curialis comes Posoniensis. *Fejér*: C. d. VI. 2, 195.

⁷⁾ Petrus quondam Castellanus Supruniensis . . . idem Petrus Purcravius. *Fejér*: C. d. V. 2, 562.

⁸⁾ Non centurionem habeant, sicut ceteri castrenses habere consueverunt. *Endlicher* pag. 449 (2).

⁹⁾ Asseruerunt se alias etiam iustificatos esse contra universos castrenses de centurionatu Sapuri. Reg. de Var. ap. *Endlicher*, p. 179. (147.).

¹⁰⁾ Dicentes, quod essent eorum coofficiales et similiter Centurionatui subiecti, illi autem dixerunt, non esse centurionatui subiectos, sed debitores liberorum denariorum. *Endlicher* p. 449. (206.)

¹¹⁾ Quatuor mansiones preconum . . . item duas mansiones — — nostrorum, qui vulgo huro appellantur, cum . . . terris, possessionibus ac vineis dedimus. *Wenzel*: Á. O. IV. 53. an. 1275. Huro, mansio in villa Wrs inferiori. *Kovács*: Index p. 308.

¹²⁾ Comite eiusdem fluvii Raba, Vamnag dicto. *Fejér*: C. d. IX. 1, 780

¹³⁾ Hospitatio, servitus, quae ab hospite ratione domicilii sui quotannis domino praesentatur. Jus divertendi in domos alterius hospitandi causa, vel

Hospitare, vagy szállást adni, vagy valakihez beszállni.¹⁾

Decurio, tizedes, desiatnik, Vorstand über Zehne.²⁾

Finum, finom, fein.³⁾

Marturinae pelles, nyusztbőrök, Kuniny, Marderhäutchen,⁴⁾ melyekkel pénz helyett fizettek.

Conjurator nemcsak összeesküvőt jelent, hanem másokkal együtt esküvőt, spoluprisahajúci, der Mitschwörende.⁵⁾

Derobare, a német berauben (megrabolni, megfosztani, orabovať, olúpiť) igétől származik.⁶⁾

Sarachenus, Saracenus, azaz Mahomedanus.⁷⁾

Schlauus rusticus, azaz ó-hitű keresztény, szláv liturgiához tartozó keresztény, Altgläubiger, der zur slavischen (kyrillischen) Liturgie gehörende Christ. Ilyen csak földes gazda (rusticus) lehetett, nem pedig birtokos (nobilis possessor).

Capecia,⁸⁾ mensura, quae capit competentem portionem; edény, mely magában foglalja az illető részt.

Dica,⁹⁾ rovásfa, Kerbholz; a rovás két egyforma deszkácska,

redemptio pecuniaria eius iuris. Lex. man. ad SS. med. et inf. lat. ap. Migne pag. 1134.

¹⁾ Hospitare (hospitium dare), hospitio excipere. Lex. man. p. 1134.

²⁾ Coram Mert, decurione illorum venatorum. *Endlicher* p. 330. Decuriones custodum. Ib. p. 341.

³⁾ Vendidit ipsum castrum (Komarum) comiti Valterio . . . cum utilitatibus et pertinentiis, iuribus, attinentiisque suis, et praedicto molendino, in Tata existente, pro 800 marcis fini argenti. *Fejér*: C. d. IV. 3, 444. Finus, excellenter bonus, purus. Lex. man. ad SS. med. et inf. lat. ap. Migne p. 929.

⁴⁾ Ratione collectae marturinarum. *Fejér*: C. d. V. 2, 383. an. 1277. Martures, ferae exiguae ex genere mustellarum, quarum pelles habentur in pretio. Lex. man. ib. p. 1389. Pellibus (Slavi) habundant peregrinis, quarum odor letiferum nostro orbi propinavit superbiae venenum. Et illi quidem, ut stercora haec habent ad nostram credo damnationem, qui per fas et nefas ad vestem anhelamus marturinam. Adamus Brem. ap. Migne tomo 146. p. 633.

⁵⁾ Dominus Praepositus de Bozok . . . alique sui coniuratores, videlicet Praepositus de Saagh et Nicolaus filius Clementis de Preznolch . . . discalceatis pedibus, resolutis cingulis, terramque super capita eorum levando, et generaliter dicendo, prout moris esset iurare super terram etc. *Fejér*: C. d. IX. 2, 353.

⁶⁾ Miserabiliter derobarent, spoliarent, devastarent. *Fejér*: Cod. dip. IX. 3, 236.

⁷⁾ Serviens castri vel castrensis, hospitesve nostri, vel cuiuscunque (hospites?) de regno nostro, liber vel servus, sarachenus incola regni nostri vel schlauus rusticus ebes christianus plenissime secundum sacrorum canonum sanctiones, quia in regno nostro christiano (catholico) manent et vivunt, de omnibus bonis eorum, quaecunque dominus (Deus) ipsis concessit, decimas solvant. *Endlicher*, pag. 395.

⁸⁾ Ut solum decem capetiae frugum et non plures in decimis ab ipso provenire deberent. *Fejér*: C. d. X. 7, 180. Capecias pro uno pondere.

⁹⁾ Decimator noster cum villico villae dicare debet, ut medietas dicarum remanebit apud eundem villicum. *Fejér*: C. d. VIII. 7, 282. Dica, tabula, ubi continentur summa debiti et nomen debitorum. Lex. man. ad SS. med. et infimae latinitatis. Migne p. 717.

melyekre jegyeztetett a járandó rész vagy adósság, úgy, hogy egyik felén egy fele, másik felén második fele a járandóságnak vagy adósságnak létezzék. Az adósság fizetésénél a deszkácskák összetétek és a rajta levő jegyzetekből annyi lemetszetett, mennyi lefizettetett. Talán a tót tyka (Stab) szóból eredt, valamint a rovás (rovás) is, mely a rýt (vájni, aushöhlen) igéből úgy származott, mint krov a kryt igéből.

Dicare annyit tesz, mint a járandóságot vagy adósságot a rovásra feljegyezni, vagy azt behajtani.

Cotta,¹⁾ quotta, járandó rész, der gehörende Theil.

Praedium,²⁾ a földes úr majorsága vagy faluja.

Judicium nem mindig megítélést jelent, hanem a büntetés kiszabását vagy magát a büntetési összeget, bírságot.³⁾

Marchia,⁴⁾ országszéle, másképp confinium.

Marchio, másképp comes confinii.

Placitum,⁵⁾ annyi mint iudicatio, bíraskodás.

Quambiri,⁶⁾ cambiari (facere), (pénzt) váltatni, (Geld) wechseln (lassen).

Scultetus, a német Schultheiss szóból, általánosan véve bírót jelent,⁷⁾ különösen pedig soltész, azaz szabadalmazott bírót (svobodný rychtár, privilegirter Richter), ki a község lakosai felett ítél, tőlök az évi járadékot behajtotta, ennek egy meghatározott részét a földesúrnak kézbesítette, a többit magának megtartotta. Eredetileg a soltészti tisztség azé volt, ki a földesúr akaratóból vagy engedélyéből a gyarmatot (telepítvényt) alkotó és a lakosokat belé gyűjtötte, azután pedig utódjaira szállott.⁸⁾

Scultetia vagy a szabadalmazott bíró tisztségét vagy annak örökös jószágát (házát és földjeit) jelenti.

¹⁾ In dioecesi sua cottam ipse episcopus iustam tributi decimam consequatur. *Endlicher*, p. 394 (6.).

²⁾ Quintum vero praedium in villa Nema. *Fejér*: C. d. VII. 5, 102. Unam villam reginalem, Beren vocatam . . . eadem villam seu praedium *Wenzel*: Á. O. IV. 255.

³⁾ Qui si non solverint usque terminum . . . Comes . . . cum iudiciis persolvi faciet. *Fejér*: C. d. IV. 3, 42.

⁴⁾ Castrum autem Zemlin ceperunt . . . deinde Marchiam illam totam devastabant. J. Thuróc II. c. 60. *Fejér*: C. d. III. 1, 43. IV. 1, 188.

⁵⁾ Nullus . . . aliquo modo se intromittere in . . . placitis sine concessione Abbatis eius monasterii audeat. *Fejér*: C. d. I. 282. Hibásan plaxtis. *Ibidem* pag. 330.

⁶⁾ Ipsam monetam nostram currere faciant et quambiri. Decr. Andreae III. an. 1291. ap. *Endlicher*, pag. 617. (12.)

⁷⁾ Scultetus et Scabini seu Jurati civitatis Trenchin. *Fejér*: C. d. VI. 2, 301. an. 1300.

⁸⁾ Slovenský Letopis. V Skalici 1876. I, 220. III, 246. *Fejér*: C. d. IV. 1, 353., VIII. 1, 392., VIII. 5, 222., VIII. 7, 319., X. 1, 579., V. 3, 334., VII. 5, 530., VIII. 1, 153., VIII. 3, 477. VIII. 5, 126. *Wenzel*: Á. O. VII. 146.

Scultetii, soltészek, azaz az eredeti örökös soltész családjából származottak.

Judicatus, lásd scultetia.

Subcutellarius,¹⁾ kétséggel hibásan írva scutellarius helyett. Lásd scutellarius.

Possessionatus, possessionis propriae et hereditariae capax, birtokos, ki önmaga nevében és jogával a birtokot bírta és az által a nemesek közé tartozott.²⁾

Inpossessionatus, possessionis propriae incapax, jog nélküli birtokos, kinek ugyan saját birtoka volt, de azt csak a földesúr nevében és kegyéből bírta. Lásd rusticus.

Aulicus,³⁾ a király udvarához tartozó; lásd serviens, nobilis.

Serviens,⁴⁾ a királyt szolgáló, a királyi seregben szolgáló, nemes ember.

Auri datores, aranyadók, király emberei (udvornici), kik aranyban fizették a földbért (terrarium), die ihren Grundzins in Gold entrichtet.⁵⁾

Expeditus, az az liberatus, liber factus, felszabadított.⁶⁾

Ferto, quarta pars marcae; tehát a német Viertel (negyed) szóból származik.⁷⁾

Aureus nem egy aranyat (einen Dukaten), hanem egy forintot jelentett s ezen értelemben csak a tótoknál maradt meg, kiknél zlatý egy forintot jelent⁸⁾

¹⁾ Cum subcutellaribus denariis plenius persolvendis. *Endlicher*: pag. 395.

²⁾ Ludovicus Rex . . . dictam terram ad sex aratra sufficientem . . . in indicium verae et sinceræ Nobilitatis eorundem ipsis in perpetuam hereditatem adscribentes . . . ut a modo . . . cum prædicta terra . . . per nos ipsis donata, omni ea verae nobilitatis prærogativa, qua cæteri Nobiles regni nostri gratulantur, iure perennali potiantur. *Fejér*: C. d. IX. 2, 387. an. 1355., IX. 2, 557., IX. 3, 35.

³⁾ Ad regalium servientium seu aulicorum numerum transtulimus. *Fejér*: C. d. V. 2, 506. an. 1279.

⁴⁾ Eosdem in coetum . . . Nobilium regni nostri exercituantium . . . aggregare ac in signum nobilitatis ipsorum . . . quandam particulam terrae . . . dare perpetuo dignaremur. *Fejér*: C. d. IX. 2, 387. V. 2, 480.

⁵⁾ De ipsa terra singulis annis singulas uncias auri . . . cum statera camerae Domini Regis . . . solvere teneantur; in aliis autem debitis et collectis expediti, gaudentes eadem libertate, qua ceteri auri datores . . . gratulantur. *Fejér*: C. d. VI. 1, 222.

⁶⁾ Lásd az utolsó jegyzetet.

⁷⁾ Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne p. 908. Ratione ipsius terrae assumptis solvere unum fertonem auri. *Fejér*: C. d. V. 2, 449. anno 1278.

⁸⁾ Bizanciosque currere fecit per districtum Regni sui. (Bela I.). Argenteos etiam denarios . . . cudere fecit, quorum quadraginta Bizantius census erat, unde et nunc (1473.) denarii quadraginta Aurum appellantur; non quod sint aurei, sed quod tot denarii (aureum) Bizantium valere illo tempore videbantur. Chron. Bud. ap. *Podhradczky* pag. 117.

Aulites,¹⁾ lásd aulicus.

Curtis,²⁾ máskor cortis, possessio, jószág, birtok.

Conditio, ignobilitas, alattvalóság.³⁾

Rubigo conditionaria,⁴⁾ alattvalósági rozsdá ; lásd conditio.

Falconarii,⁵⁾ custodes falconum, solymár, solymos, Falkner, mint azt a helység Madár neve mutatja.

Hastiludium,⁶⁾ lándzsajáték, tornázás, das Lanzenspiel, Turnieren.

Pugil,⁷⁾ pugnans, athleta, bajvivó.

Sacramentum,⁸⁾ iusiurandum, eskü.

Invagiare,⁹⁾ invadiare, zálogba tenni, elzálogosítani, verpfänden, dat do zálohu. Lásd Vadium.

Scabini,¹⁰⁾ iurati assessores, esküdtek, die Schöffen, Gerichtsbesitzer, přísazní.

Szolga-bíró, szolgák bírása, iudex servientium azaz nemesek bírása, iudex nobilium, mert okmányainkban a serviens nem közönséges szolgát, hanem nemes embert jelentett, ki a király seregében szolgált.¹¹⁾

Raub,¹²⁾ megfosztás, rablás, der Raub.

Tunella,¹³⁾ diminutivum de tunna,¹⁴⁾ hordó.

¹⁾ Ut amodo in aeternum illibati nobiles et veri aulites regales censeantur. *Fejér* : C. d. IV. 2, 523.

²⁾ Cum idem Comitatus de Vereucze sit de praediis et curtibus regionalibus. *Fejér* : C. d. V. 3, 37.

³⁾ Nulla prorsus de cetero pristinae conditionis macula in eisdem remanente. *Fejér* : C. d. VI. 2, 190. Nulla posteritati ignobilitatis macula in eisdem reservata. U. a. IX. 3, 666.

⁴⁾ Ablata omni rubigine conditionaria. *Fejér* : C. d. IX. 5, 483.

⁵⁾ Marcellus, filius Petri de Madár, falconarius noster. *Fejér* : C. d. IX. 6, 106.

⁶⁾ Propter vulnus . . . in hastiludio per manus nostras. *Fejér* : C. d. VIII. 2, 210.

⁷⁾ Pugiles inexamínatos. *Wenzel* : Á. O. II. 242. Pugiles, qui nondum pugnaverunt. *Fejér* : C. d. IV. 1, 151.

⁸⁾ Ut dicti Nobiles sacramentum in ecclesia Jauriensi praestarent. *Fejér* : IV. 1, 146.

⁹⁾ Cum ipse terram . . . pro sexaginta marcis invagiasset. *Fejér* : C. d. III. 2, 413.

¹⁰⁾ Nos Scultetus et Scabini civitatis Trenchiniensis. *Fejér* : C. d. VI. 2, 301.

¹¹⁾ A nexu sagittariae conditionis eximere ac in numerum et dignitatem regni nostri Nobilium, qui vulgariter servientes vocantur, transferre dignaremur. *Fejér* : C. d. V. 2, 480.

¹²⁾ De montana (civitate), Lubetha vocata . . . spoliaciones, vulgariter der Raub vocatas. *Fejér* : C. d. IX. 5, 312.

¹³⁾ Domino Regi, quando ipsum illuc ire contingeret, debent dare pro prandio duodecim boves, mille panes et quatuor tunellas vini. *Endlicher* : p. 455. (19).

¹⁴⁾ Tunna, vas aquae, vini, cerevisiae et alterius liquoris capax. Lex man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 2238.

Mamona,¹⁾ pénznyereség, Geldgewinn.

Contrata, contrada,²⁾ olasz szó, utca, út, tájék.

Sessus,³⁾ épülethely, Bauplatz, staviste.

Advocatus,⁴⁾ polgármester, der Vogt, der Stadtrichter.

Lásd Scultetus.

Advocatia, lásd scultetia.

Sagittarii, sagittariae conditionis,⁵⁾ nyilasok, tulajdonképen íjászok, íjgyárosok, Bogenverfertiger.

Affidatio,⁶⁾ fidei datio, assecuratio, bizonyossá tevés, Sicherstellung.

Banderium,⁷⁾ vexillum, zászló, Fahne.

Signetum,⁸⁾ kis pecsét, titkos pecsét ugyan, de úgy látszik, hogy egyszersmind a zászlót ékesítő képet is jelenti.

Grossus (nummus), szószerint vastag pénz, tulajdonképen pedig három denár; groß, garaš, der Groschen.⁹⁾

Husones,¹⁰⁾ viza, viza-hal, Hausen.

Fumarii denarii,¹¹⁾ füstpénz, das Rauchgeld, Kaminabgabe.

Cambium (nummorum) pénzváltás, Geldwechsel.¹²⁾

Ebesfalva, eb és falu szóból származik és az ebeket őrzők helységét, villa custodum canum, Hundsdorf, jelenti.¹³⁾

¹⁾ Excipimus autem fabros nostros de Strigonio illos, qui tempore novae monetae domi in fabrica laborant . . . cum autem ab opere praedictae monetae fuerint expediti . . . de mamonis suis tributum solvant, sicut alii. *Fejér*: C. d. V. 1, 224.

²⁾ Domus Joannis . . . in contrata Judaeorum. *Fejér*: C. d. VI. 1, 316.

³⁾ Tu mihi das breviorum sessum aedificandi. *Fejér*: C. d. IV. 2, 374.

⁴⁾ Advocatus, Consules et Scabini et tota Universitas civium et hospitum in Zelina (Žilina, Zsolna). *Fejér*: C. d. IX. 7, 619. an. 1379.

⁵⁾ Lásd az utolsó jegyzetet.

⁶⁾ Iisdem hospitibus Austriacis, pro ferri fabricis e loco Eisen-Uurzel cum affidatione in has terras Ultrasilvanas vocatis. *Endlicher*: pag. 627. anno 1291.

⁷⁾ Praeterea eosdem sub eisdem (eorumdem?) sigillo et signeto vexilli seu banderii, quibus ab olim per divos reges sunt condonati. *Fejér*: Genus, incunabula et virtus Joannis Corvini de Hunyad p. 197.

⁸⁾ Lásd az előbbi jegyzetet. Signetum, parvum sigillum, quod secreti (sigillum) vulgo appellant, quo literae clausae sigillantur. Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne pag. 2060.

⁹⁾ Pro uno autem grosso bohemicali tres novi denarii. *Fejér*: C. d. VIII. 7, 154. an. 1323.

¹⁰⁾ Dedimus fratribus nostris iam memoratis ducentos Husones, qui vocantur vizahal. *Fejér*: C. d. IV. 2, 384.

¹¹⁾ Dedimus quoque memoratis fratribus libertinos denarios, qui vulgo fumarii vocantur. *Fejér*: C. d. III. 2, 88 an. 1226.

¹²⁾ Quod iidem Comites Camerarum nostrarum ipsum lucrum Camerae, ratione Cambii signanter impositum, non aliter . . . nisi cum integris denariis Camerae nostrae ampliandis exigere tenebuntur. *Fejér*: C. d. VIII. 4, 567.

¹³⁾ Iudicibus, Juratis et universis populis et hospitibus de Ebesfalva. *Fejér*: C. d. IX. 5, 465.

Mansus,¹⁾ telep, ház és a hozzá tartozó telek, Bauersitz, Haus sammt dazu gehörigem Grundstück.

Infeodare, hűbérbe adni, belehnen.²⁾

Urbura,³⁾ lucrum camerae regiae ex fodinis, királyi bányajövedelem. Ugy látszik, hogy Erwerbar (haszont hozó) szóból eredt.

Tributarii,⁴⁾ collectores tributi, adóbehajtók.

Draucarii szó mit jelent, magyarázza a Dravec helység neve, hol a ragadozó madarak (dravec, Raubvogel) őrzői vagy fogói laktak.⁵⁾

Balvan,⁶⁾ tótul szinte balvan (nagy szikladarab, nagy kő, ein grosser Steinbock).

Cabatum,⁷⁾ tótul maig is kabát (felső öltöny, kabát, ein Leibrock.) Ez volt a trencsényi vár védelmezőinek a tatárok ellen ruhája.

Ples.⁸⁾ kétségtől Poles vagy Polesie (erdőség, Waldung), melyből Pilis származott.

Acana,⁹⁾ akna, Salzgrube; valószínű, hogy a szláv okno (oblok, Fenster) szóból származik, mely eredetileg nyílást jelentett.

Siebenbürgen helytelenül származtatik a sieben Burgen szavakból, és helytelenül fordítottatott Septem castra-val, mert Cibinburg (Nagy-Szeben vár, Hermannstadt) névből eredt.¹⁰⁾ Lásd Transilvania, Ultrasilvania.

Thorgut,¹¹⁾ Thorgeld, ajtóadó, census a porta (Thor).

¹⁾ Pro muneribus vero universis, quae nobis offerent. de quolibet manso duos grossos annuatim solvere tenebuntur. *Fejér*: C. d. IX. 2, 464. Mansus, praedium rusticum, domus rustica cum certa agri portione. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 1366.

²⁾ Nos etiam partes illas, quae nos contigerint, in eisdem iudiciis (büntetési fizetéseken) vendere et infeodare cuiquam non debemus. *Schlözer*: Kritische Sammlungen. Göttingen, 1797. S. 441.

³⁾ Lucrum urburae promoveant. *Fejér*: C. d. IX. 1, 500. Urbura apud Hungaros jus regium in fodinis aureis, argenteis etc. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 2249.

⁴⁾ Nullus tributarium, nec ascendendo, nec descendendo, praesumat impedire eos. Privilegium Saxonum Scepusiensium. Art. XII. *Krajner*: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns. S. 380.

⁵⁾ Draucarii nostri. *Fejér*: C. d. IV. 3, 137; 402. VIII. 5, 12. Aucupes regii IV. 3, 138. Terra draucariorum regiorum. *Fejér*: C. d. V. 3, 209. Centurio drauchariorum de Scepus ib. V. 3, 17. V. 1, 168. Nutriunt accipitres. *Wenzel*: Á. O. II, 107.

⁶⁾ Meta lapidea, quod Balvan vocatur. *Fejér*: C. d. VII. 1, 142. anno 1109.

⁷⁾ Qui nobis in cabatis servire consueverant. *Fejér*: C. d. IV. 1, 295. an. 1241.

⁸⁾ Geysa domui hospitali s. Stephani Strigonii... de propria sylva sua, quae vulgo Ples. *Fejér*: C. d. VII. 5, 121. an. 1161.

⁹⁾ Salis fodinas etiam, quae Acana vocantur. *Fejér*: C. d. III. 1, 423.

¹⁰⁾ Hunfalvy: Die Ungern oder Magyaren. S. 74.

¹¹⁾ Sollen sie frey sein von allen Thiergut. *Fejér*: C. d. IX. 3, 562.

Thiergut,¹⁾ lásd Thorgut.

Speisz,²⁾ victualia advenienti regi dandi vel redemptionem pro iis dandi obligatio. Lásd Zolazina, descensus.

Introitus,³⁾ ellátás, Verpflegung. Lásd descensus.

Vorwerk,⁴⁾ curia.

Mayerhoffe,⁵⁾ praedia.

Wysseni,⁶⁾ Bisseni, Besenyők (Pečenci, Patzinacitae.)

Vorago (usurae), úgy látszik, vorare igéből származik⁷⁾ és a más vagyonát emésztőt jelenti.

Vadimonium.⁸⁾ Lásd vadium.

Fugitivi homines,⁹⁾ az urától vagy az ura területéről elszökött szolga vagy alattvaló. Lásd Uzbeg (izbeg, zběch).

Pulsatores,¹⁰⁾ harangozók, kik kötelezve voltak harangozni.

Ciphus vagy sciphus, csésze vagy pohár, Trinkschale.¹¹⁾

Domicilia (supellectilia), házi bútor.¹²⁾

Libertini, szabadosok (nem szabadok, mint nemesek egyedül voltak!), kik ugyan uruknak nem robotoltak és ön kedvük szerint éltek, de ezen önállóságért földesuruknak évi járadékot fizettek;¹³⁾ el is költözhettek, de ekkor magukat kiváltani kötelesek voltak.¹⁴⁾

Tonya¹⁵⁾ nem lehet a magyar tanya (Feldwohnung), hanem a szláv toña, cseh tuně (Vertiefung), vízgödör. Rokon vele tonút (merülni) ige.

¹⁾ Sollen sie frey sein von allen Thorgut. *Fejér*: C. d. VIII. 1, 435.

²⁾ *Fejér*: C. d. IX. 3, 562.

³⁾ Ipsi hospites nostri nobis introitum dare tenebuntur opulentum. Privilegium Saxonum Scepusiensium ap. *Endlicher*: p. 522. an. 1271.

⁴⁾ *Fejér*: C. d. VIII. 1, 436.

⁵⁾ *Fejér*: C. d. VIII. 1, 436.

⁶⁾ Concessimus eidem Domui terram, quam habebant Wysseni. *Fejér*: C. d. IV. 1, 106. an. 1238.

⁷⁾ Bona et res ipsorum (Judaeorum) per usurae voraginem cumulosos. *Thuróczi* III. c. 41.

⁸⁾ Regest. de Varad ap. *Endlicher* pag. 677. (141.)

⁹⁾ Duae partes fugitivorum hominum donentur regis pristaldo (Polzeimann), tertia pars Comiti. *Endlicher* p. 345.

¹⁰⁾ Exponit nobis gravamina pulsatorum eiusdem ecclesiae. *Fejér*: C. d. V. 1, 43. an. 1270.

¹¹⁾ Quod Dominae Katerinae . . . ciphum delegasset. *Fejér*: Cod. dip. IX. 6, 48.

¹²⁾ Universas res suas et domicilia, in domo sua existentes memoratus Nicolaus committens delegasset. Ib.

¹³⁾ In predio Elbu libertinorum . . . debent dare de quolibet manso . . . annuatim dimidium fertonem et . . . procurare Abbatem cum sua familia annuatim . . . bove trienni et aliis necessariis ad sufficientiam, quam procurationem, si abbas non *descendat* apud eos . . . ad monasterium. Item colligunt foenum monasterio. *Wenzel*: Á. O. II. 14.

¹⁴⁾ Singuli datis singulis marciis, ut est mos libertinorum, se possint liberare et apud dictos dominos vel apud alios, si voluerint, libere et sine ullo impedimento commorari. *Fejér*: C. d. VI. 1, 207.

¹⁵⁾ Lásd az előbbi jegyzetet. V. *Brandl*: Glossarium pag. 342 et 344.

Scutellarii,¹⁾ tál-, tányér-adók.

Pastus,²⁾ lásd descensus.

Angaria,³⁾ akárminő kötelezett adomány, adó vagy fizetés.

Agaso, agazo,⁴⁾ lovász, Pferdhüter, koniar a görög αἶον, αἶον (hajtó, Treiber) szóból.

Selliferi,⁵⁾ nyeregadók, Sattelgeber, sedliari.

Exercituantes, exercituales, nemesek vagy városiak, kik vagy katonáskodni vagy katonát állítani kötelezve voltak.⁶⁾

Lwer,⁷⁾ Löer, Lövök, villa sagittariorum, a löni (schiessen) igéből eredt.

Falcatores,⁸⁾ kaszások, tótúl kosci, die Mäher.

Carinarii,⁹⁾ hajósok, a latin carina (hajó, ladik) szóból.

Piscatores,¹⁰⁾ halászok, rybári; villa piscatorum, Halászi. Ribáry, Fischerdorf.

Coci, terra cocorum regalium.¹¹⁾ szakácsok.

Custodes horti,¹²⁾ kertőrök, hajníci.

Retiferi,¹³⁾ hálósok.

Paratores arcuum,¹⁴⁾ íjászok.

Scutiferi,¹⁵⁾ paizshordók.

Szekeres, villa curiferorum,¹⁶⁾ Wagnerdorf. Lásd vozcziani.

¹⁾ Datores scutellarum. *Fejér*: C. d. VII. 1, 332.

²⁾ Solventes angariam ad pastus nostros. *Fejér*: C. d. IV. 3, 314.

³⁾ Lásd az előbbi jegyzetet.

⁴⁾ Haec sunt nomina agazonum, qui fratrum (monasterii) equos custodiunt. *Wenzel*: A. O. II. 5. *Fejér*: C. d. II. 102.

⁵⁾ *Endlicher*: Reg. Varad. p. 659. (80.)

⁶⁾ Ut bellatorum numerus augeatur, in coetum Nobilium Regni nostri duximus aggregandos. *Fejér*: VI. 2, 189. Universis Nobilibus et aliis omnibus exercituantibus seu exercituare debentibus. *Fejér*: C. d. V. 3, 506. Lásd lanceati. Benedictus . . . quemdam servum suum . . . assumsit in numerum et cetum libertinorum suorum, ita ut secum et filiis suis . . . exercituare in exercitu regali, et non in alio, unacum filiis suis, filiorumque successoribus teneatur. *Fejér*: C. d. VI. 1, 207. V. 3, 126.

⁷⁾ Sagittarii nostri de villa Lwer iuxta Sopronium. *Wenzel*: A. O. IV. pag. 380. Löwö, Schützen, Levér most is létezik. *Korabinský* Lex. pag. 387.

⁸⁾ Villam meam Modor . . . ubi falcatores mei residebant. *Fejér*: C. d. II. 152.

⁹⁾ Terram carinariorum regionum. *Fejér*: C. d. V. 3, 207.

¹⁰⁾ Ibique tenet terminos cum piscatoribus regalibus. *Fejér*: C. d. IV. 2, 60. Terra Ryba. *Wenzel*: A. O. X. 246. an. 1296. Zólyomban most is létezik.

¹¹⁾ *Fejér*: C. d. VII. 2, 40.

¹²⁾ Custodes horti nostri de Zolum. *Fejér*: C. d. IV. 2, 60. Most is Hájnik Zólyomban.

¹³⁾ Terram retiferorum nostrorum. *Fejér*: C. d. V. 2, 186.

¹⁴⁾ *Fejér*: C. d. IV. 3, 343.

¹⁵⁾ *Wenzel*: A. O. IV. 352.

¹⁶⁾ *Fejér*: C. d. VII. 5, 314.

Fegwernuk, Fegyvernek, terra armigerorum.¹⁾ fegyver-nökök faluja.

Eur, speculatores,²⁾ határőrzők, Grenzwächter.

Assaturarum volutor,³⁾ pecsenyeforgató, Spiessdreher, krútič rozňa.

Kokyna,⁴⁾ konyha, Küche, kuchyňa, culina, coquina.

Equestres servi,⁵⁾ lófogatot adók.

Sacriferi,⁶⁾ szentélyesek, kik az utazó püspök vagy apát kápolnáját vitték, azaz isteni szolgálathoz tartozó bútorokat.

Sanctiferi,⁷⁾ lásd sacriferi.

Pelliparii, paratores pellium,⁸⁾ bőrkészítők.

Timár, mostani értelemben varga, sutor, Schuster.⁹⁾

Marcus,¹⁰⁾ talán márcziusi sörfőzők, Bereiter des März-bieres.

Brasium,¹¹⁾ abrak, obrok.

Caldarium (calidarium), caldarii,¹²⁾ katlan, kotal, Kessel.

Septimanarii,¹³⁾ hetesek, týdeniaci, Wöchner, kik heti szol-gálatokat teljesítették.

Usones,¹⁴⁾ vizahal. Lásd husones.

Cerdo,¹⁵⁾ tulajdonképen timár.

Spiculatores,¹⁶⁾ lásd speculatores, eur.

Exploratores¹⁷⁾ örök, strážnici.

¹⁾ *Wenzel*: Á. O. III. 133.

²⁾ *Speculatores*, vulgo Zalaaur. *Fejér*: C. d. X. 2, 44. Zala-Ör. *Endlicher*: pag. 338. (15.) *Fejér*: C. d. VIII. 3, 178.

³⁾ *Assaturarum volutor et custos kokyne*. *Fejér*: C. d. V. 1, 227.

⁴⁾ Lásd az előbbi jegyzetet.

⁵⁾ *Nomina equestrium servorum . . . portare currus honestos monasterii in propriis equis pinguibus et personis per Regnum Ungariae*. *Wenzel*: Á. O. II. 3.

⁶⁾ *Debent dare equum ad portandam capellam domini Abbatis*. Ib. pag. 15. *Wenzel*: Á. O. IV. 265. *Fejér*: C. d. IV. 2, 42.

⁷⁾ Lásd az előbbi jegyzetet.

⁸⁾ *Tenantur exercere servitium pellipariorum in officina monasterii*. *Wenzel*: Á. O. II. 4.

⁹⁾ *Nomina sutorum . . . qui alio nomine tymar dicuntur*. Ib. pag. 9.

¹⁰⁾ *Qui parant marcium*. *Wenzel*: Á. O. II. 4.

¹¹⁾ *Dant bovem triennem cum brasio*. Ib. pag. 14. *Brasium*, brace grani species, secale aut miscellum frumentum. *Lex. man. ad SS. med. et inf. latinitatis ap. Migne* pag. 349.

¹²⁾ *Qui tenantur reficere caldaria*. Ib. pag. 11. *Du Cange*: *Caldaria*, *caldarium*, *Aeneum*, vas majus ex aere caldario seu fusili confectum, in quo aqua igni admovetur.

¹³⁾ *Stant in septimana, pascunt iumenta monasterii; si quid damni fuerit, ipsi septimanarii persolvunt*. *Wenzel*: Á. O. I. 35.

¹⁴⁾ *Tenantur piscari omni congruo tempore usones*. Ib. 14.

¹⁵⁾ *Fejér*: C. d. I. 193.

¹⁶⁾ *Fejér*: C. d. VIII. 3, 178. VIII. 4, 375.

¹⁷⁾ *Via exploratorum de Bohemia*. *Fejér*: III. 1, 200. Szakolczából Strážnicába, morvaországi városba, vezető út.

Libramen,¹⁾ megfontolás, megítélés.

Lenigo,²⁾ enyhíteni; lenire, lene facere, csillapítani.

Steura,³⁾ adó, die Steuer.

Imago,⁴⁾ sigillum, pecsét.

Ambasiator,⁵⁾ követ.

Syndicus,⁶⁾ védő, ügyvéd.

Cupa,⁷⁾ begre, Töpchen.

Xenium, lásd exennium.

Exennium,⁸⁾ ajándék, különösen ujévi ajándék.

Perpetuare,⁹⁾ perpetua facere, örökké tartóvá tenni.

Mallum,¹⁰⁾ congregatio, közgyűlés.

Judlium, a Judices nobilium megrövidítése, szolgabírák (servientium iudices), nemesek bírái, nem azért, hogy nemesek felett bíraskodtak, hanem azért, mert a nemesek által a megyei törvényszék tagjaivá (Stuhlrichter) választattak.¹¹⁾

Dacium,¹²⁾ járadék, köteles ajándék.

Dacia, lásd dacium.

Figura iudicii,¹³⁾ rendes bíraskodás alakja.

Solennizare,¹⁴⁾ publica iudicia asservare, nyilvános bíraskodást üzni.

¹⁾ Terras easdem sine iudicii strepitu seu alterius libraminis examine . . . restituere voluissimus. *Fejér*: C. d. III. 2, 47.

²⁾ Ad lenigandum aliorum metum et scandalum temperandum. *Fejér*: C. d. IV. 1, 105.

³⁾ Ab omni dacio, collecta, steura. *Fejér*: C. d. IX. 4, 37.

⁴⁾ Nostrae impressionem regalis imaginis per Joannem notarium apposuimus. *Wenzel*: Á. O. I. 53.

⁵⁾ Mittantur quatuor Ambasiatores ad petitionem reginae, et sint Syndici, et tractent cum regina. *Fejér*: C. d. IX. 3, 221. Ambasiator, legatus, internuntius, qui iussa regis aut domini sui refert. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 143.

⁶⁾ Lásd az előbbi jegyzetet. Syndicus, defensor, patronus, actor universitatis. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. p. 2156.

⁷⁾ Offerant cupas 93 unciarum. *Fejér*: C. d. IX. 3, 221.

⁸⁾ Expendant in Jadra ducatos 200 pro aliis exenniis. Ib. Du Cange: Exennium, exenium idem, quod xenium, donum.

⁹⁾ Licet regni Hungariae . . . consuetudo . . . perpetuari possessiones requirat et admittat. *Fejér*: C. d. VIII. 3, 158.

¹⁰⁾ Ut resideat in curte ad campos in mallo publico ad universorum causas audiendas. Walter II. 103. Mallum, publicus conventus. Lex. man. ad SS. med. et inf. lat. ap. Migne p. 1350.

¹¹⁾ Et quatuor Judlium. *Fejér*: C. d. VIII. 3, 485. Nec iudices nobilium quorumcunque comitatum. *Endlicher*: p. 485. an. 1254. Et quatuor iudices per nobiles pro tempore constituti. *Fejér*: C. d. VIII. 1, 480.

¹²⁾ Ab omni dacio, collecta, steura. *Fejér*: C. d. IX. 4, 37.

¹³⁾ In figura iudicii nomine eiusdem Palatini, Domini sui, requirente, ipsas possessiones . . . adiudicantes. *Fejér*: C. d. IX. 6, 82.

¹⁴⁾ Statuimus, ut annuatim in festo sancti Regis (Stephani), nisi arduo negotio ingruente vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albae teneamus solennizare. Bulla aurea 1222. art. 1.

Pharetrarii.¹⁾ nyilasok, pharetra (nyiltartó, Pfeilköcher) szóból.

Grossus ungaricus,²⁾ magyarországi garas, mely 6 vagy 8 denárt is tett.

Pondus,³⁾ lásd grossus.

Masa vagy Massa, darab, ein Klumpen, hruda.⁴⁾ Valószínű, hogy belőle származik a mázsza.

Frisatici, frixatici nummi,⁵⁾ pénzek, melyek eredetileg Friesach karantáni városban verettek.

Gazophilacium,⁶⁾ kincstár, Schatzkammer, pokladnica.

Uothpenez, utpiniz, hibásan urpinz,⁷⁾ lásd vectigal.

Viaticum tributum,⁸⁾ lásd vectigal.

Vectigal,⁹⁾ tributum a *vectoribus* solvi consuetum, vám.

Fumarii denarii,¹⁰⁾ füstpénz, kéményadó.

Tallia,¹¹⁾ tributum, adó.

Faccio,¹²⁾ lásd tallia, praestatio, quam *facere* oportet.

Munera, munera festivalia,¹³⁾ ajándékok, ünnepi ajándékok, melyek bizonyos ünnepeken adattak.

¹⁾ De singulis triginta tribus iobagionibus . . . unum ; de centum vero tres . . . pharetrarios equestres . . . ad quoslibet exercitus Regni generales conducere teneantur. Decr. Sig. de an. 1435.

²⁾ Quorum grossorum unus sex denarios valeat. *Fejér* : Cod. dip. IX. 2, 40.

³⁾ Item de quibuslibet marcis . . . unum grossum seu unum pondus . . . solvere tenebitur. *Fejér* : C. d. VIII. 4, 575. Pro singulis marcis denariorum singula solum pondera, id est octo denarios usuales. *Fejér* : C. d. IX. 4, 603, anno 1374.

⁴⁾ Item de una Masa cerae, quae continet ducentas marcas in pondere. viginti Frisatici dantur, sive quatuor pondera. *Fejér* : C. d. VII. 2, 232. Masa, massa, quaelibet moles. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 1392.

⁵⁾ Viginti Frisatici . . . sive quatuor pondera. *Fejér* : C. d. VII. 2, 232. Frixiarius, moneta, quae Frisaci in Carinthia cudebantur. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne pag. 988.

⁶⁾ Volentes celesti gazophilacio aliquid aggregare. *Fejér* : C. d. II. 283. an. 1193. Math. 6, 20.

⁷⁾ Nec etiam denarios, qui vocantur uothpenez . . . utpiniz. *Fejér* : C. d. III. 1, 262, 271. Vrpinz. IV. 2, 283.

⁸⁾ Cum tributo in via exigi tempore antiquo consueto . . . cum tributo viatico. *Fejér* : C. d. IX. 1, 408.

⁹⁾ Ut nullus hominum, tonsuram habens clericalem . . . censum ad fiscum pertinentem solvere teneatur, et si collector publicorum vectigalium haec ab eis exigere voluerit. Bulla And. II. 1222. ap. *Endlicher* : p. 418. (3.)

¹⁰⁾ Libertinos denarios, qui vulgo fumarii vocantur. *Fejér* : Cod. dip. IV. 2, 270.

¹¹⁾ Quascunque tallias, exactiones et collectas. Cod. dip. Arp. III. 198. Mind a három egy jelentésű.

¹²⁾ Nec Marturinas. nec descensum, nec pondera, nec facciones, nec aliquam aliam exactionem. *Fejér* : C. d. VIII. 7, 158.

¹³⁾ Nullus ex populis eiusdem Ecclesiae . . . in festo Nativitatis Domini Pascae, Assumptionis B. V. M. . . . aliquibus servire muneribus teneatur.

Clenodia,¹⁾ lásd munera.

Latus (grossus), széles garas. široký groš, breiter Groschen; veretett rézből (9 denar), ezüsből (6 f. 30 kr.), vagy aranyból (18 fr. 90 kr.) Bécsben, Prágában.²⁾

Praesentatio,³⁾ ein Praesent, lásd munera.

Nestalia,⁴⁾ valószínűleg hibásan átírva Nyusztalja, hitvány nyusztbőr.

Tyminus,⁵⁾ timinus, tinninus (salium), véleményem szerint cemenus (szláv kemen kamen) helyett, sókő.

Turbatio regni,⁶⁾ turbae regni helyett, ország zavarai.

Korocheber,⁷⁾ karócsöbör, a szőlőkarók száma után meghatározott csöböradó.

Kiralkettei,⁸⁾ király kettei, az adóból, bírságból és más fizetésből a királynak járó két rész.

Ligatura,⁹⁾ egy kötet, ein Bündel, jeden svázok.

Nodus,¹⁰⁾ csomó, ein Knoten, uzel.

Mercantia,¹¹⁾ merces, vásárjóság, eladandó portéka.

Mercimonium,¹²⁾ lásd mercantia.

Fejér: C. d. VIII. 7, 159. Ecclesiam Demesiensem . . . sub titulo Beatae Virginis et Martyris Margaretae fabricaverat . . . debent dare portionem festivalem, scilicet quatuor boves etc. *Fejér*: II. 100. De quolibet laneo, scilicet in Parasceve Domini, in Pentecoste et in Nativitate Domini. *Fejér*: C. d. VIII. 1. 154.

¹⁾ Praepositum in festo eodem (Salvatoris), in Paschate et in Nativitate Domini clenodiis secundum exigentiam et valorem suae possibilitatis diligenter honorare. *Fejér*: C. d. VIII. 1, 616.

²⁾ Cum tribus grossis, in nostra camera cudendis, quorum grossorum unus sex denarios camerae nostrae in valore et quantitate latorum Wyennensium valeat. *Fejér*: C. d. IX. 2, 40. V. *Brandl*: Glossarium pag. 51—53.

³⁾ Certam summam pecuniae pro praesentatione, quam nobis tribus vicibus in anno praesentabant, videlicet in Nativitate Domini, et in Pascha et in dedicatione. *Fejér*: C. d. VIII. 1, 154.

⁴⁾ Marturinarum et submarturinarum, scilicet Nestalia vulgo vocatarum. *Fejér*: C. d. IX. 1, 63. an. 1342.

⁵⁾ Tyminios salium . . . timinis salium. *Fejér*: C. d. III. 1, 119 et 123. Lapides salis. *Fejér*: C. d. Cod. dipl. Arp. cont. I. 37. VII. 5, pag. 215.

⁶⁾ Quorundam animi praeteritae turbationis motibus excitati . . . quamdiu tibi propter turbationem regni necessarium fuerit. *Fejér*: II. 312.

⁷⁾ A solutione tributí de vineis suis propriis, quod Korocheber nuncupatur. *Fejér*: C. d. V. 1, 23. Simul cum chibrionibus sive tributo vinearum. *Fejér*: C. d. VIII. 1, 600.

⁸⁾ De foris et viis omnibus, quae (duae partes) vulgariter appellantur Kiralkettei. *Fejér*: C. d. IV. 1, 106.

⁹⁾ Pro qualibet ligatura, vase, cista sive nodo unus grossus Pragensis. *Fejér*: C. d. III. 1, 78. an. 1209.

¹⁰⁾ Lásd az előbbi jegyzetet.

¹¹⁾ Sub amissione omnium rerum et mercantiarum. *Fejér*. Ib.

¹²⁾ De singulis curribus, transeuntibus cum suis mercimoniis.

Bycellus,¹⁾ bicellus, tör, der Dolch, das Stilet, dýka.

Banzalusmaya,²⁾ tulajdonképen ban zsolosmája, ban zolazinája, descensus bani. Lásd zolazina.

Indago,³⁾ maceries, agger, kerítés, korlát, palánk, sáncz, die Schanze, das Gehäge, ohrada, priebrada.

Ferramenta cudentia et sculpta,⁴⁾ ferrea instrumenta ad cudendos et sculpendos nummos, a pénz veréséhez és faragásához való vas eszközök.

Mercatus,⁵⁾ vásárhely, eladás helye, Verkaufplatz.

Nummularii,⁶⁾ pénzverők.

Monetarii,⁷⁾ pénzverők.

Percussores denariorum,⁸⁾ pénzverők.

Finatic,⁹⁾ finomítás.

Ferramenta formalia,¹⁰⁾ ferrea instrumenta ad formandos nummos, vas pénzverési eszközök.

Trapezata,¹¹⁾ bankasztal, pénzváltók asztala, Banktisch, Geldwechseltisch, peňaznícky stôl, a görög *τραπέζα*, vagy horvát trpeza, (asztal) szóból.

¹⁾ Ipsumque cum bycellis et aliis armis usque ad domum tributariam aufugassent. *Fejér*: C. d. IX. 3, 78. Hastula amentata, pugio. Lex. man. ad SS. med. et inf. latin. ap. Migne p. 317.

²⁾ Ratione collecta marturinarum, Banzalusmaya vocatarum. *Fejér*: C. d. IX. 2, 43. an. 1351.

³⁾ Ne populi ipsorum compellantur ire ad incidendas indagines, vulgo gepu. *Fejér*: C. d. III. 2, 69.

⁴⁾ Ferramenta cudentia et sculpta non alias servari deberent, nisi sub hominis eius custodia, ad hoc deputati. *Fejér*: C. d. IV. 2, 384.

⁵⁾ In aliis foris et mercatis. *Endlicher*: pag. 397. (13.)

⁶⁾ Nummulariorum seu monetariorum nostrorum concessionibus (inkább: concussionibus) et molestias (molestationibus) non formident. *Endlicher*. Ib.

⁷⁾ Lásd az előbbi jegyzetet.

⁸⁾ Nullus alius homo argentum emere debet, nisi denariorum percussores. Jura et leges civitatis Argentinae p. 790 (64.) an. 982.

⁹⁾ Combustionem seu finationem singularum marcarum. *Fejér*: C. d. IV. 1, 329.

¹⁰⁾ Ferramenta formalia sub sigillis . . . Archiepiscopi et magistri tavernicorum conserventur. Ib. p. 571.

¹¹⁾ In trapezata seu mensa nummulariorum. *Fejér*: C. d. IX. 7, 470. Math. 21, 12.

KOVACSÓCZY FARKAS LEVELEI.

(1577 —1594.)

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

XIII. *Sokolowski Szaniszló* ¹⁾ *Kovacsóczy Farkasnak.*

Magnifice, domine.

Vivisne an mortuus es Volfange? Vivere te certe non puto, qui Socolovy tui, cum quo tibi quondam communia studia, domus, navigationes, aula, militia fuerunt, herus item communis, at quis herus? tam cito oblitus sis. Cancellarium te esse dices, quasi vero nos etiam aliquando cancellarii non amaverint. Haesisti in limine nostro, nec tamen hospitem salutasti. Neque item te vivere puto, qui seminaria illa pietatis ac litterarum, quae Stephanus ille magnus praestanti pietate, et summo in patriam amore, quasi post liminis quodam restituerat, iterum tam foede ejici passus fueris, cuius equidem animam haec de summo caelo prospectantem indignissime tulisse existimo. Expectassent saltem ingrati homines, dum suus parens omnino putruisset. Sed video mala fata gentem urgere; haec illa gratitudo. Prospice mi Volfange ultra tuos istos montes et vide, quam afflicta sit conditio earum gentium, quae fide catolica ac literarum cultura carent; nam istorum confessiones nihil aliud sunt, quam specimina quaedam hominum Phantasticorum, sua pro communibus obtrudentium; nulla vetustate, nullis miraculis comprobata. Verum adversa valetudo me haec exaggerare non sinit, quanquam et haec pauca apud te, qui haec melius vides, praetermitti poterant,

---

¹⁾ *Sokolowski Szaniszló* Báthory István király udv. papja volt, kinek prédikációiban felette gyönyörködött s azokat általa összeíratva s kiadni szándékozott. Több levele van István királynak hozzá u. e. codexben, melyekben prédikációi összeírását sürgeti. Tanult, okos ember volt, doctor utriusque juris, s a kleparzi (Krakkó elővárosa) Szt. Flórián egyház prépostja, Kovacsóczynak bizalmas barátja.

nisi dulcis Stephani memoria, justusque dolor me huc adduxissent. Praedixerat haec omnia futura caelestis ille spiritus Stephani, iam in ipso excessu de vita sua, eaque manu suprema obsignarat. Scripsi ad te antea, aliqua nostra misi, sed tibi credo omnia a nobis profecta sordere. Vale, et saltem hoc nuncium, te vivere et valere nobis perscribe. Craccoviae VI. Julii a. d. 1589.

A másolat homlokán: Stanislaus Sokolovius Volfango Kowackowio. S. P.

(Egykorú másolata Sokolowski leveleinek másolati könyvében, a krakkai Jagello egyetem könyvtárának 41. codexe 63. lapján.)

XIV. 1589. aug. 18. *Kovacsóczy Farkas Sokolowski Szaniszlónak.*

Ego vero mi Socolovi vivo, si tamen illud vivere est, quod aliis non nobis ipsis impenditur. Qui autem possem tui memoriam deponere, nisi una meam quoque ipsius deponerent. Ita inhaeres semper animo meo, ut saepe recurrant sermones illi nostri, illa vita, aula, militia, aliaque multa communia, saepiusque te absens absentem requiram. Verum ita nos fortuna disiunxit, et videndum iam est, ut quimus. Sed haesisti inquis in limine nostro. Haesi equidem inter furias illas Warschavienses et uti scis operam tantum lusi, ubi te o quoties expetivi, quaerentem de tuis popularibus et fata regis illius magni lugentem. Recreabat me tunc summopere breve illud scriptum tuum, quo certe nec verius quiquam, neque temporibus illis accomodatius ibi vidi, et iam si multi multa scriptitarent, ex suo quique ingenio et affectu, umbras rerum non res ipsas consecrantes. Quod de Jesuitis affers, in eo penes me nulla est culpa, sed penes eo ipsos fortassis, qui modum in rebus tenere, temporique inservire nesciverunt, vel potius (quod verius esse puto) noluerunt, cum homines doctos et rerum peritos aliquid fugisse, non possim existimare. De Catholicis nulla unquam apud nos quaestio extitit, qui hic ut scis et multi sunt, et primas etiam tenent. Homines Phantasticos, quos voces, nescio praeter eos ipsos, qui suis somniis et Phantasmatis fucum veritatis faciunt, quos tu merito invicta illa vi orationis tuae confodere, et ad Orcum detrudere deberes, ut iam tandem cantillare, et in tanta veritatis luce deliramenta illa sua nobis obtrudere desinerent. Quod scribis te antea quoque ad me scripsisse, id quidem fieri potest, sed quae ad me essent perlatae, praeter has alias nullas vidi. Cave autem putes, tua mihi sordere, vel cum unguentis potius ipsis et odoribus suavius oleant, et quorum lectione nihil mihi potest esse jucundius. Quid enim in hoc genere, questore hoc tuo, aut cogitari aut scribi potuit exactius, doctius, enucleatius? Hoc certe antidoto non magis egent vestri quam nostri homines, tam pauci utrobique sunt, qui

velint intelligere, quam magnum vectigal sit parsimonia; illud item, magnum paupertatis (!) opprobrium. Hunc ego librum cum primum in manus sumpsissem, nunquam deponere potui, quin totum statim avidissime percurrerem. Jam vides quanti te tuaque faciam, quo et plura deinceps et crebrius, quibus nos instruas simul et delectes, ad me mittas. Hoc me solo beabis, et desiderium apud me tui lenies. Si quid etiam de valetudine tua adscripseris, pergratum erit, quam ego et integram et diuturnam tibi ex animo opto. Bene vale mi Socolovi et me semper ama.

Datum *Albae Juliae* 18. Augusti 1589. Tuus.

A levél homlokán: S^o S^o (= Stanislao Sokolovio) Wolfgangus Kowackouius. S. P.

(Egykorú másolat Sokolowski levelezési törzskönyvében, a krakkai Jagello-egyetemi könyvtár 41. sz. codexének 64. lapján.)

XV. K. n. Kovacsóczy Farkas levele valószínűleg Gálfához.

S. P. Legi epistolam tuam, in qua paulo acerbior es, quam vel causa tua, vel mores etiam, atque studia ipsa humanitatis requirerent. Quis enim tibi diem dixit? quis vel repetundarit, postulavit, vel capitis accusavit? Jam autem si hoc purgandi tui causa scribis, vide ne in illud incidas, quod dicitur: conscius ipse sibi de se putat omnia dici. Intempestivae enim huiusmodi purgationes pro verissimis accusationibus reputantur. Nolo tamen putes me hoc ideo scribere, quod ex hac epistola tua molestiam aliquam acceperim, sed ut intelligas, si hanc rem et scripto et sermone apud plures, nescio quam aequos rerum aestimatores urgeas, facile eventurum esse, ut (per!) hanc, quam dixi, tibi suspicionem parias. Coeterum ignotumne est tibi, quomodo vir rectus, atque adeo teres et rotundus, inter susurros huiusmodi et criminationes se gerere debeat? Si recte feceres, non cures verba malorum. Equidem si in vita respondendum nobis obtrectionibus omnibus et calumniis esset, onus nobis Aetna gravius imposeremus, atque in molestissima quandam *ἀειπαδεία* vitam acerbam duceremus. Atqui semper potius meminerimus, non cum perfectis nos, ut ait ille, hominibus vivere, verum cum iis, qui facile irascuntur, indignantur, qui odio et invidia flagrant, ambitiosi, maligni, detractores, atqui iniqui bonorum omnium delatores sunt. His fere plena sunt urbes, oppida, aulae, castra, scholae etiam, si diis placet et omnes tandem societates et contubernia hominum. Haec qui ferre non potest, aut Timonem illum imitetur, aut e vita discedat, oportet; alioqui locum, ubi consistat, inveniet prorsus nullum.

Oldalt Szamosközy írásával: Kowacioci cancellarius ad quendam.
(Egykorú másolat a bp. egyet. kvtár kézíratai közt. Eredetiek III. cs.)

XVI. 1590. aug. 3. és 1590. oct. 13. Kovacsóczy Farkas végrendeletei.

Én Kowachóczy Farkas szegény bőnes ember látván az én kgl's istenemnek nehéz kezét rajtam és megemlékezvén arról, hogy minden órában kíszen kell lennünk, hogy valamikor isten e testből kiszólét bennünk, azonnal nagy lelkinyugodalommal hozzája mehessünk, e mostani beteg ágyamban tiszek ilyen testamemat.

Legelőszér nagy hálákat adok az én kgl's istenemnek, hogy nagy kgl'séggel látogatott meg minden dolgaimban, bírt, vezérlett és igazgatott, sok jókkal meglátogatott, most is, mint minden íletemben. Az ő szent kezeiben ajánlom az én bőnes lelkemet, ne nézze az én méltatlan mivoltomat, hanem az ő szerelmes szent fiának urunk Jézus Krisztusnak, mi megváltónknak érdemért ¹⁾ tegye részessé az örökkévaló boldogságban.

Annak utánna az szegény testemet ajánlom és megadom az ő anyjának az földnek, kit mikor annak ideje líszen, temesse-nek el ott, ahol helt csináltattam neki, *Fejérváratt*, a koporsót is kívől csináltassák meg, a mint én elrendeltem volt, kinek jegyzését megtalálják; *Gienga is* az én barátom jobban elejekben tudja adni.

Ezek után könyergek az én kgl's uramnak Bátori Sigmondnak, Erdély fejedelmének, ²⁾ hogy szegény árváimat, atyámfiait fogadja kgl's oltalmában, mutassa meg ő nga holtom után is, hogy el nem feledkezett ő nga az én jámbor és hív szolgálatomról, kit még ő nga ezután víszen esziben minemő volt, holott bátran mondhatom azt, hogy semmit inkább eleitől fogva úgy előttem nem viseltem, mint az ő nga javát, kiben az isten úgy is megáldott volt, hogy semmiben tudomásom szerint kárt és fogyatkozást ő ngának nem tettem. Ő nga után kérem Cardinal uramat ő ngát, Báthori István uramat, Báthori Boldisár uramat, ő ngokat, hogy legyenek minden jó segítséggel, oltalommal szegény árváimnak és atyámfiainak. Azonképen több bízott uraimot is, mind fejenként az tanács urakat azon kérem, hogy ő kgl'mek is legyen minden jóval és segítséggel nekik, kiváltképpen pedig vagyon bizodalnam Gálffi János uramban és Kendy Ferencz uramban, hogy ő kgl'mek valamiben az szökség kívánja, meg nem fogyatkozik nekik.

Miért hogy pedig neveletlen árváim vadnak, három kis fiam és egy kis leánkám, gazdámasszony és néném, kikkel eddig isten kegyelmességiből együtt laktam, vagyon egy kevés jószágom

¹⁾ Az 1590. oct. eltéréseket jegyzetben közlöm: »írdemírt«.

²⁾ Erdélyi fejedelemnek.

együtt is, másutt is, ki gondviselést és hozzálátást kíván: azokat valahol mi vagyon, az én atyámfia Kovachóczi János gondviselísse (alá hagyom),¹⁾ minthogy ekkéig mi köztünk semmi osztál és kölembezés nem volt, hanem valami volt, mind köz volt vele, hogy ezután is viselje úgy gondját, mint övének, és az ő árva atyafiai jószágocskájának.

Ebben kedig így cselekedjék, hogy az én szerelmes atyámfiát, gazdámasszont arra intse, hogy mint ekkéig asszonyom nénémekkel (!) együtt íltek, hogy ezután is együtt lakjanak és íljenek, az árvácskáknak egyaránt viseljék gondjokat, isteni félelemben és jó erkölcsben neveljék őket, mikor pedig oly korban jutnak, hogy otthon nem kell őket tartani, az én atyámfia János uram vegye kézhez²⁾ őket és kit egyövé kit másová jó tanulsághelekre köldje őket, előszer itt ez országban, u. m. valamely szász városban, a hol egyszersmind nyelvet is tanulhassanak, azután köllebb is, a hova az idő megmutatja, de úgy hogy szárvokra (!) ne bocsássa, hanem ember legyen velek, ki mind költségből és egyébből gondjokat viselje.

Miérthogy pedig bizontalan mindennek ílete, ha nénénk többet ílne öcsémnél (gazdámasszonynyal együtt, az még ő is az én nevemet viseli, egyaránt viseljék gondjokat, ha pedig ő az én nevemet megváltoztatja)³⁾ asszonyom néném ő maga viselje gondjokat.

Az minemő házacskáim vadnak, jól tudják, azok között az körtvélyfáji ház alkalmatosb líszen, ott lakjanak. Az több helekre is kitekinthetnek, ha szökségi lészen. Ha történet szerint, kit nem kívánnék, gazdámasszony nénémme meg nem alkhatnék, öcsém azt cselekedje, hogy az körtvélyfáji házat az székel jószággal bocsássa gazdámasszony kezében, lakjék ott és íljen belőle, a két kisebb gyermeknek is ő viselje gondját, még az én nevemet viseli, azt megváltoztatván, mind az jószágot s mind az gyermekeket öcsém és néném vegye kezekhez.⁴⁾

¹⁾ Az elsőből kimaradt, a másokban benne van.

²⁾ »Kezekhez«.

³⁾ A zárjelbe tett a másodikban nincs meg.

⁴⁾ A *másodikban e pont eltérő*: »A minemő házacskáim vadnak, jól tudják. Ha történet szerint, kit nem kívánnék, gazdámasszony nénémme meg nem alkhatnék, öcsém azt cselekedje, az *hodosi* házat az faluval Hodossal és az több négy faluval, u. m. Jobbágytelkyvel, Eheddel, Demiénházával, Remetével és az hodosi majorsággal, önő barommal, a ki ott vagyon, és két asztagot adjanak neki; ugyanott kövés egyéb valami majorság vagyon, mind az árváké legyen az szőke inókkal (!) és az mínessel együtt, melyet ezután is az remetei határban jártassanak.

Kristófot öcsém tartsa mellette, mestert tartván neki tíz esztendőskoráig, azután valami szász városban adja és ott taníttassa. *Sigát, Istókot* néném tartsa, de úgy hogy azok mellett is valami mester legyen, ki jó idején az tanulságra szoktassa őket, azután idejek eljövén, azokat is, mint *Kristófot*

Az mi *portékácskám* vagyon, pénzem, ezöstem, aranyam, annak jó része *fejérvári házamnál* vagyon. Azt mihelen én elnyugoszm, ő magok hárman, nem keresvén semmi közembereket hozzá, meglássák és felírják, kicsintől fogva nagyig és azután pecsét alá tegyék, annakutánna idők lívén hozzá, egyaránt gazdámasszony között és az árvák között igazán felosszák. Az mi az árvák része líszen, azt összeszörezzék és egyék várasban bízott helre vigyék tartani.¹⁾

Az mi kevés *katona szerszám* líszen, avval öcsém szabad legyen, hová teszi. Arra kérem pedig öcsémet és nénémet, hogy kevés marhácskában az mi az gyermekek részére jut, semmit az fiaknak kezekben ne adjanak huszonnégy esztendő korokig, mert tanításokra jószágok hasznából is gondot viselhetnek.

Az *leánkának* pedig, ha isten ílteti, addig, a meddig isten szerencsét parancsol neki (néném és öcsém viselje gondját; ha az isten felneveli, szerencsét parancsol neki: tisztességessen házassítsák, mindenből az ő részét kiadják.)²⁾

A gazdasszonynak (!) én valami pohárszékecskét csináltattam volt, ha ő azzal megelégeszik az ő részire, jó; hol pedig nem, oszolják fel egyaránt az több *ezöstmível*.³⁾

Az mi *ruháim* vadnak, azt öcsém dispositiójára hattam, ő meglátja, mit kellessék az árváknak megtartani s kit hova tenni, szabad legyen vele. Beur (bőr), micsoda és egyéb efféle vagyon, meglátja öcsém, hová kell tenni.

Az én *szekeres lovaimat* mind szekerstől egyött nénémnek hagyom, az többiről öcsém disponáljon, mint jobban gondolja.

Az *fejérvári házat* ha vagy az fejedelem, avagy aki utánnam cancellarius líszen, kívánja tőlek, jó áron adják oda és az pénzt tegyék az gyermekek summájához.

Az *fejedelemnek* az én kék paripámat hagyom egy öreg gostiannal (!) egyött, mely az kupás almariomban vagyon.

Cardinal uramnak ő ngának az szeg (= zeegi!) paripát.

Báthori István uramnak az Senney csitkóját.

öcsém kiadja. Az kis leánkát gazdámasszony tartsa, míg az én nevem viseli azt megváltoztatván, öcsém és néném vegyék kezekhez.

¹⁾ *A másodikban így van e pont:* Az mi portékácskám vagyon, pénzem, ezöstöm, aranyam, annak jó része fejérvári házamnál vagyon. Azt mihelen én elnyugszm, öcsém és néném ketten mindeneket összeszerезzenek, valahol mi vagyon és mindeneket a szerint rakjanak össze, és tartsák az árváknak.

Gazdámasszonynak ezer forint aprópénzt adjanak; az mi az árváké líszen, mindeneket összeszerезzenek és bízott helre vigyék és ott reponálják jó gondviseléssel.

²⁾ Az elsőből a bezárt szavak kimaradtak.

³⁾ *A másodikban így:* Gazdámasszonynak én valami pohárszékecskét csináltattam volt; ő avval megelégedjék.

Báthori Boldizsár uramnak az kék lovat.

Gálffy uramnak egy aranyas kupát.

Jozsica uramnak egy szablyát, kit Pongrácz uram hozott volt az portáról.

Az mely szolgálaim vadnak, számvetvén, megfizessenek és a felett lovászoknak, kocsisoknak három-három forintot adjanak.

Adrásznak az kulcsárnak szolgálatja felét, 20 forintot adjanak.¹⁾

Királyfalvy János deáknak egy fejer szőnyeget és ²⁾ öt sing gránátot.

Demeter deáknak egy fejer szőnyeget.³⁾

Buday Györgynek egy fejer szőnyeget és ötven forintot.

Welikey Pálnak az én gránát köpenyegemet és 25 frtot,⁴⁾ hogy ezután is forgolódjék ott [gazdámasszony és] ⁵⁾ néném körül.

En keröllem forgolódó ifjaknak az én viselő posztóruhám,⁶⁾ az többinek is mindeniknek 5 — 5 frtot adjanak.

Az ispitálban 25 frtot hagyok az szegényeknek.

Az predicator uraimnak 10 — 10 frtot.

Az két káplánnak 5 — 5 frtot.

Az *kisfaludi plébánosnak* is 5 frtot.⁷⁾

Az szegényeknek az temetískort 1 — 1 frtot.

Az iskola ⁸⁾ épöletire 100 frtot, de úgy hogy rá költsék, és addig oda ne adják, még gondviselés nem líszen rejá.

Buday Mártonnak, ki Németországban vagyon tanulságára, öcsém esztendőnként gondot viseljen költségére és azt megköldje neki, ha onnan megjű: meglátszik, mire való líszen, ahoz képest ne hagyják.

Az hűgát is, *Annókot* gazdámasszony ⁹⁾ úgy tartsa mint afféle szegény atyafiát, kinek ha isten szerencsét parancsol, tisztességgel házassítsák.¹⁰⁾ Vagyon valami aprólék ezüst mí, a ki Gorollaytól maradott,¹¹⁾ azt neki adják; két összejáró sima pohárocskák is, ki szegény Dancz Balássé volt, azt is azonképen neki tartsák.

¹⁾ *A másodikban még:* »és az én újjos gránát mentémet, ki nesttel volt bélétt és ezután is vegye szolgálatját a hol kívántatik, kitől hiszem ő maga sem vonogatja magát, megemlékezvén véle való jótétemről.«

²⁾ *A másodikban:* »és egy sima ezüst pohárt.«

³⁾ II. »és öt sing gránátot.«

⁴⁾ *A másodikban:* »És az szegény Sombori uram lovát, hogy« stb.

⁵⁾ A másodikból kihagyva.

⁶⁾ *E helyett:* »Az inasnak Giróttynak, ki köröllem forgolódott, az én kurta gránát dolmányomat és mentémet adják, az többinek« stb.

⁷⁾ *Éz után:* Az deákoknak az iskolában 25 frtot.

⁸⁾ Eskola.

⁹⁾ A másodikban »néném«.

¹⁰⁾ »és száz frtot adjanak.« (II.)

¹¹⁾ »kit én pénzen váltottam hozzám.« (II.)

Pál Katának is házasítására 50 frtot hagyok, a felét tisztességgel adják meg, mikor ideje líszen. Az több leányoknak és asszonyembereknek négy-négy frtot adjanak.

János deáknak, kisleludi ispánnak 25 frtot.

Nyáry Mátyásnak adják meg quitantiáját.

Mihály deáktól az hodossitól számot végyen öcsém és ha megérdemli, szolgáltassa ezután is.

Az szegény *Sombory* uram árváira és jószágokra Kendi Ferencz uram ő kglme viseljen gondot, kiváltképen pedig *Sándornak* költségire, kit esztendőnként meg kell neki köldeni.¹⁾ Én nálam vagyon egy képes avagy iratos iskatulája, kiben adósság levelek vadnak és az testamentum is, azt öcsém senkinek ne adja, hanem *Sándornak*, mikor isten kihozza.²⁾ Az mely marhájok vagyon Kolozsvárott Kakas István házánál, ahoz is senki ne nyúljon Ferencz uram híre nélkül. Egyéb más iskatulában is vadnak valami levelek és registromok is, azokat is tartsák az árváknak.³⁾

Gergely deákkal, az komornikkal váltattam *Sándor* számára 500 arany frtot, kit ez mostani első chementen (!) meg kell adni, azt kérjék meg tőle, és köldjék meg neki.⁴⁾

Farkasnak és *Gábornak* Ferencz uram viseltesse gondját a szerint, az mint én elkezdtem.

Az én bótomban vagyon egy régi ezöstes hegyester⁵⁾ és zablácska, szekerczével együtt, ki Lajos Tamás fiáé, azokat oda kell adni.

Az fejedelem levelei, könyvei, kik az én házamban vannak, azokat jól összekössék és mind kézben adják.

Az én jószágomról való leveleket is, kik táskákban, iskatulában⁶⁾ vannak, öcsém jól összekeressse s egy sekrínben tétesse és jó helen tartassa.

Valami szentírás könyvek vadnak az egy almariomban, az *könyves házban*, azokat mind papoknak és tanulóknak, az fejevári predicatoroknak tetszéséből osszák.

Gyullay Pálnak is vagyon ott egy falka könyve, azokat is adják ki neki.

¹⁾ A másodikban eme pótlás jő be: Most pedig kisen vagyon 500 arany frt, kit neki kell köldeni, mely az elmúlt és ez jövőendő esztendőre való líszen, noha esztendőre 100 frt maradott volt nála, melyet Buday György jól tud. Én nálam stb.

²⁾ A II. ide: »hanem ha Ferencz uramnak más kívánsága lenne felöle.«

³⁾ »Avagy szám szerint mindent felírva adjanak Ferencz uramnak.«

⁴⁾ Ez a pont a II-ből hiányzik.

⁵⁾ = »hegiester« mindkettőben egy szóba írva, = hegyes tör.

⁶⁾ II. iskatulákban.

⁷⁾ »Azon kívül, a melyek az gyermekeknek kelletnének.« (II.)

Egyebeket mindeneket öcsémre hagyok, mindenben azt cselekedje, kit jobbnak és szükségesnek ítél lenni.

Actum in *Kisfalud* tertia Augusti ao 1590.

Wolffgangus Kowachoczy.¹⁾

Ao 1590. Marhácskáról és adósságomról való emlékezet.

Az *vasas* ládában vagyon apró pénz hatezer frt.

Az *fiában* vagyon tízezer arany frt,²⁾ száz héja.

Az *fejér* ládában háromezer tallér, nem tudom hány héja.

Apró pénz ezernégyszáz frt, avagy valamivel több.

Kível egy *ládán* hatszáz frt, valamivel több.³⁾

Gergely deák tartozék az chementből, kire (!).⁴⁾

Hevygh Jánosnál az bányai németnél, melyet Gienga jól tud, két ezer frt vagyon; kiről ugyan itt az ládában levél vagyon.

Gyengánál is ezer vagyon; arról is levele vagyon. Mely 3000 apró pénz Hevignél és Gyengánál bizonyos conditio alatt vagyon, kiben öcsém azt cselekedje, a mi jobbnak tetszik.

Kis Boldisárnál Váradon 1666 frtom vagyon; kiről adóslevele vagyon; mely az kalmariz ládában vagyon, az *fejér*-ládában, az bótban.

Ugyanő nála ezer frt vagyon; arról is adós levele vagyon.

Hellnerus Bálintnál brassainál, ki mostan folnagy, annál is ezer frt vagyon; kinek adóslevele vagyon, ugyanazon kalamaryz ládában vagyon.

Az kalamaryz ládában sok aprólék vagyon. Gostianok,⁵⁾ Lyssimacussok, termés aranyak és egyéb, portugalok, király aranya.⁶⁾

Ebben az velem járó ládában 300 arany frt felé való arany vagyon pogácskákbán, egyéb aprólék is; adóslevelek. Azokat is jól meglássák és eltegyék.⁷⁾

Bornemisza Gergelnek is, kolosvárinak egy öreg medenczére és korsóra ezüstet adtam; arról is ugyan ezen viselő ládában

¹⁾ Az actum és aláírás hiányzik, a helyett a köv. lajstrom áll mindjárt. (II.)

²⁾ A *másodikban*: A kiről megint, kit *Gergely* deák ez mostani cementről meghozott. Vagyon 1300 arany frt az én kin járó ládámban, azt is az többihez kell tenni, melylyel együtt tizen immár az arany frt 14000-t és 200-at. Az *fejér* ládában stb.

³⁾—⁴⁾ E pontok hiányzanak. (II.)

⁵⁾ Gostyanok (II.)

⁶⁾ »Csak árváké legyen« (II.)

⁷⁾ *Ez a pont így van*: »Ebben az velem járó ládában adós levelek, azokat is jól meglássák és eltegyék. Valami egynehány gyra arany vagyon bőr (beur) erszényekben és kötelykében, azt is az chementre adják és kivertvén tegyék az többihez az gyermekek számára.«

jegyzés vagyon, ő maga kezeírása ; ki ha megkészől, oszlásban ne keljen, hanem az öregibbik fiamé Kristófé legyen etc.

Ha az gyermekek közül melyik meghalna, annak az ő része csak az fiakra szálljon.

Azonképpen az leánkának is ha holta történnék, az ő része csak az bátyáira szálljon.¹⁾

Actum in Kisfalud 3. Augusti ao 1590.

Wolfgangus Kowachoczy.

(Mindkettő az Erd. Muzeumban gr. Kemény József, Erd. tört. ered. levelei I. k. 18, 19. sz. Az első egykorú másolat a második eredeti. A 20. sz. alatt az a végrendelet van leírva, melyet kiadott Radvánszky Béla: Magyar Családélet III. k. 138. l.)

XVII. 1591. jul. 20. Kovacsóczy Farkas Forgách Simonnak.

Spectabilis et magn. domine, mihi observandissime. Servitiorum stb.

Litterae D. V. M. mihi gratissimae fuerunt, cum aliis nominibus, tum eo potissimum, quod eam salvam et incolumem esse ex eis intellexi. Quam enim cupidus eius vitae sim, quod eam solam iam propemodum superesse videam, quae et nomen optima fama et famam integra aetate, ac vita praeclare acta sustineat, Pyliumque plane illum senem apud nos referat, certus sum eam non dubitare. Cupio equidem, ut praepotens Deus, cui nota eius integritas est, eam servet diu, et ad hanc aevi longitudinem foelicia cuncta ei adjiciat.

Quod quaerit de Philippo Reginaldo, is commendatione ipsius fuit a principe in album suorum receptus, sed ab eo tempore, quo huc se contulit, semper adversa valetudine usus, nullum hactenus artis suae specimen edere potuit. Nunc ut aliquid efficiat, parat quidem se, verum viribus, ut video, etiamnum destituitur; laborat praeterea et obtrectatione occulta et invidia, cum aliorum, qui chimicos omnes operos contemnunt, et rident, magni illius nominis medicorum, tum imprimis ipsius Capitonis, qui omnia lapidi illi suo tribuens, vix inter vivos, tantum abest, inter artis istius peritos, aliquem ei locum relinquit. Ita figulus figulo; sed quo exitu, postea videbimus; suum enim cuiusque opus ignis arguet. Jam furnos construunt et alii alias materias comparant, alii aureos montes, alii argenteos latices,

¹⁾ A második ez után így végződik: »Az abrukbányai Mátyás deák száz arany érő arannyal tartozék ez jövődő szent Márton napig, kiről adóslevele vagyon az kis ládában.

Actum Albae Juliae 13. Oct. 1590.

A következő Kovacsóczy Farkas sajátkezű reszketeg írása: Én Kowachoczy Farkas, vallom esmeg, hogy ez az én utolsó akaratom és rendelésem idem mppa.

alii morborum omnium curationes, prosperam valetudinem, tardam senectam, et annos plus quam Nestoreos, mirifica omnia et admiranda pollicentur. Nam praeter hos alios duos antesignanos habemus, qui omnes secretum hoc, quod ajunt secretorum quintas essentias, animas mundi, et entelechias, nescio quas terra marique venantur. Itaque spe felices sumus, et jam jam et Croesi opes, et immortalitatem ipsam, deorumque vitam adepturos nos putamus. Sed de his hactenus.

Dei beneficio provinciam hanc pacatam habemus et si cum Davide dicere liceat: Penaria nostra alte referta sunt ab alia annona in aliam, boves habemus oneris ferentes, nulla strages, nullus abactus, nulla est in vicis nostris ejulatio. Utinam et illud addere, diuque usurpare possimus. Beatus populus, cum quo sic agitur, Beatus populus, cuius Jehova Deus est.

Bizantio nihil adversi nunc nobis affertur. Caesar genio suo indulget, opes cumulat, alios ex suis dejicit, alios extollit, pacis tamen, quam belli cupidior, jura dat orbi, dum videt Christianos in id unum intentos, ut se mutuis armis, vulneribusque conficiant. Polonis videntur nonnihil indignari, quod spe tantum eos lactent, ac promissis tempus extrahant, verendumque est, ne cunctatione ista se majoribus malis, difficultatibusque involvant, ac nobis etiam negotium facessant, quandoquidem iuxta vetus dictum:

Semper aliquid mali propter vicinum malum.

Quae res vel eo non caret suspicione, quod basa iste, qui ex bellerbejo factus est vesirius, a Danubio non recedit; imo fama est, eum copias cogere, et simulatque imperatum ei fuerit, in hosticum ducturum esse. Quae omnia quem exitum sint habitura, propediem intelligemus.

Quod reliquum est, me amor et gratiae D. V. M. etiam atque etiam commendo, feliciaque ei cuncta a Deo precor.

Datum Albae Juliae 20. die mensis Julii, a. d. 1591.

Spect. ac magn. d^{nis} v^{rae}

studiosissimus servus
Wolfgangus Kowachoczy, m. p.

Külczim: Spect. ac magn. dno *Simoni Forgach* de Ghimes, pincernarum regaliū magistro et consiliario s. c. Maiestatis etc. dno observandissimo.

(Másolata a bp. egyet. kvtárban Kaprinay gyűjt. B. XI. k. 313. l.)

XVIII. *Bátori Sigmond összvebékelteti Bátori Boltisárt és Kovacsóci Farkast. 1592. 29. Augusti.*¹⁾

Cum superioribus diebus, falsis quorundam relationibus ortae fuerint nonnullae dissensiones inter illum dominum Bal-

¹⁾ Szamosközy felírása.

thasarem *Batthoreum* et magn. dnum Wolfgangum *Kovaciocium*, quibus permotus unusquisque ipsorum verbis, et factis alterum iniuria afficere conatus sit, ser^{mus} princeps tanquam utriusque communis dominus, pacis et concordiae sui regni cupidus, cum nullo certo fundamento eos contra se ipsos niti, ex quo alterutrum contra alium ex legum praescripto asserere possit, vidisset, sed tantum suspiciones quasdam vanas ultro citroque intercessisse: partes suas interposuit, ut uterque eorum ad veram pacem et concordiam redeant, condonando alter alteri et quilibet eorum eodem modo omnes iniurias et inimicitias, quae similibus de causis obortae inter eos fuissent, promittendo sibi invicem in posterum bonam, sinceram et fidelem amicitiam. In cuius rei testimonium, manus invicem jungentes, seque mutuo amplectentes, coram ser^{mo} principe hoc bona fide praestituros pollicentur. Quae quidem omnia ser^{mus} identidem princeps curaturus sua auctoritate, ut serio perficiantur et serventur, pollicetur. Quare utrisque quamvis sua sponte hoc ipsum facturos confidat sua celsitudo, statim praecipit, ne compositam ita pacem imposterum ne in minimo quidem labefactent, sed potius ex animo eam colant, et in dies magis ac magis officiis mutuae benevolentiae, uti christianos decet, eandem firmiorem pro cel. suae voto, et regni commodo reddant. Visum est autem, ut hoc pacto pax transacta scripto committeretur, adhibita pro majori robore propriae manus subscriptione ser^{mi} inprimis nostri principis, illustrissimorum Batthoreorum, mag^{ci} cancellarii, deinde vero magnificorum etiam aliorum, qui tunc adfuerunt, consiliariorum.

Sigismundus Báthori, m. p.

(Eredeti, de csupán a fejedelem aláírásával, a bp. egyet. kvtár kéziratai között. Eredetiek III. cs.)

XIX. 1592. decz. 25. *Forgách Simon Kovacsóczy Farkasnak.*

Magnifice domine et amice observanter colende.

Post salutem officiorumque sinceræ amicitiae commendationem.

Quod me ad scribendum hoc tempore impulit, fuit lamentabilis obtestatio sororis meae, piaae memoriae quondam Sigismundi Segniei relictæ, qua, ut liberationi filii sui, qui nunc servitutem Turcicam experitur, si qua possem consulere, multis lachrimis precibusque obsecravit. Qua in re ex consilio caeterorum quoque propinquorum et amicorum post variam multamque disquisitionem una haec ratio commodissima visa est, si illustrissimus princeps Transsylvaniae supplici a me libello esset aditus, qui pro sua, qua apud dominum Zrinium pollet auctoritate, cum ipso ageret, ut commutatione per similem Turcam

captivum Nicolaum Segniei redimeret, tum quod vicinior illi sit, in Ziget abductus, tum etiam quod aliquot ante annis summa industria et virtute in ipsius aula versatus sit. Scripsi itaque et illustrissimo principi et dominis Bathoreis, diligenter hoc negotium commendans, quod cum a magn. v^{ra} in consilio propositum iri sciam, ipsam quoque pro jure amicitiae nostrae summopere rogo, velit se eum intercessorem et conciliatorem hujus causae apud illustr. principem praebere, ut quod adducti officio pietatis in hominem et fortissimum et nobis propinqua necessitudine conjunctum petimus, cum summa laude benignissimi principis impetremus. Dominum Zrinium propinqui et mater de Turca, cum quo permutaretur, contentum redderemus.

Caeterum, quae de motibus Transsylvaniae nova circumferuntur, mira omnino sunt, maxime quae de Joanne *Gálfi* et Paulo *Giulai* proximis his diebus spargebantur, illum ad Turcas transire cogitantem, e fuga retractum, datumque custodiae, hunc vero domi propriae frustatim a praetorianis dissectum. Quae si vera sunt, non parvam mihi admirationem commovent, maxime quid Galfium coegerit, quem ego virum gravem et prudentem putaram, ut nisi transfuga, salvum se esse posse non putaret. Quicquid est, tribuat hoc rogo necessitudini nostrae, ut rem totam ab ipso ut ajunt ovo, sine ulla occultatione diffuse perscribat, quae turbarum istarum origo, qui progressus, et an jam plane consederint? Quod si male sedatis principiis, latius serpere hoc malum discordiarum coeperit, vereor, ne quod ait quidam, neglecta scintilla magnum excitet incendium. Si quae magn. v^{ra} tacita et tantum inter nos esse volet, erunt omnino, modo tabellarium instruat, ut litteras quam occultissime et tutissime reconditas perferat; est eo judicio praeditus, ut committi ei libere epistola possit.

Rerum etiam suarum quis status sit, ex litteris magn. v^{rae} adeo cognoscere, quod si adhuc viduus degit, si me authore uti vellet, conditionem fortasse hic in Ungaria reperiremus, quae ad quietem et existimationem mag. v^{rae} Transsylvanica illa futura esset potior, habet me magn. v^{ra} amicum, suae dignitati ornamentisque omnibus quam maxime faventem, ut si qua in re operam meam usui sibi fore putet, libere et confidenter eam possit advocare. De reliquo magn. v^{ram} quam diutissime salvam et incolumem valere opto.

Datum in curia nostra Herknekth 25. Decembris, anno domini 1592.

Ejusdem dⁿⁱs v^{rae} magn.

amicus veteranus
Simon Forgach de Gimes, m. p.

Külczim : Magn. duo Wolphgango Kowachoezi, illmi principis Transylvaniae cancellario et consiliario, domino amico observanter colendo.

A levél homlokán Szamosközy kezével : »Simon Forgach írja Kowacioczi cancellariusnak.«

(Eredetije a Szamosközy-gyűjteményből a bp. egyet. kvtár kéziratai közt. Eredetiek III. cs.)

XX. 1592. decz. 27. Kendi Sándor Kovacsóczy Farkasnak.¹⁾

Magn. dne, fili carissime. Salutem stb.

Adjon az úristen kgdnek mostani és következendő sok jó esztendőket édes magzattal, jóakaró atyjafiaival és mindazokkal, kikkel ű felségétől kívánja te kgd örvendetes napokkal és kívánta sok jókkal eltölteni.

Egynéhány rendbéli dologról izentem kgdnek Kendy Gábor uramöcsém által, kiket ű kglmétül te kgd megért. De inprimis amarrúl, quod senatus proprium est, egy szóval akarék írni, az mibe az mi barátunk dnus Pellerdy fárad, kinek legatiójáról mennél tovább gondolkodom, annál inkább confirmáltatom első sententiámban. Mert naponként értem, hogy az a jámbor, cuius causae magister, extrema adactus necessitate vertere solum cupiat,²⁾ és minthogy mind matrimoniumát, mind egyéb dolgait insciis suis omnibus, kiknek illett volna, sőt szükséges lött volna értelmeket venni, azonképpen mostani propositumát is tractálja, ut tandem solus et in consilio, solus et in dolore maneat, kit tud kgd, quo in hominem genere ponat sancta et prudens antiquitas. Én hasznát csak azt látom, hogy nec illi satisfaciemus semminemű expectatióval, coelum mutare statuiret et simul annyi dologba intricáljuk vele magunkot, az mint szokott lenni dato uno absurdo et inconvenienti. Most is neve animam debet, certissimum est, mert nem tudta volt meg vetus illud, ne sumptus census etc.

Ezt nem az vígre írom, hogy helye legyen voxomnak, (Megarenses enim neque secundi neque tercii) hanem exoneralom pro debito, az mivel tartozom, et simul author sum, az mint mondtam, hogy reliqui domini consilarii hac de re consulamus, inprimis dnus gener meus, dnus frater et affinis, dnus Banffy in eum finem, hogy semmi kgdre jövendőre ne recidáljon, tudja kgd et vulgi naturam et temporum miras mutationes.

Gálfiért értem, hogy coniunx et sui intercedant praesentes.³⁾ Megírtam nekik, hogy praepostere cselekednek. Intempestiva

¹⁾ Szamosközy oldalgjegyzetei. Legfelül: Kendy Sándor törődik magába Batori Sigmond mód nélkül való dolgai felől.

²⁾ Ugyanaz: Batori Sigmondról írja.

³⁾ Ugyanaz: Gálfi Jánosról.

autem benevolentia nihil differt ab inimicitia. Hiszem, hogy urunk és kgd is nem discedalnak a fundamento, mint szóltunk. Coetera deus et tempus docebunt. Reliqua per dnum fratrem cognoscet.

Az én leányom igen haragszik kdre ; azt mondja, hogy ilyen hamar nem deseralta volna kgd, ha serio afficialtatnék hozzája. Nehezen redibit in gratiam. Mindazonáltal spes ponet, én is biztatom. Azért lássa kgd, hogy mint véti el panaszt. Nihilominus faustissima omnia M. D. V. praecatur una cum matre. Tartsa meg az úristen kgdet salvum cum suis omnibus.

Lónán 27. Dec. 1592.

M. D. V.

servitor pater
Kendi Sándor, m. p.

Külczim: Magnifico domino Wolphgango Kovachoczy, illmi principis cancellario et consiliario etc. domino et filio charissimo.

(Eredetije a bp. egyet. kvtár kéziratai közt. Eredetiek III. cs.)

XXI. 1594. mart. 28. Óváry István portai követ Kovacsóczynak.

Éltemig való hívséges szolgálatomat stb. Az úristen éltesse stb.

Elég nagy félelmes és nyomorúságos útam volt nagys. uram, lovamat is az uton elvették vala az ispahiák és jancsiárok, császárnak egy kapihiája találkozik és nehezen avval szereztem vissza és nagy költségvel szintén Konstantinápolyig hoztam és az enyt (!) jöhettem békességgel, mert soha el nem jöhettem volna az sok gonosz ember miá, ha velem nem lőtt volna ; *Thorma Kristóf* uramval is ugyanazon kapihia mene az Dunáig Murat bégvel együtt.

Minden itt való mostani állapotot *Thorma* uram ngdnak bőségesen megbeszélhet. *Elég megbódult, dühödt népek mostan ezek, minden dolgokban, rendtartásokban megváltoztanak, reánk való nagy agyarkodás, szidalmazás igen nagy vagyon, ki ennek előtte soha nem volt.*

Az tengerre nagy hadak készen, igen erősen köszölnék, egyébaránt is elég nagy készületben vadnak, oda ki is választig takarodnak, de mondhatatlan szerszámatlan nép az, kiket én láttam benne.

Vigesima Apr. mondják, hogy az jancsár aga innét megindulna, de mintha kétséges volna elindulása, nagy örömet várnák az békességet.

Azt is irhatom ngdnak, hogy urunknak ő ngának császár kaftánt és szablyát akar küldeni, kit mind Kurt aga tractúl és szerez. Huszaim csauz vagyon egy halatni (*így*), ki ennek előtte is volt ott, az nyomdokja Kurt agának az sarkát, attúl is akarják

elküldeni, egynehány ideje, hogy mind azon forgódik, miképpen találjon abban módot, hogy oda mehessen.

Engemet Kurt aga az császár divánjában hivata hozzá és meghagyá, hogy házához menjek. Oda mentem és úgy jelenté meg császárnak ilyen akaratját, eleget is beszélgete velem. Thorma Kristóf urammal mindjárást az pasához mentönk és megjelentök az pasának az dolgot. Az pasa azt mondá, hogy ő neki hírével nincs, de az úgy leszen, hírével kell lenni.

Továbbá nagyságos uram az mely levelet urunk ő nga az pasának az vászon felől írt és küldött vala, azt mi Thorma urammal még be nem adók az pasának, ennek okáért mivelhogy Amhat csauszt is ugyan azon dologért küldötték egyikért, ítélők, hogy arról hozzon jó választ, ne kedvetlenöljön hozzánk az pasa, ezt az levelet megadván neki.

Az mi az egyéb dolgot nézi ngs uram, Thorma uram mindeneket tud és ért. Annakelőtte vött volt Kristóf uram az faluk felől Zinán pasára parancsolatot, azt mondá, melyet megviszen. De mindazonáltal ngs uram, ha szükség, most is venni az felől, meg lehet, szerezhetünk.

Semmi levelet nem íra urunknak az pasa, hanem azt mondá azután is, ha mit ért ő nga, mindeneket megírja és érté-sére adja.

Az ngd levelét megvitem az *angliai követnek*, melyet igen jó néven vön; mondá, hogy választ ír ngdnak, egy főemberét Thorma urammal ugyan el is küldi, kocsin arra megyen, ha ez mostani itt való gonosz erős időben meg nem tartóznák.

Értette ngd s nyilván is vagyon ngnál az urunk ő nga itt való *rothadt romlott* (!) *házának* állapotját, nem szükség ezt énnékem bővön affelől írnom ngdnak (!) Thorma uram megmondhatja. Ha jövőendőben ő ngának szükség, tehát illik, hogy ő nga gondot viseltessen reá, mert az ennek előtte való egymásra való képest majd minden fáit be ezelték (*így!* beégették?) főképpen tornácunk rútúl vagyon, elromlott, elveszett; félő, hogy az alsó szomszédinknak az nyakában ne omoljon mindenestől. Egy darabját kételen vagyok lerontatnom, mert ő maga leomol, és rettenetes nagy kárt csinál, magam is elveszek miatta. Ngtok lássa, viseltessen gondot reá.

Én nem tudom ngs uram, mostani időben itt ha az szükség kívánja (kívánja is pedig) csak tíz tallért is hol kell kérni embernek, mert sehol senkink nincs.

Esztergomnak hozák az hírét hogy megvötték és *Nógrádot* víjják, de az jancsároknak és spahiáknak el nem hitethetik, mert ők azt mondják, hogy azokat az híreket azért költik, hogy ők hamarébb kimenjenek. Azért ma meghagyák az divánban az jancsároknak, hogy menten menjenek; alafájokat megadák.

Végezetre ngs uram azon könyörgök ngdnak, mint uramnak patronusomnak, az én szegény vén anyám ott vagyon Fejérváratt, ha mi szükségben ngdat és egyéb dolgaimban is megtalálják, ngd hozzám megígért jó akaratja szerint legyen minden segítséggel és jóakarattal, megszolgálom ngdnak mint kgs uramnak.

Ha mi oly dolgok vagy hírek érkeznek, kiket ő ngának urunknak és ngdnak meg kell írnom és ngd értésére kell adnom, azon leszek, mentől hamarább lehet, hogy urunknak ő ngának és ngdnak megírjam és értésére adjam.

Az uristen ngdat éltesse és megtartsa nagy sok esztendőig jó egészségben.

Datum Constantinopoli 28. Martii a. 1594.

Ngdnak mindenkor jóakaró szolgálja

Óvári István, m. p.

P. S. Én kezemhez ngs uram *Veselinyi* Ferencz uram ő nga adott vala egy néhány aranyat zkofiumra és eziüstre. Megvöttem és megküldtem Torma urantúl; hatta vala, hogy ngd kezéhez küldjem; kértem Torma uramat, hogy ngdnak adja és ngd elküldi.

Bizony ngs uram, csak azt kit én hallok benne, *Zinán* pasa lelkéjért az jancsárok, zpáhiák ugyan nagy sok misét mondanak; de ngs uram igen jó kihaja vagyon itt, Kurt aga, Pherhát pasa bizony egy szálnyira (»zalnera« írva) is nem szereti, meg az többi is.

Külczim: Spect. ac magn. dno Vollphgango *Kovacsioey*, supremo consiliario et cancellario illmi principis Tranniae dno et patrono suo semper benignissimo.

(Gr. Kemény József sajátkezű másolatából az Erd. Muzeumban, gr. K. J. Apparatus Epistolaris II. k. 409. l.)

XXII. 1594. május 20. Kovacsóczy Forgách Simonnak.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek mint bizodalmas régi uramnak, áldja meg isten stb.

Nagy örömmel értették e napokban mind egyebektől s mind főképpen a kgd leveléből, minemő győzedelemmel látogatta meg isten kgteket, ki az jó istennek nagy kegyelmessége az övéin, jele is annak, hogy ő fge jam non in perpetuum irascitur nobis, horgot akar vetni a kevés és felfuvalkodott ellenségnek orrában, el akarja őket vetni rúlunk, ha kevésképpen hálaadással tudjuk venni tőle ilyen nagy kgliségét.

Ez a victoria a mint látom inter paucas potest numerari, si et vim et multitudinem hostium et alias circumstantias per-

pendamus. Sed alii currus, alii equos, nos nomen Dei nri memoremus. Mindennek ő auctora, mindenek könnyen lesznek meg, si is praebeat nris copiis, nrosque proterat perduelles.

Azt is örölm szívem szerént, hogy kgd is non solum interfuit, sed praefuit etiam huic tam memorabili praelio. Ezzel kgd úgy mint megpecsételte omnem anteactam vitam suam plenam semper pulcherrimis et pace et bello facinoribus, kinek memoriája, quamdiu sol et luna erunt, mindenkör megmarad.

Adja isten, hogy ezután is, úgy a mint elkezdte, bene mereri de patria, deque religione pergat. Erősítse isten kgdet és in dies confortálja, doceat et manus eius ad bellum et digitus ad praelium, hogy hunc suum vitae actum, post partum patriae ocium, salutem, tranquillitatem, seris tandem annis, cum summa sua et immortalis gloria claudat.

Immár mi csak azt várjuk, hogy mindennek jövőjét érthesők, kérjök is, isten hogy coeptis faveat et dexteræ suæ viribus adsit suis precantibus, nomenque ejus invocantibus ex intimo corde.

Most itt a minemő híreink itt vadnak, azokkal akara urunk oda küldeni, holott quod possumus, id praestamus; tudja kgd. quo in statu simus, mindenfelé kell tekintenünk, míg isten így akarja, hogy legyünk. Ez urunk jámbor szolgálja szóval mindeneiket megbeszél kgdnek.

Most nekünk is itt gyűlésünk vagyon, kiben ugyan csak az forog előttünk, mint kelljen in tantis turbis et tempestatibus magunkat viselnünk. Kgd énnekem mindenből bizvást parancsoljon.

Tartsa meg isten stb.

Datae Tordae 20. Maji 1594.

D. V. M.

servitor paratissimus
V. Kowachocz, m. p.

Külczim: Spect. ac magn. dno Simoni Forgach de Ghymes, pincernarum regaliū magistro ac consiliario s. c. M^{ts} dno obsmo.

(Eredetije a gr. Forgách család ltárában, N. Muzeum. — A külczim kivételével az egész Kovacsóczy F. írása.)

XXIII. 1594. május 27. Kovacsóczy Forgách Simonnak.

Spect. et magn. dne mihi observ^{me}.

Libenter legi et D. V. Spect^{is} et Magn^{ae} literas ex castris Hatvaniensibus et filii ipsius ex Strigoniensibus scriptas, utraque id in se continentes, ut speremus de iis locis, Dei ope, ducum virtute, militumque illorum alacritate, actum hactenus esse. Quae etiam de re laetos in dies nuncios ab ea expectamus.

Quis apud nos rerum status sit, et ex aliis antea, et nunc ex isto, quem eo misimus, qui hasce ei reddet, poterit cognoscere. Animus quidem nobis non deest intuentibus, plurima ne dicam omnia, cum eis communia, sed causa adversatur, longe ab earum rationibus diversa, qua non nisi sublata ea praestare, quae in animo habemus, commode possumus. Verum Deo vota facimus, ut eius etiam a nobis averruncandi brevi occasionem nobis praebeat, quam nulli unquam mortales avidius, quam nos expectamus, cupidi liberationis, eorum in morem, qui tetrae noctis caligine inclusi, ad vitalem hanc aerem lucemque aspirant. Reddat tandem nobis Deus patriam, barbarasque has gentes eius possessione depulsas rursus ad ignotas illas Scythiae latebras, in quibus triste semper aevum exigant, detrudat. In reliquo felicia ei omnia a Deo precor evenire, meque ei etiam atque etiam totum quantus quantus (!) sum commendo.

Datum Albae Juliae die XXVII. Maji a. d. 1594.

D. V. S. M^{cae}

servitor studiosissimus

V. Kowachoczy, m. p.

Külczim: Spect. ac magn. dno Simoni Forgach de Ghymes pincern. r. mro stb.

(Eredetije a gr. Forgách család ltárában, N. Muzeum.)

Közli: SZÁDECZKY LAJOS.

EMLÉKEK BARSVÁRMEGYE HAJDANÁBÓL.

(1439—1711.)

— HETEDIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

CXCV. *Lipót császár levele gróf Wesselényi Ferencz nádorhoz.*

Chare Palatine! Percepi ex Vestris de dato 20-a Octobris condolenter, quod adversa corporis valetudine deterriti ad praefixum terminum hic comparere non potueritis.

Qua de causa benigne resolvere dictum terminum ad festum S. Catharinae prolongare et simul jussi, ut per intimum meum Consiliarium et Generalem Locumtenentem Comitem Montencucculi comitiva sufficiens deputetur, quae Trenchinio huc versus vestri curam habeat iterque securum reddat.

De caetero jam ordinavi, ut exercitus meus e Regno Hungariae educatur paucis ibidem quibusdam relictis.

Supremus Campi vigiliarum Praefectus Cobb cum sua legione et Suchiana similiter avocabitur, prius autem aliae duae legiones pedestres, quarum una sub Libero Barone de Heisterstein militiae illuc mittentur, quarum ingressus ex Transylvania siquidem a Regnicolis malae intentionis facile sinistrius interpretaationibus exciperetur, ideo vobis idipsum tempestive notum esse volui, quatenus dispositiones pro dictarum legionum ingressu et egressu necessario fieri curetis, et simul malevolos obtrectatores, populique concitatores compescere sciatis, prouti ea omnia Vestrae dexteritati et pruden-

Kedves nádor! Kgd Octóber 20-án kelt leveléből részvétellel értesültem, hogy a test beteges állapotja miatt a kitűzött határidőre itt meg nem jelenhetett légyen Kglmed.

Mely oknál fogva kegyesen elhatároztam azon határidőnek elhalasztását Szent Katalin napjára, egyzersmind parancsoltam, hogy belső titkos tanácsosom és tábornokom Gróf Montecucculi által elegendő kíséret állíttassék, mely Trencséntől erre felé Kglld gondját viselje és az utat biztonságba helyezze.

Különben már elrendeltem, hogy az én hadseregem Magyarországból kivezetessék, kevés számmal valók ott visszahagyásával.

Cobb tábornokom (ezen cím a régi német Oberstfeldwachtmeisternek, a magyar dandárnoknak fellel meg) az ő ezredével és Souches-ével hasonlóképen el fog hivatni, előbb pedig más két gyalog ezred fog oda küldetni, melyek egyike Heisterstein Báró vezérlete alatt, melyeknek kijövetele Erdélyből, mivelhogy könnyen a rossz szándékú lakosság részéről gonosz magyarázatokkal fogadtatnék, annakokáért azt kgddel idejekorán akartam tudatni, hogy a mondott ezredek be- és kivonulására nézve kgd a kellő intézkedéseket tegtegye és egyzersmind a roszakaró rágalmazókat és a nép-

tiae committo, atque Imperiali et Regia gratia mea Vos benigne com-
plector.

Dabantur in civitate nostra Vi-
ennae die 3. Novembris 1664.

Leopoldus, m. p.

izgatókat lecsendesíthesse, a mint is
mind ezeket kgd ügyességére és böl-
csességére bízom, és császári és ki-
rályi kegyelmembe kglmedet kegye-
sen ölelem.

Kelt Bécs városunkban Novem-
ber 3-án 1664.

Lipót, s. k.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 19.)

CXCVI. *Gróf Wesselényi Ferencz nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi etc. domini amici nobis observandi. Salutem et servitiorum nostrorum promptitudinem. Esik értísünkre, méltóságos esztergami érsek uram ő kglme is requirálván bennünket, minemő szokatlan és rendetlen dolog kezdődjék legyen, sőt immár folyamatját is láttatik venni kgk vármegyéjében, mely abban áll, hogy az kiket az házasságban ez elmúlt háború és fölzendült időkor az pogány ellenség török- és tatárabságra vitt s mindeddig is nincsen semmi bizonyos felőlök hírek (*így*), azoknak férjek és feleségek nem gondolván első házasságbeli kötelességekkel és hűtves társoknak bizontalan sorsokkal ujonnan a házasságban merő rendetlenül lépvén, másokkal adatják öszve magokat, annyival is inkább, hogy azoknak földes urai valami haszonért nemcsak conniveálni, de jóvá is láttatnak hagyni az ilyen helytelen való házasság elkövetését. Mivel azért az mi hazánk törvényének nem egyezőnek az egyházi törvényekkel, sőt azoknak oltalmazójának és megtartójának köll lenni : kgket annak okáért requiráljuk, sőt palatinusi authoritásunk szerint parancsoljuk is. primo, hogy az kiknek eleven házastársuk van fog-ságban, másokkal öszve ne adattassanak, holtig való kötelesség lévén az házasságban. Secundo. Hogy az catholicus közrendet öszve ne adják ilyen formán az evangelicus praedicatorok. Tertio. Az kiknél nincs tudva, megholt-e vagy rabságra vitetett házastársok, ne siessenek az illyeket is öszve adni, holott talál-kozott immár is egynehány példa, hogy megszabadulván és kijü-vén igaz férje, elkölletett venni az személyt és visszaadni igaz társának. Annak fölötte mivel ő flge atyai gondviselésével azon munkálkoszik mostan, hogy az elvitt rabokat ingyen megszaba-dítsa, kiből az is alkalmasént kitudódik, kik legyenek életben, kik nem. Quarto. Ha ugyan osztán végére nem mehetni az ilyen élő, vagy megholt rabok állapotjának, tisztí és egyházi fejedelmi hivatalja szerint rendelést téssen tovább is az dologban méltó-ságos esztergomi érsek uram, melyben hogy kgk is megegyez-zen, szükség és méltó. Holott egyébaránt declaráltatik mind az egyházi törvény által semmi házassággá, sőt az szent sacramentum

ellen való mocskolódása az ilyeneknek, mind penig világi magistratusoktól magok jobbágyi és alatta valói keményebben büntettetnek meg efféle Istent haragító excessusokért, maradékjok is az ilyeneknek igaz haereseknek nem reputáltatik. In reliquo Isten éltesse kgket jó egészségben. Dat. Trinchinii die 12^a Januarii anno 1665.

Earundem dnum vrarum

amicus ad serv. parat.
Comes F. Wesseleny, m. p.

(Barsvármegyei ltár.)

CXCVII. *Gróf Wesselényi Ferencz nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndissimi etc. domini amici nobis observandissimi. Sűrűn jöven az hírek enlönkben (*így*) a töröknek gyakorta való sétálásárúl s az végházak közé egyaránt az holdulott és holdulatlan helyekre való szabad czékázásárúl s ellenséges excursiókra is való igyekezetjegrúl, tanácsosnak itéltük, hogy kgk maga securitására és oltalmára nézve az szükséges helyeken jó vigyázásban lenne s Szent-Benedek és Sarnócza között Garan mellett lévő sánczokra valami jó száz gyalogot rendelne. Kihez képest kgket nagy szeretettel requiráljuk s egyszersmind intjük is, rendeltessen azon passusokra valami száz jó gyalogpuskást, oly vigyázó embert praeficiálván eleikben, ki a szent-benedeki és kistapolcsányi kapitány uraimékkal correspondeálván vigyázhasson az pogány actióira s minket mindenekrúl tudósétani el ne mulasson. In reliquo Isten éltesse kgket jó egészségben. Datum ex arce nostra Strechen die 1^a mensis Februarii anno 1665.

Earundem dnum vrarum

amicus ad serviendum paratissimus
Comes F. Wesseleny, m. p.

(Barsvármegyei ltár.)

Jegyzet. Felolvastatott az 1665-iki februárius 5-én Szent-Kereszt mezővárosában tartott közgyűlésen.

CXCVIII. *A kis-tapolcsányi vár királyi praesidiumának folyamodványa kicsapongásainak megbocsájtására nézve.*

Kegyelmes Asszonyunk.

Nem kétlyük, mint esett az tapolcsáni casus és eddig is miben legyen, ngod elütt bűvségessen constal, annak nem egyéb az oka, hanem kapitány és tisztartó uraimék között való alkalmatlan visszavonás, mellyet látván előttünk járó néhai Gurabi János uram honnét és ki erejével indétatván, egyszer neki vévén

az kastélynak bennünket, ugyan beszálíttatott, arra hívén mi, hogy máshunnan légyen az parancsolat, engedínk parancsolatjának. Jött vala ugyan közinkben nemes Barsvármegye viceispánja, nemzetes vitézlő Lessenyey Nagy Mihály uram ő kglme, értekezvén ki akaratjából lött azon dolog és intvén is az kimenetelre bennünket, de előttünk járó, a ki bévitt vala, nem akarván kimenni, nekünk sem volt az kimenetelben módunk, engedvén az előttünk járó parancsolatjának, többi között kapitány Suskovits uram is azt mondván, hogy ő számadássa, ha ki nem megyünk is, ő generalisunk után menvén, magára vállalja ez aránt való cselekedetünk terhét, el is méne, de nem tudjuk hol jár és hova ment. Ugyan ez mai napon közinkben jöve viceispán uram lovas hadnagy Botka István urammal, az kimenetelre inte bennünket és mivel az előttünk járó vajda Gurabi János megholt s kapitányunk is másutt lévén, nem akarván az ngod méltóságának is vétenünk s neheztelését magunkon tartóztatnunk, az kimenetelre hajláunk, akarván utolsó csöpp vérünknek kiontásával az ngod méltóságos fejedelmi házának szolgálnunk inkább, hagyánk ugyan tiz legényt közülünk ben, de azokat is bizonyos okra nézve, mellyet szóval viceispán uram megjelenti ngodnak s nem olly szándékkal, hogy az ngod haragját magunkra görjesztenők, hanem inkább kegyelmes gratiáját . . . . . oltalmazó szárnyai alatt lehessen megmaradásunk, olly kegyelmes asszonyunknak ösmervén ngodat, hogy ha mi esett volna is dolgunkban, tekéntvén ő flgét, az kinek szolgálai vagyunk s az megnyomorodott magyar vér megaprósodott voltát s gyermekségüinktől fogva hazánk szolgálatja vérünk s életünk kémélése nélkül mellett való nyomoruság szenvedésünket, méltóságos kegyelmességét meg nem vonja tőlünk. Hogy az uristen sok gyámoltalanok szeréncséjekre méltóságos kedvesével egyetemben jó egészségben éltesse s megtartsa ngodat,

Kis-Tapolcsánt, 1665 25^a Octobris,

szüből kíván
a kis-tapolcsáni ő flge gyalogsága.

(Egykorú másolat a barsvármegyei ltárban, fasc. 19.)

CXCIX. *A kis-tapolcsáni vár királyi praesidiumának folyamodványa kicsapogásainak megbocsájtására nézve.*

Kegyelmes Urunk.

Isten után lévén az megnyomorodott magyar nemzetnek ngod kegyes atyja s gyámola, mi is, az magyar vér . . . . . lévén, nem máshova, hanem az ngod méltóságos köntöséhez békélvén s kegyelmes lábaihoz borulván, kegyelmes gratiájában

reménséget vetvén, ez alázatos levelünkkel ngod méltóságát megtalálnunk kényszerítettünk.

Az ngod méltóságos füleit nem volna szükség unalmas írásunkkal terhelnünk, tudván, hogy az kis-tapolcsáni állapot s törtinet (?) búségesen ngodnál constál; de az kegyelmes urunk nem mástúl, hanem az kapitány és tisztartó urainék között való visszavonás szerzé, melyet . . . . (*kiszakadt*) előttünk járó vajda Gurabi János, egyszer néki vévén az kastélynak bennünket, mi is engedelmeskedvén parancsolatjának hivén arra, hogy máshunnan légyen, az engedelem követői valánk parancsolatjának (*így*). Közinkben jüvén nemes Barsvármegye viceispánja nemzetes Lessenyei Nagy Mihály uram s ő kglmével más böcsületes rendő főemberek is, voltaképpen előnkben adá, hogy azon az cselekedetinken az ngod méltósága és az nemes ország is megindulván haragra indéttatik, akkor mindjárt készek valánk az kimenetre, de azon előttünk járó nem akarván kimenni, nekünk sem vala módunk az kimenetelben, annyival is inkább, hogy az kapitány lágysága és cselekedetünkért számot adandó ígérete s biztatása járolt hozzá, azt mondván, hogy velünk élvén, halván végez német generalissal, az minthogy itt hagyván bennünket elméne, de hova, meg nem mondá; azonban az előttünk járó vajda Gurabi János meghalván, ha az lovas hadnagy nemzetes Botka István uram nem volna, nem tudnánk (*így?*) legkissebb állapotot accomodálnunk. Ugyan mai napon nemes Barsvármegye viceispánja közinkben jövéen lovas hadnagy urammal, inte bennünket az ngod méltóságos tekintetit előnkbe adván, mi azért azon ngod méltóságát, atyai édes nemzetünkhez való szeretetit s kegyelmes gondviselését szemünk előtt viselvén, utolsó csöpp vérünk hullásával akarván édes hazánknek szolgálnunk, hogynem szabadságát sértenünk, mi az kastélyból kijövünk, hagyván tíz legényt ben mégis, hogyha ő flge számára az megholt előttünk járó megvitetí az kastélyt velünk, ne mondassék, hogy az Ngod méltóságos hire nélkül kimentünk, várván az ngod kegyelmes parancsolatját, valamit is méltóztatik kegyelmesen parancsolni nekünk méltatlan szolgálainak, a tevők leszünk nagy engedelmességgel s készséggel s ha egy jó előttünk járóval provideálni méltóztatník ngod, a ki tudna parancsolni, örömet enged . . . . . valaki lészen.

Kegyelmes urunk, tēkéntvén ngod kglmes urunkat ő flgét, az kinek szolgálai vagyunk, magyar nemzetnek megaprósodott állapotját, maga atyai kegyelmességét és az gyermekségüinktől fogva való vérünk kémélése nélkül haza szolgálatjában igaz foglódását, kegyelmes szívét nyujtván hozzánk méltóztassék grátiájában megtartani bennünket, hogy még maradékunk is az nagyságod éig magasztaló s holta után is dicséretnél (?) . . . . . dő

kegyelmességet s velünk való atyai kegyesség tételit meghálálhassa, mi is édes hazánk szolgálatjára alkalmasabbak lehessünk, kívánván az magyar vér szerencséjére hosszú szerencsés életet.

Kis-Tapolcsánt, 1665. 25^a Octobris.

Ngodnak koporsónkig maradván

igaz szolgálói, hivei,
az kis-tapolcsáni hajduság.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 19.)

Jegyzet. Ezen két levél egy ívre írva egykorú másolatja az eredetieknek, a melyek, bár nincsen kiírva, de minden valószínűség szerint özvegy II-ik Rákóczi Györgyné Báthori Zsófiához és fiához Rákóczi Ferencz vál. fejedelemhez szólottak. Az eset, melyre a levelek vonatkoznak, ösmeretes külömben, egyike azon tömérdek excessusoknak, melyekben a végvárbeli katonaság azon időben excellált. Néhai Botka Tivadar bővebben is foglalkozott volt e tárggyal s írt róla a »Győri füzetekben«.

CC. *Murteza Oda basa levele Esztergomból.*

Köszönetem után áldjon Isten minden jókkal.

Apatovcsai és bsenicsai (Apáti és Szénásfalu a Garami járásban) bírók mi az oka, hogy az én pénzemet ti meg nem külditek? vagy hozzátok, mennyiszer embert küldtem hozzátok végette, ugyan semmi sem lett, holott tudjátok azt, Nyitra alatt mely jót tettem veletek; én azt tudtam, hogy emberül megadjátok, meggondoljátok az emberséget, de nem lát, kivel jót tettem. Azért vévén ezen levelemet az nyolcz-nyolcz tallért mindjárt ezen levelemvivő skubljával küldjétek meg, ha akartok békével maradni, mert elhigyjétek, ha ez levelemre meg nem külditek. másképen látok hozzá, mert elég emberség volt eddig várni. Isten velünk. Datum Strigonii 10^a Novembris 1665.

Jó akarótok

Murteza Oda Bassa (*török jegy*).

P. S. Sernoczai bíró, az mi még hátra maradt, a kivel tartoztok ti is, megküldjétek ezen skubljától, el ne halgassátok.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 19 nro 5.)

CCI. II. *Rákóczi György özvegye Báthori Zsófia Barsvármegyéhez.*

Czimzés után. Kgnék lehet tudtára, miképen történt légyen az kis-tapolcsáni dolog az ő flge szabad hajdui miatt; most pedig kimenvén onnét, mi is provideálunk annak az helynek securitásáról kérvén kgket is, hogy az miben az hely oltalmára való dologban ott lévő tisztek meg fogják kgket találni, ne nehezteljen

kgk assistentiával lenni, szükségnek idején lehetne kgknek odaváló refugiuma is. Mely kgk abbeli jóakarátját kedvesen vesszük, kívánván fejenkint Isten kgket jó egészségben éltesse. Datum in castro Sarosiensi 15. Novembris 1665.

Earundem etc.

affectionata
Sofia Batori, m. p.

(Barsvármegyei Itár, fasc. 19 nro 4.)

Jegyzet. Ezen levél azon, már ösmeretes esetre vonatkozik, mikor a királyi őrség (mely Kis-Tapokcsányban állandóan volt) rakoncátlan hajdui, nem elégedvén meg kvártélyaikkal a Rákóczi árvák (Erzsébet és Borbála) belső, várbeli kastélyát elfoglalák és sokat fosztogatának és garázdálkodának úgy a várbán, mint a vidéken; miért Báthori Zsófia, mint az árvák gyámja, a megyét segítségül hívja. Lásd a 198 és 199. számokat.

CCII. *Báthori Zsófia meghívó levele Barsvármegyéhez.*

Illustrissimi, reverendissimi, admodum reverendi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles domini nobis observandissimi.

Istennek ezaránt való rendeletéhez s a közönséges római anyaszentegyháznak szokott folyásához mindkét részről való akaratok megegyezvén, alkalmaztatta életének folyását az mi első szülöttünk, szerelmes fiunk Rákóczi Ferencz Erdélynek választott fejedelme, kívánván azzal is, hogy nagy emlékezetű édes eleinek egyetlen egy maradéka s ága lévén, következő hosszú időre jó emlékezeteket, nemzeteket Isten áldásából az házasságbeli kötelesség által terjessze. Kire nézve anyai javallásunkból jegyzette el magának az méltóságos gróf Zriny Péter horvátországi bán uram szerelmes hajadon leányát, gróf Zriny Ilona asszonyt. Mely lakadalmi solemnitásnak az jövődő martius havának első napját megirt bán uram s több jóakaró atyánkfiai tetszésekből zborai kastélyunkban Makovicza vára alatt rendeltük meglenni. Minek okáért hogy annál becsületesebben legyen, kgket is kérjük nagy becsülettel, az megirt napon és helyen idején becsületes atyjokfiai által jelen lenni ne nehezteljen. Kgktól kedvesen vesszük kgk jelenlétét és jó választ várván, kívánjuk Isten tartsa és éltesse kgket sok esztendeig jó egészségben. Datum in arce nostra Munkács 2. Januarii 1666.

Earundem dnum etc.

affectionata
Sofia Batori, m. p.

(Barsvármegyei Itár, fasc. 19. nro 14.)

CCIII. *Gróf Wesselényi Ferencz nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi etc. Szomszédságban lévő nemes vármegyéknek becsületes követői mai napra publicált consultatióra comparealván és az közönséges jóban velünk együtt fáradozván, látván elmulhatatlan és haladékos nem szenvedő haza szükségét és kétségkívül való periculumát, közönséges megegyezett értelemről concludálanak remediumok azoknak eltávoztatására és jóllehet országunk számos constitutiókban le . . lot (?) modalitása szerint, ez illetén excessusokban mind a mostani haza tolvaja és kglmes urunk királyunk és nemzetünk ellen törökkel practicáló istentelensége miatt fejünkre várandó periculum viritim való insurrectiónak juxta articulos regni, sub poena perpetuae notae infidelitatis köllének meglenni, mindazonáltal sok consideratiókra nézve az viritimvaló insurrectio helyett rendeltük és limitáltuk unanimi voto kgk vármegyéjére háromszáz jó fegyveres gyalogot, kik sub praemissa poena, pro die 23. mensis currentis minden okvetetlen Zólyomnál (minthogy magunk is itt királyi szabad Besztercze városában személyünk szerint várakozni fogunk nemes vármegyék népére) jelen lenni tartozzanak, egy holnapra való élést is hozzanak magokkal, innen ordinantiát vévén túlünk, indulnak mindjárt ad operationes, az hova az haza szüksége kívánni fogja.

Azonban azért, mivel vármegye hadain kívül is feles népe együvé confluál ő flgének az mi kegyelmes urunknak, azon corpusban leendő vitézlő rendek intertentiójára, hogy szabad sákmányozás meg ne engedessék, micsoda rendelést tettenek légyen, ex inclusa signatura megérti kgk.

Ezt azért infallibiliter praestálja kgk és mindjárt oda szolgáltassa, az hol in operationibus értendi kgk az vitézlő rendet. Ezekben kgk . . . . . uttal külömbet cselekedni ne merészeljen, mert ha fogyatozás leszen ez iránt és nem compareál az kgk népe in scripto termino, tudva legyen kgknél, ipso facto et irremissibiliter hazánk törvénye mellett ad notam perpetuae infidelitatis procedálunk kgk ellen és ha azonkívül is váratlan és kedvetlen galiba éri kgket, ne másnak, hanem magának tulajdonítsa. In reliquo Isten sokáig éltesse kgket jó egészségben. Datum in libera ac regia civitate Montana die 9^a Februarii anno 1666.

Earundem etc.

amicus ad servitia paratus
Comes F. Wesseleny, m. p.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 19.)

CCIV. *Farkas György lévai várparancsnok Barsvármegye karai-
és rendeihez.*

Emlékezetiben lehet ngtoknak és kgknek, mennyi sok ízben tanáltam meg ngtokat s kgket ennek az mi nyomorult s csaknem utolsó romlására jutott végházunknak épületi felől, melyet nem szükség lévén declarálnom ngtoknak s kgknek, immár sok ízben requirálván az nemes vármegyét ez iránt, constál ngtoknál s kglmeknél. Ezt az ide szorult nyomorult vitézlő rendet mint tartom ebben az pusztá helyben, csak az jó Isten tudja, mivel-hogy mindenfelől pusztá s még az mezei vadak is által által járnák ezt a mi pusztá végházunkat.

Az hatalmas istenért kérem ngtokat s kgket, tekintse ennek az mi nyomorult s elpusztult végházunknak csaknem utolsó romlását s mind az bele szorult és szorulandó népségnek jövőbeli véletlen s váratlan veszedelmit, mennél hamarább lehet mind pénzt, az kin palánk karókat vehessünk s mind gyalogmunkásokat, melyek fonják s tapasszák az palánkot, küldjön ngtok s kgk, mivel majd mind szántás, vetés, szőlő metszés s más több dolog reá jön az szegénységre s akkor még nehezebb, sőt csaknem lehetetlennek lászik, hogy mi bekeríthessük magunkat s az teljes egész esztendőn is keríttetlen fog állani, nem kevés veszedelmünkkel mi nekünk, ide szorult népségnek. Én, mind Isten előtt s mind ngtok s kgk előtt tudom mit teszek, semminek is oka ne legyek, mert már száma nélkül requiráltam ngtokat s kgket ezen pusztá végházunk refectiója végett.

Iterato is kérem ngtokat s kgket, minden késedelem nélkül cselekedjék minden jót velünk, ne köllessék méltóságos magyarországi palatinus urunkat ő ngát tovább is búsítanunk ezen dologban. Kirúl kegyes választ várván ngtoktól s kgktől, éltesse Isten szerencsésen ngtokot s kgket. Datum in praesidio Levensi die 2^a Martii anno domini 1666.

Ngtoknak s kgknek böcsülettel szolgál

Románfalvai Farkas György.

P. S. Tudhatja ngtok s kgk. Léva már csaknem torkában lévén az pogány ellenségnek s ujobbi végház már az többinél, kinek ha mi veszedelmi történik, mihez bízhatik már az ország, az szerint ngtok s kgk, nem tudom.

(Barsvármegyei ltár.)

Jegyzet. Csak az aláírás sajátkezű, mely nagyon is a kardforgatás gyakorlására s mentül kevésbbé az írására vall. — Szép ezímeres pecsétgyűrű lenyomattal.

CCV. *Gróf Wesselényi Ferencz nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi etc. Gróf Balassy Imre egy felől kegyelmes császáruk lábaihoz borulván, méltóságos mostani érsek uram (az mint maga Balassi írja) és Joannelly uram által is folyamodik, kérvén fejének részről grátiát, részről ország jövőendő gyűlésig revisióra való pühenést, adván azért kamara gróf urammal ketten egymásnak (az mi engedelmmünkből) parolát, míg kegyelmes császáruktól választja kérdett supplicatiójára nem lészen, semmi hostilitás ne űzessék, hanem békével határában fogja magát tartani.

De szokott természeti áthágtatván az ő kglme paroláját, úgy esék értésünkre, két igaz útján menő gácsi hajduját tekéntetes nagyságos gróf Forgách Ádám uramnak ő kegyelmének felette sebesen Divénben vitette s eddig az egyike talám meg is holt, s azonban holmi gyalogságot is fogadtatott és szabadosan mellette lévő tolvajait jártatván, mindeneket elkövet és így az tractatus alatt mind parolája sértésével, mind megnevezett tekéntetes nagyságos gróf Forgách Ádám urammal színyes békességet szerevén mordályúl boszu adással öldökölve üldözi. Ezeket azért kellett kglnek tudására adnunk, míg kglmes urunktól avagy tőlönk grátiája felől nem írt, sem magának se emberinek ne higgyen, alája Divénnek ne menjen ugyan senki, se kívül népének magának sétálni ne engedjen s kiki vigyázzon is magára, ajánló csaló, állhatatlan szavai sanyarú rabigára valakit ne ejtsen; nem lesz ez sokáig, el kell egyfelé hamar válni az dolognak. In reliquo Isten éltesse szerencsésen kglket. Datum in thermis Stubnensibus die 16. Martii anno 1666.

Earundem dnum vrarum

amicus ad serviendum parat.

Comes F. Wess., m. p.

P. S. Valaki pedig vagy lovasi vagy gyalogi közé áll Balassy Imrének, avagy akár mi módon adhaereál néki, fejét, jószágát el köll szálni annak tudván azt mindnyájan, hogy Balassy Imre ő flgének declarált ellensége, míg grátiát nem nyert.

(Barsvármegyei ltár.)

Jegyzet. Felolvastatott Barsvármegye Oszlányban 1666-iki április 15-én tartott közgyűlésen.

Ezen levél tartalma Balassa Imrének azon a történelemből ösmertes epizódjára vonatkozik, melynek vége Divény várának ostroma és bevétele a nádor seregei által volt.

CCVI. *Tanuvallatási jegyzőkönyv a törökök által elkövetett károk felől.*

Zsarnóczai kerület (districtus).

1668-ban április 4-ikén Zsarnócza mezővárosában Bars-vármegyében egybe hivattak azon egész zsarnóczai kerület bírái, jelesen: Geletnek, Vihnye és Szénásfaluról, előre bocsátott megesketés után megejtetett az inquisitio a kérdőpontokra nézve, melyekre következőképen vallottak (ezek hiányoznak):

1. Sassovszky András szénásfalvai bíró és Mazan Lőrincz esküdt. 1666-ban Minden-Szentek napján tudják és vallják, hogy egy gyermeket rabságra vitt a török szénásfalvai határrúl s mind ekkoráig oda maradt. Azt is vallják, hogy ugyanakkor geletneki gulyást elvitték, az is csak odaveszett.

Item, Wozniczáról, hódult faluról anno 1667 elvittek egy gyermeket, a mely Isten kegyelméből nehezen szabadult meg.

Item, zsarnóczai határrúl 1666-ik esztendőben egy gyermeket és egy legényt vittek el, azok is mindketten oda maradtának. Ugyanabban az esztendőben egy alsóhámori gyermeket elvittek.

Ad 2-m punctum vallják, hogy a török föl s alá a hódultságon járt és azon törökök, melyek a gulyást elvitték, lehetőki malomra ütöttek és vitták, de fel nem verhették.

Ad 3-m punctum vallják, hogy szénásfalvai szokott adójokat tíz forinttal fellebb verte, és az minémű császár adóját az előtt fizettek, azon fölül husz tallért vont rajtok.

Ad 4-tum punctum, tudják, hogy fenyegető levelekkel a falukat fenyegette és hogy felraboltatja, hogy ha az adójokat be nem viszik.

2. Geletneki bíró Ország Tamás, esküdtje Benczát János vallják, hogy az adójokat mindenkor szaporítja és szokott adójokon felül száznolczvan tallért kellett fizetni az uraknak, a mint most is embereket fogságban tartja.

3. Felső-zsadányai bíró Gasparik Pál, esküdtje Horvát György mint a fentebbiek.

4. Alsó-zsadányai bíró Simon Gergely mint a fentebbiek.

5. Bukovinai bíró Pilanski András és felső-fernankai bíró Hanuska Marcus m. f.

6. Felső-hámori bíró, esküdtje Zdravj Mátyás vallja, hogy felső-hámori határbúl juhász legényt elvitt a török, azt is vallja, hogy zsarnóczai határbúl egy gyermeket és egy legényt vitt el a török, sat. mint fent.

7. Wozniczai bíró Marek András vallja, hogy tudja mikor alsó-hámori határrúl egy gyermeket elvitt a török. Zsarnóczai

határrúl hogy vittek jól tudja, hasonlóképen wozniczai gyermeket egyet elvittek, sat.

8. Zsarnóczai bíró Bárán Pál, esküdtje Huszár Jankó és Boldis Pál a fentebbiekre mint a megelőzők, továbbá hogy feljebb verte az adójokat, úgymint vaját, szekérbéreket és ötvenkét forintig vont meg Zsarnócza városán.

9. Kopaniczai bíró Lehotszki Mihály m. f., továbbá hogy öt annyit kell fizetnie mint szokott adójok, lévél (így) és császár adója miatt pusztán kell hagyni a falut.

10. Alsóhámosi bíró Polyák Márton, esküdtje Bartos Tamás, hogy egy gyermeket elvitt az határokból a török, a többire m. f.

11. Magosparti bíró Uskert György vallja, hogy 35 frttal többet kér szokott adójokon felül, de caetero nihil.

12. Berzenczéről tavalyi esztendőben két leányt elvitt, most is oda vagyon.

Joannes Milojkovits substitutus Juratus (talán Jur. assessor?) comitatus Barsiensis m. p. (p. h.) Joannes Weljez (talán Wellesz?) substitutus iudex nobilium cottus Barsiensis m. p. (p. h.)

(Barsvármegyei ltár, fasc. 19. nro 22.)

CCVII. *Románfalvi Farkas György Simonyi Imre Barsvármegye alispánjának.*

Kgldnek mint jóakaró uramnak szolgálók, sok jót Istentől szerencsésen szívből kívánok.

Tudom, nyilván vagyon kgdnek értésére az én mostani veszedelmes megromlásom a sok országpusztító Léván, Tisza-Duna közből összevgyűlt tolvajok végett. Az minapában az csintalanságtévő tolvajokat, hajdukat hogy vitték volna Nagy-Sallóból az paraszt vármegye az kgd kezéhez, az nemes vármegyének végzése szerint, itt megértvén az lévaiak, egy némelyek mind lovasa, gyalogja felesen összeverekedvén, nagy kiáltással, istentelen haraggal utánok menvén, hogy osztán értésére esék az úrnak főkapitány urunknak ő nagának, ő nga nekem megizente, én mindjárást az lovas hadnagyokat mind az gyalog hadnagyokat magamhoz hivatván, mindjárást megparancsoltam, az kapukat tegyék be és az kik kimentek is már, mindjárást sietve menjenek utána az hadnagyok és ne engedjenek ott valami veszedelmet cselekedni az szegénységen, mert ezt az dolgot az nemes vármegye végezte, hogy az csintalanságtévők ellen magok oltalmára az szegénység föltámadjon, azért az Istenért valamit ne cselekedjenek, mely miatt bújok ne következzenek. Ebből az furiából mindjárást dobbal, zászlókkal jöttek az én házomra, onnan kivonván engemet rúttól tagolván vertek, osztán más nap valahol mi szegény paraszt embert találtak az városán, azt verték vag-

dalták, az mezőn is hasonlóképen. Ezt hozta magával az latroknak, országpusztítóknak nembüntetése, hogy én az szegénységnek pártját fogom, oltalmazom, sok elhajtott ökreiket s elvont lovakat az szegénységnek visszaadatom, olyban tartják ezek az nyilvánvaló tolvajok, mintha atyjoktól maradt örököket venném el tőlük. Ugy tekintsenek azért bele az tekintetes nemes vármegyék, ha ezen kimondhatatlan dolgot meg nem orvosolják s elejét nem veszik, bizony ez az tartomány elpusztúl, mert sok ez az, ki Léván nem az ő flge híve, hanem csak öszvegyűlt verekedők, szegénység nyomorgató prédáló tolvajok. Bár ne is végeznének már az nemes vármegyék semmit is, mert bizony a viceispányokat is kivonják az házbúl s megölik, az nemes embereket is az szerint, az ki szegény emberének pártját fogja. Ha kulcsos városban kapitányokat kimerik az házbúl húzni, bizony inkább ki az falukon. Eleitől fogvást köllött volna az latrokat büntetni, nem kedvezni semmi-ben is nekik, az ki megérdemli az halált, lenne érdemes büntetése, de itt senkitől sem tartanak. Disciplinájok sincsen az kitől tanulnának. Én reám senki se vessen, mert én kész tagja, szolgálja vagyok hazámnak, de úgy látom, csak magam izetlenkedem az szegénység oltalmazásával, és az jutalmam. Választ városok kgdtől. Ezek után kívánom, Isten sokáig éltesse kgdet szerencsésen. Datum in arce Levensi die 23. Januarii ao 1675.

Kgldnek szolgáló jóakarója

Románffalvi Farkas György, m. p.

Hátul: Kérem Spáczay György szolgabíró uramat, ezen leveletem küldje ő kglme kezéhez.

Külczim: Nemes és vitézlő Simony Imre uramnak, az nemes Barsvármegye viceispánjának, nekem jóakaró uramnak ő kglmének adassék ezen levelem.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 6. nro 9.)

CCVIII. *Szelepcsényi György esztergomi érsek, királyi helytartó Barsvármegyének.*

Illmi etc. domini amici et vicini nobis observandissimi.

Mivel úgy értjük, hogy ezen nemes Barsvármegyének proxime leendő congregatióján a tiszteknek restauratioja celebráltatni és peragaltatni fog, annakokárt kgk ezekre az mostani revolutiókra és veszedelmes időkre nézve jól vigyázzon, hogy olyan tiszteket válasszon, a kik a nemes vármegye szolgálatjára és közönséges jónak promotiójára alkalmasok legyenek, a mostani vice ispány, nemzetes és vitézlő Lessenyei Nagy Ferencz uramat megtartóztatván és tisztiben confirmálván, mert nem látjuk, hogy ebben az időkbén mind authoritásához, mind tudományához képest ő kglménél valaki más hasznosabban szolgálhasson

a nemes vármegyének. Tartsa és éltesse Isten sokáig jó egészségben mind fejenkint kgket. Datum Viennae die 21. Martii a. d. 1676.
Illmarum etc.

amicus et vicinus ad officia paratissimus
Georgius Szelepcheny, m. p.
archieppus Strigon.

(Barsvármegyei ltár, fasc. nro 11.)

Jegyzet. Lessenyei Nagy Ferencz ekkor, az összeesküvésben való részességéből magát ügyesen tisztázván, másodízben volt Barsnak alispánja.

CCIX. *Lippay János főispán Barsvármegyéhez.*

Illmi etc. domini observandissimi. Salutem et servitiorum commendationem paratissimam.

Ugy informáltatunk, az ngtok kgk tisztei elakarnának búcsuzni, mely micsoda alkalmatlanságára következnek ngtok kgknek, bülcsezen megítélheti. Már az, csak szinte most eltelve esztendeje, hogy az méltóságos urak ő ngok jó akaratjokból s tetszésekből az mostani vice ispány Lessenyei Nagy Ferencz uramot választottuk vala s már is el akarna búcsuzni, mely iránt való ő kglme szándékja nem kicsin kedvetlenséget szerzett nagy méltóságos embereknek s megmondották ő kglmének, lehetetlenség vagyon az dologban, hanem csak maradjon meg absolute az lévén ő ngoknak tetszések. Kire nézve Ngtokat kgket szeretettel kérem, megmarasztván ő kglmét azon tisztiben confirmálja más-képen is, az ki ilyen zürzavaros üdükben hasznosan az nemes vármegyének szolgálhatna, mindeddig experiált serénsége szerint hogy elbúcsúzzék, semmi módját nem látom. Ez lévén azért a tetszésem elhitem, ngtok kgk magokat mind méltóságos urak, mind magam tetszésemhez conformálván közönséges satisfactiónkkal confirmálja. Az több tiszteket ngtok kgk úgy rendelje s disponálja, az mint legjobban és hasznosabban fogja látni, melyet én is ngtok és kgktől nagy kedvesen fogok vennem. Kivánván de reliquo az úr Isten tartsa és éltesse ngtokat kgket sokáig szerencsésen. Datum Posonii die 28. Martii 1676.

Earundem etc.

servitor paratissimus
Joannes Lippay, m. p.

Kívül: Anno 1676 die 16. Aprilis in oppido Sanctae Crucis exhibitae et publicatae praesentes sub generali Cottus Barsiensis congregatione.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 7. nro 10.)

Jegyzet. Ezen utóbbi levelekből kitetszik Lessenyey Nagy Ferencznek, néhai Wesselényi Ferencz nádor bizalmas ítélőmesterének tekin-

télye és nem közönséges tehetsége. Hogy jó gazda is volt, mutatja nyitraszeghi birtokának leltára, melyet ide véltünk csatolandónak, bár régebbi keletű.

CCX. *Lessenyei Nagy Ferencz nádori ítélőmester és Barsvármegye alispánjának nyitraszeghi házának és birtokának leltára.* — (Ezen év augusztus 21-én mondott le az alispánságról L. Nagy Ferencz s választatott helyébe testvére Mihály.)

Anno 1664 die 20-a Februarii Viceispán uram ő kglme akaratjából az ő kegyelme nittraszegi házait, majorit, serfőzőháza eszkezeit, majorbeli marháit és minden jószágát inventálván következik ide alább módon.

Nittraszegi ház, veteményes, komlós és gyümölcses kerttel együtt.

Elsőben bémentünk az alsó házban, mellyben az asszony lakik, ottan tanáltunk egy kerekded asztalt, két kis négyszeglető asztal, három ágy, negyedik Anna Mariae (*így*), három falban való armarium, kinek az egyikében sok külön különféle ivergekben orvosságok vannak, másikában két kis átalag valami kevés eczet vagyon benne, egy ezer sindel-szeg, két singre való vastag posztó, egy . . . . egy gyertyatartó hamvévestül, ön iccze és meszszel, egy pléhtücsér, egy leveles táskában vörös ostya, harmadikában vagyon két fehér öveg palaczkocska, másféle öveg 6, két iskátula, egyikében az ő kglme sapkája, másikában sok diribdarab portéka. Vörös bőr vagyon 15, asztalokra való bőr 6, báránybőr jártatott 4, két ablakra való két darab masolán, egy zöld kemencze, két rostélyos ablak rajta felső üveges ablakok, egy ajtó . . . . . plíhestül, pántostül és sarokvasastül.

Ezen szobából nyíló bótban és rekesztésben vagyon egy tábla ablaköveg minden szerszámostül nro 38, a többit be . . . . . nem tudják mennyi. Falban való armárium egy, a kiben öreg üveg égett vizekre való nro 28, két faolaj palaczk, egy umbraculum, négy szita, két czémer, két kép, egy kis . . . . . kádacska, 7 öregszabású fazék, két új keresztény korsó, armáriumra való zöld rostély, fehér ruha sikáló asztal egy, két keskeny asztalocska, (*a margóra* »4 darab fehér . . . . . két öreg kűső, 3 kis karszék«), két armárium, az egyikben vagyon liktáriumos csésze öveges 5, fehér üvegből való gyertyatartó egy, üvegből való tuczér (*így*) egy, egy ön palaczk fedeletlen új keresztény mosdó medenczéstül, faolaj palaczk egy. Másik armáriumban nincs egyéb, hanem valami kevés szeg. Item vagyon három öreg kép, negyedik kicsiny. Két hordó öreg, egyikében korpa egy méczre való, másikában aszalt körtvél egy szapura való; item három átalag, egyikében aszalt meggy egy méczre való, másikában aszalt cseresnye egy

méczre való, harmadika öres. Hat darab bőr jártatott, bocskornak való, hetedik egy tinóból való, két pár új saru, vastag fonal 20 réfre való, két ládácska, egyike öres, másikba vagyon . . . . . egy fazékba mák, két öreg tekenyű, 3 kicsiny, egy kis fekete armárium és három ajtó pántostúl és sarkvasastúl.

Szényes házba vagyon egy asztal, egy armárium, kiben vagyon tányér 38, egy sütő kemencze, két rostélyos ablak, három pad és böcső és két deszka.

A konyhán vagyon egy tábla, egy armárium, kiben vagyon egy rosz fazék és cserépfazék 5, egy famozsár és vastörő, item egy nyárs, egy rézfazék süvegestúl, a kiben vizeket égetik és egy rostélyos ablak.

A két fő (vagy kő?) fal köző kamrában két nagy öreg deszkás szuszék üres, három kissebb, kinek egyikében két szapura fejr liszt, másikában 5 szapura való árpa, harmadik öres. Boros hordó 6, ketteiben zab 15 szapura való, harmadikában 8 szapura való cselédliszt, negyedikében kevertnek (*így?*) való liszt 5 szapura való, ötödikében 1 szapura való abajdóc, hatodik öres; vagyon 3 átalag öres, egy öres pinczetok, egy élésnek való láda, kiben köles és árpa egy-egy szapura való lehet; egy szögyelő, egy farmatring és két darab szíj, hintóra való és nyereg szárnya (?), 3 tekenyű, egy kis dézsa, kiben egy . . . . . árpakása, két . . . . . egy deszkafűrész . . . . . együtt, egy méczes fazék. Abból nyíló bástyában vagyon káposzta 9 öreg hordóval, tizedikében tavali. Item vannak o . . . . . Item egy kis dézsában ó pléh és serpenő 5 réz.

Pinczébe vagyon két ajtó, pusztá, csak 3 pánt vagyon rajta, egy rúdvas 15 fontos és három fa . . . . Falu felé való bástyában 3 rostélyos ablak az öveg ablak is rajta, egy zöld kemencze egy . . . . . ágy, egy pléhes ajtó minden szerszámostúl, másik pléh nélkül. Mellette való palotában egy kis tábla, másik öreg, három rostélyos ablak, nincs öveg rajta. Azon palotából nyíló házban vagyon egy új ágy, egy kékes kemencze, egy hosszú tábla, két pusztá ablak, egy kalamáris ládácska, vieszkai házból 3 vas rostély ablakra való, két ajtó pléhestúl és minden szerszámostúl.

Azon házból balkéz felé nyíló házban vagyon egy rostélyos ablak, két hosszú tábla, két ajtó pléhestúl és egyéb szerszámostúl, korsó öreg és kicsiny 44, fazék 22, egy kis karszék. Jobbkéz felé nyíló házban egy sütő kemencze és 3 pusztá ablak.

Azon házból nyíló házban ajtóra való deszka-rámák 4. Ablakra való ráámák 8, és kálha, egy kemenczére való.

Kis palotában vagyon egy öreg pohárszék pléhestúl és egyéb szerszámostúl, új kemencze, két rostélyos ablak, két rostély nélkül, egy asztal négy szeglető, egy hosszú szék pár (vagy kar?)

hossszú szék 2, kis karszék 4. Egy kép oltárra való, két gyertya tartó és egy ajtó pléhestül.

Az ő kglme házában egy új sárga kemencze, két rostélyos ablak, két rostély nélkül, egy kis karszék, egy puszta ajtó és egy öreg lámpás.

Azon házból nyíló házban árpa több 100 zsáknál, egy rostélyos ablak, másik rostél nélkül, egy puszta ajtó és szegény Tarnóczi Mátyás képe.

Azon házból nyíló bástyában pohánka 39 szapura való és három rostélyos ablak.

..... két vasas kerék, 3 eke, 3 borona, 4 taliga, egy lengyel kocsira való lajtorjácska, két öreg hordó komlóval teli, lóbőr 9, tehénbőr 2, egy deszkás szán.

Az alsó házakban, a kikben deákok laktanak, első házban vagyon egy kálhás kemencze, 4 rostélyos ablak, egy ajtó, lakattal záródik, abban vagyon feles rozs több szapuval való.

Másik házban vagyon egy kálhás kemencze, két rostélyos ablak, rozs száz szapura való és tenkel 5 szapura való, két boros hordó, egy deska (deszka-e vagy dézsácska?), egy kis dézsa egy mércze borsó benne, egy ajtó pléh nélkül. Azon házból nyíló bástyában vagyon boros hordó 11, az ötiben vagyon árpa circiter szapu 40, ketteiben kendermag $17\frac{1}{2}$ szapu, hármában rozs circiter szapu 27, egyikében köles 3 szapura való, két dézsa, az kiben 3 szapura való lenmag vagyon, egy új szapuló a ..... répa szapu $1\frac{1}{2}$ és hámok hat lóra való.

Drabantok házában vagyon egy kálhás kemencze, egy rostélyos ablak, egy kaloda.

Ház piacznán vagyon egy kút, két veder lánczostúl, szén alatt vagyon hintó kerekek nélkül, item züld deszkás hintó, egy új prónai kocsi, másik ó, egy deszkás szán. Tyuk 10, kakas 2, galamb 9 pár.

Serfűzházban, abban való ..... vasfazék, két öreg kád, kettő kissebb, seres hordó 23, a .... való két kast, egy sákocska abajdócz.

Item gabona vagyon 9 verembe, korcsmaháznál szén alatt nro 5, majorházban 3, ispitálház helen 1.

Majorban vagyon vonyó marha 6, öreg tehén 14, harmadívi meddő 9, tinó 4, bika öreg 2, tavali meddő . . . 12, a kit Zsarnóczárúl hajtottak két tulok, kis báránka 4, sertés marha 14, lúd 6, kácsa 5, egy vasas szekér minden eszközivel, két öreg láncz, két kis láncz járom kezé, két fejsze.

Sat. sat.

A többi gazdasági részletek melyek az olvasóra nézve nem bírnak érdekel. — Hitelesítve nincsen ezen leltár.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 18 nro 16.)

CCXI. *Gróf Csáky Pál Barsvármegyéhez.*

Szokott köszöntés után. Mátyai István minap nagy-ugróczy gyűlésben az újbarsiak ellen minémű supplicatiót nyújtott be, vagyon értésünkre; hogy tudnia illik azon újbarsi lakosok és örökös jobbágyink anyja után való reá nézendő házat hatalmasul elfoglalták és predikátorjoknak adták, az ki absolute nem igaz, kitetszik ezekből az okokból, hogy az tekintetes nemes vármegyét sinistre informálta.

Uj-Bars pusztá lévén még az újvári veszedelem előtt is, mostani háborúban pedig épen mindenestől elpusztulván, csak egy ház sem maradt vala az egész faluban, az háború után Isten kezünkbe adván Lévát (t. i. 1664-ben) más faluinkból való szegény embereinkből is meg akarván Uj-Barsot szállítanunk, az mint megis szállítottuk, adván szabadságot az parasztságnak, hogy indifferenter az ki hol és mely helyen akar azon pusztá falu helyén, ott építsen magának házat, az szerint az parochia és oskola házak csinálására is tőlünk adatott szabadság. Az mely Ukrók háza helyét praetendálja, vagyon negyven esztendejénél több, hogy pusztán állott és colonialis sessio volt, azt bizonyítja az urbarium is, melyet üdvezült atyánk urunknak az excelsa aulica camera pecsét alatt adott volt ki, midőn az lévai jószágot ő flge kegyelmesen conferálja vala; az földét pedig mint aféle pusztá helynek az urak számára szántották s most is birják az mostani hypothecariusok.

Az egész lévai jószágban sohult curialis nemes emberek nem voltak, most sincsenek.

Lám az mely szabadosoknak jó jussok vagyon, most is magok helyeken laknak, senki sem háborgatja őket, ők is praestálván az mivel tartoznak. Afféle libertinusoknak is csak pro masculino sexu szokták volt az régi urak conferálni az libertást, az Ukró familia pedig in masculino sexu deficiált. Ha lett volna az praetensa libertatióra regius consensusok az Ukróknak, midőn statuáltattuk magunkat, megszólaltak volna, sőt ha csak állandó libertinusságok volt volna is, annyi ideig nem hallgattanak volna.

Az tekintetes nemes vármegye tudhatja, hogy semmi successiónk nincsen az tekintetes Kolonics familia jószágában, hanem az fiscus az ő flge kegyelmes collatiójából az mint resignálta vala az lévai jószágot, a szerint birtuk és birjuk, Kolonics úr adósságát ő flgétől conferáltatott jószágunkkal nem tartozunk exolválni.

Ezekből az okokból átalértvén az tek. nemes vármegye, hogy Mátyay István expositiója nem helyes, az ez iránt tett determinatio extra ordinem juris volna nemesi szabadságunknak és földesuri authoritásunknak megsérődésével, azért kérjük az tek.

nemes vármegyét, Mányay István impetitiójátúl ad sinistram ipsius delationem az ujbarsiakat absolválván, méltóztassék Mányay Istvánt (ha jussához bizik) ad ordinariam juris viam relegálni, készek lévén mi annak módja és rendje szerint hypothecarius uraimékat evincálnunk. De reliquo illustrissimas, reverendissimas, spectabiles et magnificas admodum reverendas etc. dominationes vestras diu et feliciter valere desideramus. Datum Levae die 27. Aprilis ao 1677.

Earundem etc.

amicus ad serviendum paratissimus

Comes Paulus Chiaky, m. p.

P. S. Azt is akarám az tek. nms vármegyének jelenteni, hogy Mányay István értékes nemes ember lévén, habet Moysem, Prophetas, prosequálja maga praetensióját annak rendi s módja szerint, ne molestáltassa szegény barsiakat rendkívül.

(Barsvármegyei ltár, fasc. VIII. nro 13.)

CCXII. *Szeghy Mihály, Szabó György és Sándor István kötéslevele rabváltási ügyben.*

Mi ide alá megirt személyek felvévén minden maradékinknak és atyánkfiainak terheket valljuk ez levelünknek rendiben, hogy lettünk kezesek nemzeti és vitézlő Hancsok Mihály nitrai vicekapitány uramnak Horváth Joseph uramért, ki ujvári rab lévén, említett Hancsok Mihály uram Szulimán nevű zain rabját (melly rab ő kglmének ezer forintjában volt) kényszerített tizenhétszáz huszonöt magyar forintokban különben meg nem szabadulhatván megárulni, holott említett Horvát Joseph uramnak nagy sarcot vetettek az törökök circiter tizenkétezer tallért, avagy hogy megirt Szulimán zain rabot szabadítsa meg. És mivel ő kglmének gyakran említett Hancsok Mihály uramnak tizenegyszáz forintoknál többet le nem tehetett, az hátra maradt summáért, úgymint az hatszázhuszonöt forintokért lettünk kezesek azon Hancsok Mihály uramnak a dato praesentium egy holnapig, hogy ő kglmének leteszi azon hátramarádott summát Horvát Joseph uram; ha pedig akármilyen módon elmulatná, meg nem adná, vagy meg nem adhatná, avagy halála történnék, tehát fölülirt Hancsok Mihály uram rajtunk és maradékinkon akár hol levő ingó és ingatlan jószáginkból viceispán uram commissiója mellett, szolgabíró uram avagy akár mely justiciarius bíró által cum refusione expensarum abscissis omnibus juridicis remediis juristitorumque temporibus megvehesse. Ő kglme is gyakran említett Hancsok Mihály uram in defalcationem praespecificatae summae négyszáz kűsöt négyszázhusz forintban tartozzék elvenni. Azomban Horvát Joseph uram alkuvásán fölül,

az mit ígirt Szulimán zain, azt is megvehesse ő kglme. Ennek nagyobb erősségére adtuk ezen kötéslevelünket kezünk írása és pöcsétünk alatt. Comaromii die 29. Junii anno 1679.

Szeghy Mihály,	Szabó György,
nemes Komáromvármegye	ő flge tatai harminczadosa, m. p.
szolgabírája, m. p.	(P. H.)
(P. H.)	

Sándor István, m. p.
(P. H.)

(Barsvármegyei ltár, fasc. 10.)

Jegyzet. Szeghy Mihály gyűrűpecsétje nemesi czímer, melyben kardra szúrt török fejet tartó kar látható; Sándor Istváné cameás gyűrűpecsét, Szabó Györgyé szőlőmetsző kést és talán szőlőfürtöt és M. és G. vagy C. bötüket tartalmazó nem nemes pecsét.

CCXIII. *Szelepcsényi György esztergomi érsek és főispán Barsvármegyéhez.*

Illustrissimi etc. Mi okokra nézve kegyelmes urunk és királyunk parancsolatjából bizatott reánk ez a terhes állapot, úgy mint nemes Barsvármegyének főtiszti, kgk meg fogja érteni azon kgk nemes vármegyéjének irattatott leveléből és nekünk küldetett donatiójából. Annakokáért hozzánk érkezvén azon nemes vármegyének viceispánja nemzetes vitézlő Hunyady László uram több azon vármegye tagjaival, ugyan ő kgk előtt már az hitet is letettük aszerint, a mint nemes Esztergam vármegyének. Erre nézve küldöttük képünkben ezen plenipotentális levelünkkel kgk közé nemzetes vitézlő Török György uramot, jószágink praefectusát és ő flge királyi táblájának assessorát, hogy ottan ugyan ő flge kglmes urunk donatióját praesentálván személyünkben magát installáltassa. Azon leszünk mi is, hogy mind a mi ő flgétől reánk bizott országos dolgaink közt is hivatalunk és kötelességünk szerint kgket segítsük s protegáljuk, lévén nekünk is jobbára azon nemes vármegyében javaink. Ezek után kívánjuk, Isten tartsa és éltesse kgket szerencsés jó egészségben. Datum Posonii 20. Decembris 1680.

Earundem etc.

amicus ad officia paratus
Georgius Szelepcheny
archieppus Strigon. m. p.

Hátul: Anno 1680. die 30. mensis Decembris in castello Nagy-Ugróc sub termino generalis congregationis Cottus Barsiensis habitae, exhibitae et lectae sunt praesentes.

(Barsvármegyei ltár, fasc. XI. nro 12.)

CCXIV. *Szelepcsényi György érsek levele Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi etc. domini amici et vicini nobis observ.

Vettük az kgk levelét, melyben üdvözöl bennünket ő flgétől reánk adatott ezen nemes vármegye főispánságabeli tisztben. Való dolog, kit kgk is tudhat s elgondolhat, ennek az tisztnek viselésén kívől is elég munkánk s fáradságunk van nekünk uaponként, úgy még éjjel sem lehet sokszor nyugodalmunk, mind-azáltal, minthogy ő flgének kegyelmesen tetszett ezt az terhet is reánk adni, azon vagyunk s lészünk, hogy mind azon ő flge kegyelmes tetszésének eleget tegyünk, mind peniglen ezen nemes vármegyének is használjunk atyáiképpen segétevén kgket minden igazságos és lehetséges dolgokban. A mi az bucsuzó széket illeti, kgk járjon el abban a régi szokás szerint, nekünk nincs semmi difficultásunk az aránt. Egyedől ezt consideráljuk, hogy nem volna tanácsos a mostani tisztok között nagy változást tenni, az üdőnek változó és kemény voltára nézve; azért legyen azon kgk, hogy a mennyire lehet, a régi tisztok kiváltképpen Hunyady László vice ispány uram megmaradjon, lévén ő kglmének szép tudománya, experienciája és dexteritása azon tisztnek viselésére. Az több tisztoknak nem tudván mi qualitätsit s érdemít, azok felől kgk olyan rendelést tegyen, az ki javára, dicséretire és hasznára forduljon az nemes vármegyének. Pogány Mihál uram, amint megismertük, jó qualitätsú és experienciájú személy, viselvén szolgabírótságot egynehány esztendőig; hogyha azért valami változásnak köllene lenni, recommendáljuk kgknek, ha lehetséges az előbbeni szolgabírótságában helyheztesse kgk. De reliquo tartsa s éltesse Isten jó egészségben kgket szerencsésen. Posonii 9. Januarii 1681.

Earundem etc.

amicus et vicinus ad officia paratus

Georgius Szelepcheny

archiep. Strigoniensis, m. p.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

Jegyzet. Felosvastatott 1681. februarius 7-én a Nagy-Ugrócson tartott közgyűlésen.

CCXV. *Lipót császár Barsvármegyéhez.*

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwählter römischer Kaiser etc. Entbiethen allen und jeden unseren im Königreich Hungarn liegenden hoch und niederen Kriags Officirn, auch gemeinen Soldatesca zu No . . . . unsers Teutschen und Croaten was Nation würdten Standes oder Wösens, die sein dene

unser offendes Patent vorkhombt, und nach Verlösung gleich wieder zuruckh zu geben ist, unsere Gnad und alles guettes, und geben Euch hiemit gnädigst zu vernehmen. Demnach uns von denen alhier bei gegenwertigen Landtag versambleten treuegehorsambisten Ständen des Königreichs Hungarn in ihren unterthänigst überreichten gravaminibus unter andern representirt und vorgetragen worden, welcher gestalt nemblichen von unsern in bedeuets Königreich einruckhenden, oder im Landt auf und abmarschierenden, auch darinen subsistirenden Teutschen Krigs Volkern unverantwortliche grobe excès und insolenzien verüebet, die quartir und nachtläger nach aigenen belieben genommen, die residenzien und curiae nobilitares, wie nit weniger der hungarischen gränizer und armen bauru Wohn- und behausung occupirt, geblindert, und ruinirt, fleischbänkh und leuthgöbheuser aufgerichtet, unterschiedliche gewerb getrieben, von denen unvermögenden leutthen heuffige fuhrn begehrt, auf deren Verweigerung die dorfer geblindert, ausgeraubt, die Unterthanen gefangen und gebunden, wekgeführt, auch nicht anderst als gegen einer grossen ranzion entlassen, benebens allerhand Victualien, Wein, bier, brandtwein, wie auch fuetter und heu mit gewalt erpresst, auf ervolgung der Vorspan und fuhren aber das Vieh durch die lang und weithe marsch zu grundt gerichtet, auf villerleiweis und pretext geld erpresst, sogar der Pfarhöff und Wohnung der geistlichen nicht verschont, dieselbe violirt, Kölch und Kirchenornat sambt andrn Sachen herausgenommen, die capitulares oder canonici zu beschimpfung des cleri arrestirt und ungebührlich tractirt, der Magnaten, Edllauth und Spanschaften Commissarien wie auch der königl. freyen Stätt und anderer ihre leuth geschlagen, tödtlich verwundet oder gar unschuldig umgebracht, die weibsbilder frau und jungfrauen geschändet, die Vicespan und Judices nobilium zum öftern mit arrest belegt, und despectirlich gehalten, in summa mit unseren getreuen Ständen und Inwohnern als offenen feinden verfahren, durch derlei unerhörte straffmässige exorbitanzien auch Untertruh und beraubung der vorhin betragten Unterthanen, in gleichen abtreibung ihres Viehes verursacht, dass die Inwohner in Willen, Märkth, Dörfern und Granizen ihres lebensmittel entblöst zu unseren und des Königreichs mörderlichen ruin und schadn selbiges verlassen, sich auf und in das turkische gebieth oder Joch zu begeben gezwungen werden. Nun aber wir derley höchst straffmässige, zu Gott dem allmächtigen umb rach schreinde wieder alle noch vor diesen ergangene und seithers zum öfftern wiederholte ernstlich und heyllsambe anordnungen, publicirte Patenten, Saluagvardien, Schuzbrief, ertheilte Päss, inhibitiones und Verbothlaußende zu allgemeinen dieses Königreichs Schaden auch des landts und

der Unterthanen ruin gereichenden insolenzien und gewaltthätige pressurn, wodurch der ruhige handl und wandl verhindert, frid und einträchtigkeiten im Landt zerstört und aufgehebt ungnädig und missfällig vernommen, dahero langer nicht mehr zusehen noch gestatten können, als wollen wir solchemnach alle hiebevör angezogene, öffters wiederholte Patenten, publicationen, salvaguardien, Schuzbriefe und vas dergleichen offene general auch in particulari abgegangene inhibitiones, und befelch mehr sein mögen hiemit nochmalen wiederholt haben: Befehlen hierauf Euch abgemelten allen und jeden, daz ihr Euch dergleichen Vermössenheiten, es sein unter was Vorwandt es immer sein möchte, kheines wegs weither unterfangen, sondern allenthalben bescheiden still und fridlich erweisen, von Eurer empfangend und forttlauffenden Verpflegung, die Wür ordentlich zu raichen abermahlige Anstalten gemacht, hinfüro zöhren, daz Landt mit eigenmächtigen einquartirung, Schätzung, blinderungen, erpressungen, allerhandt Victualien, wein, bier, brandtwein, fuetter und heu, wie auch discretionsgelder, abnamb des Vichs, Pferdts und Mobilien oder andern erdenklichen exorbitanzien, ingleichen mit aufrichtung unzulässiger fleischbänkh und leuthgebbeuser, auch verbothenen Zohl und Mauth, in specie ander Wagg und Teis nicht beschwären, sondern von denen Plakhereyen, Straffereyen und allen anderen verbothenen ehrliebenden Soldaten nit wollanständigen misshandlungen und straffmässigen Thatten hinführo gänzlichen enthalten, bey Vermeydung unserer kays. und königl. ungnad auch unausbleibend scharffen Straff massen, im wiedrigen fahl der verursachende Schaden an der Verpflegung innenbehalten und denen beleidigten darvon satisfaction verschafft, die Officir auch so nicht guette disciplin und Kriegszucht halten, oder die delinquenten und thätter nicht exemplarisch abstraffen, den schaden selbst biessen, ihrer charge entsözt und nach gestalt der Sachen auch mit noch mehrer Straff angesehen werden sollen; wornach sich nun ein jeder zu richten und vor schaden zu hietten wissen wird, und beschüht hieran unser gnädigst auch ernstlicher befelch will und mainung. Geben in unserer königl. Statt Edenburg den neunten Monathstag Novembris im 1681. unsere Reiche des Römischen im 24. des hungarischen im 27., und des böhmischen im 26. Jahr.

Leopoldt, m. p.
Johann Adam Wörber, m. p.

Ad mandatum Sac. Caes.
Majestatis proprium

Av. Christoph Dorsch, m. p.

Hátúl: Ao 1681. die 30. Decembris in Nagy-Ugrócz sub generali congregatione lectum, publicatum.

(Barsvármegyei ltár, fasc. XII. nro 9.)

Jegyzet. Csodálatos ezen császári aláírással megjelent pátensnek gyalázatos rossz stylusa és helyesírása, a miért is curiosumképpen a maga eredetiségében meghagyandónak véltük.

CCXVI. *Szelepcsényi György érsek levele Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi, etc. domini amici et vicini nobis observandissimi.

Vettük az kgk nemes Poghány Mihál úr által küldött levelét, melyben panaszolkodik az hadak miát való nagy inségről. De minek előtte Poghány Mihál úr érkezett volna, mi már azelőtt mind memorialék által, mind szóval is Sebestyén András erdéli püspök úr által (mivel magunk mégis ágyban tartózkodunk) búségesen declaráltuk ezeket méltóságos Badensis herczeg uram és az egész nemes hadi tanács előtt, úgy, hogy arra jutott már az dolog, az egész vármegyék csináljanak computust, mennyit kültöttek az német hadakra, liquidáltatván az nemes hadi tanács, az officirekkel contentáltatni fogja. Azért kgk is azt cselekedje és mivel az mi országunk legtöbbet szenvedett, legyen tandem valami contentatiója. Mi mindenképpen igyekezünk segíteni kgket, de ellenben kgk nemhogy jóval volna hozzánk érette, hanem inkább mintegy szánt szándékkal hagyja pusztétani jószágunkat, mert a midőn hadak jönnek be az vármegyében, nemhogy az egész compossessorokra osztaná el azokat, hanem mindjárt majd ujjával mutatja nékiek a mi jószágunkat, úgy, hogy az egész vármegye terhét viselni kéntelenéttetik. Második dolog az, hogy abban sincs jó rendtartás, az gyölések felől soha nem tudósít kgk bennünket, hanem mindent magától cselekeszik, amint hogy minapiban is hirünk nélkül választotta kgk az tiszteket. Egynehány vármegyének viseltük már mi főispánságát, úgymint Veszprím, Nitra, Esztergam, Pest-Pilis és Solt vármegyékben, de ott soha nem cselekedték azt, minek előtte tudósítottak bennünket, sőt most is noha nem viseljük azoknak tisztét, mindazonáltal mindenkor megküldik nekünk az currenseket, kgk pedig így postponálni láttatik bennünket. Azért elhittük, ennekutánna nem lészen ez, tudván kgk az főispánság tisztinek praerogativáját. Tartsa s éltesse Isten kgket sokáig szerencsésen. Datum Viennae die 23. Martii 1682.

Earundem dominationum vestrarum

amicus et vicinus ad officia paratissimus
Georgius Szelepcheny
archiepiscopus Strigoniensis, m. p.

P. S. Ime Poghány uram is vissza megyen immár; hanem a minémő decretum expediáltatott az nemes hadi tanácsból generalis Strassoldo uramra, mivel abban az kgk instantiájával nemes Trencsény vármegye dolga is foglaltatik, annak originalisát azon Trencsény vármegye követjének adtuk, hogy arra lévén az posta, mennél hamarébb kezéhez jusson Strassoldo uramnak, de ugyan mása meg vagyon Pogány uramnál, kiből megérte kgk az originálénak tenorát. Azért szükséges, hogy kgk halasztás nélkül expediálván egyik követ atyafiát emlétett Strasoldo uramhoz, az által sürgettesse és vegye válaszát az nemes vármegye dolgairól, kinek mi is jó recommendatióval irtunk, vice ispán uram kezéhez dirigálván oda szálló levelünket.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

Jegyzet. Felolvastatott 1682. április 9-én a Zsarnóczán tartott közgyűlésen.

Ugy látszik, Szelepcsényi Barsvármegye rendeinél nem volt grata persona; miért? Talán a hajdani barsmegyei szelepcsényi születésű Pohroncz nevű parasztgyereket látták szemük előtt?

CCXVII. *Gróf Esterházy Pál nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi, etc. domini amici nobis observandissimi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Panaszolkodnak kglmes urunk ő fíge lévai végházabeli hadi tisztviselői, hogy azon végházhoz (a ki egyéberánt mind az bányavárosoknak, mind penig annak az egész darab földnek nagy bástyája) nemes Turócz és Árva vármegyékből articulariter rendeltetett gratuitus labornak feles restantiai miatt sok fogyatkozásokkal lévén az végház, nagy félelemben vagyon az ellenségtől. Kihez képest instálnak azon előttünk, irnánk kgknek és comitálnánk, hogy magok közül rendelne némely böcsületes értelmes embereket, a kik az emlétett végház részről rendelendő személyek jelenlétében computust csinálván, az följobb emlétett vármegyékkel vessenek számot és végére menvén hol és kiknél haereáljanak azon restantiák, exigálják executiók által is. Annak okáért kgket praesentibus requiráljuk s tisztünk szerint et vi etiam Articuli 6. anni 1649. committáljuk is kgknek, hogy vévén ezen levelünket, az följobb megírt mód szerint deputáljon magok közül némely böcsületes értelmes személyeket, a kik az lévaiakkal együtt lévén, a megnevezett vármegyékkel számot vessenek és az restantiákat az hol és kiknél comperiáltatnak lenni, ad mentem praecitati Articuli mindenképpen exigálják s oly ember kezéhez assignálják, a ki hűven erogálja azon végháznak szükséges épültre azon pénzt; kirúl irtunk emlétett Turócz és Árva várme-

gyéknek is. In reliquo Isten tartsa kgket. Viennae Austriae die 8. Maji 1682.

Earundem illmarum etc.

amicus ad officia parat.

Paulus Eszterházy.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

CCXVIII. *Gróf Eszterházy Pál nádor táborbaszállásra szólító levele Barsvármegyéhez.*

Illmi, rev. etc. domini amici nobis observandi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Nem kételkedünk benne, bogy tudva ne légyen kgteknél, minémő kimondhatatlan s majd utolsó romlásra jutandó inségben légyen szegény megnyomorodott hazánk, az sok fegyverkező szabadság szénye alatt pusztító hadak miatt, mely dolgokból ez hajdan fényes dicsőséges köröszmény országnak (a ki régenten az több háta megett lévő országoknak is istápja s őrállója, sőt erős bástyája vala) végső veszedelmét s soha vissza nem térő szép szabadságának letapodását nyilván várhatjuk, járulván ehez az természet szerint való ellenségnek ajánlott mindenkori adózás, mellyet némely hazájok régi szabadságát megutálló nyughatatlan elmék kívánnak nagy böcstelenül; kívül világosan kitetszik, micsoda szabadság szerető légyen az, aki az pogány ellenség adózó jobbágya maga hiti s igaz magyarsága ellen kíván lenni; s noha penig sok ízben az pusztító magyarokkal (*így*) armistitium orvosságával kívánta volna szép lecsendesítését kglmes koronás király urunk ő fölsége ezen sok alkalmatlan cselekedeteknek, de az pogányhoz inkább, mint maga királyához s édes nemzetségéhez bizakodó megátalkodott szívekkel semmi lett úton módon véget nem érhet, mire nézve tekintvén atyai szemmel megirt kglmes királyunk ezen kedves országának ily égben kiáltó pusztulását, el akarván az következő bizonyos veszedelmet mindenképpen távoztatni, nagy erős hadait kényszerítetett ezen hazában rendelni, csupán csak a végre, hogy királi s atyai tartozása szerint az alkalmatlan dúló s pusztító tolvajoktól országát megmentvén hozhassa előbbeni jó békességére és szabadságára. Ennek nagyobb előmenetelére nekünk is méltóztatott ő fölsége kegyelmesen parancsolni, hogy kgknek palatinusi tisztünk és hivatalunk szerint insurrectiót publicáljunk, hogy tudnia illik ez által az haza szabadságát csak szóval kereső és más felül rontó ellenség kiirtassék ez hazából. Mely klmcs urunk ezen méltó királi parancsolatjának eleget akarván tennünk, Isten áldásából édes hazánk megmaradásáért eleinktől reánk származott igaz magyar vérségünk megmutatására nem szánván vériün-

ket is kiontanunk, személyünk szerint mezőben akarunk szállani. Kivántuk azért említett palatinusi hivatalunk szerint kgtéknek tudtára adnunk és parancsolnunk is, oly készüllettel légyen, hogy az midőn látja mezőben való szállásunkat és Isten által tovább való mozdulásunkat, minden késedelem nélkül mentül többet magával lehet, conjungálhassa velünk magát országunk élő törvényében expressált büntetés alatt, hogy így egy szívvel lélekkel irthassuk Isten áldásából ki mind kglmes koronás király urunk ő fölsége, mind szegény megromlott hazánk nyilvánvaló ellenségit és mutathassuk meg ez világ előtt azt, hogy készebbek vagyunk régi eleinktől vött szabadságunkért dicsőséges halált szenvedni, sem mint pogánnak adózó rabjai és jobbágyi lenni. In reliquo Isten sokáig éltesse kgtet. Datum in arce nostra Kismartoniensi, die 7. Julii ao 1682.

Illmarum etc.

amicus ad officia paratus
Paulus Eszterházy.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

CCXIX. *Gróf Eszterházy Pál nádor lakodalmi meghívója Barsvármegyéhez.*

Illustrissimi, reverendissimi, spectabiles ac magnifici, generosi, egregii etc. nobiles domini et amici mihi observandissimi. Salutem et servitiorum meorum commendationem.

Mivel Isten és az igaz köröszten anyaszentegyház rendelkezéséből és engedelmeiből az néhai tekéntetes és nagyságos késmárki gróf Tököly István uram hajadon árva leányát, az tekéntetes és nagyságos gróf Tököly Éva kisasszonyt, ki az előtt alkalmas időtől fogvást atyja s anyja halálával árvájúl maradván ekkoráig kegyelmes királyunk ő flge akaratjából tutorságom alatt volt, eljegyeztem magamnak örökös házastársúl, kinek lakodalmi öröme napját rendeltem ez jövő Kisasszony havának 23-ik napját itt Kismartony váromban meglenni. Annak okáért kglmeteket szeretettel kérem, a megírt napon és helen magok követi által estvére, úgy más nap is jelen lenni ne nehezteljen, melly kgték jó akaratját igen kedvesen vevén, minden alkalmatossággal igyekezem meghálálnom. De reliquo Isten sokáig éltesse kglket jó egészségben. Datum Kismartony 11-a Julii anno 1682.

Illmar., rev. etc.

amicus ad serviend. parat.
Paulus Esterházy, m. p.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

CCXX. *Gróf Eszterházy Pál nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi, etc. domini et amici mihi observandissimi. Salutem et servitiorum meorum commendationem. Noha Isten által az tekintetes és nagyságos késmárki gróf Tököly Éva kisasszonynyal való házasságomnak lakadalmi vigasságára rendelttem vala e jövő Kisasszonyhavának 23-ik napját Kismartonyban meglenni, mindazonáltal az pogány ellenségnek nagy gyülekezetire nézve, mivel kglmes atyáskodó királyunk ő flege táborban való szállásomat parancsolja (kinek is szegény hazánk veszedelemben forgó állapotját látván, illendő kötelességgel eleget akarván tennem, Isten engedelmeiből mezőben szállók) kényszerítettem azon lakadalmi solemnitást anticipálnom és ugyan ez jövő Kisasszony-havának kilenczedik napjára megírt kismartoni váromban rendelnem. Kérem azért szeretettel kgket az megírt helyen és napon estvére s más nap is maga követ atyafiai által jelen lenni ne nehezteljen. Mely kgk jóakarátját más alkalmatossággal kívánom meghálálni. De reliquo Isten sokáig jó egészségben éltesse kgket. Datum Viennae die 21-a Julii anno 1682.

Illmarum etc.

amicus ad serviendum parat.

Paulus Eszterházy.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

Jegyzet. Felolvastatott a nagy-ugróczi kastélyban tartott közgyűlésen 1682. augusztus 6-án.

CCXXI. *Gróf Eszterházy Pál nádor Barsvármegyéhez.*

Illmi, rndmi etc. domini amici nobis observandissimi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem.

Nem kételjük, kgk vette ez elmúlt napokban is levelünket, kiben tudósítottuk kgket az pogány ellenségnek Pesthez való nagy gyülekezetről; már most az bujdosó magyarok táborban való szállását s ugyanazoktól némely nemes vármegyék fölültezéséről való szorgalmaztatását elhittük eddig értette kgk, kiből az nyilvánvaló ellenkezésnél egyebet akár mely okos ember is nem magyarázhat. Ha azért csak hivalkodó szemmel nézzük ezeket az dolgokat s nyakunkra várjuk ily nyilvánvaló ellenséginket, bizonyára eltávozhatatlan veszedelem követ minnyájunkat. Hogy azért régi eleinktől vett igaz magyar vérünköt ez világ előtt is megmutathassuk, ad okot arra kglmes király urunk ő fölsége szép atyai szeretetből származott gondviselése s parancsolatja, melyet ezen levelünk mellé annectálván kgknek ím elküldöttük, melyből eszében veheti kgk, mely buzgósággal kívánja

szegény hazánk oltalmát kglmes urunk ő fölsége; mire nézve mi is Isten engedelmeiből személyünk szerint mezőben szállunk hova hamarébb, akarván ezzel is palatinusi kötelességünket s ez szegény haza oltalmához igaz magyar szeretetünket megmutatnunk. Minek okáért akaránk ezen levelünk által kgket megtalálnunk s tisztünk szerint parancsolnunk is, mihelen érti mezőben való szállásunkat, azontúl minden késedelem nélkül fölkeljen s noha particularis insurrectio parancsoltatik, mindazáltal az veszedelem már öregbülvén, az szükséghez kölletik magunkat alkalmaztatnunk, és így ha nem viritim is minnyájan, mindazonáltal mentől többed magával lehet fölüljön s mutassa meg, hogy hazáját kiki igazán szereti s készebb szabadságáért dicsőséges halált szenvedni, hogy nem mint az egész világ csúfja s ellenségesnek prédája lenni. Nem kételkedvén azért kgk igaz magyarságában, kívánjuk, hogy Isten tartsa kgket sokáig szerencsésen. Datum Kismartonii 25. Julii anno 1682.

Illmarum etc.

amicus ad officia paratissimus
Paulus Eszterházy, m. p.

(Barsvármegyei ltár, fasc. 12.)

Jegyzet. Felolvastatott Barsvármegye Sarnócza mezővárosban tartott közgyűlésén 1682. augusztus 20-án.

CCXXII. *Gr. Erdődy György nejéhez, gr. Rákóczi Erzsébethhez.*

Isten minden üdvességes jókkal áldjon meg, szívesen kívánom. Pozsonyban 20. Junii érkezvén délelőtt, azonnal palatinus uram ő herczegsége (Eszterházy Pál) ebédre hivatott, ottan voltak az több urak is, szíves conversatióban voltunk, palatinusné asszonyom is ő herczegsége (Thököly Éva, a fejedelemnek Imrénének testvére) együtt kít menyével jelen volt, kirdezvín ő herczegsége, hol láttalak, igen akarták volna, ha itten nyájas és szíves atyafiságos mulatozásban lehettek volna veled, én mentettelek. Extraordinariának ez jövő szerdán vége lészen, nímely dolgokon immár is által estenek, én is . . . . nem kések extraordinaria után, hanem Szomolánra fordulok, onnan megírom, mely tájban möhetők Kis-Tapolcsánra, ha pedig vehetöm levelit méltóságos fejedelemnek (nyilván az ifjú Rákóczi Ferenczet érti), mikorra szándékozik Kis-Tapolcsánra, ahoz fogom magamot alkalmaztatnom. Itten az hírek nöm szintén jók, hírelik, feles tatár és török Erdélyben immár is beötni készülne, franczia és az királyfia hatvan ezerrel kernyől vette volna princz Luit (!), ki csak 25 ezerevel magával vagyon, Isten szégyenítse meg ő felsége ellenségit. Az tatár és török had, Tököli is velök livín, ha bizonyo-

sodník, hazánknak nagy ártalmára volna, mert nemcsak Erdélyt, hanem Magyarországot is az ellenség pusztíthatná; elválik, tovább mi líszen, adja Isten, jobb híreket hallhassunk. Cancellarius uram (Jáklín nyitrai püspök) itten nincsen, se Mednyánszky uram. Még ma köldek emberemet Bécsben, líszen gondom az hintóra, ha elkészült; most 40 citromot és 20 narancsot küldetem, költsed egészséggel. Ma leszünk, patronusnak ünnepe napja lívín, gróf Pálffy János főispán uramnál ő kglménél ebíden, dilután pedig öt óra tájban szegíny Horvát György uramot el fogjuk temetni, ki ezekben az napokban kimúlt istenesen ez árnyékvilágból, légyen Isten irgalmazója lölkének. Ezzel maradok holtomiglan. Pozsony 24. Junii 1694.

igaz hív társod
gróf Erdődi György.

Külczim: Tekintetes nagyságos gróf Rákóczi Erzsébet asszonynak, neköm kedves atyámfjának adassék szeretettel Kis-Tapolcsán.

(Erdődy sajátkezű írása, eredetije a kamarai levéltárban.)

CCXXIII. *Gr. Erdődy György nejéhez, gr. Rákóczi Erzsébethez.*

Isten minden ödvessíges jókkal áldja meg, szívesen kívánom.

Szomolányról (következtesen Somolát ír) tudósítván Szakolcza tájárúl való eljövetelemről, ide való érkezésemről sem akartam elmulatnom, hogy tudósításomat el ne kövessem; tegnap ide szerencsösín ugyan érkezvén, főispán uramot, gróf Illésházy uramat (t. i. Miklós, aki szintén a határvizsgáló küldöttség tagja volt) ő kegyelmét itten találtam, ki böcsölettel nemes vármegyével (t. i. Trencsénmegye) látott és fogadott; hogy vacsorához ültünk, tűz támadván az falúban, valami asszony okozván ígett bor ígetísivel azon tüzet, ha hamar ótásával nem bántak volna, az egész falu veszedelemben volt, de mégis semmi szil nem lívín, Istennek hála két ház megígíse után az tözet eloltották és így Isten megmentett nagyobb kártúl. Isten ő szent flge mostani előttünk lívő veszedelemtől is mentse meg országunkat és mindnyájunkat és adjon győzedelmet ő flge fegyverinek pogány ellen. Minímű híreim Bécsből írköztenek, hogy ide követtem utamat, ezen includált írásból bőven megfogod érteni; general Veterani asszonyomat is, ki Erdélyből jön, alkalmas szekeremen (!) Ujhelynél (valószínűleg Vág-Ujhely) előtaláltam, köszöntet azon miltóságos grófasszony embere által, Bécs felé siet, melyre nízve miltó Istenhez folyamodnunk, hogy Isten megszegyenítvén az pogányságot, következhető veszedelmet reánk ne bocsásson és távoztassa el tőlünk. Azonban vigyázással szükséges lenni, elég vigyázással pedig, kitúl Isten ójjon, böneinkért ellensíget ostorúl reánk

bocsátaná, ellenség veszedelmét idein elkerülhetnénk. Nem is lehet ez híreket semminek ítélni; morvai commissarius urak is, kiknek tegnap levelit vettem, sietnek az commissio vígben vitelivel, amint hogy ma hozzá is kezdünk és több helyekre reménységünk menni, miltó líszen azért megmaradásunkról, ha úgy hozná az szükség, hogy ő flge szárnyai alatt tovább is megmaradhassunk, együtt beszílgatnunk. Ezzel maradván állhatatosan Pritova (*így?*) 24. Septembris 1694.

igaz hív társod
gróf Erdődi György.

P. S. Ez én levelemre való választodat mentül hamarább elvárom.

Külczim: Tekintetes nagyságos gróf Rákóczi Erzsébet asszonynak, nőkem kedves atyámfának adassék szeretettel Kis-Tapolcsán.

Jegyzet. Pritova helység neve nehezen olvasható s ma ily nevű helység a helységnévtárakban fel nem lehető. Nyilván Trencsénmegyében közel a morva határhoz lehetett.

CCXXIV. *Gr. Erdődy György nejéhez, gr. Rákóczi Erzsébethez.*

Isten minden üdvessíges jókkal áldja meg, szívesen kívánom.

Én együtt personalis urammal ő kglmivel elvígezvín morvai commissarius urakkal Szakolcza táján határok iránt való commissiót, megis vendígelvín azon morvai comissarius urakat contentumok szerint, ide Szomolánra fordúltam, holnap nap szentkatarinai kalastromban vígezvín devotiómat, indulok personalis urammal Pritova felé, Vitenczire vívín utamat, ott is megegyezvín több comissarius uraimikkal, a táján is Morva- és Magyarország között villongó határokat megjárván, igazításban vívín, talán a tájárúl eloszlunk és több határok eligazítását másszorra hagyjuk és így én is felszabadulhatok unalmas commissiótúl, egyszer immár együtt Kis-Tapolcsánt mulathatunk. Szakolcza táján, úgy Holics táján is commissarius urakkal egy-kít nap mulatásunk alkalmas volt, meg is vendíglött kedves keresztfiam gróf Marcus (t. i. Czobor, később főajtnállómester és tábornok), úgy Gassi uram is; hogy ezen levelemet vígezni akartam, vettem 14. Septembris írt leveledet. Gróf Pálffy Jánosné asszonyom (született gróf Molarth Eleonora) pozsonyi ház iránt való kívánságának, ha eddig másutt szállást nem talált, eleget fogok tennöm, ő kglme kívánságát akartam veled közlönem, és egyenlő akaratlan az iránt atyafiságos affectiómat és kúszségemet megmutatnom és nem különbözmem ebben is, azt hozván magával az jó istenes egyesség, melyet követnünk mind szükséges és mind Isten előtt, úgy igaz lelki emberek előtt kedves. Az madarat Árvábúl nem

azírt kirdískípen írtam, ha elhozták-e Kis-Tapolcsánra, hogy oszt onnan el akartam volna hozatni, hanem megparancsolván Árvában lítemben, hogy Baiczi, ki inasom vala, madarat megtanítván maga hozza el Kis-Tapolcsánra, a minthogy úgy véltem, hogy parancsolatomat véghez vitte eddig, arra nízve az madár felől írtam, mivel ha szintén elhozták volna ide is az madarat, magad multságod kedvéért innen is oda küldettem volna, azért nem volt szükséges megindulni. Generalis Assermon (világos tollhiba lesz, Appremont gr., Rákóczi fejedelem sógorát értheti) uram nőkem küldött lovait megtekintvín, nem ártott volna, ha jobb gondviselés alatt löttek volna; én ugyan oly móddal kedveskedni általlanám, hihető, ő kegyelme embereinek vigyázatlansága miatt romlottak el az lovak, az vírcse ló magára húst vívín, nem líszen megvető, immár is testesebb az szegye (értsd: szügye), sok esztendőket számlálván, immár csak több lovak tanácsadójának tartom, hoznak nemsokára más lovat is, ha nem telhetik ki kistapolcsáni lovakból számomra való lovam, másutt kölletik keresni. Nem kítlem, értésedre vagyon, hogy az fővezér által jött az Száván és azon van, hogy megötkezzik armádánkkal, noha kíszen várja az mi armádánk az ellensíget; engedje Isten, nemsokára örvendetes hírt hallhassunk armádánk felől. Gróf Erdődy Ferencz súlyos betegsége után ez világból kimúlt; szánakodásra miltó azon miltóságos úr, legyen Isten irgalmazója lölkinek. Szegény meghalt bán uram fiacskája is igen nyavalyásúl vagyon. Isten tartsa meg szép és jó ifjú urat, szívesen kívánom, épen deficiálna azon linea, ha valahogy azon ifjacska megtalálna halni. Gróf Zichy Pálné asszonyom (báró Károlyi Kata volt) is kimúlt ez világból, Isten legyen irgalmazója lölkinek. Vígben menvín az comissio, azon leszek, hogy meglátogassalak. Ezzel maradván holtomiglan állhatatosan. Datum Szomolán die 30. Septembris 1694.

igaz hív társod
gróf Erdődi György.

P. S. Mit írjon bártfai bíró uram ő kglme nekem ajánlott ló végett, levelinek mását megköldettem.

(E három levél Erdődy György sajátkezű írása; bold. Botka Tivadar úr másoltatta le a m. kir. kamarai levéltárban lévő eredetiek után.)

Jegyzet. A levél írójának személye Barsvármegyét annyiból is érdekli, mert sokáig e vármegye főispánja volt; különben négy vármegye főispánja s nagy dignitarius volt; tüzetesebben itt nem foglalkozhatunk a történelemben amúgy is ösmert egyéniséggel, valamint ezen házaspár ügyeivel, melyek utóbb igen bonyolultakká váltak s az ifjabb Rákóczi-ág ez utolsó sarjára, a kis-tapolcsányi Dianára, kinek emlékét ájtatos és jótékony alapítványai még ma is fentartják, fölötte nyomasztókká.

CCXXV. Gr. Rákóczi Erzsébet, férjezett gr. Erdödy Györgyne saját jegyzetei férjével támadott viszálya tárgyában, melybe a legmagasabb körök is befolytak és a széanalomra méltó magára hagyatott grófnét kíméletlen szorongattatások által sanyargatták. 1696 körül.

Bécsből az commissarius eljűvén azóta!

Az akkori aratásra, gazdálkodásra s egyéb dolgaimra névén, az kardinális (Kollonits) és az úr hírével s engedelmeiből Bécsből előre jöttem, az úr Bécsben maradván, circiter két hét múlván utánam ide jött, itt illendő becsületi, mindenféle mulatása a mi meglehetett meg volt, és akkor csakhamar talám 5 vagy 6 nap múlva Rayczra (Rajecz Trencsénmegyében) létavai jószágba (Létava uradalma az árvai uradalommal egyesítve, mint Thurzó successio, Erdödy kormányzósága alatt állott, ki egyúttal Árvavármegye főispánja is volt), hogy innen elmegyen, eleitől fogvást mondotta, maga ismét Szomolyánra fog menni, de elébb ide jün, a mint hogy vártam is, de el nem jött, magam pedig a silizi (Zeliz Barsvármegyében, ahol a grófné osztályos birtokos volt) jószágom megtekintésére hogy elfordulok az dézmálásra nézve is (minthogy feles helyeken lévő dézmákért az árendapénzt már le is tettem volt s jegyzésben is adták volt a falukot, de azután sok helyeken mai napig is a dézmát nem akarták megadni, kit kanonok Kovácsóczi uram s talán az szentbenedeki tisztek s a több silizi más részéről való tisztek is tudnak) úgy a több gazdálkodás megtekintésének kedviért, és ezúttal, ha a mi időm lesz, vadászok is (amint hogy kért az úr, vadászatomból hogy ő kglmének is küldjek utána vadat, kit legalább két ízben el is követtem), mely után házamhoz hogy készültem s egyszersmind is vadászatomhoz, az úr szemivel látta, az puskák, kutyák, hálók, szekerek, élés elkészítéseit, sőt még az nap el akartam indulnom, de látván az idő késő mivoltát, az nap itt maradtam s megint aközben holmi házi foglalatosságim érkeztenek, melyekre nízve ismíg oly hirtelen nem mehettem el, hanem az ebeket, puskatokokat sat. előre küldtem, azután könnyű szerrel magam alkalmatosságával Silizre mentem, ott rendben vévén dolgaimat, valamely nap vadásztam, ide ismeg visszatértem. Isten nyavalyát bocsátott reám, olyat, hogy csak ódalról ódalra forgattak nro 5 hétig, úgy jut eszemben legalább, feküdtem, sem állhattam, sem ülhettem, melyre nízve az selmeczi doctor minémű írást küdett, mivel orvosoljam s hogy magamat, eret vágjak s hol melyik hővízben fürödjek, meg van nálam az recept.

1-o. Bécsből eljüvetelemtől fogvást semmi idegenséget nem vehettem észre, az egész tíz rendbeli leveleiből is kitetszik, hanem

minek előtte a hővízben mentem, írt, hogy menjek szent Erzsébet napjára Szomolyánra 1695. die 10-a Novembris sub nro 1, ezt Keller hozta, szóval is mondja meg hogy vagyok, mint szemmel látott állapotot, az nap orvossággal éltem, más nap eret vágattam, már akkor régen betegágyban feküdtem, melyre nézve megírtam s követem megbocsásson, mert most lehetetlen, hogy sem itt, sem Szomolyánt, sem másutt, sem ő kglmének, sem másnak akár kinek is most azzal kedveskedhessek súlyos betegeskedésem miatt, megírván nyavalyámat és hogy a doctor javallásából fürdőben kell mennem, de meg nem írhatom, melyikében, mivel az doctorhoz küdett apotekariusom meg nem érkezett volt még, aki orvosolhatásim s melyik hővízben való fürdésim iránt értekezni ment vala, hanem éppen akkor érkezett, a mikor Keller a választ adott levelemmel megindult s a kapuközbe öszvetalálkoztak, akkor még nem is szóllott senkivel is az apotikarius, ezen levelet magam kezemmel írtam meg az úrnak, de végtire bágyadt voltamra nézve az titulust (akkor is nem lévén secretariusom) Hudczovicz István nevű kúcsárommal deák nyelven szokás szerint irattattam vala meg s úgy küdtem el az úrnak; azután a bajmóczi hővízben mentem.

Az doctor két receptiói s recognitiók nyavalyám iránt sub nro 2.

2-o. A hővízben fürödvén (ahol nyavalyáim miatt templomban sem járhattam, tudják közönségesen) vettem tudósítását kistapolcsányi tiszteimnek, hogy az úr hajdúja Kis-Tapolcsányra érkezett a feleségét iunen hogy oda vigye, mivel ide házasodott volna és egy régebben nálam szolgált kocsisom, kit azelőtt is részegeskedésiért, s a kórság is lelte s igen rossz ember volt, régen elbocsátottam, hogy az is ide azon hajdúval jött, azt mondván, hogy én hivattam őtet ujobban az szolgálatra s magát tartatni kívánta, mely gondolatomban sem volt; azon hajdú pedig minémű levelet hozott nékem az úrtól, im megküdtem, szintén akkor küdtem haza szolgálmat sietve, holmi élés utánam való siető elhozási iránt, azt nem akartam kíséltetnem, egyébiránt is megolvassván az úr levelét nyavalyámat sem tekéntvén, ujobban minden ok nélkül (vagy csakhogy nyavalyám miatt Szomolyánra nem mehettem) hogy ujobban kemény mint egy dorgáló s udvarral fenyegetődző levelét olvasván, azért választ sem adtam reá, hanem az haza küdett szolgálmat által azt izentem Névery Gergely tiszttartómnak: mondja meg a hajdúnak, hogy vissza mehet s ezúttal választ nem adhatok, hanem más úttal írok az úrnak, az vele jött kocsisnak pedig mondja meg, én nem hogy híttam volna, sőt gondolatomban sem volt s tartsa dolgát, itt nem szükséges, másutt keresse szerencsáját, mert ha itt tekereg s szokása szerint itt részegeskedik, elhiggye, praebenda helyett a kis-tapolcsányi

kapuban kiszabatom a praebendáját! De ők az úrhoz érkezvén, ők tudják, ha ily móddal szóllottak-e, vagy is hazudtak magok mentségekben; ezen levél pedig mit foglal magában, kitetszik 1695. die 18-a Novembris sub nro 3.

Az fördíst elvégezvén, nagyobb részint ott meg is unatkozván visszajöttem Kis-Tapolcsányra, vettem eközben méltóságos Aspermont úr s öcsémasszony leveleit (Rákóczi Juliannát, gróf Aspermontnét, II. Rákóczi Ferencz fejedelem testvérét érti), melyek által tudósítanak, hogy mikorra szándékoznak ide. Azért negyednapjára ide érkezésem után silizi gazdálkodásim megtekéntetésére fordultam s egyúttal öreg vadakkal is atyámfiainak házamnál hogy kedveskedhessek, úgy tetszik csak 4 nap vadásztam Csúz és Jászfalva táján, mely nincs messzi Zelestől. Az többi közt Jászfalván Kereskényi Farkas házánál szállottam volt meg circa 19-a Novembris; azon út jártában tisztartóm Névery Gergely küldte kezemhez az úr neki írott levelét; az hajdú írárt írta. NB. Miért tőlem nem értekezett erről az úr, hanem tisztartótól . . . . . hanem ha az a kocsis s hajdú azok is valamit hazudtak ellenem; az úr Néverinek írott levele 1695. die 3-a Decembris sub nro 4.

Vadászatim írárt való notatio; Kereskényi Farkas s felesége Blaskovichné nyelveskedésre nízve sub nro 5.

Item vettem a kardinális levelét, mely által ismég német frailát commendál. NB. De talám ismég olyat, a minémű volt az előbbeni, a kit commendált 1695. die 20. Julii sub nro 6.

Item vettem kardinális levelét, mely által citál Pozsonyban az ő flge parancsolatjából 1695. die 17-a Decembris sub nro 7.

Arra választ adtam, hogy nem érthetem leveléből, ha engem illető parancsolatja ő flgektől érkezett ő eminentiájának vagy más dolgokban, ha tudnám, hogy engem illető parancsolat, noha öcsém asszonyt s méltóságos Aspermont uramat ide várom, minthogy öcsém asszony ez ín házamnál még itt soha sem volt, minden dolgaimat s minden véreimet azonnal kíz vagyok ide hagynom s oda mennem, ha postán kell is. Arra ismég érkezett a kardinalis levele 1695. die 24. Decembris írott sub nro 8.

A közben írkezvén generalis Aspermont úr s öcsém asszony, melyekkel is közlettem az ujabban nékem írt leveleit, okát nem tudván miért citálnak, írtekeztem, mi dolog volna az ismég s magyaráznák meg ujabban a leveleit, hadd írtsem jobban; kit megolvassván generalis úr mondta: az mint veszem észben, ujabban valami vádlás lehet, mely miatt citálnak, de valamint úgymond a kardinális első levelét . . . . . rosszúl folyható dologdra magyaráztam, ezt ismég úgy magyarázhatám, mintha ezen dolog-

ban segédségedre akarna s könnyöbbségedre lenni az kardinalis. A közben méltóságos generalis urral és asszonynyal együtt Posonyban indultam die ultima Decembris anno 1695., új esztendőnap Nyitrán misét halgattunk.

Ezeket látván hogy ismíg az úr indított valamit s vádskodott ellenem, okát nem tudván miért, tartottam, ismíg valami kár s kisebbség ne érjen, tettem oly rendelést, ha valahonnét mi levelem érkeznék, míg Pozsonyban járok, szakassza fel arra rendelt emberem, s ha valami olyat értene azokból, valami károm vagy szerencsétlenségem iránt való szándékokat, avagy ha valami rosszat hallana személyem iránt, rendelést tettem, mi tévők legyenek s szolgálom pedig siessen öcsém uram és a fejedelem asszony eleiben (az ifju házaspárt, Rákóczi Ferencz herceget s nejét, Hassiai Charlotte-Amáliát érti), azokat jelentse meg s kérje, mint véreim segítsenek s fáradozzanak irántam. A közben már innen elmenvén érkezett gróf Forgách Simon uram levele 1696. die 4-a Januari sub nro 9, kit parancsolatom szerint emberem felnyitván megolvastott s azzal az fejedelem eleiben sietett. Die 3-a Januarii 1696. méltóságos generalis urammal s öcsém asszonynyal Posonyban érkeztem, vendégfogadóban szállván, az urat szolgálom által böcsülettel köszöntöttem, arról generális úr s mind öcsém asszony is szólhat, jól tudják.

Die 4. Januarii 1696. a kardinalis parancsolatjából ebédre a kardinalis uramhoz mentem, generalis úr, öcsém asszony, az úr, Maholányi (a hajdani hrussói tisztartó urrá lett unokája) és Erdődy Kristóf úr voltak az ebéden (noha assecurált Aspermont uram, hogy Erdődy Kristóf ott nem lesz), az kardinalis házában belépven, az urat köszöntvén, beszilgetni sok ízben kezdtem az urral, de Erdődy Kristóf s Maholányi integettek az urra s alattomban megfenyíték, hogy az úr ne beszéljen vélem, kit ennyihány ízben vettem észre s láttam, a mint hogy az úr tarózkodott is a hozzám való szólásban tőlem. Délután a kardinalis bevezetett más szobában, én, az úr, öcsém asszony s Maholányi volt ott, Aspermont úr Erdődy Kristóf urral kivől maradtak, a kardinalis pedig azt mondta: grófné asszonyom (de meg nem mutatta) itt van az ő flgek parancsolatja, hogy mivel kglmed az ő flge parancsolatjának a bécsi commissióhoz képest eleget nem tett, azért kglde kettő között válasszon, vagy azt, hogy a mely szolgálakat az úr nem akar szenvedni, azonnal azokat elbocsássa s menjen az urhoz Szomolyánra s vele lakjék, avagy azonnal felnyitom az klastromot s kgldet oda csukom.

Kire feleltem: semmiben nem érzem magamot vétkesnek lenni, hogy ő flgek parancsolatja ellen cselekedtem volna valamit, mely miatt klastromot érdemlenék, vagy ily móddal ezeknek meg kellene lenni.

Arra a kardinális felelt: itt van az öcséd, tanácskozzatok és resolváld azonnal magadat; azonnal kiment, kettőnket benn hagyván.

Okait ezeknek nem tudván, miért etc., nem is tudtam mit resolváljak, Aspermont uramot behivattuk s ő kglme által értekeztem a kardinálistól, vétkesnek semmiben sem érzem magamot lenni, mire nízve kell tehát ezeknek meglenni s kik lehetnek azon szolgák, hogy elbocsássam és miért. Arra izent a kardinális: ezeket ne disputáljam, hanem kettő kezől egyre resolváljam magamat, írásban küldvén neveit a kiket az úr feltétetett, kiket bocsássak el, ugymint a lovász mestert s mind feleségét s mind atyafiait, valamennyin volnának, Hódossy Sándort és Farkas Sándort.

Ezeket látván sem okait nem mondják, sem időm nem engedteték s csak erővel s hatalommal bánnak velem, semmiben vétkesnek lenni magamot nem érzem; ujobban Aspermont úr által a kardinálisnál instáltam, hadd tudhassam okait s ne bánjanak ily móddal velem s ha ugyan csak így kell meglenni, hadd értsem, ha ily kéntelenül klastromban kell mennem, az idők alatt ki fog birnia jószágimmal, s azoknak hasznaival etc.

Arra izent a kardinális, hogy míg rosszabbúl akartak velem bánni (s nímetekkel megfogatni s a szolgákat is hasonlóúl és vasban verve Serha házban vitetni, két kompania némettel akart Pálffy János érettem menni, ezeket Aspermont úr mondta), de ő eminentiája nem engedte s ellenzette, hanem hogyha klastromba megyek, jószágimban a klastromból parancsolhatok, hasznokat is szedhetem; kit hallván Erdődy Kristóf a mint Aspermont uram mondotta, felkiáltott mondván: én azt nem engedem, hanem azonnal a császár számára elfoglalom és hogy ebben kész leszen pártomat fogni a kardinális.

Ezen erőszakkal való kéntelenítéseket minden ok nélkül valókat látván, hogy sem gyalázatokban világomat éljem s eleitől fogvást való szokása szerint az urnak ő kglmétől annyit szenvedjek, károsítassam, becstelenítessem, mortificáltassam, életemet szerencsétlenítessem, végtére miatta s mellette lelkemet veszítsem, készebb vagyok klastromot választanom, hogy mondja meg a kardinálisnak és hogy csak azon kérem, bocsásson haza ennyihány napra, hogy ott valami rendelést tegyek s a mely szolgáim vannak, minthogy becsülettel jüttek hozzám, azon becsülettel őket contentalván, bucsut vévén mindnyájoktól, becsülettel elbocsátsam, azontúl hivatalt sem várván visszatérek s magam igyenesen megyek a klastromban, melyben ha nem volna hitelem, azonnal ki sem megyek ő eminentiája szobájából, magam irok s adok magamról életem, fejem, minden jószágim elvesztése alatt való reversalist, hogy mihent ezeken által estem, ide jüvek s klas-

tromba megyek. Ha pedig annyi érdemem sem volna, kintelen leszek más által, ezeket hogy véghez vihessem, módot keresnem. Ezeket látván a kardinalis, hogy így resolváltam magamot (kit Maholányi hallván csúfolt, a mint Aspermont uram mondta), megmondta ennyihányszor, hogy menjünk a szállásunkra, holnap reggelig jól tanácskozzunk s gondolkodjunk és hogy papi hitire mondja ezeket, senkinek se mondjam meg az állapotokat, ő is nem mondja meg senkinek és nem is tudja ezeket senki is, hogy csak ennyihányunk között maradjon az állapot és hogy ezen resolútiómat értésére fogja adni ő flgeknek, mindazonáltal tovább is holnap reggelig jól gondolkodjam, mit csinállok.

Míg az szállást értük, hintóban menvén generalis Aspermont urammal, öcsém asszonynyal, a hintóban mondta Aspermont uram s öcsém asszony, hogy jól meglássam, mit csinállok, mert az által szolgálmat szerencsétlenségben hozom, mert mihent a klastromban megyek, azonnal bizonyos legyen benne, hogy az lovászmester feleségét és Hódosi Sándort (melyek akkor velem valának) azonnal megfogják s vasban verve fogságban teszik s a lovászmestert s Farkas Sándort Serha által vasba verve kötözve fogságban hozatják németekkel.

Másnap reggel izentem Aspermont urnak s öcsém asszonynak, mit gondolnak már velem tovább s mit csinálnak, én a tegnapi resolútióm szerint készen vagyok a klastromban mennem; arra szobámba jött öcsém asszony mondván, hogy jól meggondoljam, mit csinállok. Végűre másnap Aspermont uramot kértem, menjen a kardinalishoz s mondja meg néki, noha nem tudom miért, de minthogy így kell meglenni kéntelenségből, azért ha ítélik ő flgek, hogy megérdemlettem (okait mivel nem tudom, melyek legyenek azok, azért mentenem sem lehet magamot sat. és ily móddal parancsolnak), én azért tovább is tegnapi resolútióm szerint kész vagyok klastromban mennem, elvárom parancsolatját.

Arra Aspermont uram által rövideden csak azt izente, hogy most csak haza menjek, ha tetszik, generalis Aspermont urammal, mivel az úr még Pozsonyban fog maradni dolgaira nízve, dolgaimat jó rendben hagyjam, egy quindenát adván, az idő alatt a szolgálkat elbocsássam s azontúl mindjárt menjek Szomolyánra az urhoz.

Aspermont urammal hazafelé menvén, Forgách Simon uramnak... utból előre írtam, kérvén júne Kis-Tapolcsánra, mivel jóakarátjában sok ígétire nézve bíztam, mivel ő kglme a más részről valókkal gyakran volt szemben, hogy értekezhetném ő kglmitől, mit értett, mi okra nézve bánjanak ily móddal velem sat., a minthogy el is jött, míg Aspermont uram itt volt, ki is miket mondott s szóval informált sub nro 10.

Azután kedves öcsém uram (Rákóczi Ferencz herczeg) ide érkezett az méltóságos fejedelem asszonynyal; idő jártatva az megnevezett quindenára vigyáztván s ahhoz képest cselekedvén együtt oda mentünk; azt miként voltunk ott, az úr mit szóllot, jól tudhatja öcsém uram s mind pedig Sáros vármegye viceispánja, Keczer Sándor uram, én előttem is miket mondott az úr, azokat notáltam magamnak sub nro 11.

Öcsém uram s fejedelem asszony nálam itt létének ideje alatt nemzetes Szeghedy András uram által mit írt az úr, sub nro 12.

Szeghedy András uram által ez uttal mit izent az úr szóval s arra mi választ adtam ugyan szóval, sub nro 13.

Forgách uram ajánlotta vala magát, hogy mihent innen elmegyen, minthogy Pozsonyban kell ő kglmének úgy is menni, azért ott fogja tetetni magát, mintha nem tudná, miben vannak a dolgok s ha valaminek végére mehet, hogy tudósít; mely iránt mit ír, hogy a hajduját a németek megfosztották s azon engem tudósító levél tarsolyában levén, az is oda vészett, sub nro 14.

Az elbocsátott szolgák bizonyos emberek által izentek az urnak, megkövetvén ha mit vétettek volna, noha vétkeseknek nem érzik magokat s ajánlják grátiáinkba magokat s valahol lesznek azután is, úgy az lovászmester az ő professiójához képest valahol leszen, kész leszen kedveskedni és szolgálni, ezzel az izennettel megakarván becsülni ő kglmek.

Arra mit felelt az úr s miket mondott a követ előtt, sub nro 15.

Tehát a mint a circumstantiákból is vehetni észben, Kereskény Farkas s Czoborné régi szolgálója az ő felesége hamis informatiói után kezdődtek ezen istentelen beszédek, az kit mások előtt az úr meg is nevezett s előttem tagad. Sőt most is azt beszéltek az úr szolgálái azon alkalmatossággal nem régiben, hogy a gályákra vitették a lovászmestert, a holott ennek előtte mit írt az úr iránta s hogy ajánlotta magát hozzája, csak ez levél által is sub nro 16, anni 1694. die 14-a Julii. NB. A lovászmesterre, feleségére, atyafiaira sat. Farkas Sándorra, Hódossira miért neheztel tehát az úr, s ily móddal bennünket elkissebbítet sat. mi az oka, kik az vádlók és miben sat., a holott tartoznék az úr inkább magamnak, szolgálóimnak s jóakaróimnak nemhogy csak pártját fogni, de meg is mordulni? Ha pedig azért haragszik, hogy ha valaki közölök, mint hív szolgák parancsolatom szerint jártak, én tartozom arról számot adni? hiszen az ő kglme secretariusus is a midőn az ő kglme parancsolatjából ide járt s mi móddal bekiváncozott, én azt ő kglmének vétkül nem tulajdonítom, az úr szolgálója lévén, tartozott ura parancsolatját elkövetni, hogy pedig az úr, vagy mások az ő kglmek instantiájára s informatiójára mit cseleked-

tek, az úr adjon azokról számot sat. Az úr secretariusus Győrfy István levele, kit tisztartó Néveri Gergelynek írt sub nro 17.

Kívül: Az bécsi commissiótól fogvást 1696. die 24-a februariusig mindaddig az ödöig, hogy az úr Szededí (*így*) András urat holmi izenetekkel hozzám küldte Kis-Tapolcsánra, az urral való dolgaimnak folytatási.

(A Thaly Kálmán úr birtokában lévő eredetiről.)

CCXXVI. Gróf Bercsényi Miklós pátense.

Comes Nicolaus Bercsényi de Székes, primarius confoederati regni Hungariae senator et supremus regni generalis, comitatus de Ungh supremus comes, nec non suae serenitatis ducalis per Hungariam locumtenens.

Jöllehet nyilván constálhat, mire és hova czélozzon az Nagy-Szombath környékén megfeneklett ellenségünknek igyekezete, tudván mindazáltal nemzetünknek eltörlésére régen eltökélt szándékít, elhihetjük közönségessen, hogy valamint eddig maga föltett gonosz czélját Istenünknek rajtunk könyörülő irgalmasága által már sok helyeken gyalázatosan confundáltatva végben nem vihette, úgy ezentúl is azon irgalmas Istenünkben bízván annyival inkább remélhetjük hazánk fegyverének és ellene kirendölt operatióinknak szerencsésebb folyamatját, hogy confoederált nemzetünknek mostani gyülekezettel is megváltoztathatlanul öszveköttet elméje kinek-kinek utolsó csöpp vére kiontásáig csak az óhajtott szabadságunknak kincsét egyes értelemmel kívánja. Melyet is minden javaink fölött való drágább kincsünknek tartanunk kellettén megérdemli, hogy annak elnyerésére és az által magunk s maradékink nyugodalmas maradására az édes hazánk-nak igaz ügye mellett Isten által fölvett nemzetséges fegyverkezésünkkel mind életünket, úgy minden javainkat is fölszenteljük, mintsem ujobban azon nyomorúságos igát (kit színes hitegetésével az austriai ház mézes madzaggal bécsusztatni kíván) kegyetlen birodalmának veszedelmét fejünken nemzetünknek kitörlésével experiálnunk köllessék. Erre czélozott legközelebb csak tavál is, midőn az scissióknak reménysége alatt s Kassának megszállására Rabutin generálisát kiküldötte. Ide járul netalán most is elméje, hogy nemzetünknek némely árulói csempeskedésével köztünk való meghasonlást várván, az által is Vágon túl való megfeneklésével progressusát reménlette. De mind ezekben is tapasztalhatjuk Istenünknek nemzetünkhez igaz ügyünk folytatására megmutatott kegyelmességét; mert valamint tavál is az úr Istennek titkos ítéletével nagy confusiójára és kárára recedálnia költetett, hasonlóképpen remélhetjük mostan is, hogy az ellenségnél mintegy kézben tartott scissiónak már Isten jóvoltából meglett suppressiójával fölzavartatván ellenünk igyekező

rendölkezési, föltett progressusi hellett confusiót fog nyerni dolgaiban. És noha az ellenségnek repressiójára elégséges dispositionok tétettnék, melyekkel Istenünk segítségével által reménlhetjük fegyverünknek kívánt successusát, mindazáltal hogy ellenségünk maga motusiban tulajdon fogyatkozásival is nyomorgattassék, szükségesnek ítélte a fölséges fejedelem, hogy valamerre történik fordulása az ellenségnek, onnan előtte minden renden levő lakosok elnyomulván, vegyék félre magokat, és az által is élődésének módja megrekedvén confusiója közöltsen.

Parancsoltatik azért mindeneknek közönségesen, de nevezet szerint nemes Pozsony és Nyitra vármegyékben lakozó uri, fő, nemesi, úgy az közparaszt rendeknek is, hogy emlékeztvén kiki hazánk szabadulásának céljára, nemcsak Szécsénben, de az mostani ónodi gyülekezetben is megváltoztathatlanul confoederált állapotjáról, ha úgy találja hozni magával ez édes hadakozásunknak rendi, hogy az hadak fordulásával valamely felé venné utját az ellenség, annyival inkább valahol megfenekleni kívánna, senki ne merészelje házánál megvárni, akár mely kigondolható okokból is, hanem jövetelének hírére is azonnal távozzék mindenivel, nyugott elmével lehetővé, hogy az hadak közül elől járóban küldendő seregeknek kemény parancsolatjokban lésszen, valakit házánál találjanak, azzal mint hazánk árulójával bánni, minden javainak fölpraedálására fölszabadíttatnak és falujok s helységek fölégettetik; mert nyilván praesummáltathatik titkos hamissággal szívében éltetni ellenségünkhez való hajlandóságát, valaki annak élődésére maga hon maradásával alkalmatosságot nyújtani igyekezik, annyival is inkább, az meghódolás ellenséggel való czimborálás nélkül nem lehet, ellentmond azzal kiki igaz magyarságának. Minthogy peniglen szükségesen kívántatik ezen pátensemnek és az fölséges fejedelem benne levő dispositiójának mindeneknél tudva lenni, incumbálni fog ahhoz képest ezen nemes Nyitravármegyének, hogy azt minden késedelem nélkül mindenütt in gremio sui publicáltatni el ne mulassa, tudhassák ahhoz magokat az ott minden renden lévő lakosok punctualiter alkalmaztatni. Datum ex castris ad Ónod positis die 24-a Junii anno 1707.

C. N. Bercsényi, m. p. (p. h.)

(Barsvármegyei Itár, fasc. 12. nro 35.)

Közli: SZEREMI.

AZ ERDÉLYI KAPTALAN LEVÉLTÁRA

GYULAFEHÉRVÁRTT.

(A Gyulafehérvártt maradt okiratok.)

— HARMADIK KÖZLEMÉNY. —

734. (1481 v. 1487?) A kolosmonostori convent határjárasi levelének egy töredéke, mely szerint (a mint látszik) az erdélyi káptalan gyulafehérvári és váradjai birtokainak határai kijelölve vannak az erdélyi püspökség foglalásai ellen. — Dat. octavo die restitutionis et rectificationis metarum et evocationis prenotatarum (feria . . . . a prox. post fest. Visit. virg. glor.) anno dni supradicto. (1481 vagy 1487?)

Eredeti. — Papirtöredék (28—32 cm.), melynek eleje hiányzik, de pecsétje helye tisztán látszik; azonban az egész okmány, mely némely helyeken meg volt romolva, vastag csirizzel ragasztott papirossal meg van erősítve, a mi a duló molyoknak jó táplálékot ígér. — Van hitelesített másolata dto sabb. prox. ante dnicam Quinquages. anno 1787.

Centuria L. nro 15., egy töredék transsumtummal.

735. 1485. febr. 18. Mátyás király Geréb László erdélyi püspöknek meghagyja, hogy Ilyésházi Mátyás, erdélyi prépost, tanulmányai folytatása végett Magyarországból Olaszországba menni szándékozván, neki távolléte esetére is az erdélyi prépostság jövedelmét a káptalan hiány nélkül adja ki. — Datum ex castris juxta Viennam positis, feria sexta prox. ante fest. Kathedr. b. Petri apli a. M^o CCCC^o octuagesimo quinto.

Eredeti. — Papir 29—21 cm. — Pecséttel.

Centuria EE. nro 44.

736. 1485. maj. 19. Farkas Tamás ágyban fekvő beteg, Márton, János és Jakab kiküldött espereskanonokok előtt vallja, hogy Szent-Mihálytelke nevű Kolosmegyében fekvő halastavát és malmát, alapítványképpen, de egyezer forintért, a Beszterczén lakó szent-Domokos-rendű apáczák intézetének hagyományozta. Az ő felesége pedig Margit négy darab birtokát, melyek *Lapos*,

Domokosfalva, Dragusfalva és Lybathin nevű községekben vannak, a zezármányi kápolnának hagyja, mely a boldogs. szűz tiszteletére van felszentelve. — Datum anno M° CCCC° octuagesimo quinto, feria quinta post f. b. *Sophiae*.

Eredeti minuta. — Papiros 20—24 cm. — Pecsét nélkül.

Comit. Kolos. fasc. II. n. 16.

737. 1485. jun. 9. Geréb László erdélyi püspök és pápai követ, jogtudor, Bertalan ör-kanonok és püspöki helyettesének meghagyja, hogy mivel Tamás pap servato moderamine inculpate tutele, az erőszakoskodó megyeri Torkos Andrást, ki nyíllal reá lőtt, egy törrel védelmezve magát a támadót hasba szúrta s halálosan megsebesítette, és e tettét megbánván az egyházi rendekben megütközés és botrány nélkül szolgálni kíván, ezen Tamás papot in foro conscientie mentse fel, mert semmi *homicidiumot* el nem követett, sem inhabilis nem lett, s azért a rendekben tovább szolgálhat »*nullis super his adhibitis testibus, aut literis datis, sed presentibus laniatis.*« — Datum Albe, 9^a Junii, 1485.

Eredeti. — Perg. 31—30 cm, jobb oldala, felső része leszakadva. — Van levéltári másolata is dto fer. 6. prox. ante domin. III. Epiphan. 1787.

Sajátságos tünemény, hogy az erdélyi püspök ily tünékeny és titkos jellegű dologban is egyszerű papiros helyett pergamenre irat és annak megsemmisítését vicariusának *expresse* megparancsolja ugyan, de ezen irat mégis a káptalani levéltárba kerül, a hova nem is tartozhatik; és még hivatalos másolatban is, századok múlva is, őriztetik!

Centuria EE. nro 22.

738. 1487. febr. 7. Báthori István vajda, országbíró bizonyítja, hogy mivel Bun nevű, Küküllőmegyében fekvő falut illetőleg az erdélyi káptalan ellen losonczy Deső László azt állítja, hogy neki Bun birtokát illetőleg erős írásai vannak, mikkel jogát a káptalan ellen megvédeni kész: ezen iratok okvetetlen bemutatására neki keresztelő János nyolczada, a mi közelebbről következik, ki van tűzve. — Dat. in oppido Vásárhely vigesimo quarto die octav. festi Epiphaniarum dni anno M° CCCC° octuagesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 30—20 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata dato fer. 4. prox. post dnic. II. Trinit. 1786.

Cista Küküllő fasc. II. nro 12.

739. 1487. dec. 6. Telegdi István vicevajda a Geréb László erdélyi püspök s Geréb Mátyás szlavoniai bán panaszára megkeresi az erdélyi káptalant, hogy a szebeni polgárok bírása Altenberger Tamás és hatalmaskodó társai ellen, Várallyán, Keresztényszigeten Henningmezeje nevű havason, Kis-Sebesben tett hatalmaskodási kihágásokat hitelesen megvizsgálva, tegyen jelentést. — Dat. in Kolosvar, in f. b. Nicolai cf. anno M° CCCC° octuagesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 28—18 cm. — Pecsétje leesett. — Van hiteles másolata dto fer. 6. prox. ante dnicam IV. Epiphan. 1786. — Hátán van a jelentés fogalmazványa, mely a vádakat igazolja.

Comit. Albens. cista II. fasc. IV. nro 27.

740. 1489. jan. 9. Báthori István erdélyi vajda meghagyja a kolosmonostori conventnek, hogy az erdélyi káptalan kérelme folytán Miriszló és Lapád falvak határait járassa ki. Kolosvár, fer. 6. proxima post fest. Epiph. dni anno M^o CCCC^o octuagesimo nono.

A kolosm. convent transsumtuma, lásd 741. sz. a.
Centuria L. nro 48.

741. 1489. febr. 21. A kolosmonostori convent jelenti Báthori István erdélyi vajdának, hogy a vett megbízás szerint Miriszló falu határait Fejérmegyében, Lapád határait Aranyos-székben szabály szerint kijáratta. — Dat. quarto die reambulationis et evocationis prenotatarum, (sabbato proximo ante fest. Cathedre b. Petri apli) anno dni supradicto. (1489.)

Eredeti. — Papiros 28—17 cm. — Pecsétjének sárga viaszmaradványai láthatók. — Van hiteles másolata dto fer. 6. prox. ante dnicam XXIII. Trinitatis anno 1786.

Centuria L. nro 48.

742. 1493. jul. 1. Losonczy László és Drágfi Bertalan vice-vajdák megkeresik az erdélyi káptalant, hogy mivel losonczy Bánfi János, László és Ferencz, Bánfi István tanácsára, fegyveres erővel megakadályozták, nehogy Geréb László erdélyi püspök Kolosmegyében Kőrösfő nevű birtokba beigtattassék, és neki több mint ötszáz arany forint kárt okoztak, ezen hatalmaskodást az erdélyi káptalan megvizsgálván, az igazság kiderülése szerint tegyen jelentést. — Dat. Brassovie in vig. festi Visit. b. M. v. anno M^o CCCC^o nonagesimo tertio.

Az erdélyi káptalan transsumtuma l. 743. sz. a.
Cista Kolos. fasc. IV. nro 41.

743. 1493. jul. 16. Az erdélyi káptalan Losonczy László és Drágfi Bertalan vicevajdák rendelése szerint nekik jelenti, hogy Geréb László erdélyi püspök panaszát a Losonczy testvérek ellen megvizsgálták és mindenben, kivéve a kár nagyságát, igaznak találták. — Datum sexto die diei inquisitionis prenotate (fer. tertia post f. Divisionis apost.) anno supradicto. (1493.)

Eredeti. — Papiros 29—25 cm. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Van hiteles másolata dto fer. 4. prox. post dnic. Septuagesimae 1787.

Cista Kolos. fasc. IV. nro 41.

744. 1493. aug. 20. A kolosmonostori convent tanúsítja, hogy Mátyás aradi őrkanonok előtte megjelenván megvallotta, miszerint egy malmot, mely Egyházfalván, Torda mellett, a Rákos

patakon jár, Kopacz Ilyésnek és Tordai Miklós deáknak eladott oly feltétellel, hogy évenként szent Márton napkor két arany forintot fizessenek az aradi káptalannak, mit ha nem tennének, 20 forint büntetést viseljenek. — Datum in festo b. Stephani regis et conf. anno M° CCCC° nonagesimo tertio.

János király transsumtuma, l. 865. sz. a.
Comit. Torda. fasc. VI. nro 3.

745. 1493. dec. 25. — Losonczi László és Drágfi Bertalan erdélyi vicevajdák a kolosmonostori conventet megkeresik, hogy *Miriszló* fehérmegyei és Lapád aranyasszéki falvak határait az erdélyi káptalan kérelme folytán újra járassa ki. — Dat. in Nagy-Szőllős, feria quarta proxima ante fest. b. Thome apli anno M° CCCC° nonagesimo tertio.

A kolosmonostori convent transsumtuma, lásd 746. sz. a.
Centuria L. nro 99.

746. 1493. dec. 30. A kolosmonostori convent Losonczi László és bélteki Drágfi Bertalan alvajdáknak jelenti, hogy az erdélyi káptalan kérelmére *Miriszló* fehérmegyei falu birtokába a nevezett káptalant bevezették és az ellenmondókat megidézték. — Datum sexto die diei reambulationis et evocationis predictarum (fer. 2^a prox. ante fest. Circumcisionis domini) anno dni supradicto. (1493.)

Eredeti. — Papiros 29—27 cm. — Pecsétjének viasztöredéke fennmaradott.

Centur. L. nro 99.

747. 1494. maj. 13. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy kebeléből Rákosi Máté tordai és hercegszántói Mihály hunyadi főesperes kanonokokat Viski, Paad és Répás nevű káptalani erdők megvizsgálására kiküldvén ezek megállapodása és ajánlása szerint szabálylyá tette: I. hogy a betiltott erdőkből senki makfát vagy gyümölcsfát vágni ne merészeljen, s ha váгна, egy fa után egy márka ezüstöt fizessen, ebből $\frac{2}{3}$ a káptalané, $\frac{1}{3}$ a tiszté legyen; II. hogy kisebb fát, vesszőt azon erdőkből eladni ne legyen szabad, egy forint büntetés terhe alatt; III. a kenézek belégyezése nélkül még saját szükségökre se vágjanak a jobbágyok fát, sem tűzre, sem épületre; IV. a jobbágyok faszükséglete legyen a Berekalya nevű hely terméséből fedezve. — Dat. quinto decimo die diei constitutionis prenotate (in festo b. Vitalis martyris) M° CCCC° nonagesimo quarto.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel 28—22. cm. — Van hiteles másolata dto sabb. prox. a. dnic. Miserere anno d. 1786.

Comit. Hunyad. Cista I. fasc. V. nro 48.

748. 1494. sept. 8. Ulászló király az erdélyi püspöknek és helyettesének megparancsolja, hogy a polgárok világi ügyeinek

elbírálásába ne elegyedjék. — Dat. Cibirii, in f. Nativit. b. virginis M. anno M° CCCC° nonagesimo quarto.

Eredeti. — Pergam. — Pecséttel (31—20 cm.)
Centuria II. nro 150.

749. 1495. maj. 21. Ulászló király a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy a gy.-fehérvári káptalant Mikeszása nevű Küküllő megyei birtokba igtassa be. — Buda fer. quinta proxima ante f. b. Urbani pape a. M° CCCC° nonagesimo quinto.

A kolosmonostori convent transsumtuma, lásd 750. sz. a.
Comit. Küküllő, fasc. IV. nro 22.

750. 1495. jun. 26. A kolosm. convent jelenti bélteki Drágfi Bertalan vajdának, hogy Ulászló király rendelete folytán az erdélyi káptalant Mikeszása nevű falu birtokába beigtatta és az ellenmondó Horváth Pált a király színe elibe megidézte. — Datum sedecimo die diei introd. et evocationis predictarum, (fer. 6. proxima a. f. b. Ladislai regis) anno supradicto (1495.).

Eredeti. — Papiros 29—23 cm. — Pecsétje helye jól látszik.
Comit. Küküllő, Cista Küküllővár, fasc. IV. nro 22.

751. 1496. jan. 29. Drágfi Bertalan erdélyi vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy az erdélyi káptalant gúthi Ország Sebestyén felesége Magdolna hagyományozott birtokaiba, a melyek Hidegvíz, Mihályfalva, Vessződ, Újfalu, Alsó-Bolya, Felső-Bolya, Indagály, Valkó, Saldorf, Londogár, Styhno, Ladamas, Farkastelke, Kis-Sebes, Táté és Ozd (fehérmegyei). Jövedits és Balástelke (küküllőmegyei) falvakban vannak, szabályszerűen igtassa be. — Datum Kolosvár, fer. quinta prox. post fest. Convers. b. Pauli, anno M° CCCC° nonagesimo sexto.

A kolosmon. convent transsumtuma, lásd 952. sz. a.
Diversor. comit. Cista II., fasc. II. nro 35.

752. 1496. mart. 20. A kolosmon. convent Drágfi Bertalan erdélyi vajdának jelenti, hogy az erdélyi káptalant Hidegvíz, Mihályfalva, Vessződ, Újfalu, Alsó- és Felső-Bolya, Indagály, Valkó, Saldorf, Langadár, Ladamas, Farkastelke, Kis-Sebes, Táté, Ozd, Jövedits és Balástelke nevű falvakba bevezette s némely ellenmondókat a vajda elébe megidézte. — Dat. sexto die dierum prenotatorum (feria secunda post dnicam Letare) anno supradicto (1496.)

Eredeti. — Papiros 32—32 cm. — Pecséttel.
Diversorum comitat. Cista II., fasc. II. n. 35.

753. 1496. jul. 1. (Ulászló király Geréb László erdélyi püspök kérésére) az erdélyi nemeseket inti, hogy az erdélyi oláhok és mások által fizetendő dézmákat le ne foglalják, sőt azoknak az erdélyi püspök és káptalana szolgálatára való kiadását

eszközöljék. — Dat. Buda, in vigil. f. Visit. b. M. v. anno M° CCCC° nonagesimo sexto.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecséttel, melynek csak helye látszik. — Az okmány eleje hiányos. — Van másolata, fer. 4. prox. p. dnic. Adventus 1786.

Centuria R. nro 34.

754. 1497. jan. 4. Ulászló király az erdélyi káptalannak megparancsolja, hogy macsesdi Kis Péter összes javait, melyek Macsesdben, Hunyadmegyében vagy egyebütt vannak, Geréb László erdélyi püspöknek és tesvére Geréb Péter országbírónak és utódainak adományozván, őket azon javakba igtassa be. Dat. Buda, feria tertia prox. post fest. Circumcis. dni anno M° CCCC° nonagesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 28—22 cm. — Pecséttel, de ez valamint a papiros is megegyődött. — Van hiteles másolata fer. 6. prox. ante dnic. Jubilate 1786.

Comit. Hunyad. Cista I., fasc. V. nro 22.

755. 1497. febr. 26. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Szarkadi Máté és a Geréb László erdélyi püspök megbízottja Bolyai Tamás megegyeztek abban, hogy háromszáz arany forintért eladja Szarkadi Máté Szarkad nevű birtokának fele részét, a mi Torda megyében van, minek békés birtoklásáért a törvényes támadások iránt evictiót vállal. — Dat. die dnico prox. p. fest. b. Mathie apli. anno M° CCCC° nonagesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 31—21 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg.

Comit. Torda fasc. III. nro 46.

756. 1498. febr. 18. Ulászló király a kolosmonostori conventnek megparancsolja, hogy miután Keczei Mátyás leánya Margit, sámsondi Bak Ferencz felesége Keczel-Alszeg nevű Kraszna megyében fekvő birtoka egyenlő negyedrészt és a Gerebse nevű praediumot néhai Miklós erdélyi püspöknek hagyományozta volt, és ezen hagyomány megerősítésére a királyi beléegyezés kikéretett, ennek megadásával, Geréb László erdélyi püspököt Ketzel-Alszeg és Gerebse birtokába szabályszerűen vezesse be. — Dat. Bude, die dnico prox. a. fest. Cathedre Petri anno M° CCCC° nonagesimo octavo.

A kolosmonostori convent transsumptuma, lásd 758. sz. a.

Comit. Kraszna, fasc. I. nro 44.

757. 1498. febr. 28. — Ulászló király Geréb László erdélyi püspököt és utódait, a K.-Szolnok megyében fekvő Zilah város birtokában, mit régóta bir az erdélyi püspökség, kiváltságlevelével megerősíti. — Dat. Buda in die Cinerum, M° CCCC° nonagesimo octavo.

Eredeti. — Perg. 42—32. — Viaszba nyomott veres nagy pecséttel. Centuria XX. nro 80.

758. 1498. apr. 5. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy Ulászló király rendelete szerint Geréb László erdélyi püspököt Ketzels-Alszeg és Gerebse nevű krasznamegyei birtokokba beigtatni akarták. de Zele Márton, Vaj András és zakácsi Nagy György a beigtatásnak ellenmondottak s azért a király színe elébe megidézttettek. — Dat. octavo die diei introductionis et evocationis predictarum (fer. 5. prox. ante dnicam Judica) anno supradicto. (1498.)

Eredeti — Papiros 30—26 cm. — Pecséttel. — Van hiteles mása dt. vig. fest Corp. Christi 1786.

Comit. Kraszna, fasc. I. nro 44.

759. 1498. maj. 13. Ulászló király átírja Geréb László erdélyi püspök kérelmére Mária királyné adománylevelét, melylyel a Meszes feletti *Zilah várost* az erdélyi püspökségnek adományozta s az erdélyi püspökséget és a gyulafehérvári székesegyházat Zilah birtokában kiváltságlevelével megerősíti. — Dat. die dnico prox. post fest. b. Stanislai, anno M° CCCC° nonagesimo octavo.

Eredeti — Pergamen 70—43 cm. — Pecsétje elveszett és az okmány darabokra szakadt, nagy lyukakkal és megevődött helyekkel. — Van hiteles másolata dato fer. 2. prox. post dnicam XV. Pentec. 1786.

Centuria XX. nro 74.

760. 1498. jun. 14. Ulászló király Geréb László erdélyi püspök kérelmére átírja és megerősíti Mátyás királynak Gábor erdélyi püspök részére adott azon oklevelét, mely szerint a Szolnokmegyében fekvő Tasnádon fából vagy kőből castellumot építhetett. — Dat. Bude. in festo Corporis Christi. anno M° CCCC° nonagesimo octavo.

Eredeti. — Pergamen 60—34 cm. — Pecsétje az okmány jobb oldala tetemes részével együtt leszakadt.

Comit. Szolnok. Cista Szathmár, fasc. III. nro 3.

761. 1498. jun. 17. A kolosmonostori convent Péter erd. vajdának jelenti, hogy a Küüllőmegyében fekvő Bun falu birtoka miatt, az erdélyi káptalan felperessége mellett, Deső László halála után Bethlen Miklóst és a segesvári magistratust megidézte. — Datum quarta die diei evocationis prenotate (feria sexta ante f. b. Viti et Modesti) anno dni M° CCCC° nonagesimo octavo.

Eredeti — Papiros 32—43 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. 5. prox. an. dnic. III. Trinit.

Comit. Küüllő, fasc. III. nro 22.

762. 1498. jul. 2. Ulászló király az erdélyi káptalannak megparancsolja, hogy Geréb László erdélyi püspököt Szechel, Chepe, Rea, Zilvas, Barbátvize, Ohabycza, Veik, Livátzel és Macsesd hunyadmegyei falvakban levő birtokokba, és másokba,

melyek Dán, Kende és más nemesek után a koronára maradtak, igtassa be. — Buda in festo Visit. virg. glor. anno M^o CCCC^o nonagesimo octavo.

Eredeti. — Papiros 29—31 cm. — Pecséttel. — Hátán a beigtatás fogalmazványával. — Van másolata dto fer. 6. prox. a. dnicam Rogate 1786. Comit. Hunyad, Cista II., fasc. I. nro 11.

763. 1498. oct. 7. Ulászló király elrendeli, hogy a sz.-fehérvári keresztesek conventje Geréb László erdélyi püspököt Zilah birtokába. Szolnokmegyében igtassa be. — Buda. die dnica prox. post f. b. Stanisl. eppi anno M^o CCCC^o nonagesimo octavo.

A gy.-fehérvári keresztesek conventje transsumtumát lásd 764. sz. a. Comit. Szolnok, Cista Szathmár, fasc. III. n. 43.

764. 1498. oct. vége? A székesfehérvári keresztesek conventje (Convent. cruciferor. s. Joannis Hieros. de Alba) jelenti, hogy Ulászló király rendelete szerint Geréb László erdélyi püspököt a Szolnokmegyében fekvő Zilah birtokába beigtatta. — Dat . . . predictarum anno . . . supradicto (1498.)

Eredeti. — Pergam. 44—30 cm. — Pecsétje az okmány jobb szárnyával együtt leszakadt.

Comit. Szolnok, Cista Szathmár, fasc. III. nro 43.

765. 1498. nov. 22. Ulászló király a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy Geréb László erdélyi püspököt Keczel-Alszeg nevű falu birtokába vezesse be. — Buda, feria quinta proxima post fest. b. Elisabet vidue anno M^o CCCC^o nonagesimo octavo.

A kolosm. convent transsumtuma, l. 767. sz. a.

Comit. Kraszna, fasc. II. nro 6.

766. 1499. mart. 7. A kolosmonostori convent jelenti Ulászló királynak, hogy Geréb László erdélyi püspököt Keczel-Alszeg nevű birtokba beigtatta. — Dat. quarto die diei introductionis et statutionis prenot. (in dnica Oculi) anno M^o CCCC^o nonagesimo nono.

Eredeti. — Papiros 28—20 cm. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Pecséttel. — Az okmány félig-meddig, felső részében megevődve. — Van hiteles másolata, sabb. prox. ante dnicam ss. Trinit. 1786.

Comit. Kraszna, fasc. II. nro 6.

767. 1499. maj. 20. Péter vajda a kolosmonost. conventtel tudatja, hogy a küüllőmegyei Bun nevű község peres ügyében, melyet losonczi Deső László életében magáénak törekedett örökre megtartani, halála után pedig Segesvár város polgárainak s aztán Bethlen Miklósnak birtokába jutott, ezen város magistratusát az erdélyi káptalan megidéztetvén, de az és érdeklett társai nem jelentek meg, azért okmányaik beadására birság mellett, sz. Jakab napja nyolczada bíróságilag kitűzetett. — Datum

in Kolosvar vigesima die octavarum festi b. Georgii mart. anno M° CCCC° nonagesimo nono.

A kolosm convent transsumtuma.
Comit. Küküllő, fasc. III. nro 22.

768. 1499. maj. 20. Péter erdélyi vajda bizonyítja, hogy Geréb László erdélyi püspök között egyfelől, és felsőszálláspataki Szerecsen János és a Kenderes rokonok között másfelől, a közöttök fenforgó versengések elenyésztetésére oly kölcsönös egyesség jött létre, hogy Geréb püspök néhai Szentgyörgyi Dénesnek Alsó- és Felső-Szálláspatakán, Ohábán, Merisóron, Krivádián és Malajesden lévő hunyadmegyei birtokait Szerecsen Jánosnak és társainak egészen átadta; Szerecsen pedig és társai a Szentgyörgyi-féle Szachal, Válya, Grid, Ohaba nevű falvakban levő birtokokat a püspök békés birtokában hagyták. — Kolosvár feria secunda proxima post f. b. Sophie vid. anno M° CCCC° nonagesimo nono.

Eredeti. — Papiros 22—30. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Pecséttel. — Van hiteles másolata sabbato prox. ante dnicam Quasimodo 1786.

Comit. Hunyad, Cista I fasc. III. nro 5.

769. 1499. maj. 24. Péter erdélyi vajda meghagyja a kolosmonostori conventnek, hogy az erdélyi káptalant, guti Ország Sebestyén feleségének, Vizaknai Magdolnának elhagyományozott s egyenként megnevezett fehér- és küküllőmegyei birtokaiba vezesse be. — Dat. Kolosvár, fer. sexta proxima post f. Pentecost. anno M° CCCC° nonagesimo nono.

A kolosm. convent transsumtuma 766. sz. a.
Centur. S. nro 29.

770. 1499. jun. 13. A kolosmonost. convent Péter erdélyi vajdának jelenti, hogy az erdélyi káptalant guthi Ország Sebestyén felesége Magdolnának, Vizaknai Miklós leányának hagyományozott birtokaiba, melyek Hidegvíz, Mihályfalva, Vessződ, Ujfalu, Alsó-, Felső-Bolya, Ingadaly, Volyko, Saldorf, Langadár, Sztino, Ladamos, Farkas-Telke, Kis-Sebes, Taté, Ozd (fehérmegyei), Jövedits, Balástelke nevezetű (küküllőmegyei) falukban vannak, beigtatta s az ellenmondókat a vajda elébe idézte. — Dat. tertio die diei introd. et evocat. predictarum (in festo b. Antonii confess.) anno M° CCCC° nonagesimo nono.

Eredeti. — Papiros 28—31 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg
Centuria S. nro 29.

771. 1499. jun. 16. A kolosmonostori convent Péter vajdát értesíti, hogy Bun birtoka miatt Szent-Miklósról Bethlen Miklóst a gyulafehérvári káptalan keresete folytán, pénzbírság mellett,

megidézte. — Dat. quarto die diei evocationis prenotate (fer. 6. prox. a. f. b. Viti et Modesti) ao M° CCCC° nonagesimo nono.

Eredeti. — Papiros 33—43 cm. — Pecsétel. — Viznyomásos bélyege: ökörfő, e felett magas kereszt, melyen kígyó kanyarodik.

Cista Küküllő, fasc. III. nro 22.

772. 1500. jan. 15. Geréb László erdélyi püspök Tordai Szalathiel budai kanonokot és királyi cancellariai jegyzőt. Váradi József erdélyi kanonok halálával, ennek helyébe erdélyi kanonokká kinevezi és beigtatását elrendeli. — Dat. Bude, fer. quarta prox. post fest. b. Pauli eremite, anno M° D°.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecsétel. — Megereche János secretarius aláírásával.

Miscellaneorum Cista I. fasc. V. n. 31.

773. 1500. jan. 22. Ulászló király csesztvei Barlabási Jánosnak, Mihálynak és fiainak megparancsolja, hogy az erdélyi püspök és káptalan dézmáit a közszokás szerint fizessék meg. — Buda feria quarta prox. ant. f. b. Antonii confess. anno M° D°.

Másolat, melynek eredetije hiányzik.

Centuria KK. nro 44.

774. 1500. febr. 26. Ulászló király meghallgatván az erdélyi püspökség és káptalan panaszát, hogy a királyi rendelet ellenére is sokan, különösen Barlabási Lénárd és Mihály, s ezek fiai a köteles dézmákat nem fizetik, kik a királyi megidőzésre sem jelentek meg, megengedi, hogy az erdélyi püspök és káptalan egyházi censurák alkalmazásával kényszerítse őket a dézmák megfizetésére. — Dat. Buda, sexta die termini prenotati (feria quinta prox. p. f. b. Valentini m.) anno M° D°.

Másolat, melynek eredetije hiányzik. Batthyányi Ignác erdélyi püspök sajátkezűleg írta a másolat szélére e szavakat: Ad dissertationem de disciplina ecclesiastica de decimis. — Két egész ív.

Centuria KK. nro 43.

775. 1500? maj. 22. Ulászló király az erdélyi nemeseknek és birtokosságnak megparancsolja, hogy az erdélyi püspök Geréb László, és az erd. káptalan dézmajövedelmeiből, melyeket a schismaticus oláhok fizetni tartoznak, semmiféle részeket magoknak lefoglalni ne merjenek, de engedjék azokat a törvényes birtokosok békés és zavartalan használatában. — Dat. Buda, fer. sexta prox. ante f. b. Urbani pape, anno 1500?

Eredeti. — Papiros 28—21 cm. — Pecsétel. — Az okmány csaknem ketté szakadt megevődés folytán. — Van hiteles másolata fer. quinta prox. ante dñicam VII. Pentecost. 1806.

Miscellaneorum Cista III. fasc. V. n. 27.

776. 1500? aug. 15. A tordai szent-ágoston rendű remeték egyházfalvi három kövű malmára vonatkozó töredék, mely sze-

rint János tordai főesperes és az erdélyi káptalan egyezkedtek.
— Dat. . . . fest. Ass. b. M. v. anno 1500?

Eredeti. — Pergamen, melynek első fele, a pecséttel együtt középen végig leszakadt. — Van másolata, sabb. prox. a. dñicam XII. Trinit. 1786. Com. Torda, fasc. III. n. 25.

777. 1500. sept. 8. Péter vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy Ródi Cseh Gergelyt, Pétert, Jánost, valamint Jankafi Mátét, Ördög Benedeket és ezek társait, kik Geréb László erdélyi püspöknek és az erdélyi káptalannak, Ród, Bos, Pátha, Eőr, Kaján, Palatka, Korpád kolosmegyei és Kalotha, Szentkatolna, Felláb dobokamegyei községekben dézmát fizetni vonakodnak, őket a vajda elibe idézze meg. — Dat. Kolosvar in fest. Nativ. dni anno M^o D^o.

A kolosm. convent transsumtuma 779. sz. a.
Divers. comitatum Cista I. fasc. IV. nro 36.

778. 1500. nov. 11. Péter erdélyi vajda bizonyítja, hogy Forró Péter és Porkoláb Zsigmond bizonyos négy jobbágytelket, Váradján, az erdélyi káptalannak huszonkilencz arany forintért zálogba adtak. — Dat. Kolosvár in fest. b. Martini eppi anno M^o D^o.

Eredeti. — Papiros 29—20 cm. — Pecséttel.
Centuria X. nro 59.

779. 1501. maj. 12. Az erdélyi káptalan tanúsítja, hogy Tordai Miklós deák megvallotta, miszerint a tordai Rákospataka felett Egyházfalván létező malom egyenes fele részét, tartozékaival együtt, Rákosi Máté tordai főesperesnek és általa a gyulafehérvári szent-Ágostonról nevezett szerzetháznak eladta, kétszáz arany forintért, s a békés birtoklás biztosítása végett evictiót vállalt. — Dat. feria quinta prox. ante fest. b. Sophie, anno M^o D^o primo.

János király transsumtuma, l. 865. sz. a.
Com. Torda, fasc. VI. nro 3.

780. 1501. dec. 29. A kolosmonost. convent Péter erdélyi vajdának jelenti, hogy Geréb László erdélyi püspök és káptalana azon panaszát, hogy a Cseh, Jankafi, Ördög nemesek és társaik Kolos-, Dobokamegyében birtokaik után a köteles dézmákat fizetni nem engedik az erdélyi püspöknek és káptalannak nagy kárára, igaznak találta és őket a vajda elébe megidézte. — Dat. quinto die diei ultimi termini executionis prenotate (feria quarta, de post immediate post festum Jonannis evang.) anno M^o D^o primo.

Eredeti. — Papiros 29—44 cm. — Pecséttel.
Divers. comit. Cista I. fasc. IV. n. 36.

781. 1501. maj. 13. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Tordai Miklós deák az egyházfalvi két kövű malom árába

kétszáz arany forintot átvevén Rákosi Máté tordai főesperestől, a malmot ennek örök áron eladta, a malom mellett levő kerttel együtt, és a törvényes támadók ellen evictiót vállalt. — Datum feria quinta prox. ante festum b. Sophie et filiarum ejus anno M° D° primo.

Eredeti. — Papiros 29—22 cm. — Pecséttel. — Hiteles másolata sabb. prox. a. dnicam XI. Pentec. 1809.

Centuria B. nro 72.

782. 1502. dec. 18. Beszterczei Kopprer Lőrincz közjegyző tanuságot teszen arról, hogy Mara Albert szentmártoni birtokát, a mely Szent-Mártonban Kolosvár és Torda között fekszik, tartozékaival együtt a Beszterczén lévő szent-Domokos-rendű convent szent-kereszthez címzett templomának adományozta és hagyta. — Besztercze, 18. Dec. M° D° secundo.

Eredeti. — Pergamen 29—38. — Közjegyzőileg hitelesített kiadvány. — Pár helyen átluggatva.

Comit. Kolos, fasc. III. n. 49.

783. 1503. jun. 30. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Polgár Miklós és felesége Ágota, bizonyos kőmalmot a Rákos folyón, Torda közepében, 338 arany forintért Tordai Jánosnak, a gy.-fehérvári székes templom szent-Jakab oltára igazgatójának, eladtak s ez ugyanazt Mátyás ugocsai főesperesnek hasonlólag tovább eladta és birtokába átadta. — Dat. fer. sexta prox. ante fest. Visit. b. M. v. anno M° D° tertio.

Eredeti. — Pergamen 40—19 cm. — Pecsétje leszakadt az okmány alsó részével. — Van hiteles másolata dto feria 3. post dnicam I. Epiph. anno 1811.

Comit. Torda, fasc. IV. nro 1.

784. 1503. oct. 1. Miklós erdélyi püspök *Thatai* János áldozárnak, a gy.-fehérvári templom előtt levő szent-Miklós-kápolna igazgatójának. adományozza bizonyos Gy.-fehérvár városi telkét, melyre egy házat már épített és azt a telket minden szolgálatától s taxától mentesítettnek nyilvánítja. — Dat. Albe, die dnico proximo post fest. b. Mich. archang. anno M° D° tertio.

Eredeti. — Papiros 32—22 cm. — Pecséttel és viznyomásban: csillagról, körben függő mérleggel. — Van hiteles mása dto fer. 3. prox. post dnicam XVI. Trinit. 1786.

Centuria D. nro 23.

785. 1504. sept. 5. Péter erdélyi vajda bizonyítja, hogy Porkoláb András fia Zsigmond Váradján Fehérmegyében fekvő négy jobbágytelkét hatvan arany forintért örök áron eladta az erdélyi káptalannak. — Dat. Torda, feria quinta prox. a. f. Nativ. b. M. v. anno M° D° quarto.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata fer. secunda post dnic. XIII. Trinit. 1786.

Centuria F. nro 16.

786. 1504. nov. 26. Ulászló király Peterdi Jánosnak megparancsolja, hogy azon birtokot és halastót, melyet néhai Geréb László erdélyi püspök szarkadi birtokáért, Peterden, Tordamegyében felcserélt, de birtokba nem vehetett és most Peterdi János törvényellenesen használja, az ujonnan választott erdélyi püspöknek Thurzó Zsigmondnak, haladék és vonakodás nélkül adja át. — Buda, fer. tertia proxima post fest. b. Kathar. virginis et m. a. M^o D^o quarto.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másá dto fer. 2. prox. p. dnicam XV. Pent. 1786.

Comit. Torda, fasc. V. nro 20.

787. 1504. dec. 21. Péter erdélyi vajda a kolosmonostori conventet megkeresi, hogy a Geréb Péter palatinus embere Loosz Demeter által Váradján, Gáldon, Mihálczfalván, Bekenszeg és Táté fehérmegyei falvakban okozott hatalmaskodásokat és foglalásokat, melyek az erdélyi káptalan kárára vannak, vizsgálja meg s az eredményről tegyen jelentést. — Dat. in oppido Déva, in f. b. Thome apost. anno M^o D^o quarto.

A kolosmonostori convent transsumtuma 789. sz. a.

Comit. Albens. Cista III. fasc. I. n. 27.

788. 1504. december 21. Péter országbíró és erdélyi vajda a kolosmonost. conventnek meghagyja, hogy a vingárdi Geréb Péter palatinus által elfoglalt, de az erdélyi káptalanhoz tartozó Gáld, Mihályfalva, Bekenszeg, Táté nevű birtokokat, melyek most Korvin Kristóf gróf kezére jutottak, az erdélyi káptalannak adja vissza. — Dat. Déva, in festo b. Thome apli anno M^o D^o quarto.

A kolosm. convent transsumtuma 789. sz. a.

Comit. Albens. Cista III. fasc. I. n. 27.

789. 1504. dec. 28. A kolosmonost. convent Péter országbírónak tanúsítja az erdélyi káptalan panaszát, mely szerint Geréb Péter palatinus Gáld, Mihályfalva, Bekenszeg és Táté birtokokat, Loosz nevű vingárdi castellanusa által elfoglaltatta, s halála után ezek Korvin Kristófra maradtak, törvényellenes módon, a mit megvizsgálván, mindent úgy talált, a mint a levélben elő volt adva, s azért Korvin Kristóf grófot, kit Váradján talált, a meghagyás szerint megidézte. — Dat. tertio die diei ultimi termini (in festo s. Innocentium proxime preterito) anno supradicto (1504.)

Eredeti. — Papiros 29—30 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege : körben függő mérleg. — Van hiteles másolata fer. 4. prox. a. dnic. Reminiscere 1786.

Comit. Alb. Cista III., fasc. I. nro 27.

790. 1504. dec. 31. A kolosmon. convent Péter erdélyi vajdának jelenti, hogy Korvin Kristóf grófot, az erdélyi káp-

talant illető váradjai birtokrészek elfoglalása miatt, a vajda elébe megidézte. — Dat. tertio die ultimi termini (secundo die fest. ss. Innocentium) anno supradicto (1504).

Eredeti. — Papiros 29—29 cm. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Pecséttel. — Van másolata die fer. 4. prox. ante dnicam Reminiscere 1786.

Comit. Albens. Cista IV., fasc. I. nro 27.

791. 1505? jan. 25. Péter országbíró és erdélyi vajda bizonyítja, hogy bagói Miske Benedekné, beregszói Forgács Katalin tátéi birtokrészét egészen eladta a gyulafehérvári káptalannak. — Dat. Enyed, in festo Convers. b. Pauli anno 1505?

Eredeti. — Pergamen 40—26 cm. — Pecsétje az okmány alsó bal részével együtt leszakadt.

Centuria Q. nro 6.

792. 1505. febr. 2. Péter országbíró és erdélyi vajda bizonyítja, hogy Miske Tamás és Benedek Csekelakán, Fehérmegyében levő egész birtokukat a gyulafehérvári káptalannak egyszáz nyolczvan aranyforintért eladták. — Datum Kolosvár in f. Purif. b. M. v. anno M° D° quinto.

Eredeti. — Pergamen 51—36 cm. — Selyemzsinórja megvan, de pecsétje leesett.

Centuria Q. nro 1.

793. 1505. febr. 7. Péter erdélyi vajda meghagyja a kolosmonostori conventnek, hogy az erdélyi káptalan birtokainak, u. m. Nagy-Enyed, Kis-Enyed, Magyar-Orbó, Oláh-Orbó, Nagy-Orbó, Diomál, Mursinaháza, Vládháza, Nyirmező, Miriszló. Nagylak, Koppán, Szilvás, Magyar-Cserged, Keresztényfalva, Szász-Buzd, Szász-Zalathna, Dálya, Akmár, Poklos-Patak, Kisfalu, Borbánd, Szent-Imre, Vajasd, Magyar-Bocsárd, Ompoycza, Metesd, Bokorháza, Fylesd, Galacz, Pathyosan és Zalatna Fehérmegyében és Pisky Hunyadmegyében, melyek határai fenyegetve vannak, határait újra járassa ki, s az eredményről tegyen jelentést. — Datum Kolosvár in crastino f. b. Dorothee virg. et mart. anno M° D° quinto.

A kolosmonost. convent transsumtuma 798. sz. a.

Centur. O. nro 43.

794. 1505. febr. 18. Péter erdélyi vajda meghagyja a kolosmonostori conventnek, hogy az erdélyi káptalant a csesztvei Barlabási János, péterfalvi Porkoláb András és Tóth Simon után maradott *Váradján* fekvő birtokrészekbe igtassa be. — Datum in Kolosvár, fer. tert. prox. post domin. Reminiscere anno M° D° quinto.

A kolosmonost. convent transsumtuma a köv. sz. a.

Cent. XX. nro 91.

795. 1505. febr. 18. Péter országbíró és erdélyi vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy az erdélyi káptalant Miske

Benedek és felesége berekszói Forgács Imre leánya Katalinnak a *Táté* nevű faluban, Fehérmegyében levő egész birtokába igtassa be. — Dat. Kolosvár, fer. tertia prox. post dnicam Reminiscere, anno M^o D^o quinto.

A kolosm. convent transsumtuma 797. sz. a.
Centur. Q. nro 3.

796. 1505. febr. vége. A kolosmon. convent Péter erdélyi vajda rendelése szerint az erdélyi káptalant Barlabási János, Porkoláb András és Tóth Simon Váradján hátrahagyott birtokaiba bevezette. — Datum . . . . . predictarum anno M^o D^o quinto.

Eredeti. — Pergamen 39—30 cm. — Pecsétje az okmány alsó részével s a datummal együtt leszakadt. — Van hiteles káptalani másolata dto fer. 5. a. dnic. XVI. Trin. 1786.

Centur. XX. nro 91.

797. 1505. mart. 27. Péter országbíró és erdélyi vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy az erdélyi káptalant, mely Miske Benedek és felesége Bekenszegen, Fehérmegyében fekvő birtokát megvette, abba szabály szerint igtassa be. — Dat. Szucsák fer. quinta prox. post dnic. Pasche anno M^o D^o quinto.

A kolosm. convent transsumtuma 799. sz. a.
Centur. Q. nro 2.

798. 1505. apr. 10. A kolosmonost. convent tanusítja, hogy az erdélyi káptalant Miske Benedek és neje berekszói Forgács Katalin tátéi birtokába beigtatta. — . . . . . Az introductio történt in festo s. Ambrosii, anno M^o D^o quinto.

Eredeti. — Pergamen 40—30 cm. — Pecsétje az okmány alsó részével együtt leszakadt. — Van hiteles másolata dto fer. 4. prox. ante dnic. III. Advent 1810.

Centuria Q. nro 3

799. 1505. apr. 10. A kolosmonostori convent jelentést teszen Péter országbírónak és erdélyi vajdának arról, hogy megbízó levelének vétele után hitelesen kijáratta a Hunyadmegyében fekvő Piski nevű falunak határait az erdélyi káptalan részére, s ekkor Décsei Bálint és Sztrigyi Mihályné némely határjelölésnek ellenmondottak, s azért a király színe elébe hivattak. — Dat. sexto die reambulationis supradicte (feria 3. prox. ante fest. beati Ambrosii conf.) anno domini supradicto (1505.)

Eredeti. — Papiros 29—32 cm., melyen a pecsét töredékei látszanak. — Papírjának víznyomása: körben függő mérleg. — Van hiteles másolata feria quinta proxima ante domin. XV. post Pentec. 1810.

Centuria O. nro 43.

800. 1505. apr. 20. A kolosmonostori convent bizonyítja, hogy az erdélyi káptalant Miske Benedek Bekenszegen, Fehér-

megyében fekvő egész birtokába beiktatta. — Dat. sedecimo die diei introd. pren. (ipso festo b. Ambrosii confessoris) anno dni (kiszakadt).

Eredeti. — Pergamen 40—22 cm. — Pecsétje az okmány alsó szélével együtt leszakadt.

Cent. Q. nro 2.

801. 1505. maj. 15. Péter országbíró és erdélyi vajda bizonyítja, hogy Tordai Tamás pap mint felperes Zápolyai János comes káplánja egyfelől és az aradi káptalan káplánja között másfelől, az Aranyos vizén járó malom ügyében erőszakos foglalást tévén az aradi káptalan, ha ez megbizonyosodik, a káptalant a malom használatából ki kell tenni és Tamás papot a békés birtokba behelyezni és megvédelmezni. — Datum Buda in festo b. Sophie vid. anno M^o D^o quinto.

Eredeti. — Papiros 30—36 cm. — Pecséttel. — Az okmány több darabra szakadt. — Van hiteles másolata dto fer. 3. prox. post dnic. XII. Pentec. 1786.

Comit. Torda, fasc. I. nro 32.

802. 1507. jul. 13. János ó-tordai plebanus, közjegyző előtt (kinek aláírása hiányzik) ügyvédeül rendeli Balás subcustost, Ambrus altaristát és másokat a gy.-fehérvári templom papjai közül az ő fennforgó peres ügyeiben. — Datuma elején van megjegyezve: Gyulafehérvártt, 1507. jul. 13. Vége hiányzik.

Eredeti. — Perg. 29—22 cm. — Vége leszakadt, vagy le van vágva. Cent. EE. nro 3.

803. 1507. aug. 6. Ulászló király az erdélyi káptalantól a nagy szükségek kielégítésére egyezer forint kölcsönt kér, visszafizetés terhe mellett. — Datum Buda, in festo Transfigur. dni anno M^o D^o septimo.

Eredeti. — Papiros 29—22 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg.

Centuria KK. nro 23.

804. 1508. sept. 26. János eczeli plebanus, megyesi dékán, beküldvén a szent-Mihály napi censust az erdélyi káptalannak, körülményes jelentést teszen. — Dto raptim in Eczel. tertia feria ante fest. s. Mich. archangeli anno M^o D^o octavo.

Eredeti. — Papiros 21—23 cm. — Viznyomásos bélyege: függő mérleg. — Pecséttel. — Van másolata sabb. prox. ante dom. Sexages. 1786.

Comit. Albens. cista III., fasc. V. nro 37.

Ezen jegy alatt még egy más okmány is lappang valahol, Apafi Mihálytól 1664-ből az igeni reform. katolikusok parochialis jövedelméről; lásd a gy.-fehérvári káptalani levéltár czímjegyzéke Budapest, 1884. 39-ik lapján kivonatját.

Közli: BEKE ANTAL.

GYULAFFI LESTÁR

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Gyulaffi Lestár följegyzéseit boldogúlt Szabó Károly barátom 1881-ben tette közzé a Magyar Tört. Emlékek XXXI-ik kötetében. Ahoz a kimerítő bevezetéshez, melyet ő írt publicatiójához, egy szó hozzáadni valóm sincs: mindazt, mi a Gyulaffi-irodalomra vonatkozhatik, részletesen elmondta. Fájdalom, Gyulaffi maradványainak nagyobb része ismeretlen maradt előtte: az a Codex, melyben ezek foglaltatnak, a múlt évben került boldogúlt Wenzel Gusztáv történetírónk könyvtárának egy részével az Egyetemi Könyvtár birtokába. Még ezzel a tetemes adalékkal sem bírjuk Gyulaffi összes munkáit: a Benkő által még ismert Ephemeridesek lappanganak vagy elvesztek. De a Wenzel-Codexben megőrzött anyag már magában is oly nagy és becses történeti kútforrás, hogy annak közzétételét nem tartjuk szükségesnek indokolni.

Csak magáról a publicálás körül követett eljárásról akarok egy pár szót elmondani.

Gyulaffi hosszas éveken át, akárhol volt, följegyezte azt, amit hallott, tapasztalt, s olykor azt is, mi olvasmányaiban figyelmét megragadta. Az ő följegyzései tehát sokszor naplószerű jelleggel birnak, sokszor pedig egyes eseményeknek tűzete-sebb leírását adja. De följegyzéseiben ennek következtében nincs meg a chronologiai rendszer: vegyesen következnek egymás után, a miket hallott és a miket tapasztalt, még annaleseihez is készített két pótlékot. Ezek tehát előkészületek egy történeti munkához, annak anyagát képezik — épen azért a közzétételnél szükségesnek tartottam azokat, a mennyire lehetett, chronologiai

rendbe hozni, anélkül azonban, hogy följegyzései rendjét teljesen felforgattam volna. Az anyag természete szerint három részre osztottam: excerpták, annalisok, följegyzések, megjegyezvén mindenütt pontosan, hogy a codex melyik lapjáról vétettek. Ezek a lapszámok pedig nem Gyulaffi, hanem Szamosközy által jegyeztettek fel.

S most már áttérek Gyulaffi történeti maradványainak bemutatásához.

Excerpták.

Wenzel-Codex 285—286. l.

Doctores scholastici orti sunt anno Christi 1140.

David rex sanctus quingentis annis Daniele praecessit.

Plinius vero quinquaginta et quingentos annos recentior Herodoto.

Roma Ciceroni lux orbis terrarum et arx omnium gentium, distare scribitur ab Hierosolymis miliaribus germanicis 382, a Venetiis autem per mare distat iter miliarios germanicos 550.

Athenae abfuisse creduntur Hierosolymis miliaribus germanicis 182.

Moses quinquaginta et trecentis annis Trojano bello antiquior.

S. Hieronymus trecentis annis fuit post Plinium.

Gregorius magnus papa sub Mauritio imperatore ducentis annis post Hieronymum et quingentis post Plinium.

Scripta Genesis a Mose anno a condito mundi 2461.

Fundatur Sparta cum Jacob in Aegiptum ad filiam Isac proficisceretur anno mundi 2238.

Ab exordio mundi usque ad Mosen sunt anni bis mille quandringtoni. Toto hoc tempore caruit scriptura ecclesia.

Diluvium Deucalionis fuit post diluvium Noeticum annis 784. Pererius ex Eusebio.

Decalogus datus in monte Sinare Arabiae Petreae, quo deus sua voce inter tonitrua et fulgura legem promulgavit, anno mundi 2453. A promissione facta Abrahae 430. Ab exitu ex Aegypto die 50. Anno aetatis Mosis 80. Distat mons Sina ab Hierosolymis miliaribus germanicis XXX, ad cujus radices hodie monasterium ordinis divi Basilii.

Herodotus floruit circa annum mundi 3540, initio belli Ploponesiaci, quo ut Hipocrates.

Ab exordio Trojae usque ad originem Romae recensentur anni quadringenti et 32 vel 33. Conditā autem est antequam Cyrus regnare inciperet annis 192.

Conditā Troja cum Israelitae versarentur in deserto, deleta a Graecis anno mundi ter millesimo septingentesimo et octavo, tempore Heli pontificis, cujus minister fuit Samuel propheta.

Tempore Danielis prophetae apud Romanos reges fuerunt Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius. Claruerunt item septem illi sapientes. Apud Lydos Croesus rex opulentissimus, apud Chaldeos Nabochod. Apud Medos Cyaxares, apud Persas Cyrus, in Sicilia Phalaris nobilissimus tyrannus. Haec omnia Pererius in Daniele. Solon item et Epimenides ille dormiens Grosius hoc tempore claruerunt. Sic et Anacharsis.

Invento novo orbe ab Hispanis, novus quoque morbus regionis Peru incolis tam familiaris, quam nostris est scabies, ex contagio venereo ad Hispanos pervenit, ab eis bello Neapolitano ad Gallos, unde prius hispanica nunc vulgo gallica lues dicitur, aeternum monumentum occupati tunc a Gallis mirabili celeritate regni Neapolitani.

Mathusala tot annis vixisse, non est fabulosum et annos illos non fuisse menstruos, sed similes per omnia nostris. Sic seros quoque qui frugalissimi sunt et pacatioris vitae cultores, vitantes reliquos mortalium coetus, ducentesium vitae annos excedunt. Pandorae quoque Indorum populi vivunt annos ducentos, in juvenia candido sunt capillo, qui in senectute nigrescit. Sic Hyperborei septemtrionales populi vivunt annis mille.

Wenzel-Codex 291—292. 1.

Virgil Lib. 3. Georg. Talis Hyperboreo etc. vel hoc uno argumento constat annos illos Mathusale nequaquam menstruos fuisse, quod legamus Salamonem anno XII. aetatis filios suscepisse. Certum ergo paros fuisse annos nostris, aut non multo dissimiles.

A sanguine et suffocato primitiva Ecclesia summopere abstinuit. Sic enim ab apostolis fuerat edocta. Consuetudo postea haec annis mille et amplius ab ascensione dni observata fuit in omni ecclesia quam diligentissime et merito. Hinc Tertulianus scribit, quod pagani suo tempore, ut christianos inquirerent, botulos eis ad edendum proposuisse, et qui eos aversarentur, christiani esse deprehendebantur et sic capiebantur. Vix autem sunt 300 anni, ex quo contraria haec, quo a sanguine et suffocato non abstinetur irrepsit consuetudo, haud scio an satis bona et institutis apostolicis conformis.

Olympiades caepere annis post excidium Trojae quadringentis et septem, vel quadringentis et octo, ante originem autem Romae annis 24, denique secundum chronographiam sacrae scripturae anno octavo regiis Achaz, ante captivitatem Iudaeorum annis 146. Cyrus quoque primus Persarum rex annis post initium Olympiadum ducentis et sedecim coepit regnare anno quadringentesimo septimo post eversum Ilium. Legimus quidem ludos olympiacos etiam ante bellum Trojanum magna celebritate fieri solitos; usum autem Olympiadum non ante quadringentos annos post excidium Trojae transactos caepisse constat. Fiebant autem ludi olympiaci circa aestivum solstitium, quo tempore et olympiades et anni olympici initium habebant; tunc enim apud Athenienses illos veteres et anni et primi mensis, cui nomen Hecatomboeon initium erat. Victores hujus certaminis oleastro coronabantur, quod ea arbor cariem vetustatemque minime sentiat. Nomen Olympiadis ductum fuit ex ludis Olympicis, qui sacri Iovi Olympico, in Elide maximo totius Graeciae concursu, quinto quoque anno fiebant; spacium enim eorum 4 annorum, qui inter unam celebrationem ludorum olympicorum inclusive et alteram celebrationem proxime consequentem exclusive, interjecti sunt, Olympiadem appellarant. Per Olympiadem Graeci numeraverunt, quemadmodum nos per annos Christi. Duravit usque ad Synodum Nicenam sub Constantino magno, qui pro iis indictiones constituit. Pererius.

Apud Gallos seu Francos rex eorum Clodoveus, primus Christi religionem fuit amplexatus anno salutis 500.

Hierosolyma a Pompejo capta anno 60 ante natum Christum, urbis conditae 691, anno mundi 3902. (*Szamosközy kezével írva*: ita ad Christi mortem 93 anni interesserunt 65 quo crudelissimae dominationi Romanorum subjacuerunt.)

Marcus Crassus templum Hierosolymitanum spoliat, cui Pompejus pepercerat et eodem itinere a Parthis interficitur cum filio Publio anno urbis 700, mundi 3910.

Hierosolyma alio nomine Iebus a Iebuseis, qui eam primo incolebant, 1 Paralip. 22. sic dicta, capitur a Tito 10. Augusti; periire undecies centena hominum millia ferro et fame, Iosepho teste.

Cadmus literas et doctrinas ex Phoenicia in Graeciam intulit et Thebas Boeoticae condidit. Herodot. lib. 5. pag. 160 et lib. 2. pag. 156., lib. 4. pag. 140. ducentis fere annis ante conditam Trojam. Cadmus hic annis centum et 50 vixit post Mosen.

Minoi Cretensium regi justissimo Europae filio, qui late in Creta et in insulis Aegei maris regnavit, teste Herodot. pag. 35. libri 1. et 108. lib. 4. Gedeon coëtaneus fuit, excidiumque Trojae

annis centum et undecim praecessit Gedeon autem Herculem annis 80 praecessit. Bellum Trojanum praecessere lapitharum cum Centauris, item Argonautarum expeditio in Chalcidem de ea mentio fit Pag. Herodot 139. lib. 4. Interfuerunt autem expeditioni Argonauticae principes Graeciae praecipui Iason filius Aesonis, Admetus Alcestidis maritus, Peleus Achillis pater, Telamon Ajacis pater, Ojelus Tolas Adrasti regis Arginorum, Castor et Pollux, item Hercules. Fuit haec expeditio anno mundi 2740 et praecessit bellum Trojanum annis 24., Thebanum autem 33.

Cum Hippocrate Coe vixere Democritus Abderites sive Milesius Empedoclis discipulus, qui Empedocles Pythagoram habuit praeceptorem, Pythagorae autem magister Pherecides Syrus fuit.

Galenus Ptolemaeor celeberrimi astronomi tempore vixit sub Adriano et Marco Antonio imperatoribus. Eodem tempore vixit et Alexander Aphrodisaeus peripateticae familiae sedator praecipuus, qui primus in Aristotelem est commentatus. Svetonius quoque Tranquillus hoc tempore vixit. Noctambulus autem fuit Galenus, ut ipsemet de se testatur.

Lisius fluvius Thraciae epotus ab exercitu Xerxis, teste Herodoto.

Germani consonantes sunt grammaticorum literae, et nisi accedant vocales, hoc est Hungari vel his similes aliqui syllabam nullam constituere possunt. Tizezer törököt százezer német csak mindazon német meg nem ver. Securativissima est propositio, ut non injuria eos Lipsius galeatos lepores festivo nomine appellarit, nisi quod in cursu cum lepore nil Germanis, qui instar octavi orbis tardissimi sunt.

Stiria seu Valeria Germaniae (Quadi et Marcomanni sive Silesi et Moravi.) divitias Cic. belli subsidia et pacis ornamenta appellat) Quintus Curtius ait regnum saepius ab attentatoribus, quam ab hostibus everti, Priscus Panites genere, sophista, Theodosii juniores epistolarum magister fuit, et orator ad Attilam Hunnorum regem scripsit hic historiam Constantinopolitanam, et Athilae, lib. 8. praeterea declamationes et epistolas. Lingua, ventrepudendis abstinendum, dictum Anacharsidis, qui tempore Croesi vixit.

Ut impleretur, quod dictum est per prophetam, Nazareus vocabitur, sic Mathaeus evangelista, hoc tamen in scripturis nusquam habetur.

Wenzel-Codex 285. 1.

Ceptum est numerari a nativitate anno Christi 600. Bodinus in methodo historica caput VIII. fol. 335.¹⁾

Peucerus in
libro de Divinat.

Septemviri imperiales creati. Gregorius pontifex Rem. Othonem III. diademate imperiali ornavit, et una cum eo sanctione nova septemviratum sive senatum VII electorum imperatoris in Germania constituit ea lege et conditione, ut deinceps perpetuo imperatoris electio VII Germaniae principibus maneret; nempe tribus sacri ordinis, Moguntino, Coloniensi et Trevirensi archiepiscopis, ac quatuor politicis, palatino ad Rhenum, Boëmo, Saxoni et Brandeburgico, idque ad hunc modum, ut non nisi e corpore suo, hoc est natione Germanica imperatorem isti eligerent. Factum est hoc anno Christi 1000. Alii, ut Peucerus et Jacobus Micillus ad annum 1338. referunt. Henricus II. sive Claudus appellatus primus ab electoribus caesar creatus est, sub eo primum Thurcae Hierosolyma potiuntur.

Ludi equestres dicti vulgo torneamenta sub caesare Henrico aucupe primo instituti.

Cletus pontifex primus literis suis salutem et apostolicam benedictionem inscripsit.

Gilbertus Co-
gnatus.

Campanarum usum primus in sua ecclesia Paulus Nolae urbis Campaniae episcopus invenisse proditur anno Christi 420. Cognatus lib. 3. Narrationum.

Insigne aurei velleris a duce Philippo Burgundo institutum anno Christi 1429. Figuram crucis S. Andreae exprimit, haud dubie ut animi virilis signum sit, nam et protector domus Burgundiae S. Andreas est.

Inaudita morbi lues ab Hispanis invecta est, cui lues gallica nomen dedere anno Christi 1480.

Wenzel-Codex 332—339. II.

Annales.

1143. Tartari Ungariam vastant.

(W. C. 344. 1)

1205. Aedificatur civitas Gedanensis in eum locum, qui nunc Nova Civitas apellatur.

1233. Tartari iterum vastant Hungariam et Transilvaniam, totoque septennio Transilvaniam inhabitant.

¹⁾ *Szamosközy oldaljegyzete*: Circa id tempus quando Muhamed oriretur.

(W. C. 344. 1. 1.)

1308. Destruiitur Gedanum iterum et in eum locum translatum, ubi etiam hodie est.

1421. Machometes VII. Turcarum caesar terram Barcentem devastat, consulatum Coronensium abducit.

1432. Machometes Turcarum imperator Cibinium oppugnat tribus diebus, inde recta Coronam petiit abductoque loci ejus senatu secum, in Turciam quievit.

1433. Idem caesar denuo terram Coronensem ferro et igne vastat.

1438. Turca Zasebesium obsidione cinxit.

1457. Michael Zalanchi venit in Transilvaniam.

1473. Varadinum depopulatur a Turcis.

1478. Stephanus vajvoda Moldaviensis quatuor principes Turcas interfecit et 36 vexilla lucratus est.

1510. Michael vajvoda interficitur Cibinii.

(W. C. 344. 1.)

1515. Magnus et celebris fuit conventus Posonii in Ungaria principum ubi praesentes fuere imperator Maximilianus Sigismundus Primus rex Poloniae, Ludovicus rex Ungariae et septem-viri imperiales, item Ebertferber consul Gedanensis; transactaque ac stabilita pax perpetua inter imp. Rom. ac Sigismundum regem Polonorum.

(W. C. 344. 1.)

1515. Moritur Barbara regina consors Sigismundi primi regis Polonorum anno aetatis suae 20. fuit haec filia comitis Stephani (*Szamosközy kezével folytatva*) de Zapolia, Joannis regis soror.

1521. Hoc tandem anno Siculi contra Joannem vajvodam insurgunt magno eorum malo.

1523. Magnus ille terrae motus in nocte S. Elisabethae.

1530. Pestis per universum mundum grassatur.

1531. Stephanus Maylad Thordam oppidum comburit.

1534. Magna illa aquarum eluvio Claudiopoli.

1535. Caritas annonae magna illa fuit, venit cubulus unus fl. 6.

1539. Moldavi ab aliquot nationibus perculsi.

Hoc eodem anno magna locustarum vis, ut lucem solis eriperet, absque damno tamen, frugorum nisi, quod die transfigurationis avenam consumpserint.

1540. Joannes Zalanczi vajvodam Moldaviensem Turcarum imperatori captivum sistit.

Hoc eodem anno imagines e templis ejiciuntur.

1542. Eluvio aquarum multa damna infert passim per Transilvaniam.

(W. C. 348.1.)

1544. Sveciae regnum haereditarium factum.

1545. Magnus terrae motus Coronae.

1548 Grando ingens cecidit ovi gallinacei magnitudine ipso die Ladislai absque damno.

1549.(?) Iris in hyeme apparuit die S. Antonii die 17. Januarii a meridie 3 hora.

Hoc eodem anno plures locustae visae ipso die transfigurationis Christi.

1550. Ingrediuntur Turcae Moldavi Transalpinenses Siculiam hyeme et 20,000 hominum abducunt.

1551. Ingens frigus post Matthiae evangelistae diem usque adeo ut non secius rigerent omnia ac ipsis natalitiis Christi.

Hoc eodem anno mense Majo luna plena nix tanta cecidit, ut talos pedis superaret.

1552. anno diebus 5. post S. Margaretae, priusquam Claudiopolis oppugnaretur, mulier quaedam quatuor pueros enixa est.

Mox hoc ipso anno Claudiopolis a Germanis oppugnatur, sed irrita conatu, impediti jugibus pluviis, deo sic nobis providente.

1553. Frigus ingens dominica Oculi non secus ac in ipsis natalitiis Christi.

Hoc ipso anno ipsa die Elisabethae fulgura et tonitrua vehementia extiterant non secus ac in aestate.

1554. Pestis maxima per totam Transilvaniam. Claudiopoli duo homines sanguine sudarunt, mortuique sunt hominum 7000 millia, parvi et magni, juvenes et senes.

1555. Chorus templi Claudiopolitani fulminatur ipso die nundinarum publicarum.

Hoc eodem anno arx Vyvar a Transylvanus expugnatur.

Hoc eodem anno Solimanus filium suum Mustapham interfici jubet.

1556. Vajvodae Petrasco venenum datum a quodam valacho, ex quo etiam moritur.¹⁾

Hoc eodem anno magnum incendium Cibinii die jovis ante festum paschatos circa horam 2. Sequenti die interficitur Thomas Ruffus, iudex regius interficitur ibidem.

Hoc ipso anno dnus Augustinus in consulem Cibinii ornatur quatuor diebus ante festum crucis.

1556. Mirza vajda per suum tonsorem intoxicatur et moritur, sed tonsor frustulatim conscinditur.

1556. Monachi Cibinio ejiciuntur contumeliose dominica laetare.

1556. Moldavi et vajvoda Transalpinae ante festum Micha-

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete*: ab hoc Petrasco deduxit Michael vajvoda suam genealogiam.

elis depopulati sunt Transilvaniam, igne quoque et incendio passim sevierunt, veneruntque ad Claudiopolim die sabbati ante festum Simonis et Judae.

Hoc ipso anno capitur Dobó captivusque in arce Ujvár asservatur.

1557. Cibirii sanguine pluit.

1558. Cometes supra Albam Juliam visus, qui sine dubio necem trium dominorum Antonii et Francisci Kendi et Bebeki denotabat.

1559. Isabella moritur Albae-Juliae.

Tanta nix cecidit initio May, ut cruris medium attingerit, postea ipso die Marci evangelistae quoque nonnihil ninxit, unde vites frigore plurimum acceperunt damni, congelataeque sunt maxime in locis aeditioribus.

Hoc ipso anno hyeme tam profunda nix cecidit, ut prodire homines ad sylvas non possent lignatum, mansitque nix illa usque . . . .

1562. Siculi vincuntur a Joanne rege secundo et in servitutem rediguntur.

1561. Coepit hyems ipso die Martini, duravitque tamdiu ut horrea et domus nudari debuerint, stramine superne foenum tam chare venit, ut ulna emeretur fl. 28.

1563. Turris Thordensis corrui non sine magno damno.

1563. Despoth occiditur a Stephano vajvoda Moldavia.

(W. C. 344. 1)

1563. Polocia hungaris Poloczka civitas Lithvaniae a Moscho occupatur et horrenda in civitate tyrannide grassatum.

1564. Zathmarum expugnatur a militibus regis Joannis die veneris ante nativitatem beatae virginis mane 4. hora.

1564. Mense Majo tanta nix cecidit ut ad quartum usque diem duraret.

1564. Miserabile incendium Meggiesini.

1565. Tokaj a germanis capitur.

1565. Comburantur 4 sagae Claudiopoli sub iudice civitatis Laurentio Filstich.

1566. Vites omnes tam in Transilvania, quam in Hungaria vi frigoris corruptae sub initium May.

1567. Kővár capitur a rege Joanne.

1557. Vinearum maxima pars per Transilvaniam frigore absumpta nocte Stanislai.

Hoc eodem anno suburbium Claudiopolitanum igne absumptum.

1568. Alexander vajvoda Moldaviensis moritur.

Hoc eodem anno dicitur Melchior Balassa phtyriasi consumptus esse.

1569. Vineae omnes frigore absumptae ipso die Gothardi propter decollationem Joannis Brassai.

1570. Niger quidam homo inclaruit apud Debrecinum et periit, sed quis scit, utrum sit verum.

Hoc eodem anno altera vice Cibinium conflagrat die jovis ante Martini episcopi festum.

1571. Joannes rex junior moritur ipso die Gregorii et asservatur cadaver ejus inhumatum usque ad ascensionis festum. Sepelitur Albae-Juliae.¹⁾

Succedit eo in regno Stephanus Bathori eo ipso anno.

1571. Caspar Békés ex arce Fogaras fugatur per principem Bathorem decima Octobris.

1572. Michael Csakius cancellarius moritur Albae-Juliae intra 11. et 12. horam meridianam.

1573. Vinum tam laevi venit precio, ut mensurae uno denario ac in pluribus locis X.²⁾

1574. Pestis magna in Transilvania, quae quinque annis duravit.

Moritur Caspar Heltai hoc ipso anno et Joannes Sommerus Pirnensis.

1575. Békés a Bathorio profligatur.

Eo ipso anno novem ex nobilibus jussu Stephani Bathori Claudiopoli decolati tribus diebus ante diem Laurentii, et ad Szamosfalva 34 suspendio affecti. Et Claudiopoli plures naso et auribus truncati.

(W. C. 348. 1.)

1575. Blandrata agit negotium Stephani Báthory principis Transylvaniae apud Polonos Varsaviae in generalibus comitiis ut eum in regem acceptent 1575 die XX. Octobris.

(W. C. 344. 1.)

1576. Comitiae Ratisbonae celebrantur sub quibus imperator Maximilianus secundus moritur.

(W. C. 344. 1.)

Die 4. Novembris hujus anni Hispani Antwerpiam occupant, direpta ac incensa horrendam et inauditam crudelitatem exercuere.

1576. Stephanus Báthori a Polonis in regem eligitur mense Majo, discedit cum legatis Polonorum mense Februarii.

Hoc ipso anno Christophorus Báthori in principem eligitur Claudiopoli in parvo templo.

1577. Moritur Cristophorus Hagymási VI. Aprilis.

1577. Sepelitur 20. die ejusdem mensis Albae-Juliae.

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete* : Mortuus est 14. die Martii.

²⁾ Szamosközy *javításával* : 2, atque etiam tres.

Hoc eodem anno cometa visus est (qui malum omen fuit Turcae) intra spatium trium mensium circa festum Martini.

(W. C. 344. l.)

1577. 13. jun. Gedanum oppugnari coeptum a Stephano I. Polonorum rege.

(W. C. 344. l.)

1578. (25. Apr.) In feriis Pentecostes Buda fulminata arsena dissipata et incensa unde et pulvere incenso media pars civitatis conflagravit et 6000 homines interfecti absque illis, qui insigniter sunt laesi.

1579. Moritur Caspar Békés.

Moritur Franciscus Davides in arce Déva die 22. Junii.

Eligitur loco ejus Demetrius Hunyadi in episcopum et pastorem die Eliae prophetae.

Stephanus rex Poloniae bellum infert Gedanensibus.

Maxima campana turri imponitur Claudiopoli, cum judicem ageret Laurentius Filstich.

(W. C. 345. l.)

1579. Moritur invictissimus heros vereque Achilles hungaricus Ladislaus Gyulaffi in vico Udvarhely me praesente 13-a May hora 3. a meridie, fuit is dies Mercurii. Sepelitur in oppido Cseh 23. ejus mensis.

1580. Cometa visus est ante festum S. Martini.

Hoc eodem anno aliquot vicibus edidit deus miracula Poloniam et Moschoviam versus.

Hoc eodem anno Stephanus rex cum Moscho bellum inivit.

Hoc ipso anno Jesuitae in Transilvaniam veniunt et maxime Claudiopolim.

Maxima inundatio Zamosii fluvii, ita ut omnia secum raperet, villas, pontes, hortos et quid non? homines, similiter cum equis, occasionem dedere pluviae magnae, quae 19. Mai caeperunt.

(W. C. 344. és 345. l.)

1581. Vexillum a porta Turcica allatum Sigismundo principi, quo is de more princeps regni a Turca declarabatur.

1581. Paulo ante obiit Albae-Juliae Elizabetha Bocskai uxor ilmi principis Christophori die 15-a Februarii, semi hora a quinta matutina.

Sepelitur praedicta dna 23. Februarii.

1581. Moritur Christophorus Báthori altera die post Urbani diem, (*Szamosközy kezével*) idest die 26. May.

Eligitur loco ejus Sigismundus die dominico ante ascensionis festum.

(W. C. 345. l.)

1581. Moritur Christophorus Bathori princeps Albae-Juliae die 27. May, post horam quartam pomeridianam.

1582. Rex Stephanus pacem iniit cum Moschorum principe Joanne Basilio, opera pontificis Romani die dominico post Valentini diem, Claudiopoli tormentorum explosionibus publice sunt gratulati.

1583. Christophorus Báthori humatur Albae-Juliae dominica palmarum.

Hoc eodem anno venundabantur 90 vini urnae florenis duobus passim Claudiopoli. Ego ipse fui decimator hoc anno in promontoriis.

Hoc ipso anno Petrus Neositus collegio Jesuitico relicto, ad nos transiit Claudiopoli.

Tanta annonae vilitas et singulari Dei misericordia in tritico aeque ac vino ut cubuli 5 tritici et etiam 4 venierint fl. 1. Et quidem cubulum majus Claudiopolitanum.

1584. Vir quidam Georgius Dolman in mercatu Claudiopolitano den. 64. emit cubulos tritici mediocris 4.

1584. Moritur Joannes Ruber VII. Martii Cassoviae, Dionysius quoque Csáki 9. Martii.

Fluvius Zamos magnopere exundarat.

Eo ipso anno moritur Paulus Pernezi praefectus arcis Gyalu, frater junior Stephani Pernezi die 14. Decembris.

1584. Hoc ipso ao Turca vincitur a Persa 18-a Decembris.

Hoc quoque anno Joannes Sasa moritur Albae-Juliae peditum praetorianorum capitaneus 22-a Januarii.

Hoc eodem anno VI. Martii vajvoda Moldaviensis clam aufugit de nocte.

Hoc ipso anno venit in Transilvaniam Christianus Francken ac Claudiopoli substitit.

Hoc ipso anno triumviratus abrogatur et Giczus rerum summae praeficitur.

Az három praesesnek mindeniknek két-két száz forintja jár hora.

Az gubernatornak penig minden hora két-két száz forintja járt.

Hoc ipso ao diebus bachanalibus tanta fuit annonae vilitas, ut cubulus major Claudiopolitanus tritici venierit den. 60. deinde tempore messis caepit venundari cubulus florenis duobus den. 25.

Anno 1588. Jesuitae excedere regno jussi, conclusum hoc in comitiis Mediensibus 15-a Decembris celebratis. Excesseruntque regno VII. Januarii.

Hoc ipso anno moritur Joannes Giczi gubernator Albae-Juliae VII. Januarii, sepelitur 25. Januarii.

(W. C. 348.)

1588. Moritur Blandrata Albae-Juliae mense Aprili non sine suspicione strangulationis, quod scelus nepoti ejus qui

pecuniae ejus inhiabat tribuebant. Et quidem is ea ipsa nocte se subduxit.

(W. C. 348.)

1590. Moritur Ladislaus Somberi 1590. mense Septembri.

(W. C. 345.)

1592. Moritur Demetrius Huniadinus Claudiopoli VI. die Julii (*Szamosközi kezével*): apoplexia, quum concionaretur in templo.

1594. Octava Augusti ingreditur Sigismundus princeps Claudiopolim hora 2. pomeridiana.

13. Augusti interdicatur a principe scriptio pasquilli.

28. Augusti die solis capti procures regni Balthasarus Báthori, Alexander Kendi, Gabriel Kendi, Franciscus Kendi, Volphg. Kovacsóci, Joannes Bornemisza, Joannes Gerendi, Joannes Forró, Gregorius literatus. Capti sunt circa horam nonam et ligati valide, portae civitatis per quadriduum clausae.

Die 30. Augusti circa horam 4. matutinam capite truncati Alexander Kendi, Gabriel Kendi, Joannes Iffiu, Joannes Forró, Gregorius literatus, Alexander Kendi et Joannes Iffiu, in minori templo sepulti. Reliqui in loco publico extra civitatem humati.

1. die Septembris moritur Georgius Vass capitaneus Ujvariensis humaturque in Czege.

VIII. Septembris discedit princeps Claudiopoli. Abducuntur autem captivi quoque Bathorius cum cancellario Ujvarinum, Franciscus Kendi cum Joanne Bornemisza ad arcem Gyalu, Joannes autem Gerendi, Szilvási et Lónai Albert Albam-Juliam.

13. Septembris strangulatur in arce Gyalu Franciscus Kendi et Joannes Bornemisza, sub praefectura Stephani Óvári.

Idem actum cum Balthasare Báthori et cancellario in Ujvár.

(W. C. 348.)

1594. Andreas Carolinus moritur Albae-Juliae.

(W. C. 348.)

1596. Franciscus Gezti moritur.

(W. C. 348.)

1598. die 26. Junii. Christophorus Kovacsóczy dum Graecii in flumine Mura cum studiosis coequalibus lavaretur, repente submersus est, cum tribus comilitonibus.

Stephanus Josica decollatur in Zakmar 2. die Septembris anno 1598.

(W. C. 348.)

1599. Joannes Lascovius in conflictu ad Cibinium 1599. 28-a Octobris occubuit.

(W. C. 345.)

1600. Moritur Franciscus Huniadinus Thordae 27. Octobris hora 2-a a media nocte.

(W. C. 348.)

1600. Joannes Decius noster uxorem ducit 1600.

(W. C. 348.)

Moritur 1601.

(W. C. 348.)

1602. Mathias Csaktorneus irruentibus in Forum Siculum hajdonibus, sclopo petitus occubuit.

(W. C. 348.)

1603. Aszalay noster occumbit cum Székely Mose in conflictu ad Coronam.

Följegyzések.

Wenzel-Codex 285. l.

1571. Az misében egy pap elevatione sacramenti meglátta volt Rómában, hogy Don Zovan (Juan) az törököt megverte et peracto sacro mingyárt megmondotta. Akkor Kovacsóci cancellarius in Italia fuit.

Wenzel-Codex 354. l.

1580. Eo anno, qui mortem Christophori Bathori praecessit, egy lúdfiat hoztanak vala Fejérvárra Iffiu János major-ságából. Ennek két feje vala, négy szárnya, négy lába. Az kék darabontok az felső vár kapujára szegezték vala fel,

Wenzel-Codex 339. l.

Anno 1583. A tájban, hogy császár Prágában fölment lakni és azolta ide alá nem volt, Stephanus Radecius az locumtenens Posomban, egy ott lakos nemes embert Frainovicz Miklóst, kinek Horvátországban is volt öröksége, fogatott volt meg levi de causa, csak azért, hogy az posoni nemesek közt és a várasbeliek közt támodott volt valami discordia. Ezek mivelhogy nem acquiescáltak annak, hogy ez az controversia az locumtenens előtt decidáltassék, hanem az császárt magát akarták megtalálni, Frainoviczot fogva tartotta. Paulo post lett gyűlés Posonban. Az ország az császártul kiadott articulusokhoz hozzá addig nem akart szólni, míg törvént nem engedne, ennek méltatlan fog-ságáról. Megigírte nagy nehezen az császár, de semmi nem költ benne. Az gyűlés után is fű emberek megállották utát az császárnak, hogy felindula Prágában, de semmit nem impetrálhattanak, ki miatt az ország népe közt nagy zúgolódás volt. Jezerniczki beszéli.

Wenzel-Codex 345. l.

1586. Indultunk ki az fejedelemvel és gubernator urammal Fejérvárról az halál előtt Prásmárra penultima Junii, ott váltig késénk, oda hozák meg az lengyel király halálát is.¹⁾

Ebben az esztendőben holt meg Dávid Sigismundus Szebenben, futva az pestis előtt Fejérvárról, de Szebenben correptus peste, meghalt. Az testet Fejérvárra vitték.

Wenzel-Codex 348. l.

Ugrai Gergel az Bihar vármegyei főispán adta volt Bocskai István uramnak, az mostani fejedelmünknek az magyarai koronának egy ágát, akkor az tájban, hogy Mária Christiernát behozták. Mint és hol jutott ú hozzája, megbeszélette Bocskai uramnak. Bocskai uram fölötté igen kedvesen vette Ugraitúl és azt mondta: ez, úgymond, az én kegyelmes uramat illeti, ki Magyarországnak egyik részét bírja. Igen szép safélykú, nagy öreg volt annak az korona virágjának abban az részében. És így Sidmont fejedelmet ajándékozta meg vele Bocskai uram. Jelen volt akkor, hogy Ugrai Bocskainak adta ezt az korona portióját, Mikola János, és nagy hitire mondá, hogy Bocskai uram kezében is adta volt.

Portio coronae
Hungaricae.

Wenzel-Codex 287. l.

1590. Rettenetes földindulások, a kik Bécsben kezdettenek 19. Septembris, aprónként, a míg oztán derekason az mint következik, megindúltanak.

Szombaton, azaz 15. Septembris az új calendarium szerint, estve öt órakor itt Bécsben és az kívül való helekben lén ismétlen egy földindulás, az elsőhöz hasonló, a ki 29. napján Juniusnak az előtt lett vala, itt ebben az helben és tartományban, az ki miatt az házak alkalmasan megrázattattak, de kevés kárral mulék el.

Közel egy óra mulván azután, úgymint 6 órakor 15. Septembris ugyanazon nap lén ismét egy földindulás, nagyobb az elsőnél, ki miatt az házak, boltok oly igen megrázódtanak, hogy mindenképpen nemcsak azok, de azonkívül is minden épületek az városban meghasadoztanak, de még sem igen fölötté való nagy kárral. Erre kelvén egy és tizenkét óra közt oly iszonyú rettenetes és hallhatatlan nagy földindulás lén, a ki miá az egész váras és benne való épületek úgy megrázattattanak, hogy az emberek álmokból fölserkenvén, külömbet nem itiltek, hanem hogy az itilet napja vagyon rajtok.

¹⁾ Szamosközy oldaljegyzete : Pestis.

Annak utánna verradta felé két óraker kezdeték az negyedik földindulás, ki nem szintén olyan rettenetes lón, mint az többi.

Ez az négy földindulás miatt ilyen nagy károk következtenek, kiket csak rövideden irtunk meg, holott csak az század részét sem irtok meg ide.

Elsőben az bécsi várban az várnak tornyairól az gombokat vitorlástúl mind lehánta. Azonkívül való épületeknek is.

Ugyanakkor Szent István tornyát annyira megrázta, hogy az őrző erkéltől fogván, kiben az őrzők laknak, az toronnak az tetejéig, az hol az török császár czímere, az félhold és az csillag vagy on, mind meghorgadott. Az erkélyt penig, kik nagy kövekkel, vassal és ónnal beöntve voltak, azokat alá vetette, az csonkatornyot penig, az kiben az nagy harang függ, amaz nagy nevezetes harang, mely ugyanazon Szent István tornyához vagy on ragasztva és hasonlóképpen nagy öreg faragott küeből constál és erős ónnal öntött vas kapcsokkal volt öszve foglalva, úgy megrázta, hogy sok ideig meg nem merték vonni, míg meg nem csinálták nagy munkával.

Az Szent Mihály templomának is az tornyát, ki hasonló erős vas kapcsokkal öszvefogalt épület volt, azt is mind az manus-ig ledöntötte iszonyú nagy ruinával és az városbelieknek károkkal, nagygyal.

Az scotusok szentegyházának chorusát öszve rontotta, és az nagy oltárt eltörte, az héázatját lefordította és az szentegyháznak is boltozatját sok helett által lyuggatta, sok hiatusokkal.

Az boldogasszony szentegyházának is az szép kifaragott és mesterségesen csinált fő tornyát elannyira elrontotta, vesztette, hogy nagy szép faragott köveit lehánta annyira, hogy félő, hogy ha valami nagy szélvész támodna, félő volna, hogy meg nem állhatnája.

Egy tornyat is, kiben puskaport tartanak, mely az só piacon vagy on, elannira elrázott, hogy az héázatja, mely cserépből volt csinálva, levetette. Az szent Rupertus tornyával és sok azon kívül való tornyokkal is azont cselekedte és meghasogatta rútol őket.

Vagy on Bécsben egy szép épület is nem messze az zsidók zsinagogájához, kit Dumpfingerhoffnak hínak, ennek az helnek egy szép tornya volt, kit akkor építnek volt és még teljességgel el nem készült volt; ennek is az négy szegletit egy nagy kővel öszve levetette, mintha ott sem lett volna, alá az útra. Mely ruina egy alacson háznak az héázatját is és két más alatta való háznak is héázatját, boltját fenéig lerontotta.

Az mérőháznál való lakó embert, az ki az terheket oda szokta vinni lovon, az mint feleségestül az mennyezetes ágyban fekszik volt, egy idegen emberrel együtt, ki akkor nála volt, ezt az

pallás úgy oda nyomta, hogy ha hamar meg nem segítették volna, oda vesztenek volna. Az idegen embernek pedig mind a két lábát kettén szegte.

Vagyon egy vendégfogadóház is, melyet aranyas napnak hínak, nem messze az vörös kapuhoz, ennek egy tornya volt, kit mind az hátulsó házzal öszve, és minden benne valóval és az ellenben való házzal egyetemben ezen vendégfogadóban fenékgig lerontotta és kilencz embert két lóval együtt ölt meg. Ezeket minekelőtte az iszonyú romlás közül kiástanak, oly bűdösek voltak, hogy ember feléjek sem mehetett és az dohját egész Szent Istvánig megérzették.

Az Cubekon egy Federli nevű áras embernek házának, mely nagy szép épület, három tornyának szegletit lerontotta. Henkel Lázárnak is egy kőből faragott szép folyosóját levetette. És Svagar nevű áras embernek is házánál való tornyát úgy elhasogatta, hogy mind házát, tornyát le kellett hordani.

Egy Vitus Runczner nevű áras embernek is az palotáját is mind elvesztette, ki igen szép épület volt, elszaggatta és semmivé tette.

Az Sz. Lőrincz szentegyházának is az tornyának az tetejét, ki kőből volt mind felrakva, mind harangostúl alá vetette.

Az Sz. János szentegyházának is azonképpen.

Az császári collegiomnak is tornyának szegletit lehánta. In summa summarum minden helyén az egész városnak házait, boltjait, szobáit, kéménit úgy megrázta, szaggatta, rontotta, hogy leszen mit építeniek.

Die 17-a Septembris éjjel tizenkét órákor volt egy kicsin földindulás. 18. die ismét egy volt reggel, ugyan akkor hét órákor is volt.

Die 19. Septembris 4 órákor reggel ismét volt, hét órákor ismét utánna, mingyarást reggel ismét két kicsin földindulás volt.

Die 26. Septembris éjjel 1 órákor Stok om Aizen mellett egy háznak az pallása beszakadt, szerencsére nem voltanak otthon az emberek, hanem félelemnek okáért futottak volt el.

Die 2. Octobris reggel 8 órákor ismét lőn egy földindulás, az mely mindazonáltal káros nem lőn.

Az mely terrae motus 29. napján Juniusnak ipso die Petri et Pauli fuit, az jesuiták akkor comediát celebrálnak volt. Az Károly herczegné minden gyermekivel ott volt az comedián, sölt Ernest herczeg is és Maximilián, a császár öcscei. In summa ez az földindulás oly nagy és oly iszonyú volt, kihez hasonlót senki nem látott. Nem volt oly templom, sölt még csak egy privatom aedificiom is, a ki megmaradhatott volna éppen, elannyira, hogy minden tornyoknak, kiknek fele, kiknek harmad része, sokak pedig funditus corruáltanak sok embereknek opprimálásával;

ki miatt az városbelieknek ki kellett futni ad campestria. Az galambok és az verebek is turmatim takarodtak ki az városból. Az herczegek előbb-előbb lappangottak az városban, egy helben nem találta volna ember őket, imitt-amott bualdoztak. Az harangok az tornyakban ex concussione harangoztanak az tornyakban szerteszéllal elaanira, hogy mindnyájan az ítelet napját várták magokra. Nagy volt az sívás, rívás az egész városon minden rendbeliektől. Az Ernestus herczeg udvarának minden házainak az tetejét lerontotta, az sok gombok, vitorlák most is alá függenek, ketté törvén. Nem böcsülheti ember, meg az városban mennyi kár lett elegendőképpen. Az Dunán a kik akkor eveztenek, alig szaladtanak, hogy az hab őket el nem borította. E dolog után mingyárust Byhácsot Horvátországban az német megvette és az török 15,000 németet vágott le gyalogot és egyéb hadát is megverte az németnek. Az Sziszek dolga is azután lett.

Az vén kamaraispán most jövet betért volt Szakmárra, csodáltatja, mely nagy erősség, az azt mondta a bírónak, hogy csak öreg álgyút taraczk és seregbontó nélkül 47-et olvasott benne.

Az biró azt beszélé, hogy minekelőtte kiment volna Kolosvárról Básta és megszállotta volna, Móses ben az házban szállásán azt mondta: eltarthatjátok nem egy sem két hétig, hanem 2 holnapig is, a menni német itt vagyon, de én addig nem kívánom, hanem kilenczed napra megsegétlek, mert készen vagyon hadam zászló alatt, három nap Szakmárra megyek, három nap ott leszek, harmad napra ismét itt leszek.

Wenzel-Codex 301 – 304. II.

De Batoreis; ex ore magi Poloniae cancellarii. Kgd inserálja, legyen ismereti az cancellarius-sal is Kgdnek, ha olvassa.

Consilium regis Stephani de Batoreis fratribus.

1594. Megesvén az urakon a dolog és a Báthori Boldisár is megöletvén, hogy engem beküldtenek vala, csodálkozott az nagy cancellarius rajta, hogy neki ilyen késen lett értésére, holott ő az mint értette, régi simultas volt köztök, hoc est inter principem et illos, adta volna, úgymond, isten, hogy bár ne történt volna, de féltem én mindenkoron tacite ezen, hogy így leszen. Neque etiam locum adeo arctum multorum dnorum (*olvashatlan szó*) esse. Ez az (*egy fél sor olvashatlan*). Azon voltam, hogy Bátori Boldizsár és András itt köztünk telepedjenek meg. Ez volt az én tetszésem. És így lévén, az jó atyafiui szeretet köztök nemcsak megmaradott volna mindenkoron, hanem ugyan ob intervallum loci et commercium literarium inkább accendáltatott volna köztük. Az szegény megholt királynak is ez volt scopusa és elvégezett akaratja felőlök. Hogy penig Fogarast Báthori Boldizsárnak adá csak szintén halála előtt,

csak szinten ez vivé reá, hogy kételkedett nyavalyás, hogy nem maradhat meg itt ez országban az ő nemzetsége, halála után. De ha akkori betegségéből fölgyógyúlhatott volna, ugyanő az első deliberatiohoz fogott volna, váltig fájlalják én előttem is Bátori István és az cardinal familiájokon esett casust, de én tanquam mediam personam inserantis potius vices agere possum quam consultoris, nihilominus ezt inculcáltam nekiek. A mi már meglett, azt immár teljességgel felejtsék el, quod enim factum est, infectum etc. és hogy fordítsák minden gondolatjokat magok megmaradására.

1594. Hogy kibeszélették volna az urak Sidmontot ez országból, azon egyeztenek volt meg, hogy megölessék. De Báthori Boldisár tartott ellent benne. Nem akarok, úgymond, atyámfia vérébe förtözni. Mondották az urak együld, nagyobb romlásunkra lészen, ha elbocsátjok. Mond arra Báthori Boldizsár: nem tehet, úgymond, semmit, menjen dolgára.

Ha penig akkor útában Sidmont betért volna Tordára, az mint én Szalánczy László szájából hallottam, el volt végezve, hogy konczonként darabolják.

Esztergamot az olaszok vették meg, kik Joannes Franciscus Aldebrandinussal voltak, oda rendelvén őket az pápa. Ezek 10 ezeren voltak gyalog és az Joannes Franc. egy az mostani pápával és ábrázattal fölötte igen hasonló hozzá. Az császár fegyveres lovaginak is az fele ezek mellé jött ustromra gyalog, kik térdig vasban voltak, csak szintén az melyeken elől volt az kar aczél, és együtt hágták az várat az többivel. Az az pápa hada, kiről feljül szólánk, tudni illik az 10 ezer lovag, jó idején korán eljött volt, és Poson táján széllal az falukra osztották volt őket, holott mindaddig voltak, a míg Esztergam alá indúltanak; ő maga az pápa füzetett nekiek. Meg is volt hagyva nekiek, hogy az holott legsúlyosb, ott szolgáljanak, vagy Erdélyben, vagy hova kelletnéjek; mely dologban nagy controversia is volt, hova fordítsák őket. Postán az pápa öcscse ide Erdélben akart jüni, hogy meglássa az helt és ha többet nem népének, de felét ide adja, de nem hadták. Az hitván eleség miatt az disenteria ezek közzé akadt volt, ki sokat conficiált benne. Esztergam megvételeiben semmi had jobban ennél nem forgolódott. Sok fő familiákból valók voltak köztök, minden száznak egy zászlója volt, szép ékes bársonyban felöltözvén volt mindenik, kiknek arany prémmel volt megperémezvén köröstön körül ruhájok. Az pápa öcscse senki kapitánsága alá nem akarta magát adni, azt mondta, hogy ő azoknak kapitányjok, és ő akarja

Strigonium recuperatum.

Captum Strigonii.

gondjokat is viselni. Alá jövet a míg Bécsben volt, az császár huga az özvegy galliai királyné házát adták neki szállásul szent Dorottya szentegyháza ellenében.

Maximilianus a
Polonis captus.

In Polonia capto Maximiliano jutott volt az beretvája Báthori Boldisár kezéhez, kit Boldizsár Sidmont fejedelemnek senkelt volt. Sidmont az portára küldött volt császárnak, oly nagy öröme volt ezen az töröknek és oly böcsületi urunknak, hogy mingyárást az mi oratorinkat zöld vont arany kaftánban öltöztették föl, contra regulam propriam, nam color is apud eos sacer est, kit azután késén vettek eszekben, és bántanak, de nem változtathatták meg.

Cum Várad oppugnaretur a Turca. Bocskai István Váradról VI ezer emberrel jött urunk mellé.¹⁾ Csak lugasiak és karánsebesiek az ú ditióbeliekkal együtt négy ezeren voltak, az több had partim ex Transylvania, partim ex partibus Hungariae Transylvaniae subjectis voltak. Német fegyveres nyolczvan volt. Proh pudor. Ebben az hadban, az mint nekem Albert deák mondja vala, 25 ezer embere jó és válogatott embere volt urunknak fegyver fogható lovaggal és gyaloggal öszve. Anné(lkül?) 12 ezer ember gyülevész nép. Ezek közt is szántalanok voltak jó legények, és csak igen kevés megvető volt benne. Az szekér szám, kivel az tábort körül vették, 5000 szekér volt. Volt az fejedelem 15 napig Tömösvár alatt.²⁾ Igen nagy helen vagyon Tömösvár, csak egyik szegletit szállották volt meg az miénkek. Az vár alatt vitézlő nép, az mienkben in tota hac expeditione 500 veszett, följobb nem, az kétszáz kék darabonttal együtt, kiknek veszedelmeknek Kornis Gáspár volt oka, mert ő indította nekie, disuadente Alberto Literato et rogante principem, ne faciat.

Szam. kezével:
Zizeki harcz.

Tótországban kezdetett az háborúság. Nem semmi harcz volt az, kilencz bég veszett azon az harczon az pasával együtt. Az hidat, az melyet az Kulpán által csináltatott volt az pasa, hogy elbontatta, aval vesztette a dolgot. Disvadeálta volt ezt az császár atyjafia, de nem mívelte az pasa azért, hogy az török vissza ne futhasson, ha futni akarna is, hanem megállja mellette az harczot. Megmondta ez az Oglan az pasának, hogy csak addig késő, míg az harcz meglészen, de megbánja azután mingyárást, hogy elhányatta. Jussus procedere caesareus juvenis

¹⁾ Szamosközy oldaljegyzete: Varadinum.

²⁾ Szamosközy oldaljegyzete: Temesvár szállása 1596.

passa Oglin. Elmegyek, úgymond, de mond meg az disznó mellől jött ebnek, hogy megbánja az hid elbontását ma. Secuta mox maxima Turcarum strages, deletus totus exercitus, ac in Kulpam maxima pars submersa. Ez az bosznai pasa első pasa volt Bosznában, nem régen csinálták volt azzá annakelőtte, mert azelőtt csak bégség volt.

Az császár leányátul való férfit soha pasaságra nem mehet, hanem csak bég lészen belőle, juxta legem Turcarum. Ne vágyódhassék császárságra.

Nati ex caesarea familia apud Turcas.

Barbély Györgyöt erővel promoteáltatták az urak Sidmonttal, Sidmont Békés Istvánt akarta elővenni. Nagy bolondság volt ez. Megtetszésének azután az Barbély György vitézlő fű cselekedeti, kinek Békés szolgálja sem lehetett volna.

Georgius Barbély.

Béldi János prope Coronam fű nemes ember volt, ű tette volt hirrre Szinan pasának, hogy által költöztek az Dunán venientibus nostris. Ez az Béldi Mihnye vajdának hites atyjafia volt. Mely Mihnye immár törökké lett volt és vele volt akkor Szinanál minden aranya Mihnyának ennél volt . . . . .

Wenzel-Codex 249—250. ll.

. . . . . (eleje hiányzik) . . . . .
ad insequentis noctis partem maximam rex loco cedere coactus, aedes cardinalis Radivili non ita longe a regia, cum conjuge regina commigravit, ibique ad sextam usque Januarii, dum arx expurgaretur, perstitit. Consumpta autem penitus sunt igne palatia reginae ex ordine omnes, tertia parte arcis consumpta. Ansa incendio a satellitibus data Germanis, qui luculentiore instructo foco, ut caminus flammam conciperet in causa fuere.

1595. 2-da Februarii juta be Krakóban az gyűlésre az nagy cancellarius, és más nap salutálá a királt Radivil cardinal házánál.

Salutáltak die 16. Februarii. Salutáltak Sennei urammal. Sok dolgaitúl előbb nem lehetett.

Vendéglett meg bennünk die 19. Februarii.

Die 18. Februarii coram rege et senatu dnus Sennei causam ilmi principis, me interprete explicavit.

Die 19. Februarii venere Cracoviam legati caesaris, quorum praecipuus episcopus Olomucensis fuit.

Die 27. Februarii hallgatta meg az király és az respublica az császár követit.

Die 12. Martii convivio excepti sumus cum dno Sennyei ab ilmo duce Macroicensi ac honorificentissime tractati.

Exauditi a rege et ordinibus in regia Cracoviensi legati imperiales 17-a Martii hora 3-a pomeridiana.

Szam. kézzel:
Bátori Sigmond-
rúl.

1595. Ez tájban jött vala meg Giersek az lengyelek követe az portáról és Sennyei uram vendéglette vala meg. Azt mondja vala, hogy az török császár azt mondta volna az pasáknak, az mely konczot, úgymond, elnyeltem, azt akarja, úgymond, tor-komból az erdéli Oglan kivenni, étkemnek penig tálomból az kenyerit is el akarja szedni. Azt is mondá Giersek ugyanott az asztalnál valánk, hogy kilenczszer való százezer embert adducál-hat az török császár in aciem, de mind éppen azokat és in tanta imperii vastitate, soha öszve hogy együtt lehessenek nem hoz-hatja, hanem három vagy négyszázezer embert.

Die 19. Martii exceptus cum nobis convivio Martinus Berzevicius.

Die 4. Aprilis posteaquam patetice satis regem et ordines regni alocutus fuisssem, eis cum dno Sennyei in frequenti sena-torum consessu valediximus. Summái feleleteknek az mint másutt is megjedzém, csak ez lén, hogy a török nekiek semmi okot nem adott, kiért vele régi békességeket föl kellene bontaniok. Intenek minket is, hogy olyan nagy fában ne vágjok fejszénket.

Altera die, quae fuit die 5. Aprilis, Cracovia domum versus movimus, cum ego medium fere annum ibi exegissem, dnus autem Sennyei tres menses et dies aliquot.

Vigesima Aprilis Albae pervenimus. Találtok ott Nádosdi uramat udvarnál, ki 6. die Aprilis jött volt Fejérvárra, ment el penig 25. Aprilis, Barcsai Andrással és több fű emberekkel kísértette el Sidmont.

Die 22. Aprilis . . . . . cum Reimondo Saltero camerario serenissimorum . . . . . *(két sor a lap hosszában teljesen olvas-hatlan).*

1595. Moritur Franciscus Geszti generalis regni capitaneus Saxopoli 11. May hora 4. pomeridiana. Cadaver ejus Devam delatus, ibique die mensis ejusdem 21. sepultum.

Die 12. May ciausius Turcarum imperatoris Muztadar dictus Albae venit, admissus fuit 17. die May.

Die 16. venit Albam ilmus et revdmus dnus Alphonsus vicecomes episcopus Cerviensis in Flaminia, legatus pontificis et honorificentissime exceptus. Én voltam gárdája.

Die 18. May est ad principem admissus.

Versipellis homo Aron Transalpinensis ¹⁾ palatinus dominio exutus, perductus est Vincium 19. May, die altera sub persona homini ignoti a principe interpellatus est.

Die 27. May boeri Transalpinenses nomine totius regni sacramento se obstrinxerunt principi. Eos remeantes Georgius Balatich cum clavo et vexillo, quibus palatinus confirmabatur, subsecutus est.

*Szam. oldalj.:
Transalpinia.*

Eadem die Georgius quoque Barbély banus Karansebesiensium constituitur.

Rex Poloniae in Juis filiolum ex uxore regina suscepit.

Die 1. Junii venerunt Albae legati Moldavienses boeri, missi a vajvoda et regnicolis, principi fidelitatem promissuri. Legati quoque Cozakorum hac die venere, VII vexilla et quosdam captivos apportarunt, spolia nimirum quae e vastata Taurica Chersoneso retulere, ubi horrendum in modum sunt ferro flammisque grassati, talionem reddentes Tartaris, qui anno elapso per Pobiam (?) in Poloniam ingressi . . . . .

1596. (*Tévedésből 1696 írva.*) Mikor az confoederatiót tractálták Cracóban, császár főoratora többi közt episcopus Vratislaviensis volt. Ennek Joannes Matthaeus Wacker a Vachenfels, caesaris consiliarius, cancellarius volt és mellette volt.

Wenzel-Codex 344—345. l.

1599. Mihály vajda előtt is az magyar urak elég visszaértették egymást, akkor is a volt jobb, a ki beadhatta az másikat az vajdának. Halmagi István azt mondá, hogy Csáki Istvánt annyira beadta volt Kornis Gáspár, hogy meg akarta öletni Mihály vajda. A végre sok adományával kellett be magát nála. Halmagit is hitöcscsévé fogadta volt, ugy is igen segítette Csákit.

Wenzel-Codex 358. l.

1600. Basta találománya volt az bizonyos, hogy Mirizlónál az miénkek fugát simuláljanak, senki azt bár magának ne tulajdonítsa. Jelen volt Mikula János és mindeneket tud.

Wenzel-Codex 136. l.

1601. Az goroszalai harc után lábbal akasztatta föl Básta Stepan Istvánt, az váradi főlegényt. Végre az németek verték agyon, semmi pusillanimitást nem mutatott, hanem alácsüngvén

*Ex relatione dni
Sarmasagi.*

---

¹⁾ Szamosközy javításával: Moldaviae.

fűel, az németeket, kik azon alá s följártak, szidta, pögdözte, végre agyon verték az németek.

1603. Post cladem Coronensem Bogáti Miklósnak az holt testét is föl akarta Raduly vajda akasztatni. Alig kérte meg Toldi István.

Várodban két esztendőre élés vagyon 800 emberre.

1603. Székel Móses, hogy Kolosvár magát megadta, bocsáttá be ide zálogúl Betlen Farkast és Óvári Istvánt. Az kolosváriak ismét oda ki Móses táborába bocsáták Petrum Folstics senioremet et Andream Zabó.

1604. A király képe feleségét hogy Kassából kibocsátták, Eperjes mellett vitték el, onnét Szepesváraljára és Bártfára, onnét Lengyelországon által Silesiára és úgy in Germaniam, pater Martinus Kaldy is vele volt. Így beszéli Hoffmann György.

Mihály vajda.

Mihály vajdát, hogy Basta megölette, az szablyája az árbóczfán fígg volt az sátorában, még is hozzája kapott volt. Ugyan azon szablyával vették fejét is.

1604. Sub initium belli Bocskaiani. Az Pech hadában és az több németekben, kik innét kimentenek volt, veszett 1383.

Strigonii recuperatio sumptuosa.

Esztergamnak kétszer való obsidiója, megvétélével együtt áll 19 milliójában az római császárnak, az mint Sarmasági mondá.

Wenzel-Codex 355. l.

1604. Prágában egy félszemű pythonissa vagyon, ki minden jövődő dolgokat csodálatosan praesagiál és megmond. Ezt Sarmasági ott létében megfogatta volt császár, mivel hogy erre az 1604. esztendőre nem kedve szerint való dolgokat profétált neki.

Hallatott mendörgés Kolosvárott legelőször 1604. die 27. Martii.

Wenzel-Codex 291. l.

Szam. kezével:
Mátyás herczeg.

Az brazlai vajda fia Mátyás herczeg táborában volt Győr alatt az nagy cancellarius asztalánál me praesente, pro certo affirmálá, hogy az herczegnek ő magának pro sua persona, tizen

egy kurvája volt. Az egész táborban penig 400 kurvánál több volt, kik quaestum corporis exercebant. Igen megütközének ezen a lengyelek. Cancellarius azt mondá, hogy kár, hogy az herczeg az duo denarius numerust in alendis pellicibus nem observálta.

Wenzel-Codex 197. l.

1604. Most utolszor, hogy Krauzenek Szebenben volt, bizonyos summa pénzt kívánt az városon, kit mikor elindult, úgy componált vele, hogy késedelem nélkül utána küldjék. De minek utánna az summát megigírte volna az váras, kérte azon Krauzeneket, hogy (ne) neheztelje az ű városokban emlékezetre való dolgokat meglátni. És szerte szélel elviselték minden tornyokban, megmutogatván nekie nemcsak hadakozó szerszámokat, hanem a fölött minden éléseket is. Látván ezt Krauzenek, megbánta magában, hogy többet rajtok nem kért volt, és talált ilyen fortélt a dologban. Mikor tülök elbúcsúzott, kibeszéllette az királybirót mind fiával együtt onnét, praetendálván, hogy beszéde vagyon vele. Amazok kijüvén vele honoris causa, visszaizent Krauzenek Szebenben, hogy megtöbbsétsék ötezer forénttal az neki igirt pénzt, mert hitire addig a királybirót vissza nem ereszti. És így kételenek levén az várasbeliek, az előbbi summához addálták az 5000 forinthez és kiküldték neki.

Szebenen esett fortély. Ex relationi Joannis Adám.

Akkor mind fiastúl szintén ide Kolosvárra hozta volt Krauzenek az király birót. És ide kellett az 5000 frtot meghozni az szebenieknek.

Wenzel-Codex 339. l.

1604. Nagy böcsületben tartják az commissariusok Régeni Jánost, semmit hire nélkül nem cselekesznek, sölt tanácsba is mindennap az ű házához gyűlnek, most újonnan Havasalföldében ment.

Joannes Regem.

Az szebeniek megigírték Rác Györgynek, hogy megszerzik az erdélyi vajdaságot nekie az római császártól, csak vigye véghez az elkezdett dolgot. Ez a Rác György mindenkoron fejedelemségre vágyatt, Bastánál is alattomban mind abban törekedett, hogy az havasali vajdaságot adja nekie, hánta vetette erősen magát, mint és hogy szolgál. Nyilván való dolog ez is, hogy ű árulá fűképpen kardinált el Mihály vajdának, addig jártatá be hozzája, ű lén oka kijüetelinek. Az tyrannist is Mihály vajda akaratjából ű kezdé el, ű ötlette meg az széke-lyekkel elsőször is Szömöre Mihált és Farkas Ferenczet Segesvárott, ezen indula meg az nemesség, úgy állának el Mihály vajda mellől, és oztán csak kevés vártatva Székely Mózes is úgy subducálá Mihály vajda mellől magát. Elete is ennek az Rác

Georgius.

Michael Zömöre et Franciscus Farkas opera Georgii Rachtrucidati in Segesvar.

Györgynek fölöttebb parázna, rút adulteriumokat et virginum corruptelas notabiles cselekedett most is, a mig Meggyest volt.

Wenzel-Codex 301. l.

1604. Kamuti Farkas in angustias redactus maximas, cum se expedire minime posset, astu utendum existimans, maxime cum recepta iterum a Basta esset provincia, isque quia tum a porta Turcica redierat Caransebesum, quo solo nomine periclitari poterat maxime, suae incolumitatis potius, quam patriae periclitantis habendam duxit rationem. Mivel azért, hogy immár az magyarok dolga ott ben az töröknél agitáltatni kezdett volt, és alkolmas részéből decernáltak volt is egymás közt, hogy ű megmaradhasson gratiam paraturus, mindeneket aperiált Bastának. Egykor ebéd után, midőre az szolgál rendek kitakarodtak volna, Basta uram az kapitánoknak in familiari colloquio ezt megmondta volt praesente quoque Gerardo Pisano nobili, nem tudtok, ugy mond, bella cosa-t. Az magyarok föl akarnak az császárra támodni és királt akarnak magoknak választani, ki, mint lehessen, nem gondolhatom. Ehez ki egyet és ki más szólott. Ezt a dolgot ugyan akkor Gerardus János papnak az szászok praedikátorának, ki az ó-várban Kolosvárott lakik, megjelentette volt, igen titkon nekem az pap jelenté die 28. Aprilis 1605.

1605. Győrt megtarthatták volna és az törököt a transitu per Danubium prohibeálhatták volna igen könnyen a németek, de bolondságok miatt vesztették volt el. Élést Szinán pasa annyit talált benne, hogy 10 esztendeig megérték volna vele.

Győr alól Mátyás herczeg hajadon fűel szaladott, még az ümög fodrát sem kötötte volt föl, palástja, öve, kardja, mind oda maradt, ű maga gyalog szaladt.

Wenzel-Codex 113. l.

1604. Az földváriakon Brassóhoz közel lakott 18 valon, 31 hétig költ reájok VI ezer VII száz 87 f., juhokat, szénát, zabot, tyúkot, ludat nem computáltak, hanem készpénzül költ el ez az summa reájok. Azon kívül az fű kapitányjok asztalára költ 16 száz f. Hiti szerint mondotta ezt a földvári biró Zeller Ferencz és Zambó Bálint előtt. Ez az falu kisdéd, mind is 12 háznál több benne nincsen, Brassóhoz egy mérföld. In summa az egész Barczaságot csak 400 valon ette és pusztította ki mindenéből.

Capto Szathmarino. Mivelhogy Szénási Mathias az ű hadával együtt futamodott volt elsőször is le az szakmári ustromról, erre való boszúságában, mikor az németek kitakarodtanak Szakmárból, megleste őket és levágatta, contra datam assecurationem a principe. Nagy nehezen maradt meg Joachimus Beck, az

Res stipenda.

Sum. kezével:
Valonok prédálása.

Sum. kez.: 1604.
Zenasi Mátyás.

Joachimus Beck
capitaneus supr.
Zakmariensis.
Ex relatione
Georgii Hoffmann.

kapitányjok is, hogy le nem vágják. Kiért az fejedelem most is vasban jártatja Szénásit, az alatta valók pedig búdosásban vannak. Vitték azért Joachim Becket Vásárhelre Bocskaihoz, mely nem messze vagyon Terebestől, adott nekie Bocskai uram 700 fl., és ment lengyel Krakóba, ott holt meg. Az fején volt az lövés, ki ha nem esett volna, meg nem adták volna Szakmárt.

Wenzel-Codex 113—116. l.

1604. Elvevén az kassaiaktól a templomot fölötte igen malecontentusok voltak az német felől et usque adeo proni ad defectionem, hogy nem köllött sok izgatás nekik. Az templomot csötörtök nap vették el tőlük, még jó szerivel az várasbeliek azt sem tudták, mi az dolog és mi okból occupálták az templomot; meg sem volt még pedig senkitől megtiltva, hogy az városban házoknál ne legyen szabad praedicálni in privatis domibus civium; mely dologhoz képest nem tudván félni, vasárnap, azaz negyed nappal az templomnak elvétele után praedicáltatott házában Szabó György, superveniáltak Belgiosa emberi, fogva vitték mingyárást ő magát az fogházba. Annak fölötte ennihány álgut szegeztetett Belgiosa az házában, hogy azt porrá tegye, végre nagy minden nehezen 5000 frtot szerzetek meg, és mind addig is míg az summát le nem tette, ki nem bocsáták az tömlöcből.

Az kassaiak megfosztatván templomoktól, háromszor is találtak meg a császárt. Prágában menvén, de semmi válaszok nem lett, amiatt exacerbáltatnak.

Ismét Hoffmann Györgynek egy atyjafiát, ki ugyanott Kassán lakik, találtak volt házában, hogy az postillát olvassa volt, azon száz aranyat vettek. Ezt is bizonynyal mondá Hoffmann uram fia, csak szintén az templom elvétele után történt, meg kellett adni, ki nem bocsáták addig az tömlöcből.

Az profóznak a maga szolgájával vétette fejét Lippai Balázs Kassán, facta deditione, hihetetlen dolog, mennyi pénzét mondják hogy volt. Derék pénzét Filekben takarította volt ideje korán, mivel hogy hazájához Kranith országhoz közel volt, és szándéka az volt, hogy az sok praedával házához szálljon.

Profoz a proprio servo decolatus.

Ballos István uramnak itt Kolozsvárott ez az profoz avval kérkedett, hogy küldött ki innét Erdélből maga számára negyven-ezer forintot, és hogy szőnyegi is vannak 80, nem computálván az számtalan sok szép ezüst mívet, kupákat, mosdókat, medencéket, lóöltöző szerszámot, ezüstös aranyas pallosokat melyeknek ugyan számát sem tudta ő maga is. Találtak Kassán is vagy VIII ezer ezen forentiát és egyéb szépséget sokat.

Lucinus Triden-
tinus mercator
Cassoviensis.

Egy Lukinus kassai árrós embernek is, ki Tridentinus, többet találtak hatvanezer forintjánál, ki övé volt benne, ki másé, mint efféle árrós ember keresetinek szokott lenni. Nagyobb része, a mint mondják, másé volt. — Hoffman György felesége két kisdéd leánkájával és két kis fiával együtt Kassáról Lengyelországba ment és Jazliskán, egy kisdéd városkában, mely az határban in vagyon, és első városka, kit Homonnáról érnek.

Familia Hoff-
manni commis-
sarii.

Munus in cives
Cassovienses
dni Bocskai.

Az kassaiaknak VII falut adott az városokhoz Bocskai uram, mely faluk annak előttte az egri káptalansághoz valók voltanak, cum titulo liberae civitatis.

Foemina Bel-
giosae.

Az király képe feleségét minekutána kibocsátták volna Kassáról, Eperjes mellől ment el Szepesváraljára, onnét Bártfára és Lengyelországnak szélén által Silesiára, et sic in Germaniam, pater Martinus Káldi is vele ment ki Kassából és lengyel Krakóban maradt.

Nex Joannis
Boronkai.

Az Boronkay halálát, accepto a me pretio, az kolosvári cigán vajda az hóhérral együtt 24. May így beszéllé nekem. Annak az napnak estin, az mely nap őket megölték, az profóz nagy örömmel ment be hozzájuk és azt mondta, hogy ő maga az profóz sem reménlette istentül, hogy Basta uramnak szúe ennire megenyhődjék hozzájuk, kitül hagyva volna nekie, és ugyan akkor mikor megindult, meghadta volna, hogy másnap őket elereszsze. Immár, úgymond, csak ez kívántatik, hogy az én munkáimról is el ne feledkezzetek, mert szabadulástokat isten után én küülöttem egyébnek senkinek ne tulajdonítsátok, oly nagy kiáltás volt sokaktúl reátok. Én hogy mellettetek törekedtem, el is kergetett ennihánszor Basta uram előle. In summa amazok szegények azon nap mind kerestenek, ki kupát és ki egyéb morhát, kivel az profózt föltisztellessék és neki kedveskedhessenek, kit meg is adtak neki. Estve késén, mikor szintén az váras kapuját be akarják volt tenni, mentek az cigánok közé négyen az profóz szolgálban, hajtani kezdettek négyet benne be az városban. Amazok szabódnak volt, hogy ők biró hire nélkül nem mernének bemenni. Amazok ki koczpergerrel, ki helebárddal erehni kezdik az cigánokat, ti még birót emlegettek, úgymond, belluae. És így azon utczában, az melyben profoz lakott, egy házhoz vitték be őket az cigánokat. Azután, hogy besötétült, vitték az cigánokat a lábos házban és ott egy boltban, melynek az vas ablaka ide kiszolgál, mindeniknek egy-egy istrángot adnak kezében és meghagyják erős fenyétség alatt nekik, hogy ott az sötétben veszteg várakozzanak, és a kit beküldenek egymás után successive az sötétben

Basta akkor
Brassóban az
havasali vajda-
val való tracta-
tusára ment
vala.

az hurkot nyakába vessék, a melyik cigán az négy közül hamarabb oda vetheti, lenyomják mingyarást és megfojtsák.

Az profóz ű maga addig ivott velek, hogy immár az cigánok is elunták volt várni. Megüti azonban éfél után kettőt az óra, és legelőször Boronkait viszik ki. Azt megfojtván, Csiszár Gergelt viszik ki. Történik, hogy mikor az egyik német poroszló az sötét boltban Csiszárt bevinnéje, nem vevén eszébe az sötétben az cigán, találja az poroszló nyakában az hurkot vetni. Amaz neki szól németül. Megismeri az cigán szavát, úgy maradt meg, mert elkölt volna. És így fojtják meg Csiszárt.

Utolszor Kálmándit vitték oda, és azt is így fojtották meg. Egyébkint hitire mondják, hogy semmit rajtok nem cselekedtek, hiszen most immár nem félünk, ugymond, senkitől, miért tagadnójok. Az három testet ű magok az német poroszlók vonták egy szánon az jezsuiták pusztá templomához, holott egy sírben dugták be őket; ű magok az német poroszlók fosztották meg is őket; az cigánoknak csak üngök és gatyájok jutott.

Wenzel-Codex 199 1.

1604. Mense Septembri, az tömösvári dolog.

Szendrőből 28. Augusti indultak Nándorfejevárra, itt két nap mulván mentek Tömösvárra, 400-an voltak magyarok. Előttök Szilvási Boldizsár, Dávid deák, Betlen Gábor, Tömösváratt circa VII Septembris éjjel éfélykor ütötték meg őket az hajdúk, kik három ezernél többen voltak. Előttök járók az hajdúknak gróf Damper ¹⁾ Lippai Balázs, Ibráni Ferencz voltak, Deli Száva is és a többi. Négy vagy öt embert vágtak le, de lovat hoztanak másfél ezért. Kiütöttek éjjel Tömösvárról az törökök, úgymint ötszáz jancsár és 500 lovag, azok tolták meg. Az vidini avagy bodoni bégre indultak volt meg, de casu találkoztanak utokban a miénkekre. Szándékok az Betlen Gábor hadának avagy scopusa ez volt, hogy Erdélre jűjenek, és ez végre 24 ezer embert rendelt volt az török melléjek. Itt haereáltak, és tandem változván magyarországi állapot is, föltámadván Bocskai, oda az többi közé mentek Kassa felé. Mikor űk oda jutottak volt, akkor immár Pecz hadát levágták volt, ű magát Peczet elfogták ennehány kapitányával, Ciaitliczwal és több kapitányokkal.

Szam. : Vide etiam 206. paginam.

Szam. oldalj. : Ez lött 15. die Octobris.

Wenzel-Codex 202. 1.

1604. Circa Decembrem. Filekhez közel az ott való katonák találtak az pénzre, kit Németországból hoznak volt, kit elvontak, 12 tonnával volt száz és százezer fr. Minden tonnában

¹⁾ Szamosközy jegyzete : Henricus Davallus comes a Dampierra.

10 ezer fr. volt, mindazon dudka. 9 pénzével számlálták. Duskai uramnak 80 ezer fr. jutott, az hajdúknak 40 ezer maradt. 95 hajdú vot hozzá az 40 ezer forénthoz. Tizenöt német volt az füzető mesterrel, de az füzetőmester elszaladt volt. Az filekiek, a kik az pénzt késérték, azok cselekedték (*Szamosközy kezével folytatva*) Kali Vince verte föl az pénzt.

Wenzel-Codex 203. 1.

1604. Ali pasa az magyar nemzetnek nagy kárával holt meg Nándor-Fejérvárott.

1604. Zultán Achmat az mostani török császár circa initium autumnus igen meghímlőzött volt et periculose admodum decubuit, agit nunc annum aetatis, az mint Barbély Márton mondja, decimum nonum.

Cyga Oglin.

1604. Mense Aprili indították meg Oglan pasát Constantinápolyból az Kazulra, csak jancsár Constantinápolyból 10 ezer ment volt. Az Kazul avval ajánlotta magát, hogy kézhez küldi azokat, a kik ütöt az föltámadásra tanácslották, csak vegye el haragját róla, mert nem magátúl indíttatott arra; de az divánban elvégezték volt, hogy ugyan reá menjenek és véget vessenek az Kazulban. Ez az Dsiga Oglan igen vitéz és fölötte vén ember is. Hét millyion aranyat adtak neki ki az császár tárházából.

Wenzel-Codex 357. 1.

Szam. oldalj.:
Ali vezir pasa.

1604. Az tavali vezér, ki Nándorfejérvárott megholt, csodálatos jóakarattal mondja, hogy volt ide hozzánk, és hogy nagy dolgok impediáltattanak halála miatt. Horvát finak mondja, hogy volt. (*T. i. Balassi Ferencz, a ki után ezeket írta.*)

Most az portán füvezérnek Szinan pasát mondja, kit igen vén embernek mond lenni. De inkább hiszi, hogy Heder basa leszen füvezér a helyében, ha bejött az portára, mert immár három esztendeje, miúlta mind ide ki az Duna mellékét őrizte Havasalfölde felől. Az mostani császárnak hűgát adták neki.

Az havasali vajda megtartóztatta Regenit. Innét irtak volt neki, hogy ha igazán az császár köntöséhez ragaszkodott, mutassa meg evvel, hogy fogja meg Regenit; meg is cselekedte.

1605. circa finem
Julii adták meg
Fogarast.

1605. Fogarashoz az németek az városban jüttek volt ki mulatni. Itt kin az hajdúk, kik ott az erdőkön latitáltak, egyet értettek az belsőkkel és kirekesztették őket, és immár kezüknél. (*Ez a pont keresztül van húzva.*)

1605. in Julio. 28 ezer forint kellene, azaz két hópénz mind azoknak, kik Rác Györggyel vannak. És a dolog eddig is lecsen-

desedett volna. Az szebeniek arra kötötték magokat, hogy űk lekötik az dolgot és kedveket keresik, 2 hetet kértek magoknak.

Az székeltség tized napra kéredzett haza.

1605. Juliusnak 13. napján múlt el annak az 10 napnak egy heti, reá feleltek, hogy akkorra visszamennek a táborban.

1605. Rácz György az városban Segesvárott most is még. de nem kell tüle tartani.

Wenzel-Codex 358—359. l.

1604. 1605. Az Kazulra Cyga Oglin vagyon, bizonyos dolog. Jelen volt tavaly Balásfi Ferencz uram, hogy a portáról expedáltak.

1605. Die 21. Julii 520 válogatott ráczot bocsátott Rácz György ki Segesvárról, hogy valamiképpen az álgyukat Udvarhelről elhozzák. Hire lett ebben az miénkeknek, felen állottanak lesben, reá várták űket, és körül vevén, úgy megverték, hogy abban csak illő-fillő szaladt el. Elöttök járó hadnagyokat is Csonka Jánost elfogták. Ugyan ezen nap más rendbeli hada Gyulafinak talált ott a tájban száz lovag ráczra. Ezekben egy sem szaladt el, Betlen Farkas írja Biró uramnak, az levelet is láttam. És inti az kolosváriakat, hogy vigyáztassanak, mert futó félben vagyon Rácz György, nem tudják, mely felé fog.

*Szam. oldalj.:
Chonka János
pag. 371.*

1605. Fogarast adták az németek 16. Julii. (*Szamosközy javítása 10.*)

Azt mondja Lodi Simon, hogy az német császár Erdélylyel kínálja Bocskait, és ha az törökkel hadakozni akar, annyi segítséget offerál neki, az mennyet Sidmontnak adott. Ha pedig hadakozni az törökkel nem ő akar, valamint akarja, csináljon egy békességet a törökkel, kinek ű is enged.

Az követek Pográny Ferencz és Dersfi.

1605. Az szászság az universitas pöcséti alatt hittel Bocskai uramnak kötelezte magát éppen, és palam protestáltanak, hogy ezután semmi közök Rácz Györggyel nem lészen, sött ex professo ellenségeknek tartják. Az német commissariusok ezen instáltak Gyulafinál, hogy az szebenieknek parancsoljon, hogy két fő polgárt rendeljenek melléjük, kik űket fölkésérjék békességesen Bocskaihoz. Most ebben az dolog. Így írtak biró uramnak die 25. Julii az táborból, mert az szászok két hetet kértek volt Gyulaffitúl. Ez kitelvén, úgy adtak levelet az universitas pöcséti

Mense Julio.

alatt. És készek, valamikor isten az fejedelmet behozza, fejenként megeskedniek.

Fejér Mihály és Christoph János brassai polgárok járták ezt az békesség dolgát eleitől fogván Haller Gáborral együtt az egész szászság képében. Ugyanakkor Rácz György is erős hitlevelet adott volt, de az mint azután megtetszett, hamis volt minden dolgában, mint rácz, kiben nincsen tekéletesség. Gyalut itt az tanácsurak meg is igérték volt neki és az fejedelelemnél is törekedtek mellette sedulo. De fölötte állhatatlan az Rácz György, datis literis minek utána fidem fecisset per literas nostras Udvarhelszékre reá küldött, és onnét sok barmot és prae-dát vitetett el in suam rupellam Segesvárra. És így immár háromszor ludificálta őket.

Die 26. Julii költözött által az Olton Ali pasa 10 ezer törökkel. Simeon vajda is vele vagy on; lassan jű, mert hátra is maradt hadában, azokat várja.

Az cancellarius is Kátai most érkezett meg Lengyelországból, azt mondja Lodi Simon, hogy azt irta, hogy jó válaszszaal jű, mi legyen, nem tudatik.

Wenzel Codex 340 — 343. l.

Az törökség késén zabazván, hitte el az magyarnak oda hajlásokat, végre érkezett mindenfelé az egész végekben az császár parancsolatja, hogy minden magyar rabok elbocsáttassanak. Most immár mindenütt elbocsátták. Ki sírt az törökök közzűl, ki örvendezett és ugyan tapsolt, penig adta ezt, úgymond, az nagy isten érnünk, örömet bocsátom. Szolgáljanak az hlmas császárnak, és meg is ajándékozzák, úgy bocsátják őket.

Costantinopolyban fölötte nagy örömben voltanak az egész törökség, a midőn az dologban bizonyossá lettenek, külömbkülömb sok játékokat celebráltak, minden mecsitek harmadnapig voltak éjjel nappal nitva, imádkozván minden rend és hálát adván istennek.

1605. Circa medium Mai bocsáttá az portára Bocskai uram Kékedi Györgyöt, az abaujvári főispánt. Jűtt visszajövet be az portáról Kolosvárra die 8. Julii is Havasalföldén jűtt által. Egy csauszt is küldött az lengyelekhez török császár, kivel egy falkáig Kékedi együtt jűtt; 4 rendbeli dolgot kíván az császár az lengyelektől 1. hogy az kik Husztot compiláltak, azokat kézben adják. 2. Hogy kétszázezer tatárt által bocsássanak Lengyelországon, vagy 16 ezer lovagot adjanak Beck mellé, 3., hogy segítséget az németnek ne adjanak.

1604. Mikor Szepesváraljában Bocskai előtt mense Novem- Zepusiensis arx
oppugnata.
bri beszorúltak volt az urak, ezek voltak: Turzó András dnus
loci illius, Sennyei Pongrácz az király képe, comes Danpier,
Marko vajda, Kornis Boldisár és conte Capriol, de az contét föl-
bocsátták volt per postam Prágában.

1603. Die 29. Junii érkezett el Gyulafához a molduai had
Fejérvárra 47 zászlóalja lovag és gyalog 3000 több. Kerezta vor-
nik előttök.

1604. Péntek nap vágták le az Pecz hadát. Szombaton
Adorjából Váradra jött minden hadával az király képe.
15. serege szép volt, azaz volt hatezer embere, az székségből,
lovagból 2 nagy sereg volt, ugyan, ű közzülök gyalog ezer volt.
Az erdéli nemesség egy seregben volt, oda föl való magyarság
3 seregben volt; az ráczság 2 nagy seregben volt. Azonkűl
volt az hadnak az dereka, ki valonból és németből állott; ez
valóban nagy had volt. De legtöbb valon volt, még sem mere
megvini Bocskaival, kinek akkor háromezer hajduinál följobb
nem volt. Sölt ű maga mondta annak utánna Bocskai, hogy ő reá
nem ment volna, hanem Szónok felé fogott volna, ha meggyüle-
kezhett volna, ott gyülekezett volna azután meg. De ugyan
csak az, hogy elfuta és ugyancsak elfuta, semmi ellenséget nem
látván az király képe, pénteken jött Váradra, ötöd napnál tovább
ott nem késett. Kiért mind az némettség s mind az valonság
pökte és szidalmazta. Annyi néppel nemhogy az Bocskai kevés
népével, de török császárnak is egy rész hadával meg köllött
volna vinni.

*Motus Bocz-
kaianus.*

*Szam. oldalj. :
Segniei Miklóst
küldötték volt
kémlelni, meg-
jövén ű is, igen
szörnyitette az
Pocskai hadát,
hogy mely sok,
és nem vihatni
meg vele jó sze-
rencsésen.*

Várodról iratott volt az király képe egy levelet Zennyeivel
és Kornis Boldisárral Bocskai uramnak, és ű maga is írt volt,
ha mint lecsendesíthették volna, erős fogadásokat tettek nekie,
hogy nem oly dolog volna ez, hogy még le nem kötödhethének
folyamljék császár gratiájához, és mindent jó végben visznek,
ne legyen oka ennyi szurzavarnak, mind nemzetségének romlására.
Erre igen rövideden felelt meg Bocskai, hogy úgy volna az, hogy
az rajta esett dolog mindeneknél nyilván volna, mi szándékkal
voltanak ű hozzája minden vétke nélkül, ha kézben akadt volna,
de istennél külömben volt eltekélve. Az dolog nemcsak az ű
personáját concernálnája, hanem több sok megkeseredett fű népek
is volnának, kik hasonló nyomorúságot és injuriát szenvedtek az
némettől. Mődja azért, immár abban nincsen, hogy külömbet
cselekedjék, hanem purgálni akar in incepto mind addig, az mig
az jó istennek akarátja leszen. Ez volt az válasz.

*Szam. oldalj. :
Damnato bello
Barbianus ad
pacem inclinat.*

Szadmárra ment volt azután Bocskai, hogy innen Kolos-
várról elment a király képéhez és Krauzenekhez, kin minden

ember csodálkozik, hogy meg merte próbálni. Sennyei Pongrácz uram is ott volt akkor Szakmárt, lett szemben Sennyeivel, mondta azt neki: Nem hallgathatám el, hanem Kgd-el közleni akarám ilyen dolgomat. Az hír felőlem ez közönségesen, hogy mikor minap az hajdúság Tömösvárnál megverte, egy levelemet találták volna Betlen Gábor deákja zsebében, kit ide az király képének hoztak volna. Mi abban az Kgd értelme, kell-e mentenem magam az király képe előtt vagy nem. Sennyei arra azt mondta, nem tudom, úgymond. Kgd tudja azt leginkább, írt-e, nem írt-e Kgd. Én dolgom volna, én nem menteném most abból magam, mert tudja kgd az német természetit, minemű gyanós nemzetség, ha mi affélét mondanak nekie, magad kétségben hoznád nálok magadat, hanem légy szolgálásban, hiszen ha mi közök veled vagyon, szólítanak. Menj be csak Váradban és légy veszteg. Ugy ment el Váradról. És azután két hét mulván kinyilatkozott a dolog. Inkább hiszi Mikola János, hogy mikor Szakmárt volt Bocskai, immár akkor az a megtalált levél az király képénél volt. De nem tudja mi okon, nem nyúltak akkor Bocskaihoz.

*Szam. kezével:
Prágában
Bocskay.*

Mondá ezt is Mikola János, hogy itt létében Bocskai panaszkodott volna nekie, minekelőtte az commissarius urakat megvendéglette volna, hogy bizony áll tízezer forintjában, a míg válasza lett itt ben való jószága végett Prágában császártúl. Császár megparancsolta volna, és még sem akarnájak az commissariusok megadni.

Nagy Ferencz, ki most onnét Bocskaitúl jött, azt mondja, hogy ennihány helre idegen országokra irásokat küldött Bocskai, kiben purgálja magát és okát adja az mostani indulatjának. Az többi közt: az S. András király decretumából, kiben expresse meg vagyon irván, hogy ha az király országát és kiváltképpen az nemességet szokott törvényekben meg nem akarnája tartani, hanem szabadságokban megháborítania: az olyan fejedelemre de facto, sine ulla nota, szabad legyen mingyarást az alatta valóknak föltámadni, és magokat in libertatem asserálni.

1605. Indultak ki Ujvárból az álgyúkkal Gyulaffi táborában 2-a Julii, az hajdúk és bizonyos székelyek, kiket Gyulaffi érette küldött volt. Jobbágy Pál előttök járó. Az lövő szerszám ennyi: 4 öreg faltörő ágyú, hat szekeren por és golyóbis.

Ribis is és Alia Farkas Halmagi Istvánnal ez nap jutának Kolosvárra. Meghadta az székben Bocskai az havasali vajdát, mivel hogy az török is törekedett mellette. Kész megeskenni Bocskainak és az lövő szerszámot is visszaadni, a kit Szebennél elnyert volt.¹⁾

¹⁾ *Későbbi kéz:* Brassónál javította ki.

1605. Magnus Poloniae cancellarius mense Majo mortuus.

1605. Az lippai ráczok (kik úgy mint két ezren voltak) vágták le az köztök való magyarságot, azaz a füzetett katonákat harmad fél százot, circa 26. Junii. Quo tempore Imreffi János is Jenőben volt, quem ad sedandos tumultus paulo ante inter eosdem Rascianos et Lugasienses ortos (de quibus alibi) expediverat Bocskai. Az ráczok az törököt kínálták meg Lippával. Ezt megértvén Imreffi, Lippa felé indult az jeneiekkal.

Szam. kézzel:
Lippa.

Gyulaffi Lestár:
Némelyek ötven
magyart monda-
nak, hogy volt
benne és ezeket
vágták le.

Wenzel-Codex 354—357. l.

1605. De itt digrediálnom kellett. Térek ismét az derék dologhoz. Haszon basának, ki Gyulaffi mellé jött vala, legfőbb akarátja ez volt, hogy Gyulaffival szemben legyen. És minek-előtte appropriquálna, Gyulaffi elnehezédvén, az követi sem lehetett szemben vele, igen sopánkodott az basa betegségén. Sok volna az szó. Brassó hostatjában volt az dolog. És Gyulaffi megnehezédvén, hozták Köpeczre. Itt holt meg. Az uraim de repente ne videantur esse absque capite, pro tempore Bogáti Menyhártot rendelték helében. Evel az pasa 29. Julii volt szemben, és úgy transigáltak egymással, hogy mind az magyar s mind az török had conjungálják egymást, és prima Augusti egyfelől az török tábor, és másfelől az erdéli had szállja meg Segesvárot, kiben most nilván bele szorúlt Rácz György, a mi népe vagyon, avval. Gesta haec circa 20-am Julii 1605.

Értve Raduly vajda a dolgot, noha paulo ante erős hittel az fejedelemnek Kékedi kezén megesküdt volt ez mostani fejedelmünknek, de értvén az moldvai vajda öcscsének Simeon vajdának újonnan való bejövését, bocsátott Raduly vajda az szebeniekhez, és azt kérdete tőlök, hova néznek, Bocskaihoz-e, avagy az római császárhoz? Im értem, ugy mond, hogy az én CAPITALIS ellenségemet Simeon vajdát hadastúl bebocsátátok az országba cum Moldavis. Azért hova nézzetek, adjátok értésemre, mert tüzzel-vassal rajtatok lesztek, vagyon még 16 ezer emberem (kit eb higgyen). Igy az szászság és fűképpen az szebeniek megcsekentek, és az előbbi végezést, ki az volt Gyulaffival, hogy két holnap alatt, vagy urunk jú, vagy más urunk nevében, készek megeskedni, megvonták és ismét újonnan tumultuálnak. Regeni János is megjött Havasalföldéből, és mindent turbál, mint leszen, isten tudja. Ez nilván való dolog, hogy Praeda, az kulcsár Raduly bátyja, valóban birja magát az krajovai bán, és mind az vajdán is csak annit ad, a mennyit akar, tölt mind pénze, mind udvar-

népe több vagyon, hogy sem mint az vajdának, és az vajdának is azt adja a mit szintén akar, fölötte bírja magát. Intette Vass Ferencz uram egy barátját Szebenben levele által, moneálja Regenit, még ideje volna az megtéréshez, de azt mondta volna az a barátja, hogy megátalkodott ember és ő nem szól. Haec relatione Vass Ferencz.

Mihály vajdát Brassónál in fuga szemtől szemben igen gyalázta BABA NOVÁK. Miért vittál meg, ugymond, velek, tudod-e, hogy mind megirtam és meg is izentem vala, hogy reá várj engem, mert én tudtam, hogy rossz vagy te. Az moldvai had is útban volt, miért hogy ilyen bolondúl cselekedtél? Irult-pirult az vajda, fel sem emelte az földről szemeit. Azután mondott nekie Novák Baba: elég immár eddig az szégyen vallásban, tovább ne fuss, térjünk arczúl nekiek. Im most jűnek az Sárkány erdején reánk, semmi renddel nem jűhetnek, szakadozva kell jűnniek, az erdőn megverhetjek űket. Erre az vajda csak azt mondotta: mind heában való dolog, ugymond, szörnyű dolog nem hogy megnézni, de csak megmondani is, mint lűtettem űket az álgyűkkal és sebes taraczkokkal, de csak annit használt, mintha az kűsziklát lűtettem volna, úgy állott mint az fal, az magyar.

Ez az Novak Baba az szebeni megveréseket is az erdėlieknek magának tulajdonította.

Basta látván, hogy Mihály vajdát megverték Miriszlónál, csak elálmlédkodott, látván Mihály vajda népének sokaságát, azt mondta az magyaroknak akkor Basta: vas, ugymond, a ti fejetek, mert én ezt tudván, soha enni néppel vele szemben nem szállottam volna. Csak puskás gyalogja is volt akkor Mihály vajdának huszezer. Ezeket ígíről-ígíre Barcsai Andrástúl hallottam, Palatich Györgynek beszėlli vala Vajda-Hunyadon. Haller Gábor is ez szerint beszėlli.

Kendi István Fejėrváratt ennihány nap Simon Lodival ivott, és lakozott, onnét hogy kiindúlt, Kendit késerte paripáján honoris causa. Az útban mikor meg akart térni, búcsúzott, de nem bocsáttá Kendi, hanem beszélgetésnek okáért hította el vele Enyedig, ott is lakoztanak, és oztán megfogatta, hozták ide Kolosvárra áldozó napján déljest Imrefi kimenetele után. Másnap vitték Gyaluban, ott jár vasban és felesége is vele vagyon. Ennél sok praedája az nemességnek, kit, karánsebesi bán levén, per phas et nephas corrasit. Az Alia Farkas marhájának is az java, kit Karánsebesben reponált volt az háború üdőnek okáért, mind ő kezéhez jutott volt. Boronkainak is egyik ő maturálta megölését, hogy inkább elvehesse az leányát. Igen nagy rontója volt az magyar nemzetségnek. Pozodarski Péter lovásza volt natione Dalmata. Basta az kevés olasz szóért vette volt elő, homo est nullius plane vel ingenii vel virtutis. Bocskaihoz vitték föl.

Ex relatione
Melchioris Bo-
gati et Mozis
Székely.

Michael tyran-
nus Transilva-
niae.

Simon Lodi dal-
mata capitur,
homo obscurus
et nulla virtute
praeditus.

Die 13. Julii jött vala ide Kolosvárra Balassi Ferencz uram, ki három egész esztendeig volt Törökországban cum nobilitate Transilvanica. Kérdezkedém tüle, ha lehet-e valami hada ez idén ideki az töröknek. Nagy affirmatióval mondá, hogy leszen kétszázezer embere. Az pasa, ki tavaly Esztergam alatt volt, a vagyon előttök. Ezt eszes és okos embernek mondja, csak-hogy igen kevésnek, tíz szavára sem szól, ugymond, kettőt embernek, hanem az mellette való fütörökök szólanak, a mit szólnak külső követeknek. Akaratosb embert, azt mondja, hogy soha ennél nem látott.

1605.
Haec est sequentia omnia
ex relatione
dni Francisci
Balassi.
1604.

Wenzel-Codex 285. l.

1605. Cyprianus Konczin az váradi kapitánnak neve. Ennek adta volt Basta az Gyulai Ferencz jószágát itt Erdélben, sőt immár az egész országgal mind felosztanak vala az német uraim. Ez az Konchin szakmári kapitán vala azelőtt, hanem hogy Nyáry Pál fölment, úgy vitték Váradra helében.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

CSEREI MIHÁLY FÖLJEGYZÉSEI.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Nagyajtai Cserei Mihálynak az erdélyi muzeum könyvtárában megvan 7 darab naptára, melyeknek első lapjára maga írta fel nevét és symbolumát ekkép: »Michaeli Cserei Deus providebit«, vagy olykor csupán a nevét s az évet vagy máskor így: »Michaelis Cserei de Nagy Ajta, a. 1694 in Coronis.« A naptárak 1690—95. és 1697—98. évekből valók, hiányzik közből az 1696-ik évbeli. E naptárak följegyzésre szánt füzet lapjai Cserei sajátkezű följegyzéseit tartalmazzák a mondott évekről majdnem napról-napra s midőn semmi más fontosabb följegyezni valója nem akadt, az oldalokat receptekkel, orvosszerek leírásával, latin idézetekkel s részint másoktól idézett, de nagyrészt saját verseivel töltötte meg, melyek szenvedéseiről szólnak, de egyszersmind erős vallásos érzést lehelnek. A följegyzések, melyek az akkori napi eseményekre s legkivált saját utazásaira vonatkoznak, bárha csak a legritkább esetben részletezők, mégis történelmi fontosságúak, mert Cserei részt vett a Thököly-féle hadjáratban 1690—91-ben s utóbb meg Apor István mellett élván, részt vett az udvari életben s a napi följegyzések természeténél fogva, számos időpontot pontosan meghatároznak. Világos egyszersmind az is, hogy e följegyzések a még csak 23 éves ifju írói hajlamairól tanuskodnak, más részt, hogy ezeket utóbb írt történeti munkájában is fölhasználta, különösen ott, hol valamely esemény idejét nap szerint följegyzi. De mert számos oly adat is van köztök, melyeket nem használ fel, helyén való azokat közölni. E közlésekben a latin idézetek legnagyobb része, valamint a betegségek gyógyítására vonatkozó receptek el vannak, mint feleslegesek, hagyva, melyek nagy részben ott is csak laptöltelékül állanak; mert Csereinek általában szokása volt egy ujjnyi tért is üresen nem hagyni s minden helyet teleírt a maga apró, tömött írásával.

1690.

Jan. 1. Volt türhetetlen hideg.

3. Az hó egészen elment.

7. Holt meg Donáth István.

8. Tették koporsóban.

Játszék ember más emberrel, de senkinek hitivel, becsületivel, szeme fényivel ne játszék.

14. Volt nálunk Erbeville general sokadmagával.

15. Temették el Donáth Istvánt.

25. Éjjel lett ismét rettenetes nagy hó.

26. Volt kimondhatatlan hideg.

27. Hajnalban szél támadván, az hó egészen elment.

28. Sebes esső volt egész estvétől fogva reggelig, s ez miatt mindenütt nagy árvizek voltak. Ugyanazon napon estvefelé két szivárvány is látszott.

29. Virradólag esett ujjban nagy hó.

30. Volt rettenetes szél és hó fuvatag.

(Febr.) 3. Az hó ismét egészen elment.

7. Volt Nemes János uram lakadalma, holott magam is ott voltam.

9. Volt Valdek kapitány nálunk szálláson.

12. Esett ujjban nagy hó.

21. Keresztelteté Cserei Sigmond uram meg fiát Sámuelnek, hol magam is jelen voltam.

24. Az hó ujólag ismét elment.

26. Erős szelek jártanak.

(Mart.) 3. Volt kívánatos szép száraz tavaszi idő.

Husvét napján ¹⁾ és az egész csonka héten hó volt és mindenütt nagy fuvatag.

30. Mart. Ujjban rettenetes hó esett, ki miatt nagy árvizek lettenek.

3. Apr. Menyörgés hallatott Keczen.

14. Apr. ebédkor betegedett meg az erdélyi méltóságos fejedelem.

15. Apr. délután két órakor halt meg.

16. Tették koporsóban.

28. Kezdvén el az esső, tartott az egész héten, mely igen szükséges is volt az száraz földnek.

(Jun.) 2. Voltanak nagy sebes zápor- és jégessők, kik miatt vetésekben nagy károk lettenek, és nagy árvizek mindenütt.

5., 6. Ollyan árvizek voltak, hogy házakat, aszszonyokat, esztana juhokat és embereket elvittének.

8. Medardi volt nagy sebes esső.

13. Felajtai Szabó Márton ígért nekem egy pipát Igenben, békével haza vivén Isten bennünket.

¹⁾ Márcz. 26.

21. Mentem Radnóthra. Voltak ezeken az heteken rettenetes száraz és meleg idők.

26. Jöttem haza és útomban Segesváratt vettem egy hordó bort flor. 32 Kupás Jánostól Burgaszban (?) ¹⁾

(Jul.) 12. Fogadást fogadtam az én Istenemnek, melyben hogy ő felsége segéllyen szent lelkinék munkálkodása által, kérem alázatosan ő felségit szent fiának keserves érdemiért.

13. Lett az táborparancsolat.

16. Julii indultam táborban.

17. Szállottunk az kökösi rétre.

19. Jöttünk az Bozza vize mellé az Szármányra.

22. Jött Hajszer és Magni general a táborban, mentem eleiben az Nyín ²⁾ torka alá.

23. Az generalissal együtt mentünk az Ojtozban az várhoz, hol kedves izű vizet ittam egy kútból.

26. Jöttem Lécsfalvára, ³⁾ mulattam ott három nap.

30. Jöttem vissza az táborra.

Agusti 5. Küldöttek Törcsvárára.

7. Jöttem vissza az bozzai táborra.

8. Lött nagy láрма táborunkon, ki miatt az egész seregek egy darab ideig mind az hadon voltak.

9. Ezen az egész héten voltak megszűnés nélkül való sebes zápor-essők és rettenetes sárok, mely miatt mindenütt az egész táboron nagy árvizek voltak.

13. Mentünk fel az várhoz az generálisokkal, Hajszerrel és Norcherrel.

15. Szintén estve jött rosz hírünk az táborra, hogy az Törcsvárnál levő sánczban az németeket levágták, és az marosszékieket is kit megkaptak, azon egész éjjel mind mentünk, szinte virradtkor prásmári réten megszállottunk, onnan megindulván, sebes nyargalást mentünk szinte Rosnyón túl, ott rendelt seregben állván, bementünk a vár alá, azon egész éjjel fegyverben állván.

17. Jó reggel felülván, rendelt seregben várakoztunk egész estig, estvefelé megindulván, szállottunk innen az váron egy völgyben.

18. Dél tájban egy lövésből lett nagy láрма.

19. Jött az úr az táborra és ismét lármánk lévén, sebes nyargalást jöttünk az túlsó völgyekben, hol rendelt seregben vártuk az ellent meg.

20. Tökölyi minden hadával szállott az vár mellett való völgyekben.

21. Tökölyi által jöven az havason szállott Zernyesten innen az buzamezőben, mi is eleiben indulván megütköztünk, hol az pogány győzedelmet vévén elszaladtunk és azon éjjel rettenetes kietlen helyeken járván Fogarasba érkeztünk, onnan

¹⁾ Burgasse.

²⁾ Nyéni völgy torka alá.

³⁾ Lécsfalva.

23. virradtig haza. Isten neve áldassék érette.

24. Szállott az fejedelem hada Nyínhez.

(Sept.) 2. Szállott Földvárhoz az fejedelem.

5. Ment által az egész had Ajtán által.

11. Indultunk táborban másodszor.

19. Érkeztünk Keresztényszigetire.

21. Reggel Rosz-Csürtől megindulván az fejedelem nagy pompával, dob, trombita, sipszó és puskaropogás között bejött az templomban, hol az kapucsi basa kaftányban felöltöztetvén székiben béülteté, mellyet adjon Isten szegény megromlott országunknak javára, boldogulására.

22., 23., 24., 25. Volt országgyűlése, az alatt beérkezvén az németek előljárója Vaskapun megindultunk és szállottunk Harsákhöz. Harsáki völgyektől megindulván szállottunk Nagy-Selykhez.

Nagy-Selyktől Asszonyfalvára, Asszonyfalvától szállottunk Megyeshez, Megyesről Dálnoshoz, Dálnostól megindulván Galambfalvához, Galambfalvától Udvarhelyhez, Udvarhelytől Karácsonfalvához, Karácsonfalvától Baczonhoz, Baczontól által menvén az Mitácson Lázárfalvához, Lázárfalvától estve megindulván az Mitácson által akartunk menni, de más érkezvén, azon éjjel ott háltunk. Reggel megindulván, az Málnás erdején által menvén, szállottunk Málnáshoz, Málnástól indulván szállottunk Földvárhoz, onnan Szent-Péterhez, Szent-Pétertől Prásmárhoz, onnan reggel vissza indultunk, elmenvén Szent-Péterhez, érkezett hírünk, hogy az német Földvárnál vagyon, azért visszatértünk az tábor helyre.

(Oct.) 24. Éjjel megindulván Nyín torkából által jöttünk és másnap beérkeztünk Havasalföldre, csalláti mezőre.

26. Szállottunk a só aknához, másnap is ott mulattunk.

28. Vályinon által menvén szállottunk Ploesten túl.

30. Jöven híre az fejedelemnek, hogy Lándorfejérvárat is a fővezér megvette, meglőttük az örömit estve felé ben az városban Ploestben dob, trombita és síp szó között.

Az ploesti mezőn voltunk három hétig és három nap táborban, hol egész ott létünkben voltanak kívánatos szép őszi idők, különben nyomorúsággal töltöttük időnket, borunk elég lévén, de kenyerünk igen szűkőn. Teljes életemben soha nem, de itt ettem köles lisztből sült málét mézzel, igen jól esett. Az én Istenemnek legyen örökké való dicsőség és áldás, hogy ő felsége bűneimért méltán ostromozván, időt engedett arra, hogy mind magamat, mind ez rosz világot megismerhettem.

(Nov.) 21. Indulván meg Ploesttől jöttünk Sztoveczhez, hol az lovaink egész éjjel koplaltanak. Voltak rettenetes hideg havas essők.

25. Szállottunk Kilinesthez.

26. Szállottunk Komárnyikhoz az havas alá.

27. Volt szép meleg tiszta idő.

28. Szállottunk Brázához.

29. Mulattunk ott.

30. Megindulván szállottunk Philipesthez közel egy berkes helyre

(Dec.) 1. Megindulván, szállottunk egy erdőben az Janovicza vize mellé, ott voltunk egy hétig, mézünk bővön volt azon tábor helyen.

8. Reggel megindulván, jöttünk Cucuresten túl egy berekben.

9. Voltak igen hideg idők.

10. Megindulván, jöttünk nem messze egy erdőben az Királyhidján innen Tergoviste felől. Volt rút havas időnk utunkban.

12. Voltak kimondhatatlan hideg szelek és hideg idők.

13. Megindulván, jöttünk Tergovistehez közel egy erdőben, volt rettenetes szél.

20. Megindulván, bementünk Tergovistára, onnan ujlag ismét az elébbeni szállásra; voltak nyomorútt hideg, essős és sáros idők.

21. Szállottunk Tergovistán innen egy faluhoz nem messze egy berekben; lett az éjjel rettenetes hó. Vad almával itt jól laktam.

24. Reggel megindulván és alá s fel sokat bujdosván, szállottunk az Dombovicza vize mellé egy berekben.

25. Szállottunk Hosszúmezőhöz nem messzire egy régi falu helyre.

26. Szállottunk Hosszúmezőre. Borunk bővön volt Hoszúmezőn.

31. Megindulván és sok kietlen helyeken Nemanesten, Dravaszeván, Rukályon által menvén, szállottunk az Csigán túl egy tetőn; volt egész nap és éjen rettenetes hideg eső, az lovaink ezen éjjel semmit nem ettenek.

Reggel megindulván és ujabban rettenetes kietlen helyeken és ösvényeken járván, szállottunk egy völgyben az havason Zernyest felé.

1691.

Jan. 1. Hosszúmezőről Tökölyvel megindulván, az előtt való nap sok kietlen helyeken és ismeretlen ösvényeken járván, szállottunk egy völgyben az havason Zernyest felé, ott foly egy kis patak, ki egy darabig az föld színin folyását mutatja, annakutánna egy alacson ormós kőszikla alá jutván tovább nem láthatni; volt rettenetes hideg, hóval elegy esső. Szolgám töllem eltévelyedvén, harmadnapig kenyeret nem ettem, valami hitván hússal töltöttük nyomorúttul az időt, másnap is azon helyben nyomorgottunk, azonban hír jövé, hogy az német előnkben akar jöni.

3. visszatértünk azon helyeken, de felette szomorú s keserves lélekkel, úgy hogy többire minden erdélyi emberek orcáján csordúlva folytanak alá könnyvei, hogy sokan bánatjokban nem is szólhattanak ugyanis, hanem ha valaki tigristől született, vagy kősziklától fajzott volna különben, méltán elkeseredhetett, tudván azt, micsoda sonyorú bujdosásra édes hazáját elhagyván s az mi nehezebb éhel halásra kell vala menni; de az kényszerítő szükségnek engedelmeskedvén, szállottunk az Csigán innen egy oldalban valami ritka bikfák köziben egy rakás széna mellé, de sem ennünk, sem alunnunk nem kellett keserűségünk miá, két felől szorongatztatván, haza is kívánczván, de esmét az utánnunk leselkedő vitézektől is tartván és az kétféle bizonyos halálnak nemeikben választani nem tudván, reggelig is ott maradtunk.

4. Végre sok tanácskozás után ugyancsak Havasalfölde felé men-
vén, utunkban ott egy oldalban egy társunknak éhel holt szolgáját eltemet-
tük és annak alkalmatosságával Isten csudálatosan utat mutatván szaba-
dulásunkra, elébbeni szállásra visszajöttünk, és onnan éjféltkor nagy
félelemmel és rettegéssel bizonytalan reménség alatt jöttünk, hajnal felé
megállapodva, alighogy az rettenetes hidegtől meg nem vétettettünk és úgy
jó reggel megindulván az vár felé, ott az németek előnkben jövén, minde-
niunktől megfosztottak, onnan ugyanazon napon először Rosnyóra Gabrie-
nihoz, onnan Keresztényfalvára Pacehoz, onnan Feketehalomban éjjel
Veterani generalhoz menénk, nem kevés szidalmat és gyalázatot szenved-
vén az németektől; az general pedig becsülettel accipialván és levelet
adván másnap

6. visszamentem Törösvárára fegyveremmel (!) azon éjjel *(hiányzik
a szó)* még vissza Feketehalomban és másnap, ugymint

7. sok törődésim és nyughatatlanságim után érkeztem haza. Isten-
nek neve örökké áldassék mennyen, földön, hogy nem tekintvén az én
undok vétkeimet, abból az nyomorúságos bujdosásból, noha sok kárval-
lással, mindazáltal békességben haza hozott. Kérem ő felségit, ennekutánna
engemet és minden keresztény felebarátomat oltalmazzon hasonló álla-
pottól, és az ő nagy irgalmassága szerint adjon szegény hazánkban is
kivánt békességet ennyi sok változás után, hogy ő felsége mitölliünk az
ő megszabadító csudálatos kegyelmességiért örökké tiszteltessék és dicsír-
tessék mennyen és az földön.

(Mart.) 2. Mentünk Háromszékre gyűlésre.

3. Jöttem háltni Besenyőre.

4. Voltam Gábor deák temetésin, Éthfalván szállottunk volt Csiszér
Thamásnál, ugyanazon éjjel jöttem haza.

5. Nemes Thamás úr volt nálam.

6. Jött haza Csikból apám uram.

10. Reggel megindulván, mentem Gidófalvára, ugyanazon nap vacso-
rára haza is jöttem.

17. Voltam Miklósvarán a székbén.

19. Voltam az székbén. Ezen az egész héten voltanak igen kemény
és hideg szelek.

30. Estvefelé kezdvén esni, virrattig lett nagy hó.

31. Hasonlóképpen szünetlenül csak esett, alkalmatlan rút idő volt.

(Apr.) 7. Voltam az székbén. Volt igen hideg, komor, kedvetlen,
zurzavaros havas idő.

8. Ezen az egész héten voltanak felette hideg, komor, kedvet-
len idők.

14. Vettem egy szürke gyermeklovat flor. 34.

15. Virradólag volt kívánatos szép tavaszi esső.

16. Volt szép hasznos esső, de az mellett igen mordály hideg szelek,
megszűnés nélkül harmadnapig. Ezen az egész héten volt szünetlen rút,
kedvetlen, komor, essős idő, hóval jéggel elegy és hideg.

23. Voltam az székbén.

30. Voltam az székbén, onnan mentünk Maurerné aszszonyomhoz Ürmösre.

(Maj.) 2. Volt igen szép, meleg, tavaszi, tiszta fényes idő.

7. Voltam az székbén.

10. Mentem Donáth György urammal Brassóban, mentünkben térünk volt ki Hidvégire Nemes Thamás uramhoz ; volt(ak) rút, vizes, essős, sáros utunk.

11. Ebéden, vacsorán voltam kapitány uramnál, vacsora után mulattam Nemes Thamás urammal majd hajnalig.

12. Délután megindulván, jöttünk ismét Hidvégire.

13. Reggel Isten hírivel haza.

15. Mentem által az erdön Zalányban, onnan Maksára az mustrára.

16. Estve jöttem haza.

30. Maji mentem fel Baróthra Ferdinandus Henricus Dietrichez, Gabriani vicecolonellusához, az nap ott voltam ebéden is.

31. Megindulván Baróthról az németekkel, jöttünk ebédre az colonellussal Ajtára Donáth László uramhoz, onnan Földvárra.

1. Jun. Jöttem haza szintén ebédkor.

2. Voltam Ürmösen Maurerné aszszonyom gyermekinek koporsóban való tételin.

5. Voltam Ürmösen ugyan Maurerné aszszonyom gyermekinek földben való temetésinek alkalmatosságával.

8. Medardi volt elegyes változó idő, esső meleggel együtt.

9. Volt elegyes idő, essővel és meleggel.

14. Mentünk Brassóban. Volt(ak) ezen az egész héten minden nap essős, vizes és sáros idők, nagy árvizek mindenütt, nagy bajjal kellett az utakon járni.

17. Ebédkor jöttünk haza, az Olton költözvén által, nem kevés félelemmel az nagy árvizek miatt.

24. Mentem Brassóban Kálnoki Sámuel uramhoz.

25. Voltam ő kglminél ebéden, ugyanaznap három órakor kiindulván, jöttem hálai Földvárra.

26. Isten hírivel haza.

Ezek az egymásután következett két heteken voltak rettenetes, megszűnés nélkül való sebes essők és hallatlan példával oly jegek estenek le az égből, melynek hossza két-két arasz, az szélye egy-egy tenyérnyi volt, szerte-szélyel mindenütt nagy árvizek, ki miatt sok épületeknek, malmoknak becsülhetetlen kára következett.

(Jul.) 2. Voltam székbén.

3. Kezdett az idő valamennyire feltisztulni, az árvizek megszállani, az rettenetes sáros utak megszáradni, holott azelőtt négy egész héttől fogva megszűnés nélkül való sebes essők, rendkívül való mennydörgések és félelmes égi háborúk egymásután uralkodtanak volna.

11. Mentem árapataki völgyben hálai.

12. Mentem Illyefalvára az mustrára ; ebéden voltam Geréb János uramnál, azon éjjel haza is jöttem.

14. Mentem Brassóban Kálnoki Sámuel urammal.

15. Mentem Hermanban Gabrianihoz.

16. Jöttem Földvára az németekkel.

17. Jöttem Apáczára az németekkel.

18. Jöttem Hévvizre az németekkel.

19. Jöttem Garatra az németekkel.

20. Mulattunk Garaton.

21. Jöttem Selestára az németekkel.

22. Jöttem Jakabfalvára az németekkel.

23. Mulattunk Jakabfalván.

24. Jöttem Bürkösre az németekkel.

25. Jöttem Baromlokára.

26. Mulattunk Baromlokán.

27. Jöttem Hoszszuaszóra az németekkel.

28. Jöttem Heringfalvára az németekkel.

29. Jöttem Váragyára.

30. Váragyáról megindulván hazafelé jöttem hálai Baromlokára.

31. Jöttem Selestára.

(Aug.) 1. Szelestáról ebédre haza Ajtára.

25. Ajtán elvégeztettem a búza aratást.

27. Indultam Csíkban.

28. Mentem bé Isten hírivel.

Istennek kiváltképpen való látogatásából egész Erdélyországában szerteszélyel mindenütt megszámlálhatatlan sáskák jártanak, kik többire minden tavaszi gabonákat és őszi vetéseket az földig megemésztettek.

(Sept.) 22. Csíkban az havasokon mindenütt nagy hó lett.

30. Indultam ki Csíkból, jöttem hálai Bibarczfalvára.

1. Oct. Jöttem haza Ajtára.

12. Voltam Ágostonfalván.

13. Indultam az szüretre, mentem hálai Somborra.

14. Ebédeltam Benében, vacsorára Héjasfalvára.

15. Mentem Fületejkére (Fületelke); kezdett eső esni ez nap.

23. Lett nagy hó mindenütt.

24. Indultam hazafelé.

25. Jöttem Héjasfalvára.

26. Benére.

28. Alsó-Rákosra.

29. Isten hírivel haza. Lett nagy hó ismét mindenütt.

(Nov.) 1. Mentem Brassóban.

2. Mulattam ott ben.

3. Isten hírivel jöttem haza.

4. Éjfele tájban kezdett esni.

5., 6., 7. et sequentibus voltanak rendkívül való sebes fúvó szelek megszűnés nélkül mind éjjel és nappal.

11. Voltam az székbén.

(Dec.) 10. Voltam Miklósvárán Kálnoki Sámuel uramnál. Karácson előtt öt héttel az hó elmenvén, és rendkívül való ködös idő járván, essőkkel együt volt rút, alkalmatlan sáros út mindenütt.

26. Mentünk Háromszékre, hálтам Gidófalván Kelne (?) Istvánnál.

27. Mentem Maxára, jöttem vissza Eresztevényre.

28. Jöttem haza Isten hírivel. Lött hó és volt rút fuvatag. Atyának, fiunak, szent léleknek adassék dicsíret, dicsőség, új és óh esztendőt ennyi hányatások között is békével engedte eltöltenem.

NB. A naptár »Magyar Cronica« részében 1688-hoz, midőn az erdélyiek meghódolásáról s a török iga lerázásáról van szó, az osztrák uralomra czélozva, ezt a jegyzést teszi oda: »Az fa járomból kiszabadultak s vas járomban akadtnak.«

1692.

Ur Isten szeress új jókkal minket ez új esztendőben, és az régtől fogván kívánt jó békességet add meg szegény megnyomorodott, megsajlódott hazánknak.

(Jan.) 1. Volt rettenetes hideg idő.

3. Voltam Ágostonfalván és Ürmösön.

5. Voltam Apáczára.

6. Volt lágy, fellegetes idő.

7. Voltam az székbén.

9. Mentem Tömösre, Maurer Gáborral.

10. Jöttem vissza.

11. Volt rettenetes hideg szeles idő.

14. Voltam az székbén.

15. Voltam Fel-Ajtára.

20. Mentem Ürmösre.

21. Mentem az székbén.

22. Mentem Kálnoki uramhoz.

23. Estve jöttem haza.

24. Voltak rettenetes hideg idők.

28. Mentem Kálnoki urammal Brassóban.

30. Jöttünk ki Brassóból hálni Prásmárra.

31. Mentünk utnak onnan Körös-Patakára.

(Febr.) 1. Jöttem haza Isten hírivel.

5., 6., 7. Voltam Donáth Istvánné aszszonyom leányi lakadalmában Nagy-Ajtán.

8. Mentem Brassóban, mulattam ott másnap is Apor István uramnál.

10. Jöttem ki Brassóból.

11. Mentem az székbén, onnan Száraz-Ajtára.

17. Jöttem haza Isten hírivel.

17., 18. Voltam Kőris-Patakon Boldogfalvi (?) János és Boér István uram lakadalmában.

19. Jöttem ebédre Eresztevényre, onnan Torjára Apor István uramhoz.

22. Mentem Nyujtódra Boér István uramhoz.

28. Megindulván Torjáról, jöttem hálni Szent-Ivánra.

Magyarországban Pécs völgyében lévő templomnál látszottanak rettenetes csudák, úgymint: (1.) tüzes oszlopok egymástól hat-hat arasznyira függöttek. (2.) Két nagy üstökös csillagok nap nyugat felé tíz nap és tíz éjjel látszottanak. (3.) Négy udvarok az nap vagy hold udvarához hasonló, különb-különbféle színeket változtatván. (4.) Három karbeli szerzetesek chorus módján minden ceremóniájokat elvégezvén. (5.) Az mezőkön az vetések mint az kénkönek az morsalékjai úgy látszottanak. (6.) Ugyanott Pécs táján az hegyeken nagy seregek és táborok helyheztek és mind egész tizenkét nap és éjjel látszottanak. Ezek voltak anno praesenti die 10. Febr.

Item Erdélyben aprilis havában Szebenben az országgyűlése alkalmatosságával az égből véresső esett nagy csudálkozásból. Item az Dunán az halak oly rettenetesen víttanak, hogy néhány véresen folyt az Duna, az számtalan holt halakat nagy bővön az partra kihánván.¹⁾

(Mart.) 1. Megindulván Szent-Ivánból, jöttem ebédre Szent-Királyra, onnan haza Isten hírével.

5. Mentem bé Brassóban.

10. Jöttem ki Brassóból Hidvégire.

11. Jöttem haza, ebédután mentem Miklósvárára, onnan meg haza. Vertimur ut carbunculus in carbonem.

16. Kezdet az eső esni, continuálván másnap mind estig.

Kezdet hó esni, de mingyarást elment.

19. Hasonlóképpen.

20. Mentem Hidvégire Nemes Thamás uramhoz.

21. Mentünk együtt Szent-Györgyre, onnan Bodokra és Oltszemire.

22. Mentünk Eresztevényre.

23. Mentünk Léczfalvára; lett igen nagy hó.

24. Mulattunk ott.

25. Mentünk ebédre Dálnokban, vacsorára Albisban.

26. Mulattunk ott. Estve felé mentünk Csernátonban, onnan Szent-Katonára.

27. Ebédre Imecsfalvára, aznap mulattam ott, onnan Zabolára, vacsorára mentem Nagy-Borosnyóra.

29. Ebédre Killyénben, vacsorára Hidvégire.

30. Mulattam ott.

31. Jöttem haza.

(Apr.) 2. Hallatott menydörgés, mely után mindgyárt eső is lett.

¹⁾ V. e. Historiája 225. 1.

6. Volt igen szép meleg idő.

Optima sperentur, metuatur pessima, sed quae
Sors tulerit forti pectori quisque ferat. *Seneca.*

10. Indultam Brassó felé, ebédre mentem Hidvégire Nemes Thamás uramhoz, az nap ott mulattam.

11. Mentem bé Brassóban, volt alkalmatlan, rút, szeles, essős, hideg idő.

12. Jöttem haza Isten hírvél.

15. Jött Nemes Thamás úr hozzám.

16. Ő kegylmével együtt mentem Ürmösre.

17. Jöttem vissza Isten hírvél.

26. Mentem Hidvégire.

27. Mentem vissza.

14. Maji éczaka tíz órakor halt meg szegény bátyám Cserei Sigmond.

16. Tették koporsóban szegénynek testit.

22. Jó reggel mentem Miklósvarára Kálnoki Sámuel uramhoz, ugyan ő kglmével jöttem vissza Ajtára. Ugyanazon napon temeték el tisztességesen szegény Cserei Sigmond uramot.

Ezek az innep napokon voltak őszi időhöz hasonló hideg, homályos, szeles napok.

30. Maji mentem fel Baróthra az sokadalomra Donáth György urammal, az nap vissza is jöttem.

9. Jun. délután betegedtem meg, egész öt hétig feküdtem súlyos nyavalyámban, úgy hogy senki sem reménlette meggyógyulásomat, de az irgalmas Isten, kinek szemei tellyesek könyörületességgel, sok hasznos orvosságok után meggyógyított; kezdettem pálczával járni 13. Julii, kiért ő felségének legyen dicsíret, dicsőség, hálaadás birodalom és országlás szent fiával és szent lelkivel együtt, mátol fogva mindörökké amen.

Volt rettenetes, hallatlan jég, hogy egy-egy félkölni volt, sok faluknak határokon lévő gabonáit egészlen elvervén Istennek igen szoros ítéletiből.

26. Indult az székelység táborban az Bozzára.

24. Voltam Miklósvarán Kálnoki Sámuel uramnál.

25. Voltam az székelben, onnan ebédre mentem Kálnoki Sámuel uramhoz.

(Sept.) 8. Voltam Miklósvarán az székelben.

23. Mentem Miklósvarára.

24. Jöttem vissza, mentem Barótra, aznap Isten hírvél jöttem haza Ajtára.

28. Indultam az szüretre.

29. Sept. jöttem délre Benébe, hálai Nagy-Solymosra.

30. Jöttem Fületekéré, ebédre voltam Egrestön.

2. Oct. kezdték el az szüretet.

3. Mentem Egrestőre, jöttem vissza aznap is.
5. Mentem Szénaverésre bor venni.
6. Jöttem vissza Fületelkére.
7. Indultam hazafelé, ebédre Héturra, vacsorára Erkedre.
8. Ebédre Kaczára, vacsorára Alsó-Rákosra.
9. Jöttem haza Ajtára Isten hírivel.
12. Mentem Somborra, vacsorára Petekre.
14. Voltam ebéden Nagy Sigmond uramnál.
15. Jöttem ebédre Karácsonfalvára, ugyanazon estve vacsorára Isten hírivel haza.
18. Lett nagy hó az havasokon és mindenütt az erdőkön is, kinek nagy hidege volt.

Fleres, si scires unum tua tempora mente,
Rides, cum non sit forsitan una dies.

20. Voltam Miklósvarán az székbén.
24. Mentem Ürmösre Maurer Gábor uramhoz, együtt mentünk ki vadászni, az nap estve jöttem vissza.

Quicquid sors tulerit, patienter ferre memento.

27. Voltam a székbén Miklósvarán.
30. Indultam brassai sokadalomban Isten hírivel.
31. Mulattam ben Brassóban.
1. Nov. jöttem ki Brassóból és estve érkeztem haza Isten hírivel.
9. Éjfele után volt igen nagy földrengés három izben napkeletről indulván, melyet nagy félelemmel és csudálkozással hallottanak sokan. Isten ő felsége, ki az méregből mézet tud kihozni, fordítsa jónkra annak effectusát.
11. Mentem Hidvégire ürmösi mester Szentgyörgyi Ferencz úr lakodalmában, aznap mulattunk ott.
12. Jöttünk vissza Ürmösre, vacsorára mentem Maurer Gábor uramhoz, mulattam ott.
13. Ebédelni jöttem haza Isten hírivel.
17. Voltam Cserei Sigmondné aszszonyomnál ebéden, aznap mentem Baróthra az öcsémme, mulattam ott egész éjfeléig.
18. Ebédután jöttem vissza Ajtára.

Voluntas Dei regula nobis esse debet.

25. Ebéden voltam Cserei Sigmondné aszszonyomnál, aznap mulattam ott egész éjfeléig.
30. Mentem Baróthra, ebédután aznap jöttem ismét vissza Isten hírivel. Voltak ezen az héten száraz, hideg, szeles idők.
- (Dec.) 8. Mentem Hidvégire Nemes Thamáshoz.
9. Ebédután jöttem haza Isten hírivel.
11. Mentem Hidvégire Nemes Thamáshoz.
12. Mulattam ott Hidvégin.

13. Indultam Háromszék felé, ebédre Killyénben, vacsorára Eresztevényre.
14. Ebédután mentem Dálnokban Lőrinczi Miklóshoz.
15. Ebédre Szent-Lélekre, vacsorára Hatolykában.
16. Mentünk Imecsfalvára, aznap mulattam ott egészen.
17. Ebédután megindulván, mentünk Oltszemire, azon éjjel mulattam ott.
18. Ebédután indulván meg, mentem Hidvégire, ott hálván, másnap, 19-dik ebédre mentem haza.

1693.

- (Jan.) 1. Mentem ebédután Bibarczfalvára Henter András uramhoz.
2. Mentem Baczonban, Baczonból ebédre Bodosban az strázsa meszterhez, vacsorára Baróthra.
- Vettem egy lovat az bacsoni mestertől.
3. Jöttem haza Isten hírvél. Ebéden voltam Bekesi uramnál az Henter kapitánnyal együtt.
4. Mentem Bölönben Faber kapitányhoz.
5. Voltam Miklósvárán az széekben.
- 6., 7. Voltam nagy-ajtai Jó Sigmond úr ő kegyelme lakadalmában.
8. Mentem Fel-Ajtára az lejtmannal együtt ebédre az zászlótartóhoz (?), aznap visszajöttem. Vacsorán voltam Balás pap uramnál.
11. Mentem ebédután Hidvégire.
12. Mentem be Brassóban ebédkor.
13. Kiindulván Brassóból, jöttem ebédre Árapatakára Thauber kapitányhoz, onnan tértem be Bölönben. Vacsorára jöttem haza Isten hírvél.
17. Mentem Ágostonfalvára, onnan jöttem vissza estve felé Isten hírvél.
19. Voltam az széekben Miklósvárán.
24. Ebédután mentem fel Baróthra.
25. Ebédre Szent-Mártonba Bíró Pálhoz, vacsorára Kajdicsfalvára Török Istvánhoz.
26. Ebédre Bethfalvára, vacsorára (?)
27. Ebédre mentünk Egrestőre.
28. Ebédután megindulván Egrestőről, mentünk vacsorára Sárdra Simon Ferenczhez,
29. Ebédre Galambfalvára, vacsorára Dállyában.
30. Ebédre mentem Ujfalura az prédikátorhoz.
30. Jan. vacsorára Baróthra.
31. Mulattam Baróthon az öcsém Cserei Dániel lakodalmában mind az egész napba.
1. Febr. megindulván reggel Baróthról, jöttem haza Isten hírvél ebédre Nagy-Ajtára.

7. Mentem Miklósvárára.
10. Mentem szállni Hévizre Erdélyi uramhoz.
11. Mentem ebédre Alsó-Veniczére. Vacsorára Fogarasban az udvarbíróhoz.
12. Ebédre mentem Felső-Vistre az bíró házához, vacsorára Szkoréra András deák uramhoz.
13. Ebédre mentem Porumbákra, onnan Dállyára, vacsorára Vizaknára Nagy Istvánhoz.
14. Ebédre Apódra, vacsorára Péterfalvára.
15. Ebédre Tartariára Barcsai Pál uramhoz.
16. Megindulván, mentem le Dévára, onnan mentem Solymosra Barcsai Istvánhoz.
17. Mulattam ott Solymoson.
18. Voltam az Barcsai Istvánné aszszony temetésén.
19. Megindulván Solymosról, jöttem ebédre Kéméndre Várad László uramhoz, onnan megindulván és Aranynál az Maroson, Piskinél az Sztrigyen által menvén Boldogfalvára, onnan Sztrigy-Szentgyörgyre Barcsai Ákos uramhoz.
20. Megindulván Szentgyörgyről, mentem Barloczára, Berettyére, ebédre egy oláh faluban, vacsorára Szálláspatakára Keresztesi uramhoz.
21. Ebédre Hocsecselre, onnan Reketyefalvára.
22. Voltam Csermenyi Sigmond úr temetésin.
Vacsorára jöttem vissza Hocsecselre (Hasaczel).
23. Ebédre Berettyére, vacsorára Piskibe.
24. Voltam Rápóton Jósika Imre úr lakodalmában.
25. Ebédre Benczenczre, vacsorára Százsebesbe.
26. Ebédre Drassóra Keresztesi uramhoz.
27. Mulattam Drassón egész napon.
28. Ebédután indultam meg Drassóról Kis-Enyedre, Topercsenre (Toporcsa), vacsorára Vizaknára Cserei Farkas uramhoz.
- (Mart.) 1. Megindulván Vizaknáról, mentem ebédre Szász-Dállyára. Vacsorára Szkoréra András deák uramhoz, mulattam ott éjfélig.
2. Megindulván Szkoréről, mentem ebédre Besembákra, vacsorára Fogarasban mentem Boér Péter uramhoz.
3. Mentem ebédre Kománán az bíróhoz. Vacsorára jöttem haza Nagy-Ajtára Isten hírivel.
8. Voltam Bölönben, aznap vissza is jöttem.
13. Estve hallatott mennydörgés napnyugat felé.
20. Voltam Fel-Ajtán az templomban.
22. Voltam ugyan Fel-Ajtán az templomban.
23. Volt ebédem nálunk Faber kapitány az leitmannal és caprarral együtt, az öcsém is Cserei Dániel volt itt.
24. Voltam Bölönben az furiernél ebédem, aznap estve felé jöttem vissza.
29. Mentem Apáczára és caprarral együtt ebédem voltam az

papnál, vissza jövén mentem az caprár szállására, mulattam ott egész estig, estve ujjalag én nálam.

31. Martii voltam Nagy-Ajtán az Pál kovács lakadalmában.

(Ápr.) 4. Voltam Miklósvarán Kálnoki uramnál.

6. Volt Daniel Péterné aszszonyom Borberek Dániel urammal együtt nálunk.

9. Lett az hugom kézfogása.

15. Volt rút, alkalmatlan, havas, esső nagy széllel együtt, meg is fagyván az föld.

Dum fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

NB. Kelemen János Kőröspatakon.

17. Indultam el hazul, mentem vacsorára, Olosz-Telekre Daniel Péterné aszszonyomhoz.

18. Mulattam Oloszteleken.

19. Megindulván, ebéd után mentem hálai Garadra, az folnagy házához.

20. Ebédre Szelestára, vacsorára Bürkösre.

21. Ebédre Martonfalvára, vacsorára Hoszuaszóra.

22. Ebédre mentem Buzás-Bocsárdra. Vacsorára mentem Enyedre.

27. Jenei István lakodalmában voltam.

28. Voltam Mikes deák úr lakodalmában.

29. Mentem Kocsárdra, onnan jöttem vissza hálai Földvára Daniel Péter uramhoz.

30. Ujjalag mentem Enyedre.

Százajtai papnál vagy on egy Gerhardus, ha Isten haza viszen, nem kell elfelejteni.

Közli: FERENCZI ZOLTÁN.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Történelmi emlékek Bornemisza Anna fejedelemnő írásai közül.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

V.

Cathalogus praebendariorum aulae familiarum suarum celsitudinum principalium a o 1683. die adventus suae celsitudinis principalis stb.*)

Ez a rendszeresített évi fizetések és járandóságok jegyzéke volt, a mit a fejedelem fejérvári udvara tiszteinek (officiales) a főtitzt (praefectus) helyben hagyása után ki lehetett a rendes időhatárokbán fizetni; ha ezen kívül fordult elé valami kiadás, abban a praefectustól kellett meghagyást kérni. A megtörtént kifizetésről registrumot készítettek. Igazolja ezt egy 1685. jun. 18. Porumbákon költ főtitzti rendelet, mely így hangzott: »Kegyelmetek fejérvári titzt uraimék ezen kívül semmit ne erogállyon; s ha mi extraordinarium előfordul, várja commissiótól. Egyéb-iránt az itt előszámlált ő nagyságaik szolgáinak szokott praebendájokat ki kell adni, hiteles regestromot vivén róla . . . . .«

Praebenda adatott:

Főember uraiméknak: főhopmester Naláczi István uramnak, P. Alvinczi Péter uramnak s így tovább 51 főembernek, s ezek egy pohárnokának.

Papoknak: Tophaeus Mihály uramnak,
Nányai János uramnak,
Köpeczi János uramnak,
Kántor uramnak,
Kántor társaknak.

---

*) Az Országos Levéltár erdélyi osztálya Apafi-féle levelekből.
TÖRT. TÁR. 1893. I. FÜZET.

Bejáró uraimnak : volt 21 bejáró, s ezeknek egy pohárnokjok.

Urunk étékfogóinak : voltak 26-an, s egy pohárnokjok.

Asszonyunk étékfogóinak : számuk 17 volt, s egy pohárnokjok.

Inasok : voltak 49-en, s ezeknek 2 pohárnokjok.

Pohárnokok : voltak 15-en, s egy mellettök levő gyalog.

Secretaria : Lugosi Ferencz és 5 társa.

Komornokok : egy volt.

Mesteremberek : voltak 55-en.

Konyhabeliek : tizen, mellettök két gyalog.

Konyhasáfárok : négyen.

Konyhaajtónállók : tizenegyen.

Szakács : volt tizennyolcz, *szakácsinas* 15.

Együtt: 316.

Lovászmesterek : voltak négyen, *lovászok* 28-an.

Kocsisok fellajtárostól 32-ten, *csatlós* 8.

Muzsikások : trombitás 10, sipos 3, virginás és hegedős 5.

Postát commissiótól kell várni.

Fejér cselédek :

Csillaginé asszonyom cselédeinek.

8 leányasszonynak.

4 más leányasszonynak is járt praebenda.

Fejér sütők : voltak 12-en, volt egy gyalogjok.

Palota ajtónállók : voltak ötön, mellettök egy gyalog.

Mosó inasok, mosó asszonyok, asszonyszolga.

Agárhordozók : voltak kilenczen, *peczerek* négyen.

Ifjaknál levő agarak és vizslák : volt 53-nál.

Együtt: 187.

Mindezek *czipót* kaptak naponként, sokan *bort* nagy mennyiségben, *szalonnát* és *eczetet*, *hust* és *turót* font számra, ismét nagy mennyiségben *berbécset*, *vajat*, *kását*, *szárnyasokat* : tyukot, libát, *zabot*, gyertyát. Nagy résznek illetménye meg volt határozva *egy hétre, fél vagy egész kántorra*, a mi 3 hónapot tett.¹⁾ Az ily fizetésűek kántorosoknak neveztettek.

A két oldalon levő összeg együtt tesz 503-mat, mely szám a fejedelmi udvarhoz tartozó összes személyzet, szolgák, bejárók, az udvar kötelékéhez tartozó, azzal különböző szolgálati viszonyban levő s attól fizetést vagy tartást vagy mindkettőt élvező egyének létszámát fejezi ki. Ez mutatja, mily nagy volt a fejedelem udvartartása, s mily sokan keresték és találták meg ottani szolgálatjuk által szerencsájöket, s mennyien találtak különböző, de mindenik tisztességes életmódot.

---

¹⁾ *Magyar Tört. Tár.* XIX. köt. 195—197. II.

A szolgálatok e nagy különféleségét és sokaságát látva, képzeletet alkothatunk magunknak a fejedelem jövedelmeinek rendkívüliségéről, mint az udvar fénye és a fejedelem tekintélye fentartásának biztos és szilárd alapjáról és föltételéről.

A mint az olvasó láthatja, itt általánosságban vannak elősorolva a szolgálatok nemei, s szintén általánosságban meg van mondva az alkalmazottak és járandósággal biró egyének száma; neveik azonban mellőzve vannak. Van ezzel egy ellenkező rendszerű *jegyzék*, a melyben a szolgálattelvők, járandósággal birók és bárminő udvari jótéteményt élvezők névszerint vannak megnevezve, vagy legalább közülök az első, s hogy hányan tartoznak vele egy szolgálati ágba, vagy hivatali körbe, az számokban fejeztetik ki. Ebben benne van a fejedelem, fejedelemné és a fejedelem fia is, úgy, mint az ország legfőbb tisztviselői és legnagyobb méltóságai. E két jegyzék tehát egymást egészíti ki s együtt adják a fejedelmi udvartartás igaz képét.

A második itt következik.

VI.

Anno 1687. die 16. Octobris adott praebenda személy szerint így következik:

Balásházi étekfogó, Vellényi Sámuel, Berzenczei Ferencz, Buda Miklós, Széki Mihály.

Palotás bejárók, nro 20 személy.

Boldogfalvi János, karabélyosok hadnagya, person. 16.

Halász mesterek, person. 4.

Az kik fejr lisztet Kománárúl hoztak, person. 3 fogarasi bojérok lévén ezek: Zarnóczi Imre, Szilágyi Mihály, Sárosi János.

Ifju urunk ő nagysága négy lovászinak.

Somodi, Bányai és Sebesi György 4 szolgájával és 8 lóval.

Daróczi János, Magas János, Makra Mihály, Szeszcsóri János.

Csizmadia János, cum person. nro 8.

Kabós Ferencz, Rhédai Pál, Vedorics András, Szathmári Ferencz, Kürtesi János.

Gyertyamártó, person. nro 3.

Guthi Miklós, 2 person. 4 lóval.

Ifju urunk ő nga 4 lovászának.

Karabélyosoknak, kornéta hordozóknak.

Bíró Mihály 2 szolgával s 4 lóval.

Urunk ő nagysága 4 kocsissának.

Urunk ő nagysága 6 kovácsának.

Urunk ő nagysága öreg kocsissai s fulajtárai nro 4.

Thóbiás uramnál levő 13 kocsissinak.

Asszonyunk ő nga kocsissi s fulajtárai nro 4.
 Urunk ő nga öt szabóinak, öt borbélyinak.
 Báróczi András cum person. nro 5 és ló nro 5.
 A fejevári postának cum person. 2.
 Urunk ő nga 2 kocsissi, kik között egy szakács vagyon.
 Urunk ő nga 13 lovászinak.
 Urunk ő nga 4 kocsissi. Item 4 kocsis. Ugyan 4 kocsis.
 Fogarasi János deák cum equis nro 7 et person.
 Urunk ő nagysága 6 kocsissi. Három cancellista deákoknak.
 Két étékfogónak, kiknek az neveket elfelejtettem.
 Lovász inasok nro 12, cum person. 8.
 Asszonyunk ő nga 9 kocsissi.
 Facsarti János kocsis, cum person. 9 és lovászok nro 3.
 Ifju urunk ő nagysága 2 kocsissi.
 Peres György.
 Tészta sütők nro 7.
 Item másadszor Báróczi András cum person. 2, 3 lóval.
 Tizenöt bejárónak.
 Urunk ő nga 8 inassinak.
 Kálnoki Farkas uram 6 szolgálinak et equis nro 7.
 Az étékfogóknak, person. 25, czipót s bort.
 Urunk ő nga 2 kocsissinak. Trombitás nro 5.
 Kölcei Sigmond társával együtt cum pers. 2 et equis nro 5.
 Négy tálmosónak.
 Ludisori Bukna. Kendefi Gábornak.
 Tiz labancznak. Item 6-nak. Item 10-nek. Item 7-nek.
 Mátyás Blau, német kapitány, cum person. nro 3.
 Öt német gyalog. Négy német gyalog. Öt talpasnak.
 Kemény János, person. 45, et equis 30. Ugyan 50 ló.
 Bánfi Pál 9 szolgálinak.
 Kolosvári Márton és Morgondai István, person. 2, equis 2.
 Öt német officiernek, cum person. 85 és compania.
 Almási Pál, cum person. 3, et equis 5.
 Officiales minores et compania Volfskiana.
 Székely Menyhárd uram 16 lova.
 Lovas szakácsoknak közönségesen egy szekér szénát.
 Kabós Gábor, cum equis 4, et person. 3.
 Öt talpas. Item öt.
 Az himvarróknak, person. 4. Öt talpas.
 Vidányi Ferencz és Nagy-Jeji Ferencz. cum person. 3, et
 equis 6.
 Asszonyunk ő nagysága 8 inassinak.
 Tizennyolcz talpasnak.
 Morgondai István, Donáth Sigmond és Barabás Istvánnak.
 Négy mosónak. 3 magyar darabontnak. Item négynek.

Franciscus Müller kapitány, cum vexilliferis et scriba.

Item 18 talpasnak. Item 3 német gyalognak.

Item hét német gyalognak.

Asszonyunk ő nga étekfogóinak, pers. nro 20, czipót és bort.

Bodvai czipóhámozónak lovaira.

Urunk ő nga kerekesszeinek.

Talpasoknak nro 9.

Bogdán Miklós, cum person. 7, et equis 7.

Talpasoknak nro 23.

Item urunk ő nga szabóinak, person. 5.

Item 8 csizmadia legény, Csizmadia Mártonnal együtt.

Pujj Mihály, cum person. 3, et equis 4.

Item, urunk ő nga 25 étekfogóinak czipót és bort.

E jegyzékben személy szerint megnevezett praebendát élvező van 55, hozzájuk tartozó és csak általánosan említett 648, mely két összeg együtt 703-at tesz, vagyis az ez évben a fejedelmi udvarhoz tartozóknak teljes létszámát fejezi ki.

Nézzünk át már most két oly *jegyzéket* (regestrum), mely a *szorosabb értelemben vett udvari embereknek, bejáróknak és szolgálknak* létszámát mutatja ki, a kiknek nem praebendájok; hanem meghatározott pénzfizetésök és élelmezési pénzök van, a hol tehát mind az egyének száma, mind a fejedelem rájuk fordított kiadása egy tekintetre azonnal meglátszik. Ily jegyzék kettő volt a fejedelemasszony hagyatékában, az egyik 1684. oct. 1-ről, a másik 1686. január 1-ről.

Ezek tartalma következő.

VII.

Anno 1684. 1^a Octobris terminált ifjak cantorok
s fele abrak pénzről való regestrum.

Járandóságuk együtt:

<i>Bejárók</i>	száma	20,	338 for. 75 pénz.
<i>Urunk étekfogói</i>	»	24,	420 » — »
<i>Asszonyunk ő nga étekfogói</i>	»	21,	250 » 50 »
<i>Inniadók, pohárnokok</i>	»	6,	126 » 75 »
<i>Komornyíkok</i>	»	3,	57 » 75 »
<i>Konyhabeliek</i>	»	8,	109 » 75 »
<i>Elegyes rendek</i>	»	16,	268 » 50 »
<i>Pohárnok inasok</i>	»	7,	25 » 50 »
<i>Lovas inasok</i>	»	12,	33 » 50 »
<i>Ajtónállók</i>	»	5,	38 » 75 »
<i>Csatlósok</i>	»	8,	24 » 50 »
<hr/>			
Udvari emberek és szolgálk száma		130,	1788 for. 75 pénz.

A következő cantorra a fejedelem és fejedelemlenné ez udvari népeinek és szolgálinak adott ki megszabott járandósága.

Az ifjaknak fele abrakra és pénzekre.

Urunk ő nagysága *étekfogóinak*.

Asszonyunk ő nga *étekfogóinak*.

Inniadók- és pohárnokoknak.

Komornyiknak.

Öt borsolónak.

Lovas inasoknak.

Elegyes rendnek együtt kiadatott: 807 for. — pénz.

a két összeg együtt: 2549 for. 75 pénz.

VIII.

Anno 1686. 1. Januarii terminált ifjak cantorok s fele abrakpénzekről való regestrum.

	Száma:	Járandóságuk:
<i>Bejárók</i>	22	310 for. — pénz.
<i>Kegyelmes urunk ő nga étekfogói</i>	25	435 » — »
<i>Kegyelmes asszonyunk ő nga étekfogói</i>	23	299 » — »
<i>Inniadók, pohárnokok</i>	6	116 » 50 »
<i>Komornyikok</i>	3	57 » 50 »
<i>Konyhabeliek</i>	8	91 » — »
<i>Elegyes rend</i>	13	246 » 50 »
<i>Pohárnok inasok</i>	6	18 » 75 »
<i>Lovas inasok</i>	12	127 » — »
<i>Ajtónállók</i>	5	38 » 75 »
<i>Csatlósok</i>	8	25 » — »

Udvari emberek és szolgálak 131 1770 for. — pénz.

A köv. kántorra a fejedelmi udvar népének és szolgálinak együtt kiadatott 836 for. — pénz.

a két summa: 2606 for. — pénz.

Becses két *följegyzés* maradt fenn az *orsz. levéltár* erdélyi osztályában az Apafi-iratok közt, melyek a fejedelmi udvari levéltárban őriztettek. Az *egyik* 1682. dec. 19-én a hadak leszállításakor keletkezett, s 13 sereg (Compania) létszámát és napi pénzét tünteti fel; a *másik* 1683. febr. 16-iki és 1687. ápr.—májusi keletű, s ugyan 13 seregre osztott katonaság, ezen kívül Madarász Mátyás főkapitány vezénylete alatt levő hét seregre osztott csapata hópénzét s a Dombi Márton magyar hajduk hadnagya alatt levő katonaság létszámát s hópénzét mutatja.

Ezek a következők.

IX.

Anno 1682. 19. X-bris. Albae. Urunk ő nga parancsolatjából s az úr Barcsai uram jelenlétében az hadak leszállításának rendelése és vizsgálása ez szerint van. *)

1. *Sereg.* Főhadnagy: Székely Sámuel, hópénz: 6 for. 30 pénz.
 Vicehadnagy: Kis Imre, ... » 3 » 16 »
 Zászlótartó: Szász Sándor, ... » 2 » 12 »

Volt együtt 57 személy, 65 ló, zsoldjuk 1 for. 4, 5, 6, 8 pénz, összes hópénz: 340 for.

2. *Sereg.* Főhadnagy, v.-hadnagy, zászlótartó, hópénz mint az 1. seregé.

Volt együtt 58 személy, 69 ló, összes hópénz: 366 for.

3. *Sereg.* *Mint elébb*, volt 42 sz., 53 ló, összes hópénz: 260 for.

4. » *Mint fennebb*, volt 45 sz., 56 ló, » » 273 »

5. » *Mint fennebb*, volt 39 sz., 58 ló, » » 240 »

6. » Főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.

Volt 27 személy, 38 ló, összes hópénz: 172 for.

7. *Sereg.* *Mint fenn.*, volt 74 sz., 58 ló, összes hópénz: 266 for.

8. » *Mint fenn.*, volt 59 sz., 70 ló, » » 335 »

9. » *Mint fenn.*, volt 30 sz., 41 ló, » » 180 »

10. » *Mint fenn.*, volt 37 sz., 48 ló, » » 198 »

11. » Volt főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.

Volt 60 személy, 71 ló, összes hópénz: 348 for.

12. *Sereg.* Volt főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.

Volt 48 személy, 59 ló, összes hópénz: 238 for.

13. *Sereg.* Karabélyosok. Volt főhadnagy, v.-hadnagy, zászlótartó.

Volt 72 személy, 135 ló, összes hópénz: 554 for.

A 13 seregben együtt volt: 621 személy, 827 ló, napi-pénzök: 3770 forint.

Megjegyzem, hogy a karabélyosok csapatja vagy serge 8 tizedre volt osztva, tíz személy volt a 4-dik tizedben, a többiben több-kevesebb, így: 6, 7, 8 személy.

X.

Ao 1683. 16. Febr. Segesvártt az katonáknak ez szerint adatták ki ő ngok 1. Januarii terminált egy hópénzeket. **)

1. <i>Sereg.</i>	Vajó N. Andrásé	60 személy,	71 ló,	348 for.
2. »	Vasadi György	47 »	— »	266 »
3. »	Rácz János	59 »	— »	335 »

*)—**) Az orsz. levéltár erdélyi osztályában az Apaí-iratok közt levő eredetiből.

4. <i>Sereg.</i>	Karabélyosoké	72 személy,	135 ló,	554 for.
5. »	Szilágyi Mihályé	42 »	— »	260 »
6. »	Szilágyi Miklósé	37 »	— »	198 »
7. »	Arany János serege	48 »	— »	238 »
8. »	Székely Sámuelé	57 »	— »	340 »
9. »	Szekeres Jánosé	58 »	— »	366 »
10. »	Szurtei Györgyé	30 »	— »	180 »
11. »	Tályai Jánosé	45 »	— »	273 »
12. »	Tolnai Andrásé	39 »	— »	240 »
13. »	Tordai Jánosé	27 »	— »	172 »
Az ország dobosának két cantorra				20 »

Összesen: 601 személy, 206 ló, 3790 for.

Madarász Mátyás főkapitány alatt levő katonaságnak.

	Madarász Mátyás f. k. uramnak	1 személy	50 for.
1. <i>Sereg.</i>	Régi companiabeli németeknek	118 személynek	586 for.
2. »	Kállai	96 »	441 »
3. »	Magyarok	51 »	164 »
4. »	Szemények	72 »	373 »
5. »	Offena serege	99 »	394 »
6. »	Grocholszki serege	97 »	391 »
7. »	Podlenczki serege	88 »	366 »
	Kengyelfutók	6 »	30 »

Összesen: 630 személynek 2805 for.

1687-beli költség a hajdukra.

1687. ápril 1-től május 15-ig harmadik fizetéskor adtak Dombi Márton magyar hajduk hadnagyának és katonáinak 337 frt 50 pénzt, voltak 80-nan, minden kilencz legény előtt egy *tizedes* állott, fizetése fél kántorra volt 4 for. 50 pénz, a közlegényeké 4 for.

Volt még a fejedelemnő írásai közt három nagybecsű magán levél, *egyik* özv. Teleki Jánosné, a későbbi kancellár Teleki Mihály édes anyjáé, fiához írva, melyben őt maga mérséklésre s az emberekkel megkedveltetésére kéri; a *másik* Zrinyi Ilonáé, melyben öcsce, Zrinyi János, megszabadítását neki melegen megköszöni; *harmadik* magáé a fejedelemasszonyé Huszt vára és a huszti jók gondviselőjéhez, melyben a várat élelemmel ellátatni rendeli. Mindhárom levél úgy azok íróinak történeti személyiségénél, mint tartalmánál fogva oly érdekes és figyelemre méltó, hogy közlésöket az erdélyi fejedelmi kornak történetére nézve szükségesnek láttam.

A levelek időrendben következők.

XI.

Eredeti bizalmas levelek.

a) *Özvegy Teleki Jánosné, Bornemisza Anna levele fiához, Teleki Mihályhoz.*

Isten minden üdvösséges jókkal áldjon meg jó fiam, Teleki Mihály!

Elvettem 16. praesentis irt leveledet, mellyet szeretettel vettem, kívánván Istentől, levelem találjon jó szerencsés órában. Bánfi uramnak szóló levelet leányom szolgájától megküldtem te kegyelmednek, mivel az magad emberednek igen megtörődött volt az talpa, választ is irt ő kegyelme, mellyet elküldtem; holnap úgymint 20. praesentis megyen Bánfi uram Pászmosra annak elfoglalására, ott leszen ő kegyelme vagy harmadnapig. Ugy vagy, véget adtuk ő kegyelmének, de oda be nem bocsátották, az megváltozott, hanem együtt Sz.-Páli urammal adták az udvarházat Görgénybe, s oda mennek ő kegyelmek, élést oda vitettek; Sz.-Páli uram még talán itt leszen Kékesen egy hétig, mivel az asszony igen rosszúl vagy, nem is fog addig megjavulni, míg az fejedelemasszony nem tudósítja ő kegyelmeket. Most az fejedelem Fejérváratt vagy, onnan Dévára megyen. Az asszonynyal ő kegyelmével is beszéltem Bánfiné asszonyommal, az mi dolgom volt elvégeztem az ő kegyelmével való dolgomat. Nem tudom, miért irtál Sz.-Páliné asszonyomra, mellyeket úgy látom, neheztel ő kegyelme; azt csudálom, hogy meg nem tudod magadat tartóztatni, meg nem gondolod az mostani állapotját ő kegyelmének. Leczkét ő kegyelmének nem szabhatsz. Az nagy Istenre kérlek — nagyobbra sem kérhetlek — hogy hagyj békét az mód nélkül való nagy keménységnek. A minap is hallván Madarász urammal is miképen voltál, mellyen nem kicsint szomorkodtam. Ennekem az Isten a mennyi örömömre adott volt, annyi bűnnek adott volt; mert egyitek által sem vigasztaltattam meg. Naponként nem tudom, melyitekre fordítsam elmémet, mert én nekem csak az nagy bánat van mindenfelé. Az Istenért kérlek, ne gyűlöltesd meg magadot. Jobb, hogy sok jóakaród legyen, hogysem egy gonosz akaród. Én eleget irhatnék ugyan, de mi haszna, mert tudom, hogy elég búsulásod vagy, csak többítem búsulásodat. Az hosszuaszói jószágba ha Szőlősi bejött volna, beleszóllhatott volna az ország articulusa szerint, nem adhatták volna senki ős jószágát senkinek. Szőlősi nem vétett az országnak semmit. Ugy hallom, hogy magadnak Pászmos helyett Szent-Pétert akarják adni. De úgy hallom, hogy az emberit elrablották, kevés ember van rajta. Azért adom azt idején értésedre, hogy az oda alá való jószágra viselj gondot; mert úgy hallom, akár mi rossz csavargó katonák alájárnak, s meg-

kérik s oda adják, a nélkül maradunk; hanem mind vedd jegyzésbe, hol? mi jószágaink vannak? s írj az palatinusnak felőle, hogy másnak ne adják. Azon kül az Turi Mihály árváinak jószágaira is hasonlóképpen viselj gondot, hiszen te lennél azoknak tutorok, ha lennél. Az só felől penig, ha szekereket küldesz, add értésemre, mert még az sőt ki nem szállítottam, még az commissiót nem adtam az kamara ispán kezébe. Ha értésemre adod, én is kiszállítatom onnét az udvarházhoz. Az békesség felől értem, hogy biztatod magadat; de én igen az szent Tamás vallásán vagyok abból, hogy látva hiszem. Én az ide be való állapotokról semmit sem tudok írni egyebet, látom csak az sok változásokat. Leányom mind az küs fiával együtt ajánlja alázatos szolgálatját, Istentől kíván jó egészséget, hosszú életet. Isten tartson meg jó fiam jó egészségben. Datum in Chege, die 19. Junii anno 1663.

Neked anyád
néhai Teleki Jánosné.

P. S. Két bokor kést küldtem ettől az embertől, én nem tudom, ki küldte, levél is van közte, az asszonyok adák kezembe. Ha levelet küldesz, írj Sz.-Páliné asszonyomnak, hogy mikor ő kegyelmének vagy Bánffy uramnak irsz, vigyék el emberi, vagy az tisztei küldjék el; mert leányomnak kevés embere van, nem küldözheti a mi kevés van azokat; szolgálja is penig nem sok van.

Külső czimezése: Nemzetes Teleki Mihálynak, Kővárnak főkapitányának és nekem fiamnak adassék.

b) *Zriny Ilona levele Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez.*

Illustrissime princeps, domine observandissime.

Zriny János öcsém uramnak rabságból való szabadulásával és érkezésével az kigyelmed jó akaratját is megtapasztalván, hálaadó készségemmel az kigyelmed nagy jó akaratját ez írásom által akarám érdeme szerint való böcsülettel megköszönnöm, kívánván szivesen, adjon Isten ez háboru és magyar nemzetnek után már valaha oly szent egyességet érhetni, melyben az kigyelmed fejedelmi nagy jóakaratját én is érdeme és az én rendem szerint szolgálhassam meg kegyelmednek. Éltesse Isten szerencsésen kegyelmedet, és boldogítsa is életit sok esztendőkre terjesztvén. Datum in arce Munkács die 11. Julii 1679.

Illustrissimae dominationis vestrae

observandissima
Helena Zriny, m. p.

Külső czímzése: Illustrissimo principi domino Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino observandissimo.

(Fekete ép pecsét, ötös korona, alatta dült pajzs.)

c) *Bornemisza Anna, Apafi fejedelemné levele Kérei Márton huszti jószággondviselőhöz.*

Anna Bornemisza, dei gratia principissa Transylvaniae, partium regni Hungariae domina, et sicularum comitissa.

Egregie fidelis nobis grate! Salutem et gratiam nostram. Bizonyos számban levő buzát rendeltünk oda szállíttatni Frater István úr keze alá az vár szükségére, mellynek alkalmatosságával nemzetes, vitézlő Vári István étékfogónkat expediáltuk, egyszerűsmind kegyelmednek is parancsoljuk kegyelmesen és serio, dispositionk szerént azon buza a Besztercze székbeliectől Téltsig szállíttatván, azontúl kegyelmed minden halogatas nélkül Husztig beszállíttatni munkálkodjék, mindjárt elegendendő szekereket rendeljen az városokról, szállíttassa sietséggel. Melly buzát Frater István keze alá assignáljon, oda rendeltük szállíttatni. Az takarodáson, csépeletésen, szántatáson, vettetésen tellyes erejével, tehetségével legyen rajta; mind szállíttassa a várba a buzát s gabonát, legyen jó gondviseléssel reája.

Secus non facturus. Datum in civitate nostra Szeben, 14. Augusti 1686.

A. Bornemissa.

Külczimzése: Egregio Martino Kérei, bonorum nostrorum Husztensium provisorii et fideli nobis grato.

Eddig a jegyzékek és levelek, melyek az Apafi fejedelem udvartartását s portai viszonyát sokban megvilágosítják. Ki van itt mutatva a fejedelem portai és házi költsége, nagy udvartartása, minő és hogy szervezett katonaság állott a fejedelem szolgálatára. A közlött bizalmas levelek pedig bepillantást engednek előkelő történeti személyiségeknek magánéletébe, olyaknak, kiknek a közéletre is nagy befolyása volt. Ezek a fejedelemnő irásai között maradtak fenn, a mik történeti forrásirodalmunkat gyarapítják s a fejedelemnőt egy gondos és rendszerető s uralkodónői fényes állására rátermett hölgy alakjában tartják fenn az utókor előtt.

JAKAB ELEK.

Bisterfeld végrendelete.

Im Nahmen Gottes des Vatters, des Sohnes vnnnd heyligen Geistes. Amen!

Der Inhalt meines Testaments.

Meiner Tochter Suzanna gebe man bevor herauss tausend Reichs Thaller, den vornehmsten Demant Ringk, Dodzauischen

Pfennig, mein kleine Uhr vnnd dass kleynod mit dem grossen Saphyr.

Die Mutter habe Ihr bevor herauss alle ihre Kleyder, zween Demant, welche ich Ihr zur Zeitt der Hochzeit geschenckt, die güldinne Ketten mit dem Maximilianischen Pfennig vnnd den Ringk, welchen Ihr die Fürstin, die Mutter hat geschenckt.

Nach diesem Befehlig habe ich die siebenbürgische so woll die bürgerische als edlische abermahl die teutsche vnnd holländische Rechten also mit einander verglichen, als welcher ich vollmächtigen Gewalt nach jedwedem Rechten zu bestellen hab; derowegen wird in allen so woll beweglichen als vnbeweglichen Güttern, welche ich vnnd mein Weibe besitzen, zwey Drittheiller meine Tochter haben vnnd das dritte mein Weib.

Meine Tochter aber soll alsbald mit einer ehrlichen Vnterhaltung meine Schwester Annam Bisterfeldiam versehen vnnd ihr dass Hauss, den Hermanstädter Gartten vnnd Mayr Hoff in die Hände geben, welcher Geniss sie völlig habe, soll sie auch jährlichen versehen mit hundert vnnd zween Gülden Interesse, gleichwoll also, dass nach vnserm Vertrag meine Tochter meiner Schwester einiger Erbe sey; vnnd soll auch meinem Weybe frey stehen bey meiner Schwester in der Hermanstadt zu wohnen.

Die oberste Vormunderin meiner Tochter sey die gnädige Fürstin Frau Suzanne Lorantfi, meine gnädigste Frau Fürstin und Mutter; derselbiger soll man ein öffentligen Ausszug vnnd Beschreibung aller meiner beweglicher vnnd vnbeweglicher Güter, wie bald es geschehen kan, eigentlich einhändigen.

Derselbiger nächste Tutorin meiner Tochter soll mein Weib Anna Stenczelia sein, bey welcher wie ein Knecht-Tutor sey Petrus Wiederstein, mein Vetter, welchem man ein ehrlichen Lohn aus meiner Tochter Güttern jährlichen gebe. Itzt verehere ich ihm dass Tövisser Hauss Johannis Szabó mit allem Zugehör.

Auch soll mein Weib die Kleine bey sich ernehren vnnd in der Furcht Gottes auferziehen, für die Kost werde ihr trewlichen ausgezahlet, die vbrige Einkünfften werden für meine Tochter aufgehoben, wo sie aber, davor sie Gott behütte, einen Papisten oder Arrianischen Glaubens Genossen solte hewrathen, soll sie der Ernehrung entsatz werden. Wo mein Weib für meiner Tochter wird sterben, soll Petro Wiederstein zum Tutore zugegeben werden Andreas Stenczell, des Weibs Bruder, welche mit gleicher Gewalt die Tutel tragen; vnnd wo auch dieselbige vielleicht abstürben, bestellen sie andre Tutores.

Wo aber mein Tochter, auch ehe ihr Gott Erben gebe, hin stürbe, solte zwar mit Rechten meine Schwester Anna die nächste sein; weil sie aber selbstenn dass nicht begehret, noch mein Wille ist, dass meine Güter an pur Frembden solten gelangen, sollen

ihr die folgendes eingesetzte Erben hundert vnnnd zween Gülden jährlichen vermachen, auch fünf hundert Reichs Thaller insonderheit, welche sie aus Zulass der Obrigkeit in äussersten Nöthen mag verzehren, gleichwoll soll dieser fünfhundert Thaller Nutzen meiner Tochter Erben sein, die Theilung aber meiner Tochter Güter soll nach ihrem Absterben folgender Weiss geschehen:

Fünff-hundert Reichs Thaller werden bevor heraus genommen aus dem gantzen Hauffen meiner Schwester, vor gesagter Gestalt, nehmligen also, dass nach dem meine Schwester wird gestorben sein, aus denselbigen, wie vill noch vbrig wird sein, die Hälffte meiner Frawen zuruck falle, die andre Hälffte meinen Befreundten. Hernach werden alle meiner Tochter Güter in zween gleiche Hauffen getheillet, einen halben Hauffen nehme mein Weib seine Mutter vnnnd habe Recht vnnnd Vollmacht alle ihre vätterlige Güter vmb ein rechte Schätzung zu sich zu lösen. Die andere Hälffte komme meinen Wiedersteinischen Befreundten zu, nehmlig des Johannis Wiedersteins weyland Bürgers vnnnd Raths Herren zu Sigen, meines Bruders Kindern; abermahl des Martini Wiedersteins weyland theologiae professoris vnnnd Pfarr Herren zu Herborn, meines Bruders Söhnen vnd Töchtern, gleichwoll mit diesem ausdrückligem vnnnd unwiederrußigem Geding, dass welcher aus denselbigen zum Papisten bishero ist worden oder auch künfftigen wird werden, derselbige von mir nicht einen Heller soll haben, sondern die andere sollens auftheillen. Dasselbige will ich auch von der arrianischer Religion verstanden haben.

Gleichwoll soll Petrus Wiederstein zu erst aus dem gemeinen Hauffen, nehmligen der Befreundter, funff hundert Thaller heraus nehmen vnnnd seine Schwester Elizabetha zu ihrer Hochzeit hundert Duckaten. Die arme Nonne, wo sie noch begehret frey zu werden vnnnd die vätterlige Religion anzunehmen vnnnd könnte loss werden, soll ihr bevorauss haben hundert Duckaten. Item der Student Johannes Wiederstein auch hundert Duckaten. Wenn dissenn aller dergestalt ausgerichtet ist, wass vbrig sein wird, theillen sie brüderlig auff. Im Fahl es aber geschehe, dass mein Weib für meiner Tochter abstürbe, sollen zwey Drittheiller meiner Güter (gleichwoll vngekräncket meiner Schwester Bescheide) meinen Wiedersteinischen Befreundten heim fallen, der dritte Hauffen den Stenczelischen meines Weibes Brüdern, gleichwoll also, dass Andreas Stenczel ihm bevor heraus habe sechs hundert Reichs Thaller.

Die Schulden, welche mir meiner Mutter Bruder Phylippus Schickart, meine Wiedersteinische Befreundten vnnnd andere mehr in meinem Vatterland schuldig sind, es sey meine Tochter

bey Leben oder nicht, sollen sich der Billigkeitt gemäss vergleichen, vnd mein Weib soll sie nicht allzu eiffrig abfoddern.

Ich begehre, dass alsbald nach verfertigtem Inventario, aller güldin vnnnd silbern Haussrath, Edelgestein oder dergleichen, wass meiner Tochter zuständig ist, man alles verkauffe vnnnd dass Geld auf gebührligen Interesse bevorauss in Hermanstadt vnnnd andere Örther ausgabe. Wo etwa gar sonderliges ist, dass man der kleiner nur zum Gedächtniss wolte behalten, kan es geschehen gleichwoll mit Maass vnnnd ausserwehlt.

Dass Geld von Dantzick vnnnd Amsterdam kan leucht vnnnd soll auch durch Wechsell herein gebracht werden; zu Dantzick sind vngeföhr hundert vnnnd vier ausserlesene Duckaten, bey des Herrn Nicolay Wittibe; in Holland hat Herr Rulicius mein Geld dem Herren Baldo Amsterdamer Kauffman zu trewen Händen vbergeben, wie aus seinem glaubwürdigen Schreiben erscheint.

Meine Bibliotheca bleibe beysahmen, wo meine Tochter stirbt, sey dieselbe dem Collegio, gleichwoll stehe es Petro frey davon zu nehmen, welche ihm belieben, so woll für sich, als zur Ausdruckung meiner Bücher.

Endligen sage ich meinem gnädigsten Herren vnnnd Fürsten Herren Georgio Rakoci Fürsten in Siebenbürgen, eines Theils des Vngerlandes Herren vnnnd der Zeckell Spahnen, meinem gnädigsten Fürsten, aller vnterthänigsten Danck für die grosse Ehre, Gunst vnnnd Liebe, die er mir je bewiesen hat, ihn vmb Gottes Willen bittend, dass Ihre fürstliche Gnaden die Reformierte Relligion fest vnnnd bestendig, alleine nach dem Zeugniß des Wortts Gottes vnnnd nicht nach der menschlicher Vernunft wolle erhalten vnnnd befördern, gegen meine Tochter, Eheweibe vnnnd all meine vbrige Erben (denn ich hinterlasse gar keine Gütter, von welchen ich nicht hette Anordnung gethan, nahmentlich aber von den Tövissischen, welche ich den vbrigen nunmehr ausdrückligen habe eingeschlossen, vnnnd welche meiner Tochter vnnnd meinem Weibe, auch welche nach dem Tode meiner Tochter meinem Weibe vnnnd meinem vbrigen Befreundten heimfallen sollen) fürstliche Barmhertzigkeitt vnnnd Gerechtigkeitt aus Andenckung meiner trewer Dienste wolle gnädigst beweisen vnnnd nächst Gott ihr gröster Beförderer verbleiben. Auch wolle Ihre fürstliche Gnaden die ein Tausend zwey hundert Reichs Thaller (denn mir Ihre fürstliche Gnaden durch Herrn Sigismundum sehligen Gedächtnüss vnnnd Herrn Kemény lassen gewiss versprechen, mir jährlichen zwey hundert Reichs Thaller zu bezahlen) ihnen einhändigen; welche wo sie Ihre fürstliche Gnaden werden auszahlen, so vertestiere ich darauss zwey hundert Thaller armen Studenten vnserer Schulen, dieselbige auf Interesse auszugeben.

Allso wird Gott Ihrer fürstlichen Gnaden Trohn kröhnen

vnnnd bestettigen vnnnd seines Sohnes Stuhl mit allem Frieden vnnnd Glücksehligeitt. Amen.

Dieses Testament hat der hochgelährte Herr Franciscus Bihori, Weissenburger Schulmeister auf meine Bitt vnnnd Begehren abgeschrieben, welches ich von Wortte zu Wortte bekräftige.

Den N. N. hab ich nicht geacht, weill etcetera etcetera.

Endligen wo dieses Testament nicht könnte bestehen in Gestalt eines richtigen Testaments, so bestehe es doch in Gestalt eines letzten Willens. Ich schriebs vnnnd vnterschriebs mit kranckem Leibe gleichwohl vngekräncktem Gemüth vnnnd Verstand. Weissenburg 6. Januarii 1655.

Johannes Henricus Bisterfeldius Professor, m. p.

Georgius Csulai
minister ecclesiae Albensis ac
ecclesiarum reformatarum per
Transilvaniam superinten-
dens, m. p.
(L. S.)

Johannes Crispinus
unus rectorum illustris collegii
Albensis, m. p.
(L. S.)

Johannes Apacius
unus rectorum collegii
Albensis.
(L. S.)

Johannes M. Pápai
unus requisitorum capituli
Albensis Transilvaniae, m. p.
(L. S.)

Johannes Fileki
minister ecclesiae Albensis.
(L. S.)

Franciscus Bihari
unus rectorum collegii Alben-
sis scripsit et subscripsit, m. p.
(L. S.)

Hátán : Herrn Biszterfeldii vertestiertes Testament.

(Egykoru példány a százsz nemz. Itárban, N.-Szebenben, nro 776, 6 folio levél.)

Közli: ZIMMERMANN FERENCZ.

Kendy Gáborné, Réway Kata végrendelete 1595-ből.

Nos Paulus Szegedey episcopus Chanadiensis ac consiliarius sacr^{mae} caesareae et regiae majestatis, necnon praepositus et conventus ecclesiae sanctae crucis de Lelesz, memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod cum nos ad instantem et legitimam petitionem pro parte et in persona generosae ac magnificae dominae *Annae Réway*, primum nempe *Balthasaris Jakchy*, deinde autem *Nicolai Sar-*

massági, nunc vero tandem *Gabrielis Kendy*, magnificorum quondam dominorum relictæ viduæ, filiae vero magnifici quondam domini *Michaelis Réway* ex generosa ac magnifica olim domina *Anna Bakytth*, alias consorte sua progenitæ nobis ea ratione factam, quod ipsa domina *Anna Réway* ob gravem et acerbam infirmitatem suam, quam nunc deo immittente misere pateretur, multumque languide decumberet, nostram pro infra-scripta fassione testamentariaque dispositione sua faciendâ, personaliter venire haud quaquam potuisset in præsentiam: duos ex nobis venerabiles videlicet *Martinum* presbiterum *Undo* et *Urbanum Wadas* clericum, fratres et socios huius ecclesiæ nostræ conventuales, ad audiendam, nobisque superinde fideliter reportandam subscriptam fassionem testamentariamque dispositionem eiusdem dominae *Annae Réway*, nostris pro testimoniis fidedignos duxeramus esse transmittendos, qui postea abinde erga nos insimul reversi, nobis sub debito ipsorum juramento in generali decreto superinde expresso, concorditer per omnia retulerunt isto modo:

Quomodo ipsi feria quarta proxima, post festum beati Valentini martiris proxime evolutum, præterita, ad faciem possessionis *Mada* vocatæ, consequenterque curiæ nobilitaris, domus videlicet habitationis seu solitæ residentiae generosi ac egregii *Joannis Kereký* de Kyskereký in eadem possessione *Mada*, in comitatu de *Szabolch* existentis habitæ personaliter accessissent, ubi dictam dominam *Annam Réway*, in gravi sane ægritudinis suæ lecto decumbentem itidem personaliter invenissent et conspexissent, ac ibidem ipsa domina *Anna Réway* corpore quidem, uti præmittitur, ægra, mente tamen et ratione loquelaque per omnia integra et illesa, coram iisdem testimoniis nostris prænotatis personaliter modo præmisso constituta, — tale quale sequitur tum de honore sepulchri, tum etiam bonis suis mobilibus et immobilibus, aliisque negotiis subscriptis condidisset testamentum, scripto hungarico comprehensum et manibus eorum nostrorum testimoniorum assignatum, superinque de verbo ad verbum ibidem perlectum, postulante a nobis ipsa domina testans medio eorundem nostrorum testimoniorum, ut eandem suam testamentariam dispositionem, seu tabulam testamenti, secundum tenorem et continentiam scripti ipsius præ-exhibiti et ad nos exinde deportati, literis nostris in eodem sermone hungarico transcribi et inseri facientes, uti ultimam perfectam et exactam animi sui voluntatem et decretum testamentumque reale et indubitatum sub sigillo nostro conventuali et authentico extradare vellemus.

Cujus quidem scripti testamentariaeque dispositionis præ-tactæ, hungarico — uti præmittitur — sermone confectæ et

conscriptae nulla penitus sui in parte immutatae aut translatae, tenor contextusque verbalis est per omnia talis:

Atyának, Fiúnak, Szentléleknek, egy felséges mindenható Istennek nevében. Én *Réway Anna*, az néhai nagyságos *Réway Mihálynak* leánya, *Bakith Annától* való, ki először házastársul voltam az nagyságos *Jakchy Bodizsárnál*, annak halála után voltam *Sarmassági Miklósnál*; ennek is holta után, mostan utolszor az néhai nagyságos *Kendy Gábornak* vagyok keseredett özvegye árvája, arrúl is megemlékezem, hogy halandó ember vagyok és azt is tudom, az embereknek közönségesképpen az halandóság felől mely bizonytalan órája legyen, annakokáért könyörgök az én megváltó üdvözítő Uram Jesus Christusnak magas keresztfán kínszenvedéseért és mi érettünk egész emberi nemzetért drágalátos testét megszegdeltette, és vérért kibocsátá, hogy minket egész emberi nemzetet megmosogattott, megtisztított az örök haláltól, kárhozattól, ördögnek torkából megszabadított és örök életet, boldogságot, hervadhatatlan koronát szerzett az ő mennyei szerelmes szent atyjánál azoknak, akik őtet hiszik, és ő benne tellyes hütükből hisznek. Én is minden kétség nélkül tudom, hogy bizonynal azok közé az ő hivei közébe számláltattam, és mikor eljő az az nap, és az az óra, az melyben az elaludtakat felserkenti az mélységes álmából, hogy az mi testünk megújolván, lelkünkvel egyesülvén, elvehessük azt a boldogságot, melyről ő szent felsége bizonyosságot tött, hogy Istenünket meglátjuk színről-szinre, úgy az mint ő szent felsége megmondotta; kinek soha vége nem leszen, kit én is teljes hütömből erről vallást teszek, és igaz hitömből elhittem, hogy megadja mind énnekem azokat. Amen.

Az Urnak kezei rajtam lévén, hosszú betegségnek miatta ugyan elbágyadtam, gondolkodtam édes két kis árva leánygyermekim felől, és mostoha fiaim felől is, hogy az keresztyén embereknek módjok és régi szokások szerint cselekedjem, testamentomban én is rendelést tegyek.

Először az én lelkemet ajánlom az megváltó Urnak szent kezeibe, és az ő édes gondjaviselésébe. Az én szegény bűnös gyarló testemet hagyom az ő anyjának az földnek gyomrába betetetni és temetni *Szentmártonba*, *Turóczvármegyében*, az hol az én édes atyám és szüleim nyugosznak; hogy ha az üdő melegsége vagy gonosz út miatt vagy egyéb változások miatt, nem lehetne ott való temettségem: tehát magamban végeztem, hogy legyen testem temetése *nagy-musaji* szentegyházban, *Bereghvármegyében*; testemnek tisztességesen eltakartatására, koporsómnak és séremnek megrakatására, az mint szebb és jobb állapattal lehet, azt úgy építeni, és az egyházi rendnek, papoknak, mestereknek, deákoknak és egyéb torbéli költségre rendeltem és

hagytam ötszáz forintot. Szegény nyomorult koldusoknak, az kik temettségemkor jelen lennének, avagy ha nem lennének is, esptályokba huszonöt forint osztassék.

Az én szerelmes édes két kis leányimnak, *Kendy Annának*, az néhai nagyságos *Kendy Gábortól* valónak, öregbiknek születése 1593 esztendőben Boldogasszony havának huszonhatodik napján, azaz, kedd napra virradóra öt órakortt, lövő jel alatt, adta az Ur Isten ez világra. Másik és kissebbik leányomat, *Kendy Margitot* ugyan *Kendy Gábor uramtól* maradtat adta az Ur Isten ez világra 1594 esztendőben, Szent-György havának huszonötödik napján, azaz hettfő nap reggel nyolcz órakortt, rák jel alatt. Ezt azért akarám megíratnom, hogy ha az Uristen őket emberkorba juttatja, tudjanak idejek és órájuk felől emlékezni.

Mivelhogy mind üdövel, ez világi becsülletes állapattal bővségesen látogatta Isten az én uramot, nagyobbik bátyámat, az nagyságos *Réway Ferencz* uramot, ő kegyelmét kérem ugyan az jó Istennek neviben, hogy életemben mit vétettem volna, nekem azt megbocsássa és ne nehezteljen én reám, hanem azon ő kegyelme jó akaratját vehessék az én két árva leánygyermekim, melyet ő kegyelme írt és üzent az én törekedésemre, kárvallásim felől, szolgálám által; meg is kérem ő kegyelmét, először az Uristent, és annakutánna az atyafiuságot is megtekintvén, ha mit az én gyermekimnek megszerezhet az mi *erdélyi* urunktól *fejedelmünktől*, legyen azon.

Kárvallásimról, az mi *szegény uram fejével együtt elvesztett*, mind jószágról, ezüstről, aranyról, ingó-bingó marhákról, lábas barmokról irva leszen, az mely mellett kegyelmed tud törekedni. És kegyelmed mellett több atyámfiak és gyermekimnek jóakaró gyámoli lesznek. Tudom azt is, kegyelmednek munkáját, fáradságát az én gyermekim meg nem szolgálhatják, az egy élő Isten fizesse meg kegyelmednek velek való jótételt, az kegyelmed költségét kegyelmednek kedve szerént hagyom gyermekimnek tutorának megadni az én keresményemből.

Az én uraimot, szerelmes vérszerént osztály atyámfiak, kikkel én atyával, anyával egy vagyok, az nagyságos *Réway Mihály* gyermeki, fiai és leányi, *Bakitt Annától* valók: *Lőrincz*, *Péter* és *Ferencz* Réway uraim, *Réway Borbála* az nagyságos *Pruszkochky Gáspárné*, *Réway Kata Bywdy Mihályné*, *Réway Soffy* asszony *Fanchy Györgyné*, *Réway Ilona Dóczy Imréné*, *Réway Örsébet* asszony, kegyelmeteket kérem és követem mint szerelmes atyámfiak, ha életemben ellenetek vétettem, — tudom is hogy vétettem, mert senki vétek nélkül nincsen, — nekem azokról megbocsássatok; könyörgöttem testamentomomban, testamentom előtt is az mi nagyobbik becsülletes bátyánknak, az nagyságos *Réway Ferencz* uramnak, kárvallásimért töreked-

nék az *erdélyi fejedelemnél*; kegyelmeteket is azon kérem, hogy tudom kegyelmetek ezen való segítségére gyermekim mellett nem érkezhetik ennyi messze földre, de kérem azon kegyelmeteket, hogy törekedjete és esedezzetek bátyánk uramnak, *Ferencz* uramnak, egy utat érettek és az szegény árvákért ne szánja, mert jó reménségem vagyon, az ő kegyelme törekedése nem lenne haszontalan az én szegény két árva leányomnak. Kérem azon is kegyelmeteket, hogy az én szegény két árva leányomnak, *Annának, Margitnak*, legyetek igazak, hogy az mi atyánktól, anyánktól maradt jószágban, örökségekben részetlenek kegyelmetek miatt ne legyenek, kiért az Ur Isten is mind lelketekben, testetekben úgy áldja meg kegyelmeteket, ha az igaz atyafiui szeretetben végig megmaradtok. Hogy kegyelmetek ezért is reám ne nehezteljen, hogy idegenből kellett atyafiat, gondviselő tutort keresnem, mind magamnak és megírott két leánygyermekimnek: oka ez kegyelmetek távol való léte. Másik oka: mostoha gyermekim maradtanak, *István, Gábor Kendyek*. Ezeknek is több atyafiától ezen ifjaknak neve alatt, gyermekimnek tutorságában, nem az én gyermekimnek javaiért, hanem hogy az én gyermekimet meg ne nyomorítsák, féltettem ettől is. Ennek az jámbor uramnak elégségét eszembe vevén, és mi kicsin jószágocskát is birtam határos falukban, és ugyan együtt való faluban is vagyon jószága velem, erre való tekintetembe, nagy sok törekedéssel birtam erre az vitézlő *Kereky János* uramot.

Tutorúl hagyom és gondviselőjül az vitézlő *Kereky János* uramot két leánygyermekemnek, *Annának, Margitnak Kendyeknek* és minden jószágomat akármi névvel neveztesse, és mindekneknek előtte ő kegyelmét és az ő házas társát *Petthry Anna* asszont azon kérem az élő Istennek nevébe: viseljék, tartsák az én édes két leányomat, úgy mint az mennyiben lehet, az ő rendi szerént neveltesse, hogy mind Istenünknel legyen kedves, atyánkfiaiak essék böcsülletekre, nekem koporsómban való jó emlékezetemre. Kérem is az én édes magzatimot az én anyai kérésemre és parancsolatimnál is, Istennek legyenek könyörgő leányi és az ő gondviselőjöknek, titoroknak, *Kereky János* uramnak hallgatói, engedelmes szófogadó leányi legyetek, kiért az Ur Isten megáldjon benneteket.

Mivelhog tudom gyermekimre való gondviselés, tartás, ruházat, mind házasságoknak ideiglen kelletik meglenni: ez felől ilyen rendelést végeztem magamban, hogy az mi kevés jószágom jövedelme és majorságom, legyen gyermekimnek tartására és ruházatjára, hogy ha mi kevés költséget győthetne gyermekim számokra, azt az ő kegyelme jó emberségire bizom, ha lehet, legyen, és ha nem lehet, maradjon abban; kiért jöendő üdőben az én gyermekim tutor uramot, *Kereky János* uramot törvínbe

ne híhassák, hanem inkább hálaadással vegyék az ő kegyelme jó gondviselését. Az kevés jószágomban lakó jobbágyokat is tartassa úgy kegyelmed, hogy az szegény árváknak ne maradjon csak az telek, mert azfélék megtörténtenek esni, csak önnön közöttök való tisztartó kegyetlensége miatt is.

Ezen is kérem *Kereky János* uramot, maga utolsó órája felől is úgy gondolkodjék, hogy az én szerelmes gyermekim az miatt is meg ne fogyatkozzék, hanem életében legyen oly gondja rájok, hogy az kinek akarja az ő holta után hagyni az én gyermekimet, minden jószágostúl annak gondviselésében hagyhassa, tudom megesmeri ő kegyelme azt is az jámbort, minden keresztény állapotban, és oly móddal hagyja is, hogy az én gyermekim meg ne nyomorodjanak, jövődőben is szolgálhassák meg minden atyjokfiaival egyetemben az kegyelmed familiájának.

Az én édes két leányimnak életüket ha az Ur Isten meg rövidítené, hagyom temetéseket magam mellé, hasonlatosképpen takartattassa kegyelmed tisztességesen; ha peniglen az kegyelmes Isten életüket meghosszabbítja, kérem kegyelmedet, viselj becsülletes, tisztességes házasságokra való jó gondot.

Ha történnék, minthogy tudom az embereknek ragado-mányból való természetit, vagy az én megholt uram gyermeki, fiai, *István, Gábor Kendyek*, és az ő több atyjokfiai is, viszontag ezenképpen az én magam vérszerént való atyámfiai is, mindkétfelől osztoznának gyermekimnek tutorságán, vagy törvínnyel, vagy egyébképpen kívánnák: tudom azt, gyermekimnek mennyire való jováért kívánnák az tutorságot, kétannyira való károkra esnék gyermekimnek. Dehogy ez ne legyen, énnekem az mi kevés vagyon jószágom, ezöstöm, aranyom, mindenféle marhám, akármi névvel neveztesse, magam keresményi, és megholt jámbor uraimtól maradt jó szolgálatomért; és azért hagytam én testamentomban, szabad akaratomból kegyelmednek *Kereky János* uram, hogy soha senkire az én gyermekimet, két leányomnak tutorságát ne bizzad és ne adjad mindaddiglan is, míg az kegyelmes Uristen kegyelmedet ez világban élteti, és az én gyermekim magoknak való emberkorba jutnak.

Először jószágimról való levelek: privilegiumok, originalok, donatiók, statutiók, confirmatiók, consensusok, concambiomok, és egyéb perfolta levelek, zálogos levelek is vadnak. Én magam is bizonyoson az levelek számát nem tudom, együtt találják meg őket. Ezeket ez leveleket, jószágommal egyetemben: tudniillik *Bereghvármegyében Marok* nevű falu éppen határostól, *Benében, Nagy-Musajban* való részjószágimot ugyanazon *Bereghvármegyében*, melyek maradtak az én első szerelmes uramtól, az nagyságos *Jakchy Boldisártól* én reám; — másodszor: *Krasznavármegyében Rechie* nevű faluban való részjószágom, és *Gorzó-*

falwa éppen *Közép-Szolnokvármegyében* levő stb. Ezek az jószágok az én középső szerelmes uramtól *Sarmassági Miklóstól* maradtanak nekem. Mindezeket, levelekkel egyetemben, az én szerelmes két leányomnak, *Annának*, *Margitnak* hagyom és testálom örökben, ad utrumque sexum.

Az jószág pedig osztassék akkor meg az én gyermekim között, mikor az Ur Isten szerencsét, házastársot mutat az nagyobbik leányomnak, mind ezekben az falukban, az melyek megvadnak írva. Ezenképpen akármi névvel neveztetett legyen: arany, ezüst, lábas-barom, igazán két felé osztassék közöttök; ezt ki vevén, hogy külön-külön egy öltözetekre való ékességet, ruházatot hagyam külön-külön nevezettel nekik ez két leányomnak, melyet regestromban megírva találhatnak, és azon maradjanak meg, az mint az én testamentomom tartja.

Az mellik gyermekem hajadon marad, ugyanazon gondviselő tutorok alatt maradjon azon gondviselésben, mint annakelőtte volt, mind jószágostúl, marhástól az ő részével. Az quietantiát hálaadással *Kereky János* uramnak, vagy az ő posteritásinak, vagy familiájának megadják az én gyermekim idejek rá levén. Minden ingó-bingó marháimnak, arany művének, köveseknek, ezüst-marháimnak, ruháimnak, mindenféle öltözőknek, és az mi kevés aranyom, tallérom, apró pénzem, házieszközhöz valók, ágyhoz való párnák, paplanok, lepedők, fejérruhák, abroszok, keszkenyők, pinczében levő borok, asztagok, lábas marháim akár-mifélék lennének, mindazokról regestomom marad; az kiről regestomot nem találhatnak, gyermekimnek tutora hűtös jobbágyink szolgálkkkal megszámláltassanak, számszerént meg is tartassanak az én két leánygyermekimnek, mert mindezeket nekik hagyom az én testamentomom szerént.

Az én szerelmes uramnak, az nagyságos *Kendy Gábornak* maradt két fia elébbeli feleségétől *István*, *Gábor* Kendyek, kik énnekem mostoháim. Mivelhogy atyával egyek az én leányim gyermekimmel, *tudva vagyon egész ország előtt, atyjok halálával minemű nagy kárban maradtam* mind árváimmal egyetemben, *mert az ki magamé volt is, az is az én szegény uram fejével együtt vészett*, és énnekem mostoha gyermekim kárvallásokat nem tulajdoníthatják, hanem édes atyjoknak. Tekintetes, böcsülletes fejedelmünk, erdéli vajda urunk, nagyságos *Báthory Sidmond*, kegyelmességéből adatott és hagyott megadni *Rawazdy György* uramnak valami kevés jószágot és bizonyos számú marhákat és lábas barmokat, asztagokat, szakasz szénákat, ezüst marhákat, melyekben, kiket megadtak, ötven ház jobbágyot *Budos* nevű faluban, *Belső-Zónokvármegyében*, mely ötven ház jobbágyot öt részre osztván tíz-tíz ház jobbágy jut benne, — ezeknek az huszát *Istvánnak*, *Gábornak* Kendyeknek maradjon, az én mostoha gyer-

mekimnek ; az harminczát magam részével egyetemben hagyom az én két édes leányomnak, *Annának, Margitnak* Kendyeknek, kik az többi között osztassék egyenlőképpen az én gyermekim között. És úgy is hagyom nekik örökbe, mint az több jószágimot *ad utrumque sexum*.

Vagyon *Rawazdy György* uramnál, *újbári kapitánnál*, hat ezüst poharom egybejárók ; egy ezüst kanna nyolcz szögrecsinált formára vagyon ; egy ezüst gyertyatartó ; hat ezüst kalánok, melyeket urunk ő nagysága erdéli fejedelmünk megparancsolt *Rawazdy György* uramnak, hogy megadja nekem, mivelhogy ezek én kinjáró ezüst marháim voltak, hagyom ezeket is az én két leányomnak, igazán köztük két felé osztván.

Vagyon *Chyáky István* uramnál való zálogosság felől való igazításunk, kikről irások lesznek regestomban, és az én gyermekimnek tutora az szerént tudja magát mihez tartani, az adósság meglevén, az én gyermekimnek többivel együtt tartsa meg és igaz osztályra menjen két leányom között.

Ezt is nem akarom elfeledvén hadnom, hogy Erdélyben, mely *Budos* nevű faluban harminczhat jobbágy vagyon, fejedelmünk adománya, gondolván gyermekimnek több jószágocskáimtól távol való létét, erre adok szabadságot tutor uramnak, az melynél hasznosabban lehet az én gyermekim javokra, vagy cserébe vagy pénzen adja el, és az több jószágomhoz közel valót szerezzen vele. Ezt is hozzá tevén, hogy ha sine semine az Uristen az én két leányomat, *Annát, Margitot* Kendyeket kivenné ez világból, az én megkötelezett bizott uramnak, az vitézlő *Kereky Jánosnak* vallom és hagyom testamentomba, úgy mint magam keresményét, senki készerítéséből, hanem csak az én hozzám és holtom után gyermekimhez is való gondviseléséjért és hűséges szolgálatjáért, minden jószágomot és minden ingó-bingó marháimot akarmi néven neveztesse, jóakaratomból hagyom és vallom *ad utrumque sexum*, a mint az én magam gyermekimnek tött testamentom tartja, *deficientibus illis*, ugyanazon *conditiókkal*.

Az én szerelmes asszonyomat, *Kereky János* uramné is *Petthry Anna* asszont kérem, mint nekem szerelmes jóakaró bízodalmas asszonyomat, tekintse meg az egy élő mindenható Uristent, ki minden jónak megadó igaz istene, ki ő kegyelminek megáldó igaz Istene, legyen azért, hogy rá bizakodván ő kegyelmekhez biztam az én árváimot és ajánlottam az ő kegyelmek kezében feltartani és nevelni, nem úgy mint idegent, hanem szegény árva atya és anya nélkül való atyjokfiat : kérem az hatalmas Istenért, ne tartsa idegenné kegyelmetek, hanem mint atyafiait, azvagy mint gyermekit, miérthogy uramnak ő kegyelminek kívül való szorgalmatosságainak miatta gyakorta távol vagyon, te kegyelmeddel vadnak éjjel és nappal egy házban. Szerelmes én édes

jóakaró asszonyom kegyelmed tartsa, tanítsa jó szelidségre, tisztesség kívánságra, egymás szeretetire őket, hogy az én halandó testem is örvendjen őbennek, hogy én az én koporsómba is vehessek vigasztalást, hogy ő tőlők és miattok szidalom ne kiáltassék én utánnam; kegyelmedet is úgy féljék, szeressék az én gyermekim mint én magamot, kire legyetek kötelesek szerelmes magzatim, *Kendy Anna* és *Kendy Margit*, kiért Isten áldomását vetem reátok. Szerelmes asszonyom, ha ennek engedői nem akarnának lenni, kegyelmed az ő érdemek szerint anyai kézzel, vesszővel is megsanyargathatja mindaddig is, az míg az én testamentomhoz, az jó intéshez tartják magokat. Kérem kegyelmedet az élő mindenható Istenért, legyen kegyelmed jó anyjok és felnevelőjök, mind az én szerelmes urammal, Kereky urammal együtt szegény két neveletlen árváimnak.

Egy *arany láncz*, kiben vagyon hetven nyomó arany, *forgács módra csinált*, hagyom nagyobbik mostoha fiamnak, *Kendy Istvánnak*. Ugyan neki hagyok egy arany függőt kövest.

Ugyan *Kendy Istvánnak* két arany gyűrűt is hagyok, az gyűrűben *safély kő* vagyon *szegesen metszett*, az kisebbik gyűrűben hasonlatosképpen *rubint kő* vagyon.

Hagyok kétszáz forintot készpénzül, adjanak nagyobbik mostoha fiamnak *Kendy Istvánnak*.

Kisebbik mostoha fiamnak, *Kendy Gábornak* hagyok egy *arany lánczot*, kiben száz arany vagyon, *kerekded szemre csináltak*.

Egy aranyból ékesített függőt is, három *smaragd kő* vagyon benne; egy kis *rosa rubint* vagyon az közepiben.

Egy kis arany keresztet is, *gránát kövek* vadnak benne.

Egy *süvegbe való toll mellé almadin* aranyba foglalva, *gyöngy szemek* vadnak mellette.

Két gyűrű, az öregbik gyűrűben vagyon *safély faragott* termés módon, zománczos is. Az másik gyűrűben két kő vagyon, egyik *rubint*, másik *gyémánt*.

Hagyok azonképpen *Kendy Gábornak*, kisebbik mostoha fiamnak kétszáz forintot készpénzül adjanak.

Lábas barom kétszáz juh, huszonnégy ökör, tíz tehén barom, ötven disznó, egy zabaszttag, és négy kazal széna. Ezeket mostoha gyermekim számokra, *Istvánnak*, *Gábornak*, kérem *Rawazdy György* uramot adja meg nekik az urunk parancsolatja szerint.

Ezt sem akarom elfeledvén hadnom, hogy az én mostoha gyermekim, *István*, *Gábor* *Kendyek* hálaadatlanul vennék az én testamentom tételemet, és gyermekimnek, két leányomnak, *Annának*, *Margitnak* igaz atyjokfiai nem akarnának lenni, úgy hogy ha az Uristen nagy jóvoltából megtérítené, atyjoktól maradt jószágokban és keresvényében részt nem akarnának tenni: tehát mindazokat, az melyeket én ő nekik testamentomomban hagytam,

azokat meg ne adja az én gyermekimnek tutora, főképpen ha még az tutorságon veszekednének az én testamentomom ellen, annál inkább semmit nekik ne adjanak, se jószágot se ezüst-, arany-mívet, pénzt. Viszontag ha jó és igaz atyafiak lesznek az én gyermekemhez, hát mindenek(et) az én testamentomom szerint gyermekimnek tutora megadja nekik; sőt kérem is kegyelmedet, *Kereky uram*, hogy az én gyermekimre való tekintetből légy jó segítséggel szükségekben, ne szánd fáradságodat szegény ifjak mellett, ha miben szükség leszen az kegyelmed segítsége.

Kérem is kegyelmeteket jó fiaim, hogy tartsátok meg szeretetből az igaz atyafiságnak nevét.

Ugyan az én két leányomat is, *Annát, Margitot* kérem, az ő tellyes életekben titeket úgy mint bátyjokat szeretettel, becsülettel is hallgassanak, kiért az Uristen életekben mindenekben megáldjon.

Es azon is kérlek jó fiaim, hugaitoknak házasságoknak idején mutassátok meg atyafiságtokat, hogy egy atyától valók vagytok, tetsződjék meg akkor mindenek láttára.

Az kik szegődött szolgálím, vagy szolgálóim, vénasszony, dajka, majorokban levő béresek, — számvetés szerint elégítse meg tutor uram az enyémből.

Az mi szegődetlen szolgálót, ifjakot, inasokat, leányasszonyokat, — miért hogy ők nem szegődség szerint való szolgálk voltanak, — azoknak hagyok ötven forintot, osszanak köziben. *Dobay Ferencznek* és az körülöttem való leánnak *Kys Kathusnak* ötven forintot, azaz, *Dobaynak* is huszonöt, *Kys Kathusnak* is huszonöt forint jut két felé.

Leányasszonyoknak ruházatjuk felől való rendelésemet az regestromomban találják meg.

Super qua quidem hujusmodi testamentariae dispositionis serie atque tabula testamenti praelibatae dominae *Annae Réway* praesentes literas nostras patentes ad debitam instantiam et postulationem eiusdem, hungarico sermone, sub authentico sigillo nostro conventuali ad praescriptam fidedignam uniformem relationem antefatorum fratrum et testimoniorum nostrorum dandas duximus et emanari faciendas, communi dictante justitia. Datum feria quarta proxima post dominicam Reminiscere, anno domini millesimo quingentesimo nonagesimo quinto.

(L. S.)

(*Eredetije Szegedy Pál csanádi püspök hivatalos kiadványában, a kis-martoni levéltárban: Testamentum Annae Réway, primum Balthasaris Jakchy, dein Nicolai Sarmassági, ultimatim vero Gabrielis Kendy viduae. 1595. fasc. A. no. 3. repositorio 4-to.*)

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

VEGYES KÖZLÉSEK.

HISTORIAI JEGYZÉSEK.

Anno 1541. 15. Maji. Albae cerasae maturae.

Anno 1541. 23. Julii. Albae uvae fuerunt maturae.

Anno 1543. 1. Junii. Missum est tributum 10,000 aureorum primum e Transilvania, antehac inusitatum, per Johannem Szalánczi et Johannem Fekete szultano Szulimano.

Anno 1589. holt meg gubernator *Géczi János*, hagyott tárházában 42 ezer aranyat, 13 ezer apró pénzben forintokat, Gergely deáknál 33 ezer forintot aranyt váltani, 58 ezer forint maradt restantiában Gergely deáknál.

Anno 1594. mikor Báthori Sigmond az urakat megölette, Bocskai István az Kőrös útján jöven bé Erdélyben, fekete hattyút látott szolgálival.

Anno 1602.¹⁾ Székely Mósest ölte meg egy csiki-szent-mihályfalvi csiki székely, Katona Mihály nevű, mikor fejét akará venni, oda mene Rácz György, s neki engedé az székely, hogy fejét vegye.

M e g j e g y z é s.

A maros-vásárhelyi Teleki könyvestárban találtatik eredetileg egy historiai kézirat: »Borsos Tamás maga életének, életbéli dolgoknak, és konstantinápoli követségének leírása«, — ennek a vége után találatnak ugyanazon kötetben a következő »historiai jegyzések«, minden czím nélkül, abból irtam én is le ezeket, és magam tettem ezeknek czímet. — Ki irta légyen ezeket? — bajos elhatározni, mivel ugyanazon egy kötetben, a sokszor említett jegyzések után következik: »Tholdalagi Mihálynak, az öreg Rákóczi György fejedelem tanácsosának, emlékezetül hagyatott írása«, (csakugyan eredetileg), a kettő közül ki irta légyen ezen »historiai jegyzéseket?« — el nem határozhatom.

M.-Vásárhelyt, október 4-ikén 1838.

Gr. Kemény József.

(Másolva gr. *Kemény József* kézirati collectio minor manuscriptorum historicorum 23. kötete 1. drbja. Erd. Muz. Egylet.)

---

¹⁾ Hibásan 1603 helyett. *Közlő.*

Közli: VERESS ENDRE.

RÁKÓCZY LAJOS LEVELE A BESZTERCZEI TANÁCSHOZ.

Köszönetemnek utána. Szerető bíró uram. Ez elmúlt napokban is irtam vala kegmednek, hogy az vitézeknek ott az kegyelmetek városában és az hóstátban is kívül lovok maradott volna, némelyeket mind az városban, mind penig az hóstátban pénzen is adtanak volna el, azonképen egyéb portékájokat is, melyeket ott az városban drága pénzekben vöttenek mesteremberektől, és egyéb polgári rendektől is, eldugatják, szétadják, magamnak is saját pénzemen vött marhámot, melyekért szolgálaim megfizettenek; nyereggyártó három szekeres-lóra való nyergemet tagadja el, az kegyelmed házában felől lakik hatodik vagy hetedik háznál az nyereggyártó, az ki csinálta. Az kapun álló, porkoláb-e, tizedes-e, szőke szakállú ember kezében adott egy kocsisom két nyeret, az ember azt mondotta, hogy a bíró kezében viszi, mostan érette küldöttem vala, az nyergeket fel nem találták, azért kegmed kérdezze meg tőle, kinek adta s hova tőtte, adják ez levélvivő szolgálaim kezében. Az sebes katonával is felette ember-telenől cselekedtenek az ott való polgárok, kit fosztottanak, vagdaltanak s házokból is kiűzték őket, némelyeket, a hol megszoríthattanak, meg is öltek, az török, tatár-testeket eltemettették, az magyarok testeket peniglen, melyek között erdélyi vitézek testek is valahányan vannak kiváltképen székelyeknek, el nem temettették, hanem az vízben hánytátok, némelyek az szászok közül fejszékkel is vagdalták az keresztyén holttesteket. Talám azt gondoltátok, szerető bíró uram, hogy ha 20 avagy 25 vitéze az mi kegyelmes urunknak ott elesett, hogy azzal mind elfogyunk. Hat ezer embernek mind minket két avagy három százan, s várostokat megvőtte volna is, nem volt volna csuda; törököt, tatárt, lengyelt, oláhot, székelyt és magyarokat is válogatva hoztatok volt reánk, mindazáltal nekik is szájokban vagyon az ezi, ha az keresztyén holttesteket tisztességesen el nem temettették, s az vitézlő rendeknek is lovokat és egyéb portékájokat hit szerint fel nem keresteted, mind városban, hóstátban, generalis capitán urunkat, Bástha uramot ő nagát megtalálom felőle, s tudok az ti állapotokról s hűségtekről ő ngának szólanom, mint viseltétek magatokat, s mit mondottál, mikor én neked bíró uram emberséges főember gyermekétől izentem. Valami egyet-másat vásároltatok ott az kegyelmetek városában pénzemért, kegyelmed izenjen nekik, az kitől mit akarunk vásárlani, ne tagadják el. Az mester-emberek műveljenek az vitézeknek pénzekért. Lám mindennek kívánságok szerint való árát megadják. Legyen jó egészségben kegyelmed.

Datum ex Felőr, 20. die 9-bris, anno dni 1601.

Kegyelmed barátja

Rákóczy Lajos.

Kivül: Ez levél adassék az beszterczei főbírónak, tanácsival egyetemben, etc. nekem barátimnak.

(Eredeti, gyűrűpecsétetes levél, a beszterczei vármegyei levéltárban.)

Közli: VERESS ENDRE.

HUNYAD-VÁRMEGYEI NAGY ÉHSÉGNEK RÖVID LEIRÁSA.

Az Bástha hadainak bėjövetelekor Hunyadvármegyében 1603. 4. die Augusti oly nagy éhség támadá vármegyénkben, hogy a lovak és ökrök az mely búzáat vagy kölest megettek és kiganéjolták, az szegény éh paraszt emberek, az lovak és ökrök ganéjokból az megmaradott buza szömet és köles szömet szedték, mosták ki, azt törték és őrlötték, az holt lovak, ökrök csontjait megégetvén, együtt tették lisztté és azt sütötték, ették.

Ismég ez is bizonyos, Déván történt; nyolcz esztendő férfi-gyermekeket, és leánygyermekeket egynéhányat elloptak az éh emberek, az hegyekre kilopták, felvagdalták, sütötték, főzték, megettek és több faluhelyeken is történt, bizonyos dolog.

Az akasztott embereket egynéhány helyeken lelopták az fáról, megették az éh emberek. Egyik atyafi az másikat megette, ez is bizonyos. Egy asszonyember az fiát megette Laposnagon. Bábolnán egy ember az feleségét megette. Rápolton egyik atyafi az kisebbiket megette. Alsó-Szilváson két gyermek az anyjokat, hogy megholt, megették. Losádiban egy vén embert megöltek, az többi megették.

Fejérvári köből búza járt 1603. cub. 1 fl. 28.

Egy tyukmonyat vettek dr. 15.

Egy véka kölest vettek Hunyadon fl. 5.

Kolozsvári köből búzáat adtak fl. 50.

Egy tyukot vettek dr. 60.

Egy kappant vettek fl. 1 dr. 60.

Egy kőst adtak Hunyadon fl. 4.

Egy kupa vaját adtak fl. 2.

Sármaságon az anyját az fia megsütötte, főzte, megette. Thordán az holt lóban az éh gyerniekek belé bújtak és úgy rágták az dögöt belől. Kivül ismég osztán ették az ebek.

Akármiféle külömb-külömbféle dögöket az éh emberek megettek.

Beszterczén az temető örzeni embereket állattanak, mert az mely halottat nappal eltemettenek, éjjel kiásták, ellopták, megették.

Régi sarutalpat, nyereg bőrét, akármi szíjút vízbe áztatván felettenek.

(Másolva gr. *Kemény* József kézirati collectio minor manuscriptorum historicorum 23. kötete 7. drbja. Erd. Muz. Egylet.)

Közli: VERESS ENDRE.

A CZÉHEK TÖRTÉNETÉHEZ.

1457. dec. 19.

Wir richter und rathmannen der stadt Casscha bekennen und thuen kunt offentlich mit disem brief nach deme so sichs begibt und dirfolget, daz stete und gemaynde in aufhaldung und czu nehmen der gütter an narung und handelung iren inwoner gelegen ist und besteet, ist notdurft und pillich,

daz auch den dy da mitleiden sullen, alz ainer yezlichen czechen besundern nach beqwemikait, ane ander lewte beswerung etwas freyung und gnaden durch ire obriste auf daz sy disterleichter die bürde in gemayner mitleidung gleich neben andern getragen mügen, mitgegeben und verlihen werden. Deshalben haben wir den erbaren lewten der schneider czeche bey diser stadt nach irer steidigen bethe und anlangung aintrechtiglich mit wolbedachtem ratt und handlung mitgegeben und vorhangen dise undengeschriben stücke und artickel in disen worten. Czum ersten. Der ire czeche haben und gewynnen wil, der sul brieff bringen seyner gepurt und leerjar in jare und tage und sul darczu der czechen geben czu aufhaldung des gelewchtes czwene gulden in golde und acht pfunt wachs. Item er sul auch können arbeiten und machen dise undengeschriben stücke und claydung, alz ain pawern czum pflug, ain priester czum alter, ain ritter in das felt, ain purger auszurichten mit seinen claidern, ain juncfraw czum tancze, ain münich in orden mit seinen claidern, ain geczelte mit czwayen knöpfen, ain satldecke und alle ander stücke, dy nach des lann-des zitten czu der czeit gewöhnlich sein czutragen. Item nymand sul sy öberfuren bey ynnen nach auswendig dem jarmargte mit fremdem schneidwerg und claidern, dy anderswo gemacht wehren, wenn sy mügen dy nehmen nach gewonhait ander czechen, das ist dem rate czway tail und der czehe ain tail. Item wo sy auch yemands dirfuren, der ain störer der czeche wehr und die czeche nicht gewonnen hette, dem mügen sy seyne arbeit aufheben und in vertreiben. Item ire gesellen sullen ain montag, alz etliche auss in gewonhait haben nicht feyern ane ires maisters lawbe, welicher das öbertrete, den mügen büssen sy umb ain pfunt wachs alz ofte das nott geschicht. Das geschen ist vrkundiglich mit disem unserm brief und gegeben am nagsten dinstag vor den weynacht heiligen tagen nach Crists gepurt thausent vierhundert und in dem sibenwndfunfczigstem jare. (Eredetije hártján, rányomott piros pecsét nyomával, a Felsőmagyarországi Muzeumban.)

Közli: Ifj. KEMÉNY L.

KASSA VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

Szüney István javai.

1635. május 5.

Anno 1635. die 5. Maji. Az mi nemes és böcsöletes urunknak Keözögy Miklós úrnak és nemes Kassa városának bírójának parancsolatjából voltunk jelen itt az kassai scholában ez végre, hogy az néhai Szüney István úr, itt való magyar cantor javait meghinventálnonk, az melyet végben is vittünk az mint következők.

Egy tizes arany.

Egy egyes arany.

Tizenöt egyes tallérok.

Item három és $\frac{1}{4}$ tallért, mely volt az polturák között.
Polturák pénz, hatvanegy forint ötvenkét pénz, fl. 61, d. 52.
Ó pénz tizenegy forint hatvannégy pénz, fl. 11, d. 64.
Item volt az ó pénz között:
Nyakban való ó pénz huszonhárom id est nro. 23.
Egy ezüst pohár.
Három ezüst kalán.
Egy ezüst nyelvtisztító.
Egy ezüst késhively lánczával együtt.
Ötvenhárom bokor ezüst kapocs.
Egy ezüst gombocska.
Kilencz sing zöld karazia.
Két $\frac{1}{2}$ sing kék karazia.
Egy lazur felső ruha perpelnával béllett.
Egy lazur ezüstös kapcsos dolmány.
Egy lazur nadrág.
Egy karazia nadrág.
Egy lazur viselt dolmány.
Egy krakai abrosz.
Három kendő keszkenő.
Két imeg.
Három lábravaló.
Egy pár köpönigre való gomb.
Két dolmányra való gombok.
Egy vég zöld török sinór, 2 sing vörös detto.
Egy fekete sivegöt.
Két ungvári széles öv.
Egy kék viselt selyem öv.
Egy pár fejer salavári.
Két hively kés.
Egy pár fekete czipellős.
Egy pár fekete csizma.
Egy lóding palaczkostól s kúcsostól.
Egy fűsű tok.
Egy paplan.
Egy nemes levél bádóg edényben.
Egy viselt dolmány.
Egy vállba vágott zöld mente.
Egy vörös kaftány.
2 bokor fekete csisma.
Egy lazur mente rókaháttal béllött.
Egy bokor kengyel szíj.
Egy bokor kengyel vas.
Két korbács.
Egy vörös béllett süveg.

Egy szederjes béletlen süveg.
 Egy scatula fakalán.
 Egy kantár.
 Egy heveder.
 Egy pár czipellős kapcsostól.
 Egy pár sárga papucs.
 Egy pár kés.
 Egy réz gyertyatartó koppantóstúl.
 Három ólom tálaeska.
 Két ólom tányér.
 Egy ólom sótartó.
 Egy ón palaczk.
 Egy iczés ón kanna
 Egy formettring.
 Egy puska kulcs.
 Egy óntál.
 Két szablya.
 Egy pallos.
 Egy puska.
 Egy puskatok.
 Egy kobosz.
 Három darab fekete posztó.
 Egy keszkenő fekete selyemmel.
 Egy tükör.
 Hatvankét könyv nyomtatás.
 Egynehán írott könyvek.
 Egy harapó fogó.

Adtunk ezekből bíró úr akaratjából Gergely pap urnak egy egyes aranyat.

Az diákoknak adtunk fl. 2.

Az temetőnek fl. 1.

Egy darab dupla taffotát adtunk, melyet vele temettek fl. 2, d. 60.

Item virágra és egyébre adtunk fl. 1, d. 38.

Komáromy Gergely deáknak adtunk egy lazur, rókaháttal béltett mentét.

Három darab fekete posztót adtunk az atyafiainak.

Imre János, asztalos.

Dédesy István.

Consignatio librorum Stephani Szűneyi sat. sat.

Kívül: Anno 1635. die 5. Maji néhai Szűney István magyar cantor marhájának meginventálása.

(Nr. 6569.)

Az ipar történetéhez.

I. 1693. márcz. 26.

Sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis inclytæ camerae Scepusiensis nomine prudentibus ac circumspectis dominis N. N. iudici primario et senatoribus liberae ac regiae civitatis Cassoviensis hisce significandum: quamvis aliorum etiam opificum civitatis huius in divenditionibus rerum suarum quam plurimos excessus praetitulata suae Maiestatis sacratissimae camera adverterit, nihilominus cerariorum quoque unam libram cerae albae viginti quatuor polturis et flavae viginti divendendi modalitas praetitulatae camerae summe displiceret, tum et eo quod et Viennae, ubi tam libra maior et cera longe carior haberetur, attamen eodem praecio una libra cerae albae esset comparabilis, tum vero quod cerarii hujates antelatae librae quantitatem lichnis crassioribus adimplere studiose laborarent, porro in conficiendis facibus loco cerae alia materialia misceant taliterque iustitiae indecentem exerceant divenditionem, unde a modo posterum praetitulatam cameram consistorialiter decrevisse, ut iidem cerarii unam libram cerae albae ultra viginti, flavae vero ultra sedecim polturas sub poena confiscationis venditioni (!) exponere ne praesumant. Noverit proinde mentionatus magistratus hancce inclytæ camerae determinationem anterecensitis opificibus intimare et per eosdem sub poena praeinsinuata observari facere, et cum aliorum quoque opificum excessus similes palam constant etiamcirca hos exactam rerum suarum divendendi modalitatem quam primum instituere id, quod praeinsinuato magistratui Cassoviensi ex dictamine iustitiae effectuum praecipitur.

Ex consilio inclytæ camerae Scepusiensis die 26. Martii ao 1693.

Andreas Makay.

Kivül: Prudentibus ac circumspectis d. N. N. iudici primario et senatoribus liberae ac regiae civitatis Cassoviensis assignandum.

(Nro 10570.)

II. 1699. április 14.

Generosi ac egregii prudentes item ac circumspecti domini et benevoli nobis observandissimi.

Salutem servitiorumque nostrorum paratissimam commendationem. Ex submissa dulciariorum seu mellitae tortae pistorum ac cum iisdem quaesturam exercentium certorum incolarum Rimaszombatiensium declaratione ac expositione intelleximus, quod eiusdem artis dulciariae tractatores ac quaestores in liberis ac regiis civitatibus praetitulatarum dominationum vestrarum Eperjesiensi, item Neozoliensi ac oppido Rosnó commorantes, obtentis certis privilegialibus literis super exercitio dictae dulciariae et quaesturae a sua maiestate sacratissima, domino nostro clementissimo, virtute eiusdem inter reliquos dictos quoque Rimaszombatienses dulciarios a quaestura cum dictis dulciariis panibus fienda, eorundemque

ad anniversarias nundinas in circumjacentium comitatuum civitatibus ac oppidis celebrari solitas introductione ac ibidem instituenda venditione sub amissione rerum penes se habitarum perhiberent; imo iam eosdem instantes actu quoque damnificassent occasione nundinarum Szikszoviensium anni praeteriti in festo sancti Martini ibidem celebratarum per sublationem et distractionem rerum venalium attunc penes se habitarum. Si quidem autem informemur ad praesens dictae artis dulciariae collegii sive czehae magistrum in libera regiaque civitate praetitulatarum d. v. residentiam habere, oportunum judicavimus in hoc negotio ad praetitulatas d. v. praesentes literas nostras dare ac insimul rogare, ut communicato praesenti negotio cum dicto dulciariae artis magistro ibidem commorante aliisque sibi subordinatis, eosdem ab ulteriore dictorum hujus districtus incolarum et dulciariorum damnificatione et impetitione perhibere non gravarentur ex eo, quod per totum regnum consuetudinarii et usitati juris esset occasione celebrationis quarumcunque et ubicunque celebrari solitum anniversariarum nundinarum extra czehales quoque quaestores vulgo contar apellatos cuiuscunque vocationis existant, aeque ad rerum suarum venalium venditionem admitti, sicut collegiatos ac czehales homines deposita certa ex parte extraczehalium hominum pensione jam dudum usitata, cui accedit et id, quod cum dicti Rimaszombatienses dulciarii a longo temporis intervallo in libero et pacifico usu exportationis ad anniversarias nundinas venditionesque praememoratarum rerum suarum praextiterint, contra dictum usum dicti czehales dulciarii eosdem damnificandi et impetendi nullam haberent potestatis facultatem. Speramus itaque praeviis ex rationibus praetitulatas d. v. ita hoc negotium dictis dulciariis et potissimum magistro eorundem Cassoviae habitantibus intimaturas et inalcaturas, quo praesens nostra requisitio in futurum commodum liberumque dictorum dulciariorum Rimaszombatiensium artis suae dulciariae exercitium et quaesturam sit cessura et subservitura. Cui si contrarium facere dicti dulciarii imposterum quoque comperirentur, haud evitabunt juris experimentum in eadem materia contra eosdem per laesos et damnificatos instituendum. Super quibus resolutionem praetitulatarum d. v. expectantes, easdem diutissime foeliciterque ad vota supervivere desideramus. Datum ex congregatione nostra 14. mensis Aprilis anno 1699., in oppido Rimaszombat celebrata.

Generosarum ac egregiarum, prudentium item ac circumspectarum d. v. amici et benevoli ad serviendum paratissimi

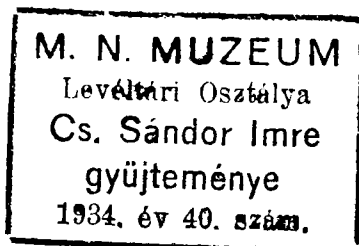
Universitas magnatum et nobilium
districtus Minoris Hontensis.

Kivül: Generosis ac egregiis, prudentibus item ac circumspectis dominis N. N. liberae regiaeque civitatis Cassoviensis judici coeterisque eiusdem senatoribus, dominis, amicis et benevolis nobis observandissimis Cassoviae.

(Zárlatán három piros pecsét nro 11450.)

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

8/7906

GYULAFFI LESTÁR

TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Wenzel-Codex 197—204. l.

1605. Basta uram bocsátá volt emberét in Poloniam, hogy kozákokat fogadjon. Gyűtött volt is immár négyezert, kik Kozák fortély. midőn meggyülekeztenek volna, értésére adták Bastának, hogy űk semmiképen onnét meg nem indulhatnak. míg hópénzeket meg nem küldi. Basta megküldte az pénzt. Az kozákok penig, mivelhogy mindinkább affélék voltanak, kik azelőtt oda föl Magyarországhban az német császár hadában militáltak, semmint az német adósleveleknél és czéduláknál egyebet nekiek nem adott volt, az kozákok azért öszvekeresgetvén, egy csoportban comportáltak mindazokat az jedzéseket, és Bastának küldték, megizenvén neki, hogy immár űk arról az pénzről, kit nekiek küldött, régen megszolgáltanak volna az római császárnak, hanem ha szolgálatjuk köll, újonnan küldjön pénzt nekiek. Ex relatione dni. Ádám János bíró uramnak irták fű helről.

1605. die VII. Maji. Indulnak Kolosvárról az gyűlésre Trauzner Lukács és Bálint deák Vásárheli egy kocsin. Barbély Márton is ez nap jött házához Kolosvárra post longum exilium. Az kolosváriak közzül választott emberek, kik az gyűlésre Vásárhelre ugyanazon nap indultak, ezek: Bonczhidai Gergely, Kerekes Pál.

Hora 2-da a meridie.

Az gyűlésben Szerencsen pünkösöd napját praefigálták az eperjesieknek, az mint Kamuti Balás mondá, hogy ha megtérnek, gratiájok legyen. Azután decretom, hogy solo arguálják az várost, ha in obstinatia maradnak. Hagyott benne Basta 400 gyalogot és hetven vagy 80 lovag fegyverest. Ű maga Basta

Bécsben vagyon most, postán ment el, hagyván hadat, kik immár túl az Fátrán Turóczot is meghaladták, öszvevervén magokat.

Az horvátországiaknak is ott létében Kamutinak követek volt Bocskainál és Kamuti eleget is beszélt vele.

Az lengyel követ igen főúr volt ott Kamuti jelenlétében, kit igen böcsületesen fogadott Bocskai; summája legatiójának csak az volt, hogy ha meg akarja-e Lengyelországgal azt az foedust és kötést tartani Bocskai uram, a kit az magyarokkal az ű eleik csináltanak volt, azt akarják érteni, mert azt űk violálni nem akarják semmiben, ha acceptálni akarja. Bocskai szép válaszszaal bocsátá és contentissimus discedált a követ. Nem is kell onott semmit tartani. Minden jó végben vagyon.

Bocskai föltá-
madásának is
akarta okát ér-
teni, kit bevitt
és javallották
országul, consi-
deratis conside-
randis.

Illésházinak is ott hadta Bocskainál követét, akkor irják volt hitlevelet, kit bevigyenek neki, ű is ki akar melléje jünni.

Anno 1605. 1. Januarii Szécsént, Nógrádot és ott közel 4 kastélyt megvettek, bennevalókat levágták, 3 zászlót hoztak volt Mislyére Bocskainak.

5. Januarii Szendrőt megadták hitre.

Azon nap Korponát megvette Rédai, Lévának városát elégette.

VI. három falubeli németeket, reájok gyujtván az falukat, levágtak, kapitányokat Friderich Pettingert fogva elhozták, kik most is fogva vannak.

Eadem die hora 6. vespertina ob proditionem Lippai Balást general kapitánt megölték. Proditioja az volt, hogy az fejedelmet kézben akarta adni, azt elhivén, hogy ű fejedelem lészen Erdélben, kiről levele is volt Basta uramtúl Kátai Mihály szállásán. Kassán esett a dolog. Először Segniei Miklós egy baltával ütötte agyon, azután vérét vették, verradtig eltemették, senkinek híre nem levén benne.

Die 8. Januarii Víglest megvette Rédai az kerétett várast.

Lippai helén Dengeljegi Mihált substituálták hajduk generalisának.

1605. Jövének személyben az gyűlésben Rákóczi Sidmont, Csáki István; ennek az gyűlésnek napja a mikorra az ország népét convocálták, Aprilisnak huszadik napja volt.

Die 20. Aprilis választották és eskett meg az országnak Bocskai uram. Ugyanott Szerencsen az hitet írva adták eleiben és maga pronunciálta. Az ország is azon nap eskett meg. Kapus szám szerint 2 frtot vetettek föl az vármegyék.

23. eiusdem mensis indult Bocskai uram Kassa felé, Visolyban hált.

24. napján jutott Kassára.

Azon nap jövének az lengyel követek királtúl VI kocsival.

Szerencsre penig az moldvai követ jött volt, Demjén Vizter, Péter deák Napoliai, az secretarius a vajdának, Zok Péter erdéli, kiket útaból elbocsátott Bocskai uram.

Mikor Bocskai uram megérkezett, Zólyomot vitatá Rédei. De megirta Bocskai, hogy elhagyja és Bastával szemben álljon. Rédei hét ezerezer magával többen vagyon. Tatárral együtt török vagyon négyezer vele. Bocskai uram is mingyarást Dengelje Mihált az hajduk generalisát és Segnyei Miklóst az kassai kapitánt bocsátá utána Basta uramnak az Fátrán túl Nagy-Szombat felé. Ezek mit efficiáltak, még nem constál, hanem az Fátrán túl az gyalogjában vágtak le vagy hetedfél százat.

Ez notabile, hogy mikor az hajduk Tömösvárnál az magyarokra mentenek volt, akkor Tömösvárban Csilali avagy Tolvaj Haszon pasa volt.

Az mostani császárnak Achmath neve, az atyjának második fia és ezt kellett volna megölni, de az atya az nagyobbikat hogy megölette, ő maga is hamar megholt utánna, és így ezt tették császárrá, agit nunc annum aetatis 20.

Eperjesben Basta uram hagyott gyalogot 300. Az gyűlésben most Szerencsen ilyen végezés vala, hogy reájok rontsák és funditus deleálják, hogy Basta uramat bebocsáták volt. Az hárt-faiak, löcseiek, cibinieek igen könyörgöttek ugyan ott az gyűlésben mellettek, mely városok mindenik Bocskai számára vannak.

Kornis Sidmondot és Daróczit ¹⁾ Kúvárbán tartják fogva. ²⁾

Mense Martio 10. vel circiter küldött az portára Bocskai 35 németet fegyverben, az mint az fegyveresek szoktak talpig felöltözve, bársonyosok és kamukások 15 zászlóval együtt, Kékedi György abaujvári ispán által, ki azelőtt is volt Törökországban.

Egri basa most Szinán basa.

Bektes basa budai beglerbég.

Füvezér az portán, az kinél az császár pöcséti áll, Memhet basa.

Mind Magyarországnak és mind Erdélnek hét esztendeig való adaját engedte meg, de most követi által 10 esztendőre kéri, azután erdéli annuatim 10 ezer arany legyen.

Az magyaroknak, kik Erdélből Törökországban voltak, jól volt dolgok, falukat osztottak Szöndörű táján közéjek és 3 hópénzt adtak öt-öt tallért. Azon kívül élést adtak a helében, valamit elkötöttek az magyarok bőségesen.

¹⁾ Szamosközy betoldása : Ferenczet.

²⁾ Szam. betoldása : Ez okért, hogy Bocskaihoz nem akartak állani.

1605. Bosnyák Tamást az fileki kapitánt rablani küldték Silesiára háromezer hajdual és az tatár hám fiával, kivel 15 ezer tatárt mondanak hogy volna.

1605. Bosnyák Tamás az fileki kapitány és Duló Gergely az ecseti Báthori István hadnagya 12,000 tatárral ment Silesia felé föl rablani, az tatár hám fia is velek vagyon. Ex relatione Kamuti.

1605. Pater rector Joannes Argenta mondá, hogy vagyon immár VI esztendeje, mikor oda föl megvetették volt és negyven millió aranyat számláltak, kit az hispaniai király ez ideig Belgiomra való hadára költött, irritó conatu.

1605. Ez mostani vezérnek, kit császár ide kiindított, 14 millió aranyat adtak kezéhez az császár tárházából; jelen volt akkor ott az helen Barbély Márton is. Neve az basának.

1605. Az fölséges nevet Szerencsen az gyűlésben erővel vetették Bocskayra, semmi okon föl nem akarta venni.

1605. Beszterczebányát post aliquam oppugnationem megadták Rédeinek. Bemenvén Rédei az városban, lövöldözni kezdik az várasbeliek, reá támadván, és alig szaladhatott ki népével. Ez okért azonnal reá mentek és az benne valókat fegyverrel emésztették meg.

1605. mense Martio. Kamuti Balázs jelen volt Szerencsen, mikor Bocskai az levelet megküldte Péter deáktúl, az moldvai vajdának secretariusátúl, kiben megparancsolta, hogy mingyárást Raduly vajdára menjen.

Ta . . . . . György hatezer emberrel állott Bocskai mellé, mint bizonyosan mondá Borbély Márton.

Currus thurcarum imperatoris dono missus.
Kékedi István
(Szam. Györgyre javította) az abaujvári ispán vitte be az portára az rabokat és az kocsit az portára. (Szam. folytatva: Korlát István volt főbb követ, nem Kékedi.

1605. Török császárnak egy szép bőr szekeret, ki belül vörös bársonnal buríttatott éppen meg és szép drága vont arany vánkossokkal ékeséttetett meg, küldött Bocskai. Előtte négy frissenmet ló vagyon, az hámok szép ezüst cifrákkal és csillagokkal bevérven; ezeket az hámokat Kolnich hozta volt onnét feljül az feleségének és az lovakat, és mikor Patak kezében jutott volt Bocskainak, ott találtak reá. Az kocsit is fölkeresték azután. Az németeket is evvel küldte el szépen fölöltöztetvén, puskástúl, siposostúl, trombitástúl, dobostúl. Ezt Barbély Márton úgy beszéli.

1605. Ugyanezen Barbély mondja azt is, hogy Conte Capriol Lengyelországon megyen volt által Silesiára, megismerték volna az lengyelek és megölték volna.

Azt is mondja, hogy ötszázezer embernek füzet continue az török császár soldot, az soha el nem fogy, és valamely felé kölletik, mingyarást indulhat. És hogy most is az vezérrel kétszázezer ember kész volt Constantinápolyból kijüni, csak 2 oszprát kívánt volna mindenik napjára, és ugyan erővel obtrudáltak volna magokat, ki miatt nagy kiáltás is volt, de nem engedtetett. Addálja azt is, hogy mikor ű elindult, akkor eskett volna meg Bátori István az ecseti Bocskainak, secunda nimirum die Maji, eskütt pedig meg Ecsetben, praesente Rákóczi, Homonnai, Joanne Barcsai, és Magyarországnak generálisává tették.

Wenzel-Codex 340. l.

1605. mense Aprili et Maio nostri turcis et tartaris mixti iszonyúképpen grassáltak per Austriam. Nyilván vagy, hogy Bécs mellett az császár mulató kerti rútvál vagy, az faluk pedig szerte széllal elégtének. Azután Bécsen följlül 2 napi járó földön is voltanak. Az szép házakat fölkárpitozva találják és kastélyokat pusztán. Elfutottak belőle, mindeneket oda hagyván. Az mely németet kapnak, azon könyörög, hogy ne vágják le, mert bizony ű Erdélyben nem volt.

Austria depopulata.

1605. Vásárhelyt in Siculia lett Bogáti öszveháborodása az ifju Csákival. Intette volt azelőtt Bogáti Menyhárt Csáki Istvánt sok mód nélkül való dolgairól és hogy nem hozzá illendő dolog volna az hajduk közzé adni magát, velek együtt inni, dőzsölni éjjel-nappal, gondolná meg, ki volt itt az országban az atyja és ű is böcsülnéje külömben magát, mert így véghez nem viszi a dolgát, holott az nemesség jószágát is mind egyaránt dúlatja, kiből jövendőre jó nem következhetnéjek. Ezt eszében tartván, Vásárhelt öszve szólalkoztak újonnan. És úgy esett köztük a dolog.

Rixa inter Melchiorum Bogati et Stephanum iaki juniorem.

Wenzel-Codex 109—112. l.

1605. Kolosvár az 2000 fl. az ország szükségire ajándékon adta. Az urak is országúl az kolosvári dézmának hasznát ez idén nekik engedték, mely mindazonáltal közel sem éri azt az pénzt.

Szam. kezével: Hirek, ki igaz, ki nem.

Az székeltségnek Bocskai mellé való állásának bizonyos eredeti.

NB.

Az urak és az nemesség legelőször az székeltséget nemzetiségek közzül való szolgáló rendek által tentálták, kik partim oda

Ex relatione Pauli Hiosí ac postremo dni

Francisci Ba-
lassi, qui haec
ipsa ita se ha-
bere testatus est.

föl Bocskai hadában, partim ittben az nemesség háta mögött szolgáltatnak. Ezektől úgy mint székely atyjokfiaktól tudakoztak az székelyek, mint és hogy vagyon oda fel Bocskai uram állapotja. Ezek pedetentim hol egyszer, hol másszor eleikben adták a dolgot, tanquam aliud agendo, minemű néppel vagyon, mennyét proficiált eddig, mi reménség lehet felőle, és hogy nem valami rész szerint való indulat ez, hanem az egész magyarság ehéz két kézzel nyult, elannira, hogy hasonló egyesség soha még az magyar közt nem lett volna, és hogy az török császár is minden erejével mellettek volna. Mentek tovább az dologban és tudakoztak azon az székelyek, ti, úgymond, mi testink, véreink vattok, mondjátok meg igazán nekünk, valjon nem emlékeznék-e meg valaha az nemesség az székelség miatt rajtok esett veszedelemről. Amazok ezt az opiniót benne fölötte igen destruálták és azt mondták, hogy ne adja isten azt, hogy nemzetségek árulói legyenek, de azt csak meg se gondolják soha, mert más volna most a dolog. Bocskai pedig ezen ugyan fogadást tett volna, hogy ha ki mind atyját a miatt nekie megölte volna is, csak térjen hozzá, soha semmiről meg nem emlékezik. És hogy vagy volt módja az magyar nemzetségnek előmeneteliben, de most volna az, kit senki soha nem tudott volna csak reménleni is. De legfűebbb argumentomok, az kivel az székelséget elhajtották: Az istenre kinszerítünk, úgymond, fejenként bennetek úgymint vér szerint való atyánkfiait, hogy jól meglássátok, mit cselekedtek, magatokat velünk együtt el ne vesszétek. Mert az egész nemesség mind Bocskai mellett vagyon, azok is, az kik az török közt búdosnak, mind nála vannak, sölt azok fű emberek utánna. Eszekben jut azoknak sok atyjokfiainak ti miattatok lett halála. Ha mit akartok cselekedni, most vagyon módotok benne. Most eleit vehetitek. Nem keltek soha az nemesség keze alá; ha ezt nem cselekeditek, azelőtt jobbágyok voltatok, de ennekutánna jobbágyok sem lesztek, szörnyen romlatok, egy bennetek meg nem marad. Ez az acies tantum valuit, hogy azután szüntelen csak consultálkodtak, mit kellessék cselekedniek. Így végeztek oztán egymással. És úgy eskettenek öszve egymás kezén erős hit alatt, így bocsátták Bocskaihoz. Accedált Konkolinak és az több köztök való kapitányok ak insolentiájok, kik impotenter dominálkottak közöttök, idegenek levén (kit legnehezben szenved az székely, holott még az ő magok közt való kapitánt sem szenvedhetik meg könnyen). Ezek, hogy az udvarheliekre viszik volt a több székelséget, hogy azokat eléggessék, inter eundum úgy vették eszekben magokat hova mennének, és hogy nem volna nekiek jó vérekre támadniok, úgy proclamálták az dolgot és az kapitányok is úgy futamodtak meg mind Konkoli és mind a többi.

Egy Kovács Máté nevő ember vagyon köztök. Ennél na-

Matthaeus
Kovács.

gyobb ellensége az nemességnek egész az székelyek közt nem volt, ez hajlott volt meg még az kapitánok megfutása előtt idején korán; ha az el nem hajlott volna, az székeltség most is az római császár mellett volna; igen nagy autoritása vagyon az székeltség között ennek, noha paraszt ember volt. Most az egész gyalog székeltségnek az kapitányok és magno comitatu incedit, mint akármely fő úr, mikor in publicum prodeál. Ez regalis persona és maga kezével is sok nemes embert vágott le. Ez oka megtérésének, mert félt, hogy ha az magyar lészen fölső, valamikor meg kell néki érette lakolni. Ez okon hajlott idejekorán Bocskai mellé és az többit is arra kényszergette.

Dávid deák mondá, hogy Sennyeinek és Kornisnak semmi böcsületek oda föl nincsen Prágában. Elsőben hogy felmentek volt, 300 ftot küldött volt császár nekik; ez ideig mind azzal voltanak. Azzal szidják az német urak őket: ezek, úgymond, az selmek minden veszedelemnek okai, ezek izgatták untalan császárt, hogy ne bocsássa Erdélt más kézhez. Immáron magunkot is elvesztettük, mostan az magyarokat is ellenségünké tettük, az törönek pedig országunkra nagy utat nyitánk. Sennei és Kornis elsőben hogy Prágában fölmentenek, supplicáltak volt császárnak, hogy nem volna mivel élniek, látogatnája valami költséggel meg őket, császár 300 frtot küldött nekik. Azután az elfogyván, ismét supplicáltak. De semmit nem adtak, hanem szidták, ut infra.

1605. ipso die Pentecostes lopták ki Husztból az lengyelek Bastának ott letett minden szép drága marháját Bastának instinctusából; két lengyel urral mondják hogy componált volt Basta, a kik ezt az dolgot cselekedték. Voltak penik az lengyelek, az mint Gellién uram mondja, ezer lóval. Volt Husztban gondviselője Bastának az vén lovászmestere Jacobus Zamo. Ez bocsáttá be az lengyeleket, kiből megtetszik, hogy Basta dolga, invitis enim illis be nem mehettek volna. Ezt az Jacobus Zamót öltöztette volt fejevári harcikor Basta az új panopliájában szokása szerint, mert in talibus periculis másra adta az fegyverét. Egy katona két sebet ejtett az fején és az vállán is egyet, új maga Jacobus mondta Szoross István uramnak. Ezt az katonát Basta mondják hogy általverte. Az huszti morha, csodáltatják, minemű sok szépségből állott, valami szépség Erdélben Basta kezében jutott, mind ott volt. Sidmont ezüst mie is, ki Mihály vajda kezéhez jutott volt per Bodonium, és Mihály vajdának is sok szépsége mind ott volt. Az kis Bátorj jelen volt akkor, mikor Husztban kirakatta volt Basta. Azt mondja, hogy egy öreg palotának az pagimontomát oly szörnyen rakták volt be az számtalan sok virágos és egyéb formán csinált pohárokkal,

Huzth a polonis
evacuatur.

kupákkal, serlegekkel, mosdókval, medenczékvel, tálokval, tányérokval, hogy csak egy kised gyalog utat hadtak által közte, azon mentek be köziben, elannira, hogy valaki látta, ott is mind olasz, német, magyar azt mondta, hogy többet együtt soha senki többet nem látott. Az palota falát is köröstön körül nem láthatták az sok szűrű szép szablyáktúl, pallosoktúl, hegyes töröktúl, botoktúl, boncsokoktúl, nyakban vetőktúl, elannira, hogy ugyan tündöklött bele az egész palota.

Azon kívül más házban fekvű nagy szekrényekben Mihály vajdának minden szépsége, nagy summa érő figgői, gyűrűi, aran láncai, csáprági szűű törkesekkel befűzöttek.

Más rendbeli szekrényekben ismét számtalan sok szép ruhák, vont arany, bársony, selem és egyéb csodálatos szép texturák, nuszt subáknak, heuz, nest, hölgy és egyéb bőrből való subáknak sokasága. De pénz semmi ott nem volt. Nagy vigyázatlanság a miénktúl, hogy gondjok reá nem volt.

Nilván való dolog, az mint Nagy Ferencz jelenté, hogy semmi nincs abban, hogy az kazul a törökkel megbékélt volna. Nem is jühet ki császár személye szerint. Sinceriusb agált mindenkoron az kazul az törökkel, hogysem mint az török az kazullal. Ennek az császárnak az atyjával frigye volt az kazulnak, de mivelhogy az császár megholt, nem tartozott az kazul megállani ennek. Ez okon támodott reá, látja aetását is. hogy gyermek ez az császár és prospera quaeque sibi pollicetur. Tavalý circa festum s. Georgii Csiga Oglin pasát bocsáttá az császár reá. Az hispanus, certum est, hogy instinctu imperatoris Rudolphi classist expediált török császárra.

Elegen voltak az miénkek széll az fálukon, volt imitt-amott ezer embere az körül való vármegyékről, de hirtelen lett a dolog. A mi üdőre penig megértették, nem mertek bele kapnia, mert eleit vehették volna, ezer és 400 lovag volt az lengyel. Iszonyú rettenetes erős és szoros úton vitték be Beleznára, Ökörmezőre, Szinavicskára és Sztrire; ez az első lengyel városka, kit először is értek, ez immár szép planiciesen vagy on túl az havasokon. Győr alá az tatárság erre az iszonyú úton jütt volt ide által. Most az vármegyék ötszáz darabantot rendeltek Huszt alá, kik mind éjjel-nappal strázsát állanak az vár körül, mely darabantoknak ezek az vármegyék füzetnek, Ugocsa, Bereg, Szathmár, Máramaros és az máramarosi 4 város. Ez az öt hel mindenik százszáz darabontnak füzet. Az lengyelek hét tevön vittek volt akkor be élést Husztra, azaz szent János napiglan valót. Eddig volt az ígíret, hogy megsegíti Basta. Vagyon benne hatvan német. Az ötszáz magyarnak Kún Gáspár előttök járó.

Wenzel-Codex 349—354.

1605. die 29. Julii juta meg urunktól Kassáról Balásfi Ferencz uram, hireket ilyeneket hozott: Az török császártól szép levelet hoztak neki, kiből formalibus verbis BARÁTJÁNAK írja az fejedelmet. Az vezér minden népével eljutott Nándorfejérvárra és az fejedelemtől vár, melyre induljon; másfélszáz ezere vagyon. Az egri pasát azelőtt való nap vendéglette meg az fejedelem Kassán nagy pompával, hogy Balási elindult. Illésházy urammal egy asztalnál ett az fejedelemmel együtt Balási Ferencz uram, hetvenötezer forénttal ajándékozta meg az fejedelmet, mely summa pénzt ű maga vitt föl most, hogy az oda föl való hadnak megfizessen, mert három tábora vagyon oda föl az fejedelemnek, mindenik nagy tábor. Egyik az Rédei kapitánsága alatt való. Az másik Dengeliegi kapitánsága alatt való. Az harmadik túl az Dunán Német Gergely kapitánsága alatt. Nagy confirmatióval mondá Balásfi uram, hogy csak ez az Német Gergely hada több huszonötezer embernél.¹⁾ Mennyi népe legyen, csak erről is megérthetni, hogy csak az ű hadával kéredzik az fejedelemtől Sile-siára. Mindezeknek az hadaknak generalisságára hocsáttá most föl az fejedelem Homonai Bálintot, mert nem szintén egyesek voltak oda föl az kapitánok űnen (*így*) köztök. Az görög koronát Korlatovich István hozza, az vezérrel együtt jött és most is Nándorfejérvárott vagyon. Az lengyelek practicálnak volt, nem tudom mit, Bastával, hire lett az tatár hámnak benne, megvitt az lengyelekkel in ipsa Polonia derékképpen és fölötte igen megverték az lengyeleket, sok fű lengyel űr vészett, fogva is sok urat vittek el. Nagy minden nehezen és nagy kérelemmel térítették az lengyelek az tatár hámot. Megizente az hám a királynak, hogy most elégedjék meg evvel és ezután az magyar királynak szolgáljon és megfogadja mindenkben szavát, mert nyakon kötvén viszi ű magát is az hls császár portájára. Igen gyengén és fél kedvvel fogadták volt Kátait az cancellariust az lengyelek és csak audientiát sem adott volt neki a királ, de miheil az tatár megvakarta űket, mingyarást szállására küldött sok fű urakat nagy comitatussal az király és úgy vitték királyhoz, gazdálkodni is azonnal splendide kezdtek nekie.

Die 25. Julii halt meg nagy hirtelen az ecsedi Batori István estve kilencz órakor. Az feleségének öt esztendeig csak egy szót sem szólott. Vonyagzik volt az űr, hogy az asszony bement hozzája és mind a kettőt elüti azonnal az kórság. Az asszony hogy bemegy, ennél egyebet nem szólott: vaj te kemény szűű, úgymond, azonban elüti az kórság az asszont, az

Nova per Franciscum Balasfi et Volphgangum Kamuti allata.

Ez az egri pasa beneficiarius az fejedelemnek, az fejedelem törekedésére vette be az császár az vezérek közzé et ultimus illi locus datus in ordine vezierum. Urunkhoz hogy bejött, 300 lovag volt vele és 25 koei jött Kassáról 25. Julii reggel, másnap elment, mert urunk is elindult, Szinán pasa neve, ultimus ex 12 vezieris.

Poloni a tartaris fusi.

Kátai cancellarius legatus in Poloniam.

¹⁾ Szamosközy kezével: Magyar had.

urat is, és úgy holt meg. Ecsed mellett szállott volt meg Balásfi uram, az megholt úr komornikja beszélte neki.

Beck György is az szakmári kapitán most holt meg az mezőn, az kalongyák közt ütötte meg az gutta. Indult meg az fejedelem Kassáról ide be Erdélben az gyűlésre die 26. Julii, léssen itt Kolosvárott az gyűlés szent Lőrincz napján. Az gyűlésre való leveleket mind elhozta Balásfi uram és immár nagyobb részét el is osztogatta az útban, a többbit innét küldik el széllel. Nitrát is most vették meg. Érsekujvárot egyszer ostromolták meg és mingyarást szót adtak ki belőle. Ezeket az hireket beszéllé nekem Balásfi uram, és evvel concludálá, hogy eszemben jusson, hogy ű túle hallottam ezeket az hireket és intézzem meg oztán, ha kell-e azután szavát valamiben meghinnem. Hitire mondá, hogy csak magyar hada is vagyon urunknak ötvenezer emberénél több.

Minekelőtte urunk ide megindult, Nyáry Pált expediálta Várad alá, hogy űket valóban berekessze, minden vármegyékről bizonyos számú népet adtak melléje, tekéntvén azt is, hogy ű annak az helnek módját és állapotját tudja és hogy mind erőszak-képpen, mind intésével solicitálja ad deditionem űket. Most Nyári ott vagyon. Evvel az fejedelem igen sietett, hogy hada lehessen Várad alatt és anticipálhassa az töröknek alája való menetelit.

Desőffi penig azt mondta Kamuti Farkasnak, hogy gyermek-ségétül fogván esmért uram, de igaz hitemre mondom, hogy vagyon urunknak 46 ezer magyarja, csak mind azon magyar, és hogy csak Német Gergely alatt is vagyon 26 ezer ember, ennél füebb tábora nincsen.

Az Ali bassa tábora 12 ezer ember. Az Simeonnál való had ötezer, azonküül vagyon az nemesség, székelység is, és az urunk hada, kivel bejű most.

Gyulaffi személy szerint benn volt Fogarasban és az németekkel jó kedvvel lakozott, azután igen megbetegedett.

Fogaras dedita
mira Germanorum
arte.

Adták meg Gyulaffinak Fogarast az németek mense Julio. Az kapitányoknak neve kit megöltenek: Joannes Glancz Austriacus.¹⁾ Az ujjvári zászlótartónak ez volt hadnagya. Az lajtenomnak nevét még nem tudhatják.

1605. mense Julio. Poson mellé az Duna parton vagy 2000 német csatlotta és sánczolta be magát, még eke dig az miénkek hozzá nem térhettenek, mert semmi öreg álguyok nincsen, hanem csak valami mezei könní apró taraczki. Ha Érsekujvár-hoz térnének, ott álguyt elegendőt találának.

¹⁾ Szamosközy jegyzete: infra 385.

1605. die 1. Augusti egy czigán Monostort szemet éget volt, azon el egy nyúl, kit meghajtott az pörölylyel, melyet mikor megnyúzott volna, és belit kivetette volna, talált egy nyulacskát benne. Ennek két dereka vala, három szeme, mely szemei közül az egyik szintén az tetején volt, nyolcz lába, négy füle. Az bíróhoz hozták vala, mindnyájan láttok.

Lepus monstruosus.

Mense Julio, die Julii 19. Bocsátott volt Rác György ki 500 rácot válogatottat Segesvárból húsz heán, az miénkeknek idején korán hírek lett benne, félre állottak, reá vártak, igen elsőprötték őket, úgy annira, hogy csak ennihány ha elszaladt abban. Itt leginkább az Havasalföldből jött magyarok forgolódtanak, kik valóban vitézek voltak, azon kívül is vagy ötszázan köztök az ide való hajdukban is, Csonka János az hadnagyok gratiát impetrált magának.

Rasciani fusi a nostris.

1605. Holt Gyulaffy László Köpeczen in Siculia die. 28. Julii hora decima ante meridiem. Vitték mingyárást Csehben. Maradt ez mostani feleségétül Szécsi Margittól (*más kézzel írva*: Kata volt), Szécsi Tamás leányátul 2 leánkája. Az asszony pedig pregnans (*más kézzel írva*: Gyulafi Sámuellel). Ez az Gyulaffi László második fia volt amaz nagy hírű magyar Achillesnek Gyulaffi Lászlónak, kinek vitézségét mind e világ tudja. János király fiának hivataljára jött volt be Erdélben, anno 1568. esztendőben, ki igen nagy böcsületben tartotta minden szolgái fölött, és Csehet cum amplissima ditione et nomine comitis adta volt neki minden tartományával. Azután István királynál is hasomló böcsületben volt, kinek, mikor az lengyel királyságra bemenne, minden hadának generális kapitánya volt. Holt pedig meg Bátorí Christoph idejében Szilágycsehhez való falujában Udvarhelyt 13. Maji hora 3 a meridie, sepeliturque in Cseh 23. ejusdem mensis. Csodálkozhatik méltán akárki is rajta fátomin, menni nagy szerencsétlenségeken ment által és hogy inter tot pericula, quibus perpetuo exposuit, csendes exitusa lett ágyában, holott életében csak bajt is ötször vitt halálíg fű nevezetes vitéz törökökkel, eo successu isten velelén, hogy mindenik kezemiatt holt meg. Kopját pedig törökkel szemben annit tört sok heleken, de fűképpen az Balaton jegén (mert beszprémi fű kapitánya volt az császárnak), hogy számát sem maga, sem más nem tudta. Mely dologban tanta felicitate polleált, hogy végre nonnisi mutato habitu törhetett kopját, nem ismervén meg, mert az török semmiképpen reá nem ment volna, látván nagy felicitását in tali congressu, mert ritkán tört valamely törökkel kopját, hogy vagy meg nem ölte volna, vagy pedig meg nem sebesítette volna. Ez constál, hogy Hegyesd nevő vár alatt, mely vár az Balaton mellett vagyon Csobánczhoz

Mors comitis Ladislai Gyulaffi de Rátót generalis per Transilvaniam. Gyulaffio Melchior Bogati pro tempore substituitur.

1579.

Insigne factum
Ladislai Gyulaffi senioris.
Huic rei Georgius quoque Palaticz interfuit, remque ita gestam esse ad mensam Sigismundi principis pluribus exposuit. Sed res est alioquin in Ungaria vulgarissima.

az mi patrimoniumunkhoz nem messze, az hegyesdi török vajdát, qui eum provocaverat, úgy találta volt öklelni, hogy által menvén az kopja az fegyver derekán, mind lobogóstúl az hátán költ ki, melyet szekerczével vertek ki az török testéből, és azonnal megholt. Valami rab miatt vesztenek volt öszve. Török Ferencz az úr ezen az kopja törésén jelen volt és Pettő János is, császár tanácsa. Egy rossz lova volt efféle concursusra igen jó és bátor Török Ferencznek, azon tört kopját az törökkel. Minap is hozá Darabos János házánál elő Török István, hogy Török Ferencztúl az atyjátúl hallotta, hogy szörnyebb öklelést ennél senki nem látott volna. In summa vulgarissimum ez az magyaroknál, hogy úrban vakmerőbb vitézt Gyulaffi Lászlónál senki nem látott, noha akkor éltenek ezek az incomparabilis vitézek: Túri György, Balássi Menyhárt, Balássi János, Kamuti Balázs, Magyar Bálint, Zrini Miklós és a többi. Itt Erdélben teljességgel elkólikásodott vala. Nem szólok itt semmit sok szép hadak viselési felől, menni sok victoriát reportált számtalanszor az törököktúl, elannira, hogy hire ez, hogy az portán az törökök az nevét in omnem memoriam beírták, és most is böcsületesen emlegetik. Ennek az vén Gyulaffi Lászlónak az atyja Gyulaffi István volt, az avusa Gyulaffi László. Ez is az fia kétség nélkül vitéz ember lett volna, kinek specimenjét is edálta Sidmont hadában Havasföldében cum admiratione plurimorum, cum se densis turcarum agminibus unus viriliter inferet. Az atyjának második fia volt, Forgách nemzet volt az anyja. Az bátyja Gyulaffi István volt, ki Gyulaffi Lászlónak az első feleségétúl való volt. Gyulaffi Mihály ennél is vakmerőbb vitéz volt, az pápai fő kapitán, kit az törökök 1572. esztendőben mense Februario ölének meg. Ezt ű maga is Gyulaffi László nem szégyenlette megvallani, hogy jobb nálánál.

1572. mense
Februario.

Ez velem együtt Gyulaffi János fia volt, mely Gyulaffi János egy volt Gyulaffi Lászlóval.

Cassoviae expugnatione a Basta frustra tentata.

Sörös István ezeket Kassán rü és ugyan úr renden való emberektül halotta.

1605. Az kassaiak igen languide voltak és mindeneket expusilanimitate oly gelide administrálták, hogy ha azelőtt ennihány nappal bele nem ment volna Nagy Albert, oda lett volna Kassa; hanem ű rivogatta meg őket, mivel hogy cum autoritate missus fuerat. Épületeket is és munitiókat erigáltatott azonnal az bástyákra szerte széllal. Severitását legelőször is ezen mutatta meg: az profóznak, kit azelőtt Komáromi Máté igen excruciált vala, fejét vétette, noha igen mondanája, hogy magyarrá lészen, ugyanazon órában Ioannem quoque Leonardum decollari jussit. Az főbíró penig aval fenytette, hogy ű lészen az harmadik, ha legkisebb dologban is vétket teszen. Azomban Basta vitatni kezdette, és igen emberül forgottak belől az németek, végre egy molnár recipiált volt valami levelet be, kiben minden rendnek gratiát offerált Basta. Hire levén ebben is Nagy Albertnek,

receptis literis, tudakozni kezd, hol és mint adták be és honnan fogták volna azok. Az molnár valami sátorra mutatott, kire igazította az álgyut mingyárást Albert, és az lövés után ott nagy kavargás és széllel való futkozás történik; csak igen közel esett az lövés Bastához, qua re territorius, ugyan azon nap elment alóla, azaz harmad napjára estvére.

Wenzel-Codex 305. 1. *Más kézzel írva.*

1605. Én zalonkemeni Rác György, az római császár ő felge Erdélyben lévő hadainak főkapitánya és minden én velem lévő vitézlő rendek, kapitányok és hadnagyok, tudniillik német, magyar, kozák, rác, oláh és szász nemzetből valók, adjuk emlékeztetire mindeneknek, az kiknek illik, minthogy az közönséges jónak és egyességnek tractálása ilyen rövid terminuson végben nem mehetett, hogy penig az keresztyénségnek megmaradására és ez megromlott hazának épületire jobb módjával az keresztyén egyesség véghez mehessen, mi az mi igaz hitünkre és tisztségünkre fogadjuk, hogy mi az mai naptól fogva ez jövő csötörtökig, minthogy az commissariusokhoz küldünk, Gyulaffi uram ő nga és minden vele lévő vitézlő rendek, kapitányok, hadnagyok és az egész hadbeliek ellen sem ellenkezőt, sem csatát, sem derék hadat nem bocsátunk, hanem vesztegségben és csendességben leszünk, kiért mi is kívánjuk azt ő kglktől, hogy ő kglk is mindenféle vitézlő rendek, kapitánok és hadnagyok minekünk hasonló hitlevelet adjanak, hogy ez feljül megírt idő alatt vesztegségben és csendességben lesznek és semmi injuriát mi nekünk nem inferálnak, ez idő eltelvén, ha az békesség köztünk nem mehet, az fegyverre mindenik félnek szabad útja legyen; melynek erősségére adtuk mind fejenkint pecsétes levelünket kezünk írásával. Ex Segesvár quarta Julii anno dni 1605.

Rác György
hitlevele, anno
1605.

Wenzel-Codex 138. laphoz betét.

Rác György ad armandos Siculos fuit missus.

Az commissariusok közül senki jobban Pankhauzernél magát nem viselte. Ajándékot is senkitől el nem vett. Egy estve nekem azt mondá, hogy nem látja semmi okát, miért kellene itt lenni, holott csak az nagy istentelenség, dulas, fosztás regnál. Evvel, úgy mond, nem tudom, mecsen (*így!*) ű fölsége, hagyjon békét neki, jobb. Im elmegyek és mindeneket ez szerint mondok meg ű fölségének.

Az katonák, kik most kimentenek, ötszázan vannak, mind lovag. Ezelőtt az Marsza, Markó vajda alatt, Huszár István alatt, Nagy Lőrincz alatt Bak Mátyás voltanak. Az commissariusok hópénzzel kínálják volt űket, hogy beássák Szászváros mellett magokat és veszteg legyenek, de nem akarták, hanem egy

városban kéredzettek be, vagy Fejérvárra vagy Szászsebesben, és hogy meg nem engedték, úgy indultak Bocskai mellé, Fejérvárhoz az kaput kezdték volt ustromlani, az német udvarbírók kéri volt ki, és hogy ki nem adták, azt mondták, hogy vérrel akadják ki az németet, meglátják. Tegnap Gyaluban és ott széllel voltak. Most Körösfőn és Hunyadon vannak. Ezten szerdán akarták az fejérvári kaput bevágni, 300 köböl buzán és 2 hordó boron változtak meg.

Rác Györgyöt lovászságából fölvevén Sidmont, addig jártatá követségben Havasföldében, hogy ű árulá el és ante alios omnes ű hozá Mihált nyakában az cardinálnak is.

Az kék darabontnak magva Eger alatt, de annak utánna Szebennél szakada.

Az mersdát az hajduk, kik most Bocskaihoz innét kimentenek, megeskettették volt Bocskai számára. Ezalatt elszökött közülök. Érték el az forrásnál Váradján túl, úgy ölték meg.

Az cardinal szolgájának Matthias Sylla Illiricus volt neve, nem Flacius.

Wenzel-Codex 116. 1.

Deditio Lippensis.

1605. Mint beszélgette légyen ki Lippából Rákóczi Lajos az németeket az bátyja Rákóczi Ferencz tanácsából, minekutánna Szerencsen az országnak megesküdt volna, másutt béven megírtok.

Az benne való németek minek előtte Lippa Bocskai kezéhez kelne, gyakran találták meg Szebenben az commissariusokat, hogy viseljenek gondot reájok, füzessenek is valamit, mert az makk ételt immár elunták volna és tovább immár az koplalást nem állhatnájak, mindenfelől csak az nagy veszély forgana szemek előtt, az község köröstön körül mind elpusztult volna, immár onnét sem remélhetnének semmi eledelt, mert abban is kit ű emésztettenek volna meg, kit más hadbeli nép, ha pedig ezt is ki vonzzák az szegénység torkából, a mi kevés még náluk megmaradt, félő hogy föltámadnak reájok és miattok köll elveszniek. Hol pedig az commissariusok gondot nem akarnának reájok viselni, űk magokra gondot viselnének. Semmit nem fogott törekedések. Végre, hogy űket kibeszélgette Rákóczy (az mint másutt megírtok), mentenek Dévára, ott kéredzettek be az várban, de ilyen válaszok lett, hogy nem szükségesek, mert ott a nélkül is elegen vannak. Onnét mentek Szebenben, ott sem bocsátták be, hanem igazították Szeléndekre; ott sem eresztették be. Ezek vannak most Rác György mellett. Czaitlicz előttök járó.

Rác György mellett való németek.

Végét érvén az székeiség Bocskai urammal, minek utánna megeskettek volna nekie, mentenek nagy apparatussal az szászokra és iszonyú dúlást tevén mindenütt; mikor látnájak az szászság, hogy se faluk, se kastélyok túlök meg nem maradhatna, vették compositióra az dolgot, találták meg közönséges akaratból az székeleyeket, hogy csendesedjenek meg, ne rontsák, veszesség ennél is inkább veszett hazájokat, gondolják meg, hogy keresztény felebarátjokkal volna dolgok, kikkel eleitül fogván egy országban és egy fejedelem alatt való genssek voltak, nem pogányokval, nem volnának űk is idegenek hazájoknak megmaradására való jó igyekezettől, nem is gyönyörködnének az veszedelemben, sölt ha mi jobb állapotja az szegény hazának affulgeálna valahonnét, készek volnának űk is azt minden tehetségekkel promoteálni és velek együtt élni és halni ha úgy kívántatnéjek. Sölt ugyan elvégezett akaratjok volna, hogy gyűlést csinálnának Szebenben, az holott minden dolgokról mint jó hazafiai úgy akarnak végezni, és hogy ne láttassanak csak üdőt mulattatni velek, erre kötik magokat, hogy az székeléstől semmi okon el nem akarnának szakadni, se semmiképpen az jó elkezdett dologban akadálykodni, holott immár látják, hogy mind az nemesség, mind az magyarság megegyezett volna. Interponálták ez dologban magokat az brassaiak és szebeniek. Ekképpen tetszik a dolog az székelésnek is, és elhozván hadokat az szászság közül, paulo post re ipsa eszokban veszik, hogy nem egyéb volt az szászok dolga, hanem csak mind azon csalárdság, mert ezalatt űk, úgy vagon, hogy convocálták az gyűlésre egymást, de azért Rácz Györgyöt Havasalföldében titkon az vajdához bebocsátták és pénzzel elegendőképpen instruálták. De commodum evenit, hogy az havasali vajdának oly hada immár nem volt, mert igen elbocságtatta volt hadát, letevéen fűzetéseket is, mivelhogy az török császár zászláját is elvette volt, noha az vajda mint álnok lator ember mindenképpen örömet promoteálta volna dolgát. Az vajda hadának az veleje VIII száz magyarból állott, kik válogatottak voltak és sok ideig Havasalföldében vitéz módra forgolódtanak, az hol megkölletett. Ezeket Rácz György igen solicitálta, két hópénzt ígért mindeniknek és azonképpen jószágot mindeniknek Erdélben (mert most is igen osztogatja az jószágot Meggyesen). De azoktól csak ilyen válasza lett, hogy ne adja isten azt, hogy mégis tovább rontsák nemzetségeket, elég romlására voltak nemzetségeknek, kin fáj szűök mindörökken, kiről kétség nélkül isten előtt nagy számadások is leszen. Értették volna nemzetségeknek megegyesülését és vélek akarnának mind élni és mind halni. Mindazonáltal találtattak valami emberi barmok et mancipia vilissima, úgy mint 400 kozák és valami 200 magyar is, kik melléje adták magokat és kijuttek vele.

Lett ez dolog,
minekelötte
Gyulaffi bejűtt
volna.

Georgii Rácz im
Transalpinam
profectio.

Comitia Saxo-
num Cibinii.

Ez alatt az gyűlés meglett Szebenben és midőn voxra ment volna az dolog, ha megadják-e vagy nem: reá mentek egyenlő akaratból, hogy megadják, ne akadálkodjanak csak űk a dologban, holott immár egyéb nemzetség itt Erdélben és oda föl is az magyarság megalkott volna, és hogy az előtt való esztendőkbén is csak azt köllött volna cselekedniek, nem lett volna anni veszedelme ez országnak, Lucz Gál az polgármester aperte megmondotta, hogy az némettől bár semmi oltalmat ne reménljenek, mert volt volna ű Prágában és tudnája, mint volna ott a dolog, hanem fogjanak másképpen az dologhoz. Kettei fölköltének azonnal Régeni János és Sirmer Antal, és protestáltak, hogy űk az római császár mellől halálíg el nem állanak. Ha külömben nem lehet és az várat megadják is, házokban is berekeszkednek, ott halnak meg inkább, és onnét vonyatják ki az ellenséggel magokat. Kiknek Lucz Gál azt mondta: ne féljenek azon, hogy az ellenség vonja ki házokból, lészen oly más is, ki kivonsza házokból.

Mindazonáltal két lovas legént küldtenek mingyarást az gyűlés után Bocskaihoz, kiket Csonka István Döbröczönben talált.

Az segesváriak pedig ugyan meg is eskettek Bocskai uramnak. Ezalatt Rác György is Havasalföldből megérkezett, és alattomban az városokkal practicálni kezdett, kiből oztán az meggyesi laniena is következett, és Meggyesnek újonnan elpártolása, Bocskai uram praesidiomjának bevétele után. Látván ezbeli csalárdságát az szászságnak az székelyek és Meggyes alól is mint beszélgették el űket, kihez akkor könnyen hozzátérhettenek volna, ütöttek Berthalomra és a kik az kastélyon kívül voltak, azokat földülták, 132 embert vágtanak le, pastore quoque ejusdem loci occiso. Interim Gyulaffi is bejűtt és Kelemenelkén gyűlést celebrált. De mind ennek az gyűlésnek summáját, mind pedig egyebet a mi ide való dolog volna, megírtam másutt bőségesen, mind az székelségnek meghajlásával együtt, mi okból indultattanak föl, hogy Bocskai uram mellé támodjanak.

Adventus Gyulaffi post festa
Natalitia.

Bejűén Gyulaffi ez országban, quia omnia in eo erant, ut siculorum viribus niteretur, tetszett ez szükségesnek lenni, hogy recta az székelyek közzé menjen, ut et confirmaret eos sua praesentia magis in fide Bocskai, et moveret auctoritate ad ea, in quibus postea eorum opera fuerit usus. Értvén az székelség jelenlétét, Kórógy-Szent-Mártonra kezdenek gyülekezni mindaddig, míg teljességgel mind oda érkeznének minden felől hivataljára. Mindazonáltal mind olyan paraszt nép, ki házánál az paraszti dologhoz és munkához szokott inkább, hogy sem mint az hadakozáshoz, igen későre indultak ki helekből, noha igen sollicitálta Gyulaffi levele által űköt, értvén Rác Györgynek is készületit,

az java és fegyverese az székeltségnek és az színe inkább mind otthon maradt volt, csak valami gazuta népet bocsáttak volt Gyulaffi mellé, corruppálván az kapitánokat adománynyal szokások szerint, elannira, hogy két vagy három ökörért kétszáz és háromszáz székel is, a ki adhatott, immunissá tettek a militia (*kimaradt*: alól) az hadnagyok, mely dologért annak utánna, mikor kitudatott volna és Gyulaffy is expostulált volna velek, post irruptionem Georgii Rácz, nem kevés zöndülés volt ű magok közt is az székeltség közt. Végre arra kötelezték Gyulaffinak magokat egész székeltségül, hogy kikeresik magok, kik cselekedték ezt az fogyatkozást, és voltaképpen megbüntetik.

Accedált ez is az importunitas, hogy azelőtt való napokban mingyárást az urak az kelementelki gyűlés után praetendálván azt, hogy semmi tábori készülettel nem volnának, kiki mind házához kéredzett Gyulaffitúl, hogy paratiorbak recurrálhassanak. Gyulaffi, noha látnája, hogy az üdő mást kívánna és hogy efféle absentíanak most hele nem volna, kedvetlen érte volt a dologhoz ostendens necessitatem ob impendentia pericula persistendi in castris. Nihilominus tamen urgentibus dnis discessum, denegare illis non potuit, meghagyva severe, hogy absque ulla mora recurráljanak, ne quid hinc periculi oboriatur, se enim videre, nisi id mature fecerint, absque gravissimo periculo (id quod et factum est) rem transigi non posse. Legfőbb argumentok ez volt az uraknak, hogy űk Székel-Vásárhelre úgy jüttenek, mint gyűlésre, nem úgy mint hadban, sem szolgáljok, sem semminemű hadi szerszámok velek nem volna. Sátorokkal is, azonképen élésszekerekkel és szolgálkival készen nem volnának, hanem menten ismét megjünnének, kit mindazonáltal nem praestáltak, noha postán is hívatta azután Gyulaffi űket, hanem akkor érkeztenek, mikor immár Rácz György meg is vásárlott volt vele és talán akkor sem siettek volna el házoktúl, ha az mienken esett nyavalyát nem hallották volna. Ezek pedig voltak Bornemisza Boldizsár, Mindszenti Benedek, Bogáti Menyhárt, Erdéli István, Vass Ferencz és a többi sokan.

Az gyűlésről Kelementelkéről jött Gyulaffi Kóró-Szent-Mártonra, ott el kellett az legöregebbik álgyut hadni, mivel: hogy egyik kereke eltörött volt. Kóró-Szent-Mártonról (mely hel Székelyvásárhel közt és Segesvár közt vagyon és Megyestül három mérföldön vagyon) szállott Gyulaffi cum quinque hominum millibus Ebesfalva (mely az Apafiak kastélya) és Holdvelág közzé, mely Hódvelág saxonica communitas, az Nagy-Kikellön túl egy hegy alá. Itt nem tudván Rácz Györgynek semmi álnoksága felől semmit Gyulaffi, mivelhogy gyakran irkált Gyulaffinak, hogy ez az haza nevelte űtet és minden eléméleteli innét volt, nem igyekeznék véteni, sölt, a mit ekédig cselekedett is,

Ez az Gyulaffi hada az öt ezer ember ezekből állott: ezer volt az hajdú, az udvarhelyszékiek 13 százan voltak, az fejérváriak és aranyasszékiek VI szá-

zon voltak.
Azon küülenye-
diek, marosszé-
kiek és egye-
binnen valók
voltanak.

maga személyéért és életének megmaradásáért cselekedte volna ; tette annakokáért azt, hogy ő kész a fegyvert letenni, mutassanak méltóságához való elegendő helyt neki, kin ő is megnyughassék, mert ő minden javait itt consequálta volna, nem is búdoshatnéjek immár ő tovább vénségének idején, nevezetesképpen pedig Rácz György Véczet, Vinczet Fejérvár mellett, Vajda-Hunyadját kívánta. De megtetszett azután, hogy csak mind azon csalárdság volt. Ehez képest hitelt adván Gyulaffi neki, securiusb agálták az táborban, hogy sem mint illett volna. Augeálta az bátorságot benne az szebenieknek is jelenlétek, kik ismét mind az magok és mind az egész szászság dolgát újonnan kezdték volt tractálni Gyulaffival Fejér Mihály az brassai fűpolgár által, ki mellé Haller Gábort adjungálta volt Gyulaffi az szebenieknek instantiájára, hogy az válaszszaal visszamenjen Fejér Mihálylyal Szebenben. Annnyiban volt immár a dolog, hogy ha ez dolog nem esett volna, az egész szászság dolga jó végben ment volna, holott quaecunque poterant obvenire, immár minden difficul-tásokon utrinque általmentenek volt mind az két fél.

Szam. kezével:
Fejér Mihály.

Ascensiónak estin, mikor el akarnának az követek Szebenben indulni, Fejér Mihály csak azon kérte istenért Gyulaffit, hogy csak eddig az harmad napig vigyáztasson erősen, míg ők Haller Gáborral Szebenből megjűnek, mert bizonyosan végére ment, hogy Rácz György az kétségben esett ember ebben az harmad napban megpróbálja őket, elvégezett dolog nála. Én, ugymond Fejér Mihály, reá felelek erre, sölt ugyan életemet is kötöm, kinél drágább marhám nincsen, hogy én az szászsággal mindent jó végben viszek.

Igy ment el együtt Haller Gáborral.

Rácz György
szolgája előtt
ugyan szerdán
ennihány órával
egy segesvári
szász szabó szö-
kött ki Gyulaffi-
hoz Meggyesből,
ez volt első, ki
denunciálta
Gyulaffinak,
hogy vigyázta-
son, mert meg-
ütik az táborát.

Ugyan azon nap szökött el Rácz Györgynek egy fű inasa, Mihály neű, magyar fiu Rácz Györgynek egy fű lován, mivelhogy értette vala, körülötte levén Rácz Györgynek, mit végezett volt, és mint akarja az Gyulaffi táborát megütni. Ez kijargalván Meggyesből, mintha az ura táborába menne, menten ment Gyulaffi-hoz és megmondta neki, hogy vigyáztasson, mert bizonyosan elhigyje, hogy megüti az táborát Rácz György, minden végezéseken ott lett volna, és nemzetségéhez való szereteti adta cselekedni, hogy kijűjön és megjelentse. Paulo post ugyan azon nap, tudniillik áldozó estin az birthalmiak is embereket bocsáták Gyulaffihoz ilyen szóval: mi immár hitesek vagyunk Bocskay urunkhoz ő ngához, és tartozunk vele, hogy megizenjek, igen jól vigyáztasson Ngod, mert vagy ez éjjel vagy az következőn reád jű Rácz György személye szerint és megüti az táborát. Ehez képpent noha Gyulaffi publice megkiáltatta az táborban ugyan-azon estve, hogy minden ember józan legyen és vigyázzon, mindazon által malo ac necessario quodam fato, örülvén azon az had népe,

hogy immár az szászokkal való elindult békességet erően visel-
néjek, erre való képest örömeikben az italtúl meg nem szünte-
nek. Az bor is penig közöttök, kit széllal az szászság közt prae-
daltanak volt, oly bőséges volt, hogy alig volt oly rossz kaliba, ki
mellett két és gyakran három hordó bor nem volt. Minden két
vagy három hajdunak volt inkább egy hordó bora, az székelyek-
nek is azonképpen; el is széledtenek volt fölötté igen az tábor-
beliek, ki imide ki amoda volt zsákmánra az szászok közzé ben-
nek. Mind széllal voltanak élés és barom kóborlani, öt mérföldig
elmentenek és szintén Kis-Selkig is az szászok közé. Az kik penig
az táborban voltak, ki ide és ki amoda dülénkezett részegség
miatt benne.

Rebus sic constitutis cognita re per exploratores Georgius
Rác nulli conscio, estve késén, hogy az kaput be akarták tenni,
kiindult Megyesből és BIRTHALOM felől egy szoroson, az honnét
reménleni sem tudták volna, hozta el hadát, volt vele kétezer
ember, kiknek négy száza lovag volt, az többi gyalogság volt
mind. az szászok és az föld népe közzül valók. Az mely lovagot
mondok, hogy 400 volt, azok kozákokból és ráczkokból állotta-
nak. Ezeket Havasalföldéből hozta volt ki vele. Magyar is volt
200 lovas, ezeket is onnét hozta volt ki vele, volt német is vele,
kik felől oda föl emlékezem, hogy Lippából kitudták volt őket,
úgy mint harmadfél száz. De ezek az nemesek közt az dévai
németekben is valának kapitán János Cyommer alatt valók, Cra
kapitán is velek.

Az ráczság 480
volt, német har-
madfélszáz.

Ezeket mikor sok csavargással éten étczaka az erdőkön,
az szorosságon elhozta volna, nem az okon, hogy Gyulaffival meg-
víjjon, hanem hogy lövő szerszámátúl foszhasa meg, kitül leg-
inkább félt, mert hogy megvitt volna vele, arra Rác György
elegendő nem volt. Aldozó napján szép verradva, megnézvén
följül az hegyről minden vigyázatlanságokat, jelt adván az vele
valóknak, nyakokban szállította alá az erdéből hadát és két
felől ütötték meg az tábort, kiknek oly volt vigyázatlanságok,
hogy különben eszekben nem vették, hogy rajtok vannak, hanem
csak szintén akkor, mikor lüni és vágni kezdték őket; ű maga
Rác György följül az erdéből nézte a dolgot, alá jüni hadá-
ban nem merészelvén, mint tolvaj. Megverradván immár, Gyulaffi
táborában Jézust is kiáltottak vala az tábornak szokása szerint,
és ismét ledülvén ágyokban, ki elaludt, ki lovát vitte jól el ki az
mezőkre, az hol jobb füet találtak, mivel hogy éjjel kiki mind mel-
lette tartotta lovát, és verradva sokan vittén vitték jobb füre. Ezt
csak nézte onnét feljül Rác György, és látván igen jó módját
az dologban, úgy eresztette reájok népét az miénkekre, kik alatt
az hegyoldalban feküdtek, de fölötté mód nélkül, holott nem
együtt voltak, mint tábor szokott fekünni, hanem mind alá az

Georgius Rác
invadit e latibu-
lis Gyulaffium
ipso die ascen-
sionis summo
luculo.

víz mellett széllal voltanak, imitt-amott, az hol jobb füet talál-
tanak, fölötte távul egymástúl, el tova alá az Apaí vadkerle is
rakva volt velek.

Először is Gyulaffi sátorára rohantanak három zászlóval,
de annak előtte csak igen kevés üdővel találkozik oda Sárközi
Máté, Sigmondnak az régi kék darabontok között megmaradt
tizedese, ki mind ez ideig Gyaluban lakott Sennyeinél viceporko-
lábságon. Ez kapta mingyárást Gyulaffinak egy pejparipáját,
kit azelőtt Gyulaffi Csáki Istvántúl vett volt 200 aranyon, arra
helhezhetle föl hirtelen az erőtlen embert, és így elszaladván
harmad magával Gyulaffi tart föl az erdőkre Segesvár felé, nem
mervén általtartani az Kiköllön Hódvelágra, holott iszonyú
tolyankozás, sívás, rivás volt az hidon, az volt jobb, az ki az part-
nak ugordhatott be az Kiköllőben nyakra füre. Legelőször is hogy
az tábort megütötték, az lövészszámot az németek lepték el;
kit látván Gyulaffi, szerte-széllal jargalván az táborban biztatta
népét és istenért kérte nagy fölszóval őket, hogy ne fussanak,
mert nincs semmi derék erő rajtok, és hogy övék volna az nye-
reség; de haszontalan volt minden intés, a volt jobb benne, a ki
általszaladhatott az Kiköllön Hódvelág felé. Látván ezt Gyulaffi,
úgy kínszerítettett megindulni. In summa a míg az ráczok és
kozák az hajduságon pepecseltek, vágták és ölték volna őket,
mindaddig is Gyulaffi széllal jargalt köztök és biztatta őket.
Az taraczkkal lűhetlek csak egyet, mingyárást elvették túlok és az
mellette való német pattantyusokat levágták, mind is egy szaladt
el benne. Az küvári és laposvidéki oláhokban is, az lövészszá-
mot kik őrizték, sokan vesztenek és az aranyasszékiekbe is.
Ezt látván Gyulaffi, úgy indult meg. Először is az székeltség fut-
modott meg, semmi férőhöz illendő bátorság nem levén Petki
Jánosban, az székeltség generálisában, ki az derék székelsséggel
mingyárást turpiter elfutamodott. Háromszáz kopjas válogatott
székely vált ki az több székelyek között, ezek öszveverték mago-
kat, és mingyárást az Rác György alájűtt lovagjára akartak
űtni; meg is verheték volna csak ezek is minden hadát Rác
Györgynek, hanem az csatej patej közt futtában találkoztott oda
Petki János és felszóval kiáltotta, hogy fusson a ki futhat, mert,
úgymond, oda vagyunk. Ezen megréműlvén azok is megfutam-
tanak, és így Szentgyörgyig, azaz két nagy mérföldig meg nem
állott sohol Petki János, mind futott. Be sem tért pedig oda is
Szentgyörgyre az édesanyjához, hanem bekiáltott az falura, hogy
fussanak, mert oda vagyunk az dolog. Ott is mindeneket elrémétett;
kiért most nagy contemptusban vagyunk és az anyja is igen meg-
pirongatta azután érette. Dánosnál Petki Mátyus Jánosval az
csiki és gyirgyai kapitánnal öszvetalálkoztott, ki nagy haddal jű
volt Gyulaffi mellé és immár ha az miénkeken az tentatio meg

nem esett volna, délre az Gyulaffi táborában beérkezett volna; kérte Petkit, hogy megtérjen és ilyen gonosz példát ne adjon, magát is megböcsülje, de semmi benne nem költ, futotton futott, a míg el nem unta. Akkor oly nagy sietséggel hozta volt ki az Háromszéket Bedő István, megértvén Gyulaffin esett dolgot, hogy két napra kiérkezett volt, kin minden ember csodálkozott. Az székelyeknek az talpakon is kiserkedezett az vér az nagy jövősből, ű magok pedig az székelyek azt mondták, hogy senki soha úgy föl nem vette volt még ez ideig űket, el annira, hogy csak szintén az igen ifjascskák és az asszoni állatok maradtak volt otthon Székelyföldön. Erdéli István uram azt mondja, hogy soha senki nem hinnéje, mely szép had volt az, és hogy csak az igen válogatottja is volt VII ezer. Ezek égették meg az alsó városát Segesvárnak, csak az maradt meg, az mi az várhoz közel volt. A mi az lapályon volt elégett.

Bedő István
sietsége az Ilá-
rom székek
Gyulaffi mellé,
mely had 15
zászlóalja volt.

Az Gyulaffin esett cladesben legjobban viselték Rácz György ellen magokat az fejérváriak és az aranyasszékiek, (Bedő István is és, *kitörölve*) Vécsey Fábián mindvégig vitézül forgolód-
tanak, Kún István is azonképpen. Voltanak az régi kék daraban-
tok közöttök ennihányak Fejérvárról. Ezek, midőn mind az tábor
elfutott volna is, megsereglettenek, emberül vitétanak, végre látván,
hogy senki meg nem segélli űket, megindultak űk is, és nagy sok
ideig mind harczolva mentek, úgy kapták az erdőt és úgy mentek el.

Ezt a miénkek csak vigyázatlanságok miatt szenvedték,
mert csak az ezer hajdu is megverte volna minden hadát Rácz
Györgynek, ha vigyáztanak volna és ellenségeket semminek nem
vélték volna. Nyilván való dolog is ez és tagadhatatlan, hogyha
vagy éjjel vagy hajnalban ütötte volna meg űket Rácz György,
igen kevés ment volna el az miénkekben, de tartott ű is és félel-
mesen viselte hadát, nem is hitt annyit másnak a miénkek felől,
mint a maga szemének, ű maga akarta meglátni. Tudta azt is,
az éjjeli dolog miben jár, temere periclitálni nem akart. Nem is
köllött neki egyéb az lövő szerszámnál. Félt azon is, hogy vigyá-
zásban vagyon az Gyulaffi hada és gonoszúl jár. Hanem meg-
várták az verradtát és látván az vigyázatlanságot, úgy bocsátott
reá alá az erdőből Rácz György is, de távul nézte, bizonyos dolog,
ű maga ott nem volt, kiből megtetszik, hogy nem vitéz ember,
hanem csak az álnokság hordozza.

Ha délben ütötte
volna meg űket,
annál inkább
vesztenek volna.
Éjjelre mégis
kiki mind fővet
hozott be lován
az táborban, és
mellette tar-
totta, úgy szala-
doztak el.

Az hol ez az Rácz György által lett fallacia a magyarokon
esett, harmadfél mér föld Meggyeshez, csak túl egy kevés Elbes-
falván, Elbesfalva és Holdvelág közt, az miénkek az hegy alatt
voltanak és előttök az Nagy-Kikellő volt. Rácz György meg-
kerülvén űket, csak nyakokban ereszkedett alá.

Egy Nagy Mihály nevű katona is volt Gyulaffi hadában
akkor, ki igen emberül viselte magát, huszad avagy 25. magával

közzéjek ütötte az kozákoknak magát vitéz módra. Nagy sokáig harczolt, ebek, úgymond, rajtatok halok meg, futó nevet soha nem viseltem. Három kozáknak vette csak ű maga fejét, melyeket az kozákok közzé haitott. Kozákfű volna, úgymond, ez, ebek. Végre egy kozák találta általlúni kezíjből az vékonyán, és azon kérte őket szidalmazván, hogy vegyék fejét immár. Ezt kívántam, úgy mond, hogy rajtatok halhassak meg.

Gyulaffi mind ilyen kétséges dologban is nagy magnanimitását mutatta, kit azelőtt való változásokban itt Erdélyben senki nem cselekedett. Az erdön búdosván harmad magával in summis periculis, valami három gyalog székel talákozott reá, kik Sárdra vezérlettek (mely székel falu, Palaticz György volt azelőtt és az Férnikó vize mellett vagyon, *kötörölve*). ¹⁾ Itt találkozott öszve Mátyus Jánosval az csiki és gyirgyai kapitánnal, ki csak hadának az eleivel érkezett volt akkor oda, útban levén azért hadának az dereka is. Itt mingyárt subsistált Gyulaffi, et collectis reliquiis belli, mindenfelé parancsolt erős fenyegetés alatt, hogy senki ne fusson, hanem oda gyülekezzenek mindnyájan, mert az vitézlő dolog evel szokott járni. Sokan immár az fő rend közzül, kik Gyulaffit elvesztettnek tartották, dubitáltak, írását látván, és keze írását sedulo scrutáltak, csodálván ezt benne, hogy ilyen kevesed magával meg mert gyülekezni, holott még az derék székeltség mind hátra volt, hada penig csak isten tudja széllal hova dispergáltatott volt. Ez tüle hallatott az szó, hogy ugyan akarja egy részére, hogy így esett a dolog, talám immár szót fogadnak, mert én, úgymond, semmire nem vehetem őket.

Item. Az ki az magyarnak hasznát akarnája venni, soha nem kellene bort adni innia.

Vesztenek az Gyulaffi hadából négyszáziglan valók. Fű ember egy sem vezett oly. Zokos Istvánt az Sidmont konyhamesterét mondják hogy oda vezett, az lovát mondják, ki hitván volt, és elállott volna alóla, és így érték volna az ráczok. Toroczky László fiát is Christophot mondják hogy ott vezett volna. Ez igen ifjacska volt, annorum circiter 16.

Az Rác György hadában másfél száziglan valót mondanak hogy vezett volna.

Nyert Gyulaffi-
túl Rác György
2 öreg faltörő
álgyut, egy fal-
kont, egy ta-
raczkot. Az
álgyutakat az sze-
keliek vették
meg.

Mind ezek közzül is legnagyobb kár az lövő szerszám és az por, mely 60 tonnával volt 15 szekéren, melyet Rác György, eleiben fogatván az szekereknek ugyanazon ökröket, a kik vonták azelőtt, elvitetett Meggyesben. Az golyóbisokat az Kikellőben hányatta be. Kiket mind hadnagy által cselekedett.

Ű maga Rác György semmit ott nem készt, hanem siet-

¹⁾ *Ujabbkori kéz*: Küküllő vármegyei falu az, Segesvárhoz nem messze.

séggel vissza Megyes felé fogott. Nem is tért soholott harcznak. Hatvan kopjást válogatott volt Mátyus János utánna, kik mind Sárosig mentenek, de soholott nem érték, ha csak 300 ember lett volna is oda a felé lesben, Rác György el nem mehetett volna. Eljutván Megyeshez Rác György, be nem ment, hanem két álgyut és a port küldte be. Ű maga az törvényfához szállott és mindenfelé strázsákat rendelt.

Szalai Ferencz is csak az clades után értvén az veszedelmet, jött volt Szakmárról (mert szakmári hadnagy és igen vitéz ember) Székelyvásárhelre 200 válogatott lovaggal. Mentenek az Gyulaffi táborából elszaladt hadakban hadnagyokkal Fejérvári Jánossal együtt hozzája honoris causa, hogy salutálják. És mikor bejüttek volna szállására és beköszöntek volna, mond nekik Szalai: Tudnám mit kellene cselekednem, mert föl köllött volna kelnem és előtökben mennem szállásom ajtaján ki, de nem vattok méltók és nem érdemlitek déli alvó, nagy iható, asszonyi állat szűvő és nagy futható szégyenvallott bestye kurvafiak. Leoldjátok az kardot oldalatokról, nem vattok méltók, hogy viseljétek, vitéz embereket illet az. Nem olyan könnyen nyertek vala mi az lövő szerszámot, a kiket ti ilyen gyalázatosan elvesztétek. Ez is az Szalai menten Gyulaffi mellé ment.

Elérkezvén Rác György Meggyes mellé és meglátván az nyert lövő szerszámot, azt mondotta, hogy áll nekie az a lövő szerszám 500 forintjában, kit diversis temporibus az kémeknek adott. Volt penig az lövő szerszám, kit Rác György elnyert, az mint bizonynyal mondá Kemény Boldizsár uram, 2 faltörő öreg álgyu, egy falkon és egy taraczk. Az álgyukat az szebeniek vették meg tőlök.

Az székeltség igen szégyenlette, hogy ez az clades esett volt késedelemek miatt, mert űk assecurálták volt Bocskait, hogy ne küldjön bár ide be semmi hadat, elegek lesznek űk az szászságnak meghajtására, és azt ugyan magokra is vették volt. Rác György is azért arripiálta volt ezt az occasiót invadendi nostros ilyen hamarjában, mert tudta, hogy az székeltség is induló félben vagyon és azután olyan módja az dologban nem leszen.

Die 27. Maji az Rác György*) hadából való ráczok Enyedre ütöttek circa horam decimam antemeridie és az városnak minden barmát elhajtották, szám szerint az barom, kit elhajtottak, csak öreg barom, úgymint ökör és üdő barom 560 volt, juh

*) *Lapszálen*. Ez az Rác György igen obscurus ember, egy ideig mind Ifjú János lovásza lén, tisztességes embereknek csak feléjek sem mert menni. Ifjú János halála után jöve udvarhoz, és ott is igen nyomorultúl élt, 4 lóra volt fűzetése. Annakutánna, hogy Sidmont öszvevesze a törökkel, Havasalföldében kezdék küldözni, úgy kapa előbb, és végre Bastánál az havasali vajdaságra aspirál vala. Michál vajdának az cardinált ű árulta el.

és disznó barom nélkül; mely károkat az városbeliek 10 ezer foréntenál többre böcsültenek, de megunván az német birodalmat, azt mondták, hogy nem gondolnak semmit véle, csak marad hassanak nemzetségek mellett meg.

Érkezett ide be Imreffi János áldozó nap előtt harmad nappal, mit tractált légyen az várossal, másutt megírtok; ha Gyaluban nem késett volna, hanem mingyárt eljött volna, minden dolgot jó módjával véghez vihetett volna az kolosváriakkal. Az mely nap az Gyulaffi táborának megfutamodása jutott, azon nap minden végben ment volna. De megértvén Imreffi a dolgot Sigefridus Ribis leveléből, kit 20. Maji hoztak reggel neki, hogy az mi táborunk dissipáltatott, semmit nem várt, sem az városnak hirrre nem tette, hanem mingyarást Gyaluban rándult s úgy ment ki.

Ezt Ribis Marosujvárról írta jószágából.

Imrefit minden ember carparálja (*így*), hogy ilyen mód nélkül rándult el, semmi derék dolgot nem értvén, mint és hogy esett az megverés. Az váras is malecontenta volt, hogy hír nélkül elment, kéri volt Gyaluban, hogy csak azon nap maradjon még, míg bizonyos hírt érthetnének. De nem fogott semmit.

Ide jüvén Imrefi minekelötte Kolosvárra bejött volna, míg Gyaluból megküldte Gyulaffinak az Rác György levelét, kit Gyulaffi is azonnal megküldött Rác Györgynek Meggyesben, kinek ez volt summája, hogy nem kívánhatta Bocskai üdő előtt szolgálatját, holott tudta hova volt köteles, tudni illik az német császárhoz, de mivel immár hogy az magyar nemzetséghez isten ilyen jó voltát mutatta, elégedjék meg eddiglen való vörsöngéssel, vegye kegyelmességét, valamit életében keresett, most találja meg, jószágát penig valahol mit birt, megadta éppen nekie. Evel is ajánlotta magát az levélben, hogy ha isten ű magát is behozza, nem csak azt adja, hanem úgy megszorítja, hogy teljes életben hálaadással veheti, és megnyughatik rajta jutalmasan.

Mert ütet küldte vagy kétszer be.

Ennek Rác György hitelt nem adott, nem is lehetett löki ismereti vádlása miatt. Azt mondta az fű rácoknak, hogy ha elhihetnéje, kész volna engedni, de tüle nem lehetséges, mert tudja ű azt, hogy úgy cselekednének ű vele, mint szintén Baba Novákkal, ha nekik hinne. Hanem oztán úgy gondolta az álnokságát, mint priválhassa lövő szerszámitúl Gyulaffit, kit véghez is vitt.

Die 1. Junii hajnalban hozták meg Gyulaffinak az Háromszéknél való székely táborból (mert vagy két ezert hadtak volt otthon az székelyekben, hogy táborban legyenek és az havasali vajdára vigyázzanak, ha mit indítana), hogy Raduly vajda reá jű és immár az elei ki is érkezett volna Töröczvára felé. Azon nap mind készítette hadát Gyulaffi és éffélykor elbocsátá 13 száz lovaggal Bedő Istvánt elől, hogy minden dolgot megértsen és occurráljon. Ű maga is Gyulaffi másodnap jó reggel megindult

Bedő István úgy ment, hogy még azon nap az Apácán általmént. Nagy menés volt tüle.

utánna Bedő Istvánnak minden hadával, de tizenegy óra tájban jött posta Bedőtől, kitől Bedő megizente, hogy megtérhet Gyulaffi, nem volna isten segítségéből semmi hír jónál egyéb. Az havasali vajdától júne 800 magyar ki Gyulaffi mellé, azok volnának, nem egyebek, immár ű az előljárával is öszvetalálkozott volna, és meg is találták volna űtet, hogy Gyulaffinak írna felölök. Ekkor ez tájban 2. Junii jutott vala Halmági István egy boérrel, kinek neve Sima posztelnik, ide Kolosvárra, kit az vajda Bocskaihoz küldött föl követségben. Adta melléjek Gyulaffi Sigefridus Ribist és Allia Farkast, kik oda föl comitálnáják. Megakadván ezen az hiren, minek előtte innen Kolosvárról megindulnának, igen expostuláltak Halmágival, Halmági constanter affirmálta, hogy ne higgyék, mert hitire semmi abban nincs, nem úgy bocsáttatott volna ű el az ű urától, hanem az vajda körül való magyarság búcsúzik volt akkor, hogy ű (Memhet pasa irta volt Raduly vajdának, hogy végezzen Bocskaival, mert nem leszen jó dolga, úgy bocsáttá Halmágit) kiindult, azok júnek nem egyebek. Végre mikor még is hitelt nekie nem adnának, azt mondta, nem kelle(ne) ugyan szolgának ura dolgában mindent kimondani, se urát erőtleneiteni, de ha immár ugyan meg kell mondanom, hitemmel merem mondani, hogy háromezer emberrel szín néppel nem bir, megnyughatok rajta.

Szam. jegyzete:
Radul vajda
Halmágit bo-
csátja Bocskai
urunkhoz.

Halmagi legatus
venit Claudio-
polim.

Halmági követsége penig ebben vagyon.

Azon kéreti Bocskait az vajda, hogy ne tartson ellent benne, ne is törekedjék ellene, maradhasson meg székiben, kételen volt vele eddig, ha hitetlen nem akart lenni, hogy megállja az német császárnak adatott hitit. Nem is vádolja lölki ismereti abból, hogy mind ez ideig is vétket tett volna, hanem igazán szolgálta az németet, mint urát. Most immár látnája, miben legyen jól a dolog, tudnia illik, hogy isten Bocskai uramnak Magyarországot kezében adta volna, tudja penig és látja azt is, hogy a kié Magyarország, Erdél is azé. Ne adja azért isten, hogy ellene tusakodjék semmiben, hanem a mely hűséggel német császárnak tartozik, azt Bocskai uramra fordítja, és mind élni mind halni vele együtt akar, tüle semmit ne tartson, ne is vegye be mindeknek reá való árultatását, mert nem volna semmi csalárdság benne, kit meg is mutat, valamikor az szükség kívánja és Bocskai uram neki parancsolná. Ez volna az oka, hogy ű is immár látván az németnek ez országoknak megoltalmazásában elégtelen voltát, az hlmas császárhoz kötelezte volna magát, kinek immár mind zászlaja és mind egyéb instrumentomi, melyekkel az török szokta megconfirmálni az vajdákat, nála volna, mely transactióit az törökkel mineműek legyenek, in specie oda küldte Halmági által Bocskainak, hogy inkább hozzá ne kételkedjék, sölt az portára is legfűebb boérét Ztojkiezát continuus oratorságra beküldte volna.

Summa legatio-
nis Valachicae
per Stephanum
Halmagi.

Továbbá mivel hogy Heder basa e tavasztúl fogván 12 ezer törökkel az Duna mellett volna az ű határában táborban császár és Bocskai uram akaratjából, ki immár ennihánszor akart beütni reá, kéri Bocskait, hogy értvén immár engedelmességét, és hogy ű immár minden hadát és füzetett népét elbocsátotta volna mellőle, csakhogy inkább ne kételkednéjék Bocskai uram is felőle, parancsolná Bocskai uram, hogy ne háborgassa, hanem szálljon el határából. Ennek utánna immár nem úgy mint ekédig, hanem kötelesképpen akar szolgálna.

Ide az híre az, hogy elszállították volna és Tömösvár felé tért volna Heder pasa, hogy Bocskai uram hadában menjen föl. De inkább hiszik azt, hogy most szállítja el Balassi Ferencz és Kornis György, kiket most küldött Bocskai Nádorfejejérvárra az vezérhez, kik Havasalföldön mennek által.

Mense Maio
circa 10 volt itt
Kornis.

1605. Bektas pasát circa finem Martii az esztergami és komáromi hajduk lőtték által. Budáról jű volt Szolnakra. Esett rajta az dolog Cseklésznél. (*Szamosközy kezével: vide 208.*)

1605. Megértvén Gyulaffi, hogy az magyarok jűnek Havasalföldéből, Kamuti Farkast és Vass Ferenczet bocsáttá eleikben. Ezek hozták el. Bedő István igen elsietett volt, hogy előbb érje az magyarokat Rácz Györgynél, mert Rácz György is 16 lovagot bocsátott volt hozzájuk és sok ígírettel captálta őket, hogy melléje álljanak. De azt az 16 lovagot egy része a mi hadunknak Fogaras táján találta és igen megpallótták őket, három kozákot elevenen fogtak el és két ráczot. Nyolcz sebes szaladt el. Mőd nélkül kezdték meg a miénkek őket, hamar kimutatták magokat nékiek, mert egy sem szaladt volna el benne. Rácz György nem-hogy az vajda eleiben indult volna, de ki sem jűtt Meggyesből. Ez az havasali magyarság válogatott, igazán szín nép és erős had, Bocskai hadában is számot tennének. Vannak penig ezek az magyarok 800 százan (*így!*). Az igen válogatott közzülök 600 harczra valók, az kétszáza szolga rend, de ezek sem megvethetők. Kopjás közzülök 275, mind kozák módra vannak az többi, egy sincs közzülök, a kinek öt vagy 6 lóva nem volna; tatár módra öszve fűzik őket, és úgy viselik velek, hol egyikre hol másikra ülnek. Nyughatatlan nép. Immár ennihánszor mentek Gyulaffi-hoz, hogy adjon munkát nekik, mert űk az henérést nem szokták. Öt forintot kívántak hóra személyekre. Meg is ígérték nekik. Előttök járó Török István, ki Havasalföldében is kapitányok volt.

Hungari e Transalpina ad Gyulaffium veniunt.

Szent Antal estin juta Kolosvárra Dávid deák, alias Vöröss Dávid karkai, kit az fejedelem azért bocsátott be, hogy nincs kinek hinni, hanem lásson mindeneket meg, és neki elhiszi szavát. Értette volt az fejedelem az ide be való bontakozott állapotot és a fürend közt való egyenetlenséget is Imrefitül; azonképpen Rácz György által esett dolgot is Gyulaffin. Látnája jól meg azért, mint és hogy volnának az erdéli dolgok és hova tendálna az embereknek elméjek. És ha mi módon Rácz Györgyöt is reconciliálhatnáják, praeveniálhatnáják az sok incommoditásokat, ne menne vérontással ez dolog véghez, és ne veszne ennél is inkább az elpusztult hazánk. Nézte azt is benne, hogy az lippai ráczság fölzendült, kik ha forte Rácz György meggyőzöttetnéjek is, félő volna, hogy oda confugálna és Lippában beszorulván, nagyobb motusokat excitálna. Ezt hogy anticipálnája, ugyan akkor, hogy Dávid deákot megindította, Imrefit is akkor expedialta Lippára ad sedandum tumultum rascianorum. Gyulafi táborából úgy mint magátúl (az mint nekem mondá) irt egy levelet Rácz Györgynek, kiben megmutatta neki, mely maga gondolatlanúl cselekedik, és hogy igen nádszálhoz támaszkodott volna, mely eltörik kétség nél(kül) és nem csak elesik, de kezét is megsérti. Elég volna immár eddig az vitézségben, gondolkodnéjek másképpen állapotja felől, még nem volna késő, hinnéje meg, hogy maga sem tudna többet kívánni, a mivel neki az fejedelem lészen, ha szót fogad, csodálja, mi bolondította meg, hogy még sem veszi eszében magát, hiszem nem most esmernéjek egymást. Nem volna jó neki falu fejében kardot vonni. Értette, hogy aval biztatja magát, hogy most Basta 18 álgyuval lütetnéje Kassát, de hadna békét aféle szász hírnek, nem tunnája Bastát hol volna. De tudom ezt, úgymond Dávid deák, hogy Bécs mellett amaz szép vadkertet úgy nem találnád, az mint hattad. Az szép faluknak is nem csak Bécs táján, hanem Bécsen följlül is higyjed, hogy csak az helét találnád nagy földön följlül Bécsen. Ezt én írom és én tülem értsed. A te hiredet te lássad, hol vetted, kívánnám, hogy jobb postád lett volna.

Nem mulatott itt semmit, hanem ugyanazon nap hora 3. pomerid. elindult.

Litterae Davidis
Vörös ad Georgium Rácz.

Irt Dávid deák
Hoffmann
Györgynek is
Szebenben a mi
okon (?), hogy
csodálkozik, mi
legyen az oka,
hogy ilyen jó-
akaróját, mint
az fejedelem,
eddig meg nem
találta.

Die undecima Junii bocsáttá az kolosvári senatushoz Gyulaffi Erdéli Istvánt, hogy az ország szükségére adjanak 5000 fl. zálogra, mert az újonnan jött magyaroknak füzetni kellene, most azon volna, hogy csak egy hópénzt adhatna nekik, míg Bocskaitúl pénzt hozhatnának. Offerálta nekik, míg pénzeket kiveszik, vagy az tordai kamarát vagy Enyedet, vagy Sászfenest, vagy az város dézmáját, ki Gyaluhoz jár. Proponálta végre azt is, midőn magokat mentenéjek, Erdéli uram, hogy kárt magoknak ne tegyenek, jól meglássák, mert vagy az hogy füzetni kell az katonának, vagy szabadságot kell nekik adni generalis uramnak, ki ha úgy lenne, félő volna, hogy külső majorságokban

Stephani Erdeli
legatio ad Colos-
variensem sena-
tum.

egész városúl is meg ne érzenéjek, kit az generalis is bánna, de nem volna mit tenni. Vették consultatióra az dolgot in senatu és kérték azon, hogy in festo corporis Christi maradjon, még senatust cogálnak. Mondták ezt is, hogy szegények, de urunknak jóakarói, ne is kételkedjenek ű felőlök, mert immár űk declarálták magokat mindenképpen, és ha el nem ment volna Imreffi, eddig is vég volna minden dolgokban, és hogy most is emberek volna Bocskainál. És die Justinae bocsátták Gyulaffihoz Fejéregyházra az táborban Radnódi István deákot az magyarok közzül és Filstitch Péter seniort az szászok közzül, hogy Gyulaffinál végeznének és kérnéjek, hogy az szegény városnak tekintenéje sok szántalan kárvallását, a mi lehetne, adnának, de fölötte megfogyatkozott állapotban vannak; ne tamen viderentur deesse in publica regni necessitate, 2000 foréntot ígírtének pro solutione militum, praetendálván nyomorult állapotokat, hogy ennek sem tehették szerit, míg az hidkapu előtt való molnokat nem oppignorálták. Ezt ajándékon adta az város.

Ezek 20. Junii jövének meg Gyulafitúl. És másnap érkezék utánok Kemény Boldizsár, kit Gyulaffi annak az 2000 foréntnak recipiálásáért és elviteliért bocsátott vala. Expediálák azt mind az pénzzel együtt 25. Junii hora prima a prandio.

Die 8. Junii érkezett meg az kolosváriak postája György deák Bocskai uramtúl Kassáról, ki az mint kívánták, az salvus conductust meghozta nekik. És azután készéteni kezdték naponként az derék követséget hozzája. Imreffinek megmondták (?) az kolosváriak Kassára hogy irtak (?), most is ahoz tartják magokat, a mint vele végeztenek. De mivelhogy non sunt viae securae, salvus conductust szerezzon Bocskaytúl, bocsáthassanak városúl Bocskaihoz. Irtak ezért Kolosvárról 16. Maji. Küldték el György deáktúl.

Dávid deák juta meg Kolosvárra az Gyulaffi táborából 20. Junii. És mikor Filstich Péternél ebéd fölött volnánk, die 21. hozák meg, praesente quoque iudice Emerico Gellien, az Ujvár megadását, kinek hogy bizonyosban végére mehetne és jó hírrel mehetne, azon nap megmarada. Más nap, hoc est 22. Junii indult el és Hunyadon halt.

De minekelőtte az Ujvár megadásáról szóljak, az táborban történt némely dolgokat perstringálok leviter, kik ez napokban történtenek. Rácz György értvén naponként való gyülekezetit Gyulaffi táborának, szállott Dános mellé Meggyesről (vicus est saxonicus), a miénkek reá mentek volt csak számoson, hogy táborát tentálják, nem hogy valami derék dolgot próbáljanak, és ellenkezenek véllek, végre megbizakodván, annyira bementenek volt táborában, hogy hordó bornak is ennihánynak vágták az fenekét és XVI fejet hoztak; és ha derekasan lettek volna a miénkek, bár csak

Gesta sunt haec
circa 9. Junii
per Franciscum
Zalai.

300 lovag nihil certius, hogy ugyanakkor vége lett volna az dolognak mingyárást, az Rácz György hadának az színe megfutamodott volt előttök. Másnap penig az miénkek derékképpen reá akartak menni. De eszében vevén magát, visszaszállott Rácz György és Segesvár mellé kapcsolta erős és igen szoros helre magát. Sokan culpálják ezt az mieinkben, hogy az occasióval nem éltenek és ott Dánosnál in loco plano nem aggrediálták Rácz Györgyöt, de Rácz onnét való elsietése cselekedtette velek, ki ott semmit nem késett, mert látta az helnek alkalmatlanságát. Accedált az moldvai hadnak is jüetele. Ezeknek az kapitányok sietséggel bocsátott Gyulafihoz, kérte ezen istenért is, ne vívjon meg vele, míg ű is el nem érkezik, ezt az gyalázatot ne cselekedje az ű urán, holott azért bocsátták űket, hogy vérek hullásával szolgáljanak ez országnak. Mi haszon, úgymond, ide való fártságunkban, ha addig ű nga megvív vele. Vannak ezek ötezeren, Kemény Boldizsár regestomokat is látta, igen jó szerrel. Jutottak ezek Gyulafihoz 21. Junii Fejéregyházra. Eddig csak az gyalog is reá ment volna, ha reá bocsáttá volna Gyulaffi, és az moldvai hadat nem várták volna. Legfüebb oka, miért Dánosnál nem aggrediálták Rácz Györgyöt, ez volt, Gyulaffi kért volt kölcsön pénzt Mátyus Jánostúl, Mátyus házához ment volt az pénzért, ű nála nélkül nem indulhattak reájok.

Exercitus Moldaviensis.

Die VI. Junii bocsátták be Havasalföldében az vajdához Régeni Jánost (az mint Dávid deák mondá) az szebeniek, megértvén ezt a miénkek minden felől mind Brassó táján és mind egyebütt sok leseket hántak nekie, ha valamint az hálóban keréthejnëk.

Die XVII. Junii napestig ellenkeztenek a miénkek az Rácz György hadával velitatione militari Fejéregyház és Segesvár közt. Csonka Jánost bocsáttá volt Rácz György, hogy meglássa az Gyulaffi táborát, ki mikor az víz mellett jargallana és látnája, hogy régi hadbeli társai, kikkel Havasalföldében együtt militált, ott volt, igen sírt és azt mondta, hogy nem lehet egyéb benne, Rácz György mellett kell lenni, mert erős hitre megeskettette, Gyulafinak szolgálatját izente. Ez alatt nem szünt meg az ellenkezés. Paulo post ezt az Csonka Jánost ellőtték az miénkek. Azután Deli (*egy szónak üres hely*) lütték el és Nagy Gergelt is, Brankovits János alól is ellőtték lovát. Ezek voltak fűhadnagyi Rácz Györgynek. Ez nap találták Szalai Ferencznek is az tomporát lüni, egy muskatéros német lütte az ellenkezésben, mert minden két lovag közt egy gyalog muskotéros német vagyon, megfogja az kengyelt és velek procedál, és az hol szükség, lütönt lő.

Ezeket(?) Görgénben vitték gyógyítani. Hada Rácz Györgynek nem olyas, magyar hadának lovagnak neve az hogy két-száz, de az rabok, kiket naponként fognak, bizonynyal mondják,

hogy annak is héra vagyon. Az kozák nincs szintén 400, noha az neve az, mindezek között is 60 kopjásánál több nincsen. Az német ki gyalog puskás, harmadfél száznál ennihánynyal több. Derék hada az parasztságból áll, ennek is az java az, a kit az szebeniek adtak, noha az segesváriak is adtak és az meggyesiek. Meggyesben semmi hadat nem hagyott, hanem most szedik az meggyesiek ötödét az parasztságnak. Szombat és vasárnap az ellenkezés után mind temetkeztenek.

Wenzel-Codex 345—348. ll.

Szam. kezérel:
Bektas basa.

1605.¹⁾ mense April. Bektas pasa ad Czegléd, ab hajdonibus Strigoniensibus et Comaromiensibus caesareanis, dum Buda Szolnokum petit ac curru vehitur, admonitiones suorum contem-
nens curruque insidens, ictu sclopi periit.

Ex relationi dni
Pauli Carkay
praelecti Hun-
yadiensis, qui
se nunc ob im-
petrandam ar-
cem Hunyad in
rationem do-
mini Stephani
Török una cum
Kékedi ad prin-
cipem confert.

1605. Kékedi György az portán másfél holnapig volt. Császár az Duna mellé e regione Transalpinae azért rendelte volt Ali pasát 32 ezer emberrel, hogy ha az vajda nemcsak meg nem hajlana, de ha az erdélieket is és kiváltképpen az szászságot, az meghajlásra reá nem kínszergetnéje, mingyarást most visszajövet Kékedivel az pasa meginduljon Havasalföldre, az országot kézbe vegye, az vajdát székből kivesse. Kékedi eljutván az vajdához, választani hagyott benne az császár parancsolatja szerint, hogy vagy megcselekeszi ezt vagy nem, ha meg, megmarad székbén, ha nem, által megyen vissza ismét a Dunán és reá hozza Ali pasát. Igen törődött ezen az vajda és fölötte nagy sopánkodásban volt, de látván, hogy szoros az kapcza és kínszergetik, meghajlott tandem és megeskett Kékedi kezén szokás szerint erős hitre, vele azonképpen mind az boérok. Úgy írt oztán az szászságnak is, hogy ű túle immár ezután se pénz, se népbeli, se semmi egyéb segítséget ne várjanak, mert immár ű az hls császárhoz és Bocskaihoz kötelezte magát, hanem űk is engedelmesek legyenek mindenben az hls császár parancsolatjának. Erre való képpest nem volt az szászságnak is mit tennie (mert mindaddig is űk el nem akartak hajlani, nem is hajlottak volna, míg az havasali vajda el nem hajlott), úgy hajlottak meg és az Gyulaffi táborában Fejéregyházhoz úgy mentek ki az választott emberek, Fejér Mihály, Christoff János brassaiak, Szebenből is Haller is velek volt, Enyedi György et alii, és úgy eskettek meg erős hitre, az több polgárságot, minekelötte kijüvének, ott ben megeskették volt ű magok, és magok is itt kin az szerint eskettek. De csak országnak eskett meg az szászság, hogy az országgal mindenben egyetért

5. die Julii.

¹⁾ 6-ra javítva.

és semmit nem indít, és hogy az fejedelem parancsolatjához tartják magokat. Úgy indult meg Gyulaffi az táborral Udvarhelyre és Brassó felé. De minekelőtte megindulna, az Ali pasa csauzát expediálta, kitől az pasának megizente, hogy immár minden dologban jó vég volna, az ország meghajlott volna, és nem volna szükséges az császár hadának bejövetele, hanem fölindulhat az vezér után. Az füvezér 24. Maji indult az portáról, vagyon száz és százezer ember vele, válogatott had, Esztergamot akarja megszállani. Ad 15. Julii eléri Budát.

Gyulaffi csau-
sium expedit Ali
passae.

Az Rácz György mellett való németek harmadfél százon az felső várban vannak Segesvárott. Bocskai uramtúl várják az választ, az zászlótartó és ennihányan, kik olyasok, köztök valami possessiókat és udvarházokat kívánnak, hogy adjon nekik és készek ittben megmaradni. Az több promiscui germani inkább mind míves emberek, azok azt kívánják, hogy városokra széllal eloszszák őket és megmaradnak, letelepesznek. Az ráczok, kik Rácz György mellett voltak, vannak numero ugy mint (*számot nem írt*).

Ezeket az havasali vajda hivatja be hozzája és bemennek. Az moldvai had lovagból és gyalogból áll 3000, több Gyulaffinál.

Az portán hadta német császár követét Kékedi György uram, ki az békességet kívánta török császártól, de egyéb válasza nem lett, hanem hogy Bocskaival tractáljon és ő vele végezzen ha mi dolga vagyon, a mit Bocskaival elvégez, császár is azon áll meg.

Kékedivel
együtt Korláti
István volt az
portára, ki most
útban vagyon az
vezérrel együtt
és az koronát
hozza Bocskai-
nak.

Bizonys ez is, hogy Váradban Konuczinnal csauz vagyon és az törökkel tractálják az deditiót (nekem igen titkon monda Kékedi uram) és ez fő oka az Bocskai bejüvetelinek.

Lippából az török Rákóczi Lajost kibocsáttá és most az ő kastélyában, Illyében szorult be, igen gonoszúl dolga Lippában, mind is 50 magyarnál több nem volt, ezeket vágták le. Az többi mind rácz volt, több másfél ezernél.

Rácz György Segesvárott vagyon, most viszi föl irását Kékedi; addig míg válasza nem lészen, nem mer kin járni, az maga ráczitól fél leginkább.

Az brassaiakon Basta fuso Mose 80 ezer frtot vett. Az Raduly vajda három hétig volt az váras alatt Moses megverése után, és addig el nem ment, míg neki is húszezer forintot nem adtanak. Így csak az egy város százezer forintot adott. A nélkül volt az élésadás és az had népének minden gazdálkodások.

Bastae Coronen-
ses ob praesti-
tam Mosi ope-
ram grandem
numerant pecu-
niam.

Kékedi beszéllette az váras notáriusának, hogy 18 esztendőnek fölőtte nem igen volna ez mostani török császár, és mindazonáltal csak immár is egy fia és két leánya volna. Nem magasnak,

Imperator Tur-
carum Achmat
in pueritia ali-

quot liberorum
pater. Mind így
beszélli Balásfi
Ferencz uram is.

hanem csak közép termetű ifjunak mondja lenni, de fölötte igen nyughatatlannak, igen vélte(?) vagyon Constantinápolyban, hanem jó reggel napkelet előtt mindenkoron fön vagyon, és az szigeteket járja, azokban mulatoz. Nagy concursust mond hogy volt és csodálkozást az egész Constantinápolyban, hogy az friz lovakon az bőr szekeret bevitték az miénkek, elannira, hogy csauzok verték el előlük az népet, hogy procedálhassanak. Az németek dobja és süöltője insolitum quid obstrepebat et sua novitate in stuporem plerosque trahebat.

Wenzel-Codex lapszám nélkül 304. lap után.

B(asa) Tö(mös-
vá)riensis pr(ae-
das) agit.

Míg Meggyesen az gyűlés lön, addig igen rablotta az tömösvári Haszon pasa Kőrösbánya vidékét és Halmágyot is, az Kaszák kastélyát csak kicsinben hogy meg nem vették. Paulo post elmenvén immár urunk ez országból circa 25. Septembris, ujonnan mind elrablotta és teljességgel (*üres hely egy szónak*) jött föl. Küldte volt gubernator uram az tömösvári basához, ezeket látván, Jakab deákot Fejérvárit.

1605. Emlékezém ide föl is mint és minemű ceremoniákkal vendégletette meg urunk Meggyest az basát. Ezt akarám addálni most: az fejedelem az basára egy öveg bort köszöne, ilyen dolog fejében, hogy az úr isten egyességet és szép csendességet adjon az két császár közt (cum haec fierent, circa initium prandii erat) maradhasson meg az szegény magyar nemzet, ne romoljon ennél is inkább, tudom, úgymond, az idejét, hogy szolgáltam én is az római császárnak, vette is jó kedvvel szolgálatomat az az én uram. Annakutánna minemű inségben esett nemzetségünk, azt is mindnyájan tudjok. Adjon isten minden dolgokban jó véget, az hatalmas császárnak jóvoltát látjuk mindnyájan. Elvevén urunktól az pohár bort az pasa, ú is elköszöne, addendo aliquid praeter scopum principis Pogránira, ezt, úgymond, az pohár bort reád köszönöm, az hatalmas császár egészségejért, adjon isten mind az hlmas császár közt, mind pedig az német király közt. Res haec per interpretem fuit acta. Pográni erre ilyen választén, lábára állván, hogy nem tartozik aval, hogy olyan fejében igyék, hanem üljön le ő nga. Erre az nikápoli bég megindultatván, ki vagy te, úgymond, vén ember, miért nem iszol az hlmas császár egészségejért? kelj föl, menj dolgozdra. Cui princeps manu annuens, követ, úgymond, úgy éljen, a mint akarja.

1605. Simeon vajda 17. napján septembernek indult haza Moldvában Meggyesről urunktól jó reggel, késértette urunk

Rácz Györggyel, úgy mint félmérföldig, igen male contentus discessit.

1605. Ment Rákóczy uram az gubernator Kolosvárról ad residentiam Albam-Juliam 28. Septembris, cum uxore et omnibus suis, 10 hora.

1605. ad finem Junii (*újabbkori kézzel írva*: nem ad finem Junii, hanem decemberben; nem igaz, mert juliusban küldte Bocskai ad sedandos rascios Imrefit Lippára) jutott Lippa török kézhez, mint és hogy, fölül aliquot abhinc foliis megmondtam. Vették ismét vissza stratagemate triballorum 1606. 23. Aprilis ugyanazon ráczok. Occasiójok ilyen volt az dologban. Elvégezték volt az törökök tanácsokban, hogy az ráczságot, úgy mint ilyen hitetlen népet, mind levágják; esett ez valamint fülökben az ráczoknak, ugyan csak szintén akkor akartak egy fű ráczot is az törökök latorságáért közzülök nyársban vonni, his rebus irritati triballi, re cum vladika seu sacerdote eorum communicata, ki az előtt való esztendőben is suadeálja volt nekik, hogy Lippát török kézben ne ejtsék, conjuráltak egymás közt, várván az occasiótúl. Azonközben az minemű ötszáz tatár ott Lippa és Gyula táján lézeng, üti meg az lippai csordát és hajtja el. Látván ezt az lippai bég, utánnok indul. Az üzésben az ráczoknak az főhadnagyi szökni kezdenek túle, és bemenvén Lippában, kirekesztik az béget, az bég alig szaladt Nándorfejérvárra. Az legbelső várban szorultak volt, ennihány is az törökökben, de immár mind por, mint golyóbis az ráczok kezénél levén, meggyőzték azokat is. Et sic ugyanazon vladika szerzette vissza Lippát. Tövisen kérnek urunktúl helt. Ha az ráczsággal akkor egyetértettek volna az miénkek, minthogy az török minden várakból az kazulra takarodott, igen könnyen Tömösvárhoz is hozzá juthattanak volna. Jüttenek volt az lippai törököknek segítségül valami lovag törökök, ezt az dolgot hallván, Gyuláról, de semmit nem tehettek és vissza mentek. Ezt az dolgot az fejérvári Daczó tudja leginkább, ki akkor ott Lippán volt.

1606. Az tömösvári Haszon basán 1. Aprilis esett az keresztfogás; sok ideje, miulta az portáról meg volt hagyva, hogy megejtsék, módot keressenek benne. Igen is ólálkodtak utánna, de ennek is igen résen volt az füle. Sem töröknek, sem magyaroknak nem hitt, igen oltalmazta magát mindenkoron éjjel-nappal.

Jancsár állotta az ajtaját, ő magának is penig házában ennihány föltekert puskája volt, és mind nappal és mind éjjel pánccél volt rajta; ha mely csauz az portáról hozzá jött, non est admissus, nisi bene discussus; urunk ennihányszor panaszlott reá

az portán az császárnak, de csak ez lett a válasz, hogy szenvedje békességgel, az császárnak arra az latorra gondja volna, csak-hogy üdő előtt nem lehet. És így egykor megyen ki nyulászni úgymint tizenkettőd magával Tömösvárból, úgy rekesztik ki. Az népével, mely 500 volt, megvittak Tömösvárban az törökök, és elsőször igen megtolta volt az basa népe az törököket, nem is esett volna jól az dolog, hanem oztán ez pandurság segítette meg az törököt, úgy concidálták mind az ötszázot. Ű maga az pasa Fellakban szállatt volt, de onnét is kivonták és vitték Nándor-fejérvárra; eddig is megölték volna, de marháján tudakoznak; arany és ezüsttel és egyéb morhájával együtt százezer forént érő morhájánál többet találtak. Vezeték fű lova is több volt száznál. Az minemű 500 népét levágták Tömösvárott, inkább mind mind jarbanazok, epiroták, szerecsenek, ráczok, bulgárok és görögökből constáltanak, kiket még onnét belől hozott volt magával. Sok gályáról szállatt keresztények is voltak köztök, mind válogatott vitézek.

1606. Tokajban annyira jutottanak volt az nagy éhség miatt, hogy az tehénbőrt áztatták meg, azt osztották közikben, falatonként metélvén. Egy itcze buzát egy aranyon adtak. Rubernek az kapitányoknak volt még 60 véka búzája, több soholt semmi az várban nem volt. Ráczy György még az előtt három holnappal bement volt.

Szuhait Mihály vajda hites atyjafiává fogadta volt Posomban alájüet, mikor ide Erdély felé indult Mihály vajda, in secreto utánna ezeket az ígíket izente Halmági által Mihály vajdának: Te, ugymond, meghitt szolgája vagy, mondd meg neki, Bastával meg ne békéljék, mert elveszti, minden úton azon vagyon, vagy titkon, vagy nilván. Végére mentem én, hogy az császár mást rendelt Erdélynek gondja viselésére Mihály vajda mellé, és Bastát revocálják, gonoszúl is jár bizonyos vétkéjért, úgy is járt volna akkor Basta, de oztán megbékélt vele. Azután re ipsa Basta is reá vette Mihály vajdát. Ezeket nagy hitire mondta nekem Kolosvárott Halmági István Filstich Péter és Köröss Mihály előtt.

Ugyanű mondá, hogy Mirizlónál ű maga Mihály vajda az pattantyusok közt forgolódott, az aranyat és tallért egyaránt maroklotta, úgy oszlotta az álgyus mestereknek, és látván az megcsoportozott magyar sereget, azt lüdd, ugymond, és úgy lütték az pattantyusok, hogy ugyan egymásra hullottanak. Látván ezt Mihály vajda, ím ugymond, mint hullanak, mégis semmi mozdulást köztök nem látok, hiszen erősen állanak, csodálkozott rajta. Nem is jött volna ki az szorosból, de az kozákok az hegy oldalból kezdtének kiáltani, fut a magyar, fut. Látván, hogy a kozákok

kiindulnak és félvén, hogy az . . . . parthoz, ha nem él az occasióval, úgy indul ki az szorosból . . . . .

(W. C. 136—140.)

1605. Tokajban Ruber János fia Georgius vagyon, ki azelőtt, a mint Sarvasági uram mondja, Mátyás herczeg étékfogója volt és azután bejárója. Ruffus ifjú legény.

Mikor Város Sidmont fejedelemtől elhajlott, Korlatovitz György volt porkoláb benne, ű urgeálta, hogy német kézhez adják, Somogyi Berta is.

Bocskay hoc anno 1605., az mint Gellyén uramnál ű maga signaturája contineálja, 49 esztendő.

Az kik Husztból az Basta morháját kilopták, ezer kétszáz lóval voltanak.

Kóród-Szent-Márton, az hol az nagy álgyut Gyulaffi hatta volt, minekelőtte Rácz György megtréfálnája, eo quod rotae essent comminutae, Székelyvásárhely és Segesvár közt vagyon, 3 mér-föld Meggyeshöz.

Ipsa festo corporis Christi jutottak Désre Vass Ferencz, Huszár István, Kamuti Balázs, Bánffii László, ű maga az zászló-tartó Alexander Lukin Tridentinus találta meg Gyulaffit, és ugyan nevek szerint kívánta, hogy ezeket bocsássa oda, kikvel tractáljon, mert ű most is kész volna az szerint az helt kézhez adni, az mint Bocskai urammal tractált volna, kitűl assecuratiója volna, csak találhassák az dolognak jó fundamentomát; ezelőtt is penig jelen levén az ujjvári németek követe, az följl megmondott fű embereket rendelte volt Bocskai az németek mellé, hogy ha az várost kézhez adják, mindaddig késérjék, a míg kívántatik, békességesen és minden bántás nélkül erős fenyegetés alatt. Eljutván ezek Désre, megindította velek az tractálást az zászló-tartó, és elegendő zálogot kívánván be az várban, ű maga is személy szerint kiment Désre, de fölötte igen sok difficultásokkal, mert jó kémjei levén az Gyulaffi megiramtatás is mind hírével volt. De az miénkek és fűképpen Vass Ferencz erős hitire mondotta, hogy ha most mingyarást az helt meg nem adja, soha senki ennek utánna tüle nem kéri, kit oly bizonynyal elhiggyen, bár hogy ha külömben lészen, az magyart soha magyarnak ne tartsa és az várost ha kérnéjek is, ne adja, mert nem olyan igaz intentióval kéri, mint most, hanem veszedelmével egyiglen mind az benne valóknak. Akkor megadni lássa, ha jobb. Csak most veszik, ha adja, nem soha többször. Accedált az éhség is, mert immár mindent consumáltak volt. Sic persuasi, kijűtt az vexillifer hétfén reggel, acceptis obsidibus Désre. Az miénkek mingyarást szekere-

Ujjvár recuperatur. Tetszett Gyulaffinak, hogy Darabos Jánost is adjungálja reliquis ob cognitionem linguae ut polypragmaticum.

ket bocsáttak be, és azon nap mind rakodtanak az németek. Azelőtt dum tractatio fieret, az nagy megfogyatkozott lanczoknak inkább mindennap egy egy hordó bort vonyatott az vár piaczára az zászlótartó és szabadon ittak, az mint szerettek. A pinczék is végig nitva állottanak. Conventiójok az miénkekkel ilyen volt, hogy port se föld alá ne ássanak, se vízbe ne hányjanak, se penig golyóbist, lövő szerszámot is semmit el ne ássanak, és ha mit elástanak is, megmondják. Borban mérget ne vessenek, se kutakban. Semmi lövő szerszámot meg ne marczongjanak. Erre hiteket adták és hogy inkább fidem facerent nostris, hétfén estve minden lövő szerszámot kilútték, mert azt kivánták az miénkek, hogy semmi lövő szerszámot töltve ne hagyjanak, hogy valami álnokság az dologban ne eshessék. Költözött ki az német belőle kedden, hoc est 21. Junii mane. Végezések az volt, hogy Várodra késérjék őket, az holott új regimenteknek egy része vagy on, mely az Pecz János regimentje, mert nekik olyan törvények volna, ha valahol csak ennihányat meghallhatnának az új regimentekből valókat, in tali casu oda fogjanak; item hogy végvárat keressek, hogy a mit itt praetermittáltak császár hűsége mellett, ott resarciálják és ha onnét forte kiűznék, ismét más végházban menjenek mindaddig, a míg egy tart benne. Így feleltek meg Vas Ferencznek, ki azt suadeálja volt nekik, hogy neki jobban tetszenék, ha vagy Kassa felé fognának, vagy per Bistricium Poloniam versus. Végezték ezt is, hogy fogyhatatlanul minden szempillantásban 2 fő ember legyen köztök sub illorum guardia éjjel-nappal, kik mikor úton lesznek, az zászlótartó kocsián üljenek, hogy ha mit indítanak rajtok, azokat először is általlúják az németek. Ilyen szóval adta kezekben a vár kulcsát, ma adom, úgy mond, Erdély kulcsát kezekben. Várodon három zászlójok vagy on, az kapitányok Fogarasban. Találtak Ujvárott faltörő öreg álgut 9, tíz falkont öreget, két taraczkot, port 80 mázsát nagy öreg hordókban, seregbontókat sokat, szakállost 8000. Az fegyverházban tegzes szerszámot, poros csuprokat, kihányó kalácsokat, fényös szurkos gyojtó szerszámot annit találtak, kinél több egy várban nem lehet. Megadták volna eddig is, ha az kolosváriak nem táplálgatták volna éléssel titkon hol egyszer, hol másszor. Az postamesternél is bizonyos pénzt hadtak volt az commissariusok Horváth Andrásnál, hogy buzát vegyen és beküldje, azt új is beküldte. Az miénkek is igen gyarlón őrizték, szabadon kiüthetnek. Nem is hihették Bocskainak ennire való előmenetelét, és főképpen az lövő szerszámra nézzenek, hogy kézben kelvén, azval az magyar had magát ne erősítse. Menének el Kolosvár küfala mellett 20. Junii circa horam 9-am matutinam. Az gyalog puskás, az mint megolvások vala, 83. Ezek is szerrel valának, fegyver derekasak is valának közülök vagy 32. Szekér

9 volt, kin kurvájokat, zekzamentájokat, gyermekiket és betegeket vitték. In summa körülbe(lül) voltanak száztízen. Az nap Monostort háltnak. Az város 100 czipelést küldött ki nekik, egy hordó bort és elegendő kenyeret. Az zászlótartó bejött és napestig Kamuti vendéglette, vacsorán Darabosnál volt, éjjelre ment ki háltni. Die 22. sem mehettek el Monostorról ob curruum inopiam, hanem die 23. adtak az gyaluiak szekeret alájok és úgy indultak meg. Az bort és az élést igen hevenyében kapták az koplalás után, és sokan betegülni kezdtének közzülök. Menésekben ilyen módok vagyon, mindenütt vagy nappal vagy éjjel, mikor megszállanak, azon vannak, hogy szentegyházat kaphassanak, ahhoz csatolják magokat, éjjel pedig senkinek feléjek sem szabad mennie, mert juxta transactionem factam azt mingyarást által-lúnéjek. Külömb táborban száll pedig mindenütt az magyar. Vannak pedig az magyarok, kik késérik, vagy hatvan lóval. Rendeltek volt erre valót 150 lovagot, de dilapsi sunt. Vas Ferencz s Kamuti, Huszár István, ezek késérik Váradig.

Az könyvnyomtatóval beszéltem, ki alkalmas dolgokat jelenget. Azt mondja, hogy martiusnak harmadik napjátúl fogván mindazon kölest ettenek, borok volt annyi, hogy újat értek volna vele. Csodaszép hadakozó és lövő szerszámot mond hogy benne vagyon, kire akár mely fejedelem is jó szemmel nézhetne. Az lövő szerszámot ű itt anninak mondja, az mint följlül meg-jedzettem. Azt mondja, hogy poros csupor, kit az ustrom idején ki szoktak hányni, másfél ezernél több vagyon benne, sok egyéb gyojtó szerszámokkal és kalácsokkal együtt, golyóbis pedig számlálhatatlan. Mondja azt is, hogy Makrainak az feje három holnapig állott karóban az bástyán, azután az árokban veteték alá.

Az német regimentek dolgát így beszélette meg nekem szállásomon Zachariás az fejérvári udvarbíró, kit mingyarást megconsignáltam.

Szam. kezével:
Regiment.

In Septembri, minekelötte Bocskai föltámadna, Batista Pecz regimentéből Várodról küldték be Joannem Glancz egy zászlóaljával, azaz 300 emberrel (mely háromezrésznek mindazonáltal ennihány hea volt) Ujvárbán, hogy azt az helt aval az néppel erősítsék. Ennek az felével Glancz az kapitányok Fogarashan szállott be; az fele maradt Ujvárbán az zászlótartóval Alexander Lucinussal. Mivel pedig hogy még ebben az Pecz regimentében három zászlóalja vagyon Várodban, azért kellett most az ujvári németeknek is oda az ű regimentek közé menni. Minekelötte Glancz bement volna Ujvárbán, Joannes Cyommer volt ott kapitán, de mind azokval együtt, az kikkel ott volt, Dévára rendelték őket, és most is ott vannak; ezek Ribis regimentéből valók, ű magának is Ribisnek zászlója Fogarashan

Ratio regiminis
Peczianae in
Transilvania, ex
relatione Zacha-
riae germano-
rum scribarum
camerae.

Szam. kezével:
Ujvári németek.

Szam. kezével:
Déván Joannes
Cyommer.

Gotfridus Ribis,
ennek az Sige-
fridus bátyja.

volt, az zászlótartó csak képebeli ember volt ott. Ez is az zászlótartó Dévára ment, most ott három zászló vagyon. Mindezek, Cyommer tudniillik és az félszemű Carolus Cra kapitán Ribis regimentéből valók és silesíták. Hoffkirher hála után Cyommer és Kra kapitány öszvevesztek volt az dévai fűkapitánságon, Cyommer obtineálta volt.

Az Batista Pecz regimente inkább mind magával veszett Peczczel, de még három zászlóalja maradt meg, kik Várodban vannak, mert az többi mind elveszett. Egy regimentben 10 zászló vagyon, azaz háromezerember. Az előtt hatezer volt, minden zászló alatt 300. Ez az Pecz hada Buda alól jött volt Váradra az király képe mellé, ezekkel indult Bocskaira király képe. Sokféle nemetből állott ez az Pecz hada, voltak austriacusok köztök, tirolensisek, misniacusok, niderlandiak és többfélék. Most az ujbári németek azért mentek Vároddá, hogy ott három zászlójok vagyon. Azt mondta az ujbári zászlótartó, úgy tetszik nekie, hogy feléni gondolkodása sem volna, ha csak egyszer ostromlották volna meg az magyarok Ujbárot, látták volna, mint adják az németek az várot. Ez lett volna nekik is mind mentségek azok előtt, a kik előtt illet volna, mind peniglen böcsületek teljes életekben.

Az könyvkötő azt mondja, hogy az ujbári lövő szerszámnak semmi hasznát nem vehetni, mind elrodhattanak az kerekék; mióta Szilágyban Sidmonttúl nyerte Basta, azulta sub die mind az esső veri őket. Ha mind összevegyűjtenéjek is valamenni kovács Erdélben vagyon, esztendeig lenne mit munkálódniok rajtok, úgy elsenyvedtek.

Az mely német Mátrait által lütte volt, Jacobus neve.

Ezeket az németeket késérték az miénkek és Várad táján találta Telegden túl őket Ösze Dömötör, az fejedelem postája, ki által azt parancsolta, hogy Váraddá őket ne vigyék, mert nem akarja semmiképpen, hogy ellensége Várodban szaporodjék, sőt az ő tüle adatott hitlevél is úgy sonál, hogy Erdélyen és Magyarországon késérteti által őket, Várodra penig nem kell Erdélyen és Magyarországon általmenni, hanem az hitlevél continentíája szerint vigyék föl őket.

És így Zem(p)lyénig vitték az németeket, ott várta őket az kassai porkoláb 400 lóval.

Expediálta az város Bocskai uramhoz ezeket: Söröss Istvánt, Vöröshajú Tamás deákot, Szűcs Gáspárt az tavali királybírót, Heltus Gáspárt, ex senatu Zöröss Mátyást és Szakál Andrást. Indultanak 25. Junii reggel Kolosvárról. Követik Bocskait hogy megbocsásson, hogy ilyen késén találják meg s okát adják.

Ezelőtt való napokban kiütvén az váradi németek valami ennihány hajdut vágtanak le. Annak utánna végezvén egymással, miként és hogy kellene őket reá venni, találták meg az jeneieket, az jeneiek az gyulai törököket, ezek öszvegyülekezvén mentek Váradra és beállván lesben bizonyos helekre, bocsáttak el ennihányat közülök, kik valami barmot hajtanának el Várad mellől. Ezt megcselekedvén jött ki az kapitán Várodról ugymint 400 némettel. Elérvén jó távul Várodtúl, az kik az barmot hajtják volt, megfutamodnak előttök. Az német neki édeskedvén szokásoknál küljebb procedálnak ad persequendum, elannira, hogy az ellenséget hátra is hadták volt. Kirohanván azért reájok a miénkek a törökkel együtt, valóban megvásárlottak velek, 174 veszett benne, némely 200 mondja. Az kapitán is csak alig szaladt el. Lett ez az dolog az zalkai erdőcskénél a minemű forrás vagyón. Az magyar elevent nem igen fogott, hanem vágton vágta. Az török ugyan kérte, hogy ne vágja, mi hasznok benne, jobb hogy rabjok legyen. Gyulára 75 vittek be az törökök benne. Az forráson alól voltak az törökök és későn kaposzkodhattak az partos helen föl, mert ha jól állhattak volna, egy is az németben el nem szaladt volna.

Germani Varadienses caeduntur.

Történt ez az megverés circa diem 10. Junii.

Zalkai erdő.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

CSEREI MIHALY FÖLJEGYZÉSEI.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

2. Maji volt az enyedi collegiumban igen szép actus Árpádról és mellette levő hat régi scythiai kapitányokról, mikor Scythiából kijöven sok néppel pannoniai Suaches (?) királt levágván, minden hadával Magyarországon letelepedtenek, melynek is nézésin jelen voltam. Voltak szép intermediumok is.

5. Enyedről megindulván, mentem hálni Földvára Daniel Péter uramhoz.

6. Kocsárdra, onnan Nagy-Lakra, Csucsra és ebédre Keczére Apor István uramhoz.

7. Keczéről ebéd után megindulván, Lóna és Gyéres mellett Egerbegyre hálni az Aranyos mellé.

8. Mentem ebédre Thordára az sógorhoz. Thordáról délután 4 órakor Kolosvárra.

10. Voltak Apor uramnál Feferhon kolosvári commendans tiszteivel együtt és mulattanak.

12. Ebéd után mentünk Sukra és Bonczidára, estve érkezvén volt rettenetes rút szélvész idő.

14. Ebéd után megindulván, jöttem vissza Kolosvárra. Aliquibus tempora desunt, aliqui temporibus desunt.

21. Voltam az monostori pápista templomban, az holott nagy frequentia és solemnitas volt, praedikállot Vizkeleti páter nagy zelussal. Praedicatioja rendinek volt új és hallatlan módja, mint az prokatorok szokták agálni az causát in foro. Textusa volt Joannis sexto capite: *et litigabant judaei inter se.*

22. Mentem Fejérdre Gyárfás István urammal, uram ő kgylme dolgai iránt.

23. Jöttem vissza Kolosvárra ebéd után.

25. Kilencz órakor megindulván Kolosvárról, jöttünk három órakor Keczére.

27. Maji ebéd után mentem Egerbegyre, onnan Gyéresre, vacsorára Lónára az gubernator eleiben.

28. Reggel megindulván mentem Detrehemre, onnan az kóki cserékre vadászni.

30. Mentem Thordára és az nap estvére vissza is jöttem Keczére. (Jun.) 8. Medardi estve felé volt igen nagy eső.

9. Ebéd után mentünk Kutyalvára, szálltunk gróf Pekri Lőrincz uram ő ngánál.

10. Reggel mentünk az gubernatorral Radnóthra, az nap is ott háltunk, szállásunk volt Balog Ferencz úrnál.

11. Ebédre jöttünk vissza Keczére.

12. Keczeről megindulván és Gerendnél által az Aranyoson, mentem ebédre Földvárra, Daniel Péter uramhoz, vacsorára mentem Enyedre.

13. Mentem ebédre Keresztesi Sámuel uramhoz Szentkirályra. Ebéd után jöttem vissza Enyedre.

14. Ebéd után mentem Földvárra.

15. Ebéd után megindulván, mentem Sügödre, Forróra, Sülyére és Herepire háltni egy emberséges embernél.

16. Dombóra, Adámosra, Balástelkére, ebédet ettünk Megyes mellet, vacsorára mentünk Martonfalvára.

17. Ebéd után megindulván, vacsorára Bürköse.

18. Ebédre az lesesi széna-füben, vacsorára az sibreki (Siberk) ¹⁾ paphoz, Sólyom Mártonhoz.

19. Ebédre szent-péteri széna-füben, vacsorára Olosz-Telekre, Daniel Péterné aszsz.

20. Ebéd után jöttem haza Isten hírvél.

22., 23. Junii lesz az hugom lakadalma.

25. Ment el, én is elkísértem Miklósváráig.

(Jul.) 9. Mentem Hidvégire, esmét azon napon jöttem vissza, volt igen rút essős idő.

13. Mentem Hidvégire, onnan mentem Krizbára, estve jöttem haza Isten hírvél.

23. Mentem Brassóban, voltam az nap ben.

24. Kiindulván, jöttem haza Isten hírvél.

26. Délután volt nagy égháború, szörnyű villámlással és csattogással, mellyek után nagy jégesső is lett, kivált az tavasz határban.

Ezen hónapban hallatlan számú mennykövek hullottanak le Erdélyországában, rettenetes csattogással, mellyek sok embereket megöltenek, várakat, templomokat és egyéb épületeket megrontottanak.

(Aug.) Jövén szomorú hír az fővezérnek tatárokkal együtt való bejövete felől, az egész ország nagy felháborodásban és futásban volt.

2. Mentem Ürmösre Maurer Gábor uramhoz, az nap jöttem haza Isten hírvél.

14. Érkezett jó hírünk, hogy az fővezér az tatár hámmal együtt Erdély felé való útját elhagyván, Landor-Fejérvár felé fordult.

15. Volt igen szép tiszta nyári idő.

22. Egész nap szép tiszta idő levén, estve felé volt rút, alkal-

---

¹⁾ Seyburg.

matlan zurzavar nagy széllel együtt, mely(ek) sok házak fedeleiben és egyéb épületekben nagy kárt tettenek anyámasszonynak.

24. Indultam meg hazól Isten hírvél, ebédre az Rikában, vacsorára Petekre, Nagy Sigmond uramhoz.

25. Ebédre Erkedre, vacsorára mentem hálai Nádásra az folnagyhoz.

26. Ebédre Egrestőre, az nap mulattam ott Donáth Mihály öcsémnél.

27. Ebédre mentem Kóród-Szent-Mártonra, onnan Besenyőre, Szabó Mihályhoz, vacsorára Balog Ferencz uramhoz Radnóthra, ott is háltam ő kglminél.

28. Csintosra, Csekelokára, Batizfalvára, Forróra, Ispánlakára, Bagóra, Csombornál általmenvén az Maroson, Enyedre későn éczaka érkeztem az hugomhoz.

29., 30., 31. Mulattam az hugomnál, az holott ajándékozott egy kétcsőjű karabélyt nekem Borbereké István uram.

1. Sept. ebédkor megindulván Enyedről jöttem Földvára Daniel Péter uramhoz, onnan mentem Kocsárdra és Gerendre, onnan megint Keczére Apor István uramhoz, volt rettenetes, hihetetlen és hallatlan meleg idő ezen napokon.

5. Indultunk Kolosvárra, ebédre Thordára, vacsorára mentünk bé Kolosvárra.

6. Mentem Szamosfalvára Gyerőfi uramhoz, az nap esmét jöttem vissza Kolosvárra.

15. Ebéd után indultunk meg Kolosvárról és sebesen menvén mindenütt érkeztünk délután három órakor Bonczidára gubernator uramhoz ő ngához, utunkban volt valami kevés pászmás essőske.

16. Ebéd után indultunk meg Bonczidáról és mentünk hálai vacsorára Kolosra gubernator urammal együtt.

17. Nyolcz órakor megindulván, jöttünk ebéd után két óra tájban az gyűlésre.

Voltak hosszas és hallatlan szárazság után igen szép vetni hasznos essők.

Somlyó és Várad táján az sáskák rettenetes károkat tesznek mind az vetésekben, mind az szőlőkben, kik között éktelen nagy fajú sáskák látszódtak.

(Oct.) Ne fuge sta Basta, ne fuge sta bene Basta,
Sed fugis et vasta tua copia sternitur hasta,
Copia non casta miserorum sanguine pasta,
Te pariter Basta perdat male vasta catasta.
Hic jacet ille ferus, Latro merus et Nero verus
Carus (Cacus?) Atrox Dacus, scelerum Lacus Ille Valachus.
Hic qui transibis bisque terque cacabis et ibis.¹⁾

Michaelis Vojvodae Epitaphium In Míriszlo.

¹⁾ V. ö. Szamosközy: Történeti maradványai IV. 151–152. l., hol két részben van adva s nem igen érthető külön-külön. Az id. hely szerint e sorokat Szamosközy maga írta. A Cserei-félében pár eltérés is van.

Romulidae Cannas ego Varnam Clade notavi,
 Discite mortales non temerare Fidem,
 Me nisi Pontifices jussissent rumpere foedus
 Non ferret Scythicus Pannonis ora jugum.

Epitaphium Ladislai Regis 2. (sic!) apud Varnam occisi.

8. Lett vége az thordai gyűlésnek, Thordáról ebéd után megindulván, mentünk estvére Keczére, utunkban vadászván.

9. Volt rút, alkalmatlan, erős, hideg szél.

13. Mentünk vadászni, fogattunk rókát.

14. Gyéresre, onnan az szőlőhegyben.

15. Mentem vissza Keczére. Volt rút, szélvész, hideg, essős idő utunkban.

16. Mentünk az úrral ő ngával együtt Nagy-Enyedre az sokadalomban.

17. Mulattam Enyeden az sógornál.

18. Isten hírvél érkeztem Keczére.

20. Mentem Gerendre, onnan Gerend-Kereszturra Kemény János uramhoz.

21. Mentem ismét Gerendre Kemény Jánoshoz.

24. Mentünk bé Kolosvárra az úrral ő ngával együtt. Ebédet ettünk az király rétin egy boglyánál.

26. Mentünk az asszonynyal ő nagyságával együtt Karában.

27. Mulattunk Karában. Tették koporsóban Rhédai István uramat.

28. Mentünk vissza Kolosvárra.

30. Mentünk ki Korda urammal az monostori majorban.

31. Az úrral ő ngával együtt mentünk Gyaluban gubernator uramhoz.

1. Novembris jöttünk vissza Kolosvárra.

2. Voltam Kolosvárott Kornis Péter uram ő kegyelme lakadalomban.

3. Ebéd után az násznépivel együtt megindulván, mentünk hálni Thordára.

4. Thordáról ebédre Enyedre, vacsorára pedig mentünk Sárdra.

5., 6. Voltam Sárdon az lakadalomban.

7. Megindulván Sárdról, ebédre mentem Enyedre, vacsorára Thordára.

8. Ebéd után megindulván, mentünk vacsorára Kolosvárra.

10. Mentünk Fejérdre gubernator urammal ő ngával együtt vadászni.

11. Jöttünk vissza Kolosvárra.

17. Indultam haza felé Isten hírvél, ebédre mentünk Thordára, vacsorára későn Keczére.

18. Másnap ebédre Csapóra, vacsorára Besenyőre, Sárpatakiné asszony házához.

19. Mentem ebédre Szent-Mártonban, vacsorára pedig Egrestőre.
20. Ebédre Erdő-Szentgyörgyre, vacsorára Bethfalvára, Bíró Sámuel uramhoz.
21. Mentem Galambfalvára, vacsorára Somborra az folnagyhöz.
22. Ebédre Isten hírvél haza.
24. Mentem Brassóban az úr ő nga parancsolatjából, érkeztem bé estve felé, utamban volt alkalmatlan rút, vizes és sáros idő.
Mulattam egész hétig Brassóban.
2. Decembr. egy órakor indultam ki Brassóból és Hidvéginé elsetétedvén, éczaka érkeztem haza Isten hírvél.
6. Dec. szállottanak bé az németek quartélyban Miklósvárszékiben.
7. Kezdet esső esni és az föld meglágyulván, az mi kevés hó esett, az is mind elment.
10. Voltam Donáth Mihály urnál ebéden, onnan estve mentünk Szabó Istvánhoz.
15. Reggel mentem Ágostoufalvára, onnan visszajöttem Ürmösre.
16. Mulattam egész napon Ürmösön Maurer Gábor uramékkal, ott lévén Nemes Gábor uram is.
17. Megindulván Ürmösről, jó reggel jöttem haza Nagy-Ajtára Isten hírvél.
18. Jött haza apám uram Csikból. Ezen az egész nap volt sebes szél és estvére kelve valami kevés esső is.
Quo quis honoratior et acceptior Diis est, eo magis injuriis et odiis mundi obnoxius est. Dictum Pythagorae Sapientis sapientissimum.
Charissimus Deo plenissimus flagellis.
Quem Deus amat etiam flagellat.
Sit nomen Domini propterea benedicendum.

1694.

(1694.) Jan. Ur Isten áldj meg új jókkal ez új esztendőben, hogy tehessek szent nevednek dicsőségire, szegény lelkemnek idvességire.

Karácson után való kedden indultam meg hazul, mentem ebédre Felső-Rákosra, vacsorára Somborra. Somborról ebédre Pálosra, vacsorára Erkedre. Erkedről ebédre Héjasfalvára, vacsorára Segesvárra, Szilágyi Pál uramhoz.

1. Januarii mulattam Segesvárott.
2. Mentem Egrestőre az öcsémhez.
3. Mulattam Egrestőn.
4. Ebéd után megindulván, mentem Maros-Vásárhelyre az gyűlésben.
8. Megindulván, ebédre jöttünk Csapóra, vacsorára pedig Keczére.
10. Mentem Kereszturra az templomba, az nap vissza is jöttem Keczére.
11. Mentünk az urral együtt halászni.

13. Mentem ebédre Földvárra, vacsorára peniglen Enyedre.
15. Jöttem vissza esmét Keczére.
17. Mentünk az úrral ő ngával együtt Bodonban, Bethlen Gergely uramhoz.
18. Mulattunk Bodonban.
19. Jó hajnalban megindulván, jöttünk ebédre Keczére, volt rettenetes hideg idő.
22. Mentem az úr ő nga parancsolatjából Csucsra, az nap vissza is jöttem.

Ferendum tantum et sperandum.

25. Mentünk Ozdra gróf uramhoz, visszajövet Kemény Boldisár uramhoz, onnan ismét Keczére.
29. Megindulván Keczéről, ebédre Elekesre, vacsorára Monorára.
30. Ebédre mentünk Sorostélyra, vacsorára penig Vizaknára.
- Voltak rettenetes, türhetetlen, hideg, szeles idők, melynek mássát régóta fogva senki nem hallotta, se nem látta.
1. Febr. mentünk bé Isten hírvél Szebenben.
14. Febr. béütván Csikban Szépvíznél az pogányság, az egész tartományban hat falut elégetett s rablotta.
17. Febr. ebéd után indultunk ki Szebenből az generalissal együtt, szállottunk meg egy kevesseg Lesesen. Az éczaka mind menván virratkor érkezünk Köhalomban, ott mulattunk egész tizenegyóráig, estvére mentünk Almásra, onnan Lövétére, ott mulattunk tizenkét óráig, onnan megindulván és egész éczaka menván, 18-dik hajnalban mentünk bé Csikban Scmolyóra.
19. Mentünk Szent-Miklóstra az úrral ő ngával együtt az vice colonellushoz Mormillihez, az nap vissza is jöttünk ismét Somolyóra.
21. Indultunk ki Csikból, ebédre mentünk Almásra, vacsorára peniglen Daróczra.
22. Ebédre Köhalomban, vacsorára mentünk Lesesre.
23. Ebédre mentünk Uj-Egyházsékből Uj-Egyházra az király-bíróhoz, vacsorára penig Szebenben.
24. Szebenből megindulván, mentünk ebédre Sorostélyra, vacsorára penig Mikeszásszára.
25. Ebédre Elekesre, vacsorára peniglen mentünk Keczére.
- Martii 1. megindulván Keczéről, ebédre mentünk Thordára Szabó Jánoshoz, vacsorára Kolosvárra.
2. Volt rettenetes hideg idő.
11. Holt meg Gyerőfi György úr.
14. Tették koporsóban.
21. Temették el Szamosfalván.
16. Holt meg Kendefi János uram.
18. Tették koporsóban.
28. Temették el az kolosvári templomban, oratiója volt Enyedi

István uramnak, themája volt az léleknek, életnek és halálnak mivoltának bizonyos megtudása.¹⁾

5. Április 11 órákor délelőtt celebráltatott gubernator uram ő nga kolosvári kapitányságban való béállatása szép coeremoniával, holott háromszáz német egy sorban állván három rendben, egyszersmind löttenek, hasonlóképpen ágyukkal és thoroczkokkal. Eodem die délután lett szép kívánatos tavaszi esső.

13. Indultunk ki Kolosvárról, mentünk vacsorára Thordára.

14. Megindulván Thordáról, mentünk ebédre Kecére.

15. Jött Liktistain fejedelem az úrhoz Kecére és ott mulattunk egész nap estig.

16. Indultunk meg Kecéről, mentünk ebédre Parajdra, Thoroczkai János uramhoz, vacsorára penig mentünk Harságra.

17. Reggel megindulván Harságról, mentünk nyolcz órákor bé Szebenben.

Ezekén a napokon voltanak szép, nedves, essős idők.

Fac bene et neminem time. Si Deus pro nobis, quis erit contra nos.

24. Apr. Szebenből kiindulván, ebédre Pókafalvára, vacsorára Veres-egyházára.

25. Vingárdra, mulattunk ott két nap, Vai Mikály uram lakodalmában.

26. Onnan ebédre Csesztvére, vacsorára Enyedre, 27. Mulattunk ott.

27. Ebédre Csesztvére, az nap mulattunk ott. 28. Ebédre Pókafalvára, vacsorára peniglen Vizaknára.

28. Ebédre mentünk bé Szebenben.

(Maj.) 19. Indultunk ki Szebenből, ebédre Sorostélyra, vacsorára Pánádra.

20. Ebédre Gabudra, vacsorára penig mentünk Kecére.

23. Mentem Kolosvárra.

23. Jöttem ki Kolosvárról Kecére.

(Jun.) 1. Mentem Csucsra feleltetni s Gabudra. Ebéd után mentem Thordára. Medardus napján volt szép tiszta idő.

12. Ebéd után jöttünk haza Thordáról.

14. Ebéd után indultunk meg, mentünk hálai Csapóra az urral ő ngval együtt.

15. Ebédre mentünk Marosvásárhelyre, az nap ott is voltunk.

16. Mentünk Gernyeszegre Nagymihályi Ádám és Vai László uramék lakodalmában, mely is nagy pompásan ment véghez, harmad egész napig.

¹⁾ E praedicatio nyomtatásban is megjelent 1697-ben az »*Utolsó tisztetség*« cz. gyűjteményben, mint ennek 3. p. a. része. (L. röviden Szabó Károly, Régi m. kv. 1506. sz. a.) Czíme következő: Tekintetes Nemzetes Malom-vízi Kendefi János uram koporsóban nyugovó teste felett tött együgyü beszéde, enyedi professor, Enyedi Istvánnak, *Kolosvárott*, 23-dik napján Martiusnak az M. DC. XCIV-ben 4°. F+G. ív, 8 számozatl. levél. A dátumban a könyv nem épen egyezik Csereivel.

18. Indultunk meg Gernyeszegről, ebédre Nyárádtőre, vacsorára Radnóthra.

19. Ebédre mentünk Keczére az gubernator úrral együtt.

20. Junii mentünk Thordára az gyűlésre, voltunk ott usque ad 26., akkor estve felé kiindulván, jöttünk vacsorára Keczére.

28. Mentünk Bodonban Kendeffi Gáspár uram ő kegyelme lakdalmában.

1. Julii lett az fejedelem kézfogása Bethlen Gergely úr leányával.

2. Jöttünk haza Keczére.

16. Mentünk Thordára az ország gyűlésire az úrral együtt.

Jöttünk haza Thordáról Keczére 23-dik. Ezeken az heteken voltak az egész országban, sőt Magyarországon is példa nélkül való hallatlan nagy árvizek, melyek mindenfelé az széna rétekben, vetésekben nagy megbecsülhetetlen károkat tettenek, sőt falukot is elvittének, kimenetelit az jó Isten tudja.

26. Mentünk estvére Ludasra sirató estvére.

27. Mentünk Szent-Pálra, az hol pompásan celebráltatott Thorczkai János uram lakadalma.

30. Jöttünk vissza Keczére.

1. Augusti estve indultunk meg Keczéről, jöttünk vacsorára István-Házára.

2. Ebédre mentünk Megyesre, vacsorára peniglen Szent-Ágotára.

3. Ebédre Báránkyutra, vacsorára penig mentem Kőhalomban.

4. Ebédre jöttem Köpeczre, vacsorára penig haza Isten hírivel.

5. Ebédre Hidvégire, vacsorára Brassóban. Mulattam ben Brassóban.

7. Vacsorára mentem az széna fűre.

8. Voltam ott egész napon.

9. Ebédre jöttem haza Isten hírivel.

14. Mentem bé Brassóban.

15. Mentem az Tömösre.

16. Jöttem vissza Brassóban.

Mulattam három nap Brassóban.

18. Ebéd után 4 órakor megindultam Brassóból, s jöttem haza éczaka Isten hírivel.

26. Reggel mentem Ürmösre Maurer Gábor uramhoz, az nap és más nap is estig ottan mulatván, vacsora tájban jöttem haza.

Loquantur mali dummodo nil mali faciant. Svetonius in Octavianus.

(Sept.) 2. Mentem Miklósvárára, Kálnoki Sámuel uramhoz, az nap penig estve felé haza is jöttem Isten hírivel.

3. Mentem Miklósvárára Maurer Gáborhoz, az nap vissza is jöttem.

6. Voltam Miklósvárszéken Miklósvárán¹ az derék székekben, ebédre mentem Kálnoki uramhoz, vacsorára jöttem haza.

8. Reggel mentem Olasz-Telekre Dániel János uramhoz, az nap, más nap is ebédig mulattam ott. Anyámasszony nál hadtam egy darabocská

aranyat, hogy ő kgyelme gyűrűt csináltasson belőle Brassóban, követ is ígirt ő kgyelme beléje.

(Oct.) 1. Mentem az kapitány úr ő kegyelme eleiben, Miklósváráig kísérvén, estve jöttem haza.

Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Deus.

8. Indultam meg hazúl udvarhoz, ebédre jöttem Alsó-Rákosra, vacsorára pedig Pálosra, Donáth Sigmond uramhoz.

9. Ebédre Héjasfalvára, vacsorára Nádasra.

10. Ebédre Egrestőre, az nap ott mulattam.

11. Ebédre Désfalvára, vacsorára pedig Dombóra.

12. Ebédre érkeztem az úrhoz Keczére.

25. Mentem Korda urammal együtt Kolosvárra az sokadalomban, 26-dik itt mulattam és 27-dik indulván ki Kolosvárról, estve felé jöttünk ide Keczére Isten hírvél.

Nil sperari, ut nunquam desperari possem.

Seneca.

4. Novembris mentünk az úrral együt Tóhátra halászni, holott is igen szép halászatunk volt, estve későn érkezünk haza felé.

18. Indultunk meg Keczéről, ebédre Földvárra, vacsorára pedig Enyedre. 19. Ebédre mentünk Gáltőre, vacsorára pedig Fejérvárra.

20. Ebéd után Borberekben hálni, másnap ebédre Benczeczre, vacsorára Bábolnára, az nap mentem Rápótra az generalis eleiben.

21. Mentem ujólag az generalhoz az úr ő nga parancsolatjából.

22., 23. Mulattunk Bábolnán.

24. Ebéd után megindulván, jöttünk hálni Benczeczre. 25. Ebédre Vinczre, vacsorára Fejérvárra.

26. Ebédre Enyedre, az nap ott mulattam.

27. Ebédre Földvárra, vacsorára Keczére.

(Dec.) 10. Indultunk meg Keczéről ebéd után, mentünk hálni az nap Lekenczére.

11. Ebédre Bergenyére, vacsorára Szt.-Királyra.

12. Ebédre mentünk Vásárhelyre.

24. Indultunk meg Vásárhelyről, ebédre Raduótra, vacsorára Keczére.

27. Indultunk meg, mentünk hálni Thordára, Nemes Péter uramhoz.

28. Mentünk ebédre Kolosvárra.

29. Jött bé az gubernator, másnap az general és az fejedelem.

30. Indult el az fejedelem Bécsben.

1695.

Az új esztendő új szomorúsággal virradott fel nekem. *Fiat voluntas Domini.*

(Jan.) 10. Indultunk meg ebéd után Kolosvárról, vacsorára mentünk Thordára.

11. Ebédre jöttünk haza Keczére.
12. Mentem Hariban, onnan jöttem vissza Csucsra és Keczére.
16. Mentünk az úrral együtt Cseszvére, Mikes Mihály uramhoz ő
ngához.
17. Reggel megindulván jöttünk vissza ebédre Keczére.
22. Mentem az úrral együtt Radnótra, az méltóságos regium
Gubernium confluxussainak alkalmatosságával.
26. Jöttünk haza ebédre Keczére.
- (Febr.) 2. Ebéd után indultunk meg az úrral együtt Keczéről, ebéd
után mentünk háltni Szent-Miklósra Bethlen Miklós uramhoz, és onnan ebéd
után megindulván, jöttünk Monorára.
4. Monoráról megindulván ebédre Harságra, vacsorára pedig Viz-
aknára.
5. Ebédre mentünk bé Szebenben.
17. Indultunk ki Szebenből, ebédre Harságra, vacsorára pedig
Mikeszászára, az holott celebratott Szegedi Pál uram kézfogása Bodó
Mihály uram leányával és Bodó György uram leányának keresztelése.
18. Ebédre Elekesre, vacsorára Keczére.
- (Apr.) 27. Indulván meg Kolosvárról, mentünk Keczére estvére.
29. Ebédre Balásfalvára, vacsorára pedig Csanádra.
30. Ebédre Vizaknára, vacsorára pedig Szebenben.
2. Maji fogtak az computushoz.
11. Indultunk ki ebéd után Szebenből, vacsorára későn érkezünk
Sorostélyra.
12. Ebédre Balásfalvára, vacsorára Keczére.
13. Az egész országban rettenetes árvizek.
15. Ebéd után Thordára. 16. Ebédre Kolosvárra. 18. Jöttünk vissza
Keczére.
26. Reggel megindulván, mentünk Thordára az computusra.
28. Ebéd után Magyar-Csesztvére.
29. Ebédre Gyulafi uramhoz Oláh-Csesztvére.
29. (30 ?) Ebédre Fejérvárra az generalhoz.
31. Ebéd után Nagy-Enyedre.
1. Junii ebédre Isten hírivel Keczére.
7. Junii megindulván, mentünk vacsorára Magyar-Csesztvére, Mikes
Mihály uramhoz ő ngához.
8. Ebédre az vajasdi rétben, onnan Gáltőre az gubernator eleiben,
vacsorára pedig Fejérvárra.
13. Indultunk az fejedelem lakadalmában, ebéd után kijöven
Fejérvárról, vacsorára Bervére.
14. Ebéd után jöttünk Balásfalvára.
15. 16. Volt az fejedelem lakadalmá Bethlen Catharina kisasz-
szonynyal.
17. Jöttünk vissza Fejérvárra.
19. Vacsorára mentem Sárdra az úrhoz, Száva uramhoz.

20. Reggel jöttem vissza Fejérvárra.
 23. Megindulván Fejérvárról, háltni jöttem Enyedre.
 24. Ebédre az nagy-laki mezőben, vacsorára Keczére.
 25. Indultunk meg Kolosvárra, ebédre Király-Rétire, vacsorára pedig Kolosvárra.
 26. Jött bé Aichpiegel Kolosvárra.
 9. Julii jöttünk el Kolosvárról, egy órakor megindulván, jöttünk nyolcz órakor estve felé Keczére.
 12. Mentünk háltni Bükkösre.
 13. Ebédre Balástelkére, onnan Megyesre az sokadalomban.
 23. Mentem Thordára vacsorára, másnap ebédre Kolosvárra.
 25. Jöttem haza Keczére Isten hírvél.
 (Aug.) 6. Mentünk Thordára az regium Gubernium confluxusára.
 20. Jöttünk vissza Keczére.
 27. Indultam Isten hírvél Thordáról ebédre Keczére, vacsorára pedig Ugrára háltni.
 28. Ebédre Szent-Mártonban, vacsorára pedig Héjasfalva mellett egy darab sarjus helyben.
 29. Ebédre Kaczára, vacsorára pedig Alsó-Rákoson innen egy darab sarjus helyben.
 30. Ebédre Nagy-Ajtára haza.
 (Sept.) 5. Mentem bé Brassóban.
 14. Jöttem ki Ajtára Brassóból.
 26. Sept. mentem Ürmösre Maurer Gábor uramékhoz, estve jöttem haza.
 30. Sept. indultam meg hazul, ebédre Mikvásárra, vacsorára pediglen Benében.
 (Oct.) 1. Ebédre Héjasfalvára, vacsorára pedig Czikmántorra.
 2. Ebédre Egrestőre az öcsémhez, az nap ott is mulattam.
 3. Ebédre széplaki rétben, vacsorára pedig Dátosra.
 4. Ebédre jöttem Keczére.
 6. Ebédre Kocsárdra az úr eleiben, az nap vissza Keczére.
 8. Jó reggel mentünk Thordára, estvére Kolosvárra.
 13. Küldött ki az úr general Korbéli, Szápia és Slik elejökben. Ugyanaz nap jött bé Thordára az saxoniai felséges herczeg. Öt órakor megindulván Thordáról, éczaka érkeztünk Kolosvárra az electorral együtt nagy ágyuk és muskatályok ropogásában.
 14. Volt az gubernator és az úr az electornál ebéden.
 15. 10 órakor ment ki az elector nagy ágyuk és puskák ropogásában.
 16. Jött bé Caprara és Hajszler Kolosvárra.
 17. Jöttem ebédre Thordára, az nap ott mulattam.
 22. Visszamentem Keczére.
 24. Ebédre Felvinczre, onnan Enyedre.
 25. Ebédre Fejérvárra, onnan Vinczre és Borberekben, onnan vissza Fejérvárra.

26. Sárdra mentem, Száva uramhoz.
27. Vacsorára jöttem vissza Fejérvárra.
28. Ebédre Nagy Enyedre, vacsorára pedig Isten hírivel Keczére.
29. Ebédre Elekesre és azon éczaka Mikeszászára, Szegedi Pál

uramhoz.

30. Hajnalban megindulván ebédre Szebenben, az nap ott mulattam Récsei István uramnál.

31. Ebédre Porumbákra, vacsorára pedig jöttem Ucsára, ott is háltam.

1. Novembris ebédre Fogarasban, vacsorára pedig Vledényben.

2. Reggel 8 órakor Fekete-Halomban, az nap Isten hírive Brassóban.

6. Voltam Régeni János leányai lakadalmában. 7 etiam et 8.

9. Mentem haza Isten hírivel Ajtára.

Nec Domino blando, nec coelo crede sereno, nam facili causa Dominus mutatur et aura.

Princeps illiteratus nil est aliud, quod asinus coronatus.

Dict. Alphonsi Regis.

13. Mentem az Tömösre.

14. Mentem bé Brassóban.

19. Mentünk hálai Rosnyóra.

20. Ebédre Pojána-Marujára, vacsorára pedig Ohábában.

21. Ebédre Fogarasban Boér József uramhoz, onnan Galaczra.

22. Ebédre Nagy-Sinkre, vacsorára Bürkösre.

23. Ebédre Magarira, vacsorára Balástelkére.

24. Ebédre Ádámosra, vacsorára pedig Keczére.

27. Keczéről megindulván ebédre Tóhátra, vacsorára pedig Nevajban (Novaj).

28. Ebédre Gyekében, vacsorára Viczében.

(Dec.) 11. Megindulván Viczéből ebéd után, jöttünk hálai Lompérra.

12. Ebédre Septérre, onnan pedig Örményesre az gubernatorhoz.

13. Ebéd után megindulván jöttünk hálai Balában.

14. Marosvásárhelyre a gyűlésben. Volt Kornis Sigmond úr lakadalma Vásárhelyen.

16. Ebédre mentem Csapóra, vacsorára pedig Keczére.

17. Ebédre Hadrére, vacsorára pedig Nagy-Enyedre.

18. Ebédre mentem Fejérvárra.

19. Voltam ebéden az német commissariusnál, Kunkti (?) uramnál.

20. Mentem vacsorára az úrhoz, Száva uramhoz Sárdra. Estve láttatt nagy szivárvány napnyugot felé.

22. Indultam meg Sárdról, ebédre Enyedre, vacsorára Nagy-Lakra.

23. Ebédre Keczére, vacsorára pedig a gyűlésben Marosvásárhelyre. Viczéből megindulván ebéd után, vacsorára Székre, Székről ebédre Kolosvárra, vacsorára Nádasra.

1697.

1. Januarii ebédre Egeresre, gróf Gyulaffi uram fiának keresztelésére.
2. Reggel megindulván ebédre Kolosvárra, az nap ott mulattunk.
3. Estvefelé megindulván Thordára.
4. Mulattunk Thordán.
5. Ebédre jöttünk Keczére.
9. Jó reggel mentünk Bogátra, az Thorda vármegyei székgyűlésre.
- 10., 11. Mulattunk ott. 12. Ebédre Keczére.
15. Reggel megindulván, ebédre Elekesre, vacsorára Holdvilágra.
16. Ebédre mentünk Szebenben.
17. 18. Mulattunk Szebenben.
19. Egy órakor kiindulván, vacsorára mentünk Porumbákra.
20. Ebédre Bethlenben, vacsorára pedig Sárkányban.
21. Ebédre Feketehalomban, onnan pedig Brassóban.
26. Megindulván Brassóból, ebédre Eresztevényre, onnan az úr Torjára, mi pedig len Lészfalvára; virratkor 27. mentünk Torjára.
28. Ebédre Szent-Lélekre, onnan vissza Torjára. 28. Jött a general az úrhoz.
29. Mentünk Polyánra Lesz uramhoz, az nap vissza Torjára.
30. Jött a generál az úrhoz Torjára.
31. Indultam meg Torjáról, ebédre Körös-Patakra, vacsorára Nagy-Ajtára.
- (Febr.) 4. Megindulván Nagy-Ajtáról, ebédre Eresztevényre, vacsorára Torjára.
7. Mentünk Kézdivásárhelyre, onnan meg vissza Torjára.
8. Ebédre Kászonyfaluban, vacsorára pedig len mentünk Lázárfalvára.
9. Ebédre jöttünk Somolyóra.
11. Ebédre Dánfalvára, onnan Szárhegyre. 12. Mulattunk Szárhegyen Lázár F. uramnál.
13. Ebédre Dánfalvában, onnan Somolyóra.
16. Tapolczára Sándor János uramhoz, onnan meg vissza Somolyóra.
17. Ebédre Szent-Imrére. 18. Ebédre Nagy-Bacsonban, vacsorára Barótra.
19. Ebédre Alsó-Rákosra. 20. Ebédre Kaczára, onnan Bögözben.
24. Ebéd után mentünk N.-Galambfalvára.
25. Ebédre Kis-Bunra, Bethlen János uramhoz.
26. Ebédre Segesvárra, onnan estvére Keresdre, Bethlen Elek úr temetésére.
28. Ebédre Almásra, vacsorára Darlaczra; az nap holt meg Haller János úr.
- (Mart.) 1. Tették koporsóban Haller János uramat.
3. Jöttünk Keczére.
7. Mentünk ebédre Csapóra, onnan Kerelő-Szent-Pálra.

8. Temették el Haller János uramat, az nap vissza is jöttünk Keczére.

11. Ebédre Tordára, onnan Kolosvárra.

17. Apr. megindulván Kolosvárról ebéd után mentünk hálai Thordára.

18. Ebédre mentünk Keczére.

23. Ebéd után megindulván jöttünk Thordára.

27. Ebédre jöttünk Thordáról Keczére.

1. Maji kezdődött el az egész országban a közönséges böjt pro pace universa Europaea.

6. Maji Kolosvárnak jobb része elégett délután egy s két óra között.

4. Mentünk volt Thodára, onnan ugyanaz nap vissza Keczére.

10. Lett a kézfogásom Isten rendelésiből.

12. Ebéd után mentünk Ceszvére.

15. Délután Fejérvárra.

16. Ebéd után mentünk Benczeczre.

17. Ebéd tájban mentünk a gyógyi feredőben.

23. Megindulván onnan, jöttünk hálai a balaméri mezőben, rettenetes szélvész, mennydörgések, mennykőhullások, villámlások voltak azon az északán.

24. Ebédre jöttünk Fejérvárra.

28. Ebédre mentünk Sárdra az úrhoz Száva uramhoz, onnan vissza Fejérvárra.

Én Istenem, én édes Istenem, valjon meddig kesergetsz engemet, mikor hozod el az én vigasztalásomnak idejét és mikor fordítod hozzám a te orcádot, talán ideje volna, ha már egyszer könnyölnél én rajtam, ideje volna, ha megessenék a te édes atyai szived az én nyomorúságimon, ideje volna uram, ha megszámná az én szenvedéseimet és megörvendeztetné az én bánásomat.

3. Aug. ¹⁾ mentünk ebédre Keczére.

11. Ebéd után megindulván, hálai Thodára.

12. Thordáról ebédre mentünk Kolosvárra.

18. Kiindulván Kolosvárról, ebédre bonczidai rétben, onnan Szamosújvárra.

19. Ebéd után megindulván mentünk Aknára, onnan pediglen Désre.

20. Megindulván Désről Szásznyiresre, Váralyára, Ujfaluban, onnan Viczében.

27. Aug. ebéd után megindulván Kentelkére. 28. Ebédre Beszterczére.

29. Ebéd után megindulván Viczében.

2. Septembris megindulván Viczéből, ebédre a légeni mezőben, onnan Szent-Jakabra.

3. Ebédre jöttünk Keczére.

9. Megindulván Keczéről, ebédre a balástelki rétben, vacsorára Musnára.

10. Ebédre jöttem Szt.-Ágothára, vacsorára pediglen jöttem Leblekre.

¹⁾ A junius és julius havi bejegyzések ki vannak tépve.

11. Ebédre Homoród-Szent-Péterre, vacsorára az felső-rákosi rétben.
 12. Mentem reggel Ajtára Isten hírivel.
 13. Ebédre mentem Hidvégire Nemes Gábor uramhoz, onnan estvére Brassóban.

14. Voltam keresztelőben Régeniné asszszonynál.
 15. Mentem Hétfaluban mulatni.
 17. Indultam ki ebéd után Brassóból, jöttem haza Isten hírivel N.-Ajtára.
 20. Indultam meg hazul, ebédre Karácsonfalvára, vacsorára Kajdicsfalvára.

21. Ebédre Makfalvára, onnan Kálban.
 23. Ebédre mentem a nyárádtői rétben, onnan penig estvére Keczére.
 27. Ebédre jöttem bé az úrral Thordára.

NB. Mulólag, futólag urak kedve jár,
 Udvarban kevés van kegyes nézd el bár;
 Sok időt, esztendőt ott töltened kár.

NB. Sanctissime dictum.¹⁾

(Oct.) 4. Ebéd után megindulván jöttünk hálai Patában. 5. Ebédre Kolosvárra.

10. Ebédre jöttünk Thordára. Volt Thordán Vas Dániel úr lakadalmá Mikó Ilona asszszonynyal a kamara háznál (?)

11. Ebédre jöttünk Keczére.
 13. Indultunk meg Keczéről, ebédre N.-Enyedre, vacsorára Fejérvárra.

17. Voltam Hariban, jöttem vissza Keczére.
 22. Volt a lakadalmam Keczen méltóságos gróf úr ő nga házánál, násznagyom volt gróf Pekri Lőrincz úr, vőfély Apor Péter úr, nyoszolyó asszszony Kemény Boldizsárné asszszonyom, nyoszolyó leány a leánya.

23. Ebéd után megindulván, hálai Csapóra. 24. Ebédre Nyárádtőre, onnan Kálban.

Non est consilium contra Deum.

29. Megindulván Kálból, ebédre Nyárádtőre, vacsorára Radnóthra.
 30. Ebédre mentem Keczére, vacsorára penig Thordára.
 31. Ebédre mentünk Kolosvárra.

5. Nov. indultak meg ebéd után az urak Kolosvárról Bécsben. Mentem hálai Thordára.

7. Thordáról ebédre Egerbegyre, onnan hálai Radnóthra, Balog Ferencz uramhoz.

8. Jöttem Kálban Isten hírivel.
 15. Mentem által Szent-Mártonban, jöttem vissza Kálban.
 25. Estvére mentem Jobbágyfalvára Tóth Istvánné asszszonyomhoz.
 26. Estve felé jöttem vissza Kálban.

¹⁾ E verssorok a naptárban vannak s ő az ez évi kellemetlenségeire célozva emelte ki.

28. Mentem Illyében Donáth Sigmond uramhoz, az nap vissza Kálban.

30. Jobbágyfalvára Almádi uramhoz. Ugyanaz nap estvére jöttem vissza Kálban.

(Dec.) 2. Ebéd után megindulván mentem Gálfalvára Ozdi György uramhoz.

3. Mulattam Gálfalván egész nap.

4. Ebédre mentem Jobbágyfalvára, onnan penig mentem Kálban.

12. Mentem Ernyében, onnan penig jöttem ebéd után vissza Kálban.

13. Indultam haza felé Isten hírivel, vacsorára mentem Gálfalvára.

14. Mentem ebédre Szent-Istvánra, vacsorára Martonosban.

15. Mulattam Martonosban Gálffi Christophné aszszonyomnál.

16. Jöttem Kajdicsfalvára Török István uramhoz.

17. Ebédre mentem Recsenédre, onnan mentem Baróthra.

18. Jöttem haza N.-Ajtára Isten hírivel.

23. Voltam a mezőre vadászni.

1698.

Szent jó úr Isten, ez új esztendőnek minden résziben áldj meg új lelki s testi áldásiddal.

(Jan.) 1. Ebéd után mentem Bölönben, Kálnoki Farkas uramhoz, az nap vissza is jöttem.

Stephani Bathori regis Poloniae gloriosi dicta: Deum, inquit, tria sibi servasse: Ex nihilo aliquid creare. 2. Futura praenunciari. 3. Conscientiis hominum dominari.

15. Mentem bé Brassóban.

20. Jöttem ki ebéd után Brassóból és estvére jöttem haza isten hírivel.

(Febr.) 4. Mentem Bölönben Cserei Farkas uramhoz, törvény tételre.

5. Mentem Hidvégire, Nemes János uramék közt való divisióra.

6. Ebéd után jöttem haza Hidvégiről.

9. Mentem Miklósvárra az aszszonyhoz, Kálnoki Sámuelné aszszonyomhoz szolgáltnak lakadalmára; ugyan azon éczaka jöttem is vissza.

15. Mentem bé Brassóban.

17. Ebéd után megindulván jöttem haza.

19. Mentem Ürmösre Maurer uramékhoz, az nap este vissza Ajtára.

(Maj.) 9. Mentem Ürmösre Maurer uramékhoz, az nap ott is mulattam.

10. Ebéd után jöttem haza Isten hírivel.

20. Mentem Ürmösre Maurer uramékhoz ebédre, az nap vissza is jöttem.

24. Mentem Ürmösre, onnan Miklósvárára Kálnokiné aszszonyomhoz, estvére mentem Vargyasra Dániel Mihály uramékhoz, ott is háltam.

25. Mentem Bardoczra Fekete Pál uramhoz ebédre, az nap vissza is jöttem N.-Ajtára.

27. Ebédre mentem Hidvégire Nemes Gábor uramhoz, onnan mentem bé estvére Brassóban.

31. Ebéd után indulván ki Brassóból, mentem Isten hírivel haza Ajtára.

(Jun.) 6. Indultam meg hazul udvarhoz, ebédre jöttem Ürmösre, vacsorára Hévizre.

7. Ebédre Mártontelkére, vacsorára Kövesdre Boér Gábor uramhoz.

8. Mulattam Kövesden.

9. Ebédre szent-ágotai rétben, vacsorára Mikeszásszára.

10. Mulattam Mikeszásszán.

11. Ebédre az balásfalvi rétben, vacsorára a gáltói rétben.

12. Isten hírivel bé Fejérvárra.

(Jul.) 12. Indultunk meg a megyesi sokadalomba, ebédre a türi rétben, vacsorára Mikeszásszára.

13. Ebédre mentünk bé Megyesre.

15. Ebéd után megindulván Hosszuaszóra.

16. Ebédre Bervére, vacsorára pedig Fejérvárra.

23. Indultunk el Fejérvárról, ebédre Nagy-Enyedben, vacsorára Nagy-Lakra.

24. Darlaczra ebédre, vacsorára mentünk Ebesfalvára.

24. Voltunk Szent-Miklóson, temették el Bethlen Miklós úr leányát.

26. Ebédre mentünk Keresdre.

27. Temették el Bethlen Gergely úr testit, felesége testivel együtt.

28. Megindulván ebéd után, hálni Bonyhára.

29. Ebédre Kutyfalvára, onnan Keczére.

1. Augusztusi megindulván Keczéről, ebédre nagy-enyedi rétben, onnan Fejérvárra.

11. Megindulván Fejérvárról, ebédre Enyedre, onnan Keczére.

14. Indultam meg hazafelé, ebédre a nyárádtői rétben, estvére Kálban.

16. Kálból megindulván, ebédre szent-demeteri rétben, vacsorára Segesvárra.

17. Ebédre Héjasfalvára, vacsorára Kaczára.

18. Ebédre rákosi rétben, onnan Isten hírivel Nagy-Ajtára.

27. Voltam Ürmösön, az nap estve haza is jöttem Ajtára.

30. Voltam Ürmösön, jöttem haza az nap.

(Sept.) 3. Mentem bé Brassóban. Az nap estve kilencz és tiz óra között volt földindulás a városon.

4. Három órakor kiindulván délután Brassóból, jöttem haza N.-Ajtára.

12. Indultam meg hazul udvarhoz, ebédre szentpáli rétben, hálni Kajdicsfalvára.

13. Ebédre szolokmai rétben, onnan pedig estvére Kálban.

14. Ebéd után Kálból megindulván, vacsorára jöttem Ugrára.
15. Ebédre jöttem Kecére az úrhoz.
18. Ebédre Czikudra, hálni jöttünk az úrral együtt Szent-Jakabra.
19. Ebédre a gyekei rétben, hálni jöttünk Feketelakra.
20. Ebédre jöttünk Viczében.
22. Megindulván ebédre Császáriban, vacsorára pedig Székre.
23. Sept. ebédre mentünk Kolosvárra.
24. Kiindulván ebéd után Kolosvárról, hálni jöttünk Thordára.
25. Ebédre jöttünk Kecére.
30. Megindulván ebédre a hari rétben, onnan estvére Ispánlokára.
1. Octob. ebédre Aszszonynépire, hálni jöttünk Beldre.
2. Jöttünk ebédre Fejérvárra a gubernium gyűlésire.
11. Ebéd után megindulván, hálni mentünk Sebeshelyre.
13. Ott halasztattunk, estvére későn jöttünk Fejérvárra.
21. Állott bé az országgyűlése.

9. Novembr. Az egész országban mindenütt rendkívül való tempestas volt, kivált Háromszéken, Csikban hallatlan jégesső, mennydörgések, villámlások hajnaltájban, még mikor szép tiszta idő volt, az égen a csillagok öszve futostanak, az égnek mintha a közepi megnyílt volna és rettenetes nagy fényesség látszott egész Moldova felé, ugyanakkor láttatott az égen mint egy kéz s a kézben egy kasza; sok egyéb csudadolgok is láttattanak, melyeknek kimeneteleket a jó Isten tudja.

Ujgyház-székekben egy szegény embert az executorok kényszerítvén a portio megfizetésire, azt felelte: ihol ugymond, a fejemet üssétek el s a véretem vegyétek el, mert nekem egyebem nincsen, vagyha nem kell. bocsássatok el, hitemet, feleségemet, gyermekeimet béviszem Törökországban, ott eladom s a mit értek adnak, igaz lelkemre néktek visszahozom.

Timenti dominum omnia in bonum cooperantur.

Moriar ut oriar. Non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei.

Rom. 9.

*Aquilam coronâ quando coronasti,
Tunc aquilae unguis non considerasti,
Miserias ergo quas enumerasti,
Habes ab aquilâ, quam bene probasti.*

(Dec.) 13. Lett vége az országgyűlésinek.

15. Indultunk meg Fejérvárról, jöttünk hálni Nagy-Enyedre.
17. Ebédre jöttünk Kocsárdra, vacsorára pedig Kecére.
20. Indultunk meg Kecéről ebéd után, jöttünk Thordára.
21. Ebédre Kolosra, hálni Székre. 22. Jöttünk ebédre Viczében.

Infoelix semper infoelix.

Közli: FERENCZI ZOLTÁN.

FRÁTER GYÖRGY LEVELES KÖNYVE.

Regestum de nonnullis negociis publicis et privatis.

De articulis concordiae inter dominos locumtenentem, Franciscum Bebek medio dominorum episcopi Waradiensis thesaurarii et Andreae Bathory supremi regni capitanei factis.

Az első lapon.

Pro votivis decantandis debentur ... .. f. 447.

Solucio.

Eisdem in diversis terminis dati sunt ... .. f. 292.

Posonii medio cuiusdam capellani et Pauli Papay habuerunt ... .. f. 20.

Per magistros Nicolaum Zenthmiklósy et Joannem Barssy habuerunt ... .. f. 14.

Per Sybryk et dictum Nicolaum missi ... .. f. 14.

Restant soluendo ... .. f. 107.

A második lap üres; a harmadik s követh. lapokon.

Instructio reverendissimi locumtenentis regiae maiestatis egregio Petro literato de Symand etc. data.

Imprimis nuncius conveniat dominos Sigismundum et Melchiorum Balassa eisque referat nomine reverendissimi domini salutem et paterni amoris oblacionem.

Exponat deinde ipsis dominis, reverendissimum dominum intellexisse ea, quae ipsi et antea et proxime ex castris reverendissimo domino significarunt et licet reverendissimus dominus, antequam expedicio contra Bebek inchoaretur, existimasset nihil prius agendum vel experiendum esse, quam a Bebek ultimum responsum rediret ad condiciones ei propositas postremo, quando quidem Bebek extremis illis diebus soluta quadam parte debiti

superioris anni per literas suas et homines reverendissimi domini sese ad omnia paratum offerebat, posteaquam tamen responso eciam huiusmodi non expectato, non est visum dominis Balassa expeditionem esse differendam. Interimque certius auditum est de taxa publica per Bebek exacta, deque aliis eius conatibus contra regiae maiestatis auctoritatem contraque publicas constitutiones, reverendissimus dominus ob has praecipuas causas illorum expeditionem minime improbat.

Quod vero petunt iidem domini Balassa supplicas sibi ferri contra Bebek, ut facilius ac commodius ceptis insistere valeant, non ignorant ipsi domini, quod cum de hac expeditione primum tractatus habiti essent, obtulerant ipsi reverendissimo domino, quod dummodo ipsi ambo cum suis gentibus et equitatu reverendissimi domini permetterentur, ipsi contra Bebek omnia, quaecunque vellent, in recuperatione bonorum ac proventuum reverendissimi domini efficere possent. Dominus autem reverendissimus simulac audivit movisse ipsos dominos ad eam provinciam, non solum gentes suas quascunque potuit illis adiuxit, sed eciam affecit, ut domini Reway ac Nyary alique nonnulli illico et ipsi suas copias in eorum auxilium dimiserint et monuit eciam diligenter literis suis dominum Casparem Seredy, ut penes ipsos cum suo equitatu praesto esset, quemadmodum fecisse eum et suas copias cum ipsis dominis habere intellectum est.

Admonuit similiter reverendissimus dominus dominum Joannem Balassa fratrem ipsorum ad alia negocia per eos relictum, ut et ipse ad eos proficisceretur, nunc quoque demum Petrum Bakyth induxit, ut et ipse personaliter eo proficiscatur quo maiori potest equitum numero, ut plane fateri possunt ipsi domini reverendissimum dominum multo maiora praestitisse iis, quae ab eo fuerant ipsis oblata.

Illud nimirum spectavit reverendissimus dominus in hac expeditione, ut Bebek non solum cogeretur ad restitutionem taxae et bonorum alienorum, quae per vim in summam oppressionem miserorum colonorum tenet occupata, verum eciam ab alienandis distrahendisque comitatibus illis a ditione regiae maiestatis averteretur, pareretque demum auctoritati regiae et publicis constitutionibus, nec imposterum tirranidem suam in fideles regiae maiestatis tam facile exercent.

Cum igitur praenominatis copiis instructi domini Balassa hactenus feliciter processerint contra illum, imposterum quoque agendum est modis omnibus, ut nihil aliud expeditione ista moliri senciatur, quam restitutionem auctoritatis regiae in illis partibus executionemque publicarum constitutionum, ad quae opera stipendium habent et expediti sunt a reverendissimo domino. Ideoque curanda est eis exactio taxae unius floreni et

20 denariorum per Bebek ablatae, recuperatio bonorum tam domini reverendissimi quam aliorum et in omnibus prohibendis sedullo, ne Bebek aliam taxam duorum florenorum in conventu de Debreczen decretam exigere vel aliter comitatus illos nunc aut imposterum abalienare possit a fide et dicione regiae maiestatis et publicis constitutionibus contraire.

Nam cum ad supradicta peragenda per reverendissimum dominum copiae praenominatae penes ipsos dominos fuerint expeditae, maiestati quoque regiae significatum fuit singillatim ipsos dominos ab hac tantummodo nonnullis privatis de causis contra Bebek insurrexisse, adeo, ut dummodo ipsi domini in his persistent citra damnum et oppressionem miserorum colonorum apud regiam quoque maiestatem laudem et accessionem ex eo sint promerituri, nec si opus fuerit, maiestas sua maioribus copiis ad ea exequenda sit ipsis defutura.

Cum autem omnino evitandum sit tali tempore, ne in hac paucitate virorum militarium ex hoc regno ad arma invicem concurratur, sed christiani sanguinis effusio adversus hostes communes reservanda sit, propterea uti ante per nuncios suos ac postremo dominum Blasium literatum regium consiliarum reverendissimus dominus praefatos dominos admonuit, sic et nunc diligenter hortatur, ut si Bebek ad parendum auctoritati regiae publicisque constitutionibus in supradictis punctis sub bona et certa caucione adduci posset, tum protinus ab armis discedant ipsi domini, condicionesque aequas acceptent, ut quoad eius fieri potest, intestini penitus tumultus sublatis sint.

Debebant domini Balassa habere mutuam intelligenciam cum domino Bathory, nam et ille admonitus est, ut cum ipsis mutuo se intelligat.

De recuperacione omnium bonorum nostrorum in comitatu Gewmeriensi existentium municioneque oppidi Rosnobanya.

De administracione decimarumstrarum in comitatibus Gewmeriensis et Thornensis.

De administracione decimarumstrarum in toto comitatu Newgradiensi.

De solucione precii decimarum districtuum Lwdan et Bad, quod faciebat fl. vj^c Lvj (azaz: 556), ex quibus dominus Melchior Balassa persolverat domino reverendissimo in mense Maji medio Gozthony flor. i^c xxv (azaz: 125). De residuo autem summae, quod facit flor. iiij^c xxxj (azaz: 431), magnificentia sua eidem domino reverendissimo satisfacere curet.

De summa florenorum vj^c (azaz: 600) per dominum Lossonczy prodecimis terciae partis districtuum Cheythe et Wyhel ac oppidi Modor, cuius solucionis terminus dudum praeteriit.

De debitis capituli pro decimis anni praeteriti.

De administracione decimarum capituli pro anno praesenti.
 Quod Joannes Balassa pro decimis bonorum suorum sibi
 arendari multum supplicat, sed reverendissimus dominus expectat
 a domino Balassa.

A következő lapon.

Legationes.

Die 8. Januarii Alberto Somogy cum certis literis locum-
 tenentis et consiliariorum ad regiam maiestatem perferendis ad
 postam Viennensem misso datus ... .. fl. i.

Die 29. Januarii Ignatio cum litteris ad regiam maiestatem
 nomine domini locumtenentis et consiliariorum perferendis ad pos-
 tam Viennensem misso datus ... .. fl. i.

Die. 4. Februarii Alberto Somogy pro salvoconductu Meh-
 met passae ad dominum Tharnoczy Comaronium misso pro kochy
 et expensis dati ... .. fl. iiij.

Die 15. Maji Petro Symandi ad Podmaniczky et Koczka pro
 sedandis tumultibus misso pro kochy et expensis dati ... fl. viij.

Die 19. Martii Kermendy ad dominam consortem domini
 a Pernstain pro negotio tricesimarum ad Galgocz misso pro
 kochy et expensis dati ... .. fl. ij.

Die 27. Martii Simandy ad Jaurinum et iterum Viennam
 ad dominum generalem pro negociis publicis misso ... fl. iiij.

Penultima Martii cuidam nuncio cum legacione a Mehmeth
 passa de Buda redeunti ... .. fl. vj.

Die 7. Aprilis Petro Symandy ad Podmaniczky rursum
 pro negotio tricesimarum misso ... .. fl. iiij.

Die 16. Aprilis Ignatio cum litteris ad civitates montanas
 pro taxa exolvenda misso ... .. fl. ij.

Die 23. Aprilis Desewffy ad dominum generalem Jaurinum
 et deinde Viennam diversis negociis tum induciarum tum vero
 pro liberatione arcis Agriensis misso ... .. fl. vj.

Die 29. Aprilis Philippo literato ad dominam consortem
 domini a Pernstain pro certis negociis publicis et praesertim pro
 admissione hominis regiae maiestatis ad tricesimam Trinchinien-
 sem ad Moraviam misso pro expensis et conductione kochy, ex
 quo ibidem duabus circiter hebdomadis propter absentiam domini
 a Pernsthain expectare debuit, pro expensis ... .. fl. xvj.

A következő lapon.

Instructio domini locumtenentis et consi-
 liariorum regiae maiestatis egregio Philippo
 literato nuncio ad magnificos dominos Joan-
 nem et Raphaellem Podmaniczky ac Nicolaum
 Koczka prima die Septembris anno 1545 data.

Imprimis nuncius conveniat dominos Podmaniczky, eisque nomine domini locumtenentis regiae maiestatis referat salutem et paterni amoris commendacionem.

Deinde referat, constare dominis Podmaniczky, quomodo dominus locumtenens iam inde ab inicio omni eos paterno amore semper fuerit prosecutus, et in eo plurimum laboraverit, ut cum regia miestate concordarent ac in gratiam maiestatis suae recipe-rentur, quo sic ipsi praecipui inter alios dominos militares maiestati regiae ac patriae commodius inservirent, et posteaquam inita concordia in gratiam maiestatis suae recepti sunt. Constat eisdem dominum locumtenentem non ommisisse omnia eis continue proponere et consulere, quibus maiorem in dies gratiam, maiorem excessionem promererentur a sua maiestate, statusque et existimacio ipsorum augeretur ad familiae, maiorumque suorum ornamentum ac decus.

Postquam vero horta¹⁾ diferencia cum Koczka arcem quoque Zthreczen iidem domini Podmaniczky oppugnare cepissent, non ommisit dominus locumtenens eis diligenter consulere, ut ita se gerere studerent, ne auctoritatem regiam et iusticiam lederent aut quicquam facerent, unde eis postmodum detrimentum redundaret.

Cum autem novissime domini Podmaniczky nuncium ipsorum egregium Franciscum Salgay ad excusandum se ipsos huc et ad dominum capitaneum generalem misissent, cum quo dominus locumtenens eciam magistrum curiae suum ad proponenda eorum negocia expediverat, intelligere potuerunt ex ipso nuncio responsum ipsius domini generalis et quomodo inter alia significaverit eis, ut non solum arcem Zthreczen obsidione liberent, verum eciam castella sub illa erecta demoliantur, ac omnino cessent ab inferendo vi, aut molestia quovismodo Nicolao Koczka ac reliquis fidelibus suae maiestatis et in omnibus iuxta transactionem cum regia maiestate factam se gerere studeant, sic enim obediencia et fidelitate regiam maiestatem maius commodum et emolumentum, quam ex novis quotidie tumultibus consecuturi essent.

Etsi autem dominus locumtenens per eundem nuncium et per literas suas haec eadem ipsis dominis pro suo in eos paterno amore diligenter consuluit, visum est tamen proprio eciam nuncio his atque aliis ipsos dominos copiosius admonere.

Hortatur igitur dominus locumtenens ipsos dominos Podmaniczky eciam atque eciam diligenter et ipsis regia autoritate iniungit serio, ut iuxta consilium domini generalis arcem Ztrechen omni prorsus obsidione liberent et castella seu propugnacula

---

¹⁾ Azaz : orta.

sub illa erecta demoliantur et pacifice cum Koczka et aliis fidelibus regiae maiestatis vivant.

Quemadmodum enim domini locumtenens et capitaneus generalis eis proxime renunciarunt, si domini Podmaniczky consilio huiusmodi eorum benevolo ac paterno paruerint seseque obediens regiae maiestati praestiterint, dubitandum eis non est, quin gratiam et liberalitatem regiae maiestatis erga se in dies magis augere senciant, maiestasque sua execucionem contra Koczka et alios pro dignitate sua et commodo ipsorum dominorum Podmaniczky curatura sit, alioqui intelligunt iidem domini, quod et regia maiestas et dominus generalis pro suo officio ad haec debito modo providere cogeretur, si videlicet domini Podmaniczky ista, quae consuluntur, praestare negligerent, hactenus enim industria domini locumtenentis effectum est, ne (per) regiam maiestatem aut dominum generalem gravius aliquid adversus eos decerneretur.

Nam quod attinet ad ea, quae domini Podmaniczky adducunt patrari per Koczka et suos, obsidione itinerum ac mercatorum spoliacione et aliorum, qui iter faciunt per ea loca, unde ipsis in tricesimis ac theloneis magnum detrimentum paciuntur, dominus ob hanc imprimis causam eundem nuncium ad Koczka ire iussit ad denunciandum ei, ut ab huiusmodi facinoribus omnino abstineant, alioqui sciat dominum capitaneum generalem et ipsum dominum locumtenentem daturi operam, ne quid huiusmodi amplius committere possit.

Praeterea cum non ignorent domini Podmaniczky, quam firmiter sese in transactione obligarint inter cetera ad restitutionem oppidi Bellews ac trium possessionum ad arcem Kaza pertinentium, iamque dies praefixus restitutioni huiusmodi praeterierit, dominus locumtenens id quoque eciam atque eciam hortatur dominos Podmaniczky, ut oppidum praescriptum Bellews cum tribus possessionibus praefatis, ad quos spectant, absque mora remittant et in hoc quoque sese obediens regiae maiestati exhibeant, quod eo magis facere debeant, quod oppidum Zolna, quod pro recompensa eis fuerat oblatum, iam possident; alias quoque possessiones ad castellum Zerdahel et alibi occupatas iuxta transactionem regiae maiestati remittant, bona enim servitorum suorum, quae Koczka occupata tenuit, poterunt iidem domini facile reoccupare (*így e helyett*: recuperare) si nondum reoccuparunt (*így*), alia autem eorum bona ad abbacias de Beel, Czyrcz et Jazth pertinentia maiestas sua et dominus generalis capitaneus absque mora eis remitti facere debet.

Quod vero attinet ad negotium Emerici Thelekessy, cum iam dudum per dominum generalem conclusum sit, ut non tantum de damnis per eundem dominum (*így e helyett*: dominis) Pod-

maniczky ac suis hominibus illatis, quam de actu potenciariorum per eum commissum dominus locumtenens iusticiam administrari faciat, debent domini Podmaniczky habita ratione status ac dignitatis ipsorum aequo animo revisionem huiusmodi per dominum locumtenentem faciendam expectare.

Et quod ad bona spectat monialium Wesprimiensium, quae domini Podmaniczky a thurcis sese muneribus eliberasse affirmant, cum in transactione absolute contineatur, domini Podmaniczky omnia aliena bona remittant, debebunt iidem domini haec quoque bona monialium illis pacifice relinquere.

De arce Kaza pro parte Pauli Rosen et altera arce Wgrocz pro parte Joannis Hrwsoy, si fiet mencio, debebit nuncius respondere iuxta instructionem oretenus sibi datam.

His peractis nuncius accedat ad dominum Nicolaum Koczka, eique post salutationem et benivolam commendationem referat, satis constare eidem, postquam per suos homines superiori anno testimonium capituli Nitriensis in executione iudiciaria indigne interfectus et homo regius verberatus ac aliae id genus violenciae in commetaneos et vicinos illatae sunt, quales querelae super his ad regiam maiestatem et ad dominum locumtenentem fuerint delatae, et quomodo quamvis enormis talis excessus extitisset, non omiserit tamen dominus locumtenens sese interponere, ut minori quo fieri posset incommodo ipsius domini Koczka negocia haec componerentur.

Verum negligente domino Koczka ad ista, ut par erat, prospicere cum per directorem causarum regiae maiestatis ob necem canonici, verberacionemque hominis regii et per dominos Podmaniczky in facto honoris ipse dominus Koczka citatus esset, non solum ipsemet comparere, verum etiam per aliquem nuncium aut procuratorem suum in iudicio respondere ommissit, adeo ut secundum regni iura, instante parte altera necesse fuerit dominum locumtenentem cum reliquis iudicibus sententiam ferre contra ipsum pronunciare. Qua tamen pronunciata effecit etiam idem dominus locumtenens, ut viginti dies ad eius promulgacionem interponerentur, quo sic interim dominus Koczka honori suo ac iuribus providere posset, nec ommissit idem dominus locumtenens literis et nunciis admonere ipsum benivole, ut mature huc veniret, nam sic differentiae omnes inter ipsos opera domini locumtenentis et dominorum (*judicum?*) possent componi, id quod tamen ipse penitus facere ommissit.

Cum autem domini Podmaniczky intellecta illius pertinacia et eo quoque, quod ipse dominus Koczka vias publicas in illis partibus obsidere et mercatores negotiatoresque per suos homines spoliari faceret, unde theloneis ipsorum ac tricesimis regiae maiestatis, civitatibusque montanis magnum damnum redundaret,

ad ea facienda adducti, quae contra ipsum dominum Koczka hactenus fecerunt.

Cum vero dominus locumtenens et capitaneus generalis admonuerunt nunc diligenter dominos Podmaniczky, ut a molestando domino Koczka vique illi aut alteri fideli regiae maiestatis inferenda contra auctoritatem regiae maiestatis penitus imposterum abstineant et arcem Zthreczen obsidione liberent, castellumque sub ea erectum demoliantur, et execucionem sententiae revisionemque omnium differenciarum expectent ad discussionem regiae maiestatis vel domini locumtenentis ac ceterorum iudicium; his de causis dominus locumtenens hortatur et admonet diligenter dominum Koczka eique serio auctoritate regia iniungit, ut ipse studeat se ita gerere, ne qua in re auctoritatem regiae maiestatis fidelesque suos vel minime impediat, damnoque aut molestia afficiat, vias quoque et itinera publica desinat per suos obsidere et in omnibus obedientem se imposterum et fidelem regiae maiestati non verbis, sed re ipsa praestet, sic enim dominus locumtenens studebit efficere apud maiestatem suam, ut errata illi condonet et in gratiam eum suam recipiat; alioqui certo sciat dominum generalem pro auctoritate regiae maiestatis parti obedienti omni auxilio futurum contra partem inobedientem.

Siqua difficultas foret in concordandis praefatis dominis, debeat nuncius aliam viam aggredi iuxta informacionem oretenus ei datam.

Si domini Podmanyczky mencionem facerent de deputatione sibi facta ex praesenti dica unius floreni ad conservacionem arcis Palotha et nundum ei(s) persoluta, dicat nuncius in comitatu Thrinchiniensi nemini alteri, quam ipsis dominis deputationem factam esse; quod vero ex comitatu Nittriensi parum sit eis administratum, in causa est, quod nec domina consors domini a Pernsthain, nec alii nonnulli de bonis suis taxam ipsam adhuc administrarint, apud quos tamen sollicite instatur, ut taxam ipsam reddant et omnino vel ex praesenti dica vel ex alia, quae imponetur, dominis ipsis sua deputacio complebitur.

A következő lapokon.

Instructio sacrae regiae maiestatis venerabili Alberto de Pereg praeposito etc. ac praefecto camerae et consiliario suae maiestatis ad reverendissimum dominum fratrem Georgium episcopum Waradiensem, thesaurarium ac locumtenentem suae maiestatis in partibus regni Transsilvanis.

Imprimis referat nuncius domino Waradiensi nomine sacrae regiae maiestatis salutem et gratiam.

Deinde exponat, constare domino Waradiensi, quod cum superioribus diebus variis et literis et nunciis multorumque gravibus querelis allatum esset, Franciscum Bebek in detrimentum fidelium suae maiestatis ex superioribus regni partibus diversa facinora contra auctoritatem maiestatis suae contraque constitutiones proximorum conventuum in dies singulos committere ac maiora eciam molire, quae omnia matura provisione egerent, pro reprimenda illius insolencia tuendaque auctoritate regiae maiestatis secundum tenorem publicarum constitutionum expeditio adversus ipsum Bebek fuerat suscepta, in eum videlicet finem, ut si aliter fieri non posset vi et armis idem Bebek a suis conatibus perniciosis prohiberetur, cogereturque maiestati suae ac publicis decretis uti verus subditus ac maiestati regiae iureiurando obstrictus in omnibus obtemperare, et illius exemplo reliqui inobedientes ac rerum novarum cupidi in officio continerentur.

Ea expeditione suscepta cum maiestas regia paulopost intellexisset, dominum Waradiensem nuncios suos ad reverendissimum dominum archiepiscopum Strigoniensem locumtenentem suum etc. misisse, qui nomine suo de componendis bellicis tumultibus deque concordia cum Bebek ineunda tractarent, maiestas regia grato illud animo et clementi a domino Waradiensi acceperat, agnoscens ex eo studium et voluntatem domini Waradiensis ad quietem et tranquillitatem communem inclinatam, neque dubitans, quin ita dominus Waradiensis paci et concordiae studeret, ut dignitatem auctoritatemque suae maiestatis commodumque fidelium eiusdem conservatum imprimis vellet, quemadmodum illius fidelitas et oblationes maiestati suae factae ab eodem videbantur exigere.

Cumque maiestati suae probaretur, ut si qua ratione fieri posset, integra dignitate et auctoritate sua citra armorum trepitum negocium hoc transigeretur et Bebek induceretur ad parendum maiestati suae ac publicis decretis, statueret maiestas sua per nuncium suum ipsum videlicet Albertum praepositum admonere dominum Waradiensem, ut quemadmodum deceret in componendo hoc negotio pro auctoritate suae maiestatis proque re ipsa diligenter laboraret et rem ad exitum perducere niteretur, aut si nullomodo obtineri posset, ut Bebek aequis pacis condicionibus adhaereret, tum pro sui officii ratione et pro fidelitate sua ceteris fidelibus suae maiestatis idem dominus Waradiensis ad cohercendam illius licenciam reprimendosque conatus praesto esset.

Accidit autem, ut quo tempore maiestas sua nuncium praefatum ad praemissa cum domino Waradiensi tractanda nomine suo ire iusserat, allatum est, non multo post equitatum ac peditatum

ex Cassovia in auxilium Bebek iussu domini Waradiensis contra gentes suae maiestatis accessisse et rursum provisorem Waradiensem Ladislaum Edenffy cum non vulgaribus copiis ad eundem Bebek emissum esse, palamque constare Bebek fretum imprimis ope domini Waradiensis haec omnia audere, quae faceret, adeo ut his auditis maiestatem regiam opportuerit nuncium suum ab instituto itinere revocare, donec videlicet planius ac rectius de statu rerum omnium edocta maturius quid facto opus esset deliberaret.

Ubi vero certiori nuncio et informacione paulo post maiestas sua edocta est, nullam plane causam extitisse, quam ob rem dominus Waradiensis auxiliares copias penes Bebek dimittere debuerit, planeque constaret in persequendo Bebek gentes suae maiestatis secundum tenorem publicatarum constitucionum proque authoritate suae maiestatis progredientes nullam prorsus iniuriam nullum damnum domino Waradiensi aut suis hominibus inferre, sed partem illam regni, quam dominus Waradiensis ex consensu regiae maiestatis gubernat, ab omnibus insultibus omnique perturbacione per fideles suae maiestatis tutam fore, mirari satis maiestas sua non potuit, unde dominus Waradiensis ad ferendum subsidium Francisco Bebek adductus foret.

Et quamquam maiestas sua mandavit illico capitaneo suo generali, ut unacum domino locumtenenti et consiliariis suis suae maiestatis expeditioni inceptae modis omnibus incumberet, si videlicet Bebek omnino in sua pertinacia persisteret, nec aliter quam vi ad obedienciam pertrahi posset, ubi tamen rursum cognovit maiestas sua ad instanciam ipsius Bebek obnixae per nuncium suum pacem petentis per eosdem locumtenentem, capitaneum generalem et consiliarios de concordia tractari intellectis condicionibus, quae per ipsos Francisco Bebek per illius nuncium oblatae erant, easdemque aequas et e dignitate suae maiestatis esse iudicans annuerat maiestas sua benigne, ut si Bebek illas acceptaret, tum protinus discederetur ab armis.

Cumque ut facilius ac cicius concordia succederet illud quoque a praefatis locumtenente, capitaneo generali et consiliariis factum esse, maiestas sua audivisset, ut egregium Blasium literatum de Waradinopetri consiliarium camerae suae maiestatis in legacionem ad dominum Waradiensem cum articulis condicionibusque concordiae mitterent, non solum consilium eorum maiestas sua probavit, verum etiam qua est maiestas sua erga fideles et subditos suos benignitate atque clemencia pacisque et unionis studio incensa non alienum a sua amplitudine fore iudicavit nuncium, quem antea designaverat, omnino ad ipsum dominum Waradiensem expedire tum ut per eum nuncium causam et rationem cognosceret, quamobrem dominus Waradiensis contra gentes suae maiestatis insurgere et inobedienti subdito suo non dubitaverit

opem ferre, tum vero ut solita sua clemencia eum ab incepto revocare ac eo perducere paterna sua et benigna admonicione curaret, ut maiestatis suae in se graciam ac liberalitatem pluris quam cuiusvis privati vel amicicium vel coniunctionem sibi faciendam esse in animum induceret.

Hortatur igitur et clementer admonet maiestas regia dominum Waradiensem, ut consideratis secum diligentius rationibus praescriptis, habita eciam ratione sui imprimis status et ordinis, quem gerit, fideique et observanciae qua sese maiestati regiae obstrinxit et vicissim benignitatis ac munificenciae, quam illi hactenus maiestas regia largiter praestitit, non solum desinat ferre opem favereque Francisco Bebek et illius similibus, si qui minus inobedienter se erga maiestatem suam gerunt, verum communibus votis paribusque consiliis cum dominis locumtenente, capitaneo generali et consiliariis suae maiestatis cum ceteris in rebus tueri ac promovere auctoritatem suae maiestatis studeat commodumque fidelium uti decet, tum vero Franciscum Bebek ad acceptandas aequas pacis condiciones illi proxime oblatas modis omnibus conetur inducere, aut si ille omnino pertinacius ageret, tum penes alios fideles suae maiestatis inceptam expeditionem iuvare ac pro dignitate auctoritateque suae maiestatis debito fine terminare curet, ut sic sublati intestinis discordiis fidelibusque suae maiestatis ubique sese in officio continentibus, uti sane decet, communiter ad comminus patriae conservacionem undique insistatur, quemadmodum maiestas sua iampridem hoc unum agit, hoc molitur omni studio omni conatu suo, ut unitum regnum unitis viribus a communi hoste defendatur. Sic autem poterit maiestas sua munificenciam et liberalitatem suam erga dominum Waradiensem confirmare et augere in dies, si ille vicissim, ubi opus est, tuenda auctoritate suae maiestatis oblacionibus suis satisfaciens fidem, qua sese maiestati suae obstrinxit, uti talem virum decet, re praestiterit maiestati suae.

A következő lapokon.

Ordo servandus in regno Hungariae a generalibus capitaneis sacrae regiae maiestatis aliisque praefectis tam suae maiestatis, quam aliorum quorumcunque pro evitandis iniuriis et damnis, quae passim per milites in regno patrari solent.

In articulis proximi conventus Poseniensis decretum est inter alia, ut violenciae, rapinae, grassaciones et id genus mala, quae inter miseros colonos et alios per milites et stipendiarios regiae maiestatis aliorumque, qui gentes alere solent hungaros et externos, multipliciter patrari consueverunt, summa diligencia

per capitaneos suae maiestatis avertantur, in eorumque facinorum auctores graviter advertatur, verum cum praetermissa sit expressa declaracio generis et qualitatis poenae ac supplicii quo sontes huiusmodi plectendi sunt, itcirco maiestas regia consideratis innumerabilibus querelis, quae sibi multos iam annos delatae sunt a plerisque contra eos, qui suis ac suorum fidelium et subditorum stipendiis in regno meruerunt permagni interesse censens iniuriis et damnis miserae imprimis plebis obviam ire, magnum id momentum futurum plane conspiciens ad placandam leniendamque dei optimi maximi in populos suos iram, tum praeterita, quoad eius fieri potuit, statuit corrigenda sarciendaque curate, tum providere imposterum, ne quid huiusmodi a suis vel suorum subditorum militibus plebs misera intra regnum experiatur.

Primum itaque decrevit maiestas regia, ut per suos capitaneos generales aliosque gencium suae maiestatis et aliorum praefectos accuratissime caveatur, ne qua ratione gentes ullae ullo tempore in domum seu curiam nobilitarem, aut alicuius personae ecclesiasticae per vim audeant descendere sub poena in decreto regni expressa.

Ubi vero contigerit in villa, pago aut oppido aliove loco gentes hospitari casu aut necessitate aliqua, tum priusquam inde abeant, praefectus earum gencium praesente iudice et uno vel altero ex iuratis civibus illius loci diligenter perquirat de damnis aut violenciis ibidem per aliquem ex militibus patratis, quod si quid huiusmodi commissum aut omnino aliquid absque solucione ablatum per quempiam fuerit deprehensum, author facinoris cogatur absque mora ad solucionem, idemque primo in tali crimine deprehensus praeter solucionem praedictam triduum habeatur in vinculis, secundo si peccaverit fustibus cedatur, si tercio suspendatur, eademque poena et animadversio maneat omnes et quoscunque facinoris reos eciam si nullius stipendiis militarent.

Si quis militum victualia in villis et extra in campis aut silvis, promonthoriisque vi aut furto abstulisse fuerit compertus et convictus, ad restitutionem cogatur et poena insuper praedicta puniatur.

Si quis militum non victualia sed iumenta, pecora et res alias in villis vel extra vi aut furto abstullerit, eadem poena mulctetur qua in fures et praedones solet animadverti.

Et quia solent ex veteri consuetudine tempore expeditionis rerum venalium precia commune dicto constitui, praesertim vero commeatum et id genus aliarum rerum, quibus in exercitu militibus plerumque opus esse contigit pro annone videlicet vel inopia vel habundancia, ut milites suis stipendiis absque aliena iniuria vel damno sese alere possint, sintque ob id nonnulli quandoque, qui e castris exeuntes ad villas et pagos victualia precio

constituto a rusticis invitis et frustra renitentibus extorqueant, eademque non in privatum usum vel ad commodum exercitus, sed ad mercatus publicos coëmere et cariori multo quam ipsi emerint vendere soliti sunt, adigantque eciam nonnunquam ipsos rusticos, a quibus emerint, ut iumentis et plaustis eorum rescoemptas, quo emptores velint, convehant, unde miseris incredibilis iactura rerum ac temporis evenit, atque adeo multarum villarum desolaciones subsecutae sunt, itcirco statum est, ut quicumque in tali scelere fuerit deprehensus, poena furum et praedonum plectatur, quin eciam ipsas eorum fascinas nemo ex militibus audeat curribus alienis vi adactis secum convehere sub eadem poena, cum licet plerique habeant sua oneraria iumenta, ut suis tamen parcant, cogunt aliena et miserorum colonorum servitute hac in re quoque inique utuntur.

Triticum nec in manipulis nec in granis audeat quisque equis suis pabulum praebere.

Si quis militum colonum interfecerit, reddita prius satisfactione filiis et heredibus interfecti ex arbitrio proborum virorum de bonis malefici, ipse pari poena puniatur. Si quis verberaverit aut vulneraverit, fustibus cedatur et tamen ad satisfactionem teneatur iniuria affecto de livore et sanguine effuso.

Si quis militum virgini aut mulieri vim intulerit, capite poenas solvat.

Si quis aulicorum seu servitorum regiae maiestatis aut dominorum tempore recensitionis sive lustracionis militum mutuatis aliunde equitibus apparatus suum recensendum protulerit, tam is qui mutuatus est, quam qui mutuo rogaverit, poena furum plectatur. Crimen enim peculatus est et insuper ipsi equites suppositicii fustibus cedantur, equisque et armis ac cunctis rebus priventur.

Maiestas regia per literas suas in omnibus comitatibus constitutionem hanc suam benigne curabit promulgare, generales quoque capitanei praefectis suis omnibus edicant, ut milites sub hac disciplina militari contineantur, secus facientes puniant, nemini parcant.

Si quis ex praefectis poenam ex constitutione alicui ex militibus inferre neglexerit, ipse poenam delinquentis subeat per generalem capitaneum. Quod si generales capitanei alterve ipsorum praefectos punire cunctarentur, in ipsos alterumve ipsorum eisdem poenis per regiam maiestatem animadvertatur.

Maiestas regia iuxta constitutionem factam in Posoniensi conventu dignetur ex curia homines probatae fidei dimittere ad praeteritas iniurias ac damna cognoscendas, iubeatque capitaneis generalibus, ut secundum inquisitionem factam ubique damna resarcienda et facinorosos puniendos curent modo praedicto.

Quod ad victualium precia attinet, milites in locis finitimis collocati, videlicet Albae Regali, Strigonii, Quinqueecclesiis, in Saag, Agriae et aliis huiusmodi locis pro qualitate loci ex foro, uti poterunt, victum sibi et pabulum coemere debebunt, sic enim libere convehuntur affatim commeatus omnes inter eos, in progressu tamen exercitus ubi gentes aliquo in loco condescenderint, rustici commeatus omnium generum suppeditare illis tenebuntur precii infrascriptis :

Pro uno ferral Budensi avenae	den. xij.
Pro feno per diem et noctem	den. j.
Pro una gallina	den. ij.
Pro uno gallo	den. ij.
Pro uno cappone	den. iiij.
Pro uno anserem	den. iiij.
Pro uno suello lactante	den. iiij.
Pro uno vitulo lactante, coreum reddetur	den. xxv.
Pro uno vitulo unius anni, coreum reddetur	den. L.
Pro uno vitulo duorum annorum, coreum reddetur	fl. j.
Pro uno bove arabili	fl. xij.
Pro una vacca mugibili	fl. vj.
Pro una vacca sterili, coreum reddetur	fl. ij.
Pro una ove sterili, coreum reddetur	den. xx.
Pro uno ariete, coreum reddetur	den. xxv.
Pro uno agno lactante, coreum reddetur	den. x.

A következő lapokon.

Memoriale ad dominum generalem.

Quod in articulis concordiae initae cum fratre Georgio et Bathory medio provisoris Strigoniensis scriptum est concordiam iniri inter reverendissimum dominum Strigoniensem et Franciscum Bebek maiestatis regiae nomine tacite praeterito, eo quod noluerunt domini ipsi palam scriptis eorum agnoscere sese arma sumpsisse contra regiam maiestatem vel eius gentes, sed tantum modo pro privata causa in defensionem et auxilium Francisci Bebek contra dominum archiepiscopum.

Quod frater Georgius palam coram multis sese obligavit et honore suo mediante, quod si Bebek posthac articulis concordiae non steterit, ipse sumptibus suis penes gentes regiae maiestatis contra eum insurget et ad obedienciam trahere curabit. Dominus etiam Bathori ex debito officii sui, uti iam pridem maiestati regiae est obligatus, itidem se promisit facturum, sed quia sine nova obligatione ipse alioquin est ad hoc iure iurando obstrictus, aliam obligationem in articulis inseri noluit.

Quod specialiter de dominis Balassa aut Seredy in conclusione concordiae et in articulis nulla expressa mencio facta est, propterea quod persuasum habuerunt frater Georgius et Bathory, uti eis nunciatum est, dominos Seredy et Balassa non privata ulla de causa, sed tantum ex debito ipsorum, uti fideles et obediētes regiae maiestatis ad admonicionem domini Strigoniensis tanquam locumtenentis regiae maiestatis arma sumpsisse, verum ubi obstringitur Bebek ad conservandum se in fidelitate regiae maiestatis et his tumultibus ac differentiis omnibus vigore articulorum silentium imponitur satis et domini Seredy ac Balassa securitatis ex eo habere possunt.

Quod licet in articulis expressum non sit, tamen re ipsa super restitutione bonorum quorundam nobilium, quae antea habuit Bebek, ita conclusum est, ut oppidum Kerezthwr, de quo differentia erat inter dominos Bathory ac Sigismundum Balassa, iam in communes manus traditum sit, ut cui iure mediante fuerit adiudicatum restituatur, super aliis vero bonis, super quibus Bebek dicit se a regia maiestate et a serenissimo eciam quondam Joanne rege habere literas donacionis, ad arbitrium et deliberacionem regiae maiestatis se idem Bebek remisit.

Quod supplicant frater Georgius et Bathory, ut maiestas regia ad conservacionem arcis Agriensis curam gerere dignetur, ne ab hostibus communibus intercipiatur, offeruntque ipsi proventus ac decimas omnes illius episcopatus undecumque ab ea parte integre de omnium bonis administrari curare ad manus hominis suae maiestatis, si quem sua maiestas constituerit ad perceptionem huiusmodi proventuum.

1545. sept. 12.

Nos frater Georgius episcopus Waradiensis thesaurarius, locumtenens ac iudex generalis, Andreas Bathory comes comitatum Zaboch et Zathmar ac generalis capitaneus regiae maiestatis recognoscimus, quod cum reverendissimus dominus Paulus de Warda, archiepiscopus Strigoniensis, legatus natus, primas regni Hungariae summusque consiliarius ac locumtenens sacr. regiae maiestatis egregium dominum Michaelē Mwthnoky provisorem suum Strigoniensem, cum certa informacione ac pleno mandato ad nos miserit, ut inter dominacionem suam reverendissimam et magnificum dominum Franciscum Bebek praesentes dissensiones et controversias componeremus, nos igitur fidelitatis nostrae erga sacram regiam maiestatem amicitiae reverendissimi domini locumtenentis et tranquillitatis patriae respectum habentes, sub infrascriptis condicionibus et articulis inter dominacionem suam reverendissimam et dominum Bebek pacem conciliavimus, ac tali modo firmavimus:

Imprimis ut magnificus dominus Franciscus Bebek in fidelitate maiestatis regiae se conservet et ad proventus regiae

maiestatis imposterum manus suas immittere non debeat, prout etiam in conclusione Debreczeniensi conclusum erat, ut nullus in proventibus maiestatis regiae ingerat se, sed pure ubique administrentur, honorem vero comitatus Thornensis absque voluntate maiestatis regiae sibi usurpare non praesumat, sed cui maiestas regia maluerit conferat. Si quid vero hactenus de proventibus regiae maiestatis percepit, quoniam et dominacio sua magnifica satis magno damno affecta est, pro sua clemencia maiestas sua tolerare dignetur.

Item universa bona domini reverendissimi archiepiscopi hactenus per ipsum dominum Bebek possessa, domino reverendissimo remittat et si decimas habere voluerit solito modo precium restituat. Quod si facere noluerit, decimas intactas relinquat et decimator domini reverendissimi locumtenentis accumulet, vel cui voluerit arendet.

Debitum vero, quod dominus reverendissimus archiepiscopus a domino Bebek solvi postulat, ex quo dominus quoque Bebek per gentes maiestatis regiae non parvum damnum passus est, idem dominus reverendissimus tollerare velit, ne prorsus dominus reverendissimus in damno relinquatur.

Item castellum Borsod egregius dominus Michael Mwthnoky in reditu suo iam statim in persona domini reverendissimi locumtenentis ad manus suas accipiat et hominem domini reverendissimi in eo relinquat, qui sine iniuria aliorum pacifice maneat, nec aliqua bona magnifici domini Bebek ad illud castellum possideat, praeter possessionem Borsod, quam etiam solito tantum servicio teneat, de proventibus nihil percipiat, dominus vero reverendissimus archiepiscopus castellum illud ad festum sancti Martini distrahere faciat.

Item magnifico domino Bebek universa bona ab eo occupata remittantur, ac illa unacum proventibus suis libere et sine iniuria aliqua, vel molestacione vel impedimento tenere et possidere valeat.

Bona domini Petri de Peren, quae occupata sunt, statim remittantur, et in bonis ac proventibus ubique quiete, pacifice ac sine ullo impedimento maneat. Agrienses vero in suis juribus quiete conserventur.

Cum autem post discessum domini Michaelis Mwthnoky a reverendissimo domino suo acciderit, ut ab utraque parte aliqui in captivitatem inciderent et multa damna illata sint, nec de his certam informacionem dominacio sua egregia habere respondit, reverendissimus dominus archiepiscopus pro eliberacione suorum et damnis laboret et nos similiter facturi sumus.

Praeter haec quoniam intelligimus damna illa sine voluntate maiestatis regiae et domini reverendissimi contigisse, iudicio regiae

maiestatis permittimus, utrum ista damna ab utraque parte converti debeant et dominus reverendissimus pro eliberacione captivorum et restitutione damnorum utriusque partis apud suam maiestatem se ipsum interponat.

Juxta plenum igitur mandatum reverendissimi domini archiepiscopi cum egregio domino Michaeli Mwthnoky secundum praedictos articulos conclusimus et determinavimus, quibus articulis dominum Bebek acquieturi egregio domino Michaeli Mwthnoky respondimus. Quod si tamen ipse dominus Bebek istis articulis stare noluerit, promittimus contra istos articulos in nullo negotio ipsi domino Bebek auxilio futuros, harum nostrarum literarum vigore et testimonio. Datum ex possessione Karoly, sabbato proximo post festum natalis Mariae virginis anno domini 1545.

Két üres lap után, folytatva.

Responsio reverendissimi domini locum tenentis regiae maiestatis ad legacionem magnificorum dominorum Gasparis Seredy ac Sigismundi Balassa per egregium Zorardum Kewer expositam.

Primum quod queruntur graviter domini Seredy ac Sigismundus Balassa reverendissimum dominum locumtenentem egregium Michaeli Mwthnoky provisorem suum Strigoniensem, absque scitu ipsorum superioribus diebus ad fratrem Georgium et dominum Bathory (misisse ac per eum!) cum illis concordiam inivisse, id quod in detrimentum dignitatis et existimacionis suae iidem domini factum intrepertantur, neque fieri debuisse asserunt, reverendissimus dominus respondet, satis constare ipsis dominis Seredy ac Balassa, quod postquam expedicio haec contra Franciscum Bebek suscepta fuit pro tuenda imprimis regia auctoritate in partibus illis superioribus, publicis constitutionibus exequendis et perniciosis adversariorum conatibus avertendis contra fideles regiae maiestatis ac praesertim contra ipsos dominos Seredy et Balassa intentis paratissime, reverendissimus dominus omnibus modis et rationibus solícite praesto affuerit ipsis dominis auxilia undique contrahens et ipsis dominis suppeditans non sine magnis laboribus, dampnis ac sumptibus suis, factaque ipsorum dominorum apud regiam maiestatem et ubique summis laudibus commendans, neque quicquam praetermittens instando urgendo, quo incepta provincia ad commodum et gloriam ipsorum dominorum pro dignitate regiae maiestatis et securitate earum parcium superiorum optato demum exitu divina ope conficeretur.

Quamquam autem domini ipsi sic provinciam administra-

rent, ea virtute et audacia inceptae rei insistere viderentur, ut divino favente numine cuncta feliciter successura sperari possent, parta praesertim iam victoria, aliquot locis adversus hostes et utroque castello Borsod et Rosno pro securitate illius terrae validis praesidiis munito firmatoque. Quod tamen iidem domini pleraque in dies de multitudine hostium adventantium non sine terrore scriberent, ac subinde suppecias ad se mitti instarent, ni mature hispani cum reliquis copiis regiis bellicisque machinis ad se properarent.

De ditione regiae maiestatis actum iri assecurans haec et id genus alia, intelligens dominus locumtenens et simul, quod de induciis per eosdem dominos cum Bebek tractatus nonnulli habiti essent, maiestatem regiam ac dominum generalem uti antea de statu totius rei cerciorem illico fecit neque commisit acriter instare, ut miles hispanus cum reliquis copiis omnique bellico apparatu in eam pergeret expeditionem.

Verum ubi ex responso domini generalis palam cognitum est hispanorum militum protectionem in eas partes stipendii inopia seram admodum futuram, neque aliunde ratio extaret, qua copiae auxiliares conscribi expediriue ad dominos in subsidium possent, suaderet autem multis rationibus dominus generalis, ut de pace cum adversariis ageretur et arma tollerentur communi omnium dominorum consilio praesenteque eciam tum domino Emerico Balassa, missus est dominus Blasius literatus in eas partes cum instructione et articulis his, qui in scriptura hungarica dominorum huc missa super tractatibus induciarum, quos habuerunt cum Bebek, magna ex parte excerpti fuerunt, quosque idem domini post modum merito approbarent, protectionem domini Blasii literati non nisi necessariam fore arbitrati.

Expedito domino Blasio literato haud multo post rumor allatus est eundem in itinere captivum detineri. Quae res cum non mediocriter animos omnium perturbasset et simul eadem fama increbresceret de hostium apparatibus ac paulo post de obsesso castello Rosno deque absentia dominorum ex partibus illis cum omnibus fere copiis adeo, ut ipsimet suis literis testarentur sese castello obsesso suppecias ferre non posse, his rumoribus circumventi domini locumtenens et consiliarii alium nuncium e vestigio ad fratrem Georgium et Bathory eadem instructione, qua dominus Blasius dimissus erat, iisdem mandatis dimitendum esse censuerunt, ut si omnino dominus Blasius literatus captus esset, hic saltem pergens alio itinere legacionem eam obiret et rem componere studeret. Si quidem plane constaret, si qua clades ab adversariis illata foret, dominis praefatis omnem regiae maiestatis ditionem in partibus illis haud dubie in potestatem hostium negotio redactum iri atque ita povisor Strigo-

niensis expeditus est, non alia instructione neque aliis ullis mandatis, quam quibus dominus Blasius literatus fuerat expeditus.

Et quamvis nulla ratio est, quam ob rem domini Seredy et Balassa suspicari debeant, reverendissimum dominum voluisse clam ipsis quicquam statuere cum fratre Georgio et domino Bathory, illud tamen eius rei argumento est perspicuo, quod rediens provisor recta ad ipsos dominos divertit et ipsis tractatus conclusionemque prius aperuit omnem, quam reverendissimum dominum ulla de re fecerit cerciorem, ex ipsisque articulis legationis suae iidem domini satis intelligere potuerunt, non alia instructione provisorum fuisse dimissum, quam ea, quae ipsis dominis fuerat probata, unde nichil eciam ab eo potuit concludi eiusmodi, quod in detrimentum dignitatis existimacionisque et commodi eorum spectaret.

Nec vero oportebat in resignacione castelli Borsod ad manus provisoris, in quam resignacionem iam pridem ipsi domini consenserant, excepcionem facere vel condicionem ullam inserere, cum satis constare possit reverendissimum dominum multis gravibus incommodis in hac expeditione acceptis, ne hac quoque re quidem ullum privatum commodum aut lucrum quaesisse aut quaerere, sed hoc egisse solummodo atque agere, ut concordia, quae ab omnibus antea expetebatur facilius per id coalesceret, utque domini Seredy ac Balassa sumptus suos in expeditione factos recuperare et faciliorem aditum habere possent apud regiam maiestatem agendi et procurandi ea, quae ad commodum ipsorum ex ipso castello Borsod pertinere intelligerentur, nihil dubitans, quin maiestas sua ea in re atque aliis omnibus talem eis sit factura relacionem, qua possunt contenti.

Cum autem reverendissimus dominus locumtenens omnibus semper rebus singularem se fautorem et intercessorem sollicitum ipsis dominis exhibuerit et ubi nunc prout offerunt ad suam maiestatem ascenderit, itidem facturum sit, hortatur eosdem diligenter ac rogat, ut a querelis contra ipsum plane desistant et cum aliis rebus studeant sese gratos illius optimi erga ipsos voluntati exhibere. Dum vero castellum Borsod sinant apud manus provisoris permanere usque ad tempus ad constitutum, ut interim maiestas regia de castello illo una cum ipsis dominis deliberare laciis possit, multo enim sacius fuisset non reddere castellum quam redditum a provisoribus rursum excipere, sic enim omnis concordia inita subverteretur et maiores tumultus exciterentur, unde maiestati regiae curae et molesciae accederent autoritatisque suae maiestatis et domini locumtenentis non parum per id ab ipsis dominis aperte detraheretur, neque posset maiestas sua non ob id graviter indignari, ut qui condiciones concordiae ad se missas iam dudum approbarit.

Quod vero dominus Sigismundus Balassa privatim questus est dominum Bathory oppidum Kerezthwr de manibus nobilium ad quos spectat eripuisse, affirmantem praeter officii sui rationem oppidum ipsum per dominum Sigismundum nobilibus fuisse restitutum, dominus locumtenens respondet, satis constare secundum tenorem publicarum constitutionum dominum Sigismundum auctoritate sua, qua uti comes Borsodiensis fungitur, potuisse in dominium oppidi illius nobiles, qui illegitime eo fuerant spoliati, restituere, nec quicquam contra auctoritatem domini Bathori eo facto admissum esse. Et cum superioribus diebus eiusmodi multa dominus Bathory conquestus esset dominis locumtenenti et consiliariis misso ad eum articulo hoc peculiariter ex publicis constitutionibus excerpto, admonitus diligenter fuerat immerito eum talia, quod comites omnium comitatum libere possint in suis comitatibus curare restitutionem alienorum bonorum, dum per se ad id sufficiunt, alioquin autem coguntur sic ad auxilium supremi capitanei confugere. Idem autem dominus Bathory nunc medio provisoris Strigoniensis ac domini Alberti praepositi significavit oppidum Kerezthwr ad iuris usque revisionem per eum tanquam apud communes manus tueri et non modo posthac non impediturum, ne dominus Sigismundus auctoritatem suam tanquam comes Borsodiensis in suo comitatu exercere possit rectificandis bonis alienis et aliis exequendis, quae in articulis continentur, verum etiam pro suo officio, ubi opus fuerit, eidem se praesto affuturum contra quoscunque affirmavit.

Quod vero ad exactiones, quas facit Bebek, attinet, cum nihil interim innovandum esse videatur, dominus Sigismundus curare debet exactiones istas omnes conscribi et ita veniens ad regiam maiestatem afferat ea omnia, ubi tandem maiestas sua super omnibus, quod et re et dignitate sua, commodoque et conservacio(ni) suorum fidelium fore existimarit, decernet.

Egy üres lap után.

Nos Paulus etc. recognoscimus per praesentes, quod nos levavimus et recepimus mutuo ab egregio domino Nicolao literato Gottho ad solucionem equitum et peditum nostrorum, quos in castro nostro Dregel et clauastro Saag contra thurcas tenere cogimur, ducentos flor. hungaricales, quos eidem domino Nicolao Gotthay absque omni dilacione excepcioneque ad festum beati Nicolai episcopi proxime venturum persolvere promisimus. Quodsi id facere non possemus, ex quo quidem idem Nicolaus Gotthay nobis in administracione proventuum nostrorum his annis transactis opera, studia et diligencia sua, propriis suis expensis et sumptibus sumptus, qui se ad centum flor. possunt extendere,

1516. oct. 10.

non modica exhibuit servicia, in eo casu directam terciam partem universarum decimarum nostrarum ex toto districtu Chyeythe, Wyhel pro anno futuro videlicet millesimo quingentesimo quadregesimo septimo nobis et mensae nostrae archiepiscopali provenire debentium, quam videlicet terciam partem alias magnificus dominus Ladislaus Bánffy de Alsólyndwa a nobis arendare solitus erat, eidem Nicolao Gotthay pro praescripta summa florenorum ducentorum et expensarum praemissarum in arendam dedimus et locavimus, immo damus et locamus, ita tamen ut prefatus dominus Ladislaus Bánffy ab eodem Nicolao Gotthay praescriptam terciam partem dictarum decimarum usque ad festum sancti Georgii proxime venturum vigore articulorum in novissimo conventu Posoniensi editorum, si voluerit, ad se redimere possit atque valeat solito precio arendae, quo antea ipsam decimam conducere solitus fuit, promittentes casibus in praemissis eundem dominum Nicolaum Gotthay, uxoremque et heredes suos in pacifica perceptione ipsarum decimarum conservare et manutenere, ita ut si eundem Nicolaum Gotthay, uxoremque et heredes suos a quibusvis violentis in praefatis decimis aliquod damnum pati contingat, nos totum illud eliberare, rectificare, vel ex aliis nostris proveniuntibus eidem et eisdem resarcire teneamur, ac litteras insuper regias confirmatorias huiusmodi contractus, si necesse fuerit, eidem pro maiori sua securitate expediemus, immo promittimus et ad praemissa omnia observanda nos obligamus et obligatos esse volumus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Posonii 10. die mensis Octobris 1546.

1546. octob. 10.

Nos Paulus etc. recognoscimus per praesentes literas nostras, quod nos duas aequales et integras partes seu porciones terciae partis et porcionis totalis et universae decimae nostrae frugum vinorum, bladum et aliarum rerum decimari solitarum ex toto districtu Chyeythe et Wyhel pro anno praesenti nobis et mensae nostrae archiepiscopali provenire debentium, quarum scilicet duarum parcium praescriptarum terciam partem magnificus dominus Stephanus Lossonczy pro se retinuit, egregio Nicolao Gotthay in et pro ducentis florenis hungaricalibus per eundem Nicolaum Gotthay nobis integre persolutis in arendam dedimus et locavimus, salvis duabus illis integris partibus totalis decimae dominis Stephano Lossonczy et Ladislao Bánffy de Alsólyndwa iam antea arendatis, promissimus eundem Nicolaum Gotthay signanter contra magnificum dominum Stephanum Lossonczy et generosam dominam Magdalenam Zekel consortem magnifici domini Joannis a Pernstain et alios quoslibet violentos in perceptione earundem decimarum sibi arendatarum in omnem even-

tum conservare, defendere et manutenere indemnem et insuper quod si eundem Nicolaum Gotthay a violentis quibusvis in percceptione ipsarum decimarum in toto vel in parte aliquod damnum pati contingat, vel iam defacto contigisset, nos illud totum eliberare, rectificare vel ex aliis proventibus nostris in specie resarcire eidem teneamur et simus obligati, immo damus et locamus, promittimusque et nos obligamus et obligatos esse volumus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Posonii 10. Octobris 1546.

Várday Pál érsek (kivéve Batthka birtokrész tizedét, melyet az 1546. évre Boza Mátyásnak engedett), a gömörmegyei tizedet Bebek Ferencznek adja bérbe, azon föltétel alatt, »ut ipse pro singulis sex capeciis frugum singulos florenos, pro singulis autem quatuor vasis vini vulgo chewbewr similiter singulos florenos hungaricales« adjon s az összeg első felét Lukács evangylista, a másodikat Miklós napján lefizetni tartozik. 1546. sept. 13.

Magnifice domine et amice observandissime. Salutem et nostri commendacionem. Cum assidue instarent apud maiestatem regiam tum creditores tum fratres spectabilis et magnifici domini quondam comitis Alexii Thurzonis, petentes execucionem eorum, quae ille testamento suo fieri voluisset, cognita aequitate postulacionibus illorum maiestas regia dominus noster clementissimus benigne consensit nobisque firmiter mandavit, ut dispositionem ipsam testamentariam primo quoque exequendam curaremus, prout magnificenciam vestram hoc et ex aliis et inprimis egregio Joanne Dwrniswamb factore suo certo cognovisse non dubitamus. Proinde ex commissione suae maiestatis, tum vero consensu generosi et magnifici domini Joannis Hoffman primarii consiliarii suae maiestatis tanquam testamentarii, qui partes suas quoque in hoc nobis delegavit, dominacionem vestram magnificam hortamur et requirimus diligenter, ut summam quadraginta octo millium florenorum hungaricalium in testamento quondam domini Alexii Thurzonis nominatam, quae in manibus magnificenciae vestrae est, ad primum diem mensis Februarii proxime venturi (si nos Viennae ad eum diem constitui contingat) Viennae deponendam curet, alioqui si hic persteterimus Posonii, aut in arce sua Wereskew deponatur, quo iuxta tenorem testamenti dispensari possit. 1546. nov. 8.

Ex quo autem ad certa pia opera in civitate Lewtschowiae exercenda legata sit summa decem millium flor., si ea fuerit magnificenciae vestrae voluntas, poterit eam summam apud se retinere, ea lege, ut pro interesse eius quottannis quingentos florenos civibus ipsis numeret quoad de capitali summa aliud decernatur.

Caeterum levaverat mutuo idem dominus Alexius a domino Bernardo Thurzo duo millia florenorum, quia aequum est illi satisfieri, poterit et hanc summam pro ipso domino Bernardo apud se retinere, illique solvere, residuam tamen summam capitalem ut ad diem et locum praescriptum deponendam curet, ipsam hortamur, expectamus, ad illam siquidem tum creditorum, tum aliorum expectationem reiecimus. Optamus magnificenciam vestram valere feliciter. Posonii 8. die Novembris 1546.

A következő lapokon.

1546. sept. 4.

Responsio dominorum locumtenentis et consiliariorum regiae maiestatis ad articulos reverendissimi domini fratris Georgii episcopi Waradiensis thesaurarii ac locumtenentis etc. ac magnifici domini Andreae de Bathor, magistri thavernicorum regalium ac supremi regni capitanei etc. per egregium dominum Blasium literatum de Waradino Petri, consiliarium etc. quarta die Septembris anni 1546. remissos data.

Intellexerunt domini locumtenens et consilarii regiae maiestatis responsum dominorum episcopi Waradiensis ac Andreae de Bathor et articulos quos remiserunt per dominum Blasium literatum consiliarium suae maiestatis pro induciis faciendis cum domino Francisco Bebek, ex quibus quidem responso et articulis facile perspicitur singulare studium dominorum Waradiensis ac Bathory ad quietem regni, mutuanque concordiam. Ad eam igitur tranquillitatem regni, solidamque invicem amicitiam et pacem restituendam, tumultusque tollendos, cum non induciis. sed pace firma ac stabili opus esse videatur, visum est dominis locumtenenti et consiliariis, accedente adhuc regiae maiestatis auctoritate articulos ipsos ad pacis articulorum formam reductos. paucis videlicet immutatis ad eosdem dominos Waradiensem et Bathory remittere, ut iidem domini habita secum ratione dignitatis et existimacionis regiae maiestatis communis principis et domini, consideratis etiam periculis, quae a communibus hostibus communiter huic regno impendent, tum ipsi pacem amplectantur, tum vero dominum Bebek et reliquos, quos opus est, ad consensendum parendumque articulis ipsis inducant, ut sic protinus sedato omni tumultu bellico, communibus viribus, paribusque consiliis regiae maiestati et patriae inserviat.

Quantum ad primum articulum, videtur dominis, ut gentes, quae in armis sunt, ab utraque parte mox ab armis discedere debeant et omnes bellici tumultus utrinque pariter cessent.

regnumque ubique sublatiis discordiis intestinis mutuis auxiliis defendatur ac gubernetur pro autoritate regiae maiestatis, neque quisquam ex fidelibus suae maiestatis in eam partem regni sese ingerat, quae per dominum Waradiensem ex consensu et permissione regiae maiestatis administratur. Vicissim etiam dominus Waradiensis modis omnibus prohibeat suis et serenissimae reginae hominibus, ne usquam fidelibus ac subditis regiae maiestatis quovismodo damnum inferant vel iniuriam.

In secundo articulo probatur, ut neutra pars fortalicium ullum denuo possit erigere contra formam decreti regni, erecta tamen ex consensu regiae maiestatis integra permanere, communique et fortificari possint.

Ad tertium articulum responsum est in primo articulo, ubi cavetur, ut regnum ubique pacifice conservetur et a bellicis tumultibus, mutuisque discordiis utrinque pariter abstineatur.

In quarto articulo probatur, ut dominus Bebek bona sua, quae videlicet legitime et bono iure hactenus possedit, imposterum quoque possideat, aliena vero bona ecclesiastica aut secularia iuxta articulos proximorum conventuum ubivis in regno celebratorum restituat his, ad quos spectat, nec ad ea se imposterum ingerat.

In quinto articulo probatur, ut decimae domini locumtenentis non prius percipiantur a quopiam, quam facta fuerit convencio super illis cum eodem domino locumtenente vel hominibus suis ad id deputatis, et precium illarum integre persolvatur, aliter autem nemo audeat manus suas in decimas injicere et comites comitatum, in quibus sunt decimae, pro eorum officio decimatoribus sint auxilio in perceptione et administratione illarum, quemadmodum super his per dominum locumtenentem privatim ad dominum Waradiensem articuli superioribus diebus missi sunt.

In sexto articulo contentus est dominus locumtenens castellum Borsod in manus suas suscipere et in eo constituere hominem suum, qui illud citra cuiusquam damnum vel iniuriam teneat ac conservet usque ad aliam deliberacionem regiae maiestatis superinde faciendam. Debebit tamen idem dominus locumtenens oppidum Edelyn cum duabus possessionibus Sap et Borsod ad castellum ipsum interim possidere, ut vel saltem ad aliqua castelli servicia colonos aliquos habeat.

In septimo articulo probatur, ut neutra pars nobiles alicuius comitatus taxare vel quovis modo ad servicia compellere possit, taxae tamen colonorum, si quae sponte per dominos et nobiles in quibusvis comitatibus offerentur, ad communes regni et regiae maiestatis necessitates percipiantur administranturque.

In octavo articulo non videtur necessaria specialis deliberacio super bonis domini Petri Pereny ac decimis Agriensibus.

Maiestas enim regia bona domini Pereny quemadmodum et aliorum intacta ab omni violencia vult esse, decimas vero episcopatus Agriensis iam pridem iussit maiestas sua undique reddi et administrari ad ministerium divinum in ecclesia illa ac ad arcis illius conservacionem.

Ad ultimum articulum in primo ac tercio articulo abunde est responsum.

Addicio ad quartum articulum.

Sed in omnibus pareat legibus regni, authoritati regiae maiestatis et constitucionibus publicis iuxta iuramentum et obligationem fidelitatis suae regiae maiestati debitam ac regiam taxam et exercituaalem cum lucro camerae per ipsum ademptam restituat.

Articuli per reverendissimum dominum thesaurarium et spectabilem ac magnificum dominum Andream de Bathor pro conficiendis induciis propositi.

Quoniam reverendissimus dominus locumtenens ceterique domini consilarii maiestatis regiae commodo reipublicae et tranquillitati studentes, per internuncium eorum egregium Blasium literatum optant a reverendissimo domino thesaurario et spectabili ac magnifico domino Andrea de Bathor, ut inter dominum locumtenentem et dominum Bebek se ipsos interponant, ac pacem inter eos conciliare velint, praesentemque discordiam, quae in perniciem multorum foret, inter dominaciones suas ita componerent, ut authoritati maiestatis regiae ratio habeatur, proventus ad cameram regiam undique administrentur, bona vero et proventus domini locumtenentis per dominum Bebek possessa restituantur. Quod ut melius ac celerius transigi possit, inducias facere iuxta optata dominacionum suarum sub infrascriptis condicionibus necessarium esse duxerunt.

Imprimis sub istis induciis gentes maiestatis regiae intra limites et terminos suarum dicionum quiete, pacifice ac sine strepitu armorum maneant, nec cuipiam damnum vel iniuriam inferant.

Item castellum vel aliquod fortalitium neutra pars aedificare vel fortificare debeat.

Item in dicionem serenissimi filii regis gentes maiestatis (suae) nullatenus seipsos ingerant, nec in bonis filii regis exercitum vel aliquas gentes alere debeant.

Item dominus Bebek universa bona sua ut antea tenere et possidere valeat, similiter et dominus locumtenens et domini de Balassa sua bona et decimas possideant.

Item si aliquis decimas illas, quas antea percepit, nunc

quoque accumulare voluerit, precium illarum prius restituat. Quod si precium non reddiderit, relinquat in pace, et decimator domini locumtenentis accumulare faciat.

Item castellum Borsod sub istis induciis prout dominus locumtenens seipsum obtulit, statim ad manus suas accipiat hominemque proprium sine molestia et iniuria aliorum in eo castello teneat.

Item neutra pars nobiles alicuius comitatus, durantibus induciis dicare vel contribucionem exigere aut ad aliqua servicia cogere debeat.

Item bona domini Petri Pereny et ad se pertinentia nullus impedire vel molestare audeat; decimas vero Agrienses iuxta articulos Tyrnavienses sine precio nullus auferre queat, sed si qui accumulare voluerint, precium illius prius solvant, sicuti decimarum quoque domini locumtenentis precium redditur.

Item servitores tam domini magnates quam nobiles ad serenissimum filium regis et ad dominum thesaurarium pertinentes in personis et bonis eorum pacifice et sine damno conserventur.

Másféllapnyi üres hely után.

Legatio ad magnificum dominum Stephanum de Lossoncz.

Imprimis nuncius referat magnifico domino Stephano Lossonczy nomine reverendissimi domini locumtenentis salutem et commendacionem paternique amoris officiosam oblacionem.

Deinde exponat, reverendissimum locumtenentem intellexisse ea, quae dominus Lossonczy et nuper literis suis et proxime per suum servitorem significavit super expedicione suscepta contra Bebek, ad quae omnia licet dominus locumtenens et literis et nunciis copiose respondit, sic tamen et nunc denuo respondet:

Quod domino Lossonczy satis iampridem perspicuum est, quas iniurias, quaeque incommoda complures annos dominus locumtenens a domino Bebek praeter omnem rationem passus sit, et quod dominus locumtenens cupiens privatos omnes tumultus in regno iugiter sublatos esse, non solum nihil aggressus est unquam in ulcione huiusmodi iniuriarum et incommodorum, verum etiam magno suo cum damno obtulerit subinde domino Bebek condiciones aequissimas pro recuperacione bonorum ac proventuum suorum, quae dominus Bebek per vim longo iam tempore tenet occupata cum summa pauperum colonorum oppressione.

Cumque dominus Bebek proximis annis spem dedisset domino locumtenenti sese bona et proventus huiusmodi remissurum et imposterum pacifice et benevole acturum cum domino

locumtenente, dummodo dominus locumtenens negocia quaedam ipsius Bebek apud regiam maiestatem pro voto illius conficeret, reverendissimus dominus summo studio ac diligencia pro negociis illius laborans omnia ex animi sententia ipsi domino Bebek a sua maiestate impetravit.

Et quamquam dominus Bebek bona et proventus reverendissimi domini etiam per hoc non remiserit, dominus tamen locumtenens contentus fuit amissis praeteritis iniuriis et damnis proxima hyeme certam concordiam medio domini Thomae Kamaryay cum eodem domino Bebek inire, sperans eum iam tandem concordiam huiusmodi observaturum esse, uti se firmiter obligaverat.

Cum vero iuxta concordiam huiusmodi idem dominus Bebek duas possessiones Pyspeky et Welkenye remisisset, idem tamen eas non multo post reoccupavit, neque ulla ratione concordiae initae parere voluit, quae quidem etsi gravia et difficilia videbantur reverendissimo domino, idem tamen uti antea pacis et quietis publicae cupiditus non aliter bona sua, quam iuxta publicas regnicolarum constitutiones voluit reoccupare, accessit autem his temporibus, ut dominus Bebek aliis etiam modis publicis huiusmodi constitutionibus in proximo conventu Tyrnaviensi factis et per regiam maiestatem confirmatis aperte se opponere non dubitaverit.

Nam et taxam unius floreni ac lucrum camerae viginti denariorum, quod ex publica constitutione supradicta undique administrari oportebat, ipse sibi in comitatu Gomeriensi propria autoritate usurpavit, et ex constitutione conventus de Debreczen proximi taxam duorum florenorum persolvendo censu imperatori thurcarum in eodem comitatu exigi facere statuit et non solum bona ac proventus domini locumtenentis praeter ordinacionem regnicolarum, sed etiam certa fortalicia ecclesiasticarum personarum in eodem comitatu Gomeriensi contra autoritatem et (*ad*) diminutionem regiminis suae maiestatis tenet occupata.

Cum igitur his de causis videretur dominus locumtenens decernere pro sui officii ratione talibus instolenciis obviam ire et providere auxilio capitaneorum regiae maiestatis, quibus ad executionem publicarum constitutionum stipendia decreta sunt et solvuntur, ut constitutiones et decreta publica, autoritasque regiae maiestatis diucius impune ledi non permetteretur, admonuit dominos utrumque Balassa, Franciscum Nyary ac ipsum dominum Lossonczy aliosque nonnullos, quibus ad executionem praedictam stipendium solvitur de publica contribucione, ut ad prohibendos conatus Bebek, conservandaque autoritate regiae maiestatis in illis partibus, ad recuperanda bona domini locumtenentis et proventus per illum occupatas insurgerent, ex quo potest dominus Lossonczy facile intelligere pro executione dun-

taxat publicarum constitutionum conservacioneque authoritatis regiae insurrectionem huiusmodi omnino fieri debuisse.

Quod si nunc dominus Bebek cupiens tumultus hos contra se concitados sedari et arma deponi, uti dominus Lossonczy affirmat, constitutionibusque publicis paruerit, seque obedientem ac fidelem praestiterit regiae maiestati, habita super his omnibus sufficienti caucione et assecuracione mox cessabitur ab armis.

Debebit autem primum dominus Bebek taxam regiam unius floreni cum lucro camerae viginti denariorum Tyrnaviae constitutam iuxta publicam huiusmodi constitutionem integre administrari permittere, vel exactam per eum de manibus suis restituere, ut florenus unus in usus publicos converti, viginti autem denarii in cameram regiam administrari possint.

Deinde non solum taxam duorum florenorum in conventu de Debreczen constitutam non solum non exigi facere, sed etiam pro viribus obstare debebit, ne alibi exigatur in detrimentum autoritatis regiae et oppressionem colonorum.

Bona praeterea tam domini locumtenentis, videlicet oppidum Rosnobanya cum pertinenciis ac duas possessiones Pyspeky et Welkénye quam etiam aliorum fidelium regiae maiestatis si quae sunt per eum occupata, debebit remittere et permittere, ut in oppido Rosnobanya dominus locumtenens iuxta annuenciam regiae maiestatis fortalitium erigi facere possit, unde imposterum bona et proventus sui in illis partibus defendantur cum miseris colonis, teneaturque dominus Bebek ab omni inposterum iniuria et perturbacione ac occupacione ipsorum bonorum et subditorum prorsus abstinere et ab ablacione proventuum.

Debebit dominus Bebek residuum precium decimarum proximi praeteriti anni per eum perceptorum, quod residuum facit flor. v/° (*azaz 500*) integre reddere et si quas decimas hoc anno cupit, de illis solitam arendam persolvere, nec imposterum praeter voluntatem reverendissimi domini ad ullas eius decimas se ingerere.

Fortalitium Gombazegh, quod nunc reoccupatum est, cum aliis fortalitiis per dominum Bebek in bonis ecclesiasticis, vel aliis quibuscunque in detrimentum subditorum regiae maiestatis exstructis funditus diruantur et loca ipsa reddantur iis, ad quos spectant

Super his omnibus firmiter observandis dominus Bebek sufficientem caucionem, assecuracionemque dare debebit, aut si videbitur poterit sese dominus Lossonczy ad ista praeter obligationem bonorum suorum, ad quam se obtulit medio servitoris sui, fidem et honorem suum obstringere, praesertim vero de fidelitate et obediencia regiae maiestatis observanda, deque non perturban-

dis impoſterum bonis domini locumtenentis, quae modo ſupra-
dicto mox remittere debebit re ipſa.

Et quoniam videtur dominus Loſſonczy aſſerere dominos Balassa privatis nonnullis ſimultatibus ductos libencius contra Bebek inſurrexiſſe, vult autem dominus locumtenens ſimultates et odia inter fideles regiae maiestatis ſublataſ ſemper eſſe pro viribus, ut unanimiter maiestati regiae et regno ſerviat, ſi dominus Bebek aliquid querelae habet contra dominos Balassa, aut quoquo modo cauſa aliqua ſeu differencia eſt inter illos diſcutienda, paratus eſt dominus locumtenens vel iure mediante, vel per arbitros utrinque electos curare differencias huiusmodi omnes revidere ac terminare, qua de re ipſos dominos Balassa pariter admonuit.

Dicat eciam nuncius domino Loſſonczy pro decimis oppidi Modor et tertia parte decimarum diſtrictus Cheythe et Wyhel flor. vj^{c} (*azaz 600*) iuxta literas obligatorias ipſius domini Loſſonczy non eſſe perſolutos.

Decimas noſtras in comitatu Newgradienſi iuxta numerum oppidorum et villarum nondum arendavit idem dominus Loſſonczy, nec ea loca, quae vult, ſpecificavit, Nicolao etiam Gozthony flor. j^{c} (*azaz: 100*) nondum perſolvit, neque ipſas decimas aliis dominis ac nobilibus arendare permittit in apertum damnum reverendiſſimi domini.

Precia decimarum anni praeteriti capituli Strigoniensis in comitatibus Hontheſi et Barſienſi perceptarum iuxta oblacionem ſuam nondum perſolvit, neque de ea re cum domino Balassa per eum computus factus eſt.

Nicolaus literatus de Gotho dicit ex ſumma flor. vj^{c} (*azaz 600*) poſſe reſtituere domino locumtenenti flor. ii^{c} (*azaz 300*) de precio frugum domini Loſſonczy, quos idem pro quibusdam debitis ſuis percepit, dummodo ab ipſo domino Loſſonczy de rehabicione ipſius ſummae ſit ſecurus.

1546. dec. 23.

Reverendiſſime domine domine et pater nobis obſervandiſſime. Salutem et noſtri ſervicii commendacionem. Ex voluntate divina iſtis proximis diebus a reverendiſſimo domino theſaurario etc. domum pervenimus et contigit noſtro auditui, ut dominus Seredy et alii quoque veſtram reverendiſſimam dominacionem certificaveſſent eidemque dixiſſent, ut conſtitucioni et determinacioni dominorum inter nos et reverendiſſimam dominacionem veſtram anno ſuperiore factae ſatisfacere et ad illam noſ ſervare nollemus et quod precium decimarum veſtrae reverendiſſimae dominacionis eidem non perſolveremus, cum hoc veſtram reverendiſſimam dominacionem incitare illi vellent. ſed quicun-

que vestrae reverendissimae dominacioni ista vel scripserunt vel nunciaverunt vel retulerunt, neminem excipiemus, sed false et minus iuste dominacioni vestrae reverendissimae proposuerunt, quia constitutioni et determinacioni dominorum satisfacere et ad illam nos tenere volumus, neque precium decimarum eiusdem retinere volumus, sed quare hactenus non remisimus, absencia nostra fuit in causa, tamen hominem vestrae dominacionis cum certa summa pecuniarum ad eandem in brevi mittemus. De reliquis eciam vestram reverendissimam dominacionem contentam reddemus, itaque vestra reverendissima dominacio super persuasiones et talia dicta nostrorum non amicorum ne moveatur, quia credimus illos, quicquid super nos agere possent, ex iniuria omnia agerent, sed habemus in manibus nostris arces huiusmodi, ut contra dominum Seredy nos in illis defendere possumus neque ipsum formidamus, dominus quoque Seredy habet arces tales, in quibus a nobis non timet, in suscitacione itaque tumultuum nullus nostrum impediatur vel damnificabitur, solummodo misera plebecula, quorum spoliatio et depraedatio oppressioque quam sit contra deum, vestra reverendissima dominacio bene scit. Idcirco vestra reverendissima dominacio teneat se ad constitutionem dominorum sicuti nos et eadem nostra servicia acceptet, nos vestrae reverendissimae dominacioni tanquam patri observandissimo servire volumus, valere vestram reverendissimam dominacionem optamus feliciter. Ex castro nostro Zaard feria quarta post festum sancti Thomae apostoli 1546.

Eiusdem vestrae dominacionis servitor et filius

Franciscus Bebek de Pelsewcz.

Memoriale de iis, quae nunciavit frater Georgius per povisorem Strigoniensem.

Quod reverendissimus dominus locumtenens regiae maiestatis agat sollicite eoque curet perducere maiestatem suam, ne sua maiestas delacionibus contra ipsum et alios, qui secum sunt, facile credat neque quacunque de causa bellum moveat adversus eos, nam tumultibus bellicis regnum paulatim excinditur. Sed si quando maiestati suae aliquid defertur adversus eum et alios, qui secum senciunt, maiestas regia velit prius ipsos de ea re commonefacere ac si se excusare non potuerint, tum maiestas sua iudices in ea accusacione constituat ac ut meriti fuerint, in eos animadvertat. Dicit enim frater Georgius se cum tota illa terra sine armis subiectum esse suae maiestati neque tractatum vel conventum ullum habere solere in alium finem, quam ut defensionem illius terrae ad commodum suae maiestatis procuret et unionem regni quaerat, quae quidem maxime ex restitutione mutua alienorum bonorum fieri potest, et quoniam ipse frater Georgius cum

nonnullis aliis id aliquando sollicitè quaesiverunt, mox pro infidelibus ac rebellibus traducti sunt apud suam maiestatem per eos, qui restitutione huiusmodi alienorum bonorum minime gauderent.

Quod maiestas regia nequaquam credat fratrem Georgium clam subornare factionem ullam filio quondam Joannis regis vel habere in animo coronandi aliquando puerum praefatum in regem Hungariae, quemadmodum ipse frater Georgius audit nonnullos persuadere velle suae maiestati, quamvis enim ipse pro debita sua observancia, qua tenetur filio domini sui, omnia illius commoda, omnes accessiones procurare debet, non tamen vel ad diversam ullam factionem a regia maiestate vel ad coronacionem pueri praefati cogitavit unquam, quandoquidem eciam si maxime vellet, nullum tamen fundamentum stabile ad id iacere posset, nec sine summa rerum omnium confusione apertoque regni excidio id praestare posset, quin potius id ipse summo studio agit, ut regnum aliquando uniatur et sic facilius coniunctis viribus vel pace vel bello a communi hoste defendatur. Verum cum eciam sine fratre Georgio multorum ex hungaris primoribus voluntates videntur admodum inclinate ad favorem pueri praefati, atque inde necesse est semper diversas factiones in regno existere, unica ratio extare videtur ad omnes istas animorum diversitates e regno tollendas conquirendi extra Hungariam ducatum aliquem filio regis praefato, postquam omnino modus nullus apparet eliberandi patrimonium ipsius. Ideoque maiestas regia dignetur ducatum huiusmodi extra regnum conquirere, de quo puer ipse securus esse possit, offert autem frater Georgius sese curaturum, ut huiusmodi ducatus inventi et coempti (*kimaradt*: precium) magna ex parte de proventibus Hungariae sine incommodo regiae maiestatis persolvatur atque ita, ubi puer extra regnum in aliud dominium traductus foret, facilius sub suam maiestatem hungari unanimiter convenirent mutuisque viribus ad communem salutem providerent.

Dicit frater Georgius auditum sibi esse, quod nonnulli affirmarent prius quam principes christiani pro Hungaria contra imperatorem thurcarum dimicent, certandum eis esse cum fratre Georgio et suis, id quod maiestas regia credere non debet, neque enim ullus est princeps christianus, qui magis cupiat eliberacionem regni Hungariae quam ipse frater Georgius, neque quisquam maiori desiderio, maiorique apparatu iuvabit principem christianum venientem cum exercitu ad eliberacionem Hungariae, quippe qui audito rumore de adventu caesareae et catholicae maiestatis aliquot millia hominum ingentesque apparatus bellicos omnium generum hoc anno instruxerat penes suam maiestatem caesaream, id quod eciam imposterum facturum est.

Nunciavit praeterea idem frater Georgius transsilvanos iam fere omnes convenisse in id, ut se imperatori thurcarum subjiciant et per se mittant illi censum, solummodo saxones nondum omnino consensisse ob respectum, quem habent ad regiam maiestatem, sed et illos consensuros, atque ideo debere maiestatem suam tempestive ad hoc providere.

Quod luterismus mirum in modum crevit in illis partibus, ideoque maiestatem regiam debere committere dominis fratri Georgio ac Bathory, ut bona illorum occupent, qui lutheranos alunt vel fovent in bonis suis, praecipue autem contra dominam relictam quondam Casparis Dragffi detur commissio.

(Egy lapnyi üres hely.)

A következő lapon.

Introitus.

De precio usonum proveniunt ex gracia dei ad minus
fl. iiij^c (azaz: 400).

Exitus.

Michaeli Feyer ... .. fl. j^c Lxxvij (azaz: 177).
Provisori ... .. fl. j^c xxiij (azaz: 122).

Regestum super decimis et nonis frugum
et bladorum archiepiscopatus Strigoniensis.

Ledecz	capecias j ^c Lvj (156).
Nyarhyd	» j ^c viij.
Lek	» xxv.
Gwg	» Lxiiij.
Anyala	» xii.
Wdward	» j ^c xxv.
Baych	» Lxxx.
Bwchw	» j ^c Liiij.
Mwsla	» xxx.
Magyarzewden	» j ^c xxx.
Nemethzewden	» xx.
Wasarhel	» xliij.
Elwed	» j ^c xv.
Sarlo	» iiij ^c .
Cheykew	» xxiiij.
Kwral	» j ^c .
Kyetth	» Lx.
Barth	» j ^c Lv.
Kemend	» Lxxxxj.

Summa capeciarum frugum 1889, quae faciunt quartalia de Kakath 1510, ex quibus proveniunt in avena pro tertia quartalia v/c iij (azaz 503).

Restabunt igitur in frumento vendendo quartalia 1006, quarum singula quart. duo unum flor. computando faciunt fl. v/c viiij.

Decimae oppidorum infrascriptorum ad usum familiae domini reverendissimi conservatae.

Tardoskeddy ... .. cap. iij^c vj.

Kywurth ... .. cap. v^c.

Perbethe ... .. cap. ij^c Lxxxvj.

Keer et Apathy ... .. cap. j^c xlvij.

Summa capec. 1241, quae faciunt quartal. 942, ex quibus pro tertia parte proveniunt quartalia ... .. iij^c x.

Restabunt itaque in frumento proveniendo quart. 588, sed quia relaxatae sunt ex eisdem colonis de Kyrth quartalia ij^c, Petro vero Benke quart. 23, igitur sunt administranda in frumento quartalia ... .. iiij^c xv.

A következő lapon.

Instructio reverendissimi domini Adriano literato de Farnad super dispensacione precii decimarum frugum tam de bonis archiepiscopatus quam districtus Seelyz et Been provenientium die 12. Juli data.

Ad manus provisoris ... .. fl. L.

Joanni Horvath pro salario praeterito ... .. fl. xxxv.

Zolthay pro serviciis praeteritis ... .. fl. j^c iiij.

Chymory pro salario praeterito et futuro ... .. fl. L.

Augustino Was pro mense Augusti ... .. fl. xvj.

Peditibus de Swran pro serviciis praeteritis ... .. fl. xx.

Eisdem pro futura solucione ultra fl. 32 de censu

s. Michaelis dandi ... .. fl. xvj.

Demetrio Pesth de Sarlo ... .. fl. vj.

Alberto Somoghy ... .. fl. x.

Adriano literato pro debitis et Benedicto Kewer ... .. fl. ij^c.

457.

Residuum totum ad manus domini reverendissimi admistretur.

1545.

Introtus.

Ad manus Adriani literati de Farnad de preciis frugum et
decimis de Been ... .. fl. L.

Ex vendicione vinorum in Keer levatorum proveniunt ex
urnis 88 ... .. fl. j^c Lxxxvj.

Exitus.

Nicolao Koncz ... .. fl. xx.
Friderico ... .. fl. x.
Peditibus ... .. fl. xxxiiij.
Augustino Was ... .. fl. x.
Chymory ... .. fl. vj.
Stresemlyey ... .. fl. vj.
Ad Novum Castellum navis empti ... .. fl. ij.
Fodulas ad eundem ... .. fl. j.
Claviculos, sendel et leecz ... .. fl. ij.
Magistris fossoribus ... .. fl. xvij.
Portariis bibalia ... .. fl. j.
Wyzesgyami ad dominum reverendissimum misso fl. viij.
Palffy cum sebellinis Strigoniensibus misso ... .. fl. j.
Eidem Viennam misso ... .. fl. ij.

Summa flor. j^c xxj.

Zolthay pro menstruis duorum mensium ... .. fl. j^c iiij.

Chymory pro salario ... .. fl. xxxij.

Urnarum vini 420 singulas earum ad pintas dumtaxat
triginta duas computando, ex quibus per denarios sex prove-
niendi sunt ... .. fl. 806 den. 40.

Exitus.

Ad manus domini reverendissimi dati ... .. fl. ij^c.

Provisori Strigoniensi pro debitis dati ... .. fl. ij^c.

Pro debitis Cremmer ... .. fl. iiij^c.

(Másféllap üres.)

Reverendissime domine in Christo pater observandissime. 1546. nov. 5.
Salutem et serviciorum meorum commendacionem. Cum sciam
reverendissimam dominacionem vestram novarum rerum avidam
esse, nolim ea, quae nunc in castris hungarorum et bohemosum
ex Saxonia huc allata sunt, eandem ignorare. Quae ante Simonis
et Judae apostolorum proxime praeteritum (*festum*) acta fuerunt,
reverendiss. dominacio vestra ex literis domini Francisci Nyary
praesentibus annexis intelliget. Heri venit postha, qui retulit

hungaros audita propinquorum hoscium fama, obviam illis processisse, ante ibat dominus Franciscus Nyary, qui cum praevidisset hoscium agmen non procul abesse, iussit exercitum consistere, ipse rogavit a capitaneo bohemos sibi exercitui hungarorum adiungi quingentos cathaphractus, totidem pedites sclopetarios, seque belli fortunam horum auxilio cum hoste experturum esse, quibus impetratis, vicissim cum exercitu hungarorum praecessit, ita quod cathafracti et pedites eum assequi non potuerint, qui postquam ad hostem pervenissent, quorum numerus erat cathaphractorum ut dicunt quadringentorum, peditum vero sex millium, nam hos dux Saxoniae elector pro defensione sui ducatus in praesidiis locaverat, commissum est utrinque certamen in festo Omnium sanctorum hora tertia pomeridiana, ubi hungari animadvertissent hoscium ordines turbari, perruperunt totum agmen eorum. Increscente deinde Marte deleverunt eos, quamquam ad finem pugnae supervenerant et cathafracti regiae maiestatis ac pedites, ita quod ex cathafractis quadringentis vix decem evaserint. In loco proelii numerata sunt occisorum cadavera mille ducenta, ex hungaris non plures duobus dicuntur esse saucii. Interceperunt quindecim tormenta bellica hoscium et civitatem quandam electoris satis munitam, sicque potita victoria satis amplam praedam congesserunt, obtigerunt eis certi captivi et hi satis opulenti. Tanta fuit inter eos rerum ex praeda collectarum copia, ut bos vel vacca in auctione venderentur quattuor grossis, equus florenorum duobus aut tribus. Confecto feliciter isto proelio captaque et in potestatem regiae maiestatis redacta civitate, dicuntur ulterius procedere, parte ex alia dux quoque Mauricius, qui similiter a parte regiae maiestatis est, comparatis copiis ducatum ipsius electoris invasit et obsedit civitatem quandam Swyka (Zwickau). Jamque non plures tribus civitatibus ducalibus restare, quae vim exercitus regii sustinere possent, quibus ut speramus brevi captis, brevi totus ducatus Saxoniae dicioni suae maiestatis addetur. Nam omnes illae civitates, quae sunt maiestatis regiae tanquam regi Bohemiae feudatariae et quarum regio tanta esse dicitur, quanta est Moravia, iam dicitur maiestati regiae iurasse cum quinquaginta pocioribus, baronibus et nobilibus. Hactenus de Saxonia, de hungaris et bohemis.

Quod attinet ad sacratissimam caesaream maiestatem, landgravius eciamnum est in castris eodem loco, ubi se in terram suffodit, proelio hactenus cum sua caesarea maiestate decertare detrectavit. Ita tamen a militibus imperatoris observatur, ut quoscunque extra castra mittit, mox aut capiuntur aut trucidantur. Nunc postremo sua caesarea maiestas misso exercitu hispanorum et italorum exuri fecit magnum quoddam oppidum, quod erat ultra

castra hoscium. Unde suppeditabatur hostibus commeatus. Cesi sunt ibidem ducenti cathafracti landgravii et pedites non pauci, intercepti sunt octingenti currus commeatum et octingenti equi, qui bombardas et alia impedimenta hoscium traxerunt. Haec hactenus contigerunt. Diciturque caesarea maiestas in hunc diem ad Thulingam ivisse civitatem cardinalis Augustani nuper recuperatam ab hostibus distantem a castris hoscium uno et altero miliari, ubi si opus erit, expectabit per hyemem hoscium actiones. Est autem in loco commodo utpote propinquo ad civitates Ulmam et Augustam, ad quas a castris caesareis tribus miliaribus distantes, ut volet irruptionem semper facere poterit, si ita ferat necessitas belli. Expectamus in horas felicem tocius belli exitum, quod cum factum fuerit, reverendissimae dominationi vestrae perscribam, quam felicissime valere cupio. Datum Pragae 5. die Novembris 1546.

Nyári Ferencz levele a következő lapokon.

Reverendissime domine et tanquam pater nobis observandissime. Salutem ac serviciorum nostrorum commendacionem. Quod hactenus vestrae reverendissimae dominationi non scripserimus, nulla alia causa est, nisi quod plurimis ac variis negociis occupati fuimus, ac eciam intensissimo dolore podagrae laboramus, et propter has causas reverendissimae dominationi vestrae scribere minime potuimus. Quomodo autem et qualiter nunc se res in ipsa regiae maiestatis expedicione habeat, et fortuna successerit, id vestrae reverendissimae dominationi significare volumus, cum itaque iam metas et terminos regni Bohemiae pertransissemus ac metas Saxoniae attingeremus, ex certis nunciis acceperamus, quod pars adversa a castris, ubi nos castra metati fuissemus, ad dimidium et unum miliare tantum similiter castra metata distaret ac castra sua fortiter fossis, trabumque constructione, repleturisque terreis fortificata ac munita esse, in quibus nos omnino ipsos adversarios, Saxoniae provinciam ingredere volentes opperiri narrabant. Nos itaque his rumoribus intellectis illico elegeramus circiter sexingentos aut maiorem partem gentis hungarorum, ut eo, ubi castra illorum dicebantur esse, et proficisci et perlustrare diligenter deberent, illis equitibus commiseramus. Qui quidem hungarici equites dum eo pervenissent, videntes castra eorum vacua, quae alioqui satis, et fossis et trabibus ac eciam bastis erant munita, nostri itaque dum haec se ita se habere animadvertissent, hostemque quonam loci esset minime cognoscere possent, iuxta nostram informacionem ulterius sibi proficiscendum statuerunt, quoad ipsos adversarios conspiciere explorareque possent. Dum itaque iter impressum continuarent, a certis quibusdam

cognoverunt, ut ipsi hostes penes quandam civitatem Altorff vocatam castra metati essent, ac ubi omnino nos et expectare et nobiscum bellum inire statuisset. Qui quidem milites dum usque praedictam civitatem pervenissent, nec ibi, prout ipsis narratum fuerat, hostem conspici potuissent, iamque nocte imminente, adversarius (*így*) vero ulterius procedere ex his argumentis dum cognovissent, sentenciis (!) latis quid hactenus agendum ipsis esset, eo quo iam omnino nox ipsos ab ulteriori processu prohiberet, arbitantes eos esse in praedicta civitate, illico nostrates dictae civitati propinquare ceperunt, ex qua quidem civitate in ipsos acriter ex bombardis et pixidibus sagitarunt, nostri vero non habentes ullam neque pixidem neque bombardas, invadentes civitatem alioqui muro circumdatam ex utraque parte suburbium civitatis et stabula incendentes ac vociferantes, non curatis sagitationibus illorum ad portam civitatis usque irruentes, portisque tribus illico dissecatis extemplo eam ingredienti occuparunt. Cumque ex nostratibus, qui ingressi in eam pauci, aliis per pagos et villas cursitantibus, fuissent, non audentes in occupata civitate sub noctem permanere, accersito igitur iudici iuratisque civitatis coegerunt eos iuramentum et fidelitatem regiae maiestati praestandum, dum itaque iudex et cives timore ingenti adducti iuramentum praestitissent, nostrates ex civitate egressi versus castra proficisci sibi statuerunt, adversa vero pars hoc intellecto illucescente die mox quadringentos gravis armaturae equites et sex banderia peditum lancigerorum pixidariorum, quos ex gentibus suis pociores eligere potuerunt, in ipsam civitatem miserunt. Nos autem similiter ipso die cum universis gentibus regiae maiestatis eo iter percepimus ac ab ipsa civitate ad unum parvum miliare castra metati sumus. Gentes autem adversae prope ipsa castra regiae maiestatis obviam venientes ac in quadam valle sese nobis venientibus opposuerunt, unde volentes in ipsa castra et exercitus regiae maiestatis iter faciendo irruere ingeniaque eripere, ipsosque exercitus perturbando in fugam convertere. Nos qui alioqui podagra laborantes cum haec ita se habere cognovissemus, ipsa necessitate coacti sumus equum ascendere aciemque contra hunc hostem instruere. Si itaque gentes hungaricae non praecessissent, ipsa castra omnino perturbassent, ingentique regiae maiestatis certo discrimine et periculo extitissent. Hungari itaque praecedentes ipse hostis in eos ex insidiis locatus sagitare acriter incepit. Nostrates hac sagitatione minime commoti ipsos fortiter et viriliter, audacterque insecuti et agressi sunt, hostes ipsi visa audacia hungarorum civitatem praefatam data fuga contrarie (?) ingredi ceperunt. Minime tamen ni ipsa civitate permanere putantes egredientes supra ipsam civitatem ac montem occultissimum, qui ipsis apcior et tucior ad confli-

gendum videretur, confugerent. Ubi nostrates cum ipsis fortiter dimicarunt, hostis neque in prefato loco permanere arbitrans alium locum, qui in monte alciori et nam loci (*így*) et . . . satis munitus dinosceretur sibi ceterum (?) elegit in illumque confugit ac sese ex parte, per quam nostratibus eos adoriri necesse erat, bombardis instructis ordine communiunt. Nos hoc viso cum reliquis gentibus hungaricis praecedentes a tergo sequebamur, quae fortiter dum iter et hostem aggredi cepissent vitam et mortem considerantes (*így*) hostem acriter adorti in fugam primo ipso impetu converterunt, ac duntaxat ipsi hungari citra auxilio aliarum gentium regiae maiestatis solo auxilio divino profligarunt, gentibus regiae maiestatis ex monte facinus et audaciam hungarorum eventumque prospicientibus.

In illo itaque conflictu speciales capitanei ducis Saxoniae interfecti sunt ac decollati, ac unus comes illorum groff dictus vix evasit, sex banderia peditum et duo equitum armigerorum et xij bombardae campestres in loco conflictus manserunt et plus quam mille corpora humi interfecta iacencia peditum et armigerorum. Nihil enim ipsis profuerunt loca tuciora, quae germanico more fortellhelek nominantur, neque sagitationes ingeniorum, pixidum barbatarum ac eciam sepificacio germanica ex ipsis hostis (*így*) facta, nam haec omnia hungari temere ac audacter pertransierunt, nihil horum formidantes, gentes ipsas adversariorum contrai(v)erunt atque ipsos armigeros equites, qui ex praefato conflictu evaserant, ad duo milliaria insecuti sunt. Ceteros vero usque portam civitatis Elznicz (*Ölsnitz*) sunt insequuti, passim per viam eos insequentes, prosternentes ac decollantes, ipsi cives pedites pixidarii ipsos adiuvere conantes, eciam ipsos pixidarios aliquociens usque ad portam civitatis propulsarunt, ubi densissime ex muris ac bastis sagitationes in eos profundebant. Hungari non curatis sagitationibus ipsorum eosdem in civitatem compellere et confugere sunt aggressi. Hoc viso cives dictae civitatis illico feria tertia post festum Omnium sanctorum factus est, literas et nuncium ad nos miserunt, ut civitatem regiae maiestatis fidelibus hungaris dare praesto essent et se subderent, in quo nunc sumus. Haec omnia solummodo hungari cum hastis et clipeis perfecerunt. Captivos enim germanos tam pedites quam armigeros habemus plus quam quadringentos. Ceterae vero civitates, oppida, villae, domini, nobiles circumcirca existentes dietim confluunt ac ad fidelitatem et obedienciam regiae maiestatis inclinant. Veniuntque civitates similiter magna in Saxonia, Plannos (*Plauen*) dicta confugit ad Mauricium ducem, qui partem regiae maiestatis fovet et sibi sese subiugavit, penes quam civitatem ipsae gentes, quae profligatae sunt, in castris manebant. Nunc eciam enixe rogant ac ob amorem dei petunt, ne hungaros ad ipsos

venire permetteremus, parati sunt ad fidelitatem regiae maiestatis venire et obedientes esse, adeo ab ipsis hungaris timent et perterriti sunt post hunc conflictum, ut neque municione civitatum ac murorum, nec in bombardis et sagitationibus ac armigeris quicquam confidant. Abhinc deo volente ad civitatem specialem et insignem Chywyko (*Zwickau*) nominatam recto itinere die crastina procedemus. Qua obtenta in alias, quas resistere conarentur, procedemus. Nulla enim praeter hanc resistit, ex multis enim castris municio (*így!*) nullum talem munitum ac fortem habemus in Hungaria, ex quibus confugerunt ac vacuas dimiserunt, in quas homines regiae maiestatis misimus; solummodo divina clemencia adiuvante propter hanc victoriam per hungaros factam timor talis eos invasit, ut tota perterrita est hic iam tantum actum est perniciiei, ut solummodo curet vestra reverendissima dominacio quomodo, dum domino deo volente revertemur, eosdem absolvere poterit, nam satis criminis egerunt. Ad quem autem finem negocium istud deveniet, id solum in divina voluntate consistit. Ceterum rogamus, velit literas domino Joanni Nyary fratri nostro uxoriq[ue] nostrae . . . . . infromittere. Altissimus reverendissimam dominacionem vestram felicissimam incolumemque ad vota prospera nobis omnibus quam diutissime conservare dignetur. Datum in civitate Elznicz 4. Novembris 1546.

Franciscus Nyary.

Ratio magnifici domini Andreae de Bathor super universis expensis ad expeditionem contra Karvassy expugnacionemque arcium Kowazo, Karvas et Huzth tam ad conservacionem equitum et peditum, quam ad emendos pulveres, tormenta que bellica aliasque necessitates, iuxta regestum per eundem exhibitum facta.

Idem dominus Andreas Bathory dicit in expeditione contra Karvassy ad expugnacionem arcium Kowazo et Karvas ac Hwzth a 20. Marcii 1545 usque 13. Februarii 1546 mensibus 11 equites 600 tenuisse, ad singulos equites singulo mense flor. 3 hungaricales computando cedit fl. xviiiij^m viij^c (19 ezer 8 száz.)

Pro conservacione mensae ad equites 500, per flor. 50 ad centum equites cedit . . . . . fl. ij^m vij^c L. (2 ezer 7 száz 50.)

Peditibus 500 per flor. 2 ad expugnacionem conductis ad idem tempus . . . . . fl. xj^m (11 ezer.)

Ad solucionem capitaneorum, decurionum, vexilliferorum, timpanistarum singulo mense

computantur flor. 130 et ad
idem tempus facit ... .. fl. j/^m iij/^c xxx. (1 ezer 4 száz 30.)

Idem dominus Bathory
dicit se vulneratis militibus de-
disse et alias necessitates ex-
posuisse ... .. fl. vj/^c Lxiiij (6 száz 63.)

Ad emendos pulveres,
globos, plumbum aliaque tor-
menta bellica exposuisse ... .. fl. vj/^m ij/^c (6 ezer 2 száz.)

Summa facit fl. 41843.

Solucio.

Ex camera salium
Maramarosiensis habuit fl. v/^m (5 ezer.)

De subsidiis duo-
rum flor. 1545 ex comi-
tatibus Ugocza, Beregh,
Zatmar, Zabolcz, Craz-
na, Zolnok mediocris et
Scepusiensis percepit ... fl. viiij/^m iij/^c Lxiiij (9 ezer 4 száz 64.)

Summa solutionis ... .. fl. xiiij/^m iij/^c Lxiiij.

Restarent solvendi fl. xxvij/^m iij/^c Lxxviiiij (27379.)

Per eundem tamen essent et sunt cognoscenda regesta
dicatoris quantum perceperit, quae hactenus non sunt praesentata
ad cameram nec per ipsum commissa praesentari (?)

Praedicatur a nonnullis nobilibus, dominum Bathory privata
quoque subsidia a comitatibus habuisse et in arcibus (non) con-
temnendum thesaurum reperiisse, quae omnia resciri et computari
debent.

Debit habere solutionem a thesaurario regni de contribu-
tionibus regni, ex quo tanquam capitaneus regni in rebus regni
servivit. Nec digne potest maiestatem regiam pro his gravare.
Aliud est, quod arces Kowazo et Karwas in manibus habet
et tenet.

Alia ratio eiusdem.

Idem a 14. Februarii 1546 usque 16. Septembris anni
eiusdem tenuit equites 500, per flor. tres cedunt fl. xij/^m (12 ezer.)

Hic maiestas regia tantum equites 300 statuit solvi
debere tum, dum servivit, qui etiam ad octo menses facerent
fl. vij/^m ij/^c (7 ezer 2 száz.)

Pecuniae mensae per flor. 50 per mensem ad equites 100
mensibus octo ad equites 300 faciunt fl. i/^m ij/^c (1 ezer 2 száz.)

Item ratione magistri tavernicorum ad tres annos scribit
Bathory sibi debere flor. 4000, tamen officium suum in tribus

annis per flor. 500, ut maiestas regia statuit solvi in tricesimis ratione sui officii, quae faciunt tantum ... .. fl. ij^M (2 ezer.)

Eidem deputati sunt de proventibus tricesimarum duobus annis in sortem salarii magistratus tavernicorum et certa parte soluti ... .. fl. i^M.

Eidem in comitatibus Zathmariensi et Zabolcz ex utraque dica unius floreni praesentis anni, si Bathory ipsam ex debito officii capitaneatus ad manus dicatoris administrare voluerit, dari potuerit ad minus fl. xiiij^M (14 ezer.)

Summa solucionis fl. xv^M (15 ezer.)

Igitur domino Bathory si eidem servitium ad equites 300 computabitur, superflue percepturi essent fl. 5100. Si vero maiestas regia servitium suum ad numerum equitum 500 consentiret, nihilominus solutio sua excederet debitum servicii sui in summa 1300.

Más lapon.

In anno domini 1545.

A tempore, quo arces per spectabilem et magnificum dominum capitaneum expugnatae sunt, usque festum Conceptionis Mariae virginis in anno 1547, ex diversis comitatibus ac eciam lucro camerae salium Maramarosiensis per eundem spectabilem et magnificum dominum perceptae sunt in toto fl. xlvij^M v^C lx (47 ezer 5 száz 60.)

Ultra haec dicit spectabilis et magnificus dominus capitaneus regiam maiestatem iuxta contenta regesti ad sua servicia debitorem fore in ... .. fl. xl^M v^C Lxxxij (40 ezer 5 száz 82.)

Ab anno 1541 usque ad praesentem annum 1547 ad officium thavernicatus regia maiestas obligatur in toto fl. v^M (5 ezer.)

Az utolsó lapon.

Tota summa damnorum servitoribus magnifici domini Sigismundi Balassa, iobbagionibus et sequacibus eiusdem per magnificum dominum Stephanum de Lossoncz illatorum ... .. fl. iiij^M viij^C xlvij (4 ezer 9 száz 48) den. xliij.

In ista summa continetur et summa pro campana et silva commemorata usque ad ... .. fl. iiij^C

In praescripta summa continetur summa damnorum colonis magnifici domini Orzag illatorum ... fl. ij^C xxxv (235) den. vij.

Summa tota damnorum servitorum magnifici domini Stephani Lossonczy per magnificum dominum Sigismundum Balassa illatorum facit ... .. flor ij^M vij^C xliij (2743) den. xvij.

(Az ivrét összehajtott 15 ívből álló regestum a magyar kir. orsz. levéltárban publ. fasc. 35. nr. 26. őriztetik.)

Közli: —I —R.

AZ ERDÉLYI KÁPTALAN LEVÉLTÁRA

GYULAFEHÉRVÁRTT.

(*A Gyulafehérvártt maradt okiratok.*)

— NEGYEDIK KÖZLEMÉNY. —

805. 1512. apr. 20. Thuróczy Miklós vicevajda bizonyítja, hogy szálláspataki Szerecsen Mihály felesége Demsusi Ankónak az erdélyi káptalan, Dénes dékán-kanonok elismerése szerént, 200 forinttal tartozik, amit szent Márton napkor meg fog fizetni, különben duplumot lévén köteles lefizetni. — Datum Déva, fer. tert. prox. post dnic. Quasimodo ao M^o D^o duodecimo.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecsétje leesett. — Van hiteles másolata dto sabb. prox. a. dnic. I. Trinit. a. 1786.

Comit. Hunyad. Cista II. fasc. IV. nro 30.

806. 1512. apr. 26. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Boltha Miklós és neje Magdolna, magok és utódaik nevében Gáldon levő kétköví malmokat örök áron eladták Lazó János erdélyi kanonok, telegdi főesperesnek, s általa a minden hívő lelkek gy.-fehérvári székes templomban lévő általa alapított oltárának, az ottan levő belső telekkel és tartozékokkal együtt, négyszáz arany forintért bizonyos feltételek és kikötések mellett. — Datum feria secunda in crastino f. b. Marci evang. M^o D^o duodecimo.

Eredeti fogalmazvány. — Papiros 22—30 cm. — Pecsét nélkül. — Van másolata dto fer. 2. prox. p. dnic. Septuag. 1786.

Comit. Albens. Cista III. fasc. II. nro 26.

807. 1513. aug. 8. Zápolyai János vajda az erdélyi káptalant megkeresi, hogy Megereche János kolosi főesperest és erdélyi kanonokot, a doctor Beregszászi Imre, Bolyai Gáspár felesége Brigitta, Bethlen Márkus leánya, váradjai és lomfalvi birtok részeibe igtassa be. — Déva, fer. secunda prox. ante fest. b. Laurentii m. anno M^o D^o decimo tertio.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecséttel. — Hátán a beíratás fogalmazványával. — Van hiteles másolata fer. 5. prox. ante dñic. II. Epiphan. 1787.

Centuria Y. nro 35.

808. 1514. febr. 4. Zápolyai János vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy miután a Tordán létező szent-Ágoston-rendű szerzet főnöke fr. Márton bizonyos tordai háromkövű malmot örök áron eladott az aradi káptalannak, és az árát még nem vehette fel, bár Péter országbíró ítélete szerint is az őket inkább, mint másokat illeti: azért az aradi káptalant gyors fizetésre intse, különben a vajda elébe idézze meg. — Kolosvár, sabb. prox. post fest. Purif. b. v. glor. anno M° D° decimo quarto.

A kolosmonostori convent transsumtuma, l. 809. sz. a.
Comit. Torda, fasc. VI. nro 32.

809. 1514. febr. 4. Zápolyai János vajda a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy miután fr. Márton, a tordai Ágoston-rendű remeték főnöke, az aradi káptalan ellen panaszolja, hogy ez az Aranyos vizén, Egyházfalván járó háromkövű malmot, ami a szerzeté vala, Mike Mihály jobbágnak eladta, amit inkább a szerzetnek van joga magához visszaváltani: e végett az aradi káptalant törvény elébe idézze meg. — Kolosvár, sabb. prox. post f. Purif. virg. glor. M° D° decimo quarto.

A kolosm. convent transsumtuma 810. sz. a.
Comit. Torda, fasc. VI. nro 32.

810. 1514. febr. 14. A kolosm. convent Zápolyai János vajdát értesíti, hogy az aradi káptalant, a Torda mellett levő Egyházfaluban, az Aranyos vizén járó háromkövű malomnak, melyet Mike Mihály jobbágnak eladott a nevezett káptalan. peres ügyében, szent Jakab nyolczadára megidézte. — Datum octavo die diei evocationis predictae, (fer. tertia prox. p. f. b. Dorothee), anno supradicto (1514.)

Eredeti. — Papiros 34—36 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő horgony.

Comit. Torda, fasc. VI. nro 3. és 32. (Két péld.)

811. 1514. mart. 20. A kolosmonostori convent Zápolyai János vajdának jelenti, hogy a gyulafehérvári káptalannak Harangláb birtoka miatt Bolyai Gáspár és társai elleni perében, midőn Péter országbíró ítéletét végrehajtani, Harangláb egész felét átadni, s Gálfalván, Sároson és Telegden is teendőit végezni akarta, Haranglábi, Vancha, Vizaknai, Altenberger és mások hatalmaskodva ellent állottak, miről a vajdának jelentést teszen. — Datum octava die termini prenotati f. quinta prox. p. f. b. Gregorii pape anno M° D° decimo quarto.

Eredeti. — Papiros 21—29 cm. — Pecséttel, minek helye látszik. — Van hit. másolata dto fer. 4. prox. p. dnic. II. Trinit. 1786.
Comit. Küküllő, fasc. II. n. 18.

812. 1514. jun. 2. Az erdélyi káptalan, Dénes püspöki helyettes és Budai Ulrik örkanonok bizonyágtétele alapján, bizonyítja, hogy Toroczkoí Ferencz, Nyiresi Tamás és Bethlen Miklós bizonyos feltételek mellett a Küküllő megyében fekvő *Parád* és a Fehérmegyében fekvő Váradgya, Nyires és Oláh-Ujfalu birtokok elcserélésében egymás között megegyeztek. — Datum feria sexta proxima ante fest. Pentecostes a. d. M° D° decimo quarto.

Eredeti. — Papiros 29—19 cm. — Kezdeté kissé megevődve; káptalani pecsétjének csak helye látszik.
Divers. cottuum, fasc. III. n. 39.

813. 1514.? Perirat töredék a gyulafehérvári káptalannak Harangláb, Gálfalva, Sáros és Felek miatt Bolyai Gáspár és Haranglábi Elek ellen, (minek kezdete és vége hiányzik, s jobb oldala is hosszában leszakadt).

Eredeti. — Papiros 30—28 cm. — Pecsétjének csak helye látszik. — Van hiteles másolata, fer. 6. ant. dnic. IV. Pentec. 1786.
Comit. Küküllő, fasc. IV. n. 8.

814. 1515. mart. 1. Héderfáji Barlabási Lénárd alvajda megkeresi a kolosmonostori conventet, hogy a zlatnabányai lakosok taxái és szabadságairól szóló kiváltságlevelet levéltárából a zlatnabányaiknak jogaik védelme végett adja ki. — Datum in Héderfája, feria quinta proxima ante dominicam Reminiscere anno M° D° decimo quinto.

A gyulafehérvári káptalan transsumtuma 1742-ből.
Centuria extraord. AA. n. 1.

815. 1515. mart. 3. A kolosmonostori convent átírja Barlabási Lénárd alvajda megkeresése alapján a zlatnabányai polgárok és jövevények 1425. évi kiváltságlevelét, mely szerint az erdélyi káptalannak évenként 60 arany forintot fizetnek. — Dat. die sabbati prox. ante dom. Reminiscere, anno M° D° decimo quinto.

A gyulafehérvári káptalan transsumtuma 1742-ből.
Centur. extraord. AA. n. 1.

816. 1516. nov. 13. Zápolyai János erdélyi vajda bizonyítja, hogy Budai Udalrik gyulafehérvári örkanonok egyfelől, és Baládfi Mihály s felesége Anna másfelől olyan csereszerződést kötettek, hogy ezek átadják Táté és Ozd községekben lévő egész birtokukat az erdélyi káptalannak, mert Kis-Enyednek negyed részét negyven forinttal Gerendi Jakabtól és Miklóstól visszaváltani nem tudják; Udalrik pedig átengedi az ő ozdi saját birtokát, mi azelőtt mikeszászai Ország Sebestyéné vala, úgy

hogy Baládfi és felesége s minden maradékai legyenek ez által teljesen kielégítve. — Datum in oppido Thordensi, in festo b. Briccii conf. anno M° D° decimo sexto.

Eredeti. — Papiros 29—37 cm. — Ostyába nyomott pecséttel. — Van hiteles másolata dat. feria 6. prox. ante domin. Quinquag. 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. I. n. 27.

817. 1516. nov. 13. Zápolyai János vajda tanusítja, hogy Udalrik erdélyi örkanonok jelenlétében Baládfi Mihály és neje Indali Anna, kik Kis-Enyedet kiváltani nem tudják, tátéi birtokukat Kis-Sebes helyett az erdélyi káptalannak adják, Udalrik pedig ozdi birtokát, ami azelőtt az Ország Sebestyén özvegyéé vala, Baládfi Mihálynak és feleségének adományozta, bizonyos feltételek és evictio vállalás mellett. — Datum Torda, in festo b. Briccii conf. anno M° D° decimo sexto.

Ered. — Papiros, 29—27 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege : körben függő mérleg. — Van hiteles másolata, dto fer. 6. prox. a. dnic. Laetare 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. V. n. 76.

818. 1516. dec. 3. Zápolyai János vajda az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy István plebanust, a segesvári sz. Miklós-ról nevezett parochialis templom plebanusát, a fehérmegyei Volkán nevezetű azon birtokba, mit Bolyai János nagyselyki plebanustól megvett, a nevezett templom részére igtassa be. — Datum Kolosvár, fer. quarta prox. a. f. b. Barbare v. anno M° D° decimo sexto.

Eredeti. — Papiros, 29—22 cm. — Pecséttel. — Hátán van a beigtatás fogalmazványa. — Van hiteles másolata f. 2-a prox. post dnicam Reminiscere 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 33.

819. 1517. sept. 25. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Gáldtői Gáspár Gáldon lévő nemesi kurialis telkét és a hozzátartozó jobbágytelkeket lelki üdvéért Jánosnak, a székes templomban a minden hívő lelkek oltára igazgatójának, örökös alapítványúl hagyományozta. — Datum fer. sexta prox. ante f. b. Venceslai m. a. d. M° D° decimo septimo.

Eredeti. — Papiros 28—20. cm. — Viznyomásos bélyege : körben, csillagon függő horgony. — Van hiteles más. dto dnica Sexages. a. 1786.

Comit. Albens. Cista III. fasc. II. n. 8.

820. 1518. apr. 24. Héderfáji Barlabásy Lénárd vicevajda megkeresi az erdélyi káptalant, hogy vingárdi Horváth János végrendelete szerint a szent-mihálykövi pálos zárda főnökét Szarakszó, Váradja és Fahid nevű fehérmegyei falvakban lévő birtokba iktassa be. — Datum in Héderfáya, in die festi b. Georgii m. anno M° C° decimo octavo.

Eredeti. — Papiros, 28—21 cm. — Pecséttel, mi azonban letöredezett. — Van másolata dto fer. 2. prox. post dnic. Reminiscere 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 31.

821. 1518. sept. 7. Az erdélyi káptalan jelenti Barlabási Lénárd vicevajdának, hogy Horváth János végrendelete szerint a Szent-Mihálykövén lévő pálos zárdát bevezette Szarakszó, Váradja és Fahid nevű községekben létező birtokrészekbe és az ellenmondókat a vajda elébe megidézte.

Eredeti fogalmazvány az iktató parancs hátán.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 31.

822. 1518. sept. 19. Héderfáyi Barlabási Lénárd vicevajda bizonyoságot teszen arról, hogy csombordi Tompa Péter kilencz jobbágy telket Csombordon, Fehérmegyében, a Maroson járó malommal együtt eladott csesztvei Barlabási János erdélyi kanonok főesperesnek 82 forintért és a szent-királyi s gombási főesperesi dézmáért. — Datum Albe die dnico prox. post fest. Exalt. s. crucis a. d. M^o C^o decimo octavo.

Pál deák gyulafehérvári consistorialis jegyző egykorú másolata. — Papiros, nagyon megevődve, 28—26 cm. — De van másolata dto fer. 2. prox. post. domin. Sexagesimae 1786.

Comit. Albens. Cista III. fasc. V. n. 8.

823. (1519. jan. 24.) (Zápolyai János vajda nevében kiadott perirat töredék) Harangláb, Sáros, Gálfalva, Telegd perében arról, hogy Folt László, György és Elek, kik a haranglábi birtokra igényt tartanak, legyenek kötelesek közelebbi szent Jakab nyolczadára minden okmányukat a bíróság előtt, a gyulafehérvári káptalan keresete ellen bemutatni. — Datum in civitate Kolosvár, duodecimo die octavarum festi Epiph. dni anno. . . . (*kiszakadt*).

Eredeti. — Papiros, 31—29 cm. — Pecsétje s az okmány eleje hiányzik és jobb oldala végig leszakadt és a sorok emiatt csonkák. — Az okmány ketté szakadt. — Van másolata fer. 3. prox. post dnic. I. Trinit. 1786.

Comit. Küküllő, fasc. II. n. 10., 1 db transsumtummal.

824. 1519. febr. 1. Zápolyai János vajda az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy Tordai Pál jegyzőt, szent János oltárának, mely a gyulafehérvári székes templomban van, igazgatóját a szengyeli határon lévő Monyoróztó vagy Nagytó birtokába, ami Torda megyében van, szabály szerint igtassa be. — Datum in Kolosvár, feria tertia in vigil. f. Purif. v. M. anno d. M^o D^o decimo nono.

Eredeti. — Papiros 29—22 cm. — Pecséttel.

Comit. Torda, fasc. V. n. 13. és 42., ez utóbbi a conv. átiratában 828. sz. a.

825. 1519. mart. közepe. A kolosmonostori convent Zápolyai János vajdának jelenti, hogy Péter országbíró delibe-

rátumát Bolyai Gáspár és Haranglábi Elek ügyében átvévén végrehajtás végett, a gyulafehérvári káptalan részére Harangláb birtokának egyenlő felét át akarta adni, de a Haranglábi és Vizaknai rokonok, valamint Altenberger Tamás és felesége kivont karddal a végrehajtásnak ellentállottak, s azért megidéztek a vajda elébe. — Datum . . . . . die termini prenotati anno (1519.) (*a datum kiszakadt*). A végrehajtás történt: fer. . . . post fest. b. Georgii pape.

Egy bírósági irat töredék transsumtuma 1519-ből.
Comit. Küküllő, fasc. II. n. 10.

826. 1519. martius 31. Az erdélyi káptalan Zápolyai János vajdának jelenti, hogy Tordai Pál notariust a szengyeli Monyorós-tó vagy Nagytó nevű halastó birtokába szabályszerűen beigtatta. — Datum decima nona die diei introductionis prenot. (fer. quinta prox. ante dnicam Letare) anno supra dicto (1519.)

Eredeti. — Papiros 29—22 cm. — Pecséttel. — Van hiteles mása fer. quarta prox. post dnicam XV. Pentecost. 1786.
Comit. Torda, fasc. V. n. 42.

827. 1519. jun. 19. Várdai Ferencz erdélyi püspök gergelylaki Buzlai Farkast, kit az előtt a hunyadi esperességtől megfosztott vala, Taurinus István doctor, hunyadi főesperes kanonok halálával, Báthori István és mások közbenjárására ismét hunyadi főesperessé kinevezi. — Buda, in festo s. et ind. Trinitat. anno d. M° D° decimo nono.

Eredeti. — Papiros 29—25 cm. — Szépen megőrzött pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg.
Miscellaneor. Cista III. fasc. I. n. 8.

828. 1519. oct. 28. Lajos király Végedi Imre tordai főesperes-kanonoknak az erdélyi káptalan nevében tett előadása folytán a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy az erdélyi káptalant Tinód nevezetű birtokba, ami Enyed és Magyar-Orbó között fekszik, és régóta a káptalané volt, de szabálytalan módon Balassa Ferencz felesége kezére jutott, újból vezesse be, s az ellenmondókat idézze meg. — Datum Buda, in f. b. Simonis et Jude, anno d. M° D° decimo nono.

A kolosmonostori convent transsumtuma 1520-ból.
Centur. X. n. 41. és 73. (Mindkét péld. a conv. átiratában.)

829. 1520. jan. 31. A kolosmonostori convent az erdélyi káptalant Lajos király parancsára Tinód nevezetű birtokba Fehérmegyében beigtatta és az ellenmondókat megidézte a vajda elébe. — Datum undecimo die diei introductionis prenotate (decimo quinto die introductionis prenotate), (ez pedig volt in festo Epihaniarum domini) anno d. M° D° vigesimo.

Eredeti. — Papiros 28—44 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege : körben függő mérleg.

Centuria X. n. 41. Hasonló jelentés a vajdához Cent. X. n. 73.

830. 1520. jun. 21. Lajos király az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy Erdődi János küküllői főesperest, a gyulafehérvári székes templomban szent István és László királyok és Imre herczeg oltára igazgatóját, Lőrinczréve nevű birtokba, melynek békés birtokában volt régóta, de birtoklási okmányait a mozgalmas időkben elvesztette, újból igtassa be. — Buda fer. quinta prox. post fest. b. Gervasii et Prot. protom. anno M° D° vigesimo.

A gyulafehérvári káptalan transsumtuma.

Comit. Albens. Cista II. fasc. V. n. 44.

831. 1520. dec. 13. Az erdélyi káptalan Zápolyai János vajdának jelenti, hogy Erdődi János küküllői főesperest a szent István és László királyok és Imre herczeg gyulafehérvári székes templomban lévő oltárai igazgatóját, Lőrinczréve birtokába új adomány czimén Lajos király parancsa értelmében beigtatta, és az ellenmondókat a vajda elébe megidézte. — Datum vigesimo die diei executionis prenotate (in profesto b. Catharine virg.) anno supradicto (1520.).

Eredeti. — Papiros 28—42. cm. — Pecsétjének helye látszik. — Viznyomásos bélyege : körben függő mérleg. — Van hiteles másolata dto sabb. prox. a. dnic. V. Epiphan. 1786.

Comit. Albens. Cista II. fasc. V. n. 44.

832. 1521. jan. 25. Zápolyai János vajda az erdélyi káptalannak Balassa Ferencz ellen Tinódréte birtoka miatt, mit Balassa kezén tart és használ, folyamatban lévő perét egy kitűzött időre elhalasztja. — Datum Kolosvár in termino prenotato, (in festo Convers. b. Pauli apl.) anno M° D° vigesimo primo.

Eredeti. — Papiros 27—27 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata, fer. 6. prox. a. f. Epiphan. 1787.

Centuria Y. n. 37.

833. 1521. mart. 26. Lajos király az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy a gyulafehérvári székes templomnak az úr színe változása címét viselő oltár részére, mely régóta Megykerék nevű fehérmegyei falu békés birtokában van, de okmányai elvesztek, eme Megykerék nevű falut újból kiváltságlevelével adományozta és rendeli, hogy Modrusi Lukács mestert, eme oltár kormányzóját, annak birtokába vezesse be. — Datum Bude fer. tertia prox. p. f. Annunc. b. Marie v. M° D° vigesimo primo.

Eredeti. — Papiros 29—33 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata sabb. prox. a. dnic. Remiscere anno 1786.

Cottus Albens. Cista IV. fasc. III. n. 28.

834. 1521. apr. 16. Zápolyai János vajda, Várdai Ferencz erdélyi püspök kérelmére, utasítja a kolosmonostori conventet, hogy az erdélyi püspököt Ombozi Miklós koroghi birtokába vezesse be. — Datum Kolosvár, fer. 3. proxima post dominicam Misericordia M° D° vigesimo primo.

A kolosmonostori convent transsumtuma a köv. sz. a.
Centur. XX. n. 55.

835. 1521. május 20. A kolosmonostori convent Zápolyai János vajda beigtatási rendelete szerint Várdai Ferencz erdélyi püspököt és az ő székes templomát néhai Ombozi Miklós Koroghon lévő összes birtokába bevezette. — Datum sedecimo die introductionis et statutionis prenotate, (in festo b. Floriani m.) anno M° D° vigesimo primo.

Eredeti. — Pergamen 49—28 cm. — Pecsétje az okmány alsó részével együtt leszakadt.

Centuria XX. n. 55.

836. 1523. sept. 10. Macskási Gáspár és Forró Tamás Tomori István alvajdának jelentik, hogy a szász-sebesi városi hatóság által elfoglalt földeket az erdélyi káptalan részére visszaadták ugyan, de midőn az ítélet végrehajtásában tovább menve a pénzfizetést is követelték, fegyveres ellenállásra találtak s azért az ellenmondókat megidézték. — Datum secundo die diei executionis prenotate (fer. quinta prox. post fest. Nativ. b. v. M.) anno M° D° vigesimo tertio.

Tomori István vicevajda transsumtuma a köv. sz. a.
Cista Szathmár fasc. VI. n. 1.

837. 1523. nov. 8. Tomori István vicevajda Bagdi Györgynek, Herepei Gergelynek és Forró Jánosnak, bírósági kiküldötteknek, meghagyja, hogy az erdélyi káptalannak Szász-Sebes város bírása és hitesei elleni perében, a kiket a végrehajtáskor kifejtett fegyveres ellenállás miatt maga elébe megidézett, miután meg nem jelentek és 70 frt pénzbírságban elmarasztalva lettek, annak végrehajtásáról jelentéstétel mellett gondoskodjanak. — Datum loco et termino in prenotatis (Csucs, die dnico prox. a. f. b. Martini ep.) anno M° C° vigesimo tertio.

Eredeti. — Papir 43—43 cm. — Molyok bántják a csirizelés miatt. — Pecsétje ép. — Van hiteles másolata dto fer. quarta p. dnic. Pentec. 1786.

Cista Szatmár, fasc. VI. n. 1.

838. 1525. mart. 26. Az erdélyi káptalan Lajos király rendelete alapján Modrusi Lukács mestert, a gyulafehérvári székes templom úr színe változása című oltára igazgatóját Megykerék birtokba bevezette. — Datum dnica prox. p. f. Annun. v. gl. anno M° D° vigesimo quinto.

Eredeti fogalmazvány, Lajos király beigtatási parancsának hátára írva.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 28.

839. 1525. apr. 23. Zápolyai János vajda Gáltói Tamásnak és Porkoláb Mátyásnak meghagyja, hogy miután a Maros árvize Lőrinczréve nevű, Erdődi János kiküllői főesperes tulajdonát tevő birtokrészből egy darabot az erdélyi káptalanhoz tartozó Orbó nevű faluhoz átragadott, melyet a káptalan elfoglalt, s emiatt megegyezni nem tudtak: a káptalant intsék meg az egyezmény elfogadására s ha nem engedne, idézzék meg a vajda elébe. — Datum Alvincz, in profesto b. Georgii m. anno M^o D^o vigesimo quinto.

Eredeti. — Papiros 29—20 cm. — Pecséttel. — Az okmány szélei feloszlásban vannak. — Van hiteles másolata fer. quinta prox. ante dñic. Pentec. 1811.

Centuria S. n. 96.

840. 1525. aug. 21.? Lajos király vallja, hogy Várdai Ferencz erdélyi püspöknek egy torony felépítésére, és a toronyba teendő harang öntésére végrendeleletben hagyott nyolczezer forintját felvén a végrendelet végrehajtóitól, ezen nyolcz ezer forinttal az új erdélyi püspöknek, Gosztonyi Jánosnak tartozik, és azt a köz. királyi jövedelmekből meg fogja fizetni. — Datum Bude in festo b. . . . ardi abbatis anno M^o D^o vigesimo quinto.

Egykorú másolat.

Comit. Kolos, fasc. III. n. 23.

Ugyan e jegy alatt, minden okmánynak megvan hiteles másolata, dto fer. 2. prox. post dñic. II. Epiph. 1786.

841. 1525. oct. 4. Lajos király Gosztonyi János erdélyi püspök kezéhez, az ország védelmére szükséges gyulafehérvári várnak megerősítésére kétezer forint értékű sőt utalványozván, rendeli, hogy Dóczy János kincstárnok azt a rendeleletet hajtsa végre. — Buda, in f. b. Francisci conf. anno M^o D^o vigesimo quinto.

Egykorú másolat.

Com. Kolos, fasc. III. n. 23.

842. 1525. oct. 5. Lajos király felhatalmazza Gosztonyi János erdélyi püspököt, hogy midőn a legközelebbi esetben a kolosmonostori apátság üresedésbe jó, a király nevében, Szepekth Miklós, budai sz. Domokos rendű szerzetest, apáttá kinevezze. — Datum Buda, feria quinta proxima post fest. b. Francisci conf. M^o D^o vigesimo quinto.

Eredeti. — Papiros 29—22. cm. — Viznyomásos jegye: álló horgony. — Pecsétje nincs, de a király sajátkezűleg aláírta.

Comit. Kolos, Cista Kolos, fasc. II. n. 43. és III. nr. 23.

843. 1525. nov. 7. Lajos király a kolosmonostori conventet értesíti, hogy a budai dömés rendű szerzetes, az erdélyi püspök rokona Szepekth Miklós fog az ő apátjokká kineveztetni, kinek szabályszerű engedelmességgel fognak engedelmeskedni. — Dat. Bude fer. tertia prox. p. f. b. Emerici ducis a. d. M^o D^o vigesimo quinto.

Egykorú másolat.

Comit. Kolos, fasc. III. n. 23.

844. 1525. nov. 7. Lajos király a kolosmonostori apátság jószágigazgatóinak rendeli, hogy az apátság első üresedése esetében Szepekth Miklós budai dömés rendű szerzetes leendvén kolosmonostori apát, neki és az erdélyi püspöknek Gosztonyi Jánosnak kell engedelmeskedniök. — Datum Bude, fer. tertia prox. post. f. b. Emerici ducis anno M^o D^o vigesimo quinto.

Egykorú másolat.

Cista Kolos, fasc. III. n. 23.

845. 1525. nov. 7. Lajos király a kolosmonostori apátság népének és jobbágyainak rendeli, hogy majd leendő apátjoknak, Szepekth Miklósnak, Gosztonyi János erdélyi püspök rokonának engedelmeskedjenek. — Buda, fer. tertia prox. p. f. b. Emerici ducis a. d. M^o D^o vigesimo quinto.

Egykorú másolat. — Papiros.

Cista Kolos, fasc. III. n. 23.

846. 1525. dec. 20. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy szilvási Keszylitzky András Keresztes nevű Torda megyében fekvő jószágát, a maga és rokonai nevében Koppán Gergely gyulafehérvári kanonoknak, és Ambrus testvérének nyolczszáz arany forintért eladta és a békés birtoklásért evictiót vállalt. — Datum in vig. f. b. Thome apl. M^o D^o vigesimo quinto.

A gyulafehérvári levéltár requisitorai transsumtuma 1589. évből.
Comit. Torda, fasc. II. n. 3.

847. 1526. oct. 28. Rivlinus Balás, a tordai sz. ágoston-rendű remeték procuratora, Pál tordai főesperes előtt azon keresetét adja be, hogy a Rákos folyón járó malomnak, ami Torda mellett Egyházfalván van, öt esztendőre való jövedelmét ítélje meg a tordai remete-szerzetnek. — 1526. 28. Octobris.

Egykorú másolat. — Papiros. — Körben függő mérleg a viznyomásban.

Comit. Torda, fasc. III. n. 47.

848. 1527. ápr. 9. Macedoniai Miklós csanádi comes erdélyi vicevajda nagylaki Choronk Györgyöt és társait, kik az erdélyi káptalan javára mondott bírósági ítélettel, mely felosztást rendel,

nem törődnek, maga elébe megidézi. — Déva, feria tertia post dnicam Judica M^o D^o vigesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 32—21 cm. — Szép pecséttel. — Az okmány hátán a további megosztás fogalmazványa.

Centuria F. n. 35.

849. 1527. május 6. Gosztonyi János erdélyi püspök az erdélyi káptalannak, és a székes templom minden papjainak, bizonyos feltételek mellett szabad végrendelkezési jogot enged. — Datum Albae Juliae, fer. 2. prox. ante fest. Appar. b. Michaelis archang. anno M^o D^o vigesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 43—27 cm. — Szépen megtartott pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. quarta prox. post dnic. XIX. Trin. 1786.

Centuria I. n. 59.

850. 1528. aug. 27. Drági Tamás a gyulafehérvári székes templomban a négy szent-doktor oltárának igazgatója, Szentimrei Dániel, Kéméndi János és Bácsi Balás, a felek által választott bírák bizonyítják, hogy macskási Tárnok Péter utódai, anyjok Ilona asszonynak a rápolti szent Jakab oltára javára tett alapítványát sokáig meghiusítván peres igényekkel, most a további pertől önkényt elállván, a Hunyadmegyében fekvő Szacsal nevű falut, a nevezett rápolti templom sz. Jakab oltára számára az anyjok alapítványa fejében átadják, és annak békés birtokáért evictiót vállalnak. — Datum in Rápolt, die qua supra (feria 5. in profesto b. Augustini) anno M^o D^o vigesimo octavo.

Eredeti. — Papiros. — Ivalak. — Drági sajátkezű írása. — A papirban nyakékkal ellátott víznyomásos medve, haladva. — Van hiteles másolata dto fer. 2. prox. p. dnic. Exaudi 1786.

Comit. Hunyad, Cista II. fasc. IV. n. 9.

851. 1528. sept. 7. Péter vajda az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy rápolti Tárnok Péter plebanust a Rápolton, Hunyadmegyében, levő sz. Jakab templom plebanusát, a hunyadmegyei Szacsal nevű birtokba, amit Kéméndi Miklós özvegye, Katalin és Gerliczei Eufrosina, néhai Tárnok Péter leánya az említett templomnak hagyományoztak, igtassa be. — Déva in vigil. f. Nativ. virg. gloriosae M^o D^o vigesimo octavo.

Eredeti. — Papiros 32—30. cm. — Pecséttel. — Van másolata dto fer. 3. post dnic. Quasimodo 1786.

Comit. Hunyad, Cista I. fasc. IV. n. 22.

852. 1531. május 4. János király az erdélyi káptalannak rendeli, hogy Forró Máté erdélyi kanonoknak jutalmazására őt Szunyogszeg nevű birtokba igtassa be. — Datum Albae Gyulae, feria quinta prox. post fest. b. Philippi et Jacobi aplorum M^o D^o trigesimo primo.

Az erdélyi káptalan transsumtuma.

Comit. Albens. Cista II., fasc. I. n. 39.

853. 1531. aug. 9. János király az erdélyi káptalannak megparancsolja, hogy a Szent-Mihálykövén levő pálos rendű remeték panaszára Boltha Gáspárt és Vessződi Mátét, kik a zárda gáldi kuriájába hatalmaskodva berontottak és tetemes károkat tettek, a király elébe idézze meg. — Datum Albae Gyulae, in vigil. t. b. Laurentii, anno M^o D^o trigesimo primo.

Eredeti. — Papiros 28—28 cm. — Pecséttel. — Hátán az idézési parancs végrehejtásával. — Van hiteles másolata, fer. 6. prox. ante dnicam Oculi 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 48.

854. 1531. dec. vége? Az erdélyi káptalan Báthori István vajdának jelenti, hogy Forró Máté erdélyi kanonokot a fehér-megyei Szunyogszeg nevű birtokba beigtatta, és az ellenmondókat a vajda elébe megidézte. — Datum vigesimo die diei executionis praenotatae, (fer. tertia prox. post fest. Concept. v. glor.) anno supradicto (1531.)

Eredeti. — Papiros 29—41 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Van hit. mása, fer. 2. prox. a. fest. Epiph. 1786.

Comit. Albens. Cista II. fasc. I. n. 39.

855. 1532. apr. 7. Báthori István vajda bizonyítja, hogy háportoni Forró Mátyás kanonok Váradján lévő egész birtokát az erdélyi káptalannak száz arany forintért eladta és átadta. — Albae Juliae in dnica Quasimodo anno M^o D^o trigesimo secundo.

Eredeti. — Papiros 29—25 cm. — Pecsétje épen megmaradott. Centuria B. n. 30.

856. 1532. ápr. 11. János király az erdélyi káptalannak rendeli, hogy a Tótfaluban, Szent-Mihály köve alatt, lakó pálos remeték zárdáját Váradján, Fahidon és Gáldon lévő birtokrészekbe igtassa be. Alba Julia, feria 5. prox. post domin. Quasimodo M^o D^o trigesimo secundo.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Veres viaszba nyomott pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. 3. prox. post. dnicam Laetare 1786.

Com. Albens. Cista IV. fasc. II. n. 10.

Ugyanennek a hátán van a megfelelő bevezetési jelentés szövegezve.

857. 1533. jul. 26. Enyedi Adorján jogtudor és erdélyi püspöki helyettes Várfalvi Jakabot azért, mert Szind nevezetű faluban Tordamegyében a dézma befizetést, a tordai főesperes nagy kárára, megakadályozta, felelősségre vonja, és maga elébe idézi. — Datum Albae 26. Julii 1533.

Eredeti. — Papiros 29—36 cm. — Pecséttel. — Van hit. másolata fer. 4. prox. p. dnicam XI. Pentec. 1786.

Comit. Torda, fasc. II. n. 19.

858. 1533. sept. 14. János király az erdélyi káptalannak megparancsolja, hogy Statilius János erdélyi püspököt, a Verbőczi

István által birt Vécs nevű várba és Teke, Péntek, Pászmos (kolosmegyei), Nagysajó, Barlan, Olmos, Oláh-Budak, Frys, Ardan, Gherseffő, Felső és Alsó-Sebes (dobokamegyei) falvak birtokába igtassa be, s az ellenmondókat idézze meg. — Buda, in festo Invent. s crucis anno dni M° D° trigesimo tertio.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. 4. prox. post dnic. XVII. Trin. 1786.

Diversor. comitatum, Cista I. fasc. V. n. 53.

859. 1535. mart. 19. Az erdélyi káptalan jelenti, hogy Bogáthi Péter Küküllőmegyében fekvő Bozzás nevű községben lévő egész birtokát Statilius János erdélyi püspöknek kétszáz forintért elzálogosította, bizonyos feltételek és evictio elvállalása mellett. — Datum feria sexta ante dnic. Ramispalmar. anno M° D° trigesimo quinto.

Eredeti. — Papiros 11—38 cm. — Pecsétje nincs. — Viznyomásos bélyege: ökörfő felett emelkedő kereszt, rajta nyelvét kinyújtó sárkánnyal. — Van másolata dto fer. 4. prox. post dnicam Pentec.

Comit. Küküllő fasc. II. n. 23.

860. 1535. apr. 18. Maylád István erdélyi vajda az erdélyi káptalant megkeresi, hogy Statilius János erdélyi püspököt Bozzás nevezetű küküllőmegyei falu birtokába, melyet Bogáthi Pétertől megvett pénzzel, igtassa be, s a netáni ellenmondó feleket idézze meg. — Datum Fogaras, feria quinta prox. a. dnic. Jubilate, anno M° D° trigesimo quinto.

Eredeti. — Papiros 34—21 cm. — Pecséttel. — Hátán beigtatási jegyzetek a Haranglábiak ellenmondásával. — Van hit. mása dto fer. 4. prox. post dnicam III. Trinit. 1786.

Comit. Küküllő, fasc. III. n. 13.

861. 1536. sept. 7. János király az aradi káptalannak és a gyulafehérvári szent Ágoston rendű remeték házának malomperében, Enyedi Adorján jogtudor és püspöki helyettes bizonyos ítéletét, melyet hosszadalmassága miatt átírni un, megsemmisítvén kijelenti, hogy a tordai sz. Ágoston rendű remeték procuratorának nem volt joga eladni Kopacz Ilyének és Miklós deáknak a Rákospatakon Torda mellett járó malmot s azért ezek sem adhatták el azt tovább, miért is a malom tulajdon-joga a tordai szerzetháznak visszaitéltetik. — In Várad, quinto die termini praenotati (fer. 2. prox. post fest. b. Aegidii abbatis) anno M° D° trigesimo sexto.

Eredeti. — Papiros 42—80 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata fer. 5. prox. a. dnic. I. Quadrag. 1817.

Comit. Tordensis fasc. VI. n. 3.

862. 1536. dec. 5. Végedi Imre tordai főesperes és erdélyi püspöki helyettes bizonyítja, hogy demsusi Arka Lőrincz magva-

szakadtával az ő birtokai Szentgyörgy és Válya nevű falvakban Hunyadmegyében a királyra visszaszállván, és ez által a gyulafehérvári káptalannak adományoztatván, a káptalan Arka László leányát Ankát kiházasította és minden szükségességekkel ellátta, és piski dézmáit élte fogytáig neki engedte, miért is ő a leányi negyedről eme birtokok után a káptalan javára lemondott. — Datum Albae 5. Decembris 1536.

Eredeti. — Dupla papiroson 29—29 cm. — Pecséttel.

Comit. Hunyad, Cista I. fasc. I. n. 19.

863. 1537. jan. 26. Maylád István vajda az erdélyi káptalannak meghagyja, hogy Albert protonotariust, néhai Móró Istvánnak hunyadmegyei Szilvás nevű községben lévő birtokaiba igtassa be, mi ellen a szilvási plebanus Miklós tiltakozott. — Datum Székely-Vásárhely, in crastino festi Convers. b. Pauli apl. anno M^o D^o trigesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 29—26 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben függő mérleg. — Az okmány hátán beíratási jegyzék fogalmazványa. — Van hit. másolata fer. 3. prox. p. dnicam Cantate 1786.

Comit. Hunyad, Cista I. fasc. VII. n. 42.

864. 1540. febr. 25. János király bizonyóságot teszen arról, hogy Statilius János erdélyi püspök Tur nevű tordamegyei birtokát cserében átadta Móró Péternek, ez pedig a püspöknek viszont cserébe Turért átadta és eladta kolosmegyei Korogh nevű jószágát a halastóval együtt és hunyadmegyei vashányját, evictio kölcsönös elvállalása mellett. — Buda in f. b. Mathaei apl. M^o D^o quadragesimo.

Eredeti. — Papiros 28—42 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: körben báránka, zászlót tartva.

Divers. comit. Cista I. fasc. VI. n. 4.

865. 1542. jul. 25. Nagy Máté fr. György váradi püspöknek és kincstárnoknak jelenti, hogy Kolos város magistratusát az erdélyi káptalan keresete folytán, a közelebbi diaetára megidézte. — In Czaan, feria III. in die b. Jacobi ap. anno M^o D^o quadragesimo secundo.

Eredeti. — Papiros 21—22 cm. — Pecsétje leesett.

Cista Kolos, fasc. III. n. 19.

866. 1542. sept. 4. Mikola László, királyi alhelytartó, Mikola Jánosnak és Gyerőfi Mihálynak meghagyja, hogy a gyulafehérvári káptalannak mint felperesnek, Kolos városa mint alperes ellen, a kolosi határon lévő bizonyos halastót, mi a káptalannak van oda ítélve, birtokába adjon át. — Datum Szamosfalva, tertio die termini prae-notati (in festo b. Aegidii cf.) anno M^o D^o quadragesimo secundo.

Eredeti. — Papiros 28—38 cm. — Szép pecséttel.

Centuria U. n. 34.

867. 1543. jun. 13. Izabella királyné Báthai Máté erdélyi kanonokot érdemeiért bizonyos gyulafehérvári kőházzal és az ahhoz tartozó gáldi három jobbágy telekkel megajándékozza. — Datum Albae Juliae fer. quarta prox. post fest. b. Barnab. apli M^o D^o quadragesimo tertio.

Eredeti. — Papiros 32—20 cm. — Szépen megőrzött pecséttel. — Van hiteles mása fer. 6. prox. ante Nat. dni 1786.

Cottus Albens. Cista I. fasc. IV. n. 25.

868. 1543. jul. 16. Izabella királyné Végedi Imre tordai főesperes és rokonai jutalmazására az erdélyi káptalant utasítja, hogy őket bizonyos Magyar-Gáldon lévő birtok részekbe, és Mindszenten egy két kerekű malom birtokába igtassa be. — Datum Alba Gyulae fer. tertia proxima a. f. b. Margarethae virg. anno M^o D^o quadragesimo tertio.

Eredeti. — Papiros 32—34 cm. — Pecséttel. — Hátán a beigtatás fogalmazványával. — Van hiteles másolata dto fer. 4. prox. post dnic. Invocavit anno 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. III. n. 37.

869. 1543. sept. 16. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy Végedi Imre tordai főesperes és Mohay Miklós bizonyos gáldi telkeiket egymás között elcserélték. — Datum dnica prox. p. f. Excalt. s. crucis anno M^o D^o quadragesimo tertio.

Eredeti fogalmazvány. — Papiros.

Centuria DD. n. 90.

870. 1544. mart. 18. Izabella királyné gáldi Fejér György és Pál magvaszakadtával, a rá maradott gáldi birtokrészeket Literáti Ambrus szolnoki esperesnek és Literáti Ferencznek adományozván, az erdélyi káptalant megbízza, hogy őket szabály szerint igtassa be. — Alba Gyulae feria tertia post dnicam Oculi anno M^o D^o quadragesimo quarto.

Eredeti. — Papiros 34—29 cm. — Ép pecséttel. Másik oldalon van a beigtatási jelentés szövege. — Van hiteles másolata dto sabb. prox. ante dom. Oculi 1786.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. II. 8.

871. 1544. dec. 9. Mikola László királyi alhelytartó az erdélyi káptalant megkeresi, hogy a kolosmonostori convent azon panaszát, mely szerint kolosmegyei Fejérd nevű birtoka Báthori András és Báthori Farkas kezére jutott, vizsgálja meg s ha a dolog igazsága kiderül, őket a birtok visszaadására intse meg. — Datum Szász-Fülpös, secundo die f. Concept. b. v. glor. anno M^o D^o quadragesimo quarto.

Eredeti. — Papiros 20—27 cm. — Pecsétje nincs. — Van hiteles másolata dto sabb. prox. an. dnic. III. Epiph. 1787.

Comit. Kolos, fasc. II. n. 12.

872. 1545. decz. 16. Csáki Mihály krasznai főesperes és erdélyi püspöki helyettes bizonyítja, hogy Vitéz Miklós erdélyi őr- és Kolosvári Péter ugocsai főesperes-kanonok előtt megjelenvén előadták, miszerint Tárnok János rápolti pap, anyjának kívánságát is figyelembe véve, hunyadmegyei Szacsal nevű falu birtokát, bizonyos misealapítványok megtartásával, az erdélyi káptalannak adományozta. — Albae Juliae 16. Decembr. 1545.

Eredeti. — Papiros 32—31 cm. — Pecséttel. — Hiteles másolata dto fer. 4. prox. p. dnicam XIX. Trinit.

Centuria I. n. 91.

873. 1546. márcz. 14. Az erdélyi káptalan Bálint sámsondi lelkészt, sede vacante kegyuri jogot gyakorolva, a gyulafehérvári székes templomban Lukács pap halálával megürült szent Márton oltára igazgatóságára, és az azzal járó váradjai két kerekű malom jövedelme haszonélvezetére kinevezi. — Datum dnica Invo-cavit anno M° D° quadragesimo sexto.

Eredeti. — Papiros 29—22 cm. — Pecsét nélkül. — Papir viznyomásos jegye: félhold öt sugarú koronával.

Cista Albens. III. fasc. III. n. 6.

Közli: BEKE ANTAL.

I. RÁKÓCZY GYÖRGY LEVELEZÉSE

A B R A S S A I B Í R Ó V A L É S T A N Á C S C S A I.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

64. 1642. junius 23. Gyula-Fejérvár. — Egy porumbáki jobbágy elbujdosván a Barczaságra családjával együtt: a fejedelem parancsolja a bírónak, hogy nemcsak magát a jobbágyot, hanem feleségét, gyermekeit s minden javait adja ki az ország articulusai szerint a porumbáki udvarbírónak.

Fronius II. 25.

65. 1642. junius 28. — Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Istentől kegyelmedet sok jókkal megáldatni kívánom. Isten kegyelmességéből az kapucsi passát ide Rosnyóra böcsületesen bekésértük, Isten egészségünket adván, holnap ebédre kegyelmetek böcsületes városában megyünk. Az kapucsi passa egy napot akarván kegyelmetek városában mulatni, az vitézlő rendet ki nem rendelhetem, mivel némelyeknek szállóhelyek messze lesznek, más az, hogy ha távol lesznek, az székelyekkel együtt valami csint cselekedhetnek, mely kegyelmeteknek busulására s nekem gyalázatomra esnék; de hogy inkább megfelelhessenek mind az én kegyelmes uram parancsolatjának s mind magam böcsületinek s az vitézlő rendre is inkább vigyázhassak s az én kegyelmes uram parancsolatjára is elérkezhessem, kételen oda Brassóban az Bolonyában ¹⁾ kell rendelnem; azért kérem kegyelmetek ne nehezteljenek, mivel kételen levén vele kegyelmeteknek nem kedveskedhetem, hiszen az mely szálló illetlenül viselné magát, az gazdája engemet megkeresvén, illetlen magokviseletét sem én, sem az hadnagyok Bojthi úr el nem szenvedjük, mert ha az Barcza mezejére rendelném őket, ott is étel nélkül nem lehetnének, az székelyek is mind elszöknének, sőt az széna-füvekben is nagy

---

¹⁾ Brassó egyik külvárosa.

kárt tennének, így illendőbbnek ítéltem lenni. Ezek után Isten tartsa kegyelmedet jó egészségben. Datum in Rosnyó, die 28. Junii anno 1642.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

Barcsai Ákos, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto domino Michaeli Öttvös judici supremo Coronensi domino mihi observandissimo.

Fronius II. 24.

66. 1642. junius 29. Gyula-Fejérvár. — Utasítja a bírót, hogy a töröcsvári harminczadosnak, Pávai Tamásnak, a rá bízott dolgok bevásárlásában segítségére legyen.

Fronius II. 26.

67. 1642. julius 10. Gyula-Fejérvár. — Parancsolja a bírónak, hogy Tóbiás János brassai lakost kényszerítse azon harmincz forint megfizetésére, melylyel Pécsváradi János kolosvári lakosnak tartozik.

Fronius II. 27.

68. 1642. julius 10. Gyula-Fejérvár. — Uzoni Mihály ifj. Rákóczi György secretariusza panaszt emelvén, hogy egy Brassóban lakó Barthos nevű csizmadia 15 arany adósságát nem akarja megfizetni, a fejedelem utasítja a bírót, hogy a nevezett összeget Barthostól azonnal hajtsa fel.

Fronius II. 28.

69. 1642. julius 20. Déva. — Rendeli, hogy a Fejérvárott a statusok számára építtetni kezdett ház famunkálataira 6 ácsot küldjenek.

Fronius II. 29.

70. 1642. julius 23. Gyula-Fejérvár. — Felszólítja a bírót, hogy a Gyaluból megszökött brassai György mester kőművest kerestesse fel és küldje vissza.

Fronius II. 30.

71. 1642. augusztus 4. Gyula-Fejérvár. — Tudomásúl veszi, hogy mikor még a város birta Sárkányt, ennek tizedét a papnak adta, de ő nem követi e szokást.

Fronius II. 31.

72. 1642. aug. 17. — Georgius Rakoci de gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Hűségtek városában Christóf Pál, Drauth Simon, Drauth György, Segesdi Bálint, Koch János és . . . . Christóf hiveinknek értjük jó fürgésző vizslájokat lenni, s mivel most olyanok nélkül szükösek vagyunk, im irattunk magoknak is, egyet-egyet az javában küldjenek számunkra. Azért hűségednek is kegyel-

mesen parancsoljuk, maga is megintse őket, mindenik jót küldjön, az ki az többi között az jobbik, vallhasson becsületet mindenik előttünk, rosztat nekünk ne küldjenek. Secus non facturus. Datum in arce nostra Fogaras die decima septima Aug. 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötteös judici primario civitatis nostrae Brassó, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 33.

73. 1642. augusztus 19. Fogaras. — Elrendeli 300 végposztónak készítését az udvari gyalogok számára. Árát a törösvári vámból fizeti.

Fronius II. 32.

74. 1642. augusztus 21. Nagy-Szöllös. — A törösvári harminczados számára kaszáló helyet kér.

Fronius II. 34.

75. 1642. augusztus 26. Örményes. — Sürgeti, hogy a vizslákat minél hamarább küldjék utánna.

Fronius II. 35.

76. 1642. augusztus 26. Örményes. — Utasítja a tanácsot, hogy a portai orator Réti István kihozatalára előre küldött szolgáknak és lovaknak élelmi szereket adjanak.

Fronius II. 36.

77. 1642. augusztus 27. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Juthat jól hűségteknek eszében, mit végezett vala hűségtek az mi kegyelmes intimatióinkból az articulusoknak egy corpusban való szedéséről, kiből mi azóta is fáradoztunk, de még sok articulusok nélkül szűkölködünk, melyről ím ugyan írást küldtünk. Hogy azért ebbeli igyekezetünkben is Isten áldásából jobb móddal az hűségtek hasznára elébb mehessünk. hűségteknek kegyelmesen hagyjuk, ez commissiónkat vévén, valahol vagy az protocolumban, avagy az vár . . . . . embereknél akár kinél az megnevezett . . . . . beli articulusokban megtaláltathat, hűségged igen . . . . . diligenter felkerestesse és küldje kezünkbe . . . . . leparialtatván őket meg vissza küldjük hűségteknek. Secus non facturi Datum in salis curia nostra Colos, die 27. Augusti anno 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario ceterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 37.

78. 1642. augusztus 29. Kolos-Monostor. — Tudatja, hogy a posztócsinálóknak a harminczados fog pénzt adni s utasítja

a bírót, hogy a mesteremberekkel a kézíjakat idejekorán készíttesse el.

Fronius II. 38.

79. 1642. szeptember 1. Gyalu. — Parancsolja a bírónak, hogy a kőmíves mestereket, kik a gyalui építkezésektől elszöktek, azonnal visszaküldje.

Fronius II. 39.

80. 1642. szeptember 5. Mező-Bánd. — Sürgeti a Fejérvárról megszökött kőfaragó visszaküldését.

Fronius II. 41.

81. 1642. szeptember 11. Szék. — Tudatja, hogy a kőmívesekre szüksége lévén, őket a bíró kívánsága szerint vissza nem bocsáthatja.

Fronius II. 42.

82. 1642. szeptember 14. Fogaras. — Utasítja a bírót, hogy legyen segítségére Maurer Mihálynak nyolcz jó erős ló megvásárlásában, melyekkel az ország adóját a portára be lehessen szállítani.

Fronius II. 43.

83. 1642. szeptember 17. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Hűséged die 13. praesentis nekünk írott levelét vévén értjük, hogy az hidassi bányából elszökött kőfaragót már jó ideje volna, hogy postánkkal együtt Fejérvárra küldte volna, de oda nem mentek, az mely kettőt azután expediált is hűséged, azok sincsenek. Az hámokat készíttesse hűséged éjjel nappal, azon leszünk, az széles rojtokat is mennél hamarább oda küldhessük. Az hamu égetéssel ha az üvegesek szerzetek kárt az erdőkben, el nem mennek vele, de azok mentik magokat. Cui in reliquo gratiose manemus. Datum in arce nostra Gyalu, die 17. Septembris a. d. 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötteős judici primario civitatis nostrae Brassó fideli nobis dilecto.

Fronius II. 44.

84. 1642. szeptember 19. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Töröcsvári harminczadosunknak parancsoltunk az előtünk álló szükségre valami Duna halait hozatni. Hűségteknek kegyelmesen parancsoljuk, ez levelünket vévén rendeljen mindjárt jó hat szekeret hat-hat lóval, kik hozhassák ki Havasal-

földéből az halakat. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 19. Septembris 1642.

Georgius Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario ceterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 45.

85. 1642. szeptember 20. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mivel az Ur Istennek szent rendelkezéséből s ahoz annak utánna az mi atyai tetszésünk is járulván, kedves öregbik fiunk az tekintetes és nagyságos Rákóczi György Isten kegyelméből Erdély országának fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyeknek ispánja, keresztnén jó szokás szerint jegyzette volt magának jövőendő házasságra az néhai tekintetes és nagyságos somlyai Báthori András hajadon leányát tekintetes és nagyságos Báthori Sophia kisaszonyt, kiknek mint kedves gyermekinknek kívánván életünkben együtt lakásokat látnunk, annak okáért menyekzői lakodalmokat nem akarván sokára halasztanunk, annak celebrálásának helyét Fejérvár városunkat, napját pedig az jövőendő 1643. esztendőben februariusnak 3. napját rendeltük, intvén hűségteket kegyelmesen, rendeljen bizonyos böcsületes atyafiat, hogy az megnevezett fejérvári városunkban több böcsületes hiveink között idején, úgy mint ultima Januarii estve legyenek jelen, mivel idegen országokból is fejedelmek s urak követit is várunk, ha kik közülök eljönnek, mindazokat vasárnap s mind pedig hétfőn az menyasszonyt kedves vendégivel hűségtek jelenlétével is méltóságosan excipialhassuk s annak utánna is jelen lehessenek. — Ebbeli hűségtek engedelmességét kegyelmesen akarjuk agnoscalni. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 20. Septembris 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario ceterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 46.

86. 1642. szept. 26. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilv. etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Parancsoljuk hűségteknek, ha kiknek mi pínzzel való contentatiót parancsoltunk volna is adójokból általok lenni és ha szinte arról való commissiónkat eddig megadták volna is, de a míg arról azután más parancsolatunkat nem veszi, semmit ne

adjon egynek is közülök. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 26. mensis Septembris 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 47.

87. 1642. szeptember 30. Alvincz. — Mivel úgy értesült, hogy a napokban Brassóba ötven mázsa fehér ónt szállítottak, rendeli, hogy 12 mázsát küldjenek Fejérvárra.

Fronius II. 48.

88. 1642. október 1. Déva. — Utasítja a bírót, hogy azt a brassai kőfaragót, ki Déváról elszökött, kerestesse fel és küldje Fejérvárra.

Fronius II. 49.

89. 1642. október 11. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Mivel Isten kegyelmességéből az Rákóczi György fiunk lakodalmának napja közelget lassan-lassan, ki leszen tertia Februarii sequentis anni, melyen mennyi idegen országbeli fő-fő rendeknek s itten való böcsületes hiveinknek is kellessék jelen lenniök, megitélheti hűségtek. Parancsoljuk annak okáért hűségteknek, ne nehezteljen az Barczaságon pénzünkért másfélezer köből v. cub. 1500 zabot szerezeni, kinek az árát megadatjuk s kegyelmesen vesszük hűségtektől. Secus non facturi. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die decima prima Octobris 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 51.

90. 1642. október 19. Gyula-Fejérvár. — Sürgeti a már előbb kirendelt asztalosok elküldését.

Fronius II. 52.

91. 1642. október 20. Gyula-Fejérvár. — Utasítja a bírót, hogy a feketehalmi bírónál hátralékban levő 170 frtot azonnal vegye fel és küldje ki és »vigyáztasson szorgalmasan az örményekre«.

Fronius II. 54.

92. 1642. október 21. Gyula-Fejérvár. — Parancsolja a bírónak, hogy a brassai származású Hancz Hanetreber nevű német gyalogját, ki a hópénz felvétele után Fogarasból megszökött, mivel valószínűleg Brassóban lappang, kerestesse fel és küldje Fogarasba.

Fronius II. 53.

93. 1642. okt. 28. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Mivel Rákóczi György fiunk menyegzői lakodalmának ideje már Isten áldomásából elközelget, melyet ad diem tertium futuri mensis Februarii anno 1643 rendeltünk itt fejevári városunkban celebráltatni és annak solemnitására sok idegen országbeli fejedelmeket, urakat, főrendeket hivatván, azoknak tisztességes alkalmas szállítások kívántatnak; minthogy penig itt az városban az szállítások, többi között az hűségtek itt levő házai is, posta állapottal vadnak, melyekben az idegen országbeli hivatalosoknak kellene szállításokat rendeltetnünk, hogy azért azeránt is a lakodalomnak solemnitása annál böcsületesebben mehessen végben: kegyelmesen és serio parancsoljuk hűségteknek, ez levelünket véve mindjárást kezdessen hozzá hűségtek mostani jó idején s az itt való házában a mi defectus vagyon, restauráltassa tisztességesen, istállókat renováltassa jó módjával, hogy eljövén az lakodalomnak ideje, lehessen alkalmas szállása akármelyik böcsületes fő uri rendnek is benne, szolgálival és lovaival egyetemben három vagy négy napok alatt, annak utánna maga nyugodalmára és könnyebbségére és hasznára lehessen hűségteknek, mentől jobban mostan megépítetteti. Secus non facturi. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die vigesima octava Octobris 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 55.

94. 1642. november 7. Örményes. — Megengedi a bírónak, hogy a moldvai bojároknak az ezüst míveket kiadja.

Fronius II. 56.

95. 1642. november 11. Porumbák. — Kérdezi a bírótól, hogy »hat lóra való hámhoz mennyi bársony kívántatik«.

Fronius II. 57.

96. 1642. november 28. Segesvár. — Sürgeti a Déváról elszökött brassai kőfaragó felkeresését és kiküldését.

Fronius II. 58.

97. 1642. decz. 23. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens et circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Mivel az musikáknak néminemű bántakozási vadnak, adák értésünkre, hogy az hűségtek városában laknék egy Canna Gyártó Christóf nevű mesterember, az ki az musikáknak csinálásához értene. Azért serio parancsoljuk ide küldvén azon mesterembert, hozzon magával öntő szerszámot, kivel regal sipokat önthessen

és az mit környülöttök forrasztani kell, forraszthasson is. Datum in civitate nostra Alba Julia die 23. mensis Decembris 1642.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brassó, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 59.

98. 1642. decz. 31. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Akarván bizonyosan megtudni az egész esztendőben, kinek utolsó napja ma vagyon, külömb-külobbféle commissiónkra micsoda eszközöket csináltatott, és hová mit administralt, az melyeknek ároknak hűségteknek adójából kelletnék defalcaltatni, parancsoljuk azért hűségteknek serio, ez levelünket vévén küldjön mindjáraást igen igaz és jó móddal való extractust rólla, kiből in summa adójukból való minden szükségünkre lett erogatiójukat láthassuk és vehessük eszünkbe. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia, die trigesima prima mensis Decembris anno 1642.

G. Rakoci m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 60.

99. 1643. január 26. — Teljesen megrongált, olvashatatlan.

Fronius II. 63.

100. 1643. márczius 27. Fogaras. — A pataki ház építésére kirendeli Brassóból Barthos, Ambrus Mihály és Szilágyi István kőműves mestereket.

Fronius II. 61.

101. 1643 ? Porumbák. — Mivel úgy értesült, hogy a bodzai vámon a szélvész a faépületeket széthányta, elrendeli a bírónak, hogy az épületeket renováltassa.

Fronius II. 62.

102. 1643. ápril 12. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Hűségtek városában lakó egy Brist nevű mészáros embernek lévén igen szép vizslája, az mint adatik értésünkre, parancsoljuk hűségednek kegyelmesen és serio, ez levelünket vévén mindjáraást küldje hozzánk az mészárossal magával együtt. Secus non factururus. Datum in civitate nostra Segesvár die 12. Aprilis 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brassó, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 66.

103. 1643. ápril 20. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. 17. praesentis irt hűségtek levelét elvettük s mivel az mi marhák annál az oláhnál találtattak s az mit azokból ide küldött is hűségtek, az mi ruhás házunkból vitte volt el, parancsoljuk azért hűségteknek kegyelmesen, az megfogott oláhot mindjárást igaz jó gondviselés alatt küldje Fogarasban. Secus non facturi. Datum in curia nostra Szentpéter die 20. mensis Aprilis 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 67.

104. 1643. április 28. Gyula-Fejérvár. — Rendeli, hogy téglavetőket küldjenek Dévára.

Fronius II. 68.

105. 1643. április 30. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az mely egyetmásokat ruhás házunkból elloptanak volt az elmúlt télben, azok közül még öt pár nuszt, két gyémántos gomb, az medálnak egyik ága, kiben négy gyémánt volt, ugyanaz medálnak egy kis függőcskéje, kiben 12 vagy 13 gyémánt volt, s egy gyöngy szem restal, melyeket nem találhatván fel ez ideig, hűségteknek kegyelmesen parancsoljuk, ott a városban meg is kerestesse szorgalmatosan, ha mit ezekben feltalálhatna megesküttetvén az ötvöst és az ki megvett volt az latortól az elloptott egyetmásokban. Secus non facturi. Datum Albae Juliae die 30. Aprilis anno domini 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario, coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 69.

106. 1643. május 8. Gyula-Fejérvár. — Utasítja a tanácsot, hogy rendeljen a Barczaságon alkalmas legeltető helyet a Bojthi István katonái számára.

Fronius II. 71.

107. 1643. május 11. Deés. — Tudomásúl veszi, minő választ adott a havasalföldi vajda az arestált juhok ügyében s tudatja, hogy ha a vajda két hét alatt külömb választ nem ad, levelet fog Havasalföldre a vajdának küldeni.

Fronius II. 73.

108. 1643. május 18. Gyula-Fejérvár. — Tudomásul veszi a Gyaluból hazabocsátott kőműves ügyében a bírótól kapott felvilágosítást.

Fronius II. 74.

109. 1643. május 20. Gyula-Fejérvár. — Parancsolja, hogy Gyaluba újra két kőművest küldjenek.

Fronius II. 72.

110. 1643. május 27. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az limitatióknak observáltatását mire nézve halasztottuk vala tavaly esztendőben, várván az embereknek magokban szállásokat és hogy illendőbben rendeljék marhájoknak áruját és adását, nyilván vagyon hűségteknek, kiben nemhogy jobbulásokat látnók az embereknek, de sőt inkább azt tapasztaljuk, mindent drágábban és kétszer árán kezdenek adni. Minthogy pedig abban való gondviselés országunk statusaitól az elmúlt napokbeli generalis gyűlésekben is ő kegyelmeknek továbbra is mi reánk hagyatott és bizatott, ez okon akarván ennyi részben hiveink közönséges commoditásának kegyelmesen consulalni: minek okáért akartuk hűségteknek is értésére adni parancsolván sub poena in articulis expressa igen igen serio, mindjárt megkiáltatván városukban és districtusokban az limitatióknak observálását és tartassa is meg mindenekkel. Alioquin bizonyosak legyenek benne, az poenát rajtok az articulusok szerint exigáltatni fogjuk, és ha mi kárt vallanak, magoknak tulajdoníthassák. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 27. mensis Maji 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 70.

111. 1643. június 2. Gyula-Fejérvár. — Rendeli, hogy a mézgyűjtésre való hordókat ideje korán készíttessék el, hogy mikor a mézgyűjtők kimennek, hordókban fogatkozás ne legyen.

Fronius II. 75.

112. 1643. június 6. Al-Gyógy. — Elrendeli, hogy a brassai posztókészítők minél hamarább 300 vég posztót készítsenek.

Fronius II. 76.

113. 1643. július 17. Gyalu. — Fejérvizi Péter, a fejedelem komornik deákja számadás nélkül elhalván, utasítja a fejedelem a tanácsot, hogy a nevezett komornik deáknak minden Brassó-

ban levő javait lefoglalván, készítsen arról inventariumot és ennek mását küldje az udvarhoz.

Fronius II. 77.

114. 1643. július 19. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis. Gratiam, salutem cum favore. Minap is parancsoltunk vala, nevezet szerint kőműveseket kiket küldjön hűséged ki, mely parancsoltunkat hogy csak így continuálja, vehetjük-e kegyelmesen, önön maga ítélje meg, s bizony el sem szenvedjük, mert fejedelmi becsületünket külömbek ellen is meg akarjuk oltalmazni. Intjük azért hűségedet, afféle vakmerőségnek hagyjon békét, se magának se az városnak ne tegyen kárt s minket se irritáljon; most mivel a kolosvári templom boltozására az német kőművesek jó mesterembereket kívánnak, hova hamarabb azokat az kőműveseket, kik felől parancsoltunk volt s neveket is megirtuk volt, parancsoljuk serio, éjjel nappal küldjön hármat közülök Kolosvárra, kik paresentalván magokat Filstig Lőrincz hívünknek elrendeli osztán őket. Ezzel azért semmit se késsék hűséged. Secus itaque nullo modo facturur. Datum in arce nostra Gyalu, die 19. mensis Julii 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötvös judici primario civitatis nostrae Brassó, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 78.

115. 1643. július 24. Kolos-Monostor. — Rendeli a tanácsnak, hogy küldjenek brassai földet »három öreg hordóval«, mivel »fejérvári házainkban új kemenczét készítettén az új keresztén fazakasok brassai földet kívánnak«.

Fronius II. 79.

116. 1643. július 27. Kolos-Monostor. — Felszólítja a bírót, hogy miután a limitatiót a resolutio szerint remélhetőleg már elintézte, küldje kezéhez.

Fronius II. 80.

117. 1643. július 31. Deés. — Salvus conductus Szaniszlav Mihály és Hersely Lukács udvari cancellarista deákok számára kik fejedelmi küldetésben Beszterczére utaznak.

Fronius II. 64.

118. 1643. augusztus 7. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Parancsoltunk vala annak előtte is hűségteknek, hogy Görgényben egy jó üvegest és egy jó asztalost küldene, melyek mind ez ideig is nem mentek oda. Azért mégis ex superabundanti parancsoljuk hűségednek serio, nem várván több paran-

csolatunkat, mindjárt küldjön egy jó asztalost és egy jó üvegest Görgényben; annak felette úgy jutván eszünkben, hogy ugyan az görgényi házunk szükségére parancsoltunk volt hűségteknek, valami tisztességes ajtóra való zárokat csináltatna, kik ha készek, éjjel nappal küldje hűségtek Görgényben, ha pedig még nem készek, éjjel-nappal készíttesse s küldje Görgényben. Secus non facturi. Datum in curia nostra Lonaiensi, die 7. mensis Augusti 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 81.

119. 1643. augusztus 15. Deés. — Tudatja, hogy Hajdu György fejevármegyei egyik főszolgabírót rendelte portai kapi-kihának, és utasítja a tanácsot, hogy Hajdu György előre küldött szolgálainak és lovainak ellátásáról a Barcaságon gondoskodjanak.

Fronius II. 82.

120. 1643. augusztus 22. — Tudomásul veszi a bíró jelentését, hogy a rácz az arestált juhok ügyében ártatlan, de mivel ez a rácz már egynehány ízben cigányságban találtatott, a harminczadostól kért informatiót felőle.

Fronius II. 83.

121. 1643. augusztus 24. Deés. — A havasalföldi vajda panaszára, hogy egy Jene nevű havasalföldi görögnek pénzét Brassóban tartózkodása alkalmával ellopták s igazságot minden szorgalmazás mellett sem kapott: a fejedelem utasítja a bírót, hogy a károsult görögnek szolgáltatasson igazságot.

Fronius II. 84.

122. 1643. szeptember 7. Déva. — Serédi István követségben a portára utazván, lovait és szolgálait Brassóba előre küldötte. A fejedelem elrendeli a tanácsnak, hogy ellátásukról gondoskodjanak.

Fronius II. 85.

123. 1643. szeptember 7. Déva. — Felhívja a tanácsot, hogy küldjenek követeket a Fejérvártt 1644. január 3-kán tartandó országgyűlésre.

Fronius II. 86.

124. 1643. szeptember 8. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Mivel az havasalföldi bojároktól és lakosoktól országunk határiról nem kevés marha háborgatások s arestálások löttek az egynehány időkben, kiről noha bizonyos commissariusok által

mind az két részről igazítás lett, és magát is az vajdát egy néhány ízben leveleink és embereink által requirálván, az arestált marháknak megadása felől ígretet is tett volt, de tandem mikor effectuálni kellett volna ígretit, semmi benne nem tölt, s úgy vesszük bizonyosan eszünkben, hogy csak szóval akar bennünket tartani s az dolgot prolongálni, kárt igyekeztén hiveinknek tenni, melyet hogy eltávoztathassunk, sőt hiveinknek károk megforduljon, vagy penig arestalt marhájok vissza adattassék, oda való embereik marháinak arestálásával kell mi nekünk is az dologhoz nyulnunk. Minekokáért hűségteknek serio parancsoljuk, valahol havasalföldi embernek marháját az ő inspectiója alatt találhatja, azt arestálja és valameddig arról más specialis commissiónkat nem veszi, az arestum alól el ne bocsássa, kiről mi az törösvári harminczadosnak is parancsoltunk. Secus non facturi. Datum in curia nostra Devaiensi die 8. Septembris 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 96.

125. 1643. szeptember 10. Petele. — Tudomásul veszi a havasalföldi görög ügyében tett jelentést s ez iránt informálni fogja a vajdát is.

Fronius II. 87.

126. 1643. szeptember 16. Fogaras. — A komanai udvarbíró jelentvén, hogy a barczasági jobbágyok a fejedelmi erdőkbe járnak vadászni s meg is nevezett néhány »krizbai latrot«: a fejedelem utasítja a bírót, hogy a barczasági jobbágyoknak a vadászást szigorúan tiltsa el, »a krizbai puskásokat pedig fogassa meg mindjárt s küldje ide penitentiára.« — »Annak felette ajtón állóink adtak volt egy réz gyertyatartót Algyuöntő Pál kezébe csinálásra való lévén benne, kit eddig elvégezhetett. Azért hűséged az gyertyatartó alá szekeret adatván ugyanazon Algyuöntő gondviselése alatt küldje el Fejérvárra mindjárt.«

Fronius II. 88.

127. 1643. október 16. Fejérvár. — Vitézlő Valczogen András Christóph udvari német tolmács panaszolván, hogy brassai származású inasa meglopta és Brassóba szökött, a fejedelem utasítja a bírót, hogy a tolvaj inast fogassa el és küldje Fejérvárra.

Fronius II. 89.

128. 1643. október 19. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az mely siket ötves mosdó medenczét csinálta korsós-

tól, hűségteknek kegyelmesen parancsoljuk, mindarást menjen végére tölle, mennyire való ezüst maradott meg azon mítől s ha annyira való ezüst maradott, hogy olyan kehely kitelhetik belőlle, a mineműt azelőtt ugyan hűségtek városabeli ötves mesterek csináltak volt tányérostól, mindjára fogasson hozzá és szintén azon formára csináltasson ottan hasonlót egyet; ha pedig szintén annyira való ezüst nem maradott volna is, hogy a kehely kitelhetnék belőlle, a mi ezüst maradott, abból ugyan kezdjenek hozzá s mennyi ezüst kívántassék még azon kívül arra a szükségre, hova hamarabb tudósítson hűségtek felőlle s küldünk mi ezüstöt azon munkának suppleálására valót. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 19. Octobris 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 90.

129. 1643. október 20. Gyula-Fejérvár. — Salvus conductus vitézlő Hersely Lukács udvari cancellarista deák számára, ki a fejedelem engedélyével az ország követeivel a portára utazik.

Fronius II. 91.

130. 1643. okt. 24. Gyula-Fejérvár. — Utasítja a tanácsot, hogy a Lippa vidékén lakó Fekete Radán nevű rác z lippai bég jobbágya és a Csizmadia György brassai lakos között fennforgó perben szolgáltatasson igazságot.

Fronius II. 92.

131. 1643. október 25. Gyula-Fejérvár. — Tudomásúl veszi a két mázsa fejr ólom megküldését.

Fronius II. 93.

132. 1643. november 22. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. 13. die praesentis irt hűséged levelét elvöttük s az mi parancsolatunk szerint az hat rendbeli hámokat meghozták, melyeket hűséged városában levő szíjgyártókkal csináltatott. Im Pávai Tamás hívünknek is parancsoltunk igen serio, hogy az hámok áráról az limitatio szerint az szíjgyártókat contentálja. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 22. Novembris anno 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brassó, fidei nobis dilecto.

Fronius II. 94.

133. 1643. november 20. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az moldvai vajda ő kegyelme főkövete mostan nálunk lételének alkalmatosságával az boérok közönségesen találtatának meg a követ által, instálván azon engednők meg, mikor szükségök kívánná hűségtek városában vehetnének holmi ajándékba való ezüst miveket, poharakat és harminczad fizetés nélkül engednők ki is vitetniek. Melyet mostan mi is a követ instantiájára annualván, akartuk hűségteknek ez levelünk által értésére adnunk, ha mikor a megemlített moldvai boérok közönségesen avagy peniglen valamelyik közülök, városokban beküldvén afféle ezüst mivek vásárlására engedje meg nekiek, pénzeken vetethessenek szabadossan és vihessék is el az szerént bántás nélkül és békével. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 30. mensis Novembris 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 95.

134. 1643. deczember 24. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. 20. praesentis mensis nekünk írt levelét elvöttük. Az moldvai bojéroknak az poharak dolgából való megtalálásokat értjük. Kegyelmesen parancsoljuk azért hűségednek, ez levelünket vévén tudósítson bennünket, az kupákban mennyi ghira és mennyi számuk legyenek az poharak. Secus non facturus. Datum Albae Juliae die 24. Decembris anno 1643.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brassó, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 97.

135. 1645. január 8. Szamos-Ujvár. — Ifjabb Rákóczi György tudatja a bíróval, hogy levelét vette s helyesli, hogy a detentált lovakat megküldötte.

Fronius II. 98.

136. 1645. január 27. Fogaras. — Ifjabb Rákóczi György értesíti a bírót, hogy Pávai Dánielt paripák bevásárlására Brassóba küldötte, utasítja, hogy legyen segítségére.

Fronius II. 99.

137. 1645. február 3. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Minemű szerencsétlenség történt az elmúlt napokban

mellettünk levő hűségtek gyalogin, nem szükség azt magunknak bő szóval hűségtek előtt declaralnunk (*oldaljegyzet*: s noha elhittük, ők különben referálják, az egyáltalában vigyázatlanságuk s részegeskedések miatt esett rajtok), kihez képest mivel ím haza bocsátottuk őket, elhittük magok detegalni fogják. Azért kegyelmesen parancsoljuk hűségteknek, haza érkezvén, mindjárt vagy azokat vagy másokat, minden állapottal igen jó szerrel, puskássan, fegyveressen s nem pisztolylyal penig, mint azelőtt, hanem mint gyalogokat készítse fel s tartsa oly állapottal minden órában, hogy valamikor Rákóczi György fiunk parancsolja, mindjárt indíthassa oda, az hova szükség kívánja. Secus non facturi. Datum in curia nostra Zboroviensi die 3. Febr. 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brassó, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 100.

138. 1645. február 11. Fogaras. — Ifjabb Rákóczi György megköszöni a tanács ismételt meghívását, hogy a várost meglátogassa, de kívánságukat ezuttal nem teljesítheti, mivel az öreg fejedelemtől kapott levelek következtében vissza kell térnie Fejérvárra.

Fronius II. 101.

139. 1645. február 15. Gyula-Fejérvár. — Ifjabb Rákóczi György tudatja a tanácscsal, hogy az általok beszolgáltatott pénzről quietantiát adatott.

Fronius II. 102.

140. 1645. február 27. Gyula-Fejérvár. — Ifjabb Rákóczi György tudatja a bíróval, hogy helyesen tette, hogy a cigányokat, kik már hoszas idő óta laknak itt benn, a havasalföldi bojérnak ki nem adta.

Fronius II. 103.

Közli: MIKA SÁNDOR.

II. RÁKÓCZY GYÖRGY

KÜZDELMEI TÖRTÉNETÉHEZ.

(Gróf Teleki Miksáné hosszufalusi levéltárából.)

I. 1657. febr. 20.

Mint jóakaró uramnak stb.

Kegyelmed levelét becsülettel vevén, hogy több jóakarói között róllam is el nem feledkezett ott az boldog országban, kedvesen veszem Kglmedtől. Ezután is ne nehezteljen Kglmed az ott való állapotokról tudósítani. Jenőben szólló Kglmed leveleit elküldöttem; ezután is ha küld Kgl, bátorságosan küldje kezemhez, megküldeni el nem mulatom. Kgl minden jóakaróimat szómmal köszönteni ne neheztelje. Jenő felé, Istennek hála, semmi ártalmas hírek nincsenek, mind jó egészségben, csendességben (van)nak. Datum Albae Juliae, die 20. Febr. 1657.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

Barcsai Ákos, m. p.

Külczim: Generoso domino Michaeli Teleki de Boros-Jenő, celsissimi Transylvaniae principis dni d. nostri clementissimi cubiculario etc. dno mihi observand.

(Eredeti.)

II. 1657. november 25.

Mint jóakaró uramnak stb.

Kegyelmed levelét becsülettel vöttem, kérem ennekutánna is, ha mi oly hírei lesznek, tudósítson; ha pedig valaki megyen az moldvai vajdához, az Kemény János uramnak szóló levelet ea occasione ne neheztelje elküldeni, tudom Isten ő kglmét is kiszabadítván s hozván, jó neven veszi Kglmedtől. Én is, Isten egészségemet adván, holnap reggel alámegyek innen hitván házamhoz s ott leszek; ha urunk ő Nga valamit fog parancsolni,

arra alá küldjön Kglđ. Datum Albae Juliae, die 25. Novembris anno 1657.

Kegyelmednek szeretettel szolgáló

jóakarója
Barcsai Ákos, m. p.

Külczim: Nemzetes Teleki Mihály uramnak, az mi kglmes urunk ő naga posta-mesterének és nekem jóakaró uramnak adassék.

(Eredeti.)

III. 1658. jan. 4. Barcsay Ákos levele Teleki Mihályhoz.

Uramk ő Naga ígírte kegyelmességét, hogy az Kemény János uramék számára küldendő egyetmást beküldi, melyeket ím Daczó uramtól el is küldöttem. Kglđet azért kérem szeretettel, vegye kezihez s posta menvén Moldvában, ne felejtse elküldeni. Kglđ jóakaróját kedvesen veszem s más dolgokban el sem mulatom. Tartsa meg Isten Kglđet sokáig jó egészségben. Datum Albae Juliae, die 4. Januarii anno 1658.

IV. 1658. május 2.

Anno 1658. die 2. Maji. Teleki uramnak a mi egygye-másssa Ebessfalván vagyon, arról való jegyzés.

Egy hajszin dolmány.
Egy hajszin mente, mállal béllett.
Egy hajszin nadrág.
Egy veres skárlát dolmány.
Egy veres skárlát mente, torokkal béllett.
Egy veres skárlát süveg, nyusztal béllett.
Egy fehér nyusztal béllett süveg.
Egy süvegre való nyuszt.
Egy égszin selyemsinór ő (öv).
Egy veres selyemsinór ő.
Egy kék skárlát virágos czaprag.
Egy megyszin czaprag.
Egy crispan színű félszer mente.
Egy hiuszláb kesztyű.
Egy vidra kesztyű.
Egy nyúl mál fosztán alá való béllés.
Egy darab kék gránát posztó, félfertály héján két sing.
Egy darab zöld gránát posztó, félfertály héján negyedfél sing.
Egy darab megyszin gránát, három sing s egy fertály.
Egy veres karmasin.
Egy paska kolcsi.
Öt pár irha kesztyű.
Öreg ezüst aranyas gomb van nro 11.
Angliai teczsin posztó, ötödfél sing.
Egy veres bársonyos ezüst szeggel vert nyereg, minden szerszámával.
Egy zöld bársonyos ezüst szeggel vert nyereg, szerszámával.
Egy pusztá csóritos nyereg.

Egy pár pulhák forma pisztoly.
 Két aranyas kard.
 Egy aranyas pallos.
 Más aranyas pallos hegyes tör.
 Három paraszt hegyes tör.
 Két ezüstös balta.
 Egy ezüstös pallos.
 Egy törött hüvelyű ezüstös hegyes tör.
 Egy darab czapa.
 Egy szablya vas.
 Egy pár heveder.
 Egy pár kengyelszík.
 Egy terhelő szík.
 Egy dolmányra való aranyfonállal kötött gombok nro 15 gomb-
 házastól.

Ahoz való apró gombok, nro 20.
 Egy dolmányra való szekfűszin arany fonállal kötött gombok 15.
 Egy lóra való széles szerszám, ezüstös, aranyas.
 Más lóra való vékony szerszám, ezüstös, farmatringostól, szügyelőstől.
 Harmadik lóra való szerszám, vékony, aranyos.
 Negyedik lóra való szerszám, ezüstös.
 Ötödik egy lóra való sinór szerszám.
 Hatodik egy maiczos lóra való szerszám.
 Egy maicz szügyelő.
 Egy kármán zabola.
 Egy török zabola.
 Egy új maiczos lekötő szík.
 Más szironynyal varrott lekötő szík.
 Egy patkoló verő.
 Egy gyöngyös tolltok.
 Más scophiumos tolltok.
 Harmadik ezüst, aranyos tolltok.
 Egy skatulyában tollak.
 Egy karmasin kapeza.
 Más karmasin kapeza.
 Esmét más két scophiumos toll.
 Egy kötés fejér ezüsttoll fonal.
 Egy vég fejér ezüst sinór, vékony.
 Egy számvető könyv.
 Egy ruha tarisznyában levelek.
 Egy általvetőben levelek.
 Egy papirosban kötve levelek.
 Egy orcza törlő.
 Egy szablyára való ezüst karikák, csattok.
 Egy balta végére való ezüst kápa.
 Nyereg kápájába való szegek, nro 50.
 Lóra való szerszámban való ezüst szegek, nro 7.
 Egy ezüst aranyos csillagforma szeg.
 Négy darab nyuszt.
 Egy zöld nyári mente, veres bársonnyal bérlett.
 Másfél sing kék gránát posztó.
 Egy bokor veres karmasin csizma.
 Egy bokor veres karmasin kapeza.
 Egy lóra való veres karmasin szerszám.
 Egy . . . . . , az kiben az egyetmások vadnak.

V. 1658. *junius 19. Barcsay Ákos levele Teleki Mihály főpostamesterhez.*

Kegyelmed urunknak ő Nagának megjelentheti: én az fekete paripámat ígíretem szerint oda adom, fel is hozták őket ide, ki is küldeném örömet ő Nagának, de nincs kitől, katona mellettem egy is nincs, szolgálaim is az mi kevesen vannak széllyel vannak s el sem bocsáthatnám mellőlem; hanem akármikor ő Ngáé a ló, ha most elviteti is, szabad vele ő Naga. Ez mellett ezt is jelentse meg Kegld ő Ngának, énnekem se fát, se szénát nem adnak itt, gondolván tiszt uraim azt benne, hogy az harmincz forintot ő Naga fára, szénára, lúdra, tyúkra, eczetre és egyéb affélére adta, holott énnekem pénzt ne adasson bár ő Naga, csak szénát s fát, mert legderekasabb szükségem arra vagyon; tavaly is széna-, fahordás miá pusztula hitván jószágom el. Most is az követtel beérkeztén, hogy láttam, mint zúgolódnak urunk ellen, hogy semmit nekik nem adott, csak azokra többet költöttem harmincz forintnál, melyet is ő Nga bölcsen megítélhet. Datum Albae Juliae, die 19. Junii 1658.

VI. 1658. *junius 26. Barcsay Ákos levele Teleki Mihálynak.*

Kegldmed levelét igen becsülettel vöttem; hogy oda is boldog állapotjában róllam el nem feledkeztén levele által látogat, igen kedvesen veszem Kegldtől. Ide mi elég félelemben vagyunk. Urunk ő Nga kimene, hadat itt nem hagyja, pénzt egyet nem hagyja, s az török Havasalyfölde felől jő, Tömösvárhoz gyülekezik, az vezér is eddig oda ment, s immár míg urunk utánna nyomul, meg is eshetik rajtunk, mert ő Nga is nem az ellenség, hanem Várad felé mene, holott én még Bábolnára megírtam vala, ha ő Ngának úgy tetszik, Gyulai uram jőjön be s nyomuljon ő Nga Tömösvár felé, a holott mind parasztság s mind egyéb rend fel-támadott volna. De immár azoknak is szívek meglankadott, csüggedett, hogy inkább vonnak az törökök mellé, az mint az lugassi állapot is megmutatá. Mi azért csak vagyunk, az mint vagyunk; az egy élő Isten továbbra is könyörületességéből ha jót tehet velünk.

Kegldnek én az paripát kiküldeném, mert megszerzettem Borbély uramtól az derest, s hasonlóképpen urunknak is az feketét, de nincs kitől, két három szolgálám lévén, mellöllem el nem bocsáthatom; katona is itt nincsen, bárcsak tíz volna, kiktől elküldhetném, mindjárást elküldeném, noha Kgl d azt kívánja, három-négy szolgálám lévén, azoktól küldjem ki; urunknak pedig tíz-tizenkét ezer embere vagyon, s még csak 200-at sem hagyott itt.

Az öcsém, Barcsai Péter Kőrösbánya táján megbetegedvén,

igen nyomorultúl vagyok, talám meg is fog halni, az leveleket is szolgálja által kellett ide küldeni. Kgltek az dologhoz bár serényebben nyulna, mert félek, hogy csak burított lével adnak itt fel bennünket. Posta itt kettőnél több nincsen, Mogyorósi és Lukács, de azokat is elküldöttem, egyiket Péter deák uram expeditiójával, másikat Bánffi György uramhoz. Ezek után éltesse Isten jó egészségben Kgldet, és kérem ezután is levele által az oda való dolgokról tudósítani ne nehezteljen. Datum Albae Juliae, die 26. Junii anno 1658.

VII. *Kelet nélkül.*

Adjon Isten egészséget Kgdk koma uram.

Gaudi uram megadá Kgd levelét; mikrül tudósít, köszönjük, kövesse ezentul is azont Kgd; bizony más nem érti, vesszük kedvesen, obligal magához, házához jobban. Barcsainak Isten megfizet érdeme szerint. Az gyűlés el nem mulik, megleszen bizonyosan ad 2. Aug., mi követink is fent lesznek. Jakabfalvi sok ideje az mi végre késleltetik, nem tudjuk. Palatinus uram szorgalmaztatja, siessenek az követek. Kgd ne(m) Erdély birodalombeli úr, mint szak(már)vármegyei hivattatik hozzánk. *(A levél többi része hiányzik.)*

Külczim: Ngos Rédei Ferencz komám uramnak adassék.

(Eredeti; az egész II. Rákóczi Gy. kezeírása.)

VIII. 1658. augusztus 2. *Rákóczy György Rhédey Ferencz máramarosi főispánnak.*

Feleségünk szerelmes anyja és ngos gróf Báthori András urunk meghagyatott özvegye, ngos Zakreszka Anna asszony az bűnnek zsoldja alá vettette levén, pályafutását 28. napján Martiusnak elvégezte, kinek utolsó temetési tisztességes eltakarítása napját rendeltük ez jelen való hónap 11. napjára az somlyói nagy templomban reggelre öt órára; Kgd legyen jelen, igen kegyelmesen vesszük. Datum in curia nra Tusnadiense, 2. Augusti 1658.

(Eredeti.)

IX. 1658. szeptember 23.

Nemzetes tekintetes urunk, hogy Isten Kglde ez romlott hazában jó egészségben hozta, szívből örüljük.

Az Kglmed Déván költ levelét igen engedelmesen vettük, melyben parancsolja Segesvárra menjünk gyűlésben. Mi jó szívvel, mint eddig, szót fogadnánk s elmennénk, de nem merünk. Tudhatja Kgd, mikor mi kész állapattal valánk, az ellenséget

be nem bocsáttuk ; de Kgld addig hordoztatá az vezér hitlevelét, magát is az hitlevél mellett addig biztatá, hogy az Bozáról minden lövő szerszáminkat, hadainkat elosztatók s Nagy-Sinken szintén úgy mint most gyűlésre parancsolá hogy menjünk, s szintén mikor gyülekezni kezdetünk volna, akkor hozák az tatár hazánkban érkezését. Félő, most is úgy ne járnánk az Kglmed biztatásával. Abbeli romlásunkat is egy részről Kglmednek tulajdonítjuk. Hadd menjen el az tatárság elsőben, követ atyánkfia is bocsáttassék el, azután is jó szívvel, de addig hogy nem cselekedhetjük, ne szófogadatlanságunknak, mint félelmünknek tulajdonítsa. Bánnók, ha nem félvén, csak ott lepnének bennünket. Magunk kárán tanulván, nem minden lágy beszédnek hihetünk. Ha valami nem fekünnék alatta, követ atyánkfiat meg nem tartóztatták volna. Költ Szebenben, 23. napján Szent-Mihály havának, 1658. esztendőben.

Szebenben uri renden lévő
nemességgel együtt Kglmednek
szolgálnak.

Külczim: Spli dno Achacio Barcsai de Nagy-Barcsa comiti comitatus Hunyadien., districtuumque Karan-Sebesien. et Lugasiensis bano supremo etc. dno dno nobis colendissimo.

X. 1658. szeptember 24.

Tekintetes, méltóságos nekünk jóakaró urunk. Isten Kgdet minden dolgaiban hogy szerencséltesse, szívből kívánjuk.

Az Kgld segesvári gyűlésben hivatató levelét igen böcsülettel vettük, azon levélből hatalmas császárunk parancsolatját értjük ; mely Kld irásának s hatalmas császárunk parancsolatjának mi engedelmesek volnánk, de az félelem, rettegés oly igen környülvett, hogy semmiképpen az erős helyekből kimenni nem merészlünk, valamíg tatár chán ő felsége valamely felé el nem megyen. Az hol pedig Kgld bátorít, ne féljünk, örömet fogadnók, de most is az Kgld bátorításának hívén, szenyvednek sok szegénység rablást, hazánk pusztítást. Mert ha Kld az budai vezér ő Nga hitlevelével nem bátorított volna s maga is az levél mellett nem bátorít vala, mi így nem járunk vala, hanem gondot viseltünk volna magunkra ; mely veszedelmünket is nem másnak, Kglmednek tulajdonítjuk. Megjüvén azok s tatár chán is eltávozván, jó szívvel engedelmesek leszünk az Kgld parancsolatjának. Most pedig kérjük Kgldet, megbocsásson, hogy meg nem cselekedhetjük, ne is szófogadatlanságunknak, mint az félelemnek tulajdonítsa ; megégetvén már az kása Kgld biztatására az szánkat, az tarlóját (*értsd* : tarhót) is funnunk kell. Isten Kgdet

tartsa meg jó egészségben. Költ Brassóban, 24. Septembris, anno 1658.

Brassóban s ott az vidékben levő székelység
Kgldnek mint uroknak szolgálnak.

Külczim: Spectabili ac gener. domino Acacio Barcsai de Nagy-Barcsa, supremo comiti comitatus Hunyad ac districtuum Lugos et Karansebesien. hano supremo etc. domino nobis colendissimo.

(Eredeti.)

XI. 1658. szeptember 26. Rákóczy levele Rhédey Ferenczhez.

Minapi levelére nem tehattunk Kgdk választ; bizony sok bajjal voltunk. Még eddig Isten megtartott bennünket s oltalmazott hadainkkal. Az pogányság eltakarodott Várad alól, egy része Jenő felé, más része Sága mellett. Sága városát megvették, az vár is, úgy értők, megsaczott; csatáink vannak. Tatár chán után Gyarmattúl merre fordul, nem tudhatjuk; most az Tiszán túl való föld nagy félelembe; hozták vala hírit, erre akar indulni, Máramarosra menni bé; kihez képest Debreczentúl erre fordultunk tegnap ebéd után; előljárója ha lesz, megtréfáljuk. Még eddig az csata nem jüve ki, három rendbeli. Egyre gyúl az török, csak bizonyost hozzák, kit mára várunk Váradhoz. Még Erdéltől hírünk nincs, nem hiszszük, híri az török közzül jut. Barcsai uramnak adtak volna pünkösdi királságot; ha igaz, akárki legyen, ha ingünket levetjük is, de bizony böcsület mellett életünket leteszszük, mindenünket elköltjük. Tudósítson Kgdl, ha mi hírei lesznek, írjon mindenekről. Erdélben bemenni nem késünk. Isten Kgdl. Beszerméni tábor, 26. 7-bris 1658.

XII. 1658. szeptember 27. Rákóczy levele Rhédey Ferenczhez.

Barcsai Ákos mit szerzett az hazának elmenetelivel, ím ez includalt maga küldte punctumokból, kit Ébeni urammal iratunk le, megértheti Kgdl. 5. 8-bris Segesváratt rendelt gyűlést. Nem irhatunk sokat. Nem hittük. Tegnap irtunk vala Kgdk, ugyan Máramaros vármegye, ha híják is, be ne küldjön követet. Az mi házunkhoz való szeretetre, kötelességre, maga a haza javára kényszerítjük Kgdet, jőjjön csak postaképen hozzánk maga, vagy fia, beszélhessünk, mert jobb elvesznünk, mintsem böcsületünk sérelmet szenvedjen. Az ellenség eltakarodott. Kemény János uram is ír szegény levelet, de Szigetit nem bocsátották hozzánk, Tergovisten fog lenni, Kiliaból ír 29. Augusti. De már Barcsai uram nem ország, török csinálta, választotta confirmatus fejedelem. Isten Kgdl. Tábor, 27. 7-br. 1658.

R. György, m. p.

Szóval izentünk Rédeitől Kgdk, mi bizony soha Váradot kezében nem adjuk.

XIII. 1658. október 14. Rákóczy levele Rhédey Ferenczhez.

Erdélyből jöttek embereink, levelink; Kgd azért, mivel már nem késünk itt, holnapra jöjön be, beszélhessünk felőlök Kegddel. Secus non facturo benignitate nostra propensi manemus. Datum in arce nostra Varadiensi, die 14. Octob. 1658.

XIV. 1658. október 15.

Mint jóakaró uramnak, sógoromnak stb.

Fülhegygyel úgy hallom, Kglmed balul beszélt volna felőlem; mindazonáltal nem olyan importunus embernek, hanem sógoromnak, igaz jóakarómnak tartván Kglmedet, hogy azt cselekedte volna, mivel nem is voltam annyival adós, hitelt annak nem adtam; ha pedig úgy talált volna lenni, kérem Kglmedet, afféle dolognak békét hagyjon s többször engemet, nem lévén arra érdemes, ne szidjon s rajtam afféle illetlenséget ne űzzön, lám Kglmednek nem vétettem. Tartsa meg Isten Kglmedet jó egészségben. Datum in curia nostra Devensi die decima quinta mensis Octobris anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo.

P. S. Bár Kglmed se legyen urunkhoz igazabb szívvel nálamnál.

Barcsai Ákos, m. p.

Külczim: Generoso domino Andreae Keresztes militum oppidi haidonialis Beszermeney capitaneo etc. affini benevolo.

XV. Kelet nélkül.

a)

Dicsőséges fejedelem. Barátságos köszönetünk után tudotokra adjuk: midőn meghallottuk volna az budai vezértől s Aly passától, hogy az a pártos Rákóczi György az ő belé alutt rossz természetit ismét kinyilatkoztatta s bizonyossá tette az ő gonoszságát és hatalmasul elfoglalta Erdély országát és ti oltalomért ez részekre folyamodtatok: ebbeli cselekedetekkel megbizonyítottátok hatalmas császáruk előtt az ti igaz hívségteket, engedelmes szolgálatokat. Im azért parancsoltunk az budai vezérnek s Aly passának levél s emberünk által, hogy elsőben is az végbeli vitézeket gyűjtsék össze; az mi hatalmas, győzhetetlen császáruk is nagy boldogsággal felkölt az musulmány nemzetnek fényes hadaival Brussából és az anatóliai haddal, az napkeleti s napnyugati hadakkal és Drinápolyban akar telelni. Legyetek bátor víg szívvel és azokkal az ott levő vezérekkel okosan tanácskozzatok. Isten akaratjából az ti dolgaitok-

ban serényebben forgódunk, mint tavaly, úgy hogy megbüntetik az a pártos Rákóczi; ez hatalmas császárunknak minden bizonynyal szándéka. Semminemű kételkedés és félelem ne legyen az ti szívetekben, mert semmi károtok, ártalmatok nem leszen, csak legyetek serények, értsetek egyet az ott levő vezérekkel és azoknak egyező tanácsokból cselekedjetez mindeneket. Isten tartson meg titeket. Iratott Brussából.

Memhed passa fővezér.

b)

Méltóságos fejedelem. Barátságos köszönetünk után értétekre adjuk, hogy leveletek mostan hozzánk érkezvén, minden dolgokat jól megértettünk. Mivelhogy így történt az dolog, az Silistriában, Widdinben és Nikápolyban őrizetnek okáért huszezer ember küldetett. Isten tartsa meg az mi hatalmas, győzhetetlen császárunkat, ez télen minden hadaival Drinápolyban lészen s telel Isten akaratjából hatalmas császárunknak minden tábora és készül. Hatalmas császárnak s musulmány nemzetnek kardja hosszu leszen; valakik pártosak voltanak, megbüntettetnek. Kedves barátunk, minden dolgokat jól megértettünk; csak Isten tartsa meg hatalmas császárunkat s minket, ezután is megbüntettetnek hatalmas császárunknak minden ellenségi. Isten mindenkor jó szerencsés előmenetelt ad az musulmány nemzetnek s hatalmas császárunknak. Isten tartson meg titeket jó egészségben.

Fővezér tihaia.

XVI. 1659. május 8—30.

a)

Tekintetes, ngos nemes Erdély országa. Isten sok jókkal szolgálatom ajánlása után áldja meg és éltesse Kglmeteket, szívem szerint kívánom.

Eszten tegnapi napon estve táján hozák az rudnai postárul sub dato 25. elapsi mensis Martii beszterczei gyűlésből iratott igaz magyarságnak nagy türéssel, szenyvedéssel, nemzetünk megbecsülhetetlen kárának s veszedelmének ártatlanságát fényesen s világosan declaráló levelét.

Későcskén tetszik az Kglmetek levelének kezemhez való jutása, s válaszom adása is azon késedelmet mutatván, vétek ez iránt az nemes országtul bennem ne találtassék. Im azért valahány szóval az Kgtek levelére felelek. Legelsőben is köszönöm igen, velem is tökéletes magyar tagjával közlötte fájdalmát (noha talám bátrabban talám nélkül irhatom, késő annak megorvoslása,

a ki meglőtt) s egyéb orvosságot meo tenui judicio nem is találhatni, hanem szivesen törődő segítségével biztatván felebarátját, azt bizonynyal nem a sz. Jobb koplás (!) biztató s vigasztaló baráti példájával, hanem igaz magyarsággal s keresztyénül kívánok Kglmeteknek vigasztalást s segedelmet nyújtani; de ha meggondolom mind üdvözítőnk mondását s mind pedig e világnak megszokott természeti folyását, mindkettőben nyilván tapasztalom az kölcsön megadást.

Szegény magyar nemzet eleitől fogvást sokat kellett egymástól szenvedni; fenn állván még most is magyar nemzetünk s hazánk, csaknem mindenik tizedik esztendőben s hetedikben nemes Erdély országából nemzetünk nemzetünkre támadván, füstölgő üszögi, megbecsülhetetlen vérek kiontási s gyakor földünk ellen való látogatási s ragadományi, s ha már feles idegen nép által vette nemzetül veszünk talioját, Kglmetek bölcs írási szerint is bűnünk hozta ezt reánk s méltán szenvedjük. Méltó kérelni az nagy hatalmas Istent, ha lehet, elégedjék meg egész nemzetül ránk bocsátott nagy csapásával. Mentül többet nézek az Kglmetek írásában s igen bölcsen feltalált discursussában, mind annál nagyobb-nagyobb kétségre hozó rettentéseket látok rajtunk nemzetünk veszedelmére. Az elmúlt s megtörtént dolgot csak előhozni is fájdalom s keserves szű szomorítás, s az mint látom, az egész keresztyén magyar világnak utolsó veszedelme csaknem galléra mellett levén, most is nem annak remediumjával (kérven igen nagy szeretettel Kglmeteket, confidens írásomról megbocsásson) levén, maga ártatlansága világosításával mások causálásában fáradoz. Senki pediglen bíró nem lehet s az dolgot méltán nem ventilalhatja, kiben legyen az vétek, hanem ha mind az vádlónak s mind az mentőnek hallaná az ember kimondott mondásának megbizonyítását, tehetne az ember ítéletet, tehet is, nem egyebet, hanem nagy szívek idegenítésit látom, az ki nem utolsó faldalékja az hazának veszedelmének egész nemzetül.

Micsoda ok vitte vagy vezérlette a pogányt Kglmetek országa romlására, láttam s csaknem unalommal is sokszor olvastam mind az méltóságos Rákóczi György fejedelem ő kglme s az nemes Erdély országa ellen az töröknek feltött színes praetensióját, s akár mint rostálja, vizsgálja tökéletes lélekkel bíró ember, ok nem ok, de az Kglmetek s egész nemzetünk között való egyenetlenség nyitatta kapuját az ő alkalmatosságának, szokása lévén a pogánynak sem hitivel, sem semmivel nem gondolván, az mikor idejét látja, rabol, pusztít és prédál, de boldogtalan régen practikáló török magát valljon már megszünteti-e valaha? Adná Isten fele farka kün lévén, utánna veszedelmére ne experiálja látó szándékát s derekát.

Örökké az volt az ottoman nemzetnek hasznos és meg-

csalhatlan practikája, valamikor az keresztyénségnek egyenetlenségét s helyes idejét látta, kincsét, értékét s eszét éppen arra fordította, gördítvén megütközésre való lábütő követ az keresztyénség közzé, látván egymás ellen feldühött egyenetlenségünket s veszekedésünket, akkor szolgát, urat, országot, híveit urokkal s urokat híveivel összevesztetni igyekezett s igyekezik s azáltal magunk fogaival magunk testét rágattatja, szaggattatja s fogyasztja maga hasa telésével.

Ha fazakunkban, miolta az ottomán nemzet az veszedelmes s megcsalhatatlan practikáival ront s széleszt bennünket, nem érzenők is, csak az mostani forraló lator szándékja is hitelétül a pogánynak elidegenítvén készült practikája ellen omnibus privatis sepositis serkent az igaz magyarság is bennünket, az mint Kglmetek csak ez mostani bölcs írása szerint is megértheti. Midőn az méltóságos Rákóczi György erdélyi fejedelemmel ő kglmével nagy assecuratiók alatt mindkét részről (ha meg nem csalatom) végezvén Várad s a több erősségek kibocsátása felől ígirt conditiót már az nemes ország részéről megállaná, azzal mit akar a török? nem engedi; vak az a ki nem látja. Megizelítette ő kincses Erdélynek mézzel-tejjel folyó hasznos zsirját s tovább is akarja élni úgy látom (kérem Istent, ne segítse), az magyar nemzet között nagyobb dissidentiát s konkolt hint, tekintetes nemes Erdély országának kimondott parolájában gáncsot csinált, sziveket, elméket egymástúl idegenít s azzal útát nyes s Váradnak Jenő után való kapására méltán kényes praetextust teszen, s Váradot csak elfoglalja több erősségekkel, s azzal meggyengítvén s még ennél is nagyobb lankadtságra juttatván igyefogyottságunkat nemzetül, jaj s csak nagy jaj nemzetünknek. Buda, Lándor-Fejérvár vezérség alá példájával Erdélt s magyar nemzetünket ne vonja. Nem az hát az oka, hogy két vármegyében had fogadtatott, hogy kglk királyunkban vetett reménség biztatására hozta volna veszedelmét hazánknak, hanem Babylon tornyához hasonló értetlen, egymást nem értő, ellenkező, irigykedő, nemzetünk köziben jött kóborló rágalmazó, egymást gyalázó, és Isten tudná előszámlálni, micsoda czégéres vétkeknek leledző bűnnek büntetése. Bölcs és méltóságos írását az nemes Erdély országának ha ponderálom, magyarságának tiszta és gyenge voltát, ha az üdőnek mostoha volta idegen birodalom alá vetette is véletlen, nemzetünk veszedelmét magáról mindenképpen vétkül (!) lerázni kívánja. Ha azért non putaram hozta, már mint okos kára után tanult, látjuk szemünkkel, csaknem ujjal tapasztaljuk rettenetes következő veszedelmét nemzetségestül hazánknak, sokszori megcsalt ajánlotta csecseinek ne hidjunk az ottoman nemzetnek, vegyünk példát, ne csak névvel viselvén az magyar nevet, hanem eleinktül vött cataractával folytatott vérünkkel

hazánk szabadságát, magyar nemzetünk hírit, nevét noha keserü, de halálkóstitolásával is oltalmazzuk, mint tőlünk lehet. Megesik benne, hódoljunk is, adózzunk is (ki még kérdésben vehetődnek, illik-é régi magyarságunkhoz, vagy nem, holott nemzetünk azelőtt fényes kardja megveresetésével egyik tenger széliig sok országok letapodtatásával másoknak parancsolt, országot hódított s most ily nemes nemzet irhatnám, ha pennámnak engednék, micsoda nemzetnek, már most hódolt jobbágyi lennénk, noha az bűn s magunk egyenetlensége megfelel a kérdésnek) s minden esztendőben már ez példázással most Jenőt, most Lippát, most Váradot, jobbágyságra hozván az nemes vért; adja Isten, vezér fejedelem nevet ne mutáljon Erdélyben.

Sokat irhatnék, nemzetem s hazám sérelmét csak sóhajtó siralommal szaporítván, abban hagyom; kérem csak két dologra az tekintetes nemes Erdélyországot: elsőben kéreljük mindnyájan az Istent ő szent felségét, haragját fordítsa atyai szemmel kegyességére; másikkára: végházakat s annyiival is inkább erősségeket mindnyájan nemzetünk vérünk hullásával, megegyezett akarattal, sepositis quibusvis privatis studiis et odiis ratione quorumcunque negotiorum hactenus subortis et emergendis ne adjuk, hanem oltalmazzuk; assecuralván a nemes Erdély országát, magam személyemre nézve értékem igen kevés, tanácsom hasonló vagy kisebb, poshadt maroknyi vérem igen kevés s haszontalan kiöntése hazánk oltalmára, de mind sok jóvát vévén nevelésben nemes Erdély országának s mind magyar hazafiuságom azt mutatván, valamikor segedelméhez kell annak nyulni, felette és resolutus mindhárom megnevezett dolgoknak megvetésével is talál készen szolgálatjára. Kivánván, Isten Kglmeteket vigasztalja és előbbi boldog állapotra fordulván, aliquando a török iga alól szabadítsa. Datum in castello Királyfalva die 8. mensis Maji, anno dni 1659.

Az tekintetes nemes Erdély országának szeretettel szolgál
Gróf Veselényi Ferencz, m. p.

Szegény fejem uramhoz óhajt.

b)

Szejdi Mehmed passa budai vezér levele, urunkhoz hozták Lándor-Fejérvárrúl Szászsebesbe 30. Maji 1659.

Dicsősséges fejedelem, nekünk jóakaró barátunk, Barcsai Ákos. Isten titeket htls császárunk hűséges szolgálatjára a mi jó szomszédságunkban és barátságunkban éltesse. Tökéletes köszöntésünk után mint jó barátotok és szomszédotok értéstekre adjuk, most htls győzhetetlen császárunk parancsolatja jövéen

hozzánk, Budának főgondviselőjévé csináltattunk s az ti szomszédságtoktan Jenő végvárának őrzése, Erdélynek minden dolgának gondviselése s annak az pártos Rákóczinak is végképpen való elvesztése ránk bizattatván, és annak az ígért summának is (hogy mennél hamarébb lehet, igen sietséggel hatalmas császárunk fényes tárházában beküldtessék) beküldése felől parancsoltatott nekünk. Ezeken kívül hatalmas császárunknak parancsolatja szerint a méltóságos fővezérnek is ezen dolgokról mind levele s mind parancsolatja szóval érkezett hozzánk. Úgy mi Ramazán havának elein ide érkezünk ezeknek a szolgálatoknak végben vitelére s jöttünk Lándor-Fejérvárra, hogy mennél hamarébb lehet, azt a summát hatalmas császárunk fényes portájára küldeni szorgalmatoskodjatok, a mint ő hatalmassága parancsolta, melyben hogy ti lehessetek szorgalmatosok, küldöttünk nektek a mi barátságos levelünket. Isten akaratjából ha oda érkezik, reméljük a melyek(et) cselekednetek illendő, azokban szorgalmatoskodni fogtok s Erdélynek három nemzetinek főfő rendeit öszvehíván, annak a summának egyben szerzésében is igyekezzetek. Legyetek is szorgalmatosak hatalmas császárunk akaratja szerint annak az pártos Rákóczinak elrontásában; ebben minden szorgalmatosságtokat ki kell öntenetek, hogy osztán ne legyen azt miért mondanotok, miért? Azt nekünk tudtunkra adjátok, a portára mennyi kincset küldöttetek s mennyit akartok küldeni, és annak a Rákóczinak büntetése felől micsoda rendelőféle vagyon. Erdélynek minden dolgairól is tudósítanotok kell, mi karban vannak. Isten akaratjából mi kevés napok múlva Tömösvárra megyünk s minden ti dolgaitokban segítségtekre leszünk. Isten titeket boldogságban és jó szerencsében tartson meg. Iratott Ramazán havának elein 1659. esztendőben lándor-fejérvári mezőn.

Budai vezér Szeydi Mehmed.

c)

Jenei Alli passa urunknak szólló levele.

Dicsőséges fejedelem, Barcsai Ákos, hatalmas fiunk és jóakarónk, barátunk. Atyai köszöntésünk után etc.

Értéstekre adjuk, hogy hatalmas császárunk parancsolatjából a Maros mellett annak a palánknak megépítésében volnánk foglalatosak, s mivel Kinan passa elmegyén, annak késérésére megindultunk volna, útunkban találtuk ez levelünk megadó emberét Szeydi Mehmed passának s akartunk látogatni ez atyai levelünkkel titeket, hogy azt becsülettel lássátok és igen hamar bocsássátok el is vissza tisztességgel. Minden ti dolgaitokat

nekünk értésünkre kell adnotok leveletek által, mint jóakaró apátoknak. Jóakaró apátok és barátotok

Jenei Alli passa.

(Egykorú.)

XVII. 1659. *junius 10.*

Szolgálok Nagodnak stb.

Nagod méltóságos levelét alázatossággal vöttem; az úristen áldja Nagodat érette, hogy jámbor szolgájáról el nem feledkezett. Az tisztól való megválásomat, nagos uram, bizony sem szánom, sem bánom, de az gyalázatját bizony vagy tűröm, vagy tagadom, nagos uram, bizony szégyenlem, kiváltképpen azokra nézve, kik nem ismernek. Gondolkodásom volt ugyan olyan nagos uram, hogy az urfi leszen itt való főtiszt. Azt magam is akartam volna s kívántam is; de minthogy már az dolog így történt, ugyan nem löttem volna én Haller urammal egy portán, mert ő kegyelme igen hirtelen ember s oly állapattal öszvekapunk volna s gyalázzattal kellett volna innét elmennem. Én nagyságos uram, Nagod megnyugodva legyen benne, hogy mind Erdélyben s mindenütt Nagodnak s az Nagod házának bizony tökéletes szolgája vagyok s leszek is. Elébbi urunk szánakozással írja állapotomat. Én ő nagának nem merek írni, mert most is azért vagyok contemptusban az ország előtt, hogy úgy hiszik, hogy ő nagával colludálok; mert látja Isten az sziveknek titkait, miolta ebben az állapotban helyheztettem s az fejedelem hűségére megesküdtem, semmi collusióm ő nagával nem volt. Azt nem mondom, hogy az jóért gonoszt gondoltam volna, mert én bizony soha gonoszt nem gondolok ő nagának. Ezek után Nagodat kérem, jóakaró szolgájának tartson, az miben tudok, bizony életem fogytáig szolgálok Nagodnak s Nagod házának. Ezek után stb. Datum Varadini die 10. Junii 1659.

Nagod jóakaró szolgája míg él

Ébeny István, m. p.

Külczim: Az tekintetes és nagos gróf Rédey Ferencz uramnak nekem jó uramnak adassék.

Kivül a borítékon a cím körül három felől Rákóczy Gy. sajátkezű irásával ez áll: Szegény Ébeni uramnak megjövendőltük, mi tettük emberré, nem kell féltében embernek ürdöggé lenni. Megesküdt Ébeni uram nekünk, ha váradi kapitány nem lesz, más tisztet nem visel, mellénk jű; bárcsak ő kglme len(ne) társa Mikes uramnak, ki t(udja) mit cselekedik... kevesebbé hittük, mint Ébeni uram felől; ha mindenek megtagadnak is, azt hittük, ő kegyelme követ; elmulik ez világ.

XVIII. 1659. szept. 25.

Budai vezér levelének pariaája 25. 7 - bris 1659.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárunknak az tengeren innen levő minden hadainak főigazgató szerdarja, lévén Buda várának és ahoz tartozandóknak, végházaknak fővezére, lévén Szeidi Ahmet passa.

Tinektek Erdély országában levő három nemzeteknek, nagy urainak és azon főrendeknek mind fejenként köszönetünk után értésteekre adjuk: Tudjátok jól, hogy az mi győzhetetlen hatalmas török császáruk parancsolatjából tinektek fejedelmetek lévén az tekintetes és ngos Barcsai Ákos, és mikor ezen őszön felül mendnyájan benneteket az hatalmas, győzhetetlen császáruk haragja és az ő hatalmassága éles szabljájának étkévé akart volt csenálni, attól az lángoló tűztől tikteket ő szabadétott meg, hatalmas császár kegyelmét sok könyörgésével tinéktek ő nyerte meg, és ilyen dologért igaz hűséggel, nagy engedelmességgel tartoztatok volna ti annak az ti méltóságos fejedelmeteknek hűséggel szolgálni. De midőn őszvegyűjtött volna tikteket, Rákóczinak hamisságit látván, azt hatalmas császárunknak az az igaz hű szolgája Barcsai Ákos, dicsősséges fejedelem, ti hozzátok nem bizhatott, sőt az ő urának kapuja felé indult és immáron ide jött Tömösvárra; és meglátjátok, Isten akaratjából az ilyenek az ő urokhoz való hűségekért nagyobb kegyelmeséget vesznek, hogy sem mint magok gondolnák igen-igen hamar üdön. Ugy hallatik most, hogy mind neki, mind az ő vele ide jött uraknak, első és minden rendeknek, az kik az ő hűségeket igazán megmutatták hatalmascsászárukhoz, minden ingó-bingó marháik pusztíttatnának és elrontatnának. Azért ha az mi parancsolatunkat veszitek, úgy cselekedjete, hogy sem az ti dicsősséges fejedelmeteknek az Barcsai Ákosnak, sem az mellette levő hatalmas császár engedelmes hiveinek akárminemű ingó-bingó marháiban is károsítások és bántódások ne legyen s meg nem kell engednetek, hogy senki azokat még csak meg is illesse, mert ha cselekeditek, hatalmas császárunknak szakállában kaptok. Tudnotok kell, hogy valami károk és bántódások leszen, azt ti reátok tudjátok, arról miképpen felelhettek meg s az mi hatalmas császárunknak nem felelhettek meg. Ez levelünknek értelmet jól meggondoljátok és az mi hatalmas császárunknak parancsolatjának engedelmesek legyetek és az Barcsai ngos fejedelemhez tartsátok hűségteket és minekünk az magatok pecsétetes leveletek által mennél hamarább választ adjatok. Tartson meg Isten titeket az igaz utban. Datum mi Tömösvár alatt levő táborunkban die 19. mensis Septembris anno 1659. esztendőben.

Idem qui supra.

P. S. Az mi török levelünkhöz képest magyar irás által is levelet küldöttünk, hogy megértsétek.

Kivül: Paria literarum vezerii Budensis ad regnicolas Transylvanenses expeditarum anno 1659. die 26. 7-bris.

(Egykoru kézirat.)

XIX. 1659. október 13.

Adjon Isten egészséget kgdnek komám uram.

Mi ide szombaton jövének az vajda kívánságára, kivel szembe ma nem lehetünk betegség miatt, holnapra jű el, végezünk, beszélünk vele. Mivel penig az nemes ország statutuma az, minden rendek hűségünkre a 7. praesentis computando 15 napra meg esküdjenek, kgd lévén főispán, kgdre biztuk, Zalárdi uramat maga mellé vévén, az nemes Biharvármegyét megeskesse, Máramarost penig magánmaga jelenlétele alatt, im az juramentum formát elküldtük kgdk, ezt ne halaszsa. Továbbá kgd, kik esküttek meg maga s káptalan pecséti alatt, laistromot küldjen róla. Vissza sietünk menni Fejérvárra s dolgunkhoz látunk. Bővebben irunk ezentűl kgdk; kívánnánk bizony kgddel szívesen beszélleni. Isten kgddel. Tercsvára 13. 8-bris 1659.

R. György, m. p.

Külczim: Meghitt hívűnknek tanácsunknak ngs gróf Rédei Ferencz komám uramnak adassék.

(Eredeti; az egész a Rákóczi György saját keze írása.)

XX. 1660. január 10.

Adjon Isten egészséget Kgdnek koma uram.

9. írt Kgd levelét elvettük. Mi koma uram csak az Istenben bizunk, el is hiszszük, megsegít. Ma egy hete itt Szeben obsidiójában vagyunk. Derekason van ötöd napja csata. Im nem jüttek ki, mivel károkkal mentek be. Keddtűl fogva lövetjük; valóban romol házok, ez éjjel is egy malmokat égettettük fel. Örömet akarnák az tractát, úgy halljuk; nem hamarkodtunk vele, éhség az városban. Im most délben lesz feles lövés, gyalogjok jütt volt ki, azt vertők be; hulla el benne, mieinkbe egynek lövék lábát meg. Tegnap azért csak közel hozzánk egy maroszéki gyalog hadnagyot az sánczban lövének el, ki csak nézni jütt vala oda szegény őket szá . . . kas töltött sereg bontóval.

Mi se Kgdben se fiában nem kételkedünk, megnyugottunk koma uram; nem is a végre irtunk, kételkednénk. Im iratjuk Rédei László uramnak, jűjön be ő kglme. Ha oly félelmes álla-

pat lenne, higye Kgđ, mintegy magunk gyermekire vigyázunk, vagy kibocsátjuk, csak azért tanácsrend, tanuljon ő kglme, ne mondják mások, elvonszák magokat az haza elei.

Zólyomit meg kelle fogatnunk, Hunyadból kivontuk. Bizony Kgđ írása, mások is megérdemlenék. Vajha Isten kezünkbe adná, bizony megtanítanók. Nem hal meg Zólyomi. Kételenek voltunk vele. Reversalisát is általhágta, szidott, elárult, törököt sollicitált segítségére.

Ha mi hírei lesznek, tudósítson Kgđ is. Tatár az két Oláhországban nincsen. Mikes uramat bocsátók el, Töröcsvárát vegye kezéhez, az brassaiakat hajtsa ad obedientiam. Isten Kgđdel. Tábor 10. Jan. 1660.

R. György, m. p.

Külczim : Spli ac mgco Francisco Redei de Kis-Rede consiliario nro intimo, perpetuo de Maramaros et de Bihar comitatum comiti supremo etc. fidelis nobis syncere dilecto.

(Eredeti ; az egész Rákóczi György saját keze írása.)

XXI. 1660. január 19.

Adjon Isten egészséget Kgđk koma uram.

9. írt Kgđ levelét elvettük. Zólyomi megfogatása felől irtunk Kgđk, kire az kételenség, nyilvánvaló árultatási, ha tehetsége lett volna, veszedelmünkre igyekező szándéki vittek, és hogy mostan is opponálta Hunyadban magát, török segítséget is kívánt. Lám Kgltekért míg lehete türtünk neki ; mint rabot kell tartanunk, nekünk is vigyáztatnunk kellettén reá. Egyébként Kgltekért az mit cselekedhetünk, cselekszünk.

Az máramarosiak ország articulushoz nem tartották magokat, Kgđ parancsolatját is nem effectuálták, latrúl cselekedtek, s bizony nem lesz jól az dolog. Mentest bemenjen Kgđ, az juramentumot deponáltassa velek, nem kell halasztani.

Im ma hozák Mikes Mihály uram levelét. Brassó meghódolt hűségünkre, Basa Tamást, Kún Istvánt kiadták ő kglme kezében ; Kálnoki Mihály, Daczó István tatárért, oláhért mentek volt Havasalföldében, azok feleségeket, gyermekeket. Az moldvai vajdátúl tatár hán segítséget kér, az resolvált Moldvát elrablották, népe ki miben kereshette, elé segítette azzal magát. Innet félnek, utakat bevágták. Szebeni árulóink is, hiszszük Istent, nemsokára kezünkben lesz. Reggel más helyről elkezdtek lőtetést. Hadd koplaljanak, tanulják, mi az árultatás. Ha mi hírei lesznek Kgđk, tudósítson. Isten Kgđdel. Tábor 19. Jan. 1660.

R. György, m. p.

Bethlen János javai, Zólyomié vannak hostátban; Kgd érette küldvén, adassa emberink kezében.

Külczim: Spli mgeo Francisco Redei de Kis-Rede, consiliario nro intimo, comiti comitatum de Maramaros et de Bihar supremo etc. fidelis nobis sincere dilecto.

(Eredeti; az egész a Rákóczy Gy. sajátkeze írása.)

XXII. 1660. febr. 1.

Adjon Isten egészséget Kgdk koma uram.

25. irt Kgd levelét elvettük. Az máramarosiak ha megesküttek, jó, hűségeknek az ország articulussainak eleget tettek. Bihar vármegyei uraim mentségek penig csak cavillum volt, holott nem régen azt tudakozták ő kgc, mi okon absolváltathatott az ország Barcsai köteleességétől, azelőtt penig hűségek, homagiumok depositióját praestálják, irták, követek által izenték ő kgc. Rédei László uram bejövetelel kivántatott, kivántatik is, holott tanács úr, most is az ország zsibong, az nagyja elvonszsa magát, az tanácsrend jelen nincs. Ő klme az káptalanok, viceispánok előtt deponálhatja; ugyan mi ő kglme hűségében nem kételkedünk.

Zólyomi uram állapotját az mi illeti, vajha mi kegyelmeteket nem respectáltuk volna; volt olykor oly vétke, megeshetett volna. Most is mind tűrünk vala, ha lehetett volna, nyi(lván) való árultatási engedik vala; Kgl(metekért) az mi lehetetlen, csak azt nem cselekedünk; mint szabad embert, úgy nem tarthatni, de Kegyelmetekért meghagyjuk, csináljanak könnyű, lábai sérelme nélkül való vasat neki. Mindezek nélkül Zólyomi uram el lehet vala.

Itt mi gyülesezünk; tegnap jött vala Ugron. Bedőházi eb követségben, kiket mivel az ország nem követek által, hanem személy szerint, kik regalissal hivattattak . . . . . kíván jelen, visszabocsátott; s Barcsai uram levelét is hozták, mely levelet az ország igen fájlalja s választ is tesznek reá; most concipiálják, kiket az ország erre delegált.

Az városban az magyar már contemptusban, bástyákra nem bocsátják. Toldalagi Mihályt megverték, Rádai Györgynek szakállát kitépték; egyenetlenség köztök nagy. Az török ötödnapja Allát kiált az bástyákon, városon, kin az városiak megindultak; az éhség megvan, lovok elholt, már minden vizeket elvettük; az mely százszok kinn (vo)ltak, megadják, mondották. Ujabb-ujabb hamis hireket csinálnak az városban, mint ez éjjel is. Bethlen János mindennek oka. Hiszszük Istent, megadják hamar időn. Sánczunk csak közel az városhoz, kiben még az lövő szerzőmokat bévinni nem hattuk; armistitium volna ha megálljuk.

Mikes Mihály uram az Barczán, Brassó meghajlott, követi itt vannak. Valami oláhok csaptak volt Tercs várára ki, kiket mieink megvertek. Gika megfogatta az spotarát, vigyázni küldte volt ő Rukajra, nem hostilitást csinálni, azt mondotta; oláh tökéletlenség.

Mikes uramnak azt hozták, Gikára, Costandin posztelnikre bizta az Porta, békességet csináljon; ki ha igaz lesz, nyitottunk utat annak kijelentésére, hada nincs, Moldvában is nincs; jűnek-mennek az emberek. Csak volnának egyesek, Isten megcsendesítené ez hazát, de disparibus bobus etc.

Tudósítson mi hírei lesznek Kgdnek. Lengyelországi híreket érthet, onnét felől való állapotokat is. Isten Kgddel. Tábor 1. Febr. 1660.

R. György, m. p.

(Eredeti; az egész a Rákóczi György saját keze írása.)

Közli: GERGELY SAMU.

A DRASKOVICHOK
TRAKOSTYÁNI LEVÉLTÁRÁBÓL.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

I. 1548. aug. 14. Erdödy Péter levele.

Nos Petrus Erdewdy de Monyorókerek, aulae regiae etc. familiaris etc. recognoscimus per has praesentes litteras nostras, quomodo cum egregiis dominis, Georgio Both de Bajna et Francisco de Hassaghi fecimus huiusmodi compositionem, ratione et praetextu cuiusdam summae pecuniariae in castro nostro Monyorókerek pronunc existentis vel autem ab olim absconditae, quae quidem summa pecuniaria per condam Georgium Kerechyny de Kanyafelde, in eodem castro nostro fuerat deposita. Quia vero hactenus situs loci ab aliis ignotus sit, volentes idem praedicti domini Georgius Booth et Franciscus Hassaghi super huiusmodi requisicione habere experienciam, reinvenireque talibus condicionibus mediante, quod idem praenominati domini liberam ubique in praedicto castro nostro inquirendi facultatem habebunt, neque si fortuna vel eventus felix non foveret, super tali requisicione aliqua via per nos vel per nostros eisdem dominis praenominatis, continger . . . . cum autem casu quo totalem summam eam, vel etiam partem reinvenirent, nos terciam partem talis summae reinventae integre eisdem dominis Georgio et Francisco praefatis reddere et dare promittimus, nihilominus (*így*) ultra summam terciae partis pro gratitudine huiusmodi inventionis, ipsi iam saepedicti domini per nos eisdem exhibentibus ad nostram bonam voluntatem et fidei nostrae crediderunt et submiserunt, tale obligamine interveniente, quod si casu quo porciones de tali summa reinventa eisdem dominis Georgio et Francisco praefatis reddere nollemus, vel autem quandam molestacionem exinde haberent, extunc nos de praedicta tali summa reinventa porcionem nostram nobis cedentem in omnem eventum amittereque et in eosdem devolventes essent et perhiberentur. Ad quae praemissa singulaque

observare promittimus bona nostra voluntate et fide. In cuius rei testimonium praesentes litteras nostras manu nostra et sigilli nostro armali roboratas, in rei firmitatem dedimus et contulimus, vigore et testimonio litterarum harum mediante. Datum Viennae Austriae 14. die mensis Augusti et anno Christi 1548.

Idem qui supra manu propria.

(Igen szép nagy czímeres gyűrűpecséttel P. E. betűvel. Eredeti.)

II. 1564. nov. 1. Sennyey Ferencz levele.

Mi Sennei Ferencz, sárvári, kapui es lékai (lew kai) praefectus, adjok tudtára mindennek, ez mi levelünk rendibe, hogy minekünk Estwánfi Pál uram az mostani mindszent-napjára megadta mi nekünk az ötszáz magyar forintot, melylyel tartoztanak az Estwánfi János jószágá váltságára, kinek bizonságára adtok ez mi levelünket. Datum castri Sárvár 1. die Novembris 1564.

Sennei Ferencz, m. p.

(Fekete czímeres gyűrűpecséttel. Az aláírás sajátkezű.)

III. 1576. Usaly Péter levele Istvánffy Miklóshoz.

Magnifice domine et fili charissime.

Salutem et servitionem meorum commendationem. Mióta felment kgd Bécsbe, még egy levélnél többet nekem nem írt kgd. Az mi lehetséges irjon kgd valami keveset; hanem egyébkor mikor iszol, addig gondolkodjék kgd én rólam. Írja meg kgd: hova lén az én fiam Sberdolot¹⁾ (*így*) uram és az lengyelek mivel mentek haza? az terek kevet mit jár? Ego tantum honesta postulo. Írtunk Hoszsztutóti urammal locumtenens uramnak Cháni Bernard uram felől, hogy neki adnája az kamara az Zalavár-megye rovását; ha kgdk tetszik, szólna kgd locumtenens oramnak felőle, de ne értse, hogy én írtam kgdnek felőle. Az Úristen tartsa meg kgdet egészségbe. Datum Posonba die prima Martii anno dni 1576.

Vester

Wsaly Péter, m. p.

Külczim: Magnifico domino Nicolao Istvánffy etc. caes. et reg. M^{lis} secretario, domino et filio charissimo.

(Ostyába nyomott czímeres pecséttel, sajátkezű. Gróf Draskovich-család levéltárából.)

¹⁾ Sbardellati Dudith Andrást érti, a volt pécsi püspököt, a ki 1575-ben a lengyel királyválasztásnál a császár érdekében működött s a Báthory-párt által Lengyelországból kiüldöztetett.

IV. 1577. decz. 8. *Perneszy András levele.*

Én Pernezy András ozthopáni, vallom én ez írásomnak általa, hogy Kerechény Mihál uram és Ewrdwg Ferencz uram adtanak én kezemben egy transsumptomot, Onad vára, annak tartománya és több jószág felől, mely az néhai Both György gyermekit illeti, mely levelet én ez mastani útamban felviszök Bécsben, és Isthwánfy Miklós uram kezében adom. Actum In Hydweg, 8. Decembris 1577.

Idem Andreas Pernezy de Ozthopan, m. p.

Kivül XVII-ik századi írással: Antiquae litterae privilegiales super castro Onod.

(Eredeti, csak az aláírás sajátkezű.)

V. 1582. április 20. *Himmelreich levele Draskovich Györgyhez.*

Reverendissime domine, dne gratiosissime. Servitiorum meorum in gratiam Dnonis Vestrae red^{mae} humilem subiectionem. Hoc vespere reddidit mihi Fait D^{nis} Vrae r^{mae} litteras, quas hesternae die ad me dedit, attulit quoque litteras subscriptas, sigillatas vero litteras a Zagrabiensi accepi, sed male custoditas et maculatas. De itinere Augustano ne nunc quidem certi quid Dⁿⁱ Vrae r^{mae} scribere possum, nihil enim de illo dicitur, hodie affixa sunt ubique mandata publica, quibus Austriacis conventus indicitur ad feriam secundam post dominicam Cantate, nihilominus si deinceps certi quid audire potero, statim Dⁿⁱ Vrae r^{mae} perscribam. Quod bona valetudine Do Vra r^{ma} fruitur, gaudemus omnes deumque oramus, ut diutissime eandem in prospero valetudinis statu conservet. De nova donatione Bywdiorum cum dno Jó sum locutus, cui negotium totum tradidi, ego tam apud istos, quam vero alios D^{nem} Vram r^{mam} excuso semper. Expeditio dni bani satis lente procedet, neque erit contra stylum cancellariae, siquidem ille camerae iudicio subiacet, illa enim formam transmisit cum inscripto decreto, iuxta quam litterae expediri debent. De Suran nihiladhuc allatum est, nam dnus Forgach denuo replicavit. Privilegium Carolostadense secretario Reisachero, ubi illud regestravero, reddam statim. Segniense quoque ipsorum hic assignassem, sed illud sine D^{nis} Vrae r^{mae} subscriptione, sigillatum mihi remissum est, mirum sane, quod nemo ex iuvenibus, qui alioquin ad amussim omnes litteras regias evolvere consueverunt, illud animadverterit, cogitur ipsorum homo cum privilegio ad D^{nem} Vram r^{mam} proficisci, nam illud sine eius subscriptione extradare non potui, nec debui. Decimarum decem villarum negotium in priori statu quiescit, nescio quando benedicta illa informatio veniet, in mea sollicitatione nihil desideratur. Danichith

vayvodae negotium mihi quoque erit curae. De hospitio, sicuti a D^{ne} Vra r^{ma} mandatum iam habeo, ita disponam et agam, pecuniam ad manus habeo, quam illi in termino solito cum hospitii abrenuntiatione deponam, interim vero de alio commodo cum dno J^ó cogitabimus et percunctemur. Pro vino mihi ordinato gratias maximas Dⁿⁱ Vrae r^{mae} ago, et quod ego demereri nequeo, refundet deus, qui largissimus omnium retributor est. Dno Joanni Draskovith silentium exprobravi, credo quod officium faciet, est satis diligens in aula suis horis, et domi per reliquum tempus continuus, medicina illi parum praefuit, nunc facies illius magis quam antea est accensa cum pustulis, sed credo id propter vernum tempus fieri.

De Soproniensibus nuper dnus J^ó copiose Dⁿⁱ Vestrae r^{mae} scripsit. Illis postquam per aliquot dies hic fuissent, per dnum Trautson responsum datum est cum exprobratione, ne se in negotia spiritualia immiscere, sed a D^{ne} Vra r^{ma} plebanum petere debeant, quod se facturos et ad D^{nem} Vram r^{mam} propterea profecturos obtulerant, quod an hactenus fecerint, non possum scire.

Sigillum iam apud me habeo, cuius nuper typum Dⁿⁱ Vrae r^{mae} misi, idque iuxta mandatum eiusdem apud me asservabo. Poma narantia qualia habere nunc potui, et sex libras saccari, ceramque rubram Dⁿⁱ Vrae r^{mae} mitto, intra paucos dies recentiores merces ex Lincio habebimus. Arendam decimarum nemo adhuc attulit, sed expecto illam sequenti hebdomada. Novitates has habemus. In superiori Hungaria tres beghii convenerant, a Sasvariensi imit (*kiszakadt*), qui per octiduum divagando multa loca depraedarunt, et cum iam onusti praeda domum (redire) vellent, a nostris militibus, qui ultra mille non fuerunt, et saltem a quingentis qui praemissi fuerant, caesi, fugatique sunt, ita quod ultra sexcenti turcae perierint, et nostri ovantes (!) ingenti praeda onusti reversi sint. Archidux Matthias cras volente deo ad prandium huc expectatur, heri et hodie fuit conviva dni Rueberi. Tekely et Rueber nudiustertius concordarunt et amici facti sunt, de quo dnus J^ó fusius forte ad D^{nem} Vram r^{mam} scribet. Wirffelius heri huc venit ablatum res suas, et hodie discessit, multosque ut audio cantores secum abduxit, mihi ultra semel non est visus. Dnus Batthiany heri huc venit, qua de re, investigare necdum potui, credo illum hic non tardaturum. Niary nondum discessit, sed credo illum propediem moturum. Audio Sirmiensem episcopum iterum advenisse, sollicitatum res suas, alioquin ex éonsiliariis nullus adest. Quod reliquum est, deus altissimus D^{nem} Vram r^{mam} diutissime ac felicissime servet. Datum Viennae 20. Aprilis 1582.

Dnis Vestrae Rmae humilis servitor

Himmelreich, m. p.

Külczm.: Rndissimo domino, domino Georgio Draskovith, electo archiepiscopo Colocensi, episcopo Jauriensi, locique eiusdem comiti perpetuo, sacrae, caes. regiaeque Mattis consiliario ac summo per Hungariam cancellario etc. domino meo gratiosissimo Sabariam. P. H.

(Eredeti, sajátkezű, ívrétben a gróf Draskovich-család levéltárában.)

VI. 1584. Februarii 10. *Pető Tamás levele Istvánffy Miklóshoz.*

Magnifice domine mihi semper observandissime. Servitiorum meorum debitam comendationem. Továbbá, az én hozzám való jó akarat (*így*) megértettem az kgd leveléből, kit kgd aszszonyomnak anyámnak írt. Azért azon kérem az Úristent, hogy csak addig ne vegyen ki ez világból, míg te kgdnek ezt meg nem szolgálhatom; minden erőmből és tehetséggemmel azon leszek, hogy megszolgáljam kgdnek. Továbbá bizodalmas uram az mely napot kgd az zálog vitelének röndölt, igen rövid, be nem érkezhetnek vele, attúl félek és kgdel is sem jegyeztetném meg magamat, hanem azon kérem te kgdet mint uramat, az én szolgálatomért valami kicsinnel halassza tovább csak annyira, hogy érkezhessenek be vele, kgdnek mint uramnak megszolgálom. Az hatalmas Úristen éltesse te kgdet nagy sok jó esztendeig. Költ Kewenden 10. Februarii ao. 1584.

Servitor V. M. D.

Thomas Pethew de Gersse m. p.

Külczim.: Magnifico domino Nicolao Istvánfi de Kysaszszonyffalwa propalatino caesareae reg. Mattis ac consiliarioque Mattis et dno vicino confidentissimo.

(Sajátkezű írás, czímeres gyűrűpecsét.)

VII. 1586. márcz. 24. *Draskovich János levele Draskovich Györgyhez.*

Illustrissime ac reverendissime domine, domine patrone patruleque colendissime. Servitiorum meorum humillima perpetuaque commendatione praemissa.

Redditae mihi sunt literae ill^{mae} ac red^{mae} D^{nis} Vrae, ex quibus intellexi propter maximas itineris incommoditates pro hac vice huc veniendi propositum eiusdem mutasse, unde non parvo dolore correptus sum; praesentia enim ill^{mae} ac r^{mae} D^{nis} Vrae non solum me suosque, verum universum hujus praesidii exercitum, qui nunc in maximis ob omnium rerum defectibus praemitur angustiis, imo et ipsa quoque deserta moenia templi sui cohilarasset, beneque omnibus sperare praesagisset, sed postquam ita accidit, praecor Deum optimum maximum, ut tandem bona cum commoditate ill^{ma} ac r^{ma} D^{no} Vra et bonis avibus ad nos felix ac incolumis desideratissimus advolet.

Quod autem ad fratrem Petri quondam Zlatharini attinet, is optime contentatus est, ita quod fassus etiam sit coram capitulo, quod alios etiam fratres suos, quorum interest, contentos reddet, de quibus dnus Joannes Chwthor verbis clarius ill. ac r. D^{nem} Vram certiolem faciet. Extractus vero totius frumenti prioribus litteris adiunctas i. ac r. Dⁿⁱ Vrae transmisi, hinc credo, quod parvum aut nihil vendi poterit, praesertim si i. ac r. D^{tio} V^{ra} huc ventura est, quod si autem supra necessitatem domus aliquid remanserit, facile semper vendetur, non est enim quod iam amplius sperem pretium eius minus. Provisori etiam Keszöviensi litteras i. r. Dⁿⁱ V^{rae} unacum litteris capitaneo Papensi sonantibus transmisi, cui etiam per litteras ut quamprimum i. ac r. D^{nem} Vram edoceat, quantum pro nece . . . . . mus sufficiat, quantum etiam vendi posse et quo pretio arbitratus fuerit, et ut tam tritici, hordei, siliginis et avenae extractus i. ac r. Dⁿⁱ V^{rae} mittat.

Foeni vero aliquantulum iam vendidimus, reliquam etiam partem (exceptis aliquot ulnis brachialibus, quas ad adventum i. ac r. D^{nis} V^{rae} conservabimus) vendemus.

Caeterum, ita mihi significatum fuerat, quod i. ac r. D^{tio} V^{ra} ideo iusserit eo Viennam vasculum uzonis, similiter eiusdem ikrae (*így*) nos mittere debuisse, quod domino Gregorianczy eadem mittere voluisset, quare nos statim hinc Kező eadem misimus, inde credo hactenus Sabariam missa sunt, Sabariae conservabuntur eousque, quoad quid cum eis facere opus fuerit, a V^{ra} i. ac r. D^{ne} edocti fuerint; hic adhuc est unum integrum vasculum.

De carnibus ferinis, vitulis, oviculis, anseribus, caponibus et caeteris rebus ad victum pertinentibus curam habebimus, et ad haec festa modis omnibus mittere conabimur.

Novi nihil aliud occurrit, praeter quod passa Budensis nunc Strigonii sit, excursionsque saepissimas sub Comaronium mittat, nunc per Danubium, nunc vero equitales, nuper etiam hoc est nudius tertius in ripa e regione civitatis cuidam piscatori caput amputarunt, alii vulnerati in naviculam fugientes saluti consulerunt, tantum 12 equites per viam publicam advenientes fuerunt, fuerunt tamen plures in insidiis. Pons in Danubio recta ad Matiusfeölde (ubi et anno praeterito voluerunt) erigitur, ex cuius erectione plurimum mali nobis inferre conantur.

Deus aeternus i. ac r. D^{nem} Vram ad vota servet incolumem. Jaurini 24. Martii anno 1586.

I. ac r. D^{nis} V^{rae} humilis servitor

Joannes Draskowyth, m. p.

Külczim : Illmo ac r^{mo} dno dno Georgio Drascovitio s. r. e. cardinali, archiepiscopo Colocensi, etc. dno patrono patruoque colendissimo. P. H.

(Eredeti, sajátkezű levél. Középnagyságú pecsét nyomaival, a gr. Draskovich levéltárban.)

VIII. 1590. márcz. 21. *Clusius levele Istvánffy Miklóshoz.*

S. P. D.

Bellonii Observationum exemplar, quod ad Mag^{um} V. miseram inundatione periisse, doleo sane quam plurimum, praestitisset illi adjungere, quod ad illustrem heroem dnum Balthazarem de Batthyan curavi, sed ne fasciculus in nimiam molem cresceret, binos facere coactus sum, et diversis hominibus dare, qui suos merces Viennam mittebant. Videbo, ut his nundinis proximis aliud exemplar accipiat Mag^a V. Litteras ad Hertinium fideliter curavi, et ejus ad illas responsum, quod ante paucos dies accepi, alias deinde ipsius, quae postea redditae sunt mitto, ita ut pro unis binas sit acceptura V. Mag^a. De Ortelii Theatro mihi curae erit. Pecunia quam expendere poterit, aut mitti aut bibliopolae Gallo tradi. Si mittentur aurei, velim eos charta involvi et obsignari, ne aliqua permutatio fiat; sin bibliopolae tradetur (perinde enim est) vel in aureis vel in talleris, velim Mag^a V. mihi specificè significet, quale genus pecuniae ipsi tradiderit, ut vel eandem vel etiam ejusdem pretii et probitatis ab eo repetere possim. Non dubito, quin Hertinius quid rerum in Gallia geratur perscribat; sed quia multa interea accidere potuerunt a praescriptis ipsius litteris, quae nos hac septimana intelleximus, perscribam, nos enim pleraque multo certiora habemus, quam ille, ut aliquoties ex ipsius ad me litteris deprehendi. Regis negotia quotidie in melius progrediuntur, nam paulatim multas urbes recipit vel vi, vel deditione; restant potentes illae funesto illo sacri foederis vinculo nimium irretitae, et sua pertinacia in perniciem ruentes. Caesa fuit pars exercitus ducis Magnii fratris Guissii, ipse etiam fugatus. Auxilia, quae ex Belgio illi missa erant, imperatore comite Egmondano, quem aliquando in aula caesarea adolescentem vidit V. Mag^a, non multum eum juvabunt; nam illorum etiam pars caesa et profligata a Longuevillaeo et Novaeo partis exercitus regii ducibus. Dicitur rex aliam adhuc victoriam obtinuisse, caesis aliquot coelesti potius foederis quam f... eri capitibus Nemorsso, Aumalaco et aliis, sed rumor adhuc dubius.

Angli optimam praedam retulerunt. Occuparunt enim, quatuor et decem naves hispanicas, auro, argento, cochinilla bubulis coriis, sacoharo et aliis mercibus onustas, quatuor alias depresserunt, et duae sunt tempestatibus submersae, sicut paucae

ex tota illa classe, quae ex novo orbe in Hispaniam tendebat, eo appulerint. Ordines Belgici interea Bredam principis Auraniae defuncti urbem, quam Hispani occupabant, receperunt, et Gertrudenberg aliam urbem obsederunt, ut denuo magna mutatio in Belgio futura videatur. Bene et feliciter valeat V. Mag^a, quam oro, ut mea servitia ill^{ri} dno de Batthyán offerat, cui per temporis angustiam scribere nequeo.

Francoforti 21. Martii vetere calculo, sive ultima novo 1590.

G. V. Mag^{ae}

adictissimus
Car. Clusius A., m. p.

Külczim: Mag^{co} ac generoso domino Nicolao Isthvanffy, locumtenenti officii palatinalis regni Ungariae consiliario sac. c. r. Mt^{is} etc. dno suo plurimum obser^{do}.

Vinice aut ubicumque erit

(Ép czímeres gyűrűpecséttel, melynek paizsa felső mezejében egy ágaskodó fél oroszlán, az alsóban három rózsa vagy csillag vagyon. C. D. és C. L. betűkkel a sisak két oldalán.)

IX. 1590. május 20. Ostrogi Janusius levele Istvánffy Miklóshoz.

Illustris ac magnifice domine, amice et vicine charissime et observande.

Posteaquam cognovimus de felici adventu m. D. V. Eperiessum ad iudicium octavale supremi magistratus vices supplendas, inprimis magnopere nobis laetandum de incolumitate m. D. V. existimavimus, atque ut felix, faustum fortunatumque hoc m. D^{nis} V^{rae} studium caedat universae huic inclitae coronae, ex animo precamur. Itaque plurimum optamus, ut m. D. V. dum in hos regni fines advenerit, charissimae coniugis nostrae humilem domum pro sua summa humanitate velit videre, ac nos ut par est omni hospitalitatis officio m. D. V. excipere possimus. Qua re cum nihil beatius domi nostrae nobis accidere posse credamus, hoc ipso nomine m. D. Vram rogatam esse valde volumus. Porro cum ingruentia pericula, rumoresque bellicos ab imperatore Turcarum nobis iam iam instare sentiamus, quae nos expeditionem apparatam cito maturare cogant: etiam atque etiam hunc gratissimum adventum m. D. V. iam a nobis intra hos dies expectari est in animo. Quam quidem singularem benevolentiam m. D. V. etiam apud nostros affines et amicos in regno Poloniae diserte commendare ac demereri sedulo curabimus, ita ut nunquam studium nostrum in nobis desiderari m. D. V. cognoscat. Caeterum nos atque omnia nostra m. D. V. quam

diligentissime commendamus. Eandem diu ad vota valere precamur. Datum Makowicia 20. Maji anno 1590.

Amicus et servitor
Janussius dei gratia dux
Ostrogiae, comes de Tarnow,
palatinus Woliniae, m. p.

Külczim: Generoso ac magn. domino Nicolao Istwanffy officii palat. regni Hung. locumtenenti etc. domino et amico observandissimo.

(Az »Amicus et servitor« és a m. p. saját kezű. Pecsétmaradvánnyal.)

X. 1593. január 24. Forgách Simon levele Istvánffy Miklóshoz.

Magnifice domine et amice uti fili observandissime.

Post salutem et servitiorum meorum commendationem.

Intellexeram Mag. V^{ram} charitate patriae novis tumultibus perturbatae motam, primo statim expeditionis tempore copiis domini bani se cum suis adjunxisse, ibique in castris ad extremum usque perdurasse, illinc Mag. V^{ram} sospitem et incolumem rediisse, ex animo gratulor. Nos quidem pro eo ac sermo hominum erat res augmentum majus quiddam de hac expeditione spe concipiebamus, quam subsecutus eventus ostendit. Rogo autem Mag. V^{ram}, ut quae initia, quinam progressus, qui denique huius motus exitus fuerit, paucis perstringere non gravetur, quantum etiam damnum hoc insultu hostium acceptum sit. De exercitu, dimissusne omnino, an in hyberna tantum deductus sit, nihil dum certi accepimus. Hoc quoque scire avemus, et quid, in futurum sperandum sit bellum, ne pro recuperandis amissis praesidiis, an iis concessis foederis renovatio. Equidem verendum ne perinde nunc agatur, ut occupatio Diven et Kekkeő. In praesentibus comitiis utinam Mag. V^{rae} consulant, quod patriae ultimum prope (heu) occasum spectanti salutare sit, quod ipsum quomodo ob absentiam Mstis Caes. fieri possit, non video. Doleo equidem ex animo me conventu tot praestantium virorum et amicorum emanere coactum. Fortassis aliquid in commodum et conservationem afflictae patriae consulere potuissemus, certi quidem hunc eius statum ruinam minantem deplorare, nisi quantum nos mutuus conspectus et suavissima consuetudo reccussent. Unde Mag. V^{ra} putabit, quas quamque graves eas oportuerit esse causas, quae me retinerint, ne quod tantopere cupiebam, facerem. Mihi tamen (ne omnino tacuisse videar) in rebus tam deploratis ultimoque discrimine consultissimum videatur, legationem pro magno aliquo subsidio ad imperium decernere quo, siquidem in campo hostes sustinere non possumus, confinia muniantur praesidiis, comeatu omnique alio apparatu instruantur augeanturque, quam ad rem prodesset etiam perlustrationem confinio-

rum proventuumque regni superioribus annis factam inspicere, et ex ea diligenter subductis rationibus munitioni praesidiorum providere. Sed in his angustiis aerarii suae Matis reditus desolati maxima parte regni ad tantam molem belli sustinendam aut propulsandam vix sufficient, nisi auxilium principum germanorum accedat. Haec non velut improvisam rem Mag. V^{rae} consulens scribo, sed sententiam meam aperiens, quam si praesens adfuissem, fuisset dicturus. Quod si ulla mentio meae absentiae apud eius Ser. fiet, rogo, Mag. V^{ra} me purget, hoc eius beneficium grata semper recogniturum. Quod superest magn. Vram quam diutissime salvam et incolumem valere opto. Datum in curia nostra Herknekt 24. Jan. anno 1593. Quem Mag. Vrae cum tota familia faustum ac salutarem precor.

Eiusdem mag. Vrae

Servitor et uti pater addictissimus
Simon Forgacs, m. p.

Külczim: Magnifico domino Nicolao Istvanffy de Kisasszonyfalva, propalatino Hungariae ac sac. caes. regiaeque Mtis consiliario, dno amico et tanquam filio observandissimo.

(A levél befejezése a »Servitor« szótól kezdve sajátkezű. Czímeres pecséttel.)

XI. 1597. szept. 6. *Bay Mihály levele Draskovith Péterhez.*

Magnifice domine, affinis et frater mihi observandissime!

Servitiorum meorum deditissimam promptitudinem. Kívánsági szerént való jókkal áldja meg az Úristen kegyelmedet, asszonyommal ő kegyelmével és kegyelmetek szerelmes gyermekivel egyetemben.

Megbocsássa uram énnekem kegyelmed, hogy én ilyen ritkán irok; mert nem restségemtől, sem idegenségemtől vagyok, hanem, hogy Kegyelmetek országába menő embert ritkán kaphatok. Az mely levelet Kegyelmed nekem irt volt — kit megszolgállok, hogy rólam, régi jóakaró szolgáljáról, atyjafiáról nem feledkezik — az mi régi bizott urunknál Pálffy uramnál létemben Újvárbán adták vala meg, — kire csak most irhatok választ is Kegyelmednek, mert Pálffy uramnál késtem, onnét megjöven. Keglevith uram¹⁾ küldötte vala hozzám szolgálját látogatni, kitől ez levelemet irhatom kegyelmednek.

Az szegény Barbély Tamás adósságának megvételére kegyelmed parancsolatja szerént gondom vagyok, meg is veszem Móré Lászlón, mennélhamarabb lehet; ha előbb nem lehet is, tudom ez télen feljő kegyelmed győlésre, és készen találja kegyelmed. Ha penig előbb megküldhetem, előbb is megküldem. Igen

¹⁾ Keglevich János, levélíró veje.

kér Móré László, hogy várjam szüretig, mert most pénze nincsen; én azért készerítem, hogy a pénzt megszerezze.

Azt is megszolgálom, hogy Kegyelmed Keglevythy János uram felől jót és jól ír énnekem. Meghiggye kegyelmed, minden igyekezetemmel azon leszek, hogy velem egyetembe szolgáljon Kegyelmednek. Az perlekedést hogy eltávoztassa, szeretettel intem és kérem arra; hogy sem kegyelmed ellen, sem az kegyelmedéi ellen ne cselekedjék, arra intem és kérem, — meghiggye kegyelmed.

Az mi hadaink állapota felől tudom sok baráti irtanak kegyelmednek; dicsértessék Isten, ez ideig jól viseltetének. Pápát Isten nekünk megadván, az törököket magokat elbocsáták, Győrbe (Geurbe) mentenek. Pápánál nem is vesztenek sokan, de azért igen vitézül tartották az porkolábok magokat, etc. Most Abdán innét Misérdnél vagyon Maximilián urunk ő Felsége hadával, ott tanácskozván; gondolható, hogy ő Felsége Istent híván segítségül, olyat indít és ollyhoz kezd, ki nekünk keresztényeknek javunkra, megmaradásunkra legyen, — kire segítse Isten ő Felségét.

Az mi bizott urunk Pálffy (Miklós) uram, az vármegyék hadaival Esztergomnál vagyon, az Buda mellett való török táborra vigyáz. Isten jó szerencsével látogatja, mert gyakorta az zsákmányos törökökben elhoznak. Maga is Pálffy uram reá indult volt az táborokra, éjjel akarta felverni őket, de nem érvén éjjel reájok készerítettett megtérni; mert sok álgyujok, taraczkjok lévén, nehéz nappal táborokat felverni.

Thelekessy uram Trincsen (Thrynchen) vármegyei hadnagy ez napokban csatára menvén, jó nyereséggel sok ökröket hajtottak, rabokat is hoztanak.

Jakab diákkal Révay Ferencz uram atyánkfia is más csatába elment volt, hoztanak husz eleven töreknél többet, lovakat 50. Itélheti kegyelmed, hogy mindenek ez ideig jó állapotban voltak, az ifiak vitézkednek. Nem tudom bizonynyal, csak magam vélekedéséből írom Kegyelmednek: talám Komárom és Esztergom között, Győrhöz is közel fog szállani az mi hadunk, töröktől való félmet (*így*) semmit nem hallunk; mondják, hogy Budánál és Székes-Fejérvárnál vagyon keves gyűlt török, de az semmi ilyen nagy és szép had ellen.

Az alföldről úgy irnak, hogy most még ez ideig sem töröktől, sem tatártól nem volt félelem (*így*), mert az tatár, az kik ide kiindultanak volt, az kozákok előljáróban megvertének, úgy hirdetik, és magok között is az két tatár hán hogy meghasollott volna, bizonynyal beszéllik. Így az irgalmas Isten eszeket vesztvén, megtértenek, — kiktől az egész alföld megrémült volt; de most az alföldi barátink víg örömben vadnak, és némellyek nekem

azt írják, hogy sem töröktől, sem tatártól ez esztendőben nem félnek. Isten ennek utánna is vigasztalja ő kegyelmeket, minket mindnyájan!

Az erdélyi fejedelem csendességben vagyon, békességgel országában, most nincsen bántása sem Erdélnek, sem Havasalföldének. Micsoda tractatussa legyen az törökkel az erdélyi fejedelemnek? tudom, Kegyelmed érti, ő Felsége császár urunk tanácsa lévén.

Márton diák, kit az erdélyi fejedelem az portára küldött volt, most azon Márton diákot ő Felségéhez Prágába felküldötte az erdélyi fejedelem. Tudom, mind az két Sándorffy uram és Kegyelmed több baráti megírták Kegyelmednek, — de én is Kegyelmednek több jóakarói között akarék írnom ezekről is. Kornis Gáspár nem régen volt Bécsbe herczeg urunknál, hamar visszament, én akkor Pálffy uramnál voltam, nem láthattam, Pálffy urammal sem volt szemben. Irogat ide ki az uraknak Jósyka cancellarius és bíztatja erőssen az hadakozó urakat, hogy semmit ne féljenek, mert kevés török jöhetne reánk ez esztendőben, de azért ők ez bíztatás alatt vesztegséggel vadnak.

Mondják, hogy az lippai kapitányságot ismét az vén Borbéll Györgynek adták.

Az lengyelek hallgatnak. Az kozákok igen vitézkednek az tatárok ellen.

Typhenpak uram Husztnál mind bevágatá az utakat, hogy arra tatár ki ne jöhessen. Még ez ideig az alföldieknek semmi derék táborok ez esztendőben nem volt egyéb, hanem az kikkel Thyphenpak uram Huszt felé ment volt az utak bevágatására. Hír itt az, hogy most akarnának oda alá is fegyvereseket és lanczokat (lanchokath) bocsátani igen jót, és tanácsoll mindeneiket . . . . . (*kikopott szó*) Buda megszállására; de az mint én eszembe veszem, Győrt is igen akarnók mi, ha obtineálhatnánk. Igen is kerölik az hadak. Istennek segítsége velünk lévén, jó reménségünk is vagyon felőle.

Az olaszok és egyéb nemzetségek igen kezdettenek betegeskedni (t. i. a táborban) margróf (Gonzaga?) is beteg volt, Sárvaratt is, Sopronban is feküdt, Posonba jött vala, innét most megyen az táborba. Zryny uram, gondolom, minden híreket bizonyosan megír kegyelmednek.

Az én uram (Báthory Miklós), Kegyelmed jó barátja, most egészségben vagyon, Rákóczy⁴ (Zsigmond? Lajos?) uram is. Az Gemes (*így*) jószágaiért, kecskeméti részért, az terebiért Vayda Pétert Prágába küldötte volt Rákóczy uram és megkérte, neki adták, — örömmel ment a Vayda Péter. Balásdyák

Istvánt¹⁾ Isten megszabadította az jámbor úr Pálffy uram által, az kopányi békét — ki igen beteges vala — bocsátá el érette, — tízezer forint érő marhát is ígért adni az bék; és így szabadította Isten meg az jámbort, szegény Balásdiák Istvánt. Minnyán (*így*) örültük szabadulását.

Mátyás herczeg urunk is alájött Prágából, de Bécsben pestis vagyon, Ebersthorphon lakik most ő Felsége.

In rebus bellicis hoc anno Maximilianus király urunk parancsol mindeneknek, de egyéb dolgokat Mátyás herczeg urunk dirigál.

Locumtenens uram Posouba resideál, onnét parancsol mindenfelé. Az mi jó urunk barátunk pispök prépost most köszvénybe fekszik; ha Soklyótt lakhatott volna, — most nem bántaná az köszvény. Cserődy (Cherewdy) püspök megholt — de azért ugyan nem szakad magok az püspököknek. Vélekedésünk az, hogy hamar nap az egész érsekségnek birodalmában, jószágában bevinnék érsek uramot; de azért Pálffy uram oszt-on-osztja az tiszteket az érsekség jószágában. Most a csetényi tisztet Balásdiák Istvánnak adta, száz lóra ígért fizetést is neki. Thúry Márton immár csak veszteg vagyon Ujvárba, lábai dagadoznak. Pogrányi uram forgódik Pálffy uram mellett. 500 lóval bocsátá Izdenczy Jánost Pálffy uram az herczeg táborába. Az két Ormányi, János és Péter, Pálffy uramnak jól szolgálnak.

Ilyésházy (István) uram ez elmúlt napokban . . . . (*kikopott szó*) és Trincsenben volt, onnét Bozinba, Szent-Györgybe, Stomfára jött, most ismét morvai uraságába ment, 30,000 tallért vitt, kit Szent-Mihály napján kellett volna megfizetni ez mostani újobban vött kastélyért. Az terminusnak előtte akarja megfizetni, a Thovachó (*így*) megvétele után azon pénzt, az (?) kitől ismét egy kastélt vött huszonhatezer talléron, de azt csak zálogba. Az mi kevés pénzem volt, én is oda ígertem az jó úrnak kölcsön, az jószágok vételére. Zay Miklóstól is megvötte Ugróczot.

Gondolom, az mint értegetem, Forgách Imreh uram semmiképen meg nem maradhat Brunóban, mert nincs pénze. Az jámbor vén úr Forgách Simon uram most Surámba lakik; asszonyom, — felesége — ugyanott igen beteg. Mondják, hogy az kisebbik fiát Erdélbe akarná bocsátani. Forgách Zsigmond uram az herczeg fizetésén az táborban vagyon, Teökeöly (Sebestyén) uram is, de igen beteges. Dersffy Ferencz uram is forgódik mint vitéz urfi jámboról; senki sincsen jobb szerrel, mint Dersffy uram az ő felsége fizetett udvara népe között, noha az többi is minnyán (*így*) mint urfiak udvar népei jó szerrel vadnak, de ez mostani udvar népe között seniorb (*így*) Dersphy uram, Thurzó

¹⁾ Rákóczi Zsigmond bajnoktársa a szikszai, 1588-iki harczon.

György uram, Dersphy Miklós, Bakith uram, Révay Péter, Nyáry Pál uram, — több jóakaró kegyelmed baráti sokan voltak Sasinba, kik kegyelmed egészségéért, Zryny (György) uraméért ittanak Szent-Bertalan napján, Czobor Mihál uram fia keresztelésében. Jó Balázs pap keresztelé meg az Czobor uram fiát, másnap azon Balázs pap egy török leányt is. Én is, szegény vajúdt (vayuth) nemes-ember, igen ittam az úr Zryny uram és kegyelmed egészségéért, kinek büntetéséért fogom szenvedni az köszvének fájadalmát; adja Isten, hogy Kegyelmednek és az úrnak használjon Kegyelmetek egészségéért való sok italunk! Tudom bizonynyal, az úrnak Zryny uramnak használ, mert Thurzó uram, Balassy Menyhárt uram szeretettel ugyan ittanak ő Nagysága egészségéért, — mi is szolgák azt cselekedtük.

Sándorffy uram kamorás, élnek és uralkodnak Erenllaythner urammal, bírják az áldott kamorát, praefectusok nem lévén. Cebyny barátunknak semmi haszna kamorásságában, most is liptai házánál vagyon. Megholtanak az régi kamorások, nincsen Pozsonyban az nyájasság, barátság; elkölt velek együtt az urának és egyebeknek is magyaroknak az kamoráról való fizetés, salariom. Megholt szegény Stenysznjak is. Besenyey György ismét másodszor is feljött volt, mert mihelyen hazaérkezett, Dengelegyék barátságáért Esterhás Ferencz citáltatta egy szolgáljával ad factum honoris. E contra Besenyey is egy inassával mind az két Dengelegyt citáltatta azon nótára. Így minnyán ismét feljöttek vala compareálni. Ma ugyan sokat beszéltem Besenyeyvel, az Eger megadását tulajdonítja az sokféle nemzetségnek belészorulásának, — de nem az magyaroknak. Mint beszéltem, török császárral mikor együtt nála volt, szegény Therch Károl (Tercskáról?), mint volt török császár akkor sátorában, mikor őket meghallgatá, mit mondott, miről kérdezkedett, ő is mint felelt? sok írást venne be megírnom, mert fél-historia az megbeszélgetése; az ő elszabadulása is mint lött? megbeszéllette, — de most nincsen annyi papirosom, hogy megírhassam. Isten kegyelmedet az gyűlésre Pozsonba hozván, tudom, Besenyey is ott leszen, mindeneket megbeszéli Kegyelmednek.

Ugyanezen Besenyey uram beszéli azt is, hogy szegény Lónyay Albertet alávittek az portára, ő is látta, mikor vitték egy tevére ültetvén, úgy mondja. Azt is beszéli, hogy az erdélyi fejedelem felől kérdeztek szegény Lónyay Alberttől, és igen felmagasztalta az erdélyi fejedelmet, — kit immár hogy megértett felőle az erdélyi fejedelem, ezt mondotta volna: Noha vétett ellenem, de hogy az bestye nem alázott, — oda nem hagyom, megszabadítom!

Most nincs mit többet írnom Kegyelmednek; ha érkezik írásomra való, és leszen kitől, — irok ismét Kegyelmednek.

Én most Lónyay István uram tanítása szerint sokat írtam Kegyelmednek; ha mi vétek írásomban, nekem Kegyelmed megbocsássa, mert én szeretettel írtam, most is írok, ezután is mindenkor Kegyelmednek.

Az én bizott asszonyomnak ő kegyelmének és Kegyelmed szerelmes gyermekinek a bán uramnak ¹⁾ is ajánlom szolgálatomat, — kikkel egyetemben éltesse az Úristen Kegyelmedet boldogúl, sokáig ez világban. Datum Dévénben, 6. 7-bris 1597.

Magnificentiae Vestrae

servitor, affinis et frater perpetuus
Bay Miháll, m. p.

P. S. Personalis uram az sok betegségtől megszabadulván, most fris, gyors prophontmester, parancsol az vármegyéknek, hordatja velek az élest, — vagy kell, vagy nem kell. Fizetése jó vagyon erre is ez tisztre, ő kegyelmének.

(Eredetije a trakostyáni gr. Draskovich-család levéltárában Biszág városában, három ívre in folio írva. A levél számos vonatkozásaiból következtetve, alig lehet kétség, hogy az *Draskovich Péter* orsz. kincstartóhoz volt intézve. A mi a levélíró Bay Mihályt illeti: ő Báthory Miklós országbírónak dévényvári kapitánya volt (innét a levél datuma) s neje Czobor Anna után rokonságba keveredett számos főrangú családdal. Leányát Zsuzsánnát Keglevich János bírta nőül; innét érthető meg a benső vonatkozás Keglevich Jánosra a levél elején.)

XII. 1597. decz. 2. Székely Miklós levele Istvánffy Miklóshoz.

Generose ac magce dne patrone mihi obserme. Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Postremas gen. ac m. D^{nis} Vrae litteras mihi diutina, et gravissima infirmitate decumbenti redditas acceperam, quas prae accerbissimis doloribus, quibus ex continuis ferme laterum . . . . cruciabar, vix relegere aliquot repetitis vicibus incipiendo poteram; totam hanc aestatem ad initium usque elapsi proximi mensis Septembris infirmus exegi, ita quod tantis, tamque diuturnis agitatus et exhaustus morbis pene me totum superit deveneram, parum de longiori vitae cursu cogitans, sed qui vitae et mortis frena gubernat, praeter meam et meorum spem pristinae me iam iterum valetudini sua immensa bonitate restituit, speroque me brevi gen. ac m. D^{nem} Vram Posonii salvum et incolumem visurum amen, amen. De statu rerum nostrarum et provinciae

¹⁾ Draskovich János, Péternek testvérbátyja. Istvánffy Miklós alnádornak, — a történésznek — veje.

essent (*így*) nihil sane est scitu ineundum nihil quod litteris amicorum inseri et memoria dignum censi possit. Nam omnes constitutionibus Posoniensibus novissimis libentissime accommodarunt. Militem conductum ad castra expeditivimus, et quasi securi ab omnibus bellicis tumultibus spectantes eventum facti domi omnes quievimus, cum interim hinc sereniss. archidux Maximilianus ad Vacium castra metatus, illinc princeps Transylvaniae capto Chianadio Themesvarium contra exercitum ducens nos frequentissime litteris sollicitarunt, ut pro communis patriae salute arma omnes capere, inque castra nos conferre velimus; sed quia Tiphenpachus apoplexia tactus, inutilis omnino factus erat, nemo fuit, cuius ductu, vel auspiciis aut imperio magnates, et nobilitas satis alioquin ad sumenda arma animati in unum cogerentur. Quis autem fuerit exitus famosissimae illius expeditionis et exercitus sereniss. principis archiducis Maximiliani, scio gen. ac m. D. V. optime constare; et quod extremis sane lachrimis deplorandum est, fato simili Transylvanus etiam exercitus re infecta, plurimis nominatis militibus amissis, trimestrem ferme obsidionem Themesvariensem solvere est coactus. Inter alios Pozadacski, apud dominum Zrinium opinor educatus, globo ut ferunt colubrinae ictus interfectus est. Ferunt et Tonhauzerum (*sic*) similiter bombardae maioris pila occubuisse, sic anno hoc nobis, rebusque nostris infaustissimis in utroque exercitu nec nostrae infelicissime successere Deo propter peccata nostra irato permittente, Chianadium tamen fa . . . . . milite et comeatu etiam sufficiente munierunt, ... Transylvanus Joannem ut fertur Zelesti (*így*) . . . . . praefecit. Ad oppidum Mako, inter Zegedinum, Giulam, Zolnok et Chianadium situm, cum mille peditibus vel potius liberis hajdonibus . . . . . necant, praedam oniar (?) janchiar . . . . . em collocaverit, qui hisce annis a Turcis ad nostros aufugerat, et iam aliquoties maxima Turcis damna intulit, ad Belgrad usque vici . . . . . divagat, cui magna Rascianorum multitudo sese adiunxit, quorum opera in excursionibus utitur. Et iam eo angustiarum devenerunt Turcae in circum vicinis confiniis et arcibus, ut nemo extra muros audeat vel commorari vel ulla pecora alere, templum oppidi ferunt eos fossa praealta, sepibusque magno labore in fortalicii formam munivisse, quod certe omnibus hic circum vicinis Turcarum confinii maximo est impedimento, cum undequae comeatus illorum intercepte potest. Transylvanum ferunt ad haec festa natalitia rursus Pragam, et forsitan Romam usque iter parare, causam litteris, quae ego sub praeterita proxime dieta coram re . . . . . dam instituta permutatione . . . . . et si bene . . . . . it, facile intelligere poterit, cuncta . . . . . ne vertant . . . . . His gen. ac m. D. Vrae

me et mea obsequentissima servitia commendo valere feliciter optans. Datum ex arce Wyj Var (*így*) 2. Decemb. a. 97. (1597.)

Gen. ac M. D. Vrae

servitor paratissimus

N. Zekely, m. p.

Külczim: Generoso ac magnifico domino Nicolao Istvanffi de Kys-Asszonyfalva officii palatinatus regni Hungar. locumtenenti etc. consiliario sac. caes. regiaeque Mattis et domino patrono uti fratri observandissimo et confidentissimo. (P. H.)

(A gróf Draskovich-család levéltárában, igen szakadozott.)

XIII. 1598. *julius 14. Istvánffy Miklós levele Éva leányához.*

Édes szerelmes leányom. Megadák leveledet, kit 20. Junii irtál, kit nagy eremest láttam és olvastam, az mit irsz anyád felél, bizony szivem szerint akarnám is egissíges állapotját, kiért alig várnám, hogy haza mehetnék. De immár Maximilián urunkat meg kell várnom, az penig mikor jöhessen, még sem tudjuk, mert semmit nem ír; ha mi történik, ő bíne leszen, nem mienk, kik éjet napot egybe teszünk és úgy vigyázunk. Zrini urammal hogy szent az békeség, akarom. Pálffy Sigmondot és postamester Herkovithist bánom hogy megholtak, Isten irgalmazzon neki. Leoteet (*így*) kérdezém Kassán, de nem tudta senki mondani, érte leszek, ha valahol kaphatom. Az szegén Pálffy igen elvajut vala. Vragovic komám hogy még jól birja magát, akarom, komát azonképpen. Ketzetné(?) asszonyomat szánom, maga az pusztá házat ide nem adá; valljon az kinek jutott. Lipcsei felél semmit nem hallok. Bolyokás (Boliocas) Rátkay jól járt, hogy boljokás leánt vett. Kis Miklósnak eremest valamit vinnék, ha találnék, de meg látom. Kérlek, ezután is írjatok, mert mégis az vigasztal engemet. Az én menetelem felél egyebet nem írhatok, hanem Maximilián jöveletekor válik el; talám szent Mihál nap felé lehet meg. Péter uramnak kérlek mond szolgálatomat. Musconi Farkasra panaszoznak, hogy egy jobbágyomat vasba verette és megpálczáztatta, kit az jó komámtól nem vártam volna. Én hála Istennek egészségbe vagyok. Ide nagy hévsígek vannak. Az bástyát akarnám ha elkészítenék otthon. Isten tartson meg édes leányom. Dat. Alb(ae Juliae) 14. Julii 1598.

N. Isthvánffy, m. p.

Külczim: Az én szerelmes leányomnak Istvánffy Évának adassék.

(Sajátkezű levél, a hely, datum nagyobb része elfakultság miatt olvashatlan.)

XIV. 1599. *julius 8. Ferdinánd főherczeg levele Draskovich Jánoshoz.*

Ferdinandt von Gottes Gnaden Erczherczog zu Österreich, Herzog zue Burgund, Grave zue Tyroll.

Edler Lieber Getreuer. Wir wellen dich auf dein unns vom ersten dits gethanes gehorsames Schreiben mit gnaden ersuecht unnd vermant haben, dieweillen sich die Reütter entschuldigen unnd daneben beschweren, wie sy in dem Hussarwar des nassen Grundes halben, vil weniger aber zu ungewitterszeiten vor dem anlauffenden Wasser nit verbleiben, oder Jehtes darein pauen kündten, du wellest die sachen dahin richten, auf das mit der Stende hülff nit allain, wie Sy sich dessen erbietten, daselbs die steekhen geschlagen, sonndern auch allso mit Erd angefierth unnd geshitt werde, auf das sy die Reütter sampt den irigen darinen verbleiben mechten, sunsten haben wir die Verordnung gethan, das das Thor unnd Pruekhen auf Hrastovicz solle gemacht, unnd dasselb von denen in dem Hussarwar underhaltenden Haramien besezt, oder Stände dahin abfertigenden Arbaitter und unnderthanen auch besser also biszher vermacht werden sollen, welhes wir dir auf beriert dein gehorsamb Schreiben zur nachrichtung hiewiderumb anfüegen wollen, die wir dir mit Gnaden wolgewogen seyen. Geben in unnser Statt Grätz den achten Julii anno 99. (1599.)

Ferdinandt, m. p.
Wilhelm v. Windischgratz
freyherr, m. p.

Ad mandatum ser^{mi} dni
archiducis proprium
M. Schraur (?)

Külczim: Dem edlen unserm lieben getreuen Johan Draszcouvitsch Freyherrn auf Trachenstain röm. kay. May. Rats und Baan in Crabatn und Windischlandt. Cito. Cito.

Khraping.

(Főherczegi pecsét alatt.)

XV. 1601. *szept. 18. Mátyás főherczeg levele Istvánffy Miklóshoz és ennek válasza.*

Matthias dei gratia archidux Austriae etc. dux Burgundiae etc. comes Tyrolis etc.

Spectabilis et mag^{ce} nobis sincere dilecti. Cum per obitum r^{mi} in Christo patris Joannis Kutassy archiepiscopi Strigoniensis officium locumtenentiae vacet, huicque officio pro ornamento et necessitate regni, de persona idonea, quae autoritate et usu rerum polleat, quantocius providendum sit, idcirco te benigne requirimus, ut cui potissimum illud onus difficillimis praesertim hisce temporibus ac turbulentissimo regni Hungariae

statu committendum videatur, nobis votum atque opinionem tuam citra moram aperire velis, quo negotium hoc pro resolutione debita ad caesaream regiamque Mattem dirigere possimus. Facturus in eo rem tuo officio congruam nec non benegratam voluntatem nostram. Datae in urbe Vienna, die decima octava mensis Septembris, anno domini millesimo sexingentesimo primo.

Mathias, m. p.

Ad mandatum ser. dni
archiducis proprium,
J. Schröz (?)

(Isthvánffy Miklóshoz szóló levél a főherczeg s. k. aláírásával és nagy pecsétje alatt.)

V á l a s z f o g a l m a z a t.

Ser^{me} princeps et domine domine clementissime.

Post obitum r^{mi} in Christo patris dni Johannis Kutassy archiepiscopi Strigoniensis officium locumtenentiae vacare, ex litteris Ser. Vestrae heri mihi redditis humiliter intellexi. Exquirat autem a me Ser^{tas} Vestra, quemnam in eius locum substituendum existimem, qui autoritate atque rerum usu polleat, atque in his difficillimis temporibus ac turbulenti regni Hungariae statu eo loco dignus videatur? Equidem ser^{me} princeps, dum ea de re cogito, unus prae ceteris idoneus videtur r^{mus} d. Stephanus Zuhay episcopus Agriensis, ac camerae praefectus, qui hactenus M^{tibus} Vestris in rebus arduis, quae eius fidei commissae sunt, fideliter servivit, et tale virtutis industriaeque suae specimen edidit, ut eam dignitatem ei haud immerito conferri posse existimem, in qua M^{ti} suae caes^{ae} solita fide et diligentia omnem operam navaturus, ac expectationi omnium de se satisfactorius sit. Atque hanc meam de eo homine tenuem opinionem Ser^{ti} V. humiliter perscribendam duxi. Quam deus opt. max. diutissime et felicissime conservare dignetur. In eius gratiam me humiliter commendo. Ex Vinicze septimo Octobris 1601.

E. Ser^{tis} Vestrae humilis et fidelis servitor.

(Isthvánffy M. saját kezeirása.)

Közli: SZEREMI.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Zólyom város számadásaiból.

Distribucio seu exitus pecuniarum civitatis iudicis Mathie Allexii etc. 1400.

Item Abran ad Strigonium expensas fl. 1.

Item Ambrosio expensas ad Strigonium ex parte Bagay fl. 1, d. xxxiv.

Item notario et remenar expensas ad Strigonium fl. v. . . . etc.

Item Mykus tryfna pro vectura ad Strigonium et ungelt sunt d. xij.

Item domino Thurzo magistro pro balista et expensas Gregorii sartoris ad Bystriciam fl. 1.

Item Ambrosio ad Saaskw ex parte jobagionum de Bachur d. ix.

Item expense ad Strigonium ex parte taxe fl. iij.

Item bersagium ex parte vaccarum ad castrum d. xl.

Item Hamzek notario et Ambrosio expensas propter metas ad Strigonium fl. vj.

Item taxam reginalistarum solvimus fl. lxx.

Item propinavimus avenam Turzo et pro dica eliberanda d. xxv.

Item ligna emi ad balneum d. ix.

Item Ambrosio ad Budam expensas fl. viiij, d. xxxiiij.

Item Abran ad Strigonium ex parte metarum ad Doroghaza, d. lx.

Item Ambrosio et Vnner pro migratione ad Strigonium fl. v.

Item Ambrosio ad Budam expensas fl. ij.

Item domino Turzo leporem, avenam propinavimus d. xxv.

Introitus seu perceptio pecuniarum civitatis per dictum iudicem anno domini 1401.

Item jobagiones de Leskouecz taxam fl. vii.

Item jobagiones de Bachur taxam fl. iii. d. lxxxij.

Exitus seu distribucio pecuniarum civitatis per prefatum judicem Mathiam Allexii etc. 1401.

Item scholaribus in prandio et cena constitutorum novum judicem d. xxv.

Item honoravi dominum Turzo cum piscibus, avena d. xl.

Item honoravi dicatores post Epiphaniam domini p(ro) avena, pullis et perdices d. xlvij.

Item honoravi Johannem Turzo cum piscibus, avena d. xxxvj.

Item tortori gracz bibales d. lx.

Item dicatori propinavimus pro piscibus d. x.

Item honoravi dominum Meczler plebanum de Bystricia cum piscibus d. xxv.

Item illi thudogeb de equo ad Turocz cum dicatore d. xl.

Item de ambabus villis Leskouecz et Bachur taxam solvimus fl. xxij.

Item expensas Ambrosio Granda ad Budam ex parte Anthonii magistri fl. viij.

Item laboratoribus in ponte Philippo magistro molendinatori fl. ij, ad Turzo d. vj.

Item Andreae Iulias et Gregorio ex parte consilii ad Turzo de Anthonio d. xxvij.

Item pro piscibus propinando regie maiestati ex parte Anthonii magistri fl. iij.

Item sacerdotibus de Salve fl. i.

Item dominum Johannem Turzo honoravi cum piscibus, avena d. lv.

Item honorando iterum dominum Turzo cum piscibus, avena d. liij.

Item dominico proximo ante Nativitatem Marie honoravi dominum Turzo cum piscibus d. xxxij.

Item in Bystricia exposuimus ex parte taxa apud dominum Turzo d. xvij.

Item vasa dm (*így*) ducendo ad Korponam domini Turzo.

Item censum sancti Georgii ad castrum solvimus fl. xxxij.

Item censum sancti Michaelis solvimus ad castrum fl. xxij.

Item munera cum ppis (*így*) misimus ad Budam pisces fl. ij, d. xxxij.

Item Gregorio carnifici solvimus fl. x.

Item Zlatinsky solvimus similiter fl. iij.

Item Emerico Schanta solvimus de Motvafalva fl. iij, ungelt d. ij.

De pecunia domini Turzo videlicet centum florenis accommodata.

Item in ascensu prothonotariis ex parte metarum et negocio Antonii fl. xvj.

Item prothonotariis bibales propinavimus pro laboribus fl. xl.

Item notariis et coco ipsorum fl. iiij.

Item censum percepi de Andrea Velkyluczky d. xvij.

Item anno domini millesimo quadringentesimo secundo sabbato proximo ante festum sancte Trinitatis, quod evenit in die sancte Helene vidue circumspect. Etvesch Andreas juratus de Pesth personaliter constitutus ex parte certorum debitorum, videlicet fl. lx, quos sibi obligatur providus Anthonius Hroza civis Veteryzoliensis pro vinis, talem inter se unionem fecerunt coram circumspecto Gabriele Czachario praesente iudice eiusdem Zoliensi, Nicolao Morgy jurato et notario et Volffgando Fiser de Pest civi ac aliis fidedignis hominibus talimodo, quod Anthonius Hroza debitor de illis sexaginta florenis partem videlicet florenos viginti in festo sancti Nicolai confessoris proxime venturo omnimode sine expensis ad Pest transmittere debeat et teneatur cum effectu. Item pro reliquo vero debito videlicet florenis quadraginta residuis domum, agros et prata ac bona omnia mobilia et singula immobilia sua ipsius Anthonii Hroza arrestando prohibuit, sicut primus creditor tamdiu, quousque de eisdem florenis plenariam et omnimodam videlicet sexaginta solutionem non fecerit. Et propter futuram evidentiam memor. ad regestum civitatis fecimus signari etc. duos agros, equos, duos hoves, quatuor vaccas.

Item anno domini millesimo quadringentesimo secundo feria sexta proxima ante festum sancti Anthonii confessoris unio est facta et concordia ex parte debitorum fl. viij inter providum Gregorium carnificem juratum ab una et inter Petrum claudum, ut Petrus claudus illos florenos viij in spacio duorum annorum solvere debeat, in primo anno quatuor fl. solvere teneatur et in secundo anno residuos fl. iiij et cautionem subarravit bona, domum, agros, prata, mobilia et immobilia tamdiu, quousque plenariam solutionem de fl. viij non fecerit Petrus santa Gregorio carnifici. Facta coram iudice Gabriele.

Percepta Allexii iudicis alias Egidii anno etc. sexagesimo sexto. (1466.)

Item honoravi dominos castellanos cum pipere et croco facit fl. l.

Item pro expensis ad dominum regem et extragationem literarum fl. xxiiij.

Item preconi pro eliberacione Joppe fl. i.

Item dedi Seczpmo dum equitavit ad Budam in legatione ad regem fl. iij et ij ortonones.

Item dedi unum fl. pro (eo qui) concesserat duos equos ad regem.

Item dedi famulo, qui duxit dominum Marrod Ladislaum ad Budam fl. i.

Item dedi pro consumptibus his, qui equitarent ad Letavam ortonem i.

Item muneravi quendam herolt uno fl.

Item dedi pro pullis et piscibus, quibus honoravimus dominum Ladislaum de Dyvyn ortonem i.

Item dedi fl. xj pro expensis domino Petro et Mathie sartori equitantibus ad dominum regem ad expedienda et conquerenda ea, que ipsis erant commissa.

Item pro bisso dedi ad propinandum domino fl. ij, ortonem i.

Item dedi pro orologio fl. vj.

Item expedivi domino Johanni Daroczy censum sancti Georgii martyris facit fl. xxxiiij.

Item solvi illis, qui concesserant m(utu)um ad dandas expensas illis, qui equitaverant ad regiam maiestatem facit unum fl.

Item anno (millesimo) lxvij percepta iudicis Egidii Mauer dice umor siue ungelt.

Item ab ecclesia Sancte Katherine*) pro expensis cepi fl. j, usque Strigonium.

Item distributa eiusdem iudicis Maurer utpote ista.

Item pro expensis iudici, quando equitavit ad dominum regem . . . fl.

Item altera vice pro expensis iudici, cum equitavit ad dominum regem quinque fl. et duos florenos pro bisso, quem Daroczy Janosch propinavimus.

Item honoravi dominum Daroczy Janosch, cum a domino rege venit cum avena sex cubulis, cum carnibus vitul(e)is, cum agnell(e)is carnibus et cum placentis facit in toto fl. l, et d. xxxvj.

Item honoravi fratrem domini Daroczy Janosch cum duobus cubulis avene facit d. xx.

Item honoravi purgrabium Dionysium cum piscibus et ovis facit octo d.

Item dedi xxxij denarios pro vexillis ad pretorium.

---

*) Rozumie sa bezpochyby Kostol sv. Kateriny v Badine.

Item dedi Alberto cum transivit ad Sachs cum litera d. xiiij.

Item pro orologio fl. vj.

Item molendinatori, qui turrim laboravit, ad orologium dedi fl. i.

Item dedi pro expensis d. xl, qui equitarunt ad Sasy pro parte teolonei.

Item distributa eiusdem anni.

Item dem Scharoz und dem poten, das er den brief hat auf die Dregles getragen d. xxx.

Item dem Phar czu czerung gen Gran fl. ij.

Item umb eyn slussel zu der orgel d. iiij.

Item den arbatern zu dem gerust zu der orgel d. x.

Item umb nagl zu dem gerusst zu der orgel d. iiij.

Item ex parte salue fl. i.

Item ex parte psalterii fl. i.

Item fabro Niculao pro labore d. ad organum xxxvj.

Item ad organum pro magnis clavis d. x.

Item pro lignis ad folles d. x.

Item distributa iudicis Petri Rudolphi anni eiusdem ut supra (millesimi) lxv(ij).

Item honoravi dominos castellanos cum pipere et croco facit fl. j. Cum uno vitulo facit fl. j. Cum carnibus bovinis fl. j. Et cum quinque cubulis avene facit flor. 1, item d. xvj.

Et novi anni fl. j dedi notario castrensi.

Item vectoribus cum currum domini Vpori Laslo duxerunt ad castrum Sasof ex iussu domini Daroczy dedi fl. 1.

Item honoravi dominum Giskram cum quatuor cubulis avene facit fl. 1.

Item ad exolvendas literas de cancellaria de pecunia civitatis (vngelt) dedi fl. vij in auro.

Item honoravi dominum regem in magno sabbato cum duobus vitulis, dedi v ortones cum quatuor agnellis, dedi tres ortones pro cubulo farine ad pistandam layana j ortonem et d. ij.

Item vectoribus de duobus curribus, qui vinum domini regis de Corpona adduxerunt, dedi fl. iiij et j ort. d.

Item Gelytvch pro vino, quod recepimus domino regi, dedi fl. v de pecunia vngelt.

Item piscatoribus pro piscibus, quos propinavimus domino regi, dedi fl. ij de pecunia vngelt.

Item G . . . . . pro pomis, que propinavimus cancellario Gabrieli in Novizolio, dedi . . . . j ortonem.

Item pro cepis et siccis prunis ad coquinam domino regi dedi j ortonem.

Item honoravi dnum regem cum vino de provincia Losoncz fl. jx. Egidio coco pro farina ad panes seu tritico fl. j, pro sale ad panes j ortonem.

Item pro piscibus fl. j de Losoncz.

Item vectoribus, qui de Novazolio adduxerunt stallas ad cancellariam, dedi fl. j.

Item fabro pro bibalibus, cum ad regem debuimus dirigere, dedi j ortonem etc. ex parte theolonei de Dobrona.

Item dedi in die sancti Stanislai census sancti Georgii xxxiiiiij in auro iuxta relaxationem serenissimi domini regis Mathie castellanis, Ladislao de Dysnosz et Johanni de Daroczy directam medietatem ad annos sex etc.

Item qui concesserat de civibus ad exemendas literas regales sive privilegia civitatis nostre Soliensis authentica facit in toto fl. in auro 37.

Item solvi de pecuniis vngelt Laber et Choñarisko, qui concesserant ad exemendas literas civitatis de cancellaria cuilibet fl. 1 facit duos fl.

Item Hanuško et aliis stipendiariis ad Brys pro expensis dedi fl. iiiij in auro et j ortonem pro cerevisia Gilyhamer.

Item honoravi dominos castellanos videlicet Ladislaum Dysnos et Johannem Daroczy ex parte litere regis pro stipendiariis alleviandis ad Brys in uno vitulo facit fl. j.

Item sex peditibus sive laboratoribus missos versus emulos ultra Lipcz dedi fl. ij cuilibet ortonem d.

Item pictori, quod crucifixum depinxit et statuam patrone d. xv.

Item honoravi dominum Johannem Erst cum avena facit ortonem tribus cubulibus.

Item fabro pro clavis qui laborabat ad palacium dedi fl. j.

Item distributa eiusdem iudicis (Egidii 1468).

Item Stephano dedi pro duobus equis d. vij et dominis, qui equitarunt ad Sasov, pro expensis x denarios.

Item notario Voyko fl. ij, quum transivit ad dominum Damfy Andream ex parte dicatorum.

Item dedi quinque florenos illis, qui equitarunt ad Budam ad Andream Damfy ex parte dicatorum.

Item etiam dedi fl. ij et ortonem pro bysso, quem propinavimus domino Benedicto Ethre castellano.

Item distributa eiusdem iudicis (Petri Rudolphi) anno ut supra (millesimo quadringentesimo) lxxvij.

Item pro sera ad pixidem fori d. vj.

Item pro expensis cum equitavi ad dominum regem ex parte lucrificamere fl. jx.

Item honoravi Danfi Andream dominum cum piscibus et usonibus et cum aliis facit in toto d. xl.

Item solvi Povrasniky fl. iij, quos expendi apud dominum regem Ungarie.

Item pro expensis ad Bistriciam dedi d. xxx, ex parte domini Benedicti Ethre.

Item exolvi censum festi sancti Georgii martyris domino Benedicto Ethre de Kalno fl. xxxiiij in auro.

Item vectoribus, qui duxerunt cuprum ad Budam domini regis tribus curribus, dedi fl. xxxvj.

Item notario, qui cucurrit ad Bistriciam pro magistro Svaynczogl, dedi d. v.

Item distributa Mathes Sneider iudicis anno (millesimo quadringentesimo) lxx.

Item amb ersten als wir haben den purgrafen geert zu dem nevniar facit fl. ij.

Item als ich von des ausends wegen zu des kunigs gnaden pin gezogen die zerung facit fl. viij.

Item das wir den hern Andree des hern Mulstain predecessor, als er ist purgraf worden, geert haben videlicet einen chalb d. 4.

Item als wir mit dem herren veitten Mullstain yn der Kremnicz sein gewesen furlan und czerung facit ortones iij.

Item dem Naddurk, das er ist auf dy mawt gerytn gen Wadyn facit fl. j.

Item als ich pin geczogen zu herrn kunigs genaden von des briefs wegen, da er uns hat umb czins nachgelassen alle iar xxxiiij fl. expensen fl. xvij.

Item d. x pro vasculis ad pisces duobus transmittendis ad regiam maiestatem.

Item dem schreiber vom haws, als er mit den steten ist geritn mit unserm maut brief, das er in auch sol uberal an melden umb czerung dedi d. x.

Item dem Gregorio literato yn dy Lyetova durch der mawt willen umb czerung d. xxxiiij.

Item septem vigilibus, qui vigilaverunt in castro absente domino Daroczy cum gentibus, dedi d.

Item pro panibus, quos direximus equitati versus Sanctum Andream contra inimicum, dedi fl. j et ort. d.

Item dedi Sig. et pannifici et aliis stipendiariis fl. 4 et iij ort. Et pistori pro panibus, quos dedit in bello Sig. xxxiij facit ort.

Item Hans Sneider et aliis stipendiariis iterum dedi fl. et ort.

Item a dealbatione sacristie et testudinis fl. j.

Item censum sancti Michaelis archangeli pro lucro camere domino Ladislao Markus dedi fl. xiiij iuxta relaxâtionem medii eiusdem domini regis ad sex annos.

Item distributa eiusdem iudicis Egidii in anno domini millesimo quadringentesimo lxx nono.

Item dedi flor. iij ad castrum ex parte literarum libertatis.

Item dedi denarios pro vino et pro cerevisia civibus in prandio.

Item dedi pro avena et piscibus et peponibus et alia quinquaginta . . . . . uno denario et dum honoravimus dominum Ernestum.

Item dedi vigilatoribus, dum Mülstain sisteret castrum in primo d. xxxiij.

Item dedi vectoribus, qui duxerunt ad Korponam Komora Istvan ort. d. iij.

Item dedi Beneš, dum de Plešovea venit, novem d. pro uno equo, quem appropinavit.

Item dedi pro vitulo Paulo carnifici xxxiv, quem propinavimus Petro de Miczinavess.

Item Seczypivo, quum transivit ad Saszkv. .

Item dedi fistulatoribus d. x.

Item dedi d. xvij pro avena, dum Milsteyn honoravimus, cum Komorovsky fuit.

Item dedi fistulatoribus in nuptiis Naddúr d. viij.

Item flabellatoribus d. xiiij.

Közli: SASINEK V. FR.

Magyarországi szövetkezett ötvös-czéhek a XVII. században.

Magyarországon szövetkezett ötvös-czéhekkel elég sűrűn találkozunk a századok folyamán. Ezek alakulása legtöbbször a mesteremberek kevés számában, de gyakran az érdekközösségekben keresendő, kikerülni óhajtván ez által a vásárok alkalmával beállott czivódásokat. A török hódoltság-szülte sanyaru állapotok,

az ország nyomott helyzete s a kézműiparban beállott zavarok hasonlóképp hozzájárultak, hogy egyes czéhek egyenjogú czéhekkel bizonyos pontokra nézve kedvező egyességeket kössenek. Ilyennek egy példáját látjuk a nagyváradai és nagybányai ötvösczéhek között 1601-ben kötött confoederatióban is, mely intézkedéseivel a mostoha viszonyok által sujtott mesterek állapotán kíván enyhíteni.

Bár e szövetség s egyezés létesítése magát az ötvösmesterség technikáját rövidítette meg, mert az egyik városból a más városba áttelepedett mester remekét elengedte s csupán (a mire a czéheknek mindig nagy gondjuk volt!) a czéh »igazságának«, vagyis mesterebédnek s a 6 frtnyi beálló-pénznek megadását tette kötelezővé, mégis esetünkben a mester-remek elengedése elfogadható indokát találhatja a török uralom-szülte nyomorúságos viszonyokban, melyeknek épen a váradai mesteremberek voltak igen nagy fokban kitéve. A nagybányai ötvösczéh hivatkozik is a nemzet e siralmas állapotára s csak humanitására vet előnyös fényt, hogy nagyváradai társa kérelmét elfogadván, a szövetség létesítéséhez oly készségesen hozzájárult. A mester-remek nélkül való felvétel ritka tünemény a czéhek történetében s ha ez meg is esett, az nagyobb ok, külön egyezés, vagy a dolognak részletes és pontos felemlítése nélkül soha sem történt meg, nehogy az valamiképen ususba mehessen. Így veszi föl például 1663-ban a kassai ötvösczéh Kecskeméti Péter nagyváradai ötvöst a maga kebelébe remek nélkül, de megjegyzi, hogy mert »remek nélkül vötték be, azért emlékezetnek okáért iratták fel ilyen okon, hogy ususba ne mehessen, mert ő kegyelmét *az töröktől való búdosása miatt* vötték be«, azért fizetett is a czéhnek 90 rajnai forintot.*) Esetünkben e külön díj fizetése teljesen elmaradt. A confoederatio létesítése a következő módon ment végbe:

Az említett évben a nagyváradai ötvösczéh Eötvös Pál czéhbéli mestertársukat levelük kíséretében Nagy-Bányára küldte, hogy az odavaló ötvösczéhhel érintkezésbe s tárgyalásba lépven, a két czéh között confoederatiót létesítsen. Az írásba foglalt s Eötvös Pál által szóval is előadott confoederationalis cél abban állott, hogy a Váradról N.-Bányára jövő s ott letelepedő ötvösmester — s viszont — az első városban letett remekkel állhasson be a másik czéh mesterei sorába.

A nagybányai czéh, élén dévai Eötvös András és csengeri Eötvös András czéhmesterekkel, megértvén a váradiai »kivánsá-

*) Ballagi Aladár, Kecskeméti W. Péter ötvöskönyev. Arch. Ért. 1884. 243. l.

gát és indulatait» s »az dolgot jól meghányván-vetvén és *gondolkodván hazánknak és nemzetünknek nyomorult állapotján*» egyetértve helyt adott a kérelemnek s elfogadá a confoederatiót, mely szerint »valamely ötvös Váradon remekét megcsinálja és az czéhnek igasságát megadja és az váradi czéhnek egyik tagja, valamely időben Váradról ide, az mi városunkba jönne lakásnak okáért és az váradi czéhtől levelet hozván, itt az mi czéhünkben *azon Váradon csinált remekkel beállhasson és itt remeket ne csináljon*, hanem egy mesterasztalt és az beállópénzt, tudniillik hat forintot tartozzék megadni és mindjarast az mi czéhünk tagja legyen». És viszont. — E szövetség okmányainak eredetije a Felső-Magyarországi Muzeumban, Kassán őriztetik.

Egy második czéhszövetség 1666-ban a kassai s ungvári ötvös-czéhek között, a kassai kezdeményezése s felhívására, kötött. Okot erre a vásárokon felmerült czivódások adhattak, melyek az okmány kelténél már jóval előbb felléphettek a két czéh mesterei között, mert a kassai czéhnek, — mint az az okmány szövegéből kiviláglik — már régen szándékában volt e confoederatio létesítése, A kassai czéh által 1666-ban előadott »instantiát» az ungvári ötvös-czéh tárgyalás alá vevén s »megtekintvén mind az jövőendőbeli állapotot s mind pedig az egymás között megmaradandó atyafiúi sz(ives) szeretetet», hajlott a kassai czéh kívánságára s megkötöttetett a kettő között az egyezés, mely szerint bármely kassai ötvös-czéhbéli mester Ungvárra — vagy fordítva, ungvári mester Kassára — vásárra jövén, művét ott kirakhassa, szabadon, — »minden impedimentom és megháborítás nélkül» — árulhasson s vehessen, valamint ha a kassaiak tanítványai közül bármelyik is Ungvárra jönne, s megfordítva, neki az ungváriak (kassaiak) — czéhük »articulusainak tenorja szerint» — műhelyt és mívet adjanak. Ezen egyezés huzamosabb időig való fennállásának biztosítására, vagyis mint magát az okmány kifejezi: »hogyan közöttünk (e dolog) inperpetuum firúl tira megmásolhatlanúl megmaradhasson«, a kassai czéh contribuált ungvárinak 30 magyar forintot, melyért viszont az ungvári czéh, »ennek nagyobb erősségére és bizonyosságára« saját pecsétjével ellátott levelet adott ki, azzal a záradékkal. hogy ha ők, vagy utódaik, avagy a kassaiak s utódaik e szerződést »a jövőendőben violálnák, felbontanák«, annak büntetése 100 magyar forint legyen.

Ezen okirat eredetije szintén a Felső-Magyarországi Muzeumban, Kassán, őriztetik.

A szóban forgó s a négy czéh között kötött confoederatio érdekes okmányai egész terjedelmükben a következők:

I. 1601. márcz. 10.

Mi dévai Eötvös András, és másik Eötvös András csengeri az nagybányai ötvösök czéhmesteri az több ötvös-mesterekkel egyetemben egész czéhül adjuk emlékezetre mindeneknek az kiknek illik, mind idevalóknak, mind ez után levőknek. Mivel-hogy az mi bizodalmas és becsületes uraink és atyánkfiai az váradi ötvösmesterek találának meg minket levelek által és az ő városokbeli és czéhbéli mestertársak által, Eötvös Pál által, és kívánák mi tőlünk, hogy lenne egyességök és szövetségök az váradi czéhnek és az nagybányai czéhnek egymással, hogy az mely mester Váradról ide jönne, azon remekkel állhasson be közinkbe és innet is Nagy-Bányáról az ki Váradba menne, ezen remek előtt is beállhasson, mely szövetségnek és egyességnek véghezvitelét teljességesen bízta volt ő kegyelmek ez felől megnevezett Eötvös Pálra, hogy az miképen ő kegyelme itt mivelünk az dolgot elvégezné, ő kegyelmek is annak az végzésnek egész czéhül engedelmesek akarnak lenni. Annak okáért az ő kegyelmek kívánságát és indulatait megértvén mind az ő kegyelmek leveléből, mind pedig Eötvös Páltól, az dolgot mi is jól meghányván-vetvén, és gondolkodván hazánknak és nemzetünknek nyomorult állapotján, mindnyájan az ő kegyelmek kívánságának helyt adtunk. Az szövetségnek módja ilyen módon vagyon az mint ő kegyelmivel végeztünk, tudniillik, hogy valamely ötvös Váradon remekét megcsinálja és az czéhnek igazságát megadja és az váradi czéhnek egyik tagja valamely időben Váradról ide az mi városunkba akar jönni lakásnak okáért, és az váradi czéhtől levelet hozván, itt az mi czéhünkben azon Váradon csinált remekkel beállhasson és itt remeket ne csináljon, hanem egy mesterasztalt és az beállópénzt, tudniillik hat forintot, tartozzék megadni és mindjára az mi czéhünknek egyik tagja legyen. Hasonlatosképen valamelyi(k) mester innét az mi városunkból oda az ő kegyelmek városába akar menni akar micsoda időben ott való lakásnak okáért, az, ki itt az mi városunkban remekét megcsinálta és az czéhnek igazságát megadta és az mi czéhünknek tagja és az mi czéhünktől levelet vivén ezen remekkel ott helye legyen és remeket ne tartozzék csinálni, hanem egy mesterasztalt és az beállópénzt, tudniillik hat forintot, tartozzék megadni és mindjára az ő kegyelmek czéhinek egyik tagja lehessen.

Hogy pediglen ez az jó egyezés és szövetség mind mi tőlünk, mind az mi utánnunk valóktól megtartassék, minden

időben állandó és maradandó lehessen, bizonyosságára és erősségére adtuk az mi czéhünk pecséti alatt való levelünket.

Adatott ez levél az mi várasunkba Nagy-Bányán. 10. napján Szent-Geörgy havának 1. 6. 0. 1. esztendőben.

Eotves András dévaj.	Eotves Pál váradi.
Eotveos András csengerj.	Eotveos Gáspár deési.
Eottves János szakmárj.	Eotves Bálint lónai.
Eotveos Pál váradi.	Eotveos Balás deési.
Eotveos Fábián lónai.	Eotveos István paládi.
Eotves István bányaj.	Eotveos János mohácsi.

(Egész íven írva papírra. A czéh pecsétjének helye az első oldalon, alul a szöveg között. Maga a pecsét lehullott.)

II. Anno dni 1666. die 15. Julii.

Mi Ungvár várasában lakozó ötvös mester emberek, mind egész czehül, úgy mint: öreg czéh mester szomori Ötvös András, iffiu czéh mester Szegő Ötvös Mihály, Király György, Ötvös Illyés közönséges mester emberek etc. adjuk emlékezetül ti kgltekk, mint nekünk tiszteletes jó akaró uraink(na)k, hogy már régtől fogva kglmetek szándékában az lévén, hogy mi velünk ungvári böcsületes ötvös czéhbeli mester emberekkel ti kglmetek megegyezne ilyen formán: hogy az kglmetek böcsülletes czéhibül valamely tiszteletes ötvös czéhbeli mester ember ide az mi varosunkban esztendőnként celebralandó s levő sokadalmban jóne s jöhetne és művét kirakván, szabadoson árulhatna, adhatna s vehetne minden impedimentom és megháborítás nélkül. Mivel annak okáért még eddig mi is arra az (*így*) mehettünk, míglen ti kglmetekkel nem végeznénk illendő compositiót és confoederatiót nem tennénk. Minek okáért az kglmetek instantiájára, megtekintvén mind az jövődöbéli állapotot s mind penig az egymás között megmaradandó atyafiui sz. szeretetet, hajlottunk az kglmetek ebbeli kívánságára, ilyen conditio alatt, hogy ti kgltek közzül akar mellyik ötvös czéhbeli mester ember is ide jövőn szabadosson jöhessen s jöjjön és dolgát véghez vihesse; hasonlóképpen, ha az ti kglmetek tanítványi közzül czéhrend tartása szerint ide jövőd valamellyik s akar mellyik is czéhünk articulusinak tenora szerint neki mihelyt és mívet adjunk; viszontag ti kglmetek is hasonlóképpen cselekedvén mi velünk, ha valamellyik böcsülletes ötvös mester ember közzüllünk oda az ti kglmetek királyi várasába sokadalmi alkalmatossággal bemenne, szabadosson kirakodbasson, árulhasson és dolgához láthasson; hasonlóképpen, ha az mi tanítványaink közzül is valamellyik oda az kglmetek királyi szabad várasában menend tanuságnak

okaért, az czéh rendi szerint ti kglmetek is nekiek azon szerint helyet mutasson s szabadon mívet adjon. Mely dolog hogy közöttünk in perpetuum firúl fira megmásolhatatlanúl megmaradhasson, ti kglmetek ennek nagyobb bizonságára contribualt ez mi böcsülletes czéhünk(ne)k harmincz magyar forintokat, — nro fl. hung. 30. Mi is azért ennek nagyobb erősségére és bizonságára, adjuk az mi czéhünknek pecsétével megerősített mostani kglmetekkel való confoederatióinkbeli levelünket. Hogy ha pedig mik, avagy successorink, avagy ti kglmetek és successorik jövődőben azt violálnák s violalnánk, felbontanánk, tehát poenaja s illendő büntetése legyen száz magyar forint nro fl. h. 100. éltesse I(ste)n ti kglmeteket mind fejenként kívánjuk. Anno † di supra notatis. I. qui supra.

(P. H.).

(Egész íven papírra írva.)

A sárospataki lakatosok, bádogosok, órásk, puska- művesek, asztalosok és fejművesek czéhlevele 1608-ból.

Nos Stephanus He . . . . . judex, Melchior Reiner, Thomas Sommersdorfer, Nicolaus . . . . , Andreas Zegedi, Wolfgangus Hader, Franciscus Fekete, Michael Tolnai, Christophorus Schmid, Stephanus Bonczidai, Paulus Tánczos, Michael Libhart, Stephanus Almási, jurati cives civitatis regiae ac liberae Cassoviensis memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit universis et singulis significantes, quod coram nobis in frequenti senatu considentibus comparuerunt circumspecti Franciscus Szatócz, Matthias Nagy, Joannes Cassai etc. seratorum claustrorum et arcularum magistri et inhabitatores civitatis Sarospatakiensis, atque suorum et reliquorum magistrorum seratorum et in dicta civitate Sarospatakiensi existentium nominibus et in personis exponentes recurerunt: quomodo ordo, sine qua nullus status recte gubernatur, sit prima et praecipua vivendi ratio et eo sublato omnia confuso quodam ordine gerantur. Ideo cum et ipsi hactenus martificio et contubernio eorum nullum certum ordinem observatum habuerint, juxta quem suos mores, actus, labores ac operas instituere in iisdemque pro reipublicae istius suae commodo subinde majora capere incrementa manumque teneri ac defendi potuissent; pro eo instar aliarum civitatum et oppidorum privilegiis et statutis utentium ipsi quoque a modo in posterum vitam labores ac opera sua sub certis legum regulis instituere, continere ac dirigere velle in animo habent et propo-

suerunt, quapropter nos debita cum instantia superinde requirentes rogarunt, ut in hac nostra civitate existentes cehae arculariorum, claustrariorum sive seratorum articulos privilegiales literis nostris inserentes eisdem, uti hactenus aliis quoque, sub sigilli nostri authentici munimine communicare extradandos dignaremur, quibus in posterum tam ipsi, quam posteri et successores in dicta civitate et contubernio ipsorum tanquam privilegio uti, frui et gaudere possent. Nos itaque digna eorum petitione exaudita, privilegium sive articulos illos hujus contubernii seratorum per ejusdem magistros in hac civitate nostra existentium ab antecessoribus nostris piaae memoriae anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo ejusdem magistris et toti huic contubernio concessos et datos nobis produci et exhiberi jubentes cum consensu illorum et totius contubernii seratorum hujus civitatis illos literis nostris praesentibus inserentes et ex germanico idiomate fideliter per notarium nostrum juratum ad eorundem instantiam in hungaricum transferentes sermonem duximus. Qui quidem articuli hoc modo sequuntur et sunt tales: Ezek az mi becsületes czéhünknek és mesterségünknek, az lakatgyártóknak igazsági és articulusi. I. Elsőben, ha valaki az mi becsületes czéhünk és lakatgyártó mesterségünk és társaságunk közé akar állani és mesterré lenni, az elsőben arra ajánlja és ígérje magát, hogy mindeneket megcselekszik, az mit neki az becsületes czémesterek ez levélnek continentiája és rendi szerint eleiben adnak és parancsolnak. II. Mindeneknek előtte az becsületes tanácstúl az város igazságát kövesse és felváltsa. III. Harmadszor. Az egész czéh eleiben jűjön és mind nemzetségéről, mind pedig tanulásáról való leveleit, az mint az szokás, bemutassa. IV. Negyedszer. Az egész czének az régi szokás szerint egy aranyat és hat font viaszt minden késedelem nélkül adjon. V. Ötödször. Az ő mesterségét nyilván megmutassa és három mester-remeket csináljon, azmint azok következnek. VI. Hatodszor. Tartozik egy mester ebédet adni, az mint régtől fogva az szokás volt. Következnek az mester-remek. Mivelhogy az mi mesterségünkben külömbféle mív vagyon és nem minden mester mindenféle míveket tud avagy tanult, azért ezt meggondolván, végezték, hogy az pléh-csináló míves három darabot csináljon. 1. Az egyik legyen egy jó boltra való pléh két zárval és mind az kettő hajtott legyen föl és betartójával egyetemben és jól forrasztott rakott kulcsszékkal hat avagy több abroncsokkal, nem kevesebb. 2. Az másik legyen egy szekrényre való pléh négy zárval, kinek hasonlatosképen föl és betartója legyen és jó forrasztott rakott kulcs székkal, mint az első. 3. Harmadik legyen egy öreg forrasztott lakat két zárval és négy abronccsal és felül az kulcs lyukán zárlója legyen. — Óragyártó pedig tartozik

csinálni az ő mesterségének megmutatására egy egész és fertályos órát, az ki az holdat is igazgatja. Ha pedig egyéb művet is akar csinálni, tartozzék az oda fel megírt két mester remekeit és darabokat csinálni. — Puskagyártó pedig tartozzék csinálni. 1. Elsőben egy jó kézi puskát, mely legyen aczél. 2. Másodszor egy más jó puskát, azt is aczéllal mind agyával egyetemben elkészítvén. Harmadszor legyen egy jó taplós puska. — Asztalgyártó pedig a maga mesterségének megmutatására tartozik csinálni elsőben egy kihúzó asztalt, melynek a ládájában mesterséges fiókok legyenek. 2. Másodszor egy czéhbeli forintos ládát, ezt is mesterséges fiókokkal. — Fejérműves pedig tartozik csinálni 1. egy bokor sarkantyut, 2. Másodszor egy jó rézzel borított kengyelt. És mindjárt az új mester a megírt remekeit tartozzék az több mesterek jelenlétekben elkészíteni és az mestereket tartozik tisztességesen tartani, az mint az régi szokás ezzel élt, fölöstökön és ebéden és jó borral. És ha az új mesternek az ő kikészült és megvizsgált mester-remekében semmi vétket nem találnak, hanem jovalták, tehát az több mesterek is tartoznak tisztelettel neki, mint jámbor mesternek. Az ki pedig az fölül megnevezett mester-remekeit elkészíteni és megcsinálni nem tudja, az nem méltó, hogy bevétessék az czében s az több mesterek között se üljön, hanem tanulja meg az mesterségét jobban. Továbbá, ha történnék, hogy az mi mesterségünkben való mesternek egy fia itt ezen városban magának házastársul venné egy közöttünk való mesternek leányát, az nem tartozik az czéh pénzét megadni, se az mester-remeket megcsinálni, hanem csak az mester ebédet tartozik elkészíteni és megadni az régi szép szokás szerint. Item. Ki itt közöttünk való mesternek meghagyott özvegyét elveszi, az az fele czéh pénzzel tartozzék és két darab mester-remekeit csináljon, az mester ebédet is, az mint az szokás megadgya. Item. Idegen legény, aki mester fia és itt valamely mester leányát elveszi, az olyan az czéh pénznek a felét tartozik megadni és két darab mester-remeket csinálniok, mester asztalt is megadni, a mint az szokás. Item. Mikor valaki az mesterek közül tanuló inast fogad, tehát az inas adjon az czéhnek egy font viaszt és három esztendeig tanuljon, alább nem, és az mestere tartozik az olyan inast elsőben istennek igéjének hallgatására gyakran küldeni és így istennek félelmében igazán az inast az mesterségre oktatni s tanítani. Az becsületes mestereknek minden négy héthben bejárások legyen és akkor minden mester tartozik két-két pénzt letenni és az az pénz az czéhnek szükségére tartassék meg és szükségnek idején más szegény vagy beteg mestereket segítsék vele és kölcsön adják nekik, de úgy hogy megfizessék. Item. Ha egy mester az másiknak az ő cselédét az ő mihelyéből elhítené és méltatlanul elidegenítené, az olyan

dolognak ha végre mehetnek, tehát annak büntetése legyen egy forint. Item. Ha történnék, hogy idegen mesterek más városokból ide akarnának jöni lakni, azok tehát úgy kövessék az czéhet, az mester-remekeket csinálják és minden igazságot az mestereknek megadják. E mellett nemzetségekről és tanulásokról való leveleket producáljanak és előadjanak, az mint ezek fölül megvadnak írva. Ha pedig könyörgések által az mesterektől megnyerhetnék, ő hasznok legyen. Item. Ha valamely más városokon és helyeken lakozó mester kívánná az czéhet együtt velünk tartani, az mi czéhiünknek minden igazságát tartozik letenni és megadni, de így az mester-remekeket nem tartozik elkészíteni. Ha pedig ide bejő lakni, tehát minden maga mentsége nélkül hozzákezdjen mindjárást az mester-remekeknek kikovácsolására, az mint felül meg vagyon írva. Item. Ha másonnan való mesterek . . . műveket mi reánk hordanának, tehát régtől fogva szabadságunk volt az becsületes tanácstól, hogy afféle mívet elvehetnek és annak felét bíró uramnak adtuk, az más felét pedig az czéh számára megtartottuk, az mint az üdő és afféle személyeknek büntetések okozta. Item. Régtől fogva az becsületes tanácstól erre is volt hatalmunk, hogy három mélföldig hemplert az mi mesterségünkön nem szenvedtünk, hanem elkergettük, hogy az mi czéhiünknek szép rendtartása és annak előmeneti ez városnak javára és tisztességére megmaradjon és azért az czéh-mesterek meglássák, hogy jó műveket csináljonak és főképen az városbelieket ne késtessék, mert így az városnak tisztessége öregbedik. — Nos igitur supradicti judex et jurati cives civitatis regiae ac liberae Cassoviensis . . . . . magistrorum et totius contubernii seratorum in dicta civitate Sarospatakiensis existentium . . . . . superius . . . . . articulos privilegiales . . . . . seratorum in hac civitate existentes fideliter ex . . . . . Hungariae . . . . . quoad omnes clausulas et articulos praesentibus literis nostris inserentes eisdem et toti contubernio . . . . . eorundemque posteris et . . . . . communicandos extradandos duximus ea tamen conditione . . . . . soli his articulis utantur, gaudeant et fruuntur, neque in aliis absque praescitu et consensu hujus civitatis serarii contubernii, a quo nostro permissu . . . habent communi . . . . . harum . . . . . major . . . . . sigillo hoc pendenti munitas et corroboratas . . . . . die . . . . . tertia mensis Martii anno . . . . . millesimo sexcentesimo octavo.

Correcta per me juratum notar. Joannem Langs m. p.

(Eredetije a sárospataki közbirtokosság tulajdonát képezi s a sárospataki főiskolai könyvtárban őriztetik. Szakadozottsága s a betűk lekopása következtében a kipontozott helyeken egy vagy több szó, néhol pedig egyes betűk olvashatlanokká váltak. A dült betűkkel szedett »item«-ek után következő részletek utólagos betoldások. Ép, függő pecséttel van ellátva.)

Közli: ZOVÁNYI JENŐ.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ LEVELE AZ UDINEI POLGÁROKHOZ.

1383. oct. 7.

Nos Elisabeth dei gratia regina Hungarie, Polonie, Dalmatie etc.
Vos sapientes et nobiles viros regiminis, consules civitatis Utini, amicos nostros, amicabiliter hortamur et affectuose, quatenus illustrem principem dominum Leopoldum ducem Austrie fratrem nostrum charissimum cum sua gente armigera versus partes Italie proficiscentem per tenutas dominiorum vestrorum pacifice gressus suos facere permittatis, et sibi ac sue genti predictae pro eorum pecunia victualia necessaria dare faciatis nostre petitionis ob respectum, gratam nobis complacentiam exhibendo in premissis.

Datum Kemphe 7. die mensis Octobris, anno domini 1383.

(Ex arch. civ. Utin. Migne, Patrol. lat. tomo 99. pag. 678.)

Közli: SASINEK V. FR.

KASSA VÁROSA LEVÉLTÁRÁBÓL.

1454. máj. 6.

Ladislaus dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex ac Austrie et Styrie dux, necnon marchio Moravie etc. fideli nostro reverendissimo in Christo patri domino Dionysio cardinali archiepiscopo Strigoniensi, summo cancellario nostro salutem et gratiam. Querelam pro parte et in personis fidelium nostrorum circumsectorum iudicis, iuratorum ceterorumque civium ac totius communitatis civitatis nostre Cassoviensis nobis porrectam audimus continentem, qualiter nonnulli essent tam forenses, quam etiam corone dicti regni nostri Hungarie, presertim vero scholares in studio Cracoviensi commorantes, qui contra antiquam libertatem illius regni nostri ac consuetudinem usque in presenciarum semper inviolabiliter ac inconcusse tentam, quos vellent ex eisdem civibus extra regnum nostrum Hungarie predictum et signanter ad prefatam universitatem Cracoviensem in presenciam iudicum eiusdem universitatis vigore rescriptorum seu commissionum a sede apostolica obtentarum ac etiam aliorum literis presum-

ptuose citare et in causam attrahere consuevissent et niterentur, plebanique seu rectores ecclesiarum parochialium in et sub diocesi ecclesie Agriensis existentes ignari forsán dicte libertatis ipsius regni nostri vel alias temeritatis persumpcione ducti huiusmodi rescripta apostolica seu commissiones executioni consuevissent demandare in maximam nostri displicenciam ac damnum ipsorum civium preiudiciumque pretacte libertatis regni nostri, necnon privilegiorum et antike consuetudinis regni nostri prefati valde magnum; supplicatumque existit maiestati nostre pro parte annotatorum civium et communitatis antefate civitatis nostre Cassoviensis, ut eis circa premissa de opportuno remedio providere dignaremur. Et quia omnimode intencionis nostre est talismodi libertatem prefati regni nostri per predecessores nostros, reges scilicet Hungarie multis cum laboribus acquisitam et hucusque inviolabiliter tentam manutenere et inconcussam in suo vigore preservare, ideo fidelitatem vestram requirimus eidemque firmissime precipientes mandamus, quatenus agnitis presentibus omnes plebanos seu rectores ecclesiarum prefatos sub iam fata diocesi Agriensi existentes virtute ac auctoritate legacionis vestre in eo strictissime inhibere velitis et debeatis, ut iidem seu aliquis ipsorum a modo in posterum de executione aliquorum rescriptorum seu commissionum papalium per quoscunque tam extraneos seu forenses, quam eciam regnicolas pretacti regni nostri Hungarie a sancta sede apostolica obtentarum contra prescriptas libertates regni nostri se intromittere non presummat, contrarium autem premissis inhibicionibus vestris facientes, tanquam violatores libertatum et privilegiorum regni per privacionem beneficiorum ipsorum ac alia opportuna gravamina premissa vestra et nostra presencium serie vobis in eo concessa auctoritatibus mediantibus ad effectum parendum huiusmodi vestris inhibicionibus adstringatis et compellatis, secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Prage in festo beati Joannis ante portam latinam anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. quartodecimo, Bohemie vero primo.

Commissio domini regis.

(Kassa város titkos levéltárában, B. 36. sz.)

JÁNOS KIRÁLY LEVELEZÉSÉBŐL.

1527. decz. 5.

Joannes dei gratia Ungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. rex, salutem et gratiam. Intelligimus, quomodo isti rebelles et inobedientes cives Bartphenses non contenti quod a nostra maiestate infideliter defecerunt, adhuc soleant multa quotidie moliri in nostri despectum et contumeliam totius nationis ungaricae, eandem ab hoc tempore, quo peregrino et illegittimo illi principi suo Ferdinando adhaerere ceperunt modis omnibus ludibrie habentes et inique persequentes. Inter quae ipsorum intollerabilia facinora eciam tuam venerabilitatem (ut nobis dicitur) non habita legitima causa, sed

magis odio linguae et nationis ungaricae praecipitantur et inconsulte de officio plebanatu deposuisse, quod quam displicenter acceperimus, non facile dici potest. Verum cum nos iam nostras hic copias denuo instructissimas reparaverimus, statuimus cum auxilio quorundam nostrorum confratrum et procerum ex regno Poloniae, qui ad nos quotidie confluuntur, in brevi eandem civitatem obsidione cingere et inibi omnes autores huiusmodi praedictorum scelerum, in primis tamen ipsum iudicem, qui multa passim contra honorem nostrae maiestatis regiae dixit et scripsit, severissime castigare in perpetuum exemplum totius posteritatis. Volumusque autem tuam venerabilitatem in hoc esse securam et prorsus nihil timere debentem, quandoquidem eandem summo favore, gracia et honore prosequemur. Solummodo hoc tibi strictissime mandamus, ut mox acceptis praesentibus absque ulla mora et renitencia per praesentium ostensorem literis tuis mediante nobis significes, quod in victualibus, ingeniis bellicis et hominibus ipsa civitas sit provisa et instructa et per quam partem murus omnino facillime possit obpugnari et ubi teneat pulveres bombardicos. Quod si fideliter executus fueris, providebimus te honesta praelatura, sin secus certus esse debes, quod te praefata poena puniri faciemus. Secus igitur sub graciae nostrae obtentu ne feceris. Datum ex castris sub Ungwar constitutis in vigilia divi Nicolai confessoris anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

Kivül : Venerabili magistro Cristophoro plebano maioris ecclesiae Bartphensis et vice archidiacono districtus eiusdem, fidei nobis dilecto.

(Eredeti.)

1527. decz. 11.

Serenissimo et inclitissimo domino Joanni regi Ungariae Bohemiaeque, domino graciosissimo.

Illustrissime et serenissime princeps. Literas vestras satis cum maximo timore accepi, in quibus vestra serenissima maiestas optat a me fidelitatem. Sciat igitur vestra maiestas, quod ego de claustro Bartphensi iam in quinque septimanis non egressus propter maliciam plebi, quomodo igitur scribere possum, sed si v. m. se appropinquabit et dabitur occasio ad v. m. accedendi, plura de his tractare possum, timui certe et egi nuntium, ne captivetur, est enim in maximo periculo, cui me commendo. Ex Bartpha feria quarta post Nicolai anno 1527.

Multis enim nocuit mora sic et nuntium timui

M. Cristophorus plebanus
Bartphensis quondam.

(Eredeti.)

1528. jul. 7.

Joannes dei gracia rex Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc.

Egregie fidelis nobis syncere dilecte. Ea, quae nobis nunciasti, intelleximus et literas super bonis, sicuti optasti tibi remisimus. Ubi petis a nobis gentes: scias, ut nos audita ista fama, statim fideles nostros

magnificos Jacobum de Thornallya et Stephanum Bathori de Somlyo expeditimus ad domos eorundem, ut parati esse debeant, informavimusque ipsos, quid facere debeant. Gothardum etiam Kwn et Franciscum Genezy cum certa parte gencium misimus versus Ticiam, ut ibi vada custodiant. Ceterum dnum Lazky cum certa parte turcorum huzaronumque et armatorum ac rascianorum nostrorum similiter expeditimus ad partes Gywlae, haec autem ideo fecimus, ut si necesse fuerit, alter exercitus alteri suppecias ferre possit. Nos vero dei auxilio his in partibus omnia castra et castella usque ad metas Transsilvaniae manibus nostris recepimus, restat solummodo Themeswar, tamen speramus in deo, ut brevi et illud habebimus manibus nostris. Praeterea expectamus solummodo vires potentissimi imperatoris turcarum, quamprimum applicuerint, dei auxilio una vobiscum et cum illis decrevimus hostem nostrum ubicunque fuerit requirere. Rogamus itaque te diligenter hocque fidelitati tuae submisimus, ut nos vera fama teneatis de adventu Koczyan et germanorum, quorsum intendit, si de castro nostro Orowa diverterit, mittas unum hominem tuum proprium, qui illos revideat, quique cognoscat et sciat illos bene revidere, quem postea ad nos mittere debeas, a quo valeamus intelligere, quid ibi viderit, si vero cognoveritis vos illis non sufficere et non esse coaequales, illis congressum dare non debeatis, sed gentes caveatis. Nam dei auxilio statim habebimus, cum quibus poterunt illi pugnare. Teneas nisi nos vera fama, id a te exoptamus, nobisque in morte equi significetis, si quid tale de Koczyano intellexeris. Secus ne feceris. Datum in civitate nostra Lyppa, in festo beati Thome episcopi anno domini 1528.

Joannes rex manu propria.

Kivül: Egregio Joanni Wythez de Kyskallo capitaneo nostro, fidei nobis sincere dilecto.

(Egykorú másolat papiroson, Nr. 19213.)

Kassa város statútumai a XVI. század második feléből.

Item das die spittelherrn mitt vleis besichtigen alle des sipytals (*sic*!) gütter und sorg auff die armen leutt mitt essen und trincken und andere notturfft tragen.

Item das man die starcken betler nicht leidt vor der kyrchen, auch czu haus nicht lass bettlen gehn, sunder czu der arbeit zwing und die gar schwachen nim man in das spital die hygen, auff welches alles die kyrchen veter sorg tragen sollen mitt ratt E. N. W. und der geistlichen.

Item das man die privilegia und alte gegeben freytungn und alte gerechtikeitt dieser khüniglicher statt sollen vest und ernstlich gehalten und beschuczett werden.

Item das die verpottene weld (= wälder) und wasser sollen alle czugleich verpotten sein und von menicklichen vorhalten werden, er sey ein herr des rattss ader auss der gemein, darczu edel ader dinstman.

Item das man bauholez czu den prucken ader sonst andersswohin, nicht auss den nahenden walden fure, sonder auff der Kunrad (= Hernád f.) aus den weittern weldern.

Item Ewer Namhafte Wolweise wollet die losung nicht höher anschlagen als einer vormag, damitt alles geschrey vorneidet wurde. Und wollett alle anstendige schuldt czu seiner czeit einmanen und einnemmen lassen.

Item E. N. W. wollett alle brieff und register ordenen noch alter löblichen gewonheitt in der schaczkamer und beschreiben, worauff sie lauten und an ire stell legen.

Item kein brieff noch register sollen genomen werden on willen und wissen des herrn richters und des ersamen ratts, die man aber herauss nimptt, das man sie widerumb dahin legtt und das drey ader 4 personen allezeit noch brieffen ader stattbuchern dahin gehen.

Item das frembde leutt bies czu seiner zeit getrewdt und andere ding nicht auff kauffen vor den stattleuten auff dem marck.

Item das man ein ein fendlein daussen auffsteck noch alter löblicher gewonheitt am marcktagen biess auff czehen.

Item E. N. W. wolle dem marckrichter ernstlich bevelen, das er recht czusehen soll auff dem marck und vleis haben, das keines beschwert wirtt, auch das man niemand schaden thue und acht hab auff die fragnerin, das sie auch nicht vor czehen auffkauffen und sonst auch den vorzeiten hatt man gewertt den jungen weibern fragnerey czutreiben. Allein alten weibern und stattleuten, die bey diser khuniglicher statt voraltertt seindt worden unnd nicht arbeiten haben khonnen. Jezt haben wir also viel der jungen das schir kein stattman kan etwas czu seiner notturfft für sie kauffen. Und das sie nicht daussen ligen und czur brücken und auffs feltt lauffen auff czukauffen.

Item das die frembden kromer nicht sollen wider dieser khüniglichen statt privilegia und statutt fayl haben und verkauffen.

Item das man allerley gewicht, als halben, saittel, kübell, fyrtel, pfundt, elen etc. brott, oln, hering, fisch, kalbfleich (*sic!*) schweinfleisch und dergleichen, auch holcz besichtige mit vleiss und ein iezliches yn zimlichen kauff gebe, es say was es wil allenthalben.

Item das man zusehe in den marstall, das die knechtt und die ross nicht feyeren, denn es geht vil drauff.

Item das alle diner der statt an irem dinst trew und vleissig und nicht versaumblich sein und wase in ider verrechnen sol von sainem amptt, das das gescheche nach E. N. W. befelich.

Item das alle amptherrn sollen von iren amptern für der gemain noch alter löblicher gewonheitt rechnung geben und das man vorsichtige und genugsame herren erwelett, die do tüchtig weren zu allen amptern, dieselbigen zu nucz und wolfartt der statt zuversorgenn.

Item die herrn groffen sollen der statt pawren czu gottes förcht anhaltten und czu allem gehorsam und vleis ankeren, das die dörffer

czunemen und nicht vorleust werden und das man sie auch bey altter gerechtickeitt haltt und sorg tragenn, das sie auch christliche prediger und seelsorger haben möchten.

Item alle czeug wo sie sein, als geschucz, hocken, pychsen, harnisch und spies sollen alleczeyt reyn und fertigk sein, daneben die statt versorgen mitt pulwer, pychsen, profund, salytter, schwebel, bley, pech und dergleichen, was czu kriegsnott und czu erhaltung der statt dienett, und grosse lattern.

Weiter ist nicht wenig gelegen dran, das die weinczirl ernstlich vermant und bedreyett werden under einer grossen buess, das sie beczeyten mitt den arbeitern an die arbeit gehn und czugeseczter czeit ein heim komen.

Wen warumb wir haben unser narungk auss den weingertten und haben wenig trewe diner, derhalben sehe uns vor gutt und von nethen ahn, das die herrn groffen dem richter von Thehan und Neudorff die nicht des morgens frue umb segers 4 ausgehen und am 5 an die arbeit antretten würden und umb segers 6 auff den abenth von der arbeit liessen. Den die Thehanischen schelern (= zsellér?) ader hausgesindt allesamptt sein weinczirl und gehen czu lecztt czu der arbeit und vom ersten von der arbeit, welche auch andern ein böss exempel geben. Man sol die billich seczen, die das nicht haltten.

Item E. N. W. woltt der armen wesen acht haben und beschreiben lassen ihr vetterliche erbe und anfal und andere gütter und dieselbigen fromen gottfurchtigen leutten czu henden geben, ader E. N. W. czu henden nemen, damitt sie nicht vorruckt, sondern den armen waisen czu gut behaltten möcht werden, wo ir eltern mitt tod abgingen.

Item das die muelherrn vleissig und treulich czu sehen damitt die stattleutt durch die mulner ader knecht keinen schaden haben, sonder das sie fur den frembden gefurdertt wurden und das die diener mitt samptt den mulner trewlich und vleissig dienen, die ross besser haltten, auff das sie durch ihre nochlessickeitt keinen schaden czufugen der statt und andern fromen leutten und das sie mitt rechter moss dass mel widergeben.

Item das die weinherrn den stattkeller mitt guttem alttem und newen wein versorgen und denselbig also das göttlich und leidlich ist, umb ein czimlich geltt aus schencken czu nucz armen und reichen und czu ehren der statt.

Item E. N. W. wold mitt radtt drein sehen auf allerley handwercker, das die stattleutt von ynen vor andern möchten gefurdertt werden. Den es sind ettliche also gesynnen, das sie nicht wollen den stattleutten arbeiten umb ihr geltt und wen man sie ruffett czur czeit der nott, einen sichtlicklichen schaden czuvorhuten, so wollen sie nicht komen, welichs wider gott und alle billickeitt ist. Und wen sie etwas einem stattman arbeiten so muess mans ihnen schir geduppeltt czalenn. Derhalben wolle E. N. W. mitt ganzem ernst drein sehen und solichs inen nicht gestatten, sonder ein harte straff deshalb inen aufflegen.

(Egy ív papiroson. Kromer Lénárd városi jegyző írása. Lajstromozatlan.)

A kassai levéltár XVI. századbéli lajstroma.

A XIV. és XV. század folyamán kifejlett községi életnek számos bizonyosságával találkozunk városaink levéltárában. Erre vall azon kézirati kötet, mely Kassa város okleveleinek lajstromát a XVI. század első tizedéig foglalja magában.

A quart-alakú kötet 74 számozott s 8 számozatlan hártylevél, tehát összesen 164 oldal. Címe »Memorandum articulorum communitatis singulis anni quartalibus«, s az okleveleket tárgyak szerint összefoglalva találjuk benne, pl. így »Littere super sigilla et clenodia civitatis sub litera F. continentur«, mely cím alatt »F. 1—4« jegy alatt négy oklevél van lajstromozva; az irattári jegyek az oklevelek hátán is fel vannak írva piros festéssel.

E lajstrom — néhány későbbi bejegyzés kivételével — egy kéz műve s a XVI. század első tizedében készült; ugyanis a legújabb oklevél, melyet lajstromoz, 1505-ből való; az akkori uralkodóról is megemlékszik: »CC. Perceptorie diverse domini nostri moderni videlicet regis Wladislai, filii Kazimiri regis Polonie, fratris Johannis Alberti ducis stb.« Kassa 1490. évbéli ostromára élénken emlékszik, midőn a »D. 34« számú oklevelet regisztrálja, »datum anno 1491. immediate post obsidionem«. A Forró adományozására (1508—10 körül) vonatkozó okleveleket már más kéz jegyzi be.

Bizonysága e lajstrom annak, hogy mily gondot fordított a város okiratai megőrzésére addig és máig; a benne felsorolt anyag mind máig meg van levéltárában; de egyszersmind megfoszt attól a reménytől, hogy a városnak az 1394. évnél régibb jegyző- és számadó könyveinek — ha ugyan voltak — nyomára jussunk.

Ugyanis ezekről azt találjuk feljegyezve: »In ladula signata titulo lonhregister continentur registra dominorum dispensatorum huius civitatis Cassoviensis ab anno enim 1420 usque ad annum 1480. Et iterum in ladula continentur registra ab anno supranotato videlicet 1480 usque annum 1504 et sic deinceps de anno in annum. In eista continentur judicialia aut libri civitatis. Primus liber ab anno domini 1394. Secundus ab a. d. 1404. Tercius ab a. d. 1406. Quartus ab a. d. 1424. Continentur eciam registra et libri cussionis camere ab anno domini 1441 usque ad annum 1445.« Mind megmaradtak korunkra.

A város legrégibb történetére is vonhatunk némi következtetést e lajstromból. A város pecsétjéről és címeréről szóló oklevelek felsorolása előtt olvassuk: »Primum sigillum visum in litteris Cassoviensibus erat in ramo lilium unum villa adhuc existens anno 1292.«

Az a sajátságos azonban, hogy ennek az egy lilomos címernek nyomát — a sz. Erzsébet egyház éjszaki kapuján kívül — sehol és épen semmiféle okiraton nem találjuk s így hiteles voltát kétségbe vonjuk. Városi krónikásaink ilyféle adatainak készpénzül fogadói legtöbb esetben kudarczot vallanak.

Több józanságot tanusít a lajstrom szerzője, abban, hogy a Cassa superior-ra vonatkozó okleveleket nem keveri a Cassoviák közé, mint megteszi a levéltár XVIII. századbéli bokros érdemű új lajstromozója, Schvarzenbach. Azok nincsenek szorosabb összefüggésben a város Árpád-kori történelmével, a minthogy csak a XIV. század közepén jutnak a város birtokába magával Cassa superior terrá-val egyetemben, mint XVI. századbéli lajstromunk is bizonyítja: »T. 4. Littere capituli Veteribudensis sigillo pendente, quod quidam Georgius et Jocus hospitibus Cassoviensibus hereditatem ipsorum superior Cassavocatum cum omnibus *instrumentis litteralibus* libere resignarunt, datum 1351.«

Bombardi s utána Tutkó*) egy 1202. évbéli oklevélre hivatkoznak s közlik belőle e pár szót: »Cassafalvensibus nobis fidelibus subditis.« Ez oklevélnek sem a XVIII. századbéli, sem a jelenben ismertetett lajstromban nincs nyoma s minden a mellett szól, hogy az nem is volt megírva sohasem.

Közli: IFJ. KEMÉNY LAJOS.

THÖKÖLY IMRE PÁTENSE ZEMPLÉN VÁRMEGYE KARA S RENDEIHEZ.

Emericus Thököly princeps ac partium regni Hungariae dominus etc. Universis et singulis cujuscunque status, gradus, honoris, dignitatis, officii et praeminentiae hominibus praesentes nostras visuris, lecturis, vel legi auditoris salutem cum favore.

Hogy jóllehet mi magunk ereivel és fényes fegyverünkkel Cicsva várát és Homonnát az ellenségtől erővel megvévén, mindnyájokat, úgy az nemeseket is, valamint pártosokat és magyar nemzetnek árulójit Isten s világ előtt méltán életek fogyásával és jószágok elvesztésével megbüntethetnénk, avagy megsarczoltathatnánk; de tekintvén nemes Zemplénvármegyének hozzánk contestált hűségét és állhatatosságát, s melettek tett alázatos interpositióját, fejeknek gratiát adtunk, és condonáltunk; úgy mindazonáltal, hogy az gonosz cselekedetekhez és elpártolásokhoz képest javokban és értékekben, másoknak példájára is, megírt nemes Zemplénvármegye által mulasztassanak és meg is büntettessenek. Kiről adtuk azon vármegyének nagyobb bizonyására ez patens levelünket, serio megparancsolván mindazoknak, hogy az megemlített vármegye az aránt teendő rendelkezéshez és limitioiójához alkalmaztatni magokat semmi lett úttal el nem mulassák. Secus non factur. Datum in Lelesz, die 18-a Junii 1684.

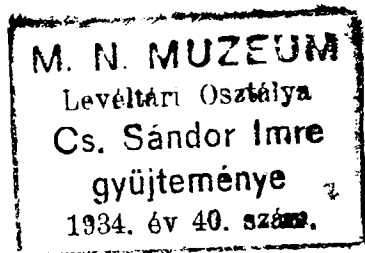
Emericus Thököly, m. p.

(Act. Polit. C. Zempl. fasc. 210. n. 199. Zemplénm. ltárában.)

Közli: UJJ ISTVÁN.

*) Tutkó József, Kassa történelmi évkönyve 1861. 14. lap és Bombardi, Topographia 131. l.

8/7906

NEDECZVÁRA.

1. *Fekvése.* Az ország megvédése céljából a határszéleken rendszeren várak emelkedtek idegen megtámadtatások ellen. E cél-
nak szolgált Nedeczvára is. Honunk éjszaki részén több mért-
földnyi hosszúságban a Dunajecz tájtéklő, hullámos hegyi folyó
képezi a határt Lengyel- és Magyarország között. A Dunajecz
balpartján lengyel földön, vagyis inkább mészkősziklán Czorstin-
vára baglyok lakta romjai látszanak. E vár maga hajdan nagy
szerepet játszott. Védett sziklafekvése az ország határait bizto-
sította. Kies környéke a zöld erdőben, melynek alját csevegő
hullámok mosták, a királyok kedvencz időzési helyét képezte.
Midőn p. o. Ulászló lengyel király 1490. Magyarországra jött
a királynéval, valamint Kázmér fivérével, 2 napig itt időztek és
mulattak.¹⁾ Még elébb e várban fogadtattak el a feltételek, melyek
alatt 1411-ben Ulászló lengyel és Zsigmond magyar király
között megkötötték a béke.²⁾ Jelentőségét és fontosságát e vár-
nak még fokozta azon körülmény, hogy a leglátogatottabb köz-
lekedési út Lengyel- és Magyarország között a vár alján huzód-
ván el, a várórség mindenki előtt elzárhatta az utat, ha érdekei azt
megkivánták. Midőn Csáky István 1651-ben az új adományozási
okmányban Szepesvár birtoklását utódainak leányágára is kiter-
jesztette volna, a kelmék neki még ez úton hozattak a híres
Krakkóból. »Megjött két szekér Krakkóból, hozott sok finom
vásznat és másféle kelméket a híres városból, sok fűszerszámot,
selyem szalagot, finom rézcsattokat hámokra, asztrakán bőroket,
pléh kalánokat s minden várkatónának egy pár kés, villát réz-
szegekkel kivert csont tokokba . . . . . A szekeret vonó, hosszú
sörényű, apró, de izmos lengyel lovak nyugodni fognak néhány
nap a mindszei vagy ujmajori istállókban és aztán mielőtt a
fagy beállana, néhány hordó tarczali jó borral visszaindulnak a
Poprád és Dunajecz völgyén.«³⁾

Czorstin ily jelentősége mellett Magyarország sem marad-
hatott közömbös. Neki is érdekében állott a maga határán erő-
sített helylyel rendelkezni, mely Czorstinnal képes legyen verse-

¹⁾ Wagner, *Analecta Scepusii* II. 98. •

²⁾ Wagner, *An. Sc.* I. 6.

³⁾ Deák Farkas, *Gr. Csáky István életrajza* 179. l.

nyezni. Ily célból keletkezett Nedeczvára a Dunajecz jobb partján. A vár szintén mészkősziklán emelkedik ég felé, a szikla alját fenyűk borítják és a Dunajecz határfolyó habjai mossák. A távolság a két vár között csak ágyulövésnyire terjed, úgy, hogy a golyók innen oda, vagy megfordítva elérhették a vár falait. A két vár között a lengyel és magyar költségen fentartott hid a Dunajeczen még fennáll, mely háborus időkben hol az egyik, hol a másik féltől hirtelen letöretett. Nedeczvárához közel fekszik a karthausiak 1319-ben alapított klastroma, hol a Dunajecz a Pienini hegylánczot áttörte és Szawniczáig, a híres lengyel fürdőig, a sziklahasadékban hömpölyög.¹⁾

2. *Az alapítás ideje.* Nedeczvára alján egy hasonnevű falusi község terül el, mely sokkal régibb magánál a várnál. Alapítási okmányában még nem történik említés a várról, mi bizonyosan nem maradt volna el, ha a vár már létezett volna. A más oldalról, mint már említve volt, Kokoss magister 1319-ben megalapította a karthausiak lechniczi klastromát és körülírja az új alapítvány birtokát, szomszédságát, határát, de a várról még mit sem tud. Miből azt lehet következtetni, hogy akkor a vár tényleg még nem létezett.²⁾ 1330-ban azonban Drugeth Vilmos Szepesség és Újvár főispánja a sárosi várban terjedelmes végrendeletet csinált. A végrendelet végrehajtója maga a király Róbert Károly, kinek 200 márka finom ezüstöt hagyott és Zalanch, Parys, Barkau, Jezenew, Lublou, Zakalya, Újbech várakat, *valamint Dunajecz új várát* minden hozzá tartozó jogokkal, javadalmakkal és felszerelésekkel.³⁾ Ekkor említették tehát legelőször Nedeczvára, mint olyan, mely már létezett és rendezett viszonyok között fennáll. Miután tehát a vár 1319-ben még nem létezett, csakis 1319 és 1330 között keletkezhetett. Nedeczvára megalapítási évével csak úgy vagyunk, mint más határvárakkal, p. o. Szepesvárral is, hol a megalapítási évet homály és köd borítják és csak az bizonyos, hogy 1120-ban tényleg létezett a vár.⁴⁾

3. *A vár nevei és célja.* Valószínűleg az alján fekvő régibb »Nedecz« faluhelytől kapta nevét.⁵⁾ Ugyanazon eredetű lehet »Neiditz« vagy »Nedecza« neve is.⁶⁾ Egy másik változatban, de ugyanazon szótővel »Nyedecza« név alatt

¹⁾ Sydow, Die Beskiden und Central-Karpathen. 1830. S. 231. Wagner, Anal. Scep. I. 403.

²⁾ Wagner, Anal. Scep. I. 403.

³⁾ Wagner, Anal. Scep. I. 127.

⁴⁾ Hradsky József, Szepesvár és környéke. 1884. 14. l.

⁵⁾ Lipszky János, Repertorium aller Örter in Ungarn. 1808. A magyar korona országainak helységnévtára.

⁶⁾ Elenchus documentorum R. R. P. P. Camalduliensium M. C. Claustrum Conscriptorum 1773. A szepesi káptalan sajátja. Bel Math., Geographia 191. Bel. Prodromus 104.

is előfordul.¹⁾ Egyszer »Nedeczia« névvel is találkozunk, mely tulajdonképen ugyanarra az eredetre mutat.²⁾ »Nis« név alatt is előfordul a vár és pedig a szepesi krónikában az 1683-ik évben, hol a Thökölyi-féle háboruszkodások említetnek fel. Legtermészetesebb és leggyakoribb elnevezése azonban »Dunavetz«, vagy egyszerűen »Dunajecz« azon folyótól, mely alját mossa.³⁾

A mint »castrum Scepus«-nak, Szepesvárnak czélja az ország határának megvédése volt, úgy »castrum Dunajecz« is csak ugyanazon célra építettett anuál inkább, mert közvetlenül a hon határvonala védelmezésére volt hivatva és a főispán kezére bízva.

4. *A vár első történelmi szereplései.* Zsigmond királynak sok háboruja és kevés pénze vala. Római császárrá lett megválasztatása és történendő koronáztatása nagy kiadásokat helyezett kilátásba. Továbbá az ellenpárt Lászlót hívta meg a magyar trónra, ki a velenceiektől támogatva, azoknak Dalmátiát ígérte oda. A pártháboru lezajlása után Velence nem akart kártalanítás nélkül elállani Dalmátországra való hangsúlyozott jogától. Zsigmond különösen a velenceiek igényei kielégítésére keresett és talált is pénzt a most vele békében élő Ulászló lengyel királynál, kinek Lubló és Podolin várakat, valamint Gnezda, Béla, Leibitz, Menhárd, Szepes-Szombat. Poprád, Sztrázsa, Matheocz, Szepes-Olaszi, Igló, Ruszkin, Felka, Szepes-Váralja és Durand városokat minden jövedelmeikkel 37,000 hatvanas (Schock) széles cseh garasért elzálogosította, mely összeg Dobner és Pray szerint 740,000 császárforintot és Bél Mátyás prodromusa szerint 88,800 forintot tett. Az elzálogosítási okmány értelmében, mely Zágrábban, mindenszentek napján az 1412-ik évben állíttatott ki, egyik feltétel az volt, hogy a városok kiváltása határozatlan időre halasztatik, ha pedig valósággal megtörténend, akkor a kiváltási összeg 2 hónappal előbb bejelentendő és a *dunajeczi várban fizetendő ki.*⁴⁾

Egynehány évvel később, 1431-ben a hussziták, csehek és lengyelek várunk alatt haladtak el és a szomszédos lechniczi karthausiak klastromát teljesen kirabolták. Dunavetz vár megrohanását azonban meg sem kísérelték, nemcsak most, de két évvel utóbb 1431-ben sem, midőn egész Szepességet pusztítva

¹⁾ Wagner, Anal. Scep. I. 186.

²⁾ Bohusch Georgius, Descriptio historico-geographica terrae Scep. 1722.

³⁾ Lipszky J. . . . Wagner, I. 128, 185. . . . Vesd össze: Hradszky József, Szepesvármegye helységnevei.

⁴⁾ Genersich, Gesch. v. Kesmark, 1804. S. 148. — Wagner, Anal. Scep. I. 213. — Weber, Gesch. von Bela. 1892. S. 48. — Weber, Zips. Geschichts- u. Zeitbilder. 1880. S. 246.

bejárták. Hogy Dunavetzet békében hagyták, jele annak, hogy sokkal erősebb és védettebb állapotban vala, mintsem támadásaik sikerülhettek volna.¹⁾

Ujabb építkezésnek és erősítésnek ideje következett be a várban Zapolyay Imre, az ország nádora és Szepesmegye főispánja alatt 1465—1487. Ő a Hunyady-ház legodaadóbb hívei közé tartozott és fiatal korától kezdve Hunyady János szolgáltaiban állott. Mátyás király méltatta érdemeit és sok más adományon kívül 1465-ben a szepesi várral, 8 várossal, melyek a 24 városhoz tartoztak, örök időre megajándékozta. A várral együtt egyszersmind a szepesi örökös grófi címet is adományozá neki: Comes perpetuus terrae Scepusiensis, Liber Baro. Így jutott Zapolyay Imre Dunavetz vára birtokába is, melylyel a megye főispánjai rendelkeztek. Mint katona nem elégedett meg a vár erősítéseivel, hanem azokat szaporította, erősebbé és ellenállhatóbbakká tette sok pénzzel és fáradsággal, különösen az 1470-ik évben.²⁾

Zapolyai Imre Pápán történt halála után István, Imrének idősb testvére, lett az ország nádora és Szepesmegye örökös főispánja, s mint ilyen Nedeczvára birtokosa is. 1499-ben meghalozván, Hedvig nevű özvegye öregbítette a család méltóságait és birtokait. 1507-ben Horváth András átadja neki a lipótmezei Likavát. A vételárból Hedvig 2000 forintot készpénzben fizet ki neki, a másik 2000 frtban Nedecz várát átszolgáltatja Horváth Andrásnak. Így került várunk legelőször a Horváth-család birtokába.³⁾

A Zapolyay János és Ferdinánd közti pártháboru ideje alatt a Laszkó-család birtokába került a vár. Ezen család tagjai oly fontos szerepet játszottak a vár, a Szepesség és a haza történetében, hogy nem lesz felesleges, ha Wagner feljegyzései szerint a család genealogiáját összeállítjuk:

Laszko Jeromos, sirádiai nádor, Erdély vajdája, lengyel főúr, több jószág, mint Késmárk, Schawnik stb. szerzője a Szepességen is. Neje: Korodzenki Anna.			
Albert, sirádiai nádor. Feleségei:	Leonhard.	Barbara, férje: Chronossai Gábor.	
1. Buchinszky Katalin, Serédy György özvegye.			
2. Beata, Koszteleczy Andr. voníci várnagy leánya.			
3. Sabina, Senei János és Arlai Janka leánya.			
János.	Albert.	Diana Mária.	Izabella.

¹⁾ Wagner, Anal. Scepus. II. 94.

²⁾ Wagner, Anal. Scepus. I. 145. — Weber, Zips. Gesch. u. Zeitbilder, 247. — Hradszky, Szepesvár, 64.

³⁾ Wagner, Anal. Scepus. II. 297.

Az utóbb felsorolt gyermekek 1579-ben ellentmondtak azon szerződésnek, melylyel atyjok Albert minden kényszerítő szükség nélkül Thökölyi Sebestyénnek átszolgáltatta Késmárk és Schawnik birtokait.¹⁾

Laszkó Jeromos a pártháboruban Zapolyai János trónkövetelő szolgálatába lépven, urát céljai elérésében híven segítette. Zapolyay 1526-ban nem maradt háládatlan, hívét, Laszkó Jeromost, Késmárk városával, Dunavetz, Rychno, Göllnicz várral és a Ferdinándhoz szító Berzeviczy János birtokaival ajándékozta meg, valamint a szepesi örökös főispánság méltóságával is kitüntette; de Budán börtönbe is vettette, miután méltóságait a Szepesség kifosztására használta fel.²⁾

Ezen zavaros időben különösen a várak igen gyakran ki voltak téve a megtámadtatásoknak, és így Dunavetz is csakhamar más hadakozó fél birtokába került. Lykava elfoglaltatván, átadatott Pekri Lajosnak, a Ferdinánd párthívének. Nedeczvára szintén Ferdinánd kezére került és Potturnýánszky gróf, mint várnagy parancsolt benne. De ügyetlensége és gondatlansága folytán Kosztká János, ki Ferdinándtól elpártolt és Zapolyay embere lett, váratlanul megrohanta 1528-ban és ura részére elfoglalta.³⁾

5. *A vár mint vételtárgy.* A XVI. század elején a Szepességen egy férfi kezdett szerepelni, ki tehetségeinél, állásánál és családi összeköttetéseinél fogva a megye egyházi és politikai viszonyaira nagy befolyással volt, a kinek sorsával Nedeczvára sorsa is szorosan összefügg.

Horváth János, Horváth Mihálynak első nejétől való fia 1511–1544-ig a szepesi prépostság székét foglalta el. Már 1505-ben a tescheni hercegnőnek, Hedvignek ajánlatára neveztetett ki. Azonban fiatal kora- és képzettsége hiányában eleinte a prépostság kezelését atyjára, Mihályra bízta és ő maga tudománya kiegészítése végett Rómába ment és csak 1511-ben erősített meg végleg egyházi méltóságában. A király kegyében is állott, ki őt tanácsosának és titkárának nevezte ki.⁴⁾ Ítéletünket Horváth felett nem akarván elhamarkodni, inkább a száraz tények elősorolására szorítkozunk. Facta loquuntur.

Horváth már régebben óhajtott Nedeczvára birtokába jutni. Már 1529-ben e birtok fejében 500 frtot fizetett Katzianer Jánosnak, a Ferdinánd tábornokának. Miután azonban Kosztká

¹⁾ Wagner, Anal. Scep. II. 297.

²⁾ Hradsky, Vándorlások Szepességen, 68. Fabó András, Monumenta evangelicorum etc. 238.

³⁾ Wagner, Anal. Scep. II. 152.

⁴⁾ Dedek Crescens Lajos, A karthausiak Magyarországon 1889. 193. Szepesi tört. évkönyv 1891. 27. Wagner, Anal. Scep. II. 231.

János Laszkó Jeromos részére elfoglalta a várat, az utóbbtól véglegesen megvette 4000 forinton, mely összeg 1530. évi január 31-én Krakóban vala lefizetendő.¹⁾

Horváth azonban csak igen véres és háborus események után kerülhetett Nedeczvára birtokába. Gesch Péter Lublówár kapitánya Kosztkával egyességre lépett, hogy az egész Szepességet Zapolay János uralma alá hajtsák. Ily viszonyok között Ferdinánd zsoldosai hiába igyekeztek Nedeczvára elfoglalására, sőt Potturnyánszky Kosztká Miklós által lefejeztetett és mint háromszoros áruló lenyúzott bőrrel nyársra huzatott.

Még ugyanazon 1530-ik évben egy másik roham is lezajlott a vár falai alatt. Ugyanis Mynckovitz Laszkó Jeromostól alig vevén 6000 forintért Késmárkot zálogba, a várost I. Zsigmond lengyel király hatalmába ejtette. Mynckovitz segítségért Poroszországot kereste fel. Távollétében Laszkó ugyan megint Mynckovitz kezére játszotta Késmárk városát, de külföldön céljait nem érvén el, a késmárkiak a visszatérőnek nem igen akartak hódolni, miért is kárpótlásul a Laszkó-féle Nedeczvárára vetette magát, de igen csekély sikerrel, mert a vár nemsokára Laszkó oláh csapatjai — per Valachos — által megint elfoglaltatott. A roham alatt Mynckovitz felesége oly veszedelembé jutott, hogy csak a csatornán át — per cloacam — menthette meg életét.²⁾ Csak ily véres előzmények után, melyek napról-napra ismétlődtek, juthatott Horváth János prépost a megvett Nedeczvára birtokába.

Horváth a lelkészei vagyonát nem mindég kimélte. Fabry Mátyás György lelkész p. o. 1530-ban okt. 2-án Poprádról Mühlenbach községébe éjjel haza menvén kocsijával felfordult és nyakát szegte. Schmolikofszky Miklós, Zsigmond lengyel király késmárki kapitánya, mindjárt másnap lepecsételte a holt pap jószágát, ki végrendeletet is hagyott. Moller esperes a testvérekkel akart lenni a végrendelet végrehajtója. De végrehajtásra nem került a dolog. Ottó, ki hír szerint valamely vallásos rend prédikátora volt, most mint Nedeczvára kapitánya valami 100 emberrel megérkezett a holt pap házába, és nem törődve a pecsétekkel, minden házi butort, barmokat, lovakat és 7 szekéren a házi jószágot, erőszakkal magával vitte. A lelkésztestvérek e tetten felháborodván, Pongráczot, Szepesvár parancsnokát felszólították, hogy vonná kérdőre Schmolikofszky kapitányt Késmárkon, ki Dionysius előtti vasárnapon 1531-ben kelt átiratában védekezik, hogy ő a lepecsételés tényén kívül a hagyományról mit sem tud,

¹⁾ Wagner, Anal. Scep. II. 223. és Matricula Moleziana ugyanazon évről.

²⁾ Wagner, An. Scep. II. 155, 294. Fabó András, Monumenta evangelicorum 238.

csak azt, hogy Ottó, Nedeczvára kapitánya így nyilatkozott: Nyedzitz vára semmi jövedelemmel nem bír, úgymint Késmárk vára sem, mi kaptuk ezeket a jószágokat váraink jobb feuntartása czéljából.¹⁾

1533-ban Vitzthum kalandor kezére játszották a várat az oláhok, kik néha saját kezökre is dolgoztak. Mynkovitz azonban nem oly könnyen felejté Dunavetz elvesztését.²⁾ 1535-ben újra a vár elfoglalására készült. Husvétkor eljöttek hitte az időt és az alkalmat. 500 gyalogossal megrohanta a várat, de visszaveretett. Most Lőcséhez fordult, hol segédcsapatot és puska-port kapott. A többi szabad királyi városok, Kassa, Eperjes, Kis-Szeben és Bártfa embereket gyűjtöttek az ő segítségére. Harczosai a közelben ütöttek tábort, s várakoztak a segítségre és a következő fáradságokra és veszélyekre étellel és itallal erősíték és bátoríták magokat. Az egész tábor azonban Laszkótól meglepetvén szétveretett és 30 halottat, 14 foglyot hagyott a támadó kezében. Mynkovitz emberei a lechniczi klastromba húzódtak vissza. Vezérok Mynkovitz azonban a történekekről mitsem tudván, a tábor felé indult. Embereire nem akadván, az erdőnek indult, hol azonban Laszkó oláh párthiveitől megfogatott és Bobola dunavetzi várkapitánynak szolgáltatott át. Laszkó csapata azután Podolin városa és vára felé vevén utját, s Mynkovitz embereire akadván azokat teljesen megverte és vagy 500 foglyot a városba zárt, míg Laszkó maga személyesen megérkezett és rendelkezett, hogy a fegyveresek egy része Murányvár szolgálatába helyezzessék át. Ezek hallatára Katzianer, Ferdinánd tábornoka Laszkóval újra barátságos viszonyba lépett. Mynkovitz azonban több fejedelem közbenjárása folytán Nedeczvára börtöneiből szabadon bocsáttatott.³⁾

Laszkó Nedeczvára vidékének az ország határán, honnan Lengyelországot egynehány percz alatt el lehet érni, igen nagy jelentőséget tulajdonított. Nedeczet, mint láttuk, eladta Horváth János szepesi prépostnak, ámbár időről-időre más hivatlan vendég is befészkelődött a vár biztos falai mögé. Laszkó tehát 1535-ben Dunavetz közelében Falkenstein nevű sziklafészek építéséhez fogott. Sperfogel Konrád lőcsei tanácsnok évkönyveiben Falkenstein várát a rablók új barlangjának nevezi — nova spelunca latronum.⁴⁾ — Falkenstein későbbi nyomait hiába keressük.

¹⁾ Wagner II, 206—207.

²⁾ Mynkovitz, vagy Minckwicz Miklós először Zapolyay, azután tőle elpártolván, Ferdinánd esküdt hive és barátja volt, különben sziléziai kalandor ember

³⁾ *Genersich*, *Gesch. d. Stadt Kesmark* I, 219. *Wagner*, *Anal. Scep.* II. 111, *Weber*, *Zips. Geschichtsbilder*, 247.

⁴⁾ *Wagner* II, 181.

Forduljunk már most Nedecz tulajdonképeni birtokosához, Horváth János szepesi préposthoz és lássuk viselt dolgait. A háborus, kalandos, az enyém és tied között nem nagy különbséget tevő idő rossz példáját a különben lelkiekről gondoskodó tulajdonos is sokban követte, különösen a neki alárendelt lelkészekről többet kívánt, mint jogában állott. A 24 város lelkészeitől évenként körülbelől 60 aranyat cathedraticum czim alatt jogosan huzott. De kivételesen többre tett szert.

1536-ban a prépost előadta lelkészeinek, hogy a káptalan épületei rongált állapotban vannak és lényeges javítást igényelnek. Ez építkezésre kért segítséget, kapott is, a nélkül hogy épített volna. E szabad adomány 200 forintba becsültetett.¹⁾ A következő 1537-ik évben megint 200 ftot követelt a prépost, de a lelkészek Ferdinánd király kapitányához, Fels Lénárd szabad báróhoz folyamodtak és nem hiába, mert ő a folyamodókat a fizetéstől felmentette. A követelésektől azonban nem állott el. 1538-ban azt állította, hogy Lascanus Tamás, Ferdinánd kapitánya 600 ftot követel a lelkészekről a török elleni háborúra és hogy ezt az összeget okvetetlenül elő kell teremteniök. A megidézett lelkészekkel következőképen folyt ez ügyben a tárgyalás: a prépost követelésére az esperes a lelkészek nevében mentegetődzött, hogy nincsen pénze, ha mindjárt a fejét veszti is. »Hát én ezeket a szavakat Lascanus elé vigyem?» kérde a prépost, »miért nem«, volt a felelet. Horváth erre kinyitotta az ablakot és haragosan kinézett. Akkor felkelt az iglói lelkész a többi lelkészekkel és kérte, hogy atyailag bánják velök, »mi Lascanus úrhoz két testvért akarunk küldeni és ha valamit elérhetünk, jó, ha nem, ő felségéhez fogunk folyamodni.« »Csináljatok a mit akartok, én azalatt kettőt közületek itt marasztok,« mondá a prépost. Az esperes azt válaszolt: »Tudja Főtisztelendőséged, hogy az egyik a másikat nem hagyja el és ha egy itt bezáratik, mindnyájan itt maradunk és azalatt ügyeink az egyházaknál el fognak hanyagoltatni, tessék velünk szelidebben bánni.« »Másképen nem fogom tenni, mint nekem meghagyatott,« válaszolá a prépost és tót nyelven hívta szolgáját, kérdezvén: »zárva van-e a külső ajtó«. »Be van zárva« felele a szolga. »Nyisd ki a kamarát és most Mölenbach Tamás keljete fel és menjete a kamarába« kiáltott Horváth. A szegény felkelt és bement. Azután folytatta: »Lomniczi Urbán, keljete és vonuljatok be, és Káposztafalvy, keljete és menjete szintén be a kamarába.« Az esperes ellenvetette: »tehát mi mindnyájan itt maradunk.« »A mint akartok, de én csak hármat akarok közületek itt marasztani, a többiek elmehetnek,« felelt az egyházfő. A testvérek azután

¹⁾ Wagner, Anal. Scep. II, 219.

ugyan csak két lelkészt küldtek Lascanushoz, ki kérésökre egészen elcsudálkozva mondá: »Istenem, én nem adtam semmiféle felhatalmazást a prépostnak, de ő maga jött hozzám. hogy titeket megsarczoljalak a török elleni hadjáratra, én nem parancsoltam, hogy valakit becsukjanak, én megelégszem, ha annyi segítséget kapok, a mennyit adhattok.«

A káptalanban letartóztatott 3 lelkész az esti órákban székre ültetettvén 25 fegyveres kísérete mellett megkötözve egész éjen át Dunavetz várába vitetett és ott mint valami rablók és tolvajok a templom alatti legmélyebb tömlöczbe vettettek, hol alig tudtak lélekzetet venni. »Itt nem soká élhetünk, megfulunk levegő hiányában.« Daczára e bebörtönöztetésnek a foglyok megsarczoltattak és fizettek: Mölenbach Tamás 40, Lomniczi Urbán 100, és Káposztafalvy György 245 frtot, mire szabadon bocsáttattak.

Ugyanezen 1538-ik évben, míg ezek a lelkészekkel Dunavetz várában történtek, az egész megyében megnyiltak a segélyforrások a török ellen: Polánki Péter adott 8 forintot alattvalói részéről, a káptalan 8, az olasz lelkész 6, a menedékszírti karthausiak 8 ftot. Az egész Szepesmegye 90 frtnyi segélypénzzel vett részt. Azonkívül a megye nevében Harrowszky Lőrincz nemes Görgőről 8 lóval ment a török ellen. A prépost semmit sem adott, azzal védekezvén, hogy Lascanusnak fog adni; mire Moller esperes méltán felsóhajtott: »oh kegyelmes istenem, nézd az igazságtalanságot, a prépost semmit sem ad a török ellen, az egész káptalan 8, az egész megye 90 ftot és mi szegény lelkészek 600 frt lefizetésére kénytelenítettünk a török ellen»! ¹⁾

A prépostban úgy látszik a várúr néha túlnyomó szerepet játszott és a mit más várkormányzóktól látott, annak ő maga sem tudott ellenállani. 1543-ban p. o. Bornemisza Miklós, Pauschner halála után Szepesvár kapitánya, a vár könnyebb fentartása czéljából a 11 el nem zálogosított város lelkészeitől, kik e vár fönnhatósága alatt állottak, 11 hordó sört kívánt, melyet az illetők saját költségöken voltak kénytelenek a várba szállítani. Alig tudta ezt meg Horváth, mindjárt ő is sört kívánt a más elzálogosított 13 város lelkészeitől, kik azt Nedeczvárába el is szállították.²⁾

Szorultságukban a lelkészek már 1538-ban a nagy sarczolás idejében oltalomért folyamodtak Ferdinánd királyhoz, ki nekik ugyanazon évi nov. 21-én Bécsből kelt leiratában meg is

¹⁾ Matricula Mol. 174. . . . Wagner, Anal. Scep. II, 224—225. *Dedek Crescens*, A karthausiak Magyarországon 193.

²⁾ Matr. Mol. 318.

igérte, hogy benne mindenkor jogaik és szabadalmaik védelmezőjére találjanak.¹⁾

De Horváthnak is voltak okai a panaszra, Szepesvár kapitánya, Pauschner nyulván jogaihoz és alattvalóit nyomván és sarczolván. Ferdinánd 1542-ik évi okt. 21-én Bécsből kelt leiratában a prépostról, az ő tanácsnokáról és titkáráról igen kegyesen emlékezik meg és oltalmat s alattvalói védelmezését igéri neki.²⁾

E háborus időben azonban könnyebb volt valamit ígérni, mint megtartani. Horváth is, daczára az ígért oltalomnak, úgy szorongattatott más hatalmasoktól, mint lelkészei. Báthori András 1543-ban mint Szepesvár kapitánya leírt Moller György espereshez, hogy ezentúl nem Horváthnak, hanem neki szolgáltatásuk át a cathedratikumot a lelkészek. Ambár Moller Lőcséről Mátyás apostol előtti napon ugyanazon évben oly értelemben felelt, hogy a 11 város úgy is Szepesvár főnnhatósága alá tartozik és oda fizet is, ellenben a 13 város a lengyel kormány alatt állván, annak rendelkezése folytán a prépostnak kénytelen fizetni, kinek esküvel van lekötelve. Mindazonáltal Báthori szinnyei Merse László vezérlete alatt kiküldte huszárjait, kik Horváth lelkészeit kegyetlenül megsarczolták. Poprádon Topperczér lelkészt lóra ültették, lábait összekötözték és magukkal hurczolták. Felkán a lelkész a történetek hallatára a toronyba menekült, de két lova elvitetett. Szepes-Szombaton a nép védelemre készült, félreverte a harangot és a huszárok Matheóczra vágattak. Itt a lelkészt a templomban találták, házát kipusztították. Menhárdon a lelkészt köszvényben feküdve találták, még is mindenét elvitték. Durandon a lelkész nem engedvén, három sebet kapott és lóháton a csapat által Szepesvár börtöneibe hurczoltatott. Csak Werner, Sárosvár kapitánya, a lengyel kormány és a lelkésztestvérség közbenjárása folytán sikerült a foglyokat kiszabadítani, miután mindegyikök 25, a testvérség pedig 110 frtot fizetett.³⁾

Horváth ellen is intéztek támadást, de ő egyházi minőségében még mindig fenntartotta magát. Dunavetz várából 1543-ik évi decz. 20-án Moller esperesnek írja, hogy ő Felsége még továbbá is biztosítja neki a prépostságot, tehát ne fizessék a cathedratikumot másnak a lelkészek. Moller Lőcséről ez évben mindjárt Karácsony után válaszolt és elismerte Horváthot, mint

¹⁾ Wagner, An. Scep. II., 226.

²⁾ Wagner, An. Scep. II., 223.

³⁾ Wagner, An. Scep. 218. 241—243. *Dedek Crescens*, A karthausiak Magyarországon 204.

egyházfőnöket, kinek megesküdött, csak jöjjön minél hamarább Lőcsére, hogy a rend helyreállíttassék.¹⁾

Horváth hivatalos állásában mindinkább megingattatott. Egynehány nappal később a hú Moller 1544-ik évi jan. 9-ről Lőcséről írja neki, hogy mellékeli Báthorynak, Szepesvára kapitányának és Sanckó János a prépostság helyettes gondnoka leveleit, melyekből kitetszik, milyen veszélyben forog ő és a lelkészek, miután ő ugyan még a prépost, de a hatalom mást akar, »azonban mi Főtisztelendőségedhez hajlunk«. Horváth ugyanazon évi feb. 6-án Dunavetz várában kelt levelében kitartásra inti a testvérséget, miután a király is azt akarja,²⁾ de már ez évi dec. 16-án Lang Lenchort Sárosvár alkapitánya, Harhoffszky Lőrincz (Görgöről), Frentzel Jakab, Blaatsch kanonok és több káptalani megbízott, valamint a lőcsei bíró és 6 tanácsnok jelenlétében önként lemondott a prépostságról s egyszersmind elrendelte, hogy a püspöki süveg törültsék pecsétjéből.³⁾

Nem csak ily külső szorongatásoknak engedett Horváth, midőn a prépostságról visszalépett, hanem lelki állapota is kényszeríté e lépésre Nedeczvár urát. Alig volt megye, hol oly gyorsan elterjedt volna a hitujítás mint Szepesmegyében, hol a lakosok kereskedelmi és nyelvi szempontból szoros összeköttetésben állottak Luther hazájával.

Már 1536-ik évi jul. 19-én Kerl András vibornai lelkész a hitujítás elvei szerint lép házasságra. Horváth az újabb hitet pártolván, nyilván is bátorította a lelkészeket a házasságra. Töredelmes szívvel maga hibáit 2 gyermeke: Orbán és Kata tekintetében belátván 1538-ban a Dunavetz várában fogva tartott lelkészeket így szólította meg: »Yr Pfaffen vorberget ewer Kynder, ich vorberge meynen nicht, seht, demonstrans eum puerum filium suum Urbanum. Ich will nicht gestatten Ehebrecherey von euch, oder dass eyn etliche bey ihm haben soll zwe Köchenn, sunder so ym jemant eyn jong Medleyn helt, kann ich leyden. Denn ich hab selber eyn balken im Oge, wie kann ich eyn andern eyn stobleyn raus nehmen.«⁴⁾ Midőn 1544-ben a prépostságtól elvált, a községek lelkészeikkel együtt már annyira hajlottak az új tan felé, hogy ő mint pásztor nyáj nélkül szintén átlépett nyilvánosan a Luther egyházába, melylyel egész nyája rokonszenvezett. Annál inkább elnézte a szervezkedést az új tan szerint, mert a lelkészek az ev. hitben sem szakítottak vele, hanem mint azelőtt is fizették neki a cathedaticumot és különben is meggyőződésével megegyezett Luther egyháztana,

¹⁾ Wagner, An. Scep. 246. 247.

²⁾ Wagner, An. Scep. 248. 249.

³⁾ Wagner, An. Scep. II., 253.

⁴⁾ Matr. Mol. 251. Fabó, Monumenta 249.

vallván 1543-ban a möllenbachi lelkész előtt: »lutheranorum doctrinam esse vere evangelicam et apostolicam.«¹⁾

Törvényes házasságával Horváth a nedeczi vár ura a római kath. egyháztól is elvált és az ev. egyház hive lett; a háromszori kihirdetést az 1544-ik év három vasárnapján így rendelte: »Der Edle Herr Hans Horwath von d'Lompnytz, eyn Herr des ungerischen Hauses, nympft die Ehrenreiche und tugendsame Jungfer Agnes, Herrn Jorgh Zipsers Tochter . . .«²⁾ A várúr azután csendes és boldog családi életet folytatott többnyire lomniczi birtokán és a megyei vagy országos eseményekben nem szerepelt többé. Végredelete 1564-ben kelt.

6. *Nedeczvára mint rablófészek és véres határvillongások színhelye.* A XVI. század elején, különösen a Ferdinánd és Zapolyay pártháborui ideje alatt a sziklavárak lakta rablólovagok aranykora virult. A murányi várba Basó Mátyás fészkelte be magát. Magyarok, tótok, lengyelek állottak zsoldjában. kik 1528 óta az egész vidéket sarczolták és pusztították. Rimaszombat harangjait is ellopták, hogy azokból ágyukat önthessenek. Basó a menedékszírti — lapis refugii — karthausiak gazdag klastromára is szemet vetett, és azt czinkostársaival együtt csakugyan ki is pusztította és feldulta 1543. június 29-kén.³⁾

Hasonló szerepet játszottak abban az időben néha-néha Nedeczvára kapitányai is. Mint már említettük 1533-ban a Vitzthum György birtokába került a vár, ki rablólovag volt. Méltó társa volt Kauffang Zsigmond — alias Gasparich, ki Sziléziából származott s eleinte Ferdinánd és azután Zapolyay hive volt. Róla szól ez a közmondás: »Wenn der Sigismond Kauffangh keine Kaufleutte fing und beraubet, so ward er krank.« Rabló tervei végrehajtására Nedeczvára, Lengyelország határán, volt a legalkalmasabb. Innen küldte különösen vásárok alkalmával a kereskedők után lesbe embereit, kik a zsákmánnyal a vár erős falai közé menekülhettek.

Igy Szepes-Igló környékén leskelődvén megfogták a vásárról haza térő gazdag lőcsei Goldschmidt János kereskedőt, János fiával és Goldschmidt Henrik sógorával. Az elrabolt, a hazai iparról fényes tanubizonyságot tevő ékszerek és más műtárgyak 200 frtra becsültettek és a három fogolyért azonkívül 600 frtnyi váltságpénzt követeltek. A tárgyak és a szerencsétlen foglyok marczius 25-ik napján 1533. Nedecz várába hurczol-

¹⁾ *Fabó*, Monumenta 254.

²⁾ *Matricula Mol.* 401., *Fabó*, Monum. 254. *Dedek Crescens*, A karthausiak . . . . 204.

³⁾ *Tomasik Sámuel*, Denkwürdigkeiten des Murányer Schlosses 1882. S. 14. *Dedek Crescens Lajos*, A karthausiak Magyarországon 198. *Wagner*, Anal. Scep. II. 239.

tattak, honnan a foglyok rokonainak azt izente: »Ha 40 nap alatt nem hozzák a váltságpénzt, mindnyájan felakasztatnak.«

Sok veszély után utoljára mégis sikerült Bebek Ferencznek Kauffangot, az egyszemű Pflug Erasmus és Vitzthum György rablótársaival s 4 szolgával együtt elfogni és május 22-én Lőcsére vinni. Vasba veretvén szigorú őrizet alatt tartották Lőcsén. Innen Bécsbe vitték, hol Kauffang két szolgájával okt. 22-én lefejeztetett.¹⁾

Már említettük a karthausiak klastroma feldulását Basó Mátyás rablólovag által. A mit Murány tett Menedékszirttel, azt mívelte Nedeczvára is a lechniczi klastrommal, hol a menedékszirti klastrom fiókja a karthausi testvérekkel 1319. óta meg volt alapítva. Ugyanis Menedékszirtről a szerzetesek Lőcsén a régi klastromépületbe fogadtattak be, megmentett nyájukat azonban a lechniczi klastromba akarták biztosságba elhelyezni. Dunavetz »hősei« azonban az egész nyájat elfogták és 100 darab marhán felül levágták a biztos falak mögött július vége felé 1543-ban.

De még e hőstettel sem elégedtek meg, hanem magát a lechniczi klastromot is elfoglalták, a fiatal szerzeteseket elkergették, csak öt öreget hagyván, kiknek élelmezéséről gondoskodni kötelezték magukat, így a klastrom jószágait és birtokait annál könnyebb szerrel hatalmukba keríthették.

Igy kondult meg a vész- és halálharang Nedeczvára falain a szomszédos lechniczi klastromnak.²⁾

Mily kiterjedt földbirtokok tartoztak általában Nedeczvárához, onnan is kiviláglik, hogy a 4 órányi távolságban fekvő Szepes-Béla legelőivel volt határos, nem egyszer összecsapván e város polgáraival a határvonalak miatt.

A bélai mészalpok »Rézaknái«-ban, hol hajdan rézérczet ástak, most azonban kitünő hegyi legelőt találnak, a védett völgyben 1564-ben Jakab apostol napján a határvonalra nézve egyességet kötöttek Béla városa és Dunavetz vára. A várost képviselték: a városi hatóság és Gomorszki a XIII elzálogosított város képviselője; a vár részéről jelen voltak: Petrócz János szepesmegyei alispán és Horváth Márton a vár ura, valószínűleg Horváth János, a volt prépost családtagja.

Gomorszki tiltakozása ezen egyezmény ellen vészjel volt a jövőre nézve, mely nem soká maradt ki. 1568-ban Paczolai Zsigmond, Nedeczvára kapitánya, erőszakkal a nevezett rézaknák legelőire rontott, magával vitte Béla városa

¹⁾ Matr. Mol. p. 96. 97., Wagner II., 218., S. Weber, Geschichts-Bilder... 248., *Dedek Crescens Laj.*, A karthausiak... 197.

²⁾ Wagner, Anal. Scep. II., 240.

ökreit, nyolcz polgárt is fogságba hurczolván, kik a várban foglyok módjára 8 hétig szenvedték a börtön kínjait. Az 1569-ik évben Paczolai Zsigmond megint erőszakoskodott és a többször nevezett legelőről 12 lovat elhajtatott a várba, hol 20 hétig és 3 napig használták. 1578-ban Ferencz, a vár hivatalnoka Tokarnya nevű bélai legelőről nem rettent vissza újból 4 lovat magával vinni és egész hétig ott tartani, daczára a felsőbb hatóságok minden tiltakozásának és közvetítésének. De vér nélkül nem folyhattak le a határvillongások hullámai. 1603-ban a nyár derekán semmi rosszat nem sejtve Béla városa nyájai a polgárok és pásztorok őrizete alatt a rézagnak völgylejtőin legeltek. Egyszerre mint a támadó vihar megrohanták Nedeczvára fegyveresei a békés pásztorokat, a jus fortioris elve szerint egész vérfürdőt csinálván a meglepettek között, kik nem is védték magukat. Schlosser Tóbiás és Schuster Balázs polgárok halva maradtak, 12 más könnyebb és nehezebb sebesülésekkel fedte a csatatért. Béla város ily erőszakoskodás ellen 1603-ban György vértanú napján tiltakozott mind a lublói vár starostájánál, Lubomirszky Szaniszlónál, mind a váralnagnál Lodzinszky Jánosnál. Ily összeütközések a várurakkal az újabb időkig ismétlődtek.¹⁾

7. *A vár új vétel tárgya.* A mint láttuk, 1530-ban Laszkó Jeromos Horváth János prépostnak eladta Nedeczvárát. Daczára a prépost ezen tulajdonjogának, a Zapolyay és Ferdinánd közötti párttusa idejében a csapatok vezérei is rövidebb-hosszabb időre elfoglalták ezen erődített helyet. Vitzthum kalandor 1533-ban és más rablólovagok is magukhoz ragadták a várat. A prépost azonban még az 1544-ik évben, egyházi méltóságáról való lemondásakor többször keltezi leveleit ex arce Dunavetz, a melyben lakik és a melyet tényleg bír. De még 1564-ben az érintett határvillongások alkalmával is egy családtag, Horváth Márton képviseli a várat.

Kevéssel ezután azonban, azaz 1589-ben már azt találjuk, hogy Laszkó Albert, Jeromos fia, palocsai Horváth Györgynek eladta a várat.²⁾ Miből azt lehet következtetni, hogy a vár most másodszor igen rövid ideig lehetett a Laszkó család birtokában.

Tény tehát, hogy Ferencz hitvalló 1589-ik évi ünnepe utáni következő vasárnapon a szepesi káptalan előtt szerződés kötöttetett, melynek alapján a vár minden hozzá tartozó birtokaival örök időkre a Horváth György tulajdonába ment

¹⁾ S. Weber, Geschichte der Stadt Bela 1892. 282., 297., 298.

²⁾ A család 1508-ban Palocsa várát is megszerezvén, de Palocsa praedicatummal is él, holott a Horváth de Lomnicz kifejezés a család lomniczi birtokára emlékeztet.

át. A szerződés értelmében a vár a Horváth család férfitagjaira volt átruházható és csak azok hiányában következhetek a leányok is mint örökösök. Horváth Nedeczvárával egyszersmind a landecki prépostság felett is kegyuri jogot nyert. A Laszkó család élő és még születendő tagjai is beleegyeztek a szerződésbe, minthogy előnyösebbnek tartották Lengyelország birtokainak szaporítását.¹⁾

Horváth György, ki akkortájt e vidék Kroesusa lehetett, 1612-ben 35,000 frt lefizetésével a szomszédos lechniczi klastromjavak tulajdonosává is vált. Nedecz várán is bebizonyította, hogy pénze, sok pénze van és hogy igaz a közmondás: potentes potenter agunt. Ambár sok főúr megelégedett volna a vár kiterjedésével és beosztásával, Horváth nagyobbra és kényelmesebbre változtatta át az épület egyes részeit. Ezen építkezéseinek nyomai még most is láthatók a főkapu homlokzatán e feliratban: »Georgius Horwáth de Palocsa, Dunajecz et Landek Dominus ac Heres hoc castrum virtute sua acquisivit, ornavit, amplificavit, anno Domini 1601.« A vár utolsó javítása, czélszerűbb és megfelelőbb berendezése 1861-ben ment végbe, mire szintén e kapu emlékeztet e szavakkal: »Renovavit C. P. P.« Az épület részleteinek most is lakható és jó állapotban fentartott szobái és termei vannak.

8. *Nedeczvár a Giovanelliek birtokában.* Eddigélé csak annyit tudtunk, hogy valami Joanelli-féle olaszok is voltak a vár birtokában. Báró Mednyánszky Dénes úr buzgóságának és fáradhatlan kutatásainak köszönhetjük, hogy e család viszonya a várhoz és Magyarországhoz alaposabban felderítettett. Velem közlött becses történelmi adatai következők.

A telvanai Giovanelli család tagjai a XVII. század utolsó negyedétől kezdve egész századunkig vagyon, társadalmi állás és sógorság következtében kiváló szerepet játszottak.²⁾ A család tulajdonképen Bergamóból Tirolba jött, hol jókor bányászattal foglalkozott és nagyobb vállalatokban sikert aratott. A tiroli törzsfa Péterrel 1434-ben kezdődik. Giovanelli János András, mint bányászati vállalkozó Magyarországon telepedett le és 1653-ban mint a rézbányák bérlője Szomolnokon — szepesi bányaváros — szerepel. Állásában annyira kitűnt, hogy I. Leopold király őt Selmezbányára királyi főkamara grófnak hívta meg.

¹⁾ Wagner, Anal. Scep. I., 185., Szepesi tört. évkönyv 1889. 27., *Dedek Crescens Laj.*, A karthausiak Magyarországon 222.

²⁾ *Mednyánszky-féle kézirat*: Materialia ad describendas arces . . . Giovanelli Katalin nyugtája a nagy-eőri levéltárban. Giovanelli Sylvester végrendelete a Mednyánszky levéltárban Rakoviczán. Giovanelli Ferencz arczképe Ortelius redivivusban. Giovanelli János András arczképe Selmezbányán.

Mint ilyen többnyire felfegyverkezett bányászok élén a törökök ellen segítette a királyi csapatokat. 1664-ben kitűntette magát Lévánál. Hűségét a királyhoz életével fizette meg. Arczképe Selmeczen kissé borzadalmas, mert a hagyomány szerint, már csak mint véres halott festetett le.

Giovanelli János András Szomolnokot és a jövedelmező vállalatot otthagyván, a nagy bevételeket, melyek az akkori időben 45,000 frtra rugtak, családjának akarta biztosítani. Így hívta meg Giovanelli Silvester unokatestvérét a gazdag örökségbe Szomolnokra. A nagy jövedelem megvolt ugyan, csak az volt a baj, hogy a Tökölyi kuruczaitól gyakran megsarczoltattak; de még a királyiak is vették a pénzt a hol találták. 1672-ben Giovanelli Silvester Teleki Mihálytól elszökött, miután azonban Strassoldo mellett megveretett, megint hazatért és szerencsés megmenekülésének emlékére a Katalin napjára eső bányász-offertoriumot alapította Szomolnokon.

A hetvenes években zálogba vette — *jure redemptibili* — Nedeczvárát és a hozzá tartozó javadalmakat és 1682-ben a szomolnoki bérüzleti határidő lefolyása után a magányéletbe vonult vissza és Nedeczvárában akarta élete utolsó napjait csendes magányban tölteni. Miután azonban az ellenreformáció tevékeny és befolyásos tagja volt a Szepességen Bársony püspök alatt, Tökölyi Imre felkereste sziklafészkében és azt, zárt kapukat találván, megostromolta 1683-ban. Lőcséről három ágyut szállítottak az ostromhoz: egy 12, 6 és 3 fontost. Az ágyu golyóinak nem állhatott ellen a különben már békés lábon álló vár és május 4-én megadta magát. Giovanelli természetesen fogságba került, melyből csak nagy váltságpénz lefizetése után szabadulhatott meg. Tökölyi hadainak haladásától jót nem remélhetvén Krakkóba menekült, hol 1685. évi febr. 14-én meg is halt és egy templomban temettetett el.¹⁾

Nedeczvárának még most sem volt békéje. Görgey János kuruczvezér nem igen nyájasan bánt Lőcse városával és a polgárokkal, mert Tökölyihez rossz hírek érkeztek a lőcseiekről. Sok más kellemetlenségen kívül a város 2000 frton felül kénytelen volt fizetni Görgeynek. Nagyon megörültek, midőn embereivel Nedeczvárába vonult, mely azonban nem soká maradt a kuruczok hatalmában, miután a szepesi chronika szerint: »1684 im Nov. ergab sich das Schlosz Dunavetz den Kaiserlichen.« Még egy kis ideig kedvezett a szerencse a kuruczoknak Nedeczvára körül.

¹⁾ *Wagner*, An. Sc. II. 40.; III. 192., *Andreas Stübel*, Beschreibung des Königreiches Ungarn und dazu gehörigen Länder 1690. *Dunavetz, Genersich*, Gesch. der Stadt Kesmark I. 517; *Weber*, Zips. Gesch. u. Zeitbilder 251., Matr. Mol. 1683. év.

Ugyanis 1684. évi decz. 25-én 60 kurucz fogoly vitetett e várba fogságba. E 60 ember azonban kapva a kedvező alkalmon, láb alól eltette az öröket s fogságba vetette a csekély őrseget és így megint hatalmába kerítette az egész várat, mely azonban, elharmályosodván Tökölyi szerencsecsillaga, megint a királyiak és azok által a Giovanelliek és rokonaik jogos birtokába került.¹⁾

A Giovanelli család tagjai szerepléséről Nedeczvárában még egyetmást ki kell egészítenem.

A Krakóban meghalt Sylvester az ellenreformatio és a király hathatós és hűséges szolgálatáért gyakran kapott ígéreteket, hogy magatartását elismerés és anyagi jutalom is fogja követni. Tiroli feljegyzésekben Kis-Lomnitz említetik, mint királyi donatio Sylvester részére. Végrendeletében maga megemlékezik Dunajecz és Izsépről és azokról a jószágairól, melyek Olasz- és Magyarországon vannak.

Giovanelli Sylvester Nedeczvára első olasz birtokosa ideje után utódjai e helyet 100 évnél tovább, mint a család központját tekintik és használják, a legelőkelőbb magyar családokkal lépven családi összeköttetésbe.

Sylvester fia József András volt, ki Palocsay Erzsébettel kötött házassági frigyét. Másik fia Péter szintén házas volt, de felesége ismeretlen. Péternek 3 gyermeke volt: 1. József szül. 1679-ben, 1706-ban lóról leesvén szörnyet halt és emlékére a vár alatt közel a dunajeczi hidhoz kápolna építtetett, mely még most is fennáll. 2. András László, kiről egy tiroli lap (*Windisch, Neues ung. Magazin*) azt írja, hogy az alpesi legelőt, a lomniczi csúcs lejtőit juhtartásra és sajtkészítésre felhasználta.²⁾ 3. Judith, kinek három férje volt: Gombos tábornok, br. Mednyánszky Lipót Pál a szepesi kamara administratora és br. Ghillányi György.

Sylvester egyik unokája János 1720-ban született s mint utolsó férfiivadéka a Giovanelli családnak Nedeczvárában 1776-ban halt meg. Közel a várhoz Alsó-Lapson lakott ugyan, de a nedeczi egyház sirboltjában temettetett el.

A család címere: egy hajócskán kék habokon két kis fiú, ikrek, giovani gemelli, azaz juvenes gemini, miből a Giovanelli, Joaneli család név származott. A mindenféle ranggal, melyben egyes családtagok állottak, a címér is változásokon ment át.

A családi összeköttetések és leszármazások megértésére álljon itt br. Mednyánszky feljegyzései után a következő törzsfa:

¹⁾ Matr. Mol. év 1684.

²⁾ Itt a kis-lomniczi csúcs, talán Ihla és nem a nagy-lomniczi csúcs értendő.

Sylvester			András, 1583. Fel. Torri Ludovika.		
József			János Benedek, Fel. Di Castelli Cecilia.		
— Szepesi — Sylvester. Felesége Formankowigowna, ki még 1708-ban élt. Szül. 1631. † 1685. febr. 14. Krakkóban, hol el is temettetett. Ő tett szert Dunajeczvárára és Kis-Lomniczra.			Károly, János András, fel. Lelia — Selmeczi — országbaró Reichs- Szül. 1618. † aug. 1673. katonai hadjárat- freiherr) 1659. ban Szintén országbaró 1659. Velenceze patriciusa. Velenceze patriciusa, magyar gróf 1660. Indigena 1662.		
József András, szül. 1668. † 1695. Fel. Palocsay Erzsébet. 2-ik férje Merbekowa Pál, szül. 1667. † 1700.	Leányokat is említ a végrendelet, de név nélkül.		Péter, Fel. ? Mind a kettő 1700. meghalt, mert nagyanyja Katalin vezeti a gondnokságot.	Károly Vince 1650. Fel. Aymó Loredano.	Négy fiu, országgrófok 1678.
Francziska Erzsébet szül. 1688. Férje: Kolma- nowa Pál, 1707.	János Sylvester szül. 1690. Fel. ?	József, szül. 1679. † 1706.	András László, szül. 1692. † 1761. Fel. Gombos Anna.	Judith, sz. 1689. † 1764. Eperjesen. Három férje volt : 1. Gombos tábornok, 2. br. Mednyánszky, 3. br. Ghillányi.	1727. kihalt az ág, az utolsó velencezei patriarcha volt.
Anna, 1736. férjezett br. Meskó Jakab (Enyiczke).	János, szül. 1720. † 1776. Alsó-Lapson. Eltemettetett Nedeczen. Utolsó ivadék a férőágon.	Károly, szül. 1715. † 1742. Fel. Luzsenszky Francziska.	Erzsébet, férj. 1745. Benyiczky Károly, kir. tanácsos és turóczy alispán.	Rózália, férj. 1748. Zámory, zempléni alispán.	Klára, 1759. Férj. Zbisko András a szepesi püspök unokatestvére.
Mária Anna, szül. 1741. Férj. Sirchich János Mecsiczen, kinek mint 2 ik felesége még 1803-ban élt.			Giovannellei feje- delem utódok nélkül		

Jegyzés. János András, főkamara gróf Selmezbányán, mint látjuk, utódokat nem hagyott maga után Magyarországon; azok inkább Sylvestertől (1662-ben Szomolnokon és azután Dunajeczvárában) származtak a Palocsay féle birtokon.

9. *Nedeczvár újból a palocsai Horváth-család birtokában.*
Az utolsó Giovanelli János halálával 1776-ban Nedeczvára szóbeli rendelkezések, vagy rokonságok következtében megint a palocsai Horváth család birtokába került, hol már kétszer: 1530-ban a lomniczi Horváth prépost és 1589-ben palocsai Horváth György birtokai között találtuk.¹⁾

A Giovanelliek utolsó férfiivadéka, mint láttuk már maga is Alsó-Laps faluhelyen lakott. A Horváthok sem lakták mindjárt a várat birtokukba kerülése után. Így történt, hogy az épület rongált állapotba jutott.

Horváth András midőn Ferdinánd és Frigyes testvéreivel megosztozott, Sárosmegyében Palocsa várában élt, nejével gróf Fáy Krisztinával, kitől két gyermeke született: Ágoston fia, ki korán halt el és egy leánya, később férjezett báró Miskéné. 1817-ben Palocsa vára leégett és miután neje nem sokára meghalt, átette lakását Nedeczvárába, melyet dűledező állapotban talált és nagy költséggel és ritka kitartással javított ki és főúri lakká változtatott át, megtartván egyszersmind a középkori erődítmény jellemét és kinézését.

Ezen főúr jellemzését Sváby Frigyes szepesmegyei levéltárnok oly hiven és találóan emigy írta meg:

Báró Horváth András nem annyira különcz, mint inkább oly párját ritkító originalis olygarcha főúr, mint a milyen csak az 1848 előtti avitikus időkben volt elképzelhető és lehetséges is. Hogy az ily féle alakok akkortájt azonban nem lehettek épen ritkák, látni abból, hogy midőn Jókai Mór hirneves »Magyar nábobja« megjelent, alig volt hazánknak vidéke, mely regénye élethű ama főalakjának eredeti példányát nem kereste volna saját társadalmának valamely főúri kedvtöltései által kiváló egyéniségében. Ez történt Szepességen is. Sokan voltak itt, kik váltig bizonyígtatták, hogy a magyar nábob eredetije nem lehetett más, mint az akkoriak még eleven emlékében élő palocsai báró Horváth András, vagy mint közönségesen csak praedicatum után neveztetett: Palochay András, kinek nem egy jellemvonására, nem egy különczködésére és nem egy véghezvitt fűrfangos cselekedetére véltek a mesteri ecsettel rajzolt regény hőséiben ösmerhetni. Pedig meg vagyunk győződve, hogy koszorús költőnk még nevét sem halotta soha Palochay Andrásnak, hanem látni való, hogy a költői intuitio egy nála nem ritka nemével kitalálta és megalkotta a helyhez és általa vázolt időbe annyira illő, mintegy tipikus alakot, úgy hogy a Nyírség lakói Ibrányi és Kállayt,

¹⁾ A »de Palocsa« praedicatum 1508 óta lett szokásos, a mikor a család Palocsára szert tett Sárosmegyében.

a Dunántúliak egy Motesiczky vagy Marczibányit, a szepesiek pedig Palocsay Andrást vélték az oly híven rajzolt nábobban felismerhetni. Pedig csak a költő képzelő tehetségének szüleménye volt az oly népszerűvé lett regény alakja.«

De lássuk Horváth egyes furfangosságait.

Egyedül volt a várúr, de azért nap nap mellett tizenkét embernek főztek és terítettek a bárónál és majordomus-féle inasának főkötelessége vala gondoskodni, hogy asztala és háza megteljen vendégekkel. Ha jó szerrel nem teremthetett elő ilyeneket, furfanghoz, nem egyszer erőszakhoz is folyamodott. Megesett, hogy jámbor, mit sem sejtő utasoknak állották útját, becsalták Nedeczre és örülhettek, ha három-négy napi legszívelyesebb, de folytonos dőzsölés között muló vendéglátás után megint utjokra kelhettek. Dús asztala, kitűnő híres borai és a házában divó nagyon is fesztelen társalgási modor keresetté tévék vendéglátó házát. A vidék nemesei szívesen töltöttek ott napokat, sőt heteket is. Akadt némelyiknek ugyan valami dolga is, mely haza szólította volna, de köztudomású volt, hogy Nedeczre eljutni nagyon könnyű, onnan távozni azonban nehéz feladat. Az uradalmán pásztorkodó lelkészek is gyakran nem épen gyöngéden alkalmazott erőszaknak engedve kénytelenítették napokat tölteni nála, habár — talán nem rágalmazzuk e buzgó lelkiatyákat állításunkkal — nem egy esetben az erőszak csak felebbvalóikkal szemben használt ürügy volt, melylyel nem épen anachoretikus, Nedecen töltött mulatozásukat mentegették. A megtréfálásoknak példájául, melyekkel néha Nedeczre csalogatták a vendégeket, felhozom a következőket. Egy megyei tisztet viselő úr lakodalmát ülte és ősei nemesi kuriájába vitte haza ifjú szép nejét. Ott találja a báró egy fontos levelét átadó lovas küldönczét, melyben a legsürgősebben kéri a tisztviselőt, hogy haladéktalanul és a legnagyobb felelősség terhe alatt — a közügyek érdeke forogván fenn — azonnal jöjjön a báró uradalmába. A vett hír — igaz — nagyon kellemetlen, de a hírt adó egy hatalmas befolyású főúr volt. Mit tevő legyen a minden várt boldogságból kizavart buzgó tisztviselő és ifjú házasság? Maradott is volna, de a különben jó szívé és vele barátságos lábon álló András báróval tréfálni — hiába csak nem tanácsos. Ifjú neje is unszolta, hogy ne tegye ki magát kellemetlenségeknek, hát ha talán fellázadtak a báró parasztjai . . . . Végre engedett a meghívásnak és lóhalálába sietett Nedeczre. Ott bizony víg társaság és nem egyéb baj várta. Csakhogy távozásról többé szó sem volt. Lovait elcsukták, szekérének kerekeit kiszedték s nem volt hatalom, mely a báró parancsának ellenére előfogatot szerzett volna a megtréfált legény férjnek. Harmad nap és akkor is nagy

ügygyel-bajjal, csak ablakon át menekülhetett és gyalog sietett haza ősei lakába, őt nyugtalanul váró ifjú nejéhez.

Egyszer a szomszédos Ófálván összevásárolt egy rakás bőrt és a vásáron jelen volt timárokat és czipészeket lakomára vitette Nedeczre. Ott megaprittatta a bőroket, összevegyíttette hussal és megpörköltette szalonazsírban úgy, hogy a ritka vendégek a bőroket gulyás gyanánt ették meg; a jó bor és még jobb kedv persze segítették az emésztést.

Az ilyen, nem mindig gyöngéd tréfáktól eltekintve, nem volt széles Magyarországon urí udvarház, melyben a vendég úgy érezhette volna magát mint Nedeczen. Lakmározásnak, mulatásnak nem volt vége hossza. A leleményes, a szeretetreméltó háziúrnak egyéb gondja sem volt, mind gondoskodni, hogy vendégeinek napjai a legkellemesebben muljanak. Csupa csinos, a vidék viseletébe öltözött leánykák végezték a felszolgálatot. Csakhogy voltak olyanok, kik kizárólag a háziúr szolgálatjára állottak és megint mások, kiknek a vendégek felszolgálása volt rendeltetésük. Kirándulások, vadászatok és a szomszédba való látogatások rendezésében soha sem volt hiány. Szóval Nedeczen az egész hét csupa vasárnapból állott. Kártyajáték, víg czigányzene és a poharak folytonos koczintása lehetlenné tette, hogy ott az unalom meghonosodjék. Művészettel és rendszerrel üzték a mulatozást. A báró háza székhelye volt egy alapszabályokkal szervezett, »Biboténopontana« nevű víg egyesületnek, melynek elnöke a báró és külön jegyzője is volt. Valóságos tagja csak az lehetett, a ki egy kitűnő tokajival megtöltött mesterművű nagy billikomot egy hajtasra kiivott. Nem könnyű feladat volt e »mesterivás«. Sokan ismételve megpróbálkoztak vele és az efféle kísérleteknek nem egyszer siralmas és szomorú végük volt. De ha a jelölt megfelelt feladatának, a felavatás nagy ünnepélyességgel történt. Nevezetes, hogy a később nagyhírű Zsedényi — akkor még Pfannschmidt — Ede, ki különös kedves vendége volt a bárónak, s ki később egészen más téren tűnt ki, itt is gyors sikerrel lépett fel, lévén azon kevesek közül való, kik a híres billikomot először és egyszerre minden utókövetkezések nélkül üritették ki.

A nedeczi világraszóló dáridók között kettő volt különösen nevezetes.

Az egyiket akkor tartották mikor, 1823-ki január 21 és következő napjain Nedeczvára restauratiójának befejezését nagy ünnepélyek között ülték meg; közel 200 a vidék kiválóbbjaiból való vendég mulatott akkor itt három nap és három éjjel. Jellemző e mulatozásnak végactusa, mely abból állott, hogy midőn a báró vendégei a harmadik nap reggelén a nagy teremben tőle búcsúzandók összegyűltek, bezáratta a vár

kapuit és kinyilatkoztatta, hogy most ősi szokás szerint minden vendége, ki először járt e várban, meglapátóztatik, s nem használt sem szabadkozás, sem mentegetődzés — a terem közepébe, hozott pamlagon egymásután minden úr, asszony és kisasszony három lapátütést kapott, hogy megemlékezzék az ott töltött szép ünnepélyekre. Följegyezve maradt, hogy mennyi italt fogyasztottak e három napi bálozás alatt el. Erdemes e tekintélyes fogyasztás közlése. Öt és fél hordó ürmös, egy kis hordó asszú, egy és fél hordó szomorodni és 130 palaczk »Punschessentia« fogyott el csak az úri asztaloknál. Hát még a cselédség szobáiban?! Elképzelhető az ily bő libatiókra következő széles kedvtöltés is!

A nedeczi vendéglátó úri háznak legfényesebb napjai 1827. évi szept. havában folytak le gróf Csáky István ujonnan kinevezett főispánnak fényes installációja alkalmával. Az őt Lőcsén fogadó, 50 nemesből álló banderium parancsnokává a vármegye báró Palochay Andrást választotta meg. Hogy a nem csupa lóra termett huszárokból álló csapat kellőleg begyakoroltassék, kapitányuk meghívta lovasait Nedeczre s ott az 50 úr lovakkal és lovászokkal együtt két teljes hetet töltött vendégként, reggel a begyakorlás céljából meghitt Conte Monzano kapitány vezénylete alatt exercirozva, délután és esténként pedig bőségesen mulatva és kissé dözsölve is. A víg csapat nem egy, mérföldekre terjedő lovaglást tett, a határos Galicziába is ellátogatván.

Hasonló, évente ismétlődő nagyobbszerű mulatozások folytak Nedeczen, mikor a vármegye kiküldött urai ott összegyűltek, hogy a báró jobbágysági felett törvényt üljenek, és a földesurat megillető pallosjogot, az ugynevezett »uriszékek« közvetítésével gyakorolják. Felelősséggel járó előjog, de teher is volt e földesúri bíraskodás, mely a szó szoros értelmében királyiá tette a magyar nemest saját területén. András bárónk mindig emberséges módon gyakorlta e felségjogait; általában minden látszólagos zsarnoki és rideg, kiméretlen modora mellett is jószívű, humanus földesúrnak volt mondható, ki nehéz időkben jobbágysági igazságos és jóakaró atyjának bizonyult. Népszerű volt uradalmaiban s nem egy öreg jobbágysági állítá 1848-ban, midőn a jobbágysági kötelék alól egyszerre föloldatott, hogy ha felszabadult is földesurának joghatósága alól, de el is veszítette vele gondoskodó, őt bajban támogató atyját — mint a milyennek hajdanában »nedeczi méltóságos urát« tapasztalta.

Említésre méltó körülmény, melynek tanuságára a báró Palochay Andrásról szóló számos följegyzés lapozgatásainál lépten-nyomon akadunk: hogy ez egészben nemes lelkületű főúr, a ki ősi hazai alkotmányunk annyi előnyében részesült, a magyar-

ságnak mily csekély tudatával birt. A társalgás Nedeczen németül, latinul és néha tótul is folyt. Magyar szó ritka volt, mint a fehér holló. Számos fennmaradt meghívó, levél és egyesületi jegyzőkönyv kivétel nélkül németül vagy ritkábban latinul szólt.

András báró nagylelkű, nemesen érző és tetőtől talpig lovagias, szeretetreméltó jó ember volt. Hogy fenköltebb iránynyal nem dicsekedhetett, olyan hiány, mely a 48-czas évek előtt a váruraknál általánosan fel volt található. Őt is nem mai álláspontunkból, hanem kora szelleme, nézete és magatartása szerint kell megítélnünk.

Ha András bárónál tovább időztünk, azért tettük, hogy Nedeczvára viszonyait és az akkori időt szokásaival és szellemével behatóbban jellemezhessük.

10. *A vár legújabb története.*

Sándorral, András báró unokatestvérével kihalt a Horváth család férfiága és Kornélia, a Sándor leánytestvére lépett Nedeczvára örökségébe azon adás-vevési szerződés értelmében, melyet Laszky Albert 1589-ben Horváth Györggyel kötött, melynek értelmében Nedeczen a leányág csak akkor succedálhat, ha a család férfiága kihal.

1857-ben a Sándor atyja végrendeleténél fogva Kornélia fiai (ki alapi Salamon lovaskapitányhoz ment nőül) Salamon Aladár, Géza, Tivadar és Attila átvették a család örökségét.

Az 1869-ben történt osztálynál fogva Salamon Aladárra átruháztatott az ősi Nedeczvár, ki Csáky Gizella comtesset, a mostani vallás és oktatásügyi miniszter hugát vette nőül és a várat kényelmesen berendezte, bebutorozta és kies, párját ritkító, állandó lakásul választotta.¹⁾

Mielőtt végképen bucsúznánk a régi vártól, mely daczára a századok viharainak, időnkig fennáll, szabadjon még egy kis helyszíni szemlét tartani magában az épületben.

Az erős, nyugot felé nyíló kapun meredek úton a várba belépve jobb kézre 11 szoba nyílik. Ezen szobasor alatt a pinczék és raktárak vannak, melyek hajdanában tömlöczőknek használtattak. Ezen nyugoti oldalhoz csatlakoznak délfelé a konyhák az éléskamarákkal és a várkápolna, hova még most is feljárnak a hívek búcsúra. Ezen déli oldalról egy folyosón át a Dunajecz folyó felé a vár keleti oldalát érjük el. Ez a vár legrégibb, legerősebb és erődített része. Falai és tornyai még most 3—5 emeletre emelkednek égfelé, melynek réseiből a völgyre dörögtek az ágyuk a támadó ellenségre. A kilátás e tornyokból a Duna-

¹⁾ Szalay József, Szczawnicza fürdőtulajdonosának kézírata: Die Burg Nedecz. Weber, Zips. Gesch. a. Zeitbilder 252 . . .

jecz völgyére és a két ország elterülő síkjaira megragadó szép és nagyszerű. E keleti várrészen is vannak szobák és más nem használt erős falazatú helyiségek, melyekben valószínűleg a vár foglyai őriztettek. Az eredeti várkut, melyről azt mondják, hogy a Dunajecz folyóval összeköttetésben van, még most is látható és használható állapotban van. A tömlöczök egyikében még most is látható a lánczczal falhoz kötött »mores«, egy erős deszka kifűrészelt lyukakkal, melybe a fogoly nyaka és keze záratott és szabad mozgása megakadályoztatott. A vár négyzet 4-ik, vagy is éjszaki oldalán az ősök nagy terme huzódik el a mellékhelyiségekkel. Itt találjuk több ős olajba festett arczképté: palocsai Horwáth Kristóph, az ő fia György, ki 1589-ben Laszky Albert-től Nedeczvárát megszerezte, 1617-ben 77 éves korában Palocsa várában halt meg és azután György fia István, ki 1654-ben 43 éves korában Palocsán halt meg, Mihály, ki 1731-ben Palocsán és István, ki 1735-ben szintén ugyanott halt meg.

A Horwáth család újabb időbeli tagjai is itt találhatók fel sikerült életnagyságú arczképekben. Így József, ennek fia András, valamint az utóbbi testvére Ferdinánd, Sándor és Kornélia gyermekeivel, kik utólsó tagjai a Horwáth családnak.

A vár délkeleti részéből az udvarba egy kiálló épület ugrik elő, mely földszint 3 és az emeleten szintén 3 szobából áll. Az emeletből egy erkélyablak néz le az udvarra, melyből nem egy várleány mosolygott le, kihez a lovag felsőhajtott.

Míg Czorstinvára a Dunajecz lengyel határán már csak rom, baglyok és más éji madarak fészke, addig egykori versenyzője Nedeczvára a magyar területen még jókarban áll fenn és a mult emlékét a jelen élet eseményeivel szép viruló és zöldelő koszoruba fűzi össze.

WEBER SAMU.

DIPLOMÁCZIAI OKMÁNYOK

II. RÁKÓCZY GYÖRGY URALKODÁSA TÖRTÉNETÉHEZ.

(A svédországi levéltárból.)

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

I. 1651. oct. 23.

Copia literarum e Polonia ad principem Transylvaniae.

Res nostrae ita se habent: Post lautas nostrorum impressiones, quae non . . . . . immensis sumptibus constitere, ubi insuper illustrissimus dominus Radzivilius uni . . . . . re exercitu Litvanico sese nostris coniunxissent (quod quidem . . . . . momentum non ad . . . . . fligandos tantum, sed ad internecionem delendos Cossacos futurum videbatur) tandem oppositis ad Biatocerkiovam ab invicem castris nostri fame, morborum vi omniumque rerum fracti penuria, tum per multis cruentibus conflictibus Laski ad . . . . . tus cum hoste (multum renitente imprimis ill. Radzivilio) 28. Septembris descenderunt, qui post aliquot acerrimos nostrorum cum hoste, nec infelices in ipso tractandi fer . . . . . conflictus per commissarios ab utrinque delegatos his, qui sequuntur, articulis comprehensi sunt:

1. Ut non nisi 20,000 millia Cossacorum censeantur, in numerumque militum Zaporoviensium inscribantur, idque in palatinatu Kijoviensi (qui amplissimus omnium est) tantum in bonis duntaxat regii iuris; qui tamen cata . . . . . go militari inserentur, etiam aliunde in bona iuris regii transmigrare tenebuntur.

2. Census istorum militum 20,000-um ad festum Natalis Domini durare debet, intra quod tempus eorum catalogus manu Chmielnicii subscriptus, actisque publicis castris Kioviensis firmatus regi transmitti debet.

3. Ubi milites Cossaci lubilia et stativa sua habebunt, miles noster ingredi non debet.

4. Incolae palatinatus Kioviensis, Bradaviensis, Chernichoviensis, tum capitanei eorumque vicarii in bona sua commigrare,

omnibusque proventibus gaudere debent. A sola tantum censuum annorum exactione tantisper abstinebunt, dum Cossaci milites isti recenseantur, pateatque luculenter, qui servitio militari, qui vero rustico operi, istius catalogi censura addicentur.

5. Gehrynum suum pleno iure, secundum privilegium Sae Rae Maiestatis Chmielnicii (qui nunc dux militum Saporovianorum) proprietas erit omniumque ei succedentium ducum, qui a generali nostro descendebunt; recens vero creati iuramentum fidelitatis regi ac reipub. praestabunt. Alii officiales exercitus Saporoviani a nutu ducis sui pendebunt.

6. Graeci ritus templa, monasteria, collegia, omniaque bona in antiquis libertatibus secundum antiqua gentis iura conservabuntur, qui v. beneficium aliquod ecclesiasticum, durante bello vel ante, impetraverit, irritum fiet et inane.

7. Nobilibus et plebeis cuiuscumque status et religionis, qui durantibus turbis exercitui Cossacorum adhaerebant, libertas a culpa et poena conceditur.

8. Iudaei in bonis regii iuris et nobilium ut ante incolae et arendatores sint.

9. Tartari, qui ad praesens Chmielnicio adhaerent, defacto relegentur, idque sine damno et detrimento incolarum regni, cum omnibus v. ordinibus in genere nulla Cossacis necessitudo vel amicitia intercedere debet, quos Chmielnicius ad servitium reipub. pertrahere in se recepit. Conspirationes nullas cum quopiam externo principe Chmielnicius habere debet, sed cum suis succedaneis in fide et obsequio reipublicae permanebit.

10. In magno ducatu Litvaniae dux Saporovianus a censendo milite ut ante abstinebit.

11. Kijoviae, quod sit illius tractus metropolis, in quaque actu publica servantur, quam paucissimi milites Saporoviani censebuntur. Hos omnes articulos in suo robore conservandos dux Saporovianus cum commissariis iuramento firmarunt.

Miles noster tantisper illis in oris stativa habebit, censum militum Saporoviensium observaturus.

De omnibus illis punctis idem quod de Sborovianis sentiendum, ad quae non nisi extrema necessitas ut apparet nostros adegit. Ita tanto molimine, tanto sanguine, tanto impendio et detrimento nihil actum, vel potius multum, ut nimirum quilibet suo iure et libertate gaudeat et communem patriam tanquam aequam omnibus matrem amore prosequatur.

Nam quos viceris amicos eve . . . cave credas. Sed vix verisimile pacem hanc fidam et diuturnam futuram. Nam qui putat se omnia habere posse, aequa parte contentus non est. Benedictum sit nomen Domini, quod nobis etiam hoc interstitium pacis indulserit, qui admirabili et humanis consiliis imperscrutabili con-

silio a cervicibus nostris avertit hostiles gladios. Omnium quidem ore ad bellum Turcae inferendum inita haec pacta dicuntur. Sed quo id fieri possit, semine belli in visceribus nondum sublato non video.

Comitia aliis ad Januarium dilata aliis anticipanda feruntur, brevi tamen eorum tempus sederi poterit explicatius. Ser. regem in Borussiam gravissimis Luteranorum cum Reformatis contentionibus evocatum necdum adhuc rediisse constat. Commissarii nostri cum Svecicis nihil hucusque profecerunt durioribus forte conditionibus proponentibus Svecis. De obitu ducis Vichniovecii eximii belloque numquam laudandi viri non est quod quispiam dubitet. Obiit ille tanto magis luctuoso fato quam iniquiore tempore reipublicae, quodque magis dolendum toxico ut fama fert sublatus. Reverendissimum quoque regni cancellarium e vita excessisse, constans fama, nescio, an vera hucusque spargit.

23. Octobris 1651. Cracovia

II. 1655. a u g. 14.

Ilme et excelsme princeps ac dne dne et patrone colendissime.

Cum meus nuncius responsum S. E. dni marschalci pro E. V. deferendum expectaret, ecce, videbatur potius exclmo dno marschalco per suum proprium tabellarium E. V. literas suas transmittere. Unde obsequii mei voluntas stabit iam apud E. V. pro facto. Num quid E. V. significem, certe ipse nescio in tanta rerum perturbatione et incertitudine rumorum. Tamen videmus non tanta esse, prout primis his diebus circumferebantur, cum Svecus sola Posnania contentus subsistat, imo volunt alii ipsum iam recessisse, quod ego non credo, certum est eius exercitum 12 millia ultra non constare. Calissium non accepit, villas et oppida non devastat, nobiles qui semet illi dedere in Posnaniensi palatinatu voluerunt, in curiis illorum quiete relinquit. Quinque millia nostri exercitus e castris Ruthenicis advocati iam venerunt, quod pessimum est, illa enim castra destituta milite habebuntur. Rex Tartaros vocat, 100 millia talerorum honorarii eisdem misit, opposuit semet Sandomiriensis nobilitas et petiit a sua Mte, ne barbaros in regni viscera introducat, siquidem magno id foret detrimento illius, per quam transirent, provinciae. Generalis sublevatio huius palatinatus ad Zarnovecium die Jovis proxime futuri comparebit, ubi etiam pro ilmo dno comite Ladislao unum militem, casside et thorace ferreo, hasta, bombardis et gladio armatum, bono equo insidentem, dato ipsi pleno victualium curru, auriga et famulo, iuxta morem huius militiae,

praesentabo. Aliquot centena florenorum consummet eiusmodi expeditio, quam omni meliori modo pro decore ilmi dni comitis habere vellem. Copias epistolae, quam d. Radzieiowski scripsit ad exlmum dnum marschalcum, mitto E. V. Regina hodie Cracoviae expectatur. Percrebuit rumor Vilnam se Svecis dedidisse et quod Moschus ex Litvania recesserit, sola Smolensca et Czerniechowiensi palatinatu contentus, ducem Radzivillum huius prodicionis insimulant, imo aiunt iam ipsum Vilnae fanum calvinisticum, quod ex decreto comitorum occlusum ab Uladislao rege fuerit aperuisse, cumque expostulasset de ea re cum ipso episcopus Vilmensis, volunt respondisse ducem, quod miretur d. episcopum de eiusmodi expostulatione, cum et cathedra eius brevi cessura evangelicis; sed his rebus adhuc non credimus. Belli et pestis tempore multa non cohaerent cum veritate. Commendo me humillime gratiae et benevolentiae. Excel. Vrae, maiestatem divinam depraecor pro omni V. E. incolumitate et felicitate.

Gelowó 14. Augusti, 1655.

Excell. vrae

devotissimus et obligatissimus servitor

Stanislaus Voienski archidiaconus

Pilecskensis.

(Az eredeti levélen idegen kéz több bolond javítás mellett az 1655-iki évszámot 1656-ra igazította ki. Pedig hogy e levél 1655-ben kelt, azt a tartalma is mutatja, mely a svéd támadás kezdetén történeteket említi fel. — Ered. Orsz. Ltár. Kancz. Nr. 838. e litt. priv. 1656.)

III. *Kleiche bécsi követ jelentései.*

a)

1656. jan. 27.

Till Konungen.

Seit meinem vom 10/20. Jan. an Ew. königl. Mayt. iüngst allerunterthänigst abgelassenem seint zween unterschiedene von dem Herren Medniansky mir zugefertigte Schreiben zu einer Zeit, alss gestern früh mir überantwortet worden, worin zugleich an Ew. königl. Mayt. eines von dem Fürsten in Siebenbürgen, und zwey andere von dem Herren Sternbach beygefügt massen enthalten gewesen. Was ermelter Herr Mednyansky wegen der ihm von höchstgedachten Fürsten an ihre kaiserl. Mayt. anvertrauten Commission, wessfals er erster tage alhie erscheinen würde, auch weiter wegen der Reise Ew. königl. Mayt. Abgesandters an die Ottomannische Pforte, und deren hochnötigen beschleunigung vermeldet, wollen dieselbe auss der hiebeygefügtten abschrift seines Schreibens vom 13. Jan. und dabe-

nebenst, was er ferner wegen der Abordnung, welche die bei Crakaw sich befindene Proceres Polonici an mehrhöchsterwehnten Fürsten gethan berichtet. auss der abschriftt anderwertigen vom 17. Jan. zuvernehmen allergnädigst geruhen.

Der Ungarische Cantzler. alss er des albereits beschehenen auffbruchss des Fürsten innen geworden, hat unterweges mit seiner zu demselben im iüngst bemelter Commission gerichteten reise ingehalten, und sich nach seinem Schlosse in Ungarn Reiter (!) genant gewendet, umb alda negst abgestatteten Bericht an Ihre kaiserl. Mayt. der order seines fernern Verhaltens zu erwarten.

Die jüngst gemelte Expedition der Ungarn gegen die Türcken, ist dem 9-ten dieses lauffenden Mohnats Jan. zu Scharwar einem dem Grafen Nadasti gehörigen Grentze-Schloss unter ietzgedachtem Grafen, und dem Grafen von Mansfeldt kayserl. General über die Teutschen Grentz-Völcker, wie auch ferner dem Grafen Budiani, dem Grafen Paulus Esterhasi und Grafen Traschowitz concertiret worden.

Der auffbruch aber ist den 20. ditto erfolgt, und nach gehabten Rendesvous bey Raab der zug gegen Ofen eingerichtet, also das gestern oder den heutigen tag der vorgewesene anschlag loss gebrochen, wie er aber gelungen seye, wird inner wenig tagen Zweifels ohne offenbahr werden.

Womit in ermangelung eines mehrern ich diesmahl abbreche und Ew. königl. Mayt. der gnadenreichen Schutzhand Gottes zu aller gedesiderirten königl. hohen felicität, dero beharrlichen gnaden aber mich getrew allerunterthänigst empfehle und verbleibe etc.

Wien den 14/24. Jan. anno 1656.

Schweder Dieterich Kleihe.

b)

1656. jul. 8.

Till Konungen.

Den 22. Junii/2. Julii hat eine Tartarische Gesandtschaft in 25 Persohnen starck sich allhie eingefunden, und am vergangen Montag more consueto zu erst bey dem Herren Feldtmahrschalck von Buchheim, alss General in Ungarn, audienz gehabt, gestern Vormittag aber ist dieselbe Publice bey Ihrer kays. Mayt. und dem jungen Ungarischen König iedes ohrts a part vorgestattet worden. Die Gesandten, welch Ihrer kayserl. Mayt. den Ihnen mit der Handt ein wenig zugereichten Mantel

küsseten, waren zween, von welchen der eine dass wort geführet, und bey der verdollmetschung, welche in Italiänischer Sprach überlaudt geschahe, die Schreiben von dem Cham selbst, der andere aber zwey Schreiben von zweyen Sultans des Chams gebrüder, und eines von des Chams grossen Vizir überantwortet hat. Die Proposition wahr kurtz und zwar hauptsachlich, auff die congratulation Ihrer kayserl. Mayt. über die Cröhnung Ihres Herren Sohns zum Ungarischen König. Im übrigen auff die wündschung beharrlicher wollfahrt, erinnerung der hiebevorn mit Ihrer kays. Mayt. gepflogenen freundschaft contestation der Tartaren solennen formul, nemblich der freunden freundt- und feinden feindschaft, präsentirung eines Tartarischen Corridors, offerirung der Schreiben des Chams, der Sultanen und des grossen Vizirs angesehen, und mit der gnaden empfehlung beschlossen.

Die beantwortung Ihrer kays. Mayt. emfing der Herr vice Reichss Cantzler Graff Kurtz mit einem auff die Erde gesencktem Knie, und erklehret dieselbe in Teutscher Sprache des inhalts, das ihre kayserl. Mayt. des durchleuchtigsten Grossfürsten der Tartarn wolstandt, dessen congratulation und die beschehene offerte, auch den Corridor Ihro lieb sein liessen, gegen demselben zu den beeden Sultanen sich bedanckten, Ihre beharrliche freundschaft und gewogenheit dieselbe versicherten beständiges wollergehen Ihnen anwündschten. Dem Vizir, und den Abgesandten auch mit gnaden sich gewogen erbahtten, welches von dem Dolmetscher Ihnen wieder angefüget, und inzwischen bey iedweden periodo von den Abgesandten beiderseits, mit neigung der häupter, ein gemurmull, gleich den Mess Pfaffen von den assistirenden Mönchen pfeget geantwortet werden, vernommen ward. In ende dessen, die dancksagung der ertheilten audienz, und darauff derselben abtritt, und einführung zu dem Ungarischen könig geschehen, bei welchem es ausserhalb der beobachtung des kaiserlichen und königl. Titulss kein anderer Unterscheidt, in allem wass fürging, zuverspühren wahr, alss dass der könig sonder vorhandenem Sessell stehend verblieb, im ingress der proposition, die Veranlassung der Abschickung, auff die zwischen Ihre kays. Mayt. und dem Cham stets gepflogene freundschaft, deren versicherung undt gewünschte continuation sich referirte, und intuitu dessen, die congratulation gleichsamb occasionaliter, nebenst dem gewöhnlichen erbieten, gleichmessiger offerirung eines Corridors und überlieferung der Schreiben von vorerwehnten Principalen geschahe, von dem Geheimen und Reichshoffraht herren von Gebhardt aber, ratione cortesiae iisdem praedicatis, wie von dem Herren vice Reichss Cantzler Graff Kurtzen vernommen worden, darauff geantwortet

ward. Wobei dieses zu observiren, dass zwar von Ihrer kays. Mayt. dolmetschen bey verdollmetschung der Abgesandten Proposition stets eingeführt ward der Titul Imperadore delli Tartari, mit dem anhang der im Titull begriffenen Lande seines gebiehtts, von dem Herren Graff Kurtz und dem Herren von Gebhardt aber oberwehnte Landtschaften zwar gleichmessig benennet, dem Cham aber, kein ander prädicatum, alss dem Durchleuchtigsten Grossfürsten der Tartern, und zwar solches nur einmahl in der gantzen antwort, ohne einzige einföhrung der cortesiae Durchleuchtigkeit gegeben ward.

Die geschenckte beede Corridoren werden vermuthlich sich besser in der tugendt, alss im ansehen befinden. Gleichwoll seindt dieselben frisch über weg kommen also, dass die abgesandten überhoben sein können anstatt des Pferdes die haut des unterwegen verstorbenen (wie des Herren Ober Stallmeisters Herren Grafen von Harrach gestern tages mir gethanen Bericht nach, sicherlich hiavor beschehen) zu präsentiren. Die Zeit dass die Abgesandten auff Ihrer Reise sich befinden, belauft sich fast bey drey Mohnaten, und zum Theil daher, dass Sie von den Ungarn bey die Vierzehnen Tage an den grentzen auffgehalten worden — — — — —

Kleiche.

Wien den 28. Juni/8. Juli anno 1656.

IV. *Kelet nélkül. (1656.).*

Copia literarum D. Stephanovicii principis Boguslai Radzivcii Chmielnici legati.

Juxta mandatum et voluntatem Cels. V. literas ad dominum generalem et dominum cancellarium exercitus Zaparoviensis exaratas, specialiter vero literas Serenissimi Regis Sveciae ad manus proprias Dn. Generalis reddidi. Quas uterque accepit gratissimi et reciproce studia sua sincera offerunt Cels. Vestrae et constanter in amicitia inita perseverare volunt, hoc nuncium rogantes, ut comitanter, sine ulla mutatione, tam Regia Majestas quam Cels. V. cum illis procedat. Addiderunt Deum puniturum et res male cessuras, ubi aliter cum illis actum fuerit. Ad haec respondi paratum fore Serenis. Reg. Sveciae et Cels. V. juramento confirmare quod non fucate, sed sincere cum illis agitur et aguntur. Tum de nocte jussit me ad se venire et per aliquot horas uno praesente D. Wyhowsky locutus mecum, haec praecipue referenda Cels. Vestrae mandavit: Primum, ne Rex Sveciae respirium aliquod concedat Regi Poloniae, sed extremae ipsius instet eversioni. Alterum, ut Sereniss. Rex mittat aliquem ex suis ad illos significando, quid ab ipsis praestari velit, illi vero

promiserunt praestare, quae offerta sint. Literas ad Sereniss. Regem a d. Generali scriptas remitto Cels. Vestrae, quas uterque mirifice mihi commendavit et rogavit, ut illas ipse redderem Cels. Vestrae, sed cum impossibile hoc esset, collato cum doctore Cels. Vestrae, et pastore ecclesiae Kopyliensis, nam hi prae omnibus fidelissimi sunt, in Slusia Cels. V^{ae} consilio concredidi eas Volcseovicio sperans in Deo, quod ad Cels. V. perveniet, D. Generalis admoniret, ut celarem has literas coram commendante Slucia, nam illis et suspectus nec (ut vero fateor) est, cui credatur. Quod si plane impossibile esset Cels. V. reddere memoratas literas, abtestati sunt, ut illas comburerem. Dixi b. d. Generali, quod intentiones et interessa nostra cum illis sunt eadem, quo gavisus, haec formalia protulit, imo tenores habebit, quando conjungemur, efficimus ut reflorescat gloria dei et ereptae ecclesiae vobis et nobis recuperabantur. Benedicet nobis Deus nihiloque amplius opus habebimus, quam cels. principem Ragotzium habemus a parte nostra, qui super confoederationem juramentum praestitit. Palatinatus Moldaviae et Transylvaniae et Cham Tartarorum per legatos (me praesente) renovarunt et confirmarunt amicitiam, intellexi tamen illum in partibus Moscisis permansurum, donec certam et fidem cum S^o Rege Sveciae concludet amicitiam, vel rex Poloniae avertetur. Literas universales pro indemnitate ducatus Slucensis dedit mihi, eundem ducatum totaliter sub protectionem suam recipiens et declarans, quod illum a quolibet hoste tutabitur destinavitque jam in eum finem duas legiones Hejoviensem et Bialocerzuensem mihi praecepit, ut ipsi significem quantocius de imminente hoste, quem quoviscumque fuerit repellere et neque Moscis pariturum pollicitus. Omnino optime Cels. V^{ae} se affectos tam D. Generales quam D. Cancellarius declararunt iteratis vicibus ingeminantes, ut cum illis sincere agatur.

V. K. n. (1656. octóber).

R a t i o n e s, cur Serenissimus Moschorum Czar quantumvis laetetur spe Corona Poloniae, nunquam tamen eadem vel pro se vel pro filio suo potiri possit, collecta a Petro Boucquet Legati Gallici Capellano.

I. Quod Austriaca Domus jam a seculo et eo longius magno labore, majoribus sumptibus, maximis vero artibus Poloniae coronam ambiverit, ut regna Poloniae, Bohemiae et Hungariae juncta sub uno capiti, pro monarchiae suae fundamento constitueret.

II. Quod equidem aliqui Polonicorum magnatum demeriti titulis honorum et spe vicarii regiminis sub Austriaco rege velificati sint ambitioni Austriacorum, sed nobilium prudentior et potior pars libertatis huc usque suae tenax fuerit.

III. Quod Cossakorum continua bella sociato Moscovitico et Svecico nunc compulerint Polonos, licet invitos, in sinum Domus Austriacae, ceu vicinam et praesidiariam potentiam contra tot hostis.

IV. Quod cum initium belli Suecici et cum rex Poloniae regno suo in Silesiam excessisset, Austria occultis internunciis apud Palatinatus et militiam Quartianam successionem in regnum Poloniae post fata regis Johannis Casimiri affectaverit.

V. Quod Pontifice Romano pacatore et conciliatore apud episcopos et clerum Poloniae intentio Austriaca promota sit, et cum primis argumentum adhibitum, quod sive Svecus sive Moschus corona Poloniae potiantur, neuter romanae religionis sacra illibata servaturus esset, sed sua intrudere, et Romana conculcare studeret, itaque duobus potentissimis monarchis opponendam potentiam Austriacam seu praesidium Romanorum sacrorum.

VI. Quod rex Poloniae ex senatorum consilio anno 1655. in Septembri obtulerit imperatori desideratam successionem, et sponderit in eam rem accessura vota et suffragia totius reipublicae, modo imperator interveniat, et rempublicam nunc juvet.

VII. Quod imperator tantisper dum respublica suffragia domui suae conciliaret et demeretur, mediationem et interpositionem suam ad componenda bella tam Polonico-Moschoviticum, quam Polonico-Suecicum proposuerit, ut ita mediator ex propinquo suum negotium tanto commodius ageret, et occasio- num emergentiis prudenter uteretur.

VIII. Quod Austriaci authores fuerint Polonis, ut czarum Moscorum incessarent spe et stipulatione coronae Poloniae post fata moderni Polonorum regis, non ut czarum unquam potiatur Poloniae corona, sed ut hac spe letatus Sveciae regem bello adoriatur, et Svecus a Polonia divertatur.

IX. Quod Poloniae regis et reipublicae nomine senatores et praecipuorum Palatinatum in majori et minori Polonia nobiles, postquam czar Moschorum irruptionem fecerit in Livoniam, solenni et publica legatione obtulerint imperatori coronam Poloniae.

X. Quod imperator oblatam coronam publice recusaverit, privatim vero et praesentibus in conclave imperatoris, tantum rege Hungariae, archiduce Leopoldo Wilhelmo, principe de Awersberg, legato Hispanico ab una, et Polonicis legatis ab altera parte eandem coronam pro filio suo minori natu, archi-

duce Carolo Josepho acceptaverit, et certa desuper pacta iniverit.

XI. Quod legati imperatoris authores fuerint Polonicis commissariis Vilnae agentibus, ut quandoquidem czar Moschorum bello contra Sveciam destineretur, non permetterent czaro armistitium, sed ei spem coronae Polonicae factam redintegrando bellum adimerint.

XII. Quod rex Poloniae Gedani nuper expresse dixerit legatis Gallicis, commissarios Polonicos Vilnae rem Moschis tractantes, et promittentes czaro successionem ad coronam Poloniae, excessisse terminos mandatorum eis a se datorum.

XIII. Quod rex Poloniae proposuerit Sueciae regi secretum tractatum, primum ut dominus comes Benedictus Oxenstierna veniret Gedanum, deinde ut Suecici et Polonici ministri utrinque bini in pago Neringiae Heybuden congregarentur, et totam rem complanarent, antequam Moschi hoc resciscerent.

XIV. Quod rex Sueciae quidem in congressum talem consenserit, sed ita tamen, 1. ut electoris Brandenburgici ministri adessent. 2. Ut salvi conductus invicem darentur. 3. Ut non tantum regis, sed maxime etiam reipublicae procuratorium produceretur, ceu fundamentum tractatus.

XV. Quod rex Poloniae vitaturus solennes conferentias, et tamen daturus Sueciae regi signum optimae suae intentionis, abiens Gedano die ultima Januarii et v. ao 1657. per mediatores miserit regi Sueciae 1. projectum renunciationis, quo renunciat juri suo in regnum Sueciae, ut et titulis et insignibus. 2. Projectum cessae integrae Livoniae, promittens se velle in conventu Ordinum procurare procuratorium reipublicae, pro tractatu Suecico concludendo.

XVI. Quod mediatores nunc laborent, quid his oblationibus porro addi vel demi debeat, quamprimum de eo convenerit, ita ad regem Poloniae faciet iter legatorum Gallicorum dominus de L'Ombres.

XVII. Quod cum rex Sueciae non praetendat fieri rex Poloniae, sed jure suo haereditario in regnum Sueciae contentus sit, ideo Poloniae rex renuncians juri suo in Sueciam, et rempublicam juri suo in Livoniam integram, cum aliquantula alia adjectione, putant se posse satisfacere Sueciae, et regem Sueciae contra Moschoviam concitare communi foedere.

XVIII. Quod consilia nunc Austriam inter et Poloniam agitentur, quomodo cum czaro agendum, ut in praesenti proposito contineatur, ut contra Sueciam eo usque animetur, dum res cum Suecia transigi possit.

XIX. Quod Polonis nunc quam maxime curae et cordi sit, quomodo in futuro regni conventu tanta et tam intricata

res possit sine strepitu expediri, ita ut Austria assecuretur de successione et Moschoviae czar externo aliquo ritu ad tempus demulceatur. Lithvani ob vicinitatem Moschoviae et metu belli Moscho adulantur, Poloni vero cum plane aversantur, omnes vero uno ore libertatem optant.

XX. Quod Polonorum praecipui tranquillandis Austriacis aptum judicent remedium, si pontifex Romanus interposita sua auctoritate et fide imperatori Romano pro Polonis caveat de certitudine successionis Austriacae, sub poena dirissima excommunicationis, et quod decretum comitiale pro Moschorum czaro in nullo praejudicaturum sit juri Austriaco. Quod si Austria hac tacita conventionem et sponsione papae contenta erit, tum Poloni cum czaro de corona se posse agere, et decretum in casu necessitatis factum indulgentia pontificis rescindere putant.

XXI. Quod Austriaci jam diu concitent apud portam Ottomanicam et Tartaros odia et arma in Moschoviam, ut ita de longe praeparent czaro obstacula, sibi vero gradum ad coronam Poloniae.

VI. 1656. nov. 3/13.

Womit unser H. Resident unter dem 8/18. Octob., 15/25. desselben, wie auch 23/2. Oct. Nov. uns ehren wollen, das selbe ist unss sowoll die ienigen alle, deren in diesem ersten vom 8. Oct. anmerkung geschehen zu recht eingehändiget. Wie unss nun die erstattung dessen so in- und ausserhalb Teutschland passiret, zum högsten vergnüget, also dancken unsern hochg. Herren wir zum fleissigsten, dienstl. bittende, mit dergleichen correspondence zu continuiren, so wir unsers theilss mit dem ienigen, welches etwa dieses ohrtes anzumerken sein wird, zuvergleichen nicht unterlassen wollen. Gestalt wir dan in continuation unsers vorigen berichten, dass die nach den Cozaken von hier abgefertigte, und deren in unserm vorigen meldung beschehen, vergangene Nacht wiederumb bey dem Fürsten angelanget. Ob wir nun woll auff gehabte fleissige nachfrage, deren ankunfft zu unser wissenschaft zeitig gebracht, so können wir doch von der Verrichtung so wenig vernehmen, dass wir vielmehr angemercket wie dem Fürsten zugegen sein solle, dass wir ged. Abgesandten wiederkunfft also zeitig innen worden. Welches unss dan nicht geringes hinterdencken, und vornemblich zubesorgen veruhrsachet, ob einige difficultäten bei den Cozaken sich herfür gethan, warumb dieselbige mit hiesigen Abgesandten zum verhofften Schluss nicht gelanget weren. Zwar hat unss einer der vornembsten Ministern hiebevör entdeckt, wie die Cozaken begehret, dass princeps keine alliance ipsis insciis zuschliessen befuget, sie auch nicht schuldig sein sollen, die überlaufer diesseits

begehrter massen wieder abfolgen zu lassen. Dabei aber berichtet, dass umb dergleichen schwierigkeit willen dass Hauptwerck zwischen beeden theilen nicht rückgängig würde gemacht werden. So hat auch vor kurtzer Zeit ein ander, so seinem vorgeben nach, auff des Fürsten befehl unss angedeutet, welcher gestalt die Tartari in grosser anzahl am Borysthene stünden, denen die Cozaken, im fall iene herüber gehen wolten, widerstehen müssen. Ob nun deren eines in den weg kommen, oder etwas anders hinter dem Berge halte: solches wird demnach ehistes tages herforbrechen müssen.

Unterdessen haben wir täglich uff den Schluss der Tractaten gedrungen, ein mehrers aber nicht, alss die wiederholung voriger von unss gemelten resolution, und dass der Fürst zum handel von Hertzen begierig were, heraus bringen mögen. Solte wieder alles verhoffen einige Verhindernuss ins mittel kommen, müssen wir solches allein der meticulosität, in dem man seinen eigenen viribus, gestalten Sachen nach, nicht genugsamb trawet, zuschreiben; können gleichwoll auss dem eusserlichen zustande so viel abnehmen, dass alles zum Feldzuge bereit, auch der ohr, wordurch der march genommen werden soll, denominiret sey. Worauss wir demnach der Hoffnung leben, ehestes von dem Fürsten selber, alss welcher in consiliis secretissimis ist, und alles durch sich selbst negotiret, der Sachen endliche gewissheit zu vernehmen.

Sonsten befrembdet unss nicht wenig, dass voriger Cursor, nach empfangenen unsers H. Schreiben vom 15/25. Octobr. noch über 8 tage in Wien verblieben; wie er dan auch alle 3 Pacquet am 2/12. Nov. zugleich unss eingehändiget, wird demnach unser H. seines ohrtes möglichst zu erkündigen belieben, warumb sowohl die selbe als voriger cursor so eilig dahin spediret sein, und warumb insonderheit der vorige gantze 13 tag daselbst verharren müssen, da er doch vom Fürsten expresse beordert gewesen eilig fortzugehen, also das er von hier in 6 tagen zu Wien sein könnte, so er auch verrichtet.

Weissenburg den 3/13. Nov. anno 1656.

H. Coel. v. Sternbach.

Gotthard Velling.

VII. 1656. nov. 23.

Die hesterna literae istae sunt mihi allatae, quas per ostensorem harum filium meum V^{ae} ill. Dni transmittito; si quid responsi velit transmittere, per hunc filium meum bene fieri poterit; priores mihi transmissas absque mora transmissi. Princeps quae mihi in secreto scribit, V^{ae} illi Dⁱ significari volui, nempe cum Cosacis iam fecisse conjunctionem, deposito per

Cosacos, primum quidem per ducem ipsorum, exposit per omnes officiales corporali juramento ipsi principi et adhaerentibus ejus in praesentia ablegati principis et iam reversi, bis millia delectorum militum ad latus principis semper sunt conservaturi, et si necessitas ita postulaverit, etiam ipsemet dux cum omnibus suis assistentiam principi praebiturus. Iam p̄nceps saltem expectat resolutionem suae Mtis regis Sueciae; magna pars etiam Polonorum praecipuorum (excepto Casimiro et clero) principi bene favet, imo ipsimet instant super eo. Tartaricum legatum princeps apud se habet, quo etiam accommodare intendit, et eo usque dux Cosaccorum est intentus in Tartaros, ne aliquid acceptare possint. Iam modo chamus Tartarorum revocavit exercitum suum a Casimiro. Esset summe necessarium, si legatus suae Majtis regis Sueciae maturaret transitum ad Portam Ottomanicam: in eo certe consistit omnis cardo rei, et ibi cum legato regis Galliae promotionem rerum principis (ne impediatur) urgerent; quam primum enim Porta Ottomanica hoc animadverteret, quod potentissimae istae nationes Galliae, Sueciae cum principe sunt coadunata (siquidem metus potentia talis ipsos ad officium amoris impelleret, juxta illud quem timent, amant) certe ex Tartaris quietem imposeret Porta illa, et principem in rebus pergere libenter permetteret; est enim certissimum, quod hucusque partibus Casimiri favebat Porta illa, non propter ipsum, sed ne potentia ista coadunata invalescere possit; et sic suaderem, ut Vestra ill. Dom^o suae Majti regi Sueciae quantocius intimaret, quatenus legatus ille ad Portam Ottomanicam absque ulla procrastinatione transire debeat, est enim periculum in mora. Expectat princeps etiam legatum Moscoviticum ad se, quem iam in via intellexit.

Quid interea legati Polonici in aula suae Majtis caesareae perfecerint, vel perfecturi sint, dignetur, rogo, mecum communicare; simul etiam, si quae nova ex Borussiae et Poloniae aliisque locis noviter habere potuit, dignetur mecum communicare per hunc filium meum, quem etiam V^{ae} Ill^{ti} commendatum reddo, est quoque servitor principis, et poterit cum eo secure omnia communicare. De reliquo V^{am} ill^{em} D. divinae protectioni commendans, maneo eidem, quoad vixero

Beczkoviae 23. Nov. 1656.

servitor addictissimus

Jo. Mednyánszky, m. p.

VIII. 1656 vége.

Declaratio periculi inclyto regno Poloniae imminentis ex praesenti motu Transylvaniae principis Georgii Rakocy.

Erupit tandem in apertum bellum iam pridem agitata Transylvaniae principis Georgii Rakocy factio, quod licet ille adversus sac. caes. regiamque Mttem dominum suum clementissimum in regno Hungariae videatur commovisse, revera tamen nisi mature conatibus eius resistatur, etiam florentissimum Poloniae regnum ut modo taceam alia regna Christianitatis periculose involuit.

1. Quando praenominatus princeps in vicinum Hungariae regnum Suecicas, Gallicas, Turcicas, Tartaricas copias invitat, Transylvanicas, Moldavicas, Vallachicas inducit, ipsamque Hungariam arma sumere cogit in partibus huius regni iam sibi subiectis, fierine potest, ut iste tot armorum concursus et colluvies, ubi ex confoederatorum successerit voto, ita contineatur in Hungaria, ut almam Poloniae pacem turbet.

2. Cum idem princeps Transylvaniae eo pacto intendat occupare Hungariam, ut illam Turcis subijciat, quia alias nec Turcica porta dedisset principi occupandi, nec princeps occupata Hungaria secure potiri posset; quod si ergo princeps Hungaria potiatur, iam illa, quae hactenus christianitatis autemurale fuit, Turcis semper porta aperta erit ad invadendam Poloniam, aliaque christianitatis, et quoties eidem principi videbitur, hinc Turcas, inde Tartaros subordinabit, ut irruptionem faciant. Cuius rei argumentum est nupera Tartarorum irruptio in Poloniam, instinctu Rakocii principis effecta.

3. Ex literis confoederationis eiusdem principis Transylvaniae cum Suecica Corona factae, quas serenissima caes. regiaque Maiestas in specie interceptas habet, apparet, illum ea conditione iniisse belli armorumque societate cum Suecis, ut paratus sit . . . suis Sueciae Coronae hostes bellum movere, quandocunque Sueciae Corona voluerit, unde sequitur, quod si finitis induciis cum Poloniae Corona factis, vel etiam nondum finitis Sueci Poloniae regno bellum indixerint, principem etiam Rakocium cum reliquis sibi confoederatis, nempe Turcis, Tartaris, Moldavis, Vallachis Poloniam invasurum, idque ex inopinato consilio et praxi suae coronae.

4. Jam pridem sollicitant una legati Suecici et Rakociani, ut Porta Ottomanica etiam cum Suecica Corona confoederationem ineat, eo nimirum consilio, ut similiter Coronae Poloniae, cuius potentiam alias timerent, non modo resistendo sint pares, verum etiam ubi occasio fuerit, etiam debellare valeant, ut ita securius

obtinere possint, quod finaliter intendunt cum reliquis confederatis.

5. Illud etiam exploratum est, quod in hoc motu princeps Rakocius Bethlehem quondam principis Transylvaniae consiliis ac vestigiis insistat. Gabrielis a Bethlehem consilium et intentio fuit, ut occupata Hungaria coniunctis sibi confederatorum, nempe Suecorum, Turcarum, Hungarorum, Germanorumque rebellium viribus, corruptis etiam quibusdam Poloniae magnatibus inclytam Poloniae Coronam invaderet, quod facere morte praeventus non potuit. Consequens ergo est hoc ipsum meditari atque intendere principem Rakocium, et nisi mature impediatur, manum etiam admoturum, cuius rei etiam studia facta sint communiter nota.

6. Et si nobilissima Poloniae natio et usu belli et potentia ita comparata sit, ut cum quovis genere de belli gloria certare possit, quia tamen nec natura nec arte munitam habet patriam, quia maiori ex parte patentem campestem, expositamque incursionibus et depopulationibus, quae si a tot undique conspirantibus inimicis invadatur, quo sero iam fuerit venienti hosti iam ire obviam ac vel resistere periculosum, hoc attendisse videntur Poloniae illi senatores, qui lege sanxerunt, quod si Turca Cassoviam in Hungaria adeoque in vicino oppugnaret, nihil amplius cunctandum esse, non cogenda regni comitia, non attendanda pacis cum Turcis belli inita foedera, sed bello occurrendum communi christianitatis hosti, et hodie Cassoviam superioris Hungariae metropolin Poloniae vicinam Turcicus vasallus Rakocius factionibus suis occupavit, ac Turcis subiectam tenet, reliquamque Hungariam Turcis subiectum it, et ne tanto malo et christianitati et inclytae Coronae Poloniae imminenti Polonorum virtus occurrere possit, publicas vias, quibus e Polonia Hungariam adiretur, obstrui demandavit.

7. Consideret etiam sacra r. Maiestas et inclyta regni Pol. Corona, quantum animi et virium ex hac nova coniunctione armorum Rakocianorum accedat Suecis pene iuratis hostibus suae M^{tis} et inclytae Coronae Poloniae, quibuscum non pax sed induciae, imo bellum ad tempus suspensum intercedat, et bellum sit futurum, cuius occasionem ipsi videntur quaerere, ut apparet in facto invasionis Livoniae. Et si hactenus Sueci absque Rakocianorum armorum coniunctione tantos progressus fecerint in Germania ut videmus, quid non praesumant etiam extra Germaniam, et ubi maxime optarent in Polonia praesertim, si cum Dano pacem iniverint. Quare necessarium omnino est pro securitate inclytae Poloniae Coronae hanc potentiae et armorum Suecicorum amplificationem mature impedire, quod nec facilius nec felicius effectura fuerit, quam si Rakocius princeps debelletur.

8. Libertatis regni Hungariae ac religionis invicem se profitetur Rakocius princeps in manifesto suo at plane aliud experti sunt hactenus cuncti et in Transylvania, ubi omnem libertatis Hungariae vigorem extinxit, religionemque catholicam omni conatu oppressit, et in Hungaria, ubi primum fidem intulit, bona ecclesiasticorum involavit, suis commilitonibus distribuit, ecclesiasticos persecutus est, etiam in protectionem serenissimi regis Pol. confugientes in ipsa urbe Cassoviensi catholicae religionis exercitium turbavit. Ne tamen ecclesiasticorum et religionis persecutor haberetur, dispersa canonicorum collegia ad pristinas sedes revocavit . . . iis conditionibus, quibus canonici subscribere non modo salva sua libertate quam ut membra habent regni, sed conscientia sua et fide potuissent. Quantum denique statuum et ordinum regni libertatem destructum eat saepedictus princeps, manifestum fit ex eo, quod contra praecipuam nobilitatis Hungariae praerogativam violentus evaserit, depopulatus fuerit, aliisque contulerit dictorum statuum et ordinum bona et possessiones, antequam ullam resistentiam ipsi fecissent, in quos neque ipsa reg. Mts Hungariae habet animadvertendi potestatem, ita ut et in bonis vel in personis eorundem, nisi prius citati et convicti fuerint iuris ordine.

Quare aliunde videtur moveri Rakocius princeps ad hoc bellum movendum, nimirum ex maxima dominandi libidine, quae cum eius naturae sit. ut ex successu Dominatus amplius et amplius expetat, non continebit se limitibus Hungariae eadem Rakociana libido, sed vicino petet nempe Coronam hanc inclytam Poloniae, cui resistere nunc in tempore et facile et securum et salutare esse, bene animadvertant sacra regia Maiestas et inclyta regni Poloniae Corona pro altissima sua prudentia.

Scriptum hungarici legati dn. Schaki regi proceribusque regni Poloniae exhibitum.

IX. 1656. decz.

Excerptum ex literis Medniansky residentis principis Transylvaniae in Hungaria ad residentem Kley.

Quamvis iam duos tabellarios habeam ibi Viennae, quorum priorem quotidie expecto, nihilominus ex quo bonus amicus mittit hunc suum tabellarium Viennam, nec hanc occasionem volui negligere, sed et de praesenti scripto hocce meo volui ill. D. V^m visitare. Post discessum etiam posterioris tabellarii supervenerunt etiam posteriores literae principis, sub dato 19. Dec., in quibus significat, eo ipso die cursorem suum a Cosacis rediisse, qui iam fuerunt in procinctu, et effective triginta millia selecto-

rum militum in assistentiam principis sunt ordinati, et sic iam et princeps ulterius non morabitur, audiemus brevi mirabilia. Princeps est valde sollicitus de legato regie M^{tis} ad Portam Ottomanicam destinato, cur tantopere moretur. Princeps etiam habebit ad 30 m. suorum militum cum assistentia duorum woiwodarum Moldaviae et Transalpinæ.

X. 1656. dec. 31.

George Rakoczy von Gottes gnaden Fürsten in Siebenbürgen etc.

Allen und jeden inssgemein, insonderheit den vornembsten Standen und Einwohnern der Cron Pohlen, zu welchen Handen dieser unser Universal gelangen wirdt, thun zuwissen, weil wir sehen, dass das Reich und die Repbl. ihren untergang nehmen wil, und bey itziger Zeit gantz keinen Rath und Hülffe haben könnten, und auch itz newlich durch ihren grossen Gestandten unss gewisse conditionen offeriret haben, und auch sonderlich auss unser angeborner zu dieser nation gewogenheit und christlicher liebe, und erbarmung der elenden verwirrung dieses Reichs, haben also (nechst gottlicher hülffe) solchen mitt unser Armee zustillen bestetiget, haben also vor gutt geachtet, alle und jede freuntlich zu ermahnen und zuverhütten, dass nach dehme er diesen unsern universal gelesen, ein jeglicher der seines weibes, seiner kindlein und gütter wohlfahrt und sicherheit liebet (wen wir wilss Gott zu den Polnischen grentzen uns hertzunahen werden), sich zu unss samle und wollen alle diejenige unter Unsern schutz auff und annehmen, und in unserer gewogenheit gantz und sicher erhalten, und vor andern allen geloben wir, dass wir unss drumb sollen bemühen, dass wie am allegeschwindtsten der liebe Friede wiedrumb blühen möchte, und sich wiederumb alle zu dem löblichen Königsreiche finden möchten. Urkunt der warheit mitt unserer eigenen Handt unter geschrieben und Pettschafft andrücken lassen. Datum auff dem Schloss zu Skanttim ult. diebus Decembris anno 1656.

George Rákóczy, m. p.
(L. S.)

Michael Mikech, m. p.
cancel.

XI. 1657. febr. 12.

Conditiones inter cels. princ. Trans. et civit. Leopold.

Nos infra scripti notum facimus universis, quod cum celsissimus princeps Transylvaniae, Partium regni Hungariae

dominus, Siculorum comes triplici suo Cosacorum atque utriusque Valachiae militum exercitu circumjacentes districtus late inundasset, nobisque inter amicitiae indignationem suae Cels. ulterius eligendi necessitatem imminere advertissemus, nos antea hostilem devastationem experti, maluimus cels. principis favorem, clementiam acceptare, quam pericula incommoda belli pati, proinde in sequentes conclusionis articulos consensimus:

1. Sincerae amicitiae suae Cels. bona fide pollicemur tam ex parte nobilium in terra Leopold. districtu Zydaczowien. habitantium, quam parte civitatis et arcis civium Leopold. et praesidiariorum, nec quemquam suae Cels. aemulorum armis, pecunia, commeatu, munitionibus aut quocumque demum modo, sub quoque colore aut praetextu, directe vel indirecte, clam vel palam, per nos vel per alios iuvabimus nec talibus in discrimen et praejudicium suae Cels. vel intentionis ejusdem favebimus et suffragabimur usque ad finalem praesentis expeditionis decisionem.

2. Nullum adversae suae Cels. partis praesidium externum vel patrium militem in arcem et civitatem intromitemus, nec ipsi nos ad mandatum cujuslibet aemuli suae Cels^{nis} capiemus arma.

3. Omnium reddituum fiscalium administrationem vel alicui assignationem suspendemus ad determinationem usque praesentis motus; cum per Palatinatus superiores Cels^{nis} capitulatum, transactum aut conventum aliquid fuerit, nos quoque illis in protectionem Cels^{nis} adstipulatuos spondemus.

4. Liber patebit aditus in civitatem Leopold. omnibus Cels^{nis} suae vel illustr. generalis vel principalium aulae ministro, salvi passus literis munitis, modo ne catervatim, aut majori quam par est globo ingredi satagant, idem de toto illo districtu intelligendum, prout liberum etiam erit commercium omnibus in suae Cels. ditionibus habitantibus, imo invitantur omnes mercatores, negociatores sub securitate salvi passus. Quae omnia superius praefata sub bona fide nostra christiana pollicemur et pro majore eorundem firmitate chirografis sigillisque nostras praesentibus has munitas damus. Leopoli anno 1657. die 12. Febr.

XII. 1657. a. u. g. 10. *A capitulatio történetéhez.*

a)

Extract.

Schreiben de dato den 10. Augusti im Feldtlager vor Crackau.

Berichte ich hiermit kürztlich, dass nach dem an der Judenstadt oder Casimir eine raisonable Breche gemacht, auch

auff zweyer darbenebenst stehenden Thürmen alle flanquen benommen gewessen, undt unser Infanterie den Sturm antrethen wollen, eben inselben Moment der General Sapia angelanget, so die Friedens Puncta mit gebracht, welche der Fürst Ragozi nachdem er von polnischen undt littawischen Armaden unter Reussisch Lemberg gäntzlich umbringet gewessen, eingehen müssen, darinnen unter andern enthalten, dass auch von dem General Betlehem Janusch die Stadt Cracau überliefert werden soll, massen zu solchem endt ein absonderlicher Ragazzischer Gesander mit Ordere undt plenipotent mit kommen, so vor drey tagen in die Stadt gelassen.

Nun hat zwar der General-Major Wirtz allen tractaten widersprechen, alss seinem König disreputirlich undt nachtheilig hat, auch iemanden der seinen bey den Tractaten undt Conferentzen haben wollen (welche vor der Stadt gestern undt vorgestern gehalten werden sollen), mann hat ihm aber kürztlich geantwortet, man respectire ihn nicht alss personam principalem, sondern secundarium, der in der albereits so lauge dem Ragotzki abgetretenen Stadt anders nichts thun konte, alss beyde Cronen Ungern undt Schweden zu seinen schweren Verantwortung in ein ander zu hezen, auff welchen fall er auch noch erwarteten extremis nicht anders, alss ein privatus tractiret werden solte, undt könnte man die seinen keines weges bey der Conferentz dulden, wo er nicht auch den Tractaten undt accord mit adhaeriren wolte, solches ist heute von ihm beliebt, undt seindt nebenst den . . . polnischen deputatis a nostra parte herr Graff Götz, Herr Obrister Keyserstein undt Obrister-Leutenant Berleysch ernennet. Im fall er selbst kommen würde, wie in einer vierterstunde zu vernehmen, so wirdt ihn der Herr General Montecuculi entgegen gesezt werden, schicket er aber nur deputatos, so bleibt es auch alleine dabey, hoffe also ehisten den Cracauischen Accord zu übersenden.

b)

(Kelet nélkül.)

Wir seind hier wohl und glücklich avanciret, und gute polnische Zeitungen erfahren, denen man nunmehr glauben muss, weil selbige aus vielen unterschiedenen Orthen continuiren von glorwürdigen Persohnen, dass Ragotzi mit den Pohlen eins ist, daran ist nunmehr nicht zue zweiffeln, weil man hier alle umstände hat. Er hat alle die Puncta geratificiret, wie man ie zue Marienburg schon bey unsrer Presentz hat gehabt. Soll nicht allein an die Pohlen zwölfmalhundert tausend Gulden bezahlen, sondern auch sechs Tonnen Goldes an die

Tartarn, dann er schon hundert fünfzig tausend Gulden contant bezahlet hat. Die Belagerung vor Crakauio avanciret sehr. Mann hat hier Schreiben vom 1. Augusti, dass weil die Ragotzischen Völcker dem accorde nach auss Crakaw müssen abgeführt werden, dass der König von Pohlen auff den 8-ten August solte seinen Einzug in die Statt gehabt haben, welches wir gleich wohl nicht annehmen, weil der General-Major Würtz noch so starck ohne die Ragotzischen darinn ist. Die Pohlen seind sehr trotzig und sagen, dass nunmehr die Sachen so weit seyn, dass der Chur-Fürst. dem sie auff den Halss kommen werden, sich wohl muss pollnisch erklären, dass sie nicht werden zuelassen, dass sich die Schweden hier im Lande vermehren, wie woll sie ihnen den Kirchhoff hier in Preussen nicht wollen vergonnen. Summa summarum, sie meinen dass, das gantze Spiel schon gewonnen ist, und dass es ihnen sehr übel ergehen wird. Aus Hamburg hat man von Schweden allerley gute Zeytung, wie der Herr solches aus den advisen wohl wird sehen können. Mit unsserer Reyse stehet es sehr wunderbarlich, und könnte wohl seyn, dass wir wiederumb nach Königsberg müssen reysen nach dem Chur-Fürsten, oder ja zum wenigsten einer der Herren Gesanten könnte auch wohl geschehen, dass wir gar hier bleiben, weil der Ruff gehet, dass der König von Pohlen in kurtzer Zeit hier in Preussen seyn soll, und 24,000 in Pommern sollen geschicket werden.

P. S. Ragotzi hat alle Puncta geratificiret, prout jacent, undt wird man hierüber künfftigen Sontag Dancksagung thuen in allen Kirchen. Unssere Herrn Gesante haben heut Ordre bekommen, bey dem Könige von Schweden die Mediation anzubieten, zwischen Dennemarcken. Im Stifft Brehmen haben die Schweden die Dähnen wacker geklopft, wie auch in Schonen.

c)

A capitulatio pontjai.

Capita transactionis inter principem Transylvaniae et generales Poll. in campo inita.

1. Sit pax et amicitia perpetua inter regem et remp. Pol. et principem Transylvaniae, sed ad eam renovandam mittat princeps propediem legatum ad reg. Casimirum.

2. Exeat regno sine mora, invitatus a Polonis, in necessitatibus reip. succurrat ei cum parte exercitus.

3. Brestia et Cracovia tradatur, et exeat Wirtzius cum omnibus illatis.

4. Princeps renunciat hoc ipso confoederationibus contra Poloniam.

5. Ob damna illata dabit 400,000 talerorum imperialem et pro assecuratione solutionis obsides.

6. Dimittat a se exulos Polonicos, etiamsi non possint per deprecationem regi et reip. conciliari.

d)

1657. a u g. 23.

Dass der Fürst Ragozcki mit den Pohlen frieden gemacht, ist des herrn Resident Kleyheus Schreyben nach numehro gewiss, zumahlen er unterm ¹²/₂₂ dieses meldet, das ihme solches einer des Fürsten vornembster bedienter auss Ungern berichtet, mit was Conditionen, hatt man noch nicht eigentlich wissen können. Der Fürst solle mit 6000 der seinigen albereith zu Sereth, einem vesten ihme zugehörigen Schloss, ankommen sein, als seine Völcker durch Schwartz Reusslandt, wieder durch die Moldaw nach hause kehren wollen; sollen sie durch verraht der Pohlen von dem Tartarn angegriffen, und gantzlich ruiniret sein, was vor Zeitungen wegen Crakaw zu Wien gewesen, giebet der anchluss mit mehrern. Wie H. Ralamb auss Constantinopel berichtet, gehet seine verrichtung daselbst nach Wuntsch, und hoffet er ehists gute Expedition mit Vermelden, dass die Türcken von den Venetianern auff dass haubt geschlagen, was wegen sie an den Ottomannischen Hoff sehr perplex undt ihren Admiral, weil er so unglücklich sey, vom ambt gesezet.

Leipzig den 23. Augusti 1657.

e)

1657. a u g. 25.

Den 18. dito sein die Ragotzischen Völcker in die 2500 starck von hier abgezogen, den 24. drauff ist der accord mit dem H. General-Major Würtz geschlossen, und wirdt er als den 28. ebener gestallt abziehen. Man hat ihme zwar 8 tage Zeit, umb sich desto besser zur reysse zu praepariren können, geben wollen, alleine er hats nicht acceptiret. Er nimbt mit sich von hier 13 stück geschütz, wortzu ihme von polnischer seite 200 Pferde, umb diesselbe fort zu bringen, zur vorspan gegeben werden, undt wird biss nacher Pommern, durch eine teutsch Regiment, undt 200 Pohlen convoyret werden, den veeg auff Crossen zunehmende.

Crackauw vom 25. Augusti st. nov. 1657.

f)

1657. a u g. 25.

Wegen dess Fürsten Rogozki wissen wir ferner dieser ohrter nichts, alls dass die Pohlen noch bestendig darbey bleiben. Er wehre in sein land gegangen, worzu ihn dann die Tartarn verursacht, von dannen er auch ziemlichen abbruch gelitten und solches wirdt auss Eperiess undt denen auss Hungarn kommenden Schotten und unsern kauffleuthen bestetiget, dass sie zu Eperies nicht anderss gehört, allss dass er sey zu Hause gangen und mit den Pohlen sich in Tractaten eingelassen; ob es nun denen in Ungarn auch so gleich unss hier verschwatzet wirdt, oder ob es sich in wahrheit also verhalte, wird die Zeit geben. Von Crackow hatt man diese woche gantz nichts zu vernehmen gehabt, unterdessen aber weiss man doch so viel, dass sie an beyden seiten ein ander nicht schonen und gehet zuweilen scharff gnug daher, sonderlich mit den aussfallen, es wird zwar immer zu von Tractaten, separationen der Volcker, ab undt einzugen, übergebungen dess ohrts, und wass der gleichen mehr geredet, allein es scheinet alzeit frühe sein, wer von seiner ein mehrers zuvernehmen sein wird; dass aber die Pohlen eine quantität Munition und Pulver von hier solten abgeföhret haben, ist ein ungleicher berichte, den die Artollerie mit aller zubehör auss Osterreich dahin geföhret worden und kommet die andere ausgerustete Artollerie auch hernach, bestehet in ungefehr 20 Stücken, worunter 8 grosse, die andern klein und auch wehl so viel Munition wagen, darzu sie wird bereits in Ober-Schlesien ankommen und allss dan über 40 St. in allen beysamen seyn.

Bresslow den 25. Augusti 1657.

g)

1658. *Sternbach emlékirata Rákóczy bukásának okairól.*

Obwoll jedermänniglichen, absonderlich aber denn Königen, Fürsten und Republicuen, welche mit der königl. Maytt. zu Schweden bisshero in Alliance, Bündnuss und Correspondence gestanden, zur gnüge bekant, wie trew-redlich auch standhaftig höchstgedachter königl. Maytt. dero Versprechen jederzeit nachgelebet, und ihren Allirten und Bundsverwanten mit Hülff, Rath und That, auch unerachtet dero Leibes- und Lebensgefahr, allergetrewst assistiret, und derselben Interesse, Nützen und Frommen nicht weniger, alls dero eigenes bester massen nach eusserstem Vermögen beobachtet und befördert, ihren Schaden aber zeitig gewarnet, und demselben vorgebawet. Massen solches die bissher von höchstbemelter königl. Maytt. rühmlich geführte und aller Welt bekante actiones überflüssig bezeu-

gen und genugsam darthun, dass dero Maytt. keinesweges verschuldet, dass ein wiedriges Urthell jemanden in Sinn kommen, noch damit Ihr königl. Maytt. herlichen Nahmen lästerlich zu beschmutzen gesucht werden sollte, sondern allein zu wünschen Ihr königl. Maytt. mit gleicher Liebe, Freundschaft, Trewe und Beständigkeit von dero confoederirten und Bundsgenossen jedesmahls begegnet werden möchte. So hat man dennoch diesen zuwieder mit gröster befremdung vernehmen müssen, wie dass oft höchstgemelte königl. Maytt. wegen deren mit des Rakocy fürstl. Hoheit geführten Handlungen, und derselben durch Schickung und Verhängnüss des Allerhöchsten in Pohlen zugestandenem Unglück, und dero Waffen unvermutheten Ausgang, bey vielen unverschuldet, blasmiret, und dergestalt umbgetragen werden, alss ob Ihr königl. Maytt. hochgedachten Fürsten deseriret, verlassen und denselben in Schaden und Unglück gestürztet hatten.

Zwar lasset man den ausgebreiteten Verlust und beschriebenen Unfall der siebenburgischen Armee uff seinen Grund und Ungrund beruhen, kan aber gleichwoll demselben bisshero nicht allerdings beyfallen, nachdem mahl auss denn gewissern Relationen die Nachricht erhalten, dass der Fürst Rakocy in eigener person, mit etzlichen ausgelesenen Trouppen, ohn einigen Anstoss, in seinen Landen woll angelanget, auch in 5000 Man der besten, sowoll teutschen alss hungrischen geworbenen und zu Krakaw, Pinczow und Brestie in Guarnisonen gelegenen Volcker wieder zurück bekommen, von dem Spanschaften aber und vffgebothenen Adell über 3000 bey Tarnopel sich von der Armee separiret, und durch die Moldaw nacher Siebenbürgen geretiriret haben, welche zusammen gerechnet, und von der geringen Armee, womit hochgedachter Fürst vor sich selbst in Pohlen ankommen, abgezogen, den Schaden und Verlust weit geringer zu seyn bezeugen, weder insgemein will aussgegeben werden. Wie klein oder gross aber derselbe sich in dem Warheitsgrunde belaufen möchte, so hält man doch keinesweges davor, dass Sr. fürstl. Hoheit mit dergleichen ausgesprengten ufflagen enig seyn, vielweniger, dass sie von selbst dergestalt Ihr königl. Maytt., alss dero getreusten Bundsfreundes, hohen königl. Respect zu verkleinern suchen werden, zumahlen dieselbe, wie zuvor, allso noch itzund, sich der königl. Maytt. zu Schweden Freundschaft versichert halten. Besondern es ist vielmehr zu ermessen, dass solche Blases und Verleumdungen von Ihr königl. Maytt. Feinden und aemulis ersonnen und bey denen, welchen der Sachen wahrer Zustand und eigentliche Beschaffenheit nicht bekandt, ausszubreiten und herumb zu tragen veranlasset worden. Dann gleichwie dieselbigen zu anfangs sich

bemühet den Fürsten durch allerhand Vorschläge, Offerten und Verheissungen uff ihre Seyte zu bringen, dakegen durch mancherley praefigurationen, insonderheit unbegründeten Verunglimpfungen Ihr königl. Maytt. löblichen intention von derselben abzuhalten, und da dieses alles nicht verfangen wollen, die geschlossene Alliance und zu werck gerichtete würckliche conjunction durch obige mittell und griffe hinwieder zutrennen, sich möglichst unterfangen haben.

Allso ist ausser allen Zweiffell zu setzen, es werden eben diejenige, bey vorgekommener wandelbahren fortun der siebenbürgischen Waffen, sich nicht gescheuet haben Ihr königl. Maytt. actiones und consilia hierunter zu diffamiren, dasselbe was sonsten rerum humanarum vicissitudinibus et incertis consiliorum eventibus, oder auch woll des andern theills fahrlässig und zuvorsichtigkeit beyzumessen wäre, Ihr königl. Maytt. malevole zu imputiren, und derselben dadurch einen Flecken anzuwerffen suchenn.

Allerhöchst gedachte Ihre königl. Maytt. kan vor Gott, dessen allerweisesten Direction sie dero Anschläge und Vorhaben jedesmahls committiren, bekandt, und in ihren christl. Gewissen gesichert seyn, das sie es mit dem Fürsten in Siebenbürgen treu, uffrichtig und königl. gemeinet, und zu allen dem, wass seiner fürstl. Hoheit wiederlichs begegnet, keine Gelegenheit noch Ursach gegeben, vielmehr denselben, dass dergleichen ihn nicht zur Hand kommen möchte, trewlich gewarnet, und wie es zu evitiren, oder demselben zu begegnen wäre, zeitig an die Hand gegeben, allso mit denn wiedrigen spargementen zur ungebühr belegt werden wollen. Darumb dann auch oft höchst ermeldte königl. Maytt. dergleichen unterfangen, Verunglimpfungen und traductiones sich im geringsten nicht afficiren lassen, noch dero hohen Respect und herrlichen Nahmen dadurch angeruhret zu seyn erachten.

Unnd ist allein nöthig, umb derer Willen, welchem dergleichen unbegründetes aussgeben vorkommen solte, aber von der zwischen Ihr königl. Maytt. und dem Fürsten Rakocy getroffen alliance daruff erfolgeten Expedition und Consilien keine information haben, hiermit wass zwischen mehr höchst gemeldter königl. Maytt. und seiner fürstl. Hoheit, *so woll strarcks nach geschlossener Alliance, als bey vorgewesener conjunctur, auch darnechst erfolgeter separation und retirada passiret und vorgelauffen, kürztlich anzuzeigen.* Worauss ein jeder, welchem die passionen frey zu Urtheln nicht verhinderlich seyn, von selbst erkennen wirdt, ob der dem Fürstem zugestossener Unfall Ihr königl. Maytt., oder nicht vielmehr denen bey dem

Fürsten praevalirenden sequioribus consiliis zu imputiren und beyzumessen gewesen.

So bald nun Ihr königl. Maytt. gewisse Nachricht erhalten, welcher gestalt die mit Ihr fürstl. Hoheit in Siebebenbürgen *vff dessen eigene Anleitung und begehren vorgewesene* Bündnüss ihren Schluss und Richtigkeit erlanget, haben Ihr königl. Maytt. Ihro nichts mehr und eifferiger angelegen seyn lassen, den dass sie solchen Tractat ihres theills allenthalben, und allsofort ein sattsames *genügen thun möchte, desswegen sie nicht allein zu denen umb selbige Zeit mit Polen in Vorschlag gekommen praeliminar Handlungen* nicht anders, alss mit Sr. fürstl. Hoheit admission condescendiren wollen, zu dem ende salvum conductum vor dessen Commissarien ausdrücklich bedingend, sondern auch Sr. Hoheit per expressum angezeigt, wann dieselbe über die polnische *grentze gelangen, und dero Ankunfft* Ihr königl. Maytt. kund machen würde, dass Ihr Maytt. *alssdann ungesäumt sich* mit dero Armee denselben nähern, und die conjunction ihres theils maturiren wolten. Gestalt sie dann auch bey erlangter Wissenschaft von des Fürsten überkunfft, ungeachtet man von dessen March, und wohin derselbe gerichtet gewesen, keine eigentliche Nachricht gehabt, alssbald dero Armee zusammen gezogen, schleunigst auss Preussen uffgebrochen, und so eilfertig immer geschehen können, mit dem Fürsten sich zu conjungiren gesucht, damit demselben bey vorhaltenden polnischen newen auffboth, und uff den rendezvous nacher Solecz beschrieben conjuncturen, der Rakocischen Armee kein unglücklicher Streich angebracht werden möchte.

Es ist aber hierbey mit Stillschweigen nicht zu übergehen, nachdem die siebenbürgische Armee aus Hungarn über Skola in Polen angelanget, und sich bey Stry mit dem Kozaken und beyderley Wallachen biss uff 40,000 Man versterckt gehabt, dass sie dennoch keinen einzigen Ort, welcher von denn Pohlen mit Kriegsvölckern besetzt, oder sonsten verwahrt gewesen, emportiret oder sich dessen versichert gehabt, besondern Reusch, Lemberg, Sambour, Przemisl, Landzut und das gantze Gebürge in feindlichen Henden, also den Rücken allenthalben unfrey gelassen, und ob es woll zu der Zeit an dienlichen Erinnerungen nicht ermangelt gehabt, sondern mit Kriegsraisonen remonstriret worden, dass Sr. fürstl. Hoheit solchergestalt die communication mit dero eigenen und itzt genanter conjungirten Landschafften verschnitten und die Gelegenheit bey eindringender Nothwendigkeit sich zu recolligiren benommen würde, so hatt doch solches damahlen nicht wollen zu hertzen genommen werden, sondern nachdem die consilia meliora allenthalben Gehör gefunden, hatt man also nirgends posto gefasset und den feinde hinter sich zu

agiren die freye Hand gestattet, welches hernacher und beym Ausgange derselben Armee zu nicht geringen Schaden hinausgeschlagen, in dem der Fürst, nach abgeschnittener correspondance, nicht die geringste Nachricht weder aus seinen Landen noch aus der Ukraine und Moldaw, weniger von intention und ußbruch der Tartarn oder inclination der ottomannischen Porten haben, noch die retour durch das Gebürge füglich zurück nehmen können.

Alss aber S. fürstl. Hoheit der Stadt und Schlosse Cracow sich genächert, haben Ihre königl. Maytt. derselben alsobald gemeldten *Platz durch dero Gouverneurn daselbst offeriren und mit überreichung* der Schlüssell von allen Posten tradiren und übergeben lassen, und damit ihres theills der getroffenen alliance mit übergabe eines so considerablen Orts ein würckliches genügen, und darüber noch dieses gethan, weill der Fürst die besatzung zur sublevation seiner Armee, und damit dieselbe an Fussvölckern in campo nicht möchte geblösset werden, in Crakaw noch eine weile zu lassen inständig ansuchung gethan, dass ob sie woll selbige Völcker zu ihren eigenem behuff nützlich employren können, sie dennoch S. Hoheit hierunter zu gefallen gelebet, und nochmals derselben mit nicht geringen Nachtheill, Gefahr und allerhand inconvenientien eine lange Zeit entbehren müssen.

Nicht weniger haben mehr höchstgemeldte königl. Maytt. nach erfolgter conjunction der Waffen allein ihre consilia und actiones dahingerichtet, wie der Fürst zu seiner intention gelangen möchte, und dasselbe Ihro zwar gleichviell seyn lassen, ob S. Hoheit durch göttliche handlungen und tractaten, oder mit tapfferer handhabung der Waffen dero vorgesetzten Zwegk erhalten könnte, dabey gleichwoll jederzeit dieses erinnert: im Fall S. Hoheit durch handlung ihre satisfaction zu erhalten vermeynte, dass solches nicht im Winckell, sondern redlich, uffrichtig und bestendig auch also geschehen möchte, damit hierunter Ihrer königl. Maytt. nicht praejudiciret werde, der fürst aber selbst auch gnugsamb dabey gesichert seyn könnte. Massen dann Ihr königl. Maytt. nicht allein gegen Sr. fürstl. Hoheit, sondern auch gegen den vexilliferum Haliciensem Stanislawsky, welcher die inclination der Gemüther zur güte zu sondiren mit Vorzeigung der Königin in Polen eigenen hand befehligt zu seyn sich gesinnen lassen, auch ihrerseits die Neigung zu einer uffrichtig gemeinten und serienten friedenstractation deutlich genug zu erkennen gegeben. Was aber die Kriegsexpeditiones und den Feldzug betrifft, ist allen dennjenigen, so damahliger conjunction beygewohnet zur gnüge und überflüssig bekandt, wie Ihr königl. Maytt. den Fürsten höchst vernünfftig geführet, und gleichsam

gegängelt, dass derselben mit allen rechten und billigkeit das vollkommene Lob eines getreuen und tapffern alliirten zu- und beygelegt werden kan. In dem Ihr königl. Maytt. weder particulatim noch haubtsächlich etwas beliebt oder vorgenommen, davon dieselbe Ihr fürstl. Hoheit nicht zeitig part gegeben, und solches mit Ihr berathschlaget und beschlossen hette. Und were allein zu wünschen, dass Sr. fürstl. Hoheit, oder dero hohe Officirer solchen wolgemeinten desseins rechtschaffen mit inhaeriret. und nicht vielmehr durch cunctationes und unzeitiges disputiren offtmahls die gewünschte occasiones aus der Hand gehen lassen, dadurch dem Feinde zu eschappiren, oder sonst Vorthell zu gewinnen Raum und Platz gegeben worden. Wiewoll Ihr königl. Maytt. deswegen nicht seumiger ihren Feind verfolgt haben, sondern demselben frühe und späte, auch zuweilen bey einbrechender Nacht in den eisen gewesen, und vermittelst göttlichen beystandes, durch dero fürtrefflichen conduirte angewanten fleiss, arbeit und travaille alles dahin gerichtet, dass die damals beysammenstehende littawsche und polnische Armeen auseinander gebracht, und dem Fürsten nach occupation und übergabe des *renomirten haupt-platzes Brestie die gewünschte occasion* und mittell, *hernacher die campagne zu halten* und separatim mit seiner Armee wieder den Feind zu agiren, in die hand gegeben worden.

Ob auch gleich Ihr königl. Maytt. von denn hochschädlichen, bald daruff zur würckligken und öffentlichen *hostilität aussgebrochenen, dänischen consiliis zeitig* benachrichtiget, und nach der selbst redenden billigkeit und eingenatürten Pflicht zu seinen Königreichen und Erblanden dieselbige zu beschützen, und der angedreuten Gefahr zu begegnen befügt gewesen, so haben sie dennoch demselben eine gute Zeit nachgesehen, und mit dero Armee bey den Fürsten uff dessen inständiges begehren, ob sie gleich vermöge der bunds articull darzu so eben nicht gehalten gewesen, noch etzliche wochen subsistiren wollen, wodurch aber dem new einbrechenden Feinde, welchem von andern die Versicherung geschehen, dass Ihr königl. Maytt. dergestalt entfernt, auch an Manschafft also abkommen wehren, dass sie demselben nicht so bald begegnen, auch kaum mit 1500 Man auss Pohlen gehen könnten, der Muth so viell mehr gewachsen, und in das Hertzogthumb Brehmen mit heereskrafft einzubrechen, die meisten Platze darinnen zu occupiren, auch das Fürstenthumb Rügen und Herrschafft Wissmar zu infestiren Zeit und Gelegenheit gelassen worden.

Nachdemmahl aber Ihr königl. Maytt. itzt erwehnten dänischen invasionen länger nach zu sehen, dero Königreichen und provincien nicht fürtreglich befunden, haben zwar dieselbe,

umb dero Landschafften besser zu rathen, sich in Person den teutschen grentzen nähern und nacher Preussen begeben müssen, *dennoch dero Generalen und Feldmarschall herrn Graffen Steinbock mit einer capabelln Armee* bey dem Fürsten gelassen, welcher auch nach der Zeit an allem, wass zu behaupten möglich gewesen, nicht manquiret, wie dann sonderlich durch desselben Assistance die königl. Hauptstadt *Warsaw an den Fürsten* mit accord übergeben worden. Es hätte auch obgenanter H. Feldmarschall mit unterhabenden Armee noch länger bey dem Fürsten conjunctim zu agiren können gelassen werden, wann Ihr königl. Maytt. nicht anderweits von mehrern weit aussehenden, und zwar dahinauss, wie Ihr königl. Maytt. dero teutschen provincien entsetzet, und von dem *Reichsboden gäntzlich abzubringen* wären zielenden machinationibus gewisse andeutung erlanget hätten, umb desswillen dieselbe nothdringlich verursacht worden, dero Armee zur defension ihrer eigenen lande, welche denn Königen und der Cron Schweden so viell gutes und bluts gekostet, an sich zu ziehen, und darbey Ihr fürstl. Hoheit *wollmeynend und trewlich zu verstehen zu geben.*

Weill nunmehr an dem österreichischen denn Polen zukommenden secours nicht zu zweiffeln, massen dessen Vortrouppen bereits in Polen angelanget, dass demnach Ihr. königl. Maytt. dem Fürsten dienstsahm zu sein befunden und gerathen haben wolten, dass derselbe mit seiner Armee wieder zurück, und bey *Zakroczin über die von dem Feldmarschall Steinbock* daselbst gefertigte Schiffsbrücke ginge, an einem bey dem Bug oder Weichsell bequem gelegenen Orte sich setzte, umb uff des feindes Vorhaben achtung zu geben, und sein dessein ferner darnach anzustellen, massen er von dannen, wann es nöthig befunden were, sich nacher Brestie ziehen, *in zwischen mit frischen Völckern auss der Ukraine, Moldaw und Siebenbürgen* sich verstercken, und allenthalben die fürträgliche correspondance unterhalten können. Da auch, welches nicht zu vermuthen gewesen, die österreichische Völcker mit der polnischen Armee *über die Weichsell gesetzt, und nacher Brestie* dem Fürsten gefolget hetten, und derselbe an dem Orte zu resistiren nicht vermocht, er sich alssdann uff die zu Pinsk ligende Cozakische besatzung, ohn alle Gefahr, würde habenn retiriren, und endlich auch pro exigentia temporis et rerum ohn allen Schaden und *Verlust nach der Moldaw* ziehen können, welches alles Ihr königl. Maytt. S. fürstl. Hoheit durch woll hochgemelten H. Feldmarschall Steinbock zu Gemüthe führen, und was zu dessen conservation und besten mehr dienlich angesehen worden, umbständlich vorbilden und remonstriren lassen.

Es hatt aber hochgemelter Fürst, vornemlich dessen Gene-

rals und hohe Officierer angedeuteten, wollgemeynten Vorschlag, ob derselbe gleich von allen kriegsverständigen der raison gemeess und von denn Cozaken selbst vor gut befunden worden, dennoch nicht placitiren und annehmen wollen, sondern *sub praetensa ratione impossibilitatis vor der Faust abgeschlagen und verworffen, auch so gar nicht davon hören wollen, dass sie auch keine einzige meldung davon geschehen zu lassen, sich erklehret*, mit vorgehen, sie konten und wolten nicht wieder zurück und über die Weichsell gehen, sondern müsten, weil sie eine lange Zeit hero keine correspondance mit ihrem Lande gehabt, zu erlangung einiger *kundschaftt nacher Crakaw sich wenden* und daselbst weiter zu agiren, gewisse consilia begreifen. Welches dann die Cozaken, *ob sie wohl viell lieber gesehen hetten, dass voriger im nahmen Ihr königl. Maytt. ins Mittel gebrachter* dessein were angenommen worden, uff Ihr. fürstl. Hoheit unauffhörliches begehren endlich mit beliebt, und ihren March, gleich den Hungern, gerades weges nacher Crakaw eingerichtet haben. Wiewoll dieses auch nicht lang bestandt gehabt, indem bald daruff alles in confusion und *unzeitige furcht gerathen, also dass* darauss nichts anders, als der erfolgte unglücklicher Ausgang zu vermuthen gewesen. Was nun *hiernegst, als der Fürst zwischen Zawichost und Sendomirs über die Weichsell gekommen, vorgangen, und w rumb derselbe sich und bey sich habende Armee durch so ferne, beschwerliche, mit vielen pässen umgebene, und von allen Lebensmitteln destituirte örter führet, und eben dahin, wodurch die Tartarn ihren einfall in pohlen zu nehmen pflegen, verleiten lassen, solches wird billich zu derer Verantwortung gestellet, welche dergleichen actiones an die Hand gegeben und dirigiren helfen.*

Dann obgleich nicht geringe errores committiret und begangen worden, welche dasjenige, wass uff solchen wüsten march dem Fürsten und zuletzt dessen übrigen Völckern zur Hand gekommen seyn mag, verursacht haben, so lasset man doch derselben grundt uff andern, und zum theill von denn hungerischen Officierern selbst herauss gesandten relationen beruhen. Und ist allein mitleydenlich zu beklagen, dass Ihr königl. Maytt. wollgemeinte Warnung und uffrichtiges Einrathen so geringschätzig gehalten, und gantz auss denn Augen gesetzt worden. Beschliesslich ist hierbey nicht zu verschweigen, dass bald nach geschehener conjunction der Armeen die hungerischen Völcker, welche schon zuvor des polnischen Kriegs müde gewesen, und nach ihrem Vaterlande sich mercklich gesehnet, zum öftersten ihren abschied und dimission nacher Hungern und Siebenbürgen von Ihr fürstl. Hoheit begehren lassen, und ob sie woll ein zeit lang mit ernst und gute von dergleichen anmuthung abge-

halten worden, so haben doch S. *Hoheit bey Pultuwschow, woselbst alle der Spanschafften hohe Officirer, durch einen solennen antritt, im nahmen der gantzen Noblesse die erlassung bey derselben gesucht, sich deutlich und betewrlich erklehret, so bald sie über die Weichsell kommen und gelangen würden, dass sie sambt ihnen allsofort und gerade zu nach der hungrischen grentze gehen wolten.*

Worbey dann anderer weit ausssehenden Vmbständen zu geschweigen, dem H. Generall und Feldmarschall Steinbock nicht verantwortlich gewesen seyn würde bey entfernung der königl. Hauptarmee Ihr königl. *Maytt. Völcker dergestalt zu hazardiren, da nichts anders zu vermuthen gewesen, als dass er nach abzug der siebenbürgischen sich mit demeselben in unaussbleibliche Gefahr und Ruin würde gestürztet haben.*

Auss welchem allen dann ein jeder unpassionirten vernünfftig abnehmen und von selbstem bekennen wird, dass der Fürst in Siebenbürgen, in dem derselbe allso sive temere sive imprudenter herumb gewallet, sich selbstem in das zugestossene Unglück gebracht, daher niemanden alls Ihm die Schuld des erlittenen Schadens zu imputiren und beyzumessen oft höchstgedacht Ihr königl. *Maytt.*, aber ihres theills alles dasjenige, worzu sie die Alliance und Freundschaft verbindet, nach möglichkeit erwiesen und erfüllet, allso keine wiederige bezüchtigung im geringsten nicht verdienet habe.

XIII. 1658. jul. 12.

Copia Schreibens aus hungarica von J. Mednyansky sub dato 12. Julii a. d. 1658.

Pro hoc tempore de rebus Transylvanis haec potero perscribere in reali certitudine. Legati, qui apud Turcam fuerunt, redierunt re infecta, nihil poterunt perficere, et iam Turca etiam ipsis Transylvanis bellum indixit. Hoc etiam pro certo habemus, quod Porta Ottomannica has tres provincias, utramque Moldaviam et Transylvaniam chamo Tartarorum dedit in perpetuum, et exinde iam chamus Tartarorum volebat invadere Transylvaniam, sed deus ipsum retraxit. Nam primum et ante omnia Wihowskio duci Cosacorum misit selectissimos ex omnibus Tartaris 25 millia Tartarorum in auxilium. ut possent auxilio Tartarorum Cozacos Zaporovienses debellare, et ad id perducere, ut et ipsi sicut et Wihowsky cum Tartaris pacem et confoederationem facerent. et posteaquam debellassent Cozacos Zaporovienses et ad pacem amplectendam eos adegissent, tum demum illi omnes Tartari etiam cum reliquis Transylvaniam invaderent. Fuit certum hoc intentum toti christianitati exitio-

sum, sed divina majestas confudit consilia eorum. Postquam enim exercitus Tartaricus duce quodam Karaath beck vocato alias milite famosissimo et chami consanguineo venisset ad Wihowskium, ipse Wihowsky mansit domi, sed adjunxit Tartaris alium ducem suum cum viginti millibus Cosacorum, qui dum omnes cum Tartaris fluvium Niepr et iam cum Cozacis Zaporoviensibus configere debuissent, omnes isti Cozaci Wihowsky relictis Tartaris adjunxerunt se Cozacis Zaporoviensibus, et unanimiter omnes irruentes in Tartaros ad quindecim millia ex Tartaris ruinarunt et in nihilum redigerunt, duce etiam eorum mactato. Exinde postmodum rursum in aliorum Tartarorum Nohaiensium ac domicilia irruentes, magnam stragem inter illos fecerunt, uxores. liberos eorum ad aliquot millia, nonnullos mactatos, nonnullos in captivitatem abductos et iam intendunt toto robore invadere Tartaros etiam Crimenses. Unde iam inter hos et Cosacos irreconciliabile odium perseverabit, quod quidem res principis maximopere juvabit. Sic ita divina majestas Tartarorum perniciosum et toti christianitati exitiosum conatum contra Transylvaniam pro hac vice dissipavit. Princeps itaque videns, quod Turca et Transylvanis bellum denunciavit, relictis Transylvanis pro custodia regni in Transylvania, ipse cum exercitu suo stipendiario processit obviam wezirio Budensi, sed wezirius non expectato exercitu principis, retrocessit usque ad Lippam, quem princeps illuc etiam insequitur. Brevi forte audiemus plura. Vale.

Continuatio ab alio amico eiusdem vicinia.

D. 17. Julii 1658.

Princeps Rakocy trino conflictu trina clade Turcas attrivit, prosequens eos adhuc ad 30 milliaria ultra cladem primam. Terror ingens excitatus est per Turcam. Videbimus, iam acturi sint Austriaci, missi in auxilium Rakocio adversus Turcas, sed qui non longe progressi ad Danubium castra posuerant, cum incolis (per ea loca evangelicis) ita procedentes, ut nullo Turca opus esset, quin immo nonnulli eorum professi sunt, non Turcarum causa se adesse, sed ad promovendam reformationem.

Közli: WIBLING K.

A DRASKOVICHOK

TRAKOSTYÁNI LEVÉLTÁRÁBÓL

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

XVI. 1607. október 17. *Kollonics Siegfried levele Draskovich Jánoshoz.*

Spbilis ac magnifice domine amice mihi semper obser^{me}.
Servitiorum meorum addic^{ma} debitaque commendatione praemissa. Itt való létében emlékeztem vala te kegyelmednek, és azon kívül is tudta keglđ, hogy én praetendálom a dévényi kevés és elpusztult jószágocskát, és itt nekem szép szót adván szememben, más felől az én elkezdett dolgomban beleelegyítette keglđ magát, és nem tudom mi végre, gondolom gyalázatomra, magának akarja keglđ azt a jószágocskát vindicálni, kit te kegyelmedtől bizony jó néven nem vészek, sőt ha el nem áll keglđ mellőlle, és ugyan meg nem akar szünni, ilyen gyalázatot rajtam tévén, bizonyos legyen keglđ, hogy dolgaimot hátra hagyván felmegyek Prágában, és ha száz ezer forintot kell is reá iratnom, de még sem hagyom hátra elkezdett dolgomot, mert immár is oly kegyelmes resolútióm jött volt felőlle, hogy ha keglđ alattomban magát bele nem adta volna, Isten velem lévén eddig is közel juthattam volna hozzá. Annak-okaért (tudván azt, hogy nem az keglđ kapitánsága és tiszti alatt legyen az a jószág) kérem keglđt, abban magának és énnekem jövőendőben való költséget nem szerezvén annak a dolognak hadgyon békét, mert azt sok jámbor tudgya, hogy énnekem vagyon több igazságom hozzá hogysen más embernek, és én is szolgáltam Magyarországnak nagy költségemmel és fáradságommal annyit, mint némely mostani üdöbéli barátim. Ezt akarám te kglđnek tudására adni szeretetből, tudván azt, hogy keglđ az én gyalázatomra abban a dologban tovább nem procedál.

Választ várván kegládtól. Istennek áldása legyen te kegláddel.
Viennae 17. Octobris 1607.

Spbilis ac Mag^{cae} D. V^{rae}

amicus et servitor addictus

S. a Kolonith, m. p.

(Draskovich János bán és kamarás mesterhez (Istvánffy Miklós nádori helytartó vejéhez) Prágába sürgősen czímezve, az akkor még egyszerű, csak két mezőből álló Kolonics czímeres gyűrűspeccéttel, fekete spanyol viaszban. Az egész levél sajátkezű.)

XVII. 1608. *Draskovich János levele.*

Humilis replicatio ad conditiones transactionis ratione stipendiorum meorum militarium mecum initae.

Intellexi ex minuta transactionis mecum ratione stipendiorum meorum militarium usque ad finem anni proxime elapsi 1607 initae certas conditiones, quibus in reliquis haud gravatim assentio; praeter quam quod ubi inclita Camera Aulica denotat, quod si quippiam ex 20 millibus florenis renensibus, quos ad exsolvendum haeredem quondam Michaelis Bay deputarunt, remaneret, ut illa summa ex residuo stipendio meo defalcaretur. In hoc itaque puncto significare possum non saltem haeredem Baianam esse exolvendam, sed si sua Matas sacr. castrum Deven jure obtinuerit, quartalicium quoque ex illo dominae Nadasdianae viduae tanquam sorori carnali domini comitis quondam Stephani Bathori, quod in quantum se extendere possit, non prius, sed cum (per) ordinarios judices juxta decreta regni aestimatum fuerit, innotescet. Et quia dicta arx adeo est ruinosus, ut fere sit inhabilis, suae Matti sacr. humilime supplico, dignetur illam summam, si quid ab eiusmodi solutione restaret, instructuram et meliorationem dicti castri convertere, de quibus eo tempore, cum a me redemptum fuerit, parati erimus rationem dare.

Cupiunt etiam me eo modo obligari debere, quod quandoque suae Matti sacr. libuerit, in eo Germanum militem cum capitaneo intertenere posset; hac in parte suae Matti sacr. humilime supplico, dignetur fidelitatis meae clementem rationem habere, eiusmodique militem cum tali cautione imponere, ut a damnis et injuriis sese abstineat et a me dependere debeat, neque enim alio capitaneo ibi opus erit, ego vero offero me eius, qui mihi a Matte sua sacr. praepositus fuerit, debitum respectum habiturum.

Ubi vero 933 flor. renen., cruc. 40 ad residuum stipendii mei applicare dicta Camera velit, ego prouti antea, ita nunc quoque rogo, ut mihi hanc exiguum summam pro expensis in paratis persolvat, nam alioquin non est possibile me hinc abire posse.

Residuum etiam 23 millium flor. non ad ambiguum, sed ad certum locum et tempus prouti sese obtulit, sic et residuitatem debiti militum 70 millia nimirum flor. sub chyrographo caesareae Mattis deputari et assecurari peto, respectu enim eiusmodi oblationis tam ex portione mea, quam vero ex emerito stipendio meorum militum tertiam partem universorum debitorum relaxavi. volens hoc quoque modo sinceram fidelitatem meam erga suam Mattem sacr. testatam reddere, cuius gratiae et clementiae me humilime submitto, et iam tandem finalem maturam resolutionem exspecto.

Joannes Draskovith, m. p.

(Kelet nélküli egykorú másolat, de világos, hogy 1608-ból való. Ugy látszik tehát, hogy Kollonics S. fentebbi levele eredménytelen maradt.)

XVIII. 1609. decz. 27. *Villerius Bertalan levele Draskovich Jánoshoz.*

Illme dne dne observandissime.

Ecce mitto V. illmae D. breve apostolicum pro illa praepositura Zagrabiensi. Jam pridem misissem litteras dni cardinalis Paravicini, sed scripserat mihi, ne literas mitterem V. illmae D. sine brevi apostolico, quod iam facio, et literas cardinalis Burgesii ad r^{mum} episcopum Zagrabiensem, quem humiliter saluto.

Habeo iam pridem apud me imaginem Anunciatae virginis beatae, pro qua dedi 10 fl. 40 d (!). Nolui iam mittere, timens ne conspurgaretur, eleganter sane est depicta optimi pictoris manu ad vivum, ut difficile sit distinguere, quae sit Florentiae vel Graecii depicta.

Caeterum avemque intelligere bonum exitum comitiorum nostrorum. Vidi literas cuiusdam dni Hungari haec verba scribentis: palatinum Turzonem creavit d. Draskovich. Faxit deus, ut omnia in suam laudem et gloriam salutemque animarum cedant. Saluto humiliter dnum illm. cardinalem. Audimus quid nostrates isthic fecerint. Bene valeat V. illma D., quam deus sospitem diutissime et felicissime conservet. Graecii 27. Dec. a. 1609.

V. illmae D.

servus in Christo

Bartholomaeus Villerius, m. p.

Külczim: Illmo et magco dno dno Joanni Draskouicz libero baroni etc. regiae Mtis Hungariae consiliario etc. dno observandissimo Possonii. (P. H.)

(Saját kezű levél.)

XIX. 1611. jan. 9. Draskovich János levele Bratulich Simonhoz.

Reverendissime domine frater et compater observandissime. Salutem et servitiorum meorum debitam commendationem.

Az úr Isten áldgya meg kegyelmedet minden kívánta jovaiba (*így*) ez újesztendőben. Továbbá nagy szívem szerint kívántam volna, ha kegyelmeddel szembe lehettem volna, mint-hogy tudom, hogy kgd az sinód után mentést megyen Tótországban; de minthogy nem lehet, az úr Isten adgyon kgdnek jó szerencsés útát. kérem kgdet mind jószágocskám, mind otthon való familiám legyenek kgdnek ajánlva. Kgdnek egyebet nem írhatok, hanem az mint az régi mondás tartja: aliis inseriendo consumer, mind életembe, mind értékecskémben majd megaggom, kit ifjuságomba találtam, azt is vesztőbe kell hadnom, és napról napra nagyobb fogyatkozásba vagyok. Ez visszavonyó vitézlő nép még sem veheti észébe magát, nehéz sub iugum bocsátni magokat; egyfelől engedelmesnek mondgyák királhoz magokat, másfelől Kolonichhoz és palatinus uramhoz kültek tanácsot kérdeni: ha befogadgyanak-é, vagy sem? ez szín alatt, hogy Kolonich uram tülök búcsút nem vett volna, és hogy nem certificálta volna őket ablicentiálássárul; én is addiglan suspendáltam fizetésseket és ő felségének tudtára adtam, tudom is kik legyenek azok, kik erővel is az köz vitézlő népet efféle engedetlenségre erővel is vonszak, kikre idővel gondom is leszen. Másképen arra inducáltam őket, hogy respectu damnorum illatorum illmo domino cardinali et deinde ad singularem instantiam meam az régiek úgy mint 500 lovas, gyalog ez mostani hét hónapi fizetéssel, kit ki kellene nekik osztanom, contentussak lesznek, és az többit per totum. akárminemű adósság lett volna ő nagyságának, relaxállják, ki teszen circiter usque ad ultimam Decembris praeteriti anni 16 ezer forintot: az újak penig, azok is 500 lovas, gyalog lévén, három hópínzeket, de talám még az negyedekre is reá vehetem őket; látja az Úristen, nagy munkámmal hoztam erre és nem kevés költségemmel, mert az zajgó legínyekbe hozzám hittam titkon éjjel, kinek 4 aranyat, kinek többet kevesbet attam ajándékon; az palatinus uram vajdája is jó segítséggel. közbejárással volt, ő neki hitemre fogattam, hogy az királtúl kiserzem restantiáját, ki teszen 800 frt felé, ha ő felségétül husvétig ki nem szörözhetem, magamébúl megadom; az többit, mióta ide jöttem, vendéglem, az mint lehet. Bár csak volna jó borom, valami dohos bort kell egyest innom, kihez én nem szoktam volna, azt is drágán; ő nagyságának egy rossz ó hordó boránál itt több nincsen; minden két napra csak az mennyi kevés cseléddel vagyok, úgy mint 40 personával, és az vendégekre 6¹/₂ mécz buza kél el, zab 18 méczcel mindennap, fát, szénát az

ő nagysága tisztartói adnak, igyebet semmit sem, mert magoknak sincsen. Valamint lehet, azon leszek, hogy jó rendbe hozzam őket, hogy mind ő felsége, mind ő nagysága contentus lehessen fáradsággal, azután vias meas domine demonstra mihi, mert én ha csak piacsrúl akarnék élni, nem hogy az ő felsége fizetésével, kit ha megadnának, de minden jószágocskám jövedelmemmel sem érném fel; egy pint eczetet 24 pínzen adnak, egy kupa sőt megannin, Bécsbe fele árán mindegyiket mind másikat megvehetem. Kgdet kérem, írja meg énnekem, mikorba gondolja, hogy elindul kgd onnét Szombathúl? és ha ott vagyon Pethe pispek uram, mondgya szolgálatomat, azonképen cancellarius uramnak apámnak mondja szolgálatomat; ő kegyelmének írtam ott létembe egy levelet, és Telegdi uramra biztam volt, hogy ő kegyelmének adja. nem tudom ha megadta-e, vagy sem? Azt mondja vala Telegdi uram, hogy volna cardinál urunknak 200 akó eczete, bizon talám itt csak tiz pinttel sincsen. Kérem kgdet, mutassa meg ez levelemet cancellarius uramnak és Telegdi uramnak, ha Isten kgdet haza viszi. és azonba nem írhatnék, mutassa meg kgd Istvánffy uramnak apámnak, és az én szerelmes atyámfiának is, hogy tudhassák, mi állapotban vagyok most. Ezzel az Úristen sokáig éltesse kgdet. Datum Wyuarii 9. Januarii 1611.

Reverendissimae Dominationis Vestrae

fr. et compater deditissimus

J. Draskovich, m. p.

Külczim: Reverendissimo domino fratri Simoni Brathulith, episcopo ecclesiae Zagrabiensis, ac priori generali fratrum heremitarum ordinis b. Pauli, sacrae regiae Maiestatis consiliario etc. domino fratri et compatri observantissimo Tirnaviae.

(Igen szépen metszett czímeres gyűrűspecséttel. Sajatkezű.)

XX. 1612. oct. 5. Thurzó György levele Draskovich Jánoshoz.

Splis ac magce done affinis nobis observan^{me}.

Salute et officiorum nostrorum commendatione praemissa. Az időben, hogy mi az Dunán innét való földnek generalis kapitánya valánk, Horwáth Bertának, ki mind ő fölségének s mind az országnak sokat nagy jámborúl és híven szolgált és hazánk-nak s szép nemzetünknek megmaradásáért sokszor vérét hullatta, volt néminemő ügye Szeőgyény Mátéval; törvénre kölvén azért ugyan akkor az dolog, mi úgy mint generalis kapitány törvént tétettünk nekik, és micsoda törvények lött légyen, kegld magátúl Horwáth Berthátúl megértheti; azért panaszkodék most minekünk, hogy annak az törvénnek continentiaja és adjudicatioja

szerént sokszor találta volna meg Zeőgyény Farkast annak az Szeőgyény Máthénak az fiát, ki most az kgld botja alatt vagyon Ujvárba, hogy exequáltatta volna az dolgot, de mind ez ideig is fölötte nagy kárával semmi végett nem érhetne. Minekokáért kgldet kérjük és tisztünk szerént szeretettel intjük is, megteként-vén igazságát ez Horwáth Berthának az dologban, legyen minden segítséggel kgld neki, és tovább nem halogatván mindjárást exequáltassa kgld az dolgot, hogy ne panaszkodhassék többé minekünk, kit mi kgldtül nagy jó néven vesszük és viszont nagyobb dologban kedveskedünk kgldnek. Éltesse Isten kgldet.

Datum Bittchae die 5. Octob. anno domini 1612.

Splis ac magcae Dom. Vrae

servitor et affinis benevolus

Comes Georgius Thurzo, m. p.

Külczim: Spli ac magco domino Joanni Draskovith de Trakostian tavernicorum regalium in Hungar. magistro, s. c. regiaeque mattis cons. et cubicul., confiniorumque antemontanorum supremo capitaneo etc dno affini nob. observandissimo. (P. H.)

(Sajátkezű levél.)

XXI. 1621. jan. 17. Draskovich Miklós levele anyjához Istvánffy Évához.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek, mint szerelmes asszonyomnak anyámnak. Én csak héjába fáradtam ide az gonosz üdőbe, veszesse patvar azt, az ki írta az levelet, mert az törvényeket nem szintén akkorra halasztották, hanem ad dominicam Invocavit, az ki hat hét múlva lészen, ő pedig az Invocavit helyett Exaudit írt, ebben lett az vétek. Én még semmit nem végezhettem, mert csak három órája hogy ide jöttem, szintén most az generálhoz megyek. Kuglman és Manicor azt mondják, hogy általán fogva megnyerjük az pört, kgd legyen jó reménségben; azt bánom, hogy ismét hat hét múlva föl kelletik jünöm. Betlehem felől semmi bizonyost nem tudnak mondani; az cseh király felesége pedig megholt. Draskovith Péterné itt vagyon, adja Isten, hogy ő is rövid nap az királyné asszony után mehessen. Én azon leszek, hogy negyed avagy ötödnapi múlva innéd elmehessek, adja Isten, hogy kgdet jó egészségben találjam. Isten éltesse kgdet. Datum Gerecz 17. Jan. 1621.

Kgd alázatos szolgálja és fia

D. Miklós, m. p.

Külczim: Az nagyságos Istvánffy Éva asszonynak, nekem szerelmes asszonyomnak anyámnak.

(Sajátkezű.)

XXII. 1623. nov. 6. *Nádasdy György levele.*

Én Nádasdy György adom tudására mindeneknek, az kiknek illik ez levelemnek rendiben.

Fölvévén terheket minden atyámfiainak és gyermekimnek, az kiket ez dolog illetve, avagy illethetne, mivelhogy az Istennek akaratjából az anyaszentegyháznak rendelése szerint vettem magamnak örök házastársul az nemzetes és nagyságos Draskovith Borbála kisasszont, az tekéntetes és nagyságos néhai Draskovith Péter uramnak hajadon leányát, az nemzetes és nagyságos Allapi Mária Anna asszontul valót, ilyen okkal, hogy ha engemet az Úristen magzattal nem szeretne ez megnevezett Draskovith Borbála asszonynyal, és történet szerint halálom lenne és tőlem özvegygyé maradna, tehát kötöm ezen Draskovith Borbála asszonnak magamot, hogy az én zálogos jószágomban három özör (*így*) magyar forint érőt magának foglalhasson és bírhasa; ezenkívül peniglen mindennemő ingó marháimnak az zálogos jószágon kívől a harmadát kötöm azon megnevezett Draskovith Borbála asszonnak, akármilyen névvel neveztessek. És az én maradékim az nemes Magyarországnak törvénye szerint az jegyruhárul tartozzanak ötöt contentálni, mely én kötésemet az én maradékim meg ne másolhassanak, hanem ezt tartozzanak megtartani, kiről mennél hamarébb lehet, az böcsületes káptolon előtt is levelet adok és fateálok. Ez végezés peniglen lött az tekéntetes és nagyságos gróf Zréni Miklós uram ő nagysága, és az tekéntetes és nagyságos alsó-lindvai gróf Bánffy Christoph uram ő nagysága előtt, ismét az nemes és nemzetes Bennyey István uram előtt. Ennek nagyobb bizonságára adom az én levelemet kezem írásával és pöcsétemmel megerősétvén.

Actum in Raác-Kanisa, die sexta Novembris anno dni 1623.

Zrény Miklós m. p. (p. h.)

Comes Christophorus Banffy m. p. (p. h.)

Béniey István m. p. (p. h.)

(Az aláírások sajátkezűek. A Zrinyi név, valamint az okmányban, úgy a sajátkezű aláírásban is Zreny-nek van írva.)

XXIII. 1640. april 4. *Keglevich Ferencz levele Draskovich Jánoshoz.*

Illustrissime domine et pater mihi observandissime. Salu-tem et servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Az gyilkos felől bizonyosan végére mentem, hogy itthon légyen, igen beteges állapottal. Ez elmúlt vasárnap szent Péter nevű szentegyháznál látta egyik jobbágyom, a kit latrúl, árulóul

és nem jámborúl hírem nélkül, még más kettővel elfoglalt volt, hogy igen halván színnel, nyögve mellette ment ki az szentegyházbúl. Itten történhetik oly titok, hogy ki ne tudódgyék. noha maga is az öcsese várasban szánakodással egynéhányoknak beszéllette ez elmúlt vasárnap beteges állapotját, melyet nem hittem (mivel önálok mindennapi kinyér az füllentés, kivel táplálják is magokat), amíg végére, nem mentem. Nagyságtoknak alázatos szolgálatomat ajánlom. Iltesse Isten sokáig Nagdat jó egészségben.

Datum Crapinae 4. Aprilis 1640.

Illmaea Dom. Vrae

servus et filius addictissimus

Fran. Keglevitth, m. p.

Külczim: Illmo domino dno comiti Joanni Draskovith perpetuo comiti de Trakostian, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae bano, sacrae caesar. regiaeque Mattis consiliario et camerario, necnon confiniorum Collapianorum supremo capitaneo, domino dno et patri mihi obsermo.

(Gyűrűspecst a Keglevich címerrel, rajta: F. K. D. B. — Sajátkezű.)

XXIV. 1640. aug. 20. Draskovich János levele Lippay Györgyhez.

Illme et rme dne dne obsme. Salutem et obsequia additissima.

Parancsolt volt ő fölsége kegyelmessen, hogy az minemő halála történt az néhai nemes Czegléd Miklósnak Jellachicz Ferencz miatt, arról és annak circumstantiáiról ő fölségét informáljam, mivelhogy Jellachicz kívánnja vala ő fölségétől arról az cselekedetiről való gratiát. És minthogy azonban csak hamar installatióm dolgában foglalatatos voltam, az minemő írást is most küldettem kgdnek, az ki ezt az casust declarállja, nem kaphattam hamar, im csak most kellett, holott előbb nem lehetett ő fölségének allázatossan választ adnom, mely írásból, az mely punctum az megnevezett Miklósnak halálát illeti, csak azt irattam le az két punctumát, és levelemben ő fölségének includáltam; nem is tudtam annak nagyobb declaratióját föltalálni, mint azt, az kit maga szolgája kínjában vallotta urára, holott az megtörtént casus után más nemes emberre küldette volt ura öcsese, és véghez nem vivén teljességgel szándékját, az polgárok megfogták, és az kinek territoriumjába fogták meg, annak birtokába adván, kínzás által vallotta azt, azt kit kgdnek leiratván épen megkültem, melyet bizonyítják az szedett reá való attestatiók is, melyek azok is Keglevics Ferencz uram kezébe vannak. Megtetszik ezekből, hogy noha házához ment volt az szegín megöletett ember, de ez házánál maga oltalmára nem

cselekedett semmit, hanem utána ment, üzette, megváratta magát, útját szolgálva eltérítette és maga kezével is halálos sebet tett rajta.

Többet is vall az urára, melyek sub 4° et 5° puncto vannak, azokat ő fölsége eleibe nem adtam, mert arról nem kérd ő fölsége, csak kgdnek akartam tudtára adni. Mostanában Jellachicz Ferencz más urak protectiója alá adván magát insultál (*a másolatban kihagyott szó*) et mirum, quas turbas excitat in divertendo a me capitaneatu regni, melyet most sem consequálhattam, holott az második installatiómkor csaknem zenebona lén érte, és inkább hogysen mi történjék, peracta installatione, differáltam arról való propositiómat e gyüvendő győlésre, kit csak akkor köll hirdetnem, ha látom, hogy az emberek lecsendesednek. Sok volna arról mint bizodalmas uramnak írnom kgdnek, de pennára sem bízom; hiszem is Istent, hogy omni meliori modo lecsendesítem, holott nem, énnékem az után is az mi kegyelmes Urunkhoz és kgdhez köll confugiálnom. Az ő fölsége recomendatiójával (noha azt még in publico nem mutattam, de praetendálván magoknak liberam dicti capitanei electionem), elő sem állok inkább, hogysen respectussa ne legyen. Ebben vagyunk most az statusban. Az installatióm után ez végekbe mentem, ottan fogytkozás szántalom (*így*), melyekre országostúl gondot viselek, mennél legjobban lehet, csak ő fölsége munitiójáról provideáltatna pro nunc kegyelmessen, kirúl írtam gróff Pálffy Pál uramnak is, és ennek utána is sollicitálására gonom leszen.

Ez mostani úttal occasióm adatott arra is, hogy ő fölségének alázatosan könyörögjem Kerechény László jószágának receptativa gratiája felől, holott értettem, hogy másokat is adoptál, kik talán eddiglen is megtalálták ő fölségét pro consensu. Énnékem igen kezemre volna Zábrághoz és az oda való végekhez, azon kívül is szörzettem már az megnevezett végekhez közelébb lakásomat. Ex humili et antiqua confidentia kérem alázatossan kegdet, ne legyek elfelejtve kegdnél ebben, hogy én is ő fölségének commodius holtomig szolgálhassak, melyre igyekezem, bizonságom az Isten, mind ennyi sok adversitásimmal is, kednek is meghaljak ha hálaadó szolgálja nem leszek. Supplicatiómbul minden circumstantiáit megérti kegde.

Igazán írom kednek, ez az capitanei regni libera electio nagy rész(t) a nagy veszekedésnek oka köztünk, mindenik magát arra érdemesnek tarván; az ki az bánágot adja, valjon nem köllene annak is legalább tudni: kinek adatódik az a kapitánság, és ha olyannak adják-e, a ki ő fölségének is tetszik? Oly dolog ez, melyet kednek in confidentia írom, hogy csaknem familiae insurgunt contra familias, és ha remedium nem adhibeáltatik, egy fél nappal nyakra fejre mehetünk mindnyájan, oly helyen együtt lövén. Adgya Isten, hogy ne köllessék jobban explicálnom maga-

mot. Rövid idő mulván újabban való gyűlést akarok hirdetni, és mint succedál, kednek in solita confidentia (melyre kegdt is animust ad böcsületes levelében) megírom. Kérem kegdt, tartson meg szolgájának. Éltesse Isten kegdt sok esztendeig kedves jó egészségben. Datum Klenonnik 20. Augusti 1640.

Illmae et rmae D. Vrae

stor addictissimus
Comes J. Draskovich, m. p.

(Lippay György cancellárhoz szóló levélnek egykorú mássa.)

XXV. 1643. jun. 27. Esterházy Miklós levele Draskovich Jánoshoz.

Illustrissime comes, dne amice obersv^{me}.

Az kgmd 23. huius Clenonikból írt levelét elvettük, akiben mit írjon kgmd, megértettük. Hogy kgmd Zabragiban gyűlést tartott, azt jól cselekette, de ide nekünk csak consiliomot sem engednek tartanunk, nem tudom, ha nem hisznek-e meg bennünköt, avágy mint vagyon a dolog. Azonban ím csaknem házunkban vagyon már az ellenség, Morvát immár csaknem magáévá tévén. Az commissiót is hogy szorgalmazni fogja kegmetek, nem improballjuk, de úgy látjuk, hogy avval az commissióval keveset fognak az emberek gondolni, mert ím Morvában lévén az ellenség, vetten veszi az városokat, s pusztítja az országot, s még is az ő felsége directori semminek tartják, s nem törődnek igen rajta. — Az fürdést Isten segítségével elvégeztem, de ma egy hete, hogy valami hideglelés jött vala reám, s tegnap hogy nem volt rajtam, valami orvossággal is élván, de mindennap bántott azelőtt, mindazonáltal valamint s valahogy, de Lakompakra akarunk menni az savanyú víznek italljára, ha úgy nem járnánk avval is, mint a fürdővel. — Casimir herczeg egy holnapig fürdött, s most a savanyú vizet iszsza, talám azt is egy holnapig fogja innya. Itt vagyon azért még Podonban (*Baden*), a mi gazdálkodással lehettem én is ő felségének itt a szomszédságban, megcselekettem.

Az törökök állapotját az mi nézi, bizonyos dolog, hogy a végek felé sok csintalanságot cselekesznek, noha magok között is nem egyesek, az fővezérre vagyon panaszok és neheztelések, ki ellen az halapi (*aleppói*) passa most is föltámadott. — Az fizetlenség az végekben mindenütt közönséges. Meghala Zéchiné asszonyom is, de úgy gondolom, hogy meglészen azért az az ötvenezer forint, csak szorgalmazták. — Értem, hogy az a nagy ember, a kiről kgmed ír, oly vélekedésben vagyon maga felől, hogy két hónap alatt universalis békességet szerez, ki meglehet talám úgy, mint a kinek a hasára ülnek, s azt mondja: megattam

vitéz barátom magamot, de hogy annyi idő alatt békességet szerezzen, különb dispositióját látom az ellenségnek.

Hogy az kgmed pörössi az kgmeddel való concordiához nyuljonak inkább mint pörhöz, vagy fegyverhez, javallom. Az dévéni jószág hogy Báthori Istváné volt, az bizonyos, jóllehet én semmi leveleket nem olvastam, hanem Báthori Istvánnak testamentoma nálam vagyon, s abban vagyon valami emlékezet felőle. Az mi penig az fölkért jószágot illeti, kibem Keglevich Péter uram ártja magát, az dotalistával való fassio mellett mi most abban semmi oly mandatumot nem expediálhatunk, hanem nekünk tetszenék inkább, hogy mivel azt a jószágot a dotalista attá el, a ki ultra dotem suam semmit abban el nem adhatott, csak az vármegyében penes articulos de dotalistis editos pörrel prosequálná kegmed Keglevich Péter uramot. Ez igen brevis processus, s kirekeszt minden juridicum remediomokat, mely articulosokban noha vagyon csak szó de legitimis defuncti haeredibus ac successoribus, de a mennyiben a király a maga jussát oly jószágban, a ki ő felségére szállott, másra transferálja virtute donationis regiae, méltán az olyan donatarius is legitimus haeresnek és succesornak mondattathatik. Mernanchich uram dolgában ha megtalál a más fél, megértjük praetensióját annak is, s a mit fog hazánk törvénye kívánni tőlünk, azt fogjuk cselekedni.

Zéchi uram ígérte mi előttünk is az productiót Malakócziné asszonyom ellen a lindvai jószágról, s termináltunk is nekik pro 6. Julii, s meglátjuk, ha elhozza, micsoda igazság az, s azt kell abban is cselekedni, a mit az igazság kíván. Hancz Péter Gálnak attunk vásárlani valót, s megadjuk a többit is, ha jószágot vásárlana rajta. Tartsa Isten jó egészségben Kegmedet. Datum in Hefflein 27. Junii 1643.

Illmae D. Vrae

servitor et amicus paratissimus

Comes N. Ezterház, m. p.

Nagy kedvem volna hozzája, hogy sokat írnék kgdnek, de nem is érkezem s erőtlen is vagyok az hideglelés után, de egy szóval itt semmi jó rend nincs, semmire való az mint látom, hogy igazgatják az ő fölsége dolgait. Az erdéli fejedelemtől sem vagyunk securusak, s mi mindazáltal semmit nem mívelünk s nem is igyekszünk mívelnünk. Vajha mód volna benne, hogy ha nem előbb is Bottyáni uramnál Rohonczon szemben lehetnék kgddel, igen kívánnám.

(Az aláírás és utóirat sajátkezű. A külczíra hiányzik, semmi kétség azonban, hogy a levél Draskovich Jánoshoz, a későbbi nádorhoz szólt.)

XXVI. 1644. jan. 28. *Jurnovich Pál levele Draskovich Jánoshoz.*

Szolgálok kgdnek mint uramnak. Isten kívánta sok jokkal és egészséggel, hosszú illettel álgya meg ngodat, szibűl kívánom.

Én iterato az Ngd parancsolatja szerint Nyitrára mentem volt, két nap laborando semmit nem efficialhattam. Eleget ajánlotta magát, sed nudis verbis. Megesküött, hogy háromezer forintjánál nincsen több, a kit temetésre rendelt, in debitis 25 ezer forintja vagyon egyiknél is, másiknál is, ha az keze között volna, nagy örömet gratificalna Ngdnak, főképen mostani Ngdnak szükséges korába. Jesuitáknak 23 ezer forintot adott, huszat az alumnu-sokra, hármát valami épületre, a többit a ki volt, mind kiosztogatta. Ime maga is irt Ngdnak, de mivel nagy defectusa vagyon szemeibe, maga nem subscribálhatta; én bizony tiszta szibűl fáratam, sőt oly nagy szerencséken mentem által az Dunákon az nagy zaj miatt, hogy csak oda nem veszttem, főképen Gutánál. Patientia, Ngd kedveért többet is kellene cselekednem!

Én püspök uramnak eleget szólottam mind oda menet, mint vissza jövet, sed frustra, induratum est cor illius; többi között Ngdk egy levelét mutatta, kit ő ngának kezéből kivettem és ime includálva kültem Ngdnak; hiszen, úgy mond, pínzzel együtt az asszonyt fel akarta küldeni öcsém uram hozzám, hát vagyon pínze, és pínz nélkül semmiképpen nem adom oda, mert azután is veszekednem kellene pínzért öcsém urammal. Én interest is ígértem neki, de hejába. Azt is mondá ő nga, hogy Ngd Zaurachát akarta venni, sőt hogy megvette volna, de, úgy mond, én végére mentem, hogy semmi sincs abba, tehát lehet elég pínze öcsém uramnak.

Minemő végezése pedig vagyon rusztiakkal püspök uramnak, azt is mondá, hogy Ngdnak megkötötte, és az ő felségével való transactionnak pariáját, ő kglnek, úgy mond, jó hasznára volna a Ruszt, ha megveszi, és lássa ő kglme, siessen pínzzel, mert én másnak adom. Erdődi Imre uramnak az előbbeni mátkáját az kis Pázmány vette el, e farsangba Zádvaratt menyegzőjek leszén. Az erdélyi fejedelemtől most is tartunk. Az svecus hada Dániába szerencsésen járt, és sokat nyert; félő, hogy bene armatus ismeg reánk ne jöjen. Az ő felsége hadába 13 regiment az Alsó-Aus-triába quartérozni jött; adja Isten, hogy jobban succedáljon ehbe az esztendőben, hogy sem az előbbeniebe succedált. Cháki uram egy hét mulva Szent-Gotárdra megyen, ott, azt vélem, egész szent György napig lészen. Zelepchéni uram Konstantinápolból azt írta érsek uramnak, hogy minden bizonnyal az török meg akarja tartani az békességet. Asszonyomnak ő ngnak alázatos

szolgálatomat ajánlom. Et his illm. D. V. diu feliciter valere precor. Papae 28. Januarii 1644.

Illmae D. V.

servus ac capellanus devotus

Fr. Paulus Jurnovich (?)

vicarius Papensis.

(Gróf Draskovich János bánhoz, a későbbi nádorhoz czímezve : a czím alatt Commendantur illmo dno comiti Georgio Erdődi etc. Sajátkezű. P. H.)

XXVII. 1645. jan. 23. *Draskovics Miklós levele Draskovich Gáspárhoz.*

Illustr^{me} comes domine frater observan^{me}. Salutem et servitiorum meorum commendationem.

Az vicecommissarius wegen dasz darlechen ezen órába volt itt a császár számára ezer rénest kérni kölcsen, de én csak élémbe sem bocsátottam, hanem azt izentem neki, hogy én bizony soha csak egy pénzt sem adok a fejébe, valamint járok, és evvel bocsátottam el. És mivelhogy azt gondolom, hogy talám kgdhez is elmegyen (quoniam iacula praevisa minus feriunt), ezt kk tuttára akartam adni, talám nem ártana, ha kgd ennihány napig absentálná magát Lotombergrül. Azt is halottam e napokban Potoliba, hogy az kin ezúttal semmit nem vonhatnak, ezután békét hadnak neki. Az kik ennekelőtte attak is valamit, azután megbánták. Kgdhez küldöttem ma reggel az Jancsit, szóval is izentem ő általa kgdnek, az praineki pincze felől. Tartsa Isten jó egészségben kgdet. Markócz 23. Januarii 1645.

Ill^{mae} Dnis Vrae

servitor paratiss. et fr.

N. Draskovich, m. p.

Külczim : Illustrissimo comiti domino Gasparo Draskovich, perpetuo de Lotombergh, dno in Trakostian, S. C. R. M. consiliario etc. cubiculario, dno fratri observandissimo.

Alatta : Ako Goz. nebudu doma reka odp. K. Mikulich.

(Ép, czimeres gyűrűspecséttel, az egész levél Draskovich Miklós kezeírása.)

XXVIII. 1645. jul. 11. *Mikulich Tánás levele Draskovich Jánoshoz.*

Illme due comes, et affinis observandissime. Servitiorum meorum addss. commendatione premissa.

Az Úristen sok jókkal áldja meg kgdet. Érkeztén Bécsből szolgám, hozott ő felségétől mandatum protectionale kgdre, melyet in specie küldöttem kk, kérvén azon kgdet, exhibitát

vettessen reá, és írjon Zriny Péter uramnak, hogy az minémő méheknek való helyeket csináltatott, azokat demolialtassa, és ez után semmi violentiákat ne inferáljon in illis insulis, és akarja-e obedialni az ő felsége neki írt parancsolattjának? Egyébiránt kgd tiszt, ez protectionalissal adatott authoritással procedálni akar. Minémő parancsolatot adott ő felsége Zrini uram ellen, annak az párját kk megküldöttem pro notitia. Én pediglen tegnap mester uramtól vévén exhibitoriát Jelachich bíróra, az ő felsége mandatumját siettem oda küldeni Ozoliba. A mellett palatinus uram ő nga levelét is inspecie küldöttem kgnek, megérti voltaképpen kgd, miképpen mentettem országunkat, hogy nekünk nincsen módunk az segítség adássában.¹⁾ Ex diversis literis qualia nova habeo, azokat is comunicáltam kgddel. Kgdet kérem, az protectionale mandatum in specie, exhibitát vetvén reá, palatinus uram ő naga levelét, et paria literarum suae Mattis ad comitem Petrum a Zrinio datarum vissza remittálja kgd, kgd ugyanazon Jelachich Gáborra, avagy illo absente uni ex iudlium cottus Zagrabiensis írjon Zrini Péter uramnak ugyan auctoritative, quia regiam sibi attributam habet in hac parte auctoritatem. Én míg élek, kk szolgállok szeretettel. Tartsa meg az Úristen kgdet jó egészségbe sokáig. Zagr. die 11. Julii 1645.

Illmae D. V.

stor et affinis addict.

Thomas Mikulich, m. p.

(Draskovich János bánhoz czímezve. Sajátkezű. Ép, czímeres gyűrűspeccséttel.)

XXIX. 1645. decz. 17. *Nyizsnyánszky György levele Draskovich Jánoshoz.*

Illme dne dne comes, mihi gratiosissime. Salutem et servitiorum humillimorum paratissimam commendationem.

Az Nagod leveleiből Nagod parancsolatját és Zlakonicz uram által szóval is énnekem légyen mit parancsolt (*így*), megértettem; az mely Nagod parancsolatjához, úgy az mint legjobban lehetett, hozzá alkalmaztattam magamat. Elsőbben is az tornai utat előmbe vevén, azt Istennek engedelmeiből egészségesen megjártam; ott úgy lén választom, hogy az asszony Keghlevéczné maga bemegyén Horvátországban az mint énnekem mondotta, és ottan Nagoddal az jószág felől maga akar tractálni és végezni, de alattomban mást gondolt, az mint azután Nagy-Szombatban leveléből értettem, az melyet írt jesuvita pater Keresztesinek, az ki az ő fiára convictusban gondot visel; abban az levélben absolute azt írta annak a paternek, hogy csak egy holnapig, nem

¹⁾ Nehány kitörült szó.

hogy tizenkét esztendeig birnia nem engedi Ngdnak; még azt írta az paternek, hogy az gyermekkel ne is engedje énnekem szólnom, netalám én vele titkon arrúl akarnék valamit végezni. Itten mindenütt igen igen rossz hírt mondnak az jó asszony felől, még Tornát elértem egynéhány helyen hallottam azt, visszajövet pedig pater Keresztesitül annál inkább, Zlakovicz uram által szóval izentem Nagodnak, micsoda hér legyen az.

Egyuttal találtam volt meg Thökeli uramat és az asszonyt léthavai portio felől, de ő nagoknak nincs semmi kedvek hozzá, annyét nem akarnak adni reá; tudom, hogy teszen Thökeliné asszonyom emlékezetet asszonyom ő naga levelében erről. Nem tudom, hogy lén hérével Erdődi Gábor uramnak azon léthavai állapot, hozzám kódtott volt tisztartóját tudakozni, azt izente, hogy Horvátországból írt volna ő nagának erről valaki, hogy az asszony ő naga el akarja zálogítani azon léthavai portiót; én egyebet nem feleltem arra ő nagának, hanem, hogy értettem volna az aszonytúl ő nagátúl, hogy sokszor panaszképen beszélt volna, hogy semmi hasznát nem látja annak a jószágnak. és ha oly mód lehetne benne, ő naga gyermekének erőmet szerezne hasznosabb jószágot érette; magával az úrral nem is voltam szembe, miuta Zlakovicz uram kijött, ezután per ocasionem szembe lévén ő nagával, mit szól arrúl, nagtoknak értésére adom. Az mi pedig az én számadásomat illeti, azon is által mentünk, Nagod arrúl veszen Zlakonicz uramtúl információt minden voltaképen, mind árvairúl, léthavairúl, Illeskőről és cattlócziról, mint s hogy végeztük el. Az minémő restantialis pénz volt Illésháziné asszonyomnál, annak jobb részét ő naga énnekem megatta, az többit is ő naga Trenczénben hatta volt egy jámbor szolgánál, hogy hozzám dirigálta volna, de inter spatium temporis még én Tornára jártam, pestis kezdett ott regnálni, én sem mertem osztén az pénzért oda mennem, hanem meg írtam ő nagának felőle, az ember is megholt, akinél volt az pénz, de én mindazáltal complanáltam az árvai és léthavai restantiát anni 1644. et pro anno 1645., és köttem Zlakovicz uram által az mennyére lehetett. Az számadás után, Isten éltetvén, az többit talám magam is Nagdnak beviszem. Maradott még az kattlóczi jövedelmekből való restantia, ki Nagod jobbágyinál s ki pedig másoknál, gabonára, és egyébféle jövedelem pénz, az kit az háboruban és még az tábor idejében is egynémellyeknek elattak volt gabonát és egyetmást is, az kiknél nem kevés pénzem szaporodott restantiára, az háboruban is az kiknek az ispány eladott volt egyetmást, egynémellyek meg is holtak benne az pestisben, ki az háboru miatt sok kárt vallott úgy annyéra, hogy nem tudok semmit rajtok venni; kérem annakokáért Nagodat mint kglmes uramat, méltóztassék Nagd ez ilyen fogyatkozást kegyelmes consideratióban

venni és én hozzám is kegyelmes jóakaratot mutatni, hogy én okúl ne legyek annak az restantiának, ha nem mindenestül is, de az mennyit Nagod kedves jóakarattja, abbúl kegyelmes jóakaratot mutasson hozzám szegény szolgájához; mert ha csak kattlóczi jövedelmet kellett volna mindenkor néznem, és csupán arra gondot viselnem, soha nem lett volna annyi restantia, de mikor kellett volna Kattlóczon lennem, akkor hol Árvában, hol Léthavára s hol Illéskőre kívántatott compareálnom. Hogy ezekkel mentem Nagod előtt magamat, ha úgy nincsen, igaz Nagod ítéletére ajánlottam magamat. Mindezekre Nagodtúl mint kegyelmes uramtúl kegyelmes választ várok. Isten tartsa és éltesse Nagdat sokáig jó egészségben. Datum Réczén die 17. Decembris 1645.

Nagdk legkesebbég (*így*) szolgája

Nyznjanszky Gy., m. p.

(Gróf Draskovicz János bán és a Kulpa vidéki végek főkapitányának szól. Sajatkezü, címeres gyászpecsétű.)

XXX. 1646. jan. 13. Erdödy Imre levele Draskovich Jánoshoz.

Illme domine comes, dne fr. obssme. Saludem et ser. parat. commen.

Isten szerencséltesse ez új esztendőben kgdet. Beteges ágyamban tanált vala az kgd levele, melyet Patacics Péter uram küldött vala, az kire hogy, ily későn adhatok választ kgdnek, oka azon beteges állapotom. Én azért az kgd dispositiója s resolútiója szerént, melyet tött vala kgd, az letovarici jószágnak resignatiója végett, oda költem vala szolgálmat azon jószág apprehensiójára, de az melioratio aestimatióját sokalolván (*így*) (az melynek én bizony soha annyi erő hasznát nem vehetném), nem akará kgd hire nékönt (*így*) Patacics uram (az kit azon jószág resignatiójára deputált vala kgd) resignálni a jószágot; azután pedig kgdtől nem érthettem semmit is azon jószág resignatiója végett. Kire nézve kérem kgdet, tudósítson: mi szándékba légyen eziránt kgd. Az mi azon melioratiót illeti, az Isten bizonságom, inkább akartam volna, hogy annyi deterrioratiót tött volna kgd jószágomban, nem mint azt az haszontalan melioratiót, s bizony egy pínzt sem kívántam volna inkább kegdtől azon deterrioratiójáért; mert azon egynehány jobbágy, az kit azon jószágban szálítod (*így*) kgd, ma s holnap vagyon, s ha ezzel in minimo offendáltatik, véghelben lévén az jószág, ottan más véghelre szökik, és semmi úttal nem repetálhatni; s egyébaránt is igen állhatatlan az olyan véghelben való jobbágy, haszna pedig minemő légyen? kgd maga experiálta. Más az, az házokat is az én erdőmből építettik, s azaránt is több kárt töttek, nem mint hasznót

tesznek. Ezekre azért az okokra nézve kérem szeretettel kgdet, ne terhelljen annyival, az mennit az kgd emberi praetendálnak, s ha ugyan kölömben nem akarja kgd, inkább akarom, hogy usque ad terminum birja kgd, nem mint annit fizessek, s noha nem tudom mint s hogy érti s magyarázza kgd azt az punctumot, az kiben proventus ultimi anni eorundem bonorum, et solutio arendae ab iisdem bonis comprehendáztatik, de juxta opinionem aliorum, az kikkel még eddig conferáltam a dolgot, úgy értik, hogy kgdnek mind az proventust intacte kellenék hadni, s mind penig az árendát megfizetni; de én azt kgddel nem igen vitatom, s kész vagyok ez esztendőben vagy az árendát kgdnek engednem, avagy az proventust s az jószágot is ám birja ad terminum kgd, az az usque ad festum s. Michaelis proxime affuturi; mert ha jól reá emlékezem, ugyan az a terminusa azon jószág resignatiójának, ha penig kgd az proventust akarja meghadni, mivelhogy én fogom elkölteni, annak beszolgáltatásával jó igazsággal nem terhelhetem kgdet, hanem kérem, engedgye meg azon letovaríci jobbagyokkal magamnak beszolgáltatnom, melyet absque ulla difficultate megengedheti kgd; holott azon proventusnak beszolgáltatása ante terminum resignationis bonorum csak egynehány nappal lehet meg. Iterato és szeretettel kérem kgdet, engem avval az melioratióval ne terhelljen, mert az nekem bizony nagy nehézségemre leszen; én penig kgnek annál többet szolgálhatok, s igyekezem is szolgálni kk.

Úgy hallom, hogy kgd nímely tökéletlen hazugok szavának hívén, ujonnan neheztelésében estem volna kk; de bizony méltatlanúl, mert ami azt a kglmd rabját s lovát illeti, az ki Brésztén elígett, hogy azt én vagy itattam, avagy tartóztattam volna az végházban, az bizony merő tökéletlenség, s az Isten soha semminémű állapotomban s dolgomban ne szerencséltesen, ha csak belípett is házamban, avagy csak az házam udvarában, nemhogy itattam volna, s nem is tartóztattam tovább egy fertál óránál, s addig sem tartóztattam volna, ha az leveleket, melyeket hozott volt, meg nem köllet volna olvastatnom, az kivel én ex officio tartozom; hogy penig az lovat jártattam volna, azt nem tagadom, hogy az szolgálmat, úgy mint Bedekovicsot reá nem öltetem volna, de hitemre két kopjánira nem ment tovább rajta.

Hallván azt is, hogy az kgd alatt való haramiák, níménemő rab vígett, azzal mentették volna magokat kgd előtt, hogy én erővel elvitettem volna tőlek, de az is nélvén való hazugság, mert az hitván emberek, az én emberimmal együtt, ugyan azon rabot az én egy jobbagyomnak atták elváltságában, mert az is rab, úgy mint 60 for., s mivel ki nem válthatta azon rab az én jobbagyomat, én vettem meg tőle ugyan azon az áron, az kiről nekem Jellasicz szolgabírótól testimoniumom is vagyom,

melyet ha látni kívánna kgd, in specie köldöm kgk, s abból meg-
 érti kgd, mint s hogy jutottam hozzá? De egyébaránt is jó igaz-
 sággal engem illetett volna az a rab, mert az egy kalauz lévén,
 4-ed magával jött vala ki, s egy Lekenik nevű falujából szegén
 Erdeődi Farkasnak vitt vala 3 vagy 4 gyermeket (s azokat is az
 kgd haramiái jó pínzen atták), s elsőbben is nekem érkezett
 hirem felőle, s akkor szinte Újvárat¹⁾ lévén csak közel azon
 faluhoz, ottau mingyárt az én vajdámnak attam hért felőle
 (a melyet én sok embersíges emberrel megbizoníthatom kk, az
 kik ugyanakkor nálam voltak), s az vajdám csak egynéhányad
 magával utána menván, hért adott az kgd haramiáinak is, s elér-
 vén az csatát, ottan mingyárt az én vajdám kapott ez kalauzhoz
 (kit az kgd emberi is nem tagadhatják), s ha azon kalauznak az
 puskája szolgált volna, most az én vajdám az föld alatt volna,
 de jó szerencsére nem szolgált, s ottan nyakába ugrott az kalauz-
 nak; az kgd emberi pedig in isto actu igen távul voltak az én
 vajdámtól. Kgd azért itilje, mit itilne ezaránt az végbeli törvény?
 Én, látja Isten, sokaktúl értekeztem ez aránt, s ugyan derék
 emberektúl, s mindenik azt mondgya, hogy ha egy pénzt nem
 attam volna is érte, s ha szinte ex tertia manu nem vettem volna
 is el, engem illetve. Az petrinei zászlótartó pedig most is tagad-
 gya azt, az kit mondanak, hogy felőlem mondott volna; azért
 legjobb volna, ha kgd két, három embersíges főember szolgálít
 köldeu alá, az mikor én is ben volnék az végházban, s akkor
 mind egyről, s mind másról serio s diligenter inquiráltatna kgd,
 s bizonítódnék meg szemembe, az kit hátom megett mondanak
 némely rossz emberek, s ha mibe bünes volnék, méltán viselhetne
 neheztelést kgd; de így ad cuiusvis figmenta hogy kgd moveal-
 tassék s hozzám idegenséggel legyen, bizony nem érdemlem, s ha
 ezt fogja követni ellenem kgd, engem hitemre mind ilyen haszon-
 talan szolgálját is teljességgel elidegenét szolgálattyától.

Ad extremum hattam pedig azt, az kit ír s mond felőlem kgd,
 tudni illik, hogy az pogánságot hírrel igyekezném tartani s annak
 az ebnek favealni, de én arra csak azt felelem kk, hogy kurva az
 anyja s minden pereputtyának, az ki azt mondta kk, s kötette
 felőlem, s életemnek veszedelmével is kész vagyok az beste engem
 gyalázó kurafiának szemébe mondanom, valahol kívánja kgd.
 Megbocsássa kgd, de bizony senkinek meg nem engedem, hogy
 urunknak s hazáuknak bővebben s igazabban igyekezzék szol-
 gálni nálamnál, az kit én meg is bizonyítottam az én kegyelmes
 uramnak, az én víkony tehetségem szerént, s ezután pedig ha
 kívántatik, mind ő felsége s mind hazám mellett kész vagyok
 életemet is letennem, az kire én az én kegyelmes uramnak megis

¹⁾ Száva-Újvár, ma Novigrád Zágrábmegyében.

esköttem minap, a mikor végházának gondviselésére installáltatott, s ne adgya Isten azt az ödöt érnök, hogy meg kelletnék ezen szándékomat bizonyítanom, de ha Isten azzal ostoroz meg benönket, az ki él, megláttya. Interim lássa, a ki minemő o inióban akar lenni felőlem, bizony semmit sem terődem rajta. — Ezzel ajánlván szolgálatomat kk, kgtől jó választ várok, melyet meg-szolgálhassam kgdk. Isten kgldet éltesse egészségben.

Újudvar, 13. Januar. 1646.

Illmae D. V.

servitor et frater paratissimus

C. Emericus Erdeődi, m. p.

P. S. Az letovarici várat avagy inkább kastélt, úgy látom, ugyan el akarja ex parte idegeníteni tőlem kgd, de úgy tetszik nem a vígett attam vala kgnek, a mint ex transactione nélván kitetszik; nekem azért úgy köll acceptálnom, a mint kgd adgya, hallasztván az ország determinatiójára, s ha ott is ugyan károsnak köll lennem, vannak evictiorim, az kikhez recurrálok, s ha talám én nem is, utánam való nem marad károssá. Az petrinai haramiáknak soha bizony meg nem tiltottam, hogy az kgd emberivel ne correspondeáljanak, sőt bizony kívánom mindenben a jó correspondentiát, mert ha az nem lesz, nagyobb kárunkra nem mint hasznunkra leszen. Patacicz Péter uramat is kívánom látni, s Isten megkönnyebbétvén az atyafit valamennyire, ottan besietek az végházban, kívánnám, ha ő kigyelme oda jönne s rendelné még egy embersíges főember szolgáját ő kigyelme mellé kgd, s tegyenek mindenekről inquisitiót ő kigyelmek, s informálják lelkek szerént kgdet. Én inkább kívánnék beszélnem kgdel mind ezekről, nem mint enni írásommal terhelnem, s ha occasióm adatik, el nem mulatom az szembe lételt. Interim minemő híreink légyenek az törek pártról, kgd ez includált Galler uramnak úgy mint vicegenerálunk nekem írt levelének másából s azonképpen az törek levelének másából is megértheti, melyet ő kegyelme köldett; kérem kgdet, az törek levélnek mását kölgye vissza kgd, mert bizony nem irattam le magamnak. Nem sokára érkezék (*így*) onnít belől is hírem, csak beködhessenek az hó miatt, s bizonyos hírem érkezvén, ha kgd kívánja, örömet tudósétom kgdet is. Galler uram levelét, a mely eltívedett vala, föltanálván, ím in specie küldem kk, kgdtól vissza várom.

Külczim: Illmo domino comiti (Joanni Draskovich) dno regnor. Croatiae, Dalmatiae et Schlavoniae bano etc. etc. dno fratri mihi obssmo. (P. H.)

(Sajátkezű.)

Közli: SZERÉMI.

AZ ERDÉLYI KÁPTALAN LEVÉLTÁRA

GYULAFEHÉRVÁRTT.

(A Gyulafehérvártt maradt okiratok.)

— ÖTÖDIK KÖZLEMÉNY. —

874. 1546. jun. 30. A gyulafehérvári káptalan tanusítja, hogy Mohay Lajos a maga, neje és gyermekei nevében, nemesi de pusztá birtokát Gáldon, és egy jobbágy sessiót Vegedi Ambrus szolnoki főesperesnek, mint gáldi birtokos szomszédjának 33 forintért zálogba adott bizonyos feltételek mellett, melyeket a felek elfogadtak. — Datum feria quinta altera die festi b. Petri et Pauli apl. anno M° D° quadragesimo sexto.

Eredeti. — Papiros 31—20 cm. -- Pecséttel. — Viznyomásos jegye: földgömb, rajta emelkedő kereszttel. — Van hiteles másolata dato feria quarta prox. post dom. Septuagesimae 1786.

Comit. Albens. Cista III. fasc. V. n. 20.

875. 1547. ápr. 4. A gyulafehérvári káptalan Mikola László királyi alhelytartónak jelenti, hogy Izabella királyné rendelete szerint Medgyesi Ferencz dobokai főesperest Mártontelkén, Fehérmegyében, fekvő nyolcz jobbágy telekbe beigtatta. — Dat. duodecimo die diei introd. praenot. (fer. sexta in vigilia f. Visit. b. v. Mariae anno M° D° quadragesimo septimo.

Eredeti. — Papiros 32—37 cm. — Pecséttel. -- Hátán a beigtatás fogalmazványával. — Van hiteles mása dto fer. 2. prox. p. dnicam V. Epiphan Dni anno 1786.

Comit. Albens. Cista III. fasc. I. n. 16.

876. 1547. jun. 30. Izabella királyné a gyulafehérvári káptalannak meghagyja, hogy Medgyesi Ferencz dobokai főesperes kanonokot a Martonfalván lévő, neki adományozott nyolcz jobbágy telekbe igtassa be. — Datum Albae Juliae feria quinta prox. post fest. b. Petri et Pauli apl. anno M° D° quadragesimo septimo.

A gyulafehérvári káptalan transsumtuma; l. 875. sz. a.

Comit. Albens. Cista III. fasc. I. nro 16.

877. 1548. márcz. 25. Az erdélyi káptalan tanúsítja, hogy Vegedi Imre tordai főesperes, gyulafehérvári kanonok, magyargáldi egész birtokát, a kurialis lakkal együtt, valamint a Gáld nevű patakon járó két kövű malommal együtt Kisvegedi Ambrus szolnoki főesperesnek, Baghi Ferencz deáknak, s az ők utódaiknak eladta, bizonyos feltételek mellett -- Datum in festo Visit. b. v. Mariae anno M° D° quadragesimo octavo.

Eredeti. — Papiros 29—12 cm. — Pecséttel.

Comit. Albens. Cista II. fasc. II. n. 25.

878. 1548. május 15. A gyulafehérvári káptalan bizonyítja, hogy gáldi Jó Mihály felesége Ilona Gáldon, Fehérmegyében, fekvő egy egész jobbágytelkét tizennégy forintért Vegedi Ambrus szolnoki főesperesnek elzálogosította. — Datum fer. tertia prox. p. f. Pentecostes, anno M° D° quadragesimo octavo.

Eredeti. — Papiros 33—21 cm. — Pecséttel. — Van hiteles mása dto fer. 2. prox. post dom. I. Epiph. 1786.

Comit. Albens. Cista II. fasc. II. nro 37.

879. 1549. jan. 16. Az erdélyi káptalan bizonyítja, hogy gáldi Sárközi János és felesége Magdolna Vegedi Ambrus szolnoki főesperesnek egy gáldi jobbágy sessiót zálogba adott 16 forintért. — Datum feria tertia proxima ante fest. b. Antonii anno M° D° quadragesimo nono.

Eredeti. — Papiros 33—21 cm. — Pecséttel. — Viznyomása: magasított korona, rajta kereszttel.

Centuria R. nro 79.

880. 1549. ápr. 24. Izabella királyné a gyulafehérvári káptalan rég tapasztalt hűségét és jeles szolgálatait megjutalmazni akarván, Nagylak nevű fehérmegyei község *egész fele* részét, mely Koppán felől fekszik, örök időkre neki adományozza. — Datum Albae Juliae in festo b. Georg. mart. anno M° D° quadragesimo nono.

Eredeti. — Papiros 32—21 cm. — Szép pecséttel, s a királyné sajátkezű aláírásával.

Centuria F. nro 31.

881. 1549. ápr. 24. Izabella királyné a kolosmonostori conventnek megparancsolja, hogy az erdélyi káptalant, melyet példás hűsége és szolgálataiért megjutalmazni akar, a fehérmegyei Nagylak községnek teljes fele részébe, ami Koppán felől fekszik, s a mit annak adományozott, igtassa be. — Datum Albae Juliae in festo b. Georgii mart. M° D° quadragesimo nono.

Eredeti. — Papiros 32—31 cm. — Viznyomásos bélyege: Brassó város czímere: korona fatörzsön.

Centuria F. nro 30.

882. 1550. febr. 13. Fr. György váradi püspök és kincstárnok bizonyítja, hogy Forró Miklós és ellenfele Barrabási János

csanádi püspök, érdekefeivel együtt, bizonyos függő peres ügyöket közös egyetértéssel választott bírákra ruházták és a Judica vasárnapon Radnóton tartandó generalis gyűlésre halasztották. — Datum in Kolosvár, feria quinta prox. ante fest. b. Valentini mart. anno M^o D^o quinquagesimo.

Eredeti. — Papiros 29—21 cm. — Viznyomásos jegye: körben függő horgony, felette csillag. — Pecsétje leesett. — Van másolata dto fer. 4. prox. post dom. Quinquag. 1786.

Comit. Albens. Cista IV. nro 6.

883. 1550.? Az erdélyi püspökséghez tartozó *Gyalu várának* metalis levél töredéke, melyben tanuk bizonyítják, hogy *Veresbánya* nevű hely mindig Gyaluhoz tartozott, és megemlítik eskü alatti vallomásaikban Abroncs, Kuthavasa, Demeterháza, Pusztafenes nevű helyeket.

Eredeti. — Papiros 40—28 cm. — Az okmányoknak nincs kezdete, sem vége. — Van káptalani hiteles másolata dto fer. 2. prox. post domin. XXII. Trinit. 1786.

Centuria O. nro 15.

884. 1451. május 11. *) A kolosmonostori convent bizonyoságot teszen arról, hogy Antal jogtudor, szebeni plebanus az erdélyi káptalan nevében előtte megjelenvén, tiltakozva előadta, hogy egy év előtt Hunyadi János gubernator Szászsebesben volt s ottan az erdélyi káptalan némely tagjai a káptalan nevében bizonyos nevezetes perügyet kezdetek vingárdi Geréb János ellen azért, mert ez erőszakkal, fegyveres kézzel ellenállva nem engedte, hogy a kolosmonostori convent hiteles emberei a káptalant néhai Nádasdi Mihály birtokaiba beigtassák, s midőn a regiusok Springen voltak igtatás végett, halállal fenyegette azokat, kik futással menekültek, az erdélyi kanonokot, Jakabot pedig bottal megverette és hajánál fogva meghurczolta, és Springről kiűzte, s kijelentette, hogy szörnyű hallálal fogja sujtani mindazokat, kik Nádasdi Mihály birtokait, Springet, Drassót, Kis-Sebest elfoglalni akarják, s kinek vakmerősége úgy látszik onnan ered, mert a gubernator, bár eme hagyományt megerősítette volt, ellene nem teszen semmit, sőt Gerébet ama birtokokba behelyezte, a káptalan nagy kárával. Azért ő a maga, és az egész erdélyi káptalan nevében eme erőszakoskodások ellen protestatiót jelent, s tiltakozik az ellen, nehogy Geréb János, vagy Hunyadi János eme birtokokat elfoglalja, vagy adományozza. — Datum 11. Maji anno supradicto. (1451.)

Eredeti. — Papiros 31—25 cm. — Pecsétjének helye látszik. — Van hiteles másolata dto fer. 6. prox. a. dom. Septuag. 1786.

Comit. Albens. Cista I. fasc. I. nro 48.

*) Ez a regesta tévedésből soroltatott ide.

885. 1553. május 1. Ferdinánd király az erdélyi káptalan-nak rendeli, hogy Székely Pál, Literáti Márton és Szolga Márton a Gáldtőn lévő, Gáldtői Antal magvaszakadtával a koronára maradott négy jobbágy telekbe igtassa be. — Datum Sopronii, prima die mensis Maji anno dni 1553.

Eredeti. — Papiros 31—42 cm. — Pecséttel — Hátán a beigtatás szövegével. — Van hiteles másolata dto fer. 4. prox. ante f. Epiph. 1786.

Comit. Alb. Cista II. fasc. I. nro 28.

886. 1554. febr. 19. Nagy Menyhért, Elekessy Boldizsár és Versendi Imre alsó-fehérmegyei bírák bizonyítják, hogy előttök az erdélyi káptalan tagjai képviselve Szengyeli Ferencz küküllői és Báthai Máté ugocsai főesperes kanonok által Choronk Mátéval, ki a káptalan nagylaki malma gátját lerontotta és több hatalmaskodást elkövetett, a multa fátyolt vetve, egy ezer forint vinculum alatt kibékültek, úgy hogy semmi régi panaszok többé fenn ne forogjanak, de a káptalan malmát évi száz forintért adja neki, t. i. Choronk Máténak haszonbérbe és bizonyos dézmák egy évi szedését engedje át. — Datum feria secunda prox. post dnicam Reminiscere in loco sedis nostrae (Enyed) M° D° quinquagesimo quarto.

Eredeti. — Papiros 33—42 cm — Viznyomásos bélyege: haladó medvebocs. — Pecsétje elveszett. — Van hiteles másolata fer. 6. post dnic. XX. Trinit.

Centuria F. nro 32.

887. 1556. szept. 8. Bokaji Macskási György Kendi Antal vajda és az erdélyi káptalan több tagja előtt vallja, hogy *Piski*, *Pad* és *Répás* nevű falvakat, melyek az erdélyi káptalanhoz tartoznak, de tényleg az ő kezén és használatában vannak, mennél előbb a káptalannak visszaadja. — Datum in Colosvar, feria tertia in festo Nativitatis b. v. M. M° D° quinquagesimo sexto.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel. — Van egyszerű másolata.

Comit. Hunyad. Cista I. fasc. V. nro 24.

888. 1557. május 14. Izabella királyné a kolosmonostori conventnek meghagyja, hogy a zlatnabányai polgárok és jövevények 1425. évi kiváltságlevelét, azoknak jogai védelme végett hitelesen adja ki. — Datum Albae Juliae feria sexta proxima post dom. Jubilate anno M° D° quinquagesimo septimo.

A gy.-fehérvári káptalan transsumtuma 1742-ből.

Centuria Extraord. AA. nro 1.

889. 1565. mart. 1. János Zsigmond fejedelem Mosdosi Ambrus, Radisith János és Dombai Benedek gyulafehérvári levéltári öröknek, és az ők feleségeiknek és gyermekeiknek nyugtatványt ad azon ezüstnemű, különféle templom szerekről, gyertyatartókról, tömjénezőkről, olajtartókról, szenteltvíztartókról,

püspöki pálczákról, kelyhekről, keresztekről, monstrantiokról s egyebekről, miket saját szüksége kielégítésére tőlök átvett. — Datum in Gyalu, die 1. mensis Martii 1565.

Eredeti. — Papiros — Pecséttel.

Centuria EE. nro 23.

890. 1573. mart. 11. Bátori István vajda Hosszuaszói Mihály, Máté és Györgynek s társainak meghagyja Forró János panasza folytán, hogy Nagy Menyhért juratus assessor ellen, ki Péterfalva templomának, Küküllőmegyében, lovait, arany-, ezüst-neműit és széna réteit s földeit elfoglalta, tegyenek alapos vizsgálatot s az igazságot felderítvén, írják meg az eredményt. — Datum Albae Juliae fer. quarta proxima post dnicam Judica, M^o D^o septuag. tertio.

Eredeti. — Papiros 34—22 cm. — Pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. 6. prox. ante dnicam III. SS. Trinit. 1786.

Comit. Küküllő, Cista Küküllővar. fasc. V. nro 25.

891. 1574. aug. 28. Kis-Vas János és Bathoni Péter szenteggyedi közbírák bizonyítják, hogy Szenteggyedi György deák és Pap Gergely széki plebanus bizonyos széna réteket Bozzás nevű faluban egymás között elcseréltek. — Szent-Egyed, pünkösöd előtt való szerdán, anno 1574.

Eredeti. — Papiros, közönséges ív alakban. — Viznyomásos bélyege: egy korona. — Van hiteles mása fer. 2. post dnic. IX. Pentec. 1786.

Miscellan. Cista III. fasc. III. n. 25.

892. 1579. jul. 15. Báthori Kristóf erdélyi vajda bizonyítja, hogy Blandrata György Kajántó, Tiburcz és Bogártelke nevű Kolosmegyében fekvő falvakat, melyek ezelőtt a kolosmonostori apátságé voltak, ötezer kétszáz arany forintért Kendi Sándor és Bánfi Farkasnak és utódainak örök áron eladta. — Dat. Albae Juliae fer. quarta prox. post dnicam Exaudi anno M^o D^o septuag. nono.

Eredeti — Papiros 33—20 cm. — Pecséttel. — Az okmány alja rongyos. — Van másolata fer. 3. post dnicam Sexages. 1787.

Cista Kolos, fasc. IV. nro 49.

893. 1583. febr. 12. Báthori Zsigmond a gyulafehérvári levéltári requisitoroknak meghagyja, hogy miután Báthori István lengyel király az Erdélyben elnyomott katolikus vallás némi felemelésére a jezsuita atyákat Gyulafehérvárra behozta és őket a szent Istvánról nevezett templomba, s vele egybefüggő zárdába, mely régebben a szent Domokos rendű barátoké vala, betelepítette, ezen jezsuitákat a gyulafehérvári vár Szentgyörgykapujával szemben fekvő régi préposti kertbe, melyet nekik adományozott, igtassák be. — Datum Albae Juliae, 12. Febr. anno 1583.

Eredeti. — Papiros 32—41 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege :
sas kiterjesztett szárnynyal.

Comit. Albens. Cista I. fasc. I. n. 12.

894. 1583. ápril. Báthori István lengyel király, mint erdélyi fejedelem, az erdélyi rendek főnökének rendeli, hogy a János király által a szászsebesi plebanus tartására adott jövedelmet, mit egy Lajos nevű arianus pap bizonyos ideig elfoglalva használt, az ő halála után más arianus papnak semmi szín alatt át ne engedjen, de azokat az ottani plebanus jövedelméhez applicálja. — Datum in arce Cra(coviensi), . . . die mensis, Aprilis 1583.

Eredeti. — Papiros 21—32 cm. — Közöséges ív alakban, magyar szöveggel. — Az okmány alsó része megegyődvé. — Van másolata dto fer. 6. prox. a. dnic X. Pentec. 1786.

Comit. Szathmar. fasc. VI. nro 17.

895. 1583. szept. 11. Báthori István lengyel király az erdélyi rendeknek meghagyja, hogy a Kolosvárra érkező jámbor és tudós jezsuita atyákat, és az ők igazgatójokat illő tisztelettel fogadják be. — Datum in arce Kracoviensi, die 11. Sept. 1583.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel. — Közöséges ív alakban. — Viznyomásos bélyege : körben lévő dísz nélküli korona. — Van hiteles mása fer. 3. prox. p. dnic. XV. Trin.

Divers. comit. Cista I. fasc. V. nro 11.

896. 1585. jul. 20. Somlyói Báthori Zsigmond megparancsolja Sámbochréti Mihálynak, Királyfalvi Jánosnak és Sövényfalvi Jánosnak, a fejedelmi cancellaria jegyzőinek, hogy a gyulafehérvári jezsuita atyákat Oláh Bertalan Gyulafehérvár városi telkébe, és a Korgó nevű szőlőhegyen lévő szőlőjébe, melyeket a nevezett Oláh B. rájuk hagyományozott, igtassák be. — Datum Albae Juliae 20. Julii 1585.

Eredeti. — Papiros 31—25 cm. — Pecséttel. — Hátán meg van jegyezve, hogy 1585. jul. 20-án megtörtént a beigtatás, nullo contradictore apparente.

Com. Alb. Cista IV. fasc. V. n. 42.

897. 1585. aug. 6. Királyfalvi János és Sámbochréti Mihály Báthori Zsigmond fejedelemnek jelentik, hogy a gyulafehérvári jezsuita atyákat Oláh Bertalan Gyulafehérvár városi birtokába és Korgó-hegyi szőlőjébe, ellenmondás nélkül beigtatták. — Datum Gyulafehérvártt, die 6. Aug. 1585.

Eredeti. — Pátens alakban. — Papiros 22—32 cm. — Pecsétje nincs. Comit. Albens. Cista IV. fasc. V. nro 44.

898. 1589. mart. 16. Báthori Zsigmond fejedelem a gyulafehérvári levéltár requisitorainak meghagyja, hogy Vitéz Miklós kérésére Keresztes nevű tordamegyei falu irományait, a levéltárból adják ki. — Albae Juliae 16. Martii, 1589.

A gyulafehérvári levéltár requisitorai transsumptuma, 1589-ből; lásd a köv. sz. a.

Comit. Torda fasc. II. nro 3.

899. 1589. mart. 21. A gyulafehérvári levéltár requisitorai Báthori Zsigmond vajda parancsára kiadják az erdélyi káptalan 1525. évi, *Keresztes* eladásáról szóló oklevelét. — Datum fer. tertia prox. post dnicam Judica anno M° D° octuag. nono.

Eredeti. — Papiros 31—98. — Pecséttel. — Transsumtummal; lásd 898. sz. a.

Comit. Torda fasc. II. nro 3.

900. 1589. n. n. Báthori Zsigmond fejedelem s a rendek határozatából megállapított pontok a jezsuita atyáknak Erdélyből husz nap alatt leendő eltávoztása ügyében. — (*Datum nélkül.*)

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ív alakban.

Miscellaneorum Cista I. fasc. I. nro 27.

901. 1596. decz. 28. Báthori Zsigmond fejedelem annak meghálálására, hogy VII. Kelemen pápa őt a törökök ellen viselt háborújában nagy áldozatokkal megsegítette, a katolikus vallás javára és az ifjuság erkölcsös nevelésére adományozván a Báthori István által Gyulafehérvárra behozott jezsuita atyáknak Tóthfalud, Ompolyicza, Benedek és Oláh-Gáld nevű fehérmegyei birtokokat és Gyulafehérvártt 12 jobbágy telket, mely régen a préposté vala, a gyulafehérvári levéltár requisitorainak rendeli, hogy a beigtatást végezzék. — Albae Juliae, 28. Dec. 1596.

Eredeti. — Papiros 31—50 cm. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: sas kiterjesztett szárnyakkal. — Van hiteles másolata fer. 3. p. ante dnic. XIX. Trin.

Centuria G. nro 76.

902. 1601. n. n. A gyulafehérvári levéltár requisitorai bizonyítják, hogy Székelyvásárhelyi Gergelynek, a gyulafehérvári jezsuita collegium igazgatójának tizenhat forintért egy pusztai és jobbágytelket (ami Gáldon Fehérmegyében van) Trenizovits Klára előbb Velikei István, azután Gyulai Boldizsár özvegye, és Csabai Sára, valamint Pisky Margit egy más telket nyolcz forintért eladott.

Eredeti fogalmazvány. — Közöséges félív.

Comit. Albens. Cista III. fasc. I. n. 33.

903. 1602. ápr. 16. Báthori Zsigmond fejedelem, nehogy, mi az idők mostohasága miatt nagyon megnehezült, az erdélyi püspökséget illető birtokok kezelése tovább is szenvedjen, Gyalu várának, a kolosvári birtokoknak, Kis-Selyk szász földi jószágának Medgyes mellett, továbbá a gyulafehérvári püspöki lak és a boros-bocsárdi jószág kezelését a jezsuita atyákra bízza. — Albae Juliae 16. April. 1602.

Egykorú másolat. — Közönséges ív alakban.
Divers. Comit. Cista I. fasc. II. n. 35.

904. 1632. jul. 10. I. Rákóczi György Sós Istvánnak (St. a Salinis) és a vele jövő minorita atyáknak, kik az erdélyi katolikus hivek vigasztalására bejöttek, Kovacsóczy István jelentésére, protectionalis levelet enged. — Datum Alba Julia 10. Julii, 1632.

Eredeti. — Papiros 30—19 cm. — Szép pecséttel. — Van hiteles másolata dto fer. 3. post dnic. VI. Pentec. 1786.

Miscellan. Cista III. fasc. V. nro 5.

905. 1656. ápr. 10. II. Rákóczi György fejedelem a Mikházán letelepedett boszniai szent Ferencz-rendű atyáknak protectionalis levelet ad. — Datum in civitate Albae Juliae, die 10. Aprilis anno 1656.

Eredeti. — Papiros. — Pecsét nélkül.

Cista Marmaros., *Sedes Maros.* fasc. II. nro 2.

906. 1657. május 1. A gyulafehérvári levéltár requisitorai bizonytságot tesznek arról, hogy a *mikházai* sz. Ferencz-rendű szerzet nevében Imotta Simon házfőnök tiltakozik az ellen, hogy fr. Domokos Kázmér, tudtokon kívül, Gyulafehérvárott egy házat Török Györgynek eladott. — Datum ipso die Philippi et Iacobi apl. M^o DC^o quinquagesimo septimo.

Levéltári requisitori fogalmazv. — Papiros 32—20 cm. — Lemásolva dto fer. 2. prox. post dn. Oculi 1786.

Cott. Albens. Cista IV. fasc. V. nro 43.

907. 1657. decz. 26. A gyulafehérvári levéltári requisitorok bizonyítják, hogy Szikszói Borbála a gyulafehérvári jezsuita atyák javára bizonyos szénarétjét, mely a gáldi határon Fehérmegyében fekszik, 150 birodalmi tallérért eladta, és adományozta. — Dat. feria quarta pr. p. f. Incarn. dni M^o DC^o quinquagesimo septimo.

Eredeti. — Pecséttel. — Patens nagy ívalakban.

Comit Albens. Cista III. fasc. III. nro 20.

908. 1659. május 1. A mikházai sz. Fer.-rendi szerzetfőnöke és őre Simon ügyvédekül rendeli Vizaknai Györgyöt, Szappanos Bálintot és Szegedi Pétert, gyulafehérvári lakosokat. — Datum die 1. Maji 1659.

Eredeti. — Papiros 20—13 cmr. — Pecsét nélkül. — Van hiteles másolata is fer. 2. prox. post dom. Laetare.

Comit. Albens. Cista IV. fasc. V. nro 14.

909. 1665. jan. 5. Szárhegyi Lázár István atyjának példáját követvén, ki Szárhegyen a sármányi kápolnát alapította, Szárhegyen bizonyos birtokrészt a szent Ferencz-rendű szerzete-

seknek adományoz. — Datum in curia Szárhegy, die 5-a Januarii 1665.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Comit. Gömör., Sedes Gyergyó. fasc. I. nro 7.

910. 1671. okt. 21. Sebesi Miklós gyulafehérvári rk. plebanus tiltakozik az ellen, hogy Kapusi István ref. pap, a gyulafehérvári dézmaszedő-számtartó Bonyhai János által, a gyulafehérvári szőlőhegyekből mustot hozó szekereket megdézsmálás végett, mintha valami jobbágyi dolog lenne, potentiose behajtatta.

Datum Albae, 21. Octob. 1671.

Eredeti. — Papiros. — Ívalakban. — Pecsét nélkül.
Centuria B. nro 90.

911. 1681. máj. 28. Szabó János és Balog Gáspár kiküldöttek Barcsai Mihály főkapitánynak írva, Nagy János gyulafehérvári rk. plebanus keresete folytán, fejedelmi vallató parancs mellett, hat tanut eskü alatt kihallgatnak arról, tudják-e, »hogy a fejevári pópista ecclesiának egyházfiat valamikor eleitől fogva valami külső szolgálatra, avagy mustrai és hadi expeditióra, és az egy talléros adón kívül, valami huzással, vonással aggraválták volna?« — Datum Albae, 28. Maji 1681.

Eredeti. — Papiros. — Pecsét nélkül.
Comit. Alb. Cista V. fasc. I. nro 15.

912. 1693. márcz. 4. Apáthi Ferencz, Csicsói György és Karancsi Zsigmond »fogott közbírák« bizonyítják, hogy Baranyai László gyulafehérvári rk. plebanus Tokai Zsigmondtól bizonyos házat, mely azelőtt Szabó Miklósé s aztán Csató Györgyé vala, megvásárolt. — Datum Gyulafehérvártt, anno die loco in praenotatis. (1693. mart. 4.)

Eredeti. — Levéltári fogalmazvány. — Közönséges ívalakban.
Centuria II. nro 149.

913. 1693. márcz. 4. Csicsói György, Tokai Zsigmond és Karancsi Zsigmond közbírák bizonyítják, hogy Szabó Miklós és Csató István bizonyos szőlőjüket, mely a Sajgó nevű szőlőhegyben van, Apáthi Ferencznek eladták. — Datum anno die, loco in praenotatis. (Gyulafehérvártt, 1693. mart. 4.)

Eredeti fogalmazvány a levéltári requisitor keze.
Centuria II. nro 149.

914. 1693. márcz. 4. Csató István utódai eladják Gyulafehérvártt lévő némely javaikat, bel és kültelekeiket Baranyai László r. kath. plebanusnak, a Szabó Miklós és Horváth Jakab után maradott földekkel együtt. — Datum Albae Juliae die 4. Martii, 1693.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban, három pecséttel.
Centuria U. nro 88.

915. 1694. decz. 14. Leopold király beleegyezését adja, hogy az erdélyi r. kath. status az Eszterházi Pál és neje által adományozott telek birtokába Hátszegen, Hunyadmegyében beigtattassék. — Datum Vienna, 14. Decembr. 1694.

A gyulafehérvári levéltári requisitorok transsumtuma.
Cent. II. nro 136

916. 1694. decz. 24. Leopold király a gyulafehérvári levéltár requisitorainak meghagyja, hogy miután Eszterházi Pál és Tököly Éva az ők hunyadmegyei városukban Hátszegen a róm. katolikusok javára a Tornyai Péter kezén volt saját telküket átadták, ebbe azokat igtassák be. — Dat. Vienna 24. Decembr. 1694.

Eredeti. — Papiros 50—31. — Pecséttel. — Viznyomásos bélyege: czimerből emelkedő virág, koronával. — Hátán a beigtatás szövegével.
Centuria G. n. 75.

917. 1695. febr. 15. A gyulafehérvári levéltári requisitorok a róm. kathol. statust az Eszterházi Pál által ajándékozott hátszegi telek birtokába bevezetik. 1695. — (A nap hiányzik; a beigtatás történt febr. 15-én 1695.)

Eredeti. — Levéltári fogalmazvány. — Közönséges ívalakban. — Transsumtumát lásd a 915. sz. a.
Centuria II. nro 136.

918. 1699. febr. 5. Böszörményi István és Gyarmati István gyulafehérvári káptalani requisitorok bizonyítják, hogy osdolai Kun Gergely, a fehérvári páterektől 82 forint kölcsönt felvévén, annak biztosítására lekötötte vajai Thoma Filimon örökös jobbágyát ingó bingó javaival s gyermekeivel együtt. — Datum Fejérvár. 5. Febr. 1699.

Eredeti. — Papiros. 21—21 cmr. — Nagyon megevődve. — Van másolata dto sabb. prox. a. dnic. XIX. Pent. 1786.
Centuria F. nro 61.

919. 1699. szept. 5. Leopold király az erdélyi kathol. status sérelmes panaszaira királyi resolútiót ad, mely szerint:

1. a katolikusok dézmát ne a prédikátoroknak, hanem saját kathol. papjaiknak fizessenek;
2. hogy a hivatalokra kijelölt három személy közül egy mindig katolikus legyen;
3. hogy a városokban a katolikusok a többi felekezettel egyenlő számban alkalmazva legyenek;
4. hogy minden vallású lakosok egyenlő szabadsággal bírhassanak, s ami a kath. vallással ellenkezik, eltöröltnek tekintessék;
5. hogy Erdély három pecsétjének egyikét katolikus örök őrizzék. — Datum Ebersdorf die 5. Septbr. anno 1699.

Egykorú pár, az eredetiből. melyet Naláczi Lajos secretarius a levéltár számára hitelesítve kiadott, közönséges ívalakban.

Miscellan. Cista I. fasc. II. nro 32.

920. XVII. század vége. Kun Gergely eladja Hedri Benedeknek nyolczvan forintért (ezen adósságot átruházván a fejérvári páterekre) előbb vajai, most magyar-igeni lakos Thoma Philimon, és madai Medra Dávid örökös jobbágysait. (Kelete nincs.)

Eredeti. — Papiros. — Kelet nélkül. — Van másolata fer. 4. prox. post dñic. XIV. Trinit. 1786.

Centur. P. nro 92.

921. 1705. okt. 25. Jánosi Máté csik-nagyboldog-asszonyi plebanus és Sándor Mihály csik-széki juratus assessor bizonyítják, hogy csik-kozmási lelkész Lakatos István, bizonyos házat és telket, Székely-Udvarhelyt, minden tartozékaival együtt az ottan való szent Ferencz-rendű szerzetnek alapítványúl hagyományozott. — Datum anno, die loco sedequē supra notatis (Csik-Somlyó, 1705. okt. 25.)

Eredeti. — Papiros. — Községes ívalakban. — Pecsétekkel. — Zebelébi Bertalan hitelesítésével.

Cista Ugocsa. Sedes Udvarhely. fasc. II. nro 19.

922. 1713. jan. 17. Cseh Mihály alsó-torjai r. k. plebanus protestál az ellen, hogy Sárfalván Erős. János, Mihály, Péter, Jakab és István, akik jobbágysai, mint szabadszemélyek akarják magokat feltüntetni. — Datum Torja, 17. Januarii 1713. (Hitelesítve Apor Péter fő királybíró által ugyanakkor.)

Eredeti. — Papiros 20—18 cmr. — Pecséttel.

Cista Kraszna. Sedes Kézdi, fasc. III. nro 15.

923. 1716. márcz. 10. Haan Ignác pénzverdei főnök bizonyítja, hogy a gyulafehérvári uradalom regale jövedelme, a korcsmálást, bor- sör- és pálinka mérést illetőleg (melyek az erdélyi püspökség részére átadattak) miben áll, és minő helyekre, és időre terjed. — Datum Albae Carolinae die 10. Martii, 1716.

Egykorú másolat. — Ezen czim alatt: Extractus instrumenti traditionis bonorum Albacarolinensium.

Centur. LL. nro 13.

924. 1718. jan. 21. Köleséri Sámuel gubernialis secretarius bizonyítja az erdélyi főkormányshé az azon határozatát, hogy Mártonfi György erdélyi püspököt illeti Gyulafehérvárrt a királyi regale és korcsma-tartási jog, a város csak extra dominium kereshetvén a maga praetensióját. — Dat. Cibinii, 21. Junii, 1718.

Eredeti. — Papiros, közönséges ívalak. — Pecséttel.

Centuria LL. nro 11.

925. 1718. jun. 5. Rajcsányi János a kolozsvári jezsuiták házfőnöke, Henter Gáspár gyulafehérvári kanonok két ezer forint kegyes alapítványáról, melyeket tizenkét szegény árva fiu ellátására Thalhaimb Zsigmond atyánál letett, hat pontba foglalt elismerő nyugtatványt ad. — Datum Colosvar, 5. Jun. 1718.

Eredeti. — Közöséges papiros egy íven. — Pecséttel.
Centuria EE. nro 8.

926. 1719. márcz. 25. Daniel Péter, Toldalagi János, Szere-dai Péter és Eczeli János a korondi templomot a számra nézve többségben lévő katholikus hiveknek átadják, s az ingatlan külső birtokok és parochialis földek sorsát, míg e dolog az ille-tékes hatóság előtt eldől, függőben hagyják. — Datum Korond, 25. Mart. 1719.

Eredeti. — Közöséges papiroson. — Négy pecséttel.
Centuria EE. nro 12.

927. 1719. máj. 9. Váradi Miklós káptalani országos levél-tári requisitor elpanaszolván, hogy hét esztendő alatt bár eleget dolgozott, »csak egy polturát« sem kapott fizetésül, tovább nem »continuuskodhatik« s a katholikus statustól elbucsuzik. 1719.

A kath. status azon felelete van alá jegyezve, hogy »kegyel-med nem csak a kath. status szolgája, hanem az országé; úgy csak a kath. status el sem bocsáthatja kegyelmedet, mind azon által azon igyekezik a kath. status, hogy hacsak mi részben is, kegyelmed fizetése iránt consoláltassék. Cibinii 9. Maji 1719«.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban
Centuria EE. nro 37.

928. 1720. ápr. 9. Toldalagi János és Heczeldorfer János bizonyítják, hogy a korondi torony tulajdonjogának megvizsgá-lása, mi az unitarius és katholikus hivek között vítés, a követ-kező diaetára van elhalasztva. — Datum Korond 9. April. 1720.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban.
Cent. EE. nro 13.

929. 1720. ápr. 9. Kari Miklós korondi plebanus tiltakozik az ellen, hogy a korondi unitariusok a korondi templom és paro-chia javait egész terjedelmökben vissza nem adták a katholikus hívőknek. — Datum Korond 9. Apr. 1720.

Eredeti. — Pecséttel. — Félívalakban.
Cent. EE. nro 16.

930. 1720. máj. 9. Mártonfi György erdélyi püspök és mások előtt a korondi katholikus és unitárius polgárok a tem-plom és parochia jogait és javait illetőleg megegyeznek, és egyezményöket nyolcz pecséttel megerősítik. — Datum Kolozs-vártt 9. Maj. 1720.

Eredeti. — Egy ív.
Centuria EE. nro 14.

931. 1720. máj. 27. A korondi parochia és templom javai, a katholikus és unitarius lakosok között, az egyezmény értelmé-ben szétválasztatnak, Orbán Elek és Pálfi Mihály előtt. — Dat. Korond, 27. Maj. 1720.

Eredeti. — Papiros. — Községes ívalakban.
Centuria EE. nro 15.

932. 1723. máj. 20. Königsceck Lothar-József erdélyi katonai főkormányzó bizonyítja, hogy Nagyszeben városa a szent Ferencz-rendű ottani barátok zárdája kiegészítésére bizonyos városi területet átengedett, és ezen engedményt a szerzet főnöke, tanuk előtt, szabályszerűen elfogadta. — Datum Hermannstadt, 20. Maj. 1723.

Eredeti. — Papiros. — Községes ívalakban, három pecséttel.
Cista Albens. V. fasc. III. nro 46.

933. 1727. mart. 19. Antalfi János erdélyi püspök egyezkedése az udvarhelyi jezsuita atyákkal az ottani plebania vagyonát illetőleg; és pedig

1. Titter Ádám kolosvári házfőnök és Csernovics Ferencz udvarhelyi házfőnök, Nagy Pál és Lukács András erdélyi kanonokoknak átadják az udvarhelyi szent Miklós tiszteletére épített templomot, és plebaniát, ingó és ingatlan vagyona felszámításával.

Datum Claudiopoli. 19. Martii 1727. — Két ívnyi, kettős pecséttel.

2. 1724. évi nov. 26-án kelt conscriptiója az udvarhelyi ecclesia templomi javainak. — Egy ív.

3. Az udvarhelyi templom ingatlan birtokának jegyzéke 1691. évi mácz. 19-ről. — Két ív.

4. 1727. évi kimutatás azon okmányokról, miket a jezsuiták az erdélyi káptalan kiküldötteinek átadtak. — Egy íven.

5. Csernovics Ferencznek, Udvarhelyen 1727. Febr. 2. kelt levele, melyben az udvarhelyi plebania átadásáról értesíti főnökét, és az erdélyi püspök consistoriumának végzését közli. — Egy ív.

Centur. EE. nro 11.

934. 1729. decz. 18. A róm. kath. status a kolosvári óvári templomot a jezsuita atyáknak átadta volt ugyan, de mint-hogy a tordai utczában való collegium és a szent József-seminarium emelkedőben, van, Titter Ádám házfőnök az óvári templomról lemondott: annak folytán az óvári templomot a mellette lévő házzal együtt a szt. Ferencz-rendű atyáknak adományozta. — Claudiopoli 18. Dec. 1729.

Eredeti. — Patens alakban. — Papiros. — Ex congregatione status catholici per Sigismundum Kun, m. p. — Pecséttel.
Cista Kolos. fasc. I. nro 21.

935. 1730. aug. 30. A szászvárosi magistratus gr. Wallis Ferencz erdélyi kir. biztos kívánságára, a szent Ferencz-rendű szerzetesek javára átengedi bizonyos feltételek és kikötések

mellett a város szélén lévő elhagyott szerzetet. — Actum in Szászváros, 1730. die 30. Augusti.

Ezen engedményt elfogadja a katonai főkormányzó Szebenben szept. 3. 1730., a szent Ferencz-rend tartományi főnöke Szászvároson szept. 5-én 1730., b. Zorger Gergely erdélyi püspök decemb. 1. 1730.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Négy pecséttel. Comit. Szathmár. Cista Szász-Sebes. fasc. VI. nro 18.

936. 1730. decz. 4. Zorger Gergely báró, erdélyi püspök Csató Elek sz. Ferencz-rendű tartom. főnöknek megengedi, hogy Felvinczi Klára végrendelete fogamatba vétele végett, a szerzetben harmadrendű poenitentiát tartó testvérek intézetét, a pápai idézett rendeletek értelmében felállíthassa. — Datum Cibinii die 4. Decembr. 1730.

Eredeti. — Szép pecséttel. — Patens alakban. Cista Kolos. fasc. I. nro 19.

937. 1731. jun. 16. Felvinczi Klára előbb Kelemen János, aztán felőri Nápolyi György özvegye, ingó és ingatlan vagyona felett, ami K.-Szolnok megyében Felőrben, Veresmarton s más helyeken van, végrendeletet készít, megemlékezvén a kolosvári jezsuiták, az enyedi minoriták, a kolosvári, mikházi és brassai franciscanusok szerzeteiről. — Dat. Claudiopoli 16. Junii 1731.

A kolosm. requisitorok transsumptuma l. 939. sz. a. Cista Kolos. fasc. IV. nro 1.

938. 1731. okt. 30. A szászsebes városi magistratus gróf Wallis Ferencz generalis közbenjárására, a vár falai mellett lévő elhagyott szerzetes zárdát a Ferencz-rendű barátok számára átengedi. — Actum Sabaesii anno 1731. die 30. Octobris.

Megerősítve a katonai főkormányzó által Szebenben 1732. jun. 15-én, a rendfőnök Csató Elek által elfogadva Szeben, 1732. jun. 15, és az erdélyi püspök b. Zorger Gergely által Gyulafehérvártt 1732. jun. 29-én.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Négy pecséttel. Cista Szatmár. fasc. VI. nro 5.

939. 1732. jun. 16. A kolosmonost. convent. requisitorai bizonyítják, hogy Felvinczi Klára előttök végrendeletet készített. — Datum feria 2-a prox. post dnicam II. Trinit. M^o DCC^o trigesimo secundo.

Eredeti. — Papir. — Pecséttel. — Közöséges ívalakban, három ív. Comit. Kolos. fasc. IV. nro 1.

940. 1733. febr. 8. Felvinczi Klára végrendelete a kolosvári óvári franciscanusok körében felállítandó harmadrendű poenitentiát tartó testvérek javára. — Dt. Kolosvár, 8. Febr. 1733.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Négy pecséttel.
Comit. Kolos. fasc. I. nro 20.

941. 1733. febr. 8. Felvinczi Klára végrendelete, melyben minden ingó és ingatlan vagyonáról, előbbi végrendelkezését érvénytelenné tévén, úgy intézkedik, hogy a kolosvári óvári szent Ferencz-rendű szerzetet (»az óvári szent Ferencz harmadik poenitentiát tartó rendin felállítandó conservatoriumot«) örökö-sévé teszi, és a feltételeket meghatározza. — Actum Claudiopoli, die 8. Febr. 1733.

Aláírják, s megpecsételik, mint végrendeleti tanuk: Kastal János kanonok, Endre Péter, Páter Pál, Antalfi István.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Négy pecséttel.
Miscellan. Cista II. fasc. IV. nro 40.

942. 1733. márcz. 9. Jaskó Antal és Szotyori Ferencz gyulafehérvári levéltári requisitorok bizonyítják (1777. febr. 18.) hitelességét azon iratnak mely szerint a borbándi plebanus Létai Ferencz a borbándi fiscalis dézmák (gabona, bor, stb.) birtokába bevezettetett. — Datum, Borbandon 9. Mart. 1733.

Hitelesített másolat. — Ívalakban.
Centur. LL. nro 12.

Közli: BEKE ANTAL.

BETHLEN GÁBOR ÉS A BÁNYAVÁROSOK.

Az alább közlendő nagy fontosságú okiratok az országos levéltárban őriztetnek. Pauler Gyula barátom volt szíves ezekre figyelmeztetni, fogadja szíves figyelmeért hálás köszönetemet. A bányavárosok administrációjának történetéhez szolgáltatnak ezek igen becses adalékot.

I. 1620. a u g. 21.

Gabriel von gottes genaden fürst in Hungern und Siebenbürgen und graff der Zäkhln.

Edler liber getreuer. Wier geben dier himit genedigist zuvernemen, dass wier auss bewäglichen ursachen bey denen dieses hochlößlichen khönigreichs Hungern und andern benachbarten confoederirten Khönigreichs und ländern schweren khriegs entpörungen, insonderheit damit das guette hungerische geldt in diesem lande verbleiben und erhalten werden mege, auf vorhero beschehene reife beraitschlagung unserm lieben getreuen rath und hochlößlichen Standten dieses reichs im bedenkung, dass aller orthen in römischen reich allerley münz sohrten beedes schrot und khorn merckhlichen gefallen, die guette hungerische münz in diesem lande auffgewexlt verfiehrt und an andern orthen zu grosen schaden und despect dieser kron Hungern zu brachen, umb gemüntzt und durch etliche Persohnen privat nuzen damit getrieben worden, gnedigist dahin resolviert, dass hinfüro bey unserer kamer Krembniz deiner verwaltung die kleine hungerische münz so bis an hero inhalt auf fünf loth in schrot, aber ein hungersche Marckh auf vier hundert sechs und vierzig stukh gestekht worden; auf unseren nahmen destwegen wier dier bereith abriß zustellen lassen inhalt oder khorn auf vier loth, in schrot aber der alten ordnung nach, nemblichen die markh auf vier hundert vierzig stuekh verschicken, und alss gerecht und sauber verpagamentieren und verminzen lassest. Hiran volzeuchest du unsern genedigisten willen und meinung.

Actum Neusohl den ainund zwanzigsten Monatstag Augusti etc. ein tausent sechs hundert und zwanzigsten etc.

Gabriel, m. p.

Johannes Kraus, m. p.

Külczim: Dem edlen unserm lieben getreuen Hanssen Lienpacher, unter kamer grauen bey unserer kamer Crembniz zuzustellen.

II. 1620. a u g. 21.

Gabriel von gottes gnaden fürst in Hungern und Siebenbürgen und Graff der Zäckhln.

Edler, liber getreuer. Demnach wier berichtet werden, massen bisshero das alte Silbergeschirr und anders pruchsilber die marckh zu funffzehen lothen haltendt, höher nicht, das per sieben gulden hungersch auss unserer Camer Crembniz bezahlt worden, welches geuhrsachet, das man dessen viel verschwerzet und anderwärts hin verkaufft, dadurch aber dem Fisco mercklicher schaden und abbruch beschicht. Alss thuen wier uns gnädigist dahin resolviren und dier bevehlen, das hinführo du alles bey obgedachter unsserer Camer Crembniz einkommendes pruchsilber zu funffzehen loth haltend, die marckh per zwelff gulden in kleiner hungerischer münz annembest und hienauss bezahlest, damit kunfftigs alle Silberverschwerzung verhütt und abgestellt werde, wie wier dan destwegen absonderlich ernstliche mandata aussgefertiget und solches menniglich publiciren lassen.

Hieran volzeuchst tu unssern gnädigisten willen und mairung. Geben Neusohl den ein und zwanzigsten tag Augusti, des sechzehenhundert zwanzigsten Jahres.

Gabriel, m. p.

Johannes Kraus, m. p.

Külczim: Dem edlen unserm lieben getreuen Hansen Lienpacher, unter camergraffen bey unser camer Crembniz zuzustellen.

III. 1621. á p r. 13.

Gabriel von gottes gnaden erwölter khönig zue Hungern, Dalmatien, Croatien, Schlawonien etc. regierendter Fürst inn Siebenbürgen vndt der Zakhler Graff etc.

Edler getreuer lieber. Abgeben dessen, dem edlen unsserm getrewen Kammerling Bornemissza Pauln haben wir zur Abholung der 8000 reichs taller unndt d. 8000 so kleinemünz nach Crembniz verfertiget, so auch eine ordentliche Quittung mit sich abführen thueth, bellanget demnach ohn dein treu unssers gnädigist ohnsinnen vnd bevelich, damit du solche summa geldes ohne entziktes Säumbnuss diesem unssern Kammerlinge zue treuen henden oberlieferst und diese Quittung bey dir behaldtst.

Hierinn beschickt unsrer gnediger Willen, unndt bleiben dier im übrigen mit khöniglichen gnaden wohl beygethan.

Datum Thirnau den 13. April anno 1621.

Gabriel, m. p.

IV. 1621. ápr. 19.

Gabriel vonn gottes gnaden erwölhter kónigh zue Hungarien, Dalmatien, Kroatien, Schlawonien etc. regierendter fürst in Siebenbürgen, unndt der zähler graff.

Edler getrewer besonders lieber. Wier haben vonn unserm kammerling dem edlen unserem lieben getrewen Paulen Bornemissza zue seiner vonn dannen wiederkunfft, mit gar kóniglich unndt sonderen gnaden euer sambdt der ihnen zuegethanen Officirer beharrliche fidelitet unndt beständige trew vernohmben, derer wier euch sambdt unndt sonderss, da gott weiters gesundt undt leben verleyhett, gewisslich zue ewrem satten benüegen wollen geniessen lassen, beynebenss gnädigist euch ermahnen undt ernstlich befehlend, inn solcher fidelitet unnd trew auch noch weiterss bestandiglich zueverharren, nechst ewrer seelenseligkeit euch nichts höher noch grössers anhelegen sein lasset; soll euch ahn genuesamben schuetz undt defension nichts mangeln, dass aber (wie wier berichtet worden) die stadtleute unnd burgerschafft, auf dess Zechi unnd seiness anhangs verrähterey, inn so ein grossen schrecken gerathen, dass sie auch nicht bedenken können, wie mitt einer ahnsehenlicher arme wier ihnen alberaitt in die nahett gerükhet, unndt auch dortthinn wieder unsere Rebellen gleichssfalss vonn vier biss inn die 5000 mann mit dem wohlgebohrnen unserem besonders lieben getrewen Georgen Rakoczi fortgeschickt, also das wir vermittelss göttlich hilff unndt beystandess diesen rauch unndt verrähterische rebell kappen gar baldt stillen werden; nimbt unnss nicht wenig wunder, ja wissen es auch nicht, wie vonn ihnen zweuermerkhen, dass sie dess Zechy seinen diener, so mitt schreiben bey ihnen gewesen, weder gefenklich eingezogen (innmassen dieses der rechten fidelitet zustünde unndt oblige) noch die schreyben unnss biss dato zuegeschickt haben; werdet ihnen derwegen solches wissen inn unserem nahmen der gebühr nach ernstlich verheben, ihnen ahndeiten, dass sie unnss dess Zechy schreiben ohne einzigtes säumbnuss zue schikken, sich ihrer fidelitet unndt unnss geleisteten homagii gemess halten. Auch da sie sich inn ihrer Stadt nitt trauen mitt eigener macht zue erhalten, sie unnss wissen lassen, dessgleichen wir auch vonn euch informirt begehren zue werden. soll alss baldt eine genuesambe besatzung hinein geschickt werden; dieses ihr euch nach gebühr werdet anhelegen

sein lassen. Dass ziment betreffend befahlen wir euch gnädigist, das ihr es noch diese wochen zue ende richten sollet, auch darinnen einzigten saumbnuss verhindertt unndt abwendet. Bleiben euch im ubrigen mit gnaden wohl beygethan.

Datum in unser hauptvöstung Neuahysl den 19. Aprilis anno Christi 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Dem edlen unserem besonders lieben getrewen Hannsen Lienbacher münz unndt pergwesens cammergraffen.

V. 1621. á p r. 29.

Gabriel von Gottes gnaden erwölhter khönig zue Hungern, Dalmatien, Kroatien, Slavonien etc. regierenter Fürst inn Siebenbürgen unndt zähler graff etc.

Edler sonders lieber getreuer. Umb abholung der 9000 fl., so auf künftigen Sambstage sollen gefallen, haben wier entschlossen eine gewisse Ahnzahl Reütter nach Altsohl zue schikhen, dahin ihr dann dass geldt lieffern sollet, nebenst ein hundert oder mehr Pergg knapen zue fuess begleiten werden, im fall man dass Silber auf den Sambstag gewiess nach Altsohl (inn massen ihr euch dessen höchlig befeissen soldt) gebracht wirdt werden. unndt man darmit eher dann unsser confoy anlangen wirdt, alss erwardt man in Gürky Benedikhten hauss derselben, da aber unsere confoy eher ankhombt, so bringt man es strakhs unss hernacher, das es nur gewiess auf dem Sambstag zue Altsohl gebracht werde. Bleiben euch demnach mit khöniglichen gnaden wohl bey gethan.

Datum Divin denn 29. Aprill anno 1621.

Gabriel, m. p.

Der Hoffrichter zue Altsohl hatt in bevelch das geldt alss baldt auf frische Wagen zue laden unndt unss nach zue schikhen etc.

VI. 1621. m á j u s 22.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et siculorum comes etc.

Egregii et nobiles fideles syncere nobis dilecti salutem et gratiam. Ex diversis locis ac fidedignis fidelium nostrorum relationibus certo informamur, seditionum factionumque intestinarum authores et antesignanos plus profecisse hactenus in persuadendis ad defectionem, committendumque perjurium hominibus impudentissimis mendaciis, falseque de nobis fictis et evul-

gatis rumoribus, quam aperto Marte vel virtute militari; inter alia vero calumniose et perfide nos insimulari, turpis in Transylvaniam fugae desertionisque fidelium nostrorum. Qua in re quam inique nobiscum agatur, quamve nihil horum vel in animum saltem nostrum induxerimus, sat luculenter prudens quisque ex eo dijudicaverit, quod generalem diaetam universis statibus et ordinibus regni promulgaverimus, et sicut antehac, nihil sine praescitu et consensu fidelium nostrorum statuum atque ordinum egerimus, ita deinceps quoque pari passu cum iisdem, iuxtaque vota et suffragia eorundem quaevis publica regni negotia tractare constituisse, inituri tum salutares cum fidelibus nostris de ulteriori permansione regni et libertatum avitarum consultationes. Interea vero certam exercitus nostri partem, recentioresque et refectas militum utriusque ordinis copias in eas partes destinavimus et expedivimus, in quibus hosti resistendo fideles nostri ab ipsorum infestatione securi et immunes conservari poterunt. Fidelitates itaque vestras benigne clementerque hortamur et monemus, quisque suae fidei memor, in assertione libertatum patriae, leviusculo quovis inanum terribulamentorum ventulo deterritus haud quaquam animum despondeat, quin potius dei praepotentis indubiam spem fiduciamque de nostra etiam paterna cura, provisione et tutela concipiat, conceptam magis magisque cordi suo imprimat propediem, denique eius effecta, cum optato exantlatorum tot laborum exitu mascule praestoletur. Quibus de coetero regia gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi, die 22. Maji anno dni MDCXXI.

Gabriel, m. p.

Johannes Kraus, m. p.

Külczim: Egregiis et nobilibus N. N. trium montanarum nostrarum camerarum supremis officialibus etc. fidelibus sincere nobis dilectis.

VII. 1621. május 28.

Gabriel vonn gottess gnaden erwölhter königh zue Hungarien, Dalmatien, Croatien, Sclawonien etc. regierendter fürst inn Siebenbürgen, undt der Zähler graff etc.

Edler sonderss lieber getrewer. Wier haben auss deinen vonn 25. dyto datiret schreiben zue gnadigen benuegen undt sonderlichen wohlgefallen deine trewe vorsorg unndt amptsadministration vernohmben, unnss auch endtschlossen mit aller königl. gnadt dich unndt die deinichten würllichen, da Gott leben gluk unndt sieg verleyhen wirdt, dieses alless lassen zu geniessen. Dem grossen mangell des Weinstains betreffendt haben wier aller ortten auch allhier genuessambe nachforschung thun lassen, wo immer möglich were dessen etwas zu bekhomben,

khann aber allhier nichts zusamben gerichtet werden, sintemahlen die wein dieser ort meistentheilss stukweiss versilbertt werden, haben aber inn bedacht dessen weilen zue Nagibania auch ein münz hauss auf der post eilendt dortthinn beuelch ablassen lauffen, damit vonn dannen allerehist ein etlich Leuten herauf gelieffertt, unnd dem münzwesen möge gerahten werden.

Müessen demnach die kleine zeitt mitt gedultt erwarten.

Weilen unnss auch gewisse Avisa anderer ortten heer zuckhomben, alss hette Esterhas Mikloss S. Benedikten alberait einbekhomben khönnen, wier leichtlich die raitung machen, das er weiterss alss nach Alttsohl unndt dannen gar die Bergstädte zue bemechtigen sich befleissen wirdt, damit er aber solch sein vornehmben nicht nach wuntsch innss werk richten möge, alss sindt wier gänztlich endtschlossen, auff kunftig pffingst montag etlich tausendt volk denen bergstädten zue schutz unndt erhaltung zue expediren, inmassen Bornemissa Jánosch auch alberait mit einem gar schönen neuen Kriegssheer alberait nach Newhajsl marschieren thuett; werdet demnach euch ein gar kleine zeitt über wissen alss ehrliche aufrichtige getrewe zue halten, soltt gewiss inner wenig tagen endtsetzet unndt vaterlich versorget werden. Bleiben euch im ubrigen mitt königlichen gnaden wohlbeigethan.

Caschau denn 28. Maji anno Christi 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim : Egregio Joanni Limpacher, camerae nostrae Cremniciensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

Postarum magister Rosenbergensis per certam et commodam occasionem noctes diesque transmittat.

VIII. 1621. jul. 2.

Gabriel von gottes gnaden erwählter könig zue Hungarien, Dalmatien, Croatien, Selawonien etc. regierendter fürst in Siebenbürgen unndt der Zakhler graff etc.

Edler lieber getreuer. Unnss will nichts zweifeln, due werdest dich aller der Wortt, so zue iüngst beschehenen unseren abzueg mit mehreren deiner trew, wie auch anderen dazumahl gegenwertigen unseren lieben getrewen seindt vorgetragen undt wiederholet worden, ganz wohl wissen zue erinnderen, beynebenss auch im frischer gedachtnis haben, wass massen wier unss dazumahlen rundt undt gentzlich erkläret, eher den lezten bluetts-tropfen darzuesezen, auch alle eusserste mittl vor die handt zue nehmben, dann wier die löbliche kron Hungern dem spanischen Joch undt antichristischen tiraney gleichsamb zum raub cediren, oder willig ubergeben wolleten; füegen demnach hiermitt dier

sambt deinen officieren unseren lieben getrewen gnädigist zue wissen, wie dass wier nuen vermög göttlicher hilff undt beystandesz mitt einem ganz newen undt mechtigen Volk ahn die Vestung Filek sezen, dieselbe weilen si fast wüst verlassen inn unser gewalt zue recuperiren, unndt weilen unns der feinndt nicht erwarten wollen, sondern wie unns bericht einkhombt, sich auf die Pergstädt zue retiriret, alss haben auch ihme wier schon nachzusetzen ein gevisse ahnzal unsers kriegesvolk nachgeschickt. Ob wir nuen zwar an ewrer fidelitet einzigte wiederwertige vermuetung biss dato fassen khönnen, nichts desto weniger, weilen die jetzigten menschen sehr wankelhafft, theils vor schrekken kleinmuetig werden, theilss ein Fuchsbalk ahnziehen, theilss aber nur schein unndt maul patrioten gefunden werden ihres lieben Vaterlandes. Also ersuechen hiermitt wier dich und deine officier gnädigist, dass ihr zue mehr unsere versicherung alsbaldt auss ewren mittl gewisse persohnen undter Filek zue unns aboardnet so unns ewrethalber, wessen ihr euch nemblich halten thuett unndt wöllet informire undt versichere, auf das wir auch unns also möchten accommodiren, damitt ihr inn fried undt sicherenn zustandt auch vonn unserer arme unuerlezter verbleiben möcht. Im widerigen fall aber (wie sich dann vonn dess feindess seiten Bosniak Tamás öffentlich lauten lassen) ihr euch feindselig undt wiederwertig gegen unns erzeigen gesinnet, alss last unns solches auch allerehist wissen, dann wier gewisslich euch nitt umbgehen, oder also schlecht bey euch vorüber raisen werden, sondern mitt unserer ganzen arme dermassen heimsuechen, dass euchs nitt allerseitts belieben noch gefallen soll. Begehren demnach ahn euch hierauf ewer mainung, willen unnd intention sambt ehisten beandwortung, unnd bleiben euch im ubrigen mitt königl. gnaden wohlbeygethan.

Auss unserem haupt lager bey Filek denn 2. Julii anno Christi 1621.

Gabriel, m. p.

Johannes Kraus, m. p.

IX. 1621. jul. 8.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et sicularum comes etc.

Egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Posteaquam singulari dei optimi maximi beneficio et providentia, iuxta promissum nostrum iterum in has partes cum numeroso et munitissimo exercitu nostro discederimus, certis et non parvi momenti in negotiis transmisimus ad fidelitates vestras fidelem nobis dilectum egregium Joannem Kraus de Lublio, secretarium

nostrum intimum, cui in mandatis dedimus, ut ea omnia, quaecunque ad hanc rem perficiendam necessaria sunt, oretenus fidelitatibus vestris uberius referat, benigne easdem fidelitates vestras requirentes, quatenus verbis eiusdem fidem indubiam adhibere, eidemque opera vestra adesse et succurrere haud gravatim faciatis. Ne secus fecerint. De cetero fidelitatibus vestris benigne propensi manemus. Datum ex castris nostris ad Gacz positis, die 8. Julii anno domini 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregiis et nobilibus N. N. trium camerarum nostrarum montanarum supremis officialibus etc. fidelibus syncere nobis dilectis.

X. 1621. a u g. 3.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et sicularum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Transmisimus fidelitati vrae formam cochleae ex ligno confectam, pro usu majorum tormentorum nostrorum summe necessariam, commitentes et mandantes fidelitati vrae, quatenus acceptis praesentibus, statim ejus formae cochleas ex optimo cupro, cum magistro nostro fusorio ibidem esistenti, duas fundi cures, quarum altera quatuor rotarum, altera quinque rotarum sit, eius omnino magnitudinis et rotunditatis, quanta ad nos transmissa cochleae forma est, spatia tamen rotarum si paulo ampliora fuerint, quam lignea cochlea habet, nil nocebit, modo contractiora ne sint, conducibilis enim fuerit, si rotundiores funes capiant. Quae quamprimum parata erunt, per certum suum hominem primo quoque tempore ad nos transmittere absque mora curet. Insuper ex optimi generis cannabe funem optimum et rotundum triginta quinque aut sexcuplorum, ad elevanda et trahenda maiora nostra tormenta, quorum nonnulla centum pondus cupri in se habet, aptum et idoneum, qui non facile dirumpatur, sed tantum oneris commode sustinere possit, confici procuret, et una cum cochlea ad nos transmittat. Secus non facturum. Cui de reliquo benigne propensi manemus. Datum ex castris nostris ad Tyrnaviam positis, die 3. Augusti 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio N. N. camergraphio nostro Bistriciensi etc. fidei nobis dilecto etc.

XI. 1621. szept. 9.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, princeps Transylvaniae et siculorum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Requisiti sumus nominibus et in personis nobilis ac honestae foeminae Barbarae Gengerin, egregii quondam Joannis Friderici Giengher relictæ viduæ, ac unus filii ipsius orphanus, nunc Schemnicii constitutorum, ut si quando sub hoc vidui et orphanus eorum status tempore aliquam fidelitatis tuæ opem, consilium et auxilium ipsa vidua expetere coacta fuerit, mandaremus id, quod etiam ex sua in viduam et orphanum pia affectione præstaret, ut illis præter dispendium nostrum et officii sui neglectionem opitulari vellet. Quibus nos clementer affecti id benigne indulgentes fidelitati tuæ committimus, ut quandocunque dicta vidua in suis et pupilli sui rebus et necessitatibus ope, consilio, auxilioque vestro indiguerit, fidelitas tua exinde requisita, in hoc, quod præter nostrum, ut dictum est, dispendium, officiique sui neglectionem facere poterit, velit ipsi debeatque pium præstare levamen. Secus non facturum. Cui de cetero clementer propensi manemus. Datum ex castris nostris ad oppidum Szentz positis die 9. Septembris, anno dni 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio Joanni Lienpachker, camerae nostræ Cremniciensis præfecto etc. fidei nobis dilecto.

XII. 1621. oct. 28.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et siculorum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Licet nuper etiam hic te præsentem mandata tibi oretenus commissæ dederimus, ut omne id cuprum, quod a prima hujus currentis mensis conficeretur, ad solam rationem nostram reservares, et neque promotoribus Henckelianis, neque aliis quibuscumque quicquam ex illo dares, donec responsum uberius ab Henckelio de pecunia repræsentanda acceperimus; itaque ut hac in re benignæ voluntati mandatoque nostro tibi obtemperandum esse existimes, volumus nullique quicquam cupri concedas, sed omne in usum nostrum sedulo retineas, hoc tamen ulterius considerando, quia in promotionem rei cuprariæ quotidiana expensa necesse sit, necessarioque erogari debeat, aliter enim tota res cupraria cum irreparabili nostro damno periclitaretur; solum-

modo tantum cupri promotionibus assignes, quantum pecunia concerneret, quae in promotionem rei cuprariae esset necessaria. Secus nullo pacto facturum. Datum in civitate marchionatus Moraviae Hunnobrodiensi, die 28. Octobris anno 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim : Egregio Rudolpho Haag, camerae nostrae montanae Novizoliensis praefecto etc. fidei nobis dilecto.

XIII. 1621. nov. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac siculorum comes.

Egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Quae fidelitatibus vestris tam per literas, quam verbali nuncio proxime de benigna nostra fodinarum cultores in Transylvaniam introducendi voluntate significatum clementer volueramus, vestram superinde resolutionem haud pro exactione nostra et vestro in nos debito obsequio accepimus. Quando etenim a parte vestra benignae voluntatis nostrae ne dum executio et effectuatio simplex foret, sed cum ad commissarium e vestro numero expediendum necessitates fodinarum cognoscendas et tandem de illis expediendis deliberandum, vestro differatis responso, longe alium obsequio vestro animum, quam pro nostris is vos collatis gratiis, et in te praefecti Cremniciensis peculiari benignitate, ideoque nostrae etiam de vobis expectationi debeatis induisse et gerere videmini, non nulla cum nostra fatemur iusta indignatione. Quod quidem nos negotium nequaquam intermittendum ulterius volentes, fidelitates vestras denuo clementer hortari eisdem committimus et mandamus harum serie firmiter, quatenus acceptis praesentibus, omni mora, dilationibus, causationibusque et difficultatibus posthabitis, ante omnia unum virum honestum, industrium, metallicae artis in omnibus peritissimum, et ad fodinarumstrarum Transylvanarum praefecturam idoneum et sufficientem nominabitis, eius expeditioni et continuae profectioni necessaria omnia ita curabitis illico, ne mora et defectus hac in re aliquis per vos commissus aliquis deprehendatur.

Personas insuper et officarios, in inclusa hac consignatione nostra nominatos, ad isthaec officia et munia sufficientes, una cum sectoribus peritis, ex sex fodinis vestris ad minus centum collectis, sine omni defectu, numero in integro curabitis et expedietis. Ad quorum omnium inspectionem, curamque et absolutiorem expedivimus cum hisce nostris earum ostensorem Paulum Bornemisza, intimum nostrum cubicularium, cui mentem hac in re nostram clarius declaravimus. Quicquid igitur is in nostro nomine retulerit, plenam ipsi fidem habentes ita vos mandatis

nostris clementibus accommodabitis, ut nullam omnino in his et singulis omnibus defectum fieri, sub obtentu gratiae nostrae patramini. Quod ad expediendum praefectum maxime attinet, nos ex parte nostra promittimus clementer omnibus et singulis iis immunitatibus, libertatibus et praerogativis, quibus ulli fodinarum cultores gavisi sunt semper et gaudent, eos conservatum iri, literasque superinde nostras privilegiales dare. Alias etiam statum et ordinem ipsorum, atque conditionem ibi tum ex soli magna et continua fertilitate, victualium copia, rebus et instrumentis fodinalibus paratis, cultorum saltem numerosiori copia destitutis, longe quam hic esse potuisset fore, cum singulari etiam benignitatis nostrae in ipsos declaratione, res postmodum docebit, in eorum conquisitione, expeditione et dimissione, aliorumque voluntatum nostrarum effectuatione ex parte modo vestra, quod valde requirimus, nullus admittatur defectus. Secus nulla ratione facturi. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate marchionatus Moraviae (Hunnobrodensi) die 17. Novembris anno 1621.

Gabriel.

(Egykorú másolat.)

XIV. 1621. nov. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac siculorum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Literis tuis et privatim et publico vestro officialium nomine ad nos scriptis benigno clementique vultu perlectis, humiles vestras ad priora mandata nostra resolutiones benigne intelleximus. Quod autem ad primum mandati nostri vobis commissi negotium attinet, meminisse vos arbitramur, qua benignitate, quaque gratia nostra regia vos ab initio complexi fuerimus, adeo ut nihil amplius ex ea parte desiderari a vobis potuerit, cuius respectu fateri cogimur, expectationi nostrae obsequia vestra erga nos hac in parte plurimum defuisse. Quod enim nobis perscribitis, vos matura deliberatione vobiscum praehabita constituisse, ut certos quosdam metallicaе artis peritos homines in Transylvaniam praemitteretis, qui perspectis diligenterque contemplatis omnis ibi constituti negotii rationibus, quamprimum certiores vos reddendo tum demum nos edocerent, quales personae postmodum eo mittendae forent; quod vestrum consilium cum nulla ex parte nobis placeat, neque eo ullo pacto contenti esse possimus (tum quanta eius rei perficiendae mora cum manifesto nostro damno intercedat, facile cuivis constare potest) eaque minime

a nobis ulterius differri possint. Iterato haec seria ad vos mandata una cum praesentium latore egr. Paulo Bornemisza intimo cubiculario nostro benigne transmittenda volentes tibi inprimis serio iniungendum duximus, ut omni mora posthabita, diligenti consultatione facta, secundum fidem nobisque debitum obsequium tuum inprimis de idoneo cupri camerae praefecto in Transylvaniam mittendo providere, eumque statim deligere et praesenti cubiculario nostro denominare non intermittas, huncque talem exquirendum velis, qui eius artis optime peritus, fideque et industria inprimis commendatus, officio suo abunde satisfacere possit, eique idoneas et necessarias has personas cum sectoribus, quorum nomina numerumque consignatum his inclusis tibi transmisimus, absque omni defectu quamprimum expediendum procures, qui a vobis delicti denominatique, necessariis omnibus provisus, itineri se cum suis quamprimum accingere possint, de quorum vectura commodoque itinere benigne providere non intermitteremus. Quo autem de statu conditioneque sua, illi securi optimeque persuasi esse possint, benigno nostro nomine tam praefecto, quam reliquis omnibus haec intimanda per te volumus, nos et statum eorum quam commodissimum et conditionem quam securissimam ita ordinaturos, eoque pacto de omnibus eis provisuros, ut facile contentissimi sua sorte esse possint, cum regnum nostrum Transylvaniae omnibus vitae necessariis rebus copiosissimum refertissimumque sit, omnisque metalli minerae abundantissime divina benedictione interveniente passim omnibus locis reperiantur, omniaque ad victum et amictum necessaria longe viliori pretio quam in his regionibus comparentur, laborum tantum et artificum penuria, tanta divinae gratiae incrementa destituantur, quibus ita provisus certissima spe ducimur, non exigua ex ea re, non tantum regnis nostris, sed omnibus vicinis regionibus emolumenta proventura, brevique ipsosmet maxima cum gratiarum actione sorte sua, benignitateque nostra, laborum suorum uberrimis praemiis cum foenore receptis contentissimos faturos fore, benigne insuper omnibus iis promittentes, quaecunque privilegia uspiam locorum hujus conditionis homines consequi potuere, ea nos etiam patentibus literis nostris eisdem concessuros, omnemque benignitatem et gratiam nostram erga eos demonstraturos. Quod autem ad cupri fodinas nostras Transylvanicas attinet, id ita existiment, eas non inanes aliquas destitutasque esse, sed in quantum fieri potuit, ut in tanta laborum artificumque penuria satis cultas, conflatoriaque erecta et reliqua necessaria iis satis provisus, ita ut omni posthabita mora omnem statim laborem in iis exercere possint. Ut igitur haec omnia absque mora quam commodissime et ex voluntate nostra exequi non intermittas, denuo tibi clementer injungimus,

quicquidque nominē nostro praedictus intimus cubicularius noster tibi et reliquis per te camerae nostrae officialibus in mandatis a nobis commissa, tam de praesentis ibi conflati et parati cupri negotio, quam de aliis etiam rebus iniunxerit, ea omnia cum cura effectui mandare sedulo intendas, benigne volumus, facturum hac in re et officio tuo, benignaeque voluntati nostrae satis. Cui de coetero gratia nostra regia bene affecti manemus. Datum in civitate marchionatus Moraviae Hunnobrodensi die 17. Nov. anno 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio Rudolpho Haagh, camerae montanae Novizoliensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

M e l l é k l e t.

Consignatio, quae personae iuxta benignum mandatum nostrum pro cuprifodinis in Transylvaniam mitti debeant.

Praefectus camerae sufficiens et idoneus ac optime artis metallica peritus.

Magister montium unus bene peritus.

Hittenraiter unus.

Quatuor huttmanni optime artis periti.

Duo exploratores venarum et cupri probatores.

Duo conflatores optime periti.

Duo separatores, vulgo spleiz magistri.

Unus incudum magister.

Duo magistri carbonarii.

Duo optimi magistri fabri lignarii.

Duo optimi ferri fabri magistri.

Praeter hos centum laboratores seu metallicidae.

XV. 1621. nov. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et sicularum comes etc.

Egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Quae ad nos de anticipandae pecuniae rationibus peculiaribus literis vestris perscripta demissa cum informatione vestra per homines vestros exhibuistis, iis omnibus clementer intellectis, rationes etiam difficultatum earum ex iis percepimus, quae sane omnia cum ulterius in considerationem nobis venissent, non putavimus alicuius ponderis excusationes esse eas, cum et obsequia vestra benignitatemque erga vos nostram longe aliud a vobis requirere

aequum ducamus, praesertim cum in tanta communis patriae regnique nostri necessitate pecuniam inprimis hoc tempore nobis admodum necessariam esse, vobis etiam ipsis manifeste constet. Cum igitur dissimulare id neutiquam debeamus, quin potius pro publico totius gentis nostrae commodo rationes omnes eius repraesentandae sedulo ineundas velimus, huius etiam rei causa praesentium latore intimo cubiculario nostro eo transmissio vos denuo adhortandos clementer voluimus, ne hoc statu rerum belligerarum necessitate maturius considerata, gratiaque et benignitate nostra erga vos perspecta de anticipanda ad quinquaginta millium florenorum summa quamprimum providere, eamque per hunc eundem cubicularium nostrum ad nos transmittendam non intermittendum vobis esse ducatis, benigne interim vos hisce nostris certificantes, nihil de redditibus nos uspiam alienare velle, quousque de hac tota summa creditoribus non satisfactum foret. Quodque certius vobis constet, vos praefectum, perceptorem officialesque reliquos camerarum nostrarum his nostris clementer assecurandos volumus, nullum ex vobis officio suo removendum, quin potius in eo confirmandum a nobis iri, ita ut et hac in re et in aliis omnibus libere officio vestro fungi valeatis. Ut itaque benignae voluntati nostrae satisfaciendo non ulterius anticipandae pecuniae rationes differendas vobis esse existimetis, vos clementer hortamur vobisque serio demandamus, cum nullus ullae excusationis hac in parte vobis locus pateat, sciamusque tantum, ne voluntas desit, facile summam hanc absque ullo dispendio damnoque vestro et quorumpiam aliorum a vobis repraesentari posse, cum manibus vestris omnis camerarum proventus libere assignatus a nobis sit, facultasque omnibus satisfaciendi conceditur. Alioquin si nobis causaeque communi deesse vobis in animum induxeritis, forsitan id malum cessurum proprio malo experti cernetis, quod autem uberius de clementia benignitateque nostra persuasi esse possitis, summam illam undecim millium ducatorum quadraginta quinque florenorum hostibus nostris absque ulla evidenti causa rationeque numeratam clementer condonandam precibus vestris duximus, omni gratia benignitateque nostra inposterum etiam uberius vobis promissa, cum nongentos illos a te perceptore Schemniciensi pro redemptione tua Szechio numeratos quamprimum exsolvi aequum ducamus. Reliquum est, ut vos iterum iterumque hortemur, ut clementi nostrae voluntati morem gerendo absque ulla mora ad nos praedictum cubicularium nostrum expediendum cum ea pecuniae summa non praetermittatis, eique quicquid nomine nostro vobis de reliquis etiam rebus retulerit, vobiscumque egerit, indubiam in omnibus fidem adhibere velitis, iterato demandamus. Quibus de caetero gratia nostra regia propensi

manemus. Datum in civitate Hunnobrodensi Moravorum die 17. Novembris 1621.

Gabriel.

Külczim : Egregiis N. N. trium camerarum regiarum nostrarum Novizoliensis, Cremniciensis et Schemniciensis praefectis primariis et officialibus etc. fidelibus nobis dilectis.

(Egykorú másolat.)

XVI. 1621. nov. 26.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, princeps Transylvaniae et sicularum comes.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Cum absque ulla uberiori informatione de quorundam Wratislawiensium negociatorum aresto certiores literis tuis his diebus redditi fuisset, mirari cogimur, quam ob causam non ulterius declarata eius rei causa nos absque ampliori documento informaris, cum eorum negociatorum justissimam arestationem abunde ab aliis edocti intelligamus, ita ut subditi nostri tres Cremnicienses, Schemniciensesque cives jam antea negociationis causa in Silesiam profecti ab caesareanis Oppaviae capti, indignissimisque modis ad hoc tempus rebus omnibus amissis habiti fuere; si igitur ii nulla a quoquam ex nostris injuria lacessiti, prius sibi illud exercendum putarunt, aequum est, ut nos etiam haud neglecta nostrorum causa aequo jure erga eos aliquid statuendum nobis esse arbitremur, injuriamque nostris illatam vindicemus. Tibi igitur serio committendum demandandumque volumus, ut si ili negociatores Wratislavienses juxta prius mandatum nostrum dimissi etiam fuissent, posthabito eo absque omni mora eos aresto subicias, mercesque omnes eorum ad rationem nostram confisces, nosque de iis rebus quamprimum certiores reddendo, omnia eorum mercimonia cum cura consignata, numerum rationesque eorum ad nos transmittas. Secus non facturus.

Datum Hunnobrodæ Moravorum, die vigesima sexta Novembris anno 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim : Egregio Rudolpho Haágh, camerae nostrae montanae Novizoliensis praefecto etc. fidei nobis dilecto etc.

XVII. 1621. nov. 29.

Gabriel von Gottes gnaden erwöhlten könig zu Hungarn, Dalmatien, Croatien, Slavonien, fürst in Siebenbürgen undt graff der Zückell etc.

Edle liebe getreue. Unsern grus undt gnaden.

Euere trewe schreiben haben wier empfangen undt daraus deroselben entsiegen (!) fleiss in verrichtunge und effectuirung der

einigen sachen, so wier Euch in unserm jüngsten Schreiben ernstlich anbefohlen, genedigst vernommen.

So viel nun die Bergkleute betrifft, haben wiers von Euch mit königl. gnaden angenommen, das ihr in diesem wichtigen geschafft eusserste Möglichkeit angewendet undt unss beydess mit officirern, dan auch Heuern vndt andern dergleichen tädlichen persohnen versehen. Ob wier aber wohl gewünscht, das zwey hundert Hewern hetten können fortgeschicketh werden, jedoch weiln wier aus euerm schreiben vernehmen, das wan auf einmahl so viel Hewern vndt arbeiter von diesen Bergwerken auf einander orth wegkgenommen würden, es ehist erfolgen tehte, das unsere kamern grossen schaden leihden müsten, seindt wier mit denen aufs wenigste 150 Hewern content, in dem wier diesen unsern Kamern auch nicht gern schädlich sein wolten, so wollen wier auch alle genugsame genediege vorsehung tuhn, das alle mitteinander sicher undt fridtlichen mögen in Siebenbürgen geführt werden, undt haben dises ampt unserm lieben getreuen dem wohlgebornen Stephano Hallern von Hallerko, Spangrafen den Spanschafft de Kükeolleo, unserm commissario aufgetragen, welcher morgendes tages, da es gott gefällig, mit genugsamen unsern schreiben, patenten undt passbriefen versehen vonn hinnen aufbrechen, undt in kurzen zu euch kommen wirdt; demselben haben wir in befählich geben, das er aller orthen unterweges sie mit victualien vndt andern noturfftten also fleissig versehe, das sie an nichten einzigen mangel leiden dürften, dahero, obwohl sie sich nicht sehr umb zehrung zu bekümmer haben, iedoch damit ihrer aller noturfftten zeitliche vürsehung beschee, lassen wir zu, das der kammergraf zur Cremniz ihnen an ihren künfftigen besoldungen, damit sie die beschwerden auf der reiss desto besser ertragen können, 500 fl. hungr. hergebe, undt dem erwehleten cammergraffen zustelle, der wirdts schon austheilen können.

Was aber die anticipation des geldes belangedt, haben schon zuvorn unsere commissarii, wie euch wohl bewust ist, den halben teil desselben geldes unss presentiret, wegen des wberrests aber der 25 M. fl. hungr. halten wier genzlich davor, das ihr nichtt ehenden, biss vnss ihr gedachte summa überschicken werdet. Welches auf das es ehist beschenn möge, befehlen wir euch noch undt abermahlen ernstlich solches ins Werck zu sezen, in diesem fall alle vndt jede, welche zu dieser anticipation etwas herleihen werden, durch dieses unser Schreiben assecurirend vndt versicherende, das wier in der zeit, bies die anticipirte summa geldes völlig vergenüget, nichts aus aller dreyer kamern gefäll hinweg nehmen, sondern selbiege ihnen bies zu abstattung der anticipirten summa geldes lassen wollen.

Was die andern geschäft betrifft, zweiffeln wir nichtt, ihr werdet in vollziehung derselben an euerer schuldigen trew vndt fleiss nichts ermangeln lassen. Gehabtt euch wohl, vndt vollziehett vnsern genediegen willenn, denen wier in vbrigen genedig gewogen verbleiben.

Geben Hungrisch Brodt den 29. Novembris 1621.

Gabriel.

(Das original so an alle drey camernleuth hat der Herr cammergraff zu Cremniz in Handen.)

(Latinból fordítva.)

XVIII. 1621. decz. 7.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac sicularum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam. Cum et te hic apud nos praesente tibi injunxerimus, posteaque aliquoties mandata ad te dederimus, ne cuipiam ex cupri proventibus quicquid assignes, sed omne cum cura ad rationem nostram conserves, satis mirari cogimur, te posthabito mandato nostro, tantum cupri ipsis solum promotoribus assignasse, ut neque ex dimidia parte benignae voluntati nostrae satisfeceris; quod cum maxime alienum expectationi de te nostrae videatur, ipse satis per te considerare poteris, officio obsequioque in nos tuo hac in parte plurimum defuisse, neque ullo pacto tantum cupri hoc praesertim tempore promotoribus assignare debuisse, cum tibi perceptorique Hencseliano coram satis declaraverimus, si pecunia ab Hencslio nobis repraesentata non fuerit, in tanta bellorum necessitate nos necessario proventus omnes cupri ad usum nostrum conversuros. Ne igitur damnum ulterius hac in parte nobis subeundum sit, totque extraordinarios sumptus commodius sustinere valeamus, tibi sub gravissima interdicti nostri poena injungendum volumus, ne amplius quicquam usque ad huius mensis Decembris finem, sed neque ipsis promotoribus ex cupri proventibus assignes, sed omne ad usum rationemque nostram conserves. Illosque quadringentos centenarios, de quibus ad nos scribis, in usum nostrum convertas, omneque paratum in laminasque redactum cuprum statim Rosembergam versus cum cura avehi cures. Ut autem promotio etiam absque ullo peculii regii damno continuetur, promotores, qui hactenus rem cuprariam curarunt, gravissime nomine nostro admonendos velis, ut ita hac in parte officio suo incumbant, ne quid detrimenti res cupraria capiat, quod postea cum maximo nostro regnique nostri damno

reparari queat, sed promotionem eius cum cura administrandam sui esse muneris existiment. Si enim hac maxima necessitate ingruente in usum nostrum cuprum omne convertendum necessario debuimus, ipsis sat superque supererit, quo resarciri hic defectus possit, cum omne cuprum a fine huius mensis libere in usus suos disponere omnibusque satisfacere quam commode valeant, alioquin si quis defectus hac in parte damnumque aliquod rei cuprariae orietur, se de iis omnibus rationem fore reddituros.

Quod autem ad negociatorum Vratislaviensium arestum attinet, ut commodius rebus subditorum nostrorum in Silesia detentorum prospicere, iisque succurrere possimus, cum horum periculum saluti liberationique eorum plurimum conducat, merces eas in avehendas decrevimus. Ut itaque Johanni Hewizio (ad quem etiam hac de re mandata dedimus) merces eas omnes cum cura consignatas in manus tradas, tibi serio demandamus, per eumque omni mora posthabita inde ad nos transmittas. Secus non factururus.

Datum Hunnobrodae Moravorum die 7. Decembris, anno dni 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio Rudolpho Haag camerae nostrae montanae Neusoliensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

XIX. 1621. decz. 20.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et siculorum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Literis tuis acceptis te rursus de negotio rei cuprariae sollicitum esse intelligimus, qua de re cum abunde jam antea benignam voluntatem nostram intellexeris, hoc tibi faciendum esse, quod antea satis fuse tibi demandaveramus, tui esse officii scias, iisque te accommodes; quinimo non tantum eos trecentos centenarios cupri statim transmittas, sed uti antea in mandatis acceperas, summam mille centenariorum quamprimum absque omni defectu integram Rosenbergam transvehi cures. Denique promotores rei cuprariae iterato serio admonendos velis, ut ii ita rei cuprariae invigilent, ne quid inde detrimenti publicum bonum capiat, alioquin omne damnum iidem procul omni dubio recompensaturi erunt. Si qui autem ex illis Viennam proficisci hac de causa in animo habuerint, quam primum ad nos Scaliciam veniant, de quorum tuto itinere nos etiam ipsi provisuri et negotium promoturi erimus. Caeterum ut inposterum etiam aves quanto in majori copia nobis admi-

nistrare non praetermittendum tibi ducas, clementer demandamus. Secus non facturus.

Datum Hunnobrodæ die 20. Decembris anno 1621.

Gabriel, m. p.

Külczim : Egregio Rudolpho Hag, camerae nostrae montanae Novizoliensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

XX. 1622. j a n. 10.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps et sicularum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam. Virginem eam sive pedissequam, quae fidelitati tuae in certa habetur notitia, iam in numerum reliquarum aulae nostrae gynecii puellarum ascitam Cassoviam deduci volentes, eidem harum serie serio iniungimus et mandamus, quatenus visis praesentibus dimissione eiusdem virginis facta, de honesta ipsius vectura rebusque omnibus ad iter et viaticum suum necessariis modis omnibus prospicere debeas et tenearis, ne quodam modo in itinere detrimentum vel alicuius rei inopiam sit passura. Cui de cetero gratia nostra semper benigne propensi manemus. Secus non facturus.

Datum in libera civitate nostra Tyrnaviensi die 10. Januarii 1622.

Gabriel, m. p.

Külczim : Egregio Johanni Lyempacher, camerae nostrae montanae Cremniciensis praefecto etc. fideli nobis syncere dilecto.

XXI. 1622. fe b r. 3.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, Transylvaniae princeps ac sicularum comes etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Redditis hoc vespere literis tuis, ex iis benigne perlectis intelligimus, te juxta mandatum nostrum res fato functi Cöllnii nostris ejus rei causa eo missis hominibus inventandas tradidisse, easque in cameram nostram diligenter conservandas una cum legati Silesiaci rebus inter Cöllnii res repertis reposuisse. Cum autem illustrissimus marchio Brandenburgensis hic apud nos praesens dispositionem voluntatemque ultimam Cöllnii secum habeat necessario, res eas omnes huc advehi aequum ducimus, ideoque tibi serio committimus demandamusque, ut absque omni mora res eas omnes juxta inventarium ad nos transmissum, una cum rebus Constantinopoli demortui Silesiaci legati, qui etiam cognat-

tos in vivis habere dicitur, manibus Nicolai Vaczii ac scribae cancellariae nostrae assignandas, ad nosque quam primum transmittendas velis. Secus non facturus. Datum Cassoviae die 3. Februarii anno domini 1622.

Gabriel, m. p.

Sajátkezüleg: Nulla mora interposita omnes res istas per Nicolaum Vaci et scribam nostrum trasmittas, currus aut vehiculos ordines et conducas statim.

Külczim: Egregio Rudolpho Hagh, camerae nostrae Neozoliensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

XXII. 1622. febr. 8.

Gnedigist künig und Herr. Ew. Mat. bevelch dess datum Caschaw den 3. Februarii hab ich von meinem Potten mit gezimmetter Reuerenz empffangen und daraus E. k. M. gnedigsten willen vernomben, nemblich das ich alle des von Cölln vnd schlessischen abgesanden sachen vnd verlassenschaft Nicolao Vazi vnd ihme zuegebenen Cantzley diener ybergeben und in ire handt andtwortten solle.

Hierauff berichte E. k. M. ich gehorsamlich, das ich also baltt ihme Nicolao Wazi vnd seinem zuegebenen nit allein disse verlassenschaft vermög iberschickhten inventari alle angehendigt, sondern auf E. k. M. absonderlich bevelch alle anordnung und befürnung gethan, auch schlitten und Rosse von alhiesiger camer aus disse sachen abzueführen mitgeben, vnd seindt allein die jenigen 250 st. ducatt, davon E. k. M. ich in meinen negsten schreiben, sozue und auf bestattung seines leichnams, dann zur contentierung seiner verlassenen schulden vnd zur abfertigung seiner leuth und dienner liedtlohen bezaltt werden müessen, damit dorthen ehrlicher namben erhalten davon genommen worden, zweifflet mier nit E. k. M. werden, damit gnedigist content zuefrieden sein. Wie ich dan bitt mich im ibrigen in gnaden und gnedigsten schutz bevolchen sein lassen.

Neusol, den 8. Febr. 1622.

(Megvan latinúl is.)

XXIII. 1622. febr. 17.

Gabriel dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae rex, Transylvaniae princeps et siculorum comes.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Pro moderni status et temporis ratione sigilla nostra usualia renovari volentes, exemplar conficiendorum eorum dedimus egre-

gio Nicolae Vaczi camerae Novizoliensis secretario cum sufficienti instructione, qualiter et quam cito ea fieri debeant et ad nos transmitti. Super quo fidelitati tuae serio praecipimus, si etiam Schemnicii ad praesens reperiretur incisor ille, qui aliis in hac arte excellentior sigilla nostra alias incidere et sculpere solitus fuerat, illi confestim dies et noctes revocato negotium hoc serio committas, ut iuxta mandata nostra Nicolao Vaczi data quo melius, decentiusque et quantocyus praeparata ad nos transmitantur. Secus non factururus. Datum Cassowiae die 17. Februarii anno 1622.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio Joanni Liempacher, camerae Cremniciensis praefecto etc. fidei nobis dilecto.

XXIV. 1622. febr. 24.

Serenissime rex dne dne clemtme.

Mandatum regiae Vrae Mtis Cassoviae 17. Februarii emanatum debita reverentia accepi, non solum etiam obsequiose intellexi, me omnia et singula Henerici Treiling, quondam dni Johannis a Cölln secretarii, qui ut Mtas Vra informata est, non amplius esset in vivis, relictas bona sine mora Nicolai Waczy manibus tradere et assignare debere.

Ad quae Mti Vrae humilime respondendum, me promtissime mandato huic obsecutum fuisse, si dicti Treilingii reculae prae meis manibus essent, vel tantillum scirem, ubi apud quem, aut quantum ad asservandum alicui reliquisset, an vero hinc ipsemet, quando proficisceretur, avexerit et secum acceperit. Et ut mihi ipsemet Nicolaus Waczy indicat, vivit adhuc memoratus Treiling Leutschoviae. In istas nihilominus res diligenter inquiram, et si quid expiscatus fuero, ad ulteriorem Mtis Vrae ordinationem in manibus meis asservabo. Dni a Cölln et alterius Silesii legati res omnes iuxta inventarium transmissas et obsignatas, Mtem Vram a Nicolao Waczy et cancellista recte accepisse arbitror. Mti Vrae me humilime in reliquo commendo. 24. Februarii, anno 1622. Novisolii.

Mtis Vrae

humilimus
Rudolphus Hag.

XXV. 1622. jul. 16.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, siculorum comes ac Opolie Ratiboriaeque dux.

Egregie sincere nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

A Joanne Hevizio et Ismaele Fabricio quondam commissariis nostris informati sumus, qualiter illam per eas in rationem nostram anticipatae pecuniae summam totaliter juxta assecurationem nostram certas ob causas contentare non potuissetis, propter quod non exiguum damnum perpeti coacti fuissent. Ut ergo indemnitati ipsorum subveniatur, benigne vos requirendum esse duximus, ut efficeretis, quo supradicti commissarii nostri pro polturakis a vobis in persolutione anticipatae pecuniae perceptis per modum commutationis possint rehabere minutam hungaricam monetam. Quam vestram causa nostri exhibitam promptitudinem gratia et benignitate nostra prosequentes recompensare non intermittemus. In reliquo vobis bene ex animo propensi manentes.

Datum in civitate nostra Alba Julia die 16. Julii anno domini MDCXXII.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregio Joanni Limpacher, sacrae caesareae regiaeque majestatis cammergraffio in montanis civitatibus etc. sincere nobis dilecto.

XXVI. 1623. febr. 20.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Oppoliae Ratiboriaeque dux.

Generose nobis grate, salutem et favorem nostrum. Domus nostrae cusoriae peritis monetariis personis haud quidem paucis destituuntur. Quorum cum justam ad manus habere possit copiam, eundem benigne requirimus, ut decem circiter cusores ad rationem praetactae necessitatis nostrae conquirere, conquisitosque hanc in civitatem nostram Cassoviensem mature transmittere studeat, assecurantes eosdem, nos praeter stipendium eorundem ordinarium in subsidium sustentationis frumento etiam iisdem prospicere velle. Speramus itaque studium hac in re nobis suum diligenter impensurum, ac requisitionem nostram in effectum deducturum. Cui de caetero bene propensi manemus. Datum in libera ac regia civitate nostra Cassoviensi die 20. Februarii anno 1623.

Gabriel.

Confidimus hac in parte vos gratificari nobis, quod si fecerit, nobis gratissimum officium praestabit etc., nos etiam ipsum gratia nostra prosecuturos non diffidat.

XXVII. 1623. s e p t. 28.

Gabriel, dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Oppuliae Ratiboriaeque dux etc.

Generosi egregii et strenui nobis sincere dilecti, salutem et favorem nostrum. Cum hic praesens rerum status id haud in ultimis requirat, ut certos e numero fidelium nostrorum commissarios ad montanas civitates, et speciatim ad vos etiam expediendos, per eosque benignam voluntatem nostram declarandam debuerimus, id quia uberius ex iis intellecturos vos nihil dubitamus, benigne requisitis vobis firmiter demandamus, ut intellectis per eos mandatis nostris ita vos praesenti negotio accomodetis, ut ad ultimum expressam voluntatem vestram erga nos declaretis, documentaque animi vestri demonstretis. Quod quia vos memores pristinae erga vos benignitatis nostrae facturos speramus, ita inposterum etiam omnem gratiam nostram vobis cumulate deferimus. Quibus de caetero gratiose propensi manemus.

Datum ex castris nostris ad arcem Fülek positis die 28. Septembris anno domini 1623.

Gabriel, m. p.

Külczim: Generosis, egregiis ac strenuis praefectis caeterisque camararum montanarum officialibus etc. nobis syncere dilectis.

XXVIII. 1623. o c t. 4.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Oppoliae Ratiboriaeque dux etc.

Prudentibus et circumspectis iudicibus caeterisque juratis civibus, toti denique communitati montanarum liberarumque civitatum nobis syncere dilectis, salutem et favorem nostrum. Licet paterni benignique animi nostri affectu jam antea vobis requisitis, seria etiam mandata de vestris absque omni mora ad nos transmittendis dederamus, nihilominus cogitantes, quam vos patriae communisque causae et benignitatis nostrae erga vos respectum tanti facturos, ut re ipsa propensi erga nos animi signa statim testata redderetis; tamen cum praeter omnem spem nostram alio vos animo esse, neque hactenus quicquam eorum fecisse intellexerimus, mirari satis cogimur, quo consilio, quibus rationibus ducti, cum praesentissimo vestro et conjugum liberorumque periculo ea praetermittenda volueritis, cum nos et tantum vestrum et etiam omnia circa vos in rem praesentem necessaria optime cognita perspectaque habeamus. Etsi autem

jure merito secus procedendum nobis, aliisque mediis utendum hac in parte fuerat, ne quid tamen paterni erga vos affectus nostri praetermitteremus, rursus et ex supra abundanti vobis requisitis serio committimus et firmiter demandamus, ut omni mora posthabita, juxtaque prius mandatum nostrum, statim certos ex vestris ad nos transmittendos, documentaque vestrae erga nos fidelitatis testa coram commissariis nostris reddenda velitis, ne si secus vos facturos, aliquamque moram rursus interposituros acceperimus, aliis mediis cum ultimo vestro et conjugum liberorumque periculo procedendum absque omni dubio nobis sit, illudque publicum totius regni aerarium cum incomparabili detrimento manifesto damno exponi debeat, cujus rei in posterum etiam vos rationem reddituros totiusque rei hujus autores meritas justissimasque poenas daturus certo sciatis. Reliqua fidei nostro egregio Benedicto Giwrky vobis oretenus referenda in mandatis dedimus, cujus verbis in omnibus ut indubiam fidem adhibendam, mandatisque nostris absque omni mora vobis pro publico vestro commodo parendum esse censeatis, iterato demandamus, gratiaque nostra vobis benigne propensi manemus. Secus nulla ratione facturi. Datum castris nostris ad possessionem Coar positis 4. mensis Octobris a. 1623.

Gabriel.

(L. S.)

Stephanus Koachoczy
cancellarius.

(Megvan németül is.)

XXIX. 1623. oct. 15.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Opuliae Ratiboriaeque dux etc.

Egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Binis literis vestris acceptis ex iis rationes hoc tempore rei cuprariae cum intelligamus, ordine a vobis informationes eas factas esse agnoscimus.

Cum autem id nobis non in ultimis cura sit, ne res cuprariae cum aliquo regalis proventus incommodo detrimentum aliquod accipiat, dabimus operam, ut iis rebus benigne a nobis provideri possit. Interim vobis id faciendum erit, ut tam diligentiam officii vestri quam etiam erga nos fidem eam demonstretis, quo gratiam et benignitatem nostram omni occasione demereri possitis. Quibus de caetero etiam nostrum favorem deferimus. Datum in castris nostris ad civitatem Tirnaviensem positis, die 15. Octobris, anno domini 1623.

Gabriel, m. p.

Külczim: Egregiis Rudolpho Haagh praefecto et reliquis officialibus camerae montanae Novisoliensis etc. fidelibus nobis dilectis.

XXX. 1624. jan. 14.

M a n d a t u m p r i n c i p i s.

Magnificae dnae Barbarae Gengerianae de Conzen Oberhöflein, mgi quondam Johannis Friderici Genger relictæ viduæ, nobis gratae.

Gabriel dei gratia s. rom. imp. et Transylvaniae princeps, partium regni Ungariae dnus, sicularum comes ac Opuliae Ratiboriaeque dux, magnificae nobis gratae salutem et gratiam nostram etc. Injunxeramus officialibus nostris Schemniciensibus, ut idoneas rerumque montanarum gnaras quasdam personas ad necessitatem camerarum nostrarum Transylvaniae seligerent, ac Novisolum transmitterent. Hi licet commissionem nostram impigre sint executi, illos tamen, quos ex hominibus ejus delegerant, detinuit, haud exiguo commissionis nostrae contentu. Quare serio eidem committimus et mandamus, ut acceptis praesentibus crastina luce hic compareat, et contumaciae hujus rationem reddat, secus non factura. Dabantur Novisoli 14. Januarii, anno 1624.

Gabriel.

XXXI. 1624. jan. 20.

Gabriel der gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Oppoliae et Ratiborae dux.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Committimus fidelitati tuae et mandamus firmiter, ut acceptis praesentibus omni postposita mora itineri se accingat, ac argentum id omne, quod ad manus habet, una cum hebdomadali pecunia metallicis personis huius loci cedenda secum afferat. Ea vero celeritate iter suum continuet, ut crastina luce mature hic sit. Secus non facturus.

Datum Novizolii, die 20. Januarii anno domini 1624.

Gabriel, m. p.

Külczim: Generoso Joanni Lienpacher, camerae nostrae Cremniciensis praefecto etc. fideli nobis dilecto.

(Németül is megvan.)

XXXII. 1624. ápr. 15.

Edl vest liebe ambleuth. Wir haben dasienige, was ihr uns durch herausordnung einer aigenen person wegen des Bethlen Gabors, das nemlich derselbe durch seinen in die Pergstätt abgeordneten commissarien viertausent gulden dahin abzuführen,

vndt darfür vierhundert dreizehenen Markh silbers mit allem ernst begehrt, schriftliches berichtet mit guetachten nach hoff gelangen lasen. Wann dan die röm. kay. May. inhalt deroselben hoffcamer vom dreyzehentenn dits daher erfolgten decretis sich dahin gnadigist resolvirt, das sie es bei dem beschehenen inter nos accordo vnnnd inducien, welche vom fünfundtzwanzigsten Marti jungsthin bis auf den ersten nehskommenden Monats May verlengert worden, allerdings verbleiben lassen, vnnndt nun in solchen accordo die camer Schembniz vnter der Honterischen Spanschaft, wie aus beigelegtes abschrift erscheint, implicate begrieffen, vnd sich derselben berürter Gabor bis zur endung des beschlossenen stilstandts gebührentermassen ohne Eingreiffung in die 2 andern camern bedienen könne. Also haben wir euch dieser gnädigisten resolution hiemit errindern, beinebens in höchsternenter kay. May. nahmen gemesen beuehlen wollen, das ihre uch immietlis (*így*) bis anderwertige haubstückliche remedirung bescheht, soviel wie möglich accomodire vnd bequembe, wie dann auch das mehr besagter Gabor sich der weitem eingreiff in die andern 2 camer Crembniz vnnndt Neusol enthalten solle, die Notturfft von Hoff aus an Herrn palatinum regni ausgefertigt worden, wie ihr den sachen rechts zue thuen, vndt dizorts allerhöchsternenter kay. May. villen vnnnd meinung zuuolziehen werdet wissen.

Datum Wienn den 15. Aprilis anno 1624.

Kivül: Röm.kay. Mait. verordnete niederösterreichische camer praesident und räthe.

XXXIII. 1624. május 16.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, sicularum comes ac Opoliae Ratiboriaeque dux.

Generose nobis dilecte, salutem. Quos sub benigno nostro regimine proventus nobis diversis in monetis, utputa aureis, talleris, currenti moneta ac argenti massa subministrarit, ut iuxta quietantiam nostram eidem datam quamprimum perscribat, benigne eandem requirimus, ut quos habuerimus reditus, scire possimus. Cui de caetero bene propensi manemus. Datum Cassoviae, die 16. Maji anno domini 1624.

Gabriel, m. p.

Külczim: Generoso Joanni Lampacher, camerae Cremniciensis praefecto nobis dilecto.

XXXIV. 1624. jun. 1.

Edl vest lieb ambtleuth. Wir haben eure vnderschiedtliche anbringen fürnemblich dassjenige, darinnen ir euch wegen

dess Bethlehembis noch immerfort gebrauchende ansuchen vnd begehren zuuerscheiden bittet, mit mehrern angehört vndt vernommen, dieweilen den jüngstlich zwischen der röm. khais. May. vnnsern allergnedigsten herren vndt besagtem fürsten Gabor hofentlich ein bestentiger vnnndt continuirlicher fridensschluesz getroffen vnd albereit zu vbernemmung der hung. pergstett commissarien deputiert worden, welche in khurz vnd mit ehistem abgefertigt werden, vnnndt hinneinraisen sollen. Also haben wir euch die fridensardickhl in abschrifft hiebey zu eurer nachrichtung unnd diesem ende biss euch durch bemelte commissario in einem vnd andern mehrers beschaydt bernachfolgt einschliesen wollen. Im übrigen werdet ihr sambetlich euren officiis entzwischen schuldige Pflicht nach treu und gehorsamistes fleiss fürzustehen vnd abzuworffen visen. Datum Wienn den ersten Junii anno sechszenhundert vierundzwainzig.

Röm. khay. mait. verordnete niederösterreichischer camerpraesident vnd rath.

Külczim: Denen edlen vnd vesten N. der röm. khay. Mat. oberamtleuth bey den dreyen camern Neusoll, Crembnitz und Schemnitz sament und sonderss unsern guetten freundten

XXXV. 1624. j u l. 12.

Edle veste liebe amtleuth. Wir geben euch zuvernemben, das wir euren vnns überschickten bericht, sowol wegen des fürstens auss Siebenbürgen, euch durch seinen gewesten obristen camergrauen angedeüten besorgenden anzugs alss auch deren dahin vmblieferung fünfhundert march silbers geschickten dreytausent gulden halber, auf die khaiserl. hofcamer gelangen lassen, so dann auch der röm. khay. Mat. vnnsERM allergnedigsten herrn gehorsambist fürgebracht worden. Wan dan höchstgedacht ihr khay. Mat. hierüber sich allergenedigist dahin resolviert vnd wolgemelte khay. hofcamer innhalt decret vom wierten dits die verordnung darauf zuthuen begert, das ihr auf die herrn commissarien so zu visitieren vnd wider bestellung des drinnigen camerwesens ehiesten hineingeschickt werden, welche nach befundt der sachen die notturfft mit den vngültigen hungerischen für zu kheren, oder heraus pro resolutione berichten werden können, remittiert vnd gewisen, auch benebens gemessen auferlegt werden solle, dass ihr euch dergleichen münz hinfüro verweigern, des fürsten gehabten camergrauen weiter nichts deferiern, sondern euch dess inn euerm schreiben angezogenen articuli allerdings halten sollet.

Hierauf man auch dessen hiemit erindern, vnnnd inn höchstgedachter khay. Mat. namen beuelchen wollen, das ihr, inmassen

obstehet, euch hinfüro obernenter münz verwaigert, des fürsten gehabten camergrauen weiter nichts deferieret, sondern euch dess in eurem schreiben angezogenen articuli allerdings haltet, wie ihr recht zu thuen wisst. Es beschicht auch hieran ihrer khay. Mat. genedigster willen vnd mainung.

Datum Wienn. den zwelfften Juli, anno sechszeenhundert viervndzwainzigisten.

Röm. khay. Mat. verordnete nider österreichische Camer praesident und räthen.

Külczim : Denn edlen vnd vessten Hansen Lienbacher röm. khay. Matt. vnder camergrauen in den hungerischen perggstetten, Hannsen Sockh seiner khay. Matt. einnehmer zu Crembniz vnd Hörman Rott, ihrer Matt. buechhaltter daselbst vnnsern guetten Freundten.

XXXVI. 1626. s e p t. 29.

Gabriel dei gratia sacri romani imperii Transylvaniaeque princeps, partium regni Hungariae dnus, sicularum comes, necnon Opoliae Ratiboriaeque etc. dux.

Grosi, nobiles ac egregii fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Cum varias et rationabiles ob causas et motivas vicissim arma levare coacti simus, et fideles nostros certos commissarios ad montanas civitates, praecipue vero ad vos expedivimus, nostramque benignam voluntatem eisdem aperientes et significantes serio firmiterque praecipendum et demandandum duximus, ut quidcunque nomine nostro proponunt vobisque referunt, omnem plenamque fidem dare, vosque accommodare et de facto sententiam et animum vestrum declarare debeatis et teneamini. Si enim secus feceritis, aut genus hostilitatis vel inobedientiae erga nos in animo ostenderitis, igno ferroque et finali ruina vel desolatione fodinarum (quod in futuro tali ruinae minime respondere poteritis) contra easdem, nisi malum hoc prae oculis habitum praecavere volueritis, procedemus. In reliquo gratiam nostram et benignam voluntatem fidelitatibus vestris offerentes. Datum in castris nostris ad Rimazombat positis die 29. Septembris anno 1626.

Gabriel, m. p.

Külczim : Grosi, nobilibus ac egregiis, prudentibus item ac circumspectis N. N. camergraphis, praefectis ac officialibus, iudicibus, item juratisque civibus ac communitatibus camerarum, et septem montanarum ac liberarum regiarum civitatum nobis syncere dilectis.

XXXVII. 1626. o k t. 3.

Nos Gabriel dei gratia sacri romani imperii Transylvaniaeque princeps, partium regni Hungariae dnus, sicularum comes ac Oppuliae Ratiboriaeque dux.

Nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Proxime ad vos expediti nostri commissarii inter alia nobis retulerunt, quomodo in visitatione cassae septingentas septuaginta octo marcas cum dimidia, in pagamento ex diversis temporum superiorum pecuniis iam penitus aboletis conflato atque exusto ad quendam praefectum monetarum ex Moravia pertinentes in vestra custodia relictas reperiissent. Quapropter vobis serio mandamus, ut ex pagamento cuprum continuo segregare curetis, et quantum in argento permanebit, absque omni excusatione manibus nostris praesentetis, huic nostro clementi et serio mandato sub poena se accommodare scietis. Praeterea vobis gratia nostra propensi manemus. Datum in castris nostris ad oppidum Bars positis, die tertia Octobris anno 1626.

(Fogalmazvány.)

XXXVIII. 1626. dec. 6.

Nos Gabriel dei gratia sacri romani imperii Transylvaniaeque princeps, partium regni Hungariae dominus, siculorum comes ac Oppoliae Ratiboriaeque dux.

Noverint, quod ad praecedentem nostram clementem et seriam commissionem supremi officiales apud hanc cameram Cremnicensem a diversis partibus hujus loci duo millia florenorum hungaricorum anticiparunt et die hodierna manibus nostris assignarunt. Propterea nos praefatos supremos officiales, vel qui majori assecuratione indigent, non tantum in meliori forma quietamus, verum etiam benigne admittimus, ut in sibi concreditos camerae proventus tam diu et eousque, quoad interessatae partes hujusmodi anticipationis plenarie contentabuntur, nullum impedimentum importetur, nosque aliquam ordinationem propterea facere velle. Qua de re nos hanc quietantiam clementer elargiri decrevimus.

Actum Cremnicii die 6. Decembris anno 1626.

Gabriel, m. p. (P. H.)

XXXIX. 1628. apr. 10.

Vnnsers freinndtlichen gruess unnd alles guetes zuvor.

Edl gestrenger sonders lieber herr ober camergraff. Demnach ihrer röm. khay. auch zue Hungern vnnd Behaimb khönigl. Mtt. vnserm allergnedigisten herrn von dero hungerischen canzley ist glaubwürdig fürgetragen worden, wie den der fürst in Sibenbürgen Bethlehem Gábor inn falsche khleine münz nach der formb der crembnizischen präckhen vnndt schlagen lässt, auch solches geldt von tag zu tag in dass khönigreich Hungern

mehreres einschleichen thuet, welchess nit allein hechsternent ihrer Mtt. nachtheilig, sondern auch dem ganzen landt vnnd gemainen armen pöffl., wo der sachen nit zeitlich gesteuert wuerdt, mehrcklicher vnnd höchster schadt entspringet.

Alls ist in dero nahmen vnsser gemessener bevelch an euch hiemit, damit ihr auf solche falsche münz nit allein für euch selbstn fleissige obacht halten, sondern auch bey allen andern euch vnderworffenen officiern vnd beambten, wers von nöthen ist, die weitere gemessene vnumbgengliche verordnungen vnuerlengt thuen sollet, damit auch sie mit allen Vleiss darauf merckhen vnndt nun mehr angeregte durch den Bethlehem verstandtenernmassen der crembnizischer formb zu gleich doch falsch gepregte münz sovil mer müglich verhietet werde, wie ihr woll zuthuen, vnnd vnss dess befundtes zuberichten werdet wissen. Geben Wien den zehenten Aprilis anno sechszehnhundert acht vnnd zwainzig.

A. der röm. kay. Mtt. hinderlassene hofcammer räth.

Külczim : Dem edlen gestrengen herrn Hanssen von Wendtenstain auf Pfandtenberg röm. kay. Mtt. camerrath vnd ober camergraff in hungarischen bergstötten, vnsserm sonders lieben vnnd guetten freundt.

XL. 1629. decz. 1.

Ferdinandt der ander von Gottes gnaden erwölter romischer Khaiser zu allen zeiten mehrer des reichs.

Getreue Liebe. Demnach wier in gewissen vnss hochangelegenen sachen, nacher dennen vnss durch ableiben dess durchleuchtigen hochgebohrnen Gabrieln, dess heyligen römischen Reichs vnnd fürsten in Siebenbürgen, herzogen zu Opeln und Ratiborn, herrn etlicher thail des königreichs Hungern, auch der Zackheln Grauen etc ipso facto wider zuruckhgefallenen sieben Spanschafften in Ober-Hungern, mit vnnd neben andern dennen ehrwürdigenn auch wohlgebornen vnssern lieben andächtigen vnd getreuen Johann Pyber, erwehlten Bischoffen zu Erlau etc. vnnd Stephan Ostrosith von Miletinz, beede vnssern Räth etc. zue Comissarien gnädigist verordnet, immassen ihnen gesambt die Notturfft auss vnsserer hungarischen Hofcanzley albereith zuekhomen, vnnd ihnen beeden die zu solcher raisz notwendigen Vnkosten, sowohl das gebräuchige liffergeldt auss vnssern drinnigen euch anvertrauten Cammergefällen raichen vnnd endtichten zu lassen gnedigist versprochen haben.

Alls ist hiemit vnsser gnedigister Beuelch, dass ir euch mit gedachten Pyber vnnd dem Ostrosiths, die dessen zu ihrer nachrichtung also erinndert seindt, wann sie mit erwehten inen desshalben zuegefertigten Notturfften hinein zu euch komben

vnd sich darumben anmelden werden, vegen angeregtten raiss-costens vnd lifergeldts nach billichen dingen alsobaldt vergleihet, vnd selben dergleich sy beede aines vnd andern gegen gebräuchiger Quittung, darauf vnnndt gegenwertige verordnung dasselbe bei euren kunfftigen Ambtsraitungen für richtige guete Aussgab gelegt, angenommen und passieret werden solle, gewiss vnd unfehlbahrlichen contentiret vnd zufriden stellet. Wie ihr rechts zu thuen vnd hieran vnnssern gnedigisten willen vnd mainung gehorsambist zuevolziehen werdet wissen, verbleiben Euch benebens mit khaiserl. gnaden wohlgewogen.

Geben in vnsserer Stadt Wien den ersten Decembris den sechszehenhundert neunundzwanzig, vnsserer Reiche dess römischen im eylfften, dess hunger. im zwelfften, vnd dess bohaimbischen im dreyzehenden.

Ferdinandt.

Antonius Abbt zue Crembsmünster.

Ad mandatum electi domini
imperatoris proprium.

J. Schellhart.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

I. RÁKÓCZY GYÖRGY LEVELEZÉSE

A B R A S S A I B Í R Ó V A L É S T A N Á C S C S A L.

— HARMADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

141. 1645. febr. 27. — Georgius Rakoci junior dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Hűségtek die 25. praesentis mensis irt levelét elvettük, érttyük mit irjon az gyalogok megindításában való difficultások felől. Mi örömet kegyelmességünket mutatnók abból is hűségteknek, de már urunk ő nagysága három ízben is parancsolt, úgy indíttassuk meg őket, hogy ad 10. Martii Kassán lehessenek. Azért hűségtek minden igyekezetivel azon legyen, hogy ő nagysága parancsolattyának meg ne fogyatkozzék. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 27. Februarii 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 104.

142. 1645. márczius 14. — Georgius Rakoci junior dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Az havaselvi vajda ő kegyelme taláztatván meg bennünket, hogy egy Raduly főaga nevű boérának szökven el holmi czigányi, ott az Barcza vidékén lappanganának s parancsolnánk hűségednek kiadások felől. Minek okáért kegyelmesen parancsolljuk hűségednek, ha nem azok, az kik felől az minapában irt vala, ha ott az Barcza vidékén taláztatnak lenni az megirt Raduly aga czigányi s hűséged nem akarja őket megtartani, s azoknak is kedvök leszen az bemenetelre, adgya kezébe emberének, vitesse be őket. Secus non facturuss. Datum in civitate nostra Alba Julia die 14. Martii anno 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 105.

143. 1645. márczius 15. Gyula-Fejérvár. — Ifjabb Rákóczi György sürgeti a bírónál, hogy Timár Péter fogarasi jobbágy-nak atyafiaival zernyesti öröksége ügyében folytatott perét intézze el.

Fronius II. 106.

144. 1645. márczius 21. Fogaras. — Kozák Ilyés nevű udvari darabont felesége paráznsága miatt sententiáztatván: ifj. Rákóczi György parancsolja a bírónak, hogy küldjön városából olyan mestert, ki a parázna asszonyt a sententia szerint exequálhassa.

Fronius II. 107.

145. 1645. ápril 5. Gyula-Fejérvár. — Néhai Uzoni Mihály szolgálainak panaszára, hogy a néhai urok által végrendeletben nekik hagyott tárgyakat Bonyhai András nem akarja kiadni, ifj. Rákóczi György elrendeli a bírónak, hogy Bonyhait az illető tárgyak kiadására kényszerítse.

Fronius II. 109.

146. 1645. ápril 5. Gyula-Fejérvár. — Bonyhai András udvari cancellarista deák kérésére ifj. Rákóczi György utasítja a bírót, hogy a Brassóban elhalt Uzoni Mihály végrendeletét hajtsa végre.

Fronius II. 110.

147. 1645. ápril 23. Gyula-Fejérvár (!) — Ifjabb Rákóczi György elrendeli, hogy *salvus conductus* nélkül senkinek semmi-vel ne gazdálkodjanak.

Fronius II. 108.

148. 1645. ápril 28. Ungvár. — A fejedelem utasítja a bírót, hogy a brassói kőfaragókat küldje Fogarasba az ottani építkezésekhez.

Fronius II. 111.

149. 1645. május 2. — Georgius Rakoci junior dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Hűségteknek 30. die proxime elapsi mensis Aprilis nekünk írt levelét véve érttyük az havaselvi Radul agának az czigá-nyoknak ki nem adásáért való illetlen arestálásait és fenyegetéseit. Mi is elhittük azt, hogy ha értelmes ember volna s az országnak constitutióit megtudná jól gondolni, azt nem cselekedné, mely mellől nem is kell cedálni. Referáltatása felől hogy az mi kegyel-mes urunkat busítsa hűségtek ilyen gondos dolgaiban, nem ítél-jük szükségesnek lenni, mivel mi is az ő nagysága gondviseléséből azért hagyattunk itt ben, hogy minden rendbeli híveinknek csendességekre s azok között az hűségtekére is szorgalmas gon-dot viselnénk és minden háborgatások ellen megoltalmaznánk,

melyet ez dologban is nem akarunk elmulatni. Im azért az vajdának ő kegyelmének irattunk, hogy megirt Radul agát megintse és ha hír nélkül cseleketta az mód nélkül való arestálást és illetlen fenyegetőzését (megküldvén in paribus levelét), megbüntesse ezért és az arestált juhokat is felszabadítsa; mert alioquin mi nekünk is hiveinkre gondviselésünk leend, mást fogunk helyekben arestaltatni, az szegény emberek károknak eltávoztatására. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 2. Maji 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis Michaeli Eöttveös judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 112.

150. 1645. május 20. Gyula-Fejérvár. — Ifjabb Rákóczi György a havasalföldi vajda által sollicitált czigányok ügyében tudatja a tanácscsal, hogy rájok bizza: akarják-e kiadni a czigányokat vagy sem; úgy véli azonban, hogy jó volna ebben a dologban a vajdának kedvébe járni.

Fronius II. 114.

151. 1645. május 25. Gyula-Fejérvár. — Ifj. Rákóczi György a gyalogok kiküldését sürgeti.

Fronius II. 113.

152. 1645. junius 9. Gyula-Fejérvár. — Ifjabb Rákóczi György a már régen megrendelt posztó elkészítését sürgeti.

Fronius II. 116.

153. 1645. julius 4. — Georgius Rakoci junior dei gratia princeps etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az mi kegyelmes urunktól érkező levelünk, ő nagyságától tudósítottunk, kiküldött gyaloginak mennyi héa volna, kiknek suppleálásáról is irattunk vala hűségteknek az ő nagysága parancsolatjából, hogy suppleálná, de mind ez ideig is nem töltötték ki gyaloginak héaságát. Az honnan látván ő nagysága az mi kegyelmes urunk abbeli fogyatkozásukat és hűségtek difficultásait is ő nagysága parancsolja kegyelmesen, hűségteknek adnók értésére, hogy noha nro 506 tartoznék az egész universitásról, kikben most oda ki csak 308 volna jelen s az többi restalna; mindazáltal urunk ő nagysága az hűségtek gyaloginak számát nro 450 engedné kegyelmesen, úgy hogy ha hűségtek minden öt hétre egy-egy gyalogostól annyi summa pénzt administrálna az ő nagysága tárházába, a mennyit ő nagysága fizet egy-egy muskaterosnak minden öt hétre. Az mely pénzzel ő nagysága oda ki muskatérosokat fogadván az hűségtek gyalogit haza bocsátaná, előbb végére menvén ő nagysága, találhat-e muskaterost, kihez ha kedve lenne

hűségteknek, lássa és kövesse azt, az mi hűségteknek tetszik, miről hova hamarább tudósítson, hogy mi is az kegyelmes urunk ő nagyságának adhassuk értésére. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 4. Julii anno 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis magistris primariis regiis et sedium iudicibus, coeterisque juratis civibus et totae universitati Saxonicae nationis in Transilvania, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 117.

154. 1645. julius 7. — Georgius Rakoci junior dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Hűségtek nekünk irt levelét vévén, Székely Mihály nevű legénynek az Barczában cselekedett sok insolentiáit érttyük, kire képest ugyan az hűségtek kezéhez azon Székely Mihályt vissza küldöttük. Azért láttasson törvényt rá s valamit az törvény hoz, abban járjon el hűségtek, hogy mások is vegyenek példát rólla. Az Prásmárra érkezett székely hadnagyoknak is insolentiájokat érttyük, kik mivel itt jelen nincsenek, hanem oda ki vannak, satisfactiót nem adathatunk véllek, hanem haza jövén a kárt megfizettettyük velek. Hogy parancsolatunkat előtte viseli hűségtek, azt igen jól cselekedni s annak utánna is azt kövesse. Valakik az mi kegyelmes urunk ő nagysága és az mi salus conductusunk avagy czímerünk nélkül alá s fel járnának, kóborolnának, megfogják előbbi parancsolatunk szerint. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 7. mensis Julii anno 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötteöös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 119.

155. 1645. julius 14. Gyula-Fejérvár. — Havasalföldi Szokoly panaszára, hogy egy örökös jobbágya elszökvén most Rozsnyón lakik s bár a fejedelem is parancsolt ezen ügyben, még sem tudja visszakapni: ifj. Rákóczi György utasítja a bírót, járjon végére, hogy a kérdéses jobbággy csakugyan Rozsnyón lakik-e és hogy a fejedelem adott-e ki parancsot visszaadása iránt.

Fronius II. 120.

156. 1645. julius 16. Al-Gyógy. — Bonyhai András panaszára, hogy Rudibecher Bertalan és Buncs Mihály brassói lakosok, az első 40 frttal, az utóbbi 18 frttal adósok neki, de bár a terminus lejárt, fizetni nem akarnak: ifj. Rákóczi György elrendeli a bírónak, hogy szolgáltasson igazságot.

Fronius II. 121.

157. 1645. július 25. Gyula-Fejérvár. — Brassóban lakó Theöreök Tamásné panaszára, hogy Czük Ferencz adósa volt urának néhai Theöreök Tamásnak 150 frttal és adósságát nem fizette meg: ifj. Rákóczi György utasítja a bírót, hogy az ügyet megvizsgálva tegyen igazságot.

Fronius II. 122.

158. 1645. augusztus 6. Gyula-Fejérvár. — Ifj. Rákóczi György tudatja a bíróval, hogy Fogarasi Bálint ügyében tetszésére bizza, minő utat kövessen.

Fronius II. 123.

159. 1645. augusztus 28. — Susanna Lorántffy dei gratia Transilvaniae principissa etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis grate. Salutem et gratiam nostram. Kegyelmed nekünk írt levelét vöttük, melyben kívánja tőlünk, hogy az pénznek felküldéséhez ide kiküldött emberéhez lennénk minden kegyelmességgel. Nem akarván azért itt tartogatni tovább kegyelmetek emberit, mivel Isten kegyelmességéből az békesség végben ment, urunk ő kegyelme útban vagyon minden hadaival együtt, az pénzt percipiáltattuk is itthon levő perceptorunkkal, quietaltuk is rólla. Isten ő felsége uramot ő kegyelmét alá hozván, ha mit fizetett oda fel az kegyelmetek ott fen levő gyaloginak, értésére fogja adni kegyelmeteknek, és ha az fizetés superallya az ide kin percipiált pénzt avagy az pénz az fizetést, ahhoz képest kell eljavitani. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Tokaiensi, die 28. Augusti 1645.

Susanna Lorántfi, m. p.

Más irás: Praemissis praemittendis. Damit E. W. W. die beschaffenheit des hinausgeschickten Geldes möge vernemmen, habe ich des Ihr. fürstl. Gn. mir übersendeten gnädigen schreiben Parie wollen übersenden. Selbige übrigens Gott emphelend. Cib. 6. Septembris 1645.

Generosae prudentis ac circumspectae dominationis vestrae
amicus benevolus

Johannes Reisner consul Cibiniensis.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Johanni Reisneri civium magistro civitatis nostrae Cibiniensis, fideli nobis grato.

Alább: Generoso prudenti ac circumspecto domino judici primario civitatis Coronensis, domino omnino honorando.

Fronius II. 124.

160. 1645. szeptember 3. — Georgius Rakoczi junior dei gratia princeps Transilvaniae etc. Hűséged die ultima Augusti nekünk írt levelét vévén értjük, az portai posták lovainak tartások felől mit írjon. Mivel pedig azoknak szolgálatjok szükséges,

az hoszu útra kívántatik sietségesen is, el nem érkeznének a szolgálatra, ha lovokat nem tartatnák. Száva Mihálynak még az mi kegyelmes urunk rendelt volt négy falut négy lovainak tartására, kiről levelet is fogott előttünk producálni; az több postáknak pedig két lovánál több lovát ne tartassa az szegénységen. Az mely Ördög Mihályné felől hűséged irt, kiről ezután bennünket ha megtanál, válasza leszen. Secus non facturur. Eidem de reliquo gratiosi manemus. Datum in possessione Vargyas, die 3. mensis Septembris anno 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 125.

161. 1645. október 1. Gyalu. — A fejedelem tudatja, hogy a portai adó bevitelére Szalánczi Istvánt jelölte ki s utasítja a tanácsot, hogy a régi szokás szerint Szalánczinak Brassóba előre küldött szolgálait és lovait élelmezzék.

Fronius II. 129.

162. 1645. október 2. Gyalu. — Serédi István portai főkövet kérésére a fejedelem utasítja a bírót, hogy Nicapolyi Vaszilnál adósság miatt mindent foglaljon le s újabb rendelkezésig semmit ki ne adjon.

Fronius II. 126.

163. 1645. október 22. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Hűségteknek kegyelmesen parancsolljuk, ez levelünk vévén várossában valamennél jobb képfaragó vagyron, az ki mind követ s fát egyaránt tudgyon metszeni, mindgyarást küldgye udvarunkban hozzánk késedelem nélkül. Secus non facturi Datum in civitate nostra Alba Julia die 22. mensis Octobris 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 127.

164. 1645. október 23. Gyula-Fejérvár. — Megköszöni a tanács jó kívánságait.

Fronius II. 128.

165. 1645. november 2. Gyula-Fejérvár. — Tudomásúl veszi a tanács excusatióját az Üstgyártó András ügyében.

Fronius II. 130.

166. 1645. november 14. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Noha az nemes országnak egy

nehány rendbeli articulusi extalnak, hogy mindennemű magistratusok, jurisdictiók és inspectiók alatt levő minden helyeken az tolvajkodó és egyéb czégéres vétségben élő latrokat szorgalmatossan felcirkállyák, keressék és büntessék, s noha az tolvajkodások meg is kezdettek vala szűnni birodalmunkban, mindazon által hűségtek inspectiója alatt nem vigyáztatván ismét az latrok sevialni kezdettek, s csak az elmúlt napokban is Csepeghy Mihály és Mátyás deák nevű kolosvári kereskedő embereknek szekerit vervén fel az Sárkány erdején. Mivel azért bizonyos okokból vledéni latrokra vagy az suspicio, hűségednek tisztizhez való kötelességére serio sub poena in articulis expressa parancsoljuk, mindgyarást azokat az suspectus latrokat megfogassa s több complices társokat kikerestesse és az kárvallott embereket is megelégtettesse, mert alioquin bizonyos legyen benne hűségtek, oda küldünk az falura s az bírót egynehányad magával elhozattyuk s valameddig az káros embereknek az övék meg nem leszen és az latrok is meg nem büntettetnek, addig őket ki nem bocsáttattyuk, sőt még magát is hűségteket búsulás éri miatta, ha elhallgattya parancsolatunkat és az latrokat meg nem bünteti. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 14. mensis Novembris 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 131.

167. 1645. deczember 12. — Georgius Rakoczi dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens et circumspecte fidelis nobis dilecte etc. 1. die praesentis az fejr ólom dolgából maga mentegetésére nekünk irt hűséged levelét vévén, mit irjon érttyük; de ha kedvek lett volna hűségteknek hozzá, küldöttek volna, de az mit nem akarnak, tanálnak mentséget magoknak. Datum in civitate nostra Medgyesiensi die 12. Decembris 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti et circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 133.

168. 1645. deczember 20. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Hűségtek 17. die praesentis nekünk irt levelét vévén értjük, hogy az eöttvös a medenczét korsóstól elkészítette, azért a medenczét szépen aranyozás alá kitisztíttatván s megmévén írja meg hűségtek, mennyi gira ezüst leszen benne s menyi aranyat kívánjon hozzá az eöttvös. Az Friderik András nevű embernek

hogy Pávay megfizessen a lóért, megparancsoltuk neki. Secus non facturi. Datum Albae Juliae die 20. Decembris a. 1645.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 134.

169. 1645. deczember 23. Fogaras. — Utasítja a bírót, hogy a fogarasföldi Opre Tatul és a rozsnyói Rusznyai Péter jobbágyok között egy rét birtokáért fennforgó pert haladéktalanul intézze el.

Fronius II. 135.

170. 1645. deczember 26. Fogaras. — Négyszáz oláh hajtó kiküldését rendeli Sinkára.

Fronius II. 136.

171. 1645. deczember 27. — Prudens ac circumspecte domine nobis benevole. Istentől sok jókat kívánunk kegyelmednek. Mivel nem kételkedünk, hogy kegyelmetek között jó szekeres lovak ne találtassanak, két jó szánkázó lovakra lévén szükségünk, akaránk kegyelmeteknek írni, kerestessen számunkra kegyelmetek között két jó szánkázó herélt lovakat, melyek jók, szépek, öregek, erősek, jó szájuak, kékek, barnák avagy feketék legyenek; ha kékek lehetnek azt inkább akarjuk, és mentől hamarább szerit tévén, ha kegyelmed ide küldi, kegyelmedtől kedvesen vesszük, az mi az árok leszen, megküldgyük mindgyárást. Isten tartsa meg kegyelmedet jó egészségben. Datum in arce Fogarasiensi die 27. Decembris 1645.

Prudentis ac circumspectae d. vestrae

benevolus

S. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis Brasso, d. nobis benevolo.

Fronius II. 137.

172. 1646. január 2. Fogaras. — Borberekí Csiszár István panaszára, hogy honn nem létében két szolgája egyetmást elloptak, elszöktek és most Brassóban lappangnak: a fejedelem elrendeli a bírónak, hogy a tolvaj szolgákat kerestesse fel.

Fronius II. 138.

173. 1646. január 4. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Sinka táján akarván meg is vadásztatni, hűségednek kegyelmesen parancsolljuk, hétfőn virradóra küldgyön hűséged négyszáz jó hajtókat, úgy hogy még éjféلكor ott legyenek s mind oláhok legyenek. de jó elöttök járó legyen, ne szökjenek el az

hajtók, mint az minap is cselekedtenek. Secus non facturus. Datum in arce nostra Fogaras, die 4. Januarii a. d. 1646.

G. Rakoci, m. p.

P. S. Ebben fogvatkozást ne tegyen hűséged, mivel magunk is virratta előtt hétfőn ott akarunk lenni Sinkán.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötvös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 139.

174. 1646. január 5. Fogaras. — Hersely Kristóf özvegye Fejér Margit panaszolván, hogy vejének néhai Segesdi Bálintnak egy Szati nevű görög bizonyos summa pénzzel adós maradt, mely összeg a panaszos unokáját Segesdi árva leányát illeti: a fejedelem parancsolja a bírónak, hogy Hersely Kristófnét contentáltassa.

Fronius II. 140.

175. 1646. január 12. Kőhalom. — Kőrispataki Nagy Mihály panaszolván, hogy mint kezes Jónás brassói posztócsinálóiért 30 frtot fizetett Kővér Benedeknek, s ez összeget most hijában szorgalmazza a posztócsinálótól: a fejedelem utasítja a bírót, hogy Nagy Mihályt a posztócsináló által contentáltassa.

Fronius II. 141.

176. 1646. január 15. Fogaras. — Parancsolja, hogy azokat, kik Szebenben dolgoztak, küldjék minden eszközeikkel együtt Fogarasba.

Fronius II. 142.

177. 1646. január 16. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Ez levelünk megadó, ott való brassai eötvösre bizván egy ládánknak megezüstözését, mind a ládát és ahoz való ezüstöt kezébe adattuk. Melyet hogy annál hamarább elvégezhesse: parancsolljuk hűségednek, az több ott levő eötvöseket rendellje melléje, megparancsolván nekik, egyéb dolgokat addig hagyják hátra és azon ládának ezüstözésében legyenek segítséggel azon eötvösnek, míg elkészíthetik jó módgyával. Secus non facturus. Datum in arce nostra Fogaras die 16. Januarii 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eötvös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 143.

178. 1646. január 24. Zabola. — Szalárdi János a fejedelem secretariusának jelentvén, hogy a múlt évben Brassóban elhalt Uzoni Mihálynak ifjabb Rákóczi György secretariusának vagyonát Bonyhai András örökölte, mivel azonban Uzoni Szalárdinak

kétszáznegyvenhárom forinttal adósa volt: a fejedelem utasítja a bírót, hogy Szalárdit a Bonyhainak jutott örökségből elégtse ki.

Fronius II. 144.

179. 1646. január 27. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Isten kegyelmességéből hétfőn innen megindulván kedden igen jó idején az sinkai erdőket meg akarjuk hajtatni s magunkat vadászással mulatni. Minek okáért hűségednek kegyelmesen parancsolljuk, az jövő hétfőn estvére Szeleste tájáról küldgön hajtani való ötszáz oláh embereket, ugyan bizonyos emberét rendelvén eleikben hűséged, hogy imide-amoda el ne oszolyanak és hétfőn estvére Sinkán fogatkozás nélkül jelen is legyenek. Eidem de coetero gratiose propensi manemus. Secus non facturur. Datum in curia nostra Comanensi, die 27. Januarii 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 145.

180. 1646. február 4. Fogaras. — Utasítja a bírót, hogy a cziprusfaláda megezüstözését az ottani ötvöseknél siettesse.

Fronius II. 146.

181. 1646. február 6. Fogaras. — Rákóczi Zsigmond kéri a bírót, hogy szolgájának, kit egyetmás vásárlására Brassóba küldött, legyen segítségére.

Fronius II. 147.

182. 1646. február 6. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Az ötvösek az ládával eljöttek vala, s mivel az ládához csinált ezüst eszközöket meg kell aranyozniok s még többet is kell hozzá csinálniok, úgy bocsátottuk őket vissza az ládával, az jövő keddre minden esetre itt legyenek véllé, kire, parancsolljuk hűségednek is, erőltesse őket. Secus non facturur. Datum in arce nostra Fogaras die 6. Februarii 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttvös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 148.

183. 1646. február 10. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Országúl kegyelmetek közönséges javára nézendő bizonyos okok kívánván azt tőlünk, hogy az szent György napi

gyűlést ez esztendőben szokott időnél előbb kiszolgáltassuk, az iránt is nem akarunk kegyelmetekre való kegyelmes gondviselésünknek megfogyatkozni; minek okáért mellettünk levő böcsületes tanácsúr hiveinknek egyenlő tetszésekből rendeltünk ad diem 11. mensis Martii kegyelmeteknek országúl fejérvári városunkban generalis gyűlést, az úr Isten azt adván érnünk, promulgáltatni és kiszolgáltatni. Hagyjuk azért sőt parancsolljuk is hűségteknek kegyelmesen, ez levelünk megadatván bizonyos értelmes atyokfiait elválasztva az megirt napra és helyre bocsássa oly teljes tanusággal, hogy azok által hűségtekkel való egyértelemről is országunknak generalis gyűlésében az közönséges jóra s hűségtek megmaradására minden jó és hasznos dolgokat végezhessünk. Mely gyűlés alatt transmissiókat, publicatiókat és egyéb causaliát is (kik az gyűlés alatt discutialtatni fognak) resolvaltatni akarunk. Hahol penig (kit az úr Isten tartóztasson meg) említett városunkban ő felségének az pestis által való látogatása miatt az gyűlésnek helyét másuvá kellene transferalnunk, arról is hűségteket tempestive igyekezzünk tudósítani. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturi. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Fogaras, die 10. Februarii anno d. 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 149.

184. 1646. február 16. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Az úr Isten áldomásából immár az jövő hétfőn jó reggel meg akarván indulni, hűségteknek kegyelmesen parancsolljuk, ez levelünk megadatván indulásunkra districtusából küldgyön 12 szekereket nyolcz-nyolcz lovakkal, hámoszal, azok mellett levő emberekkel edgyütt. Azok kívül is penig kész lovakat hámoszal mellettök levő emberekkel edgyüt százötvenhatot id est nro 156. Ugy külgye penig hűségtek, hogy hétfőn virradólag hajnal előtt mind itt legyenek vele minden fogyatkozás nélkül. Secus non facturi. Datum in arce nostra Fogaras, die 16. mensis Februarii 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 150.

185. 1646. február 17. Fogaras. — Utasítja a bírót, hogy két megszökött lovászát, kik közül az egyik hermányi, másik újfalusi, kerestesse fel és küldje Fogarasba.

Fronius II. 151.

186. 1646. ápril 13. Gyula-Fejérvár. — Értesíti a tanácsot, hogy Váradra kimenvén megnézni a muskatérokát s akkor a szerint a mit érnek, Rézgyártó Andrást contentáltatni fogja.

Fronius II. 152.

187. 1646. ápril 14. Gyula-Fejérvár. — Kéri a tanácsot, hogy a Fogarason megkezdett építkezésnél háromszáz szekér kő hordatásával legyenek segítségére.

Fronius II. 153.

188. 1646. ápril 19. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Bizonyos számú mezei katonáinkat rendelvén oda be az Barczára füvelés és az vigyázás kedvéért is, hűségteknek kegyelmesen parancsolljuk, ez levelünk megadatván mindgyárást rendellje bizonyos helyekben őket, az hol mind lovak füveltetésében legyen jobb alkalmatosságok s magoknak is penig, a mennyiben az szegénységnek derekas bántódása nélkül lehet, legyen illendő élések s az közönséges jóra való vigyázatra is jobban érkezhessenek. Secus non facturi. Datum in oppido nostro Thorda die 19. mensis Aprilis anno d. 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus et circumspectis judici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 154.

189. 1646. május 17. Nagy-Várad. — Sürgeti, hogy a még Fogarasból megrendelt, de mind eddig be nem szállított néhány mázsa fehér ólmot azonnal Fejérvárra szállítsák.

Fronius II. 155.

190. 1646. június 1. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti etc. Tudhattya hűségtek az havasali vajda ő kegyelmével mind az ő kegyelme birodalmából az mi ditióinkban bujdosott, mind innen oda által futott jobbágyoknak s czigányoknak kiadások s reductiójok felől való contractusunkat, s úgy informált ő kegyelme, mind maga s mind alatta levő hivei találtatták meg hűségteket székiben levő jobbágyoknak s czigányoknak restitúciója dolgából, de ki idő mulással, ki pedig más frivol exceptióval tudva el embereket, semmiképpen attá mind eddig is ő kegyelmével való contractusunknak nem kicsin sérelmével. Akarván azért bizonyosan érteni, ki-kí hűségtek közül afféle havasali oláhokat micsoda praetexti vagy okokra nézve nem restituáltat: kegyelmesen és serio parancsolljuk hűségteknek, végére menvén mindgyárást székiben kiknek kiknek földökön legyenek olyan muntyának, igen diligenter és fide mediante vegyen informatiót

töllök, miért nem akarják restituálni s minket is mennél hamarabb tudósítson rólla felirván az jobbágyoknak s mostani uroknak neveket és informatiójokat, tudhassuk ahhoz képest resolválni magunkat. Secus non facturi. Datum in arce nostra Varadiensis, die 1. Junii 1646.

G. Rakoci, m. p.

P. S. Az moldvai vajda kívánságára itt kin való birodalmunkban conscribáltatván százhusz lovasokat, azoknak eleiben való hadnagyául Szilágyi Jánost praeficiáltuk, kiknek Moldvában való menetelőknak alkalmatosságával, hogy mások is velek el ne kezdjenek menni: parancsolljuk hűségteknek kegyelmesen és serio, oly vigyázásban legyen az katonák kimenetelében mind útakon s mind egyebütt, semmi ember azon számon felül be ne menjen, sőt az hűségtek szélein által való útakra, ösvényekre mindgyárást elegendő őrköt s vigyázókat is rendeljen hűségtek.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis magistris civium primariis regiis et sedium iudicibus coeterisque juratis civibus, villicis ac universitati saxonicae nationis in Transilvania, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 156.

191. 1646. junius 21. Szatmár. — Figyelmezteti a tanácsot, hogy ha székeben oly kóborló emberek volnának, kik magokat és lovokat ingyen tartatják, fogassa el őket.

Fronius II. 157.

192. 1646. junius 23. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. Akarván az itt kin való végházaink körül levő pusztaságot is a mennyire az idő engedi restauráltatni, parancsolljuk kegyelmesen és serio hűségteknek, ez levelünk megadatván, küldgyön mindgyárt két jó kőmivest ide ki, a kik boltozáshoz is tudgyanak s egyenesen ide jöjjenek, im salvus conductust is küldtünk. Meg is parancsollja hűségtek pedig nekik igen serio, éjjel nappal jöjjenek s el is küldgye hűségtek is, nem várván erről több parancsolatunkat. Datum in arce nostra Zakmariensi die 23. Junii 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudentibus ac circumspectis iudici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 158.

193. 1646. junius 25. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti etc. 19. die praesentis nekünk írt hűségtek levelét elvötük, értjük, mit írjon az havasalföldi vajda ő kegyelme s alatta valók panasza ellen az muntyánoknak ki nem adása felől, ki ha

ügy vagyon, nem lehet hűségtek ellen méltó panaszok. Az mely nekünk szőlő levelet hűségtek kiküldötte kezünkbe, elvöttük. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Zathmariensi die 25. Junii 1646.

G. Rakoci, m. p.

P. S. Immár ez levelünk megirattuk vala, hogy érkezék ugyan 19. die praesentis nekünk írt hűségtek levele is, kiből mint installjon az szegénység sulyos terehviselésének könnyebítése felől, értjük, s mi nem is erőltetjük már többre, a mint az mennyit véghez vettek; s ha apródonként segítenek vala az fogarasi épületekben, az szegénységnek is nem leszen vala nehézségére, de noha mind magunk s utánunk levő tisztviselőink requirálták hűségteket mind 42, 43, 44, 45 esztendőkből, de nem lőn annyi tekintetünk hűségteknél, hogy segítettek volna.

Külczim: Prudentibus ac circumspēctis iudici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 159.

194. 1646. július 1. Szatmár. — Sürgeti a két — már azelőtt kirendelt — kőműves kiküldését s egyszersmind rendeli, hogy két jó kőfaragót is küldjenek.

Fronius II. 160.

195. 1646. július 9. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudentes ac circumspēcti fideles nobis dilecti etc. Mivel Isten áldásából már az kolosvári toronynak fundamentumok nagyobb részint ásása meg vagyon, restal csak s kívántatik rakása; kegyelmesen parancsolljuk hűségteknek elvévén ez levelünket mindgyárást küldgyön hat jó kőműveseket Kolosvárra, az kik jó móddal tudva hozzá continuálhassák is naponként kövel való rakását is azon torony fundamentumának. Secus non facturi. Datum in arce nostra Szathmariensi die 9. Julii anno d. 1646.

G. Rakoci, m. p.

P. S. Ebben penig hűségtek semmi fogatkozást s hátramaradást ne tegyen, hanem mindgyárást elküldgye az kőműveseket több parancsolatunkat erről nem várván.

Külczim: Prudentibus ac circumspēctis iudici primario coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Brasso, fidelibus nobis dilectis.

Fronius II. 162.

196. 1646. július 10. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspēcte fidelis nobis dilecte etc. Ugy informáltatunk, az vitézlő rendek közül nem kevesen vágyakoznának az két Oláhországra bemenni;

melyet akarunk ez levelünk által hűségednek kegyelmesen intimálni parancsolván serio, az útakra, ösvényekre tisztí alatt mindenütt olyan vigyázásban legyen, se egy se más rendbeli vitézlő rend edgyik Oláhországra is be ne menjen. A mely faluk az havassok alatt az utakhoz, ösvényekhez közel vadnak, meghirdesse hűséged közöttök s megparancsollja nekik, úgy vigyázzanak, hogy ha melik határon el találna afféle menni vigyázatlanságok miatt, bizonynyal minden egy-egy személyért ötszáz-ötszáz forintokat vétetünk rajtok; azért ha nem vigyáznak s kárt vallanak, magoknak tulajdonítsák. Annak felette a mely kőműveseknek mind Kolosvárra s mind ide való kiküldések felől parancsolunk volt hűségednek s az szerint kőfaragók felől is, azokat ha eddig el nem küldte volna is, éjjel-nappal kiküldgye hűséged azelőtt arról való parancsolatunk szerint, ne vonja abból neheztelésüket magára, mert azzal nem fogna használni. A mely kőfaragók a fogarasi munkát felfogadták vala is, azokat is ha el nem küldte volna oda, haladék nélkül elküldgye. Secus non facturus. Datum in arce nostra Zatmariensi die 10. Julii anno 1646.

G. Rakoci, m. p.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 163.

197. 1646. julius 15. Szatmár. — Tudatja, hogy a kőművesek megérkeztek s el is küldötte őket a váradi házhoz; sürgeti a kőfaragók kiküldését is.

Fronius II. 164.

198. 1646. julius 21. Nagy-Várad. — Tudatja a tanácsossal, hogy kérésére a hermányi káplán fiának — ki a fejedelem szolgálatából megszökött — büntetését elengedi.

Fronius II. 165.

199. 1646. augusztus 25. Munkács. — Utasítja a bírót, hogy a havasalföldi vajdának szóló levelet biztos embere által küldje be a vajdához és a választ azonnal küldje ki.

Fronius II. 166.

200. 1646. szeptember 6. Munkács. — Rendeli, hogy a méztizedgyűjtők számára hordókról gondoskodjanak.

Fronius II. 167.

201. 1646. szeptember 9. Sárospatak. — Tudatja, hogy a Szalánczi leveleit a portáról megkapta s rendeli, hogy asztalosokat Fejérvárra ne küldjenek.

Fronius II. 168.

202. 1646. szeptember 12. N.-Várad. — Az ifju (!) fejedelem értesíti a bírót a portai levelek átvételéről.

Fronius II. 169.

203. 1646. szeptember 17. Sárospatak. — Tudatja, hogy a havasalföldi vajda leveleit kézhez vette.

Fronius II. 170.

204. 1646. szeptember 21. Kálló. — Rendeli, hogy a Szalánczinak írott levelet azonnal küldjék be Havasalföldre a vajdának címzett levelekkel együtt.

Fronius II. 171.

205. 1646. szeptember 26. Tokaj. — Utasítja a tanácsot, hogy a Szalánczi kihozatalára Konstantinápolyból Brassóba előre küldött szolgáltnak ellátásáról gondoskodjanak.

Fronius II. 172.

206. 1646. október 8. Sárospatak. — Rákóczy Zsigmond tudatja, hogy az elloptott poharat megkapta s utasítja a tanácsot, hogy az embert, kinél megtalálták, csak jó kezesek mellett bocsássa szabadon.

Fronius II. 174.

207. 1646. október 13. Sárospatak. — Tudatja a fejedelem a bíróval, hogy a vajda leveleit megkapta s kéri, hogy a vajdának írott levelét biztos embere által küldje be.

Fronius II. 175.

208. 1646. október 27. Nagy-Várad. — Tudatja a tanácsossal, hogy Mikó Miklóst rendelte a portai kapikihaságra s utasítja őket, hogy a Barczára előre küldött szolgáltnak és lovainak ellátásáról gondoskodjanak.

Fronius II. 176.

209. 1646. november 5. — Georgius Rakoci dei gratia princeps Transilvaniae etc. Prudens ac circumspecte fidelis nobis dilecte etc. Parancsolljuk kegyelmesen hűségednek, ez levelünket vévén mingyarást küldgyön vagy negyven szövétneket ide számunkra. Annak felette leves limoniát vagy két berbenczezkével (!) mindezeknek az áráról tudósítván megadattyuk hűségteknek. Secus non facturus. Datum in arce nostra Várad, die 5. mensis Novembris 1646.

G. Rakoci, m. p.

P. S. Hasonlóképpen habarniczát is s kapornyát is küldgyön hűséged a mit lehet, kegyelmesen vesszük hűségedtől.

Külczim: Prudenti ac circumspecto Michaeli Eöttveös judici primario civitatis nostrae Brasso, fideli nobis dilecto.

Fronius II. 177.

210. 1646. november 11. Sárospatak. — Utasítja a tanácsot, hogy Réthi István a portáról kijönni készülvén, a Barczára előre küldött szolgálinak és lovainak ellátásáról gondoskodjanak.

Fronius II. 178.

211. 1646. deczember 3. N.-Várad. — Értesíti a bírót, hogy levelét és ajándékait meghozták s kegyelmesen veszi.

Fronius II. 179.

212. (*Évszáma kiszakadt, de valószínű 1645.*) junius 7. Gyula-Fejérvár. — A fejedelem tudatja a bíróval, hogy néhány nappal előbb 12 muskatéros német gyalogja Fogarashoz meg-
szökött a Barczaság felé, parancsolja tehát, hogy kerestesse fel, ki volt kalauzok az oláh határ felé s a kalauzt, valamint azon község bíróját, melynek határán Havasalföldre átmentek, küldje hozzá őrizet alatt.

U. i. Egy vég pásit színű karasia posztóra lévén szükségünk, kegyelmesen parancsolljuk, küldgyön azt is hamar.

Fronius II. 115.

Közli: MIKA SÁNDOR.

VEGYES LEVELEK.

I.

1645. aug. 18. *Rákóczy György edictuma udvari népe számára.*

Georgius Rakoczy junior, dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et siculorum comes etc.

Mivel ordo est anima rerum, látván mi is az rendtartásnak szükséges voltát, hogy udvarunk népe közül kiki tudván az ő tisztit s hivatalját, abban szorgalmasan és fogyatkozás nélkül eljárjon, ím ez alább megírt punctumokat pro edicto adtuk udvarunk népe eleiben, melyeket mindenek hallván és értvén ahoz alkalmaztassák magokat, ha büntetésünket nem akarják magokra venni.

1. Valaki étekfogó s inas az hopmester híre nélkül az palotán nem hálna, hanem másutt, első vétkéjért az kapitán büntesse meg, udvarunkban pedig nem lévén az kapitány, az hopmester; ha harmadszor contumaciter megcselekszi az künnhálást: az udvarunkból gyalázatosan kicsapattassék.

2. Valaki udvarunkban fegyvert vonson s valakit megsért s egymást meg nem böcsüli, hanem egymással veszekedik, három pálczával az kapu között eczzeriért megverettessék; ha többször cselekedné, fél keze essék el.

3. Valaki gyilkosságot cselekednék, vagy csak favealna is az gyilkosnak: feje essék el.

4. Valaki útban kapitányunk hopmestere híre nélkül másutt járna s nem szekerünk mellett: megkalikásztassék.

5. Valaki takarodó harangozás után az étekfogók, bejárók s inasok közül az városon künn járnának: comperta rei veritate kedvezés nélkül megbüntettessenek kemény büntetéssel.

6. Valaki az országban való járásunkkor s akárhol előmenne küldetlen: megkalikásztassék.

7. Valaki úton részegeskedik s helyben is illetlenül: elsőben megpirongattassék, másodszor megkalikásztassék, harmadszor kivetettessék udvarunkból.

8. Eddig is nem kicsin fogyatkozás volt étekfogóinkban, hogy az palotánkban resteltenek lenni: azért valaki étekfogó

nappal asztalnokja híre nélkül az szállására megyen, megkalikásztassék. Bejáró pedig hopmestere híre nélkül imitt-amott járna: azok is megkalikásztassanak. Ebéd után ha kimennek is szállásokra paripájok látására, de az harangozáskor fenn legyenek, melyet ha valamelyik elmulatna s bizonyos helyes okát nem adhatná, megkalikásztassék.

9. Senki hopmester tisztiben magát ne elegyítse, hanem kiki maga állapotját tudván, ahoz tartsa magát.

10. Az czirkálókat vagy az hadnagy, vagy az hizedes éjjel megvizsgálja, ki mint czirkál; melyet ha vagy aluva, vagy részegen talál kapitányának, vagy absente eo az hopmesternek megmondja, hogy megbüntetődjék, vagy az hadnagy pálcázza meg első dolgaért, másodszoriért megölettessék, vagy gyalázatosan az seregből kiverettessék.

Secus non facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die decima octava mensis Augusti, anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Georgius Rakoczy, m. p.

(Eredetije a gr. Teleki nemzetség levéltárában 321/n. sz. alatt.)

Jegyzet. V. ö. Rákóczy György 1646-iki edictumával, melyet Thaly Kálmán közlött a Századok 1875. évf. 341 l.

II.

1. 1661. jan. 2. Kemény János Lónyay Annához.

Édes Feleségem!

Tudod jól, hogy az én istenemtől világi dolgokban semmit szívesebben nem óhajtottam, minthogy veletek együtt csendes életben tölthetném el hátralevő kevés napjaimat és szolgálhatnám istenemet, de nem engedék a gonosz lelkű emberek ez előtt, mostan pedig az én istenem ím ez szegény és utolsó veszedelemben forgó hazának gondjaviselésének súlyos terhét tevő fejemre; nyilván van mindeneknél, mely még boldog időben is mely bajos lőtt legyen nyilván van mindeueknél, mennyivel inkább hát mostan; de mit tudék tenni, mert embernek hazájáért nem méltóságos állapotban, de barompásztori alacsonságban is kellene szolgálni, nemcsak terehviseléssel, hanem élete elfogyásával is pedig s ami ennél is nagyobb. midőn tudom, hogy minden hivatal istentől van, amaz nevezetes dolgoknak pedig igazgattatását ugyan kiváltképpen magának tartotta az felséges isten: házasság, hadverés, fejedelemség állapotját, engednem kelle istenem rendelkezésének és hazám kívánságának, úgy vezérelvén isten sziveket az országnak minden rendének is és ezelőtti fejedelemnek is, hogy ő kegyelme szabad akaratja szerint minden kérés nélkül, az mint ezelőtt is igen sokszor, úgy most is megkénálá az országot fejedelemsége

letételével s le is tevé, ő kegyelmének succedálván inkább az az kívánság, mint nekem, hogy nyugodalmas életet élhessen, bizonyos jószágokkal akara megelégedni és így az egész ország régen nem hallatott egyességgel adák reám ez terhet. Vagyon az felséges istennek titkában, veszedelmünkre leszen-e mind országostól, vagy pedig méltatlan eszközévé akart ő felsége tenni, hogy ez szegény haza gyarapodást vehessen, az ő szent akaratjának bételjesedni. Félelmes állapotunk van igen, mert megdühödött ellenünk az pogányság hatalmas ereje, elhagyattunk minden nemzetektől, némelyeknek csúfai, másoknak csudáivá lettünk; de nem rövidültek meg az irgalmas istennek kezei, az egy jó jel látszik: az országnak nagy egyessége, melyre mint isten munkájára remélhetünk áldást. Közel való félelmes híveink még istennek hála nincsenek, immár egyéb dolgainkhoz látunk isten kegyelméből. Ezeket így akarván értésedre adni édes atyámfia, segítsetek ti is isten előtt való esedezésekkel, az ki legyen meghallgatva és tartson meg is benneteket jó egységben. 1661. 2. Januarii Régenben. Istentől minden jót kívánó atyád fia

Kemény János, m. p.

P. S. Az Barcsai uram elbucsúzása lőn az esztendőnek utolsó napján, az választás ez esztendőnek első napján.

Czím: Nekem kedves feleségemnek ngs Lónyai Annának adassék.

(NB. Ezen csomagban van Kemény Jánosnak 98 darab levele gr. Rédei Ferenczhez szólók; az első 1657. november 6-áról, Sidóvárból, az utolsó 1662. január 8. Csernefalváról (Szolnok-Dobokamegye.) 233/h. sz. a. 1660. július 26-ról az erdélyi tanácshoz. 1662 től 1664-ig neje Lónyai Anna 206 levele.)

2. 1661. jan. 7. *Lónyai Anna Rhédei Ferenczhez.*

Szolgálatomat ajánlom kdnek, mint bizodalmas jóakaró uramnak. Isten minden kívánta sok jókkal, jó egészséges, szerencsés hosszú élettel áldja meg kgdet, szüből kívánom.

Noha elhiszem, másoktól is fogta kglmed eddig megérthetni, látja isten, nem dicsekedésből cselekedni uram ő kglme, hanem kgdhez való igaz atyafi szeretetből parancsolta meg ő kglme, hogy kgdnek nékem írott ő kglme levelét megparialtatván megküldjem, melyet én is kgdnek megküldöttem, akarván ő kglme azt, hogy nem más idegentől, hanem az ő kglme maga leveléből értse az dolgot. Én, látja isten, igazsággal irom kgdnek, oly búsulással vagyok az uram ő kglme mostani állapotján, meg nem tudom írnom kgdnek, tartván mindenkor az ide hátravaló »ki tudjá«-tól. Mindazáltal csak úgy kell lenni mindeneknek, az mint istennek tetszik. Ezeknek utána kívánom, isten boldog, szerencsés

hosszú életben sok esztendeig tartsa kglmedet. Ex Medgyes,
7. Januarii 1661.

Klmednek böcsülettel való jóakaró atyjafia s szolgál

Loniai Anna, m. p.

Külczim: Az méltóságos úrnak tekintetes nagyságos gróf Rédei
Ferencz úrnak, stb.

(Eredetije a gróf Teleki nemzetség közös levéltárában M.-Vásárhelytt,
missilisek 679. sz.)

3. 1661. jun. 14. *Rhédei biztosító levele.*

Én gróf Rédei Ferencz feleségemmel nsgs Bethlen
Drusiánnával és fiammal Rédei Lászlóval együtt, eddig is meg-
nyugodt elmével lévén és sok ízben meg is tapasztalván hozzánk
való szeretetét és jóakaróját az erdélyi mlsgos fejedelemnek
Kemény János urunk ő kglk, hogy azért ő kglme az mi sinceri-
tásunkban annál is inkább megnyughassék, assecuráljuk bona
fide christiana, hogy ő kglméhez igaz tökéletességgel és sinceritás-
sal, sőt az mennyiben mostani ő klme fejedelmi állapotja kívánja,
hűséggel leszünk, Huszt várát ő kglmétül és Erdélyorszáगतúl el
nem idegenítjük, ha mikor ő kglme akarja és az szükség kívánja,
ő kglmét, hozzátartozókat Huszt várába nagy örömet bevesszük,
praesidiumát is bebocsátjuk, a kik mindazáltal minékünk is az
ő kglme annuentiájából hittel legyenek kötelesek. Ha ő kglme
vagy ő klméhez tartozók, vagy penig az erdélyi böcsületes emberek
közül oda jönnek, vagy javokat oda küldik, senki instantiájára,
parancsolatjára ki nem adjuk, meg nem károsítjuk, sőt ő kglmével
az haza és ez várunk oltalmára nézendő egyéb istenes dolgokban
egyet értünk. Kiről adtuk ez kezünk írása és pecsétünk alatt
kelt levelünköt. Datum in Huszt, die 14. mensis Junii a. d. 1661.

Gróf Rédei Ferencz, m. p.

(L. S.)

(Másolatban a gr. Teleki nemzetség levéltárában M.-Vásárhelyt, missilisek
679. sz. a.)

4. 1661. jun. 26. *Rhédei Ferencz a Zólyomi Miklós ügyében.*

Celsissime princeps sat.

Az mint azelőtt is írtam vala kgdk, Zólyomi uramot arra
a végre hivattuk volt ide, hogy minden dolgaira inkább reá
vigyázhassunk, félvén attúl, hogy valami gonosz tanács miatt
mind kgd méltóságos személye s mind az haza ellen való dologban
intricalja magát. Az minémű leveleket azért Szinan passa írt
neki, maga beviszi kgdk, hogy inkább ebben is megmutassa
kgdhez való igaz hűségét. Kik hozták neki, maga meg tudja
mondani, énnekem az bizony hiremmel nem volt. Az német general

levele csinált levél-e vagy nem? én nem tudhatom, de úgy veszem eszemben, hogy ezek az hadak bizony csak defensióra valók lesznek inkább, hogynem mint offensióra. Kgdet kérem, Zólyomi uramot bocsássa vissza hozzánk, megnyugodva legyen kgd benne, hogy ennek utána is bizony szorgalmatos vigyázásom leszen reá; jobb is, hogy itt legyen, hogynem kgd ott búsuljon miatta. Az mint azelőtt is írtam kgdk, oltalmazza meg életét minden gonosz akarói ellen, mert ha ő megtalál halni is, másokat is megkísírtenek, s talám azokat könnyebben rávehetik, ha szintén a török meg nem ülné is Erdélyt. Tudom, kgd énnálam jobban értette az oda felvaló állapotot, de az mint én is értettem, nem tehetem, hogy kgdk értésére ne adjam, az mint azt értettem. A töröknek ő felsége akarattjából volt-e kgd bemeneteli, vagy nem? Erre resolutio az volt: nemhogy ő felségének akarattjából volt volna, de még értésére sem volt. Második: ha ő felsége kgdet megsegíti-je, ha az török hadat indít kgd ellen? Arra ilyen resolutio lett: hogy megindul az keresztyénség azon s ő felsége is, ha ilyen keresztyén országot el akar a török borítani, s pasát akar beléje helyheztenni. Harmadik követsége: semmiképpen nem akarja az hatalmas császár, hanem csak szarvokat akarja letörni az erdélyieknek és oly fejedelmet benne hagyni, az ki ő hatalmaságának tetszik. Azért minthogy hatalmas császárnak őstül maradt országa Erdély, ne avassa magát ő felsége abban, mert nem akarja elveszteni. Erre micsoda resolutio lett, meg nem értettem; de ha igaz ez az generalis levele, arra czéloz; de én úgy hiszem, hogy ez az Zólyomi úr hivatalja is csak szín, hogy azzal mentsék a keresztyénség előtt magokat, hogy nem találtak olyan embert s kételen törököt kellett benn hagyni. Isten kitül oltalmazzon, ha az úgy lenne s ő felsége reá készülhetne, talán jövőendő esztendőre úgy indíthatna offensivum bellumot ellene. Én meg nem írhatom kgdnek, minémű nagy szomorúságban vagyok féltvén szegény fiamat valami nagy nyavalyátúl, hogy olyan nagy keserűségben vagyon felesége után; tudja a fejedelem asszony ő klme, minémű nagy szeretettel s egyességben éltek szegények. Az úr isten sok esztendőig éltesse kgdet jó egészségben. Datum in Huszt, die 26. Junii 1661.

Celsitudinis Vestrae servus obsequentissimus

Comes Franciscus Redei, m. p.

5. 1661. jul. 2. Rhédey Ferencz Kemény Jánoshoz.

Celsissime princeps sat.

Az mint annakelőtte is megírtam volt kgdnek, hogy Zólyomi uramra reá vigyáznék, hogy oly dolgot ne cselekedne, ki miatt

búsulásunk következne, bizony dolog nagy vigyázásom volt reá annak előtte is, most is. Szolgáival is elvégeztem, hogy ha valahonnan valami követség jőne hozzá, ne is tegyék hírré neki, hanem nevével adjanak választ. 1. Először, mert igen beteges. 2. Mert igen szegény s nem contentálhatná a portát (?). 3. Mert az ország is nem acceptálná fejedelme lévén az országnak, s nem impediálhatná libera electióját, hogy úgy ne járna, mint Barcsai Akos. De csak attúl félek, hogy valami veszedelem jő reáuk miatta, mert ezen csak azért kap a török, hogy a mit parancsol, azt cselekedje, mert ez oly lelkiismereti kívül való ember, hogy ha felét kérné az országnak is a török, oda adná. Az istenért mentsen meg kgd tüle, hívassa be, de szép levelet írjon kgd neki, de ne fenyegetőzött, odabenn osztán csak fenyítsék meg, meg sem mér moczanni; de az istenért kérem kgdet, gonosz akarói ellen oltalmazza meg életét. Az mikor penig kgd behivatja, ugyanakkor küldjön kgd elegendő kísírókat is, a kik kgdhez kísírók be. Eddig úgy gondolkoztam, hogy compescálhatom; de ma Tótfalusi uramtúl izentem volt reá, hogy hagyjon békít a fejedelemségre való aspirálásnak, de még haragszik, s ő fenyegetőzik. Kérem az istenért is kgdet, mentül hamarébb provideáljon felőle. Az úr isten soha a mi pallosunk alá ne hozta volna. A szegény néne is azt mondja, ha ma a koporsóba tenné is, egy könyvet sem ejtene utána; de az mint feljebb is írák kgdnek, azért hívtam volt ide, hogy inkább megoltalmazhassam valami ártalmas cselekedettől, minthogy gonosz emberek vették volt környül. Közhírral hallám azt is, ugyan szolgálitúl adattatott, de soha végére nem meheték, kitúl s hon, hogy itt is megkeresnék a törökök az urat s elvinnék. Az úr isten kgdet éltesse sok esztendeig jó egészségben. Datum in arce Huszt, die 2. Julii, anno 1661.

Celsitudinis Vtrae servus obsequentissimus

Comes Franciscus Redei, m. p.

Külczim: Celsissimo principi domino Ioanni Kemény, dei gratia principis Tranniae, partium regni Hungariae dno et siculorum comiti etc.

(Mindkét levél eredetije a Teleki nemzetség levéltárában M.-Vásárhelyt, 679. sz. a.)

III.

1. 1662. (?) oct. 5. *Teleki Mihály kérvénye Báthory Zsófiához.*

Teleki Mihály alázatosan könyörög ngdnak.

Kglmes asszonyom! Nyilván van ngdnál, szegény vitéz kglmes urunkhoz való igaz hűségemért én is több hazafiaival a szegény pusztá hazából kirekesztetvén mind eddig is ngd kegyelmességével éltem. Látván azért már az kemény télnek szintén reánk

következését s egyszersmind szegény hazánknak is felháborodott állapotját, nem lévén nékem csak annyi helyem is, holott fejemet lehajthatnám, szükség énnékem is, kglmes asszonyom, továbbra is gondolkodnom. Noha nekem Erdélyben is igen kevés volt, elveszván minden jószágom Jenővel s Váraddal, az mi maradt volt is elvétellett s praedáltatott szegény vitéz uramhoz való igaz hűségemért. Tudván azért én is, az én mívoltom szerint hazámnak is mivel tartozom, igyekezem azonn is, vagy Erdélybe mint mehetnék be és ott levő atyámfiainak, ha azok is ki nem szorulnak, inkább élhetnék jóakarattjuk után vagy másutt szerezhethének oly securitást magamnak s szegény özvegy anyámnak, hogy szintén éhelhalásra és teljességgel más ablaka alatt való suplicázásra ne jussak.

Könyörgök azért ngdnak, méltóztassék udvarából harag nélkül elbocsátani és szolgálatomban esett fogyatkozásimat kglmesen condonálni.

Mivel penig gyámoltalan özvegy anyámat itt kelletik hagynom, könyörgök azon is ngdnak, addig is megmutatott s becsületes hívei által továbbra is ígért praebendabeli kegyességét fenntartván vagy csak addig, míg alkalmas helyet szerezhetek ő kglmének, legyen mind ő kglméhez s mind hozzám kegyességgel; melyért istentől áldást, az emberektől szerelmes urának igaz szolgálaihoz mutatott kglmességiért jó hírt, nevet várhat. Én is ngdnak alázatosan megiszolgálom, parancsolván ngd nékem is, a mire elégségesnek íté. N. K. W.

(V á l a s z.)

Isten oltalmazzon bennünket, hogy kglmedre neheztelnénk, arra okot nem adván. Sőt ezután is kegyelmességünkben meg nem fogyatkozik. Kgd praebendáját kgd anyjának kiadatjuk ígíretünk szerint. S.-Patak, 28. 8bris 166(2)?

Sofia Batori, m. p.

(Az aláírás eredeti.)

(Eredetiye a Teleki levéltárban, missilisek 762. sz. a. -- 882. sz. alatt is egy másik kérvénye 1659. Rákóczihoz.)

2. K. n. Teleki Mihály Báthory Zsófiához.

Kglmes asszonyom, méltóságos fejedelem asszony!

Tudva lévén ngdnál, én is több becsületes hazafiaival mind szegény özvegy asszonyom anyámmal együtt szegény istenben boldogult jó vitéz kglmes uramhoz való igaz hűségemért ez szegény hazából kiszorultam vala és ngd kegyelmességével éltem

mind magam, mind szegény asszonyom anyám, melyért Isten ngodnak sok jót adjon. Tovább azért kgl's asszonyom nagodat is terhelni nem akarván, ez szegény hazában is reménlvén továbbra való csendességet, ő kglméért kiküldöttem, könyörögvén azon ngodnak mint kgl'mes asszonyomnak, onné'tvaló eljövételében is legyen kegl'mességgel ő kegl'méhez, hogy ngod kegyelmessége után ez útját is jobban continuálhassa stb. stb.

Maradván nagodnak tökéletes jót kívánó szolgálja

Teleki Mihály, m. p.

(Fogalmazvány, hely és évszámnélkül a Teleki levéltárban missilisek 763. sz.)

3. 1663. márcz. 1. Bornemisza Anna rendelete (Rácz Istvánhoz).

Anna Bornemisza dei gratia principissa Tranniae, partium regni Hungariae domina, siculorum comitissa etc.

Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Mivel mind uram ő kegyelme s mind az ország megengedte,¹⁾ hogy az ott kinn levő hazafiai immár bejöhessenek: azért mi is megengedtük, hogy Teleki Mihály uramnak szolgálai hozzánk jöjjenek s menjenek s lovait is az várból az falukra kiküldhesse. Kgdnek annakokáért igen kegyelmesen hagyjuk, az ő kglme hozzánk jövő és tőlünk menő szolgálait, levelünk lévén nálok, bocsássa és alattavalókkal is bocsáttassa békével s lovait is a vár vidékére kiküldvén ne hagyja senkinek is megháborgatni, sőt mind az vitézeknek s mind az faluknak erőssen megparancsolja, ne bántsák, se lovait se szolgálait meg ne háborgassák, se károsítsák. Secus non facturus. Gratia nostra propensi manemus. Datum in oppido nostro Szász-Kézd, die 1-ma Martii 1663.

Anna Bornemisza, m. p.

(Másolatban a Teleki levéltárban, missilisek 763.)

IV.

1. Gr. Zrinyi János fogságba jutását felvilágosítja Csatáry Györgynek Teleki Mihályhoz 1678. november 28-án Gál-Szécsről írott következő levele:

... Mint bizodalmas uramnak ajánlom szolgálatomat stb.

A kglmed nekem utólszor Kővárból írott levelét elvettem, melyből értem uram kgl'dnek egésségének megtörését, kívánom

¹⁾ 1663. febr. 22. a szász-kézdi országgyűlés amnestiát adott a Kemény-pártiaknak, Kemény Simonon, a volt fejedelem fián kívül.

istentül, hogy kglđnek elébbeni jó egészségét tartsa meg szegény hazánk s nemzetünk előmenetelére. En is uram a kglđ szolgálatjára, kglđtül való bizonyos helyben való lakásban még élek. Mostani ittenvaló állapotokról s dolgoknak folyásáról kglđt e szerint tudósíthatom. Itten szegény elbújdosott magyarok, a mire isten ő felsége segíti ő kglmeket, magokat valóban viselik, mert ez elmúlt cseterteken Bátori Sofia fejedelem asszony kék gyalogját az ungvári vadkert alatt mind levágták. Onnan megtérven visszajövet utazásokban találkozáván viszont az ifjú fejedelem asszony ő naga udvara népére és regéczi, makoviczai gyalogira, az holott maga is jelen volt gróf Zriny János uram ő naga minden szolgálival, ezekkel lévén gróf Homonnai Györgyné asszonyom és fia gr. Homonnai Zsigmond uram ő naga udvari népe és mind palotás gyalogja, mind pedig más rendbeli gyalogi, ezeket is isten az atyafiaknak kezekbe adta, az holott gróf Zriny János uram ő naga egész a két fejedelem asszonynak ő nagoknak szolgálival rabbá esék; hasonlóképpen a Homonnai részről is az udvar népével rabságra esett. Ez uram olyan nagy nyereség, hogy miolta ez a hadakozás fenn van, senki annyit nem nyert mint mostan. Az egy halomba raktak 258-at, a másikba 140-t, de a vízben is sok halt és az sárban, mind rabbal együtt 630-ra számolják. Katona részről volt szendrei Gra János, az onadi részről volt Békesy István, Virág István, Csepregi Mihály, Zemplén vármegyéből Keresztes János gyalog hadnagy, Fekete János, Szalánczi Ferencz.

Hogy rólam méltatlan szolgájáról el nem felejtkezett, életem fogytáig kglđnek megiszolgálom; hogy valami aranyakat küldött, igen kedvesen veszem, megiszolgálván uram kdnek. Ha valami sertésbeli jó akaratját mutatná szegény feleségemhez, mert tudom, hogy anélkül szűkes. — A mely német rabot ezen szegény rabok kglđtül kérnek, adja kglđ kezekbe, hadd hozzák én kezembe, én gondját viselem, mind a kettőt megszabadítom. Putnok újabban vissza esett a német kezére. A feleségemnek szóló leveletem, kérem uram kglđt, küldje meg, mi válaszom leszen, azt is ezen rabok által szolgáltassa kezembe.

A gróf Zriny János uram ő naga most is kéznél van. A mi részünkről esett el nyolcz katona gyaloggal együtt.

Ezekután isten sok esztendeig éltesse kglđt jó egészségben.

Datum Gálszécs die 28. Novembris.

Klmed alázatos szolgája

Csatáry György, m. p.

Külczim: A méltóságos urnak széki Teleki Mihály uramnak, az elbújdosott magyaroknak fő generálisának, nekem jó uramnak adassék Kúvárbán.

(Eredetije a Teleki levéltárban 785. sz. a.)

2. Ugyanezen tárgyra vonatkozólag Veress Bálint 1678. nov. 29-én Gálszécsről édes atyjának Veress Mátyásnak így ír:

Mivel az táborra mind eddig is nem mehettem sehonnan társaságom nem lévén, itt ezen a földön levő katonasággal összeakadván azolta velek együtt voltam s lett ilyen dolog közöttünk: hogy most vagy 600-an lovasok és gyalogok összeverődünk vala, az munkácsi gyalogokat először száznegyvenig valót levágánk, s azután harmad nappal Zrinyi gróf akarván menni Munkácsra nénjéhez szolgálival s az nénje udvara színével, minthogy érette küldötte volt, s Homonnainé udvara népével: mind elfogdostuk. Újabban az unghvári, regéczi, makoviczai puskásokat, gyalogokat ugyanakkor levágtunk mintegy harmadfél százat, rabok is maradván nálunk mintegy száz jó derék emberek u. m. Marin István, Hidi Ferencz, Madocsáni Imre, Daczó, etc. egyszóval az két udvarnak az eleje. Az én régi uram is Kazinczi Péter én rabom, gyakran emlegeti a régít; aligha fel nem megy 2000 frtra a sancza, de kárt nem vall, mert úgy látom, nagy lelke van még. De ezek mellett sok szép ezüst portékát, nagy ezüst egybejáró sellyéket, mosdómedenczét, kik még a meghalt Rákóczi Ferenczé voltak, ezekkel feles szépséget, borokat sok szekerekkel, hat vagy hét kurucz elesésével nyertünk, csakhogy én nagy kárt vallottam, mert a bokámat szintén a hajlásban lőtték által, de hiszem istent, nemsokára meggyógyul, most Szalánczba megyek az borbélyhoz; de ha a kotyavetyének s rabok szabadulásának vége szakad, mindjárt a táborra megyünk. A táborunk felől úgy halljuk, hogy négy ezer németet vágta volna a harczon stb.

Datum in Szécs, die 29. 9bris 1678.

Engedelmes fia

Veres Bálint, m. p.

(Eredetije a Teleki levéltárban 785. sz. a.)

3. 1679. febr. 18.

Generose domine, nobis observande!

Kglmedet bizodalmasan kelle ez írásunk által requirálnunk, szegény gróf Zrinyi János rab öcsém uram Erdélybe vitetvén, régtől fogvást, állapotja miben legyen, semmit sem érthettünk, jóllehet szolgálk is Hidy György uram odabe van ő kegyelmével. Tudván azért, hogy keglmednek gyakran jönnek onnan belől udvartól emberi és így megnevezett rab öcsémuram állapotja felől is lehet érteni: kglmedet bizodalmasan requiráljuk s kérjük, ha mit értett, lehet-e reménség szabadulása felől, s hol s mifor-mán tartatik? — ne nehezteljen tudósítani.

Azonban egy kis levelecskét is írtunk ökegyelmének kglmed kezéhez dirigálván, s hogy valami scrupulusa ne lehessen benne, volanter includáltuk, érthesse kglmed continentiáját. Kérném az iránt is kgdet, ne neheztelje azt is első alkalmatossággal ö kegyelme kezéhez megküldeni, melyet megcselekedvén, kglmed ebbeli jóakarátját igen kedvesen vesszük, igyekeztvén recompensálni is klmednek. Eltesse isten kegyelmedet. Munkács várában 18. Februarii anno 1679.

Generosae dominationis vestrae affectionata

Helena Zrini, m. p.

(Az aláírás eredeti.)

Külczim: Generoso domino Stephano Frater, arcis et praesidii illustrissimi domini principis Transilvaniae Huszt capitaneo etc.

Ezen levél második lapján van a Zrinyi Jánosnak írt levele másolatban, mely itt következik:

... Az én édes rab öcsémnek, gróf Zriny János uramnak adassék.

Szeretettel való szolgálatomat ajánlom kgdnek, mint kedves öcsém uramnak. Édes öcsém uram! Régtől fogva nem vévén semmi levelét kglmednek maga ajánlása szerint, megvallom, hogy nem kicsiny szívem fájdalommal (*így*) várnám minden órán kgld levelét, melyből érthetném, maga egészsége és szabadulása felől mi karban legyen. Én sokat gondolkodom kgld állapotjáról, hogy kglmed talán oly súlyos rabságban van az én szolgálóimmal együtt, hogy azok közül nem szabad egyet is kiküldeni, sem pedig levél által tudósítani, vagy pedig reménségen kívül boldog állapotban van és így én rólam igaz atyafiáról elfeledkezett kglmed. És így az én sok éjjeli, nappali búsulásimnak kegld az oka, vagy mások, adjanak isten előtt számot érette. Most istennek hála Ferkő és Juliánka jó egészségben vannak, kgldnek szolgálatjokat ajálják. Ezek után kívánom, hogy isten a mostani rabságából szabadítsa, és láthassam kglmedet jó egészségben, szívből kívánom.

Én pedig maradok kgldnek szeretettel szolgáló igaz atyjafia nénje

Zriny Ilona, m. p.

Munkács várában 18. Februarii 1679.

V.

1687. jul. 3. Zrinyi Ilona Pogány Menyhérthez.

Isten sok jókkal áldja meg kgldet.

Kgld levelét vettem, némely vitézim ellen való panaszát megértettem; afféle excessusokat nemcsak fölöttébb sajnálok, de megis szoktam büntetni a jó szomszédságnak megtartásáért az olyan szófogadatlan embereket, a kik kárt tesznek a szegénységnek. Tudom, hogy kgld írt kapitányunknak Radics András uramnak, ő kglme bővebben teszen választ kgldnek, megis parancsoltam, mitevő legyen, hogy azután afféle dolgok eltávoztassanak végére menvén, mi történt legyen. Isten kgdt sokáig éltesse.

Munkács, 3. Julii 1687.

Kegyelmednek sok jót kíván

Zriny Ilona, m. p.

Külczim: Generoso domino Melchiori Pogány de Cseb comitatus Marmarosiensis vice comiti.

(Eredetije a Teleki levéltárban 170. sz. a.)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Adatok Szent-György város levéltárából.

Inventarium clenodiorum arcis Bozin et pertinentiarum eiusdem
prima die Decembris conscriptum anno 1586.¹⁾

Az udvarbírótság házában :

Négyszegő asztal 1.
Nyoszolya 1.
Paraszt abroszok 3.
Réz-gyertyatartó 1.
Öreg fejér láda 1.
Eggyes támasztószék 1.
Kétágó kapák 76.
Széles guraboló kapák 4.
Csákán 1.
Téglavető kapák 3¹/₂.
Tégla formák, vasasok 4.
Kasza nyelestől 1.
Uj apró általagok egy akósok 3.²⁾
Kútra való vasas veder 1.
Fa-villák háromágók 6.
Vas pléhek, kötés 15.
Öreg új vas kalánok 2.
Kis szűrő szita 1.
Egy új saffban palánt, répa és hagyma mag³ 1.
Ó szántó vas, pár 1.
Vajnak való új vedrek 3.
Apró tekenyők 2.
Akolló fa 1.
Szóró lapátok 2.

---

¹⁾ Ez inventarium két példányban van meg a levéltárban, melyek másika igazításokat és pótlásokat ad az elsőhöz ; ezeket mindenütt jegy alatt idézzük a közleményben. Szerk.

²⁾ A másik példányban a lap szélére jegyezve : *vad húst sóztam bele.*

Fa tányérok újak 13.
 Vas nyás kezépszerő 1.
 Baromhoz való biligek 3.
 Kis paraszt láda 1.

Az uraim házában :

Négyszegő asztal 2.
 Hosszú asztal 1.
 Bor hordani való rézkanna 1.
 Vas gyertyatartó 1.
 Hosszú székek asztalhoz való 2.
 Eggyes támasztószék 1.

Az íróházban :

Kicsin asztal 1.
 Kicsin nyoszolya 1.
 Almárium 1.

Az kápolna szobában :

Ó szalanna $1\frac{1}{2}$.
 Négyszegő asztalok 2.
 Naszolya (*így*) 1.
 Vas gyertyatartó 1.

Az sütő szobában :

Asztal 1.
 Öreg dagasztó új tekenyő 1.
 Öreg kád 1.
 Fél hordó kádak 2.
 Kovászkeverő saff 1.
 Fertál saff 1.
 Vajnak való ó veder 1.
 Vízhordó fakannák 2.
 Liszt hordani való putton 1.
 Nagy fejsze 1.
 Só-örlő kő, bokor 1.
 Húsvágó szék 1.
 Matracz, kin az pintérek hálják 1.
 Pintéreknél lazsnak $2\frac{1}{2}$.
 Sütőnél lazsnak 1.
 Szitáló sziták 3.
 Czipófedő hosszú keszkenyők 3.
 Czipó alá való deszkák 7.
 Az kemenczénél réz üst 1.

Kenyeres házban :

Hosszú asztal 1.
 Üres hordó 1.

Olajos négely 1.
 Hosszu szék 1.
 Kin kenyér áll, deszka 7.

Tömlöczben :

Nyakra való vasak 7.
 Bilincsek 5.
 Az kalodán öreg lakatok 2.
 Öreg békó lakat 1.
 Bilincsekre való lakatok 2.
 Öreg vas láncz 1.
 Tömlöcz ajtaján lakat 2.

Csigeres pinczében :

Káposzta hordókkal $3\frac{1}{2}$.
 Öreg rézüst, melyet az szerszámos házba tettek be 1.

Várbeli présházban :

Öreg préssek 2.
 Kádak 5.
 Hordóból csinált fél kádak 3.
 Alacson sör kád 1.
 Szűrő kosárok 6.

Az konyhában :

Vas rostél 3.
 Öreg vas nyássak 2.
 Szító vas 1.¹⁾
 Pecsénye-sütő vasláb 1.
 Vágó kés, pár 1.²⁾
 Vízmelegéttő rézfazék 1.
 Főzni való öreg réz fazokak 5.
 Középszerő réz fazekak 4.³⁾
 Pinniata 2.
 Pinniata fedő 3.
 Öreg réz fődő 3.
 Apró réz fedő 5.
 Vas kalánok 5.⁴⁾
 Sült alá való serpenyő 2.
 Almariium fazék tartani 1.
 Asztalok 2.

¹⁾ A másik példányban betoldva : *Új vas serpenyő, kit én vettem, 3.*

²⁾ A másik példányban betoldva : *par 2, újat vettem par 1.*

³⁾ A másik példányban : *5.*, és közbe szúrva : *Apró rézfazokak 4.*, a lap szélén pedig : *Fakalán 4.*

⁴⁾ A másik példányban : *Vas kalánok 7.*, vettem újat 1., adtam ismét *öregét 1.*

Saffok 2.
 Vízhordó fakanna 1.
 Nagy fejsze 1.
 Eczetes fa palaczk 1.
 Szakácsok házában asztal 1.
 Két bokor égettbor-égető réz fazék kemenczéstől 2.
 Az kúton vasazott vedrek vas lánczostól.

Sáfárházban az kapu mellett :

Öreg ó sütő teknyő 1.
 Más teknyőben sózva szalanna 2.
 Új szekrény 1.
 Putton 1.
 Egy veder vaj.
 Fél fazék tehén vaj, mast kél.¹⁾ .
 Üres vajas veder 3.
 Egy általag főtt must.
 Egy általag egres.
 Limóniás palaczkok 4.
 Öreg vatholey²⁾ 1.
 Olajos általag 1.
 Olajnak való réz palaczk 1.
 Ablakra való vas rostél 1.
 Zsákok 7.
 Húsvágó bárd 1.
 Borhidegértő rézvöder 1.
 Egy új vas láncz 1.
 Öreg láda 1.
 Ponyva 1.

Szabók háza ellenében való életes házban :

Apró borjú-bőrök 7.
 Őz-bőrök 11.
 Juh-bőrök 22.
 Tehén-bőrök 27.
 Juh-sajtok 25.
 Tehén-sajtok 13.
 Fél általagban rothadt sajt.
 Brinza két helyen saff 5.
 Üres általag 2.
 Új fürdő kád 1.
 Mérő mecz 1., fertál 1.

---

¹⁾ A másik példányban ez után betoldva : *Fél vödör juh-vaj, mast kél.*

²⁾ Így ; a M. Nyelvtörténeti Szótár szerint : *vatale* = lagena, flasche.

Konyha mellett való sáfárházban :

Kúp-só vagy 54.
 Kő-só vagy 36.
 Új szekrén 1.
 Egy általagban len-mag circiter metr. 3.
 Üres hordó 2.
 Olajos négely 1.
 Fakanna vízfordani 1.
 Dió metr. . . . .
 Asszú alma metr. 18¹/₂.
 Asszú körtvély metr. 2.¹⁾

Drabant-házban :

Négyszegő asztal 1.
 Ásók 4.
 Horvatt²⁾ irtó kapák 4.
 Széles kapa 1.³⁾
 Új gerelyek az kapun 12.
 Ó-gerelyek 2.
 Német ó-gerely 1.
 Az kapun öreg lakat 2.⁴⁾
 Fél lábra való lánczos békó 2.
 Lábra való vasak 5.
 Az kapu sarkán egy kis mozsár-pattantyú.
 Más mozsár-pattantyú az drabant-ház mellett való szobában.

Az pintér-házban :

Horgas kétkéz vonyó nyelestől 5.
 Hatodik egy hitván volt, pyntthokkont⁵⁾ csináltattanak belőle.
 Iggyenes kéz-vonyó 7.
 Az nyolczadikból pyntthokkont csináltattanak.
 Félkéz-fűrész nyelestől 2.
 Fűrész-vas nyele nélkül 1.
 Circulium 2.
 Tekerges nyelő fúró 1.
 Ahhoz való fúrócskák 2.
 Sabon⁶⁾ 3.
 Öreg gyalu 3.

¹⁾ A másik példányban a lap szélén betoldva: két vas sulyok, egy tybell.

²⁾ Ez alakot a Nyelvtört. Szótár nem ismeri; talán = *horgadt* = inflexus, aduncus.

³⁾ A másik példányban a lap szélén: *iterum* 1.

⁴⁾ A másik példányban betoldva: *Az külső kapun lakat* 2.

⁵⁾ Kétségkívül pintéreszköz, talán = *bindhacke* = kapcsoló vas.

⁶⁾ Valószínűleg = *schabe* = vakarókés.

Abrincs-vonyó vas nyelestől 2.
 Pintér kés 2.
 Faragó szekercze 1.
 Texell 1.¹⁾
 Pyntthokkon 4.
 Szegforma vas 1.
 Fenék-csinja csináló 4.
 Horgas kis gyalu 1.
 Üres hordók, melyeket Szent-Györgybe vittek 35.
 Üres lajt 2.
 Harmadikban csiger vagyon.
 Egy új kötél, kin hordókat vonnak.

Sörfőző házban.

Sörös általagok 6.
 Sörös kádak, de egyiknek kidőlt az feneke 3.
 Sörfőző üst kemenczéstől 1.
 Sör-hidegétető mecz 5.
 Üres hordó, kiket Szent-Györgyben küldtem 3.
 Komló circiter metr. 30.

Az mély pinczében :

Trett²⁾ saffok 17.
 Akó saff 1.
 Fertály saffok 9.
 Fa kannák 3.
 Pintér házban saffok 2.
 Mérető saffocskák 5.
 Öt általagban eczetek circiter urn. 14.
 Fél négely fa olaj.
 Két kis általagban égettbor.
 Öt vödör vaj 5.
 Egy kis általag vaj 1.
 Két fazék vaj.
 Két vas abrincs, a harmadikat Lympakra adták csinálni.

Az bozíni majorban :

Fejős tehenek 69.
 Öreg bikák 3.
 Harmadfi üszők 5.
 Tavali borjuk 58.
 Ökrök in toto 72.

¹⁾ A másik példányban betoldva : *spotth furó 1., két kicsin furó nyelestől 2., vésű 1.*

²⁾ Így ; *törött ?*

Trett saffok 5.
 Fél fülő fejős saff 7.
 Vaj köpöllő 1.
 Saffok 2.
 Moslékos öreg saff 1.
 Sajt nyomó tálak 2.
 Fa tálak 3.
 Öreg ó kád 1.
 Hitván sörös általag 3.
 Ökörhez való vasas szekerek, de az eggyik régi, 2.
 Üres általag 1.
 Öreg lúd 20.
 Tyukok 40.
 Öreg disznó 123.
 Nyári malaczok 40.

Az csürben :

Az pajtának középső fele félig csépletlen búzával.
 Az alsó fele is tele búzával.
 Az pajtán kívül egy asztag búza.
 Egy árpa asztag, mast cséplik.
 Az felső része az pajtának teli csépletlen zabbal.
 Az pajtán lakatok 2.
 Egy kazal szalma.
 Az vár mellett egy kazal széna, mely mast kél.
 Az várban mind az két istálló föli teli szénával.

Az úr házánál az városban :

Öreg kád 1.
 Fertály saffok 3.
 Akós saff 1.
 Fenn az szobában egy hosszú asztal 1.
 Egy sintés 1.
 Egyes támasztószék 4.
 Barbél mosó szék 1.
 Vízmelegéttő réz fazék az kályhás kemenczében rakva 1.
 Az új szobában nyoszolya 1.
 Az csiszárnál fútató 1.
 Egy szarvas ülő.
 Az kúton két hitván vasas veder.

Kertbeli présházban :

Öreg prés 4.
 Öreg kád 1.
 Fél hordó kádak 2.
 Prés alá való kis kádacska 1.

Az présházon és gabonás házban lakatok 2.

Méhek vannak szám szerént 9, de egy sem marad talán benne, annyi hitvánok.

Az ott való gabonás házban deszka vagyon 17.¹⁾

Az úr házánál az gabonás házban egy kis üres általag volt ekkor, de osztán bort töltöttek bele.

Gabona inventarium:

Az várbeli életes házban vagyon búza mettr. $24\frac{1}{2}$.

Liszt vagyon mettr. 15.

Az molnokban őrleni való búza mettr. 53.

Az Wawroné molnában czynz búza mettr. 17.

András molnár adós liszttel bozíni meczcel metr.

Gergel molnár swanthpoki adós liszttel pozsoni meczcel 27., facit Bozinienses mettr. 18.

Mihál molnár adós pozsoni meczcel $8\frac{1}{2}$.,

facit Bozinienses mettr. $5\frac{1}{2}$.

Stankó molnár adós pozsoni meczcel $12\frac{1}{2}$.,

facit Bozinienses mettr. $8\frac{1}{2}$.

Jakab molnár adós pozsoni meczcel 10.,

facit Bozinienses mettr. $6\frac{1}{2}$.

Vojthek molnár, ki az Zay molnában lakik, adós pozsoni

meczcel 39., facit Bozinienses mettr. 26.

Serczer molnár adós pozsonyi meczcel 8.,

facit Boziniensis mettr. $5\frac{1}{2}$.

Senkviczen egy verem búza Bozinienses mettr. 35.

Rozs vagyon az kertbeli gabonás házban mettr. $34\frac{1}{2}$.

Gabona-allya porostól mettr. $2\frac{1}{2}$.

Senkviczen rozs veremben mettr. 20.

Árpa vagyon az úr házánál a várason mettr. 69.

Kertbeli gabonás házban mettr. $21\frac{1}{2}$.

Zab az várbeli életes házban mettr. $25\frac{1}{2}$.

Az új bástyában, az külső várban mettr. $14\frac{1}{2}$.

Az kertbeli gabonás házban mettr. 2.

Ugyan ott mérő fél metz. 1.

Köles vagyon az úr házánál az várason mettr. $40\frac{1}{2}$.

Lencse az várbeli életes házban mettr. 2.

Hadakozó szerszám az fokokon az várban.

Por-házban:

Egy általag teli szakálos porral.

Más általag kezdett, kevés héa.

¹⁾ A másik példányban a lap szélére jegyezve: az zabok kamaráját csinálták belőle.

Harmadik általag kevés heán félig porral.
 Negyedikben úgymint egy süvegnyi.
 Számszerívek 6.
 Puskák 9.
 Ó szakálosok nyele nélkül 13.
 Szakálos formák rézből, fába foglaltatott 7.
 Két kis vas ülők.
 Taraczk-glóbishoz való réz formák, vasba foglaltatott 5.
 Szakálos-glóbis forma vas 9.
 Régi ó rosz sisakok 5.
 Azonféle régi fegyver-derekok 2.
 Számszerígh nyilak nagy rakással.
 Egy láda teli szakálos-glóbissal.
 Taraczkhoz való vas glóbis 50.
 Szakálos tölteni való forma 4.
 Taraczk tölteni való szerszám 1.
 Glóbis kifúrni való fúró 1.
 Vasas gyúttó pálcza 1.
 Szakálos tisztéttó pálcza 2.
 Por rostálni való ó rosta 2.
 Szita immár ó 1.
 A porházon lakat 1.

Az fokon :

Prágai szakálosok 9., egyiknek az agya eltörett.
 Régi ó szakálosok nyelestől 33.
 Szakadozott prágai szakálos 1.
 Nyeletlen ó szakálos 1.
 Az bástyán fen két vas taraczk kerekeken.
 Ugyan ottan egy seregbontó négyes kerekeken.
 Taraczk alá való kerekek 3.
 Az vár piacznán egy jó réz taraczk kerekeken.
 Az külső kapu mellett két vas taraczk kerekeken.

Faggyú restantia :

Attam kezéhez az sáfárnak olvasztatlan faggyat mázsát 4.)*
 Az felső-aizgrubi mészáros is adós faggyúval libr. 50.
 Az bozini mészáros Márton adós faggyúval libr. 50.**)
 Az senkviczi mészáros, mert Tyerlingen is ő vágott, libr. 100.
 Az királfalvi mészáros adós faggyúval libr. 75.***)

*) A másik példányban a lap szélére jegyezve : *Non sunt nisi libr. 175., de ceteris ipse provideat.*

**) A másik példányban utána írva : *az 85 esztendei czinsért (ház-bérért.)*

***) A másik példányban a lap szélére jegyezve : *solvit.*

Grubón való inventarium az úr házánál :

Az felső szobában az falon vagyon zöld kárpit négy darab 4.

Azon szobában asztal 2.

Azon szobában támasztó szék 1.

Az belső kamorában :

Vagyon nyoszolya 1.

Azon nyoszolyában matracs 1.

Hosszú láda 1.

Az ládában réz gyertyatartó 2.

Azon ládában füstölni való cserép fedelestől 1.

Azon ládában csiga-héa 5.

Az pitvarban :

Négyszegű asztal 1.

Az délről való szobában :

Asztal 2.

Nyoszolya 1.

Az nyoszolyában matracs 1.

Az alsó szobában :

Asztal 2.

Asztalhoz való támasztó szék 4.

Ön tál 10.

Ön tányér 8.

Fa tányér 6.

Ön kannák egyik öregb, másik kisebb 2.

Vas nyás 1.

Ön mosdó medenczéstől 1.

Réz gyertyatartó azon szobában 2.

Az belől való boltban :

Nyoszolya 1.

Vánkos 3.

Öreg párna 1.

Paplan 1.

Lepedő 1.

Öreg matracs 1.

Az másik alsó szobában :

Asztal 1.

Asztalon táltartó 1.

Azon házból nyíló kamorában :

Nyoszolya 1.

Lajt 1.

Az pinczében :

Borvonyó öreg kötél 2.

Öreg réz-kanna 1.

Vas abroncs 1.

Az alsó gabonás házban :

Vas rosta 1.

Vasas mecz 1.

Talicska 2.

Szórólapát 1.

Az udvaron :

Az présházban vagyon egy prés minden szerszámával 1.

Az háznál disznók öregbek 16.

Apró malaczok 6.

Az juhász háznál :

Egy öreg kád 1.

Saff 1.

Egy ez üst *)

Az pajtában, mely szegén asszonyom számára volt :

Búza igen rozsos cap. $235\frac{1}{2}$.

1 asztagban rozsos búza cap. 124.

2 asztagban cap. 188.

3 asztagban cap. 150.

Uram ö nagysága számára a pajtában :

Az pajtában igen rozsos búza cap. $258\frac{1}{2}$.

4 asztagban cap. 148.

5 asztagban cap. 129.

Szembeli rozs vermekben :

1 veremben rozs szombati meczcel mwth. 8.

2 veremben mwth. 5. mecz. 20.

3 veremben mwth. 8. mecz. 20.

4 veremben mwth. 7.

5 veremben árpa mwth. 5.

Azon veremben zab mwth. 3.

Szembeli rozs az felső gabonás házban :

Egy rakásban rozs szombati meczcel 79.

Ugyan ott dézma-búza, de igen rozsos 134.

Ugyan ott majorság árpa metr. 70.

Ugyan ott zab vagyon metr. 15.

---

*) Így ; talán réz üst ?

Ugyan ott Grubón találtam :

Bozini meddő teheneket 52.

Bika 1.

Harmadfű tinókot 21.

Szentgyörgyi majorbeli teheneket :

Meddő teheneket 45.

Harmadfű tinókot 49.¹⁾*Alsó-Zeliben való inventárium :*

Dudvágton vagyon kazal széna	4.
Első kazal öl	18.
Másik kazal öl	36.
Harmadik kazal öl	16.
Negyedik öl	39.
	<hr/>
	109.

Dombocz kerületin kazal (9) :

5 kazal ... .. öl	12.
6 kazal ... .. öl	30.
7 kazal ... .. öl	3. ²⁾
8 kazal ... .. öl	11.
9 kazal ... .. öl	17 ¹ / ₂ .
10 kazal ... .. öl	28.
11 kazal ... .. öl	19. ³⁾
12 kazal ... .. öl	17.
13 kazal ... .. öl	52. ⁴⁾
	<hr/>
	189.

Pestvármegyei szénája kazal (3) :

14 kazal ... .. öl	15. ⁵⁾
15 kazal ... .. öl	12.
16 kazal ... .. öl	6.
	<hr/>
	33.

Öreg ménes kaczolák (96) :

Chyensek 20.

Ménló 1.

Az bírónál réz gyertyatartó 2.

Zeliben vagyon széna in toto 16 kazalban öl 331.

¹⁾ A másik példányban ez után a következő feljegyzés olvasható :
Az bor számát az bazini borok lajstromába írva találod renddel. E lajstrom,
sajnos, nem áll rendelkezésünkre.

²⁾ A másik példányban a lap szélére jegyezve : *Elkölt az ménesen.*

³⁾ Ugyan oda jegyezve : *Az ménesen költ.*

⁴⁾ Ugyan oda jegyezve : *Ménesnek hordták, lenne öl 12.*

⁵⁾ Ugyan oda jegyezve : *Megégett.*

Lenchielben vagyon széna kazal (6):

Győrfalvai János öivel:

17 kazal	... .. öl	... ..	41.
18 kazal	... .. öl	... ..	15.
19 kazal	... .. öl	... ..	37.
20 kazal	... .. öl	... ..	15 ¹ / ₂ .
21 kazal	... .. öl	... ..	35.
22 kazal	... .. öl	... ..	47.
			<hr/> 190 ¹ / ₂ .

Királfalván vagyon kazal széna (5):

23 kazal	... .. öl	... ..	34 ¹ / ₂ .
24 kazal	... .. öl	... ..	31.
25 kazal	... .. öl	... ..	28.
26 kazal	... .. öl	... ..	51.
27 kazal	... .. öl	... ..	22.
			<hr/> 166 ¹ / ₂ .

28 kazal Gálházán széna kazal 1., öl 22.

Item Keskenyben vagyon kazal széna (7):

29 kazal	... .. öl	... ..	17.
30 kazal	... .. öl	... ..	24.
31 kazal	... .. öl	... ..	19.
32 kazal	... .. öl	... ..	22 ¹ / ₂ ¹⁾
33 kazal	... .. öl	... ..	25. ²⁾
34 kazal	... .. öl	... ..	28.
35 kazal	... .. öl	... ..	12 ¹ / ₂ .

Item vagyon ott Keskenyben hegybeli juh:

Szent-Györgyhez való in toto 475.

Kecske az hegyben 122.

Gurabi juh 292.

Pomsán vagyon kazal széna (4):

36 kazal	... .. öl	... ..	12 ¹ / ₂ ³⁾
37 kazal	... .. öl	... ..	15.
38 kazal	... .. öl	... ..	33.
39 kazal	... .. öl	... ..	31. ⁴⁾
			<hr/> 91 ¹ / ₂ .

¹⁾ A másik példányban a lap szélére jegyezve: *megették az bárányok.*²⁾ Ugyan oda jegyezve: *mast két az bárányokra.*³⁾ A másik példányban a lap szélére jegyezve: *Az juhok ettek meg benne 3 ölet.*⁴⁾ Ugyan oda jegyezve: *Ez kívül hordtak Bozinba 6 ölet.*

Summa vagyon Bozin várához 39 kazal széna minden tartományában, ki téssen ölet in toto $979\frac{1}{2}$.¹⁾

Laudetur Deus, cuius auxilio perfecimus.

Az inventarium folytatása a másik példányból pótolva, így következik:

Az idei és tavali széna kazaloknak száma anno 87. 28. Decembris megszámláltatott.

Tavalyi széna az Dodvágton:

1 asztag	...	...	...	...	...	...	...	17.	}	in toto org. 145 ¹ / ₂ .
2 asztag	...	...	...	...	...	...	...	35.		
3 asztag	...	...	...	...	...	...	...	15 ¹ / ₂ .		
4 asztag	...	...	...	...	...	...	...	40.		
								107 ¹ / ₂ .		

Ugyan ott ezidei széna:

Új széna	...	...	...	...	...	...	...	8.	}
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	13.	
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	17.	
								38.	

Az Dombocz kerületin tavali széna:

1 asztag	...	...	...	...	...	...	...	11.	}	in toto org. $150\frac{1}{2}$
2 asztag	...	...	...	...	...	...	...	28.		
3 asztag	...	...	...	...	...	...	...	16.		
4 asztag	...	...	...	...	...	...	...	27.		
5 asztag	...	...	...	...	...	...	...	40.		
								<u>122.</u>		

Ugyan ott ezidei:

Új széna	...	...	...	...	...	...	...	6 ¹ / ₂ .
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	2.
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	6.
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	6.
Új széna	...	...	...	...	...	...	...	8.
								<hr/> 28 ¹ / ₂ .

Lenchiehelben tavali széna:

1 asztag	...	...	...	...	...	...	...	38.	}
2 asztag	...	...	...	...	...	...	...	$15\frac{1}{2}$.	
3 asztag	...	...	...	...	...	...	...	38.	

¹⁾ A másik példányban igazítva: 966.

Pomsán ó széna :

1 asztag	32.
2 asztag	33.
3 asztag	$15\frac{1}{2}$.
	<hr/>
	$80\frac{1}{2}$.

Ugyan ott új széna :

Új széna	18.
Új széna	$23\frac{1}{2}$.
Új széna	$24\frac{1}{2}$.
Új széna	11.
	<hr/>
	77.

org. $157\frac{1}{2}$ .Tavali széna vagyon öl $679\frac{1}{2}$.

Ez idei széna vagyon öl 345.

In toto tavali és ezidei széna vagyon Bozin tartománban :
öl $1024\frac{1}{2}$.**Zely Máté levele Heősfalvai János bazini udvarbíróhoz.**

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint bizodalmas uramnak. Istentől ű fölségétől kívánok te kegyelmednek mind testi és lelki jókat adatni. Magam felől, Istennek hála, ¹⁾ még jó egészségben vagyok, csak hogy vízzel béves vagyok; innom igaz elég vagyon, csak legyen mit ennem. Az minemő dolgot kegyelmed reám bízott vala, úgymint az széna megmérést, azt én megmértem, és eggik ²⁾ is fölküldtem volna írva, de embert nem kaphattam. Azért az fölső réten, úgymint Királ-révin, az úr aklánál az mennyi széna elkölt az ménesre, megmértem: az hosszú asztagból költ el 10 öl, az másik asztag contineált, az mint megösmértem mérni, 18 ölet, az harmadik asztag contineált 25 ölet, negyedik asztag contineált $17\frac{1}{2}$ ölet, az ötödik contineált az Dombocz mellett 3 ölet; 27 költ az ménesre. az Pestvármegyei szénája pedig, ki Chegheren megégett, contineált 14 ölet. Immár megláthatja kegyelmed az inventariomból, ha annyi maradott meg vagy pedig több költ el annál, kit megmértem, conferálhatja kegyelmed. Az szénákat szépen meghéazták Királ-révin és Dombocznál, és Pestvármegyei szénáját, én magam is ott voltam, ha ismég az nagy szelek el nem hányják. Egy suffa szőrő csődör vagyon az ménesben, igen megvagdalták, hogy mind megdagadozott az szügye; mit kell cselekedni az ménes pásztornak affelől? mert igen vad, nem kötözhetni, el fog veszni az csődör talám

¹⁾ Itt valószínűleg a levélíró tollában maradt : *azt írhatom.*²⁾ Így : *eddig.*

miatta. Im az jövő héten valami palántát hagyám az bírónak hogy üttessen; az istállót még szintén kívől el nem végezték tapasztani, azt is elvégezik, az befedését elvégezték. Az karónak való fű bizony igen szép vala, de mindenestől elburejtá az Vág vize; szertelen nagy víz vagyon, majd nagyobb leszen az előbbeninél. Irjon kegyelmed én nekem uram ő nagysága felől, mikor fog haza jőni, adja tudtomra kegyelmed. Isten tartsa meg kegyelmedet minden jó egészségben. Datae in Alsó-Zely, 23. die Maji, anno domini 1587.

E. D. V.

servitor benevolus
Matthaeus Zely m. p.

Postscripta: Az Grenai András ispán énnekem adós 3 forinttal, kegyelmed készerítse reá, hogy füzessen, maga igaz eleget unotám az jámbort, kegyelmednek megiszolgálom.

Kívül: Egregio domino Johanni Heosfalvai, provisorii bonorum arcis Bozin, domino mihi confidentissimo.

(Félív papíron, zöld viaszba nyomott záró pecsét maradványaival.)

A kassai református iskola törvényei 1656-ból.

Kassán már a reformatio előtt jeles és látogatott iskola állott fenn; midőn pedig a hitújítás szelleme diadalmat vett a városban, jeles tanerők vezetése mellett még nagyobb virágzásra emelkedett az iskola, melynek fő pártfogója és fentartója maga a város volt.

A reformatio után egészen a XVII. század közepéig úgy a város, mint az iskola határozottan lutheránus volt, bárha mind a papok, mind a tanárok közt voltak néhányan, kik többé-kevésbé a kálvini iránynak hívei voltak. (Alvinczi Péter, Károlyi György.) Református egyházzal csak 1644-től (mely évben I. Rákóczy György elfoglalta Kassát s papot adott, asztali edényeket ajándékozott az ottani reformátusoknak), iskoláról pedig voltaképen csak 1655-től kezdve lehet szó, amikor a templom mellett az iskola is felépült.

Igaz ugyan, hogy debreczeni Ember Pál), azt állítja, hogy a kassai református iskola már Bethlen Gábor idejében fennállott s hogy ugyancsak Bethlen Gábor azon alapítványát, melyet eredetileg a nagyszombati iskolára tett, midőn Nagyszombatot a császáriak s velük együtt a katolikusok ismét bir-

¹⁾ Hist. Eccl. Hung. (Lampe.) 584 l.

tokba vették, a kassai iskolába tette át;¹⁾ azonban mindjárt meg fogjuk látni, hogy tévedett.

Az egyesült felsőmagyarországi négy református egyházmegye (zempléni, abauji, borsodi és ungi) 1648-ban tartott zsinatában az iskolákra nézve több intézkedést tett. Határozatában²⁾ elősorolja a nevezetesebb iskolákat, ilyen renddel:

Scholae oppidanae: Tolcsvensis, Bényeiensis, Madiensis, Zempleniensis, Gálszécsiensis, Szelmeciensis, Szerencsiensis, Szentpéteriensis, Ujlakiensis.

Scholae in majoribus oppidis: Miskolcz, Rimaszombath, Szikszó, Thállya, Szántó, Ungvár.

Scholae particulares, quae gymnasium Patachiensi proxime subordinantur, ex quibus videlicet schola Patachina suppleri debet: Göncina, Tarcaliensis, Tokajina, Kereszturina, Viscensis et Ujheliensis.

A schola Cassoviana nincs sehhol. Tehát 1648-ban az illetékes református egyházi felsőség mitsem tud a kassai iskoláról, — lévén az nem hozzátartozó, hanem lutheránus.

De van még egy másik adat is. Felvinczi Sándor, Lisznyai Pál és Almási Péter, a kassai helvetica scholának tanítómesterei, 1667. szeptember 9-én kelt levelökben,³⁾ mely által a gömörmegyei patronusokat az examenekre meghívják, a kassai iskolát *ujjonnan plántáltatott seminariumnak* mondják. Mindezekből kétségtelen, hogy Bethlen Gábor idejében kassai református iskoláról szó sem lehet. A kassai református egyháznak és iskolának szervezője, vezérszellem, valódi atyja a nagyemlékű Czeglédi István volt. Személyesen, vagy követei és levelei által bejárta az ország legnagyobb részét, hogy a hitsorsosokat adakozásra buzdítsa.⁴⁾ Midőn pedig felépült a templom, megnyílt az iskola, gondoskodott jeles tanerőkről, kik az iskolát csakhamar oly magas színvonalra emelték, hogy a patakival is kiállotta az összehasonlítást.⁵⁾

¹⁾ U. o. 572 l. A valódi tényállás az, hogy Bethlen, midőn 24 alumnusa Nagyszombatról kiszorult, Kassán taníttatta őket, de alapítványt egyáltalában nem tett. Lásd *Melotai*, Speculum trinitatis (1622) előszó.

²⁾ Sárospataki Füzetek. VI. évf. 446 l.

³⁾ U. o. VI. évf. 635. l.

⁴⁾ Ma is több kéréslevele található Czeglédinek a kassai ref. egyház levéltárában. Egyik 1653. febr. 10-ről keelve adományokat kér »templomnak, scholának, parochiának« felépítésére. Másikban (ugyanezen időből) Lorántfi Zsuzsánnától kéri, hogy az eddig kiszolgáltattott beneficiumot ezután is adja meg, hogy »papot, mestert, cantort, deákot tarthassunk.«

⁵⁾ A kassai tanárok fentebb idézett levelükben azt mondják, hogy ők »minden dolgaikat és forgolódásaikat az híres sárospataki scholához igyekeztek conformálni.« Ugyanezen levélből látjuk azt is, hogy a vizsgálat *színjátékkal* volt egybekötve.

Czeglédi adott az iskolának törvényeket is, melyeknek 1656. évi átdolgozása szerencsésen megmaradt napjainkig a kassai ref. egyház levéltárában. E törvények mutatnak ugyan fel némi rokon vonást a sáros-pataki iskola törvényeivel, de legnagyobbbrészt eredetiek. Nagy kár, hogy voltaképen csak a fegyelem fentartására vonatkoznak s a tanrendszert, tananyagot egészen figyelmen kívül hagyják. De így is érdekes adalékot nyújtanak azon kor művelődéstörténetéhez.

*Leges Scholae Cassovianae, Helveticae Confessionis,
Renovatae anno 1656.*

I. Lex.

Quoniam haec respublica literaria non admittit quosvis ociosos et helluones, nullumque serium conatum ad studium afferentes, verum eos, qui firmiter statuerint omnes suos lab(ores) et conatus Deo velle dedicare; proinde requirimus, ut qui in album hujus scholae civium se recipi capit, memor pietatis in Deum et homines, vitam, studia, externamque conversationem ad finem omnium absolutissimum, nempe Dei opt. max. gloriam dirigat, eius auxilium imploret, ut suis laboribus cumulatissime benedicat.

II. Lex.

Si quis ergo apud se decreverit aliquamdiu studiis honestis nobiscum vacare, non se quoquomodo in societatem nostram insinuet aut obtrudat, sed literis, quae vitam et mores eius vere ac probe commendat, secum allatis rectorem scholae adeat, modeste et submisce se recipi petat, debitam obedientiam rectori imprimis, deinde alumniis scholae, atque adeo honestis scholae legibus polliceatur. Sic etiam dum emigrare voluerit, venia ab eodem habita et oratione recitata (nisi infamis haberi velit) discedat.

III. Lex.

Impetrata venia, praecipua cura honesti adolescentis erit pietatem suam in conventibus ecclesiae declarare erga Deum, ut sunt: conciones, preces quotidianae et funerum deductiones, etc. Quos conventus non modo frequens, verum etiam os suum ad laudes Dei decantans, cum magna animi alacritate et devotione aperiatur, modeste se gerat in incessu, componat in vultu, nec oculos huic aut illuc distorqueat, qui saepe ad impuras pelliciunt cogitationes; quas ut evitare queat, meminerit et semper in conspectu Dei et angelorum situm esse in choro stantem. In statione se componat, pulpito appropinquet, nec se a proxime stante elonget, aut gruum more stet, sed in catervam confluat, nec ausit aliquando in sua habitatione audito signo, vel minimum more facere, ut omnes ingredi queant, et conventibus publicis cito adsint. In templo vero quoque suum locum obtineant.

IV. Lex.

Requirimus etiam et severe mandamus omnibus inspectioni nostrae subjectis, ut praelectionibus, examinibus, repetitionum recitationibus, precibus atque adeo omnibus congressibus sine alia intermissione frequentes adsint. Si quis vero inevitabili de causa emanere cogitur, si mulctam evitare voluerit, rectori scholae indicet. Exposcemus etiam a nostris studiosis, ut quilibet in societate collationis quot quot fuerint, se se recipiant, ibique post quaslibet lectionum resolutiones et examina publica, in privatum usum in communi loco audita, ventillando memoria volvere revolvereque intendant.

V. Lex.

Templum e schola decenter, sine ullo strepitu, clamore et sibilis, indecoris gestibus et moribus, bono quivis ordine composito ingrediuntur, in funerum etiam deductionibus eundem ordinem ac modestiam observanto.

VI. Lex.

Ne autem multorum annorum spatiis magno labore et industria comparata linguarum et artium cognitio sine praxi maneat, quilibet styli latini sermonis et memoriae exercitiis assidue invigilet; maternae etiam linguae usum e scholae nostrae limitibus exulare volumus, et severe omnibus tam majoribus quam minoribus interdiciamus. Quo autem commodius id fiat, pro consuetudine observata ferulam curabimus, et curam eis agendam oeconomis demandamus.

VII. Lex.

Ante, inter et post praelectiones ab omni petulantia, strepitu, vociferatione et cursitationibus, aliisque indecoris factis omnes abstineto. Nec extra scholam in civitatem, vel aliorum temere et sine iusta de causa abeunto.

VIII. Lex.

Superioribus omnibus debitum honorem, reverentiam praestare volumus, inhonestam vero vestitus deformitatem, tam in reliquis indumentis, quam in dissecatis pileis usurpare severe prohibimus.

IX. Lex.

Cassam quilibet in hac societate nostra degat vitam et honestam; computationes vitet, homines diversae conditionis (praesertim milites) perpotandi gratia inducere ne sibi praesumat, sed conversationem quilibet honestam teneat cum honestioribus, requirimus.

X. Lex.

Absint et clamores cyclopici, jurgia, lites, controversiae, digladiationes, responsationes, mutuae infamiae, susceptae obtrectationes, risus profusi, cachinni, intempestivi musici usus, convicia omnia, imprimis illa atrociora, qui iram Dei ulticem in usurpando excitant.

XI. Lex.

Nullam violentiam aut vindictam privatam verbis aut factis usurpari a quoquam permittimus, quam et omnes ab omnium altercationum et dissidiorum occasionibus noxiis ferendis alienum gerant animum, volumus. Si vero quis per aliquem laesus fuerit, primum seniori, tandem rectori indicet, a quibus dignam sustinebit poenam.

XII. Lex.

Ad inanes gerras, vaniloquia et nugatorias confabulationes, omnia conventicula interdiciamus, quae moribus honestis et studiis obsunt, nisi interrogandi, discendi, aut alia necessaria et honesta de causa fiant.

XIII. Lex.

Chartis lusoriis, alea, alioque modo inhonesto lucrandi aut fallendi temporis causa ludere vehementer prohibemus.

XIV. Lex.

Loca scholae, quae tum honestas tum valetudo ipsa munda esse postulat, alvi et vesicae excremento defedari maxime prohibemus, quin etiam habitationes studiosorum puras et mundas esse volumus.

XV. Lex.

Sepes, quibus schola munitur, neque violare praesumant, neque habitationibus et etiam reliquo scholae aedificio nemo vim ullam inferat, sed potius, quibus potest modis, instauret, mandamus.

XVI. Lex.

Peregrinationes et divagationes studiosorum per oppida et pagos non necessarias, tamquam pestes studiosorum prohibemus. Si quis autem parentes, cognatos, amicos vel alios benevolos certa de causa salutare voluerit, venia a praeceptore accepta faciat, et ita se gerat ubivis locorum, ne scholam sua immodestia infamiae nota dehonestet.

XVII. Lex.

Si quibus pueri erudiendum a rectore sunt commendati (nam inscio rectore pueros recipere aut aliis commendatos allicere impune licebit nemini), diligenter in honestis literis eos informet et erudiant.

XVIII. Lex.

Cum autem de externa conversatione fiat iudicium de moribus et indole boni ac honesti juvenis, modesti, verecundi, sobrii et casti esse debent studiosi artium liberalium praesertim in urbe, ubi tot sunt iudices et censores, quam spectatores; honestas personas in plateis, aut quovis loco obvias cum maiores, tum minores salutatione et capitis apertione praeveniant. Illud vero diligenter caveant, ne minimis aut ullis de causis in civitate oberrent, neque civium domos sine causa perlustrent, praesertim ubi suspectae personae sunt, hoc pacto namque et alios scandalizant et civium animum a societate abalienant.

XIX. Lex.

Diserte mandamus, ne quis post preces vespertinas in civitatem se recipiat, sed interdiu si quid habet serii, peragat, vocatus vero ad coenam, ne ultra octavam vel nonam horam tardare ausit, secus non facturus, poenam effugiet minime.

XX. Lex.

Severe etiam prohibemus 1. Futilia et non necessaria juramenta et vanitate et petulantia ingeniorum orta. 2. Ineptas minimeque necessarias armorum gesticulationes, bombardarum explosiones, hostilemque ad arma provocationem. 3. Illicitas et abominabiles vagarum libidinum pollutiones, occasionesque omnes ad eam faciendam (?) 4. Subtractationes et furta rerum alienarum. 5 Hortorum ac vinearum depopulationes. 6. Calumniarum et falsarum criminationum famae honestorum juvenum et quorumvis aliorum hominum laedendae procacitatem atque virulentiam. 7. Famosorum versiculorum atque epigrammatum insectationes contumeliosas.

XXI. Lex.

Hoc quoque addimus: si profugi studiosi, aliique cujusvis sortis, qui alibi scelere admisto huc se receperint, refugium is schola nostra ne habento, sed se intellecta, salvo ecclesiae et scholae jure, tales pro qualitate delicti e schola ejiciuntur et proscribantur.

Poenae transgressorum leges.

1. Qui diebus dominicis, et etiam aliis festis templo emanserint, d. 3 privantor. Qui profestis, d. 2.

2. Qui ingressus vel egressus templum, aut etiam in processu et funerum deductione, consessuque irreligiose, irreverenter se gesserit, 4 d. pendunto.

3. Quicumque styli exercitium neglexerit, d. 3 pendito. Qui nativo sermone licenter utuntur, majores quidem pro singulis erratis d. 1, minores autem singulis vel sententiis luunto.

4. Praelectiones petulantia, clamoribus, sibilis, discursitationibus, aliisque indecoris factis turbantes d. 3 privantor.

5. Qui superioribus debitum honorem, reverentiam et obedientiam non praestiterint, vestitu minus convenienti incesserint, d. 10 privantor.

Sin autem Rectori, Seniori et Contrascibae in debitis officiis sese opposuerint, primo d. 25 privetur, post idem tentans tamquam indignus e societate nostra excludatur.

6. Qui peregrinos aut alios hospites, vel ultro advenientes, vel invitatos cuiusvis status et conditionis ad ebrietatem usque detinuerit, nec clamores eorum cohibuerit, d. 20 priv.

7. Convivium luxuriosum instituens, aliaque symposia prohibita exercens, author ipse profusionis d. 20, combibentes singuli 10 nummis ad sobrietatem revocantor.

8. Qui privatam exercuerint vindictam, primum quidem d. 25, si secundo attentare ausus fuerit, d. 50. Si tertio: eliminetur. Sic quoque coniurationes contra quosuis ordines, insurrectionum atque extra scholae limites eruptionum, rebellionumque auctores primum d. 50 priventur. Si secundo id sibi praesumserint, virgis caesi schola expellantur. Complices autem pro quantitate et qualitate delicti gratiam oratione (?) querunt.

9. Inanes singulorum gerae, confabulationesque nugatoriae tribus coerceantur nummis.

10. Qui prohibitis et illicitis ludis preciosum tempus triverit, d. 4.

11. Alvi et vesicae excrementis honesta loca defedantes 6 nummis repremuntur, aut pro aetatis ratione flagris coerceantur.

12. Qui soepes scholae interdiu transcenderint, d. 12, si noctu d. 25 soluunt. Qui autem aedificia quouis nomine vocata violarit, propter illati damni instaurationem d. 20 cohibetur, aut si minor fuerit, condignas plagas festo; et qui ignem negligenter curaverit, pro qualitate delicti debito modo punitor.

13. Errones vagabundi saepius objurgati, nec mores perversos exuentes, non solum musaeis, sed et schola prorsus arceantur. Sin autem inscio rectore, parentes, cognatos, amicos vel benevolos in aliis oppidis aut pagis salutaverint, nec eodem ipso (?) die redierint, 12 d. pendunt.

14. Qui pueros sibi commendatos negligenter informaverint, discipuli ab iis accipiuntur et diligentioribus a rectore designantur. Si vero inscio rectore discipulos quis sibi acceperit, aliisque commendatos sibi allieuerit, discipuli ab eo accipiuntur. Itaque adeo pro authoritatis rectoralis praesumptione 25 d. expendunt.

15. Qui noctu emansisse, aut debito tardius rediisse convincitur 1. d. 25, qui 2-do, 50. Sic tamen, ut honesto in loco se pernoctasse fide dignis testibus praebet. Qui tertio idem tentaverit, schola excludatur.

16. Futilia iuramenta ternis nummis vincantur.

1. Qui nulla necessaria de causa arma gesserit, sclopeta exploserit, ad arma quempiam provocaverit, verba minatus fuerit, vel conviciis affecerit, d. 50 pendunt. Sin autem hostiles cuiquam insidiam struxerit, si coedere ausus fuerit, pro qualitate delicti severe punitor.

2. Qui sciens volensque ad loca suspecta venerit, cum personis infamibus conversatus fuerit, cognita causa non nisi publica deprecatione veniam obtineto. Secundo idem faciens, schola excludatur.

3. Qui furtum fecerit, hortos vineasque invaserit, fraudulentas commutationes donationesque instruaverit, in vincula coniectus ad damni compensationem compellitur, aut publice scholam placato. Iteratis vicibus deprehensus, virgis caesus, schola eliminatur.

4. Calumniarum, criminationum, laesiorum, insectationum, convitiarum, blasphemiarumque omnium protervia primum d. 50 viricator (!) Post eodem in coeno sese volutantes, ignominiose schola eliminantur.

17. Qui profugos sceleratosque cuiusvis sortis sciens prudensque inconsulto et inscio rectore receperit, detinuerit, occultaverit, veniam facti publice exorato.

De officio senioris.

1. Cum solus rector, propter publicas et privatas occupationes, omnia sustinere et curare nequeat, necessario debet habere sibi adjunctum aliquem ex societate scholastica collateralem, iuvenem, doctum, pium, probum, modestum, non superbum, fastuosum, aliorum existimationem in se pendentem, non ebriosum, non pigrum, sed qui semper se fidelem exhibeat et secundo ius administrationis jubeat. Itaque senior stipulata rectori scholae dextra promittat obedientiam, fidelitatem fidemque. Primum omnium sit probitatis exemplar, sit frequens in studiis, adsit in praelectionibus, examinibus, repetitionibus, precibus templi et scholae, ne ipse in his negligens reperiatur, etiam alii occasionem negligens accipiatur.

2. Quia autem in manus senioris traditur pecunia coetus hinc inde collecta, fideliter eam curet et tempore solito in conspectu rectoris bona fide dividat; habitationes studiosorum singulis mensibus perlustrare, et sordidos habitationum incolas admonere, et ad officium honestatis et solertiae revocare et compellere teneatur.

3. Ejusdem erit officii oeconomum sui officii saepius admonere; hyberno tempore portas hora 8, aestivo 9 ut occludat instigare, et si negligentem eum deprehenderit, tempore divisionis privare. Insuper etiam in mores singulorum diligenter advertere, admonere tenetur.

Huic autem seniori tam minores, quam majores debitum honorem et obsequium praesent, singuli in abundis negotiis publicis jussa exequantur, et qui contradicere ausit, nullus esto. Interim ne ipse senior alios prae se contemnat, minores se non pessundet, sed cuique meritum et dignum retribuatur honorem.

De officio contrascribae.

Contrascribae officium est: Primo haec omnia in universum una cum seniore scholae diligenter curare, tum majores, tum minores saepius officii admonere, praesertim vero in mores singulorum saepius animadvertere. Introitum pecuniae coetus et alios proventus assignare, et tempore divisionis proferre. Omnia etiam studiosorum errata, quae contra honestatem fiunt, ut sunt conviciatores, contentiosi, nocturni divagatores etc. quae in Deum et studia impediunt, scil. emanantes ex templo, lectionibus, precibus, cantationibus, funeribus etc. assignare et suo tempore proferre.

De officio oeconomi.

Ad officium ejus pertinebit:

1. Negligentes publicas lectiones, examina, preces, templum, funera, cantationes etc. in serie annotare, defuncto officio annotata seniori tradere; si cui indulserit neglig. annotandam, gravem mulctam et reprehensionem sustinebit.

2. Duarum hebdomadarum spatio officio fungi, ad preces vespertinas signum dare, sera horis solitis portas munire, nec cuiquam inscio rectore vel seniore adaperiat; hora matutina signum excitatorium dare, lumenque in singula cubiculorum deportare. Si debito tardius signum dederit, vel lumina portare neglexerit, d. 5 privator.

3. Ejusdem erit officii diebus Mercurii et Sabbathi post recitatum cathalogum, commune auditorium per pueros domesticos et mendicantes, itemque aream scholae, si tempus concesserit, justa aspersione facta, purganda curare, puerorum clamorem reprimere, lusus coercere, in funus prodeuntes dirigere; tempore hyberno, ne aliquo pacto incendium oriatur, ignis diligenter curam habere. Si neglexerit, 6 d. punitor.

4. Et sic officio satisfaciens nullo ad alio pacto, quam orationis proprio Marte conscriptae vel duorum aut trium capitulum biblicae textus memoriae mandatorum expedita recitatione deponere.

Formula juramenti senioris et contrascribae.

Ego senior (contrascriba) scholae hujus Cassoviensis polliceor me fide mediante in omnibus honestis rebus superioribus rectori scholae, ut et reverendis dominis pastoribus debitum obsequium et honorem praestitutum, existimationem scholae apud omnes pro virili defensurum, bona coetus fideliter promoturum et observaturum; calumniatores, libidinosos et omnium vitiorum, quae moribus et studiis, item legibus scholae contraria sunt, sectatores, severe animadversurum; pacis et concordiae turbatores, verbis vel factis sedulo admoniturum; moribus meis et studio omnibus exemplum daturum, studiorum emolumentum, scholae utilitatem et promotionem curaturum.

Deus, qui in essentia unus, in persona trinus, Pater, Filius et Spiritus Sanctus ita me adjuvet.

(Finis.)

Közli: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ERDÉLY EMLÉKÉRMEI.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Erdély valóban gazdag és változatos érmészete a legrégiebb idők óta napjainkig a tudósokat épúgy foglalkoztatta, mint a gyűjtőket s ennek köszönhető, hogy Erdély érmészeti anyaga ma csaknem teljesen össze van gyűjtve, az erdélyi érmekeket és érem-csoportozatokat tartalmazó gyűjtemények a legteljesebbek és legrendezettebbek.

Erdély érmészete című értekezésében dr. Tergina Gyula (Arch. Értesítő 1882. évf. 32—50 lap.) rövid tájékozást adott az erdélyi érmészet terén kifejtett munkásságról, mely értekezésben rövid áttekintést iparkodott nyújtani az erdélyi pénzverdéről, azok működéséről és azokból kikerült különféle arany-, ezüst- és rézpénzzenemokről, a pénzzenemen előforduló czímerek, ruházat, fegyverzet és feliratokról, valamint az azokból levonható történeti érdekű eredményekről.

A független és szabadságszerető Erdély viszontagságos történetét alig tükrözi vissza valami hivcebben és érdekesebben, mint annak helyes egymásutánban csoportosított érmei. Ez indított bennünket arra, hogy a szét-szórt érmészeti anyagot egybegyűjtve, az erdélyi emlékérmek sorozatát összeállítsuk, hogy ez által úgy a történész, mint az éremgyűjtő megleglje azt az adatot vagy tájékozást, melyre épen szüksége van.

Az erdélyi forgalmi érmek (pénzek) legteljesebb leírását Hess A. éremlajstroma adja.¹⁾ Az erdélyi emlékérmeknek alábbiakba adott összeállításával megközelítőleg teljes leírását kívántuk adni az erdélyi emlékérmeknek.

Zápolya János emlékérmek.

1. A. IOANNES · I · REX · VNGARIE: az érem körirata ; a mezőben a király koronás, szakállas mellképe.
- R. DEXTERA DEI FACIT VIRTUTEM. az érem körirata ; közé-

---

¹⁾ Die Siebenbürgischen Münzen des fürstlich Montenuovo-schen Münzcabinet. Frankfurt, a/Main 1880. 4-rét 222 lap ; ennek alapján írta meg egy külföldi író jeles művét franczia nyelven az erdélyi érmészetről : Essai sur les monnaies de Transylvanie. Par M. Roschach a memoires de l'Akademie des sciences inscriptions et belles-lettres de Toulouse 2-me semestre 1881.

pen hármas halomból balra tekintő farkas emelkedik ki, előtte kettős kereszt, mögötte a magyar királyság czímere.

Bécs, cs. és k. gyűjtemény. *Schönviesner* 483 t. XX. n. 386. Az évszám nincs kitéve, de hihető, hogy az érem a király 1526. évi koronázása alkalmából veretett. Arany. Sulya 2 $\frac{1}{2}$.

Köhler: Münzbelustigungen t. VI. — *Wagner*: Anal. Scep. p. 37.

I. Ferdinánd emlékérmé.

2. A. * SVB—VMB: | RA · ALARVM · T: | VARVM · PRO | TEGEN | OS. a csegely alakú érem fölirata: a mezőben a király balra fordult koronás feje szakállal: oldalt egy-egy virág.

R. PATERNA | REGIS · FERD | INANDI · PII · VI: | SITATIO · TRANSI: | LVANIAE · REG: | NI · SVB · ANO | · M · D · LI · A fölirat fölött és alatt virág.

Ezüst csegely; 1551 évi erdélyi útjára veretett. Súly 14·8 grm. átm. 28 mm.

Hess: Catalog. 27. szám. Érdy I. 2. T. I. 1. sz. — *Széchenyi*: 1. 8. — *Weszerle*: I. 1. — A leírás a M. N. Muzeumban lévő példányról vétetett s ez megegyez a Hess-féle leírással. *Weszerle*, Érdy és Széchenyi rajzai és leírásain a pontozás nem helyes.

I. Báthori István. A polocki győzelmekre vert érmei 1579-ből.

3. A. STEPHANVS · D · G · REX · POL · MAG · DVX · LIT · RVSSI · · P. az érem körirata; a mezőben jobbra fordult mellképe, fején korona, egyik kezével buzogányát, a másikkal kardját fogja.

R. DIES · MEN | SIS · ET · ANNVS · CA | PTÆ · POLOCIAE | BIS DENA AVGVSTI | NONAQVE POLOCIA | CAPTA EST | LVCE DOLENT HOS | TES CASTRA RAPIT | STEPHANVS | |.

Raczynszki: 256. nro 53.

4. A. STEPHANVS · D · G · REX · POLONIAE: az érem körirata; a mezőben a király jobbra fordult mellképe, fejét forgótollas főveg fűdi.

R. LIVON · POLOT · Q · alul · RECEP. Középen egy pálmafa, körülötte egy öreg férfi, egy nő és egy leány siránkozik; balra fegyverek.

Raczynszki: 251. nro 52.

5. A. STEPH · D · G · REX · POL — M · D · LI. az érem körirata; a mezőben balra fordult mellképe, fején forgótollas főveg.

R. · SI · DEVS · PRO · NOBIS · QVIS · CONTRA · NOS · 1582 az érem körirata; alul a koronás lengyel sas, a szívpaizsban a Báthoriak czímere, a felhők közt korona, kard és kormánypálcza.

Raczynszki: 239. nro 47.

6. A. STEPHANVS [^]I · D · G · REX · POLONIAE · A° 1582 az érem körirata; a mezőben jobbra fordult mellképe, fején forgótollas főveg.

R. A mezőben egy zárt korona alatt a lengyel királyi címmerpaizs a lengyel sassal, melynek szívpaizsában Báthori családi címere látható. Körirata: PRINCEPS TRANSYLV.

Ovalis ezüst, átm. 40/47 mm. Súly 38. 5 gr. ciselálva.

Hess: Siebenbürgische Münzen 17. lap. 133. sz. — Cf. *Raczynszki*: I. 238. nro 46. Ennek háti lapján nincs felirat.

7. A. STEPHANVS · D · G · RE—X · POL · ON · — ET · MAG : DVX LITVA. az érem körirata; a mezőben szemben álló mellképe, fején korona.

R. · VINCVLVM REI PV : (blicae) az érem körirata; a mezőben a lengyel és lithván címmer angyalok által tartva.

Raczynszki: 238. lap, nro 45. átm. 44 mm.

8. A. STEPHANVS I ▲ D ▲ G ▲ REX POLONIÆ az érem körirata; a mezőben jobbra forduló mellképe, fején borostyánkoszorú.

R. DEO | REIP ▲ Q ▲ POLON | ET LITHV | POLOCIAM LIVONIAM | QVE | RESTITVIT | A ▲ S ▲ MDLXXX | II.

Raczynszki: 251. nro 51.

II. Ivan Basilikussal 1580-ban kötött egyezség emlékére.

9. A. STEPH ♣ D ♣ G ♣ REX ♣ — POL · &. az érem körirata; középen balra forduló mellképe, fejét forgó tollas főveg fődi.

R. ♣ MANV POTENTI ET BRACHIO EXCELSO körirat; a mezőben: DEO REGNOQVE | POLONO | RVM LIVONA | RESTITVIT | A ♣ S ♣ | M · D · LXXX | ♣ II ♣ |.

Raczynszki: 245. nro 49.

10. A. STEPHAN · I · D · G. — REX · POL · M · DVX · · az érem körirata; középen jobbra fordult mellképe, fején babérkoszorú.

R. QUIESCANT PASTORES. A mezőben balra haladó meztelen pásztor alakja; válláról egy boton farkasbőr lóg alá, kezében három farkasfog.

Raczynszki: 245. nro 50.

11. A. STEPHANVS · BATH—ORIVS · REX · POLONIÆ az érem körirata; a mezőben szemben álló mellképe, kezében kormány-pálcza, melynek vége a REX szóba bele megy, fején főveg.

R. PER NON DORMIRE az érem körirata; a mezőben öt mákfej egy csomóba kötve, fölül korona.

Raczynszki: 243. nro 45.

Ezen érem hihetőleg orosz győzelmei emlékére veretett.

12. Egy lapú érem Báthori István mellképével. A kétharmad profilban tartott mellkép balra (a néző szempontjából jobbra) fordult s a királyt szörme galléros és ugyanily szegélyzetű ujjas felöltő.

ben, mely alól az egysor gombos atilla kilátszik, — fején forgó tollas kucsmával ábrázolja.

Heraeus: Bildnisse der reg. Fürsten. Wien, 1828. T. XXXV. n. 9.

13. A. + PAMIĄTKA PRZENIESIENIA ZWŁOK STEFANA BATOREGO (Báthori István hamvai átvitelének emlékérme) körirata kettős vonalkörben, középen a király koronás mellképe (a néző szempontjából) jobbra, alatta: A · SCHINDLER, az éremvéső jegye.

R. ✱ DO GROBÓW KROLEWSKICH NA WAWELU DNIA 20. LIPCA 1877 · R. (A waweli királyi sirboltba 1877. július 20.) körirat kettős vonalkörben, középen koronás, négyelt, szívpaizsos címervérttel, az 1-ső mezőben a lengyel sas, 2-ikban a lithván lovag, a 3-ikban ezüst mezőben térdeplő angyal kereszttel, a 4-ikben kereszt s a szívpaizson a Báthori címer.

Ólom. — Átm. 4·5 cm. — Dr. Szádeczky Lajos gyűjt.

14. A. STEPHANVS · D · G — · REX · POLO. az érem körirata; a mezőben jobbra fordult mellképe, fején forgó tollas főveg.

R. ☉ REX | QVI ☉ IVDICA_T | IN ☉ VERITATE | ☉ PAVPERES ☉ | THRONVS ☉ EIVS | IN ☉ ÆTERNVM | FIRMA-BITVR | PRO : (verbium) 29 ☉☉ | 1585. levélkoszorúban.

Raczynszki: 264. nro 54.

15. A. STEPHANVS · D : G · REX · POL · MAG · DVX · LIT · RVS · P.(russiae) az érem körirata, a mezőben jobbra fordult mellképe.

R. EX · AVRO · SOLIDO · REGIA · CIVITAS · GEDANENSI · F F az érem körirata; a mezőben Danzig város címere két oroszlán által tartva; felül 1585.

Raczynszki: 269. nro 55.

16. A. STEPHANVS BATHORI DE SOMLO. körirat; közepén mellképe.

R. VAIIVODA TRANSILV. ET SICVLOR. COMES. körirat, Báthori családi címere.

S. *Köleséri*: p. 146. — Bruckenthal gyűjt.

17. Báthory István nagy ólom medalionja.

Egy korongon Báthori István mellképe szemközt, de feje (a néző szempontjából) kissé jobbra fordul; az előtte álló asztal táblájára nyugtatott jobbja kormánypálczát tart; balját kardja markolatára fekteti, fején felhajtott karimájú kucma forgós tollal. Az ing szélesen kihajtott gallérja bekereteli az arcot s ráfekszik a nyakig érő begombolt atillára, mely fölé prémes gallérú és szegélyű mente borul. A király jobbja mellett, az asztalon korona, a felső félkör szélén vastagabb vonal által elkülönítve e felirat: STEFH (*sic*) A · D · G · — · REX POLO.

A korongot átlag 0·36 széles, domborműves keret foglalja körül, melynek külső és belső szegélyén körirat fut körül. E kereten a király feje fölött, két pálczán lovagló angyal által tartott keretben a csillagos oszlopok előtt vágató braunschweigi ló látszik, alatta címerpaizson két leopárd egymás fölött jobbra. A paizsot zárt sisak fedi, melynek sisakdiszei: jobbról, balról félkörű sarló (a sichelsteini grófság jelvényei); jobbra-balra szárnyas griff és oroszlán által tartott egy-egy címer, még pedig (a nézőtől) jobbra a lüneburgi fejedelemség, balra az ebersteini grófság címere; alul szintén két kígyót markoló angyal a homburgi címert tartja. A keret felirata a külső szélén: ANNO · 1571 · DVRCH · IH · DIE · HEINRICHSTAT · ANGEORDNET · VND · BEFREIET · WART. (Elválasztó, lilomos disz.) ALLES · WEILANDT · SEINEM · GELIE,,

Folytatása a keret belső szélén:

BTEN · HERN · VATERN · ZV · EHREN · VND · DEM · RITTERLICHEN · ADEL · ZV · GNAD.

A keret és a portrait-es korong eredetileg nem tartozott együvé. A keretet Henrik braunschweigi hg. készíttette atyja emlékére s valószínűleg annak portrait-jét is szánta a középebe s csak később, úgy látszik akkor, mikor Báthorival sógorsági viszonyba jutott, tette belé Báthori arczképét. Az egész lap a szorosan vett emlékérmekhez csak köridománál és köriratánál fogva jár közel, de tekintve érdes és kidolgozatlan háti oldalát, aligha önállóságra készült.

Hampel: Arch. Közl. 11. köt. II. füz. 1—6 l. — Vasárnapi Ujság 1879. 11. szám.

Báthory Kristóf emlékérméi.

18. A. CHR * BATH * DE * SOM * VAIVODA * TRANSILVA * ET * SIC * COMES * Z * Koronás paizson a Báthori címer, melyet angyalok tartanak.

R. ANNO * DOMINI * MILESIMO * QVINGENTESIMO * SEPTVAG * SEPTIMO * levéldísz * Az érem mezejében három sorban ☉ VIRTVS | ☉ VNITA * | * VALET *. Alul, felül arabesk.

10 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. *Hess*: Sieb. Münz. 134., bélyegváltozattal 135. — 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. *Hess*: 136.; 2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. 137. sz.; 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. 138. sz. — M. N. M.

19. A. Ugyanaz.

R. Ugyanaz, csak OCT · TERTIO . fölirat.

Súlya 10 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$. — M. N. M.

Bocskai Erzsébet Báthory Kristóf nejének emlékérmé (1577)-ből.

20. A. ELIZAB * BOCIKAI * CONSORS * ILL * PRINC * TRANNSSYLVANIE * (levél). Kihajló paizsban a Bocskai címer: ülő oroszlán jobb előlábával nyilat tartva.

R. ANNO * DOMINI * MIL * QVING * SEPTVAGE *
SEPTIMO * (levél). A mezőben * VICTRIX | * CASTA *
| * FIDES * | Alul, felül arabesk.

Hess : 152. — Wesz. : III. 4. — Sulya 10 ½.

21. U. a. 3 ½.

Hess : 153. sz.

22. Egy hasonló tallér. A 10 ½ bélyegével eltérésekkel.

23. Hasonló, csak a hátlap felirata: ANNO · DO · MI · QVI ·
SEPT · SEPTIMO. Az egyiknek súlya 5 ½, a másiké 2 ½.

Báthori Zsigmond emlékérméi.

24. A. Az előlap bélyege, mint Hess 134. sz.

R. ANNO : D : MILLESI : QVINGEN̄ : OCT : TERTIO +
A mezőben * VIRTVS | * VNITA * | VALET * | Alul,
felül arabesk.

10 ½. Hess : 155. sz. I. 14.

Ezen aranyat Báthori Zsigmond verette 1583. évben a Kristóf emlékére megtartott exequiak alkalmából.

25. A. SIGISM · TRANSYL · WAL · ET · MOLD · PRINC. Jobbra fordult mellképe.

R. TEMESWAR. A város és vár látképe. 1596. évből.

Báthori Zsigmond egylapú öntött és ciselált érme. *Schmeitzel* : 36. t. IX. átm. 39 mm., a bécsi cs. és k. antiken Cabinetben a Cat. 2650. sz. a. Súly 11/16 lp.

A tergovisti győzelemre.

26. A. ⦿ SIGIS · BATH · TRANSYL · PRINC · AQVILAE ET
STELLAE CRINITAE FOELICISS · PRAESAGG · SIN ·
BASS · INTER DANVB · ET SAV · FLL · AD TERGOVIST ·
FORTITER FUGAVIT · A · MDVC · D · XVIII OCTOB.

Ezen vésett fölirat a két vonalkörön kívül van. Belül cursiv betűkkel: A° 1729. J. M. K. Domború gyöngykörben, a mező közepén jobbra ülő koronázott női alak, baljában kormánypálczát tart, jobbját fölemeli, mögötte jobbra szárnyas női alak, feje fölé babér koszorút helyez. Az előtérben két, folyót jelképező szakállas férfi alak (Danubius, Savus), kik feldöntött korsóikból vizet öntenek. A vízben úszó török fejek, az egyik férfi lába alatt vadkan. A háttérben keresztény és török seregek, Tergovist vára és egy üstökös látható; ezek fölött a felhőkben: nyílt szárnyú sas, félhold és a szelet jelképező angyalfő.

R. ⦿ IAVARIN · AVTORE DEO · AVSPICIO RVDOLPH · II.
CAES · NVBE · OPPORTVNISS · LVNAM OBDVCENTE.
DIRECTORE ADOLPH, COM · A · SCHWARZENB ·
RECVPERATVR · A · MDIIC · D · XXIX · MART. a vonal-

körön kívül. Domború gyöngykörben a mező közepén korinthisz oszlopon nyugvó nyílt szárnyú sas, jobbról balra fordult női alak, jobbajával az oszlopot karolja át, baljával az előtte térdelő és lábainak lánczát megoldó női alak haját tartja; balról jobbra fordult szárnyas női alak (Victoria) jobbajával az előbbi feje fölé babérkoszorút helyez, baljában virágcsokrot tart, a földön jobbról sisak és Mercur bot, balról örlőkövek. A háttérben jobbról Győr várának alaprajza, mely felé hadsereg vonul, balról gyalog s lovas seregek, melyek fölött sas repül. A mező felső részén felhők felett ülő Diana baljában félholdat tart, jobbról koronás Juno kétkezével fátyolt terjeszt szét (a hold fénysugarai ellen) mögötte páva.

AR. *Dobóczy* Æ. N. M. AR. Bécs. — *Wesz.* t. XXXI. 4. — *Széch.* I. XLI. 5. t. 24. 6. átm. W. 37¹/₂. — Egy példány a muzeumban, egy példány Bécsben, egy példányt Dobóczytól a M. N. Muzeum vett meg. A leírás Dobóczy ezen ezüst példánya után vétetett. *Wesz.* és *Széch.*-nél az előoldalon SIN · BAS · helyett CAES · TVRCAS; a hátoldalom OBDVCENTAE s mind az elő, mind a háti oldalon, némi pontozási eltérések.

27. SERENISSIMVS SIGISMVNDVS TRANSYL · VANIE VALACHIE ET MOLDAVIAE PRINCEPS. körirat, középen szemközt álló domborműves arc képe.

Átm. 8/11 cm. Egy lapú elefántcsont faragvány Münchenben. Dobóczy gyűjteményével 2 db gipsz másolat került a muzeumba.

Báthori András emlékérmé.

28. A. ★ ANDREAS · MISER · DIV · CARDIN · TR · MOL · ET · VAL. Szemben álló mellképe papi ruhában, fején bibornoki kalap, kezében pásztorbot.

R. PRINC · EPISC · VARMIENS · SIC · COM · 1599. A Báthori czimert bibornoki kalap födi; oldalt N B.

Csak Köleséri tesz említést, hogy ily érmek verettek, de az érmeket magukat ő sem látta, s azért kétes, hogy azok eredetiek volnának.

Mihály moldvai vajda emlékérmé.

29. A. MICHA · EL · VAL · TRANS · VAIW · S · G · RÆ · M · CONS · PER · A vajda szemben álló mellképe, hosszú szakállal, prémes öltönyben, prémes sapkával, melyet egy nagy boglár díszít s a köriratot kettéválasztja.

R. TRANSYL · LOCVM · CIS · TRAN · PAR · EI · (ET helyett) SVP · EXER · GE · CAP A mezőben nyolcz sorban: A · D · | VIGILAN | TIA · VIRTUTE · ET · ARMI | S · VICTORI | AM · NACT levéldísz VS levéldísz 1600. Alul diszítés.

Hess: 333. — *Wesz.* IV. 12. ezüst, az aranyon: 1600. AV. 40 mm.

Hihetőleg Becker-félék; ha van eredeti, úgy ez csak a bécsi és a Dobóczy-féle, melyet a Muzeum megvett. Súlya 2 [t]. Du. Val. Supl. 68. Ehez hasonló volt az Andrassy gyűjteményben. A harmadik hasonló érem egy hamburgi nyilvános árverésen volt 1785-ben kitéve, erről *Weszerle* (Kéziratai 35.) tesz említést.

Székely Mózes emlékérmé.

30. A. MOISES ZEKEL DE SEMIENFALVA VAIVODA TRANSILVANIAE ET SICVL: COMES (arabesk). Két oroszlán egy koronán átfurt kardot tart, felül mindkét oldalt két csillag és két félhold.
- R. ANNO DOMINI MILLESIMO SEXCENTESIMO TERTIO CLAUDIOPOLI (arabesk). A mezőben három sorban: DOMINVS | PROTECTOR | MEVS. Alul, felül diszítés.
- Széch.* IV. 4. — *Wesz.* IV. 13. arany. — *Hess:* 339. Ólom. É. 30. 1. É. IV. t. 13. Súly 10 $\frac{1}{2}$.
31. Becker-féle érem, mint az előbbi. Hessnél: PROTECToR.
- Ezüst 15, 2 gr. — *Hess:* 340. — Du. Val. *Köleséri:* 156. — 6 $\frac{1}{2}$ súlyú volt a Máday gyűjteményben is.

Bocskay István emlékérméi.

32. A. STE: BOCHKAY · D: G: HVNGA: TRAN: Q₃ · PRIN: ET · SICV: COMES $\otimes$ az érem körirata; a mezőben vértezett jobbra fordult mellképe alacsony kalpaggal.
- R. DVLCE · EST · PRO · PATRIA · MORI $\otimes$ 1: 6: 0: 5: Felhőkből kinyúló vértezett kar kardot tart, melyre szalag csavarodik; a szalag fölirata: DEO · ET · PATRIA.
- Hess:* 341. — *Széchenyi:* IV. 7. — *Wesz.* VI. 3. Arany; súly 10 $\frac{1}{2}$. — Van ezenkívül 2 $\frac{1}{2}$ is.
33. A. STEPH · D · G · HVN · TRAN · P · ET · SIC · COM. körirat, középen mellképe.
- R. SOLI · DEO · GLORIA · CIVITAS · CIB · ANNO · 1606. körirat, középen korona alatt két kard, alul az egyszarú, a judex regius czimere, balról H, és a hgi kalap alatt A H R. Alb. Huet Jud. Reg.
- A Bruckenthal gyűjteményben.

Rákóczi Zsigmond emlékérmé.

34. A. (Barát betűkkel) SIGISMVNDVS RAKOCII D: G: PR: TR: PAR: RE: H: D: ET SIC: CO: Jobbra fordult vértezett mellképe, födetlen fővel, jobbájában a buzogányt, baljában a kard markolatot tartja.
- R. SOLI · DEO · GLORIA $\otimes$ ANNO · DO: M DC VII $\otimes$ A mezőben hat sorban · NON $\otimes$ | EST CVRRE | NTIS NEQVE $\otimes$ | VOLENTIS SED | MISERENT | IS DEI
- Széch.* V. I. — *Wesz.* VII. 7. — *Hess:* 416. Arany; súly 10 $\frac{1}{2}$.

Báthori Gábor emlékérméi.

35. Báthori Gábor érmei közül ide sorozzuk az ő uralkodása idejében vert szükség pénzek következő fajait:

- a) 1. Szebeni kétlapú szükség tallérok 1611-ből. *Hess* 513—518.
2. Fél tallérok 1611-ből. *Hess* 519.
3. Egy lapú szükség tallérok 1611-ből. *Hess* 520—536.
4. Két lapú tallérok 1612-ből. *Hess* 537, 538.
5. Két lapú tallérok 1613-ből. *Hess* 539, 540.
- b) Brassói szükség pénzek, a városnak Bátori Gábor által való eredménytelen ostroma alkalmából 1612—1613. vert érmek közül pedig:
  1. Aranyok 1612-ből. *Hess* 541.
  2. Tallérok 1612-ből. *Hess* 542.
  3. Fél tallérok 1612-ből. *Hess* 543—544.
  4. Garasok 1612-ből. *Hess* 545—549.
  5. Garasok 1613-ből. *Hess* 550—556.
  6. Garasok 1614-ből. *Hess* 557.

II. Rudolf emlékérmek.

36. Egy lapú medaillon Básta Gy. és Mihály vajda azon győzelmére, melyet Báthori Zsigmond fölött arattak:
  - A. Két legyőzött és békóba vert fogoly között, kik közül a baloldali csaknem egészen meztelen, a jobb oldali azonban fel van öltözve, egy meztelen női alak áll, csipője redőkbe hulló könnyű ruhával van fődve. Jobb kezében győzelmi koszorút tart, baljában lefelé irányított égő fáklyát, bal lábát a földön heverő mellvérten nyugtatja; a foglyok háta mögött elfoglalt fegyverek és zászlók-ból tropheum emelkedik, felül VICTORIA-DACICA egy babérkoszorú által szétválasztva.

Cf. *Wesz.* V. 1. — A *Hess* 322. leírt példány mint H. megjegyzi tekintve stílszerű erőteljes rajzát, az alakok könnyed kivitelét, a fejek szellemes előállítását, főleg a foglyokét, arra enged következtetni, hogy e példányt egy jeles művész, hihetőleg II. Rudolf udvari medailleurje az olasz Antonio Abondio készítette. — *Hess* 322. ólom.

37. Az előbbihez teljesen hasonlóan rajzát adja *Wesz.* V. I. ennek azonban következő hátlapja van:

R. RVDOLPHVS · II · ROMANORVM · IMPERATOR · SEMP · AVG. az érem körirata; a mezőben a fejedelem jobbra fordult mellképe, fejét babérkoszorú díszíti, kezében kormánybot.

Ezüst. Az érmet közli Hergott M. Numotheca. T. II. T. XIII. nro XXI. Viaszmodelljét a cs. és k. ambrasi gyűjtemény őrzi: *Primisier*: Die k. k. Ambraser Sammlung. Wien 1819. *Schmeitzel*: Erläuterung Gold und Silbernen Münzen. Halle. 1748. XI. p. 40.

38. Szembeni emlékérem 1602-ből, azon szomorú esemény emlékére, mikor Erdélyt a pestis, a császári, oláh és török csapatok dúlták.
  - A. Az érem körirata két vonalkörben fölül jobbra kezdődik: TERRENA CONSIDES (*sic*) VT COELICA POSSIDEAS + Három-arcú fej, az egyik szakáll nélküli balra fordultan, előtte e

szó OCCIDENS, a másik szakállas, balra fordultan, előtte ORIENS; a harmadik fölfelé irányul, előtte DEVS; a nyak alján levő írás kivehetetlen.

R. ATEGO (*sic*) ET FRONTE MALVM TANDEM | PROPITIARE DEVS | AN MDCII FATALI, | TRANSSIL : | VANLÆ | Hét sorban.

Hess 323 rajza 1 tábla. — Arany, súlya 12, 4 gr.

39. A. A körirat alul balról kezdődik, a belső írás kör nélkül: TERRENA · CONSIDERES · VT · CAELICA · POSSIDES · (*sic*)
A hármasszögű fej, mint az előbbin, a nyak szélén NW — CIBIN 1602.

R. A · TERGO | ET · FRONTE | MALVM · TANDEM | DEVS · PROPITIARE | AN · MDCII · FATA : | LI · TRANSSYL | VANLÆ · · | · · · · |

Wesz. V. 7. — Arany, 7, 6 gr. — Hess 324.

40. Mint az előbbi csak TRANSSYL : után két pont. AV. 5, 2 gr. Hess 325.

41. A. és R. a Hess 324 bélyegével, csak a TERRENA és POSSIDES után pontok nélkül. AR. 5, 5 gr.

Hess 326.

42. A. Mint a Hess 324.

R. A TERGO | ET FRONTE | MALVM TANDEM | DEVS PROPITIA : | RE · AN MDCII · F : | ATALI · TRAN | SSILVANI.

Ezüst, súlya 7, 6 gr. — Hess 327. Egy a M. N. M.-ban lévő e nemű és változatú érmen a TERGO helyett, TEEGO.

43. Mint az előbbi, de kettős vastagságú.

AR. 12, 6 gr. — Hess 328.

44. Szebeni szükség pénzek 1605-ből, a városnak Bocskai István által való megszállása idejéből, Albert Hutter iudex regius által veretve.

A. · RVDOL · II · D · G · RO · IMP · S · AVG · G · H · B · REX + A koronás császári kétfejű sas az osztrák burgundi címérrel.

R. SOLI DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANNO 1605 + Korona alatt két egymásba döntött kard, az ezek által képzett csúcsban kis háromszög, melynek szögei szívalakúlag vannak ékítve, alul az egyszarvú, (a királybíró címere) balra H, jobbra hgi kalap alatt A H R-ből monogramm (Albert Hutter Judex Regius).

Arany. — Hess 330.

45. Szükség arany 1605-ből.

A. RVDOL · II · D · G · RO · IMP · S · AVG · G · H B · R · EX. Mint az előbbi.

R. SOLI DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANNO 1605 ☼ Mint az előbbi.

Wesz. V. 3. — Hess 331.

46. Szükség tallér 1605.

A. A 10 bélyegével.

R. SOLI DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANNO · 1605 +
A 10 -os bélyegtől abban tér el, hogy ANO van rajta (ANNO) helyett s a körirat végén kereszt helyett rosette van.

Hess 332. — Ezüst.

Szebeni emlékérem.

47. A. RVDOL · II · D · G · RO · IMP · S · AVG · G · H · B · REX + körirat, középen a kétfejű sas, mellén a Habsburg burgundi címér.

R. SOLI · DEO GLORIA CIVIT : CIBIN : ANNO 1605 + körirat, középen korona alatt két keresztbe fektetett kard, a kardok által képzett térben egy háromszög, melynek csúcsai szívalakúlag vannak díszítve, alul az egyszarvú (a judex regius címere), balról H és egy hgi kalap alatt AHR monogramm (Albertus Hutter judex regius).

Eddigelé kiadatlan. Szebeni szükség tallér 1605-ből, a városnak Bocskay István által való ostromoltatása idején a császárpárthoz szító Hutter Albert királybíró által veretett.

Albert Huet königsrichter Joh. Georg. Schaser. Transsylvania II. 1833. 97. Hutter Jakab szebeni polgármester Sieb. Quart. II. 1791, 348.

Nagyszebeni emlékérem.

48. A. Nagyszebeni 1611. évi tallér, hátulján bevésve M · L · Körben két sorban: HERMAN | STADT | .

R. Körben szárnyas homokóra HORA FUGIT fölirattal.

Sárgaréz. — Welzl II. 1605.

Brassói emlékérmek.

49. A. ☼ DEVS PROTECTOR NOSTER körirat, középen koronás fagyökér.

R. PATRONA · VNGARIE · 1612. Középen Mária, a téren C. B. S. 1 . N-W. 10. — Wesz. v. I. 6.

50. A. · ILLE · | NEQVIS | ET CVRRI | + BVS + | körirat díszes keretben.

R. NOS IN NOM : DOM : CONFIDIMVS : 1612. Koronás fagyökér, C. B.

AR. 14 gr. N-W. 17. — Wesz. I. 5. — Welzl II/2. 57. 1607.

51. A. GROSS CIVITA BRASSO 1612. Koronás fagyökér.

R. DEVS PROTECTOR NOSTER. Nyílt szárnyú egy fejű sas.

AR. 1 gr. N-W. 9. — Welzl II/2. 57. 1609.

52. A. Mint 3. de 1613.

R. Mint 3.

AR. 1 gr. W. 9. — *Wesz.* I. 8. — *Appel* IV/1. 493. 1813. 14.
Welzl II/2. 57. 1611.

53. A. R. Mint 52.

AR. 1·5 gr. — N-W. 9. — *Wesz.* t. 7.

54. A. R. Mint 53. 1614. évszám.

Welzl II/2. 57. 1612.

Ezenkívül ezekhez hasonlókat ír le: *Appel* IV/1. 493. 1812. —
Welzl II/2. 57. 1610. 1612. számok alatt.

Bethlen Gábor emlékérmek.

55. Ide sorolhatók:

a) a magyar királyllyá történt megválasztása előtt 1613—1620.
vert érmek:

1. Szebeni hódolati aranya. *Hess* 559.

2. Szebeni hódolati kettős aranya, hatoldalú 1613-ból. *Hess* 560.

3. Szebeni hódolati pénze 1613-ból. *Hess* 561.

4. Szebeni hódolati vastag pénze 1613-ból, *Hess* 562.

56. Egy lapú bronz medaillon évnélküli öntvény. Jobbra fordult mell-
képe hosszú haj és szakállal, fejét forgóval díszített sapka födi,
körirata: GABRIEL — BET D G P(R) TRANSILV.

Hess 563. tábla II.

57. A. GAB · BETLEN · D · G · P · TRAN · PART · REG · HVN ·
DO · ET · SI · CO. körirat, középen mellképe.

R. DNS · ILLVM · MEA · ET · SALVS · MEA · QVEM ·
TIMEBO · 1616. körirat. Közepén égi kéz, kardot tartva,
a szalagon: CONSILIO FIRMATA DEI.

Súly 10 ½. M. N. M. — 6 ½. Lovász-gyűjteményben.

b) Az »electus Hungariae rex« czímmel 1620—21 vert érmek:

58. A. GABRIEL · D · G · ELECTVS · HVNG · ARIÆ · DALMA.
Jobbra fordult mellképe, fején kócsagtollas sipka, hosszú szakál
és bajusszal.

R · CRO · SCLA · C · REX · TRAN · PRINC · ET · SIC · COM ·
16 · 20. Középen koronás címerpaizs, az első mezőben koroná-
ból kinövő kettős kereszt, a második mezőben a sas, nap és hold,
a harmadik mezőben a négy magyar pólya, a negyedikben a hét
vár, a szívpaizsban két nyíllal átlőtt madár.

Arany, súly 10 ½.

59. A. GABRIEL · D · G · REGNORVM · HVNGARIÆ. Jobbra fordult
mellképe magyar ruhában, magas boglár és forgó tollal díszes
sapkával fején.

R. TRANSYL : PRINCEPS · AC · SICVLORVM · COM : Zárt korona alatt a négy mezőre osztott magyar czímerpaizs, a szívpaizsban családi czimere.

15 $\ddagger$. 52, 4 gr. Hess 590. — Sz. VI. 2. Wesz. VIII. 12.

60. Mint az előbbi.

12 $\ddagger$ súlyú 41, 2 gr. — Hess 591.

61. Mint az előbbi.

10 $\ddagger$ súlyú 34. 2 gr. — Hess 592.

62. Az első (Hess 590.) bélyegével.

Mádai 4098. — AR. 16, 5 gr. — Hess 593.

63. Mint az előbbi, féltallér alakú.

AR. 16, 5 gr. — Hess 594.

64. Ovalis emlékérem évszám nélkül.

Előállítás és körirata lényegében a fentebbi (Hess 590—594.) érmekével egyezik; a COM · után egy pont, s a rajz az ovalis formának megfelelő. A m. n. muzeumban van egy ilyen és változatú példány, melynek előlapi körirata egy ötágú rosette-l kezdődik és ponttal végződik; hátulapjának feliratában pedig csak a TRANSIL : után van két pont, a többi szót csak egy pont választja el.

Hess 595. — Sch. 4849. 25, 7 gr.

c) Bethlen Gábor mint birod. herceg »Oppeln és Ratibor hercege« czímmel 1622—1629.

65. A. GABRIEL · D : G : SAC : ROM : IMP · ET · TRAN · PRINCEPS. körirat. A mezőben a fejedelem szemben álló mellképe.

R. PAR · REG · HVNG · DOM · SIC · COMES · OPVLIE · RATIBO · DVX. körirat. Középen Erdély czimere közepén Bethlen családi czímerével.

Átm. 41/47 mm. Bécs. — W. VIII. 13. — E. 57. III. 2. T. VIII. 15. AN. AR. 30 gr.

Ovalis emlékérem évszám nélkül:

66. A. GABRIEL · D : G · SAC · ROM · IMP · ET · TRAN · PRINC : Jobbra fordult vértezett mellképe födetlen fővel, a vért fölött palást, mely a váilon egy oroszán föbe van hajtva.

R. PAR · REG · HVNG · DOM · SIC · COMES · OPULIE · RATIBO · DVX : Koronázott ovalis négy mezőre osztott czímerpaizs, a szívpaizsban Bethlen családi czímerével, az első és harmadik mezőben az Oppeln és Ratibor czimere van a magyar helyett.

Wesz. VIII. 15. — AR. 23, 4 gr. Hess 582.

67. d) Bethlen Gábor bányász bárczái:

A. G · D · P · | · 1628 · | · (Gabriel Dei Gratia Princeps.)

R. Két keresztbe döntött bányászcákány egy nagy V-én belül ;
a V oldalán F K betűk, fölöttök két rosette, alatta két pont,
a csákányok oldalán I—L, fölötté két pont, rosette és zig-zeg
koszorú.

Réz. -- *Wesz.* IX. 21. — *Hess* 848.

68. A. Két keresztbe döntött bányászcákány, oldalt · G · R · fölötté
négy pont által körülvelt koszorú, alul levéldísz.

R. A mezőben V, ennek szárai közt 1630 és egy levéldísz, kívül
pontok, keresztek és rosetták.

Réz. — *Wesz.* X. 10. — *Hess* 892.

69. A. Két keresztbe döntött bányászkalapács o o között, felül,
beütött 4.

R. Öt csillag közt egy paizs, melyben egy söröskancsó van ;
felül I—L.

N-W. 9. — *Neum.* 38499—500.

70. A. Alul egy korona alatt B — E * alul 16 · 64.

R. Három rózsza között bányászkalapácsok, köztük o, alul X¹/₂.

N-W. 7. — *Velzl* II/2. 43. 1311.

Brandenburgi Katalin ovalis emlékérmé.

71. A. CATH · D · G · N · M · B · S · R · I · ET · TRAN · PRIN.
az érem körirata, a mezőben szemben álló mellképe széles
csipke gallérral.

R. TANDEM BONA CAVSA TRIVMPHAT. az érem körirata ;
a mezőben egy lebegő koszorút tartó angyal, alatta egy bárányt
tartó oroszlán.

Átm. 35/45 mm. — 6 $\mathbb{H}$. — Bruckenthal-gyűjtemény.

Barcsai Ákos szükség pénzei.

a) Szebeniek, mikor a város Rákóczi György által öt hónapon át
ostromoltatott 1659—1660. május 14.

1. 10 $\mathbb{H}$ *Hess* 1011.

2. 10 $\mathbb{H}$ féltallér nagyságban. *Hess* 1012.

3. 7 $\mathbb{H}$. *Hess* 1013.

4. Tallér. *Hess* 1014., 1015.

b) Brassó. (1660.)

1. 10 $\mathbb{H}$ tallérbélyeg. *Hess* 1016.

2. Tallérok. *Hess* 1017—1023.

c) Segesvár :

Tallérok. *Hess* 1024—1026.

I. Rákóczi György emlékérmé.

72. A. GEORG · RAKOCII · D · G · PR · TR · PAR · RE · HVN · DO ·
ET · SIC · COM. körirat, középen mellképe.

R. NON EST CVRRENTIS NEQVE VOLENTIS SED MISE-
RENTIS DEI fölrirat hat sorban, a diszletben C V jegy. Kör-
irata: SOLI · DEO · GLORIA · ANNO · DOM · 1631.

Sulya 10 $\frac{1}{2}$.

73. Bányászbárczája 1630-ból:

A. Két keresztbe döntött bányászkalapács, az oldalközökben
· G · — · R · felül egy kereszt négy pont között, alul levéldisz.

R. A mezőben V, ebben · 1630 · és egy nagyobb levéldisz; kívülről
pontok, kereszttek és rosettek.

Wesz. X. 10. — Hess 892. AE.

Apafy Mihály emlékérméi.

74. Fogarasi 100 $\frac{1}{2}$ 1677. évből:

A. MIC : APAFI — DEI — G : P : TR : Jobbra fordult vértet-
zett mellképe, fején kucsmával, jobb kezével a kormánypálczát
vállához szorítja, hol keze a kard markolaton nyugszik. Az érem
mezeje egy széles babérkoszorúval van körülvéve, melyet két
alul összekötött ág képez. A koszorún át egy szalag húzódik,
a következő felül jobbról kezdődő felirattal: SPLENDOR, OPES,
AVRVM MVNDI, MIHI NVLLA VOLVPTAS — QVIN PVTO
PRO CHRISTO HAEC OMNIA DAMNA MEO.

R. PART : REG : HVNGARIÆ : DNS : ET · (ET egybefoglalva)
SI : CO : 1677. A mezőben címérpaizs, mely felül két szárnyas
sasfejbe, alul egy sárkányfőbe fut, a paizs három mezőre van
osztva, jobbra, balra az erdélyi czimerek, középen egy ovalis
szívpaizsban az Apafy címér (kard által keresztül fúrt sisak,
melyből fűrtökkel gazdag szőlőtő nő ki); a paizs fölött
nagy korona van, melynek alsó szegélyében a CB·F bélyegmet-
sző neve áll. E körül ismét borostyánkoszorú e fölrattal: SPES
CONFISA DEO NVNQVAM CONFVSA RECEDIT — FIDEN-
TEM NESCIIT DESERVISSE DEVS. Azon a helyen, a hol a
két babérkoszorú érintkezik, az összekötő szalag helyett egy kis
ovalis paizs van, benne a fogarasi címér: három hal és e fölött:
A · F · (Arx Fogaras).

Arany 347 gr. — Hess 1045. — Wesz. XII. 1., XIII. 1. — Mon.
en or 235.

Ezen nagy éremből összesen két példányt vertek; az egyiket Lipót
császár kapta ajándékba Apafitól és ez Bécsben a cs. k. Antiken Cabinetben
van. A második példányt Apafy gr. Andrássynak adta, ennek családjában
volt a darab sokáig, míg utóbb Montenuovo szerezte meg. A bécsi cs. k. Cabi-
netben van egy ezüst lenyomat is.

75. Apafi Mihály 100 $\frac{1}{2}$ érme:

A. MICHAEL $\otimes$ APAFI · D · G · PRIN $\otimes$ TRAN (két rosette)
középen a fejedelem jobbra fordult vértetzett mellképe, fején
kucsma forgóval, jobbjaiban buzogányt tart, baljával a kard mar-

kolatát fogja; körülötte tizszer a következő bélyeg váltakozik: MI APAFI — D · G · PR · T. Középen mellképe az előbbihez hasonló előállításban.

- R. PAR · REG · HVN · DOM · ET · SIC · CO 1674. A mezőben a koronás erdélyi czímerpaizs, középen a családi czímerrel; körülötte tizszer a következő bélyeg: PAR · REG · HVN · DO · ET · SIC 1674. Az előbbihez hasonló előállítású czímerpaizs; az érem elő- és hátlapjának közepében egy 10 bélyeg; köröskörül egyszerű aranyos bélyeggel veretett e példány.

Wesz. XII. 2, XIII. 2.

Ezen éremből 2 példány ismeretes, az egyik a budapesti nemzeti, a másik a szepeni Bruckenthal muzeumban.

Tököli Imre érmei.

76. A. EMERIC · TÖC — KOL · HVNGAROR REBELL · CAPVT.

Jobbra fordult mellképe, födetlen fővel, hosszú hajjal és szakállal; vértje fölött hermelin palást, melyet válla fölött egy rosette tart össze; a válla alatt cursív betűkkel *J E*.

- R. RETROCA — DIT AVDAX. Fénysugaras nap alatt a tengerbe hulló Icarus; a szelvényben · MDCLXXXIII.

Wesz. XXIV. 2. — Hess 1199. — AR. 26, 8 gr. A m. n. muzeum példányának előoldalán TÖC—KÖL bár a második ő felett nagyon aprók a pontok.

77. A. EMERIC TECKLY · DVX PROTEST · IN HVN Szemben álló mellképe, födetlen fővel vértje fölött hermelin palást.

- R. SIC — VIRTVS — NESCIA — FRÆNI. Egy megbokrosodott ló gyeplőit, melyekkel két oszlop közé volt kötve: széttepi. A hátsó lábai alatt a földön lovasa fekszik, jobbában az ostort tartva, egészen alul a bélyegmetsző neve I · S · (Johann Schmeltzing).

Hess 1197. — Wesz. XIV. 10. — AR. 48, 2 gr.

78. A. · EMERIC · TOCKEL · HVNGAROR · REBELL · CAPVT.

Jobbra fordult mellképe, gazdag magyar díszruhában, födetlen fővel és hosszú göndör hajjal, alul: · E · F ·

- R. · RETROCADIT AVDAX. Egy szikláról, melynek csúcsán a sas által védett korona van, Tököli a mélységbe bukik, hol őt egy dühös oroszlán fogadja. A fejedelem magyar díszruhát visel, jobbában kardját tartja, alul E.

Hess 1198. — Wesz. XIV. 11. — Sz. XII. 9. — AR. 31. 1 gr.

A három érem Tököli magyarországi fölkelésére vonatkozik. — *Lochner* 173. p. 289.

79. A. DEKELI · QVOD MIHI · ID TIBI CONTINGET. Tököli

Imrének és a budai pasának egybefoglalt balra fordult mellképe.

AR. Súly 1) 115 gr. 2) 88 gr. 3) ólom. — *Érdy* 129. VI. t. XIV. 12. *J. Melezer*, Pannonia 1822. 2. Thököly Imre pecségeiről.

80. A. EME · TÖKÖLY · PRIN · PAR · REGNI · HVN · DOMINVS.
kőirat; közepen mellképe, jobbjában kormánypálcát tart, bal-
kezét a kardmarkolaton nyugtatja; alul a szelvényben 3 sorban:
SPES MEA IN DNO · Æ · 26.

R. Emberi kéz kardot tartva, melyet szalag övez körül PRO DEO
ET LIBERTATE fölirattal; a másik kéz mellett két korona,
melyet két koronás kardot tartó oroszán vesz körül, a kéz fölött
magyar czímerpaizs; az érem körirata: DVLCE ET DECO-
RVM PRO PATRIA MORI · 1683.

Tallér nagyságú arany a Festetich-gyűjt.

Lipót bronzmedaillonja Erdély bekebelezésére.

81. A. LEOPOLDVS AVG · PANNON · — DAC · ILLYR · TVRC ·
MAX. Jobbra fordult vértezett mellképe, fején borostyán koszo-
rúval, a vért fölött palást.

R. PANNONIIS DACIA ILLIRICO HEREDITARIIS REGNIS
ADAVCTIS. A császár római fegyverzetben áll, jobbjában kar-
dot, baljában egy globust tart, egy lebegő Victoria őt megkoszo-
rúzza. Lábainál a személyesített Pannonia és az illiriai Genius,
jobbra a békóba vert Dacia, mögötte egy női alak egy fogadalmi
paizsot tart SIC | XXX | SIC | XXXX | fölirattal. A szelvény-
ben fegyverek.

Hess 1200. — Sz. XII. 12.

Összeállították:

DR. PÓSTA BÉLA, DR. TERGINA GYULA.

MOSON VÁROS TANÁCSA KÉRI NÁDASDY FERENCZ GRÓFOT,
HOGY CSEPREGI PAPJÁT RUSA IMRÉT ENGEDJE HOZZÁJOK
PAPNAK.

1571. október 29.

Tekintetes és nagyságos kegyelmes Urunk. Örökké való szolgálá-
tunkat ajánljuk mind egész városul Ndnak, mint kegyelmes urunknak.
Továbbá adjuk tudtára Ndnak, hogy ez elmúlt napokban hallottuk vala
hírét e jámbor *Rusa Imrének* ott Csepregen, a Nd városában, ki nélkül
mi szükölködünk vala, mert *a mi jámbor prédikátorunknak esztendeje mi*
köztünk kitelvén Lévéra megyen. Azért levelünk által hittuk vala mihoz-
zánk, és mi köztünk az Isten igéjét hirdetvén tetszett az ő jámbor szol-
gálatja. Értjük is akaratját, hogy azon vagyon, hogy kijöjjön a Nd váro-
sából és egyebütt is hirdesse az Isten igéjét. Azért mi itt a császár ő fel-
sége jobbágyaival minden jót végeztünk Rusa Imrével, mert tudja Nd,
az ő hivataljok az, hogy mindenütt hirdessék az Isten igéjét városról-városra,

falukról-falukra. Értjük azt is, hogy a Nd városa nem szűkölködik pastor nélkül, mert a nélkül is vagyon pásztorok, kivel mind városúl beérik. Azért kérjük és könyörgünk Ndnak, hogy mikor innét a császár ő felsége jobbágyit érte küldjük, méltóltassék Ndnak békével mi közinkbe bocsátani és tartóztatás nélkül, kit mi Ndnak örökké megakarunk szolgálni a mi fejedelmünk után. Az Ur Isten ő felsége áldja meg Ngdat minden javaival nagy sok esztendeig. Datum Mosony 29. die Octob. anno dni 1571.

Nagyságodnak alázatos szolgálói

Warga Borbás,
mosoni bíró mind
az egész tanácscsal egyetemben.

Külczim: Spectabili ac magnifico dno dno Francisco Nádasdi, comiti comitatus Castriferrei etc. dno nobis semper gratiosissimo.

(Eredeti, nagy ostyapecsét nyomaival az Orsz. Ltárban a Nádasdy családi iratok közt.)

GR. NÁDASDY FERENCZ RENDELETE PATER VARRÓ IRÁNT.

1646. a u g. 31.

Generose domine nobis observande. Salutem ac omnem felicitatem.

Pater Varró uramat oda küldöttük a sárvári plebaniára, de nem köll ő kegyelmének ott benn a várban asztalt tartani, hanem mint a több plebanusok a maga jövedelméből s industriájából tartsa asztalát. Isten kegyelmeddel. Ex castro nostro Keresztur 31. Augusti 1646.

D. G. Vrae

dominus benevolus
Comes F. de Nádasd.

Kivül: Generoso domino Stephano Buday arcis nostrae Saryar provisorii etc. nobis observando.

(Ered. Orsz. Ltár. Nádasdy családi iratok közt.)

Közli: ILLÉSSY JÁNOS.

A RÁKÓCZYAK LEVÉLTÁRÁBÓL.

1611—1630.

(Az országos levéltár Rákóczy osztályából.)

I. 1611. márcz. 19.

Szolgálatomat írom Kglmeteknek mint jó akaró öcsém-uraimnak. Istentől jó egészséget szerencsésen kívánok megadatni.

A minemű dolgot Kgltek én reám bizott volt, egynehány napig mulatván Mágócsy uramnál ő ngánál csak azért is, hogy jobb alkalmatossággal tractálhassak ő ngával, arra jó időm s módom adattatván, szorgalmatosan is törekedtem az dologban Rákóczy János uram öcsémmel együtt, de igen keményen tartja magát és mondja, hogy ő nga az comitatét is nem egyébért küldötte volt Kgltekhez, hanem csak azt megérteni, ha Kgltek akarja-e magát ahoz az contractushoz tartani, melyet végzett volt az szegény üdvezült urral az apátokkal ennekelötte valahány esztendővel Posonban az országgyűlésében; ha Kgltek ahoz nem tartja magát, ő minden részeiben disponálván azt is az contractust, az egész tutorságról fogja perleni Kglteket, kiben módja lévén, az mikor annak ideje leszen, mind perrel s mind fegyverrel gondját viseli dolgának. Az mi az Bocskay idejében való tractáját illeti az szegény urnak ő ngával, arról azt mondja, hogy semmi bizonyos végezése ő ngának akkor nem volt, ahoz nem is akarja magát tartani, hanem az miről akkor az szegény úr contentálta, azt acceptálja Kgltek, azt nem is kívánja, hanem negyvenezer forint vagyon még hátra, azt kívánja Kgltektől; az szegény urat pedig, erről ő nga azt mondja, hogy egynehányszor megtanáltatta Bocskay holta után is, de mind csak halogatást tött az dologban, hogy holta után Kglteket meg nem tanáltatta Kglteket, beteges állapotja is cselekedtette vele és várt Kgltektől is, hogy megtanáltatja ő ngát, mostan immár látván azt, hogy Kgltek is elhallgatna és az Kgltek javaival idegenek is töltöznek, az maga igazságát ő nga tovább immár el nem hallgathatta, nem is akarja elhallgatni, ha Kgltek más módot nem talál dolgában. Azt is bánja, hogy Kglmetek üdő nap előtt Tarczalra hadat gyűtött ellene, holott ő nga nem cselekeszik úgy magával, hogy jüvendőben kárára következhetnék, hanem igazsága lévén ő ngának,

más módja is vagyon, az kivel dolgához jusson ; Kglteknek azért Tarczalt nem szükséges őriztetni ; ha őt avagy hatezer forintban járó dolog volna, azt mondja, érettünk még engedne, de ilyen nagy summát ilyen igazságával ha fektében hadna, mások is adják ő ngának tanácsúl, gyalázatjára fordulna, holott az mint látja, ezenkívül is az szegény úr keresményének, kit az ő nga javaiból keresett, idegeneket is kellettük kerülni, ez okon ő nga is az maga igazságát gyalázatjával fektében semmiképpen nem hagyja, az kirúl, szemben juttatván isten Kglteikkel, bővebben szólok. Sokáig éltesse isten jó egészségben Kglteket. Datum ex Rákócz die 19. Martii anno 1611.

Gen. et magn. dnum Vrarum

servitor et frater paratissimus
Ludovicus Rákóczy, m. p.

Külczim : Grosis ac magcis dnis Georgio et Sigismundo Rákóczi etc. dnis et fratribus semper observandis.

II. 1611. aug. 19.

Spect. ac magci dni amici nobis observandissimi.

Salutem et officii nostri commendationem. Jóllehet, istennek neve dicsértessék, generalis uram ő kglme az ő fge hadaival Erdélyben jó állapotban vagyon, de az hittől szakadt áruló Nagy András Forgách uram mellől Szebenben, s onnan ide ki Bajomban szökvén, mit cselekedett légyen az ő fge végbeli hadain, kiket vigyázásnak okáért az Tiszán túl rendeltünk vala, kglteknél kétség nélkül nyilván lehet, kit bizonyára az istentelen áruló meg nem emésztí. Mivel pediglen, az mint kgltek is tudja, az ő fge Ónodban lakozó mind lovasnak, gyalognak nagyobb része Erdélyben az több ő fge hadai mellett vagyon, s Ónodvára vég helyen és kglmed jurisdictiója alatt vagyon, hogy valamiképpen az ellenségtől, akárminemű legyen az, valami történet szerint való fortély ne essék rajta, kglteket kérjük, sőt tisztünk szerint intjük, ez mostani állapothoz képeest abbúl is mutassa meg kgltek hazájához való szeretetét s hűséges szolgálatját és rendeljen valami gyalogot oda Ónodba, kik az ő fge vitézlő renddel egyetértvén, őrizték az helyet ; im mi is, mentől hamarább lehet, mindenünnet hadakat gyűjtvén, mind Ónodot s mind több végházakat megrakjuk néppel. Tartsa meg isten kglteket jó egészségben.

Datum Cassoviae die 19. Augusti anno 1611.

Splium ac magn. dnum Vrarum

servitor et amicus benevolus
comes Georgius Thurzó, m. p.

Külczim : Spectabilibus ac magcis dnis Georgio et Sigismundo Rákóczy comitibus comitatus Borsodiensis etc. dnis amicis observandis.

III. 1611. aug. 19.

Magci dni amici et tanquam filii observandissimi charissimi.

Post salutem et servitii nostri commendationem.

Bizonyosan elhittük, kglteknek értésére vagyon, miképpen Nagy András az áruló ez napokban az alatta levő hajdusággal király urunk hűségére megesküdt vala, ki viszontag mostan, mikor az ő fge hajduinak minden dolgok jól fordulnának, erős hűtit megszegvén Bátoréhoz beszökött Szebenben, s ott vele végezvén, hertelen Magyarországbán kifordulván, ismét mind az egész hajduságot melléje hívta s eskütteti. Sőt az mely vitélő népet vigyázásnak okáért az Tiszán túl Bosnyák uramékkal által küldöttünk volt, azokat is felverték s mind ő fgének király urunknak és hazánknak is ellenségévé lettenek.

Hogy azért Nagy Andrásnak az ilyen istentelen szándékának és igyekezetiben való előmenetelinek eleit vehessük, kglteket kérjük és intjük, sőt tisztünk szerint hagyjuk és parancsoljuk kglteknek, hogy kgltek hazája és szép nemzete javáért, megmaradásáért (meggondolván azt, hogy ebből utolsó romlás és veszedelem következhetik, annak fölötte azt is, hogy az Erdélben levő atyánkfiai nem kicsin periculumban lehetnek, ha nem resistálunk nekik) mindjárt mentől jobb készülettel lehet, personáliter siessen mellénk jönni kgltek, hogy kgltekkal együtt kiszállván, ő fge király urunk és országunk ellenségének in tempore ellenek állhassunk. Szükség azért, hogy kgltek ad 29. diem praesentis mensis Augusti maga személye szerint avagy bizonyos fő követei kglteknek itt Kassán jelen legyen, hogy több urak és vármegyék követi itt lévén, az előttünk álló dolgokról és hazánk megmaradásáról minden jót végezhezzünk. Interim azért kgltek készen lévén, mindjárt mentől jobb szerrel lehet, mellénk siessen. Melyet el is hittünk, hogy kgltek az ő fge hűségéért s édes hazánk és nemzetünk megmaradásáért meg is cselekeszik. Miért kellessék pedig most ő fgének az erdélyi dologban ez szerint procedálni, megértendi kgltek az ő fge publicatiójából, kit ez levelünkkel együtt kglteknek megküldtünk. Éltesse isten kglteket. Datum Cassoviae 19. Augusti anno 1611.

Dnum Vrarum Magcarum

servitor amicus uti pater benevolentissimus
comes Georgius Thurzó, m. p.

Külczín: Magcis dnis Georgio et Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. dnis amicis et tanquam filiis observandissimis et charissimis.

IV. 1612. a p r. 11.

a)

Mi Rákóczy György és Zsigmond adjuk mindeneknek tudtára, az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben, az mi szerelmes öcsénknek atyánkfiának is Rákóczy Pálnakterhétében magunkra vevén, hogy mi megtekintvén az mi régi jámbor szolgánknak, az vitézlő Horváth Jánosnak egynéhány esztendeig az istenben elnyugodt urunk atyánk mellett és mi körülöttünk is tölt hűséges jámbor szolgálátját, különb-különbképpen sok dolgokban és ennek utánna következendőben is jövődő hozzánk való szolgálátját, kire mi nekünk készséggel igéri magát, tölönk az ő neki rendeltetett fizetése meglevén, annak okáért adtunk ez megnevezett H(orváth) J(ánosnak) Zemlénny vármegyében levő jószágunkban, Megyaszó nevű falunkban és maradékainak in utrumque sexum egy házhelyet száz magyar forintban inscriptióban minden hozzátartozó szántóföldekkel, rétekkkel etc. úgy, hogy ez feljül megnevezett Horvát János és maradéki birhassák, atyjafiai is szabadon birják az házhelyet, melynek szomszédságában délről vagyon háza N. N., napnyugatról N. N. Adtuk pedig és inscribáltuk ez megírt mód szerént, hogy mind Horvát János és maradéki avagy atyjafiai mind addig birhassák, meddig az megnevezett fl. 100 mi avagy maradékink Horvát Jánosnak, maradékinak, atyjafiainak le nem tennénk avagy le nem tennének, hozzá tevén ezt is, hogy valaminemű épületet azon az pusztá ház helyen Horvát János, maradéki avagy atyjafiai építene avagy építenének, azt is megbecsülvén ország szokott törvénye szerént, mi avagy maradékink tartozunk és tartozzanak éppen Horvát Jánosnak, maradékinak avagy atyjafiainak letenni. Ha ki pedig ez feljül megírt házhely és azon épített jószágban, házban, melyet neki inscribáltunk, megháborítaná, mi avagy maradékink vagy atyánkfiái el ne vehessük, hanem ez feljül megírt summa fl. 100 és azon feljül mit rajta építene, becs szerént való árát letennénk elsőbben, úgy nyulhassunk avagy nyulhassanak hozzája. Mely adományunknak, inscriptióknak nagyobb erősségére adtuk etc. Datum Szerencs, 11. Aprilis, 1612.

b)

Mi Rákóczy György és Sigmond s Rákóczy Judit asszony, az vitézlő inárcsi Nagy Andrásnak házastársa, magunkra vevén az mi öcsénknek Rákóczy Pálnak, minden egyéb atyánkfiainak és gyermekinknek is terheket, adjuk emlékezetre mindeneknek, az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben, hogy megtekintvén az Abauj vármegyében való Kassán lakozó doctor Marcy Andrásnak mind az mi üdvözült szerelmes bátyánk az ngos Rákóczy

Lajosnak sok rendbeli nehéz betegségiben egynehány esztendőök által való hű és hasznos szolgálatait, az kikiről, az mint jámbor szolgálátúl végére mentünk, szegény megholt bátyánk ő kglmét semmi egyébbel nem elégítvén, bizonyos ígíretet tött volt egy pusztá házhelynek Zomboron, ki vagyon Zemléný vármegyében, annak közönséges szokott módja szerént való adásról, kiről Forgách Sigmond országbírája urunk is nekünk bizonságot tött, mind peniglen az mi hozzánk való jóakarátját és kész szolgálátját, azon zombori ígírt házhelyet, melyet az szegény bátyánk ki is mutatott volt, kinek napkelet felől való szomszédja az Sáros vármegyebeli Eperjes városháza, délről az Bihariak örökök, napnyugatról Szabó Gergely háza, minden hozzá tartozó szántóföldeivel, pázsitival, mezeivel, réteivel, erdeivel, völgyeivel, folyó és álló halas vizeivel, molnaival, szőleivel és mindenféle taxáival, dézmáival, szolgálataival és hasznaival per manus adtuk örökben fiurúl-fiura. Melynek nagyobb bizonságára adtuk kezünk írása alatt való pecsétes levelünket. Actum in Zombor 22. Aprilis, anno 1612.

V. 1612. jun. 3. előtt.

Köszönetem és szeretettel való magam ajánlás után az úristentúl ides fiaim kívánok minden jókat bódogúl megadatni.

Ides fiaim, megadák leveleteket, melybúl értem is szeretettel való magatok mentsígit, azt kedvesen láttam, de hogyha ides fiaim azon szorgalmatoskodtatok volna, azt szivem szerént bánám, mert látja isten ides fiaim, hogy egy óráiglan való búsulástokat is szivem szerint bánám. Nem is tünektek tulajdonítom ides fiaim én azt soha, hanem az mint ennekelötte, tudom, hogy most is az úristen oly elmível áldott meg ides fiaim benneteket, hogy ha nem az én kicsin szolgálatocskámat is, kit isten és magatok is tudtok ides fiaim, de szerelmes megholt uramnak ides atyátoknak böcsületit holta után is előttetek viselitek. És így ides fiaim mind az én minapi Szerencsen veletek való beszídemnek és mostani írásomnak is okát egyébre ne ítéljétek, hanem csak annak, hogy ennekutánna is ez jó akarat tal való igaz és ides anyátok akarván lennem, azon igyekezem ides fiaim, hogy az tü jóakarátotokat is meg is tartsam hozzám, sőt naponkint is neveljem, mely úgy lehet legalkalmatosban meg, hogyha arra való okokat kiszedünk és eltávoztatunk közülünk, melyek mind az gonoszok nyelvít szaporíthatnák felőlünk és az ti sziveteket is ides fiaim idegeníthetnék töllünk, mely úgy lehet ides fiaim meg, az mint minap magam is mondtam, ha bizonyos rendet szabhatunk dolgainkban és magunk között. És az mint ides fiaim immár az magatoknak is tetszett és velem

így is végeztetek, hogy az napjárúl, mikorra Sárosra feljőjjetek, bizonyossá tegyelek benneteket: ides fiaim szeretettel kírlek, hogy eszten szeredán jó reggelre, azaz pünkösöd után való szeredára jőjjetek fel ides fiaim, evvel ides fiaim nemcsak énnekem teszték nagy kedvet, hanem magatoknak is nagy hasznót, és többi között azt is, hogy engemet abban az jó akaratban és hozzátok való igaz anyai szeretetemben minden időbe szinte úgy megtartotok, mint szinte ez ideig. Azt ides fiaim meg se gondoljátok, ne adja isten nekem is penig csak meg is gondolnom, hogy én ezt az végre kívánnám és cselekenném is, hogy én ennekutánna is szinte azon anyai szeretettel és háladással nem lennék hozzátok, hanem ides fiaim énnekem meglátjátok, hogy ugyanazon anyai tökéletes szeretetemet látjátok magatokhoz mindenkor, és se költségemet, se fáradságimat ides fiaim ezután is én tőletek nem szánom, sőt valamit isten ides fiaim énnekem adott, szinte úgy tiétek lészen mint az magam gyermekimé. Kérlek azért ides fiaim, hogy ezt csak az tii hozzátok való szeretetemnek és igaz szívemnek tulajdonítván az nevezett napot el ne vétsétek ides fiaim, a hova immár én is magatok tetszése szerint két vagy három fű atyámfíát híttam, és azok ides fiaim igen megbántódnának, hogy miattatok valami akadály esnék az dologba. Sőt ides fiaim sietséggel adjátok azt is értésemre, hány házat és melyiket rendeljük ben az udvarba Sároson, hogyha mely fű ember veletek líszen ides fiaim. Én penig abból is ides fiaim, az mint egyébből is, látja isten, terhekre nem akarván lenni, az én vendégimre költségték ides fiaim semmi sem lészen, de hogyha azon kívül ides fiaim veletek jönének, kírlek ides fiaim, hogy vagy onnat Szerencsrűi, vagy Makoviczárúl megparancsoljátok, hogy bort vigyenek Sárosra és ugyan Makoviczárúl valami bárányokat és tyúkot, ludat vagy barmot is, és annak az levelit ides fiaim küldjétek minél hamarébb én hozzám, hogy úgy viseljek gondot, hogy valami fogyatkozás tii részeteokrúl is ides fiaim ne essék, minthogy az üdő rövid. Akarám ezt is értéstekre adnom ides fiaim, tudjátok nyavalyás Csákiné asszonyom adósságát, melyrűl az viceispán mint akart kimenni satisfactióra, ím oda küldtem az certifiatoriát, az istenért kírlek, erre is viseljétek idején gondot, és nekem is irjatok felőle, mit cselekedjünk, holott ekkorig is ha én nem tartóztattam volna Bornemisza uramat, ennyire sem várakoztak volna. Igen kírlek mégis ides fiaim az istenért is, immár ez két dolog legyen csak előttetek, és az Sárosra való élés felől való levelet mingyárt is igen sietve küldjétek hozzám. Tartson meg az úristen ides fiaim jó egészségben és adja isten, lássalak jó egészségben benneteket. Datum ex curia nostra Parnó ma pénteken, 1612.

Ides fiaim minden forró szeretettel és jó akarattal való anyátok

tekint. és ngos Rákóczy Sigmond uramnak
meghagyatott özvegye
Telegdi Borbála, m. p.

Külczim : Ez levél adassék az én szerelmes fiaimnak, az ngos Rákóczy Györgynek és ngos Rákóczy Sigmondnak etc. nekem kedves és szerelmes fiaimnak.

Exhibitae in Szerencs 3. Junii 1612.

(Orsz. ltár N. R. A. fasc. 784. nro 124.)

VI. 1612. j u n. 6.

Köszönetem és magam ajánlásának utánna mint szerelmes fiaimnak kívánok az úristentől hosszú életet, jó egészséget szerencsésen megadatni.

Leveletek jó fiaim meghozák, kikről követlek, hogy hamar való válasz nem lehetett, annak oka mi lígyen, azt igen-igen jól tudom. De az mind nehezebb, hogy az én kívánságom szerint az dolog nem lehetett, holott immár jó akaró uraimat meg is talál-tam volt felölle, s így lívin azért az dolog, mind magamat s mind magatokat meg kell jegyeztetnem az emberekkel. Mivelhogy azelőtt való leveletekben megírtátok vala ides fiaim, hogy vala-mikor jó akaratom líszen, csak megírfam, én ahoz képest talál-tattam volt meg jó akaróimat. Azért jó fiaim az halogatás semmi dologban nem jó. Szerencsre való menísem is most éntőlem nem lehet, hanem énnkem írfatok egy bizonyos napot, az mint maga-tok is írfatok jó fiaim, hogy úgy lenne mind hasznosabb és mind csendesebb magatoknak is. Igen míltó hát nem haladni, hogyha eddig is nem volt hasznotokra. Az mi az Peteő uram dolgát illeti, látja az úristen, hogy én nem resteltem volna, és nem is szégyenlettem volna Pethő uramat személye szerint is megke-resni, de énvelem nem közlöttítek; arrúl többet is írhatnék, de hadd járjon. Az mi pedig Pthrügi dolgát illeti, azt is tudod édes fiam, hogy hírem nélkül költetek Pthrügire, énnkem akkor is az nem tetszett. Az mi pedig Bornemisza Farkas uram dolgát illeti, én elküldöttem az Csákiné asszonyom levelit, magam is váltig írtam neki, nem tudom, ha várakozik-e avagy nem, mert vélem, hogy ő is az Peteő uram dolgábúl tanult. Az hun írfatok, hogy akartátok volna, hogy Csákiné asszonyommal ez dolgot eligazítottam volna, holott énnkem abban módomban nem lehetett volna semmiképpen, holott több három esztendeinél, hogy én Csákiné asszonyomat nem láttam. Azért mégis igen felette kérlek jó fiaim, hogy énnkem írfatok kedves választ ebből, hogy annyira ne haladjon, és ha lehet, a választ is ne késlessétek jó fiaim, nám nem messze vagyon Szuhai

uram ő kglme, ne hordozzák az levelemet városrúl városra, hanem az ő kglme tetszésivel választ tehettek, mert ides fiaim erős az igazság, az eget is meg hatja. Tartson meg az úristen benneteket s igazgassa elmíteket és adja isten, mikor látlak benneteket, lássalak jó egészségben. Datum ex curia nostra Parnó, die 6. Junii, anno 1612.

A ti jóakaró anyátok

tekint. és ngos Rákóczy Sigmond uramnak
meghagyatott özvegye
Telegdi Borbála, m. p.

Külczim : Splibus ac magis dnis Georgio et Sigismundo Rakoczi etc. filiis meis plurimum charissimis.

(N. R. A. fasc. 784. nro 4.)

VII. 1612. j u n i u s 23.

Köszönetem, magam ajánlása után mint szerelmes fiaimnak az úristentől minden kívánságtok szerint jó egészséges hosszú életet boldogul kívánok megadatni.

Édes fiaim, nem tudhatom okát, mi legyen nagy idegenségeiteknek, több immár egész heténél, hogy egy levelet írtam vala, kire mind ez ideig sem jó válaszom. Az levelet magam embere vitte volt Szerencsre, onnan Ónodba vitték volt utánatok. Engem bizony elfárasztta fiaim az nagy várakozás, magatok is meggondolhatjátok azt, hogy az én állapotom különb mint azelőtt volt; bizony gyalázatnak is tartom, hogyha csak Parnón sugorgok, holott az úristen Parnónak asszonyát felnevelte, ő nekik is kellene szegényeknek. Tudjátok azt édes fiaim, hogy azt az nevet meg is változtattam volt én, ki után Parnót birtam, hanem lássátok, gondolkodjatok, hogy csendesedjék meg immár az én szívem is, mert látja az szent isten, hogy nem az hozzátok való idegenségem viszen erre, mert ha veszitek tőlem jó fiaim, ugyan azon jó akaró anyátok leszek, az ki ez ideig voltam, csak hogy az csendességet kívánja igen az lölkem, hogy ne forganék ok nélkül az emberek nyelvén, mert szintén elúntam az sok méttatlan való szólásokat; az úristen vezéreljen benneteket jó fiaim ebben, hallhassak minden jót felőletek. Ha lehet, jó fiaim immár ebben ne vegyétek kedvemet. Szóval is izentem jó fiaim Váczy Andrásról néminemű dolgokról. Tartson meg az úristen benneteket jó fiaim jó egészségben. Datum in curia nostra Parnonensi die 23. Junii, anno 1612.

Jóakaró anyátok míg él

az néhai tettes és ngos Rákóczy Sigmond
meghagyatott özvegye
Thelegdy Borbála.

Embert bocsáttam jó fiaim Szerencsre, kinek meghadtam, ha előbb nem is, hétfőn virradtig itt legyen az leveletekkel. Azon felette kérlek édes fiaim, bizonyosan megírjátok, mely napon jöhettek fel Sárosra.

Külczim: Splibus ac magcis dnis Georgio et Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. filiis mihi charissimis.

(N. R. A. fasc. 784. nro 4.)

VIII. 1613. febr. 7.

Magnifici domini filii observandi.

Istentől minden jókat kívánok.

Jó fiaim, nagy véletlenül azért kelleték utánatok fárasztanom ez levelem megadó ifju legín szolgánkat, tudjátok jó fiaim, én tegnap is megmondám, hogyha az czégéremnek levetísivel országunknak is gyűlése alatt ez veletek való vígezésünknek napja előtt ilyen gyalázattal és boszuval illettek, nekem Szerencsre mennem egy cseppnek is nem szükség és nem is megyek. Mert énnekem elég választítel az, ha azért szinte Szerencsre nem fáradunk is. Minthogy pedig jó fiaim azt mondjátok, hogy Szuhay Gáspár uramat több főemberekkel együtt azért gyűjtitek egybe, hogy meglássátok, ha kell-e az én ríszemet, mely énnekem Sárosba vagyon, szabad akaratotok szerint kiadni az vagy nem: ámbátor isten azokat az böcsületes főembereket hozza jó egízszigbe hozzátok, én is azt kívánom, és ha azután kiadjátok is jó fiaim, egy darab papiroson is könnyen megírhatjátok azt nekem. Igen könnyen Szerencsről Sárosra hozhatni azt az czédulát és én jó fiaim akkor is áldom az én istenemet, az ki az én szándékomat megáldotta, mellyel igyekszem bölcsőtöktől fogva igaz ides anyátok lenni mind ez mai napig; ha pedig szípen nem akarjátok jó fiaim, istennek legyen hála, még oly országba lakunk, melybe nem nyomatik el senki igazsága. Csak ezt akartam jó fiaim értétekre adni, istennek ajánlván benneteket. Datum ex Sáros die 7. Febr. 1613.

Jóakaró anyátok jó fiaim

az néhai nagyságos Rákóczy Zsigmondné
Telegdi Borbála.

Külczim: Spectabilibus et magnificis Georgio et Sigismundo Rákóczy fidissime charissimis.

Exhibitae Szerencs die 11. Febr. 1613.

IX. 1613. márcz. 21.

a)

Ilme dne dne patrone observandissime.

Ngdnak minden időben hozzám való nagy kegyességét tudván, mostan is ily nagy dolgomban nagy bizodalommal folya-

modom a Ngod jó akaratjához. Emlékezhetik Ngod reá, ez elmúlt esztendőben is, mikor az úristen Ngdat a mi földönkben hozta vala, Ngod önnön maga nagy kegyesen ajánlotta arra magát, hogy az mostoa fiaimmal való megosztózásomban minden kegyes jóakarátját mutatná; mely osztózásomat, látja isten, eny nyire sem halasztottam volna, ha magokat arra vehettem volna, mostan pedig mindenütt való javokból úgy kirekesztettek az jó fiaim, hogy sohun egy jobbágyokkal is nem bírok, és teljességgel mindentől megfosztatván vagyok, mintha soha szemekkel sem láttak volna. Ngdat kérem az élő istenért is, hogy Ngod segítjen abban, hogy Rákóczi György fiam ott fen lévén, az mi enyím, intéződjék ki és adassék meg is, többet annál nem kívánok; mint-hogy ő fgét császár urunkat nevezte főtestamentosnak az szegény atyjok is, és cardinal uramot ő ngát és Daróczi Ferencz uramot, Szuhai uramot és Szentiványi uramot, ugyanott fen meglehet, ha az édes atyjok is ezeknek adott plenariam disponendi facultatem, mint testamentomosoknak. Holott pedig gyaláznak méltatlanul avval, hogy mindeneket én költöttem el, arra inquiráltasson Ngod, és a magamé veszszen el érette, ha abban semmül vagyon. Az úristen is megáldja Ngdat, ha Ngod ez dologbeli segítségét tőlem meg nem vonza, holott isten után ebben senkitől segítséget nem várhatok, hanem csak Ngdtól.

Ngdtól kegyes választ várok

az néhai ngos Rákóczi Sigmondné
Telegdy Borbála.

Kívül: Ad illum dnum dnum comitem palatinum regni Hungariae.
Magn. dnus Georgius Rákóczi respondeat et informet dnum illum
comitem palatinum, praesenti etiam supplicatione remissa sine mora.

Ex commissione ejusdem dni comitis palatini die 21. Martii, 1613.

Th. Georffy, m. p.

b)

24. Martii altera.

Ilme dne dne colendissime.

Éltesse és áldja meg az úristen Ngodat.

Rákóczy Sigmondné asszonyom anyám a mely levele és suplicatiója által könyörög Ngdnak mint régi patronus urának, Ngdnak in specie beküldtem Czobor Mihály uram és Csúty Gáspár által. Ő fgét is megtalálta asszonyom és ő fge után Ngdnak, mint ő fge után summus justitiariusnak és omnium orphanorum et viduarum protectorának azon könyörög, holott az szegény megholt Rákóczi Sigmond ő fgét és cardinal uramot ő ngát, Daróczi uramot, Szuhai uramot és Szentiványi uramot

tötte főtestamentomosokká, és halála után plenariam eis disponendi facultatem dedit asszonyom közt és fiai közt, valamely órában akarják ezek az plenipotentarius testamentomosok, ő fgével együtt disponálhatnak ez két pars között, mert ez sem törvénnyel, sem evocatiókkal nem jár, holott executores tantum sunt, non iudices testamenti. Ngdnak azért könyörög asszonyom anyám azon, hogy ő fge képében is rendeljen az urak közül valakit; ha az adversa pars penig azt mondja, hogy asszonyom volt gondviselőjük, ő nem volt, ezt megbizonyítjuk és ha azt mondja, hogy ő költötte pénzeket, marhájokat, erről ily nagyra kötjük magunkat Ngod előtt, hogy mindjára per suos homines inquiráltasson Ngod ott alatt, és ha úgy találják, az magunk sajátja is elveszzen tőlünk és elvétsék, ne is legyen bátor része a Rákóczi Sigmondnak csak egy pénz is, marhájába is, avagy jószágában. Ngodtúl igazságunkban ótalmat várjuk.

Ilmae Dnis Vrae

obsequentissimus
Stephanus Kendy.

Kivül: Ad illum dnem dnem comitem palatinum regni Hungariae humilima supplicatio

Barbarae Thelegdy et Stephani Kendy.

Illmus dnus comes palatinus comiti magn. dno Georgio, ut scriptotenus respondeat ad contenta praesentis supplicationis, quo se efficacius resolvere queat.

Th. Georffy.

X. 1613. ápr. 22.

Matthias dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex etc.

Magnifici et egregii fideles nobis dilecti. Generosa ac magnifica domina Barbara Thelegdy, magnifici quondam Sigismundi Rákóczy relicta vidua majestati nostrae demisse supplicando exposuit, in certis bonis et juribus possessionariis ad praedictam dominam supplicantem jure legitimo pertinentibus, potissimum vero in portione bonorum Sárosianorum, quae ad eandem spectarent, per fideles nostros magnificos Georgium, Sigismundum et Paulum Rákóczy turbari, impediri et molestari. Cum autem praefatus quondam fidelis noster Sigismundus Rákóczy in ultimae voluntatis suae dispositione nos quoque praecipue testamentarium curatorem suppliciter expetiverit, et alioquin etiam, si quidem viduarum et orphanorum tutela et protectio nobis singulariter incumbat, nolentes, ut per quospiam in persona et iustis suis juribus, bonisque et possessionibus intra ambitum regni istius nostri Hungariae habitis et sese optimo jure concernen-

tibus damnificetur aut molestetur ullo pacto, eiusdem dominae supplicantis protectionem specialem suscipientes praedictis Georgio, Sigismundo et Paulo Rakoczy benigne et firmiter praecipientes commisimus, uti praedictam dominam supplicantem posterum nullatenus in praedictis bonis sese, uti praemittitur, legitimo jure concernentibus, possessionibusque ad eandem spectantibus aut ipsimet turbare, aut per suos officiales et homines quovis turbari modo facere ausint. Quia vero, uti ipsa domina supplicans nobis exposuit, nos quoque testamenti sui executores memoratus quondam Sigismundus Rakoczy constituit, eiusdem congrua protectio et rerum suarum cura nos non minus concernit, fidelitati vestrae clementer et firmiter injungimus, ut eidem dominae supplicanti in cunctis ejusdem causis ac legitimis juribus ope necessaria et auxilio adesse, negotia curanda suscipere competentique protectione et tutela assistere velitis et debeatis, sicque officio executoris testamenti rite et debite perfungamini, ut et testatoris ultimae voluntati congruenter satisfiat, et laesa pars ab injuria vindicari possit. Secus itaque non facturi. Datum in civitate nostra Vienna die vigesima secunda mensis Aprilis anno domini MDCXIII.

Matthias, m. p.

Valentinus Leepes, m. p.
episcopus Nitriensis,

Laurentius Ferenczffy, m. p.

Külczim : Magnifico Francisco Daróczy de Deregnyő comiti comitatus de Beregh, proventuum regionum partium regni nostri Hungariae superiorum praefecto et consiliario nostro, egregiis item Joanni Rakoczy, Gaspari Szuhay, Nicolao Monoky, Sigismundo Szentiványi et Nicolao Bornemissza, simul vel divisim constitutis fidelibus nobis dilectis.

(N. R. A. fasc. 784. nro 13.)

XI. 1613. m a j. 14.

Generosi domini et amici observandissimi.

Post salutem et servitiorum meorum commendationem. Az minemő controversia Rákócziné asszonyom és az urfiak között vagyon, arról parancsol császár urunk ő felsége némely uraknak, hogy azt oltalmazták; minthogy azért szegény megholt Rákóczy uram engemet is rendelt volt szegény asszonnak és gyermekinek gondviselőül, igen kívánnám, hogy a két fél között jó alkuvás lenne és adatnéjek ki az asszonnak a mi őtet illeti; minthogy pedig kegyelmek is testamentariusok, kérem kegyelmeket, hogy az szegény urnak dispositiójához és akaratjához szabja magát és limitáljon el mindeneket asszonyom és az urfiak között, ne vegye

kegyelmek magára szegény özvegy asszonnak istenhez való fohászkodását, ha kegyelmek igazságát avagy halasztja, avagy tartóztatja. Ezeknek utána isten tartsa meg kegyelmeket. Datum Tyrnaviae 14. Maji anno 1613.

Generosarum dominationum vestrarum

servitor et amicus
Cardinalis Strigoniensis.

Külczim: Magnifico domino Francisco Daróczy de Deregyő, comiti comitatus de Beregh, proventuum sacrae caesareae regiaeque majestatis partium regni Hungariae superiorum praefecto et consiliario etc. generoso item Joanni Rakoczy, Gaspari Szuhay, Nicolao Monoki, Sigismundo Szentiványi et Nicolao Bornemissza, simul vel divisim constitutis dominis amicis nobis observandis.

Redditae mihi 11. Jun. anno 1613. Cassoviae.

XII. 1613. jun. 12.

Magnifici domini amici nobis observandissimi. Servitii nostri paratam commendationem.

Császár urunk ő felségétől érkezett parancsolatunk, hogy az minemű dolgok az kegyelmek között való egyességben és végezésben asszonyom ő kegyelme és kegyelmek között még hátra volna, azt az kegyelmek között való egyességnek és jó szeretetnek megmaradásáért eligazítanók. Több jóakaró uramékkal egyetemben kegyelmeket azért kérjük, hogy ezen Csütörtökön, mely leszen 20. Junii jűj jön be Kassára kegyelmek az feljűl megmondott dolognak jó módon való eligazítására.

Éltesse Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae die 12. mensis Junii anno 1613.

Magnificae Dominationis Vestrae

servitor paratus
comes Sigismundus Forgách de Gyemes.

Külczim: Magnificis dominis Georgio et Sigismundo Rakoczy de Felső-Vadász etc. dominis amicis nobis observandis.

XIII. 1613. szept. 18.

Magce dne uti fili nobis observandiss. Salutem et servitii nostri commendationem.

Ugy informáltattunk felőle, hogy az ide fel való vármegeyéből nemcsak nemes és nemtelen rend közöl, de uri állapotban levők is tartóztatatlan mentest mennek Erdély felé, annak neve alatt, hogy ők az erdélyi fejedelem segítségére mennek, de sokkal hihetőbb az, hogy nem annyira az erdélyi fejedelemhez való jó akaratjok, mint az praeda kapásban való reménségek

vezeti őket; oztán nincs kétség abban is, hogy afféle emberek érezvén most az erdélyi szellő mint fúj, nem annyira sietnek az fejedelem mellé, hanem imitt-amott szélyel az szegénységen tartatják lovokot, magokot és az hol mit elvonhatnak, elvonszák, és így se az erdélyi fejedelemnek, se itthon magok hazájában ilyen szükségnek idején nem szolgálnak. Annak okáért kgdét intjük, sőt tisztünk szerént hagyjuk is kgdnek, hogy afféle emberekre igen szorgalmatosan reá vigyáztasson kgd. és vagy úr vagy nemes és nemtelen rend közöl affélék találatnak, kik innét az mi földünkről be akarnának menni, ha levelünket nem mutathatja, mingyárt személy válogatás nélkül megfogják, minden marhájában zsákmánt vessenek, ő magát pedig fogva vigyék oda az végházba, annak utánna kgd minket tudósítson felőle és mi tudjuk oztán, mit köllessék afféle emberrel cselekednünk. Az oda alá való vármegyéknek lakosiról el ne ereszsze kgd ez titalmat, mert tudjuk, hogy eddig az kinek kedve volt hozzá, régen elment onnét. Ezt pedig nem is azért interdicáljuk, hogy az erdélyi fejedelemtől az szegénységet denegálnánk, hanem azért, mivel tudjuk, hogy sokan nem segítségnek, hanem kapzsiságnak és praedának okáért sietnek oda be. Erre azért kgldnek gondja legyen. Éltesse isten kgldet. Datum in arce nostra Bitche 18. Septembris, anno 1613.

Magn. dnis Vrae

servitor, amicus uti pater benevolus
comes Georgius Thurzó, m. p.

Külczim: Magn. dno Georgio Rákóczy de Felső-Vadász, sac. caes. regiaeque mtis dapifero et praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno amico uti filio nobis observandissimo.

XIV. 1613. szept. 25.

Anno 1613. 25. napján Septembris az ngos asszonynak Telegdi Borbála asszonynak hol minemű jószágának nevezete, melyet Nagy-Sárosrúl Parnóra küldöttünk.

Legelsőben vagy on hét túró, egy ón palaszk, egy bür palaszk, egy skatulában egy fias korsó, egy veres málhácska, nem tudjuk micsoda benne, egy kép. Ezek mind egy paraszt ládában vadnak.

Második paraszt ládában egy kis paraszt ládácska, és egy rossz korcsvagy, item három üveg palaszk egy kis ládában és két szakal.

Harmadik paraszt ládában rakva teli, de nem tudjuk mivel.

Negyedik paraszt ládában veres iskarlat szoknya, arany perém rajta; ugyan ezen ládában egy veres bárson subácska nestel bélétt; ugyanezen ládában metélt zöld szoknya. arany perém

az alján körül; ugyan ezen ládában fekete bárson ujjas szoknya; ugyanezen ládában egy szederjes pemkelel béllett suba; ugyanezen ládában egy köz paplan.

Item egy kis zöld pinczetok.

Item egy gyentáros öreg láda, az talpa gömbeleg mind az nígy.

Item két öreg láda, de nem tudjuk micsoda benne.

Item egy fekete bőr láda hintóra való, de nem tudjuk micsoda benne.

Item két veres láda bőrrel burított.

Item egy veres láda egészen bőrrel burítva.

Item paraszt üres láda.

Item fias láda.

Item tarka gyantáros ládácskában egy ezüst töczhe (!) egy fekete bárson kis szepet, egy facsésze aranyas, egy zöld könyv.

Item két öreg fejr szőnyeg, harmadik egy kis fejr szőnyeg.

Item egy veres öreg szőnyeg, három öreg kárpit.

Item egy szőnyegben bekötve, nem tudjuk micsoda benne.

Item sebesi pokrócz. egy hordó könyv.

Item egy üres ládában egy magyar könyv kalendáriommal, az almáriombúl szedtük ki. Egy kis magyar könyv fekete bársonnyal burított.

Item két kis magyar könyv.

Item magyar kalendáriom.

Item egy korbe óra, aranyas csésze tokával.

Item ugyanaz arany csészében egy ezüstbe foglalván képecske.

Item egy kicsin veres skatulában apró granát kövecskék.

Item csontbúl csinált olvasók.

Item egy öreg kócs ládához való.

Item hintó szekéren való egy gomb.

Item vikony viaszgyertya egy gombalyag.

Item egy kis fekete könyvecske teszta papiros.

Item egy kicsin ostábla.

Item egy törött öreg tükör tokban.

Item két hordó bor. Egy barátüv. Három fakalán.

Item egy kicsin szakos szajtocska. Egy ezüstös övecske.

Item egy kis keztücske. Egy átalag eczet.

Item egy kis deák könyvecske.

Item egy hordó eczet.

Item egy fazékban bors és mandola-szóló.

Item két fejr medve bőr.

Item két duhnya és egy fejal.

Item egy veres matrác.

Item két egész hordó eczet.

Item egy kosárkában csésze módra csinált üveg pohárok, három egyéb efélék, csizma módra csinált üveg pohár egy.

Mely marhákat az nemes Sáros vármegyéből kikért szolgabíró és eskütt uramék előtt és Thuri István uram előtt raktunk az szekerekre.

Anno et die ut supra. Mi Gombos Vincze szolgabíró Sáros vármegyének, eskütt Gergellaki Miklós voltunk Nagy-Sárost in comitatu Sarosiensi, az böcsületes vármegyének akaratjából és láttunk az kastélyban két terhes szekeret sokféle marhakkal megterhelvén, mely marhákat azon szekereken elindítottanak Parnóra; mely dolognak bizonsági vagyunk.

Idem qui supra. V. G., m. p.

Coram nobis

Könyű Pál,

harkácsi Szabó Pál, sárosvári porkoláb.

Rogocz János, sárosi főbíró.

Barla Pál, sárosi notarius.

Szalai György, főtanács.

(Egykorú másolat. N. R. A. f. 784. nro 8.)

XV. 1614. m a r c. 17.

Nos Franciscus Forgách de Ghymes miseratione divina sanctae Romanae ecclesiae presbyter cardinalis, archiepiscopus metropolitanae ecclesiae Strigoniensis locique ejusdem comes perpetuus, primas Hungariae, legatus natus, sacrae caesariae regiaeque majestatis summus et secretarius cancellarius et consiliarius etc. Universis et singulis principibus ecclesiasticis et secularibus, ducibus, marchionibus, praelatis, baronibus, comitibus, vicecomitibus, nobilibus, ipsorumque officialibus, item comitatibus comitatumque gubernatoribus, praefectis, burgraviis, magistris civium, iudicibus et villicis, passuumque custodibus, cunctis etiam aliis cujuscunque status, gradus, conditionis et praeeminentiae hominibus ubi constitutis et existentibus praesentes nostras visuris, lecturis vel auditoris dominis et amicis nostris observandissimis et observandis salutem et amicitiae nostrae promptitudinem. Cum praesentium exhibitores, spectabiles et magnifici domini Sigismundus et Paulus Rakoczy, barones hungari nihil magis in animo haberent, quam praeclaram virtutibusque insignem externarum nationum consuetudinem vivendique modum, quo olim sibi patriaeque suae charissimae inservire possint, cognoscere et experiri, Italiam sibi aliaque loca perlustranda censuerunt, petentes nos obsequiose, ut literas has nostras sibi multum proficuas fore penes se exarari faceremus. Cum igitur hi juvenes ex magna et illustri baronum Hungariae familia sint

orti, de patriaque sua benemeriti et nobis bene perspecti ac ex loco salubri omnique contagionis labe vacuo et immuni proficiantur, non dubitavimus eosdem juvenes barones dominationibus vestris eorundemque singulis, quorum intererit, de meliori nota commendare, petentes officiose, velint illis, ubi in praesentiam eorum pervenerint, omne genus amicitiae et benevolentiae demonstrare et exhibere, in locisque suspectis et periculosis bonam comitivam, si opus fuerit, usque ad loca tutiora praebere, eosdemque una cum rebus et famulis suis sine impedimento aliquali, tam inter eundum et commorandum, quam vero inter redeundum securos ac tutos reddere, ac per suos reddi facere. Quam dominationum vestrarum gratiam et benevolentiam nos quoque pari studio data occasione promereri conabimur. Quas de reliquo felicissime diutissimeque valere exoptamus. Datum Tyrnaviae die decima septima mensis Martii anno domini Millesimo sexingentesimo decimo quarto.

Cardinalis Strigoniensis.

(N. R. A. fasc. 769. nro 32.)

XVI. 1614. a p r. 3.

Spect. ac magce dne affinis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Az kgld levelét, kit 26. Martii írt, 3. mensis Aprilis hozák meg, kibűl megérttettem, hogy kgld bekűldette Erdélybe az fejedelemnek szóló levelet. En magam is látom, hogy az szakmáriak elunják az Erdélybe való sok postálkodást, ezután immár az ecsediekre is kell kerűlni. Az kállaiak igen nyomorultak, mint-hogy megégették volt őköt, nem vehetik fel magokat. Az commissariosok felől nem szükség hogy kételkedjelenek, mert azok immár megindultak és rövid nap oda érkeznek kgldhez Szakmár-ra. De ez igen nem tetszik énnekem, hogy Bettlen Gábor mindjárt követet bocsáta török császárhoz Drinápolyba, s csavuszt kért, hogy bocsásson török császár palatinus uramhoz s én hozzám, kivel Angyalossi Mihály sietséggel jöttön-jött és Kassára hozott egy vén csavuszt, minden salvus conductus nélkül, kinek követsége az, hogy Husztot, Kővárat, Nagybányát visszadjuk Bettlen Gábornak.

Minthogy azért ilyen követséggel jött hír nélkül, én szembe nem leszek vele ő fge hire nélkül, és fel sem bocsátom palatinus uramhoz, míg váloszom nem jó ő fgétűl. Ebbűl megítélheti ember, hogy Bettlen Gábor török császár hire nélkül semmit nem mer cselekedni, azért igen hiába ő vele tractálni.

Az Sebessy dologrűl való relatiót kgd megadhatja, oda men-vén most Daróczy uram kgdhez. Méltó is, hogy kegyelmed vá-

loszt tegyen császár urunk ő fge parancsolatjára, mint lött vége annak az kgték commissiójoknak.

Az mi az Nagy Lukács hadát illeti, megírtam Lónyay uramnak, hogy csak az öt százat tartsa meg, az kiket megmustrált, és azokat falukra ossza aprónként, hogy olyan nagy terhére ne legyen az szegénységnek, az többit pedig mind kiverje közülök és leszállítsa. Minthogy pedig tatár hire is vagyon, hogy Szolnokhoz érkeztek volna, nem árt vigyázásnak okáért annak az kevésnek ott lenni. Az pénzzel, az ki felől írt vala ő fge, még sem érkezének el; azt remélem, hogy eljő addig pünkösöd napja, még azzal elérkeznek. Azért ha az vármegyék nem tarthatják az Prényi uram s Matuznay uram hadait, kgd olyan conditióval szállítsa le őket, kiki házához menjen addig, míg az ő fge pénzzel elérkeznek, akkor ismég jőjjönek helyekre zászlójok alá, és megadatjuk füzetéseket. Az bizony dolog, immár kinyilván az idő lassan-lassan, inkább kelletnék az vitézlő nép, ha volna pénzünk, az mivel nekik fizetnünk kellene, de az pénz fogyatkozása miatt semmi jó dologban elő nem mehetünk, kívül azután is semmi jó nem következhetik. Éltesse isten kgdet. Datum ex castro nostro Herknecht 3. Aprilis anno 1614.

Splis ac magcae dnis Vrae

servitor et frater addictissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Én azelőtt is megírtam édes öcsém, hogy kgdnek az mostani örvendetes dolgaiban örömet szolgálnék, de minthogy elbetegesedem, nem látom módját, hogy jelen lehessen, holott csak Kassára sem mehetek be, az kis leányom is rosszúl vagyon és sok nyavalyás állapattal vagyunk; kérem azért kgdet, méltó mentségemet értvén, semmi egyébbre ne keljen, mert ha így nem volna dolgom, senkinek örömesben nem szolgálnék mint kgdnek.

Hirem egyéb nincsen, hanem hogy Nigrón eddig felérkezett, az török követekkel talán valami jót végeznek.

Külczim: Spli ac magco Andreae Dóczy de Nagy-Lucse, comitatum Szatmariensis ac Barsiensis comiti, cubiculariorum regalium magistro, sac. caes. regiaeque mtis consiliario ac praesidii Satmariensis supremo capitaneo etc. dno fratri observandissimo. Cito. Cito. Cito.

XVII. 1614. júl. 17.

Nos Gabriel Bethlen dei gratia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. damus pro memoria, quod cum fideles nostros magnificum Sigismundum Sarmasághi de Hegyesd, generosum Andreám Kapy de eadem Kapi ac prudentem et circumspectum Davidem Literatum, judicem regium sedis saxonialis Keőhalom ad sacrmam caesaream

regiamque ac Romanorum imperatoriam mtem expediverimus, dederimusque eisdem in mandatis, ut commissionem sibi delegatam in negotio compositionis inter nos et sacr. regiamque mtem intercedentis peragant. Etiam illud vigore praesentium literarum nostrarum concessimus benigneque annuimus, ut necessitate sic exigente, post certum et finalem tractatum terrarum, arcium, civitatum, oppidorum et villarum ex ditionibus nostris occupatarum restitutionem, manibusque nostris integre, ita ut antea fuerant a praedecessoribus nostris possessa resignationem, salvis etiam universis regni juribus, privilegiis et libertatibus ex foedere Posoniensi firmatis, roboratisque cum dicta sacr. regiaque mte prout opportunitas exegerit, tempus induciarum et suspensionem armorum utrinque constituere valeant, habeantque potestatis facultatem, tantisper . . . . um, dum [transa]ctio iam suscepta conficiatur et ad finem deducatur . . . . . firmiter docu . . . . . nicum, praesentes literas nostras superinde emanatas eisdem dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Alba Julia die decima septima mensis Julii, anno millesimo sexcentesimo decimoquarto.

Gabriel Bethlen, m. p.

Simon Pechy, m. p.
cancellarius.

XVIII. 1615. febr. 9.

Anyai jóakarattal való magam ajánlásának utána az úristentől minden jókat és egészséget kívánok.

Ez írásra magamat nehezen vém, de mindazonáltal hozzátok anyai szerelmemet hogy megmutassam és sok tűréssel való engedelmességemet, ez vinné, tudván azt, hogy most mind az ketten együtt vattok, tudjátok azt édes fiaim, hogy sok időtül fogván halogatjátok az jó békességet s alkuvást, melytől jó módjával nem lettem volna idegen még idegennel is, nemhogy veletek. Azért lássátok jó fiaim, mert időmet el nem akarom mulatni, öt hetet és holnapokat eluntam, immáron lássátok jó fiaim, én erre választ várok. Tartson meg az úristen jó egészségben édes fiaim sok esztendőig. Datum in curia Parnó die 9. Februarii anno 1615.

Jóakaró anyátok

az néhai nagyságos Rákóczy Zsigmond uram
megmaradt özvegye
Telegdy Borbála.

Külczim : Spectabili ac magnifico Georgio et Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász filiis charissimis.

XIX. 1615. febr. 22.

Köszönetem s magam ajánlásának utána mint szerelmes fiaimnak az úristentől minden jókat s jó egészséget kívánok jó fiaim.

Megadák édes fiaim leveleteket, melyből értem az mostani dolgot is, mely az szegény Lajos uram faluinak visszaadásában jár, melyet én is kívánok szerencsésen jó fiaim, hogy meg legyen. Az mi penig az magunk között való dolgot illeti, elhiszem jó fiaim azt, hogy míg isten éltet benneteket, addig az dolog és az foglalatosság hogy el nem fogy; én látja isten, nem az idegenségből, hanem az mint minap is írtam volt, hogy ha az alkuvásnak napja ugyan mind így halasztatnék, előbb-előbb nagy kételenségeből az igazságom és törvény utját is el nem hagyhatom. Mindazáltal, holott jó fiaim az falunak megadása immár csak az egy hét alatt elvégeződhetik, ha bizonyos napját érthetem, én jó fiaim azon anyai szeretettel inkább készebb leszek az jó csendes igazság szerént való alkuváshoz, hogysem valami gyűlölséges törvényhez. Én ezt jó fiaim azon anyai igaz szeretetemből akarom értésekre adni, és evvel az úristennek ajánllak és kívánok jó fiaim minden jókat boldogúl. Datum ex Eszény die 22. Februarii 1615.

Jóakaró anyátok míg él

az néhai nagyságos Rákóczy Zsigmond
megmaradt özvegye
Telegdy Borbála.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos Rákóczy György és Rákóczy Zsigmondnak, nekem szerelmes fiaimnak adassék.

Exhibitae die 27. Febr. anno 1615. in Szerencs.

XX. 1615. ápr. 22.

Magnifici domini, domini et fautores mihi observandissimi. Servitiorum meorum addictissima commendatione praemissa.

Kívánok az úristentől ő szent felségétől nagyságtoknak hosszú életöt, jó egészséget és szerencsés előmenetelt.

Megadá az Nagyságtok jámbor szolgálja énnekem az nagyságtoktól hozott levelet, melyből értem, hogy Nagyságtok kívánja tőlem ez jövőendő 27. napján ez hónap sároossi házoknál való létemet és dolgaiban való szolgálatomat. Azért nagyságos uraim, az mint ezelőtt is egynehány nappal Balogh Káspár uramnak ő kegyelmének is megmondottam, ha oly dolgom, ki asszonyomékat ő kegyelmeket az Lorántffy asszonyokat illetné, minthogy ő kegyelmeknek köteles vagyok, addig az nagyságtoknak praefigált napig, ki megtartóztathatna, nem érkezik, azon leszek, hogy az

nagyságtok parancsolatja szerint azon az napon nagyságtokkal együtt leszek, és ha miben tudok, szolgállok. Ha pedig történet szerint oly dolog lenne és következne, ki miá az napra nem érkezhetném, Nagyságtokat kérem énnekem arról megbocsásson, mert az kötelesség emberrel még maga saját dolgait is elmulat-tatja. Ingyen valamikor mire érkezhetem és nagyságtok parancsol, jó kedvvel igyekezőm Nagyságtoknak szolgálnom az míg élek.

Tartsa meg isten ő szent felsége nagyságtokat sok esztendeig jó egészségben. Datum in Patak 22. Aprilis 1615.

Earundem magnificarum dominationum

servitor addictissimus

Joannes Szegedi.

Külczim: Magnificis dominis Georgio sacrae caesareae regiaeque majestatis militum praesidii Onodiensis capitaneo etc. et Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. dominis et fautoribus mihi semper observandissimis.

XXI. 1615. május 22.

Sples et magci dni dni, fratres obsendmi. Plurimam felicitatem et servitiorum meorum addictissimam et fraternam promptitudinem.

Hogy az kgltek causáját elsőbben itt elővettük vala, akkor is nagy szeretettel intettem kglteket, hogy az adversa parssal megbékéljek kgltek; és Homonnay uramnak, Forgács Sigmund uramnak, azonképpen Daróczy Ferencz uramnak is írtam, hogy az kgltek megbékélésében ő kglmek is jó közbenjárók legyenek. De nem tudom, mi okból az kgltek concordiája véghez nem mehetett. Én nekem azért tisztem szerint el kellett járnom az törvény dolgában, ki sem egy félnek sem az másiknak nem kedvez, hanem csak az kinek mint igazsága vagyon az törvény eleiben vetett causában, és sententiát pronunciáltunk kglteknek. De minthogy még az kgltek prokatori az legfelsőbb székre úgy mint Rómában appelláltak az dolgot, a honnét immár tovább nem appellálhatni, és ott válik meg, ha a mi sententiánkat helyen hagyják, még azért kglteknek módja vagyon a concordiában, minekelőtte felmenjen a mi sententiánk az egész processussal együtt. Hanem intem mégis kglteket és az én kgltekhez tiszta szívből való indulatomból atyafiuságosképpen intem is, hogy kgltek accedáljon az concordiához és békéljék meg egymással. Im az följlül megnevezett uraknak is megírtam, hogy az kgltek között való békességnek véghez vitelében ő kglmek is jó segítséggel legyenek.

Tartsa meg isten kglteket sok esztendeig kedves jó egészség-

ben és nevelje naponkint való bódog szerencséjeket kglteknek.
Datum Jaurini, 22. die Maji 1615.

Splium et magcarum dnum Vrarum

servitor et frater addictissimus

Demetrius Napragi, m. p.

archiepiscopus Colocensis.

Külczim : Splibus ac magcis dnis dnis Georgio et Sigismundo Rakoczy de Felső-Vadász etc. dnis et fratribus observandissimis

XXII. 1615. okt. 16.

Splis ac magce dne frater observandissime. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Az kglđ levelét most hozák énnekem, kívül megérttettem, hogy az egri vitézek igen nyughatatlankodnak, s hogy az szentpéteri malmot felverték, törték, azon felett az ónodi vitézek közül is egyet levágtak volna, mely dolog az bizonyos, az békességhez nem illenék, és igen ellene vagyon. Azért kglđ írjon Amhát béknek felőle Egerben, mi annak az oka, hogy ezt cselekeszik az törökök most békességnek idején, és mit kell ez dologból várni. Lásza kgđ, mit ír reá és micsoda feleletet teszen. Továbbá azt is akarók kgđnek értésére adni, hogy Dóczy uram holnap úgy mint szombaton itt leszen ebédkor Kassán, Ruber Georg uram is beérkezik. itt egy avagy két nap elmulatnak ő kglmek és az után megindulnak az hagyott helyre; kglđ azért az állapathoz úgy készüljön, hogy valami hátramaradás ne essék az dologban. Eltesse isten kglđet. Datum Cassoviae 16. Octobris anno dni 1615.

Splis ac magcae dnis Vrae

servitor et frater paratissimus

comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Külczim : Spli ac magco dno Georgio Rakoczy de Felső-Vadász caes. regiaeque mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. dno et fratri observandissimo.

XXIII. 1615. nov. 11.

Én Thelegdi Barbara, az néhai tek. és ngos Rákóczy Sidmond uramnak megmaradott özvegye adom emlékezetre mindeneknek ez jelen való levelémnek rendiben, hogy az minemű perem énnekem az én fiaimval, az ngos Rákóczy Györgyvel, Rákóczi Sidmondval és Rákóczi Pálval Sárosvára felől ez elmúlt

időkben volt, mindazokból ezen megmondott fiaimval az tek. és ngos gróf gymesi Forgách Sidmond judex curiae előtt bizonyos conditiókval írt contractusnak közöttünk authenticice kelésével, ki ez jelen való esztendőben szent Jakab havának tizennegyedik napján költ, úgy alkudtunk meg, hogy abban az contractusban megmagyarázott pereimnek elengedéseért ezen megnevezett fiaim adjonak énnekem ötezer magyar forintot. Kinek az hasonfelét, úgymint az kétezer ötszáz forintot azon contractusban megírt első terminuson ezen ezer hatszáz tizenöt esztendőben, szent Márton napján az obligatoria szerént, melyet az ötezer forintról ezen ország bérája előtt énnekem adtanak volt, azon napon és esztendőben énnekem készpénzül és fogyatkozás nélkül megadták, mely kétezer ötszáz forintot ő kglmek kezéből én is éppen kezemhez vöttem; kiről ő kglmek ez kezemírása és pecsétémvel megerősítettett levelemben mentté hagyom ez nemes személyek, úgymint Decsi János Zemplin vármegyei szolgabíró, Ványai Mészáros eskütt társa, Dóczi Ferencz, Csicséri Ambrus, Ivócz Pál, Detky Balás és bogácsi Szabó György uramék előtt személyek szerént jelenlétekből. Datum in castro Szerencs ipso die festivitatis beati Martini episcopi et confessoris, anno domini Millesimo sexcentesimo decimo quinto.

Ex consensu dnae magcae

(P. H.) Barbara Thelegdy, m. p.

Coram me Johanne Dechy judlium comitatus Zempléniensis, et coram me Michaelé Vaniay jurato assessore ejusdem comitatus.

Kivül: 1615. Literae quietantionales gen. ac magn. dom. Barbarae Thelegdy super fl. 2500.

(N. R. A. f. 784. nro 12.)

XXIV. 1615. decz. 21.

Spectabilis ac magnifice domine frater observandissime.
Salutem ac servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Akarók kegyelmednek értésére adni, hogy istennek jó engedelmeből tegnap vasárnap mi is beérkeztünk. Azért uram hogy ha valami oly hírek folynának, kik az ő felsége országát concernálnák, úgy az török felől, avagy pedig más egyéb dolgok felől is, kegyelmed ezután ide adja értésünkre. Továbbá kegyelmedet azon is igen kérjük, hogy ha Balogh Gáspár uram megjő Erdélyből, mindjárt küldje be kegyelmed ide Kássára hozzánk ő kegyelmét, felette igen nagy dolgaink vadnak ő kegyelmével. Kegyelmednek ezbeli hozzánk való jóakarátját nagyobb dologban

megszolgáljuk. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae die 21. Decembris anno 1615.

Spectabilis ac magnificae dominationis vestrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigismundus Forgách de Gyemes.

Ha Balog Gáspár uram jelen nem leszen, nagy kárt kezdek vallani, minthogy az minemő dolgom Homonnay Györggyel vagyon, más procurator nem tudja állapotját. Azért kérem kedves édes jóakaró öcsém uram, legyen azon, hogy ha haza érkezik, jöjjön Garamba hozzám 27. Decembris, mert 29. elérhet Garamba az dolog.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Gergio Rákóczy de Felső-Vadász, sacratissimae caesareae regiaeque majestatis praesidii Onodiensis supremo capitaneo etc. domino et fratri observandissimo.

Exhibitae Onod 22. die Decembris anno 1615.

XXV. 1616. jan. 3.

Splis ac magce dñe et frater observandissime. Salutem et servitiorum meorum commendationem.

Az kgd levelét meghozák, kiből megértettem, hogy valami rosz csavargók valami törököket lappangatnak ott; azért kgd menjen jól végire az dolognak, ha úgy vagyon-e, és ha úgy talál-tatik, küldjön reájok és fogassa el mind az törököket s mind az őrzőket és adja értesemre nekem ha Ónodba lesznek, kgdet azután informálok róla, mit cselekedjék. Éltesse isten szerencsésen jó egészségben. Datum Kassán 3. Januarii, anno 1616.

Splis magcae dñis Vrae

servitor et frater paratissimus
comes Sigism. Forgács de Gimes, m. p.

Külczim: Spli ac magco dno Georgio Rakoczi de Vadász, s. c. r. mtis praesidii Onodiensis supremo capitaneo, dno fratri observandissimo.

Exhibitae Zenderew 6. die Jan. anno 1616.

Közli: SZILÁGYI SÁNDOR.

A GRÓF ESTERHÁZI CSALÁD

PÁPAI LEVÉLTÁRA.

A galánthai gróf Esterházy nemzetségnek idősebb vagyis tатаi ága családi levéltárát Tatán őriztette. Az utóbbi időkben a család elszaporodott, az ősi birtokok is többfelé oszoltak s azokból több hitbizományi uradalom alakíttatott. Így gróf Esterházy Pál († 1877. júl. 20.) a pápa-ugodi uradalmakra nézve elsőszülöttségi hitbizományt alapított, mely rendelkezése 1873. évi febr. 4-én legfelsőbb helyen megerősítést nyert. A hitbizományi javak ez idő szerint gr. Esterházy Mórícз veszprém-megyei főispán haszonélvezetében vannak, s a hitbizományi alapítónak — Pál grófnak — egyéb javai, a devecseri stb. uradalom pedig gr. Esterházy Ferencznek, Mórícз testvérének jutott osztályrészül.

Gróf Esterházy Mórícз a Pápa, Ugod, Devecser, Mezőlak stb. uradalmakra vonatkozó iratokat a tатаi közös levéltárból néhány évvel ezelőtt elkülönítette, s ezeket Pápára vitette, hol az iratok a tiszti lakban vannak egyelőre elhelyezve, de még mindig ládákban. A levéltár rendszeres felállítása legközelebb várható.

Weber Rezső uradalmi igazgató és Noszlopy Bálint főszámvevő szívességéből volt alkalmam a levéltár tartalmával megismerkedni. Az eredeti okiratokhoz hozzájutni ugyan nem lehetett, de a különféle elenchusokból, s az eredeti okleveleknek több testes kötetre rugó másolataiból és tisztázataiból a levéltári anyagot egész könnyen áttekinteni lehetett.

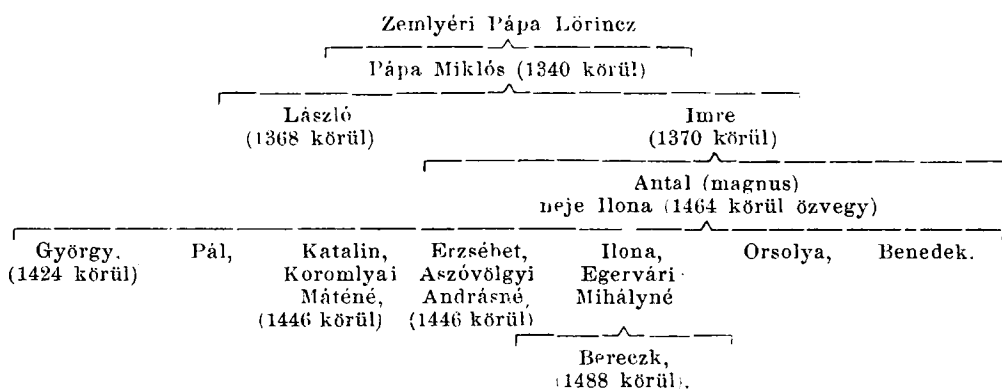
Az elenchusokban felsorolt iratokon kívül ha vannak-e még más lajstromozatlan iratok, ezek megtartattak-e akkor (a mult század közepén), a midőn a levéltár rendeztetett és a lajstromok, különösen jogi érdekek figyelemmel tartásával, elkészültek — vagy az akkori idők felfogása szerint mint »acta inutilia« nem-e kiselejteztettek? — a levéltár felállítása után fog majd kiderülni.

A lajstromok szerint a levéltár anyaga jobbára a birtokviszonyokra vonatkozó, jogi természetű oklevelekből áll. Ado-

mány- és záloglevelek, iktatások, ellentmondások, határjárások és különféle perek képezik az oklevelek tulnyomó részét, s csak itt-ott fordulnak elő míveltség- és köztörténelmi szempontból figyelmet keltő egyes okiratok. Egyes vidékek monographájához, vagy a családok történetéhez azonban rendkívül sok becses adatot tartalmaznak.

E levéltárban maradtak fenn a néhai *Pápa* nemzetségnek, a devecseri *Choron* családnak egykor kiterjedt birtokaira vonatkozó oklevelei, valamint az enyingi *Törököknek*, a Zápolyaiaknak stb. többrendbeli iratai.

Az elenchusok és az okmánymásolatok alapján a Pápa nemzetség nemzedékrendét is összeállítani sikerült, s ez a következőkben tűnik elő:

Mint alább látni fogjuk, ezen Pápa nemzetségtől nyerte Pápa város is a nevét; s hogy Pápa és Zemlyér (ma Pápa határában Semlér pusztá tartja fenn nevét) szomszédos helységek voltak; és hogy Zsigmond király 1430-ik évben adott szabadságot Pápa Györgynek a pápai vár felépítésére, — a mely vár voltaképp Zemlyér helység területén épült fel, s ép azért Pápa olykor Zemlyérnek (1469, 1475.) is neveztetett, — s Pápa tulajdonképi neve *Bellerszegh* volt, és a Pápa nemzetségről, a Pápa György által épített várról kapta a város is a Pápa nevet; 1464-ben már Felső- és Alsó-Pápa helynevek szerepeltek, a melyekben a mai Pápának felső város és alsó város részeit kell felismernünk.

De mielőtt az elenchusok kivonatait ismertetném, melyeket elég megbízhatóaknak találtam, előrebecsájtom, hogy az elenchusok az egyes uradalmak szerint készültek, illetőleg azon helységek czíme szerint, a mely helységekben az Esterházy családnak azon időben bizonyos birtoka létezett vagy valamely haszonvételhez, szolgálmányhoz jogot tartott. A régi uradalmi elenchusok legtöbbje ezen rendszer szerint készült.

Az elenchusokban pedig nem kevesebb mint 110 helység neve szerepel, a mely helységek egykor részben vagy egészben

Esterházy-javak voltak. Felsorolom e helységek neveit egyenként annak megjegyzésével, hogy a zárjelben előforduló évszámok azon okmányok évszámát jelzik, a mely okmányokban az illető hely neve előfordul:

Pápa	Baltháza (1488. stb.)
Kupp (1535. 1536. 1622 stb.)	Szárasd » »
Igar » » » »	Mihályfalva »
Borsos-Győr » » »	Ederics » »
Szerecseny » » »	Szerdahely » »
Mikola (1459. 1457.)	Haholt (14-8. stb.)
Szile (1459.)	Butaföld (1488. stb.)
Nagy Hartya (1413. 1459.)	Desid » »
Móriczhida (1614. 1627. stb.)	Kisfalud » »
Théth (1732. stb.)	Ujhegy » »
Gyarmath (1733. stb.)	Órsáp (1446. 1453. 1526. stb.)
Gyömörő (1672. 1674. 1676. stb.)	Párnád » » » »
Homorok (1732. stb.)	Genű » » » »
Gesztes (1453. 1495. 1498. 1526. stb.)	Szentvid » » » »
Szentkirály (1441. 1467. 1475. stb.)	Keremlő (1495. stb.)
Saágh (1734. stb.)	Maik » »
Keszi (1441. 1439. 1467. 1475. stb.)	Thema (1663. stb.)
Nyüger (1734. stb.)	Császár (1495. 1635. stb.)
Ácz (1465. 1487. 1507. 1734. stb.)	Csákvár (1446. 1453. 1495. 1526. stb.)
Mecsér (1441. 1448. 1475. stb.)	Gerencsér (1453. 1526. stb.)
Ujfalu (1734. stb.)	Dabos » » »
Török (1397.)	Vamma » » »
Noráp (1315. 1325. 1708. stb.)	Forna » » »
Kovácsi (1315. 1637. 1661. stb.)	Szentmiklós (1435. 1453. stb.)
Bedezh (1648. stb.)	Dad (1453. 1526. 1635. stb.)
Ertény » »	Bokod (1453. 1495. 1526. 1638. stb.)
Bekefalva » »	Oroszlánykő (1453. 1495. 1526. stb.)
Teszér (1697. 1732. stb.)	Ároki (1453. 1526. stb.)
Tamási (1348. 1652. 1697. 1730. stb.)	Báth (1630. stb.)
Szentgál (1643. 1670. stb.)	Gecse (1461. 1464. 1718. stb.)
Kajár (1673. stb.)	Bobak (1495. stb.)
Lovász-Patona (1673. 1721. stb.)	Olaszfalu (1719. stb.)
Pórmagasi (1703. stb.)	Gyimóth (1430. 1513. 1585. 1586. 1592. 1593. 1609. 1615. 1620. stb.)
Bogdány (1468. stb.)	Ugod (1630. 1641. 1694. stb.)
Ménfő (1630. 1653. stb.)	Főfőtély (1648. stb.)
Gönyő (1653. stb.)	Tizes (1452. stb.)
Dobravina (1657. stb.)	Ankhely (1732. stb.)
Kabód (1453. 1526. stb.)	Ujlak (1733. stb.)
Környe (1453. 1498. 1526. 1668. stb.)	Sármelléke (1437. stb.)
Kemléd (1453. 1526. 1668. stb.)	Almási (1713. stb.)
Patha » »	Nyári (1648. stb.)
Czebe (1459. stb.)	Patka (1702. stb.)
Lak (1441. 1708. stb.)	Zámoly » »
Páth (1459. stb.)	Lihirt (1370. 1469.)
Sárisáp (1453. 1495. 1526. stb.)	Odoska (1441. 1452. 1464. 1469. 1488. stb.)
Szentborbála (1713. stb.)	Sövényháza (1630. stb.)
Sömjén (1638. stb.)	Szentivány (1444. 1703. stb.)
Lovász-Berény (1701. stb.)	Bodorfalva (1444. stb.)
Kocs (1712. stb.)	
Atya (1465. 1487. 1488. 1507. stb.)	

Lak (1441.)	Királyföldje (1638. stb.)
Paáh (1459. stb.)	Bakonybél (1736. stb.)
Boglár (1732. stb.)	Szentüllés (1526. stb.)
Acsái (1444. stb.)	Koppány (1736. stb.)
Koma (1732. stb.)	Deákföldje (1738. stb.)
Udvarocska (1375. stb.)	Babóth (1738. stb.)

E kimutatásból látható, hogy a levéltár legrégibb iratai a XIV-ik század elejéről valók, s az iratok jó része a mohácsi vész előtti korra esik. A levéltári anyag nagyobb része mégis a mohácsi vész utáni időszakra vonatkozik. A Rákóczy-korból igen csekély irat maradt fen. S habár a lajstromok a múlt század közepén készültek, azokba utólagosan egész a 40-es idők iratai is belajstromoztattak.

Árpád-kori okirat a levéltárban nincsen, ámbar az elenchusokban ilyenféle följegyzések is fordulnak elő:

1233. »Határjárás Ugod és a Bakony erdő között. Másolat. Eredetije Somogyi úrnál létezik.«

1258. »A Bakony erdőt őrző Fenyőfőiek és a pannonhegyi apáthoz tartozó Venye határjárási oklevele másolatban.«

1269. »Béla király adománylevelének másolata, mely szerint Puch mesternek Théth nevű három ekényi földet adományoz, keletről Puch Olivér comes, északról a Móricz monostora, nyugatról a Sándor mester birtoka által határoltat, — mely oklevélhez hozzácsatolva van az utolsó magvaszakadt Poki Gáspárnak, Győrvármegye szolgabírájának 1650. évből kelt végrendeletének kivonata.« — stb.

De térjünk át a regestákra s mindenek előtt a pápaiakra annak megjegyzésével, hogy az elenchusok az oklevelek keltének pusztán az évszámát jelölik meg.

1340. Károly király védlevele Lőrincz fia Zemlyéri Miklós részére.

1343. A szent-mártoni convent jelentése Zemlyéri Miklós ügyében a *pápai* és *zemlyéri* határok iránt Miklós majorosnak Gyáth fiának, Gestének és Egyednek, Csiba fiának tanuság tételre lett meghívásáról.

1347. A Tapolczában levő malom fele részének elzálogosítása Zemlyéri Miklós részére.

1350. Két malomnak s az *Odocskához* (ma Hódaska) tartozó földrésznek a beél-i apát által történt megszerzése, s az *Agyaglikhoz* tartozó ezen birtok iránt a *Dalka* család nevében történt ellenmondás.

1368. A veszprémi káptalan előtt Pápa Miklós — László fia — tiltakozik és meginti Hektor fiának — Györgynek — özvegyét és ennek fiait a Pápán levő részjóságuk haszonvétele iránt.

1370. A győri káptalan előtt Tamás, udvarocskai Hodus fia és Miklós, Hodus Péter fia a Veszprém megyében fekvő *Lihért* és *Tizes* birtokokban levő fél birtokrészüket terheik könnyebbítésére felvett 50 márkáért (50 marcis denariorum gravis ponderis) Imre nemes embernek, Zemlyéri Miklós fiának örökbevallják, magszakadás esetén kölcsönös örökösödés kikötése mellett.

1397. A veszprémi káptalan által *Odocska* és *Zemlyér* helységek határai iránt tartott vizsgálat annak kiderítése céljából, hogy az Odocska nevű malom Pápa mezőváros (oppidum) avagy Zemlyér helység határához tartozik-e?

1405. A zala-szigeti boldog Adorjánról nevezett convent előtt (coram conventu b. Adriani in insula Szaladiensi) Bodorfalvi László és Misér Miklós a Pápán levő két részjóságukat és a Tapolcza folyóban levő harmad malom részüket Zemlyéri Antalnak és feleségének 600 tiszta arany forintért örökbevallják.

1406. Zsigmond király megerősíti a *pápai lakosokat* azon kiváltságokban, hogy tüzelésre és építkezésre alkalmas fákat a *Bakony* erdőből szükségleteikre elegendőt használhassanak.

1416. Somi Gáspár (Caspar de Som) Török Imre nádor-fehérvári bánnak 110 frtot nyugtatóványoz, mely összeget helyette Dancs Demeter fizette ki.

1424. Zsigmond király Pápa Györgynek, Antal fiának kérelmére megerősítve kiadja Károly királynak a *zemlyéri* birtokra vonatkozó védlevelét.

1424. A veszprémi káptalan idéző levele Thomaji Lőrincz fiai István, László és András, úgy más alperes társak ellen Pápa Antal fia György és érdektársai ellenében *Thomaj*, *Németfalu* és *Zemlyér* helységekben véghezvitt hatalmaskodási ügyben.

1425. A győri káptalan előtt Zemlyéri nagy Antal fiainak Györgynek és Pálnak felvallója pápai javaik s a *Tapolcza* folyóban levő malmuk, úgy *Zemlyér* helység elosztása ügyében kelt barátságos egyezségről.

1428. Zemlyéri nagy Antal fiai György és Pál, a győri káptalan előtt *Bellerszegen másképp Pápán* levő javaik (ratione bonorum Bellerszeg alias Papa vocatarum), malmuk és a *Beghmalma* iránt egyezséget kötnek.

1430. Zsigmond király szabadságot ad Pápa Györgynek, hogy *Zemlyéren várat építhessen*.

1430. Kis-Gyimóthi István és Lőrincz tiltakozása a miatt, hogy Garai Miklós nádor és testvére János a Kis-Gyimót birtokukhoz tartozó *Korláth-Berke* és *Gyurg-Teleke* nevű javaikat elfoglalták és Pápa mezővároshoz csatolták.

1436. Pápa György kérelmére Garai Miklós nádor fiai

által erőszakkal megtámadott *Zemlyér* birtok ügyében királyi parancsolat.

1436. Pápa György kérelmére a *Pápa mezőváros* és *Zemlyér helység* között levő határokról szóló határjárási tanusítvány.

1436. Pápa Antal fiainak, Györgynek és Pálnak, kérelmére kiadott tanusítvány arról, hogy Csehi Gegő fia Illés és ennek testvére László Némái Pétert, Pápa Antalnak Austriában fekvő *Thalberg* várában levő alvárnagyát — mely várat Pápa Antal és Csehi Illés együttesen szerzették — megtámadták, attól bizonyos pénzösszeget kicsikartak és elvittek, ezenkívül a részük-ről kirendelt emberek által Pápa Antalt is zemlyéri birtokán, saját házában az éj csendjében megölték, összes kincseit (clenodia) elrabolták

1436. Az üdvözítőről nevezett kapornaki convent jelentése Hany Pál fiának Jánosnak kérelmére a Pápa Antal fia György ellen folyó s a *Szentkirály, Keszi, Galsa, Misér, Poron, Tomaj és Pápa másképp Zemlyér* részbirtokok elfoglalása ügyében Pálóczi Mátyás nádor által hozott ítélet végrehajtásáról.

1437. A zirczi apát és Pápa Antal fia György között az országbíró előtt kötött egyezség ugyanazon apát által a *zemlyéri* határon felépített egy bizonyos malom iránt.

1437. Zsigmond király új adománylevele Pápa György részére *Pápa mezővárosi részbirtoka és Zemlyér helység* iránt. A veszprémi káptalannak jelentése ezen birtokokba történt beiktatásra vonatkozólag.

1441. Ulászló király új adománylevele és védelme Pápa György részére *pápai* részbirtoka és *Odocka, Szentkirály, Keszi és Mecsér* jószágára vonatkozólag.

1441. A veszprémi káptalan Pápa György részére pápai részbirtokának határbejárásáról szóló tanusítványt ad.

1441. Ulászló király *Pápa* várát és mezővárost a hozzá tartozó jószágokkal együtt alsó-lindvai Bánfi Pálnak adományozza.

1444. Rozgonyi György országbírónak ítélő levele a Pápa Györgynek *Szent-Iván, Acsád* veszprémmegyei és *Bodorfalva* zalamegyei birtokaiba történt beiktatása alkalmával a Hany János és Szentiványi Tamás, Benedek, Ágoston, Fülöp, Márton, Jakab, György és Farkas által támasztott ellenmondások következtében.

1446. Az országbíró előtt s annak közbenjöttével kötött egyezség egyrészről Pápa Antal gyermekei, nevezetesen: György, Katalin Koromlyai Máténé, Erzsébet Aszóvölgyi Andrásné, valamint a kiskorú Ilona és Orsolya leányok, úgyszintén Benedek; másrészről Fyred László fia Imre és Csehi István fia János között teher elvállalása, valamint Pápa Antalnak *Thalberg* várá-

ban történt megkárosítása, elidegenített dolgainak kárpótlása és saját házában történt megöletése tárgyában.

1452. A veszprémi káptalan iktatási jelentése arról, hogy György, Pápa Antal fia *Odocska másképp Tyres* birtok fele részébe és ugyanott a *Tapolcza* folyóban épült malomba tisztán és ellenmondás nélkül beiktattatott.

1461. A pápai nemesek tiltakozása Garai László nádor ellen, hogy *Pápa mezővárosban* a szt. ferenczrendű atyák monostorát fel ne építse és elidegenített földeiket nekik visszaadja.

1464. A győri káptalan előtt Ilona asszony, néhai Pápa Antal visszamaradt özvegye minden jogait és hozományát, a melyeket *Bellerszeg*, másképp *Fölső és Alsó Pápa* helységben, valamint *Zemlyér* és *Odocskában* bír, Pápa Györgynek örökbevallja.

1496. A csornai convent előtt a Pápa Lőrincztől származó Miklós fia Imre, ennek fia Antal és ennek fia György, úgyszintén az Antaltól származó Katalin és Erzsébet asszonyok közt kötött egyezés a *Pápa másképp Zemlyér, úgy az Odocska és Lihért* nevű birtokokban levő jogaik és részeik iránt.

1473. A pozsonyi káptalan átiratában Mátyás király adomány levele, a mely szerint enyingi Török Ambrusnak és felesége devecseri Choron Katalinnak fiági, ennek kihalása esetén pedig leányági örökösödéssel egész *Pápa, Ugod, Devecser*, és *Gesztes* várakat adományul adja ezen várakhoz tartozó következő helyekkel együtt, nevezetessen: *Pápa mezőváros, Nyárád, Kúp, Borsos-Győr, Gyimót, Ugod, Teszér, Csór, Ötvös, Acz, Szentivány, Fenyőfő, Olaszfalu, Szücs, Kovács, Noráp*, továbbá a következő helyégekben levő részbirtokokat: *Móriczhida, Szerescsen, Gyömörő, Menyő, Anghely, Szend, Kócs, Nagy-Igmánd, Aszár, Gönyű, Szent-Miklós, Szent-János, Csicse, Császá, Szent-Albert, Apostag, Berencsér, Kecskéd, Dobos, Oroszlánkő, Maik, Boglár, Szent-Erzsébet, Forna, Szent-Mihály, Táp, Tagyos, Kethely, Mindszent, Istvá, Káptalanfa, Kis Apáthi, Petend*; — valamint a *Szent-Békálla, Füred, Csajághi, Sárosd, Dobronczi, Korontár, Poton, Noszlop, Medgyes, Kohár, Széki, Gyöpös, Becze, Ug, Tokai, Kis-Devecser, Sárosfő, Gárdon, Felső-Uzza, Pabor, Vigánd, Tálad, Pulya, Dörgicse, Antalfa, Ecsér, Hidegkút, Garán és Kis-Vásár* helységben levő részbirtokokat.

1475. A csornai convent átírja a kapornaki conventnek fentebb közölt 1436. évi jelentését a nádori ítélet végrehajtásáról.

1488. Bereczk, néhai Egervári Mihálynak és neje Ilona asszony, Pápa Antal leányának fia Mátyás király előtt tiltakozik és megint atyafiait a miatt, hogy *Pápa másképp Zemlyér, úgy Odocska, Attya, Batháza, Misér, Sárosd, Mihályfalva* veszprém-

megyei, — *Szerécseny* győrmegyei, — úgyszintén *Ederics*, *Szerdahely*, *Haholt*, *Butafölde*, *Desid*, *Kisfalud* és *Ujhely* nevű birtokokban fekvő részjóságokból az őt illető részből jogtalanul kirekesztetett s javai bitoroltatnak. Ugyanezen ügyben a veszprémi káptalan előtt is tilakozott.

1493. A pécsi káptalan előtt Dombó András leánya Krisztina és férje hidvéghi Kornis Mihály egész Hidvéghet, nemkülömben a Dombó, Veresfalva, Adorján, Dorog és Homok, úgy Dadfalva és Berencs somogymegyei helységekben levő részbirtokait 40 tiszta aranyforinton enyingi Török Imrének a visszaváltás idejéig elzálogosította.

1500. Pápa mezőváros polgárait Ulászló király minden vámfizetés kötelezettségétől mentesíti, illetőleg ezen jogukban megerősíti.

1510. Zápolyai János szepesi örökös gróf a Pápa mezővárosi szabóknak czéh alapítására engedélyt ad.

1510. aug. 24-én Pápán. Zápolyai János a szűz Mária iránti tiszteletből a Pápa mezővárosban levő templom Mária oltárának a parochialis ház mögött a halastó partján egy jobbagy telket adományoz. (Ez oklevél a Magyar Sion 1863. évfolyamában 877. lapon egész terjedelmében közöltetett. Az elenchus azt is megjegyzi, hogy a telket a reformatusok iskolája bitorolta, de az uradalom 1752-ik évben azt visszavette, s a telekhez tartozó épületben az időben az uradalmi igazgató lakott.)

1513. A pannonhegyi szt. Márton apátság előtt Kisgyimóthi Albert a pápai rét mellett és a nagy-gyimóthi határszálen levő kaszálóját 38 holdnyi szántóföldével együtt Kajári Simonnak 10 magyar forintért zálogba felvallja.

1518. Lajos király Pápa város polgárait az egész országban az adó- és vámfizetéstől mentesekké teszi.

1520. Zápolyai János a lövöldi karthausiak által Pápa mezővárosban megvásárolt ház után mindennemű szolgálmány teljesítését elengedi.

1520. Lajos király a lövöldi karthausiakat megerősíti azon kedvezményes jogukban, hogy a Pápa mezővárosban levő házuk után semminemű terhet sem tartoznak viselni. (Az elenchus megjegyzi: hogy a *cisterciek háza* is a »hosszú utcában« a közterhek viselésétől mentes, anélkül, hogy erre nézve a jegyzőkönyvben valami feljegyzés előfordulna (in protocollo inscriptionalium inserta non sunt); pedig a cisterciták háza nem azonos azzal, a melyre a karthausiak Zápolyaitól a mentességet megnyerték.)

1528. A kismartoni levéltár kivonata. A fehérvári keresztesek coventjének (conventus cruciferorum de Alba) jelentése arról, hogy Thurzó Elek Pápa várába és az ahoz tartozó birtokokba,

nevezetesen Kúp, Szerecseny, Móriczhida stb. jószágokba beiktatva lőn.

1531. Az országos porta-összeírás részéről igazoltatik, hogy Pápa mezőváros Thurzó Elek tulajdonának lenni megismertetett.

1533. nov. 23. Ferdinánd király biztosítja Török Bálintot, hogy Pápa várát a hozzá tartozandókkal, és különösen *Kúp* és *Szerecsen* helységekkel neki adományozandja.

1535. Ferdinánd király enyingi Török Bálintnak (filio alterius Valentini, filii Emerici, filii Balthasaris, filii alterius Emerici) és általa János és Ferencz fiainak, ezek örökösei és utódainak katonai hűséges szolgálataiért Veszprém megyében fekvő *Pápa* várát *Kúp*, *Igar* és *Borsos-Győr* veszprémmegyei és *Szerecseny* győrmegyei helységekkel, más hozzá tartozó helységekkel együtt szavatosság terhe mellett adományozza.

1535. Török Bálint a Dombói Farkas, Bornemissza Péter és az Ipolyfi nemesek hűtlensége következtében ezeknek Pápa mezővárosban 25 jobbágytelekre kiterjedő birtokait a maga és örökösei részére Ferdinánd királytól adományul kapja.

1535. Ferdinánd király a veszprémmegyei Kúp és győrmegyei Szerecseny birtokokért, melyek előbb Pápa várához tartoztak, ettől elszakítva és magának most megtartva devecseri Choron Andrásnak és neje Margitnak, úgy István és János fiainak, örök cserébe a szavatosság kötelezettségével a zalamegyei Istvánd, más-kép Lesencze-Istvánd, Hegymagas, Apáthi és a Kapucs helység mellett fekvő Szent-Márton földje jószágokért átengedi.

1535. Ferdinánd király a veszprémmegyei Kúp és győrmegyei Szerecseny birtokokat, melyek előbb Pápa várától elszakítottván, már Choron Andrásnak adományozva lőnek, most ennek hozzájárulása és beléegyezésével az említett birtokokat Török Bálintnak adományozza.

1536. János király a tulajdonát képező Pápa várát és mezővárost az ahoz tartozó birtokok- és jószágokkal együtt Török Bálintnak és örököseinek adományozza.

1536. A győri káptalan jelentése Ferdinánd király adománya következtében Török Bálintnak *Szerecsen*, *Ménfő*, *Sövényháza* és *Ujfalu* birtokokba, úgysszinte *Gyömörő*, *Móriczhida* és *Anghely* pusztá (Győrmegyében fekvő) részjószágokba — úgy más, a Pápa várához tartozó javakba történt bevezetéséről.

1536. A veszprémi káptalan jelentése Török Bálintnak a Dombói Farkas, Bornemissza Péter és az Ipolyfy nemeseknek Pápán levő birtokaiba ellenmondás nélkül történt beiktatásáról (statutio pura).

1536. A veszprémi káptalan jelentése Ferdinánd király adományozása következtében Török Bálintnak Pápa vára és ,

mezővárosba, úgy *Kúp, Igar, Nagy- és Kis-Borsosgyőr* helységekbe ellenmondás nélkül történt bevezetéséről.

1536. Az országos porta-összeírás részéről bizonyíttatik, hogy Pápa mezőváros Török Bálint tulajdona.

1539. Enyingi Török Bálint Pápa mezőváros határában egy bizonyos malomhelyet, mely előbb Czombor Adorjáné volt, Marok Bálint Pápa mezőváros bírójának és az ő kapitányának hűséges szolgálatai jutalmául — egyúttal örököseire is kiterjedőleg — átengedi.

1542. Az országos porta-összeírók igazolják, hogy *Bellerszeg* Török Bálint tulajdona.

1545. jan. 2. Ferdinánd király Nádasdy Tamás országbíró, devecseri Choron Andrást, Hathalmi Pétert és a Pápa körüli helyek többi erdőtulajdonosait megkeresi, hogy a vársánczok megerősítése céljából Pápa mezőváros lakosainak fákat vágni és hordani engedjenek.

1554. Török János és Ferencz hunyadi grófok (comites cottus Hunyadiensis) a Pápa területén az *Odocka* mellett fekvő szigetet Imre mesternek (Emerico, fabro Papensi) és felesége Margit asszonynak s örököseiknek adományozzák hűséges szolgálataik jutalmául. (Az elenchus megjegyzi, hogy az illető terület — rét — a mult század közepén Rab Szabó János tulajdonában volt.)

1570. Pápa mezőváros előljárósága előtt enyingi Török Ferencz és neje, Ország Borbála, megveszik a Vásáros János avagy Képiró nevű pápai kapitány tulajdonát képezte kertet és majorságot.

1573. Böröllő területén a Tapolcza folyón levő azon fél malomrészt, mely malom keletről a pápai prédikáló atyák (patrum concionatorum?), nyugatról pedig a remete atyák (fratrum eremitarum, — pálosok) malmával szomszédos, Pirocska asszony, néhai Szántó György özvegye, Békásy Lászlónak, Török Ferencz úr javai felügyelőjének 24 frton örökbevallotta.

1577. szept. 3. II. Rudolf császár Nádasdy Ferencz vasvármegyei és devecseri Choron János sopronmegyei főispánoknak, Hathalmi Miklósnak és Mátyásnak, Túri Benedeknek meghagyja, hogy a pápai vár sánczainak megerősítésére az 1563-ik évi végzések értelmében erdeikből a szükséges fákat a pápaiaknak kiszolgáltatni köteleességüknek ismerjék.

1593. aug. 4. Solyosy György kötelezvénye 350 frtról, mely összeg érette a török kézből lett kiszabadulás alkalmával, — midőn a pápai várat elhagyta, — fizettetett ki.

1593. A csornai convent előtt nemes Vattay Ferencz a Pápa melletti Zemlyéren a Tapolcza vizében levő két malomból, egy gabonás házból és a »szürkerékű« nevű sütőházból öt

illető birtokrészét Cseglei Ferencz özvegye, Anna asszonynak és örököseinek 120 magyar forinton elzálogosítja.

1599. Enyingi Török István hunyadi gróf Pápa várának felszabadítására a pápai őrség kapitányától Maróthy Mihálytól 2000 magyar forintot kölcsön vesz, s ezért nevezettnak zálogba adja *Szent-György*, máskép *Varjaskér*, *Szólad-Szeres* és *Korpád* népesített, úgy *Kula-Saág*, *Saári-Vlagy(?)*, *Simonfalva*, *Hymes*, és *Magyari* lakatlan (desertas) birtokokat, ezenfelül az *Eöszöd*, *Kethelfalu*, *Mustfalva*, *Berénfalva* és *Vásáros-Mernye* somogy-megyei helységekben levő részbirtokait, végül a Vas vármegyében fekvő *Magasit* minden tartozékaikkal együtt.

1622. Véglai Horváth Gáspár II. Ferdinánd király engedélyével Pápa várát és mezővárosát a vár előtt épített malommal elzálogosítja.

1623. Pápa és Gesztes birtokok fölött a Nyáry és Haller családok barátságos egyezsége.

1623. Véglai Horváth Zsigmond elismervénye pápai birtokára felvett 700 frtról.

1628. Veszprém vármegye előtt az ország nádora és a földesuraság nevében tiltakozás és intés Margit asszony, győri Literati Mátyás neje ellen (domina Margaretha, Mathiae Literati Jauriensis consors) a pápai sörház építése és megnyitása ügyében.

1630. A pápai vár felszereléséről s a pápai, devecseri és ugodai uradalmakról szerkesztett leltár, a midőn azokat gróf Esterházy Miklós nádor gr. Esterházy Lászlónak kezeihez adta.

1641. A pápai és devecseri uradalmak leltára, a midőn azokat gr. Esterházy István gr. Csáky Lászlónak átadta.

1649. Gr. Esterházy László és gr. Csáky László országbíró között a pápai és gesztesi uradalmak iránt létre jött barátságos egyezség.

1655. Gr. Esterházy Farkas mint Esterházy Pál és Ferencz testvérek meghatalmazottja a pápai vár és hozzá tartozó birtokokra nézve 7000 frtnak a véglai Horváth család részére való letétele mellett a nevezett családdal egyezséget köt.

1656. Véglai Horváth Zsigmond és neje véglai Horváth Ilona, néhai gr. Thurzó Mihály visszamaradt özvegye az esztergomi káptalan előtt Pápa vára, mezővárosa és a hozzá tartozó uradalmakra nézve fenforgó bármily jogaikra vonatkozólag visszavonhatlan örökbevallást eszközölnek gr. Esterházy Pál és Ferencz testvérek és azok örökösei javára.

1660. A »Marok« nevű malomnak gr. Esterházy Pál és Pesthy Ferencz közt történt adásvételére vonatkozó szerződés.

1661. Királyi engedély galánthai gróf Esterházy Ferencz részére, hogy harmadízű vérrokonát Illésházi Ilonát nőül vehesse.

1664. A Marok malomban levő részüket Molnár Márton

és György engedményezik. Egy másik részét pedig Hóra István zálogba veszi.

1665. Pesthy István a Marok malomból bírt részét eladta. — Szolgabírói tanusítvány arról, hogy az összes testvérek és atyafiak a Marok malomban bírt részeit Pesthy Ferencznek engedményezték.

1671. Királyi jóváhagyás a gr. Esterházy Ferencz által a győri jezsuitáknak 1000 tallérért eladott egy pápai ház tárgyában.

1672. A veszprémi káptalan a győri jezsuitákat pápai kőházukba bevezeti.

1703. Gr. Esterházy Antal pere a korcsmát tartó pápaiak ellen.

1720. Károly király a pápai uradalmat gr. Esterházy Józsefnek és Ferencznek adományozza.

1726. Vizsgálat gr. Esterházy József és Ferencz kérelmére a Pápa mezőváros és Börölle pusztá közötti határok iránt.

1731. Károly király gr. Esterházy Ferencznek Pápa mezővárosban évi és heti vásárok tartását megengedi.

1736. A győri káptalan előtt Martonfalvai Ádám pápai kőházát és ugyanottani malmát elzálogosítja.

És így folytathatnók tovább is a pápai regestákat, melyek a fentebbiekben mint szemelvények az elenchusok két testes kötetéből lőnek kijegyezve.

Az elenchusok másik két testes kötetében az ugodi, deve-cseri uradalmakra és egyéb jószágokra vonatkozó okmányok kivonatai vannak felsorolva. Ezek sorából is ugyancsak szemelvényül a következőket ismertetjük:

1332. Károly királynak a veszprémi káptalanhoz intézett két rendbeli parancsa, hogy az általa Chenig comesnek adományozott és *Ugod* várához tartozó összes jószágok határai bejárásának, s úgy ezekbe valamint *Pereszteg* avagy *Kicsin-Pereszteg*, *Kaptás-Pereszteg* és *Tucand* vasvármegyei helységek birtokába nevezett comes bevezetessék.

1332. Az *Ugod* várához tartozó *Teszér*, *Saág*, *Neugér*, *Ach* és *Ujfalú* határainak bejárása Chenig comes érdekében.

1360. László fia István (filii Nicolai de Punye) *Béb* helység felerészéből álló birtokát a győri káptalan előtt Chenig Istvánnak és Péternek 30 márkáért örökbevallja.

1425. Zsigmond király a noszlopi nemeseket Noszlop helységbe visszaiktatni rendeli, mely helység részben az ugodi várjobbágyok, részben a beéli apát, részben Garai nádor, részben pedig Chenig comes által birtokoltatott, a mely helyen boldog Margit szűz tiszteletére emelt szentegyház is létezik.

1526. János király egész *Ugod* várát tartozékaival együtt, nevezetesen *Ugod* mezővárost, *Olaszfalut*, *Zeücht*, *Fenyőfőt*,

Theöcsért, Saághot, Neügért, Byb-et, Petendet, Nyárághot, Norápot — Veszprém megyében fekvőket — *Zergin* vasmegyei birtokot s a *Noszlopban* levő birtokrészt, úgy a veszprémegei egész *Dersthio* (!) jószágot Mathusnai Jánosnak, feleségének és örököseinek örökadományúl adja.

1532. A kapornaki convent előtt váraljai Horváth János és neje thallóczi Bánfi Magdolna és fiuk Horváth János Ugod vára és a hozzá tartozó javak, úgymint *Ugod, Béb, Nyügér, Saágh, Olaszfalu, Süt, Teszér, Fenyőfő, Noráp, Nyárágh* helységek, a noszlopi birtokrész, *Petend* helység és a *Bakony* nevű erdőnek egyformán elosztott egyik fele részét Choron Andrásnak, Margit feleségének és azok örököseinek 2600 frtrért örökbevallják.

1532. Váraljai Horváth János Choron Andrászt biztosítja, hogy Ugod vára és az ahoz tartozó javaknak őt illető azon fele részében, melyek Choronnak legjobb jogcímen vannak birtokában, semmiféle ürügy alatt háborgatni nem fogja, sem övéi által háborgattatni nem engedi.

1535. Ferdinánd királynak hozzájárulása azon két rendbeli örökbevalláshoz, melyeknél fogva váraljai Horváth János és neje thallóczi Bánfi Magdolna és János fiuk Ugod vára és tartozékainak egyik felét 1532-ik évben a kapornaki convent előtt 2600 frton, a másik egyenlő felét pedig a veszprémi káptalan előtt 1535-ik esztendőben 3200 frton Choron Andrásnak és felesége Margitnak, valamint örököseiknek eladták.

1539. A veszprémi káptalan előtt kötött csereszerződés, melynél fogva Mathusnai Kristóf egész *Ugod várát* tartozékaival, és pedig *Fenyőfő, Saágh, Zeüth, Nyügér, Olaszfalu, Béb, Nyárad, Noráp* helységeket, a *noszlopi* részjószágot, úgy *Petend és Dersthó* birtokokat (mind Veszprém vármegyeiek), végül a Vasvármegyében fekvő *Zergény* helységet cserébe átengedte devecseri Choron Andrásnak, ennek Tolna megyében fekvő *Nagy-Izmén* nevű birtokáért, a melyen felül még 3000 tiszta magyar arany forint és 14 hordó (vasa) bor is adatott.

1545. (A kismartoni levéltár kivonata.) Choron András Szvetkovics Máriának, Choron János jegyesének nászajándokkép az *ugodi* várra 2500 frtot az országbírói ítélő mester előtt betábláztat (inscribet coram iudicis curiae protonotario.)

1584. János, néhai devecseri Choron András és Izsákfalvi Margit fia a nádori ítélő mester előtt (coram protonotario palatinali) kijelenti és oly értelmű végrendeletet teszen, hogy vér szerinti nőtestvéreivel, nevezetesen Dorottyával, rátóti Gyulafi Jánosnéval, Annával, idős gersei Petheő Gáspárnéval, Fruzinával, gersei Petheő Benedek özvegyével, Katalinnal, vásónkői Horváth Jeromosnéval még szüleik végrendelete értelmében is már meg-

egyeztek, hogy az ő összes javai, nevezetesen *Kabold* vára, más-kép *Kaborsdorf*, melyet ő maga szerzett, úgy *Kőszegvára*, *Ugod* és *Devecser* várak, *Somlyó* a *Jánosházán* levő erőddel és minden tartozékaival, ezenfelül a Choron András által Gyulafi Istvántól megvett *Nagy-Gyimót* és az ugyanaz által szerzett *Ganna*, valamint az *arácsi* mintegy 112 holdra rugó szőlők és más ősi, valamint szerzeményi ingó és ingatlan javai előbbi nejtől Szvetkovics Máriától született leányaié, úgymint Margit, gróf Nádasdy Kristófné, Anna, Balassa Istvánné legyenek, úgy mindazáltal, ha említett leányainak mindkét nemen magva szakadna, az esetben az elősorolt összes javak fentebb nevezett nővéreire szálljanak.

1586. Anna, néhai Balassa István özvegye, devecseri Choron János leánya Lampert Imrének Veszprém megyében fekvő *Gyimóth* helységben hűséges szolgálataiért egy sessio és nyolcz kaszára rugó szántóföldet örökösen adományoz.

1589. Margit asszony Nádasdy Kristóf özvegye, fia, Nádasdy Tamás és Anna, Balassa István neje, devecseri Choron János leánya a veszprémmegyei *Nagy-Gyimóthon* egy jobbágytelket, a *Külső- és Belső-Malomszeg* nevű kaszálót és *Béb* pusztán egy darab szántóföldet Lampert Imrének hűséges szolgálataiért a vasvári káptalan előtt örök tulajdonnal adományoznak.

1589. A fentebbi birtokokra nézve Lampert Imre és fia István nádori adományt nyervén, a győri káptalan által a törököktől való félelemnél fogva az adomány szomszédságában Pápán birtokba iktattattak, senki ellent nem mondván.

1597. II. Rudolf rendeletére Hetyei Bálint nádori ítélőmester megint a fiágban magvaszakadt devecseri Choron János leányait Margitot, Nádasdy Kristóf özvegyét, Annát, köpcsényi Liszti István nejét, hogy a kincstárt illető összes Choron birtokokat, nevezetesen *Ugod*, *Somlyó*, *Devecser* várakat Veszprém megyében, *Jánosháza* erődöt Vasvármegyében összes tartozékaikkal együtt a köteles leánynegyed ellenében a királyi kincstárnak átadják.

Ezek a Choron családnak az ugodi uradalomra vonatkozó okmányaiból vett szemelvények.

A *gesztesi* uradalomra vonatkozó iratok sorából a következőket említhetem fel:

1453. László király *Gesztes* várát *Csákvár* mezővárossal, *Gerencsér*, *Dabos*, mindkét *Vamma*, *Forna*, *Szt.-Miklós*, *Dad*, *Bokod*, *Oroszlánykö*, *Ároki* és *Kabód* fehérmegyei helységeket, valamint *Környét* és az ottani vámszedést, úgy *Kemléd* és *Patha* komárommegyei, *Orsáp* és *Sárisáp* esztergommegyei, úgy a Győr megyében fekvő *Parnad*, *Genü* és *Szt.-Vid* nevű helyeket az

ottani vámszedési joggal Ujlaki Miklós erdélyi vajdának és macsói bánnak adományozza.

1495. és 1497. Ulászló király az Ujlaki Lőrincz hűtlensége következtében *Gesztes* várát a hozzá tartozó javakkal, u. m. *Keremlő, Maik, Császárr, Csákvár, Oroszlánykö, Bokod, Bobak (!) és Környét*, előbb 4000 arany forintért s ezen kívül a vár épületeire felhasználandó 1000 forintért. majd később ugyanezen javakat újab 5000 frtért Somi Józsnak használatra (inscriptio) átengedi.

1498. A jeruzsálemi sz. János keresztes rend conventjének jelentése szerint Somi Józsa az Ulászló király által átengedett *Gesztes* várába és a hozzátartozó mindennemű összes javakba minden ellenmondás nélkül beiktattatott.

1526. Lajos király adománylevele és ennek következtében a fehérvári keresztesek rendjének iktatói jelentése, a mely szerint Ujlaky Miklós a Fehérmegyében fekvő *Gesztes* várába, a hozzá tartozó többi javakba u. m. *Csákvár, Gerencsér, Kabód* stb. helységekbe beiktattatott.

Egyéb jószágokra vonatkozólag érdekesek még az elenchusok következő regestái:

1315. *Noráp* és *Kovácsi* veszprémmegyei helységek határainak bejárásáról szóló jelentés.

1325. Károly király *Noráp* helység fele részét Zunkur mesternek és fiának adományozza.

1348. Thamásy Miklós mester részére *Thamási* határainak bejárásáról kiadott jelentés.

1397. Zacha Lőrincz részére kiadott ítéletlevél a somogy-megyei *Török* helységben levő részbirtokára vonatkozólag.

1413. Nánai Miklós a Fehérmegyében fekvő *Hartya* nevű részbirtokát Mikola nemesnek ajándékozza.

1439. Pápa György a *Keszi* helységben fekvő részbirtokáról lemond.

1441. Hathalmi László *Lak* helységben levő részbirtokát elzálogosítja.

1459. Mátyás király megegyező és jóváhagyó levele a Mikola István és Kemény Mihály özvegye, most Deménd Pál hitestársa Veronika nemes asszony között a *Mikola, Szile, Nagyharta, Czebe és Pak* helységekben fekvő részbirtokaiknak elcserélése tárgyában.

1461. Pápa György hites társa Ilona asszony tiltakozása és intése a *Gecse* helységhez tartozó birtokai iránt.

1464. Mátyás király meghagyása a *Gecse* területéhez tartozó legelők és erdők határainak bejárására vonatkozó jelentés kiadása tárgyában.

1465. Egyesség Pápa György és az atyai nemesek közt az *Atya* és *Ácz* birtokok ügyében.

1467. Pápa György kérelmére a *Szentkirálykeszi* birtokok iránt tartott vizsgálat.

1507. Az *Atya* család tiltakozása *Ácz* birtok iránt.

1513. Kisgyimóti Albert a pannonhegyi szent Mártonról nevezett convent előtt nemes Kajtár Simonnak bizonyos kaszá-lóját és 38 holdnyi szántóföldjét 10 magyar forintért elzálogosítja.

1593. Itélő levél a Borbély Bálint másképp Földessy mint felperes, alsótakácsi Bornemissza István mint alperes ellen a *kisgyimóti* részbirtok iránt támasztott peréből folyólag.

1630. Gróf Csáky László *Gyömörő* birtokát a győri jezsuitáknak örökbe vallja.

Es így folytathatnám ezt még igen hosszasan; de befejezem közleményemet azon tudatban, hogy az Esterházyak gazdag és igen becses ezen levéltárát elegendőkép ismertettem.

Hogy az elenchusokban felsorolt iratokon kívül vannak-e még más lajstromozatlan iratok, a melyek közt sokszor igen becses culturtörténeti adalékok rejtőznek — az a levéltár rendszeres felállítása után fog kiderülni.

Közli: REIZNER JÁNOS.

AZ ERDÉLYI KÁPTALAN LEVÉLTÁRA

GYULAFEHÉRVÁRTT.

(A Gyulafehérvártt maradt okiratok.)

— HATODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

943. 1734. szept. 18. Csürös János csik-szt.-iváni plebanus bizonyítja, hogy 1732-ben és 1733-ban, mikor ő borbándi plebanus volt, Borbándon a rk. ecclesián kívül senkinek sem volt szabad szent György naptól szent Mihály napig a korcsmálási jogot gyakorolni. — Dat. Csik-Somlyó 18. Sept. 1734.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel. — Ívalakban. — Három pecséttel. Centuria. LL. nro 15.

944. 1734. decz. 30. Bánhorváthi Ferencz és Elekes Ferencz jegyzők bizonyítják, hogy Gyulafehérvárt Frey Gáspár serfőző házának ingó-bingó dolgait leltárba vették Zorger Gergely erdélyi püspök rendeletére. — Dat. Gy.-Fehérvártt, 30. Decemb. 1730.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Két egész ív. Comit. Albens. Cista V., fasc. I. nro 67.

945. 1735. jan. 1. Báró Zorger Gergely erdélyi püspök kötelezi magát, hogy Frey Gáspárnak a tőle megvett serfőző házáért három ezer kétszáz forintot fog lefizetni. — Datum Albae Carolinae, anno die et mense ut supra. (1735. jan. 1.)

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Három pecséttel. Comit. Albensis Cista V., fasc. I. nro 65.

946. 1735. jan. 1. Frey Gáspár és neje, gyulafehérvári lakosok tanuk előtt bizonyítják, hogy serfőző házukat, felszereléssel együtt báró Zorger Gergely erdélyi püspöknek 3200 frton örök áron eladták és átadták. — Carolinae, die et mense supra notatis. (1735. jan. 1.)

Eredeti. — Papiros. — 11 pecséttel. — Ivalakban, és egy rövid leltár melléklettel.

Comit. Albens. Cista IV., fasc. V. nro 66.

947. 1735. febr. 2. Gunesch András szászsebesi bíró és hites társai kötelezik magokat, hogy a tövisi pálos rendű remete

atyáknak Miksa György végrendeleti alapítványa fejében négyszáz forintot fognak fizetni. — Datum Albae Carolinae, in conspectu capituli, 2. Februarii 1735.

Eredeti. — Papiros — Pecséttel. — Közönséges ívalakban. — Két egész ív.

Comit. Albens. Cista II. fasc. III. n. 10.

948. 1736. márcz. 9. Az erdélyi káptalan tanusítja, hogy Frey Gáspár Gyulafehérvárta levő serfűző házát és telkét 3200 forintért az erdélyi püspöknek, b. Zorger Gergelynek eladta. — Datum fer. 6. prox. post dnic. Oculi 1736.

Egykorú káptalani fogalmazvány.

Comitat. Albens. Cista V. fasc. I. n. 1.

949. 1736. jun. 25. A beszterczei *piarista* atyák folyamodnak az erdélyi főkormányshoz, hogy az ifjuság nevelése végett tágabb teret nekik más nagyobb jelentőségű helyen engedjen és kijelöljön, mire 1736. jun. 25-én Henter Dávid protonotariusnak ugyanazon iven való azon válasza áll: hogy jöhetnek az ország közepébe, ha magoknak mások terhelése nélkül házat vagy helyet vehetnek. — Dat. Cibinii 25. Jun. 1736.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban.

Centur. EE. n. 78.

950. 1736. aug. 31. III. Károly király Balásfalván tizenegy basilita szerzetes és 20 növendék javára, kik Erdélyben, és három növendék javára, kik Rómában tanulnak, valamint a püspöki vikariusnak és két professornak eltartására, a Balásfalva nevű uradalomból, alapítványt teszen. — Dat. Balásfalva, 31. Aug. 1736.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Két ív. — Három pecséttel, Klein János balásfalvi püspök, Dobra Péter és Máriaffi Dávid aláírásával.

Comit. Albens. Cista II., fasc. III. n. 47.

951. 1738. febr. 7. Hidvig Jakab, és Ditrich Mátyás brassai tanácsai személyek bizonyítják, hogy a franciscanus barátok részére Brassó városa bizonyos kertet, Moltke generalis közbenjárására 30 forintért örökösön átengedett. — Datum Cronstadt, den 7. Februarii 1738.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Négy pecséttel.

Comit. Albens. Cista V., fasc. III. n. 44.

952. 1738. márcz. 23. Brassó város magistratusa nevében Ditrich Mátyás syndicus, a franciscanus barátok residentiája kibővítésére egy telket átengedett. — Cronstadt, 23. Mart. 1738.

Eredeti. — Papiron. — Ívalakban. — Öt pecséttel.

Comit. Albens. Cista V., fasc. III. n. 39.

953. 1740. oct. 29. Keszler János kiskorú brassai polgár nevében felhatalmazott tutora Bertleff Mihály eladja a brassai

szent János utczában lévő házas telkét négyszáz negyven forintért a szent Ferencz rendű brassai barátoknak. — Dat. Cronstadt, 29. Octobr. 1740.

Eredeti. — Három pecséttel. — Egy közönséges ív papíron.
Cista Albens. V., fasc. III. n. 45.

954. 1741. június 14. Cseh Mihály al-torjai róm. kath. plebanus újból tiltakozik az ellen, hogy Sárospatakon Erős Mihály, János, Péter, Jakab. István és Mózes, kik az ő ősi jobbágyságai, úgy akarják magokat viselni, mintha nemes és szabad személyek lennének. — Datum 14. Jun. 1741.

Eredeti. — Papíron. — Pecséttel.
Comit. Krasznai, Sedes Kézdi, fasc. III. n. 17.

955. 1741. aug. 31. Váradi Inczédy József, az enyedi ref. collegium curatore a Borbándon lévő s a collegiumot illető dézmát a borbándi r. kath. lelkész és plébánia javára ötszáz forintért örökáron eladta. — Datum Albae Carolinae, die 31. Augusti 1741.

Eredeti. — Papíros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria EE. n. 36.

956. 1742. márcz. 5. Mária Terézia meghagyja az erdélyi káptalannak, hogy Muntyán Angyal zalathnai bíró kérésére Zalathna 1541-ben Izabella királynétól nyert kiváltságlevelét vegye be levéltárába őrizet végett. — Dat. Cibinii, 5. Martii 1742.

Pergamen. — A gyulafehérvári káptalan transsumtuma 1742-ből, l. 957. sz. a.

Centur. Extraord. AA. n. 1.

957. 1742. ápr. 4. A gyulafehérvári káptalan Muntyán Angyal zalathnai bíró és esküdt társai kérelmére, s Mária Terézia királynő 1742. évi mart. 5-én kelt parancsa folytán, átírja és kiadja a kolosmonostori convent 1425 és 1515-beli, és Izabella királyné 1557. évi okleveleit. — Dto feria quarta proxima post dominicam in Albis, anno M^o DCC^o quadragesimo secundo.

Eredeti. — Pergamen 62—67 cm., melynek alsó része, hol a pecsét, és hitelesítési aláírások voltak, ollóval le van *vágva*, ami nyilván látszik. — Az oklevél hátán a levéltári requisitorok néhány oda nem tartozó jegyzéke.

Transsumtumát l. 1425., 1515., 1557. és 1742. évből.

Centuria Extraordinaria AA. n. 1.

958. 1742. júl. 10. Toroczkói György báró Pekri Christina feleségével együtt, a sz. Ferencz-rendű szerzet üdvös működésének előmozdítására (mely által a kath. hit terjed, és felesége is az *arianismusból* megtért) adja és adományozza az általa Toroczkó-Szent-Györgyön épített templomot, és a rendnek a vele határos helyet zárdául felajánlja. — Datum Toroczkó-Szent-György, 10. Julii 1742.

Eredeti. — Papíros. — Közönséges ívalakban. — Három pecséttel.
Comit. Torda, fasc. I. n. 41.

959. 1742. szept. 24. XIV. Benedek pápa az erdélyi papságnak tudtára adja, hogy Klobusiczki Ferenczet erdélyi püspökké kinevezte. — Dat. Romae, 1742. octavo kal. Octobr.

Eredeti. — Pergamen 45—32 cm. — Sub plumbo.
Miscellaneorum Cista I., fasc. I. n. 6.

960. 1742. szept. 24. XIV. Benedek pápa a gyulafehérvári káptalant értesíti, hogy Klobusiczky Ferenczet erdélyi püspökké kinevezte. — Datum Romae, anno 1742. octavo kal. Octobris.

Eredeti. — Pergamen 45—34 cm. — Sub plumbo.
Miscellaneorum Cista I., fasc. I. n. 4.

961. 1642. szept. 24. XIV. Benedek pápa Klobusiczky Ferenczet erdélyi püspökké kinevezi. — Dat. Romae, 1742. oct. kal. Octobr.

Eredeti. — Pergamen 45—32 cm. — Sub plumbo.
Miscellan. Cista I., fasc. I. n. 7.

962. 1742. szept. 24. XIV. Benedek pápa az erdélyi egyházmegye híveinek értésére adja, hogy Klobusiczky Ferenczet erdélyi püspöknek kinevezte. — Datum Romae, anno 1742. oct. kal. Octobris.

Eredeti. — Pergamen 45—32 cm. — Sub plumbo.
Miscellaneorum Cista I., fasc. I. n. 5.

963. 1743. jul. 3. Gergelyfi Márton abrudbányai lelkész felsorolja azon ingó és ingatlan javakat, miket az abrudbányai templom részére 1743. július 3-ik napján Melzer Mihály templomcuratornak leltár mellett átadott. — Dat. Abrudbánya, 3. Jul. 1743.

Eredeti. — Papiros. — Pecsét nélkül.
Cent. HH. nro 72.

964. 1745. szept. 8. Kastal János gyulafehérvári prépost és püspöki helyettes a franciscanus és minorita barátok ügyében kötött egyezményt átírja. — Datum Albae Carolinae, 8. Septembr. 1742.

A kolosmonostori convent transsumtuma XIV. Benedek pápa brévéjében, l. 973. sz. a.
Cent. GG. n. 18.

965. 1745. szept. 8. A franciscanus és minorita barátok egyezkedése a praecedentiáról és a kéregetésről. — Datum A. Carolinae, 8. Septembris 1745.

Kastal János püspökhelyettes transsumtuma XIV. Benedek pápa brévéjében, l. 973. sz. a.
Cent. GG. n. 18.

966. 1746. ápr. 20. Báró Klobusiczki Ferencz erdélyi püspök tiltakozik a három nemzet generalis gyűlésének 1746.

mart. 22-én hozott határozata ellen, melyben a nagy-enyedi polgárok előnyére a püspöki birtokon Remetén lakó alattvalók jogai meg vannak sértve. — Vincz, 20. Aprilis 1746.

Eredeti. — Papíros. — Közönséges ívalakban.
Centuria GG. n. 4.

967. 1749. jul. 3. Kastal János gyulafehérvári prépost és püspöki helyettes a franciscanus és minorita barátok azon egyezkedését, hogy ezen utóbbiak Sz.-Udvarhelyre telepedni nem fognak, bizonyítja. — A. Carolinae, die tertia Julii 1749.

A kolosm. convent transsumtuma XIV. Benedek pápa brévéjében,
l. 973. sz. a.

Cent. GG. n. 18.

968. 1749. nov. 13. Mária Terézia királyné a kolosmonostori conventnek rendeli, hogy Sükösd Máté sz. Ferencz-rendi tartományi főnök kérésére, bizonyos 1745. és 1749. évben kelt a franciscanus és conventualis barátok egyezményéről szóló leveleket a levéltárba bevenni s aztán levéltárából kiadni el ne mulassza. — Dat. in possessione Nagy-Ernye, die 13. Novembris 1749.

XIV. Benedek pápa transsumtuma, l. 973. sz. a.
Cent. GG. n. 18.

969. 1750. jan. 2. A kolosmonostori convent Sükösd Máté sz. Ferencz-rendű erdélyi tartományi rendfőnök kérésére Mária Terézia két levelét a franciscanus barátok praecedentiájáról és mendicatiójáról beveszi levéltárába, és onnan hiteles másolatban kiadja. — Dat. feria sexta proxima post fest. Circumcis. Dni anno 1750.

XIV. Benedek pápa transsumtuma, l. 973. sz. a.
Cent. GG. n. 18.

970. 1750. aug. 9. Macskási Krisztina, az általa alapított *panidi* kápolna fentartásának alapjául egyszáz ötven forint alapítványt teszen. — Die et anno ut supra (1750. aug. 9.) marosvásárhelyi utamban.

Eredeti. — Papíros. — Ívalakban. — Pecséttel.
Comit. Marmaros, Sedes Maros. fasc. II. nro 42.

971. 1753. decz. 12. Báró Sztoyka Zsigmond Antal erdélyi püspök tiltakozik az 1733. decz. 13-án tartott szentimrei triduale forum azon végzése ellen, mellyel a tátéi püspöki jobbágyoknak 36 drb ökrét bizonyos marosi szigetről, a mi Tátéhoz tartozik, elhajtatta, és visszaadni nem akarja, sőt a szigetet is Szent-Imréhez tartozónak praetendálja. — Datum K.-Fejérvár, 1753. die 12. Dec.

Eredeti. — Papíros. — Közönséges ívalakban. — Két ív.
Centuria FF. n. 86.

972. 1754. apr. 22. Báró Sztoyka Antal Zsigmond a gyulafehérvári székes káptalanban hatodik kanonoki széket alapít és annak jövedelmi forrásait megnevezi. — Alvincz, 22. April. 1754.

Eredeti. — Papiros. — Patens alakban. — Pecséttel.

973. 1754. május 26. XIV. Benedek pápa az erdélyi szent Ferencz-rendű szerzetesek és a conventualisok rangfokozatát és kéregetési körét (*praecedentia et mendicatio*) meghatározza, és az ezen ügyben tett egyezkedéseket helybenhagyja. — Datum in arce Landulphi Albanensi dioecesi. sub annulo piscatoris die XXVI. Maji 1754.

Eredeti. — Pergamen. — Könyvalakban. — *Passioneus biboros* aláírásával és pecséttel. — 16 lap (18—26 cm.)

Centuria GG. n. 18.

974. 1756. oct. 18. Sztoyka Antal Zsigmond erdélyi püspök a gyulafehérvári székes káptalanban hetedik kanonoki széket alapít és annak jövedelmeit kijelöli. — Datum Alvincz, in f. s. Lucae, 1756.

Eredeti. — Papiros. — Könyvalakban in folio. — Pecséttel.

975. 1757. decz. 10. Báró Sztoyka Antal Zsigmond erdélyi püspök a mármaros-szigeti s a gyulafehérvári szegények házat megalapítván s ezek jövedelmi forrásait kijelölván, rokonai számára is alapítványt teszen, s annak kezelését a gyulafehérvári káptalanra ruházza. — Albae Carolinae, sabbato ante dnicam III. Adventus 1757.

Eredeti. — pergamen. — Könyvalakban, négy lap, in folio. — Pecséttel. — Ugyanez megvan külön papiroson is, e helyen.

Cent. EE. nro 32.

976. 1758. sept. 14. Báró Sztoyka Antal Zsigmond erdélyi püspök hat árva nevelésére ötezer forint alapítványt és a házi szegények gyámolítására 4450 frt alapítványt tévén, annak gondozását a gyulafehérvári káptalanra ruházza. — Cibinii, in f. Exalt. s. Crucis M^o DCC^o quinquagesimo octavo.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Pecséttel.

Centuria CC. nro 54.

977. 1759. jan. 3. Szalai báró Sztoyka Zsigmond Antal erdélyi püspök vallja, hogy az általa Gyulafehérvárott alapított papnevelő intézet javára, az általa szerzett alsó városi szeszfőző műhelyt és az Előmál nevű szőlőhegyben levő szőlőt, valamint a városi gyógyszertárt is alapítványképen hagyományozza. — Albae Carolinae, die 3-a Januarii 1759.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban, 2 ív. — Pecséttel.

Centuria EE. nro 33.

978. 1761. jan. 16. Baló Ferencz kolozsvári plebanus a kolozsvári régi plébánia és kolosi főesperesség javadalma minden

részeit visszaszerezni törekedvén, tiltakozik azoknak elidegenítése és használata ellen. — Claudiopoli. feria sexta a. dñic. Sexages. anno M° DCC° sexagesimo primo.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria FF. nro 5.

979. 1761. febr. 2. Lendvay Imre a gyulafehérvári Pap-patak nevű szőlőhegyben egy szőlőjét a püspöki székes templomnak adományozza, és az adomány biztosítása végett alapítványlevelét kiadja. — Dat. Alsó-Komana, 2. Febr. 1761.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centur. FF. nro 6.

980. 1761. jul. 24. Kövesdi Boér Imre gyulafehérvári székesegyházi örkanonok Fogarasban lévő atyai örökségét Boér Antalnak és Sándor Erzsébet feleségének háromszáz forintért örökjogon eladja. — Dat. Carolinae, die 24. Julii 1761. — (Hitelesítve a káptalan előtt 1761. jul. 24. és bevezetve a Jeszenszky-féle protocollum 45—47-ik lapjára.)

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centur. FF. nro 8.

981. 1765. nov. 6. Szereday Antal gyulafehérvári prépost tanusítja, hogy bár a préposti lak és a székes templom előtt lévő préposti kertről Hadik András erdélyi katonai főparancsnoknak bizonyos reversálist adott 1765-ben nov. 4-én: mégis avval sem a prépostságnak, sem a püspökségnek praejudiciumot okozni nem akart, s ama préposti kert tulajdonjogáról semmi tekintetben le nem mondott. — A. Carolinae, die 6. Novembr. 1765.

Eredeti. — Papiros. — Ívalakban. — Pecséttel.
Cent. GG. nro 47.

982. 1763. nov. 9. B. Baytay Antal erdélyi püspök Sánta János, a püspöki jószágok praefectusának felhatalmazást és megbízó levelet ad. — Cibinii, 9. Novembr. 1763.

Eredeti. — Papiros. — Pecsét nélkül.
Centuria GG. nro 35.

983. 1766. aug. 26. Kövesdi Boér Imre gyulafehérvári kanonok báró Huszár József és örökösei javára önkénytes vallo-mást teszen, s bizonyos követelését elengedi. — Al. Carolinae, 26. Aug. 1766.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria GG. n. 57.

984. 1767. oct. 15. Kastal István és Kornis Gábor bizonyítják, hogy a jezsuiták által birt borbándi telkek nem nemesi, hanem fiscalis birtok, és fiscalis dézma fizetésre kötelesek. — Borbánd, 15. Oct. 1767.

Eredeti. — Papiros. — Két pecséttel.
Centur. LL. nro 17.

985. 1767. oct. 15. Kastal János és Kornis Gábor bizonyítják, hogy Béla József borbándi plebanus kérelmére hivatalból Borbándon kihallgatott tanuk a jezsuita telkekről és azoknak fiscalis dézma-kötelezettségéről mit vallottak. — Borbánd, anno mense die supra notatis. (1767. oct. 15.)

Eredeti. — Papiros. — Ivalakban. — Két pecséttel.
Centuria LL. nro 16.

986. 1769. jun. 3. Mária Terézia királyné bizonyítja, hogy nagyberivói Boér Imre exjezsuita, gyulafehérvári kanonok, összes aviticum-vagyonát különféle rokonaira önkényt, életében átruházta, ezek pedig neki tizenkét ezer forintot kezébe lefizettek. — Marosvásárhely, 3. Junii 1769.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel.
Centuria JJ. nro 87.

987. 1770. mart. 25. Mária Terézia királynő Nagy-Szebenben királyi katolikus Teréz árvaházat alapít, és az intézet jogait s jövedelmi forrásait kijelöli. — Vienna, 25. Martii 1770.

Eredeti. — Pergamen. — Könyvalakban. — Függő pecséttel.
Miscellaneor. fasc. VII. nro 42.

988. 1770. oct. 19. Béla József borbándi plebanus monographiája Borbándról e cím alatt: Pronotitia Parochi Borbándensis, de statu illius beneficii, de decimis, de educillo, de nobilibus et possessoribus, de militibus, de praestatione annua, vulgo Simbria. — Dto Hodos, 19. Oct. 1770.

Eredeti. — Kézirat. — Három ív.
Centuria LL. nro 18.

989. 1775. május 21. Róth István borbándi plebanus panasza gróf Gyulai Samu generálishoz a borbándi katonák kihágásai ellen, és a generalisnak arra (Borbánd, 12. Jan. anno 1776.) adott resolútiója.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban.
Centuria LL. nro 19.

990. 1780. május 27. Csernátoni Ferencz marosvásárhelyi kir. táblai protonotarius bizonyítja, hogy Szeredai Antal erdélyi káptalani prépost az erdélyi püspökség és a gyulafehérvári városi polgárság között fennforgó taxalis és censualis perben, a táblai ítélet terhes pontjai ellen, az 1556. évi saecularisatio törvénytelenységét emlegetve, tiltakozott. — Marosvásárhelyt, 27. Maj. 1780.

Eredeti. — Papiros, egy teljes íven. — Ostyába nyomott kétféjű sasos pecséttel. — A papirban Szeben város czímere és e szó: Hermanstat, viznyomásban.

Centuria HH. nro 61.

991. 1781. mart. 26. A gyulafehérvári káptalan bizonyítja, hogy Róth István borbándi lelkész előtte tiltakozott széki Teleki Samu grófnak a borbándi birtokba beigtatása ellen, valamint az ő javára, de a borbándi plebanus kárára felállított korcsma ellen. — Dat. feria secunda prox. p. f. Annunc. b. Mariae v. 1781.

Borsai József és Veresegyházi Samu alsó-fehérmegyei jur. assessorok transsumtuma, l. 992. sz. a.

Centur. LL. n. 20.

992. 1781. mart. 29. Borsai József és Veresegyházi Samu fehérmegyei jur. assessorok bizonyítják, hogy Róth István borbándi plebanus gróf Teleki Samunak a Borbándon lévő fiscalis birtokba való beigtatása ellen tiltakozott. — Datum anno die, loco superius specificatis. (1781. mart. 29. Nagy-Enyed.)

Eredeti. — Papiros. — Két közönséges ív.

Centuria LL. n. 20.

993. 1782. aug. 29. Szeredai András és Lukács János erdélyi kanonokok jelentése a fehérmegyei Ecsellő nevű falu határai kijárásáról, Nagy-Apold közelében, s bizonyos kápolna romjairól. — 29. Aug. 1782.

Eredeti. — Fogalmazvány. — Közönséges ívalakban.

Cent. KK. nro 20.

994. 1784. jan. 20. *Boér Imre* kanonok végrendelete. — 1784. január 20-án.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.

Cent. JJ. nro 87.

995. 1798. jul. 31. Batthyányi Ignác gróf erdélyi püspök Gyulafehérvártt csillagvizsgáló intézetet és könyvtárt alapít, pénz- és régiséggyűjteménnyel. — Bonczhida, in festo s. Ignatii confessoris 1798.

Eredeti. — Pergamen 74—56 cm. — Függő pecséttel.

Centuria JJ. nro. 30.

996. 1799. mart. 17. Vásárhelyi Sámuelné, Török Anna, és Maksai János eladják nagy-enyedi telküket a Szentkirály-utczában hétszáz forintért, mely leányiskolává van hatósági utasítás szerint átalakítva. — Magyar-Orbó, 17. Mart. 1799.

Eredeti. — Papiros. — Kettős pecséttel.

Centuria JJ. nro 91.

997. 1804. decz. 8. Volykul József gelenczei plebanus a kantai seminarium javára négy növendék nevelése végett kétezer forint alapítványt teszen. — Gelencze, die 8. Decemb. 1804.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.

Centuria JJ. nro 75.

998. 1805. sept. 24. Tusnádi Sánta Antal Szeredai Antal erdélyi prépost hagyatéka ellen bizonyos okokból protestatiót teszen a gyulafehérvári káptalan előtt. — 1805. sept. 24.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria JJ. nro 76.

999. 1808. decz. 6. *Ferencz király* előszámlálván, hogy Leopold az erdélyi püspökséget Ilyés András püspök kinevezésével helyreállítani és *Alvincz* jövedelmeivel biztosítani törekedett; hogy III. Károly Mártonfi Györgyöt erdélyi püspökké tette, és az alvinczi jövedelmeket 1715-ben a gyulafehérvári székestemplom fentartására fordította; hogy Mária Terézia 1744-ben az erdélyi püspökséget országgyűlési törvénycikk erejénél fogva is felállítottnak elismertette, és 1751-ben új donatio alapján, az erdélyi püspökség némi javait annak adományozhatókká tétette, és 1753-ban octóber 11-én tényleg adományozta; és az 1753. évi királyi resolútiójával Alvincz jövedelmeinek hovaforrását szabályozta: elődei dicső példáját utánozván, Alvincz városát a benne lévő várral, Borbereket, Valyaniszt, Sebesány, Vashegy, Rakató, Karna, Borsómező nevű helyeket, az 1800. és 1802. évi conscriptiók szerint az erdélyi székes templom, és az erdélyi székes káptalan jobb dotatiójára adományozza és a kezelést, valamint a jövedelmek arányos *hovaforrását meghatározza*. — Dat. Vienna, 6. Decembris 1808. (Protocolatum in libro Regio primae classis pag. 446.)

Eredeti. — Nagy függő pecsét alatt, dús aranyzsinórral, fehér-selyembe kötve, 2481 számmal jelölve, könyv alakjában, 8 pergamen lapon, (26—33 cm.), melyeknek utolsója üres.

Cista Capituli, n. 1.

1000. 1811. febr. 1. Mártonfi József erdélyi püspök a gyulafehérvári várban saját testvére, Péter gyulafehérvári kánonok által építeni kezdett új házról nyilatkozatot teszen, illetőleg a gyulafehérvári káptalan igénye ellen protestál. — Claudio-poli, 1. Februarii 1811.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Pecséttel.
Centur. JJ. n. 126.

1001. 1811. febr. 1. Mártonfi József erdélyi püspök a Gyulafehérvár városi Szebeni-féle ház ügyében nyilatkozatot teszen, s a netén felmerülő igények ellen protestál. — Claudio-poli, 1. Febr. 1811.

Eredeti. — Papiros. — Közöséges ívalakban. — Pecséttel.
Centur. JJ. nro 127.

1002. 1811. február 1. Mártonfi József erdélyi püspök Drombár falura nézve nyilatkozatot teszen, és a gyulafehérvári

káptalannak a székes templom nevében emelendő igénye ellen protestál. — Claudiopoli, 1. Febr. 1811.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria JJ. n. 128.

1003. 1811. febr. 1. Mártonfi József erdélyi püspök a Batthyányi Ignác nyomda-intézete ügyében, és a kolozsvári parochialis ház ügyében nyilatkozván protestál. — Claudiopoli, 1. Februarii 1811.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centur. JJ. n. 129.

1004. 1811. febr. 1. Mártonfi József erdélyi püspök az alvinczi uradalom ügyében nyilatkozatot teszen és a káptalan igénye ellen protestál. — Claudiopoli, 1-a Feb. 1811.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Pecséttel.
Centuria JJ. nro 130.

1005. 1812. február 12. Mártonfi József erdélyi püspök elbeszélvén mennyi költségébe került a papnevelő intézet fenntartása Gyulafehérvártt, annak jobb dotatiójára a benedeki, igeni és sárdi szőlő, benedeki malom s gyulafehérvári »Galamb« című ház, mint a püspöki beneficium általa szerzett vagyon jövedelmeit hagyományozván püspöki utódaira, ezek után azt a terhet rója a püspöki beneficium jövedelmeire, hogy évenként a gyulafehérvári papnevelde pénztárának készpénzben egyezer kétszáz forintot fizessen. — A. Carolinae, 12. Februarii 1812.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban. — Két egész ív. — Pecséttel.

Centuria JJ. nro 132.

1006. 1824. május 20. Ferencz király Erős Sándor lelkész keresete folytán, a regále jövedelmek ügyében kihallgatandó tanuk megesketésére vallató parancsot ad. — Dat. Claudiopoli, die 20. Maji 1824.

Jánosi Ferencz és Bartos Sándor juratus assessorok transsumtuma.
Centur. LL. nro 23.

1007. 1824. május 21. Jánosi Ferencz és Szőke Lajos fehérmegyei juratus assessorok bizonyítják, hogy Erős Sándor borbándi plebanus, Teleki Ferencz gróf, Mégai Mátyás és Jeney István praevaricatiói ellen a regale jövedelem ügyében tiltakozott és elégtételt kért. — Magyar-Igen, május 21. napján 1824.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban.
Centur. LL. nro 22.

1008. 1824. jun. 15. Jánosi Ferencz és Bartos Sándor alsó-fehérm. jur. assessorok, a róm. kath. borbándi plébánia regale jövedelmei ügyében eskütt tanukat hallgatnak ki, és val-

lomásaikról jegyzőkönyvet vesznek fel Erős Sándor borbándi plebanus keresete folytán. — Dato Borband, 15. Junii 1824. — Hitelesítik 1824. jul. 12-én Istvánfi Samu és Viski Pál jur. assessorok.

Eredeti. — Papiros. — Közönséges ívalakban, 15 ív.
Cent. LL. nro 23.

1009. 1824. jun. 24. Jánosi Ferencz és Bartos Sándor alsó-fehérmegyei juratus assessorok az egész borbándi határon található és a r. kath. borbándi ecclesiát illető dézmás és quartás földeket, hatósági utasítás szerint egybeírják. — Dato 24. Junii 1824. Borband. — Hitelesítve Istvánfi Samu és Sükösd György alsó-fehérm. jur. assessorok által 1825. aug. 23. napján.

Eredeti. — Jegyzőkönyv alakban *bekötve*, 398 lap, — mire az erdélyi püspök 100 frtot, a borbándi plebanus 170 frt 38 kr. illetéket fizetett.
Cent. LL. nro 25.

1010. 1825. jun. 14. Szepesi Ignác báró erdélyi püspök, azon alkalomból, hogy Erős Sándor borbándi plebanus a borbándi plébániát illető dézmák, quarták s egyéb jogok hivatalos egybeírását elvégeztette, az egybeírás némely tételei ellen, mik az erdélyi püspökség jogaira nézve sérelmesek, tiltakozást jelent, és a sérelmes pontokat egyenkint kijelöli. — K. Fehérvártt, sz. Jakab hava 14-én 1825.

Eredeti. — Papiros. — Két közönséges ív. — Pecséttel.
Centur. LL. nro 9.

1011. 1828. jul. 8. Ferencz király, a borbándi lelkész Erős Sándor kérelme folytán, parancsot ad arra, hogy a Borbándon lévő regale-jövedelmek bizonyító okmányai, a gyulafehérvári káptalani levéltárba legyenek behelyezve. — Claudiopoli, 8-a Julii, 1828.

Eredeti. — Papiros. — Pecséttel.
Centur. LL. nro 25.

1012. 1836. január 6. Kovács Miklós erdélyi püspök a püspöki uradalom tisztjei, azok özvegyei és árvái számára nyugdíjalapot rendez. — A. Carolinae, 6. Jan. 1836.

Eredeti. — Papiros. — De végrehajtás nélkül maradt.
Centur. LL. nro 51.

1013. 1848. A kolozsvári Külső-magyar-utczában lévő Péter-Pál templom szegletkövébe letett oklevél másolata. — 1848-ból.

Eredeti. — Papiros.
Centuria LL. nro 73.

1014. 1853. mart. 5. Kolozsvár város tanácsa kötelezvénye arról, hogy az erdélyi püspök Kovács Miklós által adott 5000

forintot a kántor és a leánytanító jobb javadalmazására, és a városi szegények felsegítésére fogja fordítani. — Kolozsvár mart. 5. 1853.

Centuria LL. n. 84.

1015. 1865. mart. 25-én. Szabó Ferencz főhadnagy, Kolozsvárt felállítandó nőnevelő intézet alapítására hagyományozza a Külső-magyar- és a Szentegyház-utczában lévő házait, továbbá tizenkétezer forint névértékű erdélyi urbéri földt. kötvényeit, és a feltételeket kijelöli. — Kolozsvártt, 1865. mart. 25. napján.

Eredeti. — Papiros, két közönséges íven, az erdélyi püspök Lőnhárt Ferencz saját kezeirása, 1865. szept. 20-ról szóló püspöki megerősítéssel.

Letéve, mint végrendelet a káptalan záros ládjába.

A gyulafehérvári káptalan levéltára nyomdahibái.

Z á r a d é k ú l. Némely hibákat, mik ezen recenzióba becsusztak, így javítatni kérek (a folyó számok szerint kijelölve):

A 23. szám alatt: a harmadik sorból *hog*y után kimaradt ezen sor: »egyszáz hatvan márka ezüstöt lefizetni kötelesek lévén«, ha Péter püspöknek stb.

A 35. sz. alatt: a második sorban Sasság, helyett *Hasság* olvasandó, lévén Hasság ma is Nagy-Küküllőmegyének bolya-berethalmi járásában, 224 házzal, 1049 lakossal, 3723 katasztrális hold területtel fekvő község.

Az 52. szám alatt: *Bozna* helyett *Bázna* olvasandó, mi ma is Küküllőmegyében fekszik. Bázna, másképpen Felső-Bajom név alatt, ismeretes fürdőhely.

A 63. szám alatt a harmadik sorból kimaradt egy szó, melynek így kellett volna állani . . . . »kirótt ötszáz vagy négyszáz ötven f. e. márka« stb.

A 71. szám alatt: a váradi káptalan kiadványának datuma nem 1316. május 21., ez határozottan téves, bár rég óta ezen datum alatt szerepelt, és a káptalani hitelesített másolatokban is így van bevéve. A valódi datum: in octavis f. b. Georgii martyris M^o CCC^o quadragesimo secundo, mi 1342. május 1-re esik, és teljesen megfelel Szécsi András püspökségének; míg az előbbi datum éve is, napja is hibás és lehetetlen, akkor alig lévén Szécsi András 24 éves, és Benedek erdélyi püspök ülven a cathedrán.

A 76. szám alatti váradi káptalan datuma is hibásan van 1318. ápril 16-ra téve, mert az valóságban 1348. *április 13-ra esik*; az előbbi datum pedig Szécsi András püspökségére, mely 1319-ben kezdődik, lehetetlenséget tartalmaz, 1318-ban lévén Benedek erdélyi püspök.

A 109. sz. alatt: Tatamér hibásan van erdélyi prépostnak nevezve, lévén ő prepositus Albensis, azaz székes-fehérvári s nem gyulafehérvári.

A 125. alatti okmány: Ryma Miklós kiközösítéséről nem 1350, hanem 1340. körül való, mi nyilván kitűnik a *Theiner A.* Monumenta Hungar.

Sacram Illustrantia Tomus I. 644-ik lapján közölt okiratból, mely szerint András püspök 1341-ben Tamás vajda ellen Benedek pápa előtt panaszolva beszéli, hogy többek között Ryma Miklóst in excommunicatio alá vetette!

A 156. szám alatti okmányban, nem kétszáz, de *egyezer és kétszáz juh* elhajtásának ügye forog fenn.

A 220. sz. alatti okmány második sorában »*totzsi*« helyett tacsí plebanus olvasandó, lévén Tacs ma Besztercze-Naszódmegye besenyői járásában 94 házzal és 435 lakóssal bíró falu, mi különbözik a kolozsmegyei Tanestől.

A 230. szám alatti okmányban nem Bolgár-Csergedről, hanem *Magyar-Csergedről* van szó; egyébiránt mindkettő káptalani birtok volt 1399-ben, és egymás mellett fekszik.

A 298. szám alatti okmány kivonatából kimaradt egy egész sor, ami az értelmet zavarja. Ugyan is a kivonatnak így kell állania: »Antal kolosmonostori apát Runóczi *András megsemmisített ítélete után*« András gyulafehérvári prépost ellen a kiközösítést feltételesen kimondja.

A 327. szám alatti okmány datum-helye nem Algyógy, hanem *Novaj* Kolozsmegyében.

A 385. számú okmányban: Pongrácz Mátvásról és nem Pongrácz Jánosról van szó.

A 412. számú okmányban tévesen van »Lázó János« telegdi főesperes mint Barlabási »János« nevelt fia és örököse említve; mert az okmány Barlabási Jánosnak János nevű édes fiáról szól, mint leendő örökösről, ki 1504—1537-ig gy.-fehérvári kanonok és főesperes volt, később 1539—1560. csanádi püspök.

A 726. számú oklevélben hibásan áll Tóhát, *Tohán* helyett.

A 736. szám alatt: a *zezarmai* kápolnáról van szó, mi tévesen van így szedve: zezármányi.

A 748. számú okmány kivonatának első sorából kimaradt e szó: *kolosvári*, mert a király csak a kolosvári polgárok peres ügyeiről beszél.

A 751. (és a 770.) számú okmányban hibás *Valkó*, mert Salkó olvasandó, és *Londogár* helyett Longodár; ámbár az okmányok e nevet így is, úgy is irogatják. Valkó Kolozsmegyében, Salkó Nagyküküllőben fekszik.

A 762. sz. okm. kivonatában hibás *Veik*, mi helyett Urik olvasandó.

A 764. szám alatt: a gyulafehérvári, (és nem székesfehérvári) keresztesekről van szó; nem is lévén valószínű, hogy a király a székesfehérvári conventet küldje Zilahon történendő beigtatásra.

A 777. szám alatt hibás Pátha, és Felláb; mert *Patha* és *Fellak* dobokai községek neveiről van szó.

A 739. szám alatt: szemszúró nyomda hiba ez: Pathyosan: e helyett *Petrozsán*.

Közli: BEKE ANTAL.

A DRASKOVICHOK

TRAKOSTYÁNI LEVÉLTÁRÁBÓL.

— HARMADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

XXXI. 1646. április 28. *Erdödy György levele Draskovich Jánoshoz.*

Illne dne comes, dne et frater obssme.

Salutem ac servitiorum paratissimam commendationem. Holnap léssen két heti, hogy Bécsbül megjöttem. az hová bizonyos dolgaimért is, de legfőképpen a végre mentem vala magam föl, hogy az mostani állapotokról s jelesül az országgyűléséről ott való confidens jóakaró uraimtól valami bizonyost értsek. Ott találtam judex curiae uramat, s cancellarius uram is, Veselény urammal együtt, csak az előtt két nappal indult Linczbbe ő fölségéhez, hogy én onnénd eljöttem. Eleget beszélgettem ő kegyelmekkel, de semminek bizonyosan végére nem mehettem, jóllehet az országgyűlése felől arra inclináltak inkább ő kegek, hogy el fog haladni az regalisokban specificált terminussáról, de meddig, s mikorra? — azt nem tudhatták; nem is látom módját, hogy most mingyárt hozzá kezdhessenek, mert még ekkoráig az német szállásosztóknak csak hírek sem volt Posonban, s más arra való praeparációk sincsenek semmiben is úgy, a mint kívántatnék, s az mi legnagyobb, az mi comissariusink sem jüttek még meg az Alföldről, sőt az mint nekem Szunyogh Gáspár uram írja, talám csak most kezdhettek Tokajban a tractához, Erdélyben lévén még ekkoráig a fejedelem is. Tegnap jüttek mindazonáltal Bécsbül leveleim, melyekben azt írják, hogy még csak a jövő holnapnak a vége felé akarna ő fölsége megindulni Linczbül, s azután császárné asszonyunkat Bécsben hagyván, mentest menne maga Posonba a gyűlésre; az ki bár úgy lenne is, ugyan egy egész holnap volna a közü annak is. E két nap alatt várom Posonbül judex curiae uramtól szolgálmat, s annak kellenék bizonyos hírt hozni mindenekről, s ahozképest tudom oztán én is jobban tudósétanom kedgt, s az vármegye gyűléséhez is alkal-

maztatnom magamat. Az békesség felől diversi diversa loquuntur; de az mint Bécsben derék embereknek szavaiból érthetem, csak akkor hiszem el bizonyosan, az mikor in re et in effectu látni fogom. Csak erről akarék most oda menő embere által rövideden tudósítanom kgedet; reménlem, hogy rövid nap bizonyosabb s bővebb írásomat fogja venni kegdt. S azonban kérem szeretettel kegdet, hogy ez includált, Daniel Rauch uramnak szóló leveleket juttassa mentül hamarébb kezéhez, minthogy most vagy Nedőczén, vagy penig oda belljebb kell lenni ő kegnek. Szintén most akarok eret vágatnom a kezemen s azért nem volt üdöm, hogy most asszonyom anyámnak ő nagának is írhattam volna, hanem ajánlván alázatos szolgálatomat ő nagának, mind az atyámfiaival együtt, kívánom, hogy Isten sokáig jó egészségben tartsa kegdet. Ex castello Vép, die 28. Aprilis anno 1646.

Ilmae Dominationis vrae

stor et fr. parmus

C. Georgius Erdeődi, m. p.

P. S. Az atyafiaknak is az atyámfiaival együtt mind fejenként szolgálók, s új hírül azt is írhatom kgdk, hogy szegény Pálffi János uram egyik tisztit, ugymint cubiculariorum regalium magisterségét nékem, s az másikat, úgy mint az komáromi főispánságot Czobor Bálint uramnak conferálta ő felsége. Most ment fel ujonnan más két követe Rákóczinak ő felségéhez, s az mint mongyák, valami háttas lovakat vitt ajándékon oda.

(Draskovich János bánhoz, a későbbi nádorhoz czímezve. P. H. Sajátkezű.)

XXXII. 1646. május 22. Erdődy Imre levele Draskovich Jánoshoz.

Illustrissime domine comes ac frater mihi observandissime.

Nem akartam elmulatnom, hogy kgdnek is értésére ne adgyam, minemő híreim légyenek innít belől az törek készületi felől, a melyet az oda be való bizonyos meghitt emberim adtak értésemre. Bizonyosan írhatom azért ezt kk, hogy az bosnai basa egy csauszszal együtt Gradiskára érkezett, s föles munitiót hoztanak, s egy szóval valami egy megszállott vár alá kívánnatit, annak már mind szerét tették; de hova légyen szándékja? nem tudgyák bizonyosan magok is az törekek, hanem most gyölekeznek az vígekből az basához, s ugyan most válék el egyfeli szándékok, s az iránt is mingyárt tudósítani fognak az oda be való emberink.

Interim azért kgdet erről is tudósítani akartam, hogy tudgyák mihez alkalmaztatni magokat az kgd alatt való capitáni, s legfőképpen Patacics Péter uram, az kitől nekünk ha kíván-

tatik, succursusnak kelletik lenni, mivel ez előtt is volt, kiben tudom most sem fogyatkozunk meg, holott hazánkban járó dolog, az kinek megmaradása, tudgya kgd, hogy ezen az nyomorút s veszendő félbe lévő heller forog. In reliquo nekem kgd parancsoljon, lévén kgd igaz szolgája

G. Erdeődi Imre, m. p.

Raptim Petriniae 22. Maji 1646.

(Gróf Draskovich János bánhoz czímezve. Sajátkezű, czímeres gyűrűpecséttel.)

XXXIII. 1646. máj. 26. Erdődy György levele Draskovich Jánoshoz.

Illme dne comes, dne et frater obssme.

Salutem et servitiorum paratissimam commendationem. Azon órában, hogy a kegld levele érkezett, rándult oda vala hozám Kereszturról Nádasdy uram, s mutatá Orczy uram levelét, melyben azt írja ő kegyelmének, hogy az országgyűlése bizonyosan ad festum sancti Bartholomaei haladott volna, s ő fölsége is annál előbb alá nem jün Linczbül, hanem addig ott megvárná az békesség állapotjának vagy egy, avagy másfelé való fordulását. Kegdnek azért mostani alkalmatossággal ezt értésére akarám adnom, kit másokkal is bízvást communicálhat kegld. — Az mi az török felől való híreit illeti kegnek, azok bizony igen gonoszszok és rettentők, s ne is engedje Isten, hogy igyekezetekben elő mehessenek. Szegény Pálffy uraimék utolsó tisztességek megadására pro 29. praesentis el nem mehetek, mivel az fördő minden testemet annyira kiverte, hogy miglen testemen el nem oszol ez a galibás állapot, sehova sem tudok menni; egyébiránt, ha ez nem lett volna, Posonban szemben lévén Pálffy Pál urammal, én is mennyire lehetett volna, promoteáltam volna ezt az török hírek veszedelmes állapotját ő kegyelme előtt; mindazáltal mennél hamarébb vagy levelem által, vagy szemben lévén ő kegyelmével, ex fundamento inculcalom ő kgnek Ennek utána is, ha mikor valami oly új híreim érkeznek, kgdnek értésére adom. Isten éltesse kegdet. Datum in Bolyff (Farkasd) die 26. Maj. an. dni 1646.

Illmae Dominationis Vrae

stor et frater paratissimus
com. Georg Erdeődi.

P. S. Aszszonyom anyámnak ő nagának az atyjámfiaival együtt ajánlom alázatos szolgálatomat, s az atyjámfia is kegnek s velem együtt az atyafiaknak ajánlja sok szolgálatját. — Ezt is in summa confidentia akarám értésére adnom kegdk, hogy Nádasdi uram Czeitét zálogban akarja vetni minden bizonynyal;

s ha kedgk tetszik, én kész vagyok effiaciter laborálnom benne, hogy ne másé, hanem kedg légyen. Nem volna, nékem úgy tetszik, sárízű (*így*) az mostani változásokra nézve; kdg considerálván mélyebben az dolgot, az mi legjobb azt cselekedje, s nékem resolválja kérem egyfelé mentül hamarébb magát, mert temporisatiót ez nem igen szenved.

(Gróf Draskovich János bánhoz szól. P. H. Az aláírás és utóirat sajátkezű.)

XXXIV. 1646.jul. 26. Lippay György levele Draskovich Jánoshoz.

Szolgálók kedgk s kívánok Istentül minden jót. Kívánja kedg, hogy az gyűlésről tudósítsam kedgt; az megleszen bizonyosan in termino praefixo, akkorra megjön ő fölsége Prágából, kire hogy kedg is eljöjjön, idején pedig, szeretettel kérem kdget. Az erdéli hírek megcsendesettek hála Istennek, az commissariusok mégis Tokajban vannak, kettő két erdélivel kijön az szentegyházak foglalására, és szeligh (*így*) máskor leszen. Az török minket igen háborgat, Fileket az minap megpróbálta, kétezer török volt alatta, de hála Istennek, re infecta ment el alóla kárával, az mieink közül pedig senki nem veszett, hanem Vadászi megsebesedett. Vernich jött vala hozzám nagy sok mentségekkel és panaszokkal, azonban érkezék personalis uram levele is, Vernich most is tagadja, hogy ő seditiosus nem volt, és hogy personalis uram ellen legkisebb szándékja sem volt soha is, hanem mindenkor igen jó akarójának tartotta magát. Kére azon, hogy intercedálljak mellette, personalis uramnál, az mint ím meg is cselekedtem; kedget is kérem szeretettel, interponállja ha lehet közöttök magát, és vigye compositóra. Vernich azon panaszkodik, hogy kedg nélkül, qui est caput et praeses commissionis, procedáltak az többi, és őtet levetették etc. Én az kedg régi jó akarója maradok és szolgálók tiszta szíbül. Tartsa Isten kedget egésségben! Posony 26. Julii 1646.

Illmae Dnis Vrae

servus addictissimus
archieppus Strigon m. p.
(Lippay György).

Külczim más írással: Illustrissimo comiti domino Joanni Draskovich deTrakostián regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae bano, caesar. regiaeque mattis camerario et consiliario etc. dno amico observandissimo.

(Ép gyűrű pecséttel, melyen a Lippay czimer az érseki jelvényekkel és Geor. Lippay Archi. Str. körirattal. Sajátkezű.)

XXXV. 1647. márcz. 23. Nádasdy Ferencz levele Radatovicz Mátyáshoz.

Generose domine nobis observaude.

Salutem, et omnem felicitatem. Ednihány rendbéli levelünk által találtuk meg keglmedet, hogy az ott alatt való jobbágyinkat oly mód nélkül ne háborgassa, s igazságokban is ne bántsa; de nemhogy valami tekéntet lett volna levelünkre keglmedtől, hanem inkább megvetvén s semminek alétván azt, annál is jobban nyomorgatja, s szegényíti jobbágyinkat. Vurovecz (*így*) György nevő nyavallyás jobbágyunk ednihány ízben talált meg felőle benünket, illy hosszú útra fáradván, hogy keglmed valami földét vette erővel el s a más ember jobbágyának attá pénzért, s mind az pénz, s mind penig az föld oda van. Annak fölötté Recséczen (Resicza) magunk jobbágyánál vagyon más darab föld, mellyet az attyja ednihány esztendő előtt drága üdőkben négy forintért adott zálogban, illy ok alatt, hogy valamikor ő avagy az ő fia a négy forintot leteszi, az földet mingyárást magához vehesse, most immár ő az pénzt le akarván tenni, keglmed nem akarja az földet kezéhez adatni, midőn igazsága is jó van hozzá; azért contentáltassa mind egyképpen s mind másképpen keglmed, hogy károssá ne maradjon, s az földeket adattassa meg néki, mivel az jobbágy másszorra is kívántatik minekünk, s ha földet nem birhat, miről szolgáljon? Másodszor: Benedisecz Gergelly nevő jobbágyunk egy hordó borát vitette el, azt fogván reá, hogy palatinus uram borára kezdette volna borát ki, kit meg is bizonyít ednihány személylyel, hogy nem cselekedte légyen, azon borát keglmed maga számára tartotta meg. Ezen világtalan öreg embert szokatlan robotozásra erőtetvén, kit sem mi, sem az mi eleink nem cselekedtek, midőn esztendő által többel nem tartozik két forintnál, s amikor kívántatik, fegyvert fogni, hogy nyavallyás, akarattja szerint keglmednek s maga rendin kívül robotolni nem akart megtaszigáltatta, verettette s megtömlöcsezettette érette, nem gondolván semmit vénségével, se világtalanságával, és avval is, hogy Isten effélékéért gyakorta meg szokta az embereket büntetni. Harmadszor: Radatovicz Miklós és Tursany György nevő jobbágyoknak is egy-egy ökrét vétette el azért, hogy szokatlan adózásokat nem tettek, melyet keglmed nem cselekedhetett volna. Azzal is fenyegeti jobbágyinkat, hogy ha mely közülök panaszképpen minket megtalál igazságokban megbántatván, s kitudhatja, így s amúgy bánik vele. Mi mindenekről írtunk palatinus uramnak, s ha keglmed mindezeknek satisfactiót nem tészen, s előbbeni igazságokban meg nem tartja több oda tartozandó jobbágy-sággal együtt, meg ujonnan requiráljuk palatinus uramat, s megírjuk, hogy mindenben csak az maga hasznát keresi, és sokkép-

pen nyomorgatja jobbágyinkat, a ki ő nagyságának hírrel sincsen. Melyet kegdnek (mienk lévén az örök) mi sem engedjük meg. Isten kegdde. Ex castro nostro Keresztur 23. Martii 1647.

Generosae D. Vrae benevolus

Comes F. de Nadasd m. p.

P. S. Zlatanicz Miklós nevő jobbágyinak ugyan Recsyczán egy sógora lévén, melly magához vette. illy okkal, hogy haláláig eltartsa. s halála után mindenét neki adja, minthogy nem is volt ez megirt jobbágyinak feleségénél több atyafia, s az ország törvénye szerént is ütet illeti az jószág, most a megholt sógorának a felesége idegen levén a jószághoz, az maga öcscsének inscribálta, melly contra jus vagyon. Kgdmed azért azt kivetvén az jószágból, a kit nem illet, s adja ennek a kit az jószág illet; tekéntse Istenét is efféle dolgokban.

Külczim : Generoso domino Mathiae Radatovicz etc. nobis observando.

P. H.

(Az aláírás sajátkezű.)

XXXVI. 1648. szept. 24. Draskovich György levele Thurzó Borbálához.

Szolgálatomat ajánlom kegdnek mint nekem mindenkoron szerelmes asszonyomnak, menyemnek. Istentől vigasztalást, jó egészséget és hosszú életet kívánok kegdnek.

Édes asszonyom, megszolgalom kegd, hogy szánuakodik rajtam, talám jobban adja a jó Isten, még csak abba vagyon, ma leszen audientiám ő felségénél, az Uristen boszút álljon érette érsek uramon, a régi hozzám való idegensége cselekedte mind ezt, de talám markába szakad! Rusztot semmiképpen ne engedje kegdmed, mert bizony elszakasztják kegdtdől, Miklós uram contradictiója egy babot sem ér, de ha kiváltaná, az jó volna. Meddig leszen itt késésem? nem tudom édes asszonyom, addig el nem megyek, míg el nem válik dolgom. Pálfi Pál uramat itt nem találtam, holnapután vissza várják, kivel szembe kell lennem. Personálissal semmi dolgomat nem közlöm, nem hiszek neki. Piski uram igen érte vagyon a kolocsai tisztért, nem tudom, kinek adgya Isten. Semmi ollyas híreink nicsenek. mellyeket írhatnék kegdnek. Radolt urammal ma délután leszek szembe; édes asszonyom kegd tegye szerét az hátra maradt tízezer forintnak, mert annak készpénzül Szent-Mihály napra meg kell lenni, hiszem Kongszkiné asszonyom a 4 faluért készpénzt teszen le, elég pénze leszen akkor kegdnek. Az kegd szerelmes leányinak hugom asszonyoméknak ajánlom viszontag szolgálatomat. Az hitván Keglevith István dolgát tegnap így végeztük el, külön-

ben sem lehetett, hogy az melly 39 soldat héa volt, azokért fizettünk 16 tallérával minden soldatért 624 tallért, annak fölötté 400 tallért kellett fizetnünk, az mennyivel ő töle fölvelt tizezer tallér többet teszen hatszáz soldatnál, melly két somma teszen ezer és huszonnégy tallért, kit édes asszonyom kegden követek, mennél hamarább lehet, mivel a szegény úr nekem kezes volt, kegđ viszontag vegye meg Keglevith Istvánon valamint s valahogy. Az 37 elszökött soldatért és egyéb praetensiókért semmit nem fizettünk, nem is fogunk mi fizetni, hanem magán Keglevith Istvánon fogják azt keresni a spanyolok, ha valahol Olaszországba megkaphatják. Keglevith Sigmond uram itt vagyon, szükség mindjárt megtalálni kegđnek ő kegmet ez az 1024 tallér felől. A második quietancziát nem mutattuk a spanyoloknak, mert abba 24 soldattal kevesebb vagyon írva, hogysem mint az előbbeni quietancziába, azokért is fizetnünk kellett volna. Hála Istennek, pedig hogy többet nem kellett fizetnünk, és így éppen megmenekedtünk Kegmed édes asszonyom nekem paracsoljon. Eltesse Isten kegdet sokáig jó egészségbe. Bécsbe 24. Septembris 1648.

Kegmed köteles szolgája holtig

Draskouith György győri püspök, m. p.

Külczim: Tekintetes és nagyságos gróff Turzó Borbála asszonnak, az néhai tekintetes és nagyságos gróff Draskouith János magyarországi palatinus uram meghagyott özvegyének stb. nekem mindenkoron szerelmes asszonyomnak, menyemnek adassék. P. H.

(Sajátkezű.)

XXXVII. 1649. decz. 21. Draskovich György levele Thurzó Borbálához.

Szolgálatomat ajánlom kegđnek mint szerelmes asszonyomnak, menyemnek. Áldja meg Isten kegdet e szent innepekbe és új esztendőbe jó egészséggel és hosszú étellel.

Az kegđ 30. Novembris írt levelét nekem a kisasszony ő kegme 9. Decembris Óvárat adta meg, s midőn Posonba mentem palatinus uramhoz magam dolgába, mindjárt Posonból írtam az olasz kalmárnak a quietantia felől de nem lévén itthon, s az ember, a ki a leveletem fölvitte Bécsbe, ide nem jöven, még semmi választ nem vettem az olasz kalmártól, hanem ismég írok neki, avagy más dolgaim is lévén, magam fölmegek Bécsbe, és minden erőmmel azon leszek, hogy ha nem lehetetlen, megnyerjem azt a quietantiát, s kegđnek megküldöm. Azonközbe szükséges, hogy, mivel immár rövid a terminus, kegđ viceispán uramat kérje, hogy legalább valami három hétre halasztsa el a terminust, addig a quietantia is elérkezik. Azok is jó biznóságok

lehetnek. a kiket kegđ nevez, pater Pál s a többi, és kétség nélkül tudják a szegény úr végezését Keglevith Istvánnal s velem is; de talám nem tudják azt, hogy ő ennyi soldat héjával volt, és nekem azért ennyi pénzt kellett a spanyoloknak fizetnem, melyet kegden követek, s erre kellene a törvénybe megesküdni. En azt tudtam, hogy ehez nem kell törvénykedés, hanem Mester uram és Keglevith Sigmond uram, a kit kegđ oly igen kedvel, elvégezik a dolgot pörpatvar nélkül. Bizony az olasz kalmár quietantiája is, mely kegdnél vagyon, elegendő volna a törvénybe. mert ő nem interessatus, nincs semmi közí ehez. Ő sem kegden sem Keglevith Istvánon semmit sem követ, csak azt mondja, hogy ő neki én érettem, a szegény úr kezességéért ennyit s ennyit kellett fizetni Keglevith István soldatinak héjáért a spanyoloknak; s kicsoda tudhatja jobban a dolgot, mint az olasz kalmár, a ki is olvasta a pénzt, midőn fizetett, bizony héjába azt oda nem adta. Nem is néznek a törvénybe, ha olasz-e valaki. kalmár-e? főképpen mikor fizetésről vagyon a kérdés, hanem azt nézik, fizetett-e, akárki legyen az. Osztán olyan olasz kalmár ez, hogy mind Német, Magyar és Olaszországba több hitele és értéke vagyon sok nemes embernél. Jusson az is kegđnek eszébe, hogy két spanyol quietantiát adott volt kegđnek Keglevith István, az egyikben kevesebb s a másikban több héa volt a soldatoknak, kiknek mindenestől fogva hatszáznak kellett volna lenni; a mely quietantiában kevesebb héa volt, azt adtuk be a spanyoloknak, hogy kevesebbet fizessünk, kevesebb kárt valljunk; a másik quietantia, melyben több héa volt a soldatoknak, az kegdnél maradt, ezt nem adtuk be, hogy annyi sokat ne fizessünk, — azt kellene viceispánnak a törvénybe megmutatni, csak az is elég volna osztán, a törvény előtt ő kegmet kellene jól informálni, de talám kegđ még csak szembe sem volt véle. A mi a posztó dolgát illeti, azon ne busúljon kegđ, ha a palatinus levele kegdnél vagyon, a mint hogy lenni is kell, kiről bőven írt kegđnek a kisasszony ő kegme; az kegđ távol létébe igen jó gazdaszony, hatszáz forintot kívánt tőlem hirtelen való szükségébe gabona fejébe, adtam mindjárt; kegđ nekem a rozsot óvári köböllel egy forintért ide adta volna, de én győri köböllel kívántam, immár a kisasszony egy forintért és huszonöt pénzért tudja és számlálja nekem a rozsot, ugyan csak óvári köböllel, minden köbölön huszonöt pénzt nyer rajtam ő kegme. Bővebb írásommal nem akarom terhelnem kegđet; nekem kegđ parancsoljon, jó szívvvel szolgálók kegk. Éltesse Isten kegđet sokáig jó egészségbe. Győrött szent Thamás apostol napján, 1649. esztendőben.

Kegmed köteles szolgálja holtig

Draskovith György, győri püspök, m. p.

Külczim: Tekintetes és nagyságos gróf Thurzó Borbála asszonynak, az néhai tekintetes és nagos gróf Draskovith János magyarországi palatinus uram meghagyott özvegyének stb. nekem szerelmes asszonyomnak, menyemnek adassék.

(Ostyába nyomott czimeres és püspöki jelvényekkel bíró ép pecsét. Saját kezű.)

XXXVIII. 1662. okt. 27. *Ocskay Ferencz levele Draskovich Jánoshoz.*

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint énnekem bizodalmas uramnak. Az Uristen üdvességes jókkal áldja meg Nagyságodat, szívből kívánom.

Nem akartam elmulatni, Nagyságos uram, hogy Nagyságodnak hírévé ne adjam, mikért késtem itten? Kapitány Farkas uram nem akart semmi úttal elbocsátani, azomban Isten akaratjából csatát is bocsátott ő kegyelme kedvemért, s alá mentünk vala ez elmúlt pinteken, úgy mint die 20 hujus, oda ötöd napig késtünk, mivel az mikor az szándék volt, nem próbálhattunk, hanem Isten segítségével kedden próbálánk Babocsán alúl, Barcsa és Babócsa között, huszonöt vadász- és három lovas-törökre ütettünk, Isten akaratjából felvervén, ötöt elevenen hoztunk, s hét fejet. Kezülünk Istennek hála egy sebesnél több nem esett, de az is meggyógyul; mink pediglen Nagyságos uram harmincznyolcz lóval voltunk. Én, Nagyságos uram, innen mindjárást elmentem volna az Nagyságod szolgálatajára, de az katonák nem bocsátnak, valamig el nem adják a törököket, holnap Csáktornyára viszik, én is bemenek, mivel Kááldi urammal ő kegyelmével vagyon beszélgetésem. Nagyságodat kérem alázatosan, ne nehezteljen tudósítani, ha Magyarországbán el akar-e hamar menni? ha tudnám, egy nap sem késném itten. Ha Nagyságod akarna rabot venni, ezek közül vehetne Nagyságod, bizonynyal írom Nagyságodnak, hogy jó rabok, csak egy sincs megvető köztek; két odabassa van köztek, zászlótartó is vagyon lovas, a többi is jó; ha tudnám Nagyságod akaratját, vennék az Nagyságod számára. Nagyságod azért tudósítson. Az Nagyságod jámbor szolgáját Jeszi Jánost magám mellett marasztottam, Nagyságodat kérem, ne nehezteljen. Azomban ajánlom magamat az Nagyságod kegyelmes grátiájában, kívánom, hogy az Uristen sokáig éltesse, szerencséltesse Nagyságodat kedves jó egészségben. Kütt Légrádon die 27. Octobris 1662.

Ngod alázatos szolgálja még él

Oczkay Ferencz, m. p.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos gróf Draskovith János uramnak, császár és koronás király urunk ő felsége tanácsának, komornikjának, nekem bizodalmas uramnak ő nagyságának adassék. (P. H.)

(Török papíron irt s. k. levél)

XXXIX. 1663. jan. 19. Ocskay Ferencz levele Draskovich Jánoshoz.

Nagodnak mint kglmes uramnak ajánlom alázatos szolgálatomat. Az Úristen ennek az új esztendőnek minden részeit tegye szerencséssé Ngodnak, szibűl kívánom.

Az kötölyesség azt hozta volna, és hozná magával, hogy Nagodnak minden hetekben levelem által udvarlottam volna; igaz dolog, két rendbéli levelet is írtam Ngodnak, melyeket az örögbik úr ő nga komornikja kezihez dirigáltam, de nem jüve választom. — Édes szép uram, szintén 17. Januarii végezűdett teljeségessen el az Ngod kívánatos, dicséretes és sok emberséges embereknek opiniója szerint való feltett szándékja, az kiért dicsértesség örökken örökké az Isten ő sz. felsége! Bizony kglmes uram, én is szivem szerint óhajtottam, hogy legyen Ngodnak kedve szerint való választja; én ugyan megírtam vala (az mint felül íram is) Ngodnak, hogy bizony nem leszén másé, de titokba akarják. noha most is csakugyan úgy akarják, de hála Istennek, én azon az órában megtudtam, láttam is az Ngod szép küld (*így*) nagy, örög gyémánt küvel kirakott gyűrűjét, s kezemben is volt. Az Úristen tegye Ngdotkat szerencséssé s hosszú életűvé, az ki nem kívánja, az Urísten még az másik világon is megbüntesse! Nagodnak azt fogják írnya ez órában is, hogy fel ne jűjen ezen az farsangon, de Ngod azzal semmit se gondoljon. hanem feljűjen, kérem is Ngodat, hogy arra az írásra ne hajtson, hanem csak jűjen el. Magam lakodalma felül semmi bizonyost nem írhatok Ngodnak: lesz-e ez farsangon, vagy nem? igen dubie volt választom az urtúl ilyen formán: ha az érsek eljön, meglesz, úgy mint pro 4. Februarii; ha nem jűn, mivel oly dologrúl kell akkorra az urnak menni Posonban, az ki mulhatatlan, és így elmulik s el tova szent György nap tájban lesz; talám úgy adja Isten, akkor a Nagod is vőlegénykedik, kitűl isten ne mentse Ngodat! Kérem alázatosan Ngodat, ezen levelem más ember kezében ne akadjon, ki tudja, az creditumom azután elveszne; ha az én galibám meg nem lesz, Ngod kijön még egyszer, bekésértem Nagodat oda be. Nagodat kérem alázatosan édes gróf uram, engem tartson igaz jó és hív alázatos szolgájának, valamig élek, alázatosan akarok Ngodnak szolgálni. Tartsa és éltesse Isten Nagodat kívánta szerencsés és üdvös-séges jókkal, kívánom szívbűl. Datum Kerestur die 19. Jan. 1663.

Ngod alázatos szolgája még él szógál

Ocskay Ferencz, m. p.

Ngodat kérem alázatossan, megbocsáson, hogy ily parasztúl írtam és hamarsággal, mivel én is szintén akkor induló félben voltam haza felé.

Külczim: Az tekéntetes és ngos trakostyáni gróf Draskovith János uramnak stb. nekem mindenkor kglmes jó uramnak adassék.

(Czímeres gyűrű pecséttel. Sajátkezű.)

XL. 1664. nov. 3. *Ladányi Ferencz levele.*

Alázatosan szolgálók Nagdnak.

Vettem Nagod levelét, melyben markóczi jószág végett ír, Elperger levelével együtt; az igen jó volna, ha eladhatnánk Markóczot, de félek rajta, hogy szokása szerént meghazudja magát a jó Elperger; in omnem eventum, én e héten bémegyek Potolyba hozzája, s eleibe adom mindenképpen az dolgot, hogy ha igireti szerint tízezer forintot készpénzt és hétezer forintért elegendő assecuratiót, cum solito et indubitato censu seu interesse szerez, megalkoszunk. — Az pénzes hegyvám, melyet szegény öreg úr szegény Draskovith Gáspártúl nyerte volt, úgy jött eszembe, hétezer forintba számláltatott, s ha arra kél a dolog, azon hegyvámról való levelekből ki fog teczeni, mennyibe vagyon és megnyit ér? s mind a két jószág felől minémő traktánk leszen, első póstán Nagdnak megírom, mert derekas végezésünk ha leszen is, Nagod jelenléte nélkül nem leszen. Kit pedig illetve az hátra maradt summának interesse, ha az alkó meglenne, azt kenyő inferálni, hogy a kit illetve az jószág, azt illetve azon hátra maradt summának interesse is; azért, valameddig markóczi jószág az több jószágokkal együtt nem menne osztályra, addig ezen summából járandó interes is praecise Nagodat illetve, ha pedig osztályra menne a jószág avagy summa, úgy osztán interes is osztálnak subjiciáltatnék, mert azon interesse induit naturam proventuum ex bonis immobilibus provenientium. Micsoda ötszáz forintot praetendál pedig Nagod, Draskovith Miklós uramtúl ő nagátúl, az ilyen, hogy az apáczákat két terminusra költett contentálnunk, pro utroque termino hat-hatezer forintot letévén nekik; pro primo termino azért, Nagotok közpénzből letétetett hatezer forintot, pro secundo termino is úgy kellett volna, s arra deputált volt Nagtok posonyi kamaránál levő ötezer forintot, azonba a terminus előtt, s posonyi kamarátúl ante terminum nem vehette ki Nagtok azon pénzt, úgy osztán Nagod írt nekem Posonyból sub termino diaetae anni 1662., hogy minthogy az apáczák terminusa elérkezett, s kamarátúl ante terminum arra deputált ötezer forintot ki nem vehette Nagtok, tehát Nagod pénzéből tegyem le az apáczáknak hátra maradt hatezer forintot, az mint le is tettem. In recompensam autem huius summae Nagdnak fel költett volna venni posonyi kamarárúl azt az ötezer forintot, melyet Nagod úgy tetszik fel is vette, és azonkívül mivelhogy Nagod maga saját pénzéből hatodik ezeret is olvasta, nem tartozott volna annyival, hanem csak ötszázat kellett volna Nagdnak letenni, s ötszázat pedig Draskovith Miklós uramnak; azért méltán et de jure ezt az ötszáz forintot követhet Nagod Draskovith Miklós uramon, hogyha per aliquem alium contrac-

tum, melyet én nem tudok, nem annihiláltatott. Debitum pedig defunctae olim Vizkeletianae ilyen, hogy Nagod is szinte úgy valamint az több atyafiak, succedált in bonis Léthava, Arva et Éleskeő szegény Viszkelethyné asszonyomnak, s ezen portiókból Nagdat Draskovith Miklós uram míg ki nem fizette, az mint értettem Nagodtúl, azért ha ő naga birja avagy akar birnia Nagodra nézendő ezen jószágokba portiókat, tartozik Nagdat contentálni érettek, mint az több atyafiakat is, avagy ha ő naga nem akarná magára venni ezen debitumot, valaki az atyafiak közül fog birnia ezen Nagod portióit, tartozzék Nagdat contentálni érettek; mennyit pedig érhetnének azon portiók? azt én nem tudhatom, iudiciumot sem tehetek felőlek tanquam de re ignota, de consequenter, mennyit vett fel maga portiójáért Erdődi Eörsíbet kissasszony Draskovith Miklós uramtúl, Nagod is annyit kérhet és praetendálhat, s ezen kívül ugyan fen marad in bonis Éleskeő Nagod materna portiója, melyet az előtt Erdődi Gáborné asszonyom birta, s most nem tudom, ki viseli gondját. Plemenschina felől azt irhatom Nagk, hogy most in tracta vagyok Horváthné fiával, s e héten ki megyek ad faciem loci, mit fog resignalni mit nem, és úgy osztán megalkosom véle érette, abba Nagod assecuratus légyen, hogy béviszem Nagdat azon Plemenschinába s a hol most Horváth háza vagyon, ott Nagdnak igen szép és alkalmazatos korcsma háza lészen, consequenter lassan-lassan az többit is kigyomlálhatni belőle, ha csak az vén Bunich meghal. Hogy pedig Nagod nekem engette, Antalovich jószágának kiváltását, Nagnak alázatosan köszönem, Nagod hozzám való grátiájában eddig sem volt kétségem, s ezután sem leszen, melyet én is alázatos szolgálattal promereálni el nem mulatom. Mivel pedig e napokban magamnak is Markócra útom leszen, azért Mátyás deáknak Nagod izeneti felől nem írok semmit is, hanem szóval megmondom neki; azon úttal béviszem Potolyba székekre való materiát is, s ha lehetséges lészen Nagod rendelése szerint, elkészítettem mig karácson-napja előtt. Azon úttal elvitetem Markócra az Leepovnéki ó hintót is, talám eldeputálhatjuk valahova, avagy készpénzért, avagy valami becsöletes bőr kocsáért. Az könyveket elvitettem már Klenovékra, ki is rakom őket. Az mi páterünk most Léopoglaván vagyon pater generalisnak pro socio; kértem ő keglmét pater generalistúl enyhány napra Klenovnékra, de nem nyerhettem ő nagátúl, minthogy e héten elmegyén vüle Zábrágba és Makriczára. Erdődi Miklósné asszonyom most is igen beteg, Muskonné asszonyom is hozzája ment Moraucára (?). Én Nagtok parancsolatja szerint ő nagoknak letéstem a pénzt, csak előbb szerezhessem annyit, de ő nagok sem untatnak érette. Muskonné asszonyom Viniczei részéből hogy igen sok haszna volna Nagdnak, bizony nincsen, de mivel-

hogy már együtt vagyon, nem fog ártani ha megtartja Nagod, én nem sokára magam is elmegyek Mokriczára s tractalok ő nagával, talám kevesebbre szabhatom az árendáját, noha egyszer már resolválta magát ő naha, hogy egyáltalán fogvást kevesebbre nem szabja. Nádasdiné asszonyom ő naga borai felől már enyhányszor írtam Nagdnak, hogy azokba nem leszen semmi fogyatkozás, csak Vasdinyeit várom ide, hogy válasszon magának a mennyit akar. Meg is írtam neki, hogy ide Nagod jószágában nem szükség neki semmi pénzt hozni érette, hanem én magam elégítem meg Nagod pénziből az jobbágyokat. Az szolgálkban én alkalmasint már elbocsátottam, elég nagy neheztelést is érette felvettem tőlek, de én azon nem terődek, csak Nagod parancsolatjának eleget tegyem; pro maiori declaratione, im nevezet szerint felírtam őket, kiket tartottam meg, ha Nagodnak nem tetszik ezek közül is valaki, csak írja meg, lesz válasza, noha ezek bizonyimmár sine scrupulo megtartathatnak, mindazonáltal sub sint iudicio I. D. Vrae. Itt az békesség felől csuda hérek futamottak, hogy az felföldi magyarok contradicáltak azon békességnek, és elpártoltak ő felségétől, s nem sokára hogy huszezer svecus fog jönni segítségekre, ahoz mig hogy a franczuz király is protectiót ígért nekik, most is mondják őket táborba lenni, s nem régen egri s a tájan való törökekbe hogy öt ezerig vágtak le, s eddig talám Egret is megszállották. Ezeket Nagod ott közeljebb lévén, jobban és bizonyossabban tudhatja. És ilyen héreket és discursusokat itten ki javálja ki nem, én csak azt inferálok ezekből, hogy ha igaz hérek ezek, inter duos vel tres litigantes, peribit misera Hungaria, et nos cum illa, de Isten ő szent felsége jobbra fordítsa, s tartsa meg mind Magyarországot s mind pedig bennünket. Az ittvaló dolgaink hála Istennek jó karba vannak, majorokba mindenött egészséges a marha, őszi vetést mindenött elvégeztünk, most az hegyvám beszédése keröl legjobban fáradoznak a tisztartók. Isten szerencséltesse Nagodat, s nem sokára hozza jó egészségbe közinkbe. Datum Bednyén 3. Nov. 1664.

Nagdnak alázatos szolgája

Ladány Ferencz, m. p.

(Külczim hiányzik. Sajátkezű. Valószínűleg egy gróf Draskovichnak szól.)

XLI. 1666. jul. 2. Zrinyi Péter levele Draskovich Jánoshoz.

..... frater .....

Kedvessen vettem kegdtől az ajándékot . . . . az héuz kölköt; bizony inkább kedvessen vettem, hogysem egy jó paripát adott volna, — azon leszek, én is kgdk gratificálhassak.

Az mi az Cinderi dolgát illeti, mindenbül megmutatom, hogy kgdk igaz szolgáló attyafia vagyok, abból is, hogy semmi

újítást nem hagyok tétetni kedhöz tartozandó jobbágyin ; viszont elhittem, kdg olly köröztény úr, hogy nem fogja tiltani az közön-séges jótúl őket, holott nem nekem, hanem az véghelnek javára leszen, az mint kgdnél is tudva van. Az pógároknak az ő panaszin nem kell indulni, mivel ismerjük az ő hamis vádolásokat. Egy szóval az mint megírtam, confirmalom is avval, hogy vagyok leszek is míg élek kgdk szolgáló bátya

Ollarian 2 Julii 1666.

G. Z. Péter, m. p.

Külczim: All illustrissimo signore et protettore mio ossmo ill seg. conte Giovane Draskovich gentil huomo di camera di S. M. caesar. etc. etc. (Ép czímeres gyűrűpecséttel. Sajátkezű. Belől a levél elején a megszólítás ma már olvashatlan a papír azon részének romlottsága miatt.)

XLII. 1673. máj. 5. *Ampringen levele Draskovich Jánoshoz.*

Illustrissime comes, Domine amice nobis observande.

Gratae nobis fuerunt literae dominationis Vestrae, quibus personam nostram in vicaria hac Regiae Maiestatis, ab eodem clementissimo nostro domino, per inclytum suum Hungariae regnum, partesque eidem incorporatas, instituta, et in nos benigne collata gubernatione, submissa devotae mentis appreciatione veneratur, suique non comparationis certa quaedam ob impedimenta, vices, praevia reverenti excusatione et officiosae obsequiosae promptitudinis declaratione, supplet, ac contestatam reddit suam erga gubernatorium munus nostram devotionem, quam itidem grates acceptantes animo benevolerecognoscimus, nil magis et ipsi in votis habentes, quam ut gubernatio nostra, gloriae Dei omnipotentis, servitii suae Maiestatis sacrae promotioni, regnique hujus inclyti incremento, ac desideratae regnicolarum quieti, pro nostro de omnibus benemerendi studio desiderioque apprime deserviant. Non intermissuri etiam nostram in Dominationem Vestram syncerum gratificandi affectum, juxta occurrentias occasionum, perlibenter exhibere. Quam in reliquo feliciter valere volumus. — Datum ex arce regia Posoniensi die 5. mensis Maji a. d. 1673.

Illmae Dnis Vrae

addictus semper

Jo. Gaspar
(Ampringen.)

Külczim: Illmo comiti dno Joanni Draskovicz de Trakostyan, sacrae caes. reg. Mattis camerario etc. dno amico nobis observando.

(Sajátkezű csak az aláírás. Középnagyságú czímeres pecséttel.)

LXIII. 1676. *Tótfalvi polgárok levele Draskovich Jánoshoz.*

Az sz. Istentől egészséget, békességet és jó szerencsét boldog előmenetelt kívánunk Nagyságodnak.

Nagyságos uram, parancsolta volt Nagod, hogy írásunk

által tudására adjuk, Cindiri az törvény adónk fölött az mit törvéntelen tőlünk elvont, azt megjelöntsük, az penig így követközik: Vont tőlünk 15 tallért, nyargallót az hajduknak, kiket reánk küldött, azoknak adtunk 8 tallért. Ezt penig, az megnevezett tallérokat és birságot magunk hertelen hogy meg nem adhattuk, Légrádon kellett fölkerőnk, melynek usurája egy párcsizma, egy pár karmasin kapcza, egy pár papucs. Költ Tótfaluban 1676.

Nagyságodnak alázatos jobbági

Tótfalvi polgárok.

Külczim: Az felséges római császárnak intimus consiliariusának Draskovicz János urunknak ő nagyságának, nekünk kegyelmes urunknak adassék.

(Eredeti.)

XLIV. 1681. máj. 23. *Erdődy Antal levele Draskovich Jánoshoz.*

Illustrissime domine comes, frater observandissime. Salutem etc.

Nem kétlem, vette kgd minapiban írott leveletem, melyben a többi között nemcsak megírtam kegdnek, hanem ugyan kértem is, hogy Istenben elnyugodott méltóságos gróf Erdődi Imre urunk bátyánk ő naga temetésére együtt méltóságos grófné asszonyom ángyommal méltóztassék elgyüni; ajánlván is kedves uram bátyám Erdődi György uram ő kglme mint kglmednek mint velem együtt ő keglmének és az egész méltóságos atyafiui compániának szeretettel való szolgálatunkat. Mivel peniglen minapi leveliben arról is írtekezett kgd, leszön-i több méltóságos asszonyság? Eziránt is pro tollendo scrupulo irhatom kgldnek, hogyha Trausomni asszonyom is az Susanat lehoz, Erdődi Sándorné asszonyom is elgyünek. Isten hozza ezért kgteket pro 28 huius az keseredet atyafiságos házhoz. Kivánván is, Isten éltesse és szerencséltesse kgteket számos szerencsés esztendőekkel. Datum in lugubri nostra curia 23. Maji 1681.

Ill. Do.

servus affinis observ.

C. Antonius Erdődy m. p.

Reménlem öcsém uraim is és hugom asszonyom ő kglmk is elgyünek. G. Erdődi György uram tegnap gyüött vissza Jasskárúl.

Külczim: Illmo dno comiti Joanni Draskovich de Trakostyán, s. c. reg. Mattis consiliario, camerario, per regnum Hung. curiae magistro etc. domino fratri mihi observandissimo.

(Fekete csímeres gyűrű pecséttel. Sajátkezű.)

XLV. 1684. ápr. 24. *Draskovich Miklós Draskovich Jánoshoz.*

Illustrissime comes, domine frater mihi observandissime.

Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem. Az kegd 10 praesentis Klenovnikról írt levelét, együtt

az includált bécsi püspök, és az ő Fölsége confessariussa leveleivel szeretettel vettem; melyekből értvén, hogy ő fölsége az eddig tett oblatiomon kívül (melyet az méltóságos lotaringiai herczeg által repraesentáltattam) maiora specimina fidelitatis kívánna tőlem: eléggé gondolkottam, s jóakarómmal is communicáltam, de föl nem találom, micsoda maiora specimina tudjak offerálni? hanem ha a gyermekim torka megmetczésével az óvári defalcált summánkbeli praetensiómat és az tőlem elvett argenteriamat kívánná az udvar az ő Fölsége hadai szükségére fordíttatni velem. És jóllehet Fitter Sigmond szolgálmat e napokban fölkültem Linczbe (kinek ez előtt egy héttel meg kellett volna térni), de még mai napig sem tért meg; kihez képest, hogy annyival is inkább declarálljam ő fölségéhez való igaz hivségemet, személyem szerint akarván praesentálni magamat, ma indulok Bécs felé s onnéd postai alkalmatossággal Linczbe. — Hogy Kegld pénzt nem adhat külsen az mostani ő fölségének ajánlott hadfogadásra, másutt is föl köll kérnem kölcsen, azomban a minémő kisebbik fekete ládácskát hattam Kegldmednél, abba van anni, hogy egy első hóra megfizethetek a hadaknak. Kegyelmedet kérem, ezen levellem megadó Beleznai Ferencz *) és Horvát István szolgálaim által küldje ki, recognitiót vévén tőle és ezen levelemet is megtartván kegld, s maga passusát adván neki, kirúl magának is írtam említett szolgálmat. Isten fölívén Linczben, onnéd postai alkalmatossággal el nem mulatom tudósítani kegldet doldaím felől. Menyem asszonnak ajánlom böcsülettel való szolgálatomat, kívánván ezen levellem találja kedves jó egészségben keglteket. Dat. Locsmán 24. Aprilis 1684.

Illmae Donis Vrae

frater ad servitia paratissimus
Comes Nicolaus Draskovich m. p.

P. S. Az gyermekim felől való dispositióm is függ az linczi uttúl; azomba ajánlott szép attyafiságos az iránt való jó akaratját obligatióval veszem. Kegldet kérem, adja ezen linczi utamot néném asszonyomnak s bán uramnak hírévé, onnand irok ő keglmeknek, ha Isten felviszen, az hova győri püspök, Séchy Péter is felmentek hihető, — az első az itt való jószágnak kívánt bírása úzte fel, az másika pedig értette . . . . . azért is fel köll mennem; Bottyáni Ádám . . . . . hogy ha . . . . . ul.

(A külczím le van szakadva, de semmi kétség, hogy Draskovich IV. Jánoshoz szól. A levél utólja ki van kopva.)

*) E második név csak később toldatott be.

XLVI. 1686. decz. 2. *Draskovich Miklós levele Draskovich Jánoshoz.*

Illustrissime comes, domine frater mihi observandissime.

Salutem, et servitiorum meorum paratissimam comendationem. Klenovnikrúl 17. és 19. Novembris írott kglđ két levelit, együtt szegény Pálffiné asszonyontúl maradott és menyemasszony, kinek ajánlom attyafiuságos szolgálatomatskévánom, térétse Isten előbbi egészségit ő kglmnek, által elosztott partékával, az includált specificatio szerént meghozta asztalnokom Luka Benedek; s értem azon kglđ leveléből, hogy az harmadik szoknyát vissza kívánja kegltek, Lauretomban szánván, de mivel nem szinte arra való, s más az, hogy én is máshová szántam, ahoz képest reménlem, nem vétek talám kglteknek véle, ha megtartom magamnál, azon clárisok helyett, kit menyemasszony magánál hagyott. — A mi az kívánt öszvéreket illeti, azokat én megszerzettem s nem kettőt, hanem hármot, a kettei egyébbaránt kallott, de fölveszik azok is magokat, s minthogy az alkalmatlan Patacsics Istvánnénak assignálnom kölletik Hraschinát, a végett küldvén bé e napokban Kéry Balás szolgálomot, azon alkalmatossággal béviszik kglnek az öszvéreket is, s akkor Kéry uram által bővebben izenvén kglteknek, meg-lészen hagyva, azt kegltek előtt declarálja, s az mint az elmúlt póstán is megírtam, kérem most is, mutassa, ha lehetséges az eránt kgltek jóakarátját. — E mellett, mivel Ludvig írja, hogy Pállfi u. pro termino festi S. Michaelis letévén az kétezer foréntot, azt kezéhez is vette, lévén mostan az kegltek részire jutott ezer foréntra is szükségem, kglteknek pedig tudom, most pénzre semmi szüksége nincsen, igen kedvesen venném, ha kgltek engedel-méből kezemhez vehetném, s ha esztendeig nálam hadni nehezteli kgltek, tudódjék az interesben ezen három öszvérnek az ára, a ki noha három annyit is tenne. Bizván azért ezeránt az kgltek jó akarátjában, minthogy e napokban föl szándékozom Isten jó voltából Bécsben, kezemhez fogom vennem azon kgltek részire jutott ezer foréntot. E mellett akarám azt is tudtára adnom kdnek, nékem úgy jut eszemben, hogy Vallpó vára a mi örökünk volna; igen jó volna azért, ha mentül előbb fölkerestetné kglđ arrúl való leveleinket. In reliqno tartsa és éltesse Isten kglét sokáig kedves jó egészségben. Datum Sárvár die 2. Septembris an. 1686.

Ejusdem Illmae Dnis Vrae

fr. ad servien. parat.

comes Nicolaus Draskovich.

(Draskovich János Magyarország főudvarmesteréhez Aradra szól. Csak az aláírás sajátkező.)

Közli: SZERÉMI.

OKLEVELEK ERDÉLY TÖRTÉNETÉHEZ

UDVARHELYMEGYE LEVÉLTÁRÁBÓL.

— HARMADIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

XL. 1661. május.

Jonannes Kemény dei gratia princeps Trnniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles magnifici, gener., egr. et nobiles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Ugy hisszük, emlékeztiben lehet hűségteknek, az elmúlt napokban Ali pasától jöven követségben hozzánk fő csauz pasája nagy ajánlásokkal és hittel irt levelével, minden alkalmatosság adásunk nélkül intimált vala, küldenénk böcsületes követet hozzája, megmutatván azzal is mind magunk s az ország részéről, hogy hatalmas császárunknak igaz hivei vagyunk, ő nga is hatalmas császárunk előtt jó törekődő lenne az ország és mi dolgainkban. Tudván azért azt, conditionkban minemű hittel legyünk kötelesek az fényes porta kedve keresésére, annak megakarván felelni, böcsületes hivünköt, nemzetes Kálnoki Mihály uramot küldöttük volt Ali pasához követségre, ő klme által küldött levelünkben is kérven Ali pasát, megígért jóakarátját teljesíteni ne halassza, hatalmas császárunk előtt törekedjék az szegény hazának állapotja felől. Oda érkezvén megnevezött követünk, az véle együtt visszament követet, csauz pasáját Ali pasa mindjárást az portára küldötte, Kálnoki Mihály urat maga mellett marasztván Lándorfejérvárott. Visszaérkezvén az portárul azon csauz pasa Ali pasához, mindjárást Bécsben küldötte föl római császárhoz, most oda vagyon; Kálnoki Mihály urat úgy bocsátotta haza mi hozzánk. Ki micsoda követséggel és válasszal jött legyen meg, az haza közönséges elveszésére való dolgoknak ismervén lenni, kötelességünk kívánja, országul kglmetektől el ne titkoljuk. Melyet, hogy valóságosan magától ő kglmétől megérthessen hűségtek, mellettünk levő tanács úr híveinknek egyező tetszésekből illendőnek íteltük, hogy annak megértésére az statusokat convocaltassuk. Minek okáért

intjük kglmesen és parancsoljuk is serio hűségteknek, első renden levő böcsületes atyjokfiat elégséges tanusággal feles számuán küldje fogyatkozás nélkül ad diem . . . . . (*a datum hiányzik*) medgyesi városunkban, hogy így ő kglmekkel s az országnak több statusival együtt megértvén az Kálnoki Mihály uram követségéből és egyéb ahhoz tartozó levelekből is, mi karban legyen az szegény hazának állapotja, mik legyenek az fényes porta parancsolatai? ha oly dolgok parancsoltatnak, melyek ettől az szegény hazától lehetségesek, annak effectuálása felől velünk együtt tractalhassanak; hogyha pedig az parancsolatokat lehetetleneknek tapasztalják, és az kinek oltalma alá békességben való megmaradásért hajlottanak eleink, végső romlásunkra való nemcsak szándékot, hanem cselekedetet is tapasztalják, concludalhassunk arról, miképpen kellessék országul kglmeteket végső romlástól megoltalmaznunk? Noha penig Isten egyben gyűjtven hűségteket, az dolgot bőven megértheti, mindazáltal hogy elküldendő követjeinek világosabb tanuságot adhasson, írhatjuk, az minemű nehéz kívánsága eddig az fényes portának volt, nemcsak nem könnyebbedett, sőt öregbedett és emberi ítélet szerint lehetlenséggel is nehezedett az egész partiumnak, sőt Belső-Szolnok vármegyének hódoltatása és némely váraink kezekhez bocsátása felől való parancsolatok újulnak, az ország securitására való emlékezetit még hallani sem akarják, nem hogy valami bizonyos reménységet mutatnának az ország megmaradása felől, ha szintén mindenekben engedelmességet, hűséget mutat is. Mindazáltal hatalmasabb levén Isten az embereknél, hiszünk ő felségében, velünk együtt hűségteket megtartja, kívántatik csak az, hűségtek oda küldeni bizonyos atyja fiait el ne mulassa. Azonban minden rendek székes helyekben tanáltassanak minden órára kész hadi apparátussal, hogy vevén tudósításunkat mindjárt indulhassanak, sőt ha kik eddig székes helyekre gyűlni halasztották volna, is sub poena in articulis regni expressa sem órát, sem napot nem várván oda gyülekezzenek, az tisztek is kötelességek szerint őket reá kényszerítvén, ott lételek alatt pénzeket és magok költségén éljenek, szegénységnek s egyebeknek gabonájokban és szénacsináló helyekben kárt nem tevén, mivel most elegendő fű találtatik mindenütt. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Eosdem secus non facere jubemur. Datum in castro nro Radnothiensi die . . . . . (*datum hiányzik*) 1661.

J. Kemény, m. p.

A fejedelem kezével: P. S. Promulgalja kglmetek székiben, a kik regalissal szoktak hivattatni a gyűlésekre, az időnek rövid volta nem engedvén mostan ezeknek külön iratnunk, ezen leve-

lünk által parancsoljuk, az megirt napon és helyen comparealni el ne mulassák.

A szék végzése rávezetve: A. 1661. die 30. Maji in Udvarhely, fő kapitán uram ő ngát. Az medgyesi gyűlésben választattak: Farkas Ferencz, Ugron János, Ugron István, Szombatfalvi István, Benczer Gergely uramék, az notarius Kádár András, Mihály Ferencz uramék. Instructiójok: az országgal értsenek ő kglmek az haza békességben való megmaradására egyet.

Az ő kglmek költségére rendeltetett minden személytől öt-öt pénz, hogy minden rend tizenkét frt bírság alatt meg tartozzék adni, ez jövő hétfőre Udvarhelyre az perceptorok kezében beszolgáltatni. Az mely bíró fel nem szedné, az tiszt az magából vegye meg az bírónak, az mennyit tartoznék az falu adni.

Külczim: Spectabili ac magnifico stb. a rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLI. 1661. november 27.

Michael Apafi dei graa princeps Trnnae, partium Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem cum favore. Mivel hazánknak házaiban való praesidiumok mostan is ellenkeznek velünk, fejedelmi hivatásunknak ismervén lenni országúl kglmetekre való vigyázásunkat, kglmeteknek böcsületire, nekünk tartozó kötelességére serio parancsoljuk, ugy készüljön mindjárást mind éléssel, társzekereivel, egyéb hadi apparatusával, kopjáson hogy az kik most ide nem voltak, a data praesenti ad octavum, az többi penig ad decimum Decembris, valaki szabadsággal él, capitatum, valahol személyünket érti lenni, mellénk jőni el ne mulassa. Egyébaránt higgye bizonyosan, valaki elmarad, s kopjája nem leszen, felakasztatik érette. Azonban mivel az ország minden tiz-tiz personára egy-egy köből lisztet limitalt az mellettünk maradt török praesidium intertentiójára, azt is ideiben tiszti kezében administralja, hogy második parancsolatunkra, az hova kívántatik, elszállíttathassa fogyatkozás nélkül. Nec secus facturi. Datum in castris turcicis ad possessionem Szeliste metatıs, 27. Novembris 1661.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobilibus agilibus, vice capitaneo vice judicib. regiis. jur. assessoribus, nencon primor. potior. primipilis, peditib. pixidar. ac universor. dominor. libertinorum sicular. sedis sicularis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLII. 1661. november 28.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnniae, partium Hungar. dnus et Siculor. comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Fejedelmi hivatalunknak requisitumi szerint nem akarván kglmetek felől is gondviseletlenek lenni, és tiszt nélkül hag(*yni*) mostani állapotokra nézve is, rendeltük azért keg(*yelmeteknek*) kapitányúl nemzetes Ug(*ron*) István urat, kinek mind hűségében megnyugodtunk, mind arra az hivatalra elégségesnek ítéltük. Kglmeteknek azért kglmesen parancsoljuk, ebbéli kglmes dispositionkat így értvén, Ugron István urat ismerje tőlünk rendeltetett kapitányának, böcsületit megadván, mi utánunk mindenekben ő kglmétől hallgasson, mint ennekelőtti tisztektől szokott volt függeni. Eisdem de coetero gratiose propensi manemus. Nec secus facturi. Datum in castris turcicis ad Szeliste positis, 28. Novembris 1661.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobil. agilibus vice judicibus regiis, jur. assessor. necnon primoribus, potioribus, primipilis, peditibus pixidar. ac univer. dominor. libertinor. siculor. sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLIII. 1662. február 11.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Minemű articulusokat iratott az nemes ország az elmúlt közelebb való Medgyesen celebralt közönséges gyűlésében, bizonyos okokra nézve még ki nem nyomtattathattuk, hogy az régi szokás szerint nyomtatásban küldhettük volna kglmetek közé; mindazonáltal mostani elkerülhetetlen szükséghez képest micsoda sietséggel kívántatik az restantiákat s mind penig az most felvetett adót felszedetnünk (közönséges megmaradásunk állván az iránt az dologban), kglmetek is azt maga jól tudja. Melyről mi, concludalt legyen az nemes ország ugyan az medgyesi gyűlésbent arról való articulusokat az melyek szükségesebbek, ezen levelünkben leirattuk, mely így következik: Articulus I. Minthogy az porta contentatiójára rendeltetett egynehány adóknak nagy részét az szegénységen felszedték, nem administralták oda az hova illetet volna, tehát valakiknél az restantia az perceptoroknál künn vagyon, ha igaz és teljes számot ab . . . . . diaetae intra quindenam nem ad, nem obstalván senkinek nemesi praerogativája avagy egyéb privilegiuma ebben az casusban, megfogattas-

sék a perceptor nemes ember, mivel ország veszedelmében járó dolog, de többen ne admittaltassék. Ha pedig valamely perceptor percipiált és feleségire, gyermekire s jószág vételre költötte, és maga decedalt, az megbizonyosodván hogy jószágot vett, s felruházta, tehát azt refundálja, feleségétől, gyermekétől jószága vétessék el usque ad satisfactionem. De az olyan relictá s gyermeki meg ne fosztassanak. Ha pedig az olyan perceptorok, kik decedáltak in utroque sexu, valakikre az olyan perceptorok jószági és bonumi deveniáltak, azok is modo praemisso tartozzanak számot adni és satisfactiót tenni. Valahol pedig az perceptoroknak az summa felszedése imponaltatott volna, s fel nem szedhették bizonyos okok miatt, adassék egy holnapi terminus annak felszedésére. Articulus II. Az mely restantia summák restantiákban vannak, az előbbi articulusok szerint szedettessenek fel most is sub poena in articulis specificatis. Articulus III. Az székelységen minden szabad és jobbágy rend, a kinek négy ökre vagy több vagyon, adjon egy-egy tallért; a kinek két ökre, fél tallért avagy egy forintot; az kinek semmi marhája nincs, négy ember egy tallért. Mivel pedig az országnak ilyen rendkívül való szükségében és pusztult állapotjában nemesi szabadságoknak sérelmivel kényszerítetnek mostan az adózásra lépni, Isten az idegen nemzeteket az hazából kivivén, adózással ujabban ne terheltesse. Minek okáért kglmeteknek tisztí és nekünk tartozó kötelességére igen serio parancsoljuk, sőt hazájához való szeretetire kényszerítjük is, mivel az dolog késedelmet nem kíván, mindjárást széki-ben publicálja, azonban igen szorgalmatosan szedesse mindenütt mind az restantiákat s mind pedig az mostan felvetett adót, és administralja késedelem nélkül az országtól rendeltetett perceptorok kezében. Az kik pedig az perceptorok és azoknak successori közül ratiójokat még el nem igazították, kényszerítse ratiójoknak eligazítására Szász-Kézdre mindjárást menni az ország exactori elejekben. Alioquin higgye bizonynyal, több parancsolatunkat róla nem küldjük, hanem az articulusban specificált büntetésnek modalitását követeljük kglmeteken. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Medgyes die 11. Febr. 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egregiis et nobilibus agilibus capitaneo et judici regio supremis vicejudicibusque regiis sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLIV. 1662. február 21.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egregii et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem

cum favore. Az Kemény János urammal való harcz után mind magunk, mind az nemes ország irtunk vala Ali pasának ő ngának az triumphans hadnak ez országból való kivitelefelől, állatván, hogy az több dolgokat magunk is az nemes országgal együtt eligazíthatnók, kire mi választ tött az vezér ő nga, igaz páriáját megküldöttük kglmeteknek, megértheti. Azért Istenre, lelkére, nekünk tartozó kötelességére intjük, kényszerítjük kglmeteket, ha kiknek elméjökben még valami konkoly volna is, tegye le, szálljon magában, fontolja meg ennekelőtti árnyékhoz hasonló alkalmatosságokon kapdosó emberek mint jártak; jelen az szomorú példa, ez hazának is mennyi veszedelmet, romlást szerzetek; egyezzen meg hazájával, redealjanak hűségünkre, ha kik másutt ez hazán kívül és várakban volnának is, senkinek is semmi bántódások, bona fide christiana et sub verbo nostro principali assecuralunk mindeneket, nem leszen, sőt Istentől áldást, tőlünk fejedelmi kegyelmességet, nemzetitől jó emlékezetet várhat, az vakmerőkön pedig, ha mi kár és egyéb galiba esik, mi semmivel méltán nem okoztathatunk. Eisdem sic facturi gratiose propensi manemus. Datum in oppido nostro Nagy-Sink die 21. Febr. A. 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. nbus agilibus supr. ac vice judicibus regiis, jur. Assessor. ac universit. dnor. magnatum et nlium sedis sicuticalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLV. 1662. április 6.

Mi hatalmas győzhetetlen császáruk Dunán innen levő várainak és Erdélyben levő fényes hadainak gondviselője, Temesvárában bégler bégje, Jenőben passája, tekéntetes nagyságos Kucsugh Mehemet passa.

Tudtokra akarók adni, hogy ím eddég mind pártolkodtatok, Kemény Jánost hatalmas császár akaratja ellen Erdélyben béhivátok, fejedelemmé választátok, az után kiszaladván az hatalmas szerdár Ali passa előtt, hatalmas császár országát veszedelemben hagyátok, de hatalmas császár nem nézvén az ti pártolkodástokat, Erdély országában fejedelmet tett, ki ellen is pártolkodván, újabban is Kemény Jánost behozátok, kit hls császár fegyvere Isten akaratjából megbüntetett, az után szineskedvén hatalmas császár köntesihez békéltetek, Apafi Mihály fejedelemnek ő ngának fejet hajtottatok, gyűlést tevén semmit is nem végeztetek, hanem most is azon pártolkodásban mentek elé, mert ha hatalmas császárnak és tőle állatott fejedelemnek igaz hivei volnátok, hatalmas császár országának részeiben, az hova pártolkodástok-

kal németet szállítottatok, velünk együtt s fejedelmekkel azoknak kitudásában munkálkodnátok, együtt tüρνétek, szenvednétek velünk ; de ha mégis tovább pártolkodtok, higyjétek, török hitemre mondom, magatokat hatalmas császár fegyvereivel vesztitek el, jószágtokot elpusztítatom, hatalmas császárnak hamisságtokot megírom. Hogy azért miattatok az ország mégis tovább ne pusztuljon, se órája se napja ne legyen, fejedelmek mellé jöttetek jőjjetek és az dolgot fogjátok egyaránt se tőlünk se fejedelmektől több írásunkot ne várjátok. Ezt cselekedjétek, eddig pártolkodástokért mind az mi és fejedelem kglmességivel ne éljete vissza, ha életeteket szeretitek, fejedelmek táborában siessetek. Isten veletek. Iratott füzesi táborunkban 6. Apr. 1662.

Czíme : hiányzik.

Török pecsét és aláírás.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLVI. 1662. a u g u s t u s 13.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam postram. Kglmeteknek emlékezetiben lehet, szegény Barcsai Ákos fejedelemségiben az országra ötszáz ezer tallért vetvén az fényes porta, melyben való contributiótól kglmeteket is nem immunitálta az nemes ország, sőt articulust is irtak volt róla limitative, mennyit tartozzék ki-ki adni jobbágyiról s magáról is kglmetek közül, melynek jobb részit fel is szedték arra rendelt perceptorok. Az elmúlt görgényi országgyűlésiben exactorokat rendelvén az nemes ország arra, hogy hova erogáltak akkori perceptorok, számot vegyenek róla, immár böcsületes exactor hiveink annak peragálására az rendelt helyre, ógy mint szász medgyesi városunkban ki is mentenek. Azért kglmeteknek serio parancsoljuk böcsületire s nekünk tartozó kötelességire, valakik szegény Barcsai Ákos fejedelemséginek kezdetitől fogva eddig perceptorok voltak kglmetek között az porta contentatiójára való contributionnak, mindjárást igen szorgalmatosan felcirkálja és küldje ki számadásra őket personaliter késedelem nélkül Medgyesre, arra rendelt böcsületes exactor hiveink elejekben. Kik is úgy menjenek regestrumokkal, quietantiákkal és egyéb ahhoz kívántató készületekkel, hogy ott mindjárt számot adhassanak ; praemonealván őket az mi fejedelmi szónkkal, mindjárt induljanak, mert különben ha elmulatják, bizony kárt vallanak, kiknek büntetésekben miképpen procedalhassunk, fide mediante irt regestrumot az vice király birák kezünkhöz (adnak), kiket fognak admonealni. Ha kik pedig decedaltanak volna az perceptorok közül, azoknak relictái vagy

successori oly gondot viseljenek, számot adhassanak és arra bizonyos embereket küldjenek, ha kárt nem akarnak vallani. Nec secus facturi. Datum in castris nostris ad Gyéres positis die 13. Augusti 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Generosis egregiis et nlibus agilibus supr. et vice judicibus regiis caeterisque jur. assessoribus sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Ao 1662. die 13. Augusti in castris ad Gyéres-Szent-Király positis recepti et transmissi.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLVII. 1662. a u g u s t u s 31.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis synceri dilecti salutem et gratiam nostram. Parancsoltunk vala ennek előtte is kglmeteknek, hogy minden órára, minden hadi apparatusával oly készen legyen, mihelyen más parancsolatunkat vészi, minden késedelem nélkül személyünk mellé jöhessen. Mivel azért már most kívántatik jelenléte, igen serio parancsoljuk kglmeteknek, ez levelünket vevén, úgy induljon minden hadi apparátusával, hogy a data praesentium egy hétre okvetetlen, valahol bennünköt érteni fog, jelen lehessen capitatum, valaki nemes és székely szabadsággal akar élni; egyéb iránt bizonyos legyen benne, feje, jószága vész el minden kedvezés nélkül, az ki parancsolatunk ellen vakmerőségre veti magát. Secus sub poena praemissa n. factur. Datum in castris nris ad Gerend positis die 31. Aug. 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus agilibus capitaneo supr. et vice judicibus regiis, juratis assessoribus ac universitati dnor. siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Exhibitae sunt die 2. Septembris 1662. in Galambfalva.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLVIII. 1662. n o v e m b e r 4.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dominus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles agiles fideles nobis syncere dilecti, salutem et grm nostram. Kglmeteknél közönségesen nyilván vagyon, nem tagadhatjuk, mi is keservesen érezzük, Istennek titkos ítéletiből közönségesen mindnyájunkra szállott sok rendbéli látogatásit ő felségének; többi között azt is, hogy az mely

hatalmas nemzetnek birodalma alá vetett bennünket, annak szivét ellenünk megkeményítvén, maga tudja kglmetek, mely rettenetes summa vettetett attól ez nyomorult hazára, de mivel így tetszett Istennek, szomorúan szenvednünk kell. Azonban, hogy annak az pénznek szerét tehesse, az elmúlt segesvári gyűlésben vetett volt bizonyos summa pénzt külön-külön magokra, az kiknél bővebb áldását ítélte Istennek lenni, melyet némelyek administráltak is, úgy értjük, sokak peniglen nem. Mivel penig az minemű szükség kényszerítette akkor kglmeteket annak felvesztésére, ugyanaz ma is fenn van, úgy tetszvé az nemes országnak velünk egyező értelemből és akaratból, hogy az kikre akkor bizonyos summa pénz vettetett, és meg nem adták, ha in vivis van, maga, hogyha penig decedalt, vagy egyébaránt másra szállottak jövai és jószága, az successor adja meg fogyatkozás nélkül. Parancsoljuk kglmesen és igen serio kglmeteknek, halogatás nélkül összegyűlvén, ez aránt való ország és az mi rendelésünket jelentse meg, minden restantiákat éjjel-nappal szedjék fel. Annak felette az, kik akkor elfelejtettek volna is az summából, kiknél jó pénzt hinne és ítélne lenni, conscientiose megvizsgálván, sem senkinek is nem kedvezvén, sem senki ellen boszut nem üzvé, azokra értékeknek mivoltához képest vessen, kik is, mindkét rendbeliek, az mely summa reájok vettetett, és az mái napig is restantiában maradt nagy részint, vagy most vetették ki, ad 1. Decembris okvetetlen tartozzanak az ország perceptori kezekben administrálni az jó pénzt, az segesvári articulushoz irt poena alatt; mindazáltal ugyanakkor satisfactiót vevén közönséges pénzül, az administralandó jó pénzről. Quibus de caetero sic fact. gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Medgyes die 4. Novembris a. 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus stb. a rendes Udvarhelyszékhez.

Alább: Ao 1662. die 7. Novembris in Keresztúr exhibitae per saxonem Segesváriensem.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XLIX. 1662. december 14.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egri et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Ugy tapasztaljuk naponkint, hogy az mi kegyes atyai jó indulatunkkal mintegy abutalván nemhogy hazája romlását orvosolni, de sőt inkább annak füstölgő üszögét élesztgetni viseltetnek szófogadatatlanságukkal némelyek híveink közül, hogy az adó és felvetett summának restantiákkal együtt

való beszolgáltatását csak halogatással vontatják elébb-elébb naponkint, holott immár az nemes ország végzete szerint az prima Decembrisnek terminusa is elmulék; kire képest ex superabundanti mégis igen serio parancsoljuk hűségteknek, hogy több irásunkot erről nem várván, minden órán széikben percipiáltatván, az nemes ország végezése szerint denominált helyekben levő perceptorok kezekben administraltatni el ne mulassa hűségtek, hogy azon rendek is heában való időtöltéssel és költségekkel ne remoraltassanak helyekben. Egyébaránt végső képpen írva jól tudtára legyen hűségteknek, hogy többé meg sem intjük felőle, de bizonyára minden kedvezés és személyválogatás nélkül az articularis poenát nem késedelmeztetjük mi is elkövetetni hűségteken. Annak felette, mivel az török vitézeknek Medgyesen való mulatásokkal Szászkézdre kellett változni az perceptoroktól való számvételnek, édes hazájához és hozzánk tartozó kötelességére imponaljuk hűségteknek, hogy széikből valamelyek perceptoroknak lenni kitudattak, mox et de facto az nemes ország rendelete szerint perceptumokról való ratiójoknak eligazítására, nemzetes Bethlen János uram eleiben Szász-Kézdre menni kényszerítse és az felvetett egy-egy talléros, viszont értékek szerint való summa jó pénznek adását (folyó pénzért) hogy ott helyekben levő perceptoroknak az nemességgel administraltatni el ne mulassa hűségtek. Secus sub poena in articulis expressa nulla tenus facturi. Datum in civitate nra Medgyes die 14. mensis Decembris a. 1662.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egregiis et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio, supremis vice judicibusque regiis sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alatta Bethlen János kezével: Az ujszékhelyi bíró feje vesztése alatt igen sietve maga vigye Koncz András urnak, ő bocsássa falukba. Ő kglme az székkal mlndjárt készüljön.

Bethlen János, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

L. 1663. február 9.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi et egr. nobiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Segesvár széikben Szász-Budán lakó Bálinth György és Márton találván meg alázatos supplicatiójokkal jelenték, három kanczájok veszvén el az elmúlt időkben, melyeknek egyikét hűségtek széikben szombatfalvi Barabás Lukácsnál megtalálván, eligazították hűségtek előtt törvény szerint, de mivel

az más két kanczát is az nemes ország articulusa szerint ott keresték, evictorra udvarhelyi Horváth Andrásra fogván, ki midőn evincalta volna, kezeseket adott, hogy Bóér Jánostól vevén, őtöt menedékségre is előhozná, vagy ha elő nem hozhatná, maga törvényt állana. Az kezesek pedig úgy mint udvarhelyi Kovács Ferencz és Agotha János oly formán löttek volna, hogy ha Horváth András nem sistálná, vagy Bóér Jánost elő nem hozná, tehát az két kanczának az árát úgy mint fl. 33 és az kötés pénzt 7 fl. exequaltathassák ő rajtok. Mely dolog hűségtek előtt törvény szerint igazításban vétetvén, mivel convincaltatott Horváth András, executorokat adván is ki, hogy az deliberatum szerint celebrálnák bizonyos arra rendeltetett atyjokfiai, már csak halogatnák és executióban venni nem akarnák. Így levén azért az dolog, serio parancsoljuk hűségteknek, az kiket ezen dolognak executiójára denominált, mindjárást tisztí s kötelességek szerint parancsolja meg, menjenek ki és minden halogató nélkül vegyék igazításban és exequalják az kezeseken az 33 fl. és 7 fl. több parancsolatunkat nem várván róla. Secus non facturur. Datum in civitate nostra Segesvár die 9. Februarii 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim : Gener. egr. supr. et vice judicibus regiis, juratisque assessoribus sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis gratis.

Alább : Allatae 12. Febr. 1663. in Udvarhely.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában)

LI. 1663. február 23.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Udvarhely városában lakó Tölcséres Márton találván meg munköt alázatos könyörgése által, jelentvén, hogy az atyja Kis Bodó Márton alias Tölcséres adta volt el egy Karácsonfalván levő östől maradt örökségit ugyan ott lakott Bálint deák nevű embernek harminczkét magyar forintokon. Bálint deák adta Tóth Mihály nevű embernek, Tóth Mihály adta cserében ugyan Karácsonfalván lakó Gergely Máté nevű embernek, az ki most is birná, de mivel (az mint ez suplicanstól informaltattunk) legitimus successor ő volna azon örökséghez, megkinálta volna Gergely Máthét pénzével, ki mitől viseltetvén nem vötte el. Ha azért igaz jussa ez supplicansnak vagyon hozzá, mint gyámoltalan árva nyilván való kárt ne valljon, comperta rei veritate kglmesen és serio parancsoljuk kglmeteknek, Isten s az igazság szerint fenn megírt köztök levő controversiát igazítsa el tisztí s kötelessége

szerint, hogy többet ezen dolog végett nem engedvén búsíttatni ne vonja magára is animadversionkat. Secus non facturur. Datum in oppido nostro Szász-Kézd die 23. Februarii 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egregiis et nobilibus, supremis et vice judicibus regiis, coeterisque juratis assessoribus sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Anno 1663. die 26. Febr. in Udvarhely exhibitae.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LII. 1663. márczius 19.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nobiles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Nyilván lehet kglmeteknél, hogy az nemes országnak az elmúlt szász-kézdi gyűlésében, közönséges akaratból arról írott articulusa szerint az porta contentatiójára felvett summának administrálására rendelte volt ez következő husvét napját; melynek is ideje isten áldásából elközelített, de mivel nem halljuk, hogy oly igen serényen fáradoznának annak effectuálásában, holott Isten után közönséges megmaradásunknak annak kedve keresésével remélhetjük legfőbb eszközét, ex superabundanti még is kglmesen és igen serio parancsoljuk kglmeteknek, hogy mindjárt székiiben publicáltassa ujólag, ki-ki praesentálni az reá vetett summát ne halassza továbbra, mert bizonyára személyválogatás és kedvezés nélkül, az terminus eltelvén, articulusoknak vigorával követtetjük el haladék nélkül (s többször meg sem intjük) az szófogadatlan s hazája romlását árasztó vakmerő rendeknek büntetéseket. Secus sub poena in articulis regni expressa nullatenus facturi. Datum in civitate nostra Segesvár die 19. Martii a. 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Generosis egregiis et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio supremis, vice judicibusque regiis sedis nrae siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LIII. 1663. ápril 27.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nobiles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Noha mind tavaly egy néhányszor s az télen is parancsoltunk hűségteknek, hogy az perceptorokat, kik az porta contentatiójára egy néhány ízben felvetett summában percipiáltak, számadásra elő küldené az nemes országtól arra

rendeltetett exactorok eleiben, az kiket tudhattunk, magoknak is külön-külön committaltunk, hogy compareálnának; de mind-
eddig is sokan vadnak, az kik el nem jöttek, számadásokat el
(nem) igazították, kihez képest az nemes ország is az elmúlt
szász-kézdi gyűlésben articulust írt, abban specificált poena
alatt, egy tőlünk praefigálandó terminuson végképpen eligazítása
felől. Minek okáért igen serio parancsoljuk hűségteknek, igen
szorgalmasan menjen végire székiben, kik voltak Barcsai Ákos
fejedelem ideitől fogva perceptorok? s mindeneknek is az arti-
culusban megírt poena alatt tudja meg, a kik meghaltak succes-
sorinak, Pünkösdi harmad napjára minden ratiójokkal Kőhalom-
ban Bethlen János uramék eleiben comparealjanak és azt eliga-
zítsák, azoknak neveket penig nekünk is fide mediante, mint
eddig is registumban küldje, hogy az articulus szerint procedal-
hassunk ellenek, az kik elmulatják. Secus non facturus. Datum
in civitate nostra Segesvár die 27. Apr. 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobilibus, vice judicibus regiis. jur. asses-
sor. sedis sicularis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LIV. 1663. junius 24.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni
Hungar. dnus et Sicularum comes etc.

Gener. egr. et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam
nostram. Az fényes porta contentatiójára mind az szász-kézdi
gyűlésben, mind ennek előtte felvetett adókban nagy rész restal-
ván az kglmetek székiben, melyet ennek előtte az szász-kézdi
articulus szerint directorunk s cancellarista deákink által akar-
ván exequáltatni, ígérte volt arra magát székül, hogy maga tisztí
által felszedetvén administralni fogja. Melyhez képest kglmetek-
nek igen serio parancsoljuk, tudván azt, hogy ez hazának meg-
maradása az fényes portának kedve keresésében áll, hazájához
való kötelessége és tisztí szerént legyen azon, minél előbb azon
porta contentatiójára rendelt mindenik féle pénzt szedje fel
kitől-kitől egészen minden kedvezés és tekintet nélkül, admi-
nistralja az generalis perceptor kezében, megirván, melyik micsoda
féle pénz legyen, quietantiát is az szerint vegyen róla; egyéb
aránt oly executorokat küldünk, nem fognak caedálni az ratiók-
nak. Secus non facturus. Datum in civitate nra Alba Julia
24. Junii 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. et egr. supr. et vice jud. regiis sedis sicularis
Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LV. 1663. j u l i u s 9.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium Hungar. dnus et Sicularum comes etc.

Generosi egregii et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Emlékezetiben lehet kglmeteknek, hogy az elmúlt napokban parancsoltunk vala, minden nemesi szabadsággal élő rendek oly készséggel legyenek éléssel, társzekérrel és egyéb jó hadi apparatussal, hogy valamikor arról való parancsolatunkat veszi, kiki kglmetek közül személye szerint felülván, jöhessen mellénk késedelem nélkül. És noha mind eddig is abban nem keveset munkálkodtunk, hogy miképpen lehessünk immuniok ezen tereh viseléstől országostól, de mivel immár az havasalföldi vajda is ő kglme beérkezett országunkban és naponkint több hadak is hallatnak elközelíteni melléjük, az elkerülhetetlen szükség és romlott hazánkra való szorgos igyünkbeli kételen vigyázásnak elkövetése okoztat bennünket generalis insurrectióra kényszeríteni kglmeteket, parancsolván igen serio, mind nemes, lófő, drabant és puskás renden lévő hadak, valakik szabadságokban meg akarnak maradni (kötelességek alatt regestrumot hozván magokkal tiszt híveink), ki ki személye szerint, jószágáról is az mennyi lovassal tartozik felülván, mindjára jó hadi apparatussal és elegendő éléssel (ha szintén némelyek rajtunk való untatásokkal, vagy egy vagy más praetextusra nézve bizonyos ideig magok elvonására engedelmet vettek volna is magoknak) jöttest jöjjön mellénk táborunkban, úgy hogy ad 16. praes. minden okvetetlen elérkezessenek, mert ha kik az régi rossz szokások szerint generalis mustrájokat elmulatván absenseknek találtnak, az eddig való minden tekintet félre tévén, bizonyosok legyenek benne, sub verbo nro principali az nemes országnak arról írott constitutiója szerint keményebb animadversionkat indifferenter elkövetetni soha immár többé halasztani nem viseltetünk. Secus itaque sub poena in articulis regni superinde expressa nullatenus ausi facere. Datum in castris nostris ad oppidum Felvincz positis die 9. Julii a. 1663.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Generosis egregiis et nobilibus agilibus, capitaneo supremis et vice judicibus regiis, primoribus, potioribus, primipilis, peditibus pixidariis toti denique universitati dnor. libertinor. sicularum sedis sicularis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Redditae sunt Nagy-Galambfalván die 15. Julii a. 1663. per judicem circa meridiem.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LVI. 1663. octóber 20.

Anna Bornemisza dei gratia principissa Trnnae, partium Hungar. dna et Siculorum comitissa.

Generosi egr. nobiles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Nyilván lehet kglmeteknél, az nemes ország mostani gyűlésében bizonyos expensát vetvén fel minden vármegyékre és némely városokra is locumtenens uraimék sustentatiójára, szükséges lévén az ő kglmek együtt léte az nyomorult haza mostani állapotjához képest; melyeknek mind ez ideig az rendelt helyre, úgy mint Segesvárra való el nem szállítása miatt ő kglmek oda nem mehettek hazánknak nyilván való kárával. Kglmeteket azért kglmesen intjük, székekre feljebb megírt dolog végett vetett expensát sietséggel fölszedvén Segesvárra szállítani el ne mulassa, hogy különben locumtenens uraimék együtt nem létek miatt ez hazára következhető alkalmatlanságnak, kglmetek késedelmével okainak nem láttassék lenni. Secus non facturis gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Ebesfalva die 20. Octobris 1663.

Anna Bornemissza, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobil. capitaneo, supr. judicibus vice judicibusque regiis sedis siculicis Udvarhely nobis fidel. dilectis.

Kivül: P. S. Andreas Koncz transmittat literas in Csik.

Alább: Anno 1663. die 21. Octobris vecsernye tájban az bíró házában bizonytalan ember gyermeknek adván, Csonka Tamás hozta kezében.

(Eredetije a fejedelmi kis pecséttel ellátva, Udvarhelymegye levéltárában.)

LVII. 1663. november 20.

Anna Bornemisza dei graa principissa Trnnae, partium Hungar. dna et Siculorum comitissa etc.

Generosi egr. nobiles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Eleitől fogva minemű szolgálattal tartoztanak az zetelaki és oláhfalviak Udvarhely várához, kglmeteknél nyilván lehet; melyhez képest mivel most Szentpáli uram birja Udvarhelyt, erőltetvén őket az régi szokás szerint való szolgálatra s annak nem praestálásaért némelyeket megfogatván közülök, az ő kglme tisztit (az mint értésünkre adatik) ez dologért citálták az kglmetek székre. De mivel az Szentpáli uram és zetelaki s oláhfalviak között való dolognak eligazíttatása nem egy széket, hanem országos gyűlést concernál, nem is lehet uram ő kglme jelenléte kívül, kglmeteket azért kglmesen intjük, az mostan ő kglmek között történt dolgot is, melyért az Szentpáli uram tisztei citaltattak, mostan elő ne vegye, tudván azt, az mivel halad, azzal el nem mulik, uramat ő kglmit Isten meghozván, legelső alkalmatos-

sággal celebralandó országgyűlésében mind az mostan történt, s mind pedig régen ő kglmek között fönn forgó dolgokat igazításban vétetjük. Tartsa Isten jó egészségben kglmeteket. Datum in curia nostra Görgény-Szent-Imre 20. Novembris 1663.

Anna Bornemisza, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobilibus, capitaneo, supr. iudicibus vice-judicibusque regiis et juratis assessoribus sedis siculicalis Udvarhely etc. nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LVIII. 1663. december 8.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Tudhatja kglmetek, az fényes porta contentatiójára egy néhány rendben kglmetek székebeliekre felvetett adóba még feles restantia van kinn; mivel penig ez hazába az fényes portának kedve keresése nélkül nem lakhatunk, sőt megmaradásunkat és békességünket Isten után úgy várhatjuk, kglmeteknek kglmesen és igen serio parancsoljuk, meggondolván eddig is mennyi veszedelmet hozott ez hazára az átalkotság (*így*), valahol mi restantia székebeli embereknél, vagy annak praeceptorinál fenn vagyon, mindjára szorgalmatosan felcirkálván mindenütt kedvezés nélkül felszedje és az hova s ki kezébe ez mostani vásárhelyi gyűlésben felvettett tiz talléros adó administralni rendeltetett, kglmetek is oda szolgáltatassa ad terminum praefixum. Secus non facturus. Datum in curia nostra Görgényiensi 8. Decembris 1663.

M. Apfi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus agil. capitaneo et judici regio supr. vice-judicibusque regiis et jur. assessor. sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LIX. 1664. márczius 7.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. fidelis nobis dilecte, salutem cum favore. Az egész székelységen s többi közt az kgd tisztai alatt is, úgy tapasztaljuk, sok csalárd színek alatt vonják el az közönséges szolgálattól magukat sokak. Mivel azért az fővezér ő nga poroncsolatjából

magunk személye szerint kevés idő múlva táborba kelletik szállnunk, melyhez hogy alatta valói készen legyenek, ez kglmes poroncsolatunk által akartuk értésére adni; azonban, hogy fogyatkozás az dologban ne essék, szükségesnek látjuk, az eddig való vétkes dolgokat az szerint orvosolja meg alatta valói között. Hallatik olyan dolog, hogy hűségtek úgy mint tiszték, consequenter a többi is, szabad emberekből tart lovászt, madarászt, ácsot, kőmivest, juhászt, bérest, kocsist és egyéb, elménkkel alig felérhető nevezet alatt levőket. Ezeket mindjárt ki-kí bocsássa keze alól, vagy másokat állítson képekben az haza szolgálatjára, egyébaránt meg nem engedjük, sokak hogy ravaszságokat bepokróczozhassák, színes conventiókat adnak másoknak, melyre vagy keveset, vagy semmit fizetnek; némelyek annyira mennek el az ország defraudálásában, hogy a mennyi hadban szolgáló embert maga árnyéka alá bútat, felével, harmadával sem megyen az ország szolgálatjára elő. Lófő s drabant renden levők is szabados személyeket akarnak tartani szolgálóknak. De mind ezek felett vadnak oly szemtelen emberek is nem kevesen, az kik vagy egy, vagy más után az hadi expeditiótól elvonszák magukat s mégis más, hadban szolgáló embereket lopnak el az országtúl. Csodáljuk, hűségtek hozzánk és az hazához való kötelességit előtte viselvén, eddig is az ilyeneket elszenvedte, holott némelyek annyi személyeket akar menteni, hogy ha continue maga házánál laknának, kenyeret sem tudna nekik eleget adni. Im nem régen az fiscalis director evocaltatván némelyeket az tavalyi hadban való nem menésért, azzal excipialván az forum ellen, hogy ők az főtiszték előtt tartoznak számot adni cselekedeteikről és ha méltó mentségek nem találhatnák, úgy terjedne rájuk az articularis poena. De úgy hisszük, sem hűséged tisztái alatt, sem több székekben eddig sem mentették meg abból is magokat, melyre nézve méltán is procedalhatna mind az fiscus s mind hűséged az articulus szerint ellenek, merő fraudulentia levén mind az egész dolog. Minek okáért hűségednek hozzánk és hazájához való kötelességire, sőt életire parancsoljuk, egyaránt se másnak se magának ne kedvezzen senkinek, hanem az feljebb megírt akadályokat éppen tollálja s tegyen oly dispositiót alatta valói között, hogy ha második parancsolatunk érkezik, jöhessen személyünk mellé velök együtt jó készséggel. Értjük azt is, majd minden székekben s hűséged tisztái alatt is az mostani az ide való jöveteltől leginkább az főrend vontat el magát, kiknek hogy ha hűséged parancsolt volt az ide való jövés felől és szántsándékkal mulatták el, poroncsolja meg nekik, oly készen legyenek, hogy ha szintén az székelységnek több részeit soldos állításra engedjük is, de őket semmiképpen arra nem hagyjuk, hanem személyek szerint jöjjenek el velünk, ha közel nem akartanak fáradni, jöjjenek tovább.

Cui de caetero sic factur. gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Kolozsvár die 7. Martii 1664.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. Joanni Bethlen de Kis-Bún sedis sicul. Udvarhely capitaneo, comit. Alb. Trnnae comiti supr. cancell. ac consil. nro intimo etc. fideli nobis syncere dilecto.

Alább: 1664. die 13. Martii in Váralya redditae sunt per Franciscum Nyujtódi.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LX. 1664. márczius 14.

Michael Apafi dei graa princeps Trnnae, partium Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Jóllehet ennek előtte is egy néhány ízben kemény parancsolatink által való kényszerítésinkkel, közönséges magok végezésinek megtartására szorgosztattuk kglmeteket, mind az eddég való restantiáknak és most legközelebb az nemes országgal újabb végezésünk szerént porta contentatiójára való adóknak beszoigáltatására, de ezt mennyiben tapasztalhatók, éppen magok megátalkodottságával nagyobb részint újabb romlásunkra siettetni viseltetnek kglmetek, kevés foganatját ismerjük, holott mostanában is az fő vezérnél ő ngánál ország dolgában fáradozott becsületes hivünk által is közönséges romlásinknak fenyegetése alatt kényszerítettünk az adónak minden áron való beszoigáltatására. Ez okért ex superabundanti tisztelkül kglmeteknek kötelességire, egyéb rendeknek peniglen nevelte édes hazájához való szeretetire igen serio parancsoljuk, hogy se minket többé ne fárasztson, se megmaradott maroknyi nemzetinek szerencsáját ne kockáztassa, éjjel nappal nagy szorgalmatossággal igyekezze az adónak minden részeit beszoigáltatni. Egyébaránt mi Isten s az világ előtt mentek legyünk, ha mi boldogtalanság fogja követni ez iránt való szófogadatlanságokért. Nec secus facturi. Datum in civitate nra Colosvár die 14. Martii. a. 1664.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus agil. capitaneo et jud. regio supr. vice judic. regiis, jur. assessor. primor. potior. primip. peditibus pixidariis ac univer. dnor. siculor. s. sicul. Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Reddit. sunt die 22. Martii 1664. post meridiem, per quendam hominem Udvarhelyiens.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXI. 1664. márczius 23.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Generosi egr. et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Magok mentegethetetlenül élő bizonyságink lehet kglmetek, irhatjuk igazsággal, hogy mind fejedelmi hivatalunk és megromlott édes hazánknek szereteti is azt dictálván, szíves igyekezettel fáradoztunk, s ennek utána is a mennyiben a jó Istennek áldása és az üdőnek mivolta szerencsénknek magát alkalmaztatni fogja, kglmetek tetszése szerint is a közönséges jónak és hazánk megmarasztásának előmozdításában megszűnni nem akarunk. Mind az által mi okokra nézve az addig valókról csaknem megfélekedzett, kész értelemmel (kit Isten távoztasson) talán mindnyájunknak keservesebb romlását siettetni viseltetik kglmetek, hogy közönséges végezésinek is elhallgatásával, az articulus szerint immár az ideje is eltelvén az adó beszolgáltatásának, harmadik parancsolatunk által való serkentésünket is elvárás kglmetek. Minek okáért végsőképpen is tudtokra akarók adni, hogy mi mind Isten és ez világ előtt mentek légyünk, ha megromlott nemzetünk könnyebbségire (az hatalmas nemzettől nyújtott jó ígéretünk mellett) csaknem közönséges kglmetek szófogadatlanságáért kívánatos választ törekedésünkre nem vehetünk, avagy ez hazára is legközelebb ezen hatalmas nemzet által még hadra való igyekezeti előtt, az adónak be nem szolgáltatásának késedelmi miatt mi következhezzék véletlenül, parancsolván igen serio, hogy a nemes országnak rendes végezése szerint (a mint feljebb is) több írásunk után nem is várakozván, a kik hű klgmk közül, avagy hivataljok szerint is, egy néhány rendbéli tudósításunk után mi kívántatik, mox et de facto egészben mindjárt adminisztrálni és másokkal is fogatkozás nélkül, kötelessége szerint effectuáltatni el ne múlassa kglmetek. Nec secus facturi. Datum in civitate nra Colosvár die 23. Martii a. 1664.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egregiis et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio supr. vice judicibusque regiis juratis assessoribus, primoribus, potioribus, prinmpilis, pixidariis, toti denique universitati dnorum siculorum sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

Alább: Ezt élete vesztése alatt az bírák mindjárt vigyék az királybírák kezében.

Bethlen János, m. p.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXII. 1664. máj u s 9.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis syncere dilecti, salutem et gratiam nostram. Ugy tudósíttatunk, mind az nagysinkí gyűlésben s mind annak előtte capitatim hűségtekre, az fényes porta contentatiojára felvetett adókban nem kevés restantia volna fenn, melyen nem kevésbé csudálkozunk, hogy ilyen resten munkálkodik mind felszedésében, mind administralásában, holott immár eljött az fő vezérnek nagy rendű embere fenyegető levelével, ki által az adót szorgalmazza; itt ül nyakunkon mind addig, vigyáz mint serénykedünk benne; látván az halogatást, vádaskodik az országra, melyből veszedelem követhet mindnyájunkot. Mivel azért ez szegény hazának megmaradása Isten után áll csak az adónak idejében való beküldésében, kötelességére, hazájához való szeretetére kényszerítjük kglmeteket s parancsoljuk is serio, minden késedelem s kedvezés nélkül, valami restantia valakinél fenn vagyon, éjjel-nappal úgy igyekezzék tisztí szerént felszedetésében, hogy ad summum tized nap alatt administralhassa is az perceptorok kezében. Egyébiránt bizonyos legyen benne, brachiummal vétetjük meg, kiért minket senki ne okozzon, ha nemesi szabadságának megbántódásával kell az executióhoz nyulnunk, nagyobbra kelletvén becsülnünk az haza megmaradását. Secus itaque non facturi. Datum Albae Juliae 9. Maji 1664.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio supr. vice judicibusque regiis sedis siculicalis Udvarhely etc. fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIII. 1664. j u l. 6.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Nyilván vagyon kglmeteknél, bizonyos számú lovasok állítására engedték volt kglmeteket, de az mint látjuk, azoknak igen sok híja vagyon, melyet semmiképpen meg nem engedünk, hogy magok is honn üljenek és reájok vetett soldosok is magokat absentálják. Minekokáért kglmeteknek kglmesen és igen serio parancsoljuk, oly gondviseléssel légyen reá, hogy az reájok vetett soldos lovasok számának egy híja se legyen, kik continuo nem másutt, hanem zászlójok alatt szolgáljanak; alioquin higgye

bizonnyal, capitatim ültettetjük fel kglmeteket ez haza szolgálatjára, melyet el nem mulatunk, hogy ha gondviselése nem leszen az lovasok számoknak egészben való kitöltésére. Secus nullatenus facturi. Datum in castris nostris in campo Gald positis die 6. Julii 1664.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egregiis et nlibus, capitaneo supr. et vice judicibus regiis, primoribus, potior. primip. pedit. pixidar. ac toti univer. sicul. sedis siculic. Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIV. 1665. jun. 13.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnnae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles gener. egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az nemes ország végezése szerint, jó pénzül, porta contentatiójára felvetett adónak terminusa immár szintén elközelített, az melynek is effectuálása által remélünk dolgainknak fundamentumosabb előmozdítását és közönséges megmaradásunkat. Minek okáért kglmeteknek egész székül, édes hazájához tartozó kötelességére serio parancsoljuk, hogy több irásunk után nem is várakozván, az közelebb emanáltatott nemes ország articulusának tenora szerént való summa adójokat, az terminált napra, annak útja s módja szerént jó pénzül, fogyasztás nélkül administraltatni el ne mulassa, hogy annyi veszedelmes háboruink után, nagyobb kárunkkal ne okoztassék dolgainknak hátra maradása. Egyéb iránt magok mentegethetlen bigyjen kglmetek, ha praemonitióknak elhallgatásával az articularis poenának mulctájával terheltetik nem sokára. Annak felette kétszáz forint tilalom alatt promulgáltassa miudjára szorgalmatosan székekben (miként más helyekre is közönségesen kiirattunk), hogy az ország adójának administratióján kívül (az az mostani ország adóját kivevén) se görögnek, se egyéb kereskedő rendnek, se penig hazafiainak, ezentúl senkinek is egy szóval, sub poena p . . . . inserta szabad ne legyen se adni se váltani az egész tallért száz nyolczvan pénzben, az aranyat is három forint hatvan pénzzel, különben az mint ennek előtte is járt, hasonlóképen értvén az egyéb jó pénznek is valorát az ország adóján kívül. Quibus secus non facturis gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 13. Junii a. 1665.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus agilibus, capitaneo, regio judici supr. vice judicibus regiis, jur. assessoribus, primor. item potior. primipilis, peditibusque pixidariis ac toti univer. dnor. libertinor. siculor. sedis siculic. Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXV. 1665. s e p t e m b e r 15.

Michael Apafi dei gratia princeps Trannae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Egregii et nobiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Alesikon Szentkirályon lakó Máthé deák jelenti aláza-
tos könyörgése által, hogy 1663. esztendőben zászlóstól jővén ki táborunkban, hűségtek székiben Enlaka nevű faluban megszállottanak éczakára és onnan lovát ellopván, kénálta volna jó reggel az falut az nyom felvétellel, de akkor fel nem vevén, mikor az zászló egy darab üdő mulva elment volna, hűt nélkül vevén fel az nyomot követték volna másfalu határára, az holott elvesztették. Mivel azért az ló az faluból vészett el, s az országnak arról írott akkori articulusa tartotta, hogy vagy az latrot keressek ki, adják kézben, vagy az árát tegyék le, serio parancsoljuk hűségteknek, így levén az dolog, megnevezett Máté deákot az articulus szerint mox et de facto contentaltassa, ne búsíttassunk mi is többé, ő is kárban ne maradjon. Secus non facturus. Datum in castro nostro Radnóth die 15. Septembr. a. 1665.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Egregiis et nobilibus vice judicibus regiis sedis siculicis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXVI. 1666. a u g u s z t u s 29.

Michael Apafi dei gratia princeps Trannae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az hazának oly kiváltképpen való dolgai forogván fenn most előttünk, melyek miatt kényszerítettünk elmulhatatlanul kglmetek közül egy néhány napokra való congregatióra convocaltatnunk, de ezzel is az országban az törvények folyásit semmi színek alatt akadályoztatni nem akarjuk. Parancsoljuk annak okáért hazájához tartozó kötelességére kglmeteknek igen serio, hogy ad diem 18. affuturi mensis Septembris bizonyos dolgoknak eligazítására székekből egy becsületes atyjokfiát okvetetlen Fejérvárra expediálni el ne mulassa kglmetek. Nec secus facturi. Datum in arce nostra Küvár 29. Augusti a. 1666.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Gener. egr. et nlibus agilibus, supr. capitaneo, judici item regio supr. et vice judicibus regiis, primor. item potior. primipilis, peditibusque pixidariis, ac toti univer. dnor. libertinorum siculorum sedis siculicis Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXVII. 1666. október 22.

Michael Apafi dei gratia princeps Trannae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, gener. egregii et nles fideles nobis syncere dilecti, salutem et gratiam nostram. Az mely adót az nemes ország a közelbik elmúlt fejevári gyűlésében felvetett, annak administralásának ideje már elmúlt, hatalmas császár embere peniglen kemény parancsolatot hozott reánk az adó siettetése felől; minek okáért kedvünk ellen kell nekünk is mások ellen keménykednünk az haza veszedelmezése kényszerítvén reá. Minek okáért serio parancsoljuk kglmeteknek, administráltassa azon adót mindjárást az hova rendeltetett, egyébiránt ha késik kglmetek vele, reánk senki ne vessen, de az kik által administraltatni kellene, bizony másképpen nyúlunk hozzájuk, mert az nem oly dolog, hogy valakinek kedvezhessünk benne. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia 22. Octobris 1666.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Spectabilibus gener. egr. et nobilibus, capitaneo et judici regio supremis, vice judicibusque regiis sedis siculicalis Udvarhely, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXVIII. 1667. május 23.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles gener. egr. et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az portára felvetett adónak szedése és administralása felől már, a mint reá emlékezünk, kétszer is parancsoltunk kglmeteknek, de úgy vesszük eszünkben, kevés foganatja volt ez ideig parancsolatunknak, holott tudják magok, hogy fejek váltságára kelletik többire azt beszolgáltatni az hatalmas nemzetnek. Azért in super abundantia még is akarók kglmeteket inteni, parancsolván kglmesen és igen serio, ne kedvezzen se magának se másoknak, hanem ha megmaradásokat kívánják, teljes tehetséggel munkálkodjanak azon, hogy hova hamaréb administralhassák rajtok való adójokat, hogy mi is annak idejében hatalmas császárunknak kedveskedhessük be, mert bizonyosok legyenek benne, többször nem irunk, hanem executorokat küldünk ki közükbé, kiket mi kár s veszedelem követ, tulajdonítsa magának. Az adót penig úgy szedjék és úgy administralják, hogy mind a Maros-Vásárhelyen s mind a Fejevárott felvetett adót épen beadják egy holnapra az perceptoroknak, mivel minden nap közelít szt. Demeter napja, ha akkor adónkat nem

administralhatjuk, bizony egyebet közönséges romlásunknál nem várhatunk. Nec secus facturi. Datum in civitate nra Alba Julia die 23. Maji 1667.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Spect. gener. egr. et nobilibus agilibus, capitaneo supr. et vice judicibus regiis caeterisque juratis assessoribus ac notar. sedis siculicalis Udvarhely, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIX. 1674. julius 18.

Michael Apafi dei gratia princeps Tranniae, partium regni Hungar. dnus et sicularum comes.

Egregii et nles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Udvarhelyi gondviselőnk oda szolgáló kevés jósságunk alkalmatosságával, avagy csak az rendkívül egy nehányszor jött árvizek kártételére nézve, sokfelé elvonattatván, ott való kevés gabona féle majorságunk feltakaríttatására kárunk nélkül nem érkezhetik. Melyhez képest hűségteket ez írásunk által requirálván, az megírt udvarhelyi alkalmatosságunkra nézve ötven vagy hatvan arató, vagy ha úgy kívántatik kaszásbeli segítséggel levén, klmesen agnoscaljuk. Secus nec facturur. Datum in castro nro Radnót, die 18. Julii 1674.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Egregiis et nobilibus vice judicibus regiis et juratis assessoribus sedis siculicalis Udvarhely, fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXX. 1676. julius 6.

Michael Apafi dei graa princeps Trnnae, partium regni Hung. dnus et Sicularum comes etc.

Spect. gener. egr. et nles, agiles fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Szeredai Vas Mihály egyik ajtón állónk találván meg bennünket alázatos suplicatiója által jelenti, hogy levén egy öcscse Marosszéken megírt Szereda nevű faluban, melyet minden igaz ok nélkül, ugyan Marosszékből az búzaházi határon, egy vérszomjazó, istentelen ember, reá támadván megölt; mely gyilkos az hűségtek székiben megfogatván, halálra tartatik, hogy ugyan ott exequáltassék. De mivel a sérelmes felek Marosszékből törvényre annyira nem fáradozhatnak s oda annyit nem járhatnak, parancsoljuk azért klmesen és igen serio klmeteknek és hűségteknek, ez commissiónkat vévén azon gyilkost adja vagy adassa a marosszéki tisztek kezekhez, ítélvén helyesebbnek lenni

ezen székben való törvényét s executióját is. Nec secus fact.
Datum in castro nro Radnóth die 6. Julii 1676.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Spectabili ac generosis egr. et nobilibus agil. supremo
ac vice judicibus regiis, coeterisque juratis assessoribus sedis siculicalis
Udvarhely etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXXI. 1676. a u g u s t u s 22.

Michael Apafi dei gratia princeps Trnniae, partium regni
Hungar. dnus et Siculorum comes etc.

Egregii et nobiles agiles, nobis dilecti, salutem et gratiam
nram. Az hűségtek székiben levő solymárok tartozván az szokás
szerint minden esztendőben a portán az adóval együtt nyolcz-
nyolcz solymokat bevinni, mivel penig az adó beszolgáltatásá-
nak ideje szintén jelen vagy, annak okáért kglmesen és igen
serio parancsoljuk hűségteknek, mindjárást azon hűségtek széke-
beli solymároknak parancsolja meg, hogy ez esztendőben általok
administrálandó nyolcz solymokat elkészítvén, velek együtt ad
vigesimum quintum diem proxime affuturi Septembris minden
okvetetlen Brassóban lenni el ne mulasszák; oly készülettel
legyenek penig, hogy onnét az adóval együtt mentest indulhassa-
nak meg. Nec secus factururus. Datum in castro nro Radnóth die
22. mensis Augusti a. 1676.

M. Apafi, m. p.

Külczim: Egregiis et nlibus agilibus vice judicibus regiis sedis
siculicalis Udvarhely etc. etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában)

Közli: BARABÁS DOMOKOS.

II. RÁKÓCZY GYÖRGY FEJEDELEMSÉGE TÖRTÉNETÉHEZ.

I.

Az »Angol-magyar érintkezések történetéhez« cz. értekezésben iparkodtam rajzát adni az összeköttetéseknek, melyek Erdély és a Britt félsziget közt a XVII. század közepén szövődtek. Nehány ide vonatkozó okiratot közölt már előzőleg Szilágyi S., Erdélyi Orsz. Emlékek XI. köt. és Erdély és az Északkeleti Háboru cz. kiadványaiban, főleg olyanokat, melyek az orsz. levéltárban vannak meg. Ezek a II. Rákóczy György bukása előtti időkből valók; ellenben (egy kis kivonatot leszámítva) teljesen hiányzanak a nyomai azon levélváltásnak, melynek Rákóczy bukása után Cromwel s általán Anglia segítségét megnyerni volt célja. Mint az említettem értekezésből láthatni, Mednyánszky Jónás és Schaum egyfelől, Comenius és Hartlib másfelől voltak ez érintkezés fenntartói. A British Museum kéziratтарыban több ide vonatkozó levél van elszórva; ezek közül hadd álljon itt mutatványúl Rákóczy követének Schaum Konstantinnak a vésről jelentéstevő levele, melyet Comenius Amsterdamból küldött meg Hartlibnak Londonba. A levélnek s egy utána következő másíknak eredménye annyiban volt, hogy Cromwell és a francia király valóban lépéseket tettek a portánál Rákóczy érdekében, azonban, mint az említett értekezésben bővebben olvasható, e lépéseket siker nem követte.

Ex Apographo Mus. Brit.

Litterae Constantini Schaumii, Macovicio. 1657. october 27.

Quid in hac rerum mutatione scribam aut non scribam, vix scio, cum optime norim publica nostra satis ad vos perlata esse et casum nostrum procul dubio augmento majore, quam revera fuit coloratum. Quem tamen ut vos bene sperare pergatis sic describam, uti revera est. Interim desideratissime rogo, ne me sinistra suspicio feriat, quod per tam vestrum spatium nulum vestigium signumque dederim, quo vobis vel mea servitia

confirmassem, vel vestrum affectum huc in me porro derivassem. Origo impedimenti fuit periculosa via, latronibus et hostibus sic obsessa, ut omnes nostrae literae interceptae fuerint, quas-cumque misimus et tandem mansio mea Cracoviae diu sustinens obsidionem. Non e mea residentia revocabar a Dno in castra, sed ultra Cracoviam penetrare non potui cum incommodo Heri et detrimento quodam tenuis boni publici. Fortassis ibi existens tanquam Olitor saepe opportuna loquutus fuisset. Expertus v. est status Cracoviensis, quod mea exigua praesentia et in rebus dubiis mediatio communi boio profuerit. Felicium armorum nobis initium fuit, quamvis statim in limine non sine errore fuerimus, tum fundamentum non bene faciendo domi in exercitu forisque, quam faciendo et omittendo multa. Successus non infelix, quoad nobiscum erant praecipui foederati. Exitus tamen tristis, quia deserebamur ab anima rei, quod nos fregit, reliquosque socios. Sveci v. bello Danico advocati, nos solos relinquebant, quod nec facere debuissent, nec pos(sent) eorum discessum parvi facere. Sed utrinque diffidentia multam contulit, quam hostis in succum et sanguinem vertit et magis auxit. Arte nempe providissima dividebat nos, ut ille imperaret, agnoscens foederatos nostros in praesidio Cracoviensi pro amicis, nos solos pro hostibus. Quod adeo artificiose peregit, ut sapientissimus quivis diceret, fuisse inter hostes et foederatos nostros collusionem. Foederatis v. illa non adeo displicebat amicitia, quae nos contra pungebat et exercitum penes Herum et imperatorem nostrum plene obstupescit, undique hostibus cinctum: in Dacia habentem grassantes Polonos, a tergo Austriaca, ab utroque latere Lithvanos, et Quartanos et undique obsepto deformiter pacem oblatam acceptare in rem fuerit. Qua acceptata nos Cracoviam evacuare jubebamur, nulla alia necessitate, quam mandato et jussu principis. Quae amissio nostri Suecos ad totalem quoque traditionem urbis adigit. Sic nunc Cracoviam tenent Austriaci, praesidio imposito trium milium, imperatore Keisersteinio mareschalo post acerbis contentiones suo praesidio tenente arcem. Quod primum fomentum est acerborum odiorum inter Polonos et Austriacos cum tempore in horrendam flammam erupturum. Sed nobis nova illa pax atrox fuit. (Pag. 125. incipit.) Reconciliati amici securos nos pacis et fatigatos immensis itineribus duxerunt in ipsas fauces Tartarorum, cladis nostrae quasi spectatores in sinu gaudentes. Cosaci et Walachi socii nostri videntes nostram confusionem, quod nostri decertare nolentes in solam pacem inclinarent, iniquissimi etiam, pridie pacificationis a nobis discesserunt, domum proficiscentes. Sic undique nudalis nobis, nulla beatitudo esse videbatur, nisi in pace. Sed princeps relicto exercitu post pacificationem nihil horum suspicans tardiore gradu incedente desi-

derio principatus levi equitatu Transylvaniam petebat compendiosiore via cum praecipuis regni proceribus. Nisi hoc fecisset, Tartaris factus fuisset praeda. Interim Tartari incidentes in nostrum exercitum conflictabantur nobiscum per biduum, amissis multis ex suis, exercitumque tandem nostrum magis caeperunt quam profligarunt. Capti sunt praecipui duces nostri, quo inter et illustriss. D. Kemeny captus et flos quoque selectioris militiae. Multi evaserunt, plures jam capti aufugerunt, nonnulli etiam in captivitate strenui fortiter ceciderunt. Inperscrutabile est consilium dei, quod nobis causas occultat, ut supinis oculis, aciem Vultus in caelum figamus et discamus, quod non eodem stent perpetuo bona causa et felix exitus. Hoc triste, quod perniciosum, (quae) ruere et praecipitare videbamus, stabiliverimus et dederimus potentiam in caput nostrum. Stupeo, dum Heri probissimas angelicas intentiones eo exitu flexas esse in talem exitum considero. Sed profunda dei consilia quis scrutabit? Forte casus noster multorum ruina erit, qui perstitissent, nisi nos cecidissemus, imo et nos profecto periissemus, nisi periissemus (?). Nocumenta illa dabunt nobis documenta. Auguror et experiemini, quod non falso multos, qui se huic negotio tam temere immiscuere, nunq. in vita sua visuros pacem. Felices erunt, si sui non videbunt extirpationem. Salva et quieta est nostra Dacia. Redemptio captivorum jam facta est, aut brevi fiet. Nam noster legatus jam ad chamum profectus est. Princeps est incolumis post gravem morbum. Flos militiae domesticae integerrimus est. Nullos vero eduximus olim, nisi nobilitatem evocatam cum paucis stipendiariis. Selectissimos stipendiarios reliquimus pro defensione, qui integri sunt omnes, et cum robur militiae nostrae fortissimi liberi Heidones seu Sabbattarii. Sic habemus salvam et integram militiam nostram pro defensione nostri et justum simul exercitum ad offensionem, si quam vertere volupe erit.

Utinam nostrum hiatum fulcirent vestri occidentales et nos prospera audiremus de vestris conatibus, erecturis nos in spem novam. Sed quam immitis storge est nunc in vestris Batavis non solum manum *communi operi* non admoventibus, sed impredientibus etiam. Quam grave erit sentire tardam dei ultionem, quod *vestra causa*¹⁾ tam largus sanguis Christianus sorbeat, et *gemitus captivorum nostrorum dei tribunae contra vos fatiget*. Vestrates vero praecipue excitasse Danum, constanter ajunt omnes: ob cujus motum Sveciae rex a nobis se divellere fuit coactus, nosque ejus dimissione cecidimus. Ubi nunc zelus ille vester. O deus da bonam mentem, ne ambitio

¹⁾ T. i. a hollandusok, mert Com. akkor Amsterdamban volt már.

A másoló észrevétele.

humana et districta invidia tua opera infringat, se deam faciens, ponentem providentiae tuae terminos, quasi humanibus fas sit reges et principes Christianorum zelo pervidos in bilance tenere, ne vincant et crescant, quantumcunque pro gloria dei agunt. Scilicet haec est humana sapientia, qua Sathan sufflaminat ecclesiae et gloriae dei cursum. Metus ille injustus est, quo alieno incremento meam ruinam metus. Sed de his nunc satis. Jungamus adhuc dexteras Vir Magne, quoad vivimus, et sine ego tam beatus ut ex illis adhuc locis fruar conversatione tua. Emolumento erit nostro zelo, si a vobis informabimur de vicinorum vobis regum progressu, conatu et intentione, gaudio et firmamento, si audiemus nos tandem aliquando excitari quoque.

Hogy Comeniusnak szól e levél, bizonyítják a Comenius előtte álló levele (Hartlibhoz 1657. decz. 28. p. 124.) e sorai:

»Ecce mitto Schaumii epistolam tandem (post tot longa silentia) redditam. Lege et commiseresce! Sed et legendam aliis da, ut commiseratione quoque tangantur.«

II.

A »*Thurloe-Papers*« című nagy angol gyűjtemény több okiratot közöl, melyek Szilágyi S. »Erdély és az Északkeleti Háború« című különben oly gazdag gyűjteményét kiegészítik. Az ezen kor iránt érdeklődők számára közöljük itt a fontosabbak jegyzékét.

V. kötetben.

p. 417. Puncta Suecorum per privatum delegatum propo-
sita Poloniae 1656. aug. sept.

VI. kötetben.

p. 10. 20. közt. The king of Poland to the states-general.
Gedanensi 1657. febr. 8.

p. 64. Rákóczy a svéd királynak. 1657. febr. 27. 2 levél.

» 491. Rex Daniae ad regem Poloniae. 1657. sept. 10.

» 507. Svéd küldöttség a protectorhoz. » » »

» 780. Erdélyből kapott Cromvell konstantinápolyi követe
levelet; tartalma 1658—1660.

VII. kötetben.

p. 195. Svéd kir. követsége a brandenburgi választóhoz.

» 342. The king of Swede to the protector.

» 373. Mrs. Schlezer to Thurloe.

» 533. A dán agens az angol államtanácsnak.

III.

Basire Izsák szerepe II. Rákóczy György fejedelemsége utolsó éveiben oly fontos, hogy minden adat, mely az angol jöve-

vény jellemére s itteni tartózkodására fényt vet, egyúttal culturtörténeti emlék. A White Kennet-féle nagy okirat-gyűjteményben: a »Register and Chronicle,« melyet értekezésemben szintén idéztem, több adat van s az Index szerint könnyen feltalálható, mely Basirenak tiszteletét és ragaszkodását a Rákóczy ház iránt élénken és bensőséggel tárja elénk. Egy levelet, melyet Basire az angol királyhoz intézett s mely nyomtatásban a »Calender of State Papers. Domestic Series 1655--6.« jelent meg, elég érdekesnek találtam, hogy egész terjedelmében lenyomassam, annál is inkább, mivel a Calender of State Papers bizonyára igen kevés olvasónak áll rendelkezésére.

Calender of State Papers.

Domestic Series 1655--6.

Edited by

Mary Anne Everett Green.

London 1882.

1656. April 8/18 Easter Tuesday, Alba Julia (Weissenburg.)

p. 38. 39. Isaac Basire to the King. Since your royal father adople me os his subject and servant, my allegiance has been so ferni that to bind it needcd nos the addition of your gracious letter to my now master, the Prince of Transylvania, yet gratitude improves my sense of duty which I hope to prove when the King of Kings restsre you to your throne, which is my chiefest ursh. The delivery of your letter was providentially seasonable al the very time when the nations representatives were mes al their diet, and it was noised that, by reason of a public act of mine some months since in the university before the Prince, aganist independency and presbytery (flown over hither from England) and for episcopacy, that erew was so incensed against me that they threatened to cite me before their national assembly, as now they do before their general synod, where by the better, thongh not the bigger part, Jam chosen to preside. I trust the success with God, who still places me on the militant side. The effect of your benign influence has been the constancy and improvement of the Princes favour, but this increases my opposers' enoy. I renew my homage and vows for your preservation and restitution, with increase proportionable to your royal magnanimity, yea, Christian long-suffering. Endorsed os reseived 29. Aug. (2 pages).

Also folding note begging pardon for the presumption of the pregoing letter (1 page).

Közli: KÁVACSA LA JÁNOS.

DIPLOMÁCZIAI OKMÁNYOK

II. RÁKÓCZY GYÖRGY URALKODÁSA TÖRTÉNETÉHEZ.

(A svédországi levéltárakból.)

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

1654. jan. 28. Bialocercovia.

Wyhowski János levele a svéd királynéhez.

S^{ma} Regina Suecorum etc.

Clementiam S^{mae} Celsit^{nis} V^{ae}.

Christina királynénak Radziejowski Hieronymus vice kanczellár által hódolatát fejezi ki. »Quolibet ejus salutem nostra quoque cohors Zaporoviana tum ad servitia Ser. Cel. V^{ae} tum ad Ill. Dⁿⁱ subcancellarii defensionem semper est parata. etc.

Joannes Wyhowshi.«

K e l e t n é l k ü l .

Magno nobis est solatio nuncius, qui delatus est ad nos ex terra Cels^{nis} V^{ae} per patrem Danielelem religiosum dnum promotione Ill^{mi} Dni Hieronimi Radziejowski subcancellarii regni Poloniae. Aliquoties enim nitebamur literarum volatu conferri in nostris negotiis cum Seren. Celsitudine V^{ra} et per nostros fines et per alienas terrarum partes, non tamen fata permiserunt divina, nostro hoc infortunio adscribimus, verum enim vero modo felicissima occasio nutu divino oblata, per quam possimus in omnibus cum S^{ma} Celsitudine V^a rem constituere et quia iis omnibus, quaecumque audivimus a patre Daniele, credidimus, nostra quoque responsa remittimus per eundem patrem Danielelem, tum Joannem nostrum nulla interposita mora ad nos remittere velit, postulamus. etc.

Bohdan Chmielnichi.

1655. május 30.

Responsoriae literae ad Tartarorum regem Machemet Geracij.

Nos Carolus Gustavus offerimus vobis fratri et amico singulari, Machemet Geracij ingentium Hordarum terra Kuberiaky (?), aula Chrim diversorum Tartarorum, omniumque Hagaiorum, necnon partium Circassarum magno regi et dno haereditario, fraternam salutem ac pariter optamus constantem valetudinem et multam prosperitatem. Nec possumus vos celare, nobis litteras vestras, per legatum vestrum antiquae prosapiae virum Adulphack mursa, recte traditas esse, indeque quemadmodum ex praedicti legati coram facta narratione libenter cognovisse, vos praedictarum regionum ac provinciarum regem et dominum factum, atque sic maiorum vestrorum thronum regium feliciter conscendisse, quapropter eorum laudabili exemplo pacem et amicitiam cum circumjacentibus regibus et Rebuspublicis vos libenter velle conservare et promovere, et in hunc finem praesentem legatum vestrum huc expedisse ad renovandam et confirmandam V^{ro} nomine veterem necessitudinem et confidentiam, quae inter nostros gloriosissimos maiores, priores regni Sveciae reges, vestrosque praedecessores magnos Chrimensium Tartarorum reges dominosque semper intercessit, offerendo pariter vos nostrorum amicorum amicos, et hostium hostes futuros. Intelleximus quoque tam ex literis V^{ris}, quam ex narratu legati V^{ri}, vobis non aliud esse relatum, quam quod rex Poloniae Johannes Casimirus plenam nobiscum exerceret concordiam atque tranquillitatem, quodque propterea diligenti eius sollicitatione moti eandem susceperitis amplius confirmandam et ad augendam ob id requirentes, ut dicti Poloniae regis afflicto iam statu benevole afficeremur ipsique contra Moschovitam armis nostris subveniremus, inprimis cum illud sic velitis agnoscere ac si vobismet ipsis praestaretur, quapropter etiam necessitatibus nostris sic exigentibus, nobisque petentibus subsidia V^{ra}, arma socia polliceremur. Ut ergo fraterne amiceque respondeamus, accepta omnino est vobis cognita, vos recte valere, ac dei immortalis auxilio, eiusque benigna dispositione ad maiorum Vestrorum regium thronum ac regimen feliciter exactos esse vehementer optamus, ut fortunata illi diuturnitas, multusque splendor celitus addatur. Et quidem singulariter . . . placet, vos, recodatione fraternae ac benevolae familiaritatis et amicitiae inter laudatissimos maiores et antecessores nostros, Sveciae, Gothiae, Vandaliae reges, ac maiores vestros magnos chamos et dominos praenominatarum regionum ingenue mutuoque praestitae, eandem acceptissimis literis ac honorifico vestro legato voluisse

in posterum confirmare, parique ingenuitate continuare. In eundem, cum suo comitatu benigne liberaliterque excepimus, ad regiam nostram manum admisimus ac simul negotium ipsi commissum quodammodo intelleximus, verum post id ipsum ex collatione, quam nostris cum senatoribus nonnullis ipsum instituere permisimus, atque adeo ex ipsis literis uberius exactiusque cognovimus, percipimus a. ex eisdem haud sine admiratione, quid regi Poloniae concernens placuerit referre. Non diffitemur tum nos ipsos cum gloriosissimos nostros antecessores summa diligentia nisos esse veteres controversias ac rixas consopire ac reconciliare, quae inter nos, nostrum regnum et regem Sigismundum eiusque posteros ac Remp. Poloniae diu multumque agitatae sunt, vobisque haud in totum possunt esse ignotae, sed tamen utcunque diversis vicibus, tum per mutuos demandatos, quam per aliorum principum, regum Rerumque publicarum solennes legatos urserimus, ac tandem semel vel bis ad tractatus pervenimus, nihilominus rex Poloniae vana multa obtendens, prolatavit semper ac elusit omnem pacis redintegrationem. Interim tamen, tum nostri antecessores Svecorum reges, cum nos ipsi non duntaxat continuo, quamdiu postremae induciae durarunt, omnibus infestis hostilibusque machinationibus ad praesens usque tempus abstinuimus, verum etiam interea, re sic exigente, rege Poloniae eximia beneficia exhibuimus. Inprimis sereniss. ac potentissima regina Christina, consanguinea nostra honoratissima sua intercessione, in novissima electione regia, huius familiam et singulariter illum ipsum Reipublicae Poloniae commendavit, unde is tunc cumprimis adiutus est, et rex agnitus. Contra semper, quamdiu nexae induciae intercesserunt, coacti sumus experiri et ab ipso et ab eius antecessoribus ad hoc usque temporis curriculum, nunquam ab eorum parte malitiones hostiles cessasse, ut non solum rex prior, huius frater Uladislaus, iis temporibus, cum bellum inter nos et caesarem Romanum flagraret, apertorum hostium nostrorum insidias contra nostras regiones ac provincias foverit, ac libenter promoverit, nisi eas deus avertisset, sed insuper etiam per suos emissarios unam regni nostri provinciam conatus sit nobis eripere, ut alia in perniciem nostram agitata ac passim subinde structa nunc praetereantur, quae orbi universo brevi sumus prolaturi. Tametsi vero hic rex a nobis, nostrisque gloriosissimis antecessoribus undequaque humanissime sit atque continuo ad pacem et reconcilitationem ineundum invitatus, nunc tamen a veteribus odiositatibus (non) abstinuit, verum etiam novas diversas (sub inde?) addidit, iisque nostrum, nostrique regni statum suffodere conatus est. Interea quando decentibus nunciis aliisque indiciis exhibitis ad ingenuam compositionem illum promovere conati sumus, nihil serii unquam

horrificatus est, sed partim inutiles prolationes aucupatus est, partim pro forma duntaxat ac specietenus aliquos interdum huc ablegavit verum absurdis, et incuriosis semper fidei litteris atque sic nullis iustis mandatis instructos penitusque inidoneos ad reale quoddam, et honorifice paci inserviens concludendum, hisce intendens lucrari tempus, nos autem ambigua circumducere in certitudine, donec se praesenti extricaret discrimine, atque tam nostro statui, regno et subditis violentiori magisque formidoloso agmine posset meditatam et structam tamdiu perniciem inferre. Haud ita pridem, cum ineundae pacis medium expeditissimum summo candore indicarem, si ablegaret ad nos Johannes Casimirus quempiam, qui lites inter nos pendentes studeret abolire, esse non tantum penitus contra amicam oblationem nostram, quendam huc amandat vanis praetextibus temporali fallendo idoneis accinctum, sed et praeterea in literis ipsis id adjungit, quod regio nostro honori regnique nostri juri afficit, ac praetensionem sibi arrogat throni ac tituli nostri atque sic clam et palam jus illud nostrum impugnare ac infringere conatus, quod divinitus ad coronam hanc regiam nobis est commendatum. At quemadmodum antea juris sumus de vestra vestrorumque antecessorum amicitia probatissimis indiciis confirmati, ita nunc quoque penitus confidimus, non passuros vos speciosis regis Poloniae relationibus ad inimicitiam nobiscum conflendam vos seduci, verum potius, veluti hactenus nunquam controversias vos, aut vestri antecessores cum vicinis regibus, aut Rebuspublicis habuistis, nos immiscuimus multo minus in iis, vobis aliquod nocumentum intulimus, sic quoque in hisce nostris nostrorumque vicinorum contentionibus nobis vos haud immeritum aliquod incommodum praejudiciumque moturos, verum e contrario vos insigni vestra autoritate ac fortitudine ipsum et Rempubl. Poloniae ad ingenuam securamque nobiscum reconciliationem pacemque accipiendam, concludendam et illesam tenendam redacturos. Et quoniam hoc cognitae V^{rae} hactenus fidei ac fraternae affectioni penitus est consentaneum, certi sumus illam iam quoque a vobis non contemni, sed liberaliter ac benevole observari, inprimis cum et nos ferentibus sic occasionibus non intermitteremus officium hoc vestrum agnoscere orbi universo praedicare, et decentibus benevolentiae votis demereri ac compensare; assecurantes vos de caetero, nos nostraque regna vobiscum et cum vestratibus semper bonam affectionem et amicitiam nunc et temporibus futuris candidè faveaturos ac servaturos. Concludimus hisce vobisque et omnibus vobis charis a deo immortalis constantem successum, optatam valetudinem et prosperum regimen precamur. Dabamus. Stockholm.

(Fordítás a svéd eredetiből.)

1655. s e p t e m b e r.

Postquam per diversa pactata (!) pericula ill. ac magn. Dnum ablegatum Alexandrum Julium Torquatum S^{ae} R^{ae} M^{tis} V^{ae} fidelem ad nostra deus exposuisset castra Cameneciis atque ille idem gratiosam mentem S. R. M^{tis} V^{ae}, ordinum, coronae atque exercitus pro tempore aperuisset, gavisum sumus publico apparatu de illius ad nos mirabili adventu, sed longe magis de S. R. M^{tis} V^{ae} clementia, quae nobis juxta antiqua postulata nostra fidam protectionem et amicitiam pollicetur, tam jucundam sicut non minus utilitati et honestati conjunctam relationem, quemadmodum plaudenti suscepimus animo, ita unanimiter cum universo etiam nostro Zaporoviensi nostras inclinando mentes illi et omnibus, quaecumque nomine S. R. M^{tis} V^{ae} nobis dicta et proposita sunt, consensimus. Atque mox relictis expugnationibus urbium, nec non ipsi obsidione Chamenecensi abhinc in propediem solvenda sine mora Leopolim tendimus, ibidem ulteriorem S. R. M^{tis} V^{ae} intentionem postulaturi. Praeterea ante adventum legati (!) ill. ac magci Dni Alexanderi Julii Torquati misimus eundem, quemque prius admodum rev^{dum} patrem Danielelem cum plenipotenti nostro Joanne Tafrah, sed et nunc, postquam mentem aliquo nomine S. R. M^{tis} V^{ae} assequi datum est (quia propter pericula aliter non licet), supradicto illustri ac magnifico D^{no} Alexandro Julio Torquato multa oretenus proponenda petimus. Caeterum S^{ram} R^{am} M^{tem} V^{tram} cum omnibus successibus etc.

B. Chm. Wogshiem.

L e m b e r g , 1655. n o v . 8.

Summam percepimus laetitiam, dum tum ex litteris tum etiam ex praesenti relatione internuncii S. R. M^{tis} V^{ae} cognovimus, quod deus omnipotens tantum contra communem hostem nostrum largitus est S. R. M^{ti} V^{ae} successum, ut etiam eo profligato tam sedem regni Poloniae, quam alias multas civitates potestati S. R. M^{tis} V^{ae} subdidit. Ubi et nos ducti consilio ill^{mi} et m^{fici} Dⁿⁱ Hieronimi Radziejowski in auxilium contra eundem hostem S. R. M^{tis} V^{rae} cum exercitu nostro accessimus, hic quoque divino numine obtenta in hoste victoria, parum retro a Leopoli in Ukraniam concessimus, videntes deficientem militibus ac equis victum, nunc vero humillime S. R. M. V^{ram} impetramus, ut S. R. M^{tas} V^a nos in solita sua regia conservare velit clementia et internuncio suo (cui nos confidenter oretenus nonnulla S. R. Majti V^{ae} commisimus referre) indubia praestare dignetur fidem. Modo autem ablegatum ulteriorem a S. R. M^{te} V^a libenter expectantes, nosmet ipsos necnon obsequia nostra clementiss. S. R. M^{ti} V^{ae} commendamus etc.

In castris sub Leopoli 8. Novembris 1655.

Bohdan Chmielnicki.

1655. nov. 17.

Tartarn Chamens skrifvecse (!) tiu Johan Casimir den 17. Nowember 1653.

Tit. etc.

Nach k. M. unsers Bruders villen und begehren haben wir uns in person mit unsern kriegsheeren deroselben in Hülff zukommen, vom Chrim erhebt, als die wir bereit und gesinnet sein, den E. k. M. mit einem eid gesvornen treu und glauben zu handhaben; dahero lassen wir dero neuen Königs Gesandten vor uns nicht kommen, ja wir haben auch die uns von Ihme bittlich angetragene brüderschafft hindan gesetzt und verworffen, sintemahln wir nicht Ihme, sondern Ewers königliche Majestät unsern Brudern geschworen. Nach unserem Auszug von Crim haben wir die Herrschafften in Reussen (der Kosacken nemblich) verwüsth, ferners nach Leopolim unsern march genommen zu hand, das Kriegsheer der Kosacken, so sich zurück gewendet, undertruckt, den Chmelnitzky selbst bey Jeziarna beläget, und ihm nach virtägiger Belagerung dahin getrieben, das er sambt seinen obristen mit begehren eines Accords zu uns kommen, aus nach von uns beschehener verwilligung ihne Chmelnitzky dahin gebracht, das gleich wie er zuvor ein unterthan und Lehenmann Ewer königl. Majestät gewesen, also auch anjetzo widerumb dergleichen seyn, dieselbe für seinen Herrn erkennen, nennen und haben, auch bereit sein solle Ewer königl. Majest. unsers Bruders, ja auch unsere feinde zuvertreiben. Derowegen werden wir mit unsern Kriegsheeren bey Halicia zum wenigsten zwanzig Tageland ausrasten. Ewer königl. Majest. unser Bruder aber wolle uns aff das allerehiste durch unsern dollmetschn, Piotrovicius genannt, wissen lassen, wie vil Ewer könig. Majest. von unserm Kriegsheer verlange, ob die Anzahl dessen klain oder gross, und an was für ein Orth es sich begeben solle, wir aber werden die widerkunfft ernannten Dollmetschers bey Halicia in der Pokucie imfer zu Leopoli erwartten, dises enig ersuchend, das Ewer königl. Majestät Kriegsheer auff das allergeschwindeste in bereitschafft und beyhanden seye. Dann es ist vil besser disen Feind bey zeiten undertrucken, ehe dann der gantze Adel und alle umbligendte Orth für Schweden streitten. Das übrige haben wir obvermeldtem Piotrovicio unserm Dollmetschn, der alles, was sich bishero verlossen, mit aigenen augen gesehen, Ewer königl. Majest. zuvermeldten, anbefohlen. Wunschend immittelst Ewer königl. Majest. unsern Brudern langwürige Hochgedencklichkeit.

Geben bey Halicia den 17. Novembris 1655.

salutari divelli potiat. Quippe quam lubrica sit Polonorum fides, praeter Potochium et Lanshorenschium etiam Conispolscius documento est. Sed permissu divino hoc factum esse credimus, quo duci et exercitui Cosakorum ab homine tam nefario justam vindictam sumere liceat. 1656. 28. Febr. fol. 295.

1656. jun. 16.

Litterae credentiales datae legato Turcico ad imperatorem suum reduci.

Nos CAROLUS GUSTAVUS etc. Serenissimo, celsissimo, excellentissimo, potentissimo, magnanimo et invictissimo principi, domino SOLTAN MEHEMET eadem dei gratia Turcarum imperatori etc. etc. etc. amico nostro charissimo salutem, prosperos rerum successus et mutui amoris incrementum. Serenissime, celsissime, excellentissime, magnanime et invictissime princeps, amice charissime, quam multis quamque indignis modis sacrosancta induciarum novissimarum pacta anno 1635 inter serenissimam Sveciae reginam Christinam ab una et regem Uladislaum Rempblicamque Poloniae ab altera parte solenniter inita postea a regibus Poloniae et cumprimis rege Joanne Casimiro et Repb. Poloniae violata et rupta sint, quodque omnibus aliis remediorum in speciis (!) necessitatem nobis imposuerint armis ulciscendi tantas et tam varias injurias, Serenitati Vestrae ex publicatis et manifestatis per Europam causis et rationibus nostris sine dubio iam diu cognitum est. Idem etiam Serenitati Vestrae per literas iam dudum communicassemus, nisi magna illa spacia, quae status utrinque nostros ab invicem dividunt, et itinera per interjacentes vicinasque regiones partim armorum conflictu, partim aliis rationibus intuta et suspecta fuissent. Nobis de hoc re cogitantibus venit superiore anno in Poloniam Serenitatis Vestrae aulicus et internuncius Mustapha aga, qui propterea, quod tum temporis rex Joannes Casimirus regno et ditionibus Polonicis esset pulsus, et omnes singulique majoris et minoris Poloniae palatinatus ac tota militia Quartiana nostro imperio et patrocinio se subdidisset, nobis Serenitatis Vestrae literas ad regem Joannem Casimirum directas exhibuit. Quemadmodum vero ex translatione dictarum literarum percepimus, quod ad arma contra Poloniae reges et Remp. sumenda non ita pridem irritati fuerint chami Chrimenses et ipsorum Galga soltani ob non soluta debita munera, Kossaki vero ob privilegia conculcata et varias illi genti illatas injurias, ita nulli dubitamus, quin Serenitas Vestra informata a dicto suo internuncio in patriam reduce de iis, quae tam reges et Respub. Poloniae, durantibus supra dictis, quoque post inchoatum hoc bellum

et susceptam nostram protectionem utriusque Poloniae, Palatinatum proceres, dignitarii et officiales universaque nobilitas, ut et militia Quartianorum contra religionem pactorum et datam nobis fidem patrarint, non modo detestetur ejusmodi inconsideratas et reapse exemplique suo perniciosas actiones, sed propterea etiam judicet interesse omnium summarum potestatum, ne talia facta impunita maneant, quo fides, qua major illa gentium variarum societas, et commercium inter homines seu vinculo quodam continetur, posthaec tanto sanctius ab iis colatur. Constituimus harum rerum et aliarum etiam causa, cumprimis vero in testimonium singularis nostrae in Serenitatem Vestram affectionis, aliquem nostrorum ministrorum ad Serenitatem Vestram primo quoque tempore ablegare. Interea speramus fore, ut Serenitatis Vestrae fidelis aulicus, qui partim ob continuas nostras bellicas actiones, partim etiam ob itinerum difficultates hic aliquanto longius est distentus, nunc v. domum redire cogitans hasce Serenitati Vestrae conveniente modo exhibiturus est redux pro candore et dexteritate, qua hic ad aulam nostram vixit, Serenitati Vestrae declaret et animi nostri desideria circa chami Chrimensis et Kossakorum res, quatenus non minus nobis, quod Serenitati Vestrae prodesse possunt, et documenta sinceræ nostrae amicitiae utpote q. una cum officiis et studio nostro eidem prolixè nunc deferimus. Marienburgi.

Serenitatis Vestrae
bonus amicus
C. G.

Külczim: Serenissimo, celsissimo, excellentissimo, magnanimo et invictissimo principi domino SOLTAN MEHEMET Turcarum imperatori, amico nostro charissimo.

1656. jun. 30.

Ad Bogdanum Chielmniscium etc.

Multis documentis comperimus ill. V. totamque gentem Zaporovianam habere eandem nobiscum querelam de elusis pactionibus et fide irreligioso modo rupta, indeque commune nobis invicem nectendis enasci vinculum, quod nos in eundem defensionis et securitatis scopum quasi adigit; ideo dum occasionem mittendi nostros ministros ad ill. V. praestolamur, hocce benevole eidem significare volumus, nobis nihil antiquius nec optatius accidere posse, quam ut quantocius in propinquiorem correspondendi et agendi nexum pro promovendis mutuis nostris rebus coeamus. 1656. fol. 885.

1656. jul. 15.

(16)56. 15. Julii ad Chielmischium de assumptione armorum ducis Moscorum contra Sveciam.

Inter alias causas, cur id fecerit, nobis etiam objicit literarum commercium cum Zaporovianae militiae generali Slotarinko, quasi ipsum e devotione magni ducis Moscorum seducere voluerimus. 1656. fol. 1025.

1656. jul. 17.

Ami a kozákokat illeti, minthogy ők jövőre ezeken a helyeken legnagyobb biztonságunkra fognak szolgálni, nekünk azon esetre, ha a lengyelek s kozákok közt egyezkedésre kerül a sor, a kozákok érdekeit fel kell karolnunk, mert ezek a lengyelek s oroszok közti egyességbe nincsenek befoglalva, s azon kell lennünk, hogy őket a muszkáktól elkülöníthessük; ez reánk nézve nem csekély nyereség volna, mivel a kozákok megerősödése reánk nézve fontosabb, mint a lengyelek barátsága.

(Államkönyvek fol. 1033.)

1656. jul. 27.

Literae S. R. M^{tis} ad Chmielnickium die 27. Julii 1656. de victoria obtenta die 18. Julii ad Pragam in Polonia. fol. 1045.

1656. szept. 25.

An Sternbeck und Welling, das Welling nach dem Tartarische Cham gehen solle.

Unsere und edle etc. Wier geben Euch hirmit gnädigst zu vernehmen, welcher Gestalt wier in den Gedanken stehen. Euch Gotthart Welling nach verrichter Commission bei den Zaporrowsken Cosacken auch an den Tartarschen Cham abzufertigen und dasjenige, was wihr in der Euch überschickter instruction artic., umb die zwischen den Catholischen und den Muscoviten obhandene Freundschaft und daher rührende des Muscoviters Progressen und dadurch demselben gegen die Tartarn zuwachsende macht ihn dem Cham suspect zu machen, und wo möglich, wieder ihn auf und in die waffen zu bringen, mit mehren gesehet zu negociiren, wan wihr aber gleichwol der Fürst Ragozi . . . einrathen über diese absendung zuvorher gern haben möchten, so ist hirmit unser gnädigste wille, dis Ihr beiderseits hochgedachter Ser Ldh. obige unsere intention eröffnet, deroselben sentiment und wie das wäret am besten, fortzusetzten vernehmet und wan dieselben es gutbe-

finden werden, als dan Euren gedachten Instructions zufolge Euren weg nach dem ihr bei den Zaporowsken Tartaren gevehst aus dachin nehmen. Habet Euch in übrigen nach begehenden respection ordren und instruction zu richten, und wihr verbleiben Euch nebst Empfehlung Gottes. Frawenburg.

(1657. eleje.)

Welling Gothard jelentése a svéd királyhoz.

Eur. königl. Mayt. allergnädigsten befehl hab Ich nicht allein in aller Vnterthänigkeit gehorsahmet, sondern auch dasselbe werckstellig gemacht, und glücklich zu Czehyryhn ankommen, wie solches schon Ew. königl. Mayt. auss meinem letzten vom 17/27-ten Januarii gnädigst werden vernommen haben. Desselben tages auch alsobald vom H. notario Wihowsky begrüset und gebeten worden, mit Ihm eine kleine unterredung zuhalten, ehe Ich zur Audience geführt würde, dem Ich den solches gerne gewilliget *sagend, dass Ich express beordert mit ihm, alss einem so hohen ministro in aller Vertrawligkeit zu communiciren, welcher aber nach etlichen stunden sich wieder entschuldigen lassen, pittend zu verzeihen, dass dieses erst geschehen könnte, denn es wehren etliche hochwichtige sachen vorgefallen, die es werhinderten.* Des andern tages daruff hatt der Feldherr mihr alsobald die Audience gestattet, vnd bin nach abgelegten Curialien zu tische gesetzt worden, wie das alda bey Ihnen gebräuchlich ist, woselbst Ew. königl. Mayt. hohen namens vnd Action gar rühmlich bey der Mahlzeit ist gedacht worden. *Weil aber der Feldherr sehr privat vnd schlecht lebet, auch in derselben Stuben, da Er Audience giebet, isset, schlüffet, vnd seine ganze familie um sich leidet, habe Ich keine gelegenheit gehabt mich herauss zu lassen, sondern nur in general contestiret* Ew. königl. Mayt. *geneigten willen vnd wie hoch Sie sich liessen angelegen seyn zu beobachten der Zaporovischen militiae interesse, vnd wass zur conservation ihres Statss gereichen könnte; ebenmessig dan auch solches von Ihm geschehen, mihr versprechend, dass Er Gott geschworen von der vertrawlichen Freundschaft niemalss abzulassen, Ew. königl. Mayt. pittend, auch warnend, dass Sie sich von den betrieglichen Polen nit möchten überreden lassen, noch in einige Alliance treten, etliche mahle auch gar hart Sie verfluchet, dass Gott Sie vertilgen vnd ausrotten möchte.* In dem Ich ihn versichert, *dass Ew. königl. Mayt. solches niemalss im Sinn gehabt, vielweniger mit einem so meineidigen Volck in einige vertrawligkeit vnd tractaten sich einlassen würden, ist es Ihm lieb vnd angenehm gewesen.* Des folgenden tages hab Ich zu vier unterschiedlichen mahlen bey dem H. Wihowsky, um eine confe-

rentz zu haben, angehalten, ist mir aber alle Zeit mit unterschiedlichen ausfluchten abgeschlagen worden, vnd hernacher gemercket, dass Er es deswegen thäte, damit Ew. königl. Mayt. Ich nit durch den, von Ew. königl. Mayt. mit schreiben abgeschickten Schotten, einige nachricht geben möchte, wie Sie zwar eine gute Correspondence vnd Freundschaft, aber keine alliance vnd fästes verbündnüss noch zur Zeit einzugehen gesonnen wehren, wie Ich hernacher gespuret, vnd deswegen den Schotten, Thomam Garschoneen auch hart gedrungen fortzureisen, mir unterdessen aussdrücklich andeutent, dass es nit von nöhten wehre, dass Ich durch diese gelegenheit Ew. königl. Mayt. etwass schriebe, dabei ich es auch bewenden lassen vnd nit weiter darauff drenen wollen. Nach zweyen tagen hatt Er mich zu sich pitten lassen, mit mir zu communiciren, habe derohalben nit lange gesäumet, sondern mich alsobald gestellet, Ihm weitleufftig complementiret, Ew. königl. Mayt. wegen gegrüsset, alle gnade versprochen, vnd dass Ew. königl. Mayt. sich versicherten, Er würde ihm höchlich lassen angelegen seyn diess gemeine wesen, vnd was sonst zur erbawung eines verträwlichen Bündnisses vnd Freundschaft dienen könnte, befördern. Antwortete mit wenig worten: dass Er von allen Zeiten Ew. königl. Mayt. ein guter diener vnd freund gewesen wehre, vnd hetten Ew. königl. Mayt. nit zu zweifeln, Er würde beständig biss an sein ende bleiben; hatt ferner Ich möchte nur frey das, wass mir von Ew. königl. Mayt. anvertrawet wehre offenbahren, fürnehmlich weil es bey Ihnen nit gebräuchlich lange zu tractiren, deswegen auch fortgefahren, vnd Ihm particulariter zu gemühte geführt, wie Ew. königl. Mayt. Sie allezeit höchlich geliebet und geneiget gewesen, nit allein der alten Freundschaft wegen, die mit der Crone Schweden wehre gepflogen worden, sondern auch wegen der vertraulichen Correspondence, die Sie ieder Zeit mit Ew. königl. Mayt. gehabt, auch wolmeinent der Polen böse anschlüge, die zu Ew. königl. Mayt. schaden hetten gezeihen können, entdeckt, wegen Ihrer Standhaftigkeit Ew. königl. Mayt. Partey schützend, deswegen auch bewogen worden die alte Freundschaft nit allein zu continuiren, sondern auch einen genaweren Bund vnd Freundschaft aufzurichten, fürnehmlich weil die Zeit also beschaffen, dass beyder Stats aufnehmen hochdarangelegen. Nach dem Ich im dieses, der Instruction gemäss, weitleufftig ausgeführt, contrahirte Ich, freundlich pittend, Sie möchten mir auf diese beyde Punct einige nachricht geben: Ob Sie geneiget wehren zur erhaltung vnd fortpflanzung der gemeinen Freundschaft in eine nähere Bundschaft vnd Alliance zu treten? Ob Sie wolten krafft dieses foederis Ew. königl. Mayt. einige hülffe schicken gegen beyder Stat allgemeine Feinde? Ich thatt diese fragen mit willen, weil es alhie sehr gebräuchlich, dass man cathgorice

von Ihnen etwass vernehmen muss, deswegen auch verbunden also darauff zu antworten, nach welchem Ich mich meinte einführo in der negotiation zurichten. Darauff ward alsobald geantwortet, dass Sie bey sich beschlossen, zwey Ihrer vornehmsten haupter nach Ew. königl. mayt. zu schicken vnd ein solches foedus alda zu machen. 2. Vermeinten Sie nit, dass Ew. königl. Mayt. einige hülffe von nöhten hetten, solte Sie aber von nöhten seyn, wolten Sie nit allein Ew. königl. Mayt. mit 1000, besondern mit der ganzen macht zu diensten stehen, weil Sie dem Fürsten aus Siebenbürgen 40,000 zugeschicket, nicht aus krafft der neuen Verbündnüß mit Ihm, sondern weil Sie gespüret, dass Er sich mit Ew. königl. Mayt. verbunden, vnd also ihre hülffe sowol Ew. königl. Mayt. alss dem Fürsten dienlich seyn würde. Ob mihr zwar diese antwort fremd vorkam, bedanckte Ich mich dennoch freundlich vnd versicherte Sie, dass es Ew. königl. Mayt. würde lieb sein, wen Sie dergleichen hohen Personen würde können ihre meinung mündlich entdecken. Von wegen der hülffe bewiess Ich Ihm, wass Ew. königl. Mayt. in diesen zweien Jahren aussgestanden, in dem Sie die last des krieges allein getragen vnd andere benachbarte Freunde befreyet. Verwunderte mich aber, dass diese Alliance verschoben würde, weil Sie von Ihnen selbst begehret worden. Hierauff fiel mir der Notarius in die rede, fragend: ob Ich eine Plenipotentz hätte. Antwortete: dass Ich mihr ohne solche Vollmacht nit würde anmassen davon zu discuriren; dieselbe auch deswegen alsobald bey mihr genommen, lasen also dieselbe durch vnd entschuldigten sich, dass Sie nit gewust, dass in Abwesen des von Thornscoldt Ich dieselbe macht hette, liess Sie also bald in Ihre Reusische Sprache übersetzen vnd versprach von allem diesen den Feldherren zu informiren vnd fernere nachricht zu geben. Weiln Ich ihm vermerckte, dass Sie mihr keinen anlass geben würden nach etwass zu fragen, nahm Ich die gelegenheit, dass Sie sagten der unnöhtigen hülffe wegen, vnd zeigte Ihnen an, wass Ew. königl. Mayt. unrechtmessigerweise von den Moscowitern gelitten vnd vor grossen schaden gehabt hette, auch wass Ihnen darauss entstehen könnte, wen Sie dieses stillsitzend würden vorbey gehen lassen. Wegen vieler vorgetragener Vrsachen bestürtzte der Canzler vnd bezeugte ein gross missgefallen an dem, dass Ew. königl. Mayt. unbilligerweise wiederfahren, schwur, vnd wolte es mit seinem schreiben beweisen, wie Sie müglichen fleiss angewandt Ihn von seinem Vorhaben abzumahnen, Er hatt aber solches nit allein nicht geachtet, sondern es Ihnen auch vor übel gehalten, dass Sie ihm keine hülffe gegen Ew. königl. Mayt. geschicket, vnd weil Er un sehe, dass es Ihm nit so gienge, wie Er es ihm eingebildet, auch fürchtete, dass Sie wieder Ihn möchten auffgewiegelt werden, hatt Er einen Gesandten vor meiner Ankunfft zu dem

Feldherren geschicket vnd entschuldiget, dass Er mit den Polen einen stillstandt gemacht, denselben wolte Er wiederum brechen, so es dem Feldherren zu wiedern auch zu thun bereit, wass Ihm gefallen würde. Darauff der Feldherr Ihm vorgeworffen, dass Sie seinen raht nit hetten folgen wollen vnd den krieg mit Ew. königl. Mayt. unrecht angefangen, auch den Gesandten ermahnet dem Grossfürsten zuerrinern, dass Er sich bemühen möchte, damit dieser krieg mit Ew. königl. Mayt. bald möchte geendiget werden, auch Sie vorgewissert, dass Er Ew. königl. Mayt. Freund wehre, auch so lange Er leben würde nichts wieder Ew. königl. Mayt. anfangen würde. Des folgenden tages vernahm ein Bürger von mihr, wie viel Post Pferde Ich von nöhten, weiln Ihm solches der Feldherr anbefohlen, damit Er da vorsorgen solte. Ich schickete alsobald hin zum Canzler um von Ihm zu vernehmen, wie Ich dieses verstehen solte, der mich alsofort zu sich pitten liess, diesen Kerl entschuldigte, dass Er aus vorsichtigkeit gethan, damit hernacher kein mangel daran sein möchte, deutete mihr aber unterdessen an, dass Raht über meine Proposition gehalten worden, vnd beschlossen wehre, dass man sich in keine Tractaten einlassen solte, es wehre dan, dass Ew. königl. Mayt. Ihnen cedirte das jus totius Ukrainae antiquae vel Roxolaniam, da der Griechische Glaube gewesen, vnd die Sprache noch ist biss an die Weixel, damit Sie dasselbe behielten, wass Sie mit ihrem Schwerdt gewonnen, vnd verlachtet werden würden, wen Sie nit vindicirten bey itziger gelegenheit, wass die ihrigen verlohren vnd Ihnen mit vnrecht ist genommen worden, so ich dieses hette unter Ew. königl. Mayt. hand und Siegel, so würde man leicht mit der Alliance eins werden können, fürnemlich weil es bey ihnen nit gebräuchlich, dass man weitleufftige tractaten machte. Ich sahe woll, dass Sie zu keiner real handlung schreiben würden, bevor Ihnen die praetendirten Länder concediret würden, nahm derohalben mihr vor einen project foederis zu machen, theilss zu vernehmen, worinnen Sie mit Ew. königl. Mayt. übereinstimmten auch dero discrepancy, theilss damit Ich Ihnen einige Vergnügung ihrer praetension wegen geben möchte, so Ich dem Cantzler überreichen liess, darauff wiederum Raht gehalten, vnd wardt mihr dasselbe, wass beschlossen, des dritten tages hernach vorgetragen in Anwesenheit vieler Officirer durch den Cantzler, dass Sie nemlich sich höchlich bedancketen wegen der vertraulichen Freundschaft, die Ew. königl. Mayt. Ihnen jederzeit contestiret, zur conservation ihrer interesse vnd Statss, da für Sie wiederum versprochen allen beständigen gehorsam vnd villen in allem Ew. königl. Mayt. begehren. Der näheren Verknüpfung vnd Alliance wegen wehren Sie zwar gar begierig dieselbe einzugehen, konte aber bey itziger Zeit sobald nit geschehen, weil denn Hauptläten der gantzen Zapo-

rovischen militiae, ohne welcher consens dieses nit geschehen könnte, solches noch nicht angedeutet wehre, von Stunden an aber solte befohlen werden, sich innerhalb etlichen wochen einzufinden vnd desswegen wass gewisses zu schlissen. 2. Hetten Sie eine Alliance getroffen mit dem Fürsten in Siebenbürgen vnd beyden Fürsten in der Wallachey, denen Sie es erst müsten andeuten. 3. Wehren Sie noch nit versichert von Ew. königl. Mayt., wass Sie für eine Satisfaction vnd Lohn aus diesem kriege zu hoffen hetten, deswegen Ew. königl. Mayt. freundlich pittend dero letzte Intention und cathégorische resolution wegen dieses Polnischen Krieges ihnen zu entdecken, welches Sie auch noch etlichen tagen ebemessig durch ihren Gesandten an Ew. königl. Mayt. wolten thun lassen. Vnterdessen würde die mit der Königin Christiana vnd Cron Schweden geschlossene Alliance eben so gültig sein, vnd könnten Ew. königl. Mayt. sich fästiglich auff ihre worte verlassen, vnd an ihrer beständigkeit im geringsten nit zweiffeln. Grösserer Versicherung halben gegen Ew. königl. Mayt. wolte der Feldherr nit allein selbst mit aussbrechendem grase zu Felde gehen die gemeine Feinde ausszurotten, sondern auch den Grossfürsten ermahnen lassen, aller hostilitäten gegen Ew. könig. Mayt. sich zuenthaltten, wegen angethanen schadenss alle satisfaction vnd restitution zuerstatten. Im wiedrigen fall, würde Er es auff eine andere art suchen müssen. Seinem Hauptman Antonio hatt Er Ordre gegeben, imfall sich einige Moscoviten bey dem Polen befinden würden, Er dieselbe alss feinde tractiren solte. So hatt Er auch nach der Ottomannischen Pforte vnd der Tartarn Cham geschicket, dennselben andeutent, wie Er mit Ew. königl. Mayt. dem Fürsten aus Siebenbürgen vnd beyden Wallachischen Fürsten in eine vertrawliche Friendschafft getreten, Sie ersuchend nichts wieder dieselben vorzunehmen, weil Er sonsten gezwungen würde sich Ihrer anzunehmen. Ich habe zwar weitleufftig auff alles dises geantwortet, weiln Sie aber zu nichts anders sich resolviren wolten, auch mihr vorgeworffen, dass Ich mit den Moscovitern müste negotiiret haben, weil Ich Ihnen so lange contrarierte vnd protestirte, muste Ich mich ihre art gefallen, vnd es also dabey beruhen lassen, vnd mit aller Vergnügung mich wieder auff die raise machen. Eine weitleufftigere relation habe wegen enge der Zeit ich Ew. königl. Mayt. nit thun können, in aller unterthänigkeit Ew. königl. Maytt. pittend, wolle mich hiemit in fernere beharliche gnade vnd huld nehmen, alss der Ich bin

Ew. königl. Mayt. etc.

Gotthard Velling.

K. n. (1657.)

Responsum ad literas Achatii Barzai locumtenentis Principis Transylvaniae.

Illustris et magnifice dne amice observande.

Literas magnificae V^{rae} D^{nis} Albae Juliae 13. Augusti datas 25. ejusdem recte accepi, quibus dudum respondissem, ni adversa valetudine vexatus, differre tantisper debitum fuisset coactus, sed rupit in praesentiarum silentium meum officii magnitudo, amicitiaeque nexus, quo m. Dⁿⁱ V^{ae} me obstrictum novi, nec potui non agere gratias ingentes pro transmisso Viennam literarum fasciculo, novisque mihi communicatis, sed cum illa partim S^{ae} Cel^{nis} reditum et exercitus vestri cladem nunciaverint, partim iudicium m^{ae} D^{nis} V^{ae}, unde hoc malum venerit, indicaverit, operae pretium erit de utroque paulo altius disserere, verum non ut S^{ae} M^{tis} minister locumtenenti S^{ae} Cel^{nis}, sed ut privatus amico meo singulari ea libertate, qua alias invicem soliti sumus uti. Quod sua Cel^{do} salva suis sit reddita, summopere mihi gratulor; doleo autem vicem tot militum strenuorum, qui non solum clade sunt affecti, sed et libertatis jacturam fecerunt. Doleo, quod rei Evangelicae tantum vulnus sit inflictum, cui vix aut hercle non sine magno impendio mederi potest, doleo, quod labor noster in hac parte, cujus jam fructum sperabamus, in irritum ceciderit, et S^a C^{do} magna spe ac intentione sua sit hoc facto dejecta, omnique voto expeto, ut si damnum hoc penitus resarcire non posset, tamen graviora averti et sisti ultiores inimicorum machinationes queant, inrideo enim ipsis gaudium, quod ex vestro infortunio concepere abominor ulteriorem nocendi ansam. Iudicium autem, quod m^a V^a D^o de hoc negotio tulit, paulo acutiori penicillo oportet ut attingam, cum videam illud non aequum satis (ut ita venia M^{iae} V^{ae} loquar), nec naturae rei conveniens esse, quod tamen ab iniqua puto informatione magis, quam animi malevolentia (quam longe abesse a M^{tia} V^a novi) profectum. Scribit M^{ca} V^{ra} D^o Dano Svecum invadente, Svecum D^{num} principem deseruisse et quod princeps in eo statu intelligens Portam improbare S^{ae} C^{nis} expeditionem in Poloniam, pacem cum Polonis sanciverit. S^m R^m M^m deseruisse S^m Cel^m, ut nullo prorsus fundamento nititur, ita non sine maxima injuria S^{ae} M^{ti} imputatur. Quod Danicum illud bellum intuitu negotii Polonici molestum satisfuerit S^{ae} R^{ae} M^{ti}, necessitatemque imposuerit spargendi manus, et partem copiarum eo obvertendi, diffiteri quidem non possum, et licet exigeret officium S^{ae} R^{ae} M^{tis} regnum suum subditosque tueri, alio tamen modo illud quam proprio S^{ae} M^{tis} habitu potuisset fieri, sed exigebat Evangelicorum

libertas, quae Papa Austriacorum artibus petebatur, suae M^{tis} praesentiam exigebat innata generositas non animo deficere hostium multitudine, sed tanto pertinacius acriorique nisu resistere, ut liceat potentissimi fere Europae principum simul omnes invaderent, experirentur tamen singuli infractam S^{ae} M^{tis} bellicam virtutem, propriamque ruinam. Hinc tamen non sequitur S^m R^m M^m deseruisse C^m Principem, enim vero ratione Poloniae non solus cel^{mus} Transylvaniae princeps foedere S^{ae} R^{ae} M^{ti} erat junctus, sed eadem etiam confoederatio ipsi cum electore Brandenburgico interessit, si hic desertum se non deprehendit, quomodo S^{ae} Cⁿⁱ contigerit, ratione assequi non possum, par enim utriusque hoc intuitu est ratio, idem interesse S^a R^a M^{tas} hercle non dici potest magis S^m C^m deseruisse, quam ipsam Poloniam reliquisse, in qua integros exercitus, idoneos officiales, necessaria, praesidia et sufficientem belli apparatus reliquit. Nam partes et loca occupata praesidiis munire, justum exercitum hosti communi opponere, copias auxiliares (Virtzium puto) offerre foederato, loca munitissima, ut sunt Cracovia et Brescie hosti erepta, in possessionem foederato relinquere, nil minus quam desertio appellari potest, sed forsitan hoc vult M^{tia} V^a, Sua R^a M^{tas} in persona non adhaesit semper lateri S^{ae} C^{is}, ergo deseruit. Hoc autem permisisse, S^{ae} C^{nis} existimationem non arbitror, quae militari prudentia satis instructa non egebat alterius manu ductione et egregio exercitu stipata, non opus habebat externo semper praesidio, insuper non exigebant hoc foederis conditiones, cujus 12 et 13 articulis cautum, ut quisque separatim rem suam ageret, nec nisi urgente singulari casu uterque exercitus jungeretur. Qua animi integritate S^a R^a M^{tas} foedus initum servaverit, vel ex eo colligi potest, quod non minori studio in Porta Ottomannica per ministros suos interesse S^{ae} Cel^{nis} procurare allaboraverit, quam armis suis ipsa in Polonia ei prodesset. Nec est quod in adversam Portae voluntatem M^{tia} V^a receptus causam conjiciat, in eo enim statu hic res erat, ut in ex post facto evenisset, nullum vobis hinc promanasset impedimentum, jam enim mitigatus erat Portae animus, exemptus illi omnis scrupulus, et hanc mandato imperatoris revocatus, quod ipsi secunda post conflictum die ad manus venit. Si alia argumenta difficerent, inculpatam S^m M^m praestaret proprium S^{ae} C^{nis} testimonium epistola ad Moldaviae principem propria manu scripta expressum, quam M^{tia} V^a ipsa legit, adque ministros S^{ae} C^{nis} in Porta degentes illam mittendo mihi quoque legendi copiam fecit. Scribit ibi S^a Cel^{do} se Ungariae regis in Transylvaniam incursiones metuisse, et ideo tutandi principatus causa rediisse, priorum etiam militum seditione eo adactam fuisse, hic nulla desertionis fit mentio, sed potius consensus et approbationis, cum

se 12 millia Ungarorum et Cossakorum adjunxisse ait, ut eo celerius perficeretur Danicum bellum, longe aequior itaque est causa hujus censor S^a C^{do}. Si Poloniam denudatam S^a M^{as} reliquisset, si cum hoste transegisset excluso foederato, et citato agmine hostili solo excessisset, aliquis desertionis fuisset praetextus, sed nihil horum S^{ae} M^{ti} imputari potest, quin potius si recte informata fuisset, M^{tia} V^a cognovisset sufficientibus viribus jam non minus quam hactenus incumbere S^m R^m M^m Polonico bello. Sed longius quam pro modo epistolae provectum me video, est enim difficilimum causam aequissimam sustinenti verborum modum tenere, contrahere tamen potuissem, si eo quo M^{tiae} V^{ae} scriba compendio uti voluissem, sed cum regum principumque mentio non sine veneratione fieri debeat, qua ratione debito illos fraudare potui titulo? Sveco enim non minus Majestatis quam Transylvano Celsitudinis sebetur, et praeter tantae dignitatis crimen subit, quicumque per contemptum hoc neglexerit. Ex jam dictis M^{tiae} V^{ae} cognitu facile erit, S^m R^m M^m summa integritate foederis conditiones servasse, sincero affectu S^m C^m prosecutam fuisse, ejusque emolumento et usibus studuisse, omnes proinde qui desertionis crimen, qui vestri infortunii culpam in S^m M^m conjiciunt, aut in erroris aut malitiae notam incurrere. Ego ne occupationibus M^{tiae} V^{ae} obstrepere videar, hic vela contraham, certus quod ex praemissis rei veritas M^{tiae} V^{ae} abunde pateat, nec ulterius auribus ita ducatur, ut aculeos judicii sui male sentientium flatibus ac delinimentis refringi patiatur etc.

C. Ralamb.

1657. ápr. 6.

Memoriale Instructionis Principalis pro Wellingio ad Turcicam aulam.

1. Insistet Gothardus Welling momentis principalis suae instructionis, removendo in aula Turcica sinistras de S^{ae} R. M^{tis} actionibus opiniones et impressiones ac autoritate Turcarum imperatorum conabitur amoliri arma Tartarorum a societate cum Polonis, inque id incumbat, quo potius convertantur in Moscum, sed singulariter id sibi concreditum arbitrabitur, quo expeditio principis Transylvaniae nullo aulae Turcicae impedimento supplantetur. Cui persuasioni inservient partim rationes in instructione mentionatae, partim aliae, quas ex temporis et praesentium rerum statu ipse Welling conformiter deducere potest.

2. Aequè ut id commodè fiat, interest, ut exponat, quae machinationes undique instituantur hoc tempore potissimum a magno Muscoviae duce contra S. R. M^{tem} et quam periculosam

ipsius molimina sint non solum statui S. R. M^{tis}, sed imprimis magno Turcarum imperatori, quo pertinet, ut eidem dicto imperatori et Portae Ottomannicae explicet et referat seriem rerum hoc et praeterito anno ab eo gestarum, quibus quid ipse Muscoviae dux in animo habeat, satis aperitur. Nam ex moliminibus et actionibus ejusdem hoc et superiori anno patratis injusta ejus ambitio in dies se clarius expandit, quod nimirum cum commissariis Polonicis Vilnae in Nowembri praeteriti anni concluderit, ut regnum Poloniae cum Muscovia vel ideo conjunctum velit, quo caeteris terrori sit. Et apparet praeterea in serie dicti tractatus avidum ipsius propositum, quod Cosakos mox in ordinem et obsequium redigere, provincias ante multos annos Muscaviae vel Poloniae forsitan obnoxias reducere, adeoque ipsum regnum Sveciae Poloniae Reipublicae subicere se velle minetur. Quod equidem si in his oris pro sua sententia obtinerit, habiturus est Turcarum imperator causam justam, cur respiciat et vereatur tantam potentiam, quae in ejus ditiones absque dubio deinde inundare possit. Huc non inepte adjicitur, quod idem m. Muscoviae dux nuper omnium velut mundi plagarum dominum se scribat, nominando se Dominatorem versus Orientem, Meridiem, Occidentem et Aquilonem, quo quid aliud significatum velit, quam inexplicabilem spem devorandi suos vicinos et circumjacentes provincias? Id quod Wellingius pluribus exaggerabit ac quam sit consideratione et pensatione dignum, remonstrabit.

3. Sicuti iam ad talem ambitionem et avaritiam referendam (avertendam) multum noceret S. R. M^{tis} actionibus et rursus ad Moscorum partes augendas plurimum faceret, si Tartari rursus virium suarum copiam hostibus nostris facerent; unde argumentis tanto efficacioribus conabitur Welling Portae persuadere, ut ejusdem autoritate Tartari ab auxilio Polonico avertantur et pro status nostri pariter ac sui incolumitate et securitate accendantur ad capiendam arma contra dictum Muscoviae ducem, adhibendo eas rationes, quae Portae et Tartaris ipsis persuadendis conducunt.

4. Quod si pro tali officio aliqua mutua officia flagitaverit Turcarum imperator, tenore principalis instructionis suae ostendet Wellingh, quomodo propensa sit R. M^{tas} in sinceram cum illo amicitiam, quae pro rebus nascentibus et situatione locorum interjacentium non potest non esse utiles. Caeterum de commerciis et novis aliis propositis, utpote quod S. R. M^{tas} alicui bello sese in gratiam ejus (immittere) immiscere debeat, declinabit Welling, quantum potest sine defectu mandati, sive quod intentio Portae nondum constabat cum hinc discederet, tantum ea in praesens curaturus, quae bellum Polonicum concernunt.

Nam sicut animus S. R. M^{tis} non est sollicitare imperatoris Turcarum auxilia adversus suos hostes, ita neque fore sperat S. R. M^{tas}, ut talia Wellingio proponat adversus Turcarum hostes, quos vel ob praesens negotium vel locorum intercapedinem S. R. M^{tas} respicere nequit. Verum ut certa sit Porta de sincera S. R. M^{tis} intentione, quod nec bello Polonico nec ratione ejusdem initae societatis armorum velit aliquid vel periculi vel damni eidem creare, assecuratio hisce adjungitur, qua de integritate S. R. M^{tis} confirmari possit.

5. Si vero contingat, ut Turcarum imperator Wellingio proponat aliquem nodum arctioris alicujus vinculi, atque instet ut ejus causa certum aliquod instrumentum erigatur, debet prius se excusare defectu mandati, quod S. R. M^{tas} ante cognitam imperatoris voluntatem nihil tale potuerit in commissis dare. Caeterum hoc quidem scire, quod S. R. M^{tas} a tali proposito plane non abhorreat sed fieri posse, ut cum in arctiorem amicitiam cum Turcarum imperatore propendeat, eo facile condescendet ac proinde flagitare debet, ut aliquid certi concipiatur in forma, quod aut ad referendum et ad S. R. M^{tis} uberiores declarationem suscipere possit, aut si statui et interesse S. R. M^{tis} utile et conducibile judicaverit, provisionaliter concludere, vel si tale fuerit, ut S. R. M^{tas} omnino flagitaret, posset aut operis R. M^{tis} rescriptum vel pro rei gravitate perspicere, annon conducatur, ut altero ablegatorum ad Portam tamdiu manente alter majoris informationis causa ad R. M^{tem} proficiscatur.

6. Ut vero Gotthardus Welling tanto tutius et felicius hoc iter perficiat et negotium ipsum apud Portam promoveat, literis commendatis eum committemus ad principem Walachiae, Moldaviae et legatos Galliae et Angliae Constantinopoli residentes, tum imprimis literis legati D'Avangour prospectum erit de caeteris necessariis, quae necessitas vel negotium ipsum imperabit.

7. Si apud Portam quaesitum fuerit, quae S. R. M^{tis} intentio sit in hoc bello, cum primis qua ratione deinceps Polonia administrari possit accidentibus tot interessatis, debet Welling tenore instructionis suae repraesentare belli hujus causas et quae media S. R. M^{tas} semper cum summa cura et studio ambiverit illud rursus terminandi adjicere, quod cum S. R. M^{tas} hoc bellum necessarias ob causas susceperit, etiam intenta sit illud ipsum prosecui, quoad cum justa satisfactione sua et partium interessatarum recta assopiri possit.

8. Si res et viarum rationes ita flagitant aut consuetudo itineris confiniendi, ut in Transylvania a Porta Ottomannica literas salvi passus expectare omnino debeat, eidem pro re nata dijudicandum relinquimus, quid facto opus sit; caeterum gratum

S^{ae} Reg. Majestati foret, si primo quoque tempore ob negotii sibi commissi accelerationem ad dictam aulam perveniat.

9. Quod si ad commissionis suae profectum pertinere Welling arbitratus fuerit, ut scripto pariter mandata sua insinuet, ejus insimul judicio committimus, ad hoc pro majori veritatis elucidatione et negotiationis suae pro notioni omnino inservire existimaverit.

10. Quod si contigerit Claudium Rhalambium simul ad Portam advenire, cooperabantur ambo in eodem negotio mutuisque consiliis, et unanimiter negotia S. R. M^{tis} curabunt. Caeterum Ralambius quamvis serius adveniat, priorem tamen hujus commissionis locum occupabit.

11. Ad itineris prosecutionem et ad aulam Turcicam sustentationem destinamus Gotthardo Wellingio quatuor millia thalerorum imperialium, quae Crakouiae ei annumerabuntur.

12. Pro commissionis suae expeditiori functione adjungimus Wellingio Joannem Ulricum Wallich, ita ut eidem loco secretarii in S. R. M^{tis} negotio ad manus sit et operam suam conferat, seque in eo usui et servitiis deinceps S. R. M^{tis} capaciores reddat. etc.

Hátirat: Ark. I. R. R. (s. 752.) d. 6. April. 1657. Memoriale Instructionis Principalis nostro militiae consiliario, nobili etc. Gotthardo Welling datae ad notum, secundum quod negotia sibi commissi moderare et derigere debet. Traditum in castris ad Zawichost d. 6. April. anno 1657.

Magnifice D^{ne} amice observande.

Vestras ad me Constantinopoli datas Julii ultima, accepi die hesterna; de prospera valetudine V^{ae} M^{ae} gratulor. Fasciculum literarum inclusum expedivi ac tutum. Summa rerum hicstrarum haec est: Dano Svecum invadente Svecus D^{num} principem nostrum deseruit, Cossacus pariter praedae incubans principem nostrum dereliquit. Princeps in eo statu intelligens Portam Ottomannicam improbare S^{ae} Cels. expeditionem in Poloniam, pacem cum Polono sancire debuit. Deinde princeps recta ad principissam iter dirigens Ectzedinum pervenit incolumis, exercitum vero per Moldaviam amandatum Tartari irruentes praeter expectationem labefactarunt imparatum, quod eventum principi simul, ac regno huic nostro accidit iniquissimum. De coetero mag. Dn. Velling meo nomine plurimum salvere cupio etc.

Achatius Barzai.

1657. s e p t. 14

Illustres et magnifici Dⁿⁱ amici nobis observandi.

Ex literis mag^{rum} Dnum V^{rum} intelligimus, liquere illis et cladem excercitus nostri et vacillantem ob offensionem Portae Ottomannicae statum principatus nostri. Nos quidem solenni legatione obedientiam nostram testaturi, et nros mittemus legatos, qui ibi eloquentissimi solent esse exoratores, tamen ut suam etiam ilt. D. V^{ae} sincere impendant operam, quatenus nos pristino Portae illius favori restitui solium nostrum principatusque in solidum firmetur, merito postulamus. Totum siquidem illud, quod vel praeteritum dolemus, vel timemus futurum malorum et infelicitatis, serenissimo suo regi juretribuimus. Florent quippe nunc res et Suae M^{tis} et nostrae in Polonia, nisi in ipso rei bene gerendae occasionis articulo, contra pacta conventa, Dn. Steinbockium cum omnibus copiis a nostro latere revocasset. Ut ut haec insignis initae cum Sua M^{te} amicitiae illata iniuria sit, inde tamen inde coortum fatemur, quod interesse S^{ae} M^{ti} dicati semel animi nostri immutare valeat integritatem, cujus mutuum vicissitudinem sperantes, Vestris quoque illustribus et mag^{cis} Dnibus nos nostraque, easdem deo commendamus. Datum in arce nostra Szamos Ujvar, die 14. Sept. anno 1657.

Ill^{rium} et Mag^{rum} D^m V^m

amicus benevolus
G. Rakoczy.

1657. o c t. 6.

A svédek szövetsége a kozákokkal.

Notum testatumque facimus universis et singulis, quorum interest aut quolibet interesse potest, quod cum S^{mo} et potentissimo Dno Dno Carolo Gustavo Svecorum etc. etc. et Illmo ac Excell^{mo} Joanni Wihowshi generalissimo exercituum Zaporovianorum ob veterem inter serenissimam ac potentissimam reginam Sveciae, nec non Ill^{mum} et Excell^{um} piaae memoriae Bohdanum Chmielnichi General^{um} exer^{citu}um Zaporovianorum, speciatim autem inter prius memoratum Sacram S^{am} Rgam Mtem et piaae memoriae gen^{lissimum} observatam amicitiam ad mutuam sinceri affectus continuationem et commune bonum ac interesse in foedus armorumque societatem condescendere placuerit, S. R. M^{tas} mihi cubiculario S. S. Rgae M^{tis} Gustavo Liliecrona, haereditario in Halstad, S. R. M^{tis} legato, Ill^{us} autem D^{nus} generalissimus nobis Georgio in Czerniechow Niemerycz, libero baroni in Rezany et Vozomir succamerario Kuoviensi, Owrucensi,

Kremenczucensi, capitaneo Joanni Kowalews Kowalewshi generali vigiliarum praefecto exercitus Zaporoviani, Joanni Fedorowicz colonello constitutis ab utrinque suis plenipotentariis, ut hanc rem complanaremus, in mandatis dederunt. Nos proinde propterea plenipotentias ab utrinque commutatas tractatumque super tali armorum societate habitum in hoc foederis mutui pactum ad Sac. Suae M^{tis} et Ill^{mi} Dni generalissimi ratificationem consensimus:

Sit amicitia firma perpetua ac conatum foedus mutuum inter Scram Rgam Mtem Sveciae Carolum Gustavum et ejus haeredes, successoresque reges regnumque Sveciae ex una et Ill^m ac excellentissimum Dnm Joannem Wyhowshi generalissimum exercituum Zaporovianorum totamque militiam Zaporoviensem ex altera parte, quo obstringantur, prout et defacto *obstringentur ad mutuam amorem, benevolentiam, assistentiam ac conjunctionem armorum contra communes hostes tum et qui in detrimentum et noxam utriusque status hostibus auxiliantur* vel in posterum *auxiliabuntur, excepto* S^{mo} et pot^{mo} magno duce Muscoviae, cum quo militia Zaporoviana stricto foedere unita est, fidemque Majestati suae servabit intactam et inviolatam. Quod si praenominati confoederati in hujus foederis et alterutrius status praejudicium ab hostibus quid agitari intellexerint, id tempestive pars parti significare, et pro virili omnia detrimenta avertere, tum et arma sua vel conjungere, vel separatim contra hostes agere, eosque aggredi uterque status tenebitur. Altera pars confoederatorum favebit alteri, nec unquam se faciet participem consiliorum, quae in alterius partis adeoque hujus foederis praejudicium agitantur. Multo minus cum hostibus rationes et operas conjunget. Nec licebit parti absque altera cum praenominatis hostibus pacisci, sed si aliquando utrique statui pacem inire cum hostibus placuerit, id communi consensu agitari et concludi debet. In specialibus porro hujus foederis, quoniam Excell^{mus} Dns legatus S. R. M. ad ea, quae a parte Ill^{mi} ac Excell^{mi} Dni generalissimi proposita sunt, voluntatem Sacrae Rgae M^{tis} expositam sibi non habet, puncta illa ab utrinque tantisper suspendantur, donec per legatos Zaporovianae militiae brevi abituros apud Sacram Rgam Mtem decidentur. Dat. Corsuni die sexta mensis Octobris veteri stylo anno Millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo.

Georg. Niemerytz, Joannes Kowalecz, Joannes Fedorowicz

Tit.

Tit.

(Colon.) Tit.

(P. H.)

(P. H.)

(P. H.)

1657. oct. 8.

Puncta pactorum ex parte Ill^{mi} et Excellentissimi Dni Generalissimi Exercituum Zaporovianorum Excellentissimo Dno Legato Seren^{mi} ac poten^{mi} Regis Sveciae proposita a Commissariis Exercitus Zaporovianorum. Corsuni 8. Oct. 57.

1. De conjunctione armorum offensiva et defensiva excepto magno duce Moscorum, contra quem exercitus Zaporovianus arma sumere recusat.

2. Agnoscet et declarabit Ser^{mus} rex Sveciae exercitum Zaporovianum cum provinciis ei subjectis pro libera gente et nulli subjecta eaque, illorum libertatem et praerogativam defendet contra omnes hostes.

3. Limites et terminos ditiorum Zaporovianae militiae non tantum ad ripam Vistulae agnoscet et declarabit, sed ad limites usque Prussiae praetendere et communibus armis civitates et fortalitia expugnare, inque manus militiae Zaporovianae reddere S. R. M. promittat prout et in Lithuania Palatinatus Brescensem et Nowogradensem usque ad fluvium Berezyna.

4. Si deus benedicet armis utrinque confoederatorum, ut possint regem Poloniae ultra Viztulam constituere, communibus suffragiis eligendus erit hac conditione, ut juramento, amicitiae, libertati et praedictis limitibus Zaporovianibus abunde caveat.

5. Si quando Sac. Rgae Mtti contingat cum Polonis pacisci, non aliter paciscendum, nisi prius Poloni militiam Zaporovianam cum provinciis ei subjectis pro libero populo declarent, omnibusque praetensionibus renuncient, limites supra dictos confirment non solum scripto speciali, sed et juramento, pro quo fideiussionem suscipiet Ser. rex regnumque Sveciae.

6. Mutuae correspondentiae et mercatorum negotiationes ne intermittantur inter Borussiam et exercitum Zaporovianum, utraque pars elaborabit.

7. Officialium et militum quotquot desiderari possunt, tum et variorum artificum ac mechanicorum libertas colligendi et conducendi in rem et commodum militiae Zaporovianae, quando et ubi per regnum et provincias S. R. M^{ti} subjectas placuerit, a S. R. M. concedatur.

8. Quaevis arma et ammuntiones pro usu militiae Zaporovianae mercatoribus illorum in regno et provinciis Sac. R. M^{ti} subjectis parare vel coemere et abducere et aliam quamvis mercaturam terra marique exercere utrique parti liberum esto, nec teloniis aut vectigalibus oneretur.

1657. okt. 10.

Ad ducem Zaporowianae cohortis in locum defuncti Chmielnickii succedentem de continuatione foederis.

CAROLUS GUSTAWUS dei gratia etc. Illustrissime nobis sincere dilecte. Cum superiore anno nobis necessitas imponeretur, cum maxima exercitus nostri parte in Danicas oras commigrandi ad avertendum periculum, quod visceribus regni nostri provinciisque Germanicis ex eo bello imminebat, pie defuncto militiae Zaporowiensis campiductori domino Chmielnickio per literas Strassburgo Borussorum scriptas hoc significari curavimus, ita tamen, ut intelligeret nos bellum Polonicum eo ipso haud quaquam derelicturos, quin ex Borussia omnibus viribus operam daremus, ne communi in Polonia hosti feriari liceret, et simul pace vel armis propinquius regno nostro bellum positum et sopitum foret, in campum Polonicum rursus reverteremur. Hoc nostrum propositum divina ope, armorumque nostrorum vigore cum consecutum et successum, ut permotis vicinis nostris ad pacis redintegrationem tranquillitas ab hoc nobis parte cum accessione non exiguarum provinciarum restituta sit, ita ut exercitus iam nostro in procinctu constituatur admovendum se, et communes in Polonia hostes rursus conspicandum. Interea atque ante paucas quidem septimanas rediit, quem ad exercitum Zaporowiensem misimus legationis munere functurum, cubicularius noster Gustavus Lilliecrona, adferens secum tam literas Illustritatis Vestrae officiorum oblatione plenas, quam pacta inter utriusque partis commissarios conventa, pariterque nos certiores reddens de Illu^{tatis} Vestrae in locum pie memoriae Domini Chmielnickii surrogatione, deque statu et constitutione Vestra circa haec maxime tempora. Ex quibus omnibus sicut et relatione dicti Lilliecrona perspicere potuimus constantem propensionis fiduciam, quam in conjunctione foederis nostri Illu^{tas} Vestra collocat, cui inclinationi non omisimus hactenus condigne respondere uspiam, utpote qui in favendo statui Vestro nemini unquam concessimus nec omittemus, quoad ab communi hoste justa pax, et securi status certitudo repartetur. Atque cum brevi Polonia ad futurum speremus nostrum exercitum nosque metipsi ab Ill^{te} Vestra decenter requirimus, velit vigore pactorum jam inter nos conclusorum contra communes hostes vires suas disponere, ut virtutem foederisque mutui rem ab ea parte experiantur. Nos hic quoque operam dabimus, ut Ill^{tas} Vestra fidum belli socium in tempore adesse intelligat, qui hostis conatus diligenter observare, et animadvertere non detrectabit. Expectamus interea legatum Ill^{tis} Vestrae ad nos profecturum

de residuis, quorum rationes Gustavus Lilliecrona in mandatis suis expeditas non habuit, nobiscum plenarie tractaturum. Ex qua armorum nostrorum conjunctione haud diffidimus fore nobis cuncta felicia, si modo apud magnum Moscoviae ducem blanditiae et doli Polonorum tantum non valuerint, ut et eum pariter et nos simul uti hactenus ita deinceps decipere perseverent. Illus^{ti} igitur Vestrae erit eundem justis monere rationibus, ne deceptionis locum Polonis majorem faciat, qui hactenus lubricae eorum fidei documenta satis ipse quoque expertus est, experturis autem majora, si ab aliis virium quidpiam Polonis accesserit. Proinde cupimus, ut tenore literarum ad beate defunctum Chmielnickium in id Ill^{tas} Vestra incumbere dignetur, quo inter nos et eundem magnum Moscoviae ducem instituta aequis conditionibus reconciliatio prompte promoveri possit. Pertineret hoc non modo ad certiores utriusque status Sveciae Moscoviaeque incolumitatem, sed et ad nostras pariter ac militiae Zaporowianae vires contra communes hostes firmandas et roborandas. Sicuti etiam nos declaravimus semper, per nos non debere stare, quominus aequis rationibus amicitia pristina redintegretur, quamquam injuriarum pondus non exiguum senserimus, ita in proposito etiam pergemus, si qua inclinatio ab altera parte comprobata fuerit. Caeterum haberemus justam celsissimi Transylvaniae principis potius arguendi causam, quam prolixam aliquam curam pro eo amplius suscipiendi, quod nostra ubivis salutaria consilia aspernatus suo vel officialium suorum vivens ingenio, non sibi modo, sed communi quoque rei haud leve circa excessum suum e Polonia accelerarit detrimentum, ac pacto cum Polonis iniquissimo foedere nostras velut partes deseruerit. Svadit tamen communis utilitas, ut intimiore correspondentia coalescamus contra inimicos nociva omni ex parte parantes, ac eo nomine Illus^{tem} Vestram hortari statuimus, velit pro virili bonam cum eo principe intelligentiam pertexere, ac mutuas unire operas quo ab illa parte firmiores, nostris in utrumque vestrum propendentibus studiis majus addere robur queatis. Postremo quamquam literis prius nostris Ill^{ti} Vestrae ex animo gratulati simus eximium generalissimi honorem ac dignitatem humeris ejusdem impositam, cum tamen literas forsitan periisse, suspicandum sit, illud hisce repetitum volumus, eamque potissimum ob causam, quod summa exercitus Zaporowiani in Ill^{tem} Vestram maxime sit traducta, quae et conducenda saluti gentis suae Reique publicae longo usu et experientia didicit, autoritateque et animo valet ad concordiam domi stabiliendam, et gloriam contra hostes vestros interminos in majus semper augendam. Deum precamur, velit Ill^{tem} Vestram diu incolumem prosperis perpetuisque successibus beare. Gotheburgidis.

1658. febr. 21.

Celsissime princeps domine gratiosissime.

Quod Celsi^{nis} V^{ae} literis per eius ablegatum Dnum Sebesi Ferens¹⁾ redditis serius debito respondeamus, accidit ex spe nobis data expeditionis, fuit enim animus redeundi per provincias C^{nis} V^{ae}, ideoque distulimus scribendi officium, ne prolixioribus literis Cⁿⁱ V^{ae} graves essemus. Nunc autem cum et opinione diutius hic detenti fuerimus, et omni spe deiecti Cⁿⁱ V^{ae} nos sistendi propter turbas in Valachia Transalpina nuper ortas, exequi scripto conabimur, quod oretenus maluissemus, ut simul licuisset debitam nostram Cⁿⁱ V^{ae} exhibere venerationem. Ex ipsis C^{nis} V^{ae} literis certiores facti, quo animo erga S^m R^m M^{tem} Dnum nostrum clementissimum sit affecta, quod nimirum licet totum illud, quod vel praeteritum dolet vel timet futurum malorum et infelicitatis S^{ae} R^{ae} M^{ti} iure tribuat, nihil tamen inde ortum fatetur, quod interesse S^{ae} m^{tis} dicati semel animi C^{nis} V^{ae} immutare valeat integritatem.

Gratulamur merito nobis de tanto erga S^m R^m M^m Cels. V^{ae} candore et affectus constantia, quarumque S. R^m M^m foederum et amicitiae tenacitate nemini esse secundam, et nunquam non pares C. V^{ae} reddituram vices in certiores spem venimus, quod ex tam constanti animorum coniunctione cum utriusque statui in particulari, tum rei Evangelicae haut exigui promanabunt fructus, cuius cum Cels. V^a non minus quam alii principes protestantes se profiteatur vindicem, speramus indulgentia eius futurum, si in conspectum demus, culpam infortunii C^{nis} V^{ae} S^{ae} S. R^{ae} M^{ti} iure nullam tribui posse, nec ullam a S^a M^{te} initae amicitiae illatam hactenus fuisse iniuriam, sed et a C^{ne} V^a et ab aliis quibuscunque, qui ex aequitatis norma censuram agere cupiunt, omni iure mereri excusationem.

Qui praecipui praesentium in Polonia barbarum fuerint incensores et architecti, ex ipsa rerum notorietate C. V^{ae} haut dubie constat, quod nimirum non tam per Polonos, quam per Austriacorum fraudulentas artes steterit, quod induciae 26 annorum in perpetuam pacem coalescere non potuerint, sed congressus tractatusque omnes inter positiones etiam Gallorum, Venetorum, Hollandorum contrarios effectus habuerint, praecisaque omni spe pacis in apertum tandem bellum eruperint, scilicet pacificatione toties frustra tentata Austriacorum machinationibus detractus est fucus et apparuit, nihil magis iis quieti nostrae obstitisse, quippe eorum intererat, ne Sueciae regnum controversiis cum vicinis compositis animum ad illorum attentata intenderet, consiliisque, quibus pacem Monasteriensem, liber-

¹⁾ *Egy más példányban* : »de die 14. Septembris« szavak is ide vannak iktatva.

tatemque Evangelicorum in Germania, quae Suecio nimio ac pretiosissimo maximi regis sanguine constitit, eludere conabantur, obviam iret. Polonis ad eas angustias redactis, ut victricibus S^{ae} R^{ae} M^{ti}s armis resistere amplius non possent, sed protectionem eius et tutelam susciperent, novas nectere fallacias iidem illi Evangelicorum hostes cepere, gentem sua natura mobilem ad rebellionem concitando, ne regnum tam vastum, et ad quoscunque Rom. pontificis nutus promptum Evangelico principi subesset, parum pensi habentes, quod hoc extrema regni gentisque ruina obtinerent compensari et enim damnum istud ubertim putabant oppressione Evangelicorum, quam S. R^a M^{te} Sueciae praecipuo Evangelicorum patrono, hisce tricis involuto subsequaturam, haut inconvenienter coniectabant. Nihil itaque magis conducere Evangelicae rei videbatur, quam si S^a M^{tas} in armorum societatem adscisceret aliquos protestantium principum, quorum adiumento et Polonia mature pacari et stabiliri Evangelicorum interesse posset, iam enim non antiqua illa cum Polonis controversia solummodo vertebatur, sed salus et securitas horum. Pronam ad opus tam illustre atque gloriae famam tam insigne praeter ser. electorem Brandenburgicum C^o V^a sese prae-buit per legatos suos, perque literas ad S^m M^m de 30. Martii anni 1646 (praeteriti), ad gen. Virtzium de 7. Martii ejusdem anni operam suam offerendo. Pactum fuit foedus, et ingrediente C. V^a Poloniam aversus ubique hostis visus, ac res ex voto gestae. Sed non ferentes tantum Evangelicorum incrementum Austriaci commodum rati, dudum jam spe concepto suo dominatui ultimam voluit manum admovere; et non ruitura jacturos fundamenta rati, si potentiam duobus ante regnis suffultam, tertio eoque potentissimo augerent, ut iis subnixi Evangelicorum in Germania libertatem haut irritum conatu premerent. Eo fine signa Ungariae regis circumferri in Polonia et oblatum regnum vendicari ceptum, tam comodo ipsi tempore, ut Poloni viribus opibusque exhausti frustra antiquam spirarent libertatem, sed leges sibi a potentiore dari jam paterentur. Nec ita rebus suis provisum satis putarunt, ni Evangelici etiam Evangelicorum armis debellarentur, hinc Sueciae Daniaeque regna in mutuam perniciem instigarunt, hinc Moscho autores fuerunt, ut pro pace bellum eligeret, totique et mente et animo in hoc institerunt, ut S^{ae} R^{ae} M^{ti} negotium facerent, idque nulla alia intentione, quam ut reparare interim vires Poloniae et provinciis Germanicis, eoque ipso conventibus imperii excuti S. R^a M^{tas} posset, ademptaque ei facultale sese cum principibus protestantibus conjungendi illisque succurrendi (per se enim oculos contra attollere propter gravem Austriacorum potentiam non poterant) libertati Germaniae impune imminerent.

Quid S^{ae} R^{ae} M^{ti} tali rerum connexitate agendum erat,

propria C. V^{ae} censura edoceri cuperemus. Regnum provinciasque suas tutandi commoditates, viresque aliunde satis suppetebant, ut propterea non fuisset S. M^{ti} opus propria persona Polonia egredi, sed Evangelicorum salus, Germaniae libertas periclitabatur, cujus longe majorem, quam proprii interesse Suecorum reges semper curam egere. Non arbitramur itaque C^m V^m in hanc inclinare sententiam, convenisse generoso et ad quosvis difficultates infracto S^{ae} R^{ae} M^{tis} animo, neglecta Evangelicorum salute, studium omne rei privatae in Polonia applicare, quin potius nobiscum sentire, quod decebat ipsam antecessorum suorum laudabili exemplo insistere, et experiendo, qua alii forsitan desperavissent tantis jam circumventam angustiis ante omnia expedire rem Evangelicam. Sed obstitit forsitan foedus cum C^{ne} V^a initum, cujus vigore salus laborantium Evangelicorum privato in Polonia commodo et interesse erat posthabenda. Hoc qui obiecerunt, nec illi C^{is} V^{ae} existimationem laesam, et utile honesto praelatum cupiunt. Nos quidem, quibus C. V^{ae} dexteritas nota est, in hanc sententiam induci non possumus, ut credamus C. V^m, cujus antecessores, et imprimis gloriosae memoriae parens magno nisu rem Evangelicam semper fovebant, cujus praeterea propria tranquillitas maxima sui parte Evangelicorum in Germania saluti innititur desiderare, abuti foedere hoc nuperrimo in Evangelicorum ruinam (praecipuus enim eius fuit scopus Evangelicorum tutamen, secundarius uniuscuiusque interessati privatum emolumentum), quin potius speramus C^m V^m judicare suarum partium esse proprio laborantibus ipsis subvenire subsidio, et fuisse S. M^{tis} omnibus conniti viribus, ne res Evangelica quid detrimenti caperet, sed fieri hoc non poterat, nisi S^{ae} M^{tis} praesentia in Germania. qua et machinationes catholicorum averti commodius, principes protestantes iuvare consiliis, et quod omnium instar, animos paratior ad capessendos spiritus rei dignitat, et magnitudini consentaneos reddi poterant. Quod avocatione comitis Steinbockii illata amicitiae injuria dicitur, approbare C. V^{am} non putamus, tam aequum enim censorem causarum C. V^m arbitramur, ut ex sui natura res judicet, noveritque vel nobis tacentibus, omnium contractuum reciprocam esse obligationem, inque iis dijudicandis intentionem contrahentium imprimis esse respiciendam. Sic praesenti casu non obligabuntur foederati conventionis vi, ut alter alterius lateri semper adhaereat, sed eadem illa obligatio, quae jubet singulari casu conjunctionem, admittit contrario urgente casu separationem, nec ultra possibilitatem (sonante ita verbo transactionis art. 2.) obstringit, cum sit reciproca, et unius aequae ac alterius velit conservationem, in quantum etiam necessitas antistat commoditati, in tantum conjunctio, quae Cels. V^{ae} forsitan fuit commoda, cedere ex contractus natura debebat

separationi, quae rei communi, id est Evangelicae, erat hac vice necessaria. Nec tamen inde malum et infelicitas C. V^{ae} sufficienti enim et numerosiori, quam Steinbockii erat, stipata exercitu haud longe a partibus et praesidiis S. R. M^{tis} locata, quo ingruente periculo semper tutus fuisset receptus. Si itaque C. V^a in illis partibus egisset (quod cur non fuerit factum nostrum, non est inquirere, sed suis dubio prout nititur rationibus) aut repetendo fines suos tutiori vice institisset, res adhuc omnis sarta tecta esset, enim vero ut inferamus bellum, non semper requiritur, sed arcere haud raro usu venit belligerantibus, neutrum indecorum, hoc aliquando tutius. Et velit C. V^a animo secum peragere, num rationi consentaneum fuisset, quod S^a R^a M^{tas} provincias occupatas in Polonia omni praesidio denudasset et com. Steinbockium lateri C^{nis} V^{ae} adhaerere Transylvaniamque versus iter dirigere passa fuisset, qua ratione tutus ille postmodum potuisset reditus? quo ipsi praecluso ut stativa in Transylvania ageret, nec ex dignitate S^{ae} M^{tis} nec C^{nis} V^{ae} fuisset utilitate. Fatemur in ipso rei bene gerendae articulo hanc mutationem accidisse; sed non fuit positum in manu S^{ae} M^{tis} tempora eligere, adhibendum erat malo remedium cum ingrueret et consilia temporis accommodanda frustra conatus illorum avertere allaborasset S. M^{tas}, illis ad consummationem jam redactis. Nec desiere florere res communes in Polonia S. M^{tis} habitu: provinciis enim suis et munitioribus locis praesidiis et omni necessario apparatu prospexit, nec unius pagi in Polonia postmodum jacturam fecit, Steinbockiumque etsi a latere C. V^{ae} non tamen ex Polonia omnes copias revocavit aut curam rerum Polonicarum plane proiecit. Octodecennali Germanico bello quoties cum Gallis conjuncti, quoties separati fuimus? Germanicos principes ut taceamus, quibus nobiscum tunc etiam intercessit foederum nexus, adeo quidem, ut nobis alibi occupatis propulsarent interim illi in Germania bellum, donec serenior fortuna conjunctis iterum viribus illi incumbere licuit, haec tamen omnia sine ulla foederum violatione, et illata amicitiae injuria, pari modo hac vice a S^a M^{te} nihil pactionibus contrarii actum, sed fortunae cessum, quae etsi aliquando pertinacior (quo in bellis nihil magis tritum) non tamen oportebat de statu mentis dejici, sed majori animo impetum ejus excipere ac declinare. Si C. V^{ae} reditus in Transylvaniam successisset, et reduce S^a M^{te} in Poloniam novis (ut constitutum erat) viribus, a foederatis omnibus redintegratum fuisset bellum laetoque et illustri fine terminatum, nulla credimus data fuisset S^{ae} M^{ti} culpa. Hoc favente divino numine brevi fiet, illud cum per S^m M^{tem} non steterit, quin evenerit extra culpam etiam merito collocando. Si ex literis C. V^{ae} Moldaviae principi perscriptis conjecturam facere

licet, annuisse intentioni S^{ae} M^{tis} C. V^m dicemus. Scribitur enim, ut S^a M^{tas} Danicum bellum eo celerius perficeret, adjunxisse ipsi C^m V^m 12 millia Ungarorum et Cossakorum. Fuisset hoc certe verum medium conservandi res florentes in Polonia. Pax quam C^{do} V^{ra} cum Polonia sancivit, utinam ejus statui bene succedat, sed primum ejus fractum, procurantibus jam istis reconciliatis amicis, nupera clade sensit. Austriacorum utinam feliciter avertere queat molimina, qui C^m V^m palam pro vasallo habent, et valde veremur, ne ista pacificatione verus pacis fructus sit amissus, et gravioribus turbis sit data ansa, S^m R^m M^{tem} nullo possibili modo Cⁿⁱ V^{ae} defuisse speramus. Quoties pacem ea conditione oblatam, ut C^{do} V^a excluderetur, eo saltem intuitu respicit, quamdiu C^{do} V^a in Polonia egit, ipsa in persona lateri ejus adhaesit, loca maximo impendio hosti erepta Cⁿⁱ V^{ae} possidenda non tradidit solum, sed etiam haud spernendo suorum subsidio firmavit, interesse C. V^{ae} apud Portam Ottomannicam procurare allaboravit, idque non sine optato successu, sed turbatum aliunde ut gen. Virtius cum suis ad reditum usque S^{ae} M^{tis} C. V^{ae} adjunctus manerat, ultro obtulit, quid ulterius hoc rerum statu a S^a M^{te} praestari potuisset, animo concipere haud possumus. Quod ipse Polonia excesserit, quod socialem exercitum longinquo Transylvaniam versus itinere perditum noluerit magis, quam a latere C. V^{ae} avocaverit, rationibus supradictis. et coram omnibus iis, qui sine praejudicio rem considerant, sufficientissimis nititur.

Exigere itaque videtur S^{ae} R^{ae} M^{tis} erga C. V^m candor et animi propensio, efflagitare studium procurandae libertatis Evangelicae, postulare ipsa S. M^{tis} innocentia, et ille quem profitetur C. V^{ae} S^{ae} M^{ti} dicatus animus, ut causam infelicitatis suae praeteritae, vel in hallucinationem consiliariorum, vel in seditionem detrectationemque militiae suorum militum, vel inevitabilem fati sortem, vel quamcunque aliam causam potius coniiciat, quam S^{ae} R^{ae} M^{ti} imputet. Futurum autem malorum quod C. V^a timet, illudne S. M^{ti} posset adscribi? Si S^{ae} R^{ae} M^{tis} voti res esset, hercle non evenirent timenda, sed optanda bene consulendo, bene consulta strenue ad effectum perducendo, nocivis aut consiliis aut animis tempestive praevertendo, quicquid restat difficultatis, superare perfacile erit. Perseverantia candoris erga S^m M^{tem} C^s V^{ae} ad paria officia S. R^m M. invitabit, et conjunctissimum procul omni dubio ejus servabit animum, experieturque talem C. V. quacunque occasione, usibus ejus possit prodesse. Nos fausta C. V^{ae} adprecamur, et re ipsa profitebimur nomen

C^{nis} V^{ae}

Ralamb.

Adrianopel 21. Febr. st. v. 1658.

Közli: WIBLING K.

VEGYES KÖZLÉSEK.

A REZNEKY CSALÁD.

Zalavármegye nyugati részén mint a magyarság végvára terül el Göcsej. Sajátságos dialectusával, tözsgyökeres magyar népével s néhol furcsa szokásaival különös benyomást gyakorol az utazóra.

Erdőkoszoruzta hegyes, völgyes vidéke alkalmas menedéket nyújt máig is a szarvasoknak, őzeknek, sőt néhol a farkasoknak is.

Nem csoda, ha számos nemzetség települt e vidékre.

IV. Bélától kapott kiváltság következtében hamar épültek várak, melyeknek erősségét uraik először egymásközti harcukban próbálták meg.

A Kerka patak mellékén emelkedtek ezek leginkább hatalmas elő-örsként Stájerország ellen. Ezen várak nagyrészt elpusztultak s csak egy-néhányról emlékezik meg, mint már romban levőkről, a negyvenes évek nagy geographusa Fényes Elek. Így a két Szent-György Salomvár, Szent-András, Reznek, melyek e családtörténet keretébe tartoznak.

A Choby nemzetség 1287-ben fordul elő első ízben, mint Szent-András birtokosa. Itt jegyzem meg, hogy ezen Szent-András a Kerka patak mellett épült, s hihetőleg a törökvilágban pusztult el.

A Choby nemzetség legfontosabb s legveszedelmesebb szomszédja, a Demetertől eredő Salomváry-család, melyet 1278-ban Zala nevű birtok tulajdonosaiként említenek az oklevelek. Gelsét és Pacsát a Nádasd nemzetség, Isebor falut 1264-ben a Kanizsai-család ősei birtokában találjuk.¹⁾

A Choby nemzetség eredetét homály fedi, s az ezen *nemzetségből leszármazott* Rezneky s Szentandrassy családokról is keveset tud a történelem. Bizonyos, hogy btelepülő magyarokból származnak; maga e vidék tözsgyökeres magyar népe s helységek neve ennek legnagyobb bizonyítéka. Maga a Choby név letűnt, mielőtt megörökölhette volna magát; a belőle leszármazott Reznekyek sem voltak hosszú életűek. Megfogyva az ádáz küzdelmekben, letűntek a feledékenység örvényébe.

A Choby nemzetség még a XIII-ik század folyamán két ágra oszlott: a Reznekyekre, kik Reznek s a Szentandrassyakra, kik Szent-Andrásról vették nevüket. Ezen két család közös eredetét számos okiraton kívül még az is bizonyítja, hogy a de genere Choby a családnév után még a XVI-ik században is kitétetett.²⁾

¹⁾ Nagy Imre, Zalavármegye okmánytára I. k.

²⁾ Reznek-i peracták a Reiszig-család kámoni levéltárában.

A magyar ember perlekedő természetét bizonyítja a leginkább ily tárgyú oklevelek fenmaradása. Sándor országbíró 1326-ban a Kutasy András fiai s Reznely Domonkos és Hertord közti pert elhalasztja.

Szomszédaikkai sohasem voltak jó viszonyban, ádáz harcokat vívtak egymás ellen, melynek kárát azonban leginkább a Reznekyek vallották. Ugy látszik, nem tudtak elég erőt kifejteni a hatalomban folyton gyarapodó szomszédaik ellen. Weöröss Salamon igényt tartott Szentgyörgyre, melynek ellenmondtak a Reznekyek. Erre Weöröss Rezneky Herbordot várában megtámadja, a várat lerombolja s Herbordot megöli.

Erről tanuskodik ugyanis Herbord fiának Herbordnak a vasvári káptalan előtti panaszlevele, mit Bakonak s Szent-György birtokában való megerősítés követett.¹⁾

Úgy látszik, e harc indította Herbordot s ennek öcsését Jakabot a Salomváryakkal való kibékülésre. Következő évben meg is történt ez, mely alkalommal a Reznekyek Syok birtokába jutnak s a rajtok elkövetett hatalmaskodásért 20 márkával elégíttetnek ki a Salomváryaktól.

A béke — úgy látszik — nem volt tartós, mert már ez év (1327.) november 8-án perelnek a hetivásár jogra nézve, a türjei convent előtt.

A hetivásárt a Salomváryak szombaton Harkály faluban akarták megtartani, míg a Reznekyek Csütörtökhelyen csütörtökön.²⁾

A türjei convent, minthogy egyezni nem tudtak, jobbnak látta a király elé küldeni a veszekedő feleket.

Azonban az ököljog is szokásban vala.

Rezneky György, a mint egyik birtokából a másikba átment, Salomváry Istvánt halálra sebezte s lovait megölte.

A főispán közte s Rezneky György fivére, Mihály között bajvivást rendelt el. Rezneky Mihály bátor s erős ember levén, Salomváry István jónak látta a kitűzött napon meg nem jelenni, mire Pál országbíró 1328-ban szept. 8-án kelt rendeletével fő- és jószágvesztéssel sújtja.³⁾

Az sem lényegtelen a kor erkölcsére nézve, hogy Kopasz István nemes földesúr Rezneky György lovát egy udvari ünnepélyesség alkalmával Ó-Budán eltulajdonítja, mire a ló árának megtérítésére és 9 márka pénzbírságra ítéltetik.

1335. aug. 13-án kelt oklevél tanúsága szerint két vármegye (Zala és Veszprém) vegyes bizottsága küldetik ki a Rezneky s Salomváryak közti ügyekben dönteni; de hogy mily eredménynyel, azt nem találtam feljegyezve.

A Choby nemzetség egy másik ága a Szentandrassy család.

1371-ben kiadott osztálylevél említi először (Rezneki) Olivért Szent-András birtokában, kinek fia István felveszi a Szent-Andrassy nevet, kinek utódai később Monthor és Párys melléknevek alatt, még a múlt század elejéig is fentartották magokat.

¹⁾ Nagy, Zalav. okmt. I. 1326. jul. 26-án kelt oklevél.

²⁾ Idézett munka I. kötetében 1327. nov. 8-án kelt oklevél.

³⁾ Idézett m. I. köt.

Izsófölde és Péternye birtokába 1329-ben jutottak a Reznekyek, míg a kapornaki convent előtt Rezneky Olivér fiának Szentandrassy Istvánnak Fényesfölde nevű birtokáért Barlabást cserélik el.

Rezneky Herbord magtalanul halván el, birtokai 1337. márcz. 31-én a vasvári káptalan előtt Jakab fiára Lukácsra szállottak.

Rezneky LukácsKebelle-Szent-Márton birtokát vejének, Mileji Sidounak adja, másik felét pedig eladja 25 márkáért.

Időközben történt Rezneky János megöletése, melylyel Mileji Sidou gyanúsítottatott.

A gyanú annyival is inkább alaposnak bizonyult, mert Mileji Sidou kapzsi ember hírében állott. Végre Rezneky Lukács egy 1341-ben kelt végzés értelmében az egész Herbord vagyoni örököse lett; neki két fivére volt, kikre Sidou haragudott.¹⁾

Rezneky István Jakab fivére vont a Mileji Sidout perbe. Miklós főispán elnöklete alatt a bírák azt határozták, minthogy a vád igaznak bizonyult, Mileji Sidou köteles Szent-György naptól számítva 5 napi időközben 10 marka vérdíjat a Rezneky családnak lefizetni.

A Reznekyek Ladocsháza s Baresafölde nevű birtokaikat Lendvay Miklósnak adták el, míg igényeiket Májusföldre is kiterjesztették, azonban eredménytelenül. 1358-ban fejeztetett be Herbord javainak szétosztása a rokonok közt, hol egy szent-keresztről címzett díszes templomról is tétetik említés, melyet Wörös Salamon 1326-ban lerombolt volt, de Herbord áldozatkészsége hamar helyreállított.)

Az ököljognak sietett Lajos király végetvetni, mint ez 1351-ben decz. 1-én kiadott rendeletéből kilálglik.

Akadtak ugyanis a szomszédok közül elegenden, kik Rezneky György özvegyét hiába ostromolták házassági ajánlataikkal. Chur János is ezek közé tartozott. Az eredménytelen kísérletek után azon ürügy alatt, hogy a Rezneky Györgytől hátrahagyott két várat az özvegy megvédelmezni s fentartani nem képes, lépést tett megszerzésökre.

De Lajos király a főispán oltalma alá rendelte György özvegyét, minthogy a rokonokra sem lehetett bízni.

Rezneky Lukács javai nagyrészt Gergely örökölte, ki fiutód nélkül halt el 1353-ban.

Itt is akadtak csakhamar osztályos rokonok, azonban a király elrendelte, hogy a Zala melletti Szent-György, Reznek, Chéplak és a Kerka melletti Izsófölde birtokában védje meg a főispán az árvákat.²⁾

Salomváry János szintén számított egy kis részjóságra.

A rokonok tiltakoztak Salomváry követelései ellen s 1363-ban megtiltatott neki, valamint Nádasdy Lőrincz mester s Bathiz fiainak Chötörtök-hely s Fernekág javainak használata.

Salomváry János most Kolgyáry András rokonát bízta fel, ki

¹⁾ A *Reissig* cs. birt. lévő oklevél szerint. Vasvári kápt. hit. biz. 1341. Pünkösöd másodnapján (hétfőjén) keltezve.

²⁾ *Nagy Imre*, Zalav. okmt.

Szent-György eladását megtiltja a Rerneckeknek, minthogy abban neki is van része. (Mándhidán tartott közgyűlésen 1368. ápr. 27-én. Zalav. okmt.)

Ekkor Fényesföldével gyűlt meg a bajok. Hosszú per folyt e birtokért, melyet végül Mákfai Pethő fiai 1389-ben kaptak meg.

A Nagy Lajos halálát követő s a Zsigmond trónraléptéből eredő zavarok idején a Reznekyek politikai téren is szerepelnek.

Laczkfy István birtokot vevén 1352-ben a Muraközben, a dél-zalai családokkal közeli ismeretségbe jött.

Már Mária királynő trónraléptekor Laczkfy vajda volt Kis-Károly főembereinek egyike, ő segíté Kis-Károlyt a trónra, a zalai nemesség néhány tagjának, különösen a Reznekyeknek támogatásával.

Károly megöletése s Zsigmond trónralépte után változtak a viszonyok.

Az elégedetlenek meghódoltak, sőt egynehányan, mint a Reznekyek, a nikápolyi hadjáratban is részt vettek.

Azonban Zsigmond törvénytelen intézkedései növelték az elégedetlenséget. Midőn pedig 112 főúrral s főpappal aláíratta Albert trónutódlási szerződését, Durazzói Károly fia László 1402-ben betört pápai segedellel az országba, kit a zalamegyei nemesség támogatott, névszerint: Kanizsay László, Bódogasszonyfalvy András s fia György, Korpády Kelemen, János és Pál ¹⁾, szekesői Herczeg Péter, Alsóváthy Gegő és István, Szigethi Péter, Besseney Demeter, kinek bátyja Mária királynő hú kamarásaként említették, Vitéz Mihály peleskei várnagy, Debrőy István, Rezneky Domonkos és Herbord, Szentandrassy Párys.²⁾

Székesfehérvárig hatoltak győzedelmesen előre banderiumaikkal, s Acciajoli bibornok augusztus 5-én Győrben magyar királylyá koronázta Durazzói Lászlót.

Ekkor azonban megfordult a koczka. Garai nádor hátrálni készteté Nápolyi Lászlót, míglen Pápóczt tájékán Egerváry Mihály sárvári castellanus, gersei Pethő János, Széchy Miklós, a veszprémi püspöki javak kormányzója hadaikkal leverik a felkelőket, Nápolyi Lászlót kiverik az országból, a Reznekyek ezalatt gersei Pethő János birtokait dúlták.

A pápóczi csata után Kanizsay János érsek is meghódolt, a Ludányi Tamás egri püspök várnagya pedig, Debrőy István Erdélybe menekült, s javai elkoboztattak. Halállal ugyan senki sem lakolt, de a felkelők néhány kivételével, — mint Besseney Demeter — jószágvesztésre ítéltettek.

1403-ban Imre ünnepén kelt adománylevél értelmében Szentandrassy Párys s Rezneky Domonkos javait Egerváry Mihály és fiai kapják.

A középkor történelmében ritka nemes tettként emelkedik ki Egerváry elhatározása, ki a felmenő ágbeli rokoni kötelektől áthatva, a hűtlenségi per alapján elkobzott javakat megosztja a Reznekyekkel. (A vasvári káptalan előtt 1406. ápril 26-án.³⁾)

Rezneky Herbord már nem érte ezt meg, mert 1404-ben már

¹⁾ Kovacsich.

²⁾ *Egerváry Gyula* úr tul. képező okmányok szerint.

³⁾ Nemz. Muzeumban levő okmány regista.

özvegye, nemkülönben Herbord özvegye 1405-ben bizonyítják, hogy Egerváry Mihály férjeik birtokában volt hozományaikat visszaadta.¹⁾

Sárosdy György neje: Margit, szintén a vasvári káptalan előtt bizonyítja, hogy az atyjától, Jánostól, elkobzott vagyonból hozományát kiadta.

Hasonlókép Borbála, Herbordnak (Domonkos fiának) s Domonkos másik fiának Ferencznek özvegye, továbbá 1417-ben a harcban elesett Herbord leánya, néhai Bucsa Péter neje, valamint Rezneky Domonkos leánya Szentmihályi Kelemen özvegye bizonyítják, hogy Reznek, Jakafi-Jánosfalva, Szent-György, Csetertekhely, Pousfalva s Légfa után járandókat nekik Egerváry Mihály és Balázs megtérítették.

Zsigmondnak volt erről tudomása; úgy látszik, megbánta tettét, mert többek közt a birtokaitól megfosztott Herczegh Péter leányát, Perényi Péter özvegyét némely atyai birtokokban megerősíti.

1426-ban találkozunk utoljára Rezneky Domonkossal. Ez évben ugyanis helybenhagyja Egerváry neki a birtokaira vonatkozó zálogszerződését, kiköti azonban, hogy ez összegért (200 frt) birtokait visszaválthassa.²⁾

Szent-György ellen is folyt a per, melyre Herczegh Péter neje tartott igényt, de ez 1428-ban az általános felkelés miatt elhalasztatott.

A Szentandrassy család több tagja pedig szintén igényt formálva e birtokokra, az Egerváryakkal tart.

A Rezneky-család megfogyva az adáz küzdelmekben, többé nem szerepel; hihetőleg kihalt, amit ama körülmény is támogat, hogy e család birtok igényeit 1428-tól a Szentandrassyak képviselik.³⁾

Egy más adat szerint utolsó fisarja kivándorolt volna. Nagy Iván említ egy ily családot Erdélyben.⁴⁾

Maga Reznek sem maradt meg az Egerváryak kezében; I. Ulászló Körmend melletti mezei táborában 1441. ápril 9-én kelt oklevelében Egerváry Mihály s Balásznak, nemkülönben Tilaji György rezneki várnagynak megkegyelmez ugyan, kik a hűtlen Széchy Jánossal tartottak, azonban még ez év márcz. 27-én Reznekot a hozzátartozó falukkal gersei Pethő Jánosnak adja, azon javakkal egyetemben, melyeket Egerváry a Reznekyek utódainak átengedett.⁵⁾

Az Egerváryoknak, kik e században emelkednek fénypontukra, sikerült e javakat rövid idő alatt visszaszerezni.

A Reznekhez tartozó faluk már 1454-ben Egerváry Balázs birtokába kerültek, ki azokat ipjának Lábatlani v. Dédi Farkasnak 300 forintért elzálogosítja; rá egy évre Rezneky Domonkos özvegye Ilona bizonyítja, hogy Egerváry özvegyi jussát kiadta.⁶⁾ (A vasvári káptalan előtt 1455.)

Egerváry László horvát bán özvegye (szül. Rozgonyi Klára) Kani-

¹⁾ A *Reissig* cs. levéltára.

²⁾ Orsz. lev. N. Reg. Act. fasc. 18. nro 78.

³⁾ Orsz. levéltár N. Reg. Act. fasc. 23. nro 54.

⁴⁾ *Nagy I.*, Reznek család.

⁵⁾ *Egerváry Gyula*, oklevélgyűjt. az országos levéltárból vett másolat után. Neo Reg. Act. fasc. 1017.

⁶⁾ Orsz. lev. N. Reg. Act. fasc. 642. nro 1.

zsay Györgyhöz ment férjhez, magával vivén a rezneki birtokokra vonatkozó adományleveleket.¹⁾

E miatt perbe keveredett Egerváry Bereczk tinini püspökkel; végre sikerült neki s Istvánnak megszerezni 1504-ben a birtokokat a Szent-andrássyak ellenmondása daczára.²⁾

A rezneki birtokok ezután a jobbágyság felszabadultáig három családot uraltak.

1677-ben Széchényi György püspök Egervárt, Rezneket, Jakab- s Légfát nyeri, melyek testvérének fiaira szállottak.

Széchényi Ignác gróf ezereades elzálogosítja 1758-ban Bernáth Györgynek királyi jóváhagyás alapján, honnan a Reissig-család birtokába került a Bernáth-család fiágának kihaltával.

Közli: IFJ. REISSIG EDE.

SZABOLCS-VÁRMEGYE FŐISPÁNJAI.

1210 körül *Sándor ispán*.³⁾

1214 táján *Simon comes*.⁴⁾

1216 k. *István ispán*.⁵⁾

1220. *Basó* (Bosou).⁶⁾

1225. *Egyed*, a Balog-Semjén nemzetségből való Ubul-nak fia a Kállai-család hagyományai szerint II. András alatt állott volna a megye élén.

1235 előtt *Smaragd ispán*.⁷⁾

1239. *Lőrincz mester*.⁸⁾

1262. *Miklós, Szabolcs ispánja*.⁹⁾

1264. *Dorogfia Sándor*.¹⁰⁾

1270—3 körül *Rozgonyi Rajnáld* ispán V. István királynak főlovásza és Lászlónak főasztalmestere, majd szolgagyőri ispán és Tuzsér ura.¹¹⁾

1300 kör. *Simonfia György pataki várnagy*.¹²⁾

1304—10 táján *Sándor mester*.¹³⁾

¹⁾ Kapornaki convent okirata 1504. mart. 9-én s 1503. szept. 1-én keltezve. Országos levéltár Neo Reg. Acta fasc. 31.

²⁾ Orsz. lev. 1498. nov. 30-án kelt okmány szerint Neo Reg. Act. fasc. 19. nro 7. és 6.

³⁾ Századok, 1872. évf. 391. l. Vár. Reg. 64. oklev.

⁴⁾ *Fejér*: Cod. dipl. III. 1. 163. l.

⁵⁾ Váradi Registr. 251. okl.

⁶⁾ *Fejér*: VII. 2. 314. l. V. ö. Vár. Reg. 381. okl.

⁷⁾ Vár. Reg.

⁸⁾ *Fejér*: IV. 1. 158. l.

⁹⁾ *Knauz*: Monumenta, I. 472. l.

¹⁰⁾ Századok, 1871. évf. 674. l.

¹¹⁾ *Nagy Iván*: Magyarország családai, 9.783. l. — *Fejér*: Cod. dipl. V. 2. 57. l. 72, 75. ll. — *Wenzel*: Árpádk. új okt. IX. 3 és 5. 11. s 35. ll. — Károlyi Oklevélt. I. 8. l.

¹²⁾ *Fejér*: VI. 2. 250. l.

¹³⁾ Zichy-Okmt. I. 116., 124., 125., 126. ll

1315—18. *Dózsa mester*, egyszersmind Biharnak is főispánja s öt megyének királyi bírása az Aba-nemzetségből, később nádorispán.¹⁾

1318 k. *Simon mester*.²⁾

1319—21. *Iván mester*.³⁾

1322. *Dósa* másodízben, egyszersmind nádor és Szathmár-vármegyének is főispánja.⁴⁾

Lehet, hogy Dózsa nádor állandó főispánja volt Szabolesnak 1322-ben történt haláláig és Simon és Iván a Kállai-nemzetségből csupán helytartói voltak. Nádorunk adott bizonyosan okot azon hiedelemre, hogy Szabolesnak főispánja lett volna 1514 előtt a pórlázadás leveretésével szomorú véget ért Dózsa György vezér is.

1322—4. *István mester*, a Pál bán fia.⁵⁾

1324—5. kör. *Drugeth Fülöp* nádor viselte tíz vármegyének s köztök Szabolesnak főispáni czimét.⁶⁾

1325—31. *Dósafia Jakab*, *Pál*, Dósa testvérek, debreczeni Dósa nádor fiai, Adorjának várnagyai.⁷⁾

1332. *Olivér mester*.⁸⁾ — Úgy látszik, csak helyettesítője volt a Dósafiaknak, mint a kik 1332-ben is főispánkodnak s a század közepéig kettesével ülnek a főispáni széken, és pedig

1332—6. *Dósafi Jakab és Pál*.⁹⁾

1337. *Dósafi Jakab* magában említettetik.¹⁰⁾

1338. *Gergelyfia Miklós*.¹¹⁾

1339—40. *Dósafi Jakab* mester.¹²⁾

1342. *Iván mester*.¹³⁾ — Ugyanezen évben *Dósafia Pál* (Anjouk. Okmt. IV. 236.)

1347. *Dósafia Jakab*.¹⁴⁾

1348. *Berzethe Miklós mester*.¹⁵⁾

1349—51. *Dósafia Jákó és Pál*.¹⁶⁾

¹⁾ Zichy-Okmt. I. 151., 153. ll. — Anjouk. Okmt. I. 435., 436., 462. ll.

²⁾ Anjoukori Okmt. I. 469.

³⁾ Zichy-Okmt. I. 166. 174. 192. 202. ll. — Anjouk. Okmt. I. 523., 533., 559., 574. ll.

⁴⁾ Zichy-Okmt. I. 214., 220. ll. — Anjouk. Okmt. II. 19., 23., 42., 45. ll.

⁵⁾ Zichy-Okm. I. 237., 254. ll. — Anjouk. Okmt. II. 35., 57., 68., 117., 132., 130. ll.

⁶⁾ *Budai* : Polgári Lexicon, I. 368.

⁷⁾ Anjoukori Okmt. II. 337., 402., 463., 539. ll.

⁸⁾ Zichy-Okmt. I. 388. l. — Anjouk. Okmt. 617. l.

⁹⁾ Anjouk. Okmt. II. 623. III. 13, 19., 26., 58., 59., 158., 165., 289. ll. — Zichy-Okmt. I. 455., 505., 507. ll.

¹⁰⁾ Zichy-Okmt. I. 519. l. — Anjouk. Okmt. III. 326., 397. ll.

¹¹⁾ Századok, 1869. évf. 600. l. És a Dósafiak, Anjouk. Okmt. III. 454. l.

¹²⁾ Zichy-Okmt. I. 562. — Anjouk. Okmt. III. 517., 536., 584. ll. — Századok, 1874. évf. 132. l. — *Fejér* : VIII. 4. 431. l.

¹³⁾ *Fejér* : VIII. 4. 628. l.

¹⁴⁾ Anjouk. Okmt. V. 3. l.

¹⁵⁾ Zichy-Okmt. II. 307. l.

¹⁶⁾ Századok, 1874. évf. 132. l. — Zichy-Okmt. II. 456. l.

1351—4. *Báthori László*, Bereczk comes unokája a Gutkeled-nemzetségből.¹⁾

1387 kör. *Abaházi Aba*.²⁾

1399 táján *Kusali Jakcs György* királyi tárnokmester.³⁾

1403—5. *Dobi Péter* mester.⁴⁾

1408—9. *Hosszúfalusi Sebestyén*.⁵⁾

1418 kör. *Pálóczi Máté*, egyszersmind Abaújnak is főispánja.⁶⁾

1438. *Alaghi Mútyás*.⁷⁾

1446. kisvárdai *Várdai Miklós* és *Kállai Lőkös János*. Utóbbi a Kállaiak családfáján e néven VI-ik. Együtt neveztettek ki a rákosi gyűlésen.⁸⁾

1447. *Szokolyi Miklós* és *Kállai János*.⁹⁾

1449. *Szokolyi Miklós* és *Péter*.¹⁰⁾

1450. *Szokolyi Miklós* és *Kállai Lőkös János*.¹¹⁾

1453—55. kisvárdai *Várdai Miklós*.¹²⁾

1459. *Várdai Miklós* és *Várdai Aladár* a Pelbárt fia, egyszersmind királyi pohárnok mester.¹³⁾

1465. *Both Domonkos*.¹⁴⁾

1470 k. *Báthori András*, egyszersmind szathmári főispán és koronaőr.¹⁵⁾

1500. báthori *Báthori András*.

1501. Ugyanaz és *Báthori János*.¹⁶⁾

1526 kör. *Alaghy Gáspár* † Mohácsnál.¹⁷⁾

1550—5. *Báthory András*, egyszersmind országbíró és Szathmárnak is főispánja.¹⁸⁾

1556-tól *Báthory György*, egyszersmind Közép-Szolnok és Krasznának is főispánja.¹⁹⁾

¹⁾ *Nagy Iván*: Magyarország családai, I. 219. l. — *Fejér*: IX. 2. 757. l. — Országos levélt. diplomatai oszt.

²⁾ Századok, 1869. évf. 601. l.

³⁾ Zichy-Okmt. V. 118., 131., 136. ll.

⁴⁾ Zichy-Okmt. V. 339., 411. l.

⁵⁾ Zichy-Okmt. V. 551. l. — Századok 1874. évf. 141. l. szerint Rokalapi Sebestyén.

⁶⁾ *Nagy Iván*: 9. köt. 96. l.

⁷⁾ *Nagy Iván*: Magyarország családai, I. 13. l.

⁸⁾ *Nagy Iván*: Magyarorsz. családai, VI. 28. l.

⁹⁾ Zsélyi levélt.

¹⁰⁾ Ugyanott.

¹¹⁾ *Csánki*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I. 544. — *Knauz*: Országgyűlés, 96. l.

¹²⁾ *Lehoczky*: Stemmata, I. 148. l.

¹³⁾ Leleszi levélt. 70, 15 és 70, 39. — Magyar Lexicon, II. 367. l.

¹⁴⁾ *Dr. Csánki* i. m.

¹⁵⁾ *Nagy Iván*: Magyarország családai, I. 228. l.

¹⁶⁾ Századok, 1874. évf.

¹⁷⁾ *Nagy Iván*: Magyarorsz. családai, I. 13. l.

¹⁸⁾ Szabolcsmegye levélt. — Károlyi-Oklevélt. III. 279., 284., 286. ll.

¹⁹⁾ Károlyi-Oklevélt. III. 289. l.

1559—1584. *Báthory Miklós* gróf, országbíró, királyi tanácsos s egyszersmind Szathmár és Somogy vármegyéknek is főispánja.¹⁾

1566 előtt *Báthory Bonaventura* Somogy és Szathmár főispánja, majd tárnok, a királyi hadak főkapitánya, országbíró és végül erdélyi vajda.²⁾

1586—1605. *Báthory István*, Györgynek fia, szintén Szathmárnak és Somogynak is főispánja, országbíró, Bocskai-párti.³⁾

A vármegyének nyomós okai lehettek, hogy a követeknek adott utasításokban hangsúlyozta, hogy kebelbeli főispán kineveztetése mellett kardoskodjanak.

1615. előtt már jóval ghimesi *Forgách Zsigmond*ot látjuk főispánkodni, korának kiváló férfiát, Sáros és Nógrád főispánját, főpohárnokot, országbíró és a felsőmagyarországi hadak főkapitányát. 1615-ben, mi már régóta nem történt, elnökölt a restaurationalis megyei gyűlésen. Ő volt Szabolcsnak utolsó nádorfőispánja is.⁴⁾ — Halála után Bethlen Gábor főispánná

1621—42. bedeghi *Nyáry István* királyi kamarás, főajtónálló mestert és bárót nevezi ki.

Ferdinánd király 1623-ban erősítette meg.

1630-ban a megyei restauratió Litterati Miklós személyében helyettesíti magát. 1634-ben örökös főispánnak írja magát.

Neje Telegdy Anna volt, kinek Alvinczi Péter egy munkáját ajánlá.⁵⁾

Ghimesi *Forgách Zsigmond* főispán 1643-ban maga vezeti a tisztújító gyűlést. 1645-ben Bernhardonovics Márton kanarása által helyettesíti magát.

Bedeghi *Nyáry Bernáld* 1647-ben foglalja el a főispáni széket.

Brebiri *Melith Péter* az erdélyi fejedelem által kineveztetvén és a király által megerősítettén, a restaurationalis gyűlésen 1655-ben iktatja be magát főispánnak.

Brebiri Melith Péter halála után a főispáni méltóságot szalai *Barkóczy István*ra ruházza a király, ki a megye kormányát 1668-ban vevé át.

Szalai Barkóczy István halála után Leopold király a főispáni tisztet ifj. vásonkeői *Zichy István* grófra ruházza 1680-ban.

Állását elfoglalja és tisztújító széket tart 1681-ben.

Salláriumul megállapíttatik 1686-ban 200 váltó forint.

Fia, Péter helyettesíti az 1695-iki tisztujításnál.

A főispáni széket elhagyván, Leopold király fiának, vásonkeői *Zichy Péter*nek adományozza azt 1696-ban, ki székújító gyűlést tartván, az előbbi évi tisztviselőket hivatalaikban az utolsóig megerősíté.

¹⁾ Károlyi-Oklevélt. III. 394., 402., 408. — Borsy-Perkönyv, 97. l. és megyei levélt.

²⁾ *Nagy Iván* i. m. I. 230. l.

³⁾ *Nagy Ivánnál*, I. 232. — Károlyi-Oklevélt. III. 465., 475., 478., 480., 584., 589., 591. ll.

⁴⁾ Megyei levélt. — *Nagy Iván* i. m. IV. 207. — Károlyi Oklevélt. IV.

⁵⁾ Megyei levélt. — *Nagy Iván* i. m. VIII. 186. — *Szabó Károly*: Magyar Irók, II. 3. — Századok, 1875. évf. 275. l.

Elnökölt az 1702-iki megyei gyűlésen. A tisztek lemondanak, azonban maradnak a jövő tisztújításig régi hivatalaikban.

1703., 1704., 1705., 1706., 1707-ben a vármegye a Rákóczy Ferencz fejedelem kezében van.

1708-ban kis-sennyei *Sennyei István* confoederatort, a magyarországi rendek kancellárát iktatja főispánná Rákóczy Ferencz fejedelem parancsolatjára jószágigazgatója Krucsay Márton.

Azon évben a tisztviselek lemondanak, azonban megmaradnak.

Vásonkeői *Zichy Péter* gróf ül ismét a főispáni székbe 1711-ben s kormányozza a megyét még 1721-ben is.

Károly király a főispáni méltóságot vásonkeői *Zichy László* grófra, a tényleges főispán fiára ruházza, hogy atyjának lemondása vagy elhalálása folytán nyomban elfoglalhassa a főispáni széket.

Zichy Péter gróf tehát lemondván, fiát beiktatja és üdvös intelmekkel látja el 1724-ben.

Ugyancsak Károly király vásonkeői *Zichy László* halála után, 1726-ban e megyének főispáni méltóságát testvérének, *Zichy Miklós* grófnak adományozza azon kikötéssel, hogy mihelyt nagykorúvá leszen, a főispánságot elfoglalhassa.

Addiglan főispáni helytartó rendelteték, 1726-ban lázi *Ghillányi György* személyében. Alatta tétetett le 1733-ban a nagykállai vármegye-ház alapja.

Miután vásonkeői *Zichy Miklós* nagykorú lett, *Ghillányi* lemondott a főispáni helytartóságról s a főispán letévé a hivatalos esküt 1734-ben.

Azon évben történt a hirhedt *pálczai restauratio* jul. 13-ikán, mely királyi biztos küldését vonta maga után.

Királyi biztosul nagykárolyi *Károlyi Sándor* gróf neveztetett ki, ennek halála után pedig fia *Károlyi Ferencz*.

Zichy Miklós főispán 1747-ben mondott le.

Mária Terézia 1754-ben szalai *Barkóczi Imre* gróf személyében adott új főispánt a megyének, ki 1759-ben hunyt el.

Utóda fivére, szalai *Barkóczy János* gróf lett 1759-ben, ki első ízben 1763-ban tartott tisztújítást. Meghalt 1782-ben.

Követte nagymihályi *Sztáray Mihály* gróf, ki helyét 1782. aug. 10-ikén foglalta el.

Az alkotmány felfüggesztése után főispáni helytartók kormányzák Szabolcsot:

Széki *Teleky Samu* gróf, 1785.

Haller József gróf 1787. volt kerületi biztosa a váradi kerületnek, mely Szabolcs, Arad, Békés, Csanád, Csongrád megyékből és a hajdú városokból alakult. 1790. márcz. 18-ikán Nyiregyházán tartott megyegyűlésen mondott le.

A főispánság visszaállításával 1790-ben a főispáni széket ismét *Sztáray Mihály* foglalta el, majd az ő lemondása után, 1791-ben:

Mihálydi *Splényi Gábor* báró és tábornok, kir. kamarás, valóságos

belső titkos tanácsos, a Mária-Terézia rend középkeresztes vitéze és ezredtulajdonos jött nyomába, ki huszonhat évi érdemteltjes kormányzat után 1817-ben lépett vissza.

1817-től 1828-ig főispáni helytartója volt Szabolcsnak fái *Fáy Barnabás*, a szt. István rend lovagja és udvari tanácsos magy. kir. kancelláriai előadó személyében, mely évben valóságos főispánul neveztetett ki, egyzersmind Unghmegye kormányzásával is megbiztatván. Meghalt 1829. ápril 12-ikén.

1829. Főispán nincsen. Adminisztrátor : *mező-szegedi Szegedy Ferencz* cs. kir. aranykulcsos.

1830—1846. *széki Teleky József gróf* cs. kir. kamarás (aranykulcsos vitéz) kir. táblai bíró, majd az udvari kancellária előadója, azután a nagym. m. kir. helytartó tanács tagja és val. bel. titk. tanácsos, majd a magy. szent korona öre és végül Erdélyország főkormányzója s az erdélyi főkormánysház elnöke, a tiszáninneni helyét egyházkerület és a sárospataki collegium főgondnoka, az erdélyi helyét hitvallásúak egyházi főtanácsának elnöke, a m. tudós társaság (későbbi nevén : tudományos Akadémia) első elnöke, a bajor kir. tud. Akadémia és a dán királyi észak-régiségi tudományos társaság tiszteletbeli tagja. Az utolsó években volt főispáni helytartója :

1846—1848. helyettes főispán *magyar-nagysombori Sombory Imre*.

1848—1849. főispán *Dégenfeld Schomburg Imre gróf*.

1861—1862. *szolnoki Jármy Imre*.

1865. — — — — —

1866—1867. *vajai és laskodi Vay Ádám gróf*.

1867—1872. *hajnácskői Vécsey József báró*.

1872—1877. *vajai és laskodi Vay Ádám gróf*.

1877—1881. *tolcsvai Bónis Barnabás*.

1881—1888. *Graeffl József*, a Lipót rend lovagja.

1889. június havától : *nagykállai Kállay András*.

Közli : KANDRA K.

ERDÉLY EMLÉKÉRMEI.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

II. Rákóczy Ferencz emlékérméi.

82. A. FRANCISCVS · II · D : G : TRANSYL : PRIN : RAKOCZI · DVX · CONFOE (O és E egybekapcsolva): R : STAT : Jobbra fordult mellképe bajusszal, hosszú göndör hajjal, alul: D · WAROU · F. A körirat alul balról kezdődik.

R. · DIMIDIUM · FACTI · QVI · BENE · COEPIT (O és E egybekapcsolva) · HABET. Allegorikus előállításban: Themis és Legalitas a Libertas békóit leoldják, az előbbi kettő állva, Legalitas térdelve, mellette a felütött könyvön Le | ges —

pa — tr: | a szelvényben három sorban: · OPERE · LIB:
INCHOATO · | · ANNO · MDCCHII · | · XIV · IVNII · |

Hess 1261. — *Sz.* XIII. 13. — *AR.* 45, 6 gr.

83. *A*—*R.* Mint az előbbi, az érem szélei simák.

Hess 1262. — *AR.* 21, 2 gr.

84. *A*—*R.* Mint az előbbi, csak a külkarimán: LAQUEVS · CONTRI-
TVS · EST · ET · NOS · LIBERTATI · SVMVS · PSAL · 123
VER : 7 +

Hess 1263. — *Sz.* p. 78 nro 2. — *AR.* 47. gr.

85. *A.* + PERFIDA CEDE TRIAS PROPRIVS CADAT IGNIS AB ARA + MARTI
IVRE PIO DISCE SACRARE TRIAS * Teljesen felfegyverzett harczos
baljában egy paizsot tartva, a kétfejű sassal, az oltáron égő tüzet
kardjával szétszórja s a három Vesta szüzet elkergeti; ezen elő-
állítás alatt egy léczen: DE INIMICIS VICTOR · alatta egy csa-
vart szalagon: INDE PAVOR PATRIAE · legalul G · S ·

R. + VERA SALVS PATRIAE SPONDETVR AB ARBORIS VMBRA: + S VB
QVA PAX, REQVIES IPSA, SECVRA VIRENT + Hegyek által elzárt
tájban dús lombosított fa, melyen Erdély nevezetesebb városai
vaunak megjelölve; balról: B(esztercze), S(egesvár) CLAVDIO-
P(olis), DEVA, M(edgyes); jobbról: CIB(inium), FOG(aras),
COR(ona), ALBA IVL(ia); ez alatt egy léczen: INCOLIS NOBILE
PRAESIDIVM · egy szalagon pedig: MANET HINC PROTECTIO REGNI.
legalul: G · SCHULER.

Hess 1271. — *Sz.* XIV. 2. — *Wesz.* XV. 9. — *AR.* 30 gr.

Ezen érmet a szebeni ötvös Schuler György készítette satyrikus ellen-
darabjául a *Hess* 1264. alatt leírt éremnek, miután a császáriak 1710 táján
a felkelőket csaknem minden foglalásaikból kiszorították.

86. *A.* FRANCISCVS · II · D : G : TRANSYL : PRIN : RAKOCZI ·
DVX · CONFOE (OE egybekapcsolva) : R : H · STAT: Szem-
ben álló vértezett mellképe kissé balra fordultan, a vért fölött
palást. A körirat alul balról kezdődik.

R. CONCVRRVNT · UT · ALANT. Három Vestaszüz az oltáron
égő szent tüzet éleszt; az oltár alján az éremvéső initialéi
D W (D. Warou), a szelvényben négy sorban CONCORDIA :
RELIGIONVM · | ANIMATA · LIBERTATE · | ☉ A · M .
D · C · C · V · ☉ IN · CON : SZECH :

AV. 87, 7 gr. — *Hess* 1264. — *Sz.* XIV. 1.

87. Hasonló ezüst kimagasló szélekkel.

Hess 1265. 50 gr.

88. Ugyanazon érem sima szélekkel.

AR. 21, 6 gr. — *Hess* 1266.

89. *A.* FRANCISCVS · II · D : G : S : R : I : PRIN — CEPS ·

RAKOCZI & TRANSYL : Jobbra fordult vértezett mellképe, födetlen fővel. A körirat alul balról kezdődik.

R. TENDIT PER ARDUA VIRTUS. Hercules harca a hydrával.

Hess 1267. — Sz. XIII. 14. — Wesz. XV. 8. — AR. 74 gr.

90. Ugyanaz bronzból.

Hess 1268.

91. A. Fölirat nélkül. A mezőben a fejedelem mellképe, hosszú hajjal, vértben, paláttal.

R. Ugyanazon előállítás. Kis ovalis egy lapú vékony aranylemeze vert érem.

Hess 1269. — Wesz. XV. 12. — AV. 0. 2 gr.

92. A. Fölirat nélküli. Két keresztbe fektetett borostyánkoszorú fölött a fejedelem balra fordult mellképe, rövid hajjal, bajusszal.

R. Fölirat nélkül. A koronás magyar címert paizs két keresztbe fektetett cserfakoszorú fölött.

Hess 1270. — Zinn, vert példány.

VI. Károly érmei.

93. Gyulafehérvár alapkövének letételére 1714—1715.

A. ST : C : A STAINVILLE S : C : M : CONS : BELL : EQVIT : GEN : CATAPHR : COL · ET GEN : COMM : IN TRAN-SILVA : Hegyes tájképen balról bányá, jobbról a hét hegyi vár látható, középen egy római fegyverzetű harcos áll, baljában lándsa, jobbát paizson nyugtatja, melyen a Stainville család címere van : (egy nagy kereszt). A szelvényben három sorban : MINERA ^{&1} CVRII ⊙ LIS CNEQ₃ ‡ TVRNI | MOX ALBÆ · CÖEPTI · CAVSA | LABORIS · ERAT · | Legalul · C · H.

R. ANNO · QVO GENERALIS · ERAT · COMENDANS · IN TRANSILVANIA · a vár látképe ; a szelvényben öt sorban : CONDITVR · ALBA · CAPVT · REGNI · QVÆ · IVLIA | QVONDAM · A · STAIN-VILL · LAPIS · EST · QVI | DACCICA · RVDERA · DEVÆ · RESTAVRE · | PARAT · DE QVO C SICK · SERREDA | PLAVDET. Az érem C · H ; H · és C · I · H · initialéi Széchenyit és utánna Erdyt arra a föltevésre vezették, hogy ezen érmet a jeles medailleur S. C. Hedlinger készítette volna. Ő azonban ezidőtájt másfelé dolgozott, azon felül ő érmeit C · H és I · C · H-val s nem C · I · H-val jelölte, végül ez érem oly ízléstelen, hogy azt semmikép sem lehet Hedlingernak tulajdonítani.

Hess 1313. — Wesz. XXXIII. 3. — AR. 61 gr.

94. A. Lóhere levél alatt a következő 9 soros fölirat : * LVCE SACRA | CAROLI (: SIMILES | ALBA ACCIPIT ORTVS :) | * IN SOLIDA PRIMVS PONITVR ARCE LAPIS · | * IVLIA NATA FVI ; CAROLVS,

TÖRT. TÁR. 1893. IV. FÜZET.

- | VIM ROBVR et AVXIT : | IVLIA SIN LIBEAT, NVNC CAROLINA
VoCER · | alatta hét hegyen a hét vár.
- R. Körirat ♦ TVTISSIMA ♦ QVIES ♦ Az újonnan épült vár lát-
képe, fölötte egy lebegő sas, a szelvényben * C : I : H : *
- Hess 1314. — Sz. XV. 2. — Wesz. XVI. 1. — AV. 17, 4 gr. (5 ⚭).
95. Hess 1315. U. az ezüstben AR. 17·5 gr.
96. Hess 1316.
A. Egészben a H 1314-hez hasonló a lóherelevél nélkül; a fölírat
10 sorban.
R. Mint H 1314 az éremvéső initialéi nélkül.
Sz. XV. 3. — AR. 3, 4 gr.
97. Hess 1316-bis. U. azon Jeton aranyban. 1 ⚭ AV. 3, 5 gr.
98. Lipót főherczeg születésére 1716.
A. GEMMAM · QVÆ · DEERAT · TANDEM · CONCESSIT ·
OLYMPVS · A hét tornyú tájképen egy gyűrű, melynek üres
foglatatába egy lebegő angyal a koronás csecsemőt helyezi az
ékkő helyett.,
R. CAESAREAE SOBO LI SEPTEM sVA DONA pLANETÆ | sVBSTER-
NVNT | A császári főherczeg bölcsoje körül hét Planeta hét obe-
liskén; a szelvényben : · C · H ·
Hess 1317. — Wesz. XVI. 2. — AR. 17 gr.
99. Temesvár bevételére. 1316. A. CAROLVS VI · D · G · —
ROM · IMP · SEMP · AVG. Jobbra fordult borostyánkoszorús
mellképe, alul V (Vestner).
R. SECVRITAS TRANSSYLVANIAE RESTITVTA. Álló női
alak, jobbában babér-koszorút, baljában bőségszarut tart, mel-
lette címerpaizs a hét várral; a szelvényben két sorban :
THEMESVVARIO OCCVP · | D · 12 · OCT · 1716 · |
Hess 1318. — Wesz. XVI. 3. — AR. 29, 5 gr., 2. 38 gr., 3. 29 gr.
100. A. IMP · CAES · CAROL : VI : D : G : E : HI : HU : B : REX :
AR : AVS : Jobbra fordult vértezett mellképe paláستtal, babér-
koszorús fejét hosszú fodor álhaj födi, mellén az arany-gyapjas
rendjel; alul W.
R. A mezőben sziklán álló fénysugaras Herma-oszlop, melynek
közepén egy csipkés és egy fali korona van, jobbról-balról török
zászlók és hadi jelvények; a sziklán mindkét oldalt férfiak
ülnek, fejökön phrigiai sapka, az egyik közülök széttört lánczo-
kat, a másik kormánypálcát tart; alul széttört bilincsek, a hát-
térben város látható; fölírata : DACIA MOESIAQ SVP · PRO-
VINCIAE CAROLI, a szelvényben : TAVRVNO CAPTO |
MDCCXVII.
- Sulya 26 gr. — N--W. 20. — Sz. 1. 299. 68 t. 54. 43.

101. A *pragmatica sanctióra* 1722-ben.
 A. PROGENIES MAGNUM CO—ELI VENTURA SVB AXEM.
 Egy piedestalon szobor, melyen OPT : | · PRI : | CAR : |
 olvasható. Balról a vértetűzeten álló császár, jobbjában egy tekercset
 tartva, jobbról egy sas, melynek csőrében gyűrű van, melyben
 egy kettős fej (balról férfi, jobbról női) látszik az örökösödés
 mind a két lehetőségét tüntetve föl. A szelvényben: SECURITAS
 | PERPETVA | legalul H.
 R. ET NATI NATORVM ET QUÆ NASCENTVR AB ILLIS
 Oltár VOT : | MVT : | fölirattal, rajta égő szív, melyben három
 felhőkből kinyuló kar egymásnak kezet nyújt; a szelvényben:
 S · P · Q · DACIC · | MDCCXXII | · S · K · D · K | Samuel
 Köleséry de Kölesér.
Hess 1319. — *Sz.* XV. 1. — *Wesz.* XVI. 5. — AR. 34 gr.
- Mária Terézia érmei.*
102. A gyulafehérvári püspökség visszaállítására 1743.
 A. DIUE — PALLADI. Felhők között az Egyház jobbjában a
 kelyhet tartva, baljával a Klobusitzky püspök czimerével ellátott
 paizsra támaszkodik, az Egyháztól jobbra egy kis meztelen
 angyal, süveget és pásztorbotot tartva.
 R. REGINÆ — PROUIDENTIA. Gyulafehérvár látképe balra,
 elől obelisk, melynek tetejében kereszt van; az obelisk körül
 szalag tekerődik S · P · Q · CAROL a szelvényben:
 MDCCXXXIII.
Hess 1393. — *Sz.* XVI. 3. — AR. 17, 5 gr.
103. A pénzügyek javítására 1747.
 A. MARIA THERESIA ROM · IMP · HVNG · BOH · REX ·
 PRINC · TRANSILV. Jobbra fordult mellképe, fején diadém,
 vállán hermelin palást, alul M · DONNER · F.
 R. LEGES METALLVRG : RESTITUTÆ. Transylvania baljával
 az erdélyi czimerpaizsra támaszkodik s a trónon ülő fejedelem-
 nőnek egy nyitott könyvet nyújt át, melyen: LE | GES | ME
 | TAL · — RE | STI | TU | TAE; a szelvényben MDCCXLVII,
 alul G · TODA · F.
Hess 1394. — *Sz.* XVI., 4. — *Weisz.* XVII. 2. — AR. 140 gr.
104. U. az bronzban. *Hess* 1395.
105. Mint az előbbi, de kisebb, az *Av.* TRANS (TRANSILV helyett) és
 M · DONNER (M · DONNER · F helyett). *Rv.* T · F · (G · TODA · F · helyett.)
Hess 1396. — *Sz.* XVI. 5. — AR. 26 gr.
106. A. M · THERESIA · ROM · IMP · HUNG · BOH · REX · PR ·
 TRANS. Jobbra fordult mellképe; alul D. (Donner).
 R. Hat sorban: LEGES | METALLURGICÆ | IN | TRANSIL-
 VANIA | RESTITUTÆ | MDCCXLVII.
Hess 1397. — *Sz.* XVI. 6. — *Wesz.* XVII. 3. — AR. 6, 6 gr.

107. U. ezen érem platinából. 11, 6 gr. *Hess* 1398.
108. A katonai határőrvidék fölállítására 1762.
 A. IMP · FRANCISCUS AUG · M · THERESIA · AUG. Egybefoglalt mellképek, alul P · KEISERSWERTH · F.
 R. A hét várral megszállott tájban nyugszik a szunyadó Transylvania egy fa alatt, a fa ágain egy kiterjesztett szárnyú sas örködik fölötte; a szelvényben: SECURITAS DACIAE | MDCCLXII · | alul I · D · F. (Ignatius Donner fecit) egy léczen, mely az allegorikus előállítást a felírástól elválasztja.
Hess 1399. — *Sz.* XVII. 7. — *Wesz.* XVII. 4. — AR. 70 gr.
109. *Hess* 1400. U. az bronzban.
110. Az udvari főhivatalok visszaállítására 1762.
 A. M · THERESIA PIA FELIX AVG. Jobbra fordult mellképe, alul F · WÜRT · F.
 R. A trónoló királyné a hét főhivatalnokot új méltóságával ruházza föl; a szelvényben: MVNERA RESTITVTA | MDCCLXII. Alul F · WÜRT · F egy léczen.
Hess 1401. — *Sz.* XVII. 8. — *W.* XVIII. 1. — AR. 87, 5 gr.
111. U. az bronzban *H.* 1402.
112. U. az zinnben *H.* 1403.
113. Hódolati érmek 1741.
 A. REGNANTĪ MARĪÆ THERESĪÆ VT PRĪNCĪPĪSVÆ VOTĪS SE İVRATĪ OBSTRĪNXERE DACĪ. Koronás fejedelmi paláston a czímer; a paizs lábánál İNV · L · B · İO · LAZ · DE · GYAL · T · R · İ · AS. (Liber Baro Joh. Lazarus de Gyalakúth Tabulae Raegiae Judiciariae Assessor.
 R. COELO NUMEN HABES · TERRAS REGINA TŰETUR · SIC COELO ET TERRIS HUNGARE TŰTUS ERIS. Korinthusi oszlopokon nyugvó diadalkapu, melyen egy oltár áll, a fénysugaraktól körülvett magyar kereszttel. Az oltár két oldalán balról az isten-anya a kis Jézust tartva, jobbról a térdelő császárné, felül a felhők közt: Istenszem. A diadalkapu párkányzatán: SUB CRUCE İAM GEMINA GEMINA EST PATRONA MARIA, lábánál pedig egy szalagon: NEC SÆVOS METŰENT ARMENTA LEONES, ez alatt pedig a medailleur neve: Wallis F.
Hess 1391. — *Sz.* XVI. 1. — *Wesz.* XVII. 1. — AR. 141, 5 gr.
114. Az előbbihez teljesen hasonló kisebb, és a hátlapon a medailleur neve van elhagyva.
Hess 1392. — *Sz.* XVI. 2. — AR. 49 gr.
115. Az adóügyek javítására 1765.
 A. M · THERESIA PIA FELIX AVG. Jobbra fordult mellképe özvegyi fátyollal, alul F · WÜRT · F..

- R.* Aequitas a tartomány adóit mérlegelve, balról az erdélyi czímerpaizs; a szelvényben AEQVITAS TRIBVTORVM | MDCCLXV. alul egy lécen: (Kaiserswerth P. bécsi éremvéső jegye).
Hess 1407. — *Sz.* XVII. 10. — *W.* XVIII. 2.
116. U. az. bronz. *Hess* 1408.
117. U. az zinn. *Hess* 1409.
118. Erdélynek nagy fejedelemségre való felemelésére 1765.
A. IMP · IOSEPHVS II · AVG · M · THERESIA AVG. Egybefoglalt mellképeik, alul F · WÜRTH · F.
R. Fama az erdélyi czímerpaizsot egy pálmafára akasztja föl a korona alá; a szelvényben: MAGNVS TRANSYLVANIAE | PRINCIPATVS | MDCCLXV. Alul: F · WÜRTH · F egy lécen.
Hess 1404. — *Sz.* XVII. 9. — *W.* XVIII. 4. — *AR.* 70 gr.
119. U. az bronzból. *Hess* 1405.
120. U. az zinnből. *Hess* 1406.
121. A polgári törvények javítására 1765.
A. Pálma és babérágból képzett koszorúban: MARIA | THERESIA | PIA | AVGVSTA |
R. Jogar, mérleg, kard és fascesekből képezett s olajágakkal behintett alapon a polgári törvénykönyv, rajta egy ovalis medaillon a császárné mellképével és jelmondatával: IVSTITIA ET CLEMENTIA, tovább a czímer s mellette egy kis w (Würth). Körül: CVRA FORI MDCCLXV.
Hess 1410. *Æ.* — *Wesz.* XVIII. 3. — *Sz.* XVIII. 11.
122. A földművelés, kereskedelem és bányászat javítására 1769.
A. A *Hess* 1404. bélyege.
R. DACIA FELIX. Tájkép fölött Mercur lebeg, a tájképek a földművelés és bányászat emblemái: a szelvényben: AGRIS · FODINIS · | COMMERCIO · | MDCCLXIX, alul F · WÜRTH · F egy lécen.
Hess 1411. *AR.* 70 gr. — *Sz.* XVIII. 12. — *W.* XVIII. 5.
123. U. az bronzban. *Hess* 1412.
124. A szebeni árvaház alapkövének letételére 1770.
A. M · THERESIA · D · G · R · — IMP · HU · BOH · REG. Jobbra fordult mellképe özvegyi fátyolban.
R. Levéldísz alatt 11 sorban: FUNDANTE | AUGUSTA MARIA | THERESIA ROMAN · | IMP · ET · REG · HUNG · | BOH · M · P · TRAN · & · & · | POSITUS LAPIS FUN | DAMENTI PRO ERIGEN | DO TEMPLO ORPHA · | NOTRO · THERESIANI · | CIBINII · XVI · IUN · | MDCCLXX.
Hess 1413. — *AR.* 6.7 gr. — 20 kros alakban.
125. *A.* M · THERESIA · D · G · R · — IMP · HU · BO · REG. Pálma

és babérágból képzett koszorúban a császárné jobbrafordult mellképe özvegyi fátyollal.

R. Mint az előbbi.

Hess 1414. — Conf. W. XVII. 5. — 10 kros alakban. — AR. 6·7 gr.

II. József emlékérméi.

126. A. IOSEPHVS · II · PIVS · FELIX · AVG. Jobbra fordult babérkoszorús feje; alul KRAFFT F.

R. ADVENTVS AVG · | MDCCLXXIII. A császár babérkoszorús fejjel római öltözetben, balra lépdelő paripán egy nő alakjában személyesített Adakozás kíséri s a várkapuhoz közeledik; a kapu fölött koronás paizson Erdély hármasképe, alatta a kapu homlokzatán két soros fölirat: S · P · Q · D · | OPTIM · PRINC.

E. 172. III. — T. XX. 3. — 44 gr. — N-W. 23.

127. A. IOSEPHVS · II · AVGVSTVS. Jobbra fordult babérkoszorús mellképe.

R. TVRCIS · ACIE VICTIS · TAVRVNO · RECVPERATO. Egy női alak az oszlopra MARTINEST | BELGRAD föliratot védi; alul a szelvényben: X · KAL · OCTOB · VIII · ID · OCTOBR · M · DCCLXXXIX.

128. A. IOSEPHVS · II · AVGVSTVS. Jobbra fordult babérkoszorús fővel, alul IN WIRT F.

R. FELICITAS DACIAE. A császár babérkoszorús fővel római öltözetben jobbra lépdelő paripáról az erdélyi címerpaizsot tartó s koronás Transylvániának nyújtja jobb kezét, balról Abundantia a bőség szaruval, melyekből érmek hullanak.

S. 46 gr. N-W. 23. — E. 172. II. 2. — AR. és Æ.

II. Lipót emlékérméi.

129. A. IMP · CAES · | LEOPOLDO · II · P · P · AVG · | HOMAGIVM · PRAESTIT · | CLAVDIOPOLI · | XXIII · DEC · | MDCCXC · | Fölirat.

R. PIETATE · ET · CONCORDIA. Oltár, melyről tömjén füst emelkedik fölfelé, az oltáron FIDEI fölirat, alatta az erdélyi címerpaizs.

AV. E. 178. I. 5. — E. 177. I. 5. — Hess 2227. 48 mm.; 44 gr.

130. Hasonló, kisebb arany. E. 178. I. 5.

131. Mint 129. de ezüst. E. 177. I. 3. — T. XX. 12.

132. Mint 130. de ezüst. E. 178. I. 6.

N-W. 12. S. $\frac{1}{4}$ $\ddagger$. S. $\frac{1}{2}$ $\ddagger$. — S. 4 gr. és 2 gr. — E. 177. I. 2. t. XX. 20. — S. 44 gr. N-W. 22.

133. A. LEOPOLDVS · II · P · F · AVGVSTVS. Körirat; középen balra fordult mellképe, alul I · N · WIRT · F.

R. PIETATE ET CONCORDIA. Mint fentebb.

134. *Hess* 2224. W. 8292. 25 mm.; 4, 4 gr. 50 mm.
 135. *Hess* 2225. 20 mm., 2 gr.
 136. *Hess* 2226. Mint 129. 49 mm., 44 gr.

I. Ferdinánd emlékérméi.

137. A. FEDINANDO · A · I · REGI · HUNG · M · P · TRANSIL-
 VANIAE. Jobbra fordult babérkoszorús feje.
 R. HOMAGIVM PRAESTITVM · CIBINII. Herczegi kalap alatt
 fekkentesen két részre osztott címérpaizson Erdély címere.
E. 187. I. — *T.* XXIV. 5. — 5 gr. N-W. 8.
 138. A. FERDINANDO · A · I · REGI · HUNG · MAGNO · PRIN-
 CIP · TRANSILVANIAE. Jobbra fordult mellképe, fején koro-
 nával, palástban, jobb válla alatt: J · D · BOEHM · F.
 R. HOMAGIVM PRAESTITVM | CIBINII · | MDCCCXXXVIII.
 Menyezet alatt koronával díszített hercegi palást, horpadt, két
 részre szelt paizson Erdély címere.
Æ. 62 gr. N-W. 21. *E.* 186. 2. t. XXIV. 6. *Ar.* 45 $\frac{1}{2}$. *AR.* 89 gr. 90 gr.
 139. *Hess* 2567. 47 mm., 43, 8 gr.
 140. *Hess* 2568. U. az bronz.
 141. *Hess* 2569. U. az jeton. 20 mm., 5, 5 gr.
 142. *Hess* 2570. U. az. 17 mm., 3, 3 gr.

I. Ferencz emlékérméi.

143. A. FRANCISCVS · I · AVST · IM · REX · VNG · M · PRIN ·
 TRANS · CAROLINA AVGVSTA IMPERATRIX. Mindkettő-
 nek szemben álló egybefoglalt mellképe, balról Ferenczé babér-
 koszorús, jobbra fordult fejjel, jobbról Carolináé, balra fordult
 hajfürtös fejjel, melyet párta főd; fejük felett: TVTATVR | ET
 AVGET · alul: FELIX · AA · IN · DACIAM · ADVENTVS.
 Ferencz mellképe alatt C. Wurschbauer F.
 R. AVGVSTIS HOSPITIBVS · PRO · MELIORE · DOTATIONE ·
 IN · ALVINTZ. Középen égő oltár, melyre egy Vesta szűz hála-
 áldozatot tesz, balról egy ház, jobbról Alvincz városa tűnik föl;
 a távolban bérczek, alul: FELICITATEM · PERP · VOVET ·
 | CAPIT · TRANSILV · | MDCCCXVIII. A talapzat bal
 szélén: C. Wurschbauer F.
S. 28 gr. N-W. — 23. — *E.* 179. I. — *T.* XXI. 1. — *Hess* 2468.
 52 mm., 32·6 gr.

144. A. TVTATVR ET AVGET. *Hess* 2469.

Wesz. XXI. 2. 52 mm., 34, 8 gr.

145. A. FRANCISCVS · I · AVST · IMP · HVN · REX · CAROLINA ·
 AVGVSTA · IMP · kisebb körben; PRINCIPIS EST VIRTVS
 MAXIMA NOSSE TVOS nagyobb. Egybefoglalt jobbra fordult
 mellképeik, Ferencz fejét babérkoszorú, Carolináét párta főd,
 alul C. Wurschbauer F.

R. FAVSTO PROSPERO | SOSPITI ADVENTV | AVGVSTI ET
AVGVSTAE | CONSILO ET ARMIS | PACATO ORBE |
DICIONES AVSTRIACAS | SVBDITOSQVE OVANTES |
FELICI ITINERE LVSTRANTIBVS | DEVOTE ADDICTA
| LAETA PROVINCIA DACIAE | KAL : 30 · AVG |
MDCCCXVII. Tizenkét soros fölirat.

N-W. 12 $\frac{1}{2}$. — E. 180. III. T. XXI. 3. Wesz. XXI. 3. — Hess 2470.
szám; átm. 27 mm., súlya 7·4 gr.

146. U. az. Hess 2471. Jeton.

147. U. az. Hess 2472. Ón, nyolcz szegletes, átm. 32 mm.

148. A. FRANCISCO I · CAES : ET CAROLINAE AVG : PRIMAE
DACIAM INVISI IMPERATRICI. Virággal koszorúzott szár-
nyas nemtó a lángot vetett és füstölgő oltárra babérszálat tűz,
az oltár homlokzatán Erdély czímerei, a talapzat alatt: DACIA
LAETA · MDCCCXVII, a talapzat bal szélén C. Wurschbauer F.

R. VIDISSE SAT EST. A teljes fényárban ragyogó nap legyőzi
a felhők sötétségét.

S. 17. — N-W. 18. — E. 180. II. T. XXI 2.

*Albinus (Weisz) Mihály brassói polgármester emlékérmé 1612-ből, melyet
a brassói polgárok készíttettek neki, mint a város hű és bátor védel-
mezőjének.*

149. A. Levéldísz alatt négy sorban: MICHAEL | ALBINVS | * A ·
P · B * | 1612 | a fölirat egy széles levél koszorú által van
körülvéve.

R. AD VTRVMQVE IMPER · PRO PATRIA LEGAT, * ; az érem
kőirata; a mezőben három kereszt által körül vett levéldíszben:
PRÆSTI | TITQVÆ | DEBUI | PATRIÆ | ++†++ Az
érmet Brassó város polgárai verették A. W. M. praetornak tisz-
teletére, ki a római és török udvaroknál járt követségben, pol-
gártársainak jólétéről gondoskodott s a várost Báthory Gábor
ellenében védelmezte, míg végre az utolsó rohamnál 1612-ben
meghalt a hazáért. Az éremen levő A · P · B betűk Amplissimi
Praetori Brassoviae jelentésűek.

Wesz. G. t. I. 5. — Hess 558 10 †. — Wesz. Kézir. III. 51. — Anz.
VI. Jahrg. f. 57.

150. Hess 558-bis 8 † az előbbihez teljesen hasonló.

Basta György erdélyi kormányzó emlékérméi 1605-ből.

151. A. GEORG · BASTA · DNS · IN · SVLT · EQV · AVR. (Georgius
Basta Dominus insult. Eques auratus) kőirata. Középen jobbra
fordult mellképe, födetlen fővel, bajusz és szakállal.

R. A cím folytatása a kőiratban ez: S · C · M · AC · CATH ·
REG · HISP · CONSIL · BEL · IN · TRANS · CAPIT ·
GENERAL ☼ (Sacrae Caesareae Majestatis ac Catholici Regis

Hispaniarum Consiliarius Bellicus et in Transylvania Capitaneus Generalis); kettős körben: babérkoszorú, három pálmaág, alatta négy sorban: VALL : PROF : | SIC : DEV : | DAC : REC : | · 1603 · | Vallacho profligato, Siculo devicto, Dacia recepta 1603.

Szech. III. 8. — 22, 2 gr. — Hess 334. — AR. 22, 2 gr.

152. A. Mint az előbbi.

R. Mint az előbbi, de GENERAL GENER helyett, továbbá REC : | · 1603 · REC | 1603 helyett s a fölirat két vonal között van.

AR. 25, 9 gr. — Hess 335.

153. A. Mint az előbbi.

R. Csekély eltérésektől eltekintve, mint az előbbi, csak CONSIL helyett CONSIL továbbá: VALL : PROF : (a V és F fölött egy-egy csillag SIC : DEV | DAC : REC | · 1603 · | a koszorú gömbölyűbb mint az előbbinél, azért közeledik a felirat felső része az azt elválasztó vonalhoz.

Wesz. IV. 1. — Hess 336. AR. 20. 6 gr.

154. A. GEORG · BASTA + — + DNS · INSVLT · EQV AVR + a váll alsó részén N-W 1605 és nem 1603. Szech. 23 nro 3 alatt említi.

R. A CONSIL-nál az L fölött a pont hiányzik.

Hess 337. — Sz. IV. 1. — 20, 5 gr. AR. — A Basta-féle érmek hihetőleg Pastorino Giovanni Michele Pastorinitól származnak. — Armand I. kt. 188—189.

Bánffy Hunyad János érme.

155. Elyptikus szalag alakú és kiemelkedő keretben jobbra tekintő mellképe, sűrű és hosszú hajzattal, bajusz és csúcs szakállal; nyakát és vállát széles gallér fűdi, melynek közepéről ékszer lóg alá, öltönyén egy sor sűrűn elhelyezett gomb, a szelvényben Æ. 69. felül félkörben: IOHAN : BANFI HVNIADRIW-LINEN (N és E összevonva) VNGA. A keret négy kidomborított helyén: felül földgömb, oldalt jobbra: vegyi készülékek; alul (A kereszt két karikából álló lánczon); oldalt balra körző és szögmérő.

Egyoldalú eliptikus ezüst fémer. — AR. 43 gr. 49/57 mm. — Weszerle IV. 11.

Életrajzi adatok: Bánffy Hunyad János vegyész volt, ki Angliában élt, 1576-ban Nagybányán született, 1649-ben Amsterdamban halt meg. — Wiener Numism. Zeitung. VIII. k. 1876. évf. Dr. E. Rüppeltől: Medaillen auf Aerzte und Naturforscher. Nagy Iván I. 162.

Bánffy György emlékérmé.

156. A. NOVIS | SIMIS HONORIB₉ | GEORGII COM : BANFI | DE LOSONCZ TRANSY : SVB | AVG : ROM : IMP : LEOP : ET IOS : | XVI AN : GVB : REGII : EIVSDEM Qz | CONIVG :

PIENT : CLARAE : COM | DE BETHLEN ; POSTQVAM
VIX | ILLE AN : XLVIII : | HAEC XXXIX | DVRANTE
CALAMITOSO POPV LAR : BELLO MORT : ET | CLAVD :
CONTVM : FIL : | FILIAEQz AE : GR : E : | AN : C :
MDCCIX | F : F : az érem felirata 15 sorban.

- R. A mező felső részében ciprus fák között két egymással szemközt álló griff jobb lábával görbe kardot tart, balját a vánkoson lévő két koponyára fekteti, melyen keresztcs gőmb látható ; a mező alsó részében hullámozó tengeren három árboczos hajó bevont vitorlákkal ; a két körön belül körirat ; és pedig : + ET GRIPHEVS TEGIT VMBRA CVPRESSI + a felső részhez, + IACTAMVR ET ALTVM + az alsó részhez tartozik, oldalt $\begin{smallmatrix} S \\ D \end{smallmatrix} \begin{smallmatrix} K \\ K \end{smallmatrix}$ Samuel Kölcsenius de Kőlcser, a szelvényben G · S · G · (Georgius Schuler).

37 mm., 14 gr. — *Appel* III. 2. a címlapon rajza. — *Wesz.* sz. IV. 2. *Appel* III. I. 56. 201. — *W.* 13165. — *Széch.*, *App.* 100. — Győri tört. r. füz. III. 1865. 10, 63, 64, 109, 200.

Castaldo emlékérméi.

157. A. IO · BA · CAS · CAR · V · CAES · FER · RO · REG · ET (egybekötve) BOE · RE · EXERCIT · DVX az érem körirata ; balra fordult vértezett mellképe hosszú szakállal, alul a véső neve : ANIB.

- R. TRANSILVANIA · CAPTA. Hegyes tájék, melyben egy fegyverekből alkotott tropheum előtt egy nyugvó nő bal kezében jogart tart, jobbjaival koronát emel magasba ; tőle balra folyamisten, jobbra MAVRVSCIUS.

Hess : Siebenbürgische Münzen 5. 35. — *Weszerle* VII. 2. Bronz.

158. A. IO · BA · CAS · CAR · V · CÆS · FER · RO · REG · E · BOE · RE · EXERCIT · DVX · körirat ; középen balra fordult mellképe, a téren jobbról : P · P · R · (Pietro Paolo Romano.)

- R. TRANSILVANIA CAPTA. körirat ; középen sisakos női alak a földön nyújtózva, balkarján támaszkodik, kinyújtott jobb karjában koronát tart, mögötte fegyverekből alkotott tropheum, mellette kisebb férfi alak, feldöntött korsóval, melyből víz folyik (folyamisten) a háttérben város és hegyek.

Széch. c. III. 29. 2. t. misc. 3. 22. — *Van Mieris* III. 273. — *Armand* 1. 228.

159. A. Mint az előbbin.

- R. LIPPA CAPTA. Körirat ; fegyverekből felállított tropheum alatt nyugvó női alak, balról folyamisten MAVRVSCIUS fölirattal.

Br. *Welzl* II/2. 13424. E. N. 91/1880. *Van Mieris* III. 275.

160. A. IOANNES · BAPTISTA · CASTALDVS · OPTIMVS · DVX · R : OB · REM · MILITAREM · FELICITER · GESTAM · középen mellképe.

R. Szárnyas Victoria pálmát és koronát tart.

Arm. II. 164. átm. 43. Nápolyi ismeretlen graveurtól.

161. A. IO · BA · CAS · M · C · CAR · V · CAES · CAST · PFEC
(arabesk) 77 mm.

162. A. FERDINANDVS · CASTALDVS · ÆTAT · XVIII. Jobbra fordult mellképe, alul a háta mögött POMPEIVS véső neve. Bécs.

163. A. IOAN · BAPT · CAST · DVX · BELLI · MAX · körirat; középen balra fordult mellképe, rövid hajjal, bajusz és hosszú szakállal, pánczélos öltözetben, vállán átvett palást.

R. CAPT · SVBAC · E · VS · Q · R · NAV · DAC · E OLIM · PERSA · TVRC · DVCE (arabesk) körirat; középen Castaldo római imperatori öltönyben egy fatörzsön ül, mellette sas, kezében jogart tart, melyet egy ifjúnak nyujt, ki mögött egy nő (anyja) s más négy férfi alak látható, alul a szelvényben: CESARE DABAGNO F.

Arch. Ért. XIV. k. IV—V. f. 170 lp. — Welzl II/2. 13426. — Wesz. VII. 3. — Széch. III. 30. 4 t. mis. 4. 24.

164. A. IO · BA · CAS · CAR · V · CAES · FER · RO · REG · ET (ligálva) BOE · RE · EXERCIT · DVX · körirat; középen verezett mellképe, balra fordulva hosszú szakállal, a váll alsó részén ANIB (Anibale Fontana 1551-ben véste, ki sz. 1540-ben Nagler 1 k. 1035. Armand II. 164.)

R. TRANSILVANIA CAPTA körirat; középen hegyes vidék, ebben a fegyverekből készített tropheumnál nyugvó női alak, baljában jogart, jobbában koronát tart. Balra egy folyó-isten, jobb felől MAVRVSCIVS.

Wesz. VII. 2. — Hess 35. — Welzl 13425. — Széch. c. III. 29. 3. VII. 2. t. misc. 4. 23.

165. A. IOAN · BAPT · CASTALDVS · DVX · BELLI · MAX. Jobbra fordult palástos mellkép, fődetlen fővel, bajusz és szakállal, barkós arczezal.

R. Középen C. balra fordulva áll római öltönyben, jobbában az előtte fegyvereken ülő sisakos női alak kezét tartja, baljában jogar van. Körirata: SVBACTÆ DACIÆ · RESTITVTORI · OPTIMO.

Wesz. sz. VII. 4. — Széch. c. II. 7. III. 29. II. t. misc. 3. 21. Van Mieris III. 276. Leone Leoni műve. V. ö. Lubóczy Zsuzsanna Leone Leoni magyarérdekű művei Arch. Ért. U. F. VII. 143—151. 1.

Malgoi Concin Cyprian szebeni emlékérmé 1604.

166. A. CIPRIAN × VON × CONCIN × ZV × MALGOI × 16 + 04 ×
Négy részre osztott két sisakkal fődött czímerpaizs első és negyedik mezejében V, második és harmadik mezejében egy-egy harántos gerenda, csillag és félhold között. Sisakdíszül balról egy tüzet okádó állatfej, jobbról egy sasszárny szolgál.

R. Háromarczú fej + OCCIDEN + DEVS + ORIENS + fölirattal; baloldalt kezdődő körirata: TERRENA + CONSIDERES + VI CAELICA (VT CAELICA helyett) + POSSIDES + (POSSIDEAS helyett).

Ezüst. Sulya 30. 2 gr. — Hess 338, rajza T. 1.

Franck Bálint emlékérmé.

167. Ovalis alakú, lemezekből összeillesztett tok, mindkét lapján domborműves előállításokkal.

A. Liliomos és zöld zománczczal bevont körben Franck mellképe, födetlen fővel, bajusz és szakállal, prémes ruhában, mellén egy sor gomb látható; a kör felső részén rózsaszínű, alsó részén fehér zománczos virágcsák.

R. A sarkban mozgó hátlaapon: VALENT · FRANCK C · T · P · C · S · C · C · C · F · R · (Celsissimi Transylvaniae Principis Consiliarius, Saxonum Comes, Civitatis Cibiniensis Judex Regius, F hibás, I-nek olvasandó) Liliomos körben négy mezőre osztott paizs: az első mezőben jobbra dülő sávok, a másodikban egy madarat tartó kéz, a harmadikban ugyanazon kéz csak hogy ellenkező oldalról, a negyedikben balra dülő sávok; a harmadik és negyedik mező közt hosszúkás téren Mercur bot. A paizs fölött koronás sisak s ezen egy kiterjesztett szárnyú balra fordult madár áll, két oldalt foszladék. A tok kettős keretbe van illesztve, melynek belsejét négyszögű rekeszekbe foglalt ametisztek képezik, míg a külső arany lemezekkel változó fehér zománczos stilistikus lombdíszből áll, fölül fekete zománczczal borított fül, alul három lelógó gyöngy. A keret hátsó lapját kék zománczos alapra festett virág és levélkoszorú díszíti.

27, 3 gr. — Wesz. Kézir. 45. 103 T. XIII. 1.

Haller Jakab emlékérmé.

168. A. IACOB · HALLER V · HALLERSTEIN ÆT 32 · 1554. Körirat; középen palástos mellképe, födetlen fővel, szakállas arczczal.

R. SVFFICIENTIA NOSTRA EX DEO EST körirat; a mezőben fegyverekből összeállított tropheum, oldalt galea, odább a családi czímer egy fatörzsre akasztva.

Jordan Tamás kolozsvári születésű morva főorvos (†. 1585.) emlékérmé.

169. A. THOMAS JORDANVS AET · XXXI.

R. NOVISSIMA VIRVS. Bergmann: 109—114. t. XVIII. 86.

Hora emlékérmé.

170. A. HORIA · BE · SI · HODINYESTE · CZARA · PLINSE · SI PLETE körirat; középen szívből kiemelkedő kettős kereszt, a szív karddal van átdöfve.

R. Hármas halmon kiemelkedő hármas kereszt; jobb oldalán
R | HO | 17, bal oldalán: D | RIA | 84.

Vasárnapi Ujság 1884. évf. nov. 16. sz.

Lemel János szebeni királybíró emlékérmé.

171. A. HANS LEMEL AETATIS · 52 · A° 1583 körirat; középen
mellképe szakállal, magyar dolmányban.

R. VRSVLA LEMELIN · IHRES ALTERS 42 · A° 1582.
Bruckenthal gyűjtemény.

Horn Ung. Magazin II. kt. p. 290. — Wesz. Misc. 46. 165.

Fogarasi Pap József emlékérméi.

172. A. CALCAR HONOS körirat; a mezőben Pallas állva, jobbjaiban
koszorút tart, baljában dárdát, mellette bagoly, a háttérben város
és folyó hajókkal, alul a szelvényben: IOSEPHUS PAP DE |
FAGARAS | 1772.

R. NON SORDENT IN UNDIS körirat; a mezőben a szabad
művészetek csoportozata személyesítve (hét) alattuk a szelvény-
ben: SOCIET SCIENT | BATAVO FLESS | PRÆMIVM.
Középen címer ágaskodó oroszlánnal.

Arany; átm. 58 mm. 30 $\frac{1}{2}$.

173. A. A Theologia egy nyitott könyvre mutat, jobbra az Igazság és
Szabadság állanak; az érem körirata, koszorúba foglalva:
WAARE GODS DIENST KENNIS, BLOEYT DOORVR
YHEYO; alul a szelvényben: GENOOTSCH AANVANG
ANNO 1778 L · G · HOLZ NEYFEC.

R. EER PENNING | VAN TEYLERS | GODGELEERD | GE-
NOOTSCHAP | toegekent aan | Jos · PAP · DE · FAGARAS
| Ph. Dr. Phil. et Math. Prof. te M. Vásárhely, felül címer;
alatta szalagon: TEYLER.

174. A. DEO ET PATRIÆ körirat; középen a mezőben két ülő alak.

R. OPTIME MERENTIS körirat; a mezőben Pallas koszorút és
pálmaágat tart, alul a szelvényben: SOCIET SCIENT | HOLL
PRÆM | középen két oroszlán által tartott címerpaizs; az
érem külkarikáján: IOS · PAP · DE FAGARAS, PHIL · D ·
ET PROF IN ATH VÁSÁRHELY adeptus est an. 1782.

Átm. 50 mm. 24 $\frac{1}{2}$.

175. A. AVCTOREM MANIFESTAT OPVS körirat; a mezőben tudo-
mányos eszközök közt egy férfi ül, kezében telescopot tartva
a csillagos ég felé tekint, alul a szelvényben: MERVIT JOS.
PAP DE FAGARAS 1783 és I · G · H · F · 1783.

R. MONSRAT ITER TUTUMQUE FACIT körirat; a mezőben
talapzaton levő nyitott könyv mellett egy férfi és nő, a nő a
fölül álló dicsőség csarnokát mutatja a férfinak, a talapzaton

szív; alul a szelvényben: PRÆMIUM ACAD LEIDENSIS | EX
LEGATO J · STOLP · felül I · G · HOLZHEY FECIT.

Arany; átm. 65 mm. 50 $\frac{1}{2}$. — Hungariae ac Transsylvaniae Bibliographia Centuria tertia Decas 1. II. Tomus IV.

Pap Szathmáry Mihály.

176. A. MICHAEL PAP SZATHMÁRY | NOBIL · TRANSILV ·
HVNGAR · | ILL · COLLEG · REF · CLAVDIOP · | S · S ·
THEOL · ET · HIST · ECCL · | PROFESSOR · P · O |
MERVIT | MDCCLXXXVIII körirat az érem mezejében
cserfakoszorúban; az érem körirata: PRÆMIUM SOCIETATIS
HAGANÆ PRO VINDICANDA RELIGIONE CHRISTIANA.

R. A mezőben egy álló női alak baljában paizsot tartva, jobbával
egy oszlopra mutat, melyen a következő fölirat van: MATH |
XVI | 16—18, előtte kétágú horgony, a nő háta mögött egy
kereszttel jelölt talapzat, rajta nyitott könyv BI | BLIA | föl-
irattal; a nő fölött fénysugaras istenszem, mögötte cikázó
villámok; a szelvényben: I · G · HOLZHEY FEC; alul
P. Sz. családi címere.

AR. átm. 70 mm.. Veszprémi: Succincta med. 1787. 211 nro 10.

177. A. WAARE GODSDIENST · KENNIS BLOEYT DOORVRY
HEYD körirat; a mezőben a Theologia egy talapzaton álló
nyitott könyvre mutat, előtte az Igazság és Szabadság állanak, a
háttérben város, alul a szelvényben: GENOOTSCH AANVANG
| ANNO 1788 | középen két oroszán által tartott czímer-
paizon egyenes kard négy csillag között, a szalagon: VICIT
VIM VIRTVS.

R. Koszorúba foglalt 9 soros fölirat: EER PENNING | VAN
TEYLER'S | GODGELEERD | GENOOTSCHAP | toegekent
aan | MICHAEL PAP · SZATHMÁRI | ill. coll. Reform.
Claudiopolis | S. S. Theol. et Hist. Eccles. | PROFESSOR |
fölül a koszorúban egy czímer; alatta TEYLER fölirat. 72 mm.
Sulya 10 uncia.

Ezen érmet a következő pályakérdés megfejtésével nyerte el:
Quisnam fuerit Status religionis Christianae specialis in ecclesia orientalis,
tempore exortus vatis illius ita dictu Mohammedis? et num idem aliquid
aut plurimum etiam contulerit ad primam doctrinae mohammedanae prop-
agationem.

*Deitricius Teke György 1591—1594 szebeni rector, 1594—1598 tekefalvi
lelkész emlékérmé.*

178. A. GEORGIUS DEITRICIVS DE TEKE körirat; középen címere,
melyben egy jobbra ágaskodó három farkú oroszán első lábaival
egy-egy koszorút tart.

R. VICTOR POSSIDEBIT OMNIA APOCAL (ipsis) körirat;

a mezőben korona, alatta kereszt, balra a fénysugaras nap, jobbra a fénylő hold, s a következő 3 soros fölírat: SVSTINE | ET | ABSTINE | alul 3 pont.

Aranyozott ezüst 39 mm., 21 gr. — Rajza: Egger Numism. Monatshefte IV. 325. VIII. t. VIII. nro 1. Reissenberger Programm II. 16. Trautsch, Schriftsteller Lexicon 1. 251. Ára 50 frt.

Gyulafehérvári emlékérem.

179. A. PORTA CAROLINA FESTI VOCA ROLINAE AVGVSTAE EX IMPERATRICIBUS PRIMAE INGRESSV a körirat első sora; A MCCCXVIII · AVG · AVGVSTIOR REDDITA B : B : MATRI POPVLOR ADORATAE a körirat második sora; középen a kapu, alul a szelvényben: DELI WVRSCBAUER CAR · FIL | AERI INCIDIT CAR : | EIVS PATER.

R. DENKMÜNTZE AN DIE BELAGERVNG VON KARLS-BVRG DVRCH DIE INSVRGENTEN IM IAHRE 1849 · körirat; középen: BEGIN DER | CERNIRVNG AM 26-TEN MÄRZ DVRCH BARON KE- | MÉNY 2 MALIGES BOMBARD : | AM 12-TEN APRIL DVRCH IOSEPH | BEM · BOMBARDEMENT DER INSVRGENTEN | AM 26-TEN IVLI | VOLLKOMMENER ENTSATZ AN 12-TEN DVRCH DIE KAISERLI | CHEN RVSSISCHEN TRUPPEN | VNTER DEM GENERAL LIEUTENANT | LUDERS. alul; P · HE-CHENGARTEN · F ·

45 gr. N. W. 23.

180. A. · STEPH : COM : A · STAINVILLE · S : C : M : CONS : BELL. Körirat; középen jobbra fordult mellképe.

R. CAVALL · GRIS · CATEPH REG · COLL · IN · TRANSY · COMEND · GRILIS. Körirat; középen hadi jelvényekből trophéum, alul a szelvényben: HÆC · MERUIT · MONUMENTA | · TVVS · STEINVILLE · | · TRIVMPHVS. Körirat.

· Nagyszebeni emlékérem.

181. A. ET FERAT AVSPICIIS PROSPERA VELATVIS... Körirat; a címerpaizson egy háromszög, a háromszög csúcsain szívek, melyeken két keresztbe fektetett kard van, a kardmarkolatok közt egy korona, mellette CI — BI.

R. VERA | SALVS CHRI | STVS | TVASCE | PTRASALVTE CORONET | 1613 |

N-W. 17. $\frac{3}{8}$ l. 2 gr. — 'Appel IV/1. 1405. ritka darab, hasonló Mádaynál Nro 1605.

182. A. + HERMANNSTÄDTER BÜRGL · SCHARFSCHÜTZEN VEREIN körirat; középen két fehér ág fölött zászlókkal s két keresztbe fektetett fegyverekből diszes céltábla fölött a város címere.

R. Babérkoszorúban következő öt soros fölirat: ZUR | ERINNE-
RUNG AN DAS 25 JÄHRIGE | JUBILAEUM | 1869.

Fehér fém N-W. 15. 32 mm.

Emlékérem bronzból.

183. A. Középen kettős gyöngy kör közt: + SIEBENBÜRGEN + 1538 —
1690. azon belül Erdély czímere. A gyöngykörben, kívül két
sorjában husz medaillon az erdélyi fejedelmek arczképeivel a
megfelelő köriratokkal. Alul a medaillonok közt ENTWURF ·
V · | AD · RESCH | GRAV · V · | J · SCHWERDINER | R
Középen két vonalkörben KRONSTADT + ☼ + 1886 + ☼ +
s a város czímere, kívül körben 16 címerpaizs erdélyi városi
címerekkel.

MÉN. 70/86.

Összeállították:

DR. PÓSTA BÉLA, DR. TERGINA GYULA.

ADAT A VÉGEK VISZONYAINAK TÖRTÉNETÉHEZ.

1681. j a n. 4.

*Tanúsítvány arról, hogy Ernest Pál veszprémi ellenőr török rabja,
»nem tyrannusságból, hanem irgalmas kereszténységből« veretett agyon.*

Mi alább specificált ő felsége veszprémi végházának tisztviselői
értették, hogy nemzeti Ernest Pál campi- és contra scriba úr nagy
helyeken így vádoltatott volna, hogy nem jó és igaz ember volna, hanem
tyrannushoz hasonló ember, azért, hogy egy török rabot agyon veretett.
Azért, aholott kívántatik, így kell azon dolgot megérteni, hogy mióta a
mostani békeséges idő után a csatázás elkezdődött, oly rossz szokást kez-
detek volt a szomszédságunkban levő *fehértvári törökök*, hogy amikor
innét Veszprémből valami jóra való vitéz embert elevenen megfoghattak,
oly nagy sarcot csináltak neki, amelyet soha nem praestálhatott, csak
azért csináltak pedig, hogy pálczákkal és nagy kinokkal megölhessék,
aminthogy azon esztendőben hat jó vitéz emberünket így megölették.
Hasonlóképpen Ernest Pál uramnak a feleségének utólszor az atyafiát,
nagy kinokkal a lábaszáráról a husát mind ledörgölvén, megölették. Oly
irgalmasságot és kereszténységet cselekedett említett Ernest Pál uram,
hogy annak előtte vett volt a maga saját pénzén egy fehértvári zászló-
tartót Murat nevűt, mely töröknek azelőtt német főkapitány *Antlan* ¹⁾ úr
a lába ujjaiban a pálczákkal elszakgattatott, úgy ígért 500 tallért a
török rab, melyet Ernest Pál uramnak is megadott volna. De minthogy
mi egész vitézlő seregül láttuk a pogányoknak rendetlen tyrannusságát,

¹⁾ D'Andlau Rudolf kapitány.

és hasonló exemplumot akarván statuálni, mindaddig kértük sokszor említett Ernest Pál urunkat, hogy engedje meg, hogy agyon verethessük, és úgy verettük seregestül agyon, és nem Ernest Pál maga. Egy pénzt sem adtunk érette nékie, noha ötszáz tallért megadott volna a pogány magáért. Annak okaért nem tyrannusságot, hanem istenes dolgot cselekedett; azon megrettenvén a pogány szomszédok, azóta egyet sem verettek oly kinokkal agyon. Másképpen is Ernest Pál oly jó magaviseletű, tiszteiben rendes ember, hogy igaz ember egy lélek sem tud semmi gonoszat felőle mondani, mióta miköztünk lakik, hanem minden dolgaiban állhatatosan alkalmaztatja magát. Adtuk ez testimonialis levelünket kezünk írásával és pecsétünkkel megerősítve. Datum in praesidio Wespri-miensi die 4. Januarii anno domini 1681.

(P. h.) Laskói András beszprimi vicekapitány.

(P. h.) Gorup Péter főhadnagy.

Roboz Benedek főhadnagy.

(P. h.) Salomvári János veszprémi hadnagy.

(P. h.) Simoncsics Mihály vajda.

(P. h.) Vincze Gergely vajda.

(P. h.) Horváth Ferencz vajda.

(P. h.) Martonfalvai István vicehadnagy.

László Péter veszprémi hadnagy. (P. h.)

(P. h.) Szabó Mihály vajda.

(P. h.) Husvét Gergely vajda.

(Az eredeti papíron, az Ernest Pál ellen felmerült több rendbeli panaszra vonatkozó iratok csomagában. Orsz. ltár, Neor. fasc. 57. nro 26. A.)

Közli: KAMMERER ERNŐ.

LEVÉLTÁRI TARLÓZATOK.

1570. Egy káptalani átírat arról, hogy a káptalani kiküldött Musztafa Jánost a liptóvármegyei Rózsa-hegy mellett settől keletre fekvő *Liszkafalván* a Pekry Lajostól kapott curia és jobbágyi telek birtokába a helyszinén bevezette.

— — in prae allegatis literis suae do. reverendissimae speciali expresso unum e medio nostri virum venerabilem magistrum Balthazarem de Bwda, fratrem et concanonicum nostrum, ad praemissam executionem faciendam nostro pro testimonio fidedignum duximus transmittendum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis sub juramento concorditer retulerunt eo modo, quomodo ipsi feria tertia proxima post festum Nativitatis beati Johannis Baptistae nunc novissime transactum ad faciem praescriptae possessionis *Lyczkafalwa* nominatae consequenterque domus et curiae sessionis jobagionalis in praedicto *cottu Lypthoviensi* existentis sitae vicinis

et commetaneis ejusdem universis et praesertim nobilibus Blasio *Orozlan* factore et provisoro regiae Mattis in *Rosemberk*, Christophoro *Leukeys de Syra*, Melchiore de *Kyzchewnycza*, Stephano et Tobia de *Thwzyk*, Mathia Thoth de dicta *Kyzchewnycza* ac honorabile Johanne parcho de eadem *Lyczka*, necnon circumspectis Georgio Bodor de dicta *Rozembergh*, Leonardo iudice, Stephano Stepto jurato, Gregorio Ambrws, Benedicto Sporos, Johanne Pwhon, Thoma Posrawy, Mathia Sophet de praedicta *Lyczka* magnifici domini Ludovici *Pekry* jobagionibus ejusdem domini Ludovici *Pekry* in personis et aliis quamplurimis inibi legitime convocatis et praesentibus accessissent, ibique die eodem idem homo dicti domini locumtenentis ipso nostro testimonio praesente introduxisset praefatum Johannem *Mwzthapha* in dominium praedictae totalis domus et curiae sessionisque jobagionalis, statuissetque eandem eidem suisque heredibus et posteritatibus universis simul cum cunctis ejusdem utilitatibus et pertinentiis quibuscumque praemissae donationis praedicti domini Ludovici *Pekry* titulo eidem incumbendo perpetuo possidendo, nullo penitus contradictore tunc et etiam ex post in capitulo apparente diebus etiam legitimis et consuetis in eadem permanendo. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras sigillo autentico obsignatas Johanni *Mwzthapha* duximus concedendas. Datum sedecimo die ultimi diei executionis . . . anno Domini supradicto. *Requisitarum* igitur et reinventarum tenorem in transsumpto literarum nostrarum praefato exponenti jurium ejusdem futura pro cautela necessarium sub sigillo nostro capitulari modis omnibus extradandum duximus et concedendum dolo et fraude omnibus semotis. Datum feria tertia proxima ante festum beati Michaelis archangeli, anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo supradicto.

Az okmány kezdete, a mely a beigtatást elrendeli, nincsen meg, csak annak befejező része egy megglehetősen jó karban levő ívrétű papíron maradt meg. Pecsétnek nyoma sincsen, miért is ezen írás bizonyosan későbbi másolat.)

1713. jul. 19. Kelt Bécsben VI. Károly aláírásával egy nemeslevél, amelyet a király Joh. Mih. *Crines* nevére állított ki és nejére szül. Kresnerich Teréz, valamint fivéreire Ferencz és Fülöpre is kiterjesztett.

Ezen nemeslevél 1714. ápr. 26. Győr megyében hirdettetett ki — most pedig *Szabadka* sz. kir. város levéltárában van.

Crines családot még sehol sem találtam a magyar nemesek sorában felemlítve. A *Turul* sem ismeri.

Közli: IVÁNYI ISTVÁN.

HELY-, NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

- Achmat török császár 195.
 Ádám János 133.
 Adorján deák (farnadi) 283.
 Adulphak murza, tatár követ 670.
 Albert deák 128., protonotarius
 (1537.) 304.
 Ágotha János 658.
 Aichpiegel 242.
 Aldebrandinus Ferencz János 123.
 Alia Farkas 142. 144. 217.
 Ali pasa († 1604.) 138. 140. 202.
 222. 223. 330. 648. 653.
 Alapi Mária Anna, Draskovich
 Péter neje 446.
 Almási Péter 551.
 Alphons, vicecomes, cerviai (chiev-
 res) püspök, pápai követ 130.
 Altenberger Tamás szebeni polgárok
 bírása 94.
 Amhát bég 596.
 Ambrus altarista a fehérvári tem-
 plomban 108.
 Ampringen 644.
 András király 1.
 Angyalossi Mihály 593.
 Antal kremsmünsteri apát (1629.)
 504.
 Antalfi János erdélyi püspök (1727.)
 471.
 Antalovich 642.
 Apáczai Cseri János fehérvári colleg.
 rect. 175.
 Apafi Mihály erdélyi fejed. 108.
 170. 650—672.
 Apáthi Ferencz fogott bíró 467.
 Apor István 146. 154. 232., Péter
 246.
 Argenta János 196.
 Alvinczi Péter 350.
 Arka Lőrincz (demsusi) leánya
 Anka 304.
 Áron havaselti vajda 131.
 Aspermont tábornok gf., II. Rákóczi
 Ferencz fejedelem sógora 83.,
 Rákóczi Julianna gf. Aspermontné
 II. Rákóczi fejedelem testvére 86.
 88. 89.
 Aszalay 122.
 Auersberg, spanyol követ 417.
 Baba Novák 144. 215.
 Bácsi Balázs 301.
 Bagdi György 298., Ferencz deák
 460.
 Bajezi, Erdődy gf. volt inasa 83.
 Bak Ferenczné, Keceli Margit 98.
 Balogh Ferencz 233. 234. 246.,
 Gáspár 476. 596. 599. 600.
 Bak Mátyás 205.
 Bakyth Anna 176., Péter 251. 355.
 Baládfi Mihály neje Indali Anna
 294.
 Balásfi 202. 224.
 Balassa Zsigmond borsodi főispán

- (1545.) 250. 264. 265. 290.,
 János 204. 217. 251. 264.,
 Menyhárt 204. 250. 264. 355.,
 Ferencz 138. 144. 197. 201.,
 Ferencz neje 296.
 Balassy Imre gf. érsek 61.
 Balázs subcustos 108. 158., deák
 252. 272. 267.
 Balatich Gergely 131.
 Bálint deák 193. 658., sámsondi
 lelkész 306., György és Márton
 657.
 Ballos István 135.
 Bánfi 47., Bánfiné 169., László
 227., (alsó udvari) 276., György
 327., Christóf 446., Farkas 463.
 (losonczytestvérek) János, László,
 Ferencz, István (1493.) 95.
 Bánhorváthi Ferencz, jegyző 617.
 Barabás Lukács (szombatfalvi) 657.
 Barabási János csanádi püspök
 (1550.) 460.
 Barbély György 129. karánsebesi
 bán (1595.) 131., Márton 138.
 193. 196., Tamás 351.
 Bárán Pál zsarnóczai bíró 63.
 Baranyai László r. kath. plébános
 467.
 Barcsai Ákos (nagybarcsai) hu-
 nyadi főispán (1675.) 324. 325.
 326. 328. 329. 334. 335. 337.,
 erdélyi fejed. (1662.) 498. 524.
 527. 654. 660. 693., Péter 326.,
 András 130. 144., János 197.,
 István 159., Miklós főkapitány
 476.
 Bárczaság 115. 134. 307. 341.
 505.
 Barla Pál 592.
 Barlabási Lénárd alvajda s fiai
 János, Mihály (1515.) 102. 106.
 293. (1518.) 294. 295., János
 erdélyi kanonok (1518.) 295.
 Baróth, 152.
 Barssy János 250.
 Bársony (1683.) püspök 400.
 Bartos Tamás alsó-hámori bíró 63.
 Basó Mátyás rablólovag Murány
 várában (1528.) 396.
 Bártfa 132. 136.
 Bartos Sándor 627.
 Basa Tamás 339.
 Basilita szerzetesek 618.
 Basire Izsák 676.
 Básta hadvezér 126. 131. 132.
 134. 144. 145. 187. 193.
 195. 201. 204. 215. 223. 226.
 Báthai Máté erdélyi kanonok
 (1543.) 305. (1554.) 462.
 Bathoni Péter 463.
 Báthori Zsófia 58. 311. 527.
 528. 530., István 36. 94. 95.
 118. 196. 197. 201. 247. 302.
 380. 450. 463. 464., Zsigmond
 118. 119. 127—130. 181.
 185. 206. 214. 215. 227. 463.
 464. 465., Boldizsár 34. 36.
 38. 39. 44. 121. 126. 128.,
 Kristóf 204. 463., Miklós 256.
 263., Istvánné 450., András
 126. 250. 252. 263. 264. 272.
 288. 305., özvegye Zakrzeszka
 Anna asszony 327., Farkas 305.
 Batthka birtok 271.
 Batthyányi Ignác gf. erd. püspök
 102. (1798.) 625.
 Bay Mihály dévényvári kapitány
 351. 441., leánya Zsuzsa Kegle-
 vich Jánosné 356.
 Baytay Antal b. erdélyi püspök
 (1763.) 623.
 Bebek Ferencz (pelsőczi) 250, 258,
 259. 260. 264. 271. 272. 275.
 279. 397.
 Bebeki 117.
 Beck Joachim 135. 140., György,
 szakmári kapitány 202.
 Bécs 53. 65. 75. 77. 79. 81. 84.
 123., -ben földindulás 126. 128.
 197. 219. 271. 357. 631.

- Bedő István 213. 215. 218.
 Bedőházi 340.
 Beel 255.
 Been kerület 282.
 Békesi 169., István 530. 129.
 (1571.) 118.
 Bektes pasa budai begler bég 195.,
 Bektás pasa 218.
 Béla József borbándi plébánus 624.
 Béli János 129.
 Beleznai Ferencz 646.
 Belgiojoso 135.
 Benczer Gergely 650.
 Benczur János geletneki esküdt 62.
 XIV. Benedek pápa (1743.) 620.
 622.
 Bennyey István 446.
 Bercsényi Miklós gf. patense 91.
 Beregszászi Imre dr. neje bolyai
 Gáspár Brigitta, Bethlen Márkus
 leánya 291.
 Berlepsch ezredes 427.
 Bernáth György 714.
 Bertalan erdélyi örkanonok és püsp.
 helyettes (1485.) Tamás papot
 fölmenti 94.
 Berzeviczi Márton (1595.) 130.,
 János 389.
 Berzencze, hódult község 63.
 Bessenyey György 355.
 Besztercze (Bistricium) 59. 228.
 szék, 186. 191. -i piaristák, 618.
 Bethlen 445., Gergely 237. 239.
 248., Miklós 99. 100. 241. 293.,
 Elek 244., Miklós leánya teme-
 tése 248., Farkas 132. 139.,
 Gábor 137. 142. (1620.) 474 —
 503. 558. 593 és 594., Katalin
 (1695.) 141., Drusiana 525.,
 János 244. 340. 427. 657. 665.
 680., Márkus leánya, l. Bereg-
 szászi Imréné.
 Betűrendes glossarium 1 — 32.
 Bihari Ferencz a fejevári coll.
 egyik rectora 157.
 Bíró Pál, 158., Sámuel 236.
 Bisterfeld János Henrik végrende-
 lete; Susanna leánya 171., Anna
 testvére 172.
 Blaatsch kanonok (1544.) 395.
 Blaskovichné 86.
 Blandrata György (1575.) 118.
 395.
 Brankovits János 221.
 Brassó (1422. 1433.) 115. (1544.)
 129. 133. 142. 152. 222. 223.
 233. 333. 341.
 Bratulich Simon zágrábi püspök,
 és a sz. páli remeték főgeneralisa
 (1611.) 443.
 Brazlai vajda fia, Mátyás herczeg
 132.
 Bocskai István 128. 136. 139.
 140. 141. 142. 185. 194. 196.
 197. 198. 199. 206. 208. 210.
 217. 218. 223. 227. 230. 577.
 Bodó Mihály György 241.
 Boér István 155., Péter 159.,
 József 243., Gábor 248., János
 658., Imre (kövesdi) örkanonok
 (1761.) 623. (1784.) 625.
 Bogáti Miklós 137. 142. 197.,
 Menyhárt 209., Péter 303.
 Bojthi hadnagy 307., Bőjthi István
 315.
 Boldis Pál zsarnóczai bíró esküdtje
 63.
 Boldogfalvi János 155.
 Boltha Miklós s neje Magdolna
 291., Gáspár 302.
 Bolyai Tamás 98.
 Bonczhidai Gergely 193.
 Borbély 326., György 353.
 Borberek Dániel 160., István 234.
 Bornemisza Gergely 41., János
 121., Boldizsár 239., Anna
 (1663.) 669. (1686.) 168. 527.,
 Pál 475. 483. 485., Farkas
 582., Miklós 588. 589.
 Boronkay János 136. 144.

- Borsos Tamás 185.
 Bosnyák Tamás 480., Pál titkos kamarás 483., fileki kapitány 196. 480. 483.
 Both György (bajnai) 342. 344.
 Botha István viceispán lovasok hadnagya 55. 56.
 Bottyáni 450., Ádám 646.
 Boucquet Péter, a lengyel követ káplánja 416.
 Boza Mátyás 271. 328.
 Bozin várának és tartozékainak leltára (1586.) 534 — 549.
 Bozzás küüllömegyei birtok 303.
 Böszörményi és Gyarmati István gyulafejérv. requisitorok 468.
 Buda 230.
 Buday György 39., Márton 39., Ulrik örkanonok (Udalrik) (1516.) 293. 294., István sárvári provisor 575., Boldizsár kanonok (1713.) 738.
 Buchheim tábornok 413.
 Bukovina hódult helység 62.
 Bunich 642.
 Burggasse 148.
 Burgesius bibornok 442.
 Buzlai Farkas (gergelylaki) erdélyi kanonok (1519.) 296.
 Büdy Mihályné, Révay Kata 178.
 »Calender of State Papers dom. Series 1655 — 6« 677.
 Canna Gyártó Christóf regal sípok öntője 313.
 Caprara 242.
 Capriol conté 141. 197.
 Carkai Pál 222.
 Casimir János lengyel király 679. 683. 684. 685., herceg 449.
 Czaitlicz 137. 206.
 Cebyny 355.
 Clusius A. 349.
 Chmielnicki Bogdan 410. 682. 683. 684. 687. 702.
 Chrimi tatárság 679. 684. 688. 686.
 Christóf János 140. 222., Pál s társai 308.
 Cra Károly kapitány 230.
 Crispin János a fejérvári collegium egyik rectora 176.
 Cserei Mihály följegyzései 146 — 160. 232 — 249.
 Cserei Mihály (nagyajtai) (1694.) 146., Zsigmond, Zsigmond fia, Sámuel (1690.) 147., Mihály bátyja 156., Zsigmondné 157., Daniel lakodalma 158. 159., Farkas 159. 247.
 Cserményi Zsigmond 159.
 Cobb, Lipót dandárnoka 52.
 Comenius 673.
 Confoederált nemzetünk 91.
 Conyeczpoliski 684. 685.
 Constantinápoly 138. 43. 47. 197. 224. 451. 520.
 Constantin, posztelnik 341.
 Cölln János titoknok 492.
 Crines nevére kiállított nemeslevél (1714.) 738.
 Cromvell 673.
 Csáky 451.
 Csáky István (1651.) 182. 385., István gf. szepesi főispán 406., Csákiné 131. 194. 197. 582. 583., Pál gf. 69., Mihály püspöki helyett. (1545.) 306., Gizella, Salamon Aladárné 407.
 Csáktornyai Mátyás 122.
 Csáni Bernát 343.
 Csatáry György 529.
 Csató Elek, sz. Ferencz rendű tartom. főnök 472., István 467.
 Cseh Gergely, Péter, János ródi 103., Mihály alsó-torjai. plébános 469.
 Csepreghy Mihály 511. 530.
 Cherödy (Cherewdy) püspök (1579.) 354.

- Csernátoni Ferencz protonotar. 624.
 Csernovics Ferencz udvarhelyi 471.
 Csicseri Ambrus 599.
 Csicsói György közbíró 467.
 Csiszár Gergely 137., Tamás 151.
 Csoby nemzetség 709.
 Csonka János hadnagy 139. 203.,
   István 208. 221.
 Choronk Máté 462.
 Choron család 602.
 Chorong György (nagylaki) 330.
 Csulai György, superintendens 175.
 Chuthor János 347.
 Csuty Gáspár 586.
 Csűrös János csik-szt.-iváni plébá-
   nus 617.
 Czacharius Gábor zólyomi bíró
   (1402.) 363.
 Czegléd Miklós 447., István 451.
 Czigal (Cyga, Dsiga) Oglan (Oglin)
   pasa 138. 139.
 Czinderi dolog 643. 645.
 Czobor Bálint komáromi főispán
   632., Márk gf., főajtónálló és
   tábornok 82., Mihály 355. 586.,
   Czoborné 90.
 Czorstin vára 305.
 Cyommer János 211. 229.

Daczó 225. 324., István 339. 531.
 Dámfy (Dánfy) András 366.
 D'Andlau Rudolf, kapitány 736.
 Dán, erdélyi nemes 100.
 Dampierre l. Davall Henrik.
 Danichith, vajvoda 345.
 Daniel Péterné 160., Péter 233.
   234. 470., János 239., Mihály
   247.
 Dancz Balázs 39.
 Darabos János 204. 227.
 Daróczi Ferencz 195. 586., (dereg-
   nyői) Beregmegye főispánja 588.
   593. 594. 597., János 364. 366.
 Davall Henrik Dampierra gf. 137.
   141.
 Dávid deák (karkai Vöröss Dávid)
   219., (kőhalmi) 594.
 Dávid Zsigmond 123., deák 137.
   199.
 Décsei Bálint 107.
 Décsy János, Zempl. várm. szolgál-
   bírája 599.
 Dédesy István 190.
 Deli 221.
 Demeter deák 39.
 Demsusi Anka, Szerecsen Mihályné
   291.
 Dénes, dékán kanonok az erdélyi
   kápt. (1512.) 291., püspöki
   helyettes (1514.) 293.
 Dénes, esztergomi bibornok érsek
   (1454.) 377.
 Dengelegy 355.
 Dengelegi Mihály 194. 195. 201.
 Dersfi 139.
 Derssfy Ferencz 354., Miklós 355.
 Deső László, birtokos 90. 94. 100.
 Desewffy 202. 253.
 Detky Béla 599.
 Dévény vára 61. 350. 351. 441.
   451.
 Disznósi László 366.
 Dietrich Ferdinánd, l. Ferdinánd.
 Ditrich Mátyás, brassói tanácsos
   618.
 Dobay Ferencz 184.
 Dobó (1557.) Ujvárott fogva tar-
   tatik 117.
 Dóczi János kincstárnok (1525.)
   299., András, Szathmár s Barsm.
   főispánja 594. 596., Ferencz
   599., Ilona, Révay Imréné 178.
 Dombai Benedek 462.
 Domokosfalva, birtok 94.
 Domokos r. apácák Beszterczén
   (1485.) 93.
 Don Juan 122.
 Donáth István (1690.) 147.,
   György 152. 156., Mihály 234.
   236., Zsigmond 240. 247.

- Dorsch Kristóf Av. 74.
 Döghalál (1530.) 115. 118. 123.
 Drágfi Bertalan, vicevajda 95. 96.
 97., Gáspár 281., Tamás, a
 gyulafejevári székes templom-
 ban a nagy szt. doctor oltára
 igazgatója 301.
 Draskovith György, győri püspök
 344. 346. 636. 638., (1586.)
 biborn. kalocsai érsek 348., Já-
 nos 356., Péter orsz. kincstartó
 356., János, báró (trachensteini)
 359., János (trakostyáni) bán és
 kamarás mester 441., Miklós
 445. 447. 449. 452. 454. 458.
 462. 637. 639. 640. 644.,
 Péterné 645. 646. 647., Miklós
 anyja, Istvánffy Éva 445., Péter
 leánya Borbála 446., Gáspár
 452. 641., János 611. 632.,
 Miklós 641. 642. 645. 647.,
 Péterné, l. Alapi Mária.
 Drégel vára 269.
 Drugeth Vilmos (1330.) a Szepesség
 és Ujvár főispánja várai 386.
 Dudith, l. Sbardellati.
 Duló Gergely 196.
 Duna 43. 47. 134. 202. 218.
 Dunahal 310.
 Dunajecz folyó határt képez Len-
 gyel- s Magyarország között 385.
 Durniswamb János 271.
 Ébeni 329., István 335.
 Eberferber, consul Gedanensis
 (1515.) 115.
 Ebesfalu (1658.) 324.
 Eczeli János 470.
 Edenffi László 259.
 Eger 206. 264.
 Egri püspök, Pyber János 503.
 Egerváry Balázs (1454.) 713.,
 Bereczk tinnini püspök (1504.)
 714., László horvát bán és
 özvegye 713. 714.
 Egyházfalva (Torda m.) 102. 103.
 Ékszeres 171. 172. 183. 315. 321.
 Elek Mátyás (M. Alexii), zólyomi
 bíró (1400.) 360.
 Elekes Ferencz, jegyző 617.
 Elekessy Boldizsár 462.
 Elperger 641.
 Elznitz, l. Ölsnicz.
 Emlékek Barsvármegye hajdanából
 (1439—1711.) 52—92.
 Ember Pál 350.
 Enyed 296.
 Enyedi István 238., Adorján, erdélyi
 püspöki helyett. 302. 303.
 Eperjes 132. 136. 191.
 Erbeville generalis 147.
 Erdélyország 44. 52. 80. 81. 127.
 128. 135. 137. 139. 144. 159.
 199. 202. 203. 208. 217. 332.,
 három nemzete 257. 335. 353.,
 fejedelme 412. 692.
 Erdélyi fejedelmi udvartartás igaz
 képe 162. 163., 1684-ki és
 1686-ki jegyzéke azoknak, kik-
 nek élelmezési pénzük volt 165.
 166., 1682. és 1683-ki jegy-
 zék, mely a hadak leszállítása-
 kor keletkezett 167. 168.
 Erdély Emlékérmei 219. 559.
 Erdélyi káptalan levéltára 93—
 108. 291—306.
 Erdélyi káptalan 291—306. 618.
 619. 625. 628., erdélyi püspök-
 ség és káptalan birtokai 103.
 105. 106., püspök Statilius Já-
 nos 303. 304.
 Erdélyi vörösrézbányák 485.
 Erdélyi István 209. 219.
 Eördög Ferencz 344.
 Eötvös András (csengeri) nagybá-
 nyai ötvös 269. 371., Illyés 371.
 Pál, nagyváradi ötvös 369. 372.
 Erdődy György gf. 80. 81. 82.
 631. 633. 645., Ferencz gf. 80.,
 Árva vm. főispánja 84., Kristóf

87. 88., János, erdélyi kanonok (1520.) 297. 299., Péter (monyorókereki) (1548.) 342., Imre 451. 455. 632., Gábor 454., Erzsébet kisasszony 642., Gáborné 642., Miklósné 642., Antal 645., Sándorné 645., Susánna 645., Erdödyné, Rákóczy Erzsébet 80—82. 84.
Ernest Pál, veszprémi ellenőr, 736.
Erenllytthner 355.
Erős Sándor, borbándi plébánus 623. 628.
Érsekújvár, 202.
Erzsébet királyné (1383.) 377.
Esztergom 48. 50. 57., vármegye 71. 127. 223.
Esztergomi érsek 258., tizedek jövedelme s kiadásai 281—283.
Eszterházy Pál nádor 76—80. 413. 468., Miklós 449. 479., Pál (1577.), Mórész Veszpr. m. főispánja 601.
Etre Benedek (kálnai) 367.
Ezüstneműek 462.

Faber kapitány 158. 159.
Fabricius Ismaél 495.
Fahid 302.
Fanchy Györgyné Révay Zsófia 178.
Farkas György (románfalvai) lévai várparancsnok 60., Barsvárm. alispánja 63., Sándor 88. 89. 90., Tamás 93., neje, Margit 93., Ferencz 133. 650.
Fáy Krisztina, Horváth Andrásné 403.
Fejedelmek találkozása Pozsonyban 115.
Fejér György és Pál (gáldi) 305., Mihály 140. 210. 222.
Fejérvár (Gyula-) 36. 49. 51. 123. 169. 206. 338.

Fejérvári Péter komornik deák 316.
Fejérvári keresztesek conventje, (conv. crucifer. S. Joann. Hieros. de Alba) 100.
Fejérvári János 215.
Fekete János 185., Pál 248.
Felvinczi Klára, előbb Kelemen János, aztán felőri Nápolyi György özvegye, végrendelete 472., Sándor 551.
Ferdinánd Henricus Dietrich a Gabriáni vicecolonellussa 152.
I. Ferdinánd magy. kir. 389. 462. 503. 626. 627., Ferdinánd főherczeg 359.
Ferencz magy. király 626.
Ferenczi Lőrincz 588.
Filek vára 137. 480. 643.
Fileki János fejérvári egyház lelkesze 176.
Filstich Péter 132. 220. 226.
Filler Zsigmond 646.
Fogarás 138. 139. 148. 202.
Folt László, György és Elek 295.
Forgách, Simon (ghimesi) 42. 44. 45. 49. 50. 87. 89. 90., 350. 354., Ádám 61., Imre 354. 578., leánya Katalin, Miske Benedekné 106. 107., Zsigmond 581. 589. 594. 597. 598., Ferencz bibornok eszt. érsek 592. 599. 630.
Forró Péter 103., Tamás 298., Máté (háportoni) erdélyi kanonok (1531.) 301. 302., Miklós 460., János 121. 298. 463.
Földrengés (1523.) 115.
Frainovics Miklós 122.
Franczia király 673.
Francken Keresztély (1584.) 120.
Franciskanusok, barátok 620. 621.
Fráter György leveles könyve 250—290., váradi püspök (1550.) 304. 460.

- Fráter István 171.
 Frey Gáspár 617. 618.
 Freiling Henrik 494.
 Fülöp deák 253.
- Gábor deák 151.
 Gabriani generalis 151.
 Gál Christófné 247.
 Gáld 302. 459.
 Gáldtői Gáspár, gáldoni birtokos 294., Tamás, gáldtői birtokos 299.
 Galler 458.
 Gálffi János 36. 39. 43. 46.
 Garschonee Tamás, skót követ 689.
 Gasparik Pál, f.-zsadányi bíró 62.
 Gáspár Brigitta, l. Beregszászi I.
 Gazi Giraj (Gehrinus) tatár chan 410.
 Gebhardt b. titkos tanácsos 413.
 Géczi János (1589.) gubernator 185.
 Gelyén Imre 199. 222. 227.
 Genczy Ferencz 380.
 Gerardus János 134.
 Geréb László erd. püspök (1499.) 93. 94., Mátyás, szlavoniai bán (1487.) 94. 98. 99., hunyadmegyei birtokai 99. 102. (1500.) 103., Péter, nádor (1504.) 105., János 153.
 Gerendi János 121., Miklós s Jakab 293.
 Gergelyfi Márton, abrudbányai lelkész 620.
 Gergely deák 41. 121., Máté 658.
 Gergellaki Miklós, sárosmegyei eskütt, 592.
 Gerliczei Eufrosina, néhai Tárnok Péter leánya 301.
 Geszti Ferencz 121.
 Gienga, Gyenga 36. 41.
 Giengher János Frigyes özvegye Borbála 482., Genger de Conzen (Oberhöflein) 498.
- Giers, a lengyelek követe 130.
 Gika 341.
 Giovanelli János András (1653.) 399., Silvester 400., leszármazások 402.
 Giróty, Kovacsóczy inasa 39.
 Glancz, 202., János 229.
 Gombaszegh 277.
 Gombos Vincze, sárosmegyei szolgabíró 592.
 Gorollay 39.
 Goroszlói harez 131.
 Gorzófalwa Közép-Szolnok vm.-ben 181.
 Gostian 41.
 Gosztunyi János erdélyi püspök (1525.) 299. 301.
 Gotthay (Gottho) Miklós 269.
 Görgey János, kuruczvezér 400.
 Görgény 169.
 Götz gf. 427.
 Gra János 530.
 Gregorianczy 347.
 Gunesch András, szászsebesi bíró 617.
 Gusztáv Károly svéd király 676. 699. 702.
 Gurabi János, megholt vajda 54. 56.
 Gyárfás István 232.
 Gyarmati István 468.
 Gyerőfi Mihály 234. 304., György 237.
 Győrfy István 91.
 Gyulai 326.
 Gyulafejevárvár 130. 141. 144. 225. 313.
 Gyulafejevári káptalan 459. 460. 461. 468.
 Gyulai Pál 45., Ferencz 145., Samu gf., generalis 624.
 Gyulafi (1606.) 139. 141. 142. 202., László (rátóti) gf. 203. 204., István 204., Sámuel, László második fia 203., Mihály pápai főkapitány (1572.) 204., János

204. 207. 208. 209. 214. 215.
219. 222. 227., keresztelese
244.
Gyulaffi Lestár történeti maradvá-
nyai 109—145. 194—232.
Gyürky Benedek 477. 497.
- Haag** Rudolf besztercebányai prae-
fectus 485.
Haan Ignác pénzverdei főnök 469.
Hadik András erd. katon. főparancs-
nok 623.
Hajdu György fejemegyei szolgál-
bíró 318.
Haller Gábor 140. 144. 210. 222.,
János 244., 336., István (haller-
kői), Küküllő m. főispán 489.
Halmágyi István 131. 142. 216.
217. 224. 226.
Hancsok Mihály nyitrai vicekapi-
tány 70.
Hanuska Márk felső-hernankai bíró
62.
Harangláb 292.
Harrach főlovászmester 415.
Hartlib 673.
Hassághi Ferencz 342.
Haszon pasa 143. 195. 224. 225.
Havasalföld 133. 135. 140. 142.
151. 203. 206. 207. 215. 218.
222. 326. 353.
Heder pasa 138. 217.
Hedri Benedek 469.
Hegyesd vár, Balaton mellett Cso-
bánczhoz közel 203., hegyesdi
török vajda 204.
Heisler gen. 242.
Heister generalis 148.
Heisterstein báró tábornok 52.
Hellnerus Bálint 14.
Heltus Gáspár 230.
Henkel 482.
Henter András, kapitány 158.,
Gyula erdélyi kanon. (1718.)
469.
- Heősfalvai** János bazini udvarbíró-
549.
Herczegszántói Mihály, hunyadi fő-
esperes 96.
Herepei Gergely 298.
Herknecht 45.
Herkovithis 358.
Hersely Lukács 220. 317.
Hevigh János 41.
Héviz János 491.
Hidi Ferencz 531., György 531.
Hidrig Jakab, brassói tanácsos 618.
Himmelreich (1582.) 344.
Hiósi Pál 197.
Hódosi Sándor 88. 89. 90., major-
ság 37.
Hoffmann György 132. 135. 136.
219., János 271.
Homonnai 197., Bálint 201., György
597. 600., Zsigmond gf. anyja
Homonnai Györgyné 530.
Horváth György 62. 81. 399.,
Pál 97., József 70., András 228.
384. 658., Berta 444. 643., Ist-
ván 646., János 580. János pré-
post 390., (lompniczi) neje Zipser
Györgyleánya, Ágnes. gyermekei:
Orbán és Klára (1564.) 396.,
Márton 397., András neje Fáy
Krisztina, gyermekei: Ágoston,
leánya, később báró Miskéné, test-
vérei: Frigyes, Ferdinánd 403.,
Sándor, András báró unokatest-
vére férfiága kihalt 407., Korne-
lia, leánytestvére Salamon lovas-
kapitányhoz ment nőül 407.
Horváth cs. újabb időbeli tagjai:
József, ennek fia András, ennek
testvére Ferdinánd, Sándor s
Kornelia gyermekei 408.
Horváthország 453.
Hosszúaszói Mihály, Máté és György
463.
Hrussóy János 256.
Hudezovicz István kulcsár 85.

Hunyady László Komárom vm.
viceispánja 71. 72., János guber-
nátor (1451.) (1487.) 388. 461.
Hunyadvármegye insége 187.
Huszár Jankó, zsarnóczai bíró es-
küdtje 63., István 205. 222.
227., József b., 623.
Huszárvár 353. 359.

Ibrányi Ferencz 137.

Iffjú János 215.

Igen 147.

Illye 223.

Illyés András, erd. püspök (1808.)
626.

Illyésházi 194., Miklós gróf főispán
81., Mátyás erdélyi prépost
(1485.) 93., István 454.

Illyésháziné 454.

Imotta Simon, szt. Ferenczrendű
házfönök (1657.) 466.

Imre János, asztalos 190.

Imreff János 143. 215.

Indali Anna, l. Baládfi Mihályné.

Ivócz Pál 599.

Insurrectio 59. 80.

István, lengyel király 204.

Istvánffy 444.

Istvánffi Pál 343., Miklós (1576.)
343. 344. 346. 349. 350. 354.
356. 360. 441., leánya Éva 358.,
Éva, l. Draskovics Miklós anyja.
Izabella királyné (1543.) 305.,
(1547.) 559. 460. 462., (1557.)
618.

Izdenczy János 354.

Jakab Elek 171., Jakab deák 352.,
erdélyi kanonok (1451.) 461.

Jakchy Boldizsár 175.

Jakabfalvi 327.

Jaklin nyitrai püspök, kanczel-
lár 81.

Jankafi Máté 103.

Jánosi Máté 469., Ferencz 627.

János király 204. 264., Zsigmond
280. 301. 302. 303. 304.
378. 379. 462., János Kazimir,
lengyel király 417., János tor-
dai főesperes (1503.) 103.,
ó-tordai plébánus, eczeli plébánus
108., liezkafalvai plébánus 738.,
deák 40., János Lénárd 204.

Jaskó Antal, gyulafejervéri levéltári
requisitor 473.

Jellachicz Ferencz 447. 448., Gá-
bor bíró 453. 456.

Jenei István 160.

Jenei pasa 335.

Jeszerniczki 122.

Jeszi János 639.

Jezsuiták 34. 118. 120. 451. 463.
464. 465.

Jó Zsigmond (ajtai) 158., Balázs
pap 355., Mihály neje, Ilona 460.

Joannelly 61.

Jobbágy Pál 142.

Jósika, cancellarius 39. 353.

Jósika Imre lakodalma 159.

Jurnovich Pál, pápai esperes 451.

Kádár András 650.

Kakas István 40., l. Kokoss.

Káldy 639., Márton (1604.) 132.

Káli Vinceze 138.

Káluoki Sámuel 152. 154. 156.
239., Farkas 247., Sámuelné
247., Mihály 339. 648.

Kálmándi 137.

Kamariay Tamás 276.

Kamuti Farkas 134. 201. 202.,
Balázs 193. 194. 196. 204.
218. 227.

Kanizsay Györgyné, Rozgonyi
Klára 713.

Kapi András 594.

Kannagyártó, l. Canna Gyártó
Christóf.

- Kapitány Farkas 639.
 Kapucsi pasa 307.
 Kapusi István, ref. pap 467.
 III. Károly 618. 738.
 Karanth bég, tatár vezér 139.
 Kari Miklós korondi plébános 470.
 Karkai, l. Carkai Pál.
 Károlyi György 350., Kata Zichy Pálné 83.
 Kárpótlási rendtartás 261.
 Karvassy 288.
 Kassa 91. 120. 132. 135. 136. 137. 194. 202. 204. 219. 358. 377. 585.
 Kassai helv. iskolai törvények (1656.) 552—558.
 Kassai szabóczéh 188., bábkalácsosok, czukrárszok 191., bíró, l. Köszögi.
 Kastal János erd. kanonok 473. 620. 621., István 623.
 Kátai 140., Mihály 194. 201.
 Katona Mihály 185.
 Kauffang Zsigmond rablólovag 396.
 Kaza vár 255. 256.
 Kazinczi Péter 531.
 Kázmér János, l. Casimir János lengyel király.
 Kecze 147.
 Keczel-Alszeg, Kraszna m. birtok 98. 99. 100.
 Keczei Mátyás leánya Margit, Bak Ferencz neje 98.
 Keczer 253.
 Keczer Sándor, Sáros vm. viceispánja 90.
 Kecskeméti Péter nagyváradi ötvös 369.
 Keglevich János neje, Zsuzsánna, Bay Mihály leánya 356., Ferencz 447., Péter 450., Keglevichné 463., István 337. 638., Zsigmond 637. 638.
 Kékedi György (1605.) abaújházi főispán 140. 195. 222. 223.
 Kelemen János 160., özvegye l. Felvinczy Klára.
 VII. Kelemen pápa 465.
 Keller 85.
 Kelne (?) István 154.
 Kemény 670. 675.
 Kemény János Erdély fejed., szászok grófja 235. 323. 324. 329. 523. 525. (1661.) 648. 653. József gf. 185., Boldizsár 215. 220. 237., leánya 246., Simon 529.
 Kéméndi János 301., Miklós, özvegye Katalin 301.
 Kende erdélyi nemes 100.
 Kendefi János 237., Gáspár lakadalma 239.
 Kenderes rokonok 101.
 Kendy Ferencz 36. 117. 121., Sándor 117., 121., Antal 117. 462., Gábor 46. 121. 176. 179. 180. 183., István 144. 179. 180. 307., Gáborné, Révay Kata végrendelete 175., Anna, Margit 178., János 463.
 Kerecsény György (kányaföldi) 342., Mihály 344., László 448.
 Kérei Márton, huszti jószággyondviselő 171.
 Kerekes Pál 193.
 Kereskényi Farkas 86. 90.
 Kereky János (kiskereki) 176. 179. 182. 183. 184.
 Keresztes, Torda vármegyében 300.
 Keresztes János 530., András 330.
 Keresztesi 159., Sámuel 233.
 Keresztesi, pater 453.
 Kerezta vornik 141.
 Kerka 709.
 Kerl András vibornai lelkész 395.
 Kéry Balázs 646.
 Kermendy 253.
 Keszelitzky András 300.
 Kewer Zorardus 266.
 Kezeslevél 70.
 Keyserstein ezredes 427.

- Kimutatása az Eszterházy-féle volt javaknak 503.
 Király György 372.
 Királyfalvy János 39.
 Kinan pasa 335.
 Kis Boldizsár 41., Péter (maczesdi) 98., Miklós 358.
 Kisvégedi Ambrus 460.
 Kis-Vas János 463.
 Kismarton vára 78. 80.
 Kis-tapolcsáni gyalogság 54., hajduság 57. 80. 82.
 Kiscevnyiczai Menyhárt 738.
 Kleiche Dietrich bécsi követ 412. 415., Kley 424.
 Kleyhens 429.
 Klobusitzky Ferencz b., erdélyi püspök (1742.) 620. (1764.) 621.
 Koczka Miklós (1545.) 253. 254. 256.
 Koczian 380.
 Kokoss mr., (1319.) a lechniezi karthausiak klastroma alapítója 386.
 Kollonits familia 69., kardinális 84., Siegfried (1607.) 441. 443.
 Kolozs város 304.
 Kolozsmonostori convent 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 292. 293. 295. 296. 299. 305. 460. 462. 463. 619. 621.
 Kolozsvár 40. 116. 117. 120. 121. 133. 140. 142. 144. 145. 193. 197. 202. 215. 224. 230. 232. 245.
 Kolosvári Péter ugocsai főesperes-kanonok (1545.) 306.
 Komáromi Márton 204.
 Konezin Cyprian váradi kapitány 145. 223.
 Konkoly 198.
 Kongszkiné 663.
 Konstantinápoly I. Constantinápoly.
 Kopacz Illyés 96. 303.
 Koppán Gergely erdélyi kanonok és Ambrus testvére (1525.) 300.
 Kopprer Lőrincz (besztercezi) közjegyző (1502.) 104.
 Kopanicza hódult helység 63.
 Korbely generál 242.
 Korda 135. 240.
 Korláti István 223.
 Korlátovics István 201., György 227.
 Kornis Boldizsár 141., Gáspár 128. 131. 353., Sigmond 195. 199. 243., György 218., Péter 235., Gábor 623.
 Korogh, kolozsmegyei birtok 304.
 Korondi torony, vitás 470.
 Korvin Kristóf gf. 105.
 Kosztka János 390., Miklós 390.
 Kovács Máté 198., Ferencz 658., Miklós erdélyi püspök (1836.) 628.
 Kovácsóczy István kancellár 497.
 Kovácsóczy Farkas levelci (1577—1594.) 33—51., János, Kristóf, Zsiga, Istók 37., kanonok 84., István 466., Farkas 121.
 Kovazó 808.
 Kozák követek a krimi tatárság legyőzői 131.
 Kozákok 193. 210. 218. 353. 409. 420. 438. 484. 674. 698. 699.
 Kozák Illyés darabont 506.
 Körmöczi kamara 474.
 Körösbánya 224. 326.
 Körösi Mihály 226.
 Kőszögi Mihály 188.
 Köleséri Sámuel 469.
 Könyü Pál 592.
 Königseck Lothár József 471.
 Könyvesház 40.
 Kővár, János Zsigmondtól bevétetett (1567.) 117. 195.
 Követségek költségei 253.
 Krakkó 33. 129. 130. 344. 411. 674. 694.

- Krakkó feladása történetéhez. 426., a capitulatio pontjai 428.
- Krauss János (lubló), belső secretarius 475.
- Krauzenek 133. 141.
- Krisztina svéd királyné 678. 680. 683. 692.
- Kristóf bártfai plébános 379.
- Krommer Lénárd kassai jegyző 382.
- Kucsugh Mehemet temesvári béglerbég, Jenőben pasa 653.
- Kuglman 445.
- Kulpa 129.
- Kún Gáspár 200., István 213. 336., Gothárt 380., Gergely 468.
- Kupás János 148.
- Kurecz birod. kanczellár 414.
- Kutassy János, esztergomi érsek (1601.) 359. 360., András fiai (1326.) 710.
- Laczkfy István, alvajda 712.
- Ladányi Ferencz 641.
- II. Lajos, magy. király (1515.) 115. 296. 297. 298. 299. 300.
- Lajos Tamás 40.
- Lakatos István 469.
- Landskron 685.
- Lapos, birtok 93.
- Laskói András, veszprémi alkaptány, hadnagyok, vajdák és társai 737.
- Laszki 409.
- Laszko Jeromos és ennek genealogiája 388.
- V. László (1454.), magy. király 377.
- Lazó János, erdélyi kanonok 291.
- Lázár F. 244., Péter (szárhegyi) 466.
- Lehoczki Mihály kopaniczai bíró 63.
- Lendvay Imre 623.
- Lengyelek 43. 353.
- Lengyel ország 132. 136. 140. 193. 194. 197. 201. 228. 341. 349. 422. 674.
- Leopol város, a zydaczowi kerületben 426.
- Leopold király resolútiói 468.
- Lessenyei Nagy Mihály, Bars vm. viceispánja, 55. 56., Ferencz néhai Wesselényi Ferencz nádor ítélő mestere 64. 65., nyitra-szegi házának s birtokának leltára 66.
- Lépes Bálint, nyitrai püspök 588.
- Létai Ferencz, borbándi plébános 473.
- Létava uradalma az árvai urodalommal egyesítve Thurzó successio 84.
- Léva 63. 64. 70. 194.
- Lewkews Kristóf (syrai) 738.
- Libathin, község 94.
- Lichtenstein, fejedelem 238.
- Lilliecrona Gusztáv 702.
- Limpacher János, a körmöczi kamara praefectusa 475—501.
- Lincz 631. 633. 646.
- Lindvai jószág 450.
- Lipót főherczeg (1383.) 377.
- Lipót, császár 52. 72.
- Lipót Vilmos auersbergi herczeg 417.
- Lipcei 358.
- Lippa vára 143. 206. 223. 225.
- Lippay György, kanczellár, 449. főisp., érsek 334.
- Lippay János, Bars vm. főispánja 65., Balás (1604.) 135. 137. 194.
- Liszniai Pál 551.
- Literáti Márton 462., Ambrus, szolnoki esperes (1544.) és Ferencz 305.
- Lithvania, 409. 412. 417. 674.
- Loosz Demeter 105.
- Lodi Simon 139. 140. 144.

- Lóna 47.
 Lónyay 594.
 Lónyai Albert 355., István 356.,
 Anna 523. 524.
 Lorántfi Súsánna 172., 409., 596.
 Losonczy István 270. 275. 290.
 László, alvajda (1493.) 95. 96.
 Lökös, l. Lewkews.
 Lőrinczi Miklós 158.
 Lucz Gál 208.
 Lucinus Sándor 229.
 Ludvig 647.
 Luka Benedek 646.
 Lukács András, erdélyi kanonok
 (1727.) 471., János (1782.) 625.
 Lukinus Tridentinus 136. 227.
- Macedoniai Miklós, csanádi comes,
 erdélyi alvajda (1527.) 300.
 Macskási Gáspár 298., Krisztina
 621., György 462.
 Mada, Szabolcsmegyében 176.
 Madarász 169.
 Madocsáni Imre 531.
 Magni generalis 148.
 Mágócsy 577.
 Magyar Bálint 204.
 Magyar-Orbó 296.
 Magyar és cseh táborból való hírek
 Szászországból 285 – 288.
 Magyar márka 474.
 Magyarország 52. 72. 81. 82. 194.
 217. 360.
 Maholányi 87.
 Mahometes VII., török császár 115.
 Malakóczyné 450.
 Makrai 229.
 Maksay János 625.
 Mansfeld gf. generalis 413.
 Manicor 445.
 Mányai István 69.
 Marek András, vozniczai bíró 62.
 Marczy András dr. 581.
 Mara Albert, szt.-mártoni birtokos
 104.
- Margit, Farkas Tamás neje 93.
 Mária királyné (1498.) 99.
 Mária Christierna 123.
 Mária Therezia (1742.) 619.
 (1749.) 621. (1769.) 624.
 Marienburg 427.
 Marin István 531.
 Márka, l. Magyar.
 Markó, vajda 141. 205.
 Márton deák 353.
 Márton, a tordai Ágoston-rendű
 remeték főnöke 292.
 Mártonfi György erdélyi püspök
 469. 626. 670., József, erdélyi
 püspök (1811.) 626. 627.,
 Péter, erdélyi kanonok (1801.)
 626.
 Mártontelek, Fehérmegyében 459.
 Máthé deák 669.
 Mátrai 230.
 Matusnay hadai 594.
 Mátyás deák 511.
 Mátyás, aradi örkanonok (1493.)
 95., ugocsai főesperes (1503.)
 103.
 Mátyás főherczeg 134. 227. 345.
 359.
 Mátyás király (1467.) 366.,
 II. Mátyás 587.
 Matthias Sylla Illiricus, 206.
 Mátyus János 212. 221.
 Maurer Egyed (1466.) zólyomi bíró
 366., Gábor 154. 157., Maurer-
 né 152. 233. 236. 239. 242.
 247.
 Mázán Lőrincz, szénásfalvai es-
 küdt 62.
 Maylád István, erd. vajda (1535.)
 303. 304., Tordát elégeti (1531.)
 115.
 Meczler, beszterczei plébános 362.
 Medgyes 134. 214.
 Medgyesi Ferencz dobokai főesper.
 (1547.) 459.
 Mednyánszky 81.

- Mednyánszki Jónás 412. 421. 424.
438. 673., Dénes 399. 402.
Megereche János, erdélyi kanonok
(1513.) 291.
Mechemet Gertin, tatárok királya
679.
Memhet pasa, fővezér 195. 217.
331.
Mehemet szultán (1656.) 685.
Merényi Lajos 184.
Mihály Ferencz 650.
Mihály vajda 131. 132. 133. 144.
199. 206. 215. 226., epita-
phiuma 234.
Mihne vajda 129.
Mikes Mihály, kancellár 241. 425.
336. 339. 341.
Mikes deák lakodalma 160.
Miklós deák 303.
Miklós, néhai erdélyi püspök 98.
Mikó Miklós 520., Ilona, Vas Dá-
nielné 246.
Mikola László, kir. alhelytartó
(1542.) 304., (1544.) 305.,
(1547.) 459., János 125. 131.
142. 304.
Mikulich Tamás 452.
Miksa főherczeg 357.
Miksa, magyar király 352. 358.
Mikeszása, küüllömegyei birtok
97.
Milojkovits János 63.
Minckwicz Miklós, sziléziai kalan-
dor 391.
Mindszenti Benedek 209.
Minorita atyák 466. 620. 621.
Miriszló, falu 95. 96. 131. 144.
226.
Miske Tamás és Benedek 106.,
Benedekné (bereksoói) Forgács
Imre leánya Katalin 106. 107.
Mislye 194.
Modrusi Lukács mr., a gyulafejér-
vári székes templomnak az úr
színe változása czímet viselő
TÖRT. TÁR. 1893. IV. FÜZET.
- oltára kormányzója, (1521.) 297.
298.
Mogyorósi 327.
Mohay Miklós 305., Lajos 459.
Molart Eleonora, l. Pálffy Jánosné.
Moldvaország 341.
Moldvai had 223., követek 131.
Moldvai vajda István 171., —vaj-
dát Szalánczi János elfogja
(1540.) 115.
Moltke, generalis 618.
Monoky Miklós 588. 589.
Montecuculi, tábornagy 52. 427.
Monyorós-tó v. Nagy-tó, halastó
296.
Monyorókerék, castrum 342.
Móré László 351., István 304.,
Péter 304.
Móricz szász választó 278.
Mormilli, vicecolonellus 237.
Morvaország 82. 449.
Molvai határ commissarius urak 82.
Mosdosi Ambrus 462.
Mulstain András 367., Vid 367.
Munkács 58. 170.
Muntyán Angyal, zalatnyai bíró
619.
Mura folyó 121.
Murány vára 396.
Murteza oda pasa 57.
Musconi Farkas 358.
Mustapha aga 685.
Musztafa János 737.
Muthuoky Mihály, esztergomi gond-
nok 264.
Muzađar csausz 130.
Nádasdi 130. 413., özvegye Báb-
hori István testvér huga 441.,
Mihály 461., György 446., Fe-
rencz gf. 575. 635.
Nagy György (szakácsi) 99., Fe-
rencz 142., Albert 204., Lő-
rincz 205., Mihály 213., Gergely
221., Máté 304., Menyhért 462.,

- Pál, erdélyi kanonok (1727.) 471., János, gyulafehérvári plébános 467., András 578. 579., Lukács 594., Zsigmond 157. 234., István 159.
- Nagy-Szombath 91. 195. 453.
- Nagymihályi Ádám lakodalma 238.
- Nándorfejérvár 137. 138. 149. 201. 218. 233. 334.
- Náprági Demeter, kalocsai érsek 598.
- Nápolyi Györgyné, l. Felvinczi Klára, Péter, l. Péter deák.
- Nedeczvára 385., a Dunajecz jobb partján, Dunavec vagy egyszerűen Dunajecz, de Nedecz, Neiditz, Nedecza, Nyedecza, Nedeczin vagy Nis név alatt is előfordul 387.
- Nemes János lakodalma (1690.) 147., Tamás 151. 155. 156. 157., Gábor 236. 248., Péter 240. 244., János 247.
- Németek 138. 202. 206.
- Német hadak rakonzátlanlansága 73.
- Német Gergely, kapitány 201. 202.
- Németország 132. 136. 137.
- Neositus, l. Petrus.
- Névery Gergely, tiszttartó 85. 86. 91.
- Nigron 594.
- Nikápoly 331.
- Norherr generalis 148.
- Novák Baba 144. 215.
- Nyáry Mátvás 40., Pál 202. 355., Ferencz 251. 276. 283., János 288.
- Nyiresi Tamás 293.
- Nyitra vm. 75. 87. 92. 202. 451.
- Nyitrai káptalan bizonytsága 256.
- Nyizsnánszky György 453.
- Nyul (lepus monstruosus) 203.
- Ocskay Ferencz 639. 640.
- Oláh Bertalan 464.
- Oláhország, oláhok (erdélyi), oláh fejedelem 97. 579. 674. 692., követség 219.
- Olasz 127., Olaszország 377. 592.
- Olt 140. 152.
- Ombozi Miklós 298.
- Ónod 344. 378. 600.
- Orbán Elek 470.
- Orbó, birtok 299.
- Orczi 633.
- Oroszlán Balázs 738.
- Ország 290., Sebestyén (guti), neje Magdolna, Vizaknai Miklós leányának hagyományozott birtokai 97. 101., özvegye 293. 294., Tamás, geletneki bíró 62.
- Ostrogi Janusius, tarnowi gf., Wolinia (Előpomerania) palatinusa 350.
- Ostrosith István (militinezi) tanácsos 503.
- Osztrákok cselszövései 704. 708.
- Óváry István, portaikövet 47. 121. 132.
- Ozdi György 247.
- Oxenstierna Benedek gr. 418.
- Ölsnicz (Elznitz), szász város 287.
- Ödönffy, l. Edenffy.
- Ördög Benedek 103.
- Örményi János és Péter 354.
- Ösze Demeter 230.
- Ötvös-czéhek szövetkezete a XVII. században 368.
- Öttvös Mihály, brassói bíró 307. 308 — 322. 506 — 521., Mihály, l. Szegő Ötvös M.
- Pace (személynév) 151.
- Pádi erdők 96.
- Pál, országbíró (1328.) 710., tordai főesperes (1526.) 300.
- Pál Kata 40.
- Pálffi 351., János gf. főispán 81., főkamarás 632., Jánosné Molárth Eleonora gfné 82. 88., Miklós

- 352., Zsigmond 358., Pál 445.
633. 636., Pálffné 647., Mihály 470.
Palatich György 144. 214.
Pallavicini bibornok 442.
Palocsa, vár Sárosmegyében 403.
Palotha vára 257
Pankhauser 205.
Pápa nemzetség nemzedékrende 602.
Pápa város 602.
Pápai János M., fejevári káptalan egyik tagja 175., Pál 250.
Pászmos 169.
Patacies Péter 455. 458. 632., Istvánné 646.
Pávai Tamás, törösvári harminczados 308., Dániel 327.
Pázmány 451.
Pecz hada (Pech hada) 132. 137. 141., János 227. 229.
Pécsi püspök, Dudith András 343.
Péchy Simon kanczellár 595.
Pekri Lőrincz gf. 233. 246., Lajoss több megnevezett jobbágya 735.
Pellérdy 46.
Peregi Albert, prépost 257.
Perényi Péter 265.
Perényi hadai 594.
Perneszy András (osztópáni)(1577.) 344.
Pernsthain János 257., neje Székely Magdolna 276.
Pest-Pilis és Solt vm. 75., Pest 79.
Péter deák nápolyi, a vajda secretarius 169. 195. 327.
Péter, erdélyi vajda (1499.) 99. 100. 103. 104. 105., országbíró 105—108., (1514.) 292., (1519.) 295., (1528.) 301.
Peterd 105.
Peterdi János 105.
Pethe püspök (1611.) 444.
Pethő 583., Tamás (gersei) 346., János 204.
Petinger Frigyes, kapitány 194.
Petki János 212.
Petthry Anna 179. 182.
Petrócz János, szepesmegyei alispán 397.
Petrovich, tatár követ 683.
Petrus Neositus (1583.) 120.
Pisano Gerard 134.
Pilanski András, bukovinai bíró 62.
Plannos (Plauen) szász város 287.
Ploest 149.
Pobroncz nevű paraszt gyerek 76.
Podmániczky János (1545.) 253. 255.
Pogrányi 354., Ferencz 139. 224.
Pogány Mihály, szolgabíró 72. 75. 76., Menyhért (csebi) 533.
Polgár Miklós s neje Ágota 104.
Polyák Márton, alsó-hámori bíró 62.
Pongrácz 39.
Porkoláb Zsigmond 103. 104., András (péterfalvi) 106., Mátyás 299.
Porta 421. 439.
Porumbák 307.
Posen 411.
Pósta Béla dr. 575.
Potochi 685.
Potturnyánszky 390.
Povrasniky 367.
Pozadaeski 357.
Pozodarszk Péter, dalmata 144.
Pozsony 65. 71. 72. 80. 86. 87. 89. 90. 92. 122. 127. 202. 226. 250. 271. 577. 631., —ban fejedelmek találkozása 115.
Prága (1535.) 122. 199. 208. 353. 440. 634.
Prásmár 123.
Protestans fejedelmek 704.
Pritova, helység 82.
Pruszkóchky Gáspárné, Révay Borbála 178.

- Püspöky 276. 277.
 Pyber János, egri püspök 503.
- R**
 Rabutin, generalis 91.
 Rácz György (zalonkemeni) 133.
 138. 139. 140. 143. 185. 203.,
 hitlevele 205. 206. 207. 209.
 212. 213. 214. 218. 219. 223.,
 István 529.
 Ráczok 143. 203. 210. 357.
 Rádai György 340.
 Radatovics Mátyás 635.
 Radecius István (1588.) locumte-
 nens 122.
 Radics András 533.
 Radisith János 462.
 Radivil, bibornok (1594.) 129.
 Radnóth 148.
 Radnóti István deák 220.
 Raduly, vajda (1603.) 132. 142.
 196. 215. 223. 505.
 Radzivil 129. 409., Boguzlav 416.
 Radziejowski Jeromos 412. 678.
 682.
 Rajcsányi János, a kolczsvári je-
 zsuiták főnöke 469.
 Rajecz (Raycz) Trencsénmegyében
 84.
 Rákóczi 197., Erzsébet, Erdődy gf.
 neje 80. 81. 82. 84., Ferencz
 neje hassiai Charlotte Amália 87.
 89., Rákóczy Györgyné (II.)
 Báthori Zsófia 57., Rákóczy ár-
 vák (Erzsébet és Borbála) gyámja
 58., Rákóczy Ferencz, vál. feje-
 delem, Rákóczi II. Györgyné fia
 57. 58. 80., 206. 531., Lajos
 186. 206. 223. 224. 578—
 581. 596., György, edictuma
 udvari népe számára (1645.)
 522., János 577., Zsigmond 194.
 578. 579. 580. 586. 592. 597.,
 Pál 580. 592., Judith 580.,
 Zsigmond özvegye, Telegdi Bor-
 bála 583. 587. 595. 599.,
 György 175. 329. 332. 333.
 335. 353. 439. 575. 578—
 580. 597. 600. 632. 699., Julia
 l. Aspermont.
 Rákosi Máté, tordai főesperes
 (1501.) 96. 103.
 Rákospatak, Torda mellett 303.
 Ralamb Klaudius 695. 698. 708.
 Rátkay 358.
 Rauch Dániel 632.
 Ravazdy György 181., ujbári ka-
 pitány 182.
 Récese (Rechie) Kraszna vm.-ben
 180.
 Rhécsei István 243.
 Rhédai István 235., Rédei, kapi-
 tány 201.
 Rédei 194. 195. 196.,
 Rhédei Ferencz (Kis-Rhédei), Mar-
 maros s Bihar főispánja 327. 329.
 330. 335. 524., László 339.
 340., Ferencz fia 525.
 Ref. iskola 551.
 Régeni János (1604.) 133. 135.
 143. 144. 208. 243.
 Regnald Fülöp 42.
 Reisner János, szebeni polgármes-
 ter 509.
 Reissig család 714.
 Remete 37.
 Répási erdők 96.
 Réti István, portai orator 308. 521.
 Révay 251.
 Révay Mihály 176., Lőrincz, Péter
 és Ferencz 178. 352., Erzsébet
 178., Anna 176. 177., Kata,
 l. Büdy Mihályné, Imréné, l.
 Dóczy Ilona., Zsófia, l. Fanchy
 Györgyné, Kata, Kendi Gáborné
 végrendelete 175., Borbála,
 Pruszkóchky Gáspárné 178.
 Rezneky család 709., György öz-
 vegye 711., Herbord 710.,
 György 710., Domonkos 710.
 712., Lukács (1341.) 711.

Ribis 142., Sigefried 215. 229.
 Rimaszombat 191.
 Rivlinus Balázs, a tordai Ágost. re-
 meték procuratora (1526.) 300.
 Róbert Károly, magy. király (1320.)
 386.
 Rogocz János, sárosi főbíró 592.
 Rohonc 450.
 Római szék 705.
 Rosen Pál 256.
 Róth János, borbándi plébános 624.
 625., Hermann könyvvivő 501.
 Rozgonyi Klára, Kanizsay György-
 höz ment férjhez 713.
 Ruber kapitány 226, fia György
 595., Rueber 345.
 Rudolf Péter, zólyomi bíró 366.
 Rusa Imre, csepregi pap 575.
 Saag kolostor 269.
 Salgay Ferencz 254.
 Salamon lovaskapitány fiai: Sala-
 mon, Aladár, Géza, Tivadar és
 Attila; Aladárra esett az osz-
 tálynál Nedeczvár, ki Csáky
 Gizella grófnét vette nőül 407.
 Salamonváry István 710.
 Salvus conductus 220. 317.
 Salterus Reimond 130.
 Sándor országbíró (1326.) 710.
 Sándorffy 353. 355.
 Sándor István 71., János 244.
 Sánta János 623., Antal (tusnádi)
 626.
 Sapieha (Sapia) generalis 242. 427.
 Sárd 214.
 Sarkad birtok Torda megyében 98.,
 105.
 Sarkadi Máté 98.
 Sárközi Máté 212.
 Sarmasági 132., Miklós 176.,
 Zsigmond (hegyesdi) 594.
 Sárospatak 196.
 Sárospataki lakatosok, bádigosok,
 óráso, puskaművesek, asztalosok

és fejművesek czéhlevele 1608-
 ból 373.
 Sárpatakiné 235.
 Sassovszky András szénásfalvai
 bíró 62.
 Sbardellati Dudith András (1557.)
 pécsi püspök 343.
 Schaum Constantin (1657.) 673.
 Schellbart J. 504.
 Schrauk M. 359.
 Sebesi Ferencz 704., Miklós gyula-
 fejevári rk. pleb. 467.
 Sebestyén András erdélyi püspök 75.
 Selizi (Seelyz) kerület 282.
 Segesvár 100. 133. 139. 140. 148.
 202. 213. 221. 223. 327.
 Sennyei Zsigmond özvegye 44.,
 Miklós 129. 141., Pongrácz
 141. 194. 195. 199., Ferencz
 (1564.) 343.
 Serédy Gáspár 251. 264. 265.
 278., István portai követ 318.
 510.
 Szawnicza híres lengyel fürdő 386.
 Sibrik 250.
 Silisztria 331.
 Sima posztelnik 217.
 Simándi Péter deák 250. 253.
 Simeon vajda 140. 143. 202. 224.
 Simon Gergely, alsó-zsadányi bíró
 62., Ferencz 158.
 Simonyi Imre barsvm. alispáu 63.
 Sirmer Antal 208.
 Slik generális 242.
 Slotarinkó generalis Zaporovianus
 687.
 Skorera András deák 159.
 Sneider Máté zólyomi bíró (1470.)
 367.
 Sokolovski Szaniszló, Báthory Istv.
 kir. udvari papja 33.
 Solyom adó 672.
 Solyom Márton 233.
 Sombori 39.
 Somogyi Albert 253.

- Somogyi Berta 227.
 Sopron 74.
 Sós István 466.
 Sörös István 204. 205. 230.
 Spáczay György szolgabíró 64.
 Statilius János erdélyi püspök (1533.) 303. 304.
 Steinbock 438. 699. 706. 707.
 Stenisznyak 355.
 Stenzel András, Anna 172.
 Stepán István 131.
 Stephanovic 415.
 Sternbach 412. 420., emlékirata Rákóczi bukásáról 430—438.
 Sternbeck 687.
 Strassoldo 76.
 Strecesen vára 54.
 Strigyi Mihályné 107.
 Stubnya fürdő 61.
 Souches, Lipót tábornoka 52.
 Svaynczogl mr. 367.
 Svédország (1544.) 115.
 Svéd király 415., had 451. svédek 410. 411. 674. 698. 701.
 Svédek szövetsége a kozákkal 699.
 Sükösd Máté szt. Ferencz r. tartományi főnök (1749.) 621.
 Suskovits kapitány 55.
 Szabó György tatai harminczados 71. 135. (bogácsi) 599., Pál (harkácsi) 592., Márton 147., Mihály 234., János 172. 237. 467., Ferencz 629., András 132.
 Szabolcsmegye főispánjai (1210—1889.) 714.
 Szakál András 230.
 Szalai Ferencz 215. 220. 221., György főtanácsos 592.
 Szalánczi László 127., János 185., István 510. 519. 520., Mihály 115.
 Szalárdi 338., János az erd. fejed. secretariususa 513.
 Szamó Jakab 199.
 Szamosközy 43. 46.
 Szaniszlai Mihály 317.
 Szappanos Bálint 466.
 Szárhegyi Lázár Péter 466.
 Szászsebes (1438.) 115. 206. 298. 334.
 Szászország 280.
 Szászság 139. 207. 210. 280.
 Szászváros (Saxopolis) 130. 205.
 Szathmár 121. 126. 134. 135. 141. 145. 202. 215.
 Száva úr 241. 243. 245.
 Szeben (1570.) 118. 121. 123. 133. 139. 155. 172. 206. 208. 210. 328. 339. 579.
 Széchényi György püspök 714., Ignác 714.
 Széchy 450. 476. 487. Péter püspök 646., Tamás leánya Margit (Kata) 203., Szécsyné 449.
 Szegedy (Szegedey) Pál csanádi püspök (1595.) 175. 184., András 90. 91., Pál 241. 243., Péter 466., János 597.
 Szeghy Mihály Komárom vm. szolgabírája 70.
 Szegő Ötvös Mihály 379.
 Sejdí Mehmed pasa budai vezér 334. 335. 337.
 Székelyek 115. 117. 197. 202. 203. 205. 207. 329.
 Székelyvásárhelyi Gergely 465.
 Székely Mózes 132. 133. 185., Miklós 356., Pál 462., Magdolna, Pernstein Jánosné 276.
 Szelepcsényi György eszterg. ér. és főispán 64. 71. 72. 75. 451.
 Szengyeli Ferencz erd. kanonok (1554.) 462.
 Szénásfal 62.
 Szénási Mátyás 134.
 Szendrő 137. 194.
 Szentandrassy család 709.
 Szt. Ágoston-rendű remeték egyházfalvi háromkövű malma 102. 103.

- Szt.-Benedek helység 54.
 Szt. Domokos-rendű convent Beszterczén 104.
 Szt. Ferencz-rendű atyák 466.
 Szentgyörgy birtok Hunyadmegyében 304.
 Szentgyörgyi Dénes birtokai 101., Ferencz 157.
 Szentimrei Dániel 301.
 Szentiványi Zsigmond 586. 588. 589.
 Szt.-Márton, Turócz vármegyében 529.
 Szent-Márton, birtok Kolozsvár és Torda között 104.
 Szt.-Mihálykövi pálos remeték 294. 302.
 Szentmiklósi Miklós 250.
 Szt.-Péter 169.
 Szent-Páli 169. 662.
 Szepckth Miklós budai sz. Domonkos-r. szerzetes 299.
 Szepesi Ignác b., erdélyi püspök (1825.) 628.
 Szepesi kamara 191.
 Szepesváralja 132. 136. 141.
 Szerdahely 255.
 Szerecsen János (felső-szállás-pataki) 101., Mihály neje, Demsusi Anko 291.
 Szered 429.
 Szeredai Péter 470., Antal erdélyi kanonok (1765.) 623. 624., András (1782.) 625., prépost (1805.) 626.
 Szerencs 193. 206. 584.
 Szezármái kápolna 94.
 Szigeti 329.
 Szigetvár 45.
 Szikszó 192.
 Szilágycseh 203.
 Szilágyi Boldizsár 137., János 517.
 Szilézia 132. 136. 169. 197.
 Szilvás, birtok Hunyadmegyében 304.
 Szinán pasa 129. 138., egri pasa 195. 525.
 Sziszeki harc 182.
 Szolga Márton 462.
 Szombatfalvi István 650.
 Szomolány 80. 81. 82. 84.
 Szoros István 199.
 Szotyori Ferencz gyulafejf. levélt. requisitor 473.
 Szögyény Máté 444., Farkas 445.
 Szőke János 627.
 Szöllősi 169.
 Szömöre Mihály 133.
 Szörös Mátyás, l. Zöröss.
 Sztrecsen, l. Zthrecsen.
 Sztoyka Zsigmond Antal b. erdélyi püspök (1753.) 621. 622.
 Szubai 226., Gáspár 584. 585. 586. 588. 589., István egri püspök 360.
 Szuliman nevű rab 70.
 Szunyogh Gáspár 631.
 Szücs Gáspár 230.
 Szüney István magyar kántor javai (1635.) 188.
 Táborba szállásra szólító levél 77.
 Tafrah János 682.
 Thalhaimb Zsigmond, jezsuita 469.
 Tamás János 308.
 Tanuvallatási jegyzőkönyv a törökök által elkövetett károk felől 62.
 Tarczai 577.
 Tarnóczy Mátyás képe 68.
 Tárnok Péter (maeskási) 301., leánya Gerliczei Eufrosina 301., Péter (rápoldi) plebanus 301.
 Tasnádi castellum 99.
 Thatai János, gy.-fejérvári áldozár 103.
 Tatárok 80. 114. 140. 195. 201. 218. 225. 233. 328. 352. 411. 420. 438. 674. 698.
 Táté, falu Fejérmegyében 107. 293.

- Thauber 158.
 Taurinus István doctor, erdélyi kanonok (1519.) 296.
 Técs (Télts) 171.
 Teleki Jánosné (özv.) (1693.), Teleki Mihály a későbbi kanczellár anyja 169., Mihály, Kővár kapitánya 170., borosjenői 323. 324. (1658.) a mi egye mása Ebesfalván vagyon 324., főpostamester 326. 400., (1662.) 527. 528., Samu gf. 625.
 Telegdi 444., István, vicevajda (1487.) 94., Borbála, Rákóczy Zsigmond özvegy 583. 587. 595. 599.
 Thelekessy 352., Imre 255.
 Temesvár 128. 135. 141. 225. 326. 336. 357.
 Templomi ezüstneműek 462.
 Therch Károly 355.
 Tergina Gyula dr. 575.
 Tiller Ádám, kolozsvári házfőnök 471.
 Timár Péter, fogarasi jobbággy 506.
 Tinód, erdélyi falu 296.
 Tokaj (1565.) a németektől bevétetett 117. 227.
 Tokaji Zsigmond 467.
 Tholdalagi Mihály, Rákóczi György fejedelem tanácsosa 185. 340., János 470.
 Toldi István (1603.) 132.
 Tomori István, alvajda (1521.) 298.
 Tompa Péter 295.
 Tonhauzer 357.
 Tordai János, a gy.-fejérvári templ. szt. Jakab oltára igazgatója 104., Tamás pap, Zápolyai János com. káplánja (1505.) 108., Miklós deák 96. 103., Pál, jegyző 296., Szalathiel, budai kanonok és kir.kancz. jegyző 102.
 Torkos András 94.
 Thorma Kristóf 47.
 Thornallyai Jakab 380.
 Tornya Péter 468.
 Toroczky László, fia Kristóf 214., Ferencz és érdektársai 293., György 619., János 238., lakadalma 239.
 Thornscolt 690.
 Tótfalusi 527.
 Tóth Simon váradi birtokos 106., Istvánné 246., Mihály 658., Mátyás 738.
 Torquatus Julius Sándor 682.
 Thökölyi (Tekely) 345. 454.
 Thököly Imre 384. 400., István (készmárki) hajadon leánya, Éva 78. 79. 80., Sebestyén 354.
 Thököly-féle hadjárat (1690 — 1691.) 146. 148.
 Tölcséres Márton 658.
 Töresvár 339. 341.
 Török (enyingi) család 602.
 Török 54. 80. 269. 349. 353. 357. 410. 594. 599. 632. 639. 675. 698.
 Török Ferencz 204., György 71. 466., Anna 625., János 71. 158. 204. 218. 222. 247.
 Török rabság 44., rabcsere 45.
 Törökország 195., császár 223. 593.
 Tövisi pálos rendű atyák 617.
 Trachowitz gf. 413.
 Trakostyáni levéltár 342—360.
 Trauzner Lukács 193.
 Túri György 204., Mihály 170., Márton 354. 592.
 »Thurloe-Papers«, angol gyűjtemény 676.
 Thuróczy Miklós, vicevajda (1519.) 291.
 Thurzó Zsigmond, erdélyi püspök (1504.) 105., András 141., Elek gróf 271. 272., György 355.

442. 445. 578. 590., Borbála 637.
 Thuzik István és Tóbiás 738.
- Udvarhely 139., Udvarhelyszék 140. 222.
 Ugray Gergely, Biharmegye főispánja (1386.) 123.
 Ugrócz vár 256.
 Ugron 340., István 650. 651., János 650.
 Ujvár 121. 142. 227. 229.
 Ukró familia 69.
- II. Ulászló király (1494.) 96. 97. 98. 99. 100. 102. 105., (1507.) 108., János Albert testvére (1490.) 383., fivére Kázmér 385. 387.
 Undó Márton 176.
 Upori László 365.
 Usaly Péter (1570.) 343.
 Uskert György, magosparti bíró 63.
 Uzoni Mihály, ifj. Rákóczy György secretariususa 308. 506. 513.
 Utasítás Welling Gothard részére a török udvarhoz 695.
- Vác 357.
 Váci Miklós 493., András 564.
 Vajda Péter 353.
 Vajda-Hunyad 144.
 Vaji András 99., Mihály 238., László 238.
 Valczogen András Christóf, német tolmács 319.
 Valdek, kapitány 147.
 Válya, birtok Hunyadmegyében 304.
 Ványai Mihály, Zemplén m. esküdt, 599.
 Várad, 41. 128. 141. 142. 145. 202. 206. 223. 227. 230. 326. 329.
 Váradi püspök 250—290.
- Váradi József, erd. kanonok (1500.) 102., Miklós. kápt. ország. levélt. requisitor 470.
 Váradja 302.
 Várdai Ferencz, erdélyi püspök (1519.) 296., (1521.) 298. 299., l. Wárdai a. is.
 Várfalvi Jakab 302.
 Vári István, étekfogó 171.
 Varró, pater 575.
 Varsó 34.
 Vass Ferencz, 144. 209. 218. 227., Dániel lakodalma, Mikó Ilonával 246., Mihály (szeredai) 671.
 Vasdinyei 643.
 Vásárhely 135. 197.
 Vásárhelyi Sámuelné 625.
 Vécs vára és több erdélyi püspöki birtok 303.
 Vécsey Fábrián 213.
 Végedi Imre, erdélyi kanon. (1519.) 296., püspöki helyettes (1536.) 303., (1543.) 305., (1548.) 460., András, szolnoki főesperes (1546.) 549.
 Végházak 54. 60. 73. 76.
 Végles 194.
 Velence 387.
 Veres Endre 185., Bálint, atyja Mátyás 531.
 Vernich 634.
 Versendi Imre 462.
 Vesselényi Ferencz gf. (1659.) 52. 53. 54. 59. 61. 65. 331. 631.
 Vessződi Máté 302.
 Veszprémi apácák birtokai 256
 Veteráni asszony 81., generális 151.
 Vichniovecz vezér 411.
 Vihne helység 62.
 Villerius Bertalan (1609.) 442.
 Vilna 412.
 Viniczeiné 642.
 Virág István 530.
 Viski erdők 96.
 Visoly 194.

- Vitéz Miklós, erd. örkanon. (1545.) 306., János (kiskállói) 380.
- Vitzthum György, rablólovag 396
- Vizaknai György 466., Magdolna a Miklós leánya, Országh Sebestyénné 97. 101.,
- Vizkeleti, pater 232., Vizkelethyne 642.
- Volenski Szaniszló, pilecskeni főesperes 412.
- Volkán, birtok 294.
- Volykul József, gelenczei plébános 625.
- Vöröss Dávid, l. Dávid deák.
- Vöröshajú Tamás deák 230.
- Vöröskő 271.
- Vragovics 358.
- Wacker János Máté (vachenfelsi) kanczellár 131.
- Wadas Orbán, leleszi pap 176.
- Wallich János Ulrik 698.
- Wallis Ferencz gf. erd. kir. biztos 471. 472.
- Wárdai Pál, esztergomi érsek (1545.) 264. 269. 271.
- Warga Borbás, mosoni bíró 576.
- Wegowski János, zaporowi vezér 684.
- Welling Gothárd 420. 687. 692. 695.
- Welikey Pál 39.
- Weljez János, hely. bars vm. szolgabíró 63.
- Welkenye 276. 277.
- Wesselényi Ferencz nádor ítélőmestere lessenyi Nagy Ferencz 65., l. Vesselényi a. is.
- Widdin 331.
- Wiederstein Péter (sigeni) 172., Márton 173., Erzsébet nővére 173.
- Wihowski, kozákok vezére 415, 438., János vicekanczellár 678., 688.
- Windischgrätz Vilmos, báró 358.
- Wirtz, tábornok 427. 428. 694. 705.
- Woznicza hódult falu 62.
- Wörber János Ádám 74.
- Wratislawia 988.
- Zay Miklós 354.
- Zborai kastély, Makovicza vára alatt 58.
- Zdravi Mátyás, felső-hámori bíró esküdtje 62.
- Zachariás, fejevári udvarbíró 229.
- Zakrzeszka Anna 327.
- Zambó Bálint 134.
- Zápolyai János erd. vajda (1513.) 291. 292. 293. 294., (1519.) 295., (1521.) 297. 298., (1525.) 299., Imre (1465—1487.) nádor 388., István nádor (1499.) 388.
- Zaporow város 409. 415.
- Zaporowi hadsereg szövetsége (1657.) 701. 702.
- Zele Márton 99.
- Zeller Ferencz, földvári bíró 134.
- Zelesti János 357.
- Zeliz Barsvármegyében, Erdődy György grófné osztályos birtoka 84.
- Zely Máté, bazini provisor 549.
- Zemlyér (Semlér) 602.
- Zichy Pálné gfné, szül. Károlyi Kata báróné 83.
- Zilah, város K.-Szolnokmegyében 98., 99.
- Zimmermann Ferencz 175.
- Zinda pasa 49.
- Zirczi apátság 255.
- Zlojkicza, főboér 217.
- Zok Péter, 195.
- Zokos István 214.
- Zólyomi 339. 340., Miklós 525.
- Zorger Gergely báró, erdélyi püspök 472. 617. 618.

Zöröss Mátyás 230.	357. 388., Miklós 204. 445.
Zlatharini Péter 349.	453.
Zlakonicz 453., 454.	Zwickau (Swyka) 281.
Zrinyi 44., P. gf. 643., Péter,	Zsarnóczy 54. 57., — i kerület 62.
a báb leánya Ilona, Rákóczi	Zsolna 255.
Ferencz jegyese 58. 532.,	Zsigmond, lengyel király (1515.)
Ilona öcsöcse János 168. 170.	115., magy. király 385. 387. 712.
529. 531., György 353. 355.	Zthreczen vára 254. 257.

Hiba igazítás.

A Tört. Tár ez idei évfolyamában a 368—373. lapokon előforduló
cikk alól tévedésből kimaradt a közlő neve: *Mihalik* József.

7906

I.

Január 5.

TÖRTÉNELMI TÁR

ÉVNEGYEDES FOLYÓÍRAT.

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

KÖZVETÍTÉSE MELLETT

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA

1893-diki ÉVFOLYAM.

ELSŐ FÜZET. (JANUÁR — MÁRCZIUS.)

BOLTI ÁRA 1 frt 30 kr.

BUDAPEST, 1893.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

HORNÝÁNSZKY VIKTOR AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

TARTALOM.

	Lap
Glossarium. Irta: Sasinek Fr.	1
Kovacsoczy Farkas levelei. II. bef. közl. Közli: Szádeczky Lajos	33
Emlékek Barsvármegye levéltárából. VII. bef. közl. Szerémi	52
Az erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvárrt. III. közl. Közli: Beke Antal	92
Gyulaffi Lestár történeti maradványai. I. közl. Közli: Szilágyi Sándor	109
Cserey Mihály följegyzései. I. közl. Közli: Ferenczy Zoltán	146

Művelődéstörténeti adatok.

Történelmi emlékek Bornemisza Anna fejedelemnő írásai közül. II. közl. Közli: Jakab Elek	161
Kendy Gáborné, Révay Kata végrendelete. Közli: Dr. Merényi Lajos	175

Tárca.

Historiai jegyzések. Közli: Veress Endre	185
Rákóczy Lajos levele a besztercei tanácshoz. Közli: Veress Endre	186
Hunyadvármegyei nagy éhségnek leírása. Közli: Veress Endre	187
A czéhek történetéhez 1457. decz. 19. Közli: Ifj. Kemény Lajos	187
Kassa városa levéltárából. Közli: Ifj. Kemény Lajos :	
Szűney István javai	188
Az ipar történetéhez. I. II.	191

Azon tisztelt tagtársainkat

k még a folyó vagy az előző évi tagdíjjal hátralékban
nnak, kérjük, sziveskedjenek tagdíj hátralékaikat mennél
őbb beküldeni.

Grasszon József

Társulati pénztárnok.

A „Magyar Történelmi Tá-
zánk múltja iránt érdeklődő hazafi vagy ha
szer mindenkorra 100 frtot fizetnek. Évdíjas
rendbeli tagok kápják a »Századok«-at. A 200
minden kiadványát ingyen kapja.

het minden ha-
-tagok egy-
Mindkét
Társulat

A „TÖRTÉNELMI TÁR“

minden évfolyamához díszes bekötőtáblák rendelhetők meg,
vászonnal borítva, díszes aranyozással ellátva 80 kron. — Ily tá-
földön már rég szokásosak és csak nagyban gyártás mellett adha-
olcsó áron. E táblákba a bekötést minden vidéki könyvkötő is eszk-
heti. Megrendelések postautánvétel mellett eszközöltetnek. Egyes táb-
megrendelésnél legczélszerűbb a pénzt előre postautalvánnyal a tábla
árán kívül még 10 kr posta és csomagolásért járó díjjal együtt beküldeni,
mire a megrendelt tábla díjmentesen küldetik meg.

Hirhäger Károly

könyvkötészete (Budapest, Nádor-utca 32).